Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі
Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті

«ӨЗБЕКӘЛІ ЖӘНІБЕКОВ ҚҰБЫЛЫСЫ: ТҰЛҒА ТАҒЫЛЫМЫ ЖӘНЕ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР» атты «ЖӘНІБЕКОВ ОҚУЛАРЫ – 2» Халықаралық ғылыми-теориялық конференциясының ҒЫЛЫМИ МАҚАЛАЛАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК НАУЧНЫХ СТАТЕЙ Международной научно-теоретической конференции «ЖАНИБЕКОВСКИЕ чтения – 2» «ФЕНОМЕН УЗБЕКАЛИ ЖАНИБЕКОВА: УРОКИ ЛИЧНОСТИ И ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ЦЕННОСТИ»

A Collection of scientific articles of the International Scientific and theoretical Conference «ZHANIBEKOV READINGS – 2» «THE PHENOMENON OF OZBEKALI ZHANIBEKOV: A ROLE MODEL AND PEDAGOGICAL VALUES»

II том

Шымкент 2025

УДК 001
ББК 72
Ө25

Ұйымдастыру алқасының төрайымы

Сугирбаева Гулжан Даулетбековна	**Өзбекәлі Жәнібеков ат. Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университетінің Басқарма төрағасы-Ректордың у.м.а.**

Ұйымдастыру алқасы

Исабек Баршагүл Қашқынқызы	**Басқарма мүшесі – Стратегиялық даму және әлеуметтік істер жөніндегі проректор**
Керімбеков Ержан Рахымжанұлы	**Басқарма мүшесі - Ғылыми жұмыстар және инновациялар жөніндегі проректор**
Байхамурова Мөлдір Оразалықызы	**Ғылыми зерттеулер департаментінің директоры**
Оразбаева Эльмира Бейсенбайқызы	**Өзбекәлі Жәнібеков орталығының басшысы**
Куралбаева Жулдызай Шынжигитқызы	**Ғылыми зерттеулер офисінің маманы**

«Өзбекәлі Жәнібеков құбылысы: Тұлға тағылымы және педагогикалық құндылықтар» атты «Жәнібеков оқулары – 2» халықаралық ғылыми-теориялық конференциясының ғылыми мақалалар жинағы. Шымкент, 2025 жыл. 540 Бет. II том

Сборник научных статей международной научно-теоретической конференции «Жанибековские чтения – 2» «Феномен Узбекали Жанибекова:уроки личности и педагогические ценности» Шымкент. 2025 г. 540 Стр. II том

A Collection of scientific articles of the International Scientific and theoretical Conference «Zhanibekov readings – 2» «THE PHENOMENON OF OZBEKALI ZHANIBEKOV: a role model and pedagogical values» Shymkent, 2025. 540 Page. II volume

ISBN 978-601-7968-48-9

Жинаққа Қазақстандық және шетелдік ғалымдардың ғылыми-зерттеу жұмыстарының нәтижелері ендірілді. Барлық жарияланымдар авторлардың редакциясымен берілген.

© Өзбекәлі Жәнібеков ат.Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті, 2025

ҚҰРМЕТТІ ӘРІПТЕСТЕР, БІЛІМ АЛУШЫЛАР, ҚҰРМЕТТІ КОНФЕРЕНЦИЯ ҚОНАҚТАРЫ МЕН ҚАТЫСУШЫЛАРЫ!

Сіздерді көрнекті тұлға, этнограф, мемлекет және қоғам қайраткері Өзбекәлі Жәнібековке арналған ғылыми-теориялық конференцияның ашылуымен шын жүректен құттықтаймын.

Бүгін біз көрнекті мемлекет қайраткері Өзбекәлі Жәнібековтің ұлт руханиятына қосқан үлесі мен жетістіктерін зерделеу, насихаттау және еске алу үшін осында жиналдық.

Өзбекәлі Жәнібеков – қазіргі Түркістан облысы, Отырар ауданы, Сарықамыс ауылында 1931 жылы 28 тамызда дүниеге келді. Абай атындағы Қазақ педагогикалық институтының (қазіргі Абай атындағы Қазақ Ұлттық педагогикалық университеті) түлегі. Бұрынғы Шымкент - қазіргі Түркістан облысының Келес ауданында мектеп мұғалімінен бастаған еңбек жолында Қазақстан мәдениет министрінің орынбасары, мәдениет министрі, Қазақстан компартиясының хатшысы қызметіне дейін өсті.

Өзбекәлі Жәнібеков еліміздегі тарихи-мәдени мұраларды түгендеу, зерттеу, қайта қалпына келтіру жұмыстарына сүбелі үлес қосқан бірегей тұлға. Мәдени-ұлттық майданда "Шертер", Адырна", "Алтынай", т.б. фольклорлық өнер ансамбльдерін ұйымдастырды.

Наурыз мейрамының жаңғырып, репрессияға ұшыраған ақын-жазушылар еңбектерінің жарық көруіне себепші болды. "Қазақтың ұлттық қол өнері", "Қазақ киімі", "Ежелгі Отырар" және т. б. кітаптардың авторы.

Жоғары билікте ұзақ жыл қызмет еткен Өзбекәлі Жәнібеков туралы естеліктерде «басшылық қызметте жүріп Қазақстан мәдениетін дамытуға ерекше еңбек сіңірген тұлға» ретінде сипатталады.

Өткен ғасырдың 70-жылдарының өзінде-ақ Қожа Ахмет Ясауи кесенесінің қалпына келтірілуіне ұйытқы болды.

Жәнібековтің бастамасымен Қазақстанның көптеген қалаларында этнографиялық мұражайлар ашылды.

Қазақстанның тарихи және мәдени ескерткіштерін сақтау мен қалпына келтіру мақсатын көздеген "Арқас" қоғамы құрылды.

Жәнібеков "Наурыз" мейрамының, М.Дулатов, Ж.Аймауытов, М.Жұмабаев, Ш.Құдайбердіұлы есімдерінің халқына қайта оралуына белсене ат салысты.

Ана тілін дамыту бағдарламасының мемлекеттік тұжырымдамасын жасауға қатысты.

Биыл біздің университеттің Өзбекәлі Жәнібеков атауын иеленгеніне екі жыл толады және осыған байланысты «Жәнібеков оқулары» ғылыми-тәжірибелік конференциясын екінші рет ұйымдастыруда. Осы маңызды тақырыпқа елімізден бөлек, Ресей, Қырғызстан, Өзбекстан ғалымдары да қызығушылық танытып келеді. Зерттеушілер ғылыми ізденісінде Жәнібековтің тарихи-этнографиялық мұраларына, оның еңбектеріндегі ұлттық тәрбие және педагогикалық құндылықтарға (педагогика, психология, әдістеме) маңыз берді. Сондай-ақ, Өзбекәлі Жәнібеков және ұлттық өнер мен спорт тақырыбы, жаратылыстану ғылымдарының өзекті мәселелері мен шешу жолдары, заманауи физика-математикалық білімнің тәжірибесі мен проблемалары, келешегі зерделенді. Биыл да келіп түскен барлығы 300-ден астам зерттеу еңбектері университет сайтында жарияланып, арнайы жинақ құрастырылады.

Биылғы барлық қатысушыларға да терең ризашылығымды білдіруге рұқсат етіңіздер және конференция барысында нәтижелі, жемісті жұмыс жасаймыз деп үміттенемін.

Біздің конференциямыз Өзбекәлі Жәнібековтің сіңірген еңбегі қазақ халқының ұлттық мәдениетінің, ана тілінің, дәстүрі мен әдет-ғұрпының жаңарып, дамудағы үлесін еске алу мен мойындаудағы маңызды сәт болсын.

Өзбекәлі Жәнібеков ат. Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университетінің Басқарма төрағасы-Ректордың у.м.а. Сугирбаева Гулжан Даулетбековна

ӨЗБЕКӘЛІ ЖӘНІБЕКОВ ЕҢБЕКТЕРІНДЕГІ ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕ ЖӘНЕ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР (педагогика, психология және әдістеме)

ӘОЖ 37.01:004

ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ КӨШБАСШЫЛЫҚ ҚАСИЕТТЕРІН ТӘРБИЕЛЕУДЕ БІЛІМ БЕРУ КЕҢІСТІГІНІҢ МӘНІ

Карабекова Азина Жаныбеккызы
azina_karabekova@mail.ru
(М.Х. Дулати атындағы Тараз университеті, Тараз қ.)

Резюме

Рассматриваются актуальные проблемы воспитания лидерства старшеклассников. В теоретической части работы феномен лидерства рассматривается как социально-психологическая и педагогическая проблема; раскрыта сущность и содержание образовательного пространства в воспитании лидерских качеств старшеклассников и дана характеристика комплекса мероприятий по воспитанию лидерства старшеклассников.

Summary

The current problems of leadership education of high school students are considered. In the theoretical part of the work, the phenomenon of leadership is considered as a socio-psychological and pedagogical problem; the essence and content of the educational space in the education of leadership qualities of high school students is revealed and a description of the complex of measures for the education of leadership of high school students is given.

Жасөспірімнің дамуының әлеуметтік жағдайын сипаттай отырып, осы жас кезеңіне тән ішкі даму процестері мен сыртқы жағдайлардың ерекше үйлесімін ескеру қажет. Бұл, ең алдымен, жасөспірімнің кіші оқушымен салыстырғанда ішкі позициясының өзгеруінен көрінеді. Сыртқы жағынан, кіші оқушы да, жасөспірім де бірдей жағдайда олар оқиды, мектепке барады, сабақ жасайды және т.б. ішкі айырмашылықтардың мәні И.В.Дубровинаның пікірінше, бұл психикалық дамудың жоғары деңгейіне сүйене отырып, жасөспірімнің психологиялық ерекшеліктеріндегі өзгерістерді анықтайтын негізгі мотивациялық тенденциялардың мазмұны мен арақатынасында түбегейлі өзгерістер орын алады. Ол қазірдің өзінде күнделікті мектеп өмірінің шеңберімен тығыз байланыста. Жасөспірімде басқа, маңызды және тәуелсіз өмірге деген ұмтылыс бар. Осы қажеттіліктерге сүйене отырып, бүгіннен тыс мақсаттарға бағдарлану қабілеті, модельдеу қабілеті пайда болады [1].

Мұғалімдер көшбасшыны алға тартатын іс-әрекет екенін есте ұстауы керек. Сондықтан оқу және сыныптан тыс жұмыстарды арнайы ұйымдастыру арқылы сыныптастарына әсер етудің даму әлеуеті бар оқушылардың табысы үшін қолайлы мүмкіндіктер қамтамасыз етілуі мүмкін. Оқыту мен тәрбиелеудің жаңа технологияларын әзірлеу қажеттілігі туындайды. Ұжым қызметінің мазмұнын жаңартуға жол қызметтің негізгі принциптерін: адамгершілік және әлеуметтік пайдалы бағытты, еріктілікті, мақсаттың бірлігі мен оны жүзеге асырудың алуан түрлілігін, демократия мен гуманизмді, ұжымшылдық пен шығармашылықты, бастамашылық пен өнерпаздықты, балалар мен ересектердің ынтымақтастығын, дәстүрлер мен инновациялардың үйлесімін кешенді іске асырудың жеке бағдарланған тәсілі негізінде жүзеге асырылады. Оқушыларды дамытатын моральдық құнды іс-шаралар балаларды белсенді іс-әрекеттерге қосып, өзін-өзі ұйымдастырудың, оқушының жеке басын өзін-өзі жүзеге асырудың алғышарттарын жасауы керек. Ұжымда көптеген іс-әрекеттерді жүзеге асыру оқушыға өз қалауын, жеке бейімділігін, мүдделерін жүзеге асыруға және, сайып келгенде, өзіне қолайлы жағдай жасауға мүмкіндік береді. Ұжымдағы баланың позициясының өзгеруіне ұжымдық шығармашылық қызмет әдістемесін тәжірибеде өзінің тиімділігін дәлелдеген инновациялық

педагогикалық жүйе ретінде кеңінен қолдану ықпал етеді. Сондықтан көшбасшылық қасиеттерді дамытудың келесі қажетті шарты-қызметтің орынды түрлерін ұйымдастыру [2].

Ұжымның қызметін ұйымдастыру оқушылар арасында рөлдерді бөлуді қамтиды. Әрбір мектеп ұжымында ресми қатынастармен қатар бейресми қатынастар бар, сондықтан бейресми қатынастар ұсынған бейресми көшбасшылар да бар. Микрогруппа көшбасшыларының рөлдерінің пайда болуы кез-келген сынып ұжымында оқушылардың өзара жанашырлығы негізінде құрылған шағын топтардың болуына байланысты. Сыныптағы көшбасшылық жүйесіне ұжымдағы тәрбиелік әсердің маңызды арнасы ретінде сілтеме жасай отырып, мұғалім өте күрделі, көп қырлы құрылымға тап болады [3].

Мектеп ұжымдарында әртүрлі сипаттағы көшбасшылар ұсынылады, олардың рөлдері әртүрлі. Бейресми қатынастар саласындағы көшбасшылықтың бірыңғай типологиясы жоқ. Ғылымда көшбасшылардың әртүрлі жіктелімдері қабылданды: қызмет мазмұны, қызмет сипаты, қызмет бағыты және т.б. [4].

Мектеп сыныптарында көшбасшылық лауазымдарды атқаратын ресми көшбасшы әрқашан ұжымдағы ең беделді адам бола бермейді. Көбінесе оны жігіттердің өздері емес, ересектер ұсынады; оның қызметінің сәттілігі бұл жағдайда қандай да бір себептермен ресми лауазымдарды атқармайтын, бірақ нақты ықпалға ие бейресми көшбасшылармен байланыс орната алатындығына байланысты. Стихиялық топтарда ішкі бәсекелестік қаншалықты өткір болса да, көшбасшы нақты беделге ие болуы мүмкін. Сынып ұжымының дамуы іс-әрекетке байланысты көшбасшылардың үнемі өзгеруімен сипатталады, бұл әр балаға көшбасшы рөлінде болуға және басқа адамдарды ұйымдастыру және өзін-өзі ұйымдастыру дағдыларын игеруге мүмкіндік береді [5].

Ұжым үнемі өзгеріп отырады, өйткені оны құрайтын адамдар үнемі өзгеріп отырады. Бірақ ұжымның даму үдерісі өздігінен емес, педагогикалық тұрғыдан басқарылады. Менеджменттің тиімділігі оның даму заңдылықтары қаншалықты зерттелгеніне, мұғалім жағдайды қаншалықты дұрыс диагностикалайтынына және педагогикалық ықпал ету құралдарын, басқару технологияларын таңдайтынына, ұжымда жарқын әлеуметтік-педагогикалық құбылыстардың болуын ескеретініне байланысты. Оқушылар ұжымындағы көшбасшылық жүйесін басқару нақты көшбасшыларды анықтауға, оларды сынып активін толықтыру үшін резерв ретінде пайдалануға, ресми және бейресми құрылымды сәйкестендіруге, беделді анықтауға, топ мүшелерінің белсенділігін арттыруға көмектеседі. Мектеп сыныбы, егер оның ресми және бейресми құрылымдары қарама-қайшы болмаса, бірақ ұжымның ресми көшбасшылары тұлғааралық қатынастар саласында жоғары мәртебеге ие болған кезде бір-бірін толықтыратын болса ғана шынайы ұжым деп санауға болады.

Философиялық және тарихи әдебиеттерді зерттеу нәтижесінде біз тарихтағы және қазіргі адам өміріндегі көшбасшылықтың маңыздылығын анықтадық және келесі тұжырымдар жасадық: көшбасшылық тек адамзат қоғамына ғана тән және тарихи сипатқа ие, өйткені әртүрлі тарихи кезеңдерде көшбасшылық ұғымына құбылыс дамыған қоғамның идеяларына, міндеттеріне, қажеттіліктеріне, даму деңгейіне сәйкес келетін әртүрлі мазмұн енгізілді.

Тарихи дамудың бір сатысынан жоғарыға ауысуымен адамдар қауымдастығында жеке басымдыққа ие болу тетіктері өзгеріп, жаңа сапа көшбасшылары пайда болады.

Қазіргі қоғам жағдайында көшбасшылық проблемасы қоғамның өркениетті көшбасшыларға деген қажеттілігіне байланысты, қоғамдық өмірдегі инновациялар үдерістерін басқару рөлінің объективті өсуіне және көптеген ғылымдардың осы мәселенің жалпы теориялық шешімін табуға тырысуына байланысты ерекше мәнге ие болады.

Көшбасшылықтың ішкі табиғаты (жеке тұлғаның бағыты, оның жеке типологиялық ерекшеліктері, мотивтері, сезімдері, сондай - ақ бейімділігі) жеке тұлғаның әлеуметтік белсенділігін анықтайды, ал көшбасшы позициясына көтерілу құндылық алмасу механизмі бойынша жүреді.

Қазіргі заманғы отандық және шетелдік психологиялық ғылымның негізгі ережелерімен ұсынылған біздің зерттеуіміздің әдіснамалық негізінің психологиялық компоненті

көшбасшылық құбылысының мәнін анықтауға, көшбасшылықтың қолданыстағы теорияларын талдауға, зерттелетін құбылыстың әлеуметтік топтағы көріністерінің ерекшеліктерін бөліп көрсетуге және қорытынды жасауға мүмкіндік берді:

Ғалымдардың көшбасшылық мәселелеріне мұқият назар аударғанына қарамастан, ғылымда проблеманың әдіснамалық дамуының жеткіліксіздігіне байланысты айқын дағдарыстық жағдай қалыптасты. Отандық және шетелдік психологиядағы көшбасшылық көзқарастардың қалыптасуының ерекшелігі мен тәуелсіздігінің белгілі бір дәрежесін ескере отырып, олардың даму жолдарын оқшауланған түрде қарастырған жөн.

Топтағы әлеуметтік рөлдер мен функцияларды игеру көшбасшылықпен байланысты, оның мәні адамдар қауымдастығындағы тұлғааралық қатынастар жүйесіндегі үстемдік пен бағыну, ықпал ету және ұстану қатынастарында жатыр.

Басшы және көшбасшы ұғымдарының терминологиялық айырмашылықтары бар және бұл ұғымдарды анықтау әдіснамалық тұрғыдан заңсыз болып табылады.

Топ қызметінің ең үлкен тиімділігін көшбасшылық стильдері қамтамасыз етеді, олардың тиімділігі топтың ұжым ретінде даму деңгейіне тікелей байланысты.

Педагогика ғылымында жинақталған тәжірибемен танысу балалар ортасындағы көшбасшылардың ерекшелігін байқауға және мектеп ұжымдарындағы көшбасшылық құбылысының ерекшеліктері туралы бірқатар тұжырымдар жасауға негіз және мүмкіндік берді: топтық динамиканың орталық ұғымы - шағын топ. Шағын топтардың әртүрлі сипатының болуына байланысты ғылыми айналымға өзін-өзі актуализациялау өрісі ұғымы енгізілді, оны балалар ұжымы түсінеді, мұнда мақсаттың, іс-әрекеттің, тәжірибе мен пайымдаудың бірлігі негізінде жеке тұлғаны дамыту, баланың өзін іс-әрекетте және адамдармен қарым-қатынаста жүзеге асырылады.

Көбінесе өздігінен дамитын көшбасшылық қасиеттерді дамыту үдерісін оқыту мен тәрбиелеу кезінде ескермеуге болмайды. Сонымен қатар, балалар арасындағы көшбасшылықты оқу-тәрбие жұмысының тиімді тетігі ретінде пайдалануға болады. Ол үшін дамыған көшбасшылық қасиеттері бар оқушыларға ерекше назар аудару қажет.

Жасөспірімнің әлеуметтік қатынастарға саналы түрде енуімен сипатталатын жасөспірім кезеңінің ерекшеліктері, оның әртүрлі іс-шараларға саналы қатысуы және өзін-өзі растауға, өзін-өзі тануға деген ұмтылысы дамудың осы жас кезеңінде көшбасшылықтың айқын көрінісіне мүмкіндік береді.

Отандық және шетелдік ғалымдардың зерттеулерін талдау көшбасшылық қасиеттердің тиімді дамуын қамтамасыз ететін қажетті педагогикалық жағдайларды анықтауға мүмкіндік берді. Оқушылардың көшбасшылық қасиеттерін дамытудың негізі қоғамдағы орта ретінде білім беру кеңістігі болып табылады, онда көптеген қатынастар мен байланыстар субъективті түрде орнатылады, мұнда жеке тұлғаны дамыту және оны әлеуметтендіру үшін әртүрлі жүйелердің (мемлекеттік, қоғамдық, аралас) күш-жігері біріктіріледі.

Әдебиеттер

1 Поливанова К. Н. Проектная деятельность школьников: пособие для учителя. 2.-е изд. – М.: Просвещение, 2011. – 192 с.

2 Пахомова Н. Ю. Метод учебных проектов в образовательном учреждении: Пособие для учителей и студентов педагогических вузов. – М.: АРКТИ, 2003. – 324 с.

3 Чергинец Ю. Г. Социально-политический проект школьника: технологический аспект: методические рекомендации по разработкесоциально-политических проектов. – Екатеринбург, 2011. – 58 с.

4 Что такое волонтерство. [Электронный ресурс] URL: https://www.kakprosto.ru/kak-847303-chto-takoe-volonterstvo- #ixzz5DJLG9eOS (дата обращения: 28.04.2018).

5 Уманский А. Л. Игровое педагогическое сопровождение детского лидерства // Ярославский педагогический вестник. – 2004. – №3 (40). – С. 77-86.

ОҚУШЫЛАРДЫҢ АҚПАРАТТЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІ: ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕР ЖӘНЕ АЛДЫН АЛУ ШАРАЛАРЫ

Тасқара Арайлым Құралқызы,
магистрант, Компьютерлік ғылымдар кафедрасы, Yessenov University
Ғылыми жетекшісі: Алдабергенова Айгуль Оналбековна,
Педагогика ғылымдарының кандидаты, қауымдастырылған профессор (доцент)

Резюме

Быстрая интеграция технологий в образование принесла много преимуществ, но также подвергла учащихся значительным рискам кибербезопасности. В статье рассматриваются актуальные проблемы, связанные с безопасностью информации студентов и школьников, такие как утечки данных, фишинговые атаки и онлайн-преследования. В нем подчеркивается важность принятия упреждающих мер, включая программы повышения осведомленности о кибербезопасности, политику использования надежных паролей и шифрование данных, для снижения этих рисков. В статье утверждается, что для противодействия новым угрозам необходимо сотрудничество между образовательными учреждениями, учащимися и специалистами по кибербезопасности. Развивая культуру безопасности и внедряя передовой опыт, мы можем защитить цифровые идентификационные данные учащихся и обеспечить безопасную среду обучения.

Summary

The rapid integration of technology into education has brought many benefits, but it has also exposed students to significant cybersecurity risks. This article examines current issues related to student information security, such as data breaches, phishing scams, and online harassment. It highlights the importance of proactive measures, including cybersecurity awareness programs, strong password policies, and data encryption, to mitigate these risks. The article argues that collaboration between educational institutions, students, and cybersecurity professionals is needed to address emerging threats. By fostering a culture of security and implementing best practices, we can protect students' digital identities and ensure a safe learning environment.

Түйін

Цифрлық дәуірде оқушылар білім беру технологиясына көбірек сүйенеді, бұл оларды киберқауіпсіздіктің бірқатар қатерлеріне жолығуына ықпал етеді. Бұл мақала оқушылардың ақпараттық қауіпсіздігін, соның ішінде деректерді бұзу, фишингтік шабуылдар, әлсіз құпия сөз тәжірибелері және кибербуллингті қамтитын ағымдағы мәселелерді қарастырады. Ол сонымен қатар киберқауіпсіздік туралы хабардар болу бағдарламалары, сенімді құпия сөз құру, деректерді шифрлау және киберқауіпсіздік сарапшыларымен ынтымақтастық сияқты алдын алу шараларын ұсынады. Осы міндеттерді шешу және сенімді қауіпсіздік шараларын енгізу арқылы білім беру мекемелері оқушылар үшін олардың жеке және академиялық ақпаратын киберқауіптерден қорғайтын қауіпсіз цифрлық ортаны құра алады.

Кіріспе

Қазіргі цифрлық ғасырда технология білім берудің ажырамас бөлігіне айналды. Онлайн оқыту платформаларынан бұлтқа негізделген сақтау жүйелеріне дейін оқушылар ресурстарға қол жеткізу, тапсырмаларды жіберу және сыныптастарымен және оқытушылармен байланысу үшін көп сандық құралдарға сүйенеді. Бұл технологиялық интеграция білім беруде төңкеріс жасағанымен, оқушылардың ақпараттық қауіпсіздігіне айтарлықтай қауіп төндірді. Киберқылмыскерлер құпия деректерге рұқсатсыз қол жеткізу үшін осалдықтарды пайдаланып, оқу орындары мен оқушыларды көбірек нысанаға алуда. Бұл мақала оқушылардың ақпараттық қауіпсіздігіне қатысты өзекті мәселелерді зерттейді және осы тәуекелдерді азайту үшін жүзеге асырылуы мүмкін алдын алу шараларын сипаттайды.

Оқушылардың ақпараттық қауіпсіздігінің өзекті мәселелері

Білім беру ұйымдарындағы деректердің бұзылуы

Білім беру мекемелері оқушылардың жеке мәліметтерін, оқу жазбаларын және қаржылық мәліметтерді қоса алғанда, құпия деректердің үлкен көлемін сақтайды. Өкінішке орай, көптеген мектептер мен университеттерде киберқауіпсіздік шаралары жоқ, бұл оларды кибершабуылдардың басты нысанасына айналдырады. Деректерді бұзу құпия ақпараттың ашылуына әкелуі мүмкін, оны жеке куәлікті ұрлау, қаржылық алаяқтық үшін пайдалануға немесе тіпті қараңғы желіде (даркнетте) сатуға болады. Оқушылар үшін мұндай бұзушылықтардың салдары олардың академиялық және кәсіби болашағына әсер ететін ұзаққа созылуы мүмкін.

Фишингтік шабуылдар және әлеуметтік инженерия

Фишингтік шабуылдар – оқушылар жиі кездесетін қауіптердің бірі. Киберқылмыскерлер алдамшы электрондық пошталарды, хабарларды немесе веб-сайттарды оқушылардың логин және тіркеу деректерін, несие картасының ақпаратын немесе басқа жеке мәліметтерін ашу үшін алдап пайдаланады. Сенімді тұлға болып көріну немесе жеделдік сезімін тудыру сияқты әлеуметтік инженерия тактикасы көбінесе оқушыларға шабуылдаушының талаптарын орындау үшін және оларды манипуляциялау үшін қолданылады. Көптеген оқушылар, әсіресе жасы кішілер, бұл алаяқтықты танымауы мүмкін, сол үшін де бұл оларды осал етеді.

Құпия сөздің әлсіз тәжірибесі

Оқушылар өз есептік жазбалары үшін «123456» немесе «qwerty» сияқты әлсіз немесе оңай болжауға болатын құпия сөздерді жиі пайдаланады. Сонымен қатар, көпшілігі бірдей құпия сөзді бірнеше платформаларда қайта пайдаланады, бұл қауіпсіздікті бұзу қаупін арттырады. Бір есептік жазбаға қауіп төнсе, шабуылдаушылар басқа есептік жазбаларға, соның ішінде электрондық поштаға, әлеуметтік желілерге және онлайн банкингке қол жеткізе алады.

Білім беру құралдарындағы қауіпсіздік шараларының жеткіліксіздігі

Оқушылар пайдаланатын көптеген білім беру құралдары мен платформаларында сенімді қауіпсіздік мүмкіндіктері жоқ. Мысалы, кейбір онлайн оқыту жүйелері деректерді шифрламауы мүмкін, бұл оларды ұстап қалуға әлсіз етеді. Сонымен қатар, ақысыз немесе арзан құралдар қатаң қауіпсіздік сынақтарынан өтпеуі мүмкін, бұл оларды киберқылмыскерлер үшін оңай нысанаға айналдырады.

Кибербуллинг және онлайн қудалау

Киберқауіпсіздіктің дәстүрлі мәселесі болмаса да, киберқорқыту және онлайн қудалау білім алушылардың әл-ауқатына елеулі қауіп төндіреді. Әлеуметтік желі платформалары мен хабар алмасу қолданбалары оқушыларды қудалау, қорқыту немесе пайдалану үшін қолданылуы және кейбір жағдайларда киберқорқытулар жеке ақпаратқа қол жеткізу және оның құрбандарын қорлау немесе бопсалау үшін пайдалануы мүмкін.

Білімнің жетіспеушілігі

Көптеген оқушылар желідегі әрекеттері әкелетін тәуекелдер туралы білмейді. Олар өздерінің есептік жазбаларын қорғаудың, фишинг әрекеттерін танудың немесе жеке мәліметтерін қорғаудың маңыздылығын түсінбеуі мүмкін. Бұл хабардарлықтың жоқтығы оларды киберқылмыскерлер үшін оңай нысанаға айналдырады.

Оқушылардың ақпараттық қауіпсіздігін арттыру бойынша алдын алу шаралары

Киберқауіпсіздік туралы хабардар ету бағдарламалары

Білім беру мекемелері оқушыларға киберқауіпсіздік бойынша білім беруге басымдық беруі керек. Тұрақты семинарлар, мастер-класстар және онлайн курстар білім алушыларға олар кездесетін қауіптерді және өздерін қалай қорғау керектігін түсінуге көмектеседі. Тақырыптар

фишинг әрекеттерін тану, сенімді құпия сөздерді жасау және жеке ақпаратты қорғауды қамтуы керек.

Сенімді құпия сөз саясаттарын енгізу

Мектептер мен университеттер оқушылардан әріптерден, сандардан және арнайы таңбалардан тұратын күрделі құпия сөздерді пайдалануды талап ететін сенімді құпиясөз саясатын қолдануы керек. Сонымен қатар, қауіпсіздіктің қосымша қабатын қосу үшін мүмкіндігінше көп факторлы аутентификацияны (MFA) енгізу керек.

Бағдарламалық жасақтаманың жүйелі жаңартулары және түзетулерді басқару

Білім беру мекемелері оқытуды басқару жүйелері мен байланыс құралдарын қоса алғанда, барлық бағдарламалық жасақтаманың соңғы қауіпсіздік жаңартуларымен (түзетулерімен) жүйелі түрде жаңартылып тұруын қамтамасыз етуі керек. Ескірген бағдарламалық құрал көбінесе киберқылмыскерлер пайдалана алатын осалдықтарды қамтиды.

Деректерді шифрлау

Құпия деректерді жіберілу мен сақтау кезінде рұқсатсыз кіруден қорғау үшін шифрлануы керек. Шифрлау деректер ұсталып қалған немесе ұрланған жағдайда да, оны шифрлау кілтінсіз оқу немесе пайдалану мүмкін еместігіне кепілдік береді.

Оқиғаға әрекет ету жоспарлары

Мекемелер қауіпсіздіктің ықтимал бұзылуларын жою үшін оқиғаларға әрекет етудің кешенді жоспарларын әзірлеуі және енгізуі керек. Бұл жоспарларда бұзылыстар орын алған жағдайда қабылданатын қадамдарды, соның ішінде зардап шеккен тұлғаларды хабардар етуді, бұзушылықты локализациялау және болашақта орын алмау үшін оқиғадан кейінгі талдауды көрсетуі керек.

Киберқауіпсіздік сарапшыларымен ынтымақтастық

Білім беру мекемелері олардың ағымдағы қауіпсіздік шараларын бағалау және жақсарту бағыттарын анықтау үшін киберқауіпсіздік мамандарымен бірлесіп жұмыс істеуі керек. Бұзушылар осал тұстарды пайдаланбастан бұрын тұрақты қауіпсіздік аудиттері мен тұтқиылдан ену сынағы оларды анықтауға көмектеседі.

Қауіпсіз онлайн ұстамдылықты насихаттау

Білім алушыларды күдікті сілтемелерден аулақ болу, жеке ақпаратты қоғамдық платформаларда бөліспеу және әлеуметтік желіге,есептік жазбаларында құпиялылық параметрлерін пайдалану сияқты қауіпсіз онлайн тәжірибелерін қабылдауға шақыру керек. Бұл әдетті нығайтуда педагогтер мен ата-аналар шешуші рөл атқарады.

Бақылау және есеп беру механизмдері

Мекемелер желідегі әрекеттерді бақылау және күдікті әрекет туралы хабарлау тетіктерін құруы керек. Білім алушылар кек алудан қорықпай киберқорқыту, қудалау немесе қауіпсіздікке ықтимал қауіптер туралы хабарлаудың ыңғайлылығын сезінуі керек.

Қорытынды

Оқушылардың ақпараттық қауіпсіздігі – білім беру мекемелерінен, педагогтерден, ата-аналардан және оқушылардың өздерінен шұғыл түрде назар аударуды талап ететін өзекті мәселе. Технология білім беруде орталық рөл атқара беретіндіктен, киберқауіптермен қатысты қауіптер тек артады. Деректерді бұзу, фишингтік шабуылдар және әлсіз құпия сөз тәжірибесі сияқты ағымдағы мәселелерді шешу және киберқауіпсіздік бойынша білім беру, сенімді құпиясөз саясаты және деректерді шифрлау сияқты алдын алу шараларын жүзеге асыру арқылы

біз білім алушылар үшін қауіпсіз цифрлық орта жасай аламыз. Барлық мүдделі тараптар арасындағы ынтымақтастық дамып келе жатқан киберқауіптердің алдын алу және білім алушылардың жеке ақпараты мен әл-ауқатына зиян келтірместен өз біліміне назар аударуын қамтамасыз ету үшін маңызды.

Әдебиеттер

1. Асылбеков У. Б., Исмаилова А. А. Киберқауіпсіздік /Кибербезопасность : оқу құралы. – Алматы : Бастау, 2019.
2. Кызайбай, А. Б. Студенттердің ақпараттық құзыреттілігін дамытудың жолдары / А. Б. Кызайбай. – Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2020.
3. Мұхамбетжанова С. Т., Мелдебекова М. Т. Педагогтардың ақпараттық — коммуникациялық технологияларды қолдану бойынша құзырлылықтарын қалыптастыру әдістемесі. Алматы: ЖШС «Дайыр Баспа», 2010 ж.
4. Баланов А.Н. Комплексная информационная безопасность. Полный справочник специалиста. – Инфра-Инженерия, 2024.
5. Anderson R. Security Engineering: A Guide to Building Dependable Distributed Systems – Wiley, 2020.

ӘОЖ:379.346.22

ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ САПА МЕН ИННОВАЦИЯ ҮНДЕСТІГІ

Мыңбаева А.К.
«Өрлеу» БАҰО АҚФ Түркістан облысы және Шымкент қаласы бойынша КДИ
аға оқытушы, тренер
Шымкент, Қазақстан, E-mail: wbotahan@mail.ru

Резюме

В статье рассматривается баланс между качеством и инновациями в современной системе образования. Анализируется важность повышения качества образования, совершенствования учебных программ, повышения квалификации учителей, внедрения цифровых технологий. Роль новых технологий, таких как платформы онлайн-обучения, искусственный интеллект, STEAM-образование и виртуальные лаборатории, описывается как инновационные методы. Кроме того, предложены ключевые направления эффективной координации качественного образования и инноваций. В статье подчеркивается актуальность и перспективность модернизации системы образования в соответствии с современными требованиями.

Summary

This article examines the compatibility of quality and innovation in the modern education system. The importance of improving the quality of education, improving curricula, improving teacher training, and introducing digital technologies are analyzed. The role of new technologies such as online learning platforms, artificial intelligence, STEAM education, and virtual laboratories as innovative methods is described. In addition, the main directions for the effective combination of quality education and innovation are proposed. The article shows the relevance and prospects of modernizing the education system in accordance with modern requirements.

Қазіргі заманғы білім беру жүйесі қарқынды өзгерістер мен инновациялық жаңашылдықтарды талап етеді. Білім беру сапасын арттыру және оны заманауи технологиялармен интеграциялау – бүгінгі педагогика ғылымының өзекті мәселелерінің бірі. Ғылыми-техникалық прогрестің жедел дамуы, цифрландыру үрдісінің қарқынды кеңеюі, жасанды интеллект жүйелерінің білім беру процесіне енуі, сондай-ақ онлайн оқыту платформаларының белсенді қолданылуы білім беру жүйесінде сапаны қамтамасыз етудің жаңа

парадигмаларын қалыптастыру қажеттілігін туындатады. Инновациялық технологиялар білім беру үдерісін жетілдірумен қатар, білім алушылардың когнитивті қабілеттерін дамытудың, олардың жеке білім алу траекторияларын қалыптастырудың тиімді құралдары ретінде қарастырылады. Бұл тұрғыда оқыту үдерісін персонализациялау, цифрлық білім беру ресурстарын тиімді пайдалану, білім алушылардың танымдық белсенділігін арттыру және практикалық дағдыларын қалыптастыру мәселелері ғылыми зерттеулердің негізгі бағыттары қатарында қарастырылуда.

Сонымен қатар, жасанды интеллект технологиялары негізінде бейімделген оқыту модельдерін енгізу, үлкен деректерді (Big Data) талдау арқылы білім беру сапасын бағалау, виртуалды және толықтырылған шындық элементтерін оқу үдерісіне интеграциялау секілді факторлар білім беру жүйесінің тиімділігін арттыруға ықпал етеді. Педагогикалық инновациялар контексінде инклюзивті білім беруді дамыту, STEM және STEAM бағыттарын кеңейту, құзыреттілікке негізделген оқыту әдістерін енгізу білім беру сапасының стратегиялық артықшылықтарын қамтамасыз етеді. Осылайша, қазіргі білім беру жүйесінің басты міндеті – заманауи технологиялар мен ғылыми-инновациялық тәсілдерді тиімді пайдалану арқылы білім алушылардың зияткерлік әлеуетін дамыту, олардың заманауи еңбек нарығындағы бәсекеге қабілеттілігін арттыру және үздіксіз білім алу қағидаттарын жүзеге асыру болып табылады [1].

Білім беру сапасы – мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық дамуының және зияткерлік әлеуетінің негізгі көрсеткіштерінің бірі. Сапалы білім беру жүйесі білікті кадрларды даярлаудың, ғылыми-техникалық прогресті ілгерілетудің және қоғамдағы инновациялық трансформацияларды жүзеге асырудың маңызды факторы болып табылады. Осы орайда, білім беру мазмұнын жаңарту, оқытудың заманауи педагогикалық және цифрлық технологияларын енгізу, сондай-ақ педагогтардың кәсіби құзыреттілігін үздіксіз жетілдіру өзекті міндеттер қатарына жатады. Білім сапасын арттыру мақсатында оқыту әдістерінің тұлғаға бағытталған моделіне көшу, білім алушылардың когнитивті және метатанымдық дағдыларын дамыту, креативті және сыни ойлау қабілеттерін қалыптастыру ерекше маңызға ие. Сонымен қатар, білім берудің практикалық құрамдасын күшейту, зерттеуге негізделген оқыту әдістерін қолдану және цифрлық білім беру ресурстарын тиімді пайдалану білім алушылардың функционалдық сауаттылығын арттырудың негізгі тетіктері болып табылады.

Заманауи білім беру жүйесінің сапасын қамтамасыз ету үшін инновациялық технологияларды енгізу, бағалау жүйесін жетілдіру және оқу үдерісін дербестендіру маңызды. Білім беру сапасының жоғары деңгейін қамтамасыз ету үшін оқыту мазмұнын еңбек нарығының қажеттіліктеріне бейімдеу, пәнаралық интеграцияны күшейту және білім алушылардың практикалық құзыреттіліктерін қалыптастыруға бағытталған оқыту стратегияларын әзірлеу қажет. Осы факторлар білім беру жүйесінің бәсекеге қабілеттілігін арттыруға және ұлттық білім беру жүйесін жаһандық стандарттарға сәйкестендіруге мүмкіндік береді [2].

Білім беру жүйесінің тиімділігі мен сапасын арттыру мақсатында жаңа технологиялар мен педагогикалық әдістер кеңінен қолданысқа енгізілуде. Цифрлық трансформация білім беру үрдісін түбегейлі өзгертіп, оқытудың дәстүрлі үлгілерін заманауи тәсілдермен толықтыруда.

Оқу орындары білім беру үдерісін оңтайландыру және білім алушылардың танымдық белсенділігін арттыру үшін цифрлық технологияларды белсенді түрде енгізіп келеді Атап айтқанда, **онлайн білім беру платформалары** (Coursera, Khan Academy, Udemy, OpenEdX және т.б.) оқушылар мен студенттерге әлемдік деңгейдегі білім ресурстарына қол жеткізуге мүмкіндік береді. **Интерактивті сабақтар**, **виртуалды зертханалар** және **жасанды интеллект негізіндегі оқыту жүйелері** оқу материалдарын дербестендіруге, білім алушылардың қабілеттері мен қажеттіліктеріне сәйкес оқыту траекторияларын құруға жағдай жасайды. Бұл тәсілдер оқу процесінің икемділігін қамтамасыз етіп, білім алушылардың оқу материалдарын меңгеру деңгейін арттыруға ықпал етеді.

Сонымен қатар, STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) және STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics) бағыттары бойынша оқыту әдістері қазіргі

білім беру жүйесінің ажырамас бөлігіне айналуда. **Робототехника**, **3D моделдеу**, **инженерлік жобалар** және **виртуалды шындық технологиялары** оқушылардың техникалық және шығармашылық дағдыларын дамытуға ықпал етеді [3, 5]. Бұл тәсілдер теориялық білімді тәжірибемен ұштастырып, оқушылардың логикалық ойлау, мәселелерді шешу қабілеттерін жетілдіреді. Сонымен қатар, инновациялық әдістер оқушылардың зерттеушілік дағдыларын дамытып, олардың ғылыми-техникалық жетістіктерге деген қызығушылығын арттыруға көмектеседі. Осылайша, білім беру саласындағы инновациялар оқу үдерісін тиімдірек, қызықты әрі нәтижелі етуде. Цифрлық технологиялар мен заманауи оқыту әдістерінің үйлесімі білім алушылардың зияткерлік әлеуетін дамытуға, олардың XXI ғасырдың талаптарына сай дағдыларды меңгеруіне жол ашады.

Білім беру жүйесінде сапа мен инновацияның үйлесімділігін қамтамасыз ету үшін кешенді әрі жүйелі тәсілдерді жүзеге асыру қажет. Бұл мақсатқа жету үшін төмендегі негізгі бағыттар бойынша жұмыс жүргізу маңызды (1-сурет):

Сурет -1

1. Мұғалімдердің біліктілігін арттыру.

Қазіргі заманғы мұғалімдер жаңа технологиялар мен педагогикалық әдістерді меңгеруі тиіс. Бұл үшін тұрақты түрде кәсіби даму бағдарламалары, біліктілікті арттыру курстары, цифрлық білім беру технологияларына арналған тренингтер ұйымдастырылуы қажет. Сонымен қатар, педагогикалық тәжірибе алмасу, онлайн семинарлар мен вебинарларды өткізу арқылы мұғалімдердің әдістемелік құзыреттілігін жетілдіру маңызды.

2. **Оқу бағдарламаларын жаңарту.**

Заманауи білім беру бағдарламалары практикалық дағдыларды, интерактивті оқыту әдістерін, пәнаралық байланысты қамтуы тиіс. Оқу жоспарлары еңбек нарығының талаптарына, ғылыми-техникалық прогрестің даму деңгейіне сәйкес икемделіп отыруы қажет. Сонымен қатар, жобалық оқыту, зерттеуге негізделген әдістер, кәсіптік бағдарлау курстары енгізілуі тиіс, бұл оқушылардың өз мамандығын саналы түрде таңдауына ықпал етеді.

3. Цифрлық инфрақұрылымды дамыту.

Сапалы білім беруді қамтамасыз ету үшін оқу орындарының техникалық базасы жаңартылып, жоғары жылдамдықты интернетке қолжетімділік қамтамасыз етілуі керек. Смарт-сыныптар, электронды кітапханалар, виртуалды зертханалар, онлайн оқу платформалары білім

беру үдерісін анағұрлым тиімді әрі қызықты етеді. Цифрлық инфрақұрылымды дамыту қашықтықтан білім беру сапасын арттыруға, білім ресурстарын кеңінен қолдануға мүмкіндік береді [4].

4. Оқушылардың шығармашылық әлеуетін дамыту.

Қазіргі білім беру жүйесінде сыни ойлау, проблемаларды шешу дағдылары, зерттеушілік және шығармашылық қабілеттер маңызды орын алады. Бұл мақсатта жобалық жұмыстар, кейс-стади әдістері, геймификация, дебаттар, креативті тапсырмалар енгізілуі тиіс. Сонымен қатар, өнер, музыка, дизайн сияқты салалармен техникалық пәндерді байланыстыру (STEAM оқыту) оқушылардың жан-жақты дамуына ықпал етеді.

5. Жаңа технологияларды интеграциялау.

Білім беру саласына жасанды интеллект (AI), үлкен деректерді талдау (Big Data), виртуалды және толықтырылған шынайылық (VR/AR) секілді заманауи технологияларды енгізу оқу үдерісінің тиімділігін арттырады. Адаптивті оқыту жүйелері, дербестендірілген білім беру платформалары, автоматтандырылған бағалау құралдары арқылы оқытудың сапасын арттыруға болады. Мұндай технологиялар оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеріп, деректерді сараптап, оқыту процесін оңтайландыруға мүмкіндік береді.

Білім беру жүйесінде сапа мен инновацияны үйлестіру үшін мұғалімдердің кәсіби дамуы, оқу бағдарламаларының жаңартылуы, заманауи инфрақұрылымның қалыптасуы, оқушылардың шығармашылық қабілеттерін жетілдіру, жаңа технологияларды тиімді пайдалану маңызды рөл атқарады. Осы факторларды кешенді түрде жүзеге асыру білім беру жүйесінің тиімділігін арттырып, бәсекеге қабілетті мамандар даярлауға септігін тигізеді [6,7].

Қорытындылай келе, қазіргі білім беру жүйесіндегі сапа мен инновацияның үндестігі – уақыттың талабына негізделіп отыр. Бұл үрдіс білім беру сапасын арттырып қана қоймай, жаңа буын мамандарын даярлауда тиімді әдістерді қолдануға мүмкіндік береді. Инновация мен білім сапасының үйлесімді дамуы – еліміздің әлеуметтік-экономикалық және ғылыми-техникалық өркендеуінің негізгі кепілі. Сондықтан, білім беру жүйесін жетілдіру бағытында жаңа әдістер мен технологияларды үздіксіз енгізу аса маңызды. Оқытудың цифрлық платформаларын кеңінен қолдану, педагогтердің кәсіби деңгейін үнемі арттырып отыру, білім алушылардың зерттеушілік және шығармашылық қабілеттерін дамыту – білім беру саласындағы негізгі басымдықтар болуы тиіс. Сонымен қатар, оқу бағдарламаларын еңбек нарығының талаптарына сәйкестендіру, академиялық және тәжірибелік білімді ұштастыру, сондай-ақ инклюзивті білім беру мүмкіндіктерін кеңейту – жалпы жүйенің сапасын арттырудың басты факторлары. Қазіргі заманғы білім беру жүйесі икемді, жаңашыл және нәтижеге бағытталған болуы тиіс. Оқытудың жаңа технологияларын тиімді пайдалану арқылы білім беру процесін жетілдіру – бәсекеге қабілетті, жан-жақты дамыған тұлғаларды қалыптастырудың басты шарты. Осы бағыттағы кешенді іс-шаралар білім беру сапасының артуына, адами капиталдың дамуына және қоғамның зияткерлік әлеуетінің көтерілуіне ықпал етеді.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасында білім мен ғылымды дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Нұр-Сұлтан, 2019.
2. Назарбаев Н.Ә. «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру» // Егемен Қазақстан, 2017.
3. OECD. «Education at a Glance 2023: OECD Indicators» – Paris: OECD Publishing, 2023.
4. Prensky M. «Digital Natives, Digital Immigrants» // On the Horizon, Vol. 9 No. 5, 2001.
5. Бейсембаев Н. **«Цифрлық білім беру технологиялары: жаңа мүмкіндіктер мен перспективалар»** // Білім және ғылым журналы, №4, 2022.
6. Әбенова Г. **«Білім беру жүйесіндегі инновациялық технологиялардың рөлі»** // Қазақстан педагогикалық ғылымдар академиясының хабаршысы, №3, 2021.
7. Қазақстан Республикасы Президентінің «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасы. – Нұр-Сұлтан, 2018.

ӘОЖ:375.368.29

САПАЛЫ БІЛІМ МЕН ТӘРБИЕНІҢ ӨЗАРА БАЙЛАНЫСЫ: ТҰЛҒА ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗІ

Сатыбалдина Қ.П. бастауыш сынып мұғалімі,
А.Байтұрсынов атындағы жалпы білім беретін мектебі,
Түркістан обл., Түлкібас ауд., Қазақстан, E-mail: kaljansp69@mail.ru

Резюме

В статье рассматривается взаимосвязь качественного образования и воспитания, а также их значение в формировании личности. Подчеркивается, что качественное образование должно быть направлено не только на получение академических знаний, но и на развитие духовно-нравственных качеств студента. Подробно рассматриваются влияние образования на качество образования, направления воспитательной работы в школах и ее влияние на всестороннее развитие учащихся.

Summary

This article examines the relationship between quality education and upbringing and their importance in the formation of personality. It is noted that quality education should be aimed not only at acquiring academic knowledge, but also at developing the spiritual and moral qualities of the student. The impact of upbringing on the quality of education, the directions of educational work in schools and its impact on the comprehensive development of students are also discussed in detail.

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде сапалы білім мен тәрбиенің өзара байланысы ерекше маңызға ие. Білім беру тек ақпарат пен дағдыны меңгерту ғана емес, сонымен қатар тұлғаның рухани, адамгершілік және әлеуметтік қасиеттерін жетілдіруге бағытталуы тиіс. Тәрбие мен білім қатар жүрмеген жағдайда, оқушылардың жан-жақты дамуы толық жүзеге аспайды. Бұл олардың болашақ өмірінде өзін-өзі дамытуына, қоғамда лайықты орын алуына және жауапкершілікті сезінуіне ықпал етеді. Сондықтан, оқушыларға сапалы білім берумен қатар, олардың мінез-құлқын, әлеуметтік дағдыларын, құндылықтарын қалыптастыруға ерекше мән беру қажет. Білім беру үдерісі үздіксіз дамып, заманауи технологиялармен, жаңа әдістермен толықтырылуда. Қазіргі білім беру моделі оқушыларды жаттанды білім алудан арылтып, оларды өз бетінше ойлауға, ізденуге және ақпаратты талдауға үйретуге негізделген. Сапалы білім беру – бұл тек академиялық білім ғана емес, сонымен қатар оқушының өзін-өзі дамытуына, қоғамда өз орнын табуына, өзгерістерге бейімделуіне және шығармашылық қабілеттерін іске асыруына мүмкіндік беретін кешенді процесс.

Қазіргі заманғы сапалы білім берудің негізгі қағидалары:

Жеке тұлғаға бағытталған оқыту – әрбір оқушының қабілеті мен қызығушылығын ескере отырып, білім беру. Қазіргі білім беру жүйесі әр оқушының жеке ерекшеліктеріне сай білім алуына жағдай жасауға тырысады. Бұл тәсіл балалардың өздерінің мықты және әлсіз жақтарын түсініп, өз қарқынымен дамуына мүмкіндік береді. Жеке оқыту бағдарламалары мен дифференциалды оқыту әдістері оқушылардың әлеуетін толық ашуға көмектеседі.

Интерактивті оқыту әдістерін қолдану – оқушылардың белсенді қатысуын қамтамасыз ететін жобалық жұмыс, талқылау, зерттеу әдістерін енгізу. Интерактивті оқыту әдістері оқушыларды пассивті тыңдаушы емес, белсенді қатысушы етіп қалыптастырады. Мысалы, топтық жұмыс, кейс-стади әдісі, проблемалық оқыту, ойын технологиялары, дебаттар – білімді терең меңгеруге ықпал ететін тиімді әдістер. Бұл тәсілдер оқушылардың өз ойын еркін жеткізуіне, түрлі көзқарастарды талдауға, логикалық тұрғыда ойлауға мүмкіндік береді.

Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану – қашықтан оқыту, цифрлық платформалар және онлайн ресурстарды тиімді қолдану. Цифрлық технологиялар білім беру саласын түбегейлі өзгертуде. Электронды оқулықтар, мультимедиялық ресурстар, виртуалды зертханалар, жасанды интеллектке негізделген оқу бағдарламалары оқытудың

сапасын арттырып, білімге қолжетімділікті кеңейтуде. Сонымен қатар, интернеттің дамуы оқушыларға кез келген уақытта қажетті ақпаратты тауып, өзін-өзі дамытуына мүмкіндік береді.

Өмірлік дағдыларды қалыптастыру – оқушыларды тек пәндік біліммен ғана емес, қарым-қатынас жасау, командада жұмыс істеу, эмоциялық тұрақтылық сияқты дағдылармен қамтамасыз ету. Қазіргі заман талабына сай, мектеп тек теориялық білім беріп қана қоймай, оқушылардың өмірде қолдана алатын дағдыларын дамытуды мақсат етеді. Олар эмоционалды интеллект, уақытты басқару, шешім қабылдау, көшбасшылық, сыни ойлау және өзін-өзі бағалау сияқты қабілеттерді меңгеруі тиіс. Мұндай дағдылар оқушылардың болашақта кез келген салада табысты болуына көмектеседі.

Білім мен тәрбиенің бірлігі – академиялық білімді рухани-адамгершілік тәрбиемен ұштастыру арқылы жан-жақты дамыған тұлғаны қалыптастыру. Сапалы білім тек теориялық білім берумен шектелмейді. Қоғамға пайдалы, адал, жауапкершілігі жоғары азаматтарды тәрбиелеу – қазіргі мектептің басты міндеттерінің бірі. Тәрбие арқылы оқушылар бойында мейірімділік, әділдік, құрмет, өзара көмек көрсету, азаматтық ұстаным сияқты құндылықтар қалыптасады. Сондықтан, білім беру жүйесінде тәрбие жұмыстары жүйелі түрде жүргізіліп, оқушылардың рухани дамуына баса назар аударылуы қажет.

Кәсіби бағдар беру – оқушыларға болашақ мамандығын саналы түрде таңдауға көмектесу, олардың икемділіктерін анықтау. Қазіргі еңбек нарығында бәсекелестік жоғары болғандықтан, оқушыларға өз болашақ мамандығын ерте кезден жоспарлауға көмек беру маңызды. Мектеп қабырғасынан бастап кәсіби бағдар беру жұмыстары жүргізіліп, әр оқушының қабілетіне қарай бағыт-бағдар берілуі керек. Бұл үшін кәсіптік сынамалар, мамандармен кездесулер, өндірістік тәжірибелер ұйымдастырылып, оқушылардың өзіне сәйкес мамандықты таңдауына көмектесу қажет [1,3].

Қазіргі заманғы сапалы білім беру – бұл қоғам талаптарына сай, бәсекеге қабілетті, шығармашыл тұлға қалыптастырудың маңызды шарты. Білім беру жүйесі өзгеріп, дамып отырған уақытта, оқушыларға тек теориялық білім берумен шектелмей, олардың ойлау қабілеттерін дамыту, рухани-адамгершілік қасиеттерін қалыптастыру және өмірлік дағдыларды үйрету басты мақсат болуы тиіс. Мұғалімдер, ата-аналар және бүкіл қоғам оқушылардың сапалы білім алуына, олардың қабілеттерін дамытуға жағдай жасауы қажет. Осылайша, білім беру жүйесінің басты мақсаты – жан-жақты дамыған, қоғамға пайдалы, білімді және тәрбиелі азаматтарды қалыптастыру болып табылады. Сапалы білім беру – бұл оқушылардың тек академиялық білімін жетілдіру ғана емес, олардың ой-өрісін, өзіндік көзқарасын қалыптастыру үдерісі. Ал тәрбие олардың мінез-құлқын, әлеуметтік жауапкершілігін, құндылықтарын дамытуға көмектеседі. Бұл екі процесс бір-бірімен тығыз байланысып, үйлесімді дамыған тұлғаны қалыптастыруға ықпал етеді. Тәрбиеленген оқушы алған білімін өмірде қолдана білуге, жаңашылдыққа ұмтылуға және саналы шешімдер қабылдауға үйренеді. Сондықтан, мектептегі білім беру жүйесі тәрбиелік компоненттермен толықтырылғанда ғана нағыз сапалы білім қалыптасады.

Тәрбиенің сапалы білімге әсері мол, себебі ол оқушылардың оқуға деген көзқарасын қалыптастырып, білім алу процесіне деген ынтасын арттырады. Тәрбие арқылы оқушылар жауапкершілікті сезініп, өзін-өзі дамытуға ұмтылады. Сонымен қатар, дұрыс бағыттағы тәрбие оқушылардың қарым-қатынас дағдыларын, сыни ойлау қабілетін және өмірлік құндылықтарын қалыптастырады.

Тәрбиенің сапалы білімге тигізетін негізгі әсерлері:

Мотивацияны арттыру – дұрыс тәрбие алған оқушы білімге деген қызығушылығын жоғалтпайды, өздігінен ізденуге ұмтылады. Ол білім алудың маңыздылығын түсініп, өзін-өзі дамытуға талпынады. Тәрбие арқылы алынған мақсаткерлік қасиет оқушылардың табандылығын арттырып, оларды үздіксіз білім алуға ынталандырады.

Жауапкершілікті қалыптастыру – тәрбие оқушылардың өз біліміне жауапкершілікпен қарауын дамытады, бұл олардың табысты болуына ықпал етеді. Жауапкершілікті сезінген

оқушылар үй тапсырмаларын уақтылы орындап, сабаққа дайындықпен келіп, өз іс-әрекеттерінің нәтижесіне талдау жасай біледі.

Әлеуметтік бейімделу – тәрбиелі оқушы мектепте және қоғамда өзін дұрыс ұстайды, сыныптастарымен және мұғалімдермен қарым-қатынас жасай біледі. Олар өз ойын ашық жеткізіп, қақтығыстарды мәдениетті түрде шешуді үйреніп, командада жұмыс істеу қабілеттерін дамытады [2,5].

Шығармашылық және сын тұрғысынан ойлау – дұрыс бағытталған тәрбие оқушыларды еркін ойлауға, өз пікірін дәлелдеуге және түрлі мәселелерді шешуге үйретеді. Шығармашылық қабілеттері дамыған оқушылар жаңа идеяларды ұсына алады, стандартты емес шешімдер қабылдап, инновациялық ойлауға бейімделеді.

Құндылықтарды қалыптастыру – адамгершілік, әділдік, адалдық, құрмет пен төзімділік сияқты қасиеттерді бойына сіңірген оқушылар болашақта қоғамның белсенді мүшесі бола алады. Тәрбие арқылы алынған құндылықтар олардың дұрыс өмірлік ұстанымдарын қалыптастырып, өз іс-әрекетіне жауапкершілікпен қарауына ықпал етеді.

Өзін-өзі дамыту дағдыларын жетілдіру – тәрбие тұлғаның өзін-өзі дамытуына жағдай жасайды. Өзін-өзі жетілдіруге дағдыланған оқушы жаңа білім мен дағдыларды меңгеруге ұмтылады, өзінің әлсіз және күшті жақтарын анықтап, олармен жұмыс істейді. Бұл қасиеттер олардың өмір бойы білім алуға деген көзқарасын қалыптастырады [4,6].

Мектеп қабырғасында тәрбие жұмыстары оқушылардың жеке қасиеттерін дамытуға бағытталуы тиіс. Бұл үшін төмендегі бағыттар бойынша жұмыстар жүргізілуі керек:

Отбасы және мектеп арасындағы байланыс – ата-аналар мен мұғалімдердің үйлесімді жұмысы бала тәрбиесіне оң әсер етеді. Ата-аналар мектеппен тығыз қарым-қатынаста болып, тәрбие процесіне белсенді араласуы керек.

Мұғалімнің үлгісі – ұстаздың моральдық қағидалары мен мәдениеті оқушыға үлкен ықпал етеді. Мұғалімдер тек білім беруші ғана емес, оқушылар үшін үлгі тұтар тұлға болуы тиіс.

Құндылықтар жүйесін қалыптастыру – адалдық, еңбексүйгіштік, жауапкершілік, патриотизм сияқты қасиеттерді насихаттау арқылы оқушылардың рухани дамуын қамтамасыз ету.

Тәрбие мен білім беруде заманауи технологияларды қолдану – интерактивті оқыту әдістерін енгізу арқылы оқушылардың қызығушылығын арттыру. Цифрлық құралдарды тиімді пайдалану тәрбие мен білімді ұштастыруға көмектеседі.

Мектептегі тәрбиелік іс-шаралар – мәдени, спорттық және әлеуметтік жобалар арқылы оқушылардың белсенділігін арттыру. Оқушыларды мектепішілік іс-шараларға тарту олардың көшбасшылық қабілеттерін жетілдіруге ықпал етеді [7].

Қорыта айтқанда, сапалы білім мен тәрбие – бір-бірімен тығыз байланысты, ажырамас екі маңызды категория. Қазіргі заманғы білім беру жүйесі оқушылардың интеллектуалды дамуына ғана емес, олардың адамгершілік құндылықтарын, әлеуметтік жауапкершілігін, сыни ойлау және шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталуы тиіс. Тек академиялық білім беруге басымдық беру тұлғаның үйлесімді қалыптасуына кедергі келтіруі мүмкін. Сондықтан, білім беру үдерісі оқушылардың зияткерлік, моральдық және әлеуметтік дамуын біртұтас жүйе ретінде қарастыруы қажет.

Сапалы білім беру мен тәрбие жүйесін жетілдіру үшін келесі **ұсыныстарды** енгізу маңызды:

1. **Білім мен тәрбиенің интеграцияланған моделін әзірлеу** – мектеп бағдарламалары білім беру мазмұнын рухани-адамгершілік тәрбие элементтерімен үйлестіруі тиіс. Бұл оқушылардың ғылыми білімді игере отырып, қоғамда өз орнын табуына ықпал етеді.
2. **Педагогтердің кәсіби біліктілігін арттыру** – мұғалімдерге арналған үздіксіз кәсіби даму бағдарламалары енгізіліп, олардың оқытушылық және тәрбиешілік дағдылары жетілдірілуі қажет. Әсіресе, заманауи оқыту технологияларын, психологиялық әдістерді және тәрбие беру әдістемелерін меңгеруге ерекше көңіл бөлінуі керек.

3. **Отбасы мен мектеп арасындағы серіктестікті нығайту** – оқушылардың тәрбиесі мен білімін үйлестіру үшін ата-аналармен тығыз байланыс орнату қажет. Арнайы ата-аналарға арналған семинарлар, тренингтер ұйымдастыру арқылы олардың педагогикалық мәдениетін арттыруға болады.
4. **Оқушылардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға бағытталған бағдарламалар құру** – мектептерде өзін-өзі басқару ұйымдарын дамыту, еріктілік қозғалыстарын енгізу, қоғаммен байланыс орнататын іс-шараларды ұйымдастыру арқылы балалардың әлеуметтік жауапкершілігі қалыптастырылуы тиіс.
5. **Заманауи оқыту технологияларын енгізу** – цифрлық платформалар, қашықтан оқыту құралдары, жасанды интеллект және интерактивті әдістерді пайдалану арқылы оқыту үдерісін қызықты әрі тиімді ету маңызды. Бұл оқушылардың өздігінен білім алу қабілетін дамытады.
6. **Тәрбиелік іс-шараларды ұйымдастырудың жүйелілігін қамтамасыз ету** – мәдени, патриоттық, экологиялық, шығармашылық және спорттық шараларды кешенді түрде жүргізу арқылы оқушылардың рухани және физикалық дамуын қолдау қажет.

Жоғарыда аталған ұсыныстарды жүзеге асыру арқылы білім беру жүйесінің сапасын арттыруға, оқушылардың жан-жақты дамуына және олардың қоғамға толыққанды бейімделуіне қол жеткізуге болады. Қоғамның өркендеуі, мемлекеттің дамуы білімді әрі тәрбиелі ұрпақ тәрбиелеуге тікелей байланысты болғандықтан, бұл мәселенің маңыздылығы әрдайым жоғары деңгейде сақталуы тиіс.

Әдебиеттер

1. Құдайбергенова, К. С. Білім беру үрдісіндегі тәрбие мен оқытудың өзара байланысы // Алматы: «Білім» баспасы, 2021.
2. Жұмабаев, М. Педагогика – Алматы: Ана тілі, 2019..
3. Сейдахметова, Ж. Қазіргі заманғы білім беру технологиялары және тәрбиелік аспектілері // Білім әлемі журналы, №5, 2022.
4. Смоловик, А. В. Инновационные методы воспитания в современной школе – Москва: Просвещение, 2018.
5. ҚР Білім және ғылым министрлігі. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы – Нұр-Сұлтан, 2020.
6. Айтмамбетова, Б. Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытудағы тәрбие рөлі // Педагогика және психология журналы, №3, 2021.
7. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals – Paris: UNESCO Publishing, 2019.

УДК 372.016.796

ЖАС ҰРПАҚТЫ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР АРҚЫЛЫ ТӘРБИЕЛЕУДЕ ПЕДАГОГИКАНЫҢ РОЛІ

Ельжанов Д.Н.
Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің
Қауымдастырылған профессор м.а., ҚР Мәдениет саласының үздігі
Түркістан қ.

Баратова Ақбала Мырзагелдіқызы
6В01406-Музыкалық білім білім беру бағдарламасының 3 курс студенті

Резюме

Особое значение имеет воспитание молодого поколения на основе национальных ценностей. Национальные ценности - это элементы образования, основанные на культуре, традициях, языковых особенностях и истории каждого народа. Эти ценности способствуют духовному, нравственному и социальному развитию молодежи. Педагогика играет важную роль в этом процессе, направляя молодежь на научной основе, прививая им уважение к культурному и духовному наследию нации, укрепляя их связь с историческими корнями.

Summary

The education of the younger generation through national values is of great importance. National values are educational elements derived from the culture, traditions, language features, and history of each people. These values contribute to the spiritual, moral, and social development of the youth. Pedagogy plays an important role in this process by guiding the youth based on scientific principles, teaching them to respect the cultural and spiritual heritage of the nation, and strengthening their connection with historical roots.

Жастарға ұлттық тәрбие беру – ел болашағын қалыптастыруда маңызды рөл атқаратын фактор. Ұлттық тәрбие жастардың рухани және мәдени дамуына әсер етеді, оларды өз ата-бабаларының дәстүрлерін, әдет-ғұрыптарын, тілі мен мәдениетін бағалауға үйретеді. Түркістан облысындағы жастарға ұлттық тәрбие беру мәселесі ерекше маңызға ие, өйткені бұл аймақ өзінің бай тарихи мұрасы мен мәдениетінен тұрады. Жастарға ұлттық тәрбие беру үшін мынадай бағыттарды жүзеге асыруға болады.

Ұлттық тілді үйрену, ұлттық әдебиет пен поэзияны насихаттау – ұлттық тәрбие берудің негізі. Студенттер мен жастар арасында қазақ тілінің маңыздылығын түсіндіру үшін түрлі әдеби байқаулар, пікірталастар, кездесулер өткізу керек. Түркістан облысында Қазақ әдебиеті мен тілін оқытудың сапасын арттыру, жастарға өз халқының тілдік мәдениетін насихаттау маңызды. Ұлттық тәрбие жастарға өз ұлтының тарихын біліп, оны мақтан етуге бағытталған. Түркістан аймағының тарихы өте бай, сондықтан жергілікті мәдени ескерткіштерге экскурсиялар, тарихи орындарға саяхаттар ұйымдастыру қажет. Бұл жастарға өз тарихын тереңірек түсініп, сол арқылы ұлттық сана мен патриотизмді дамытуға мүмкіндік береді.

Қазақтың ұлттық өнері мен қолөнері – халықтың мәдени мұрасы. Жастар арасында ұлттық киімдер, дәстүрлі музыкалық аспаптар (домбыра, қобыз), қолөнер бұйымдары (киіз, басқұр, тоқылған бұйымдар) арқылы ұлттық мәдениетке деген қызығушылықты арттыру керек. Қазақ халқының ұлттық құндылықтары мен салт-дәстүрлері жастарға түсінікті және қызықты түрде жеткізілуі керек. Осы мақсатта ұлттық тағамдар дайындау, қазақтың дәстүрлі ойындары мен мейрамдарын ұйымдастыру, ұлттық отбасылық тәрбиені үйрету сияқты іс-шаралар өткізу өте маңызды. Мысалы, Наурыз мерекесін жастар арасында кеңінен насихаттау арқылы оларды ұлттық дәстүрлерге тартуға болады.

Ұлттық тәрбие беру барысында жастарға адамгершілік құндылықтарды, сыйластық пен бауырмалдықты, адалдық пен әділеттілікті үйрету керек. Қазақ халқының ата-бабаларының аманаты.

Жастарға ұлттық тәрбие беру кезінде педагогикалық құндылықтар ерекше маңызды рөл атқарады, өйткені олар ұрпақтың рухани және мәдени тұрғыдан дамуына негіз болады. Ұлттық тәрбие беру процесінде педагогикалық құндылықтар жастардың бойында азаматтық жауапкершілік, моральдық және адамгершілік құндылықтар мен ұлттық идентичнос қалыптастыруға бағытталған.

Педагогикалық құндылықтардың бірі – жастарға өз ұлтының тарихы мен мәдениетін таныту арқылы ұлттық санасын қалыптастыру. Ұлттық дәстүрлерді, тіл мен өнерді құрметтеу және оларды сақтау жастарды ұлттық мақтаныш сезіміне тәрбиелейді. Педагогтар жастарды өздерінің шыққан тегін мақтан тұтуға және ұлттық мұраға қамқор болуға баулиды.

Ұлттық тәрбие жастарды адамгершілік және моральдық тұрғыдан тәрбиелеуге бағытталған. Қазақ халқының дәстүрлері мен даналығы, ұрпаққа bergen өсиеттері (ар-намыс, адалдық, әділдік, сыйластық) жастардың өмірлік ұстанымдарын қалыптастырады. Педагогтар осы құндылықтарды жастарға үйретіп, олардың моральдық негіздерін бекітеді [1].

Қазақ халқы отбасыны қасиетті санайды, бұл құндылық ұлттық тәрбиенің негізі болып табылады. Педагогикалық жұмыстың маңызды бағыты –

Жас ұрпақты ұлттық құндылықтар арқылы тәрбиелеуде педагогиканың рөлі аса маңызды. Ұлттық құндылықтар – әр халықтың мәдениеті, дәстүрлері, тілдік ерекшеліктері мен тарихынан туындайтын тәрбиелік элементтер. Бұл құндылықтар жастардың рухани, адамгершілік, және әлеуметтік тұрғыдан дұрыс қалыптасуына ықпал етеді. Педагогика бұл процесске ғылыми негізде бағыт беріп, жас ұрпақты ұлттың мәдени, рухани мұраларына құрметпен қарауға, Тарихи тамырларымен байланысын нығайтуға үйретеді.

Педагогика жас ұрпақты өзінің тарихы мен мәдениетін түсініп, ұлттық құндылықтарды қабылдауға тәрбиелейді. Бұл құндылықтар арасында ұлттық дәстүрлер, салт-дәстүрлер, тіл мен әдебиет, мәдениет пен өнер маңызды орын алады.

Педагогика ұлттық тәрбие арқылы жас ұрпақты адалдық, әділеттілік, сыйластық, патриотизм сияқты адамгершілік қасиеттерге баулиды. Бұл қасиеттер жастардың өз елін, жерін сүйіп, болашаққа жауапкершілікпен қарауға мүмкіндік береді.

Педагогика арқылы жас ұрпақтың ұлттық мәдениетке деген қызығушылығы мен құрметін арттыруға болады. Бұл өз кезегінде олардың ұлттық сана-сезімін қалыптастырып, өз мәдениетіне деген мақтаныш сезімін күшейтеді.

Ұлттық тәрбие әдістері педагогикалық процессте түрлі тәсілдермен жүзеге асырылады. Олар: ұлттық ойындар, шығармашылық жұмыстар, тарихи орындар мен мәдени шараларға экскурсиялар ұйымдастыру, тіл мен әдебиетті терең меңгерту сияқты тәсілдер.

Қазіргі уақытта ұлттық тәрбие беру педагогикасында жаңа әдістемелер мен технологиялар қолданыс табуда. Жас ұрпаққа ұлттық құндылықтарды заманауи тәсілдермен жеткізу үшін ақпараттық технологиялар мен әлеуметтік медианы тиімді пайдалану өте маңызды.

Жас ұрпақты ұлттық құндылықтар арқылы тәрбиелеуде педагогиканың рөлі зор. Ол жас ұрпаққа ұлттық мәдениет, адамгершілік қасиеттер мен патриотизмді тәрбиелеуге бағытталған нақты әдістер мен құралдарды ұсынады. Педагогтар жастардың рухани дамуы мен тұлғалық қалыптасуында негізгі бағыт беруші болып табылады. Ұлттық тәрбие арқылы жас ұрпақтың ұлттық сана-сезімін қалыптастырып, қоғамға пайдалы азамат болуына жағдай жасайды.

Ұлттық тәрбие әдістері Педагогикалық процессте түрлі тәсілдермен жүзеге асырылады. Бұл әдістер білім беру мен тәрбие процесінде ұлттық құндылықтарды, дәстүрлер мен салттарды ұстануды мақсат етеді. Мұндай әдістердің ішінде ең маңыздысы — ата-баба дәстүрлерін жаңғырту, халықтық тәрбиенің негіздерін түсіндіру, ұлттық өнер мен мәдениетті оқыту.

Тәрбие әдістері Педагогикалық процессте әртүрлі тәсілдермен іске асырылуы мүмкін, мысалы: әңгімелесу және дәстүрлі ойындар: бұл әдіс арқылы балаларға ұлттық әдет-ғұрыптар мен дәстүрлерді түсіндіруге болады. Қолөнер және Музыка: ұлттық қолөнер мен музыканы оқыту арқылы бала өз халқының мәдениетін танып, оған деген құрмет сезімін қалыптастырады. Салт-дәстүрлерді көрсету: ұлттық салт-дәстүрлерді балаларға көрсетіп, оларды бұл ұндылықтарды сақтау мен дамытуға үйрету. Моральдық және этикалық тәрбие: ұлттық тәрбие

әдістері моральдық және этикалық нормальарды үйрету арқылы балаларды адами қасиеттерге, өзара құрметке тәрбиелейді [2].

Бүгінгі таңда оқушыларға әлемдік деңгейде өркениетті негізде білім мен тәрбие беру, ұлттық құндылықтарды олардың бойына сіңіру – ұстаз алдындағы үлкен міндет. Адамзат тарихында құндылықтар қалыптасуының негізгі ерте заманнан-ақ ойшылдар мен ғұламалардың назарында болды. Олардың тәрбиелік негіздері атадан балаға ұрпақтан-ұрпаққа ізгі қасиеттер мен сезім ниеттерден тұрады. Ұлттық құндылық белгілі бір бағытты, мақсатты, жүйелі ұлттық көзқарасты, мінез-құлықтағы адамдық тәртіп пен рухани дағдыны қалыптастыратын жүйе. Олай болса, ұрпақ тәрбиесіндегі құндылықтар негізгі ізгілікті, ақылды адамгершілік, парасаттылық, имандылық мідеттерін ажырата біліп өзіне таңдау жасауы. Халықта «Баланды өз тәрбиеңмен тәрбиелеме, өз ұлтыңның тәрбиесімен тәрбиеле» деген мақал бар. Жас ұрпаққа тәрбие мен білім беру саласында халықтық педагогиканы енгізе отырып, қазақ халқының салт-дәстүрін, әдет-ғұрпын, мінез-құлық мәдениетін меңгеруде оқушылардың бойына ұлттық имандылық, адамгершілік, сыпайылық қасиеттерін қалыптастыру. Ұлттық тәрбие біздің ұрпақтан-ұрпаққа жеткізетін асыл қазынамыз. Ол болашақ ұрпақты өмір сүруге тәрбиелейтін үлкен тәрбие кітабы. Ал тәрбие тамыры тереңде - халық қазынасында, оның қадір қасиеті мен бітім - болмысында. Бұл қазына ұлттық құндылықтар арқылы бала бойына сіңетіні даусыз.

Ұлттық құндылықтар дегеніміз не? Қарапайым тілмен айтқанда, ұлттық құндылықтар белгілі бір ұлтқа ұлт азаматына тән зат, адами қадір-қасиет, яғни ғасырлар бойы жинақтаған ұлттық рухани және материалдық құндылықтар. Ол - тәрбие мен оқытуға бағытталған мұрағаттар. Оларға меймандостық, кісілік, сыйластық, имандылық, кішіпейілділік, салауаттылық, қайырымдылық, ізгілік, еркіндік, өнерпаздық, сыпайылық, мәдениеттілік, шығармашылық, рухани байлық, махаббат сынды қасиеттер жатады. Кез-келген ұлттың сипаты бес қағидаға келіп тіреледі. Біріншісі – тілі, екіншісі – діні, үшіншісі – дәстүрі, төртіншісі – тарихы, бесінші – атамекені. Құндылықтар – шынайы ғана болады, ол адамға тәуелді емес, дей тұрғанмен ол ең алдымен адам санасында орын алады. Құндылықтарды сезім арқылы қабылдап, ал сана арқылы түсінуге болады, соның нәтижесінде тұлға құндылықты игереді, соған сай әрекет етеді.

Өз ұлтын қадірлеп, қастерлеген, ұлт қадірін білген азаматтың бірі Ж.Аймауытов: «Мен халыққа кіндігіммен байланып қалғанмын. Оны үзе алмаймын. Үзу қолымнан келмейді» дейді [3].

Сырым Датұлы: «Мен ағайынды екеумін: бірі – өзім, екіншісі – халқым» - дейді [4].

Қазақ халқының осындай дәріптеуге, қастерлеуге, дамытуға тұрарлық ұлттық рухани материалдық құндылықтары туралы ұлағатты, құнды ойларын халық игілігіне келешек ұрпақты ел жұртқа ие болатын азаматтарды тәрбиелеуге неге қолданбасқа? Қазақ халқы баланы жамандықтан жиреніп, жақсылықты жаны тілеп тұратынқұлықты болуын,сұлу сөз сиқырлы ұн.әдемі өң мен түрлі ләззат ала білетін, хәм байсалды, ойламдышымыр болып өсуінұлт тәрбиесінің негізгі қағидасы етіп ұстаған. Ұрпақ тәрбиесіне кешігу дегеніміз мертігумен бірдей.Тәрбие бала тумай тұрып, дүниеге келмей тұрып берілуі тиіс.

Жаңа Қазақстан үшін қазақ өркениетін дамыту, салт-дәстүрін, әдет-ғұрпын, тілін, т.б. ұлттық құндылықтар аясында кеңейту - өзекті мәселенің бірі. Сондықтан алдымызда тұрған үлкен мақсат - ұлттық мұра құндылықтарын қазіргі таңның мәдени жетістітерімен үйлестіру. Жас ұрпақ тәрбиесінде үйлесімділік заңы салтанат құруы шарт, яғни ол өзінің өсу, есею кезінде ақ сүт беріп асыраған ата-анасымен де, көкірек көзін ашқан ұстаздарымен де үйлесім таба білуі тиіс. Сонда ғана тұлға бойында ұлттық рухани қасиеттер бірте-бірте қалыптасары сөзсіз.

Тұлға бойындағы рухани құндылықтарды қалыптастырудың көзі, отбасы, әулет, әлеуметтік орта, мемлекет болса, ұлтық құндылық, ұлттық салт-сана, ұлт алдындағы міндет, парыз, намыс, ұлттық рух, ұлттық салт-дәстүр, тұлға бойындағы ұлттық құндылықтың жоғары көрсеткіші. Тәрбиенің негізі болып саналатын адамзаттық құндылықтардың бірі тәрбиенің басқа адамға деген қажеттілігі, басқа адамидарды сүйе білу қажетілі болып табылады.

Қорыта айтқанда, бүгінгі күнде жастарды әдепті де саналы етіп тәрбиелеу үшін ең алдымен тәрбие ережелеріне сүйене отырып, ұлттық дәстүрімізді, әдет-ғұрыптарымызды, дінімізді, ата-

бабаларымыздан қалған насихат-мұраларды жастардың санасына сіңіре білуіміз қажет. Тәрбиенің көзі ата-бабамыздан қалған мұралар мен дана сөздер десек, біз соларды насихаттайтын жүргізушіміз. Бүкіл қоғам болып қолға алып, мәдениетті, тәрбиелі болып жүруді әрқайсысымыз өзімізден бастасақ, жас ұрпақтың тәрбиесі де өз жемісін берері анық.

Әдебиеттер

1. Қожахметова Ә. М. (2013). Қазақтың ұлттық тәрбие дәстүрлері. – Астана: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ баспасы.
2. Исаев С. (2014). Қазақ педагогикасының тарихы. – Алматы: Қазақ университеті.
3. Сабыров С. (2011). Ұлттық тәрбие – болашақтың кепілі. – Алматы: Қазақ университеті.
4. Айтмағанбетова Ш. (2017). Ұлттық тәрбие мен мәдениеттің байланысы. – Астана: Назарбаев университеті баспасы.

УДК 37.091.1

ОРЫС ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Куанышбаева Г.Б.
Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің
Магистр оқытушы
Түркістан қ.

Абдукарим Адина Ержанқызы
6В01406-Музыкалық білім білім беру бағдарламасының 1 курс студенті

Резюме

Педагогическое мастерство в преподавании русского языка являются важным компонентом повышения качества образования. Это мастерство требует от преподавателя теоретических знаний, методических навыков, психологической готовности и творческих способностей. Методы и приемы, которые преподаватели используют для развития языковых навыков учащихся, играют ключевую роль в углублении их знаний и способствуют их личностному развитию. Постоянное совершенствование педагогического мастерства является залогом успеха в профессиональной деятельности преподавателя.

Summary

The pedagogical mastery in the Russian language subject is an essential component in improving the quality of education. This mastery requires the teacher's theoretical knowledge, methodological skills, psychological readiness, and creative abilities. The methods and techniques used by teachers in developing students' language skills play a crucial role in deepening their knowledge and contributing to their personal development. Continuous development of pedagogical mastery is the guarantee of success in a teacher's professional activity.

Орыс тілі пәні білім беру жүйесінде үлкен орын алады. Ол тек тілдік дағдыларды қалыптастырумен ғана шектелмей, сонымен qatar жалпы білім беру үдерісінің өзегі ретінде оқушылардың ой-өрісін кеңейтеді, мәдениетаралық байланыстарды нығайтады және ұлттық құндылықтарды сақтауға көмектеседі. Педагогикалық шеберлік - бұл мұғалімнің кәсіби дайындық деңгейі, білім беру саласында дағдыларын жетілдіріп, оқушыларға сапалы білім мен тәрбие беру үшін қол жеткізген тәжірибесі. Орыс тілі пәні мұғалімінің педагогикалық шеберлігі оның білім беру үдерісінде тиімді әдістерді қолдана білу, оқушылардың тілдік қабілеттерін

дамыту және сонымен бірге олардың әлеуметтік және мәдени тұрғыда қалыптасуына ықпал ету қабілетімен сипатталады[1].

Педагогикалық шеберлік әртүрлі факторлар мен компоненттерден тұрады, олардың ішінде мұғалімнің теориялық білімдері мен практикалық тәжірибесі маңызды орын алады. Шеберліктің негізгі құрамдас бөліктері: кәсіби білім мен дағдылар: мұғалімдер өз пәнін толық меңгеруі, оқытудың әдістемесі мен психологиясын терең түсінуі керек. Орыс тілінің грамматикасы, лексикасы, синтаксисі туралы толық білім беру – бұл педагогтың басты міндеті. Педагогикалық әдістер мен техникалар: орыс тілін үйрету әдістері әртүрлі болуы мүмкін. Әдістемелік жұмыстың мақсаты - оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту және әр түрлі әдістер арқылы оларды қызықтырып, ынталандыру.

Кәсіби-психологиялық дайындық: мұғалімнің психологиялық дайындығы да маңызды. Ол оқушылармен дұрыс қарым-қатынас орнатып, олардың жеке ерекшеліктеріне сәйкес жұмыс істей білуі керек. Оқушылардың эмоционалды жағдайын түсініп, оларға қолдау көрсету педагогтің басты мақсаты болуы тиіс.

Бағалау мен кері байланыс: оқушылардың жетістіктерін обьективті бағалау, олардың даму деңгейін анықтау және қажетті көмек көрсету де педагогтың шеберлігіне жатады. Сонымен qatar, кері байланыс арқылы мұғалім оқушының оқу процесіне қатысуын қамтамасыз етеді.

Орыс тілі пәні бойынша педагогикалық шеберліктің әдіс-тәсілдері орыс тілі пәні бойынша педагогикалық шеберлікті дамытуда әртүрлі әдіс-тәсілдер қолданылады. Бұл әдістер мұғалімнің сабақтарын қызықты, тиімді және нәтижелі етуге бағытталған. Коммуникативтік әдіс оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамытуды мақсат етеді. Оқыту барысында олар тек грамматикалық ережелерді үйреніп қана қоймай, шынайы өмірде тілдік құрылымдарды қолдануға үйренеді.

Мұғалім оқушыларды әртүрлі жағдайлар мен тақырыптарға байланысты сұхбаттар мен пікірталастар ұйымдастыруға тарту арқылы тілдік қарым-қатынас дағдыларын дамытады. Бұл әдіс оқушыларды өз ойларын еркін білдіруге үйретеді. Жоба әдісі оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған[2].

Бұл әдіс барысында оқушылар белгілі бір тақырыпты тереңірек зерттеп, топпен жұмыс істеу арқылы тапсырманы орындауға үйренеді. Орыс тілі пәні бойынша жобалар жасау оқушыларға тілдік дағдыларды ғана емес, зерттеу және анналитикалық қабілеттерді де дамытуға мүмкіндік береді. Інтерактивті әдістер сабақтарды қызықты әрі белсенді ету үшін қолданылады. Мұғалім оқушыларды рөлдік ойындарға, пікірталастарға, тапсырмаларды топпен орындауға тартады. Бұл әдіс оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамытуға, олардың шығармашылық қабілеттерін шыңдауға мүмкіндік береді.

Құзыреттілік негізінде оқыту орыс тілі пәнін оқытуда өте маңызды әдіс болып табылады. Мұғалім оқушыларға орыс тілін тек грамматика немесе лексика тұрғысынан емес, өмірде пайдалану тұрғысынан үйретеді. Бұл оқушылардың тілдік құзыреттіліктерін дамытуға және оларды нақты өмірлік жағдайларда қолдануға бағытталған.

Орыс тілі пәні бойынша педагогикалық шеберліктің маңызды аспектісі – оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту. Бұл дағдыларды қалыптастыру үшін мұғалімдер әртүрлі әдістер мен техникаларды қолданады[3].

Орыс тілі – Қазақстандағы маңызды оқу пәндерінің бірі болып табылады. Оны оқыту барысында білім беру жүйесінде педагогикалық шеберліктің үлкен рөлі бар. Мұғалімнің педагогикалық шеберлігі – бұл білім беру үрдісінің тиімділігі мен сапасын арттырудың кепілі. Орыс тілін оқыту кезінде мұғалімнің кәсіби дайындығы мен әдістемелік шеберлігі маңызды рөл атқарады.

Педагогикалық шеберлік мұғалімнің теориялық білімдерінен бастап, оның психологиялық дайындығына, шығармашылық қабілеттеріне және оқыту әдістемелеріне дейін кең ауқымды аспектілерді қамтиды. Педагогикалық шеберлік – бұл мұғалімнің оқу-тәрбие жұмысын сапалы әрі тиімді жүргізу қабілеті. Бұл шеберлік мұғалімнің өз пәнін терең білуімен,

оқу материалдарын оқушыларға оңай әрі қызықты жеткізу әдістерін меңгеруімен, оқушылармен дұрыс қарым-қатынас орнатуымен байланысты.

Педагогикалық шеберлік тек теориялық біліммен шектелмейді, ол практикалық дағдылар мен педагогикалық интуицияны да талап етеді. Орыс тілін оқытудағы педагогикалық шеберлік Мұғалімнің коммуникативтік қабілеттері мен әр оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, тілдік дағдыларды дамытуда көрініс табады.

Орыс тілін оқыту үшін мұғалімнің тілдің грамматикасы, лексикасы, синтаксисі мен фонетикасы туралы терең білімдері болуы қажет. Оқушыларға тілдің құрылымын түсіндіру, олардың тілдік дағдыларын дұрыс қалыптастыру үшін мұғалімдің теориялық негізі маңызды. Бұл білімдер мұғалімге күрделі тілдік құрылымдарды түсіндіруде, тілдің ерекшеліктерін түсінуде және оқушылардың әртүрлі сұрақтарына жауап беруде көмектеседі[4].

Сонымен қатар, мұғалім орыс әдебиеті, мәдениеті және тарихы туралы да білуі керек, себебі орыс тілінің мәдени және тарихи контекстін түсіну оқушыларға тіл мен мәдениеттің арасындағы байланысты дұрыс қабылдауға мүмкіндік береді.

Оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуда мұғалімнің әдістемелік шеберлігі маңызды рөл атқарады. Әдістемелік шеберлік мұғалімнің оқытудың тиімді әдістерін таңдай білуінде көрінеді. Оқытудың әртүрлі әдіс-тәсілдері, оның ішінде дәстүрлі әдістер мен жаңашыл әдістер, оқушылардың деңгейіне және жеке ерекшеліктеріне сәйкес таңдалады.

Орыс тілі сабақтарында қолданылатын әдіс-тәсілдер оқушылардың тілдік дағдыларын түрлі аспектілерде дамытуға бағытталуы керек. Олардың ішінде тыңдалым, оқылым, жазылым және сөйлеу дағдыларын дамыту үшін әртүрлі жаттығулар мен тапсырмалар қолдану маңызды. Сонымен қатар, мұғалім оқушылардың белсенділігін арттыру үшін диалогтік әдіс, рөлдік ойындар, проблемалық сұрақтар мен шығармашылық тапсырмалар арқылы сабақтарды қызықты етуі тиіс.

Педагогикалық шеберліктің тағы бір маңызды аспектісі – мұғалімнің психологиялық дайындығы. Мұғалімнің оқушылардың жеке ерекшеліктерін түсінуі және олардың психологиялық күйіне әсер ету қабілеті білім беру үдерісінің тиімділігіне тікелей ықпал етеді. Оқушылардың әртүрлі тұлғалық ерекшеліктерін ескере отырып, мұғалім әрбір оқушыға жеке тәсілмен келуі керек. Бұл оларды оқуға қызықтырып, өздеріне деген сенімділігін арттыруға көмектеседі.

Орыс тілі мұғалімінің оқушылармен өзара қарым-қатынасы дұрыс ұйымдастырылған жағдайда оқушылар өз ойын еркін жеткізе алады, тілдік дағдыларын дамытуда үлкен жетістіктерге жетеді. Мұғалімнің педагогикалық такті, шыдамдылығы, жанашырлығы және әділдігі оқушылардың білім алу процесінде маңызды рөл атқарады. Сондай-ақ, мұғалімнің шеберлігінің психологиялық аспектісі оқушылардың ішкі мотивациясын арттыру, олардың оқу барысында қиындықтарды жеңуге көмектеседі.

Педагогикалық шеберліктің шығармашылық компоненті мұғалімнің өз пәнін оқытуға жаңа, қызықты және инновациялық тәсілдерді қолдану қабілетін білдіреді. Шығармашылық қабілеттер мұғалімнің сабақты жаңаша әдістермен өткізуге, оқу үдерісін жандандыруға мүмкіндік береді. Қазіргі кезде орыс тілін оқытуда ақпараттық технологиялар, мультимедиалық құралдар мен интернет ресурстарын қолдану маңызды рөл атқарады.

Мұғалімдердің шығармашылық қабілеттері оқушыларға тапсырмалар беру барысында олардың өз пікірлерін білдіруін, ойлау қабілеттерін дамытуын және шығармашылық шешімдер табуын ынталандырады. Сонымен qatar, мұғалімнің шығармашылық әдістері оқушыларды өз тілін қолдануға, жаңа сөздер мен тіркестерді үйренуге қызықтырады, бұл олардың тілдік дағдыларын арттырады.

Орыс тілі пәні бойынша педагогикалық шеберлік мұғалімнің кәсіби жетістігіне және оқушылардың тілдік дағдыларының дамуына үлкен әсер етеді. Теориялық білім, әдістемелік дағдылар, психологиялық дайындық және шығармашылық қабілеттердің үйлесімі мұғалімнің педагогикалық шеберлігінің маңызды аспектілерін құрайды. Педагогикалық шеберлік мұғалімге оқушылардың білімін тереңдетуге, олардың жеке тұлғалық дамуында үлкен рөл

атқаруға мүмкіндік береді. Осы аспектілерді тиімді пайдалану мұғалімнің кәсіби деңгейін көтеріп, білім беру сапасын арттыруға жол ашады[5].

Оқушыларға тілдік дағдыларды дамыту үшін практикалық тапсырмалар беріледі. Олар әртүрлі мәтіндерді оқып, түсініп, одан кейін сол мәтінге қатысты сұрақтарға жауап береді. Бұл оқушылардың оқу және тыңдау дағдыларын дамытады. Жазбаша тілдік дағдыларды дамыту үшін оқушыларға шығармашылық тапсырмалар беріледі. Орыс тілінде эссе жазу, пікірталас ұйымдастыру, Шағын шығармалар жазу арқылы оқушылардың жазбаша тілін дамытуға болады. Сөйлеу дағдыларын дамыту үшін Диалогтар, рөлдік ойындар, топтық жұмыстар ұйымдастырылады. Оқушылар өз ойларын еркін білдіруге, басқалармен пікір алмасуға үйренеді. Орыс тілі пәні бойынша педагогикалық шеберлікті дамыту үшін мұғалімдер өз кәсіби дамуына әрдайым назар аударуы қажет.

Оқушылардың оқу жетістіктерін ескере отырып, мұғалімдер оқу үдерісіне жаңа әдістер мен тәсілдерді енгізіп, оларды оқушылардың қажеттіліктеріне сай бейімдеуі керек. Мұғалімдер өздерінің білімін үнемі жетілдіріп, педагогикалық шеберліктерін арттыру үшін курстар мен семинарларға қатысуы қажет. Сондай-ақ, олар заманауи әдістемелерді, технологияларды қолдануды үйренуі керек.

Мұғалім сабақты жоспарлауда шығармашылық көзқарас танытып, әрбір сабақты оқушылар үшін қызықты әрі тиімді етіп ұйымдастыруы тиіс. Сабақтың тақырыбына байланысты жаңа әдістер мен формаларды қолдану оқушылардың қызығушылығын арттырады.

Мұғалімдер заманауи ақпараттық технологияларды қолдана отырып, сабақтарды қызықты әрі белсенді етіп өткізуге болады. Әр түрлі электрондық құралдар мен онлайн ресурстар арқылы оқушылардың білімін тереңдетуге мүмкіндік туындайды. Орыс тілі пәні бойынша педагогикалық шеберлік мұғалімнің білім беру сапасын арттырудың маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Бұл шеберлік мұғалімнің теориялық білімдері, әдістемелік дағдылары, психологиялық дайындығы мен шығармашылық қабілеттерін талап етеді. Оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуда мұғалімдер қолданатын әдіс-тәсілдер олардың білімін тереңдетіп, жеке тұлғалық дамуында маңызды рөл атқарады. Педагогикалық шеберлікті үздіксіз дамыту мұғалімнің кәсіби қызметінде табысқа жетуінің кепілі болып табылады.

Әдебиеттер

1. Горшкова И.Н. «Методика преподавания русского языка в школе» (2010). Бұл еңбекте орыс тілі сабағын жүргізудің тиімді әдістері мен тәсілдері берілген.
2. Скаткин С.И. «Русский язык в школе» (2005). Орыс тілін мектепте оқытудың негізгі әдіс-тәсілдерін көрсететін кітап.
3. Кононенко А.В. «Методика преподавания русского языка в начальной школе» (2012). Бұл кітап бастауыш сыныпта орыс тілін оқытудың әдістемесі мен практикалық ұсыныстарын ұсынады.
4. Чебыкина Т.В. «Русский язык как средство межкультурной коммуникации» (2016). Орыс тілінің мәдениаралық қарым-қатынас құралы ретінде қолданылуына арналған еңбек.
5. Мельничук Г.П. «Современные методы преподавания русского языка» (2015). Орыс тілін оқытудың жаңа әдістері мен тәсілдері жөнінде.

ӘОЖ 372.35; МҒТАР 14.31.17
https://orcid.org/0009-0009-9694-0657

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА БІЛІМ БЕРУГЕ АРНАЛҒАН ЦИФРЛЫҚ ПЛАТФОРМАЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Абдуллина Гулжан Темиршаровна
Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің
PhD доцент м.а.
E-mail: gulzhan-abdullina-4@mail.ru

Шалапова Ақшолпан Музаппарханқызы
Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің
2-курс магистранты
Түркістан қаласы, aksholpan_sh@list.ru

Түйін

Бұл мақалада бастауыш сыныпта цифрлық платформаларды қолданудың маңыздылығы қарастырылады. Бүгінгі білім беру жүйесінде цифрлық технологиялардың орны ерекше, себебі олар оқыту процесін жеңілдетіп, оқушылардың қызығушылығын арттырады және олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Зерттеу барысында BilimLand, Daryn.online, Kundelik.kz, Opiq.kz сияқты Қазақстанда кеңінен қолданылатын білім беру платформаларының тиімділігі мен оларды пайдалану ерекшеліктері талданды. Сондай-ақ, цифрлық платформаларды енгізу барысында туындайтын негізгі қиындықтар мен оларды шешу жолдары ұсынылады.

Резюме

В этой статье рассматривается важность использования цифровых платформ в начальной школе. В сегодняшней системе образования цифровые технологии занимают особое место, потому что они упрощают процесс обучения, повышают интерес учащихся и позволяют им развивать свои творческие способности. В исследовании BilimLand, Daryn.online, Kundelik.kz, Opiq.kz были проанализированы эффективность и особенности использования образовательных платформ, широко используемых в Казахстане. Также будут представлены основные трудности, возникающие при внедрении цифровых платформ, и пути их решения.

Summary

The importance of using digital platforms in primary schools. Digital technologies occupy a special place in today's education system because they simplify the learning process, increase the interest of students and allow them to develop their creative abilities. In a study by BilimLand, Daryn.online, Kundelik.kz , Opiq.kz analyzed the effectiveness and features of the use of educational platforms widely used in Kazakhstan. The main difficulties encountered in the implementation of digital platforms and ways to solve them will also be presented.

Кіріспе

XXI ғасыр – ақпараттық технологиялар ғасыры. Қазіргі таңда білім беру жүйесінің тиімділігін арттыру мақсатында цифрлық технологияларды кеңінен енгізу маңызды болып отыр. Цифрлық білім беру платформалары оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың танымдық белсенділігін дамытуға, білімді терең меңгеруіне жағдай жасайды.

Қазақстан Республикасының “Цифрлық Қазақстан” мемлекеттік бағдарламасы білім беру саласын цифрландыруды басты бағыттардың бірі ретінде белгілеген [1]. Соның нәтижесінде BilimLand, Daryn.online, Kundelik.kz, Opiq.kz сынды цифрлық платформалар оқу үдерісіне енгізіліп, қазіргі таңда бастауыш сынып мұғалімдері мен оқушылары тарапынан кеңінен қолданылуда [2].

Цифрлық білім беру платформаларын пайдалану мұғалімдерге оқу сабақтарын ұйымдастыруда кең мүмкіндіктер ашады. Платформаны енгізуде қолданылатын әртүрлі

технологиялық құралдар оқу үдерісін қызықтырақ және мақсатты етуге, сонымен қатар оқытудың жаңа формалары мұғалімге оқушылардың өзіндік жұмыстарын белсенді және нәтижелі жүргізуге мүмкіндік береді. Цифрлық білім беру платформалары арқылы бастауыш мектепте функционалдық сауаттылықты қалыптастыру үдерісі айтарлықтай өзгерістерге ұшырауда. Бұл өзгерістер білім беру әдістемелерінің мазмұнына түзетулерді талап ете отырып, педагогиканың теориясына да, практикасына да қатысты. Цифрлық платформалар заманауи технологиялық талаптарға сай болуы керек. "Олар баланың ақпараттық қоғамға енуіне ықпал етеді" [3, 27 б.].

Бұл мақалада бастауыш сыныптарда білім беруге арналған цифрлық платформалардың тиімділігі, олардың оқыту сапасына әсері, қолдану ерекшеліктері және қиындықтары қарастырылады.

Зерттеу әдістері мен материалдары

Зерттеу барысында келесі әдістер қолданылды:

- теориялық талдау – цифрлық білім беру платформалары туралы ғылыми әдебиеттер мен ресми құжаттарға шолу жасалды [4];
- салыстырмалы талдау – дәстүрлі оқыту әдістері мен цифрлық платформаларды қолданудың ерекшеліктері салыстырылды [5];
- практикалық бақылау – бастауыш сыныптарда цифрлық ресурстарды қолдану тәжірибесі қарастырылды.

Зерттеу материалдары ретінде Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің ресми құжаттары, цифрлық білім беру платформаларының ресурстары және отандық, шетелдік ғалымдардың ғылыми еңбектері пайдаланылды [6].

Талдау мен нәтижелер

Білім беру саласында цифрлық білім беру платформаларын қолдану мұғалімдерге оқытуды ұйымдастырудың мазмұнын, әдістері мен формаларын түбегейлі өзгертуге мүмкіндік береді. Бұл платформалар педагогикалық іс-әрекеттің құралдарын жетілдіреді, бұл білім берудің сапасы мен тиімділігін арттыруға әкеледі. Дәстүрлі оқыту әдістерімен салыстырғанда цифрлық білім беру платформаларының бірқатар артықшылықтары бар. Ең алдымен, цифрлық білім беру платформаларын енгізу ақпараттық қоғамда оқушылардың интеллектуалдық мүмкіндіктерін кеңейтуге ғана емес, сонымен қатар білім беру жүйесінің барлық деңгейлерінде білім деңгейін арттыруға әкеледі.

Цифрлық білім беру платформаларын пайдалану әртүрлі педагогикалық мақсаттарға қол жеткізуге мүмкіндік береді. "Осындай мақсаттардың бірі - оқу-тәрбие үдерісін оның барлық деңгейлерінде қарқындату"[7, 122-бет]. Бұған оқытудың тиімділігі мен сапасын арттыруға ықпал ететін заманауи ақпараттық технологияларды қолдану арқылы қол жеткізіледі. Сондай-ақ пәнаралық байланыстардың тереңдеуі және оқушылардың белсенді танымдық іс-әрекетіне ықпал ететін қолжетімді ақпарат көлемінің ұлғаюы байқалады.

Маңызды педагогикалық мақсат - оқушының жеке басын дамыту. Цифрлық білім беру платформалары білім алушылардың функционалдық сауаттылық дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді. Бұл ойлаудың әртүрлі түрлерін, коммуникативтік қабілеттерін дамыту және ақпараттық мәдениетті қалыптастыру арқылы жүзеге асырылады. Оқушылар ақпаратты өңдеу және бейтаныс жағдайларда бағдарлау дағдыларын меңгереді. Нәтижесінде цифрлық білім беру платформаларын пайдалану оқу үдерісін жақсартып қана қоймайды, сонымен қатар бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын және қазіргі ақпараттық қоғамға бейімделуіне ықпал ете отырып, олардың тұлғалық қасиеттерін қалыптастыруға ықпал етеді.

Қазіргі таңда бастауыш сыныпта қолданылатын негізгі цифрлық платформаларға тоқталар болсақ:

- BilimLand – бастауыш сыныптарға арналған бейнесабақтар, тесттер, интерактивті тапсырмалар мен симуляцияларды қамтитын платформа [6].

- Daryn.online – онлайн оқытуға арналған платформа. Мұнда әртүрлі пәндер бойынша бейнесабақтар, тест тапсырмалары және оқу материалдары жинақталған [8].

- Kundelik.kz – электронды журнал және күнделік жүйесі. Ол мұғалімдер, оқушылар және ата-аналар арасындағы байланысты нығайтып, оқу үлгерімін бақылауға мүмкіндік береді [9].

- Opiq.kz – оқулықтардың цифрлық нұсқасын ұсынатын платформа. Оқушылар мен мұғалімдерге оқу материалдарын онлайн қолдануға жағдай жасайды [5].

Бастауыш сынып оқушылары үшін цифрлық платформаларды пайдаланудың бірқатар артықшылықтары бар [4]:

- көрнекілік және интерактивтілік – оқыту материалы анимациялар, бейнероликтер, интерактивті тапсырмалар арқылы ұсынылады;

- оқушылардың белсенділігін арттыру – балалар өз бетінше тапсырмаларды орындауға, нәтижелерін көруге және қатесін түзетуге мүмкіндік алады;

- оқу процесінің жекеленуі – әр оқушы өзінің оқу қарқынына қарай тапсырмаларды орындап, жеке траектория бойынша білім ала алады;

- қолжетімділік және ыңғайлылық – оқушылар кез келген уақытта интернет арқылы оқу материалдарына қол жеткізе алады;

-мұғалімдердің жұмысын жеңілдету – цифрлық платформалар бағалау, есеп беру және оқу материалдарын дайындау үдерістерін автоматтандырады.

Цифрлық сауаттылықтың төмендеуінің негізгі себептерінің бірі - интернеттің жеткіліксіз болуы, әсіресе, ауылдық жерлерде бұл қатты байқалады. Шалғай аймақтарда кең жолақты интернеттің болмауы цифрлық дағдыларды үйренгісі келетін адамдарға кедергі келтіреді. Сонымен қатар, интернет қызметтері мен компьютерлердің жоғары құны көптеген отбасы үшін қолжетімділікті шектейді. Тағы бір мәселе - цифрлық білім берудің жетіспеушілігі. Елде жүргізіліп жатқан бірқатар бастамалар мен бағдарламаларға қарамастан, цифрлық сауаттылықты оқытуға қабілетті оқу орындары мен білікті оқытушылардың саны жеткіліксіз. Көптеген мектептерде балаларға цифрлық сауаттылық негіздерін үйрету үшін қажетті жабдықтар мен бағдарламалар қамтамасыз етілмеген.

Әлеуметтік-экономикалық теңсіздік цифрлық сауаттылық мәселесіне де әсер етеді. Кедей және аз қамтылған отбасылардың компьютерлер мен интернетке қол жетімділікті сатып алу мүмкіндігі аз. Бұл цифрлық алшақтықты тудырады және халық арасында цифрлық сауаттылықтың дамуына жол бермейді. Қазақстандағы цифрлық сауаттылық мәселесін шешу үкімет, білім беру мекемелері, бизнес-сектор және азаматтық қоғам тарапынан кешенді тәсіл мен бірлескен күш-жігерді талап етеді.

Бастауыш сыныпта цифрлық технологияларды қолдану барысында бірқатар қиындықтар туындайды [2]:

-техникалық жабдықтың жеткіліксіздігі – кейбір мектептерде қажетті құрал-жабдықтар толық қамтамасыз етілмеген;

-мұғалімдердің цифрлық сауаттылығының әртүрлі деңгейде болуы – мұғалімдерге жаңа технологияларды тиімді пайдалану үшін арнайы дайындық қажет;

-оқушылардың экран алдында ұзақ уақыт отыруы – бұл денсаулыққа кері әсер етуі мүмкін, әсіресе көру қабілетіне;

-интернет желісінің тұрақсыздығы – шалғай аймақтардағы мектептерде интернет жылдамдығының төмен болуы кейбір платформалардың тиімділігін шектейді.

Қорытынды

Зерттеу нәтижелері бастауыш сыныпта цифрлық платформаларды қолданудың тиімділігін дәлелдейді. Олар оқушылардың оқу белсенділігін арттырып, мұғалімдердің жұмысын жеңілдетеді және оқу процесін заманауи деңгейге көтереді [5].

Алайда, цифрлық платформаларды тиімді пайдалану үшін бірқатар шаралар қажет:

-мектептерді техникалық құралдармен қамтамасыз ету;

-мұғалімдердің цифрлық құзыреттілігін арттыру үшін арнайы курстар ұйымдастыру;

-оқушылардың экран алдындағы уақытын реттеу және денсаулығына кері әсерін азайту шараларын қарастыру;

-интернет желісінің қолжетімділігін арттыру.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының “Цифрлық Қазақстан” мемлекеттік бағдарламасы.
2. ҚР Білім және ғылым министрлігі. “Білім берудегі цифрлық трансформация” (ресми құжаттар).
3. Голубчик Т.В., Климова М.В., Мальцева В.А. Формирование функциональной грамотности обучающихся в условиях цифровой трансформации общества // Психология образования в поликультурном пространстве. 2021. № 4 (56). С. 24-31.
4. Омарова Ж. “Бастауыш білім беруде цифрлық технологияларды пайдалану әдістері”. – Алматы: 2023. – 115 б.
5. Иванов В. “Цифровое образование в начальной школе: теоретические и практические аспекты”. – Москва: 2022. – 98 б.
6. BilimLand.kz – Қазақстандағы цифрлық білім беру платформасы (https://bilimland.kz).
7. Писаренко И.А., Баланенко К.А. Цифровизация образования: потенциал родителей и педагогов в развитии учеников начальной школы // Нижегородское образование. 2022. № 2. С. 13-23.
8. Daryn.online – Онлайн білім беру платформасы (https://daryn.online).
9. Қожабаева Г. “Интерактивті оқыту әдістері бастауыш мектепте”. – Шымкент: 2021. – 123 б.

ӘӨЖ 37.013.2

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ ӘДІСТЕРІ

Абдуллина Гулжан Темиршаровна
Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің PhD доцент м.а.
E-mail: gulzhan-abdullina-4@mail.ru

Ахат Томирис Оспанқызы
Қожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университетінің 2-курс магистранты, Түркістан, Қазақстан

Резюме

Это исследование рассматривает научные основы и методические подходы к повышению познавательного интереса у учащихся начальных классов. Повышение познавательного интереса включает не только усвоение информации, но и развитие мыслительных способностей учащихся, стимулируя их активно участвовать в учебном процессе. Для этого используются методы игры, групповые и парные работы, исследовательская и проектная деятельность, креативные задания, а также мультимедийные средства. Эти методы помогают разбудить интерес учащихся и способствуют лучшему усвоению учебного материала. В исследовании учитываются психологические, физиологические, когнитивные и социально-эмоциональные особенности. В качестве теоретической базы работы использовались труды казахских и русских педагогов и психологов.

Summary

This research examines the scientific foundations and methodological approaches to enhancing cognitive interest among elementary school students. Enhancing cognitive interest involves not only acquiring information but also developing students' thinking abilities and motivating them to actively participate in the learning process. Methods such as games, group and pair work, research and project activities, creative assignments, and multimedia tools are employed to stimulate cognitive interest. These methods help to engage students and improve their understanding of the educational material. The study takes into account

psychological, physiological, cognitive, and socio-emotional characteristics. The theoretical basis of the work is grounded in the research of Kazakh and Russian educators and psychologists.

Кіріспе

Бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын арттыру – білім беру жүйесіндегі маңызды бағыттардың бірі. Танымдық қызығушылық – бұл оқушылардың тек оқу материалына қызығушылығын ғана емес, сонымен қатар өзіндік оқу-танымдық әрекетке деген ынтасын арттыру үдерісі. Белгілі ғалымдардың зерттеулері бойынша, танымдық қызығушылық оқушының жалпы когнитивтік дамуының маңызды көрсеткіші болып табылады.

Мысалы, ресейлік педагог К.Д. Ушинский танымдық қызығушылықтың оқушылардың оқу үдерісіндегі рөлі туралы: «Танымдық қызығушылық – бұл оқудың қозғаушы күші», – деп атап өткен. Оның пікірінше, танымдық қызығушылықты арттыру арқылы оқушылардың оқу мотивациясын және ойлау қабілеттерін дамытуға болады [1].

Қазақ педагогикасының көрнекті өкілі Ы. Алтынсарин оқушылардың танымдық қызығушылығын арттыруда ойын әдістерінің маңыздылығын ерекше атап көрсеткен. Ол балаларды оқыту барысында табиғи, қарапайым мысалдар мен ойын элементтері арқылы оқушылардың қызығушылығын ояту қажет деп санаған [2].

Зерттеуші Л.С. Выготскийдің когнитивтік даму теориясына сәйкес, танымдық қызығушылық – жоғары психикалық функцияларды дамытудың негізгі құралы. Ол танымдық қызығушылықты қалыптастыру үдерісін тек білім беру әрекеті ретінде емес, баланың тіл мен ойлау қабілеттерін белсенді түрде дамытатын кешенді әрекет деп қарастырған [3].

Бастауыш сынып оқушылары үшін танымдық қызығушылықты арттыруға ерекше көңіл бөлуді қажет етеді. Бұл кезеңде балалардың оқу материалына деген қызығушылығы және оқу мотивациясы қалыптасады. Сондықтан заманауи әдіс-тәсілдерді, технологияларды және ұлттық педагогиканың ерекшеліктерін үйлесімді қолдану – мұғалімнің басты міндеті.

Зерттеу әдістері мен материалдары

Зерттеу жұмысын жүргізу барысында біз мынандай зерттеу әдістерін қолдандық: әдебиеттерді, ғылыми еңбектерді теориялық тұрғыдан талдау-жинақтау және саралау. Зерттеу мәселесі бойынша бастауыш сыныптағы оқыту мен білім беру аясындағы, оқушылардың танымдық қызығушылығын арттыруға бағытталған педагогтардың, психологтардың, әдіскерлердің еңбектері, жарияланымдары, әдістемелік және педагогикалық сөздік пен оқулықтар, оқу-әдістемелік құралдар зерттелді.

Талдау мен нәтижелер

Бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын арттыру олардың психологиялық, физиологиялық және танымдық ерекшеліктеріне негізделеді. Бұл кезеңде танымдық қызығушылық тек техникалық әрекет қана емес, оқушылардың ойлау қабілетін, тілдік және шығармашылық мүмкіндіктерін дамыту үдерісі болып табылады.

Психологиялық ерекшеліктер

Психолог ғалымдардың зерттеулеріне сәйкес, танымдық қызығушылық – бала үшін жоғары психикалық функцияларды белсендіретін үдеріс. Оқушылар танымдық қызығушылыққа шоғырлану кезінде зейінін жиі жоғалтады, сондықтан сабақтарды қызықты әрі динамикалық етіп ұйымдастыру маңызды.

Сонымен қатар, ресейлік педагог П.П. Блонский баланың танымдық қызығушылығының психологиялық аспектілеріне ерекше назар аударған. Оның пікірінше, балаға оқуға деген қызығушылықты ояту үшін мұғалім оның эмоциялық жағдайын ескеруі және тапсырмаларды баланың жас ерекшелігіне сай беруі қажет [4].

Физиологиялық ерекшеліктер

Танымдық қызығушылық баланың физиологиялық дамуына да тікелей байланысты. Бастауыш сынып оқушыларының денсаулығы мен физикалық жағдайы олардың оқу мотивациясына әсер етуі мүмкін. Мысалы, егер бала шаршаған немесе аш болса, оның оқу

материалына деген қызығушылығы төмендеуі мүмкін. Сондықтан сабақта демалыс жаттығуларын енгізу және балалардың денсаулығын қадағалау маңызды [5].

Танымдық ерекшеліктер

Ғалым Ж.А. Қараев оқушылардың танымдық қабілеттерін дамытуда танымдық қызығушылықтың рөлін ерекше атап көрсеткен. Оның пікірінше, танымдық қызығушылық арқылы балалар ақпаратты құрылымдауға, өз ойын жүйелі жеткізуге үйренеді. Алайда бастауыш сынып оқушыларында күрделі оқу материалдарын түсіну дағдылары әлі толық қалыптаспағандықтан, мұғалімнің бағыттауы мен дайын үлгілерді қолдану қажет [6].

Сонымен қатар, Ж. Пиаже балалардың танымдық даму теориясында 6-11 жас аралығындағы балалардың логикалық ойлауы мен сөйлеу қабілеттері дами бастайтынын көрсеткен. Танымдық қызығушылық осы кезеңде баланың логикалық байланыстарды орнату қабілетін арттырады. Алайда оқушылардың сөздік қорының шектеулі болуы олардың оқу материалдарын толық меңгеруіне кедергі келтіруі мүмкін [7].

Әлеуметтік-эмоционалдық ерекшеліктер

Ы. Алтынсарин танымдық қызығушылықтың әлеуметтік-эмоционалдық дамуындағы рөліне ерекше назар аударған. Оның пікірінше, балаға қызықты оқу материалдарын ұсыну арқылы оның қоғамда тұлға ретінде қалыптасуына ықпал етуге болады. Танымдық қызығушылық арқылы бала тек білімін емес, сонымен бірге әлеуметтік қарым-қатынас жасау дағдыларын да меңгереді [8].

Сонымен қатар, Ахмет Байтұрсынұлының еңбектерінде танымдық қызығушылықты қалыптастыруда ойын элементтері мен шығармашылық тапсырмаларды қолдану маңызды екені айтылған. Ғалым баланың оқуға деген қызығушылығын ояту үшін сабақта эмоциялық қолдау мен мадақтаудың маңыздылығын ерекше атап көрсеткен [9].

Танымдық қызығушылықты арттыру әдістері

Танымдық қызығушылықты арттыру – оқушылардың оқу үдерісіндегі мотивациясы мен белсенділігін дамытудағы маңызды кезең. Танымдық қызығушылықты арттыру үшін әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдану қажет, себебі бұл оқушылардың тек білім деңгейін арттыру ғана емес, сонымен қатар олардың ойлау қабілетін, шығармашылық әлеуетін дамытуға да бағытталған. Мұнда қолданылатын негізгі әдістер мен тәсілдерді қарастырайық.

1. Ойын әдістері

Дидактикалық ойындар: Оқу материалын ойын түрінде меңгерту арқылы оқушылардың қызығушылығын арттыру. Мысалы, викторина, кроссворд, ребус шешу.

Рөлдік ойындар: Оқушыларға белгілі бір рөлдерді ойнап, сол арқылы оқу материалын түсіндіру. Мысалы, тарих сабағында белгілі бір тұлғаның рөліне ену.

2. Топтық және жұптық жұмыстар

Топтық жұмыс: Бір топ оқушылар бірлесіп, ортақ жоба немесе тапсырма орындайды. Бұл әдіс оқушылардың ынтымақтастықта жұмыс істеу және бір-бірімен пікір алмасу дағдыларын дамытады.

Жұптық жұмыс

Екі оқушы бірігіп, бір тапсырманы орындайды. Жұмыстарын бір-біріне оқып, талдау жүргізеді. Бұл әдіс оқушылардың бірігіп жұмыс істеу дағдыларын дамытады және бір-біріне қолдау көрсетуге үйретеді.

3. Зерттеу және жобалау қызметі

Зерттеу жұмыстары: Оқушыларға өз бетімен зерттеу жүргізуге мүмкіндік беру. Мысалы, табиғат, жануарлар әлемі немесе ғарыш туралы зерттеу жүргізу.

Жобалау қызметі: Оқушыларға белгілі бір жобаны орындауға тапсырма беру. Мысалы, қаланың тарихы, белгілі бір тұлға туралы жобалар.

4. Креативті тапсырмалар

Эссе жазу: Оқушыларға белгілі бір тақырыпта эссе жазуды ұсыну. Бұл әдіс оқушылардың шығармашылық ойлау қабілеттерін дамытуға көмектеседі.

Сурет салу және әңгіме жазу: Оқушыларға сурет салып, сол суретке байланысты әңгіме жазуды тапсырма беру.

5. Мультимедиа құралдарын қолдану

Видео және аудио материалдар: Сабақ барысында видео және аудио материалдарды қолдану арқылы оқушылардың қызығушылығын арттыру.

Компьютерлік ойындар: Оқу материалын меңгерту үшін компьютерлік ойындар қолдану.

6. Практикалық жұмыстар

Зертханалық жұмыстар: Оқушыларға зертханалық жұмыстарды орындау арқылы танымдық қызығушылықты арттыру. Мысалы, химия немесе биология пәндерінде тәжірибелер жасау.

Практикалық тапсырмалар: Сабақ барысында практикалық тапсырмаларды орындау арқылы оқушылардың танымдық қызығушылығын арттыру.

7. Танымдық турлар

Экскурсиялар: Оқушыларды мұражайларға, көрмелерге, тарихи орындарға экскурсияларға апару.

Табиғатқа саяхаттар: Табиғатқа саяхаттар ұйымдастыру арқылы оқушылардың табиғатқа деген қызығушылығын арттыру.

8. Кері байланыс және рефлексия

Кері байланыс беру: Мұғалім оқушылардың жұмыстарын тексеріп, мадақтап, қателерін түзетуге бағытталған ұсыныстар береді.

Рефлексия жүргізу: Оқушыларға сабақтың соңында өз ойларын, алған әсерлерін, түсініктерін бөлісуге мүмкіндік беру.

Осы әдіс-тәсілдерді жүйелі түрде қолдану арқылы оқушылардың танымдық қызығушылығын тиімді түрде арттыруға болады.

Қорытынды

Бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын арттыру олардың оқу мотивациясын және білім деңгейін арттыруда маңызды рөл атқарады. Танымдық қызығушылықты арттыру үшін ойын әдістері, топтық және жұптық жұмыстар, зерттеу және жобалау қызметі, креативті тапсырмалар, мультимедиа құралдарын қолдану сияқты әдіс-тәсілдер қолданылады. Бұл әдістер оқушылардың қызығушылығын оятып, оқу материалдарын жақсы меңгеруге көмектеседі. Мұғалімнің қолдауы мен оқушылардың белсенділігі арқылы олар өз оқу үдерісіне белсенді қатысып, танымдық қабілеттерін тереңдете алады.

Әдебиеттер

1. Ушинский К.Д. Человек как предмет воспитания. – Москва: Педагогика, 1983. -135 с.
2. Алтынсарин Ы. Таңдамалы шығармалар. – Алматы: Білім, 1991. – 112 б.
3. Выготский Л.С. О развитии высших психических функций. – Москва: Педагогика, 1986. -90 с.
4. Блонский П.П. Психология младшего школьника. – Москва: Просвещение, 1979. –152 б.
5. Павлов И.П. Избранные работы по психологии и физиологии. – Москва: Наука, 1979. –235 б.
6. Қараев Ж.А. Жаңа педагогикалық технологиялар. – Алматы: Рауан, 2000. – 97 б.
7. Пиаже Ж. Психология и педагогика. – Москва: Педагогика, 1975. –107 б.
8. Байтұрсынұлы А. Тіл құрал – Алматы: Атамұра, 2004. – 316 б.
9. Жұмабаев М. Педагогика. – Алматы: Білім, 1992. – 376 б.

ӘОЖ 37.014.5

БОЛАШАҚ ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГТАРДЫҢ БАСҚАРУ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Г.С Болыс., PhD докторант
М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті
Шымкент, Қазақстан

Резюме

Формирование управленческой культуры будущих педагогов-психологов-важный аспект совершенствования профессиональной компетентности. Она направлена на развитие управленческих навыков, умения принимать решения, коммуникативных и организаторских качеств. Интерактивное обучение, практические работы и инновационные методы являются основными инструментами формирования управленческой культуры.

Summary

The formation of the managerial culture of future psychology teachers is an important aspect of improving professional competence. It is aimed at developing managerial skills, decision-making skills, communication and organizational skills. Interactive learning, practical work, and innovative methods are the main tools for building a management culture.

Қазіргі білім беру жүйесінде педагог-психологтардың басқару мәдениетін қалыптастыру маңызды мәселелердің бірі болып табылады. Басқару мәдениеті – білім беру мекемелерінде тиімді ұйымдастырушылық қызметті жүзеге асыруға қажетті кәсіби құзыреттіліктер мен дағдылар жиынтығы. Бұл мәдениет педагог-психологтардың көшбасшылық қабілетін арттырып, оқу үдерісін тиімді басқаруына ықпал етеді.

Басқару мәдениетінің негізгі компоненттері басқарушылық құзыреттілік, коммуникативтік дағдылар, шешім қабылдау қабілеті және ұйымшылдық қасиеттерден тұрады. Бұл дағдыларды меңгерген маман білім беру ортасында педагогикалық-психологиялық қызметті жоғары деңгейде ұйымдастырып, кәсіби ортада тиімді әрекет етеді.

Ғылыми зерттеулер көрсеткендей, басқару мәдениеті тек білім мен тәжірибенің жиынтығы ғана емес, сонымен қатар жеке тұлғаның өзін-өзі жетілдіру процесімен де тығыз байланысты. Педагог-психологтардың басқарушылық қабілеттерін дамытуда когнитивтік, гуманистік және әлеуметтік-мәдени теориялардың маңызы зор. Сонымен қатар, білім беру саласындағы инновациялар басқару мәдениетін қалыптастыруда ерекше рөл атқарады.

Болашақ педагог-психологтардың басқару мәдениетін қалыптастырудың теориялық негіздері, оны дамыту әдістері мен оған әсер ететін факторлар жан-жақты қарастырылады. Басқару мәдениетінің маңыздылығын түсіну болашақ мамандардың кәсіби жетілуіне және білім беру ұйымдарының тиімділігіне ықпал етеді. Басқару мәдениетінің мәні мен маңызы, басқару мәдениеті – білім беру ұйымдарының тиімді жұмыс істеуін қамтамасыз ететін маңызды факторлардың бірі. Ол келесі негізгі компоненттерден тұрады:

-Басқарушылық құзыреттіліктер;

-Коммуникативтік дағдылар;

-Ұйымдастырушылық қабілеттер;

-Шешім қабылдау стратегиялары. Педагог-психологтар үшін басқару мәдениетін меңгеру кәсіби шеберлікті арттырып қана қоймай, оқу-тәрбие процесін оңтайландыруға мүмкіндік береді [1,45-б]. Психологиялық-педагогикалық ғылымдарда басқару мәдениетін қалыптастыру бірнеше теориялық негіздерге сүйенеді. Олардың ішінде:

-Когнитивті теория – тұлғаның білімін жүйелеу арқылы басқару дағдыларын қалыптастыру [2,112-б].

-Гуманистік бағыт – жеке тұлғаның өзін-өзі дамытуы мен кәсіби өсуін қамтамасыз ету [3,89-б].

-Әлеуметтік-мәдени теория– басқару дағдыларын әлеуметтік орта арқылы меңгеру [4,145-б]. Бұл теориялар педагог-психологтардың басқару мәдениетін дамытудың негізін құрайды. Болашақ педагог-психологтардың басқару мәдениетін қалыптастыру үшін келесі әдістер тиімді болып табылады:

-Интерактивті оқыту – рөлдік ойындар, тренингтер, симуляциялық тапсырмалар арқылы басқарушылық қабілеттерді дамыту[5, 72-б].

-Менторлық жүйе – тәжірибелі мамандардың жетекшілігімен кәсіби құзыреттілікті жетілдіру;

-Практикалық тәжірибе – білім беру мекемелерінде нақты басқарушылық міндеттерді орындау;

-Кейс-стади әдісі – нақты проблемалық жағдайларды талдау арқылы шешім қабылдау дағдыларын дамыту.Басқару мәдениетін дамытуға әсер ететін бірнеше негізгі факторлар бар:

-Жеке тұлғалық қасиеттер – көшбасшылық қабілет, эмоционалдық интеллект, өзін-өзі реттеу дағдылары;

-Білім беру ортасы – оқу орнының басқару мәдениетін қалыптастырудағы рөлі;

-Әлеуметтік және кәсіби тәжірибе – тәжірибелік дағдылардың жинақталуы. Бұл факторлар болашақ педагог-психологтардың басқарушылық әлеуетін арттыруға ықпал етеді [6,88б]. Басқару мәдениетін қалыптастырудағы инновациялық технологиялар. Қазіргі заманғы технологиялар басқару мәдениетін дамытуда маңызды рөл атқарады. Оның ішінде:

-Сандық технологияларды қолдану – онлайн платформалар, виртуалды тренингтер;

-Модульдік оқыту жүйесі – басқару дағдыларын біртіндеп меңгеру; Жасанды интеллект негізіндегі оқыту бағдарламалары – автоматтандырылған бағалау және ұсыныстар жүйесі. Бұл технологиялар болашақ мамандардың басқарушылық құзыреттіліктерін дамытуда тиімді құрал болып табылады [7, 56-б]. Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде педагог-психологтардың басқару мәдениетін қалыптастыру маңызды міндеттердің бірі болып табылады. Басқару мәдениеті – білім беру мекемелерінде тиімді ұйымдастырушылық қызметті жүзеге асыруға мүмкіндік беретін басқарушылық құзыреттіліктердің, коммуникативтік дағдылардың және көшбасшылық қасиеттердің жиынтығы. Бұл мәдениетті дамыту педагогикалық процесті сапалы басқаруға, білім алушылармен және әріптестермен тиімді қарым-қатынас орнатуға, сондай-ақ оқу үдерісін оңтайландыруға ықпал етеді. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, басқару мәдениетін қалыптастыру болашақ педагог-психологтардың кәсіби жетілуінің негізі болып табылады. Ол үшін білім беру жүйесінде инновациялық оқыту әдістерін енгізу, практикалық тәжірибені күшейту, менторлық жүйені дамыту және басқарушылық шешімдер қабылдау қабілетін жетілдіру қажет. Сонымен қатар, басқару мәдениетінің дамуына әсер ететін негізгі факторлар – тұлғаның жеке қасиеттері, кәсіби даярлық деңгейі, әлеуметтік орта және білім беру мекемесінің ұйымдастырушылық құрылымы. Болашақ педагог-психологтардың басқару мәдениетін қалыптастыруға бағытталған жүйелі жұмыс олардың кәсіби біліктілігін арттырып қана қоймай, жалпы білім беру сапасын жақсартуға да септігін тигізеді. Сондықтан жоғары оқу орындарында басқару дағдыларын дамытуға бағытталған кешенді бағдарламалар енгізу, болашақ мамандарды тәжірибелік оқытуға басымдық беру маңызды.

Қорытындылай келе, педагог-психологтардың басқару мәдениеті – олардың кәсіби табысының маңызды көрсеткіші. Оны дамыту арқылы білім беру ұйымдарында тиімді басқару жүйесін қалыптастырып, білім беру сапасын арттыруға қол жеткізуге болады. Бұл процесті тиімді ұйымдастыру үшін теориялық білім мен практикалық дағдыларды ұштастыру қажет. Интерактивті оқыту әдістерін қолдану, тәжірибеден өту және кәсіби менторлық – басқарушылық құзыреттілікті дамытудың маңызды құралдары. Сондықтан білім беру мекемелерінде басқару мәдениетін қалыптастыруға ерекше назар аудару қажет.

Әдебиеттер

1.Қараев, Ж. "Басқару мәдениетінің негіздері". Алматы: Білім 2018ж. 45-бет.

2.Выготский, Л.С. "Психология развития". Москва: Наука 1986ж. 112-бет.

3.Маслоу, А. "Motivation and Personality". Harper & Row 1968ж. 89-бет.
4.Бандура, А. "Social Learning Theory". Prentice Hall 1977ж. 145-бет.
5.Сәтембекова, А. "Қазіргі білім беру жүйесіндегі басқару психологиясы". Астана: 2020ж. 72-бет.
6.Жұмабекова, М. "Ұйымдастырушылық құзыреттілік және басқару". Алматы: 2019ж. 88-бет.
7.Исқақов, Т. "Инновациялық басқару технологиялары". Нұр-Сұлтан: 2021ж. 56-бет.

ӘОЖ 037.120

САБАҚТА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Керимбаева К.З. тех.ғ.к., Қалдарбекова Г.Қ. магистрант,
Тулегенова А.Б. х.ғ.магистрі
Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті,
Шымкент, Қазақстан

Резюме

В статье рассмотрена многогранная роль искусственного интеллекта в процессе обучения, особое внимание уделено грамотности в области искусственного интеллекта и развитию навыков критического мышления. Были изучены его приоритеты и недостатки в использовании в образовании, определены его функции. Были проведены исследования типов искусственного интеллекта,предложены удобные и эффективные технологии. В целях определения значимости искусственного интеллекта в образовании среди учителей школ был проведен опрос и проведен анализ результатов.

Summary

The article examines the multifaceted role of artificial intelligence in the learning process, paying special attention to literacy in the field of artificial intelligence and the development of critical thinking skills. Its priorities and shortcomings in its use in education were studied, and its functions were determined. Studies of the types of artificial intelligence have been conducted, and convenient and effective technologies have been proposed. In order to determine the importance of artificial intelligence in education among school teachers, a survey was conducted and the results were analyzed.

Жасанды интеллекттің білім берудегі орны артып келеді, бұл жағдайға әлемде сандық сауаттылық деңгейін арттыру мақсатында соңғы оқыту стандарттары мен даму үлгілеріне сәйкес жасанды интеллектті пайдалана отырып білім беруді тұжырымдамалауды бастаған Жаһандық жаңашылдықтар дәлел бола алады [1].

Күнсайын даму үстіндегі білім беру ордасында жасанды интеллект интеграциясы оқыту мен оқыту әдістерінде жаңа дәуірді ашатын трансформациялық ауысым болып табылады.

Жасанды интеллект - бұл адамның интеллект үрдістерін ынталандыру үшін машиналарға тапсырма беретін заманауи информатика саласы. Негізгі мақсаты- күнсайынғы процестерді жеңілдету және олардың тиімділігі мен жылдамдығын арттыру. Бұл әлем бойынша жасанды интеллектті пайдаланатын кәсіпорындар санының күрт артуына алып келді [2].

Білім беру саласындағы жасанды интеллект оқыту тәсілдерін дамуына жағдай жасай алады.

Білім берудегі жасанды интеллект-бұл оқыту үрдісін жақсарту және оқу нәтижелерін жоғарылату мақсатында жасанды интеллект технологиялары мен бағдарламасын қолдану [3].

Жасанды интеллектті білім беру саласына енгізу оқыту үрдісінің мәнін өзгерте отырып, қарапайым технологиялық прогрестің аймағынан шығады.

Сабақта жасанды интеллектті пайдалану сыни ойлау сияқты маңызды дағдыларды дамыту арқылы білім беру процестерін жақсартады.

Бұл жасанды интеллект білім беру әдісінің парадигмасын өзгертуді, дәстүрлі әдістерден динамикалық, интерактивті және оқушыға бағытталған тәсілге көшуді талап етеді.

Білім беру - оқытушылар мен оқушыларға көрсетілетін қызметтердің сапасын жақсарту мақсатында жасанды интеллектке негізделген технологиялар мен бағдарламаларды қолданатын көптеген салалардың бірі.

Зерттеу барысында 1-сызбада көрсетілгендей жасанды интеллекттің басымдылықтары мен кемшіліктеріне анализ жасалынып, mind map құрастырылды.

1-сызбы. Жасанды интеллекттің басымдылықтары мен кемшіліктері

Жасанды интеллектке негізделген платформалар білім беру саласындағы тестілеу мен аттестаттау процесін жақсартады. Бұл қолданбалар білім берушілерге шәкірттерінің үлгерімі, оқу мақсаттары және олардың оқу тиімділігі жайлы ақпарат бере алады. Мысалы, білім алушыларға өздерінің күшті және әлсіз жақтарын анықтау мақсатында үші жасанды интеллектке негізделген бағалау жүйесі оқушылардың тапсырмаларға жауаптарын бағалай алады және жеке кері байланыс бере алады [4].

Қазіргі таңда жасанды интеллект тамыры тереңге жайылып жатыр. Білім берудегі әр бір іс-әрекетке сай өз қызметін ұсынып жатыр. Күн сайын жаңа, жоғары деңгейге көтеріліп, әртүрлі талаптарды орындай алатын функциялар қосылуда. Мысалы, «Class Point ai», «QazGPT», «Carnegie Learning», «Magic School AI» және «Eduaide.AI» т.б..

«Class Point ai» көмегімен білім берушілерге викториналық сұрақтарды жасау жеңіл. Бұл жасанды интеллект презентацияда берілген дайын ақпараттан тест тапсырмаларын, ынталандыратын сұрақтар жинағын жасап береді. Осылай оқытушылардың уақытын және энергиясын үнемдейді.

«QazGPT» қазақ тілді жасанды интеллект. Кез келген сұраққа жауап береді. Сабақ жоспарын жасауда, презентация құрылымын жасауда көмегі көп. Және тақрыпқа сай суреттерді де салып береді.

«Carnegie Learning» білім алушыларға күрделі тақрыптарды түсінуге және оқу үлгерімін арттыруға көмектесу мақсатында оқушының өзіндік оқу ритмі мен қажеттіліктеріне бейімделу арқылы кері байланыс пен қолдауды қамтамасыз етеді.

«Magic School AI» және «Eduaide.AI» жасанды интеллекттері білім берушілер үшін сандық сабақтар мен оқу материалдарын жасауда таптырмас құрал. Сабаққа жоспар құруды жеңілдетуге, бағалау жүргізуге, жеке оқу жоспарын жазуға және оқуды оңтайландыруға көмектеседі.

«Lobster» білім алушылар ғылыми эксперименттерді қауіпсіз жүргізіп, тәжірибе жасай алатын виртуалды зертханаларды ұсынады.

«Google Expeditions» жасанды интеллектке негізделген виртуалды саяхат. Білім алушыларға өз сыныптарынан әлемнің түрлі кереметін зерттеуге мүмкіндік сыйлайды.

Виртуалды экскурсиялар жасау үшін жасанды интеллектті білім алушылардың ой-санасын кеңейтіп, мәдени түсініктерін, құндылықтарын арттыру мақсатында пайдаланады.

Жасанды интеллекттің білімге әсерін анықтау мақсатында оқытушылар арасында сауалнама жүргізілді. Сауалнама барысында білім сферасында жасанды интелелкттің маңызы, қолданылу деңгейі, сабаққа әсері, және нақты қай ЖИ-ді жиі қолданатыны анықталды.

Зерттеу «З.Космодемьянская атындағы №23 мектеп-лицей»» мектеп білім берушілері арасында жүргізілді. Сауалнамаға жалпы 50 мұғалім қатысты.

Саулнама нәтижесінің талдауы бойынша 1-суретте көрсетілгендей қатысқан мұғалімдердің барлығы жасанды интеллекттен хабары бар екені анықталды.

Білім берушілер сауаланама барысында жасанды интеллект білім берудегі жаңашылдықтардың бірі екенімен келісе отырып, бірақ, ол білім беруде басты рөлде бола алмайтынын атап өтті.

Сондай ақ, 2-суретте көрсетілгендей сауалнама нәтижесі бойынша білім берушілердің 64,7%-ы оқытуда жасанды интеллектті жиі қолданатыны ақынталды. Ал, 35,3%-ы кейде қолданатындарын жеткізді.

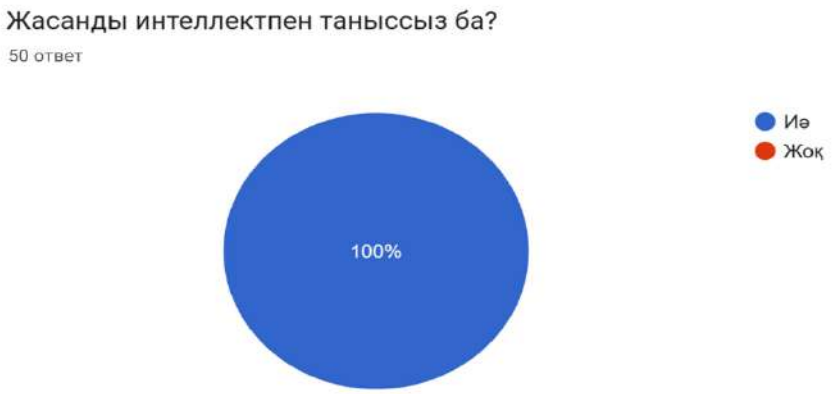

1- сурет. Сауалнама нәтижесі.

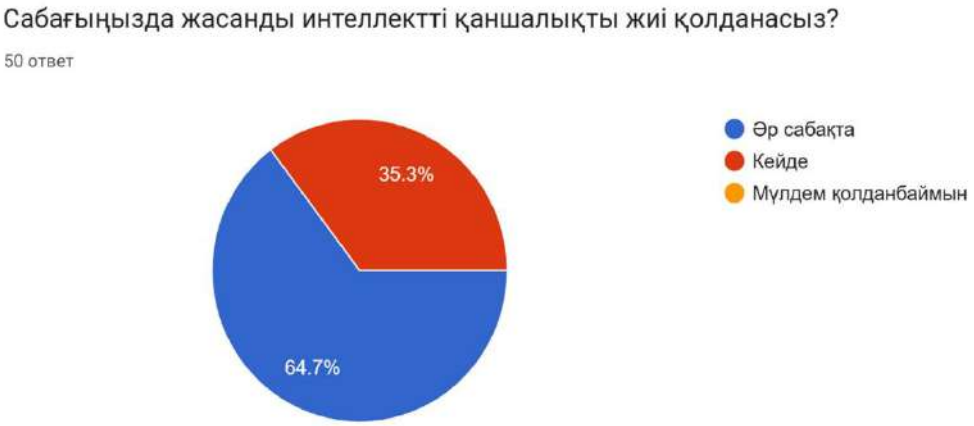

2-сурет. Сауалнама нәтижесі

Білім берушілердің көпшілігі 3-суретте берілгендей «Chat GPT», «Microsoft «Copilot», «Heygen», «QazGPT», «Viggle Ai» жасанды интеллекттерін жиі қолданатыны анықталды. Білім берушілер бұл қолданбалардың интерфейсі түсінікті, қолдануға ыңғайлы әрі

тиімді екенін жеткізді. Сабақ жоспарын жасауда, білім алушыларға сапалы, қызықты тапсырмалар мен ақпараттар дайындауда таптырмас көмекші екенін жеткізді. Және оқушылардың сабақ барысындағы белдсенділіктерін арттыратынын байқаған.

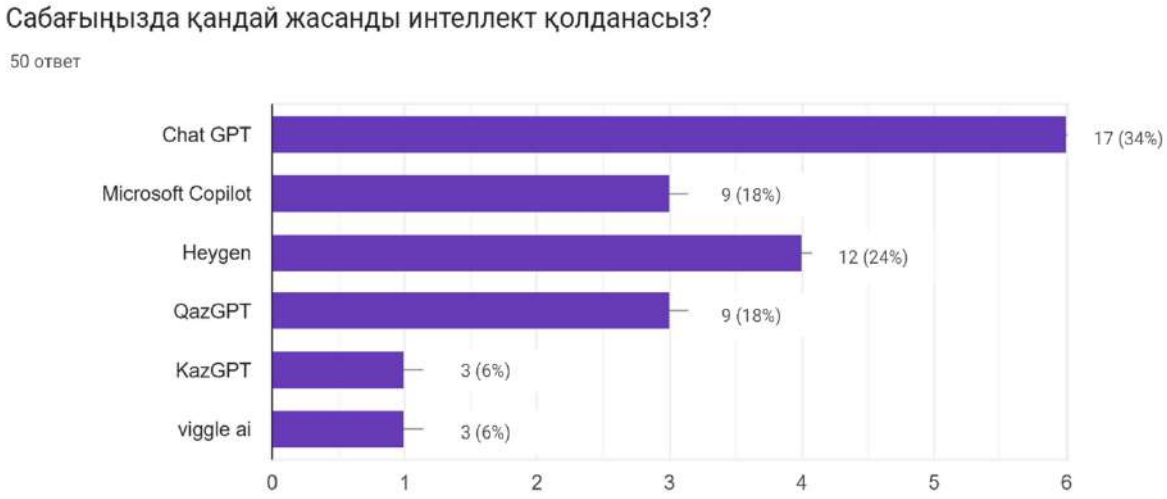

3-сурет. Сауалнама нәтижесі

Қорытындылай келе, жүргізілген зерттеулер нәтижесі бойынша жасанды интеллекттің оқыту процесіне әсері көбірек екенін көрсетеді.

Жасанды интеллект технологиялары күнсайын дамып, жетілдіріліп жатқандықтан, білім берушілер бұл жетістіктерді өздерінің тиімді мақсаттарына қолдануы керек.

Әдебиеттер

1. Muhammad T, Farha D.H., Mudasir R.S.. Role of artificial intelligence in education: A conceptual review//World Journal of Advanced Research and Reviews, 2024, 22(01), 1469–1475.
2. Chassignol, M., Khoroshavin, A., Klimova, A., & Bilyatdinova, A. (2018). Artificial Intelligence trends in education: A narrative overview. Procedia Computer Science.
3. Adeshola I., Adepoju A. P. The opportunities and challenges of ChatGPT in education //Interactive Learning Environments. –2023. –С. 1-14.
4. Cesiah Y. Dimla a, Mylene D. Sumaway b, John Medwin T. Torres c, Carl Angello B. Dela Cruz. The Role of Artificial Intelligence in Personalized Learning: Enhancing Student Engagement and Academic Performance // International Journal of Research Publication and Reviews, Vol 5, no 5, pp 8495-8505 May 2024.

ӘӨЖ: 378.147.88

БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ ЗЕРТТЕУШІЛІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІ АРҚЫЛЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ

К.Т.Ыбыраимжанов.,[1] С.А.Фейзулдаева., [1] Токмырзаева Г.Е.[1]
[1]І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, Талдықорған қ., Қазақстан

Резюме.

В статье рассматриваются вопросы развития творческих способностей будущих учителей начальных классов через исследовательскую компетентность. По теоретическому анализу понятия» творческие способности«,» исследовательская компетентность " трактуются в психолого-педагогическом аспекте. Опираясь на теоретический анализ, авторы уточнили этапы развития творческих способностей будущих учителей начальных классов через исследовательские компетенции.

Summary,

The article discusses the issues of developing the creative abilities of future primary school teachers through research competence. According to the theoretical analysis, the concepts of "creative abilities" and "research competence" are interpreted in the psychological and pedagogical aspect. Based on the theoretical analysis, the authors clarified the stages of developing the creative abilities of future primary school teachers through research competencies.

Қазіргі уақытта еліміздің білім беру жүйесінде оқыту мен тәрбиелеудің мазмұны, формалары, әдістері жаңартылып, заманауи тетіктерін іздеу жүзеге асырылуда. Әлемдік білім жүйесі жаңаруда, балалар өзгеруде, бұл педагогтің біліктілігіне жаңа талаптардың жүктелуіне әкеледі. Қазіргі кезеңде білім беру жүйесінің басты міндеті – шығармашылық және зерттеушілік ойлау қабілеті дамыған, өз ісіне шығармашылықпен қараған, жаңа технологияларды игеруге дайын мамандарды даярлау. Бұл міндет әсіресе бастауыш білім беру саласына қатысты маңызды болып табылады, себебі бастауыш сынып оқушыларының дүниетанымы мен танымдық қабілеттері қалыптасатын маңызды кезең болып табылады. Осы кезеңде болашақ мұғалімдердің шығармашылық және зерттеушілік құзыреттіліктерін дамыту, оларды тиімді педагогикалық әдіс-тәсілдермен қаруландыру, білім беру процесінде инновациялық бағыттар мен жаңа тәсілдерді енгізу арқылы іске асырылады.

Президентіміз Қ.К.Тоқаев халқына Жолдауында «...Үздік оқу бағдарламасы, заманауи мектептер, озық басқару жүйесі болса да, ұстаз білікті болмаса, оның бәрі бекер екені анық. Сондықтан педагогикалық жоғары оқу орындарына талапты, қабілетті жастарды қабылдауға баса мән беру керек. Жалпы, бұл бағыттағы жұмыстың беталысы жақсы, оны жалғастыру қажет» - деп атап көрсеткен болатын [1]. Сонымен қатар, Президентіміз мамыр айындағы жас ғалымдармен кездесуінде «Қазір – ғылым мен білімнің заманы. Отанымызды көркейтеміз десек, алдымен, осы екі саланы дамытуымыз керек» деп баса айтқан болатын. Ғылым мен білімді дамыту – бұл қоғамның алға басуы үшін өте маңызды бағыт. Ол тек жеке тұлғалардың ғана емес, бүкіл елдің дамуына әсер етеді. Біздің күшіміз – жастардың білімінде.

Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің зерттеушілік құзыреттіліктерін дамыту қазіргі білім беру жүйесінің басты мақсаттарының бірі болып табылады. Мұғалімдер тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар оқушылардың шығармашылық, зерттеушілік дағдыларын қалыптастырушы тұлға болып табылады. Әсіресе, бастауыш мектеп оқушыларының әлемді танып-білу процесінде шығармашылық қабілеттерінің дамуы үлкен маңызға ие. Бұл процесс мұғалімнің зерттеушілік құзыреттілігінен тікелей байланысты, себебі мұғалімнің өзіндік зерттеу жүргізу дағдылары мен жаңашыл әдістерді қолдануы оқушылардың шығармашылық әлеуетін ашуға мүмкіндік береді.

«Зерттеушілік құзыреттілік», «шығармашылық қабілет» ұғымдарына анықтама беру үшін «Шығармашылық», «қабілеттер» және «шығармашылық қабілеттер», «құзыреттілік»,

«зерттеушілік құзыреттілік», ұғымдарына теориялық талдау жасауымыз қажеттілігі туындайды.

Кондратьева Н.В. зерттеуінде ғалымдар Е. Торренс шығармашылық – бұл инсайтпен байланысты жарқын болжам, шешілетін проблемамен жаңа ассоцияларды біріктіретін ең жоғары ойлау процесі екенін атап көрсетеді және Ф. Баррон шығармашылықты адам дамуының жалпы қажетті шарты ретінде қарастырады. Шығармашылық - бұл өзгеретін өмір сүру жағдайларына бейімделу қабілеті, жаңа нәрсе жасау қабілеті. Бұл" жаңа " субъективті сипат болуы мүмкін[2].

Шығармашылық – жеке тұлғаның жеке психофизиологиялық ерекшеліктері мен жаңа сапалы күйлердің синтезі (ойлау, қабылдау, өмірлік тәжірибедегі өзгерістер, жеке тұлға үшін жаңа қызмет процесінде туындайтын) (жаңа мәселелерді, міндеттерді шешу процесінде). Бұл оның сәтті орындалуына әкеледі немесе субъективті / объективті жаңа өнімнің пайда болуы (идея, тақырып, көркем шығарма және т.б.). Біз шығармашылықты сапалы деп санаймыз адамның психикасының өзгеруі, оның өмірлік тәжірибесіне әсер етеді, типтік емес шешімдер қабылдаумен, зерттеу қызметіне, өзін-өзі дамытуға қызығушылықпен сипатталады және түбегейлі жаңа идеялар мен өнімдер жасауға мүмкіндік береді.

Шығармашылық қабілеттерін анықтауда А.Н.Лук ойлау тәсілдері, қабылдау, есте сақтау және мотивация ерекшеліктеріне үлкен назар аударды. Шығармашылық қабілеттер барлығына тән, дегенмен олардың даму деңгейі жеке адамның ерекшеліктеріне, жеке тұлға қамтылған ортаға, тәрбиелік әсерлерге және тәрбиеленушінің жеке басына байланысты [3].

Шығармашылық қабілеттерді дамыту процесі шығармашылықтың пайда болуына, шығармашылық белсенділікке жоғары мотивациясы бар тұлғаның тұрақты қасиетіне әкеледі. Шығармашылық қабілеттер әр адамға тән, олар іс-әрекет процесінде пайда болады және дамиды. Шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін үлкен маңызға ие оның әлеуметтік, тәрбиелік және білім беру ортасы бар.

Құзыреттілік ұғымының мазмұнына терең мән берген А.И.Савенковтің айтуынша, білімдер жүйесі және оларда туындаған мәселелерді шешудегі қолданыс табатын тәсілдер құзыреттіліктің өзара байланыстық сипатын ашады[4].

Адамның құзыреттілігін Ш.Мұқанбетова оның білімі, іскерлігі, дағдысы деп түсіндіреді. Бұл білім, іскерлік, дағдыларды нақты әлеуметтік-кәсіби ситуацияларда қолдана білу қабілеттілігі тұлғаның кәсіби құзыреттілігін сипаттайды[5].

Зерттеу қызметін жүзеге асыру процесін білім алушылар тиісті іс-әрекеттердің көмегімен жүзеге асырады. Зерттеу қызметі процесінде білім алушылардың игерген зерттеу әрекеттері зерттеу дағдылары деп аталады. Білім алушылардың зерттеу дағдыларына мыналар жатады:

- гипотезаларды ұсыну және негіздеу;
- жұмыстың мақсатын қою;
- мәселені шешуді жоспарлау;
- берілген жағдайдың шарттарын талдау;
- сұрақтарды тұжырымдау, қажетті және деректерді орнату;
- өз бетінше жасалған жоспар бойынша эксперименттік жұмыс жүргізу, себеп-салдарлық байланыстар орнату;
- нәтижені талдау;
- зерттеу барысында алынған ақпаратты бағалау, қорытындыларды тұжырымдау;
- процестердің одан әрі дамуын болжау, олардың жаңа жағдайларда дамуы туралы болжамдар жасау және т.б.

Өз зерттеу еңбегінде Мышбаева Г.М. зерттеушілік құзыреттілікке мынадай анықтама беріп тұжырымдаған. Зерттеушілік құзыреттілік – бұл тұлғаның зерттеушілік құзыреттіліктер жүйесі мен пәндік құндылықтарды игеруге қажетті құралы; тұлғаның ғылыми 50 пәндегі фактілерді, құбылыстарды, үдерістерді, нәтижелерді түсіну мен қабылдауға, теорияның заңдары мен заңдылықтарын ұғынуға, болжамды құрастыру мен соның негізінде ғылыми пәндік іс-әрекетті жүзеге асыруға мүмкіндік беретін кәсіби-маңызды сапа; тез өзгермелі

қоғаммен өзара әрекеттестікте мақсатты қалыптасатын, зерттеу пәні аймағында іс-әрекеті шеңберіндегі шығармашылыққа, инновацияларға іштей дайындығымен байланысты қабілет[6].

Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің зерттеушілік құзыреттіліктері – бұл мұғалімнің білім беруде ғылыми негізде жұмыс істей алу қабілеті, оқу үдерісінде зерттеу жүргізу, жаңа әдіс-тәсілдер мен педагогикалық жаңалықтарды енгізу, оқушылардың өзіндік зерттеу дағдыларын дамытуға бағытталған құзыреттілік болып табылады. Бұл құзыреттіліктер оқыту процесінде мұғалімнің кәсіби дамуына, педагогикалық ізденістер мен жаңа білімдерді меңгеруіне мүмкіндік береді.

Ал, зерттеу жұмыстарын жүргізу барысында шығармашылық тәсілдерді тиімді қолдану мен дамыту үшін арнайы дағдылар мен стратегияларды меңгеруді талап етеді. Бұл процесте зерттеу әдіснамаларын, сындарлы ойлау және жаңа идеялар ұсыну дағдыларын жетілдіру өте маңызды.

Жоғарыда атап өткеніміздей, қазіргі білім беру жүйесінің ең маңызды мақсаттарының бірі – болашақ бастауыш мұғалімдерінің шығармашылық қабілеттерін дамыту. Шығармашылық қабілеттер мен зерттеу құзыреттілігін дамыту болашақ мұғалімдерді өз жұмысында инновациялық тәсілдер қолдануға, оқушыларды шығармашылық тұрғыдан дамытуға, әрі өздерінің педагогикалық тәжірибелерін ғылыми негізде жетілдіруге дайындайды. Болашақ мұғалімдердің шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін олар алдымен бұл ғылыми әдістер мен зерттеу тәсілдерін қолдана білу дағдыларын меңгеруі және зерттеу арқылы олар білім беру процесінде жаңа идеяларды қалыптастыра алуды үйренуі керек. Ең алдымен олар педагогика, психология ғылымдары мен әдістеме бойынша ғылыми әдебиеттермен танысып, оларды талдау арқылы өз зерттеулерін жүргізуге дағдылануы қажет. Бұл алдағы уақытта болашақ мамандардың ойлау қабілеттерін дамытады, шығармашылық шешімдер қабылдауына мүмкіндік туғызады.

Педагогтердің зерттеу құзыреттілігі тек стандартты зерттеу әдістерін қолдануға ғана емес, сонымен бірге шығармашылық, инновациялық әдіс-тәсілдерді қолдана білуге дағдыланады. Мұғалімдер оқушыларға шығармашылық мәселелерді шешу үшін ғылыми әдістерді, деректерді талдауды және әртүрлі зерттеу әдістерін үйретуі қажет. Болашақ мұғалімдерге шығармашылық зерттеу әдістерін қолдануға үйрету, мысалы, жобалау әдісі, ойлау карталары, дизайн-ойлау және басқа да шығармашылық әдістерді білім беру процесінде енгізу. Бұл әдістер оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған.

Болашақ бастауыш сынып мұғалімдері зерттеу құзыреттілігі арқылы шығармашылық қабілетін дамыту үшін келесі қадамдарды орындауға болады: 1. Зерттеу сұрағын дұрыс қою. Шығармашылық қабілетті дамыту үшін зерттеу сұрағын ерекше және терең қою қажет. Егер зерттеу сұрағы дәстүрлі көзқарастардан тыс болса, бұл жаңа идеялар мен шешімдерге жол ашады. Зерттеуші жаңа тұжырымдар мен мәселені шешу үшін өз көзқарасын өзгертіп, шығармашылық жолмен жұмыс істей алады.

2. Интердисциплинарлық көзқарасты қолдану. Әртүрлі ғылым салаларының арасындағы байланыстарды зерттеу шығармашылық қабілеттерді дамытуға мүмкіндік береді. Бір саладағы идеяларды басқа салаға көшіру жаңа шешімдер мен көзқарастар ұсынуға себеп болады.

3. Әдіснамалық тәсілдерді жаңарту. Шығармашылық қабілетті дамыту үшін дәстүрлі әдістерден тыс жаңа тәсілдерді қолдану қажет. Зерттеу жұмыстарының әдіснамасын үнемі жаңартып отыру, инновациялық құралдарды пайдалану шығармашылық ойлау мен тиімді зерттеулерге әкеледі.

4. Креативті ойлау дағдыларын дамыту. Шығармашылық қабілеттерді дамыту үшін зерттеуші өзінің ойлау шеңберін кеңейтуі керек. Бұл шығармашылық шешімдерге, инновациялық идеяларға және жаңа көзқарастарға жетелейді.

5. Қателіктерден және сәтсіздіктерден сабақ алу. Зерттеу барысында кездесетін қиындықтар мен сәтсіздіктер шығармашылық қабілетті дамытуға мүмкіндік береді. Әрбір сәтсіздік жаңа мүмкіндіктер мен шешімдер іздеуге түрткі болады. Бұл — зерттеушінің шығармашылық тұрғыдан жаңаша ойлауына мүмкіндік береді.

6. Көпқырлы ойлау мен жаңашылдықты ынталандыру. Шығармашылық қабілетті дамыту үшін зерттеуші көпқырлы ойлау тәсілдерін пайдаланып, ғылыми жаңалықтарды іздеуге талпынуы керек. Әртүрлі бағыттар мен көзқарастарды бір-бірімен байланыстыру, жаңа әдіс-тәсілдерді пайдалану шығармашылық ойлауды дамытады.

7. Жаңа идеяларды енгізу мен эксперименттер жүргізу. Зерттеу жұмыстарының шығармашылық аспектісін арттыру үшін жаңа идеялар мен гипотезаларды әзірлеп, оларды эксперименттер арқылы сынау қажет. Бұл — зерттеушінің шығармашылық қабілетін дамытудың маңызды тәсілдерінің бірі.

8. Көркемдік пен ғылыми шығармашылықты біріктіру. Зерттеу жұмысына көркемдік және шығармашылық элементтерді қосу ғылыми жұмысқа жаңа көзқарас енгізеді. Бұл әдіс әсіресе әлеуметтік және гуманитарлық ғылымдарда өзекті. Қоғамдық пікір мен мәдени құндылықтарды зерттеу шығармашылықты арттырады.

Жалпы, болашақ бастауыш мұғалімдерінің зерттеу құзыреттілігін дамыту шығармашылық қабілетті арттырып, ғылыми жетістіктер мен инновациялар жасауға ықпал етеді. Мұндай қабілеттер адамды тек жақсы маман ғана емес, сондай-ақ жаңа идеялар мен жобаларды іске асыратын көшбасшы етеді. Қорытындылай келе, ғылым мен білім саласындағы шығармашылық қабілеттерді дамыту – қоғамның рухани және интеллектуалды дамуына ықпал ететін маңызды құрал.

Әдебиеттер

1. Мемлекет басшысы Қ.Ж.Тоқаевтың «Әділетті Қазақстан: заң мен тәртіп, экономикалық өсім, қоғамдық оптимизм» атты Қазақстан халқына Жолдауы. 2024 жылғы 02 қыркүйек.

2. Кондратьева Н.В. Сущность понятия «творческие способности» //Концепт. – 2015. - №09.

3. Лук А.Н. Мышление и творческой активности школьников. – М: Педагогика. 1991 г.

4. Савенков А.И. Исследовательское обучение и проектирование в современном образовании // Исследовательская работа школьников. -2004.-№1.

5. Мұқанбетова Ш.Т. Тұлғалық-бағдарлы білім беру негізінде оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастырудың педагогикалық шарттары. – педагогика ғылымдарының кандидаты диссертация дәрежесін алу үшін дайындалған автореферат. – Атырау. – 2008 ж.

6. Мышбаева Г.М. Болашақ мектепке дейінгі ұйым педагогтерінің зерттеушілік құзыреттілігін Lesson study әдістемесі арқылы дамыту. – Философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін дайындалған диссертациясы. – Алматы. – 2022 ж.

ӘӨЖ 37.016.1: 159.9

СӨЙЛЕУ ТІЛІНІҢ ЖАЛПЫ ДАМЫМАУЫ БАР БАЛАЛАРДЫҢ СӨЗДІК ҚОРЫНЫҢ ДАМУ ДЕҢГЕЙІН АНЫҚТАУ ӘДІСТЕРІ

Акилбаева Гулнар Исламовна – ф.ғ.к., аға оқытушы, Ө.Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті, Шымкент

Резюме

В статье рассматриваются методы определения уровня развития словарного запаса у детей с общим недоразвитием речи (ОНР). Эти дети сталкиваются с трудностями в усвоении слов, их значений, а также в применении словарного запаса в повседневной жизни. В статье приводятся различные методы диагностики, которые помогают определить уровень развития лексики у детей с ОНР, такие как тесты, беседы, игры, а также методы анализа речи и наблюдения. Также описываются подходы к коррекционно-развивающей работе с детьми с речевыми нарушениями.

Summary

The article discusses methods for determining the level of vocabulary development in children with general speech underdevelopment (GSD). These children face difficulties in learning words, their meanings, and in applying vocabulary in everyday life. The article presents various diagnostic methods that help determine the

level of vocabulary development in children with SLD, such as tests, conversations, games, as well as methods of speech analysis and observation. Approaches to correctional and developmental work with children with speech disorders are also described.

Баланың сөздік қоры — оның тілдік дамуындағы маңызды көрсеткіштердің бірі. Мектеп жасына дейінгі балалардың сөздік қорының даму деңгейі олардың когнитивтік, әлеуметтік және эмоционалды дамуымен тығыз байланысты. Баланың сөйлеу тілін қалыптастыру, сөздерді түсіну және оларды дұрыс қолдану — әлеуметтік өмірге дайындықтың маңызды кезеңі. Сөздік қордың дамуы баланың қоршаған ортасымен, оның білім алуы, қарым-қатынас жасау мүмкіндіктерімен тығыз байланысты. Сондықтан мектеп жасына дейінгі балалардың сөздік қорының даму деңгейін анықтау — олардың тілдік және когнитивтік даму жағдайын бағалау үшін өте маңызды.

Мектеп жасына дейінгі балалардың сөздік қоры — бұл олардың күнделікті өмірде қолданатын, түсінетін және сөйлеуде пайдаланып жүрген сөздерінің жиынтығы. Сөздік қордың қалыптасу процесі баланың тілін дамытуға негізделген әртүрлі кезеңдерден өтеді: 1) 1 жасқа дейінгі кезең. Бұл кезеңде бала тек қана дыбыстарды қабылдайды және алғашқы дыбыстарды шығарады. Баланың сөйлеу тілінің дамуында дыбыстарды тыңдау және қоршаған ортадан қабылдау маңызды рөл атқарады. Біртіндеп уілдеу, гуілдеу, былдырлау процестері жүреді. 2) 1-2 жас аралығындағы кезең. Баланың бірінші сөздері шыға бастайды, олар көбінесе өзінің қажеттіліктерін немесе қалауларын білдіруге арналған қарапайым сөздер болады. 3) 3-5 жас аралығындағы кезең. Осы кезеңде бала сөздерді қарқынды түрде меңгереді. Бұл жасқа қарай бала көптеген сөздерге ие болып, олардың дұрыс қолданылуын үйренеді. Баланың сөздік қоры жылдам өседі, ол айналасындағы адамдармен және ортада болып жатқан оқиғалармен таныса отырып, тілін байытады. 4) 5-6 жас аралығындағы кезең - мектепке дайындық кезеңі деп аталады. Баланың сөздік қоры кеңейіп, грамматикалық құрылымдарды меңгеріп, құрмалас сөйлемдер құра алады. Бұл кезеңде балалар көп сұрақ қойып, шағын әңгімелер айта бастайды [1].

Сөйлеу тілінің жалпы дамымауы (СТЖД) — бұл баланың тілдік дағдыларын қалыптастыруда қалыпты даму процесінің бұзылуы. Бұл бұзылыс, әдетте, бала тілінің дыбыстарын дұрыс айта алмау, сөйдемдерді дұрыс құра алмау, грамматикалық қателіктер жасау сияқты сипаттармен көрінеді. СТЖД бар балалардың ерекшеліктері мен дамуындағы қиындықтар бірнеше негізгі аспектілермен байланысты:

Сөйлеудің дамуының кешеуілдеуі. Сөздік қордың аз болуы: сөйлеу тілінің дамымауы бар балаларда сөздік қор өте шектеулі болуы мүмкін. Олар айналасындағы адамдармен сөйлескенде қарапайым сөздерді ғана қолданады.

Сөйлеу қабілетінің кешігуі: балалар сөйлей бастағанда басқа балалармен салыстырғанда кешірек сөйлей бастайды, яғни тілдің қалыптасу кезеңдері артта қалып қояды.

Дыбыстарды дұрыс айтудағы қиындықтар. Дыбыстарды бұрмалау: балалар кейбір дыбыстарды дұрыс айта алмайды, мысалы, «р», «ш», «с» дыбыстарын дұрыс айта алмауы мүмкін. Бұл сөйлеу тілінің бұзылуының негізгі белгілерінің бірі болып табылады.

Дыбыстарды алмастыру: Бұл балалар белгілі бір дыбыстарды алмастыруы мүмкін. Мысалы, «к» дыбысын «т» дыбысына алмастыру немесе «с» дыбысын «ш» дыбысына ауыстыру.

Грамматикалық құрылымдар мен сөздерді дұрыс қолдану. Грамматикалық қателіктер: СӨЖ бар балалар сөздерді дұрыс жіпке тізіп, дұрыс құрылымда құра алмайды. Мысалы, көмекші етістіктер мен септік жалғауларын дұрыс қолдану қиынға соғады.

Сөздердің орны мен жалғаулардың дұрыс қойылмауы: сөйлемде сөздердің орындарын ауыстырып, сөйлемнің құрылымын дұрыс сақтамауы мүмкін.

Мектеп жасына дейінгі сөйлеу тілінің жалпы дамымауы бар балалардың сөздік қорының даму деңгейін анықтау үшін бірнеше әдістер қолданылады. Олардың ішінде:

1. Тілдік тесттер мен тапсырмалар — балалардың сөздік қорын анықтауға көмектеседі. Мысалы, балаларға түрлі сөздер мен сөйлемдерді айту арқылы олардың сөздік қорын, түсіну мен қолдану дағдыларын тексеруге болады. Бұл әдіс баланың сөздік қорының молдығын, жаңа сөздерді қалай үйренетінін, сонымен қатар сөздерді дұрыс қолдану дағдыларын бағалауға мүмкіндік береді. Мысалы, сөздерді сәйкестендіру тесті:

Бұл тапсырмада балаға белгілі бір категорияға жататын сөздер беріледі, мысалы, көкөністер, жануарлар, құралдар және т.б. Баладан осы сөздермен қандай суреттер немесе заттар сәйкес келетінін сұрау арқылы оның сөздік қорын тексеруге болады.

Баланың алдына суреттерді қойып, «Бұл қай категорияға жатады?» деп сұраңыз. Мысалы:

- Сурет 1: «Сиыр» — жануарлар
- Сурет 2: «Шалқан» — көкөністер
- Сурет 3: «Пышақ» — құралдар

Бұл тапсырма баланың сөздік қорын кеңейтуге және оны әртүрлі категорияларға бөлуге көмектеседі. Сонымен қатар, баланың сөздерді дұрыс қолдану дағдылары да тексеріледі.

Құрылымдық сөйлем құрастыру тапсырмасы:

Баладан белгілі бір сөзді немесе сөздер тобын пайдаланып, сөйлем құрастыруды сұрау арқылы оның сөздік қорын және грамматикалық құрылымды меңгеру деңгейін анықтауға болады [2].

Баладан мына сөздермен сөйлем құрастыруды сұраңыз: жүгірді, қояндар, орман (орманда қояндар жүгірді). Сүт, құйылды, кесе (кесеге сүт құйылды).

Бұл тапсырма баланың сөздерді дұрыс құрастырып, оларды мағыналы түрде қолдана білуін көрсетеді.

2. Әңгімелесу және сұрақ-жауап әдісі. Балалармен әңгімелесу арқылы олардың сөздік қорының кеңдігін білуге болады. Бұл әдіс балалардың сөздерді дұрыс қолдануын және олардың сөйлеу тіліне деген икемділігін байқатуға мүмкіндік береді.

Баланың белгілі бір тақырып туралы әңгіме құрастыру да оның сөздік қоры мен ойлау қабілетін тексерудің тиімді әдісі болып табылады.Мысалы, «Жазда қандай ойындар ойнайсың?» - деген сұрақ баланың жазғы демалыс пен ойын түрлері туралы сөздік қорын анықтауға болады. «Сенің сүйікті жануарың қандай?» -деп сұрау арқылы жануарлар туралы білімін және олардың атауларын қолдана алу дағдысын анықтай аламыз.

Баланың бір тақырып бойынша сөйлеуін бақылау арқылы оның сөздік қоры мен сөйлеу тілін қолдану қабілетін анықтауға болады. Әр түрлі тақырыптарға қатысты сұрақтар баланың сөздер мен тіркестерді дұрыс қолдануына көмектеседі.

3. Қоршаған орта мен әлеуметтік қатынастарды талдау әдісі. Баланың айналасындағы ересектер мен басқа да балалармен қарым-қатынасын бақылау арқылы сөздік қорының дамуы бағаланады. Баланың отбасында немесе топтық жұмыстарда сөйлескенде қолданатын сөздерінің саны мен сапасы да маңызды көрсеткіш болып табылады. Мысалы, топтық жұмыс немесе әлеуметтік интеракция арқылы балалардың бірігіп жұмыс істеу дағдыларын және қоғамда өзін қалай ұстауын талдау. Баланың топ ішінде өзінің пікірін қалай білдіретінін, басқа балалармен қарым-қатынас жасау қабілетін бақылау: Топта бала басқа балалардың пікірін тыңдай ма? Ол өз ойын қалай жеткізеді, сөздерін қалай таңдайды? Бала достарымен бірлесіп ойын ойнай ма, оларды бір нәрсеге ынталандыра ма?

Топтық жұмыс баланың әлеуметтік дағдыларын, ынтымақтастықта жұмыс істеу қабілетін, басқа адамдармен қарым-қатынас жасаудағы тілдік дағдыларын анықтауға мүмкіндік береді [3].

Әлеуметтік бейімделу мен өзгерістерді талдау: баланың белгілі бір жағдайларға, мысалы, мектепке немесе жаңа топқа бейімделуін және жаңа әлеуметтік ортада қалай өзгеретінін зерттеу маңызды. Бала мектепке алғаш келгенде, ол әлеуметтік ортаға қалай бейімделеді? Жаңа сыныптастары мен мұғалімдермен қарым-қатынасы қандай? Әлеуметтік ортада өзін қалай ұстайды, өзінің қызығушылығын қалай білдіреді?

Бұл талдау баланың жаңа әлеуметтік ортада қалай адаптацияланатынын, өзара әрекеттесу дағдылары мен өз позициясын қалай қалыптастыратынын зерттеуге көмектеседі.

4. Көрнекі материалдар мен ойындар — Сөздік қорды тексеру үшін түрлі ойындар мен көрнекі құралдар да пайдаланылады. Суреттер мен карточкалар арқылы баланың белгілі бір тақырыпта сөйлеуін бақылауға болады. Бұл әдіс баланың суреттер, карталар, картиналар, ойындар арқылы сөздерді меңгеруін және түсінуін бақылауға мүмкіндік береді. Мысалы:

«Жануарлар» суреті:

Балаларға жануарлардың суретін көрсету (мысалы, мысық, ит, жылқы). Одан кейін балалардан осы жануарлар туралы сұрақтар қою: «Бұл қандай жануар?» «Оның қандай ерекшеліктері бар?» «Бұл жануар не істеп тұр?»

Балалар жануарлар мен олардың ерекшеліктері туралы жауап беріп, сөздік қорын қолданады.

«Көктем» суреті:

Көктем мезгіліне қатысты сурет көрсету (гүлдер, ағаштар, балапандар). Балалардан көктем туралы сұрау: «Бұл суретте не болып жатыр?» «Көктемде қандай өзгерістер болады?» «Қандай гүлдер өседі?»

Осындай тапсырмалар арқылы баланың табиғат туралы білімін және сөздік қорын тексеруге болады.

Бұл әдіс баланың қоршаған орта мен табиғатқа қатысты сөздерді қалай меңгергенін және дұрыс қолдану қабілетін анықтайды.

Картиналар бойынша әңгіме құрастыру

Көрнекі материалдар арқылы балаларға белгілі бір жағдайды немесе оқиғаны көрсетіп, оны әңгімелеуді сұрауға болады. Мысал:

Балаларға екі адам арасындағы әңгімелесуді көрсететін картинка (мысалы, дүкенде сатушы мен сатып алушы) көрсетіп, оларға келесі сұрақтар қойылады:

«Бұл суретте кімдер бар?» «Олар не туралы сөйлесуде?» «Бұл адамдар не істеп жатыр?» «Сен оларды қалай суреттесең, қандай сөздер қолданар едің?»

Балалар сурет бойынша әңгіме құрастырып, өз сөздік қорларын қолданады.

Осындай көрнекі материалдар мен ойындар баланың сөйлеу дағдыларын дамытуға және белгілі бір жағдайды сипаттауда сөздерді тиімді қолдануға ықпал етеді [4].

Сөздік қордың даму деңгейі баланың психикалық дамуының маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Бұл — балалардың логикалық ойлауын, зейінін, есте сақтау қабілетін және шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал ететін негізгі факторлардың бірі. Баланың сөздік қорының дамуы оның оқу процесіне дайын болуын қамтамасыз етеді. Мектепке баруға дайындық кезеңінде сөздік қордың дамуы баланың мектепте білім алуға дайын болуына ықпал етеді.

Когнитивтік даму: Сөздік қордың кеңеюі баланың әлемді түсіну қабілетін арттырады. Ол жаңа ұғымдар мен түсініктерді үйрене отырып, өзін қоршаған әлеммен белсенді түрде қарым-қатынас жасайды.

Әлеуметтік даму: Бала сөздерді дұрыс қолдану арқылы әлеуметтік қарым-қатынастарда тиімді әрекет етеді. Айналасындағы адамдармен түсіністікке жету үшін сөздік қордың кең болуы қажет.

Эмоционалдық даму: Сөздік қоры мол баланың эмоциялық интеллектісі де жоғары болады, өйткені ол өз сезімдерін, қалауларын және ойларын айқын әрі түсінікті жеткізе алады.

Мектеп жасына дейінгі балалардың сөздік қорының дамуы — олардың жалпы тілдік, когнитивтік және әлеуметтік дамуының көрсеткіші. Сөздік қордың деңгейі баланың интеллектісінің, шығармашылық қабілеттерінің дамуына ықпал етеді. Тілдік дамудың бастапқы кезеңдері баланың жеке тұлға ретінде қалыптасуында маңызды рөл атқарады. Сондықтан сөздік қорды жүйелі түрде дамыту, тілдік дағдыларды қалыптастыру — сөйлеу тілінің жалпы дамымауы бар мектеп жасына дейінгі балалардың толыққанды дамуына әсер ететін маңызды фактор болып табылады.

Әдебиеттер:

1.Әбдіғалиева, А.Қ. Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамыту. Алматы: Ана тілі, 2010.

2.Айтқожаева, Н.К. Қазақ тіліндегі мектеп жасына дейінгі балалардың сөздік қорын қалыптастырудың ерекшеліктері. Алматы: Қазақ университеті, 2016.

3.Қожахметова, Ә.С. Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу тілін дамыту. Алматы: Білім, 2009.

4.Сейтова, М.Қ. Мектеп жасына дейінгі балалардың лексикалық дамуындағы әлеуметтік факторлар. Алматы: Білім, 2012.

ӘОЖ 37.091

ОҚЫТУДЫҢ КОНСТРУКТОРЛЫҚ-ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ЖҮЙЕСІ

Ғылыми жетекшісі: Пошаев Д.Қ., п.ғ.к., профессор
Жұмабек С., Инкарбек Г. 1404-21 тобының студенттері

Резюме

В статье рассматривается понятие проектно- технологической системы, которая играет важнуюроль в развитии образования и профессиональных навыков в процессе обучения. Основная цель данной концепции- вооружить студентов знаниями, необходимыми для принятия инженерно-технических решений, осуществления технологических процессов при создании любых изделий, а также их внедрения. Поэтому суть конструкторско- технологической концепции направлена на соединение теории и практики в процессе обучения, на формирование у студентов навыков творческогомышления, проектирования и реализации проектных работ.

Summary

The article examines the concept of a design and technological system, which plays an important role in the development of education and professional skills in the learning process. The main goal of this concept is to equip students with the knowledge necessary to make engineering decisions, implement technological processes in the creation of any products, as well as their implementation. Therefore, the essence of the design and technological concept is aimed at combining theory and practice in the learning process, developing students' skills in creative thinking, design and implementation of design work.

Конструкторлық-технологиялық тұжырымдамасы оқыту процесінде білім беру мен кәсіби дағдыларды дамытуда маңызды рөл атқарады. Бұл тұжырымдаманың негізгі мақсаты- білім алушыларды инженерлік және техникалық шешімдер қабылдауға, кез-келген бұйымдарды жасау барысындағы технологиялық процестерді атқаруға, сондай-ақ оларды іске асыруға қажетті білімдермен қаруландыру. Сондықтан конструкторлық-технологиялық тұжырымдаманың мәні, оқыту барысында теория мен практиканы біріктіруге, білім алушыларды шығармашылық тұрғыда ойлауға, жобалауға және конструкторлық жұмыстарды іске асыру дағдыларын меңгертуге бағытталады.

Мұнда көркем еңбекке оқыту процесінде ұл және қыз балдары үшін бұл тұжырым бұйымдардың мазмұнына қатысты ерекшеленеді . Мысалы ұл балдары үшін машина, техника бөлшектері оларды жасау, жинақтау конструкциялау бағытында [1] болса, қыз балдары үшін қолөнер, сәндік-қолданбалы өнер бұйымдарын модельдеу, конструкциялау және олардың элементтерін жинақтау арқылы бұйымды конструкциялауға бағытталады. Аталған процестерді орындау білім алушылар тарапынан нақты техникалық және технологиялық тапсырмаларды [2] шешу ұсынылады.

Мұндай тапсырмаларды орындау барысында: жаңа өнімді, конструкцияларды *жобалау*; жобаның техникалық, технологиялық талаптарына сәйкес орындау процестерін және олардың реттілігін таңдау, *технологиялық шешімдер қабылдау*; теориялық білімді практикалық іске асыру арқылы жобаны дайындау және өндіру *өндіріс пен жобаны жүзеге асыру* орын алады.

Сол себепті де, конструкторлық-технологиялық тұжырымды іске асыру жолдары: білім алушылардың аналитикалық ойлау қабілеттерін, шығармашылық тұрғыдан жұмыс істеу дағдыларын дамытуға көмектесетін нақты жобаларды орындауға мүмкіндік жасау; технологиялық тапсырмаларды орындау барысында *модельдеу, прототип жасау* шешімдерін қарастыру; техникалық және технологиялық білімдерін интеграциялау; жаңа технологиялар мен инновациялық шешімдерді зерделеу арқылы оларды өз тәжірибелерінде қолдануға мүмкіндіктер жасау; орындалған жобалық жұмыстар бойынша *сараптамалар мен кері байланыс орнатуға* үйрету болып табылады .

Жоғарыдағы аталғандардың негізінде жаңа өнімдерді, конструкцияларды, немесе жүйелерді жобалау сәндік-қолданбалы өнермен байланысты салада да өте маңызды. Сәндік-қолданбалы өнер мен дизайн қазіргі кезде өндірістік және шығармашылық процестердің тоғысуына айналды, сондықтан сәндік-қолданбалы өнер арқылы жасалатын бұйымдар тек көркемдік тұрғыдан ғана емес, функционалдық тұрғыдан да маңызы (сұранысқа ие) бар.

Олай болса, сәндік-қолданбалы өнер туындыларын жобалау кезінде шығармашылық идеялар мен технологиялық шешімдер үйлесімін тауып отырады деуге болады. Бірқатар мысалдар келтірелік: сәндік тұрмыстық бұйымдар дизайны үй ішін безендіруге арналған функциолналды бұйымдар, интерьер элементтері, мұнда: тұтынушылардың сұранысына қарай жобалау, конструкциялау және экологиялық, эстетикалық және т.с.с талаптарға сай, тіпті модерн стиліндегі технологиялар ұйымдастырылады [4].

Біздің зерттеу жобамыз, конструкторлық-технологиялық жүйе негізінде функционалды сәндік-қолданбалы өнер өнімдерін жасау қарастырылады. Сондай өнімдердің бірі – **аяққап.**

Аяққап – бұрынғы көшпелі кезеңдерде ыдыстарды сақтау және оларды гигиеналық талаптарға сай ұстауға арналған сәндік бұйым, әдетте ол әртүрлі материалдардан жасалады және жиі көркемдік әрі функциолналдық мәні бар бұйым болып саналады. Сондай-ақ оның негізгі мақсаты- ыдыстарды қорғау немесе оны безендіру. Сол себепті де, аяққап үй шаруашылығында, үй интерьерінде ерекше орын алады.

Сәндік және қолданбалы өнердің бір бөлігі ретінде, аяққаптың конструкторлық-технологиялық сипаты олның дизайнын, материалдарын, құрылымын және өндіріс процесін қамтиды. Аяққап конструкциясында: дизайн мен эстетика (түстер мен өрнектер, стил, функционалдық ерекшеліктері); конструкциясы (құрылымдық элементтері, пішіні, қосымша функциялары); материалдары (табиғи, синтетикалық, қосымша элементтері); технологиялық процесс (материалдарды таңдау және өңдеу, өңдеу әдістерін таңдау, безендіру мен сәндеу); қолдану және функционалдық қасиеттері (қорғау, ыңғайлы) орын алады. Олай болса, аяққаптың конструкторлық-технологиялық сипаты эстетикалық, функционалдық және құрылымдық ерекшеліктерді біріктіреді. Ондағы дизайн мен материалдардың үйлесімі, технологиялық процестердің орындалу сапасы аяққап сапасын, ұзақ мерзімділігі және ыңғайлылығы білім алушылардың шығармашылыққа техника-технологиялық шешімдерін дамытуға сеп болады.

Әдебиеттер

1. О. Сыздықов, Д.Қ. Пошаев, Б.Т. Ортаев. Технология пәнін оқыту әдістемесі.Оқу құралы, Астана.-2010- 394 б

2. Ортаев Б.Т. Педагогикалық тапсырмалар.Оқу құралы, Шымкент, Нұрлы Бейне- 2008- 106 б.

3. http://koshpendi.kz/index.php/koloner

4. Жәнібеков Ө. Жолайырықта. Көкейкесті тақырыпқа сұхбат. Алматы: Рауан.1995.-112 б.

МЕКТЕПАЛДЫ ТОПТАРЫНДА БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ

Абдраманова Меруерт Омаровна
Шымкент қаласы, №56 "Тұлпар" бөбекжай-бақшасының "Ботақан" мектепалды тобының тәрбиешісі

Резюме

Эта статья рассматривает различные методы и стратегии для развития творческих способностей детей в дошкольных группах. Творчество является важным аспектом развития ребенка. Его суть заключается в формировании у ребенка особого взгляда на окружающий мир, способности генерировать новые идеи и развивать навыки самовыражения. Развивая творческие способности в дошкольной группе, детям предоставляется возможность реализовать свои идеи, улучшать познавательные навыки и всесторонне развиваться.

Summary

This article explores various methods and strategies aimed at developing children's creative abilities in preschool groups. Creativity is one of the key aspects of a child's development. It involves shaping the child's unique perspective of the world around them, fostering their ability to generate new ideas, and developing self-expression skills. By developing creative abilities in preschool groups, children are given the opportunity to implement their ideas, enhance their cognitive skills, and achieve holistic development.

Шығармашылық – бұл баланың жеке тұлғасының маңызды және көп қырлы бөлігі. Мектепалды топтарында балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту оларды жан-жақты тұлға ретінде қалыптастырудың негізі болып табылады. Шығармашылық қабілет — бұл баланың қоршаған әлемді жаңа тәсілдермен қабылдауы, әртүрлі жағдайларда өзін көрсетуі, қиялдауы мен жаңа нәрсе ойлап табуы. Мектепке дейінгі кезең – баланың шығармашылық дамуы үшін аса маңызды саты. Бұл жаста балалардың ой-өрісі мен танымдық қабілеттері жылдам дамиды, және осы кезеңде олар өздерінің сезімдері мен ойларын көркем түрде білдіруді үйренеді.

Шығармашылық қабілеттерді дамыту мектепалды білім беруде ерекше маңызға ие. Себебі, баланың шығармашылық әлеуеті арқылы оның өмірге деген көзқарасы, өзін-өзі таныту жолдары қалыптасады. Мақалада шығармашылық қабілеттерді дамытуға ықпал ететін түрлі педагогикалық әдістер мен тәсілдер қарастырылады.

2. Шығармашылық қабілеттердің мәні мен маңызы

2.1 Шығармашылық қабілеттердің анықтамасы

Шығармашылық қабілеттер – бұл жаңа идеялар мен шешімдер іздеуге, өзекті мәселелерді шешуге бағытталған ойлау тәсілдері мен дағдыларының жиынтығы. Бұл қабілеттер баланың қиялын, логикалық ойлауын, сезімдерін және эмоцияларын толыққанды білдіруге мүмкіндік береді. Мектепалды топтарында балалардың шығармашылық дамуы олардың қиялдау қабілетін арттырып, ой-өрісін кеңейтеді. Бұл процесс баланың өзін-өзі тануына және қоғамдағы орнын анықтауға ықпал етеді.

2.2 Шығармашылық қабілеттердің балалардың жалпы дамуына әсері

Шығармашылық қабілеттер тек қиял мен өнермен байланысты болмайды. Ол баланың әлеуметтік, эмоционалдық және когнитивтік дамуына да ықпал етеді. Шығармашылық баланың:

- Өз ойын еркін білдіруіне мүмкіндік береді;
- Жаңа идеялар мен шешімдер табуға көмектеседі;
- Қиындықтар мен шектеулерден шығу жолдарын іздеуге мүмкіндік береді;
- Балада сенімділік пен тәуекелшілдік сезімін дамытады;
- Көптеген жағдайларда бала басқалармен ынтымақтастықта жұмыс істей білу дағдысын игереді.

Шығармашылық қабілеттердің дамуы балаға өзіне сенімді болуға, өмірде кездесетін қиындықтарға бейімделуге және әлеуметтік қарым-қатынас дағдыларын жетілдіруге көмектеседі.

3. Шығармашылық қабілеттерді дамыту жолдары

3.1 Ойын әдісі арқылы шығармашылық қабілеттерді дамыту

Ойын — бұл балалардың шығармашылығын дамытуға арналған ең тиімді құралдардың бірі. Ойын арқылы балалар қоршаған әлемді зерттейді, өз қиялдарын жүзеге асырады және жаңа мүмкіндіктерді сынақтан өткізеді. Мектепалды топтарында ойын арқылы шығармашылықты дамыту, балалардың түрлі рөлдер мен жағдайларды модельдеу, өздерін еркін көрсету және қоғамдағы рөлдерін анықтау мүмкіндігін береді.

Ойындар балаларға мынадай дағдыларды қалыптастыруға көмектеседі:

- Креативті ойлау;
- Логикалық және ассоциативті ойлау;
- Жаңа идеялар мен шешімдер ұсыну;
- Жеке және топтық жұмыс дағдылары.

Ойын түрлері, мысалы, рөлдік ойындар, шығармашылық іс-әрекет, сюжеттік ойындар баланың шығармашылық қабілетін дамытуда үлкен рөл атқарады.

3.2 Өнер және музыка сабақтарының рөлі

Өнер мен музыка – балалардың шығармашылығын дамытудағы негізгі құралдардың бірі. Мектепалды топтарында осы сабақтар арқылы балалар өз сезімдерін, ойларын, эмоцияларын және идеяларын түрлі көркем құралдармен білдіреді. Өнер сабақтары барысында балалар сурет салу, мүсіндеу, әртүрлі қолөнер жұмыстарын жасау арқылы шығармашылық қабілеттерін шыңдайды. Музыка арқылы балалар әуен мен ырғақты сезінеді, дауыстар мен дыбыстарды үйлестіруді үйренеді.

Өнер мен музыка сабақтары баланың:

- Эмоциялық интеллектін;
- Қиялын;
- Көркемдік және эстетикалық талғамын;
- Қол моторикасын дамытады.

Бұл пәндер баланың әлемді түрлі қырынан көруге мүмкіндік береді және оның ой-өрісін кеңейтеді.

3.3 Әдебиет және тіл дамыту

Әдебиет балалардың қиялын дамытуда маңызды рөл атқарады. Мектепалды топтарында балаларға арналған кітаптарды оқу, ертегілерді тыңдау және оларды талқылау арқылы баланың тіл байлығын арттыруға болады. Оларды өз ойларын сөзбен жеткізуге үйрету шығармашылық қабілеттерін қалыптастырады. Әдебиет сабақтары балаға:

- Сөздік қорды байытады;
- Ойлауды және тұжырымдама жасау дағдыларын дамытады;
- Қиял мен шығармашылықты ынталандырады.

4. Педагогтың рөлі және шығармашылық қабілеттерді дамытудағы әдіс-тәсілдер

4.1 Педагогтың балалардың шығармашылығын дамытудағы орны

Мектепалды топтарында шығармашылық қабілеттерді дамытуда педагогтің рөлі ерекше. Педагог балаларға жаңа дүниелерді үйретуші ғана емес, оларды шығармашылық іс-әрекетке бағыттаушы тұлға болып табылады. Педагог баланың шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін түрлі әдіс-тәсілдер мен стратегияларды қолдануы қажет.

Педагогтің міндеттері:

- Балаларға шығармашылық тапсырмалар мен мәселелер ұсыну;
- Баланың өз ойларын еркін айтуына жағдай жасау;
- Шығармашылық әрекеттерге қолдау көрсету;
- Әр баланың жеке шығармашылық стилін түсіну және дамыту.

4.2 Шығармашылық қабілеттерді дамытуда қолданылатын әдіс-тәсілдер

- Топтық жұмыстар: Балалар арасында ынтымақтастықты қалыптастыру, бірлесе шығармашылық жобалар жасау;
- Мотивация мен қызығушылықты арттыру: Балаларға шығармашылық әрекеттердің маңыздылығын түсіндіру, оларды қызықтырып, түрлі тапсырмалармен ынталандыру;
- Жеке тапсырмалар: Әр баланың қабілетіне қарай шығармашылық тапсырмалар беру, жеке ерекшеліктеріне назар аудару.

Қорытынды

Мектепалды топтарында балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту — олардың жалпы дамуы үшін өте маңызды. Шығармашылық қабілеттер тек көркемдік тұрғыдан ғана емес, балалардың когнитивтік, әлеуметтік және эмоционалдық дағдыларын дамытуда да маңызды рөл атқарады. Ойын, өнер, музыка және әдебиет сабақтары арқылы балалардың шығармашылық әлеуетін дамыту, олардың өмірге деген көзқарасын кеңейтуге көмектеседі. Шығармашылық қабілеттерді дамыту мектепалды білім берудің негізгі мақсатының бірі болуы тиіс.

Әдебиеттер

1. Бенедиктова Л. С. Мектепалды топтарында шығармашылықты дамыту. Алматы: Мектеп баспасы, 2017.
2. Павлова А. Шығармашылық қабілеттерді дамыту: мектепке дейінгі балалар үшін әдістемелер. Астана: Білім, 2018.
3. Акимова Н. И. Шығармашылық қабілеттерді дамытуда өнердің рөлі. Мәскеу: Педагогика, 2019.

БАЛАЛАРДАҒЫ ҚИЯЛ ЖӘНЕ ШЫНДЫҚТЫ АЖЫРАТУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ

Агманова Айсара Рысалиевна
Шымкент қаласы, В.Терешкова атындағы N93 ЖОББМ педагог-психологі

Резюме

Развитие навыков различения воображения и реальности является важным направлением исследования в современной системе образования. Особенно эти навыки оказывают большое влияние на когнитивное и эмоциональное развитие детей дошкольного и младшего школьного возраста. Воображение помогает развивать творческие способности ребенка, повышает его уверенность в себе и служит основой для личностного роста. Навыки различения реальности способствуют развитию логического мышления ребенка.

Summary

The development of the skills to distinguish between imagination and reality is an important area of research in the modern education system. These skills, particularly in preschool and primary school-aged children, significantly impact their cognitive and emotional development. Imagination helps enhance a child's creativity, boosts their self-confidence, and serves as a foundation for personal growth. The skills to differentiate reality, on the other hand, promote the development of the child's logical thinking abilities.

Қиял және шындықты ажырату дағдыларын дамыту мәселесі балалардың психикалық дамуының маңызды аспектілерінің бірі болып табылады. Осы дағдылардың даму деңгейі балалардың шығармашылық қабілеттерін, оларды айналадағы әлемді түсіну және соған байланысты өзара әрекеттесу қабілетін айқындайды. Балалардың қиялы оларды тек өз әлемінде ғана емес, сондай-ақ сыртқы әлеммен қарым-қатынас жасауда да жетістікке жеткізеді. Ал шындықты ажырату дағдысы баланың қоршаған әлемнің заңдылықтарын түсінуге, логикалық ойлауды дамытуға бағытталған.

Балалардың қиялында әр түрлі бейнелер мен оқиғалар үйлесімділік табады, бірақ олар үшін шындық пен қиялдың ара-жігін ажырату қиын болуы мүмкін. Бұл дағдыларды дамыту баланың психологиялық дамуының маңызды бөлігі болып табылады. Қиял және шындықты ажырату дағдыларының дамуы баланың психологиялық тұтастығын қалыптастыруға, әлеуметтік ортада сәтті өмір сүруге қажетті негізгі дағдыларды игеруге көмектеседі.

2. Қиял және шындықты ажыратудың теориялық негіздері

2.1 Қиялдың психологиялық мәні

Қиял – бұл шын мәнінде адам ойы мен санасының көркем бейнелер, жағдайлар мен оқиғалар құрастыру арқылы жаңа дүниелер жасауы. Бұл процесс адамға нақты өмірде жоқ, бірақ белгілі бір логика мен заңдылықтарға сәйкес келетін жағдайларды қиялда құруға мүмкіндік береді. Балалардың қиялы ерте жасынан бастап қалыптаса бастайды, және бұл процесс шығармашылықтың негізі болып табылады. Балалардың қиялы әлемнің әртүрлі жақтарын қабылдауға және оларды жаңа көзқараспен көруге мүмкіндік береді.

Балалар үшін қиял – бұл олардың шығармашылық қабілеттерінің дамуының негізгі қозғаушы күші. Қиялдың арқасында балалар әлемді түсінеді, ол әлемнен жаңа мәліметтер мен идеяларды жинайды, сондай-ақ өздерінің әлемін танып біледі. Сонымен қатар, қиял – баланың жеке тұлғасын қалыптастырудағы маңызды құрал. Ол баланың өзіндік ойлау қабілетін, өзіне деген сенімін арттырады.

2.2 Шындықты ажырату дағдыларының дамуы

Шындықты ажырату дағдысы балалардың әлемді нақты түрде қабылдауының маңызды кезеңі болып табылады. Бұл дағдының дамуы баланың логикалық ойлауын жетілдіреді, өз қиялы мен шындық арасындағы шекараны анықтауға көмектеседі. Әдетте балалар қиялды шындық ретінде қабылдайды, бірақ олар өсе келе шындық пен қиялдың айырмашылығын түсінуге дағдыланады.

Бұл процесс баланың когнитивтік дамуына маңызды ықпал етеді, өйткені шындықты ажырату баланың санасында нақты мен абстрактілі түсініктердің ара-қатынасын реттеуге мүмкіндік береді. Шындықты түсіну барысында балалар қоршаған әлеммен өзара әрекеттесудің заңдылықтарын ашады және өздерінің тәжірибесін нақты жағдайларға байланысты кеңейтеді.

3. Қиял және шындықты ажырату дағдыларын дамыту әдістері

3.1 Ойындар мен жаттығулар

Ойындар мен жаттығулар қиял мен шындықты ажырату дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқарады. Балалар үшін арнайы жасалған ойындар арқылы олардың қиялы дамып, логикалық ойлау қабілеттері шыңдалады. Мұндай ойындарда балалар нақты жағдайларды өз қиялында құрастырып, шындықпен салыстыра отырып, олардың арасындағы айырмашылықтарды анықтай алады.

Мысалы, «Қиял әлемі» атты ойын барысында балалардың фантазиясы мен шындықты ажырату дағдыларын дамытуға болады. Ойын барысында балалар өздеріне белгілі бір кейіпкерлер мен оқиғаларды қиялда құрып, оларға шындыққа сай ерекшеліктер қосып, өз шығармашылықтарын дамытуға мүмкіндік алады.

3.2 Сурет салу мен әңгімелеу

Сурет салу және әңгімелеу балалардың қиялының дамуына ықпал етеді. Балалар өздерінің қиялын сурет немесе әңгіме түрінде бейнелей отырып, өздерінің ішкі әлемдерін сыртқа шығарады. Әңгіме айту барысында балалар қиял мен шындықты өзара салыстырып, олардың айырмашылықтарын түсінуге мүмкіндік алады. Бұл үдеріс баланың сөздік қорын дамытуға, тілін жетілдіруге, логикалық ойлау қабілеттерін арттыруға көмектеседі.

3.3 Әдебиет арқылы қиялды дамыту

Әдебиет балалардың қиялы мен шындықты ажырату дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқарады. Кітаптар мен ертегілер арқылы балалар түрлі кейіпкерлер мен оқиғаларды көре отырып, олардың арасында шындық пен қиялдың шекарасын сезінеді. Әдеби шығармалар баланың сөздік қорын арттырып, өзіндік шығармашылық ойлауына әсер етеді.

4. Қиял мен шындықты ажыратудың психологиялық аспектілері

4.1 Балалардың қиялында шындықты тану процесі

Қиял мен шындықты ажыратудың психологиялық үдерісі баланың жасына байланысты дамиды. Балалар қиял мен шындықтың айырмашылығын бастауыш мектеп кезеңінде толық түсініп, қабылдай бастайды. Бұл кезеңде балалар өз тәжірибесіне сүйене отырып, қиял мен шындықты салыстырып, олардың арасындағы шекараны нақты анықтай алады.

4.2 Психологиялық тәжірибелер мен зерттеулер

Психологтар балалардың қиял мен шындықты ажырату қабілеттерін зерттеу үшін түрлі тәжірибелер жүргізген. Бұл зерттеулер баланың қиялында шындықты тану процесінің жас ерекшеліктеріне сай дамуын анықтайды. Сонымен қатар, балалардың қоршаған ортаға деген түсінігі мен олардың қиялы арасындағы өзара байланыс зерттеледі.

Қорытынды

Балалардың қиялы мен шындықты ажырату дағдыларын дамыту — бұл баланың когнитивті және эмоционалдық дамуының маңызды аспектісі. Қиял мен шындықтың арасындағы айырмашылықты түсіну баланың шығармашылық қабілеттерін, логикалық ойлауын, сондай-ақ әлеуметтік қатынастарын нығайтуға көмектеседі. Мұндай дағдыларды дамыту үшін түрлі әдістер мен тәсілдер, оның ішінде ойындар, жаттығулар, әдебиет және басқа да шығармашылық әрекеттер қолданылады. Балалардың қиялы мен шындықты ажырату дағдыларын дамыту мектепке дейінгі және бастауыш мектеп кезеңінде ерекше маңызға ие.

Әдебиеттер

1. Власова Т. Л. *Психология детского воображения*. Москва: Просвещение, 2018.
2. Кузнецова А. И. *Развитие мышления у детей дошкольного возраста*. Санкт-Петербург: Детство-Пресс, 2017.
3. Леонтьев А. Н. *Основы психологии*. Москва: Академия, 2015.
4. Рубинштейн С. Л. *Основы общей психологии*. Москва: Просвещение, 2016.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА ӘЛЕУМЕТТІК ЖОБАЛАРДЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ: ТӘЖІРИБЕ ЖӘНЕ МАҢЫЗЫ

Айтубаева Роза Калыбаевна
Шымкент қаласы, ЖШС "Мағаз" бөбекжай-бақшасының меңгерушісі

Резюме

Статья посвящена вопросам реализации социальных проектов в дошкольных образовательных учреждениях. Социальные проекты играют важную роль в личностном развитии детей и формировании социальных навыков, а также способствуют эффективной организации процесса воспитания и образования. Социальные проекты, реализуемые в дошкольных учреждениях, дают детям возможность познавать окружающий мир, участвовать в жизни общества, ощущать социальную ответственность и оценивать результаты своих действий.

Summary

This article addresses the issues of implementing social projects in preschool institutions. Social projects play an important role in the personal development of children and the formation of social skills, as well as contributing to the effective organization of the educational and upbringing process. The social projects implemented in preschool institutions provide children with the opportunity to explore the surrounding world, engage with their community, develop a sense of social responsibility, and evaluate the outcomes of their actions.

Әлеуметтік жобалар – қоғамның қажеттіліктері мен мәселелеріне жауап ретінде жасалатын және әлеуметтік жағынан маңызды мәселелерді шешуге бағытталған шаралар жиынтығы. Мектепке дейінгі ұйымдарда әлеуметтік жобаларды жүзеге асыру балалардың

әлеуметтік дағдыларын дамытуға және олардың жеке тұлға ретінде қалыптасуына ықпал етеді. Әлеуметтік жобалар баланың қоршаған ортаны түсінуіне, қоғамда өз орнын табуына, оның мүшесі ретінде белсенді әрекет етуіне мүмкіндік береді. Балабақшада әлеуметтік жобаларды ұйымдастыру – бұл баланы қоғаммен байланысқа шығару, оның әлеуметтік жауапкершілігін арттыру және жалпы адамгершілік құндылықтарын қалыптастыруға көмектеседі.

Әлеуметтік жобалардың негізінде балаларға қарапайым қоғамдық қатынастар мен жауапкершілікті сезінуге мүмкіндік беретін жобалар жатуы мүмкін. Бұл жобалар экологиялық, әлеуметтік, мәдени және адамгершілік тұрғысынан құнды және тәрбиелік мақсаттарды көздейді. Сонымен қатар, мектепке дейінгі ұйымдардағы әлеуметтік жобалар балалардың дамуына әртүрлі құралдар мен әдістер арқылы ықпал етеді.

Қазақстандағы мектепке дейінгі ұйымдардың әлеуметтік жобаларды іске асыру тәжірибесі өте маңызды және зерттелуі тиіс. Бұл жұмыс балаларды өзара әрекеттесуге, қоғамға бейімделуге және әлеуметтік дағдыларды дамытуға бағытталған тиімді құрал ретінде қарастырылады. Мақалада мектепке дейінгі ұйымдардағы әлеуметтік жобалардың жүзеге асуының негізгі мәселелері мен тиімді әдіс-тәсілдері талқыланатын болады.

1. Әлеуметтік жобалар: теориялық негіздер және мәні

1.1. Әлеуметтік жобалардың түсінігі мен ерекшеліктері

Әлеуметтік жобалар – бұл белгілі бір әлеуметтік мәселелерді шешу үшін арнайы жоспарланған және іске асырылатын шаралар жиынтығы. Олар қоғамның әлеуметтік қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған және әлеуметтік өзгерістер мен даму процесіне әсер етуге тырысады. Әлеуметтік жобалардың мазмұны балалардың әлеуметтік өмірге, қоғамның моральдық және экологиялық мәселелеріне қатысуына бағытталады. Балабақшадағы әлеуметтік жобалар балалардың әлеуметтену процесін қолдайды, олардың қоғамда бейімделуіне ықпал етеді.

1.2. Әлеуметтік жобалардың негізгі мақсаттары

Әлеуметтік жобалардың мектепке дейінгі ұйымдарда жүзеге асырылуының басты мақсаттары мыналар болып табылады:

- Балалардың әлеуметтік дағдыларын қалыптастыру;
- Баланың қоғамда өз орнын табуға көмектесу;
- Әлеуметтік жауапкершілікті сезінуге ықпал ету;
- Жеке тұлға ретінде дамуына жағдай жасау;
- Оқу мен тәрбие барысында қоғамның мәселелерін түсінуге және шешуге бағыттау.

1.3. Әлеуметтік жобаларды ұйымдастырудың принциптері

Әлеуметтік жобаларды ұйымдастыруда келесі принциптер маңызды:

- Жеке тұлғаға бағытталған тәсіл: Әр баланың ерекшеліктеріне сәйкес жобаны ұйымдастыру.
- Қоғамдық ынтымақтастық: Балаларды қоғаммен байланысқа шығару, бірлесе жұмыс істеу.
- Тәжірибеге бағытталған оқыту: Балаларға нақты жағдайлар мен мәселелер бойынша жұмыс істету.
- Балалар арасындағы өзара әрекеттесу: Балалардың бірігіп жұмыс жасауын және тәжірибе алмасуын ұйымдастыру.

2. Мектепке дейінгі ұйымдарда әлеуметтік жобаларды ұйымдастыру әдістері мен тәсілдері

2.1. Әлеуметтік жобаларды ұйымдастырудағы педагогикалық тәсілдер

Әлеуметтік жобаларды ұйымдастыруда педагогтің рөлі өте маңызды. Педагогтар балалардың әлеуметтік дағдыларын дамыту үшін әртүрлі әдістерді қолданады. Бұл әдістер:

- Жобалық әдіс: Балалар нақты әлеуметтік мәселені шешу үшін өздігінен зерттеу жүргізіп, жобалар жасайды.
- Рөлдік ойындар: Балалар қоғамдағы әртүрлі рөлдерге енуді және өзара әрекеттесуді үйренеді.

- Шығармашылық жұмыстар: Балалар өз пікірлері мен көзқарастарын шығармашылық жұмыстар арқылы білдіреді.
- Топтық жұмыстар: Балалар топта жұмыс істей отырып, әлеуметтік дағдыларын қалыптастырады.

2.2. Әлеуметтік жобалардың мазмұны мен тақырыптары
Мектепке дейінгі ұйымдардағы әлеуметтік жобалар әртүрлі тақырыптар бойынша болуы мүмкін. Бұл жобалар экологиялық, мәдени, әлеуметтік мәселелерге қатысты болуы мүмкін. Мысалы:

- Экологиялық жобалар: Балаларды табиғатқа қамқорлық жасауға, экологияға жауапкершілікпен қарауға үйрету.
- Мәдени жобалар: Балаларды ұлттық мәдениет пен дәстүрлерді бағалауға бағыттау.
- Әлеуметтік жобалар: Балаларды әлеуметтік жауапкершілікке, көмек көрсетуге, қоғамға белсене қатысуға тәрбиелеу.

2.3. Әлеуметтік жобаларды балаларға түсіндіру және жүзеге асыру
Әлеуметтік жобаларды балаларға түсіндіру кезінде олардың жас ерекшеліктері мен қабылдау қабілетін ескеру қажет. Педагогтар балаларды жобаның маңыздылығымен таныстырып, оларды өздерінің пікірлерін білдіруге және пікірталас жүргізуге ынталандырады. Әлеуметтік жобалар балалардың қиялын, шығармашылығын, ынтасын дамытуға көмектеседі.

3. Әлеуметтік жобалардың балалардың тұлғалық дамуына әсері

3.1. Әлеуметтік дағдыларды дамыту
Әлеуметтік жобаларды жүзеге асыру балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Олар өзара қарым-қатынас жасау, топта жұмыс істеу, пікірталас жүргізу, жауапкершілікті сезіну сияқты дағдыларды игереді. Балалар жобалар арқылы өз әрекеттерінің қоғам үшін маңызды екенін түсінеді.

3.2. Әлеуметтік жауапкершілікті қалыптастыру
Әлеуметтік жобалар балаларда әлеуметтік жауапкершілікті қалыптастыруға көмектеседі. Балалар өз іс-әрекеттерінің қоршаған орта мен қоғамға қалай әсер ететінін түсініп, өздері де қоғамның мүшесі ретінде белсенді болуды үйренеді.

3.3. Тұлғалық даму және өзін-өзі бағалау
Әлеуметтік жобалар балалардың тұлғалық дамуына да ықпал етеді. Олар өздерінің қабілеттерін, пікірлерін, әлеуметтік дағдыларын бағалай отырып, өзін-өзі құрметтеуге үйренеді. Бұл олардың тұлғалық дамуын және әлеуметтену процесін тездетеді.

4. Мектепке дейінгі ұйымдарда әлеуметтік жобаларды іске асыру тәжірибесі

4.1. Әлеуметтік жобаларды іске асырудың Қазақстандағы тәжірибесі
Қазақстандағы мектепке дейінгі ұйымдарда әлеуметтік жобаларды іске асыру тәжірибесі соңғы жылдары белсенді түрде дамып келеді. Мұнда балаларға қоғамдағы маңызды мәселелерді түсіндіру, табиғат пен қоршаған ортаға жауапкершілікпен қарау, мәдени мұраны сақтау мәселелері қарастырылып, экологиялық, әлеуметтік және мәдени жобалар жүзеге асырылуда.

4.2. Әлеуметтік жобалардың нәтижелері
Әлеуметтік жобаларды жүзеге асыру нәтижесінде балалардың әлеуметтік дағдылары мен тұлғалық қасиеттері дамып, олар қоғамның белсенді мүшелері болуға дайын бола алады. Мұндай жобалар балалардың танымдық және эмоционалды дамуына әсер етеді, олардың қоршаған ортаға деген қатынасы қалыптасады.

Қорытынды

Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында әлеуметтік жобаларды жүзеге асыру балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға, олардың тұлғалық және қоғамдық жауапкершіліктерін арттыруға мүмкіндік береді. Әлеуметтік жобалардың тиімді ұйымдастырылуы мектепке дейінгі кезеңде балалардың әлеуметтену процесін қолдайды, қоғамға бейімделуін тездетеді және олардың тұлғалық дамуына оң әсер етеді. Әлеуметтік жобалар балаларды әлеммен таныстырудың, олардың қызығушылығын арттырудың және әлеуметтік мәселелерге қатысуға ынталандырудың тиімді құралы болып табылады.

Әдебиеттер

1. Тұрсынбаева С.Ә. Мектепке дейінгі білім берудегі әлеуметтік жобалар. – Алматы: Білім, 2018.
2. Жұмабекова Н.Т. Мектепке дейінгі ұйымдардағы әлеуметтік жобалардың тәрбиелік мәні. – Астана: Педагогика, 2019.
3. Досқалиева Р.А. Әлеуметтік жобалар мен олардың мектепке дейінгі білім берудегі маңызы. – Алматы: Қазақ университеті, 2020.

ЛОГОПЕДТІҢ ЖҰМЫСЫНДАҒЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ӘДІСТЕР: ЕРТЕ ДИАГНОСТИКА МЕН ТҮЗЕТУ ЖҰМЫСТАРЫН ҮЙЛЕСТІРУ

Акимбаева Гулнар Абилкайыровна
Түркістан облысы, Түркістан қаласының білім бөлімінің «Әлия» бөбекжай бақшасының МКҚК логопед – дефектологі

Резюме

В статье рассматриваются психологические методы, ранняя диагностика и их сочетание с коррекционной работой логопеда. Логопедическая работа влияет не только на развитие речи, но и на правильное психологическое развитие ребенка. Языковые навыки и проблемы речи ребенка часто могут быть связаны с психологическими факторами, поэтому использование психологических методов в логопедической коррекционной работе важно. Ранняя диагностика позволяет своевременно выявлять отклонения в развитии ребенка, и в этом случае психологические методы способствуют эффективному проведению необходимых коррекционных мероприятий.

Summary

This article discusses psychological methods, early diagnosis, and the integration of these approaches in a speech therapist's work. Speech therapy not only influences the development of language but also contributes to the proper psychological development of the child. A child's language skills and speech problems are often linked to psychological factors, so the application of psychological methods in speech correction work is essential. Early diagnosis allows for the timely identification of developmental deviations, and in this context, psychological methods facilitate the effective implementation of necessary corrective measures.

Логопедиялық түзету жұмыстарының тиімділігі көп жағдайда ерте диагностика мен психологиялық әдістердің үйлесіміне байланысты. Бала сөйлеуінің бұзылуы – бұл тек тілдік жүйе мен дыбыстық қалыптасудың мәселесі ғана емес, сондай-ақ психологиялық даму мәселесі. Баланың сөйлеу дамуының кешігуі немесе бұзылуы оның психоэмоционалдық күйіне, әлеуметтік бейімделуіне, когнитивтік дамуына әсер етуі мүмкін. Сондықтан, ерте диагностика, яғни сөйлеу проблемаларын дер кезінде анықтау, сондай-ақ, логопедиялық түзету жұмыстарында психологиялық әдістердің қолданылуы үлкен мәнге ие.

Психологиялық әдістер логопедиялық түзету жұмыстарында бала тұлғасының барлық аспектілерін қамтитын тәсілдер ретінде қарастырылады. Ерте диагностика барысында баланың сөйлеу қабілеттері, оның эмоционалды және психологиялық жай-күйі, әлеуметтік және когнитивтік дағдылары бағаланады. Бұл әдіс логопедтің дұрыс түзету жұмысын жоспарлауы үшін қажетті ақпарат береді. Диагностикалық кезеңнен кейін түзету жұмыстары барысында психологиялық әдістер мен тәсілдер баланың жеке ерекшеліктеріне сәйкес қолданылып, тілдік қабілеттердің дамуына ықпал етеді.

1. Логопедтің жұмысындағы психологиялық әдістердің маңызы

Логопедиялық түзету жұмысында психологиялық әдістердің қолданылуы тек тілдік даму мәселелерін шешуге ғана емес, баланың жалпы дамуын ескере отырып, оның психоэмоционалдық жағдайын жақсартуға, өзіне деген сенімділікті арттыруға да бағытталған. Психологиялық әдістер баланың тілдік дағдылары мен сөйлеу құрылымдарын дамытуға, баланың коммуникативтік қабілеттерін нығайтуға көмектеседі.

Логопедтің психологиялық әдістерді қолданудағы басты мақсаты – баланың жеке тұлғасын, оның дамуын, психоэмоционалдық жағдайын, танымдық процестерін толықтай ескере отырып, түзету жұмыстарын тиімді жүргізу. Психологиялық әдістер тек тілдік проблемаларды ғана емес, сонымен қатар баланың өзін-өзі тану, қоршаған ортаға деген қатынасын, психоэмоционалдық жағдайын да түзетуге мүмкіндік береді.

1.1. Ерте диагностика: оның маңызы мен ерекшеліктері

Ерте диагностика – бұл баланың сөйлеу қабілетіндегі ауытқуларды және психологиялық қиындықтарды ерте жастан анықтау процесі. Балада сөйлеу дағдыларының қалыптасуында қиындықтар пайда болған кезде, оның ерте кезеңде анықталуы өте маңызды. Ерте диагностиканың басты мақсаты – баланың дамуында ақаулар мен ауытқуларды дер кезінде анықтап, дұрыс түзету шараларын белгілеу.

Ерте диагностиканың психологиялық әдістерді қолданудағы маңызы зор, себебі тілдік бұзылулар мен психологиялық мәселелердің ерте анықталуы баланың жеке дамуына және оның әлеуметтік бейімделуіне оң әсер етеді. Диагностика барысында балаға қатысты кешенді психологиялық зерттеулер жүргізіліп, логопедиялық түзету жұмыстарының бағыттары анықталады.

1.2. Логопедиялық диагностика және психологиялық әдістер

Логопедиялық диагностика кезінде психологиялық әдістер арқылы баланың сөйлеу және психологиялық даму деңгейі бағаланады. Бұл үдеріс балаға қатысты кешенді психодиагностикалық зерттеулер жүргізуді қажет етеді. Психологиялық әдістер, мысалы, бала тұлғасының эмоционалды күйін, танымдық процестерін, әлеуметтік қатынастарын анықтауға көмектеседі.

Логопедтік диагностика барысында қолданылатын психологиялық әдістердің ішінде:

- Психодиагностикалық сауалнамалар
- Психологиялық тесттер мен тапсырмалар
- Когнитивтік және эмоционалдық жағдайды бағалау әдістері
- Бала тұлғасының жалпы психоэмоционалдық даму деңгейін анықтау әдістері

Бұл әдістер арқылы баланың сөйлеу қабілетінің деңгейі, эмоционалдық жағдайы және жалпы психологиялық дамуы бағаланады, содан кейін жеке түзету жұмыстары жоспарланады.

2. Түзету жұмыстарында психологиялық әдістерді қолдану

Психологиялық әдістер логопедиялық түзету жұмысында кеңінен қолданылады. Бұл әдістер тек тілдік дағдыларды дамытуға ғана емес, сондай-ақ баланың эмоционалды, әлеуметтік және когнитивтік дамуына әсер етеді.

2.1. Эмоционалды қолдау әдістері

Эмоционалды қолдау – бұл баланың өзіне деген сенімділігін арттыру, оның қорқыныштары мен алаңдаушылығын жеңу үшін қолданылатын психологиялық әдіс. Логопед балалармен жұмыс кезінде эмоционалды жай-күйін ескере отырып, түзету жұмыстарын жүргізеді. Эмоционалды қолдау әдістері баланың өзін-өзі тануын, әлеуметтік дағдыларын дамытуға бағытталған.

2.2. Әлеуметтік дағдыларды дамыту әдістері

Психологиялық әдістер арқылы балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға да болады. Әлеуметтік ойындар мен жаттығулар, коммуникативтік қабілеттерді дамыту, өзара әрекеттесу дағдыларын үйрету балалардың тілдік дамуын жақсартуға септігін тигізеді.

2.3. Когнитивті дамуды қолдау әдістері

Когнитивті дамуды қолдау әдістері арқылы баланың ойлау қабілеті, логикалық ойлауы және тілдік дағдылары дамиды. Логопед бұл әдістерді пайдалану арқылы баланың танымдық процестерін, сөйлеу құрылымдарын жетілдіреді. Қызығушылық пен танымдық белсенділік балалардың сөйлеу қабілеттерінің дамуына ықпал етеді.

3. Логопедтің жұмысындағы психологиялық әдістердің тиімділігі

Психологиялық әдістердің тиімділігі логопедиялық жұмыс барысында байқалады, себебі олар баланың жалпы дамуына, тілдік дағдылардың қалыптасуына және әлеуметтік бейімделуіне

оң әсер етеді. Психологиялық әдістердің көмегімен балалардың өзін-өзі бағалауы, қоршаған ортаға деген қатынасы, тілдік және коммуникативтік дағдылары жақсарады.

4. Логопедиялық түзету жұмыстарының ұйымдастырылуы

Логопедиялық түзету жұмыстарының ұйымдастырылуы әр балаға жеке-жеке жүргізіледі. Әр баланың сөйлеу дағдылары мен психологиялық жағдайы әртүрлі болғандықтан, түзету жұмыстары да жеке ерекшеліктерге сәйкес болуы керек. Логопед ерте диагностика кезеңінде анықталған деректер негізінде түзету жұмыстарын жоспарлап, психологиялық әдістерді тиімді қолдануы қажет.

Қорытынды

Логопедтің жұмысындағы психологиялық әдістер, ерте диагностика мен түзету жұмыстарының үйлесімі баланың сөйлеу қабілетін дамытуда маңызды рөл атқарады. Психологиялық әдістер баланың жалпы дамуына әсер етіп, сөйлеу дағдыларын жетілдіруге ықпал етеді. Ерте диагностиканың жүргізілуі және психологиялық әдістердің қолданылуы баланың психоэмоционалдық жағдайын жақсартып, оның тілдік дамуын оңтайландырады.

Әдебиеттер

1. Кузнецова В.И. "Логопедиялық жұмыс: теория және практика". – Мәскеу: Просвещение, 2015.
2. Левина Т.В. "Психология және логопедия: түзету жұмыстарын ұйымдастыру". – Мәскеу: Сентябрь, 2016.
3. Белова И.А. "Психологиялық диагностика және түзету әдістері". – Алматы: Білім, 2017.
4. Исаева Ә.С. "Логопедиялық диагностика және түзету әдістері". – Астана: Мектеп, 2018.

БАЛАЛАР БАҚШАСЫНДАҒЫ ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

Алиева Аманкул Налибековна
Түркістан облысы, Түркістан қаласының білім бөлімінің ""Мереке" бөбекжай-бақшасы"мемлекеттік коммуналдық қазыналық кәсіпорының меңгерушісі

Түйін

Мақалада балалар бақшасында заманауи технологиялардың қолданылуының маңыздылығы қарастырылады. Ақпараттық және коммуникациялық технологиялар (АКТ) мектепке дейінгі білім беру саласында жаңа әдістер мен тәсілдер ұсынды, бұл балалардың білім алу процессін әрі қызықты, әрі тиімді етеді. Бала бақшасында әртүрлі заманауи технологияларды қолдану арқылы оқыту мен тәрбие беру әдістерін жаңартуға мүмкіндік береді.

Summary

This article discusses the importance of using modern technologies in preschool education. Information and communication technologies (ICT) have introduced new methods and approaches in the field of preschool education, making the learning process both more engaging and effective. The use of various modern technologies in preschools allows for the innovation of teaching and educational methods.

Ақпараттық және коммуникациялық технологиялар (АКТ) соңғы онжылдықта білім беру саласында кеңінен қолданылып, оның көптеген аспектілерін өзгертіп, жаңартып отыр. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдары да осы өзгерістерден тыс қалмады. Балабақшадағы балаларға арналған заманауи технологиялар әртүрлі білім беру әдістерін жақсартуға, оқу үдерісін қызықты әрі тартымды етуге ықпал етеді. Мультимедиялық құралдар, компьютерлік бағдарламалар мен мобильді қосымшалар балалардың танымдық әрекеттерін ынталандырады, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытады және жеке қызығушылықтарын ескере отырып, оларға білім беруді қамтамасыз етеді.

1. Балабақшада заманауи технологияларды қолданудың теориялық негіздері

1.1. Ақпараттық және коммуникациялық технологиялардың маңызы
Ақпараттық және коммуникациялық технологиялар (АКТ) қазіргі қоғамның барлық салаларын қамтып, білім беру жүйесіне де әсерін тигізді. АКТ педагогикалық процеске жаңа құралдар мен тәсілдер ұсынды. АКТ қолдану мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында оқу процесін ұйымдастырудың тиімділігін арттыруға көмектеседі, балаларға жаңа білім беру әдістерін қолдана отырып, олардың қызығушылықтарын арттырады.

1.2. Балабақшада технологияларды қолданудың психологиялық аспектілері
Балалар психологиясында технологиялар балалардың қызығушылықтарын оята отырып, оқу материалдарын меңгеруге ынталандырады. Әсіресе, ойын түрінде өтетін сабақтарда заманауи технологиялар балалардың дамуына үлкен әсер етеді. Мұнда ең бастысы — технологиялардың балалардың эмоциялық және танымдық деңгейіне сәйкес болуы керек.

1.3. Заманауи технологиялардың педагогикадағы рөлі
Заманауи технологиялар педагогикада жаңа әдістер мен тәсілдерді қолдануға мүмкіндік береді. Балабақшада әр түрлі мультимедиялық құралдар мен интерактивті технологиялар баланың білім алуға деген ынтасын арттырып, оқу процесін қызықты әрі тиімді етеді. Технологияларды қолдану балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, олардың әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі.

2. Балабақшада қолданылатын заманауи технологиялардың түрлері мен қолдану әдістері

2.1. Интерактивті тақталар
Интерактивті тақталар – бұл заманауи білім беру үдерісін ұйымдастырудың тиімді құралдарының бірі. Олар оқу материалдарын визуализациялауға мүмкіндік береді, балалардың назарын аударады, олардың оқу үдерісіне белсене қатысуын қамтамасыз етеді. Интерактивті тақталардың көмегімен тәрбиешілер сабақтарды қызықты әрі тартымды етіп өткізе алады.

2.2. Мультимедиялық құралдар мен бағдарламалар
Мультимедиялық құралдар, мысалы, бейнемазмұн, анимациялар, дыбыстық жазбалар, балалардың оқу үрдісіне қатысуын белсендіреді. Олардың көзімен, құлақтарымен және санасы арқылы қабылданатын ақпаратты өңдеудің көптүрлілігі танымдық белсенділікті арттырады. Бұл құралдарды қолдану балалардың сөйлеу, есту, көру және қозғалыс дағдыларын дамытуға көмектеседі.

2.3. Электрондық оқулықтар мен ресурстар
Электрондық оқулықтар мен ресурстар балаларға оқыту процесін ойын түрінде ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Электрондық оқулықтар арқылы балалар түрлі тапсырмалар орындай алады, олар өздерінің жауабын дереу тексеріп, дұрыс нәтижеге жету үшін өздерінің білімдерін арттыра алады. Мұндай оқулықтар балаларға белгілі бір тақырыпты түсінуді жеңілдетеді.

2.4. Мобильді қосымшалар мен ойындар
Заманауи мобильді қосымшалар мен ойындар балалардың оқу материалдарын үйрену барысында ойын элементтерін қосуға мүмкіндік береді. Бұл балалардың қызығушылығын арттырып, олардың ой-өрісін кеңейтеді. Ойындар арқылы балалар өз бетімен жұмыс істеуді үйреніп, тапсырмаларды орындау барысында ойын түрінде білім алады.

2.5. Виртуалды және ұлғайтылған шындық технологиялары
Виртуалды және ұлғайтылған шындық технологиялары (VR/AR) мектепке дейінгі білім беру саласында салыстырмалы түрде жаңа болып табылады, бірақ олардың тиімділігі ерекше байқалады. Бұл технологиялар арқылы балаларды түрлі тақырыптар мен пәндермен таныстыруға болады. Мысалы, виртуалды экскурсиялар, табиғат әлемі туралы зерттеулер балаларға терең әрі қызықты білім береді.

3. Заманауи технологиялардың педагогикалық тиімділігі

3.1. Балаларға деген қызығушылықты арттыру
Заманауи технологиялар балалардың оқу процесіне қызығушылығын арттырады. Мультимедиялық құралдар мен ойындар балалардың оқу материалына деген ынтасын оятады. Бұл, өз кезегінде, білім деңгейінің артуына ықпал етеді.

3.2. Жеке және топтық жұмысты ұйымдастыру
Технологиялар балалардың жеке жұмыс жасауына ғана емес, топтық жұмыстарды да тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Мұндай жұмыстар баланың өзара қарым-қатынас жасау дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Сонымен қатар, топтық жұмыс кезінде балалар өз идеяларымен бөлісіп, бір-бірінен үйренеді.

3.3. Шығармашылық қабілеттерді дамыту
Заманауи технологиялар балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін тамаша құрал болып табылады. Мысалы, анимациялар мен графикалық бағдарламалар арқылы балалар өз идеяларын визуалды түрде көрсетіп, шығармашылық жұмыстарын жүзеге асырады.

4. Заманауи технологиялардың балабақшадағы оқыту мен тәрбиелеуде қолданылуының артықшылықтары мен кемшіліктері

4.1. Артықшылықтары

- Ақпараттық технологиялар балалардың танымдық белсенділігін арттырады.
- Оқу процесін қызықты әрі тартымды етеді.
- Балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді.
- Жеке және топтық жұмысты ұйымдастыруда тиімді.
- Әртүрлі құралдар арқылы балалардың әртүрлі дағдыларын дамытады.

4.2. Кемшіліктері

- Технологияларға тәуелділік артқан жағдайда балалардың шынайы өмірмен байланысы әлсіреуі мүмкін.
- Технологияларды дұрыс қолданбау баланың денсаулығына теріс әсер етуі мүмкін (мысалы, көздің шаршауы).
- Технологиялар қымбат болуы мүмкін, бұл барлық балаларға бірдей қолжетімді болмауы мүмкін.

5. Болашақта балалар бақшасында заманауи технологияларды қолдану мүмкіндіктері

5.1. Технологиялардың келешектегі даму бағыттары
Заманауи технологиялар мектепке дейінгі білім беру саласында өз әсерін тигізуде. Болашақта виртуалды және ұлғайтылған шындық, жасанды интеллект, робот техникасы және басқа да инновациялық технологиялар білім беру үдерісінде кеңінен қолданылатын болады. Бұл технологиялар балалардың білім алуын әрі қызықты, әрі тиімді етеді.

Қорытынды

Балабақшадағы заманауи технологиялар білім беру сапасын арттыруға, балалардың қызығушылығын оятуға және олардың дамуына ықпал етуге зор мүмкіндік береді. Интерактивті тақталар, мультимедиялық құралдар мен мобильді қосымшалар сияқты технологиялар балалардың оқу процессіне деген қызығушылығын арттырып, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға көмектеседі. Сонымен қатар, технологиялардың дұрыс қолданылуы балалардың жан-жақты дамуына, олардың әлеуметтенуіне және білім алу процесіне белсене қатысуына мүмкіндік береді.

Әдебиеттер

1. Абдуллина Г.Х. "Мектепке дейінгі тәрбие: теория және практика". – Алматы: Білім, 2017.
2. Баймұқанова Г.С. "Педагогикалық технологиялар және олардың қолданылуы". – Алматы: Жазушы, 2015.
3. Досмұхамбетова Г.Б. "Ақпараттық технологиялар және білім беру". – Астана: Мектеп, 2018.
4. Мұхамедиев С.Ж. "Балабақшадағы заманауи әдіс-тәсілдер". – Алматы: Ғылым, 2019.

БАЛАБАҚШАДА БАЛАЛАРҒА ЭМОЦИОНАЛДЫ ҚОЛДАУ КӨРСЕТУ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ СЕНІМДІЛІГІН АРТТЫРУ

Алимханова Арайлым Талипхановна
Түркістан облысы, Сайрам ауданы, Қарасу ауыл округі ЖШС "Еркетайлар" бөбекжай-бақшасының тәрбиешісі

Резюме

В статье особое внимание уделяется эмоциональной поддержке детей, а также рассматриваются различные методы и подходы для повышения их уверенности. Эмоциональная поддержка — это набор методов и стратегий, которые педагоги используют для того, чтобы дети чувствовали себя комфортно. Особенно важно для повышения уверенности детей реализовывать эффективные педагогические действия, мотивировать их и создавать эмоционально позитивную атмосферу.

Summary

This article emphasizes the importance of emotional support for children and explores various methods and approaches to boost their self-confidence. Emotional support is a set of strategies and techniques used by educators to help children feel good about themselves. Especially crucial is the implementation of effective pedagogical actions to enhance children's self-confidence, motivate them, and create an emotionally positive atmosphere.

Балабақша — балалардың алғашқы әлеуметтік тәжірибеден өтіп, психоэмоционалдық дамуын жетілдіретін маңызды кезең. Балабақшаға барған әрбір бала жаңа ортаға бейімделіп, өз сезімдерін басқара білуі, қарым-қатынас дағдыларын жетілдіруі және әлеуметтік ережелерді меңгеруі керек. Балаларға эмоционалды қолдау көрсету олардың тұлғалық және әлеуметтік дамуының маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Эмоционалды қолдау көрсетудің тиімділігі олардың сенімділігін арттыруға, өзіне деген оң көзқарасын қалыптастыруға, әлеуметтік және жеке өмірде табысты болуына ықпал етеді. Бұл мақалада балабақшада балаларға эмоционалды қолдау көрсету мен сенімділікті арттырудың теориялық және тәжірибелік аспектілері қарастырылады.

1. Эмоционалды қолдау және сенімділіктің психологиялық негіздері

1.1. Эмоционалды қолдаудың мәні мен маңызы
Эмоционалды қолдау — бұл баланың эмоционалды қажеттіліктеріне жауап беру және оларды толыққанды дамыту үшін қажетті психологиялық көмекті көрсету. Бұл қолдау баланың өз-өзіне деген сенімділігін қалыптастыруға, әлеуметтік қарым-қатынас дағдыларын жетілдіруге, өзін-өзі бағалауын арттыруға мүмкіндік береді. Психологтар мен педагогтар балаларды эмоционалды қолдау арқылы олардың психологиялық жай-күйін жақсартуға, сенімділігін нығайтуға бағытталған әртүрлі әдістерді қолданады.

1.2. Сенімділік және өзін-өзі бағалаудың психологиялық аспектілері
Сенімділік — бұл баланың өз күшіне, мүмкіндіктеріне сенуі, қиындықтарды жеңуге және жаңа жағдайларда табысты әрекет етуге дайын болуы. Балаларға сенімділік беру үшін оларды ынталандырып, қолдау көрсету маңызды. Сонымен қатар, өзін-өзі бағалау балалардың эмоционалдық жағдайына және әлеуметтік қарым-қатынасқа тікелей әсер етеді. Балалардың өзін-өзі бағалауы және өзіне деген сенімділігі балалардың эмоционалдық денсаулығына әсер етеді, сондықтан бұл аспектілерге ерекше көңіл бөлінуі керек.

1.3. Эмоционалды қолдаудың баланың дамуына әсері
Эмоционалды қолдау балалардың когнитивтік және әлеуметтік дамуында маңызды рөл атқарады. Эмоционалды қолдау көрсеткенде баланың миында позитивті эмоциялар туындайды, бұл оның танымдық қызметін және басқа балалармен қарым-қатынасын жақсартады. Психологтар мен педагогтар баланың эмоционалдық тұрғыдан тұрақтылығын қамтамасыз ету мақсатында эмоционалды қолдау көрсету арқылы оның әлеуметтену процесін жеңілдетеді.

2. Балабақшада эмоционалды қолдау көрсетудің әдіс-тәсілдері

2.1. Педагогикалық қатынастар арқылы қолдау көрсету Балабақшада тәрбиеші мен балалар арасындағы қарым-қатынас маңызды рөл атқарады. Тәрбиешінің оң қатынасы, жағымды сөздер мен іс-әрекеттер балаларға эмоционалды қолдау көрсетуге ықпал етеді. Тәрбиешінің әр балаға жеке көңіл бөлуі, олардың қажеттіліктеріне назар аударуы олардың психоэмоционалды жай-күйін жақсартуға көмектеседі. Бұл баланың өзін-өзі бағалауына, өзін сенімді сезінуіне ықпал етеді.

2.2. Ойын мен шығармашылық қызмет арқылы қолдау көрсету Балалар ойын арқылы өз эмоцияларын білдіреді, сонымен қатар өзіне деген сенімділікті ойын үстінде қалыптастырады. Шығармашылық қызмет, әсіресе өнер, музыка және драматургия балалардың ішкі әлемін ашуға, олардың өзін-өзі білдіруге көмектеседі. Бұл балалардың өзіндік бағалауын арттырып, оларды қоғамдық ортада сенімді болуға үйретеді.

2.3. Жеке және топтық жаттығулар Балабақшада балалардың сенімділігін арттыру үшін жеке және топтық жаттығулар өткізу өте маңызды. Топтық жаттығулар балалардың бір-бірімен қарым-қатынас дағдыларын жетілдіруге, командалық жұмыс жасауды үйренуге мүмкіндік береді. Жеке жаттығулар болса, баланың өзін-өзі жақсы сезінуіне, жеке мүмкіндіктерін дамытуға ықпал етеді. Педагогтар бұл жаттығулар арқылы балаларды өзін сенімді сезінуге, өздеріне сенім артуға үйретеді.

2.4. Позитивті психология әдістері Позитивті психология әдістері балалардың сенімділігін арттыруға және олардың эмоционалдық тұрақтылығын нығайтуға көмектеседі. Бұл әдістер балалардың жақсы қасиеттерін атап өту, жетістіктерін бағалау, әрбір баланың жеке ерекшеліктерін қолдау, және олардың жеке даму жолында қолдау көрсету принциптеріне негізделеді. Позитивті психология әдістерін қолдану арқылы балалардың эмоционалды жағдайы жақсарады, олар өзіне деген сенімділікті сезінеді.

3. Балаларға эмоционалды қолдау көрсету арқылы сенімділікті арттыру

3.1. Сенімділікті арттыру үшін педагогикалық қолдау Педагогтардың қолдауы балаларға сенімділік береді, оларды жаңа жағдайларда табысты болуға және қиындықтарды жеңуге үйретеді. Балалардың жетістіктерін жиі атап өту, олардың еңбегін бағалау балалардың өзін жақсы сезінуіне, олардың мотивациясын арттыруға ықпал етеді. Бұл балалардың болашақта өз-өзіне сенімді болуына мүмкіндік береді.

3.2. Эмоционалды қолдау және сенімділікті арттыру әдістемелері Балаларға сенімділікті арттыру үшін тәрбиелік құралдар мен әдістерді пайдалану өте маңызды. Бұл әдістер балалардың сенімділігін арттыруға бағытталған әрекеттерді қамтиды. Балалардың жетістіктерін бағалау, олардың мүмкіндіктеріне сенім арту, және теріс эмоцияларды жеңу бойынша жаттығулар жасау сияқты әдістер баланың сенімділігін арттырады.

3.3. Балалардың әлеуметтік дағдыларын дамыту Балабақшадағы балалардың әлеуметтік дағдыларын дамыту арқылы олардың сенімділігін арттыруға болады. Балалар бір-бірімен тиімді қарым-қатынас жасауды үйреніп, әлеуметтік ортаға бейімделеді. Бұл олардың болашақтағы әлеуметтену процесіне көмектеседі және оларды өмірде табысты болуға дайындайды.

4. Балабақшада эмоционалды қолдау көрсету және сенімділікті арттыруда кездесетін қиындықтар

4.1. Баланың жеке ерекшеліктері Әр баланың психологиялық ерекшеліктері мен дамуы әртүрлі болғандықтан, эмоционалды қолдау көрсету және сенімділікті арттыру процесінде белгілі бір қиындықтар туындауы мүмкін. Бұл қиындықтар балалардың жеке қажеттіліктеріне сәйкес тиісті әдістер мен тәсілдерді қолдануды талап етеді.

4.2. Педагогикалық дағдылар мен тәжірибе Балабақша тәрбиешілерінің психологиялық білімдері мен педагогикалық тәжірибелерінің деңгейі де балаларға эмоционалды қолдау көрсету мен сенімділікті арттыруда маңызды рөл атқарады. Тәрбиешінің өз жұмысына деген ынтасы мен кәсібилігі балаларға қажетті эмоционалды қолдау көрсетуге мүмкіндік береді.

Қорытынды

Балабақшадағы балаларға эмоционалды қолдау көрсету және олардың сенімділігін арттыру — бұл педагогикалық жұмыс барысында үлкен маңызға ие болып табылады. Педагогтар мен психологтар балалардың ішкі дүниесін түсініп, оларға дұрыс қолдау көрсеткенде ғана олардың өзін-өзі бағалауы мен сенімділігі арта алады. Осы мақалада ұсынылған әдіс-тәсілдер балаларға эмоционалды қолдау көрсету мен сенімділікті арттыру процесін жетілдіруге көмектеседі.

Әдебиеттер

1. Баймұқанова Г.С. "Педагогикалық психология". – Алматы: Жазушы, 2015.
2. Назарова Н.Б. "Балабақшадағы балалар психологиясы". – Астана: Мектеп, 2017.
3. Козлова О.А. "Балалар психологиясы: теория мен практика". – Мәскеу: Просвещение, 2018.

МЕКТЕПАЛДЫ ТОПТАРЫНДА ОЙЫН АРҚЫЛЫ БІЛІМ БЕРУ: ТИІМДІ ӘДІСТЕР МЕН ТӘЖІРИБЕЛЕР

Алменбетова Гульнур Абухалиевна
Шымкент қаласы №56 "Тұлпар" бөбекжай-бақшасы "Ботақан" мектепалды тобының тәрбиешісі

Резюме

Это статья рассматривает эффективные методы и практики обучения через игру в дошкольных группах. Игровой метод занимает важное место в дошкольном образовании, поскольку он оказывает положительное влияние на познавательное, социальное и эмоциональное развитие детей. Обучение через игру обеспечивает активное участие детей в учебном процессе, развивает их творческие способности, логическое мышление и языковые навыки.

Summary

This article explores the effective methods and practices of teaching through play in preschool groups. The play method holds an important place in early childhood education as it positively influences children's cognitive, social, and emotional development. Teaching through play ensures children's active participation in the learning process, fostering their creative abilities, logical thinking skills, and language proficiency.

Мектепке дейінгі кезең — баланың дамуында маңызды кезеңдердің бірі. Осы кезеңде балалардың білім алуға деген қызығушылығын арттыру, танымдық қабілеттерін дамыту, әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру, шығармашылық потенциалын ашу сияқты мәселелер мектепалды топтарында шешілетін негізгі мақсаттар болып табылады. Бұл мақсатқа жетуде көптеген педагогикалық әдістер қолданылса, оның ішінде ең тиімді әдістердің бірі — ойын әдісі болып табылады.

Ойын — балалар үшін ерекше маңызды іс-әрекет. Балалар ойын арқылы әлемді танып, тәжірибе жинақтайды, әлеуметтік нормаларды меңгереді, өзара қарым-қатынас дағдыларын дамытады. Ойын арқылы білім беру мектепалды балалардың жеке тұлғалық дамуына септігін тигізіп, олардың оқу процесіне деген оң қарым-қатынасын қалыптастырады. Бұл мақалада мектепалды топтарында ойын әдісінің маңызы, оның тиімді әдістері мен тәжірибелері қарастырылып, оқу процесінің қызықты әрі тиімді болуы үшін ойындарды қалай дұрыс қолдану керектігі жөнінде ұсыныстар беріледі.

2. Ойын арқылы білім беру теориясы

2.1 Ойын әдісінің педагогикадағы орны

Ойын әдісі — балалардың танымдық және әлеуметтік дамуына ықпал ететін маңызды құрал. Балалар ойын арқылы өзін-өзі таниды, қоршаған ортаны зерттейді, әлеуметтенеді. Ойын

барысында балалар нақты өмірдің әртүрлі жағдайларын модельдей отырып, түрлі іс-әрекеттерге дағдыланады. Бұл әдіс мектепке дейінгі білім берудің құрамдас бөлігі болып табылады, өйткені ол баланың жеке тұлғалық дамуындағы негізгі бағыттардың бірі болып саналады.

Ойынның басты ерекшелігі оның балаларға ұнайтындығында. Балалар ойын кезінде өздерін еркін сезінеді, шығармашылық қабілеттерін жүзеге асырып, әлемді жаңа көзқараспен көреді. Сондықтан да педагогикада ойын әдісін балалардың білімін жетілдіру, дағдыларын қалыптастыру, дүниетанымын кеңейту үшін пайдалану маңызды болып табылады.

2.2 Ойын арқылы оқыту әдісінің ерекшеліктері

Ойын арқылы оқыту — балаларға білім мен дағдыларды ойын түрінде ұсынуды көздейді. Бұл әдіс баланың қызығушылығын оята отырып, оларды белсенді түрде қатыстыруға мүмкіндік береді. Ойынның тиімділігі баланың іс-әрекетінің мотивациясын арттыруда, ойлау қабілетін дамытуда, әлеуметтік дағдыларды қалыптастыруда және қиялды дамытуда жатыр.
Ойынның басты ерекшеліктері:

- Қызығушылықты арттырады: Балалар ойын арқылы оқу процесіне қызығушылық танытады, себебі ойын — бұл баланың табиғи қажеттілігі.
- Шығармашылықты дамытады: Ойын арқылы балалар өз ойларын жүзеге асыруға, жаңа идеялар мен шешімдер табуға үйренеді.
- Топтық жұмыс дағдыларын дамытады: Ойын балалардың бір-бірімен ынтымақтастықта жұмыс істеуін, әлеуметтік дағдыларды меңгеруін қамтамасыз етеді.
- Эмоционалды даму: Ойын балалардың эмоцияларын басқаруға, әлеуметтік қарым-қатынас дағдыларын жетілдіруге көмектеседі.

3. Мектепалды топтарында ойын әдістерін қолдану

3.1 Ойын түрлері

Мектепалды топтарында қолданылатын ойын түрлері түрлі педагогикалық мақсаттарға жетуге бағытталған. Әр ойынның өзіндік ерекшеліктері мен мақсаттары бар. Ойын түрлері арасында білім берудің барлық салаларын қамтитын бірнеше негізгі бағытты атауға болады:

1. Дидактикалық ойындар: Бұл ойындар балалардың танымдық қабілеттерін дамытуға бағытталған. Мысалы, санақ ойындары, геометриялық пішіндермен жұмыс істеу, табиғатқа байланысты ойындар.
2. Қолөнер ойындары: Балаларға қолөнер жасау арқылы шығармашылық қабілеттерін дамытуға арналған ойындар.
3. Рөлдік ойындар: Балалар әртүрлі әлеуметтік рөлдерді ойнап, қоршаған әлемді тереңірек түсінеді, әлеуметтік дағдыларын дамытады.
4. Мақсатты ойындар: Белгілі бір мақсатқа жетуге арналған ойындар. Мысалы, балаларды белсенді әрекетке баулитын, топпен жұмыс істеуге үйретететін ойындар.
5. Физикалық ойындар: Бұл ойындар балалардың дене шынықтыруы мен қозғалыс дағдыларын дамытуға бағытталған.

3.2 Ойын арқылы математикалық дағдыларды дамыту

Ойын әдісі арқылы балаларға математикалық дағдыларды меңгерту — тиімді оқыту әдісі. Математикалық ұғымдарды ойын арқылы үйрету балаларға абстрактілі ойлау қабілетін дамытып, оларды нақты өмірде қолдануға мүмкіндік береді. Математикалық ойындар балалардың санақ дағдыларын, геометриялық фигураларды тануын, кеңістіктік бағдарлау дағдыларын дамытады.

3.3 Ойын арқылы тіл дағдыларын дамыту

Тіл дамытуда ойын әдісінің маңызы зор. Балаларға тілдік дағдыларды қалыптастыруда әртүрлі ойындар, сөздік ойындар, рөлдік ойындар үлкен рөл атқарады. Ойын барысында балалар жаңа сөздер мен сөз тіркестерін үйреніп, сөйлеу дағдыларын жетілдіреді. Сонымен қатар, ойындар балалардың тыңдау және түсіну дағдыларын дамытуға көмектеседі.

4. Ойын арқылы балалардың әлеуметтік дағдыларын дамыту

4.1 Топтық ойындар

Топтық ойындар балаларды ынтымақтастықта жұмыс істеуге үйретеді, өзара құрмет пен түсіністік қалыптастырады. Топта жұмыс істеу балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытып, бірігіп жұмыс істей білу, пікір алмасу, ынтымақтастықта әрекет ету дағдыларын қалыптастырады.

4.2 Қарым-қатынас дағдылары

Ойын арқылы балалар қарым-қатынас дағдыларын дамытады. Әр түрлі рөлдерді ойнап, бір-бірімен пікір алмаса отырып, олар өз сезімдерін, ойларын білдіруде тәжірибе жинақтайды. Сонымен қатар, балалар тыңдауды, түсінуді және өз пікірлерін жеткізуді үйренеді.

5. Педагогтің рөлі ойын әдісін қолдануда

Педагог ойын әдісін қолдануда маңызды рөл атқарады. Ол балаларды бағыттап, олардың ойын процесінде қызығушылықтарын арттырады. Педагог ойын барысында балалардың белсенділігін бақылап, олардың дамуына қажетті шарттарды қамтамасыз етуі қажет. Сонымен қатар, педагог әрбір ойынның мақсатын түсіндіру, балаларға дұрыс нұсқаулық беру және оларды ойынның нәтижесіне жетуге ынталандыру керек.

Қорытынды

Мектепалды топтарында ойын арқылы білім беру балалардың танымдық, әлеуметтік, эмоционалдық және шығармашылық дамуын қамтамасыз етеді. Ойын әдісі оқу процесінің тиімділігін арттырып, балалардың білімге деген қызығушылығын оятады. Ойын арқылы балалар жаңа білімдер мен дағдыларды меңгереді, ал педагогтар балалардың жеке тұлғалық дамуын бақылап, олардың әртүрлі қабілеттерін қолдайды. Осылайша, ойын — мектепалды оқыту процесінің маңызды құралы болып табылады.

Әдебиеттер

1. Павлова И. Мектепалды топтарында ойын арқылы оқыту әдістері. Алматы: Арман, 2018.
2. Сүлейменова Ж. Ойын арқылы балалардың танымдық дамуы. Астана: Білім, 2019.
3. Акимова М. Оқу үдерісінде ойын әдісінің маңызы. Мәскеу: Педагогика, 2017.
4. Тұрысбекова Г. Мектепалды топтарында білім беру: теория және практика. Алматы: Жазушы, 2020.

БАЛАБАҚШАДА ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРДІ ДАМЫТУ: ӘДІСТЕМЕЛІК ТӘСІЛДЕР

Амалбекова Перуза Мухидиновна
Шымкент қаласы, N97 “Ақмарал” бөбекжай-бақшасы инновация әдіскері

Резюме

Статья посвящена вопросам развития творческих способностей в детском саду. Творчество оказывает значительное влияние на личностное развитие детей и их социальную адаптацию, а также положительно сказывается на их когнитивном и эмоциональном развитии. Развитие творческих способностей в детском саду — это важный педагогический процесс, требующий тесного взаимодействия между воспитателем и детьми, а также применения различных методов, подходов и технологий.

Summary

This article is dedicated to the issue of developing creative abilities in preschool children. Creativity significantly impacts children's personal development and social adaptation, as well as positively influencing their cognitive and emotional growth. Developing creative abilities in preschool education is an important pedagogical process that requires close collaboration between educators and children, along with the application of various methods, approaches, and technologies.

Балалардың шығармашылық қабілеттері олардың тұлғалық дамуы мен әлеуметтенуінде маңызды рөл атқарады. Шығармашылық дағдыларды дамыту – тек мектепке дейінгі білім

берудің негізгі мақсаттарының бірі болып табылады. Бұл процесс балалардың қиялын дамытуға, ойлау мен сезімдерін еркін білдіруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, шығармашылық қабілеттер баланың проблемаларды шешу дағдыларын, әлеуметтік қарым-қатынас жасау, өзін-өзі түсіну және өз ортасында еркін болу қабілеттерін қалыптастырады.

1. Шығармашылық қабілеттердің мәні мен маңызы

1.1. Шығармашылық қабілеттердің анықтамасы және түрлері
Шығармашылық қабілеттер – адамның жаңа, түпнұсқалық, жаңалықты дүниеге әкелу, ойлау мен шығармашылық әрекет барысында ішкі қажеттіліктер мен әлеуметтік талаптарды үйлестіре білу қабілеті. Бұл қабілеттер әр адамның тұлғалық ерекшеліктеріне байланысты әртүрлі болады. Шығармашылықты дамыту балалардың интеллектуалдық қабілеттері мен жеке қасиеттерін арттыруға септігін тигізеді.
Шығармашылық қабілеттер бірнеше түрге бөлінеді:

- Когнитивті шығармашылық – жаңа идеялар мен шешімдер табу қабілеті.
- Эмоционалды шығармашылық – балалардың сезімдерін білдіру, өзін-өзі тану қабілеті.
- Өнеркәсіптік шығармашылық – өнер мен қолөнерді дамыту, мүсіндеу, бейнелеу өнері және музыка.
- Әлеуметтік шығармашылық – адамдармен қарым-қатынас жасау кезінде жаңа тәсілдер мен идеяларды қолдану.

1.2. Шығармашылық қабілеттердің баланың дамуына әсері
Шығармашылық қабілеттер балалардың когнитивті дамуы мен әлеуметтік дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқарады. Балалар шығармашылық арқылы әлемді танып, өздеріне сенімді бола бастайды. Шығармашылық іс-әрекет барысында балалар өздерінің ойлау қабілеттерін, тілдік дағдыларын, қиялдарын дамытуға мүмкіндік алады. Сонымен қатар, шығармашылық балаларға өздерін түсініп, өз ойлары мен сезімдерін сыртқа шығаруға көмектеседі.

2. Балабақшада шығармашылық қабілеттерді дамыту әдістемелері

2.1. Шығармашылық қабілеттерді дамытуда қолданылатын педагогикалық әдістер
Балабақшада шығармашылық қабілеттерді дамыту үшін тәрбиеші әртүрлі әдістерді қолдануы қажет. Бұл әдістер балалардың түрлі шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған және олардың тұлғалық ерекшеліктерін ескеріп, оқу процесіне ықпал етеді.

- Жобалық әдіс: Балалар өздерінің қызығушылықтарын ескере отырып, бір мақсатқа жету үшін бірігіп жұмыс істейді. Бұл әдіс шығармашылық ойлауды дамытуға ықпал етеді.
- Ойын арқылы оқыту: Ойын – балалардың шығармашылығын дамыту үшін маңызды құрал. Ойын барысында балалар қиялдарын іске асырып, түрлі рөлдерде ойнап, әлеуметтік дағдыларын жетілдіреді.
- Шығармашылық іс-әрекет: Мүсіндеу, сурет салу, музыка, би және театр өнері сияқты шығармашылық іс-әрекеттер баланың өзін-өзі білдіруіне мүмкіндік береді. Мұндай іс-әрекеттер балалардың қиялы мен эмоциясын дамытады.
- Шығармашылық тапсырмаларды беру: Балаларға шығармашылық тапсырмалар беру, мысалы, жаңа әңгіме құрастыру, музыка жасау, өлең жазу – олардың ойлау қабілетін дамытуға және өзін-өзі білдіруге ықпал етеді.

2.2. Шығармашылықты дамытуда қолданылатын инновациялық әдістер
Қазіргі таңда балалардың шығармашылығын дамыту үшін инновациялық әдістер де кеңінен қолданылуда. Олардың ішінде:

- Мультимедиялық технологиялар: Видео, аудио және графикалық материалдарды қолдану балалардың қиялын кеңейтіп, шығармашылық жұмыстарға деген қызығушылықтарын арттырады.
- Робототехника мен бағдарламалау: Балаларды бағдарламалауға және робот жасауға үйрету, оларға жаңа идеяларды іске асыруды және шығармашылық ойлауды дамытуға мүмкіндік береді.

- Көркемдік және дизайнерлік технологиялар: Балаларға жаңа материалдармен және құралдармен жұмыс істеуге мүмкіндік беру арқылы шығармашылық қабілеттерін дамыту.
- Шығармашылық зерттеу жобалары: Балаларға шығармашылық зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру, онда олар өз ойларын жүзеге асыруға, тәжірибе жинауға мүмкіндік алады.

2.3. Шығармашылық қабілеттерді дамытуда тәрбиешінің рөлі
Тәрбиеші шығармашылық қабілеттерді дамытуда маңызды рөл атқарады. Ол балалардың шығармашылық белсенділігін ынталандыру, олардың ойлауын, қиялын дамыту үшін түрлі әдістер мен тәсілдерді қолданады. Тәрбиешінің міндеті – балаларға шығармашылық тапсырмаларды ұсыну, оларды шығармашылық үдерістерге қатыстыру, қызықтыратын тақырыптар мен мәселелерге бағыттау.

3. Шығармашылық қабілеттерді дамытуда балабақшадағы тәжірибелік жұмыстар

3.1. Балабақшада шығармашылық іс-әрекеттерді ұйымдастыру
Балабақшада балалардың шығармашылығын дамыту үшін түрлі іс-шаралар ұйымдастырылады. Бұл іс-шаралар балалардың қиялын дамытуға, олардың өз ойларын көрсетуге, шығармашылық қабілеттерін ашуға мүмкіндік береді. Мысалы, бейнелеу өнері, музыка сабақтары, табиғатпен танысу секілді іс-шаралар балалардың шығармашылық дамуына ықпал етеді.

3.2. Шығармашылық көрмелер мен қойылымдар
Балабақшада балалардың шығармашылық жұмыстарын көрсету үшін шығармашылық көрмелер мен қойылымдар ұйымдастыру тиімді әдіс болып табылады. Бұл балалардың өз туындыларын бағалауға, шығармашылық еңбегінің нәтижесін көріп, өз-өзіне сенімді болуына мүмкіндік береді.

Қорытынды

Шығармашылық қабілеттерді дамыту – балабақшада жүзеге асырылатын ең маңызды педагогикалық мақсаттардың бірі. Бұл процесс балалардың тұлғалық дамуына, әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруға және шығармашылық ойлау қабілеттерін арттыруға бағытталған. Балабақшадағы шығармашылық қабілеттерді дамыту үшін әртүрлі әдістер мен тәсілдер қолданылады, олар балалардың өздерін еркін білдіруіне, қоршаған әлемді танып білуіне ықпал етеді. Педагогтардың шығармашылық тапсырмаларды беруі, инновациялық әдістерді енгізуі балалардың шығармашылығын дамытуға септігін тигізеді.

Әдебиеттер

1. Мұқанова Г.Қ. Балабақшада шығармашылық қабілеттерді дамыту. – Алматы: Білім, 2020.
2. Әлімжанова Ш.Т. Мектепке дейінгі білім беруде шығармашылықтың маңызы. – Астана: Педагогика, 2019.
3. Шаңырақова А.Ә. Шығармашылық педагогика: теориясы мен практикасы. – Алматы: Қайнар, 2021.
4. Байдуллаева Ж.Е. Балабақшадағы инновациялық әдістер мен технологиялар. – Астана: Жазушы, 2018.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ МЕКЕМЕЛЕРДЕ СЫНИ ОЙЛАУДЫ ДАМЫТУҒА АРНАЛҒАН ӘДІС-ТӘСІЛДЕР

Амзеева Кулаш Мусаевна
Түркістан облысы, Түркістан қаласының білім бөлімінің «Әлия» бөбекжай бақшасының МКҚК тәрбиешісі

Резюме

Эта статья посвящена исследованию методов и подходов, направленных на развитие критического мышления в дошкольных образовательных учреждениях. Критическое мышление — это способность ребенка формировать собственное мнение, глубоко анализировать проблему и оценивать различные варианты решения. Развитие навыков критического мышления в дошкольный период способствует интеллектуальному, социальному и эмоциональному развитию детей.

Summary

This article focuses on exploring methods and approaches for developing critical thinking in preschool educational institutions. Critical thinking is the ability of a child to form their own opinion, deeply analyze a problem, and evaluate different solutions. Developing critical thinking skills in early childhood contributes to the intellectual, social, and emotional development of children.

Сыни ойлау – бұл өз ойларымызды талдап, қорытынды шығару, мәселелерді шешу, жаңа ақпаратты қабылдай білу және оны нақты өмір жағдайларында тиімді қолдану дағдысы. Мектепке дейінгі мекемелерде сыни ойлауды дамыту – балалардың когнитивтік дамуындағы маңызды кезең. Бала болашақта өмірде табысты болуы үшін тек білім алуы ғана емес, сонымен бірге шығармашылық тұрғыдан ойлап, өз пікірін қалыптастыра алуы керек. Сондықтан сыни ойлауды дамытуға бағытталған әдіс-тәсілдер мектепке дейінгі тәрбие процесінің маңызды бөлігі болып табылады.

Сыни ойлау балалардың танымдық белсенділігін арттырып, өздігінен шешім қабылдау қабілеттерін дамытады. Мектепке дейінгі мекемелердегі тәрбиелеу мен оқыту процесінде сыни ойлауды дамыту үшін түрлі әдіс-тәсілдер мен педагогикалық стратегиялар қолданылады. Бұл мақалада мектепке дейінгі мекемелерде сыни ойлауды дамытуға арналған тиімді әдіс-тәсілдер, олардың ерекшеліктері мен қолданылу жолдары талқыланады.

1. Сыни ойлаудың анықтамасы және маңызы

Сыни ойлау – бұл өз ойларын жүйелі түрде ұйымдастыру, ақпаратты талдау және бағалау, тұжырым жасау, қорытынды шығару дағдыларын қамтитын күрделі когнитивтік процесс. Сыни ойлау арқылы бала тек қана ақиқатты емес, сондай-ақ өзінің пікірін қалыптастырып, оны қорғауды үйренеді. Сыни ойлау қабілеті балалардың шығармашылық, ғылыми, практикалық тұрғыдан ойлау қабілеттерін де жетілдіреді.

Мектепке дейінгі кезеңде балалардың сыни ойлау дағдыларын дамыту олардың дүниетанымын кеңейтуге, өзін-өзі жетілдіруге және өз пікірін еркін білдіруге көмектеседі. Бұл дағдылар оларды болашақта қиын жағдайларда дұрыс шешім қабылдауға, мәселені жан-жақты түсінуге және өз ойларын тиімді қорғауға үйретеді.

2. Мектепке дейінгі мекемелерде сыни ойлауды дамытудың әдіс-тәсілдері

Мектепке дейінгі мекемелерде сыни ойлауды дамытуға арналған әдіс-тәсілдер әртүрлі білім беру мақсаттарына сәйкес қолданылады. Олардың арасында:

2.1. Балаға сұрақ қою әдісі

Балаға сұрақ қою арқылы сыни ойлау дағдыларын дамыту – бұл әдіс баланың белсенді ойлауын ынталандырады. Сұрақтар арқылы балалар өз ойларын жетілдіріп, нақты шешімдер мен қорытындылар жасайды. Мұнда сұрақтардың құрылымы маңызды рөл атқарады. Әр сұрақ баланың қызығушылығын оятуы және оны ойлануға жетелеуі керек. Мысалы, «Бұл неге осылай болды?» немесе «Бұл мәселені қалай шешуге болады?» деген сұрақтар баланың сыни тұрғыдан ойлауына ықпал етеді.

2.2. Талқылау мен пікір алмасу әдісі

Балалар арасында талқылау жүргізу, олардың пікірлерін тыңдау және әртүрлі шешімдерді қарастыру сыни ойлауды дамытуда маңызды рөл атқарады. Талқылаулар балалардың өз көзқарастарын білдіруіне, бір-бірінің пікірлерін тыңдап, жаңа ақпарат алуына мүмкіндік береді. Талқылау барысында балалар мәселені әртүрлі қырынан қарастырып, шешім қабылдау процесінде белсенді қатысады.

2.3. Мәселе қою әдісі

Мәселе қою әдісі сыни ойлауды дамытуда маңызды әдіс болып табылады. Бұл әдіс баланы белгілі бір мәселе бойынша ойлануға, оны шешу үшін түрлі нұсқаларды қарастыруға және қорытынды жасауға үйретеді. Мәселе қою барысында баланың ойы жүйеленіп, оның зейіні артады. Мәселен, «Неліктен мысық көше бойымен жүреді?» деген сияқты мәселелер баланың қызығушылығын тудырады және оның табиғатқа деген сыни көзқарасын қалыптастырады.

2.4. Жобалық жұмыс әдісі

Жобалық жұмыс балаларға сыни ойлау дағдыларын дамытуға мүмкіндік беретін маңызды әдіс. Бұл әдіс балалардың нақты тақырыпқа қатысты зерттеу жүргізуіне, идеяларын жинақтап, шешімдер ұсынуына бағытталған. Жобалық жұмыс арқылы балалар өздерінің пікірлерін нақтылау, шешім қабылдау және жоспарлау дағдыларын жетілдіреді.

2.5. Кейс-стади әдісі

Кейс-стади немесе жағдайды талдау әдісі балаларды нақты өмірлік жағдайларда қиындықтарды шешуге, талдауға және сыни тұрғыдан ойлауға үйретеді. Мектепке дейінгі мекемелерде бұл әдіс ойын түрінде жүзеге асырылуы мүмкін, мысалы, балаларға белгілі бір жағдайда қалай әрекет ету керектігі туралы сұрақтар қойылады. Балалар осы мәселелерді талдай отырып, шешімдер қабылдайды және оларды талқылайды.

2.6. Ойын арқылы сыни ойлауды дамыту

Ойын әдісі – мектепке дейінгі мекемелерде сыни ойлауды дамытуда қолданылатын тиімді тәсілдердің бірі. Ойын арқылы балалар өздеріне жаңа білім алады, өз пікірлерін білдіреді және әлеуметтік дағдыларын жетілдіреді. Мұнда рөлдік ойындар, шешім қабылдау ойындары, логикалық тапсырмалар мен пазлдар пайдалануға болады. Мысалы, балаларға түрлі кейіпкерлерді ойнауға, проблемаларды шешуге немесе өз шешімдерін ұсынуға мүмкіндік беріледі.

3. Сыни ойлау дағдыларын дамытуға арналған педагогикалық стратегиялар

Мектепке дейінгі мекемелерде сыни ойлау дағдыларын дамыту үшін педагогикалық стратегиялар да маңызды рөл атқарады. Олардың ішінде:

3.1. Балалардың шығармашылық қабілеттерін ынталандыру

Шығармашылық ойлау балалардың сыни ойлауын дамытуға үлкен ықпал етеді. Педагогтар балаларға шығармашылық тапсырмалар ұсыну арқылы олардың ойлау қабілеттерін шыңдай алады. Шығармашылық тапсырмалар арқылы балалар жаңа идеяларды ұсынады, ал бұл сыни ойлаудың негізі болып табылады.

3.2. Диалогтік оқыту

Диалогтік оқыту педагог пен бала арасындағы қарым-қатынасқа негізделген оқыту тәсілі болып табылады. Бұл әдіс балалардың өз ойын ашық айтуына, сұрақтар қоюына, ойларын нақтылауға және тыңдауға мүмкіндік береді. Диалогтік оқыту сыни ойлауды дамытуға өте тиімді, себебі ол балаларды мәселелерді өздігінен шешуге, ойлауға және пікір таластыруға үйретеді.

3.3. Жеке және топтық жұмыс

Жеке және топтық жұмыс әдістері балалардың сыни ойлау дағдыларын дамыту үшін тиімді. Жеке жұмыс барысында бала өзінің пікірін қалыптастырады, ал топтық жұмыс арқылы балалар бір-бірімен тәжірибе алмасып, бірлескен шешімдер қабылдайды. Топтық жұмыс кезінде балалар әртүрлі пікірлерді тыңдап, талқылайды, бұл сыни ойлаудың дамуына көмектеседі.

Қорытынды

Сыни ойлау – мектепке дейінгі білім беру жүйесінде ерекше орын алатын маңызды дағды. Ол баланың интеллектуалдық және әлеуметтік дамуына үлкен әсер етеді, сондай-ақ

балалардың проблемаларды шешу қабілетін арттырады. Мектепке дейінгі мекемелерде сыни ойлауды дамыту үшін түрлі әдіс-тәсілдер мен педагогикалық стратегиялар қолданылуы қажет. Әрбір әдіс балаларды ойлануға, зерттеуге және өз шешімдерін табуға бағытталған. Балалардың сыни ойлау дағдылары мектепке дейінгі мекемелерде оқу мен тәрбие процесінің ажырамас бөлігі болуы тиіс.

Әдебиеттер

1. Воронкова Л. И. «Педагогика: теория мен тәжірибе». Алматы: Мектеп, 2009.
2. Лейзер С. Н. «Сыни ойлауды дамыту жолдары». Мәскеу: Білім, 2012.
3. Мухина С. А. «Психология және педагогика». Санкт-Петербург: Питер, 2010.

ЕРКІН ОЙЫННЫҢ БАЛАЛАРДЫҢ ЭМОЦИОНАЛДЫҚ ДАМУЫНА ӘСЕРІ

Асанова Роза Қасқырбайқызы
Шымкент қаласы, "Балапан" бөбекжай балабақшасының тәрбиешісі

Резюме

Эта статья подробно исследует влияние свободной игры на эмоциональное развитие детей. Для детей дошкольного возраста игра является не только средством физического и когнитивного развития, но и играет важную роль в формировании их психоэмоционального состояния. Свободная игра помогает детям понимать, контролировать и регулировать свои эмоции, а также выражать свои чувства в социальных взаимодействиях. В статье рассматривается влияние свободной игры на эмоциональное развитие и поведение детей, а также теоретические и практические аспекты того, как можно управлять чувствами и эмоциями детей в процессе игры.

Summary

This paper extensively explores the impact of free play on children's emotional development. For preschool-aged children, play is not only a tool for physical and cognitive development but also plays a significant role in shaping their psycho-emotional state. Free play helps children understand, control, and regulate their emotions, as well as express their feelings appropriately in social interactions. The article examines the effect of free play on children's emotional development and behavior, as well as theoretical and practical aspects of how children's emotions and feelings can be managed during play.

Еркін ойын — балалардың эмоцияларын, сезімдерін және мінез-құлқын білдірудің негізгі тәсілі. Бұл ойын түрі балаларға өздеріне деген сенімділік қалыптастыруға, сонымен қатар эмоцияларын дұрыс түсініп, реттеуге мүмкіндік береді. Ойын барысында балалар әлеуметтік қарым-қатынас дағдыларын, өз эмоцияларына деген бақылауды үйренеді және өз ойын еркін білдіруге дағдыланады. Еркін ойынның психологиялық дамудағы маңызы зор, себебі балалар тек физикалық емес, психоэмоционалдық тұрғыда да қалыптасады.

Бұл бөлімде мақала тақырыбының өзектілігі мен маңызды аспектілері қарастырылып, мақала құрылымы таныстырылады. Балалардың эмоционалдық дамуына еркін ойынның әсері туралы жалпы мәліметтер беріледі.

2. Еркін ойын және балалардың эмоционалдық дамуы

2.1 Еркін ойынның анықтамасы және маңызы

Еркін ойын — бұл балалардың өз қалаулары мен қызығушылықтарына сәйкес әрекет етуіне мүмкіндік беретін ойын түрі. Ол арнайы ережелер мен шектеулерден тыс балалардың өз еркімен жүзеге асырылатын әрекет болып табылады. Еркін ойын барысында балалар қиялдарын іске асырады, олар эмоцияларын толықтай көрсетуге мүмкіндік алады. Бұл ойын түрі балалардың өздерін еркін әрі табиғи түрде білдіруіне көмектеседі.

Еркін ойынның маңызды аспектілері:

- Эмоцияларды білдіру: Еркін ойын балаларға өз эмоцияларын түсінуге және білдіруге мүмкіндік береді.
- Қиял мен шығармашылық: Ойын барысында балалар жаңа жағдайларды қиялдап, түрлі рөлдерге еніп, эмоцияларын ойын арқылы көрсетеді.
- Әлеуметтік дағдылар: Еркін ойын балалардың әлеуметтік қарым-қатынас дағдыларын қалыптастырады, бұл олардың эмоционалдық интеллектісін дамытуға ықпал етеді.

2.2 Еркін ойынның балалардың эмоцияларына әсері

Еркін ойын кезінде балалар өз сезімдерін білдіріп қана қоймай, сондай-ақ басқа балалармен қарым-қатынас жасау арқылы олардың эмоцияларын түсінуге үйренеді. Ойын барысында балалар бір-бірінің эмоцияларына жауап беріп, келіссөздер жүргізе алады, бұл олардың әлеуметтік және эмоционалдық дағдыларын жақсартады. Мұндай ойындар баланың эмоционалды тұрақтылығын арттырады, өзіндік тұлғалық сенімділікті нығайтады.

Еркін ойынның маңызды аспектілері:

- Эмоционалды реттеу дағдыларын дамыту: Балалар эмоцияларын түсініп, оларға жауап беру жолдарын үйренеді.
- Эмпатияны дамыту: Өзгенің сезімдерін түсіну және жауап қайтару қабілеті дамиды.
- Тұлғалық даму: Ойын барысында бала өзінің жеке тұлғасын қалыптастырады және ішкі әлемін ашады.

3. Еркін ойынның психоэмоционалдық тұрақтылыққа ықпалы

3.1 Стресс пен алаңдаушылықты төмендету

Еркін ойынның балалардың психоэмоционалдық тұрақтылығына ықпалы үлкен. Ойын арқылы балалар стресске қарсы тұруды, өз эмоцияларын басқаруды үйренеді. Олар ойын барысында өздерін толыққанды тұлға ретінде сезініп, алаңдаушылықты жеңуге дағдыланады. Бұл процес балалардың эмоционалдық күйін тұрақтандырып, олардың психологиялық денсаулығын жақсартады.

3.2 Эмоционалды интеллектіні дамыту

Эмоционалды интеллект — адамның өз эмоцияларын түсіну, басқару және басқалардың эмоцияларына жауап беру қабілеті. Еркін ойын осы қабілеттерді дамытуға ықпал етеді. Балалар ойын барысында өз сезімдерін анықтай алады, алаңдаушылықты немесе қуанышты түсініп, өзара әрекеттесуге үйренеді. Ойын арқылы баланың эмоционалды ақыл-ойы дамиды.

4. Еркін ойын және әлеуметтік қарым-қатынас дағдылары

4.1 Әлеуметтік ойындар

Еркін ойын балаларға бір-бірімен қарым-қатынас жасауға мүмкіндік береді. Олар бірге ойнап, әртүрлі рөлдер мен қатынастарды сынап көреді. Әлеуметтік ойындар балалардың бір-біріне деген сенімін арттырып, топтық әрекет етудің маңыздылығын түсіндіреді. Бұл балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытады, сондай-ақ олардың эмпатия мен ынтымақтастық қабілеттерін арттырады.

4.2 Ойын арқылы әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру

Еркін ойын балаларға бірлесіп жұмыс істеуді, басқалармен тіл табыса білуді және өз эмоцияларын ортақ тілмен білдіруді үйретеді. Ойын арқылы баланың мінез-құлқы мен әлеуметтік қатынастарындағы кемшіліктерді анықтап, оларды түзетуге болады. Балалардың әлеуметтік дағдыларының дамуы олардың тұлғалық жағынан да тұрақты болуына көмектеседі.

5. Еркін ойынның балалардың тұлғалық дамуындағы рөлі

5.1 Өзін-өзі тану және өзін-өзі бағалау

Еркін ойын балаларға өз сезімдерін, эмоцияларын және мінез-құлқын түсінуге көмектеседі. Олар ойын барысында өздерін көркем түрде білдіріп, ішкі әлемін аша алады. Бұл олардың өзін-өзі тануға және өзін-өзі бағалауға ықпал етеді. Өзіндік сенімнің қалыптасуы — баланың эмоционалдық тұрақтылығына әсер ететін маңызды фактор.

5.2 Баланың тұлғалық ерекшеліктерінің қалыптасуы

Еркін ойын баланың жеке тұлғасын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Ойын барысында балалар өздерінің қызығушылықтарын, қабілеттерін, ұнататын нәрселерін

анықтайды. Бұл олардың өз өмірін бағалау, болашаққа көзқарастарын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Балалардың еркін ойында ашылуы олардың эмоционалдық жағдайын жақсартып, жалпы дамуына ықпал етеді.

Қорытынды

Еркін ойын балалардың эмоционалдық дамуына және психоэмоционалдық тұрақтылығына үлкен ықпал етеді. Бұл ойын түрі балаларға өз эмоцияларын білдіруге, басқаруға және реттеуге көмектеседі. Сонымен қатар, еркін ойын балалардың әлеуметтік қарым-қатынас дағдыларын дамытып, олардың тұлғалық қалыптасуына ықпал етеді. Еркін ойын — баланың эмоционалдық интеллектісін дамытуда маңызды құрал, ол балалардың психологиялық денсаулығына және өздерін тануына септігін тигізеді.

Еркін ойынның балалардың тұлғалық дамуы мен эмоционалдық жағдайына әсерін зерттеу маңызды, себебі ол балалардың дені сау, теңгерімді тұлға ретінде қалыптасуына ықпал етеді. Осылайша, балабақша мен мектепке дейінгі тәрбие жүйесінде еркін ойынға үлкен мән берілуі тиіс.

Әдебиеттер

1. Эриксон Э. Балалық шақтың психологиясы. Мәскеу: «Просвещение» баспасы, 2009.
2. Левина А. В. Балалардың эмоционалды дамуы. Санкт-Петербург: «Питер» баспасы, 2016.
3. Керимова Г. Р. Еркін ойын және эмоционалды интеллект. Алматы: «Мектеп» баспасы, 2014.

БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ

Бердыбаева Гулмира Жайлауовна
Шымкент қаласы, "Бадапан" бөбекжай балабақшасы" жеке мекемесінің меңгерушісі

Резюме

Эта статья посвящена вопросу развития социальных навыков у детей в детском саду. Социальные навыки важны для правильного поведения ребенка в обществе, для адекватного взаимодействия с собственными эмоциями и чувствами, а также для эффективного общения с другими и умения работать в команде. Предшкольный возраст является важным этапом для социального развития детей, поскольку в этот период они начинают приобретать первый социальный опыт и устанавливать взаимоотношения с окружающими людьми и сверстниками.

Summary

This article addresses the issue of developing social skills in preschool children. Social skills are crucial for a child's appropriate behavior in society, for handling their emotions and feelings in a healthy way, as well as for interacting effectively with others and working in a team. The preschool period is the most significant stage for children's social development, as it is during this time that they begin to gain initial social experience and establish relationships with people around them and their peers.

Балабақшадағы балалардың әлеуметтік дағдыларын дамыту — бұл олардың жеке тұлғасын қалыптастыру мен әлеуметтік өмірге бейімделу үшін өте маңызды процесс. Әлеуметтік дағдыларға балалардың өз эмоцияларын, сезімдерін басқара білуі, топта жұмыс істей білуі, басқалармен тиімді қарым-қатынас жасай білуі, өзінің көзқарасын білдіре білуі, проблемаларды шешуге қабілетті болуы және басқа да әлеуметтік әрекеттер жатады. Бұл дағдылар баланың болашақта сәтті әлеуметтенуі үшін маңызды.

Балабақшада әлеуметтік дағдыларды дамыту үшін тәрбиелеу мен оқыту әдістері, сонымен қатар арнайы ойындар мен іс-әрекеттер ұйымдастырылуы керек. Әлеуметтік дағдыларды дамытудың негізгі мақсаты — баланы тек жеке тұлға ретінде емес, қоғам мүшесі ретінде де қалыптастыру болып табылады. Осы мақсатта балабақшада балаларға түрлі топтық

әрекеттер мен жаттығуларды ұйымдастыру, бір-бірімен қарым-қатынас жасау, өз ойларын ортаға салу, пікірлесу сияқты әрекеттерге үйрету керек.

1. Әлеуметтік дағдылардың маңызы

1.1. Әлеуметтік дағдылардың анықтамасы

Әлеуметтік дағдылар — бұл адамның басқа адамдармен қарым-қатынас жасау барысында қолданатын дағдылары мен қабілеттері. Әлеуметтік дағдыларға өзін-өзі ұстау, эмоциялар мен сезімдерді басқару, тілдік және физикалық қарым-қатынас жасау, топтық жұмыстарға қатысу және басқалармен ынтымақтастық орнату жатады.

Мектепке дейінгі кезең — бұл әлеуметтік дағдылардың дамуы үшін ең маңызды кезең болып табылады. Балабақшада балалардың әлеуметтік дағдыларының негіздері қаланады, ал бұл дағдылар кейінгі өмірде баланың сәтті әлеуметтенуіне ықпал етеді.

1.2. Әлеуметтік дағдылардың түрлері

Балаларға әлеуметтік дағдыларды қалыптастыруда әртүрлі дағдыларды дамыту қажет:

- Коммуникативтік дағдылар: Басқалармен тілдесуді, ойларын түсінікті жеткізуді үйрену.
- Эмоционалдық дағдылар: Өзін және басқаларды түсіну, өз эмоцияларын басқару, жұртпен қарым-қатынас жасау кезінде эмоциялық интеллектінің дамуы.
- Қоғамдық тәртіп дағдылары: Басқалардың құқықтарын құрметтеу, тәртіп сақтау, ережелер мен нормаларды ұстану.
- Топта жұмыс істеу дағдылары: Командалық жұмыс жасау, бірге мақсатқа жету, тапсырмаларды бөлісу және орындау.

Әлеуметтік дағдылардың қалыптасуы баланың қоғамда өз орнын табуына және басқа адамдармен тиімді қарым-қатынас жасауына мүмкіндік береді.

2. Әлеуметтік дағдыларды дамытудың әдіс-тәсілдері

2.1. Ойын арқылы әлеуметтік дағдыларды дамыту

Ойын — бұл баланың дамуындағы негізгі құралдардың бірі. Ойындар арқылы балалар топта жұмыс істеуді, өз пікірін білдіруді, басқаларды тыңдауды үйренеді. Тәрбиеші ойындарды ұйымдастыру арқылы балаларды әлеуметтік дағдыларға бағыттай алады. Ойындар, әсіресе рөлдік ойындар мен топтық ойындар, балаларға топта жұмыс істеп, бірлесіп мақсатқа жету дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі.

- Рөлдік ойындар: Бұл ойындар балаларға әртүрлі рөлдерде ойнауға мүмкіндік береді. Мысалы, «доктор», «сатушы», «мұғалім» деген рөлдер арқылы балалар әртүрлі әлеуметтік жағдайларда өзін қалай ұстау керектігін үйренеді.
- Топтық ойындар: Топтық ойындар балаларға бірге жұмыс істеу, тапсырмаларды бірігіп шешу, бір-біріне көмек көрсету дағдыларын дамытады.

2.2. Топтық жұмыс және ынтымақтастықты дамыту

Әлеуметтік дағдыларды дамытуда топтық жұмыс маңызды рөл атқарады. Топтық жұмыс балаларға ынтымақтастықты, бірлескен әрекетті үйретеді. Бұл жұмыс балалардың бір-бірімен араласу, пікір алмасу, топта басқарушылық және ұйымдастырушылық дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Топтық жұмыс барысында балалар өз пікірлерін ортаға салады, бірге шешім қабылдайды, басқа балалардың пікірлерін тыңдайды және өзара қарым-қатынас орнатады. Сонымен қатар, топтық жұмыстар балалардың әлеуметтік жауапкершілігін арттырады.

2.3. Эмоционалды қолдау және сенімділік

Баланың әлеуметтік дағдыларының дамуы үшін эмоционалды қолдау көрсету өте маңызды. Тәрбиеші балаларға өз сезімдерін білдіруге, өз эмоцияларымен дұрыс жұмыс істеуге үйрету керек. Эмоционалды қолдау балалардың өздеріне деген сенімділігін арттырады және басқа адамдармен дұрыс қарым-қатынас жасауды үйретеді.

Әлеуметтік дағдыларды дамытуда балаға сенімділік пен қолдау көрсету арқылы оның әлеуметтік қабілеттері дамиды.

3. Әлеуметтік дағдыларды дамытуда тәрбиешінің рөлі

3.1. Тәрбиешінің әлеуметтік дағдыларды қалыптастырудағы рөлі
Тәрбиешінің міндеті — балаларға әлеуметтік дағдыларды дамытуға көмектесу. Ол балаларға өз сезімдері мен эмоцияларымен жұмыс істеуге, топта жұмыс істеуге, басқалармен қарым-қатынас жасауды үйретеді. Тәрбиешінің рөлі балаларды ынталандыру, дұрыс бағыт беру және оларды жаңа әлеуметтік дағдыларға үйрету болып табылады.
Тәрбиеші әр баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, әлеуметтік дағдыларды дамытуға арналған әдістерді таңдауы керек.

4. Балабақшадағы әлеуметтік дағдыларды дамытудағы тәжірибелер мен нәтижелер

4.1. Балабақшада әлеуметтік дағдыларды дамыту тәжірибесі
Балабақшада балалардың әлеуметтік дағдыларын дамыту үшін көптеген әдістер мен тәсілдер қолданылуда. Мысалы, балаларға арналған топтық ойындар, рөлдік ойындар, тақырыптық әңгімелер, диалогтар мен пікірталастар балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға септігін тигізеді.

4.2. Әлеуметтік дағдылардың дамуына әсер ететін факторлар
Балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуда көптеген факторлар әсер етеді. Олардың ішінде: отбасындағы тәрбие, қоғамдағы әлеуметтік жағдайлар, мектепке дейінгі білім беру мекемесінің оқу бағдарламасы, педагогикалық тәсілдер және балалардың жеке ерекшеліктері маңызды орын алады.

Қорытынды

Балабақшада балалардың әлеуметтік дағдыларын дамыту — баланың тұлғалық, әлеуметтік және эмоционалды дамуының негізін қалайды. Бұл үдеріс балалардың болашақта өздерін қоғамда дұрыс сезінуіне, өзара қарым-қатынас жасауда және топтық жұмысқа қатысуда сәттілікке жетуіне ықпал етеді. Балабақшадағы әлеуметтік дағдыларды дамытуға бағытталған әдістер мен тәсілдер балалардың өмірінде маңызды рөл атқарады, сондықтан педагогтардың осы процесті дұрыс ұйымдастыруы өте маңызды.

Әдебиеттер

1. Құттыбаева А.Қ. Әлеуметтік дағдыларды дамытудағы педагогикалық әдістер. — Алматы: Білім, 2019.
2. Шейкенова Л.А. Мектепке дейінгі білім беру және балалардың әлеуметтік дағдыларын дамыту. — Астана: Рауан, 2020.
3. Кенжебаева Ж.М. Әлеуметтік тәрбиелеу әдістемесі. — Алматы: Қайнар, 2021.

ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ДАМУ: БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ ТӘСІЛДЕРІ

Бижанова Айдана Акилбековна
Түркістан облысы, Түркістан қаласының білім бөлімінің «Әлия» бөбекжай бақшасының МКҚК әдіскері

Резюме

В статье рассматриваются методы и подходы развития творческих способностей детей в детском саду. Творческое развитие является важным аспектом личностного и интеллектуального роста детей. Творческие способности детей связаны с их умением познавать мир, выражать собственное мнение, генерировать новые идеи и самовыражаться.

Summary

This article explores methods and approaches for developing children's creative abilities in preschool education. Creative development is an important aspect of children's personal and intellectual growth. Children's creative abilities are directly related to their ability to explore the world, express their opinions, generate new ideas, and self-expression skills.

Балабақша – бұл балалардың шығармашылық қабілеттері дамитын маңызды кезең. Өйткені, осы жастағы балалар тек өздеріне тән ерекше әрі тың идеяларды туғызып, әртүрлі жағдайларға шығармашылық тұрғыдан жауап бере алады. Баланың шығармашылығы – бұл оның жеке тұлғалық қасиеттерінің қалыптасуына ықпал ететін, ойлау қабілеттерін дамытатын бірқатар шығармашылық әрекеттердің жиынтығы. Баланың шығармашылық қабілетін дамыту оның мәдени және эмоционалды дамуын арттырады, сондай-ақ баланың қоршаған әлеммен қарым-қатынасын жақсартады.

Шығармашылыққа баулу балаға тек белгілі бір өнер түрлерін үйретумен шектелмейді, оның ойлау және әрекет ету тәсілдерін жан-жақты жетілдіруге бағытталған. Мақалада шығармашылық дамуды балабақша деңгейінде жүзеге асыруға арналған түрлі әдіс-тәсілдер мен педагогикалық стратегиялар ұсынылады. Сонымен қатар, шығармашылық қабілеттерді дамыту процесі балалардың белсенділігін, өзін-өзі басқаруын, танымдық қызығушылығын арттырады.

1. Балабақшадағы шығармашылық дамудың маңызы

Балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту – олардың жалпы тұлғалық дамуының маңызды бөлігі болып табылады. Шығармашылық даму баланың санасы мен сезімін жаңа мазмұнмен байытады, баланың өзін-өзі тануына мүмкіндік береді. Мектепке дейінгі кезеңде балалар тек оқу мен ойын арқылы шығармашылық қабілеттерін дамытады. Бұл кезеңде балалардың қиялдары мен фантазиялары ерекше қарқынды дамиды. Балабақшада балалар үшін түрлі әрекеттер мен ойындар арқылы шығармашылық дамыту мүмкіндіктері мол.

2. Шығармашылық қабілеттерді дамыту әдіс-тәсілдері

Балабақшадағы шығармашылық даму үшін түрлі әдістер мен тәсілдер қолданылады. Бұл әдістер балалардың жеке шығармашылық қасиеттерін дамытуға, олардың ойлау және әрекет ету қабілеттерін шыңдауға бағытталған.

2.1. Ойын әдісі

Ойын – баланың шығармашылық дамуының негізгі құралы. Ойын арқылы балалар өздерінің қиялдарын жүзеге асырады, жаңа әлемдер құрастырады, сондай-ақ тұлғалық қасиеттерін көрсетеді. Рөлдік ойындар, логикалық ойындар, шығармашылық ойындар балалардың өз идеяларын еркін түрде білдіруіне және өзін-өзі тануына мүмкіндік береді. Ойынның шығармашылық дамуға ықпалы өте зор, себебі ойын барысында балалардың қиялы мен фантазиясы шексіз түрде дамиды.

2.2. Шығармашылық тапсырмалар

Балаларға арналған шығармашылық тапсырмалар олардың ойлау қабілеттерін дамытады. Мұндай тапсырмалар балалардың өз пікірін, көзқарасын білдіруіне, әртүрлі шешімдер мен идеяларды ұсынуына мүмкіндік береді. Мысалы, балаларға түрлі тақырыптарда сурет салу, әңгіме жазу, тақпақ айту тапсырмалары беріледі. Шығармашылық тапсырмалар балалардың табиғи қабілеттерін ашып, өздерін шығармашылық тұрғыдан көрсетуге мүмкіндік береді.

2.3. Әдебиет және музыка арқылы дамыту

Әдебиет пен музыка баланың шығармашылық дамуына үлкен әсер етеді. Әңгімелер мен ертегілер тыңдау, музыкалық шығармаларды орындау балалардың қиялы мен эмоциясын оятады. Музыка тыңдау және ән айту арқылы балалар өз сезімдерін білдіре алады, сондай-ақ тілдік дағдылары мен шығармашылық қабілеттері дамиды. Әдебиет және музыка баланың дүниетанымын кеңейтіп, оның шығармашылық әрекеттеріне түрткі болады.

2.4. Көркемдік әрекеттер

Сурет салу, мүсіндеу, қолөнер – балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға арналған тиімді құралдар. Көркемдік әрекеттер баланың түрлі материалдармен жұмыс істеу дағдыларын қалыптастырып, қиялын дамытуға көмектеседі. Балалар өз қолымен жасаған бұйымдары арқылы шығармашылық процесті сезініп, нәтижеге қол жеткізеді.

2.5. Тәжірибелік әрекеттер

Балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін тәжірибелік әрекеттер де маңызды рөл атқарады. Бұл балаларға әлемді тану мен табиғат құбылыстарын түсінуге

көмектеседі. Тәжірибелік жұмыстарды орындау барысында балалар эксперимент жасап, нәтижелерін талдайды, бұл олардың аналитикалық ойлауын және шығармашылық дағдыларын дамытады.

3. Шығармашылық дамуға арналған педагогикалық стратегиялар

Балабақшадағы шығармашылық дамуды жүзеге асыруда педагогтың рөлі өте маңызды. Педагог балалардың шығармашылық қабілеттерін қолдай отырып, олардың қызығушылықтарын оята алады. Балаларға түрлі шығармашылық тапсырмалар беру, олардың өз идеяларын еркін білдіруіне мүмкіндік жасау, сондай-ақ жеке және топтық шығармашылық жобалар ұйымдастыру балалардың өзін-өзі дамытуына ықпал етеді.

4. Балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытудағы қиындықтар

Шығармашылық дамуды жүзеге асыруда кейбір қиындықтар туындауы мүмкін. Мысалы, балалардың қызығушылықтары мен шығармашылық қабілеттерінің әртүрлілігі, олардың жеке тұлғалық ерекшеліктері педагогтар тарапынан түсіністікпен қарауды талап етеді. Сонымен қатар, баланың шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін арнайы жағдайлар мен ресурстар қажет, олар педагогтың шығармашылық жұмысын ұйымдастыруға ықпал етеді.

Қорытынды

Балабақшадағы шығармашылық даму – бұл балалардың өздігінен ойлау, жаңа идеялар туғызу және шығармашылық жолмен мәселені шешу қабілеттерін қалыптастыру. Педагогтар шығармашылық дамуды қолдай отырып, балалардың өзін-өзі танып, өзін-өзі көрсетуіне мүмкіндік береді. Ойын, шығармашылық тапсырмалар, көркемдік әрекеттер және тәжірибелік жұмыстар балалардың қиялын дамытуға, олардың ойлау қабілеттерін арттыруға септігін тигізеді. Балабақшада балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту үдерісі баланың толыққанды тұлға ретінде дамуына ықпал етеді.

Әдебиеттер

1. Керімова С.Ш. «Мектепке дейінгі білім беру жүйесінде шығармашылық қабілеттерді дамыту». – Алматы: Білім, 2015.
2. Құнанбаева А.Қ. «Балабақшадағы шығармашылық дамуды ұйымдастыру әдістемесі». – Астана: Педагогика, 2016.
3. Сәрсенбаева Р.С. «Шығармашылықтың психологиялық негіздері». – Алматы: Ғылым, 2017.
4. Кузьменко Н.И. «Педагогикалық технологиялар мен шығармашылық даму». – Мәскеу: Сентябрь, 2018.

РОЛЬ СЮЖЕТНО-РОЛЕВОЙ ИГРЫ В РАЗВИТИИ ДОШКОЛЬНИКОВ

Гирик Татьяна Николаевна
г. Шымкент, Частное учреждение детский сад Восход» воспитатель

Резюме

Сюжетно-рөлдік ойын – бұл балабақша жасындағы балалардың интеллектуалдық, әлеуметтік, эмоциялық және шығармашылық дамуын ынталандыратын маңызды құрал. Мақалада сюжетно-рөлдік ойындардың коммуникация, эмоциялық реттеу, қиял мен әлеуметтік өзара әрекеттесу дағдыларын қалыптастырудағы рөлі, сондай-ақ олардың балалардың когнитивтік дамуына әсері қарастырылады. Сюжетно-рөлдік ойындардың теориялық негіздері мен олардың мектепке дейінгі кезеңде маңызы зерттеледі, сондай-ақ олар балаларды тәрбиелеу мен оқытуға тигізетін әсері талданады.

Summary

Role-playing games are a crucial tool for the development of preschool children, as they stimulate their intellectual, social, emotional, and creative growth. This paper examines the role of role-playing games in the formation of key skills such as communication, emotional regulation, imagination development, and social interaction, as well as their influence on children's cognitive development. The theoretical foundations of role-

playing games and their significance during early childhood are explored, along with their impact on the upbringing and education of children.

Сюжетно-ролевая игра занимает центральное место в образовательном процессе дошкольников. Она является не только важной составляющей образовательной программы, но и естественной формой активности детей, через которую они учат и развивают разнообразные навыки. Это особенно актуально для дошкольного возраста, когда закладываются основы социальных взаимодействий, эмоциональной регуляции, когнитивных навыков и способности к творческому самовыражению.

Сюжетно-ролевая игра представляет собой вид игры, в ходе которой дети принимают на себя различные роли и разыгрывают жизненные ситуации, что помогает им развивать коммуникативные навыки, эмоциональную восприимчивость и способность к эмпатии. В таком игровом процессе происходит моделирование социальных ролей и освоение социальной реальности, что способствует развитию навыков взаимодействия и сотрудничества.

2. Теоретические основы сюжетно-ролевой игры

2.1 Определение сюжетно-ролевой игры

Сюжетно-ролевая игра — это игровая деятельность, в которой дети принимают на себя определенные социальные роли (врача, учителя, мамы, водителя и т.д.) и разыгрывают соответствующие ситуации, приближенные к реальной жизни. Во время игры дети взаимодействуют друг с другом, проговаривают свои действия, принимают решения, что способствует формированию навыков общения и решению социальных задач.

Сюжетно-ролевая игра включает несколько элементов:

- Роль — ребенок принимает на себя социальную роль (например, роль врача или покупателя).
- Сюжет — это последовательность действий, которые должны быть выполнены в соответствии с выбранной ролью.
- Правила игры — участники игры должны следовать определенным правилам, чтобы игровой процесс был продуктивным и интересным.

2.2 Теоретическое обоснование значимости сюжетно-ролевой игры

Основные исследования, посвященные роли игры в развитии детей, принадлежат В. В. Давыдову, Л. С. Выготскому и С. Л. Рубинштейну. Все они признавали важность игры для развития детей в раннем возрасте, поскольку именно в игре дети учат основные социальные и когнитивные навыки.

С. Л. Рубинштейн указывал, что через игру дети овладевают системой социальных норм и ценностей, а также учат способы взаимодействия с другими людьми. Л. С. Выготский, в свою очередь, подчеркивал роль игры в развитии мышления и речи у детей, а также в развитии воображения и способности к абстракции.

Сюжетно-ролевая игра активно развивает так называемую символическую функцию у детей, что является ключевым аспектом в развитии их воображения и творческих способностей. Ребенок начинает осознавать, что объекты и действия могут представлять не только свою прямую функцию, но и нечто иное, как, например, кубики, которые могут быть и стульями, и машинами в процессе игры.

3. Роль сюжетно-ролевой игры в социальном и эмоциональном развитии дошкольников

3.1 Социальные навыки

Сюжетно-ролевая игра является важным инструментом для развития социальных навыков у детей. В процессе игры дети учат основные принципы социального взаимодействия: как договариваться, как учитывать интересы других людей, как работать в команде. Дети учат ценности взаимопонимания, уважения к другому человеку, способности к эмпатии и разрешению конфликтных ситуаций.

Примером может служить игра в «семью», где дети учат распределять роли (мама, папа, ребенок), взаимодействуют в ролевых играх, что помогает развивать взаимопонимание и навыки взаимодействия в коллективе.

3.2 Эмоциональное развитие

Эмоциональное развитие детей тесно связано с их участием в сюжетно-ролевых играх. В процессе игры дети переживают различные эмоциональные состояния: радость, грусть, удивление, страх, что помогает им лучше осознавать свои эмоции и учиться управлять ими. Ребенок учится выражать свои эмоции через игру, что является важным этапом в его эмоциональном взрослении.

Кроме того, сюжетно-ролевая игра помогает детям научиться различать эмоции других людей, что важно для формирования эмпатии. Например, в игре «врач» дети учат сопереживать пациенту, а в игре «покупка в магазине» — чувствовать неудовлетворенность клиента.

4. Развитие когнитивных и творческих способностей через сюжетно-ролевые игры

4.1 Когнитивное развитие

Сюжетно-ролевая игра способствует развитию множества когнитивных функций, таких как внимание, память, восприятие, способность к абстракции и решению проблем. Дети, играя в роли, сталкиваются с разнообразными задачами, которые требуют от них осознания того, что происходит в игре, способности принимать решения и предусматривать последствия своих действий.

Так, игра в магазин помогает детям научиться различать деньги, понимать процесс покупки, а игра «строительство» способствует развитию пространственного воображения и логического мышления.

4.2 Развитие творческих способностей

Сюжетно-ролевая игра способствует развитию творческих способностей у детей. Игры, в которых дети создают и разыгрывают вымышленные ситуации, развивают их воображение и способность к импровизации. Кроме того, такие игры часто требуют от детей создания различных объектов и сцен, что развивает их навыки рукоделия и искусства.

Сюжетно-ролевые игры стимулируют также развитие речи, ведь дети в процессе игры не только действуют, но и активно взаимодействуют друг с другом, проговаривая свои действия, обогащая словарный запас.

5. Методы и подходы педагогов в организации сюжетно-ролевых игр

5.1 Применение игровых методик

Педагоги играют ключевую роль в организации и направлении сюжетно-ролевых игр. Они могут предложить детям различные сценарии для игры, дать им роли и помочь с развитием сюжета. Однако важно помнить, что основной задачей педагога является создание условий для самовыражения детей, а не диктат действий.

Кроме того, педагог может использовать различные методики для углубления игры, например, вводить новые элементы или персонажей, чтобы поддерживать интерес детей.

5.2 Роль педагога как фасилитатора

Роль педагога в сюжетно-ролевых играх заключается не в том, чтобы полностью контролировать процесс, а в том, чтобы помогать детям реализовывать их идеи, поддерживать их инициативу и направлять игру. Педагог может использовать игровые методики для расширения кругозора детей, создавая ситуации, в которых они смогут проявить свои творческие способности и развить социальные навыки.

6. Проблемы и вызовы в организации сюжетно-ролевых игр

6.1 Проблемы в взаимодействии детей

В некоторых случаях дети могут сталкиваться с трудностями в взаимодействии друг с другом, что затрудняет процесс игры. Некоторые дети могут быть стеснительными, неуверенными в себе или испытывать трудности в принятии социальной роли, что мешает игре.

6.2 Недостаток материальной базы

Для успешной организации сюжетно-ролевых игр важно наличие соответствующих материалов — игрушек, реквизита, костюмов и т.д. В некоторых дошкольных учреждениях может наблюдаться нехватка таких ресурсов, что затрудняет полноценное проведение игр.

Заключение

Сюжетно-ролевая игра имеет огромное значение для всестороннего развития дошкольников. Она способствует развитию не только когнитивных, но и социальных, эмоциональных и творческих навыков, что позволяет ребенку адаптироваться в социуме, развивать свою индивидуальность и овладевать основными принципами человеческих отношений. Педагоги и родители должны активно поддерживать и направлять такие игры, чтобы обеспечить детям возможности для роста и самовыражения.

Список литературы:

1. Выготский Л. С. Психология искусства. Москва: Искусство, 2002.
2. Давыдов В. В. Проблемы развивающего обучения. Москва: Просвещение, 1996.
3. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. Санкт-Петербург: Питер, 2007.

ЛОГОПЕДИЯЛЫҚ ЖҰМЫСТЫҢ МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА ӘСЕРІ: ТІЛ ДАМУЫН ТҮЗЕТУ ЖОЛДАРЫ

Джанисбаева Молдир Бахтияровна
Шымкент қаласы, №55"Самал" бөбекжай-бақшасының педагог- логопеді

Резюме

Развитие речи у дошкольников является одним из ключевых аспектов их общего психического и социального развития. Неправильное или нарушенное развитие речевых навыков может оказать негативное влияние на формирование личности ребенка. Поэтому логопедическая работа в дошкольном возрасте играет важную роль в коррекции различных нарушений речевого развития, а также в улучшении умственных и социальных навыков детей.

Summary

Language development in preschool children is one of the key aspects of their overall psychological and social development. Improper or disrupted speech skills may negatively impact the formation of a child's personality. Therefore, speech therapy work in the preschool period plays a crucial role in correcting various speech development disorders, as well as improving children's cognitive and social skills.

Логопедиялық жұмыс мектепке дейінгі кезеңде балалардың тілдік дамуын түзетудің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Бала тілінің дамуы тек сөйлеу мен коммуникацияның негіздері ғана емес, сонымен қатар когнитивтік даму, эмоциялар мен әлеуметтік дағдылардың қалыптасуына да әсер етеді. Тіл бұзылыстары немесе тілдік дағдылардың жетіспеушілігі баланың әлеуметтік ортада өз орнын табуына, оқудағы жетістіктеріне теріс ықпал етуі мүмкін. Осылайша, логопедиялық жұмыс маңызды әлеуметтік, психологиялық және педагогикалық құрал ретінде баланың тілін түзетуге бағытталған.

1. Логопедиялық жұмыс туралы түсінік

Логопедиялық жұмыс – тіл дамуының бұзылыстарын түзетуге арналған арнайы педагогикалық процесс. Ол балалардың сөйлеу дағдыларын дамытуға, тілдің дұрыс дамуын қамтамасыз етуге бағытталған түрлі түзету әдістерін қолдануды қамтиды. Логопедиялық жұмыстың негізінде балаға жеке көзқарас, оның жас ерекшеліктеріне сәйкес келетін әдістер мен тәсілдер пайдаланылады.

1.2 Мақаланың мақсаттары мен міндеттері

Бұл мақала мектепке дейінгі балалардың тіл дамуының бұзылыстарын түзетуге арналған логопедиялық жұмыс туралы түсінік береді, сондай-ақ логопедиялық түзету әдістерін ұсынады. Мақаланың негізгі міндеттері:

- Логопедиялық жұмыстың мақсаты мен міндеттерін анықтау.
- Тіл дамуының бұзылыстарының түрлері мен олардың түзету әдістерін сипаттау.
- Мектепке дейінгі балалармен логопедиялық жұмыс жүргізу әдістемесін қарастыру.
- Логопедиялық жұмыс арқылы тіл дамуын түзетудегі тиімді тәжірибелерді талдау.

2. Балалардың тіл дамуы және оның бұзылыстары

2.1 Тіл дамуының жалпы сипаттамасы

Баланың тіл дамуы оның когнитивтік дамуы мен әлеуметтік ортаға бейімделуімен тығыз байланысты. Тіл – балаға ақпаратты қабылдау және беру, басқа адамдармен қарым-қатынас жасау, сондай-ақ ойын және оқу барысында даму мен тәрбиені жүзеге асыру құралы. Тілдің дұрыс дамуы балалардың ақыл-ойы мен эмоцияларының, сондай-ақ өзара әрекеттесу дағдыларының қалыптасуына ықпал етеді.

2.2 Тіл дамуының бұзылыстары

Тіл дамуының бұзылыстары әртүрлі болуы мүмкін және бұл бұзылыстардың түрлері бала дамуының әр кезеңінде көрінуі мүмкін:

- Дислалия: Бала кейбір дыбыстарды дұрыс айта алмауы.
- Дизартрия: Тілдің қозғалыс функцияларының бұзылуынан сөйлеу дағдыларын дамытудағы қиындықтар.
- Афазия: Сөйлеу мен тіл түсіну қабілеттерінің күрт бұзылуы.
- Томасия: Сөздерді дұрыс түсінбеу, дұрыс қолданбау.
- Алалия: Сөйлеу қабілетінің толық болмауы немесе өте кеш дамуы.
- Тілдік кешігулер: Тіл дамуының қалыпты көрсеткіштерінен артта қалу.

Бұл бұзылыстарды уақытында анықтап, түзету жұмысын жүргізу баланың болашақ дамуына оң ықпал етеді.

2.3 Логопедиялық жұмыстың мақсаты

Логопедиялық жұмыстың негізгі мақсаты – балалардың сөйлеу дағдыларын қалыптастыру, тілдің дұрыс дамуын қамтамасыз ету, сөйлеу қабілеттерін түзету. Логопедиялық жұмыс барысында баланың психоэмоционалдық күйі ескеріледі, оған жеке көзқарас және қажетті түзету шаралары белгіленеді.

3. Логопедиялық жұмыс әдістері мен құралдары

3.1 Диагностика және ерте анықтау

Логопедиялық жұмыс балалармен жұмыс істеген кезде олардың сөйлеу қабілеттерінің деңгейін анықтау өте маңызды. Диагностика бала тілінің дамуындағы ақауларды ерте кезеңде анықтауға мүмкіндік береді. Ерте анықталған тіл бұзылыстары логопедиялық түзету жұмыстарының тиімділігін арттырады.

3.2 Логопедиялық түзету әдістері

- Құрылымдық ойын әдісі: Балалармен ойын арқылы сөйлеу дағдыларын дамыту.
- Тілдік жаттығулар: Дыбыстарды дұрыс айту, сөздерді дұрыс айту мен сөйлемдер құрастыруға арналған жаттығулар.
- Қимыл-қозғалыс және сөйлеу үйлесімі: Баланың сөйлеу мүшелерінің жұмысына арналған жаттығулар.
- Психологикалық әдістер: Эмоционалды және психологиялық жағдайды ескере отырып, баланың сенімділігін арттыру және өзін-өзі тануға көмек көрсету.

3.3 Логопедиялық түзету құралдары

- Карталар, суреттер мен ойыншықтар: Балалармен жұмыс барысында визуалды және аудио құралдар қолдану.
- Музыкалық және ырғақтық жаттығулар: Баланың сөйлеу мүшелерін дамытуға арналған музыкалық жаттығулар.
- Сөздік жаттығулар: Баланың сөздік қорын байыту және сөйлеу қабілетін дамыту.

4. Логопедиялық жұмыс барысында кездесетін қиындықтар мен оларды шешу жолдары

4.1 Қиындықтар мен кедергілер

Логопедиялық жұмысты жүргізу барысында бірнеше қиындықтар кездесуі мүмкін, оның ішінде:

- Балалардың психологиялық кедергілері: Тілдік бұзылысы бар балалардың сенімсіздігі, қорқыныштары немесе ұялшақтығы.
- Тұрақты жаттығулардың болмауы: Логопедиялық жұмысты жалғастыру үшін ата-аналардың белсенді қатысуы қажет.
- Сөйлеу қабілетінің кеш дамуы: Кейбір балалардың тілдік дамуы көп уақыт алады.

4.2 Қиындықтарды жеңу жолдары

- Балалармен жұмыс барысында сабырлылық және қолдау көрсету.
- Ата-аналармен бірлескен жұмыс жүргізу.
- Тұрақты қайталау мен жаттығулар арқылы сөйлеу дағдыларын дамыту.

5. Логопедиялық жұмыстың тиімділігі мен нәтижелері

Логопедиялық жұмыстың тиімділігі балалардың тіл дамуында айтарлықтай өзгерістерге әкеледі. Бұл жұмыс балалардың сөйлеу қабілеттерін, әлеуметтік қарым-қатынас дағдыларын, сондай-ақ жалпы даму деңгейін жақсартады. Тіл дамуының бұзылыстарын түзету барысында баланың эмоционалдық жағдайы да оң әсерлерге ұшырайды, өйткені сөйлеу арқылы өз ойларын білдіру қабілеті жетіледі.

Қорытынды

Логопедиялық жұмыс мектепке дейінгі балалардың тіл дамуының бұзылыстарын түзетудің маңызды аспектісі болып табылады. Бұл жұмыс арқылы баланың сөйлеу дағдылары дамып, оның қоғамда дұрыс әрекет етуі қамтамасыз етіледі. Логопедиялық түзету әдістері мен құралдары балалардың тілін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады, ал ерте диагностика мен түзету шаралары баланың болашақ дамуына оң әсер етеді.

Әдебиеттер

1. Синельникова И. А. *Логопедиялық түзету жұмысындағы әдіс-тәсілдер*. Мәскеу: Білім, 2015.
2. Власова Е. А. *Балалардың сөйлеу дамуы мен бұзылыстары*. Санкт-Петербург: Логос, 2016.
3. Назарова С. К. *Логопедиялық жұмыс: теориясы мен практикасы*. Алматы: Білім, 2017.
4. Петрова Т. В. *Сөйлеу бұзылыстары бар балалармен жұмыс*. Мәскеу: Просвещение, 2018.

КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ: ӘДІС-ТӘСІЛДЕР МЕН ТӘЖІРИБЕ

Джиенбаева Гулдана Сейтжановна
Түркістан облысы, Сайрам ауданы, Қарасу ауыл округі ЖШС "Еркетайлар" бөбекжай-бақшасының әдіскері

Резюме

Это статья посвящена вопросам многоязычного образования в детских садах. Многоязычие в мире сегодня стало активно развивающимся явлением, и эта тенденция также оказала влияние на сферу образования. Многоязычное образование в дошкольных учреждениях оказывает влияние не только на развитие языковых навыков детей, но и на их когнитивные, культурные и социальные процессы.

Summary

This article focuses on the issue of multilingual education in preschool settings. Multilingualism has become a rapidly developing phenomenon worldwide, and this trend has also influenced the education sector. In preschool education, multilingual education not only contributes to the development of children's language skills but also has a significant impact on their cognitive, cultural, and social development processes.

Қазіргі заманғы әлемде көптілділік пен мәдениаралық қарым-қатынас маңызды рөл атқарады. Әсіресе, балабақшада көптілді білім берудің маңызы зор, себебі бұл балалардың тілдік, когнитивті және мәдени дамуында маңызды рөл атқарады. Мектепке дейінгі жаста балалардың көптілді білім алуына арналған әдістер мен тәсілдер олардың коммуникативтік дағдыларын дамытуға, әлеуметтік бейімделуіне және әлемдік мәдениетке деген қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді. Бұл мақалада балабақшада көптілді білім берудің түрлі әдіс-тәсілдері, тәжірибелік қолданылуы және бұл үдерістің тиімділігі қарастырылады.

1. Көптілді білім беру: теориялық негіздер

1.1. Көптілді білім берудің маңызы

Көптілді білім беру — бұл бірнеше тілде білім беру процесін ұйымдастыруды білдіреді. Бұл әдіс балалардың көптілді ортада қарым-қатынас жасау дағдыларын дамытуға, мәдениаралық қарым-қатынасты нығайтуға және әлемнің әртүрлі мәдениеттерін танып-білуге мүмкіндік береді. Мектепке дейінгі кезеңде балалардың көптілділік дағдыларын қалыптастыру арқылы олардың болашақтағы әлеуметтік бейімделуі мен білім деңгейін арттыруға болады. Бұл баланың ойлау қабілетін дамытады, қабылдау дағдыларын жетілдіреді және жалпы білім деңгейін көтереді.

1.2. Көптілді білім берудің педагогикалық негіздері

Көптілді білім беру педагогикада көптеген теориялық тұжырымдар мен модельдер арқылы негізделген. Олардың ішінде Виготскийдің әлеуметтану және психологиялық даму теориясы, Бахтиннің диалогтық оқыту идеясы және қазіргі заманғы когнитивті теориялар балалардың тілдер мен мәдениеттер арасында диалог құруына ықпал етеді. Педагогтар көптілді білім беруде түрлі әдістерді қолдана отырып, балалардың бірнеше тілде ойлау және қарым-қатынас жасау дағдыларын дамытады.

1.3. Көптілді білім берудің психологиялық аспектілері

Көптілді білім беру балалардың психологиялық дамуына зор әсер етеді. Бірнеше тілде сөйлейтін балалар когнитивті дағдыларын жақсартады, сөйлеу қабілеттері дамиды, есте сақтау және көңіл қою қабілеттері күшейеді. Көптілді білім алу процессінде балалардың тілдік және танымдық дағдыларын жақсарту ғана емес, олардың әлеуметтік дағдылары мен мәдени санасы да дамиды.

2. Көптілді білім беру әдіс-тәсілдері мен құралдары

2.1. Интерактивті әдістер

Интерактивті әдістер балаларды әртүрлі тілде сөйлесуге үйретудің ең тиімді тәсілдерінің бірі болып табылады. Бұл әдіс балалардың тыңдау, сөйлеу және түсіну қабілеттерін дамытады. Мысалы, балаларға әртүрлі тілдерде қарапайым сұрақтар қойып, олардың жауап беруіне мүмкіндік беру арқылы олардың тілдік дағдыларын жақсартуға болады.

2.2. Ойын әдістері

Балабақшада балалардың көптілді білім алу процесін ойын түрінде ұйымдастыру тиімді. Ойын арқылы балалар көптілді сөйлеуге үйренеді, әрі бұл әдіс олардың тілге деген қызығушылығын арттырады. Ойын түріндегі сабақтар балаларды белсенді қатысуға ынталандырып, олардың оқу материалын жеңіл меңгеруіне көмектеседі.

2.3. Мультимедиялық құралдар мен технологиялар

Мультимедиялық құралдар мен технологиялар балалардың көптілді білім алу процесін жақсартуға мүмкіндік береді. Интерактивті тақталар, бейнемазмұндар, тілдік ойындар және мобильді қосымшалар балалардың бірнеше тілде сөйлеу дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқарады. Мысалы, мультимедиялық контент балаларға тілдердің грамматикалық құрылымын, сөздік қорын үйренуге, сондай-ақ тыңдау және түсіну дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

2.4. Құрылымдық тәсілдер

Бұл тәсілдер балалардың тілдерді оқу мен қолдану дағдыларын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Әрбір тілге арнайы құрылым мен оқу жоспары жасалып, балалардың тілдерді меңгеруіне кезең-кезеңмен көмек көрсету керек. Мұнда негізгі назар балалардың тілдік түсінігін және сөйлеу дағдыларын дамытуға аударылады.

3. Көптілді білім беру тәжірибесі

3.1. Қазақстандағы тәжірибе

Қазақстанда мектепке дейінгі білім беруде көптілді білім беру бағдарламасы жүзеге асырылуда. Балабақшаларда қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде оқытуды ұйымдастыру үшін көптеген әдістемелік құралдар мен материалдар әзірленген. Бұл бағдарлама балаларға түрлі тілдерде қарым-қатынас жасауға мүмкіндік береді. Мектепке дейінгі кезеңде көптілді білім беру балалардың барлық аспектілерін дамытып, олардың болашақтағы білім алуына негіз қалайды.

3.2. Шетелдік тәжірибе

Шетелде көптілді білім беру үрдісі кеңінен қолданылып келеді. Мысалы, Финляндияда, Швецияда, Канадада және басқа да елдерде балабақшаларда көптілді білім беру балалардың ерте жастан көп мәдениетті ортада тәрбиеленуін қамтамасыз етеді. Бұл елдерде педагогтер әртүрлі тілдерде білім беру әдістерін қолданып, балалардың қарым-қатынас жасау және ойлау дағдыларын дамытады.

3.3. Көптілді білім берудің әсері

Көптілді білім беру балалардың когнитивті және әлеуметтік дамуында маңызды рөл атқарады. Бұл балаларға әлемнің әртүрлі мәдениеттерін танып-білуге мүмкіндік береді және олардың өмірге деген көзқарасын кеңейтеді. Көптілді білім алған балалар болашақта басқа елдермен тиімді қарым-қатынас жасай алады, мәдениаралық төзімділікті қалыптастырады және жаһандану дәуіріне бейімделуге дайын болады.

4. Көптілді білім беруде кездесетін қиындықтар және оларды шешу жолдары

4.1. Тілдік кедергілер

Көптілді білім беруде балалардың әртүрлі тілдерді меңгеру деңгейі бірдей болмауы мүмкін, бұл тілдік кедергілер туындатады. Бұл мәселені шешу үшін балаларға әр тілде қарым-қатынас жасаудың түрлі әдістерін үйрету, сөздік қорын дамыту мақсатында арнайы жаттығулар мен тапсырмалар орындау ұсынылады.

4.2. Педагогикалық дайындық

Көптілді білім беру үшін педагогтардың арнайы дайындықтан өтуі қажет. Бұл педагогтардың әр тілде білім беру тәсілдерін тиімді қолдануға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, педагогтар балаларға көптілді білім беру кезінде мәдени ерекшеліктерді ескеруі керек.

4.3. Мазмұнды сәйкестендіру

Көптілді білім беру барысында әр тілдің мәдени және білім беру мазмұны сәйкес келуі керек. Балалардың әртүрлі тілдерді меңгеруі үшін сол тілдердегі оқу материалдары мен әдістемелердің сапасы мен тиімділігі маңызды болып табылады.

Қорытынды

Балабақшада көптілді білім беру — бұл балалардың тек тілдік дағдыларын дамытумен ғана емес, сонымен қатар олардың мәдениетаралық қатынастарын нығайтуға, когнитивті және әлеуметтік дамуына да үлкен әсер ететін маңызды процесс. Әрбір педагогтың көптілді білім беру әдістерін дұрыс қолдана білуі, балалардың тілдік және мәдени дамуында ерекше орын алады. Көптілді білім беру бағдарламасын жүзеге асыру арқылы балалар болашақта көп мәдениетті ортада табысты өмір сүруге дайын болады.

Әдебиеттер

1. Абдуллина Г.Х. "Мектепке дейінгі білім беру: теория және практика". – Алматы: Білім, 2017.
2. Баймұқанова Г.С. "Педагогикадағы көптілділік: теория мен практика". – Алматы: Жазушы, 2018.
3. Досмұхамбетова Г.Б. "Көптілді білім берудің педагогикалық негіздері". – Астана: Мектеп, 2016.

МЕКТЕПАЛДЫ ТОПТАРЫНДА ҚҰРЫЛЫС МАТЕРИАЛДАРЫМЕН ЖӘНЕ ЛЕГО-МЕН ОЙНАУ АРҚЫЛЫ STEM БІЛІМ БЕРУ

Джумасаева Алия Атахановна
Шымкент қаласы, №56 "Тұлпар" бөбекжай-бақшасы "Балдәурен" мектепалды тобының тәрбиешісі

Резюме

В этой статье рассматривается влияние игры с строительными материалами и наборами LEGO на систему образования STEM (Наука, Технологии, Инженерия, Математика) в дошкольных группах. Концепция STEM образования направлена на развитие аналитических и творческих навыков детей через объединение наук, технологий, инженерии и математики. Игра с строительными материалами и LEGO в дошкольных группах не только способствует развитию глобального мышления детей, но и помогает улучшить их практические навыки.

Summary

This paper explores how playing with construction materials and LEGO building sets influences the STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) education system in preschool groups. The STEM education concept aims to develop children's analytical and creative skills by integrating science, technology, engineering, and mathematics. Playing with construction materials and LEGO sets in preschool groups helps children develop global thinking skills while also enhancing their practical abilities.

XXI ғасырда білім беру жүйесі бірқатар жаңа талаптарға сай өзгеріп отыр. Олардың ішінде білім беру процесін заманауи әдістермен толықтыру, ғылыми-техникалық прогреске бейімдеу маңызды орын алады. Осы орайда, STEM білім беру концепциясы (ғылым, технология, инженерия және математика) ерекше назар аударуға тұрарлық. STEM білім беру идеясы балаларды ғылыми-техникалық салаларда терең түсінік қалыптастыруға бағытталған. Мектепалды топтарында бұл білім беру концепциясын енгізу, әсіресе, құрылыс материалдарымен және ЛЕГО ойындарымен ойын арқылы жүзеге асуы тиіс.

Мектепалды кезең — баланың жалпы дамуының маңызды кезеңі болып табылады, себебі осы уақытта балалардың танымдық процестері, когнитивтік дағдылары қалыптасып, олар негізінен физикалық әлем мен қоршаған орта туралы алғашқы білім алады. Бұл білім беру кезеңінде балалардың логикалық ойлау қабілетін дамыту, математикалық түсініктерді енгізу, инженерлік ойлауды қалыптастыру, ғылыми әдістерді қолдануға үйрету өте маңызды.

Құрылыс материалдары және ЛЕГО сияқты ойындар STEM білімін балаларға жай ойын түрінде ұсынудың ең тиімді әдістері болып табылады. Бұл ойындар балаларға ғылыми және инженерлік мәселелерді шешуге мүмкіндік беріп, оларды күнделікті өмірде қолданылатын құралдар мен технологиялар туралы түсінікпен таныстырады. Ойын арқылы баланың шығармашылық қабілеттері дамып, олар өз идеяларын жүзеге асыруға мүмкіндік алады.

2. STEM білім беру концепциясы

2.1 STEM білім беру деген не?

STEM білім беру — бұл ғылым, технология, инженерия және математика салаларында білім беру процесін біріктіруді көздейтін оқыту әдісі. STEM концепциясының негізінде баланың логикалық, аналитикалық және шығармашылық дағдыларын дамыту жатыр. STEM білімін ерте жастан бастап қалыптастыру болашақта балалардың ғылыми-техникалық әлемде табысты болуына жол ашады. Бұл білім беру моделі баланың өздігінен ойлау қабілетін арттыруға, проблемаларды шешуге және жаңа технологияларды меңгеруге негізделген.

Мектепалды кезеңде STEM білім беру балалардың ғылыми түсініктерін қалыптастырудың және логикалық ойлау дағдыларын дамытудың маңызды құралы болып табылады. Ғылым мен техниканың негіздерімен таныстыру, инженерлік тапсырмаларды шешу және математикалық проблемаларды өз бетінше шешу арқылы балаларды қиын мәселелерді шешуге ынталандыруға болады.

2.2 STEM білім беру және ерте жастағы білім беру

Ерте жаста STEM білім беру негізгі пәндермен қатар балалардың жалпы когнитивті дамуына әсер етеді. Мектепалды топтарында балалар ғылым мен техниканың негіздерімен танысып қана қоймай, оларды тәжірибеде қолдануға дағдыланады. Құрылыс материалдары мен ЛЕГО ойындары балаларға ғылым мен техниканың негіздерін үйрету үшін өте тиімді құрал болып табылады. Мұндай ойындар арқылы балалардың бойында ғылыми-құрастырушылық, инженерлік және математикалық дағдылар қалыптасады.

3. Құрылыс материалдары мен ЛЕГО ойындарының STEM біліміндегі рөлі

3.1 Құрылыс материалдарымен ойнау арқылы STEM білім беру

Құрылыс материалдары — бұл балаларға ғимараттарды, құрылымдарды және түрлі объектілерді құрастыруға мүмкіндік беретін ойыншықтар. Бұл материалдар арқылы балалар әртүрлі құрылымдарды жасау кезінде олардың физикалық және инженерлік қасиеттері туралы алғашқы түсінік ала алады. Құрылыс материалдарымен ойнау балалардың кеңістіктік ойлауын, логикалық ойлау қабілеттерін, сондай-ақ проблемаларды шешу дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Құрылыс материалдарымен ойнау кезінде балалар:

- Құрылымдық ойлауды дамытады;
- Логикалық және аналитикалық дағдыларды қалыптастырады;
- Математикалық түсініктерді қолданады (мысалы, көлем, өлшемдер, симметрия);
- Қиялды дамыту арқылы шығармашылық ойлау қабілеттерін жетілдіреді;
- Жүйелі түрде жұмыс істеу дағдыларын қалыптастырады.

3.2 ЛЕГО құрастыру жиынтықтары мен STEM білім беру

ЛЕГО — балаларға арналған құрылыс жинақтары, олар арқылы балалар түрлі құрылымдарды құрастыра алады. ЛЕГО құрастыру жиынтықтары STEM білімінің негізгі элементтерін үйрету үшін өте тиімді құрал болып табылады. ЛЕГО арқылы балалар тек ойын ойнап қана қоймай, олар түрлі физикалық заңдарды, инженерлік әдістерді және математикалық ұғымдарды тәжірибе жүзінде қолдана алады. ЛЕГО ойындары баланың ойлауын дамытып, оны мәселелерді шешуге ынталандырады. Сонымен қатар, ЛЕГО жинақтары балалардың қол моторикасын, көз-қол координациясын дамытуға да көмектеседі.

ЛЕГО арқылы балалар:

- Құрылымдық және инженерлік дағдыларды дамытады;
- Құрастыру және жинақтау процесінде математикалық дағдыларды қолданады;
- Топпен жұмыс істей отырып, ұжымдық жұмыс дағдыларын қалыптастырады;
- Тәжірибе жүргізу және нәтижелерді бағалау дағдыларын үйренеді;
- Креативті ойлау мен қиялды дамытады.

4. Педагогикалық әдістер мен тәжірибелер

4.1 STEM білім беру әдістері мен тәсілдері

Мектепалды топтарында STEM білім беру үшін арнайы педагогикалық әдістер мен тәсілдер қажет. Осы мақсатта педагогтар құрылыс материалдары мен ЛЕГО ойындарын оқу процесіне тиімді енгізуі керек. Ойындар мен құрылыс жиынтықтарын қолдануда келесі әдістерді пайдалануға болады:

1. Құрастыру және зерттеу әдісі: Балалар өздерінің құрылымдарын құра отырып, олардың құрылымдық қасиеттері мен ерекшеліктерін зерттейді.
2. Тәжірибелік зерттеу: Балалар белгілі бір тапсырмаларды орындау үшін түрлі құрылыс материалдарын қолданып, нәтижелерін зерттейді.
3. Шығармашылық ойындар: ЛЕГО ойындары балалардың қиялын дамытады, олар әртүрлі әлемдер мен құрылымдарды ойдан құрастырады.
4. Құралдарды пайдалану: Мектепалды топтарында балаларға арналған құрылыс жиынтықтары мен материалдарын пайдалану арқылы балаларды инженерлік және ғылыми концепциялармен таныстыру.

4.2 Педагогикалық тәжірибе

Педагогикалық тәжірибеде құрылыс материалдарымен және ЛЕГО ойындарымен ойнауды әртүрлі әдіс-тәсілдер арқылы қолдану маңызды. Мысалы, балаларға құрылыс материалдарымен тапсырмалар беру арқылы олардың мәселелерді шешу дағдыларын дамытуға болады. Бұл ойындардың нәтижесінде балалардың логикалық ойлау, шығармашылық қабілеттері мен инженерлік дағдылары дамиды.

Қорытынды

Мектепалды топтарында құрылыс материалдары мен ЛЕГО ойындарын қолдану арқылы STEM білім беру баланың танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамытуда маңызды рөл атқарады. Бұл әдістер балаларға тек ғылыми және инженерлік дағдыларды үйретіп қана қоймай, оларды қоршаған ортаға қатысты терең түсініктермен таныстырады. Мектепалды кезеңде STEM білім беру арқылы балалардың болашақта ғылым мен техниканың барлық салаларында табысты болуына негіз қаланды. Сондықтан, педагогтар құрылыс материалдары мен ЛЕГО ойындарын білім беру процесіне тиімді енгізіп, балалардың дамуын жан-жақты қолдауы қажет.

Әдебиеттер

1. Вильямс С. STEM: Ғылым, технология, инженерия және математика. Мәскеу: Просвещение, 2017.
2. Коваленко И. Мектепалды білім беру және STEM технологиялары. Алматы: Білім, 2018.
3. Бенджамин Л. STEM білім беру мектепке дейінгі балалар үшін. Нью-Йорк: Wiley, 2019.

ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ ТІЛ ДАМЫТУ: МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛІН ДАМЫТУДА ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРДЫҢ РӨЛІ

Донбаева Гульмира Буркитбаевна
Шымкент қаласы, №56 "Тұлпар" бөбекжай-бақшасының тәрбиешісі

Резюме

Статья посвящена исследованию важной роли национальных игр в развитии речи детей дошкольного возраста. Значимость казахских национальных игр в развитии речи детей с каждым днем становится все более очевидной, поскольку эти игры оказывают влияние не только на физическое развитие ребенка, но и на формирование его познавательных, социальных и языковых навыков. Национальные игры расширяют кругозор детей, дают им возможность познакомиться с народной культурой. Кроме того, эти игры способствуют развитию творческих способностей ребенка и улучшают его взаимодействие с окружающим миром и другими людьми.

Summary

This article focuses on the significant role of national games in developing language skills in preschool children. The importance of Kazakh national games in language development is increasingly recognized, as these games not only contribute to the child's physical development but also to the formation of their cognitive, social, and language skills. National games broaden children's horizons and provide them with an opportunity to learn about folk culture. Additionally, these games foster children's creativity while improving their interaction with the surrounding environment and others.

Мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамыту – педагогиканың маңызды бағыттарының бірі болып табылады. Баланың тілін дамыту оның когнитивті және эмоционалдық дамуына тікелей әсер етеді. Тілдің дамуы баланың қоршаған ортамен және адамдармен қарым-қатынасын жеңілдетіп, ойлау, есте сақтау, талдау және пікір білдіру қабілеттерін арттырады. Қазақстанда тіл дамыту мәселесі әсіресе қазақ тілін сақтау мен дамыту тұрғысынан маңызды болып табылады. Осы тұрғыдан алғанда, ұлттық ойындар баланың тілін дамытудың қуатты құралы ретінде қызмет етеді.

Ұлттық ойындар – халқымыздың ғасырлар бойы қалыптасқан мәдени мұрасы. Бұл ойындар балалардың физикалық дамуымен қатар, олардың ойлау қабілетін, сөздік қорын және тілдік дағдыларын жетілдіреді. Ұлттық ойындар арқылы балалар қазақ халқының дәстүрі мен мәдениетін танып-біліп, тілін үйренуге қызығушылық танытады. Мектеп жасына дейінгі кезеңде балалардың ойын арқылы білім алу процесі маңызды орын алады. Сондықтан да ұлттық ойындар арқылы балалардың тілін дамыту оқу үрдісінде маңызды рөл атқарады.

2. Ұлттық ойындардың балалардың тілін дамытудағы рөлі

2.1 Ұлттық ойындардың тіл дамуына ықпалы

Ұлттық ойындар балалардың тілін дамытуда ерекше орын алады, себебі олар ойнау барысында балалардың сөздік қорын байытып, тілдік дағдыларды қалыптастыруға мүмкіндік береді. Ойын барысында балалар түрлі тапсырмаларды орындай отырып, сөйлеу дағдыларын жетілдіреді. Мұндай ойындар тілдің грамматикалық құрылымдарын меңгеруге, сөздерді дұрыс қолдануға, дыбыстарды дұрыс айтуға үйретеді.

Әсіресе, қазақтың ұлттық ойындары балаларды ана тілін түсініп, дұрыс сөйлеуге үйретеді. Мысалы, «Түйе, түйе, түйенің түгі қайсы?» сияқты халықтық ойындар арқылы балалар өздері айтатын сөздер мен тіркестерді дұрыс қолдануға, дыбыстық сәйкестікті сақтауға үйренеді. Сонымен қатар, ұлттық ойындар балаларға тілдік қарым-қатынасты дамыту үшін бір-бірімен сөйлесуді, сұрақ қоюды және жауап беруді үйретеді.

2.2 Ойын барысында балалардың тілдік дағдыларының қалыптасуы

Ойын барысында балалар бір-бірімен сөйлесіп, түрлі ситуацияларда өз пікірлерін білдіреді, сөздік қорын кеңейтеді, грамматикалық құрылымдарды меңгереді. Ұлттық ойындарда балалар белсенді қатысып, түрлі әрекеттер арқылы тілдік дағдыларын дамытады. Мысалы, «Сақина салу», «Көкпар» секілді ойындарда балалар әртүрлі сөздерді қолдана отырып, тілді тереңірек түсінеді.

Ойындардың басты ерекшелігі – олар балалардың бойында өз ойын жеткізе білу, тыңдай білу, дұрыс жауап беруге дағдыландырады. Ойын барысында балалар өздеріне қажетті сөздер мен сөз тіркестерін үйреніп, сөйлеу барысында оларды қолдана бастайды. Балалардың тілін дамытуда ұлттық ойындардың рөлі маңызды екенін түсіну үшін олардың әрбіріне нақты тоқталу қажет.

3. Ұлттық ойындарды оқу үрдісінде пайдалану әдістері

3.1 Ойын элементтерін оқу процесіне енгізу

Ұлттық ойындарды оқу процесінде қолдану арқылы балаларды тілді үйренуге қызықтырып, олардың қызығушылығын арттыруға болады. Балалар ойын түрінде білім алуды ұнатады, себебі ойындар оқудан гөрі қызықты әрі ойын арқылы олар ақпаратты жылдам қабылдайды. Ойын барысында балалар шынайы жағдайларда тілді қолдануға мүмкіндік алады, бұл олардың тілді тез меңгеруіне ықпал етеді.

Ұлттық ойындарды оқу процесіне енгізу үшін педагогтар балаларға ойынның маңыздылығын түсіндіреді және әрбір ойынның мақсатын айқындайды. Сонымен қатар, балаларға сөздер мен сөйлемдерді дұрыс қолдануды үйрету үшін педагог ойын кезінде балалардың тілін қадағалап, түзету жұмыстарын жүргізеді.

3.2 Рөлдік ойындар

Рөлдік ойындар арқылы балаларға өз ойын ашық әрі еркін айтуға мүмкіндік беріледі. Бұл ойындар балаларға тек тілдік дағдыларды ғана емес, сонымен бірге эмоциялық және әлеуметтік дағдыларды да дамытуға көмектеседі. Мектеп жасына дейінгі балалар рөлдерді бөлісіп, әртүрлі жағдайлар бойынша әңгімелер құрады. Бұл процесте олар сөздерді дұрыс қолдануды, өз ойларын нақты әрі түсінікті жеткізуді үйренеді.

3.3 Сөйлеу мен тыңдау дағдыларын дамыту

Ұлттық ойындар арқылы балалардың сөйлеу дағдыларын дамыту үшін оларға тыңдау мен сөйлеу дағдыларын жаттықтыру маңызды. Мысалы, «Кім жылдам?» ойыны арқылы балалар жылдам сөйлеуге, сөздерді дұрыс айтуға дағдыланады. Ойын кезінде балалар бір-біріне сұрақ қойып, жауап бере отырып, тілдік дағдыларын қалыптастырады.

4. Ұлттық ойындардың балалардың әлеуметтік және мәдени дамуына әсері

4.1 Мәдени құндылықтарды балаларға үйрету

Ұлттық ойындар арқылы балалар қазақ халқының мәдениеті мен дәстүрлерін үйренеді. Ойындардың өзі әрқашан белгілі бір мәдени құндылықтарды, ұлттық ерекшеліктерді білдіреді. Мысалы, «Асық ату», «Қыз қуу» сияқты ойындар ұлттық салт-дәстүрлерді, қазақ халқының өмір салтын көрсетеді. Осылайша, ұлттық ойындар арқылы балалар өз халқының мәдениеті мен тарихын танып, ұлттық мақтаныш сезімін қалыптастырады.

4.2 Әлеуметтік дағдыларды дамыту

Ұлттық ойындар балаларды топтық жұмысқа, бірлесіп әрекет етуге үйретеді. Мұндай ойындар балалардың әлеуметтік қарым-қатынастарын жетілдіріп, оларды бір-біріне құрметпен қарауға, бірге жұмыс істей білуге дағдыландырады. Бұл әлеуметтік дағдылар балалардың жалпы тұлғалық дамуында маңызды рөл атқарады.

Қорытынды

Ұлттық ойындар мектеп жасына дейінгі балалардың тілін дамытуда ерекше маңызға ие. Олар балалардың сөздік қорын байытып, сөйлеу дағдыларын қалыптастырады, сонымен қатар балалардың қоғамда өзін еркін ұстап, мәдени құндылықтарды меңгеруіне ықпал етеді. Ойындар арқылы балалардың тілдік дағдыларын дамыту – тиімді әдіс, себебі ойын кезінде бала қызығушылықпен ақпаратты қабылдап, өз тілін дамытуға ынталанады. Ұлттық ойындарды оқу процесіне енгізу – балалардың ойлау қабілетін, сөйлеу дағдыларын және мәдениетке деген сүйіспеншілігін арттырады. Сондықтан да, ұлттық ойындар мектепке дейінгі кезеңде тіл дамытудың қуатты құралы болып табылады.

Әдебиеттер

1. Нұртасова Ш. Мектепке дейінгі педагогика: ұлттық тәрбие негіздері. Алматы: Мектеп баспасы, 2018.
2. Мұхамбетқалиева А. Қазақ ұлттық ойындарының балаларға тигізетін әсері. Астана: Жас Ұрпақ, 2020.
3. Айтпаева Б. Тіл дамыту әдістемесі. Алматы: Рауан, 2017.
4. Сыдықова М. Ұлттық ойындар мен олардың балалардың білім беру жүйесіндегі рөлі. Алматы: Қазақ университеті, 2019.

МЕКТЕПАЛДЫ ТОПТАРЫНДА ЖОЛДА ЖҮРУ ЕРЕЖЕЛЕРІН ОЙЫН ТҮРІНДЕ ҮЙРЕТУ

Ералиева Эльмира Жарыкбасовна

Шымкент қаласы, №56 "Тұлпар" бөбекжай-бақшасы "Балдырған" мектепалды тобының тәрбиешісі

Резюме

Эта статья рассматривает важность и методы обучения правилам дорожного движения в игровой форме в подготовительных группах детских садов. Обеспечение безопасности детей и обучение правилам дорожного движения требуют внедрения эффективных методов в систему воспитания и образования с раннего возраста. Обучение детей правилам дорожного движения через игру способствует формированию практических навыков и повышает ответственность за соблюдение безопасности.

Summary

This article discusses the importance and methods of teaching road safety rules in a game-based format in preschool groups. Ensuring children's safety and teaching traffic rules require the introduction of effective methods into the education system from an early age. Teaching road safety rules through play helps children develop practical skills and increases their responsibility for maintaining safety.

Балалардың қауіпсіздігі мен оларды жолда жүру ережелеріне үйрету қазіргі таңда өте маңызды мәселелердің бірі болып табылады. Мектепалды кезеңде балалардың танымдық дағдылары мен әлеуметтік мінез-құлықтары қалыптасады. Осы уақытта жолда жүру ережелерін үйрету олардың өмір қауіпсіздігін қамтамасыз етуде шешуші рөл атқарады. Жолда жүру ережелерімен таныстыру арқылы балалардың жауапкершілік сезімін дамыту, қоршаған орта мен өздерін қауіпсіз сезінуі үшін арнайы білім беру қажет. Осы ретте балаларға жолда жүру ережелерін түсіндіру және оларды дұрыс қабылдау үшін түрлі әдіс-тәсілдер қолданылады. Олардың ішінде ең тиімдісі — ойын түрінде оқыту әдісі болып табылады. Ойын балалардың қиялын дамытып, оларды белсенді әрекетке шақырады, бұл жолда жүру ережелерін меңгертуге қолайлы жағдай жасайды.

Бұл мақалада мектепалды топтарында жолда жүру ережелерін ойын арқылы үйретудің маңызы мен әдіс-тәсілдері, баланың танымдық және әлеуметтік дағдыларын дамытудағы ролі қарастырылады.

2. Жолда жүру ережелерін үйретудің маңызы

2.1 Жолда жүру ережелерінің балалар үшін маңызы

Жолда жүру ережелерін ерте жастан меңгеру балалардың өмір қауіпсіздігін қамтамасыз етуде маңызды фактор болып табылады. Әсіресе мектепалды кезеңде балаларды жолда жүру ережелерімен таныстыру олардың қауіпсіздігі мен тәртібін қалыптастырады. Бұл кезеңде балалардың ойлау қабілеті дамып, олар қоршаған ортаны дұрыс қабылдай бастайды. Сонымен қатар, жолда жүру ережелерін білетін балалар ересектердің қадағалауынсыз да дұрыс шешімдер қабылдай алады, бұл олардың әлеуметтік жауапкершілігін арттырады.

2.2 Жолда жүру ережелерін балаларға үйретудің негізгі мақсаттары

Жолда жүру ережелерін үйретудің негізгі мақсаттары төмендегідей:

- Балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету: Жолда жүру ережелерін білетін балалар апаттардың алдын алып, жол қозғалысында дұрыс әрекет етеді.
- Әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру: Балалар қоғамда тәртіпті болуды үйренеді, қоғамдық орындарда қауіпсіз және сауатты әрекет етуге мүмкіндік алады.
- Тәртіптілік пен жауапкершілік сезімін дамыту: Балаларға өз әрекеттерінің нәтижелерін түсіндіру арқылы жауапкершілік пен тәртіптілікке үйрету.

3. Ойын түрінде жолда жүру ережелерін үйрету әдістері

3.1 Ойын әдісінің маңызы

Ойын — балалардың негізгі әрекеті болып табылады, ол олардың танымдық және әлеуметтік дамуына үлкен әсер етеді. Ойын арқылы балалар жаңа білімді меңгереді, дағдыларды қалыптастырады және тәжірибеге енгізеді. Жолда жүру ережелерін ойын түрінде үйрету балаларға ақпаратты қызықты әрі тиімді түрде жеткізудің ең жақсы әдісі болып табылады.

3.2 Жолда жүру ережелерін ойын арқылы үйретудің әдіс-тәсілдері

- Рөлдік ойындар: Балалар жолда жүру ережелерін рөлдер арқылы ойнай алады. Мысалы, бір бала жүргізуші болып, екінші бала жаяу жүргінші рөлін атқарып, жолда жүру ережелерін орындауға үйренеді.
- Кейіпкерлермен ойындар: Балалар жолда жүру ережелерін үйрену барысында белгілі бір кейіпкерлердің бейнесіне енеді. Мысалы, жол қозғалысы полициясы немесе дәрігер рөлін орындап, баланың қауіпсіздікке деген жауапкершілігін арттыру.
- Қозғалыс ойындары: Балалар өздерін жаяу жүргінші немесе жүргізуші ретінде бейнелеп, ойын алаңында белгілі бір қозғалыс ережелерін орындауға дағдыланады.
- Ойыншықтар мен макеттерді пайдалану: Жол белгілері мен көлік құралдары мен ойыншықтарын пайдаланып, балалар жолдағы қозғалыс ережелерін нақты жағдайда үйренеді.

3.3 Жолда жүру ережелерін үйретуде қолданылатын материалдар мен құралдар

Жолда жүру ережелерін ойын түрінде үйрету үшін арнайы құралдар мен материалдар қолданылуы мүмкін:

- Жол белгілері мен макеттер: Ойын алаңында жол белгілерін, бағдаршамдарды және көлік макеттерін пайдалану.
- Жол карталары мен схемалар: Балалар жол карталары мен схемалар арқылы жол қозғалысын түсініп, үйренеді.
- Интерактивті бағдарламалар: Қазіргі заманғы технологиялар арқылы жолда жүру ережелерін ойын түрінде үйретуге арналған бағдарламалар.

4. Балалардың дамуындағы ойынның рөлі

4.1 Когнитивтік дамуы

Жолда жүру ережелерін үйрету барысында балалар өздерінің ойлау қабілетін дамытуға мүмкіндік алады. Ойын кезінде олар назарды аудару, жоспарлау, бағалау және шешім қабылдау дағдыларын жетілдіреді. Жолда жүру ережелері бойынша ойындар баланың логикалық ойлауын және қиялын дамытады, олар нақты жағдайда әртүрлі таңдау жасауға үйренеді.

4.2 Әлеуметтік және эмоциялық даму

Ойын арқылы балалар өзара қарым-қатынас орнатуды, топпен жұмыс істеуді және бір-біріне көмектесуді үйренеді. Олар рөлдермен ойнау барысында басқа балалармен дұрыс әрекет етуді, бірге жұмыс істеу мәдениетін қалыптастырады. Сонымен қатар, балалар эмоционалды түрде теңдестірілген шешімдер қабылдайды, эмоциялық бақылауды үйренеді.

4.3 Дене шынықтыру және моторика

Ойындар балалардың дене шынықтыру дағдыларын дамытып, қозғалыс координациясын жетілдіреді. Бұл әсіресе жолда жүру ережелерін ойнау барысында маңызды, өйткені балалардың қозғалыс қабілеттерін бақылау арқылы қауіпсіз жүріп-тұруды үйренуі тиіс.

Қорытынды

Мектепалды топтарында жолда жүру ережелерін ойын түрінде үйрету балалардың қауіпсіздігі мен тәртібін қамтамасыз ету үшін өте маңызды. Ойын әдісі балаларға осы ережелерді қызықты және тиімді түрде меңгеруге көмектеседі. Ойын арқылы балалар тек жолда жүру ережелерін үйреніп қана қоймай, әлеуметтік дағдыларды дамытады, өз әрекеттеріне жауапкершілікпен қарайды. Бұл әдіс мектепалды білім беру жүйесінде балалардың танымдық, әлеуметтік және эмоциялық дамуына оң әсер етеді.

Әдебиеттер

1. Сабырова Ж. Мектепалды даярлықта балаларға жол қозғалысы ережелерін үйрету әдістері. Алматы: Мектеп баспасы, 2018.
2. Әбдіманапова А. Балаларға жол қауіпсіздігін үйрету: Ойын түрлері мен әдістер. Астана: Білім, 2020.
3. Бейсенова Л. Ойын арқылы балаларға тәрбие беру: теория мен практика. Алматы: Қазақ университеті, 2019.

СЕНСОРЛЫҚ ТӘРБИЕНІҢ БАЛАНЫҢ КОГНИТИВТІ ДАМУЫНА ӘСЕРІ

Ергешбаева Лаура Пазылбековна
Түркістан облысы, Сайрам ауданы, Қарасу ауыл округі ЖШС "Еркетайлар" бөбекжай-бақшасының тәрбиешісі

Резюме

Данная статья посвящена исследованию влияния сенсорного воспитания на когнитивное развитие ребенка. Значение сенсорного воспитания чрезвычайно велико, поскольку в этот период у детей формируются представления о внешнем мире и когнитивные способности. Цель сенсорного воспитания — развивать у ребенка различные чувства и механизмы восприятия, тем самым повышая его интеллект, развивая умственные способности и логическое мышление.

Summary

This paper is dedicated to exploring the impact of sensory education on a child's cognitive development. The importance of sensory education is immense, as it is during this period that children form their understanding of the surrounding world and develop cognitive abilities. The goal of sensory education is to enhance a child's intelligence by developing their various senses and perception mechanisms, thus fostering reasoning and logical thinking skills.

Сенсорлық тәрбие — баланың қоршаған әлемді тану және түсіну қабілетін қалыптастырудағы маңызды кезеңдердің бірі болып табылады. Әсіресе, мектепке дейінгі жастағы балалар үшін сенсорлық дағдылардың дамуы олардың когнитивті дамуындағы шешуші рөл атқарады. Сенсорлық қабылдаулар арқылы балалар әлемді зерттеп, өздерін қоршаған ортаға бейімделеді, бұл олардың кейінгі когнитивті дамуына әсер етеді. Сенсорлық тәрбие әртүрлі сезімдер мен қабылдаулар арқылы баланың мидың танымдық орталықтарына қажетті ақпаратты жеткізуіне мүмкіндік береді. Бұл мақала сенсорлық тәрбиенің когнитивті дамуға әсерін, сенсорлық қабылдаудың мәні мен баланың танымдық қабілеттерін дамытудағы оның рөлін зерттейді.

1. Сенсорлық тәрбиенің теориялық негіздері

1.1. Сенсорлық қабылдау мен когнитивті даму

Сенсорлық қабылдау балалардың қоршаған ортамен өзара әрекеттесуі арқылы алынатын ақпаратты өңдеу мен танудың бастапқы кезеңі болып табылады. Балалар қоршаған әлемді көру, есту, сезіну, дәм мен иіс сияқты сезімдер арқылы қабылдайды. Бұл қабылдаулар олардың танымдық қабілеттерінің негізін қалайды. Сенсорлық дағдылар мен когнитивті даму арасындағы байланыс өте тығыз, өйткені бала өз сезімдері арқылы алған ақпаратты өңдеп, оны ақыл-ой деңгейінде тануға тырысады.

1.2. Сенсорлық тәрбиенің баланың когнитивті дамуындағы рөлі

Баланың когнитивті дамуы оның әлемді түсіну деңгейімен байланысты. Сенсорлық тәрбиенің негізгі мақсаты — балалардың дүниетанымын қалыптастыру, оларды қоршаған ортаға бейімдеу және ақыл-ой әрекеттерінің әртүрлі түрлеріне дайындау. Сенсорлық дағдылардың дамуы балаға ақпаратты қабылдауды және оны дұрыс өңдеуді үйретеді, бұл оның когнитивті дамуын қамтамасыз етеді.

1.3. Баланың когнитивті дамуына әсер ететін факторлар

Баланың когнитивті дамуына әсер ететін факторлар арасында тұқым қуалаушылық, ортаның әсері, әлеуметтік факторлар, сондай-ақ сенсорлық тәрбие маңызды орын алады. Сенсорлық дағдыларды дамыту арқылы бала өз қабілеттерін жүзеге асыра алады, осы арқылы оның ақыл-ойы мен танымдық қабілеттері дамиды.

2. Сенсорлық тәрбиенің компоненттері және олардың баланың когнитивті дамуына ықпалы

2.1. Көру дағдыларының дамуы

Көру — балалардың алғашқы сенсорлық қабылдауының бірі болып табылады. Баланың көру қабілетін дамыту арқылы ол қоршаған әлемді дұрыс тануға мүмкіндік алады. Көру дағдылары балалардың объектілерді ажырату, кеңістік пен уақытты сезіну сияқты қабілеттерін қалыптастырады, бұл оның когнитивті дамуына әсер етеді. Мысалы, балалар түстерді, пішіндерді, өлшемдерді дұрыс ажырата білу арқылы логикалық ойлау дағдыларын дамытады.

2.2. Есту дағдыларының дамуы

Есту дағдыларын дамыту балаларға дыбыстарды ажыратуға, сөздерді дұрыс қабылдауға және тыңдау арқылы әлемді зерттеуге көмектеседі. Есту дағдыларының дамуы баланың когнитивті дамуына маңызды әсер етеді, өйткені есту арқылы балалар көп ақпарат алады. Әр түрлі дыбыстарды ажырату, музыкалық әуендерді тыңдау және оларды бейнелеу баланың интеллектуалдық дамуына ықпал етеді.

2.3. Сезіну және тиісті дағдылардың дамуы

Сезіну — бұл сенсорлық қабылдаудың маңызды компоненті, ол баланың қолымен сезіну

арқылы қоршаған ортадағы заттардың қасиеттерін білуіне мүмкіндік береді. Әр түрлі материалдармен жұмыс істей отырып, балалардың тактильді қабылдауы дамиды. Бұл дағдыларды дамыту баланың заттарды танып білуіне, әлемге деген көзқарасын кеңейтуіне ықпал етеді.

2.4. Дәм және иіс сезімінің дамуы

Балалар қоршаған әлемді тек көру мен есту арқылы емес, дәм мен иіс сезімі арқылы да таниды. Бұл дағдылар баланың қоршаған ортамен өзара әрекеттесуінің тағы бір маңызды аспектісі болып табылады. Дәм мен иісті сезу арқылы бала жаңа тәжірибе алады, бұл оның когнитивті дамуына әсер етеді. Мысалы, әртүрлі дәмдер мен иістерді танып, олардың айырмашылықтарын сезіну арқылы бала қоршаған ортаны түсіну қабілетін арттырады.

3. Сенсорлық тәрбиенің балалардың когнитивті дамуына әсерін зерттеу әдістері

3.1. Психологиялық бақылау әдістері

Психологиялық бақылау әдістері балалардың сенсорлық дағдыларын дамытудың маңызды құралдарының бірі болып табылады. Педагогтар балалардың түрлі сезімдер арқылы әлемді қабылдау деңгейін бақылап, олардың когнитивті дамуының даму динамикасын бақылап отырады. Бұл әдіс сенсорлық тәрбиенің баланың ақыл-ойына және танымдық қабілеттеріне қаншалықты әсер ететінін анықтауға мүмкіндік береді.

3.2. Эксперименттік әдіс

Эксперименттік әдіс арқылы балалардың сенсорлық қабілеттерінің дамуына әсер ететін факторларды зерттеуге болады. Мысалы, балалардың түрлі ойындар мен жаттығулар арқылы көру, есту, дәм және сезіну дағдыларын қалай дамытатыны анықталуы мүмкін. Эксперименттік зерттеулер арқылы баланың когнитивті дамуындағы сенсорлық тәрбиенің рөлін бағалауға болады.

3.3. Қолданбалы зерттеулер мен педагогикалық тәжірибе

Балабақшада немесе мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында жүргізілген қолданбалы зерттеулер мен педагогикалық тәжірибелер балалардың сенсорлық тәрбиесінің әсерін көрсетеді. Сенсорлық дағдыларды дамыту үшін қолданылатын ойындар мен жаттығулар баланың когнитивті дамуын қалай қалыптастыратынын зерттеу арқылы жаңа педагогикалық тәсілдер әзірлеуге болады.

4. Сенсорлық тәрбиенің баланың когнитивті дамуына ықпалының нәтижелері мен тиімділігі

4.1. Баланың интеллектісінің дамуы

Сенсорлық тәрбиенің балалардың интеллектісіне әсері олардың ақыл-ой әрекеттерін тиімді ұйымдастыру қабілетіне байланысты. Әртүрлі сезімдер арқылы баланың ақыл-ойы дамиды, оның түсініктері кеңейеді. Мысалы, көру, есту және сезіну арқылы балалар тек қоршаған әлемді ғана емес, оны қалай бейнелеу керек екенін де үйренеді.

4.2. Логикалық ойлау және қабылдау дағдыларының дамуы

Сенсорлық тәрбиенің баланың когнитивті дамуына тигізетін әсерінің бірі — логикалық ойлау дағдыларын қалыптастыру. Балалар өз сезімдерін пайдалана отырып, әлемді қабылдайды, оны логикалық байланыстар арқылы түсінеді. Бұл олардың саналы ойлау қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

4.3. Әлеуметтік дағдылардың қалыптасуы

Сенсорлық тәрбиенің когнитивті дамуымен қатар, балалардың әлеуметтік дағдылары да дамиды. Сенсорлық қабылдау арқылы балалар бір-бірімен өзара әрекеттесуді үйренеді, бұл олардың әлеуметтік өміріне маңызды әсер етеді.

Қорытынды

Сенсорлық тәрбие — баланың когнитивті дамуының маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Баланың сенсорлық дағдыларының дамуы оның әлемді дұрыс қабылдауына, логикалық ойлау қабілетін арттыруға және әлеуметтік өмірге бейімделуіне ықпал етеді. Бұл мақалада сенсорлық тәрбиенің баланың когнитивті дамуына әсерін қарастырып, оның балалардың интеллектуалдық және әлеуметтік дамуындағы рөлін түсіндірді.

Әдебиеттер

1. Левин М.В. «Сенсорлық даму және когнитивті процестер». – Мәскеу: Просвещение, 2015.
2. Белова И.В. «Балалар психологиясы мен сенсорлық тәрбиенің негіздері». – Алматы: Мектеп, 2017.
3. Иванова Е.А. «Баланың когнитивті дамуы мен сенсорлық дағдылар». – Астана: Білім, 2018.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРДА ТОПТЫҚ ЖҰМЫСТАР АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Ерходжаева Кундузай Бейсенходжаевна
Түркістан облысы, Түркістан қаласының білім бөлімінің «Әлия» бөбекжай бақшасының МКҚК тәрбиешісі

Резюме

Это статья посвящена вопросу формирования социальных навыков у детей в дошкольных образовательных учреждениях через групповые занятия. Формирование социальных навыков оказывает важное влияние на личностное развитие детей и их успешную адаптацию в общественной жизни. Дошкольный период — это время, когда закладываются основы навыков взаимодействия детей между собой. Организуя групповые занятия, дети учат обмениваться мнениями, принимать совместные решения, проявлять заботу и работать вместе.

Summary

This article focuses on the issue of developing social skills in children through group work in preschool educational institutions. The formation of social skills plays a significant role in children's personal development and their ability to adapt successfully to social life. The preschool period is a time when the foundation for interpersonal skills is laid. Through group activities, children learn to exchange ideas, make joint decisions, show empathy, and engage in collaborative actions.

Әлеуметтік дағдылар – бұл адамдармен қарым-қатынас жасауда қажетті және тиімді әрекеттерді меңгеру процесі. Олар өзара сыйластық, жауапкершілік, топтық ынтымақтастық, тәртіптілік, жанашырлық, өзін-өзі ұстай білу сияқты маңызды компоненттерден тұрады. Әлеуметтік дағдылар балалардың жалпы психоэмоционалдық дамуына, олардың қоғамға бейімделуіне және өмірде өз орнын табуына әсер етеді.

Мектепке дейінгі кезеңде балалардың әлеуметтік дағдыларын қалыптастыру маңызды рөл атқарады. Бұл кезеңде балалар бір-бірімен қарым-қатынас орнатуды, өздерінің және басқалардың мүдделерін ескере отырып әрекет етуді үйренеді. Топтық жұмыс – бұл балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға ең тиімді әдістердің бірі. Топтық жұмыстар балаларға командалық рухты, бірігіп әрекет ету дағдыларын дамытуға көмектеседі, әрі баланың өзін-өзі тануына және өзін қоғамда қалай ұстау керектігін түсінуіне мүмкіндік береді.

1. Әлеуметтік дағдыларды қалыптастырудың теориялық негіздері

1.1. Әлеуметтік дағдылардың мәні мен маңызы

Әлеуметтік дағдылар – бұл балалардың қоғамда қабылданған ережелер мен нормаларды игеру қабілеті. Олар баланың психоэмоционалдық және когнитивтік дамуымен тығыз байланысты. Әлеуметтік дағдылар адамның қоршаған ортамен, оның ішінде балалармен де қарым-қатынас жасау тәсілдерін қамтиды. Мұндай дағдылар балаларға болашақта ұжымда жұмыс істеуге, өз пікірін білдіруге, тыңдауға және ортақ шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді.

1.2. Баланың әлеуметтік дамуындағы кезеңдер

Балалардың әлеуметтік дамуында бірнеше кезең бар: өзіне, отбасы мен жақын адамдарға қатысты алғашқы әлеуметтік байланыстарды орнатудан бастап, сыныптастарымен, құрдастарымен қарым-қатынас жасауға дейінгі кезеңдер. Мектепке дейінгі кезеңде балалар

әлеуметтік ортаны, қарым-қатынас жасау шекараларын игереді, сонымен бірге қоғамда өзін қалай ұстайтындығын үйренеді.

1.3. Әлеуметтік дағдылар мен тұлғалық дамудың байланысы
Әлеуметтік дағдылардың дамуы баланың жеке тұлғалық қасиеттерінің қалыптасуына әсер етеді. Өзара әрекеттесу барысында балалар өзін-өзі таниды, өз пікірін білдіреді және басқалардың көзқарасын түсінуге тырысады. Осылайша, әлеуметтік дағдылардың дамуы баланың эмоциялық тұрақтылығын, өзіндік бағалауын және коммуникативтік қабілеттерін жақсартады.

2. Мектепке дейінгі ұйымдардағы топтық жұмыстардың рөлі

Топтық жұмыс балаларға әлеуметтік дағдыларды үйретудің тиімді әдісі болып табылады. Оқытушының жетекшілігімен өткізілетін топтық жұмыстар арқылы балалар бірлескен мақсатқа жету үшін өзара әрекеттеседі. Бұл жұмыстар тек балалардың тілдік қабілеттерін ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік дағдыларын дамытуға да көмектеседі.

2.1. Топтық жұмысқа арналған педагогикалық әдістер
Топтық жұмыс кезінде балалар арасында ынтымақтастық пен өзара қолдауды қалыптастыру үшін арнайы педагогикалық әдістер қолданылуы керек. Бұл әдістер:

- Бірлескен жобалар жасау.
- Рөлдік ойындар ұйымдастыру.
- Диалогтар мен пікірталастар арқылы балалардың коммуникативтік дағдыларын дамыту.
- Шығармашылық тапсырмалар мен ойындар арқылы балалардың топтық әрекеттерін ұйымдастыру.

2.2. Топтық жұмыстардың түрлері
Топтық жұмыстарды әртүрлі тәсілдермен ұйымдастыруға болады. Әр түрлі топтық жұмыс түрлері балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқарады. Олардың ішінде:

- Топтық пікірталастар: балалар өз пікірлерін айтып, бір мәселені шешу үшін ортақ шешім қабылдайды.
- Рөлдік ойындар: балалар әртүрлі рөлдерге кіріп, өзара әрекеттеседі.
- Шығармашылық жобалар: балалар топ болып шығармашылық жұмыстар атқарады, мысалы, сурет салу, әңгіме құрастыру, музыкалық шығармаларды орындау.
- Ойын әрекеттері: балалар белгілі бір ойындар арқылы өзара әрекеттеседі, мұндай жұмыстар топтық ынтымақтастықты дамытады.

2.3. Топтық жұмыстардың нәтижелілігі
Топтық жұмыстың нәтижелілігін анықтау үшін баланың топтағы рөлі, оның топтық жұмыстарға қатысу деңгейі, әлеуметтік дағдыларды меңгеру барысы қарастырылуы тиіс. Бұл жұмыстың баланың өзіне және басқа балаларға деген қарым-қатынасына, топтық әрекеттердің тиімділігіне әсері байқалады.

3. Топтық жұмыс арқылы балалардың әлеуметтік дағдыларын дамыту әдістемесі

Топтық жұмыс арқылы балалардың әлеуметтік дағдыларын қалыптастыру кезінде белгілі бір әдістемелік тәсілдер мен стратегиялар қолданылады. Бұл әдістемелер балаларға топпен жұмыс істеуді үйретуге, өзара түсіністік пен ынтымақтастықты қалыптастыруға бағытталған.

3.1. Коммуникация дағдыларын дамыту
Топтық жұмыстар балалардың коммуникативтік дағдыларын дамытуға көмектеседі. Әр бала өзінің пікірін айтып, басқалардың пікірін тыңдай отырып, пікірталасқа қатысады. Мұндай әрекеттер баланың тілдік қабілеттерін жақсартады, сонымен қатар оның қоғамда өзін-өзі ұстау дағдыларын қалыптастырады.

3.2. Топтық ынтымақтастық дағдыларын қалыптастыру
Балалар топта жұмыс істеу барысында бір-бірімен әрекеттесіп, ортақ мақсатқа жету үшін бірге жұмыс істейді. Бұл дағды балаларға болашақта ұжымда жұмыс істегенде пайда болады. Топтық жұмыс кезінде балалар өздерін бірлескен әрекеттердің бір бөлігі ретінде сезінеді, бұл өзара қолдауды және ынтымақтастықты дамытады.

3.3. Рөлдік ойындар арқылы әлеуметтік дағдыларды дамыту
Рөлдік ойындар арқылы балалар әртүрлі әлеуметтік жағдайларды көреді, өз рөлдерін орындау арқылы жан-жақты қарым-қатынас жасайды. Бұл балаларға өздерінің және басқалардың әлеуметтік ролін түсінуге мүмкіндік береді. Рөлдік ойындар балаларға көпшілік алдында сөйлеу, шешім қабылдау, әрекет ету сияқты дағдыларды қалыптастыруға мүмкіндік береді.

4. Топтық жұмыстың әлеуметтік дағдыларға әсері

Топтық жұмыс балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға айтарлықтай әсер етеді. Бұл әсер балалардың тұлғалық қасиеттерін қалыптастыруда, олардың қоғамға бейімделуінде және әлеуметтік ортаны түсінуінде көрініс табады.

4.1. Топтық жұмыс және баланың өзіне деген сенімділігін арттыру
Топтық жұмыстың баланың өзіне деген сенімділігін арттыруға ықпалы зор. Балалар топта өздерінің пікірлерін білдіріп, әрекеттері бағаланатындығын сезінеді, бұл олардың өзін-өзі бағалауын жақсартады.

4.2. Әлеуметтік дағдылар мен тұлғалық қасиеттер арасындағы байланыс
Топтық жұмыс баланың тұлғалық қасиеттерінің дамуына ықпал етеді. Бұл процесс баланың коммуникативтік дағдыларын, өзін-өзі ұстай білуін, бірлескен іс-әрекеттерде белсенділігін арттырады.

5. Топтық жұмыс барысында кездесетін қиындықтар мен оларды жеңу жолдары

Топтық жұмыстарды ұйымдастыру кезінде бірқатар қиындықтар туындауы мүмкін. Бұл қиындықтар баланың жеке ерекшеліктері, топтың ішіндегі өзара қарым-қатынас немесе басқа да факторлармен байланысты болуы мүмкін.

5.1. Балалардың топтық жұмысқа қатысуы
Балалар түрлі себептермен топтық жұмыста өздерін жайсыз сезінуі мүмкін, мысалы, ұялу, белсенділік танытпау. Мұндай жағдайда педагог балаларды ынталандырып, өз ойларын білдіруге мүмкіндік беруі керек.

5.2. Топтық қарым-қатынастардың күрделілігі
Балалар арасында келіспеушіліктер туындауы мүмкін. Бұл мәселені шешу үшін педагог топтық жұмыстарды ұйымдастыру кезінде балаларға әртүрлі рөлдер мен тапсырмалар беріп, топ ішіндегі өзара әрекеттесуді оңайлатуы керек.

Қорытынды

Мектепке дейінгі ұйымдарда топтық жұмыстар арқылы балалардың әлеуметтік дағдыларын қалыптастыру – бұл тиімді және пайдалы педагогикалық әдіс. Топтық жұмыстар балалардың бірлескен іс-әрекеттерін дамытуға, өзара түсіністікке, тәртіпке және қоғамға бейімделуге мүмкіндік береді. Педагогтың дұрыс ұйымдастырған топтық жұмысы балалардың тұлғалық дамуына оң әсер етіп, олардың әлеуметтік дағдыларын жақсартуға ықпал етеді.

Әдебиеттер

1. Лейтес Б.В. "Мектепке дейінгі балалардың әлеуметтік дағдыларын дамыту". – Алматы: Білім, 2015.
2. Мамедова Г.Т. "Әлеуметтік дағдыларды дамыту әдістемесі". – Астана: Мектеп, 2016.
3. Айтбаева Ә.Н. "Топтық жұмыстар арқылы әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру". – Қарағанды: Ғылым, 2017.

БАЛАБАҚША МЕҢГЕРУШІСІНІҢ БАЛАЛАРДЫҢ ДЕНСАУЛЫҒЫН САҚТАУ БОЙЫНША ҚЫЗМЕТІ

Есетова Салтанат Махамбетовна
Түркістан облысы, Түркістан қаласының білім бөлімінің «Әлия» бөбекжай бақшасының МКҚК меңгерушісі

Резюме

В данной статье рассматривается роль заведующего детским садом в сохранении и укреплении здоровья детей. Описываются основные направления деятельности, включая соблюдение санитарно-гигиенических норм, организацию физической активности, правильное питание и профилактические мероприятия. Также рассматриваются методы взаимодействия с родителями и медицинскими специалистами для обеспечения комплексного подхода к оздоровлению детей.

Summary

This article examines the role of the kindergarten director in maintaining and improving children's health. It describes key areas of activity, including compliance with sanitary and hygienic standards, organization of physical activity, proper nutrition, and preventive measures. Methods of interaction with parents and medical specialists are also discussed to ensure a comprehensive approach to children's well-being.

Балабақшадағы білім беру және тәрбие үдерісінде балалардың денсаулығын сақтау басты басымдықтардың бірі болып табылады. Балалардың физикалық және психологиялық дамуы дұрыс ұйымдастырылған денсаулық сақтау шараларына тікелей байланысты. Бұл ретте балабақша меңгерушісінің рөлі ерекше, өйткені ол мекеменің жалпы басқаруын жүзеге асырып қана қоймай, сонымен қатар денсаулық сақтау шараларының жүйелі орындалуын қадағалайды.

Балалардың денсаулығын сақтаудың негізгі бағыттары.

Балабақша меңгерушісі балалардың денсаулығын сақтау мақсатында бірнеше негізгі бағытта жұмыс атқарады:

- *Гигиеналық талаптарды сақтау* – мекеменің санитарлық-гигиеналық нормаларға сәйкестігін бақылау;
- *Денсаулық сақтау іс-шараларын ұйымдастыру* – профилактикалық тексерулер, медициналық тексерулер, алғашқы көмек көрсету шараларын қадағалау;
- *Дене шынықтыру және қимыл белсенділігі* – балалардың қозғалыс белсенділігін қамтамасыз ету;
- *Құнарлы тамақтануды ұйымдастыру* – дұрыс тамақтану жүйесін қалыптастыру;
- *Ата-аналармен және медицина қызметкерлерімен жұмыс* – бірлескен шаралар ұйымдастыру арқылы балалардың денсаулығын нығайту.

Балабақша меңгерушісінің басқарушылық рөлі

Меңгеруші балабақшадағы денсаулық сақтау шараларын ұйымдастыруда келесі міндеттерді атқарады:

- Мекеменің санитарлық-гигиеналық жағдайын жақсарту;
- Балабақша қызметкерлеріне гигиеналық білім беру;
- Дене тәрбиесі сабақтарын тиімді ұйымдастыру;
- Балалардың психологиялық жай-күйіне ерекше назар аудару;
- Денсаулық сақтау шараларын іске асыру бойынша жаңа әдістерді енгізу;
- Балабақша тәрбиешілерінің біліктілігін арттыру.

Денсаулықты сақтауға арналған шаралар

Балалардың денсаулығын нығайтуға бағытталған шараларға мыналар жатады:

1. **Дене шынықтыру және қозғалыс белсенділігі**:
    - Күнделікті таңғы жаттығулар бағдарламасын жасақтап, оны балалардың жас ерекшеліктеріне сай өткізу.
    - Ашық ауада қозғалыс ойындарын, арнайы спорттық жарыстарды ұйымдастыру.

2. **Қоршаған ортаны экологияландыру**:
   - Балабақша аумағында жасыл аймақтарды (гүлзарлар, шағын бақшалар) құру.
   - Ішкі кеңістіктегі ауаны тазарту үшін экологиялық таза материалдар мен өсімдіктерді пайдалану.
3. **Дұрыс тамақтану**:
   - Жоғары сапалы, табиғи өнімдерден дайындалған тағамдарды ұсыну.
   - Күнделікті мәзірді дәрумендер мен микроэлементтерге бай ету.
4. **Психикалық денсаулықты сақтау**:
   - Балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін арт-терапия және музыка терапиясын енгізу.
   - Босаңсу үшін арнайы демалу аймақтарын құру (жұмсақ кілемдер, тыныш музыка).
5. **Иммунитетті нығайту**:
   - Қатаң шынығу әдістерін жүргізу (суық сумен шынығу, контрастты душ).
   - Серуендеуді күн тәртібіне тұрақты түрде қосу.
6. **Білім мен тәрбие арқылы сауаттылықты арттыру**:
   - Балалар арасында денсаулықты сақтау туралы әңгімелер мен оқулар ұйымдастыру.
   - Ата-аналар үшін балалардың денсаулығын жақсартуға арналған тренингтер өткізу.

Бұл шаралар жүйелі түрде қолданылғанда балалардың денсаулығын сақтау мен нығайтуға нақты нәтиже береді. Басқа қосымша ойлар немесе ұсыныстар қажет пе?

Қорытынды

Балабақша меңгерушісінің қызметі балалардың денсаулығын сақтауға бағытталған кешенді іс-шараларды қамтиды. Жүйелі жұмыс балалардың салауатты өмір салтын қалыптастыруға көмектеседі және олардың денсаулығын нығайтуға септігін тигізеді. Сондықтан мектепке дейінгі мекемелерде денсаулық сақтау іс-шараларын жетілдіру басты міндеттердің бірі болуы тиіс.

Әдебиеттер:

1. Айтмұхамбетова Б. «Мектепке дейінгі ұйымдардағы денсаулық сақтау жұмыстары». Алматы: Білім, 2019.
2. Қасымбекова Л. «Балалардың денсаулығы және дұрыс тамақтану». Астана: Ғылым, 2020.
3. Сейдахметова А. «Мектепке дейінгі білім беру жүйесіндегі гигиеналық талаптар». Шымкент: Мектеп, 2018.
4. Балабақша стандарттары мен санитарлық нормалары. ҚР Денсаулық сақтау министрлігі, 2021.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ТӘРБИЕ МЕН ОҚЫТУДАҒЫ ОЗЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ИДЕЯЛАРДЫ ТӘЖІРИБЕДЕ ҚОЛДАНУ ЖОЛДАРЫ

Жунусова Рахат Ильясовна
Шымкент қаласы, №66 Болашак бөбекжай бақшасының меңгерушісі

Резюме

Эта статья анализирует передовые педагогические идеи в сфере дошкольного образования и предлагает методы и стратегии их эффективного применения на практике. Рассматриваются новые технологии, передовые идеи и методы, применяемые в системе дошкольного образования, включая творческое и игровое обучение, интегрированные подходы и методы развития социальных навыков у детей.

Summary

This article analyzes advanced pedagogical ideas in the field of preschool education and offers methods and strategies for their effective application in practice. The paper discusses new technologies, advanced ideas, and methods used in preschool education, including creative and play-based learning, integrated approaches, and methods for developing children's social skills.

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқыту - бала тұлғасының қалыптасуындағы маңызды кезең. Бұл кезеңде бала өмірдің алғашқы дағдыларын игереді, оның болашақтағы табысты дамуы мен әлеуметтенуіне негіз қалаушы дағдылар қалыптасады. Сондықтан педагогтар мен тәрбиешілерге мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуда жаңа педагогикалық идеялар мен әдістерді пайдалану өте маңызды болып табылады. Заманауи білім беру жүйесі балаға тек білім емес, сонымен қатар өмірлік дағдыларды, әлеуметтік және эмоционалдық тұрақтылықты қалыптастыруды да мақсат етеді.

Бүгінгі таңда мектепке дейінгі білім беруде озық педагогикалық идеялардың тәжірибеде қолданылуы көп қолдау табуда. Бұл мақала мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың негізгі бағыттарын қарастырып, педагогтардың кәсіби дамуына ықпал ететін жаңа идеялар мен тәсілдерді талқылайды. Әсіресе, шығармашылық қабілеттерді дамыту, ойын арқылы оқыту, баланың жеке тұлғалық ерекшеліктерін ескере отырып, білім беру процесін жетілдіру жолдары қарастырылады.

1. Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың қазіргі жағдайы

Қазіргі таңда мектепке дейінгі білім беру жүйесі өзіне үлкен жауапкершілік алып, заманауи қоғам талаптарына жауап беру үшін түрлі жаңа тәсілдер мен әдістерді енгізуде. Тәжірибеде қолданылатын көптеген педагогикалық идеялар балалардың толыққанды дамуы үшін үлкен маңызға ие. Сонымен қатар, мектепке дейінгі білім берудің деңгейін жоғарылатуға бағытталған бірқатар заманауи жаңашылдықтар пайда болуда. Бұл жаңашылдықтар баланың ойлау қабілетін, шығармашылығын, коммуникациялық дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Бүгінгі таңда мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуда ерекше назар аударылып отырған мәселелер мыналар:

- Шығармашылық қабілеттерді дамыту
- Қоғамдық қатынастарды меңгеру
- Тіл дамыту
- Әлеуметтік және эмоциялық даму
- Ойын арқылы білім беру
- Оқыту процесін технологиялық тұрғыдан жақсарту

Бұл мәселелерді шешуде озық педагогикалық идеялар мен жаңа әдістер қолданылуы қажет.

2. Озық педагогикалық идеялар мен әдістердің мектепке дейінгі тәрбиеде қолданылуы

Қазіргі заманда білім беру жүйесінің өзгеруі мектепке дейінгі педагогикада да өз ізін қалдырды. Мектепке дейінгі білім беру процесін жетілдіру үшін көптеген жаңа әдістер мен идеялар енгізілуде. Озық педагогикалық идеяларды практикада тиімді қолдану үшін олардың ерекшеліктерін дұрыс түсініп, әр балаға қолайлы жағдай жасау маңызды.

2.1. Шығармашылық дамытудың маңызы

Шығармашылық қабілеттерді дамыту қазіргі таңда білім берудің негізгі бағыттарының бірі болып табылады. Мектепке дейінгі жаста баланың шығармашылық қабілеттерін дамыту – оның өзіндік ойлау, шешім қабылдау және болашақта шығармашылық жұмыстарға деген қызығушылығын оятуға септігін тигізеді. Шығармашылық жұмыстар, өнер мен қолөнер, музыкалық іс-шаралар балаға өз ойын білдірудің бір тәсілі ретінде маңызды.

Педагогтар шығармашылықты дамыту үшін:

- Ойындық әрекеттер мен шығармашылық жаттығуларды ұйымдастыру
- Музыка мен бейнелеу өнері арқылы эмоциялық реакцияларды бақылау
- Әлеуметтік бейімделу үшін топтық жұмыс ұйымдастыру

2.2. Ойын арқылы білім беру

Ойын — мектепке дейінгі балалардың өміріндегі ең маңызды іс-әрекет түрі. Ойын барысында бала өздігінен шешім қабылдауды, жаңа нәрселерді үйренуді және өз эмоцияларын бақылауды меңгереді. Мектепке дейінгі білім беру процесінде ойын арқылы білім беру педагогикасының маңызы зор. Ойын барысында балалардың коммуникативтік дағдылары, өзара әрекеттесу қабілеттері, сондай-ақ әлеуметтік дағдылары дамиды.

Мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде ойынның бірнеше түрі қолданылады:

- Дидактикалық ойындар
- Рөлдік ойындар
- Қозғалыс ойындары
- Танымдық ойындар

Ойын арқылы балалардың шығармашылық ойлау қабілетін дамытуға, жеке тұлғаның дамуына қол жеткізуге болады.

2.3. Интеграцияланған тәсілдер

Интеграцияланған оқыту әдісі мектепке дейінгі балалардың дамуына түрлі аспектілерден қарауды талап етеді. Бұл әдіс оқу пәндерін біріктіру арқылы балалардың әлемді кеңінен танып білуіне мүмкіндік береді. Интеграцияланған тәсілдер арқылы балалардың қиялы, тілдік дағдылары мен шығармашылық қабілеттері дамиды.

Мұндай тәсілдер педагогикалық үдерістерді ұйымдастыруда әртүрлі пәндерді (математика, тіл дамыту, қоршаған орта туралы білімдер) біртұтас жүйеде оқытуды көздейді. Бұл баланың көпқырлы дағдыларын дамытуға, оның когнитивті қабілеттерін жетілдіруге ықпал етеді.

3. Педагогтардың кәсіби дайындығы және озық педагогикалық идеяларды тәжірибеде қолдану

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың сапасын жақсарту үшін педагогтардың кәсіби біліктілігі мен дайындығы маңызды. Педагог әрдайым өз тәжірибесін жаңартып отыруы керек, себебі білім беру үдерісі үнемі өзгеріп отырады. Бұл мақсатта озық педагогикалық идеяларды меңгеру және оларды тәжірибеде тиімді қолдану қажет.

3.1. Мұғалімнің кәсіби дамуы

Педагогтың кәсіби дамуы оның оқытудағы тиімділігіне тікелей әсер етеді. Мұғалімдер жаңа әдістерді, инновациялық педагогикалық технологияларды меңгеріп, оларды балалардың білім алу процесінде қолдана білуі керек. Бұл үшін педагогтардың кәсіби білімдерін үнемі жаңартып отыруы қажет.

3.2. Педагогикадағы инновациялар

Педагогикадағы инновациялық тәсілдер мектепке дейінгі тәрбиеде балалардың дамуын жаңа деңгейге көтеруге мүмкіндік береді. Бұл инновациялар білім берудің сапасын арттыруға, балалардың қызығушылығын оятуға, олардың жеке қабілеттерін ашуға бағытталған.

Қорытынды

Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытуда озық педагогикалық идеяларды тәжірибеде қолдану қазіргі педагогикадағы маңызды аспектілердің бірі болып табылады. Педагогикалық идеялар мен әдістерді тиімді қолдану баланың толыққанды дамуына мүмкіндік береді. Осылайша, педагогтардың кәсіби дамуымен қатар, балалардың жан-жақты дамуына жағдай жасалуы тиіс. Инновациялық тәсілдер мен әдістер мектепке дейінгі білім беру жүйесін жетілдіруге, балалардың әлеуметтік, эмоциялық және когнитивті қабілеттерін дамытуға үлкен үлес қосады.

Әдебиеттер

1. Биманова А. Ш. *Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың теориясы мен әдістемесі*. Алматы: Білім, 2018.
2. Жұматаева С. Ж. *Қазіргі мектепке дейінгі тәрбие: инновациялық әдістер мен технологиялар*. Астана: Литера, 2020.
3. Құдиярова Ә. К. *Шығармашылық пен инновацияны мектепке дейінгі білім беруде қолдану*. Алматы: Қайнар, 2019.

ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН БАЛАБАҚШАДА ОҚЫТУ ПРОЦЕСІНДЕ ҚОЛДАНУ

Жұмағұлова Анар Пернеханқызы
Түркістан облысы, Бәйдібек ауданы, Ақбастау ауылы "Айгүл"бөбекжай-бақшасының әдіскері

Резюме

В данной статье рассматривается значение и роль игровых технологий в процессе обучения в детском саду. Игра является одним из основных методов и инструментов обучения детей, поскольку в процессе игры дети не только развлекаются, но и развивают свои познавательные и творческие способности. Эффективное использование игровых технологий в обучении в детском саду способствует положительным изменениям в когнитивном, социальном, эмоциональном и физическом развитии детей.

Summary

This article explores the significance and role of game technologies in the teaching process in preschool education. Play is one of the main methods and tools for children's learning, as, during play, children not only have fun but also develop their cognitive and creative abilities. By effectively using game technologies in preschool education, positive changes can be achieved in children's cognitive, social, emotional, and physical development.

Баланың тұлғасын қалыптастырудың бастапқы кезеңі болып табылатын балабақша кезеңі, оның физикалық, психологиялық, әлеуметтік және когнитивтік дамуына негізделген ең маңызды кезеңдердің бірі болып табылады. Осы кезеңде бала ойын арқылы әлемді танып-біледі, қоршаған ортаға деген қызығушылығын оятады және әртүрлі жағдайларда өз әрекеттерін реттеуге үйренеді.

Ойын технологиялары – балабақшада білім беру мен тәрбие беру процесін ұйымдастыруда ең тиімді әдістердің бірі болып табылады. Ойын – балалардың білім алуына мүмкіндік беретін маңызды құрал ғана емес, сонымен қатар олардың шығармашылық қабілеттері мен ойлау дағдыларын дамытуға ықпал ететін кешенді тәсіл. Осылайша, балабақшадағы оқыту процесінде ойын технологияларының қолданылуы педагогикалық қызметтің тиімділігін арттырады.

2. Ойын технологияларының педагогикалық мәні мен түрлері

2.1 Ойын технологияларының педагогикалық мәні

Ойын технологиялары – балалардың танымдық, эмоционалдық, әлеуметтік және шығармашылық дамуын қамтамасыз ету үшін ұйымдастырылған арнайы педагогикалық әдіс-тәсілдер жиынтығы. Ойын педагогикасы – бұл балаларға оқу мен тәрбие процесінде ойын элементтерін қолдану арқылы олардың белсенділігі мен қызығушылығын арттыруға бағытталған ғылым. Ойын – бала өмірінің маңызды бөлігі, ол баланың еркін дамуына, дүниетанымын кеңейтуге мүмкіндік береді. Ойын барысында бала өз қабілеттерін сынап көреді, қарым-қатынас жасайды, ойын арқылы әлемді зерттейді.

Ойынның басты ерекшелігі – оның баланың ерік-жігері мен қызығушылығына негізделуі. Баланың қызығушылығы мен белсенділігі артқан сайын оқу процесі де нәтижелі болады.

2.2 Ойын технологияларының түрлері

Ойын технологияларының бірнеше түрлері бар, олардың әрқайсысы әр түрлі мақсаттарға бағытталған. Олардың ішінде кеңінен таралған түрлерге мыналар жатады:

1. Рөлдік ойындар — балаларды әлеуметтік рөлдерге бейімдеп, оларды түрлі жағдайларға дайындайды. Мысалы, "Дәрігер мен науқас", "Кеңсе қызметкері", "Үй шаруашылығы" сияқты ойындар арқылы балалар әлеуметтік дағдыларды игереді.
2. Дидактикалық ойындар — балаларға білім беру мақсатында арнайы ұйымдастырылған ойындар. Мұндай ойындар балалардың танымдық қабілеттерін дамытуға бағытталған, мысалы, математикалық, тілдік немесе экологиялық бағыттағы дидактикалық ойындар.

3. Қимыл-қозғалыс ойындары — балалардың физикалық дамуында маңызды рөл атқарады. Бұл ойындар баланың дене белсенділігін арттырады, үйлесімді қозғалыс дағдыларын қалыптастырады.
4. Шығармашылық ойындар — балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған. Балалар сурет салады, қолөнер жасайды, әр түрлі ертегілер мен әңгімелер ойлап табады.
5. Эмоциялық және сезімдік ойындар — балалардың эмоциялық және психологиялық жағдайын дамытуға арналған ойындар. Бұл ойындар баланың эмоционалды интеллектін қалыптастырып, оларды өзінің сезімдерімен жұмыс істеуге үйретеді.

3. Ойын технологияларының балабақшада қолданылуының психологиялық аспектілері

3.1 Ойын арқылы балалардың эмоциялық дамуы

Ойын технологиялары баланың эмоциялық және әлеуметтік дамуына зор ықпал етеді. Ойын процесінде балалар түрлі рөлдерде ойнап, өз эмоцияларын бақылауға, реттеуге үйренеді. Сонымен қатар, олар қоршаған ортамен өзара әрекеттесіп, өздерінің эмоциялық күйін басқалармен бөліседі.

Балабақшадағы ойын барысында балаларда эмпатия, достық, құрмет, жауапкершілік сияқты әлеуметтік эмоциялар қалыптасады. Мысалы, рөлдік ойындар барысында балалар өздерінің эмоциялық реакцияларын бақылап, әр түрлі мінез-құлықтарды сынап көреді, бұл олардың психологиялық және әлеуметтік дамуына ықпал етеді.

3.2 Ойын арқылы танымдық қабілеттерді дамыту

Ойын технологиялары балалардың танымдық қабілеттерін дамыту үшін маңызды. Олар балалардың ойлау, есте сақтау, зейін, қиял сияқты психикалық процестерін жақсартады. Дидактикалық ойындар арқылы балалар жаңа ақпаратты игереді, логикалық ойлау дағдыларын қалыптастырады, сонымен қатар, қиын тапсырмаларды шешу барысында ынталандырылады.

Мысалы, балаларды санай білуге, әріптер мен цифрларды тануға, логикалық тапсырмаларды шешуге үйрету үшін ойындарды қолдануға болады. Ойын элементтері бар жаттығулар балалардың оқу процесіне қызығушылығын арттырады, сол арқылы оқудың нәтижелілігі артады.

4. Балабақшадағы оқыту процесінде ойын технологияларын қолданудың тиімділігін арттыру жолдары

4.1 Ойын түрлерін сабақ жоспарларына енгізу

Ойын технологияларын тиімді пайдалану үшін оларды сабақ жоспарларына жүйелі түрде енгізу қажет. Ойын элементтерін әр сабақтың мазмұнына байланысты таңдап, балалардың жас ерекшеліктерін ескерген жөн. Мысалы, 3-5 жас аралығындағы балалар үшін қарапайым, түсінікті ойындар қолдану қажет, ал 6-7 жасар балалар үшін күрделі, ойлау қабілетін дамытуға бағытталған ойындар тиімді болады.

4.2 Педагогикалық шеберлікті жетілдіру

Балабақша тәрбиешілері үшін ойын технологияларын тиімді пайдалану үшін педагогикалық шеберлікті жетілдіру маңызды. Ойын арқылы оқытуға қатысты теориялық білімді терең меңгеру, сондай-ақ, ойын ұйымдастырудың әдістемесін жетілдіру маңызды. Педагогтардың кәсіби шеберлігі мен ойын түрлерін дұрыс таңдай білуі балалардың білім алу процесін жақсартады.

4.3 Ойынның қызықты және мәнді болуы

Балабақшадағы ойынның тиімді болуы үшін, оның қызықты әрі мәнді болуы қажет. Балаларға ұнайтын ойындар олардың қызығушылығын оятып, оқу процесіне деген ынтасын арттырады. Ойын барысында балалардың белсенділігі мен мотивациясы жоғарлайды, олардың өздерін еркін сезінуіне мүмкіндік туындайды.

Қорытынды

Ойын технологиялары балабақшадағы білім беру мен тәрбие процесінде маңызды рөл атқарады. Ойын арқылы балалардың физикалық, психологиялық және когнитивтік дамуы

қамтамасыз етіледі. Ойынның әртүрлі түрлері балалардың қызығушылығын оятып, олардың шығармашылық, танымдық және әлеуметтік қабілеттерін дамытуға септігін тигізеді.
Бала дамуының алғашқы кезеңінде ойынның дұрыс ұйымдастырылуы мен қолданылуы оның тұлғалық қалыптасуына үлкен әсер етеді. Сондықтан балабақша тәрбиешілері үшін ойын технологияларын тиімді қолдану маңызды міндет болып табылады. Ойын арқылы білім беру әдісін дамыту балалардың жан-жақты дамуына мүмкіндік береді және болашақта олардың табысты әрі үйлесімді тұлға ретінде қалыптасуына әсер етеді.

Әдебиеттер

1. Құнанбай Қ. Педагогикадағы ойын технологиялары. Алматы: Қазақ университеті, 2015.
2. Сағындықова Л. Балабақшадағы оқыту мен тәрбиенің әдістемесі. Астана: Білім, 2016.
3. Мұқашева С. Ойын және бала тәрбиесі. Алматы: Рауан, 2014.

ӘОЖ: 371

БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДАҒЫ БАСҚАРУ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІ

Г.С Болыс., PhD докторант
М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті
Шымкент, Қазақстан

Резюме

В данной статье рассматривается значение управленческой компетенции в образовательных организациях и ее эффективность. Управленческая компетентность-совокупность способностей к стратегическому планированию, кадровому менеджменту, финансовому управлению и внедрению инновационных решений. Результаты исследования показывают, что эффективные решения компетентных руководителей способствуют повышению качества обучения, профессиональному развитию учителей и устойчивому развитию образовательных организаций. Для повышения эффективности управления предлагается совершенствование лидерских навыков, внедрение цифровых технологий и укрепление системы финансового управления. В Казахстане в этом направлении проводится ряд реформ, но необходимо внедрить лучшие международные практики.

Summary

This article discusses the importance of management competence in educational institutions and its effectiveness. Management competence is a set of abilities for Strategic Planning, Personnel Management, Financial Management and the implementation of innovative solutions. The results of the study show that effective decisions of competent managers contribute to an increase in the quality of training, the professional development of teachers and the sustainable development of educational organizations. To improve management efficiency, it is proposed to improve leadership skills, introduce digital technologies and strengthen the financial management system. Kazakhstan is carrying out a number of reforms in this direction, but it is necessary to introduce the best international practices.

Білім беру ұйымдарын тиімді басқару – сапалы білім беруді қамтамасыз етудің негізгі факторы болып табылады. Қазіргі жаһандану жағдайында білім беру жүйесінің дамуы басқару құзыреттілігіне тікелей байланысты. Басқару құзыреттілігі – білім беру ұйымдары басшыларының стратегиялық жоспарлау, кадрлық менеджмент, қаржы ресурстарын тиімді пайдалану және оқу үдерісін ұйымдастыру қабілеттерін қамтитын кешенді ұғым.

Бұл мақалада білім беру ұйымдарындағы басқару құзыреттілігі ұғымының маңызы, оның құрылымдық элементтері және тиімділікті арттыру жолдары қарастырылады. Білім беру ұйымдарындағы басқару құзыреттілігінің мәні. Басқару құзыреттілігі ұғымының анықтамасы құзыреттілік – белгілі бір қызметті тиімді орындау үшін қажетті білім, дағды және

тәжірибелердің жиынтығы [1,45б]. Басқару құзыреттілігі білім беру ұйымдарының тиімді жұмыс істеуін қамтамасыз ететін негізгі құрал болып табылады. Бұл құзыреттілік келесі негізгі компоненттерден тұрады:

-Стратегиялық басқару – ұзақ мерзімді мақсаттарды айқындау және оларды жүзеге асыру;

-Ұйымдастырушылық қабілет – білім беру үдерісін тиімді ұйымдастыру;

-Кадрлық менеджмент – педагогикалық кадрлардың кәсіби дамуын ынталандыру;

-Қаржы менеджменті – бюджетті тиімді жоспарлау және пайдалану;

-Инновациялық басқару – жаңа білім беру технологияларын енгізу және дамыту [2, 78б].

Білім беру ұйымдарында басқару құзыреттілігінің тиімділігі. Басқару құзыреттілігінің білім сапасына әсері. Басқару құзыреттілігі білім беру ұйымының сапасын жақсартуға ықпал етеді. Құзыретті басшылардың тиімді шешімдері оқу бағдарламаларының жаңартылуын, оқытушылардың кәсіби өсуін және студенттердің жетістіктерін арттыруды қамтамасыз етеді. OECD зерттеулеріне сәйкес, білім беру ұйымдарының басшыларының кәсіби құзыреттілігі оқу сапасының жоғарылауына тікелей әсер етеді [3, 112б].

Басқару құзыреттілігінің тиімділігін бағалау критерийлері**.** Білім беру ұйымдарының басқару жүйесінің тиімділігі бірнеше факторлар арқылы бағаланады:

-Студенттердің үлгерім деңгейі және академиялық жетістіктері;

-Оқытушылардың кәсіби дамуына жасалған жағдайлар;

-Қаржылық ресурстарды тиімді пайдалану деңгейі;

-Инновациялық технологияларды енгізу дәрежесі;

-Ата-аналар мен қоғамның қанағаттанушылық деңгейі [4, 95б]. Білім беру ұйымдарында басқару құзыреттілігін жетілдіру жолдары. Көшбасшылықты дамыту. Білім беру ұйымдарының басшылары кәсіби құзыреттіліктерін үнемі жетілдіріп отыруы қажет. Осыған орай, көшбасшылық дағдыларын дамытуға бағытталған тренингтер мен семинарларды ұйымдастыру маңызды. Цифрлық технологияларды пайдалану. Қазіргі заманда басқару құзыреттілігін арттырудың тиімді жолдарының бірі – цифрлық технологияларды пайдалану. Электрондық құжат айналымы, білім беру аналитикасы, big data және жасанды интеллект жүйелерін енгізу басқару сапасын жақсартады [5,120б].Кадрлық саясатты жетілдіру. Мұғалімдердің кәсіби өсуін қолдау басқару тиімділігінің негізгі бағыттарының бірі болып табылады. Педагогтарды оқыту бағдарламаларын жетілдіру және үздіксіз кәсіби даму жүйесін құру маңызды [6, 105б]. Қаржылық басқарудың тиімділігі. Білім беру ұйымдарының басшылары қаржылық сауаттылықтарын жетілдіруі қажет. Бюджетті дұрыс жоспарлау, демеушілер мен инвестиция тарту сияқты шаралар білім сапасын жақсартуға ықпал етеді [7,87б]. Қазақстандағы білім беру ұйымдарында басқару құзыреттілігін дамыту тенденциялары. Қазақстандағы білім беру жүйесінде басқару құзыреттілігін дамытуға бағытталған реформалар жүргізілуде. «Педагог мәртебесі туралы» заң, «Цифрлық Қазақстан» бағдарламасы және «Болашақ» бағдарламасы білім беру саласындағы басқару сапасын жақсартуға ықпал етуде [8, 132б].

Қорытындылап айтқанда білім беру ұйымдарындағы басқару құзыреттілігі – білім беру сапасын қамтамасыз етудің және оны стратегиялық дамытудың маңызды элементі. Басқару құзыреттілігі оқу орындарының тиімділігін арттыруға, білім беру үрдісін оңтайландыруға және инновациялық тәсілдерді енгізуге мүмкіндік береді. Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде басқару дағдылары тек әкімшілік шешімдер қабылдаумен шектелмейді, сонымен қатар педагогикалық көшбасшылық, стратегиялық жоспарлау, қаржылық басқару және адам ресурстарын дамыту бағыттарын қамтиды. Басқару құзыреттілігі білім беру ұйымдарының бәсекеге қабілеттілігін арттырудың және білім сапасын қамтамасыз етудің маңызды шарты болып табылады. Жаңа басқару тәсілдері мен технологияларын енгізу білім беру жүйесінің тиімділігін арттырып, оның тұрақты дамуына ықпал етеді. Сондықтан білім беру менеджменті саласындағы құзыреттілікті жетілдіру қазіргі білім беру реформаларының басты міндеттерінің бірі болып табылады.

Әдебиеттер

1.Назарбаев Н.Ә. «Қазақстан – 2050» стратегиясы. – Астана, 2012ж. – 45-б.

2.OECD. School Leadership and Management. – Paris: OECD Publishing, 2020ж. – 78-б.

3.UNESCO. Education Management and Leadership. – Paris: UNESCO, 2021ж. – 112-б.

4.ҚР Білім және ғылым министрлігі. Білім беру жүйесін басқару әдістемесі. – Астана, 2019ж. – 95-б.

5.World Economic Forum. Digital Transformation in Education. – Geneva, 2021ж. – 120-б.

6.ҚР Ұлттық білім академиясы. Қазіргі заманғы педагогикалық менеджмент. – Алматы, 2022ж. – 105-б.

7.ҚР Ұлттық экономика министрлігі. Білім беру ұйымдарының қаржылық басқару жүйесі. – Астана, 2023ж. – 87-б.

8.ҚР Білім және ғылым министрлігі. Білім саласындағы реформалар және олардың тиімділігі. – Астана, 2024ж. – 132-б.

ӘӨЖ 372.881.1

БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІНІҢ РЕФЛЕКСИВТІ МӘДЕНИЕТІНІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫН ЖӘНЕ ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ

Елубаева Р.А., Уразбаев Қ. М.
М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті
Шымкент, Қазақстан

Резюме

В статье рассматривается значение рефлексивной культуры в педагогической деятельности учителя начальных классов и пути её совершенствования. В работе выделены основные аспекты рефлексивной культуры, такие как осознание и анализ собственных действий, самопознание и способность к самосовершенствованию. Кроме того, предложены способы развития рефлексивной культуры, включая участие в тренингах, коллективные обсуждения педагогической практики, ведение самоанализа и использование технологий для анализа уроков. В заключение подчёркнута необходимость постоянного совершенствования рефлексивной культуры для повышения профессионализма учителей и улучшения образовательного процесса в целом.

Summary

The article examines the importance of reflexive culture in the pedagogical activity of primary school teachers and ways to improve it. The paper highlights the main aspects of reflective culture, such as awareness and analysis of one's own actions, self-knowledge and the ability to improve oneself. In addition, ways to develop a reflective culture are proposed, including participation in trainings, collective discussions of pedagogical practice, conducting introspection and using technology to analyze lessons. In conclusion, the need for continuous improvement of the reflective culture is emphasized in order to increase the professionalism of teachers and improve the educational process as a whole.

Жасанды интеллект пен нейрожеліліер дамыған заманда инновациялық жұмысқа қабілетті, кәсіби жетістіктерге жетуде білімі бар, кез-келген саладағы бәсекелестікке төзімділікпен қарай алатын жоғары білікті маман дайындап шығару өзекті мәселе. Ағымға бейімделгіш мамандарға деген сұраныс күшейе түсуде. Білім беру тәсілдерінің өзгеруі вариативтілікке, жеке өзін-өзі көрсетуге, шығармашылық бірегейлікке, кәсіби дамуға, педагогикалық диалог мәдениетіне, бастауыш сынып мұғалімдерінің ішкі әлеуетіне басымдық беретін жаңа білім беру технологияларына көшуді білдіреді. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерін дайындаудағы басты міндет өз жұмысына саналы көзқарасты қалыптастыру болып табылады. Бұл білім беру процесінің күрделілігін анықтайды, тиімді бағдарлай алатын педагог қызметкерлерге деген заманауи сұраныстарын қанағаттандыру өте маңызды болып табылады. Арнайы білімді ЖОО игеру барысында сыни тұрғыдан ойлауға мүмкіндік беретін рефлексиялық дағдыларды дамыту басты мәселе болып тұр. Кәсіби даярлыққа заманауи

талаптар қойылады, білім беру жүйесін реформалау, инновациялық білім беру технологияларын енгізу жағдайында өзгерістер қажет.

Қазақстанның білім беру жүйесі жыл сайын реформалануда, өйткені білім беру еліміздің әлеуметтік-экономикалық, ғылыми-техникалық, рухани дамуына ықпал етуде шешуші рөл атқарады. Болып жатқан өзгерістер бастауыш сынып мұғалімінің қолданыстағы кәсіби дайындық жүйелерін өзгерту қажеттілігін анықтайды. Рефлексиялық мәдениетті адамның проблемалық жағдайларды жеңуге дайындығы мен қабілеті болуы керек. Қарым-қатынастың ерекше тұлғааралық дағдыларға бейімделу қабілетін дамыту іс-әрекетінің негізгі сәттердің бірі болып табылады.

Болашақ мұғалімнің жеке басының дамуына, инновациялық, жеке көзқарасқа қабілеттілігіне баса назар аударылатын рефлексивті мәдениетін қалыптастырудың маңыздылығы артуда. Соған байланысты рефлексияның артықшылығы мұғалімнің кәсіби құзыреттілігінің негізгі құрамдас бөлігі болып саналады. Рефлексия мұғалімге не береді? деген сұраққа жауабы, ол педагогикалық тәжірибені зерттеуге, талдауға, сондай-ақ оны жетілдіру жолдарын анықтауға мүмкіндік береді. Бұл әсіресе бастауыш сынып мұғалімдеріда өте маңызды, олар өз қызметі барысында бастауыш мектеп жасындағы балалармен қарым-қатынас жасайды, олардың дамуы мен оқу процесіне әр түрлі әсер етеді.

Педагогика ғылымында болашақ мамандардың рефлексиялық дағдыларын дамыту мәселелеріне қызығушылық артып келеді. Осы мәселелер туралы ғалым-педагогтар өз зерттеу жұмыстарын жүргізген.

Olena Konotop «Refleksyjne podejście do kształtowania kompetencji strategicznych przyszłych nauczycieli szkół podstawowych» атты мақаласында «Проблемалық міндеттер рефлексия механизмдерін қалыптастыру және дамыту үшін маңызды. Проблемалық жағдайда іс-әрекеттің әдеттегі әдістері мәселені шешуге мүмкіндік бермейді, нәтижесінде сәтсіздіктерді ой елегінен өткізу және түсіну қажеттілігі туындайды. Проблемалық жағдай аяқталғаннан кейін пайда болатын рефлексия логикалық тұрғыдан алған білімдерін толықтырудың, проблемалық жағдайларда қарастырылатын мәселелерге қатысты дүниетанымының кеңеюінің қайнар көзіне айналады» деп көрсетті[1].

Белегова Әлия, М. Бұлақбаева, Е. Барангулов, А. Кенжан, С. Көшімбетова және Түсіпбекова Гүлмира «Болашақ мұғалімдердің рефлексивті мәдениетін жетілдірудің педагогикалық шарттары» атты мақаласында «Университетте оқу процесінде білім алушылардың рефлексиялық дайындығына, рефлексиялық басқаруға біраз көңіл бөлу керек» деп көрсетті[2].

Бұл тұрғыда рефлексивті педагогика әртүрлілікпен өзара әрекеттесудің және оқытудың жобалау мен оқыту практикасының қалыптасып келе жатқан аралық кәсіби кеңістігін түсіндірудің жан-жақты негізін ұсынады.

Kalantzis and Cope, (2005) мұғалімдерді даярлау парадигмасын оқытуды өзін-өзі жетілдірудің жеке жағдайы ретінде қарастыратын дәстүрлі кәсіби даму перспективасынан алшақтатады[3].

Литтл (1999), Макрей (2001), Ван Харен, (2007) мұғалімдерді трансформациялық оқыту мен педагогиканы қолдану үздіксіз диалог, рефлексия және кері байланыс дамуына әкеледі деп көрсетті. Kalantzis and Cope (2012) «оқытудың әртараптандыру рефлексиялық тәжірибесінің маңызды тіректері болып табылады, олар тәжірибе, теориялау, талдау және енгізу сияқты білім процестерін қамтиды» деп көрсетті[4].

Кәсіби қызметінің ерекшеліктерімен, білімді жеткізіп қана қоймай, білім алушылардың психологиялық, жеке ерекшеліктерін ескеруі керек. Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінде рефлексивті мәдениетті қалыптастыру мәселесі ерекше өзекті болып отыр. Білікті педагогтарды даярлаудағы маңызды қадам рефлексивті тәжірибелерді білім беру процесіне біріктіру, рефлексивті мәдениетін дамыту, табысты педагогикалық қызмет қажетті тұрақты жеке ұстанымды қалыптастыруға ықпал етеді.

Мектептің әр басшысы мұғалімдердің рефлексивті мәдениетін қалыптастыру ұйымдастырушылық-педагогикалық жағдайларын жасау керек, болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінде рефлексиялық мәдениеттің қалыптасу ерекшелігіне аз көңіл бөлінеді. Біздің жұмысымыздың зерттеудің өзектілігі білім беруде жүйесіндегі құндылықтары мен мағыналарын мұғалімнің кәсіби қызметіне жаңартумен байланысты[5].

Зерттеу барысында болашақ маман ретінде білім алушылардан рефлексияның педагогикалық тәжірибеде маңызды немесе маңызды емес екендігін анықтау үшін сауалнамалар жүргізілді. Сауалнама ніәтижесі бойынша маңызды деп есептеген респонденттердің саны 10-83,3%, маңызды емес деп есептегендер 2-17,7%. Одан басқа да сауалнамада сұрақтар болды, мысалы, кәсіби дамуда рефлексияның рөлі жоғары бағаланған, орташа балл 4.4. Бірақ рефлексиялық талдауларды өз бетімен жүргізуге дайындық деңгейі салыстырмалы түрде төменірек, орташа балл 3.4. Оқыту аясындағы рефлексиялық жаттығулардың пайдасыда жақсы бағаланған, орташа балл 4.4 болды. Рефлексия педагогикалық қателіктерді білуге көмектеседі деген пікірдің орташа баллы өте жоғары (4.8), бұл рефлексияның маңызды құрал екенін көрсетеді. Орта балл студенттердің рефлексияны қабылдауы туралы жалпы түсінік алуға көмектеседі.

Кесте

Студенттердің рефлексиялық дағдыларының дамуын оқытушылардың бақылау кестесі

Студент	Қызметі (Бақылау уақытында)	1-5 балл бағалау	Оқытушының ескертпелері
Студент 1	Рефлексиялық жаттығуларға қатысу, топтық жұмыс	4	Топтық талқылауларда зейінді көрсетеді, бірақ кейде оның әрекеттерін жеткілікті түрде терең талдамайды.
Студент 2	Рефлексивті есептер жазу, педагогикалық тәжірибені интроспекциялау	5	Рефлексияның жоғары деңгейін көрсетті, өзінің қателіктері мен жетістіктерін анық біледі.
Студент 3	Сыныптағы педагогикалық тәжірибенің тұсаукесері	3	Интроспекция жеткіліксіз дамыған, кейде өз атына сын айтудан аулақ болады.
Студент 4	Педагогикалық рефлексия тақырыбындағы пікірталастар	4	Ол өз әрекеттерін жақсы талдайды, бірақ кейде өзін-өзі бағалауға үстірт қарайды.
Студент 5	Сабақтарды талдау, мұғаліммен рефлексивті әңгімелер	5	Өзін-өзі бағалаудағы жетілуді көрсетеді, кері байланысты жақсы қабылдайды.

Бұл кестеде студенттердің рефлексиялық іс-әрекеттерінің деңгейі мен олардың көрсеткен нәтижелері туралы ақпарат берілген. Әрбір студентке байланысты оқытушының ескертпелері мен бағалауыда көрсетілген.

1 - 4 балл жинаған студент топтық жұмыс кезінде зейінді, бірақ кейде әрекеттерін терең талдамайды.

2 - 5 балл жинаған студенттің рефлексиялық деңгейі жоғары, өзінің қателіктері мен жетістіктерін жақсы түсінеді.

3 - 3 балл студенттің интроспекция жеткіліксіз, өзіне сын айтудан аулақ.

4 - 4 балл алса студент өз әрекеттерін жақсы талдайды, бірақ өзін-өзі бағалауда үстірт қарайды.

Студентте 5 - 5 балл болса өзін-өзі бағалауда жетістік, кері байланысты жақсы қабылдайды. Осындай кестелерді қолдана отырып, студенттердің де, оқытушылардыңда рефлексияны қабылдауын талдауға, сондай-ақ рефлексиялық әрекеттің сапасын бағалауға болатын тапсырмалар мен нәтижелерін ұсынамыз.

1-ші студентке берілген түрі педагогикалық практикадағы рефлексияның мәні туралы эссе жазу тапсырылды. Тапсырманы бағалау (1-5) 4 балл. Студент жеке тәжірибесінен мысал келтіреді, бірақ терең қорытынды жасамады. Оқытушының ескертулері болды. қосымша мысалдар мен терең талдауды қажет етеді

2-ші студентке берілген тапсырма түрі практика нәтижелері бойынша рефлексивті есеп жазу. Тапсырманы бағалау (1-5) 5; Студент рефлексияны қалай қолданады тапсырмада проблемалар мен шешімдер, олардың қателіктері мен жетістіктерін іс жүзінде түсіну өте жақсы ашты. Оқытушының бағлауынша, өте жақсы жұмыс, терең рефлексия.

3-ші студентке берілген тапсырма түрі педагогикалық рефлексия тақырыбындағы пікірталас ұйымдастыру. Тапсырманы бағалау (1-5) 4 балл. Студент тапсырмада рефлексияны қалай қолданады. Студент пікірталастарға белсенді қатысады, жеке тәжірибелерімен, ойларымен бөліседі, бірақ әрқашан қорытынды жасай бермейді. Оқытушының ескертулері рефлексияны қолдану айтарлықтай жақсы, бірақ аналитиканы жақсарту қажет.

4-ші студентке берілген тапсырма түрі өзін өзі бағалау тақырыбы бойынша форумда талқылау.Тапсырманы бағалау (1-5) 3; Студент тапсырмада рефлексияны қалай қолданады рефлексия практикадан нақты мысалдарсыз үстірт қолданды. Оқытушының ескертулері көбірек нақтылыққа назар аудару, үстірт жазылған.

5-ші студентке рефлексиялық мәдениетті қалыптастыру туралы эссе тапсырма берілді. Тапсырманы бағалау (1-5) 5; Студент эсседе рефлексияны өзінің педагогикалық қателіктерін терең талдауда, рефлексия теориясын қолдануда қолданады.Мұғалімнің ескертулері тамаша жұмыс, жақсы құрылым, дәлел бар. Мұнда студенттердің педагогикалық практикадан кейін өзін-өзі тексеруді қалай жүргізетінін, олардың қызметін қаншалықты тиімді талдайтынын көрсетуге болады.

Қорытындылай келе, бастауыш жалпы білім берудің стандартында мұғалімнің проблемалық жағдайларды шешуге дайындығы және қабілетті болуы керек. Өзінің кәсіби қызметін талдай, бағалай, жаңа мағыналар мен құндылықтарды таба алуы, тұлғааралық қатынастар жүйесіне бейімделе білуі шарт. Бұл бастауыш сынып мұғалімінің рефлексивті мәдениетінің маңыздылығын және оны үнемі жетілдіру қажеттілігін анықтайды. Мұғалімнің рефлексивті мәдениеті белгісіздік жағдайында өзінің кәсіби қызметін өзін-өзі басқарудың негізіне, өзінің кәсіби тәжірибесін түсіну мен жалпылаудың негізіне, кәсіби маман ретінде өзін-өзі сәтті жүзеге асыруының шарты болады.

Әдебиеттер:

1.O.Konotop Refleksyjne podejście do kształtowania kompetencji strategicznych przyszłych nauczycieli szkół podstawowych Knowledge,Education, Law, Management 2022 № 8 (52)
2.Аверина М.Н. Формирование рефлексивных умений в процессе повышения квалификации учителей. Ярославский педагогический вестник. 2020. № 4. Т. II. С. 175–178.
3.Aliya, B., Bulakbayeva, M., Barangulov, E., Kenjan, A., Koshimbetova, S., & Gulmira, T. (2020). The Pedagogical Conditions for Reflexive Culture Improvement of Future Teachers. Journal of Intellectual Disability - Diagnosis and Treatment, 8(3), 580–585. https://doi.org/10.6000/2292-2598.2020.08.03.36
4.Алексеев Н.Г. Проектирование условий развития рефлексивного мышления : автореф. дисс. псих. н. М., 2002. 21 с.
5.Аленченкова А. В. Развитие рефлексивной культуры слушателей в процессе дополнительного профессионального образования : дис. … канд. псих наук. Орел, 2016. 310 с.

ӘӨЖ 371.124: [373]

БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ИДЕЯЛАРДЫ ІСКЕ АСЫРУҒА ДАЙЫНДЫҒЫ

Елубаева Р.А., Уразбаев Қ. М.
М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті
Шымкент, Қазақстан

Резюме

В статье рассматривается проблема готовности будущих учителей к реализации инновационных идей в образовательном процессе. Актуальность исследования обусловлена необходимостью внедрения современных образовательных технологий и методик, а также формирования у педагогов гибкости мышления и готовности к постоянному саморазвитию. В статье анализируются различные подходы к подготовке будущих учителей в условиях образовательных реформ и изменений. В заключении подчеркивается важность создания условий для эффективного внедрения инновационных идей.

Summary

The article examines the problem of future teachers' readiness to implement innovative ideas in the educational process. The relevance of the research is determined by the need to introduce modern educational technologies and techniques, as well as to form teachers' flexibility of thinking and readiness for constant self-development. The article analyzes various approaches to the training of future teachers in the context of educational reforms and changes. In conclusion, the importance of creating conditions for the effective implementation of innovative ideas is emphasized.

Рефлексивті мәдениет ерте кезден бері ғалымдарды толғандырған тамыры тереңге бойлаған маңызды мәселе, зерттелініп отырған тақырыбымызға байланысты философиялық, педагогикалық, психологиялық талдау нәтижелері Аристотель, Платон, Гегель, Сократтың еңбектерінен байқауға болады. Сократ – ежелгі басты философы, идеалист еңбектерінде шәкірттердің өзін-өзі танып білуі, өзін-өзі басқара алуы, адамгершілік-тәрбиелік даму үстінде болу керектігі туралы жазған. Шәкірттің туа біткен ерекше құндылықтарын немесе дағдыларын сақтап қалу ұстаздар мен ата-ананың еңбегі болып табылады. Сократтың еңбектері этика-философиялық бағытта терең зерттелген[1]. Платонның шәкірті көне грек философы Аристотель еңбегінде әрбір ұстаз өз жұмысын қоршаған әлеуметтік қоғаммен байланыстыруға, болашаққа қалыптасқан кемелденген тұлға дайындап шығаруға бағыт-бағдар беруші деп бағалайды. Ол алғаш рет балаларды ерекшеліктері мен даму үдерістерін ескере отырып жас кезеңдеріне бөлген болатын:

- нәрестенің туылған сәтінен бастап мектепке бару кезеңіне дейін яғни 7 сынып;
- жасөсірім шаққа дейін және жасөспірім шақ яғни 14-15 жасқа дейін;
- жеткіншек шақ яғни 16-20 жас аралығы[2].

Әбу Насыр әл-Фараби - қазақ жерінен шыққан ежелгі шығыс ғұламасы, екінші ұстаз философ өз еңбектерінде, ұстаз – шәкірттерге сапалы тәрбие бере алуы үшін үйренген білімдерін жадында ұзақ сақтайтын, білгір, аңғарымпаз, әділетті болуы керек деп сипаттайды[3].

Орта Азия мен Қазақстандағы сопылық жолын салушы әрі бастаушы кемеңгер ағартушы Қожа Ахмет Яссауи өз еңбектерінде сопылық ілімммен қатар білім мен тәрбие мәселелері жайында сөз қозғаған. «Диуани хикмет» атты еңбегінде кемеңгер ақын жаңа өсіп келе жатқан жас буындардың бойынан мынадай қабілеттер болғандығы жөн деп жол сілтейді. Адалдық, саналылық, төзімді болу өзгелердің пікіріне құрметпен қарау, жан-жақтылық, істің оң солын ажыратушылық, достықты қадірлеу, адамгершілік, имандылық сынды құндылықтарды дәріптейді[4].

В.А. Сухомлинский (1918-1970ж.ж.) – әйгілі кеңес педагогы, жазушы. Сухомлинский тәрбиедегі халық педагогикасының алатын орнын жоғары бағалай отырып: «мейірімсіз, яғни жүректің шынайы жылуынсыз адам жанының әсем болуы мүмкін емес, мейірім балалық шақта

тамырын тереңге жаюы керек, егер уақыт жіберіп алса, оны ешқашан да адам бойына сіңіру мүмкін емес отырып, тәрбие жұмысының мазмұны – тәрбиеленушілер арасында нәзік рефлексивті мәдениетті қарым-қатынас құруды, басқаларға қуаныш сыйлау мәдениетін үйрену» деп пікір қалдырады[5].

Жоғары білім беруде инновациялық кәсіби қызметке мұғалімдерді даярлауда басымдықтарды қайта қарау қажеттілігін тудыратын факторлар бар. Жаңа білім беру парадигмасын енгізу, жаңа мазмұн мен құрылымға көшу мұғалімнің инновацияларға деген жеке көзқарасымен, олардың теориялық, әдіснамалық және практикалық бағытымен анықталады.

Сонымен қатар, ағылшын натуралисті Чарльз Дарвиннің «Адамдар мен жануарлардың рефлексивті мәдениетті көрінісі» атты еңбегінде адамдар мен жануарлардың сыртқы ортаға бейімделуі туралы сипатталады. Толықтыра кететін болсақ, Дарвин өз еңбегінде 3 түрлі маңызды қағиданы бөліп көрсетеді.

Алғашқысы қағиданың мәні, адамның күнделікті қалау сезімдеріне байланысты әдеттері қалыптасып отырады. Тағы да осыған ұқсас жағдайлар туындаған сәтте еріксіз түрде дағдылар көрініс береді. Бұл дағдылар кейбір жағдайларда пайдасыз болып келеді.

Екінші адамның психологиялық ішкі жай-күйінен туындаған әдеттері пайдалы дағдыларға айналады. Өмірдің кейбір кезеңдерінде туындаған келеңсіз оқиғаларда мәселенің шешімін табу үшін осы дағдылар жұмыс жасайды.

Үшінші дағдылардың қалыптасуы тікелей жүйке жүйесімен байланысты. Бастапқыда дағдылар адамның қалауынсыз ерік-жігерге тәуелсіз қалыптасады. Уақыт өте әдеттер қайталанбаса жүйке жүйесінде байланыстар үзіліп, дағдылар жойылып кетуі мүмкін деп тұжырымдайды[5]. Бұл бөлімде болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің рефлексивті мәдениетін дамытудағы тәжірибелік-эксперимент барысын қарастыратын боламыз. Зерттеуіміздің нәтижелері сандық және сапалық бағытта сараланады.

Барлық уақытта педагогикалық іс-әрекеттің нәтижесі мен тиімділігі диагностикалаудың барысында бағаланады. Зерттеу жұмысында пайдаланатын педагогикалық диагностика эксперименттік жұмыстың нәтижелерін анықтауға үлкен мүмкіндік тудырады.

Диагностика ұғымы – диагноз – diagnosis тану, білу сөздерінен шыққан. Диагностикалау тәжирибелік-эксперименттік бөлімді жоспарлау, жоспарды іске асыру, алынған нәтижелерді саралап талдау арқылы жүзеге асады. Педагогикалық эксперименттің барысына сәйкес диагностикалаудың үш түрін ажыратады:

- *Анықтаушы эксперимент* – бұл эксперимент зерттеу жұмысының зерттелінетін мәселенің тиімді немесе тиімсіз жақтарын анықтау мақсатында жүргізіледі.
- *Қалыптастырушы эксперимент* –жоспар құрылады, оқытудың әдістері мен бағдарламасы дайындалады. Қалыптастырушы сараптамалардан алынған нәтижелер тиімді болып зерттеу болжамы нақтыланса, теориялық бөлімдегі зерттеу жұмыстарының оң нәтижелілігін және бағдарламаның тиімді әсерін көрсетеді.
- *Қорытындылау эксперименті* – психологиялық-педагогикалық нәтижелерді қайта диагностикалау, анықтаушы экспериментінің диагностика нәтижелерімен, статистикалық әдістерді салыстыру,

Мақсаты – Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің рефлексивті мәдениетін дамытудың бағдарламасын әзірлеу және тәжірибеде тиімділігін тексеру.

Зерттеудің тәжірибелік-эксперименттік жұмысының міндеттері:

- Рефлексивті мәдениетін дамытудың теориялық бөлімінде әрі ұсынылған әдістері негізінде психодиагностикалық сауалнамаларды сұрыптау;
- бақылау және эксперимент топтарын анықтап, жүргізілетін тәжірибелік-эксперимент барысын ұйымдастыру;
- рефлексивті мәдениетін сандық және сапалық көрсеткіштерін анықтаушы экспериментте айқындау;

- қалыптастырушы эксперимент кезеңінде теориялық негізінің тиімділігін тәжірибелік-эксперимент барысында тексеру;

- алынған нәтижелерді статистикалық-математикалық әдістер көмегімен талдап өңдеу, зерттеу болжамын дәлелдеу және зерттеу жұмысын қорытындылау.

Эксперимент жұмысы Шымкент қаласы, М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университетінде жүргізілді. 6В01310 Бастауыш оқыту педагогикасы мен әдістемесі ББ студенттері қатысты. ББ мақсаты жоғары кәсібилігі, іске креативті көзқарасы, еңбек нарығы мен жұмыс берушілердің талаптарына сәйкес инновациялық идеяларды іске асыруға дайындығы бар бәсекеге қабілетті мамандарды дайындау болып табылады. Тәжірибелік-эксперименттік бөлім үш кезеңнен құралады, анықтаушы эксперимент, қалыптасырушы эксперимент, қорытындылау эксперименті. Анықтаушы эксперименттің мақсаты – болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің рефлексивті мәдениетін дамыту жолдарын алынған көрсеткіштерге сәйкес анықтау.

Осы тұста болашақ 6В01310 Бастауыш оқыту педагогикасы мен әдістемесі ББ мұғалімдерінің рефлексивті мәдениетін дамыту диагностикалау үшін төмендегідей тест жүргізілді:

Педагогикалық практика барсының тәжірибелік-эксперименттік бөлімінің анықтаушы экпериментінде «Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің рефлексивті мәдениетін анықтау» сауалнамасын жүргізген болатынбыз. Нәтижелерін 4 – кестеден көріп отырғанымыздай бір топтағы 12 білім алушының арасында жоғары көрсеткішті небәрі 2 білім алушы құрайды. Ал топтың көп бөлігін орта және төмен көрсеткіштегі білім алушылар алып отыр. Бұл нәтижелер болашақ 6В01310-Бастауыш оқыту педагогикасы мен әдістемесі ББ мұғалімдері ахуалын жақсарту қажет екенін, білім алушылардың әлеуметтік-эмоционалдық дағдыларын дамытуда күш салу қажет екенін көрсетеді.

Кесте 4

Эксперимент тобының рефлексивті мәдениетін анықтаудың қалыптастыру экспериментіне дейінгі нәтижелері

	Эксперимент тобы бойыша Болашақ бастауыш сынып мұғалімдерінің рефлексивті мәдениетін анықтаудың қалыптастыру экспериментіне дейінгі нәтижелері		
1	1-ші студент	106 балл	жоғары
2	2-ші студент	56 балл	төмен
3	3 студент	50 балл	төмен
4	4-ші студент	96 балл	орта
5	5-ші студент	71 балл	орта
6	6-ші студент	60 балл	төмен
7	7-ші студент	55 балл	төмен
8	8-ші студент	77 балл	орта
9	9-ші студент	101 балл	жоғары
10	10-ші студент	90 балл	орта
11	11-ші студент	94 балл	орта
12	12-ші студент	72 балл	орта

Кесте 5

Бақылау тобының мұғалімдері рефлексивті мәдениетін қалыптастыру экспериментіне дейінгі нәтижелері

	Бақылау тобы қалыптастыру экспериментіне дейінгі нәтижелері		
1	1-ші студент	49 балл	төмен
2	2-ші студент	51 балл	төмен
3	3 студент	80 балл	орта
4	4-ші студент	79 балл	орта
5	5-ші студент	82 балл	орта
6	6-ші студент	80 балл	орта
7	7-ші студент	57 балл	төмен
8	8-ші студент	76 балл	орта
9	9-ші студент	75 балл	орта
10	10-ші студент	50 балл	төмен
11	11-ші студент	105 балл	жоғары
12	12-ші студент	55 балл	төмен

Анықтау экспериментінің бақылау тобының нәтижелерін 5 – кестеден көре аламыз. Байқағанымыздай жоғары көрсеткішті 1 ғана білім алушы құрайды. Топтың қалған бөлігі орташа және төмен нәтижелерді беріп отыр.

Кесте 6

«Рефлексивті мәдениетін анықтау» сауалнамасының анықтау эксперименті бойынша (%) пайыздық көрсеткіштері

қалыптастыру экспериментіне дейінгі анықтау эксперименті бойынша нәтижелері			
Барлығы 24 студент		Эксперимент тобы	Бақылау тобы
1	Жоғары	16,6% (2 студент)	8,3% (1 студент)
2	Орташа	50% (6 студент)	50% (6 студент)
3	Төмен	33,3% (4 студент)	41,6% (5 студент)

6–кестеден байқап отырғанымыздай анықтау экспериментінің нәтижелері эксперимент және бақылау топтарының арасындағы айырмашылықтарды көрсетеді. Эксперимент тобында 16,6%-пен 2 білім алушы жоғары нәтиже берсе, бақылау тобында 8,3%-пен 1 білім алушы жоғары нәтиже көрсетеді. Орташа нәтиже эксперимент және бақылау топтарында 50%-пен 6 білім алушыны құрайды. Төмен көрсеткішті эксперимент тобында 33,3%-пен 4 білім алушы құраса, бақылау тобында 41,6%-пен 5 білім алушы төмен нәтиже көрсетіп отыр. Өте төмен нәтижелер эксперимент және бақылау топтарында байқалған жоқ.

Қорытындылай келе, болашақ мұғалімдердің білім беру процесінде инновациялық идеяларды жүзеге асыруға дайындығы мәселесі қарастырылуда. Зерттеудің өзектілігі заманауи білім беру технологиялары мен әдістерін енгізу қажеттілігімен, сондай-ақ мұғалімдердің ойлау икемділігі мен тұрақты өзін-өзі дамытуға дайындығын қалыптастырумен байланысты және инновациялық идеяларды тиімді енгізу үшін жағдай жасаудың маңызды.

Әдебиеттер:

1. Ильина Т. А. Вопросы теории и методики педагогического эксперимента / Т. А. Ильина. – М.:Знание, 2015. – 124 с.

2. Кларин М. В. Инновации в мировой педагогике: обучение на основе исследования, игры и дискуссии (анализ зарубежного опыта) / М. В. Кларин. – Рига: НПЦ «Эксперимент», 2015 – 176 с.

3. Питюков В. Ю. Основы педагогических технологий: учеб.-практ. пособие. / В. Ю. Питюков. – М.: Ассоциация авторов и издателей «Тандем», «Роспед-агентство», 1997. – 176 с.

5. Талызина Н. Ф. Технология обучения и её место в педагогической теории / Н. Ф. Талызина //Современная высшая школа. – 2017. — № 1 (17). – С. 91–96.

БАЛАБАҚШАДА БАЛАЛАРДЫҢ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ДАҒДЫЛАРЫН ТӘРБИЕЛЕУ МЕН ДАМЫТУ

Жылысбаева Ақмарал Темірқызы
Түркістан облысы, Түркістан қаласының білім бөлімінің «Әлия» бөбекжай бақшасының МКҚК тәрбиешісі

Резюме

В статье рассматриваются различные педагогические методы и подходы, направленные на воспитание и развитие поведенческих навыков детей. Также обсуждается роль родителей и воспитателей в развитии личности ребенка, а также их взаимодействие. Развитие поведенческих навыков происходит не только через теоретическое обучение, но и через практическую деятельность.

Abstract:

This article discusses various pedagogical methods and approaches aimed at developing and nurturing children's behavioral skills. It also addresses the role of parents and caregivers in the development of the child's personality and their interaction. The development of behavioral skills occurs not only through theoretical learning but also through practical actions.

Мектепке дейінгі жастағы балаларда мінез-құлықтың алғашқы дағдылары қалыптасады. Осы кезеңде олар тәртіптілік, жауапкершілік, адалдық, өзін-өзі бақылау сияқты қасиеттерді үйренеді. Балабақшада мінез-құлық дағдыларын тәрбиелеу мен дамыту – бұл баланың жан-жақты дамуының негізі. Тәрбиеші мен ата-аналардың дұрыс тәсілдерді қолдануы балалардың мінез-құлқын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Бала тек ересектердің ғана емес, сондай-ақ құрдастарының да әсерімен мінез-құлық дағдыларын меңгереді. Бұл мақалада балалардың мінез-құлық дағдыларын қалыптастырудың әдіс-тәсілдері, тәрбиешілердің жұмысындағы негізгі ерекшеліктер, балалармен жұмыс істегенде кездесетін қиындықтар және оларды шешу жолдары қарастырылатын болады.

1. Мінез-құлық дағдыларының қалыптасуындағы теориялық негіздер

1.1. Мінез-құлық дағдыларының анықтамасы және маңызы
Мінез-құлық дағдылары – бұл балалардың әлеуметтік өмірде дұрыс әрекет етуіне мүмкіндік беретін психологиялық және мінез-құлықтық дағдылардың жиынтығы. Баланың мінез-құлығы оның өмірлік тәжірибесіне, әлеуметтену деңгейіне, моральдық және этикалық құндылықтарға негізделеді. Мектепке дейінгі жастағы балалардың мінез-құлық дағдыларын қалыптастырудың мәні – олардың қоғамға бейімделуі мен өз әрекеттеріне жауапкершілікпен қарауы.

1.2. Балалардың мінез-құлық дағдыларын қалыптастырудың психологиялық аспектілері
Балалардың мінез-құлық дағдыларын қалыптастыруда психологияның рөлі өте зор. Психологтар баланың әлеуметтік бейімделуін, эмоциялық және интеллектуалдық дамуын, психологиялық тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін түрлі әдістер мен тәсілдерді қолданады. Мінез-құлық дағдыларын дамыту үшін балалардың ішкі дүниесіне терең үңіліп, олардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып жұмыс жүргізу қажет.

1.3. Әлеуметтік орта мен мінез-құлықтың өзара байланысы
Баланың мінез-құлығын қалыптастыруға ең алдымен оның қоршаған ортасы – отбасы, мектепке дейінгі ұйым, құрдастардың әсері ықпал етеді. Әлеуметтік орта баланың мінез-құлқын қалыптастыратын негізгі факторлардың бірі болып табылады. Бала ересектердің мінез-құлқын қайталаудан, олардан үйренуден бастайды.

2. Мінез-құлық дағдыларын тәрбиелеудің педагогикалық әдістері мен тәсілдері

2.1. Моделдеу әдісі

Моделдеу әдісі – баланың мінез-құлық дағдыларын қалыптастыруда негізгі әдістердің бірі. Бұл әдіс бойынша тәрбиеші балаға дұрыс әрекет үлгісін көрсетеді, сонымен қатар баланың дұрыс мінез-құлықтары үшін мақтау, ал бұрыс әрекеттері үшін ескерту жасайды. Моделдеу әдісі балаға моральдық, этикалық нормаларды ұғындыру үшін тиімді.

2.2. Ойындар мен рөлдік әрекеттер

Рөлдік ойындар мен драмалық әрекеттер балалардың әлеуметтік дағдыларын дамыту үшін маңызды. Ойын арқылы балалар өз әрекеттерін толықтай көрсетуге мүмкіндік алады, өзара қарым-қатынас орнатуды үйренеді. Олар ойын барысында жауапкершілік, сабырлылық, өзара сыйластық секілді мінез-құлық дағдыларын меңгереді.

2.3. Әңгімелесу және диалог әдісі

Әңгімелесу әдісі балалардың мінез-құлық дағдыларын қалыптастыруда өте маңызды. Әңгіме барысында балалар өз ойларын жеткізуге, мәселелерді шешуге үйренеді, сондай-ақ өздеріне қажетті моральдық нормаларды түсінеді. Бұл әдіс балалардың қарым-қатынас дағдыларын дамытады, оларды өз іс-әрекеттерін бағалауға үйретеді.

2.4. Жетістіктерді марапаттау және жағымды ынталандыру

Баланың мінез-құлық дағдыларын дамыту үшін оң мотивация қажет. Балаларды марапаттау, мақтау – олардың дұрыс мінез-құлқын қолдайтын маңызды әдіс. Бұл әдіс балалардың өзін-өзі бағалауын арттырады және оларды жақсы мінез-құлықтарға ынталандырады.

2.5. Құндылықтарды түсіндіру әдісі

Моральдық және этикалық құндылықтарды түсіндіру балалардың мінез-құлығын қалыптастыру үшін өте маңызды. Бұл әдіс арқылы балаларға адамдар арасындағы дұрыс қарым-қатынас, әділеттілік, сыйластық сияқты маңызды құндылықтарды ұғындыруға болады. Балалар тек сөзбен емес, сондай-ақ тәжірибе арқылы бұл құндылықтарды игереді.

3. Тәрбиешінің рөлі мен кәсіби біліктілігі

3.1. Тәрбиешінің мінез-құлық дағдыларын тәрбиелеудегі рөлі

Тәрбиеші – балалардың мінез-құлқының қалыптасуына үлкен әсер ететін тұлға. Тәрбиеші өз іс-әрекетімен балаларға дұрыс үлгі көрсетіп, олардың мінез-құлқын бағдарлайды. Ол балаларға қолдау көрсету, олардың көңіл-күйін түсіну, кез келген жағдайда өзін ұстай білу арқылы мінез-құлық дағдыларын тәрбиелейді.

3.2. Тәрбиешінің кәсіби дағдылары мен әдістемелік біліктілігі

Тәрбиешінің кәсіби біліктілігі мен әдістемелік дағдылары балалармен жұмыс істеуде маңызды рөл атқарады. Тәрбиеші балалардың мінез-құлқын дұрыс бағытта қалыптастыру үшін өз жұмысын жоспарлы түрде жүргізіп, түрлі әдіс-тәсілдерді дұрыс таңдай білуі қажет.

4. Мінез-құлық дағдыларын дамытудағы ата-аналардың рөлі

4.1. Ата-аналармен ынтымақтастық

Балалардың мінез-құлық дағдыларын тәрбиелеуде ата-аналармен тығыз ынтымақтастық маңызды. Ата-аналар баланың алғашқы тәрбиешілері болып табылады, олар баланың үйдегі мінез-құлқын қалыптастырады. Балабақша мен отбасы арасындағы байланыс балалардың дұрыс тәртіпке үйренуіне мүмкіндік береді.

4.2. Ата-аналарға арналған кеңестер

Ата-аналарға мінез-құлық дағдыларын қалыптастыру бойынша кеңестер беру де маңызды. Ата-аналар балалармен дұрыс қарым-қатынас орнату, оларды дұрыс мінез-құлыққа тәрбиелеу үшін қажетті ақпаратқа ие болуы керек.

5. Балабақшадағы мінез-құлық дағдыларын тәрбиелеу нәтижелері

5.1. Балалардың әлеуметтік дағдыларының дамуы

Балабақшадағы мінез-құлық дағдыларын тәрбиелеу нәтижесінде балалар өзара дұрыс қарым-қатынас жасауға, өз әрекеттеріне жауапкершілікпен қарауға үйренеді. Бұл дағдылар олардың әлеуметтік өмірде табысты болуына ықпал етеді.

5.2. Балалардың өзін-өзі бақылауы және тұлғалық дамуы Мінез-құлық дағдыларын тәрбиелеу балалардың өзін-өзі бақылауына, ішкі мәдениетінің қалыптасуына көмектеседі. Олар өздерінің эмоцияларын басқара білуге, дұрыс шешімдер қабылдауға үйренеді.

Қорытынды

Балабақшада балалардың мінез-құлық дағдыларын тәрбиелеу мен дамыту – олардың тұлғалық, әлеуметтік және моральдық дамуының маңызды кезеңі. Бұл процесс тәрбиешінің кәсіби шеберлігі мен ата-аналармен тығыз ынтымақтастықты талап етеді. Балалардың мінез-құлқына дұрыс ықпал ету арқылы оларды өмірге дайындап, қоғамда өз орнын табуға көмектесуге болады.

Әдебиеттер

1. Абдуллина Г.Х. "Мектепке дейінгі тәрбие: теория және практика". – Алматы: Білім, 2017.
2. Қоянбаев Ж.Б. "Балалар психологиясы". – Алматы: Жазушы, 2015.
3. Мухамеджанова А.Н. "Балалардың тұлғалық дамуы". – Алматы: Жазушы, 2019.

БАЛАБАҚШАДА БАЛАЛАРДЫҢ СЕНСОРЛЫҚ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ ӘДІСТЕРІ

Исаева Элънара Нуралиевна
Түркістан облысы, Сайрам ауданы, Қарасу ауыл округі ЖШС "Еркетайлар" бөбекжай-бақшасының тәрбиешісі

Резюме

Это статья посвящена методам развития сенсорных навыков у детей в детском саду. Сенсорные навыки — это важные когнитивные функции, которые обеспечивают восприятие ребенка окружающего мира, его ощущения и реакции на них. Развитие сенсорных навыков в детском саду является основой для когнитивного, эмоционального и социального развития детей.

Abstract:

This article is dedicated to exploring the methods of developing sensory skills in children at preschool. Sensory skills are essential cognitive functions that enable a child's perception, sensations, and responses to the surrounding environment. Developing sensory skills in preschool lays the foundation for children's cognitive, emotional, and social development.

Сенсорлық даму — бұл баланың қоршаған ортамен өзара әрекеттесуі барысында сезімдер мен қабылдаулар арқылы ақпаратты өңдеу қабілетін қалыптастыру процесі. Сенсорлық қабылдау баланың физикалық, эмоциялық және когнитивті дамуының негізгі құрамдас бөлігі болып табылады. Әрбір бала осы кезеңде өз ортасын зерттеп, оны сезімдері арқылы қабылдайды. Сенсорлық дағдылардың дамуы баланың дұрыс ойлауын, шығармашылық әлеуетін және әлеуметтік өзара әрекеттесуін қалыптастыруға ықпал етеді.

Балабақша — балалардың сенсорлық дағдыларын қалыптастыру үшін ең маңызды кезеңдердің бірі болып табылады. Әсіресе, мектепке дейінгі жаста балалар түрлі әдістер арқылы олардың сезімдерін, қабылдауларын және әртүрлі шындықты тануын дамыта алады. Бұл мақалада балабақшадағы сенсорлық дағдыларды дамыту үшін қолданылатын әдістер мен тәсілдер кеңінен қарастырылады.

1. Сенсорлық дағдылардың теориялық негіздері

1.1. Сенсорлық дағдылардың мәні және маңызы Сенсорлық дағдылар балалардың өздерінің денесіндегі және қоршаған ортадағы түрлі өзгерістерге жауап беру, әлемді сезімдер арқылы қабылдау қабілетін көрсетеді. Бұл дағдылар балаға қоршаған әлеммен өзара әрекеттесу кезінде маңызды ақпарат жинауға мүмкіндік береді.

Сенсорлық дағдылар — бұл балалардың шынайы әлемді түсінуге, оны тиімді зерттеуге және өз әрекеттерін саналы түрде жоспарлауға көмектесетін негізгі қабілеттердің бірі.

1.2. Сенсорлық қабылдау және танымдық даму арасындағы байланыс
Сенсорлық дағдылар мен танымдық даму арасында тығыз байланыс бар. Сенсорлық қабылдау балалардың дүниетанымын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Бала қоршаған әлемді сезімдері арқылы таниды, бұл оның логикалық ойлау қабілеттерінің, шығармашылық ойлауының дамуына ықпал етеді. Сенсорлық қабылдаудың дамуы балалардың белгілі бір объектілер мен құбылыстарды дұрыс қабылдауы, оларды ажырата білуі және олармен әрекет ету қабілетін қалыптастырады.

1.3. Сенсорлық дағдылардың балабақшада дамуы
Балабақша — балалардың сенсорлық дағдыларын дамыту үшін ең тиімді кезең. Балабақшада балалар түрлі сенсорлық жаттығулар мен ойындар арқылы олардың сезімдері мен қабылдауларын дамытуға мүмкіндік алады. Бұл кезеңде баланың көру, есту, сезіну, дәм мен иіс сезу сияқты түрлі сезімдеріне назар аудару, оларды дамытудың маңызды әдіс-тәсілдерін қолдану қажет.

2. Сенсорлық дағдыларды дамыту әдістері мен тәсілдері

2.1. Көру дағдыларын дамыту
Көру — балалардың алғашқы сенсорлық қабылдау дағдыларының бірі. Көру дағдыларын дамыту үшін түрлі сурет салу, түстермен жұмыс істеу, табиғатты бақылау сияқты іс-әрекеттер жүргізіледі. Балабақшада балалар түстер мен пішіндерді тану, олардың арасында айырмашылықтарды білу үшін түрлі ойындар мен тапсырмаларды орындайды.

2.2. Есту дағдыларын дамыту
Есту дағдыларын дамыту балалардың дыбыстарды дұрыс қабылдауға және оларды ажыратуға мүмкіндік береді. Балабақшада есту дағдыларын дамыту үшін әндер мен музыка тыңдату, табиғат дыбыстарын тыңдау, әртүрлі ойындар өткізу ұсынылады. Балаларға музыкалық аспаптармен танысу, дауыстарды тыңдау және оларды идентификациялау сияқты әрекеттер арқылы есту дағдыларын дамытуға болады.

2.3. Тиісу және сезіну дағдыларын дамыту
Тиісу және сезіну дағдыларын дамыту — балалардың заттардың құрылымын, текстурасын сезіну қабілетін қалыптастыру процесі. Балабақшада балалар әртүрлі материалдармен жұмыс істей отырып, олардың қаттылығын, жұмсақтығын, ылғалдылығын, жылуын сезіну арқылы бұл дағдыларын дамытады. Әртүрлі текстурамен таныстыру, сазбалшықпен жұмыс істеу, түрлі табиғи материалдармен ойындар өткізу тиісті дағдыларды қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.

2.4. Дәм және иіс сезу дағдыларын дамыту
Дәм мен иіс сезу дағдыларын дамыту да сенсорлық дағдылардың құрамдас бөлігі болып табылады. Балалар табиғатта өсетін жемістер мен көкөністерді тану, дәм мен иіс ерекшеліктерін сезіну арқылы бұл дағдыларды дамыта алады. Балабақшада балаларға түрлі дәмдер мен иістерді таныстыру арқылы олардың сезімдеріне әсер ететін жаттығулар мен ойындар ұйымдастыру ұсынылады.

2.5. Қозғалыс дағдыларын дамыту
Қозғалыс дағдылары баланың сенсорлық қабілеттерін дамытудың тағы бір маңызды аспектісі болып табылады. Балабақшада қозғалыс дағдыларын дамыту үшін түрлі жаттығулар мен физикалық ойындар өткізіледі. Балалар түрлі қозғалыстар мен жаттығулар арқылы өз денесін қалай сезінетінін және оны қалай реттейтінін біледі. Қимыл-қозғалыс дағдылары баланың физикалық дамуына ғана емес, оның психологиялық және эмоциялық жай-күйіне де әсер етеді.

3. Сенсорлық дағдыларды дамытуда қолданылатын педагогикалық әдістер мен тәжірибе

3.1. Табиғатпен таныстыру
Табиғатпен таныстыру балалардың сенсорлық дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқарады. Балалар табиғатпен тікелей байланыста бола отырып, оны сезімдер арқылы қабылдайды.

Балабақшада балаларды табиғатқа, өсімдіктер мен жануарларға таныстыру арқылы олардың көру, есту, сезіну, иіс сезу дағдыларын дамытуға болады.

3.2. Ойын мен шығармашылық қызмет

Ойын — балалардың сенсорлық дағдыларын дамытудағы ең тиімді құралдардың бірі. Ойын кезінде балалар өздерін түрлі рөлдерде сынап көреді, табиғатпен танысады, шығармашылық әрекеттер арқылы әлемді сезінеді. Мысалы, ойыншықтармен ойнау, сазбалшықпен жұмыс істеу, түрлі материалдармен тәжірибе жасау сенсорлық қабілеттерді дамытуда маңызды рөл атқарады.

3.3. Интерактивті әдістер

Интерактивті әдістер балаларды белсенді түрде ойлануға, сезімдері мен қабылдауларын дұрыс реттеуге мүмкіндік береді. Сенсорлық жаттығулар мен ойындар балалардың назарын түрлі ұсақ бөлшектерге аударуға, олардың шынайы әлемді толық қабылдауына көмектеседі. Балабақшада сенсорлық дағдыларды дамыту үшін интерактивті әдістер өте тиімді болып табылады.

4. Балабақшадағы сенсорлық дағдыларды дамытудағы қиындықтар

4.1. Әр баланың жеке ерекшеліктері

Әр бала түрлі жылдамдықпен дамиды және сенсорлық дағдылардың қалыптасуында әртүрлі қиындықтар кездесуі мүмкін. Бұл баланың жеке психологиялық және физикалық ерекшеліктеріне байланысты болады.

4.2. Педагогтардың кәсіби дайындығы

Сенсорлық дағдыларды дамыту бойынша педагогтардың білімдері мен дағдылары да маңызды рөл атқарады. Педагогтар балалармен жұмыс істеуде сенсорлық әдістерді дұрыс қолдану арқылы ғана тиімді нәтижеге жетеді.

Қорытынды

Сенсорлық дағдылардың дамуы балалардың танымдық, эмоциялық және әлеуметтік дамуына үлкен әсер етеді. Балабақшада сенсорлық дағдыларды дамыту әдістері балалардың қоршаған әлемді дұрыс қабылдап, оны тиімді зерттеуге мүмкіндік береді. Бұл мақалада ұсынылған әдіс-тәсілдер балалардың сенсорлық дағдыларын дамытуда қолданыс табатын тиімді құралдар болып табылады.

Әдебиеттер

1. Козлова О.А. "Сенсорлық даму және балалар психологиясы". – Мәскеу: Педагогика, 2017.
2. Баймұқанова Г.С. "Мектепке дейінгі балалардың дамуы". – Алматы: Жазушы, 2015.
3. Назарова Н.Б. "Балабақшада сенсорлық дағдыларды дамыту әдістері". – Астана: Мектеп, 2016.
4. Петрова Т.И. "Балалардың танымдық дамуы мен сенсорлық қабілеттері". – Алматы: Білім, 2018.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ МОТИВАЦИЯСЫН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Кошкарова Айзада Ерганиевна
Шымкент қаласы, В.Терешкова атындағы N93 ЖОББМ бастауыш сынып мұғалімі

Резюме

Увеличение учебной мотивации учащихся начальных классов является одной из самых важных проблем современной образовательной системы. Учебная мотивация — это психологическое явление, которое отражает интерес и стремление учащихся к учебной деятельности. Повышение учебной мотивации в начальных классах влияет на эффективность учебного процесса, качество образования учащихся и их общий уровень развития. В связи с этим в данной статье рассматриваются основные пути, методы и стратегии повышения учебной мотивации учащихся начальных классов.

Abstract:

Increasing the academic motivation of elementary school students is one of the most important issues in the modern education system. Academic motivation is a psychological phenomenon that reflects students'

interest and enthusiasm for learning activities. Enhancing academic motivation in elementary grades affects the effectiveness of the learning process, the quality of students' education, and their overall development. Accordingly, this paper discusses the main ways, methods, and strategies for increasing the academic motivation of elementary school students.

Бастауыш сынып оқушыларының оқу мотивациясын арттыру — білім берудің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Мотивацияның жоғары деңгейі оқушылардың оқу процесінде белсенділік танытуына, өз бетінше білім алуына және оқу үлгерімін жақсартуға ықпал етеді. Мотивацияны арттыру арқылы оқушылар тек білімді жақсы меңгеріп қоймай, сонымен қатар білім алу барысында қызығушылықтарын дамытып, жеке тұлға ретінде қалыптасады. Осы себепті, оқу мотивациясын арттыру мәселесі бастауыш білім беру жүйесінде үлкен маңызға ие.
Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының оқу мотивациясын арттырудың жолдары мен әдіс-тәсілдері жан-жақты талқыланады. Мақала оқушылардың оқу мотивациясын арттыруда қолданылатын психологиялық және педагогикалық тәсілдерді, мұғалімдерге арналған әдіс-тәсілдерді және білім беру саласындағы жаңашылдықтарды қамтиды. Бұл тақырып қазіргі білім беру жүйесінде өзекті болып табылады, себебі оқу мотивациясы білім беру нәтижелерінің сапасын арттыруға ықпал етеді.

1. Оқу мотивациясының теориялық негіздері

Оқу мотивациясы — адамның білім алу қажеттілігін сезінуі мен оның оқу әрекетіне қызығушылығын білдіретін психологиялық процесс. Бұл процесс көптеген факторларға байланысты, оның ішінде жеке тұлғалық, әлеуметтік және педагогикалық факторлар маңызды рөл атқарады. Оқу мотивациясы оқушының психологиялық және эмоционалдық жағдайына тікелей әсер етеді.
Оқу мотивациясын зерттеуде бірнеше теориялар қалыптасқан. Мысалы, М. С. Выготскийдің әлеуметтік-мәдени теориясында оқу мотивациясы адамның әлеуметтік тәжірибесі мен өзара әрекеттестігінен қалыптасатындығы атап көрсетілген. Оның пікірінше, оқушының мотивациясы тек ішкі қажеттіліктермен ғана емес, сонымен қатар қоғамның, отбасылық және мектептік ортаның ықпалымен де анықталады.
Ә. Маслоудың қажеттіліктер иерархиясы бойынша оқу мотивациясы адамның негізгі қажеттіліктерінен туындайды. Бұл қажеттіліктердің қанағаттануы білім алу процесінде қызығушылық пен ынтаны арттырады. Оқу мотивациясын арттыру үшін оқушының қажеттіліктері мен қызығушылықтарын ескеріп, оқу мазмұнын ұйымдастыру қажет.

2. Оқу мотивациясының түрлері мен факторлары

Оқу мотивациясы ішкі және сыртқы мотивация деп екі түрге бөлінеді.

- Ішкі мотивация оқушының өз қызығушылығы мен ішкі қажеттіліктерінен туындайды. Мұндай оқушылар білім алуға ішкі қажеттілік ретінде қарайды және оқу процесіне белсенді түрде қатысады. Олар білім алу барысында өздерінің жеке жетістіктерін сезініп, осыдан ләззат алады.
- Сыртқы мотивация — бұл оқушының сыртқы ынталандырулар мен сыйақыларға деген ұмтылысынан туындайды. Мұндай оқушылар көбіне марапаттар мен мақтаулар алу үшін жұмыс істейді. Олар үшін сыртқы мотивация маңызды рөл атқарады.

Оқу мотивациясына әсер ететін бірнеше маңызды факторлар бар:

- Отбасы: Оқушының отбасындағы жағдайы, ата-анасының оқуға деген көзқарасы мен қолдауы мотивацияға әсер етеді.
- Мұғалімнің педагогикалық шеберлігі: Мұғалімнің әдіс-тәсілдері, оқушыға қызықты тапсырмалар беруі және оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескеру оқу мотивациясын арттырады.
- Жеке тұлғалық ерекшеліктер: Оқушының ішкі дүниесі, қызығушылықтары, мақсаттары мен армандары мотивацияға әсер етеді.
- Мектептегі әлеуметтік орта: Достары, сыныптастары және мектептің жалпы атмосферасы да оқу мотивациясына ықпал етеді.

3. Бастауыш сыныптарда оқу мотивациясын арттырудың жолдары

Бастауыш сынып оқушыларының оқу мотивациясын арттыру үшін педагогтар түрлі әдіс-тәсілдер мен тәсілдерді қолданады. Бұл тәсілдер оқушылардың қызығушылығын оятып, олардың оқу әрекетіне деген ынтасын арттыруға бағытталған.

3.1 Оқушыларға қызықты тапсырмалар беру

Оқушыларға қызықты әрі ойландыратын тапсырмалар беру — оқу мотивациясын арттырудың тиімді әдістерінің бірі болып табылады. Тапсырмалар оқушының жеке ерекшеліктеріне және қызығушылықтарына сәйкес болуы керек. Әр түрлі ойын элементтерін, мәселен, топтық жарыстар мен викториналар арқылы оқушыларды қызықтыруға болады.

3.2 Топтық жұмыс және ынтымақтастық

Топтық жұмыс оқушылардың әлеуметтік дағдыларын дамытып, бір-біріне көмек көрсету арқылы оқу мотивациясын арттырады. Ынтымақтастық арқылы оқушылар өз пікірлерімен бөлісіп, бірлесіп жұмыс істей отырып, оқу процесіне қызығушылық танытады. Мұндай жұмыс түрі оқушылардың жеке тұлғалық қасиеттерін дамытуға да ықпал етеді.

3.3 Жеке мақсат қою

Оқушыларға өздерінің оқу мақсаттарын қоюды үйрету оқу мотивациясын арттырады. Оқушылар өздерінің жеке мақсаттарын анықтап, сол мақсаттарға жету үшін жұмыс істегенде мотивация деңгейі жоғары болады.

3.4 Әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолдану

Мұғалім оқыту процесінде әр түрлі әдіс-тәсілдерді қолдануы керек. Бұл әдіс-тәсілдер оқушылардың қызығушылығын арттырып, оларды ынталандырады. Қазіргі таңда ақпараттық технологияларды қолдану, инновациялық әдістер мен жобалық жұмыстар оқушылардың оқу мотивациясын арттыруда маңызды рөл атқарады.

4. Педагогтың рөлі мен шеберлігі

Оқушылардың оқу мотивациясын арттырудағы педагогтың рөлі ерекше. Мұғалімнің педагогикалық шеберлігі, шығармашылық тәсілдері, оқушылармен қарым-қатынасы және әдіс-тәсілдерді қолдануы оқу мотивациясын жоғары деңгейге көтеруге ықпал етеді. Мұғалімнің қолдауы мен ынталандыруы оқушылардың білімге деген қызығушылығын арттырады.

Қорытынды

Бастауыш сынып оқушыларының оқу мотивациясын арттыру — білім беру жүйесіндегі маңызды бағыттардың бірі болып табылады. Оқу мотивациясының жоғары деңгейі оқушылардың оқу сапасын жақсартуға және олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Бастауыш сыныптарда оқу мотивациясын арттыру үшін педагогтар әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдануы керек. Бұл үдеріс оқушылардың оқуға деген қызығушылығын арттырып, олардың жеке тұлғалық дамуына септігін тигізеді.

Әдебиеттер

1. Амонашвили Ш. А. *Оқушылардың психологиялық ерекшеліктері және оқу мотивациясы*. Москва: Просвещение, 2010.
2. Бенашвили Т. С. *Оқу мотивациясы және оның педагогикалық аспектілері*. Алматы: Білім, 2008.
3. Петрова Л. Н. *Бастауыш сынып оқушыларының оқу мотивациясын арттыру әдістері*. Мәскеу: Высшая школа, 2015.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛДІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ

Кулбергенова Газиза Уайсовна
Түркістан облысы, Түркістан қаласының білім бөлімінің «Әлия» бөбекжай бақшасының МКҚК тәрбиешісі

Резюме

В статье рассматриваются теоретические основы развития языковых навыков у детей, методы обучения языку в дошкольных образовательных учреждениях, педагогические стратегии и роль игр в формировании языковых навыков. В процессе воспитания и обучения в дошкольных учреждениях уделено внимание развитию речи ребенка, а также приведены научные данные и практические рекомендации по факторам и условиям, влияющим на этот процесс. Список литературы включает исследования и научные работы по вопросам развития речи.

Abstract:

This article explores the theoretical foundations of language skill development in children, language learning methods in preschool institutions, pedagogical strategies, and the role of games in the formation of language skills. The article discusses the development of a child's language during the upbringing and teaching process in preschool institutions, as well as the factors and conditions that influence this process, providing scientific data and practical recommendations. The literature list includes research and scholarly works on language development issues.

Мектепке дейінгі ұйымдардағы тілдік дағдыларды дамыту қазіргі заманғы педагогика мен психологияның маңызды бағыттарының бірі болып табылады. Тіл – баланың психикалық дамуының негізгі көрсеткіші, оның ақыл-ой және әлеуметтік дамуының қозғаушы күштерінің бірі болып табылады. Баланың сөйлеу қабілеттері, оның тілдік қорын байыту, тілдік дағдыларын дамыту оның әлеуметтік бейімделуі мен тұлғалық дамуына тікелей әсер етеді. Мектепке дейінгі кезеңде балалардың тілін дамыту өте маңызды, өйткені бұл кезеңде баланың сөйлеу дағдыларының негіздері қаланады.

Тілдің дамуы баланың ойлау қабілетімен тығыз байланысты, сондықтан мектепке дейінгі ұйымдарда тілдік дағдыларды дамытуда арнайы педагогикалық әдістер мен тәсілдер қолданылады. Әрбір баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, тілдік дағдыларын дамыту жұмысын жоспарлау қажет. Бұл мақалада балалардың тілін дамытуға бағытталған әдістер мен тәсілдер қарастырылып, олардың тиімділігі мен маңыздылығы айқындалған.

1. Мектепке дейінгі ұйымдарда тілдік дағдылардың дамуының теориялық негіздері

Балалардың тілдік дағдыларын дамытуға арналған зерттеулердің тарихы мен негізгі тұжырымдамалары психология мен педагогика саласында үлкен маңызға ие. Тіл мен ойлау арасындағы байланыс туралы пікірлер, сондай-ақ тілдік дағдылардың қалыптасуында әлеуметтік ортаның рөлі, бала психологиясының ерекшеліктері зерттеліп келеді.

1.1. Тіл және ойлау арасындағы байланыс

Тілдің дамуы – бұл баланың ойлау қабілетінің дамуына әсер ететін маңызды процесс. Л.С. Выготскийдің айтуынша, ойлау мен тіл бір-бірінен бөлек дамымайды, олар тығыз байланысты. Ол баланың психикалық дамуы тіл арқылы жүзеге асатынын, сөйлеудің баланың ойлау қабілетінің дамуына ықпал ететіндігін атап өткен. Сондықтан балалардың тілдік дағдыларын дамытуда олардың ойлау қабілеттерін де ескеру қажет.

1.2. Әлеуметтік орта және тілдің дамуы

Әлеуметтік орта тілдің дамуына үлкен әсер етеді. Мектепке дейінгі ұйымдарда балалардың тілдік дағдыларын дамытуда әлеуметтік орта мен қарым-қатынас маңызды рөл атқарады. Бала ұжымда, отбасы мен мектепке дейінгі ұйымдарда өзара әрекеттесу барысында тілдік дағдыларын дамытады. Бұл процесті ескеріп, баланы белсенді сөйлеуге, ойларын дұрыс жеткізуге, тыңдаушының пікірін қабылдауға үйрету қажет.

1.3. Тілдік дағдылардың қалыптасу кезеңдері
Тілдік дағдылардың қалыптасуы кезеңдері бірнеше кезеңге бөлінеді. Мектепке дейінгі кезеңде балалар тілін қалыптастыруда негізгі кезеңдер: дыбыстарды дұрыс айту, сөздерді дұрыс құрастыру, сөздік қорын байыту және сөйлеудің грамматикалық құрылымын меңгеру. Бұл кезеңдер баланың жалпы дамуымен тығыз байланысты, сондықтан әр баланың даму ерекшеліктері ескеріле отырып, тілдік дағдыларын дамыту қажет.

2. Мектепке дейінгі ұйымдарда тілдік дағдыларды дамыту әдіс-тәсілдері

Мектепке дейінгі ұйымдарда балалардың тілін дамытуда әртүрлі әдіс-тәсілдер қолданылады. Бұл әдістер балалардың сөйлеу қабілеттерін жетілдіруге бағытталған, олардың сөздік қорын байытуға, сөйлеу дағдыларын дамытуға және тілдік ұғымдарды меңгеруге көмектеседі.

2.1. Оқу мен ертегілер арқылы тіл дамыту
Оқу мен ертегілер тыңдау баланың тілдік дамуына үлкен әсер етеді. Оқу мен ертегілер арқылы балалар түрлі сөздермен танысады, олардың мағыналарын түсінеді, сөйлеу тілін меңгереді. Балаларға ертегілерді дауыстап оқу, ертегілер бойынша сұрақтар қою, оларды баяндау сөйлеу дағдыларын дамытуға көмектеседі.

2.2. Ойын әдісі
Ойын әдісі балалардың тілін дамытуда өте маңызды құрал болып табылады. Ойындар арқылы балалар өз ойларын еркін жеткізе алады, сөйлеу тілі қалыптасады. Рөлдік ойындар, дидактикалық ойындар, мазмұнды ойындар арқылы балалардың тілдік дағдыларын дамытуға болады. Бұл әдіс балалардың зейінін, сөздік қорын байыта отырып, шығармашылық қабілеттерін де дамытады.

2.3. Әңгімелесу және пікір алмасу
Әңгімелесу арқылы балалар тілдік дағдыларын дамытады, өз ойларын жеткізуді үйренеді. Пікір алмасу процесі балалардың коммуникациялық қабілеттерін, сөйлеу тілін жетілдіреді. Бұл әдіс балаларды тыңдай білуге, өз ойын дұрыс жеткізуге үйретеді.

2.4. Дидактикалық материалдарды қолдану
Дидактикалық материалдар (картиналар, карточкалар, сөздік ойындар) арқылы балалар жаңа сөздермен танысады, олардың мағыналарын түсінеді. Балалар үшін тіл үйрену процесін қызықты әрі тиімді ету мақсатында түрлі дидактикалық құралдар қолдану маңызды.

3. Тілдік дағдыларды дамытудың педагогикалық стратегиялары

Мектепке дейінгі ұйымдарда балалардың тілін дамыту үшін педагогтардың арнайы стратегиялары болуы қажет. Балалармен жұмыс істегенде, әр баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, жеке тәсілдер қолдану керек.

3.1. Жеке бағытталған оқыту
Әр баланың даму ерекшеліктері әртүрлі болғандықтан, педагог баланың жеке ерекшеліктеріне сәйкес тілдік дағдыларды дамытуға бағытталған жұмыс жүргізуі тиіс. Жеке бағытталған оқыту тәсілі арқылы балаға оның даму деңгейіне сәйкес тапсырмалар беріледі, сөйлеу тілін дамыту үшін арнайы әдіс-тәсілдер қолданылады.

3.2. Интерактивті оқыту әдістері
Интерактивті әдістер балалардың белсенділігін арттырады, олардың тілін дамытады. Бұл әдіс балалардың топта жұмыс істей білуіне, өзара пікір алмасуға үйретеді. Интерактивті әдістер оқу барысында балалардың тілдік дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

3.3. Шығармашылық және өнер әдістері
Шығармашылық қабілеттерді дамыту балалардың тілдік дағдыларын жетілдіреді. Сурет салу, әңгімелер құрастыру, өлеңдер айту балалардың ойлау қабілеттерін дамыта отырып, сөйлеу тілін де жақсартады. Әр балаға шығармашылық жұмыс жасауға мүмкіндік беру оның тілін әрі қарай дамытуға ықпал етеді.

4. Балалардың тілін дамытудағы ата-аналардың рөлі

Мектепке дейінгі кезеңде балалардың тілін дамытуда ата-аналардың да рөлі зор. Ата-аналар баланың күнделікті өмірінде дұрыс сөйлеу моделін көрсетіп, олардың тілдік дағдыларын дамытуға көмектеседі.

4.1. Отбасылық орта және тіл дамыту

Отбасы – баланың алғашқы қарым-қатынас алаңы болып табылады. Ата-аналар балалармен сөйлескенде дұрыс тілдік қор қолданса, баланың сөйлеуі жақсарады. Баланың сөздік қорының дамуы үшін ата-аналардың балалармен көп әңгімелесуі, кітап оқу, ертегілер айту маңыздылығын ұғыну қажет.

Қорытынды

Мектепке дейінгі ұйымдарда балалардың тілдік дағдыларын дамыту маңызды педагогикалық процесс болып табылады. Тіл баланың ойлау қабілетінің дамуымен, оның жеке тұлғалық қасиеттерінің қалыптасуымен тығыз байланысты. Баланың сөйлеу дағдыларын дамыту үшін әртүрлі әдіс-тәсілдер мен педагогикалық стратегияларды қолдану қажет. Әртүрлі ойындар, оқу және ертегілер арқылы тіл дамыту, шығармашылық жұмыстар балалардың сөздік қорын байытады, сөйлеу қабілеттерін жетілдіреді. Тілдік дағдылардың дамуы баланың когнитивті және әлеуметтік дамуына да оң әсер етеді.

Әдебиеттер

1. Бенашвили М.И. "Тіл дамыту теориясы және практикасы". – Мәскеу: Педагогика, 2014.
2. Шолохова Е.А. "Мектепке дейінгі балалардың тілін дамыту". – Алматы: Білім, 2016.
3. Выготский Л.С. "Ойлау және сөйлеу". – Мәскеу: Просвещение, 2015.
4. Исаева Ә.С. "Мектепке дейінгі ұйымдарда тіл дамыту әдістері". – Астана: Мектеп, 2017.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ МОДЕЛІН ЕНГІЗУ

Мадалиева Гүлшат Сейітқызы
Түркістан облысы, Сайрам ауданы, Қарасу ауыл округі ЖШС "Еркетайлар" бөбекжай-бақшасының меңгерушісі

Резюме

В статье рассматривается вопрос внедрения модели инклюзивного образования в учреждениях дошкольного образования. Инклюзивное образование — это процесс полного включения всех детей, включая детей с особыми образовательными потребностями, в общество и систему образования. В статье обсуждаются теоретические основы инклюзивного образования, его сущность и цели, а также методы и педагогические стратегии, которые используются для эффективного внедрения инклюзивного образования в учреждениях дошкольного образования.

Abstract:

This article addresses the issue of implementing the inclusive education model in preschool educational institutions. Inclusive education is the process of fully integrating all children, including those with special educational needs, into society and the education system. The article discusses the theoretical foundations of inclusive education, its essence and goals, as well as the methods and pedagogical strategies used to effectively implement inclusive education in preschool institutions.

Инклюзивті білім беру - бұл ерекше қажеттіліктері бар балаларды тек мектепте ғана емес, сонымен бірге мектепке дейінгі білім беру деңгейінде де барынша тең құқылы оқыту мен тәрбиелеу жүйесі. Әлемнің көптеген елдерінде инклюзивті білім беру моделін енгізу білім беру саласындағы маңызды әлеуметтік міндеттердің бірі болып табылады. Бұл модельді енгізу барлық балаларға, соның ішінде дамуында кемшіліктері бар балаларға білім алу мүмкіндіктерін теңестіруге бағытталған.

Қазақстанда мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында инклюзивті білім беруді енгізу соңғы жылдары өзекті мәселеге айналып келеді. Елдегі білім беру реформалары аясында балалардың құқықтарын қорғау және тең мүмкіндіктер жасау туралы нормативті құжаттар қабылданып, инклюзивті білім беру мүмкіндіктері кеңейтілуде. Бұл мақалада мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында инклюзивті білім беруді енгізу мәселелері, оның негізгі бағыттары мен ерекшеліктері қарастырылады. Мақала инклюзивті білім беру моделін ұйымдастырудағы теориялық және практикалық мәселелерді талдайды, педагогтардың кәсіби даярлығын, оқу бағдарламаларын, әлеуметтік бейімделуді дамыту жолдарын зерделейді.

1. Инклюзивті білім беру түсінігі мен принциптері

1.1. Инклюзивті білім берудің мәні

Инклюзивті білім беру – бұл ерекше қажеттіліктері бар балаларды жалпы білім беру жүйесіне интеграциялау үдерісі, ол барлық балалардың білім алуына бірдей мүмкіндіктер жасауға бағытталған. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдары үшін инклюзивті білім беру моделінің басты мақсаты – әрбір баланың жеке қажеттіліктерін ескере отырып, барынша толыққанды және сапалы білім беру. Бұл жүйе балаларды бірдей қабылдап, жеке даму ерекшеліктерін ескере отырып, олардың әлеуметтену процесін қолдайды.

1.2. Инклюзивті білім берудің принциптері

Инклюзивті білім берудің басты принциптері:

- Барлық балалардың теңдігі: Әр баланың даму деңгейі мен қабілетіне қарамастан, оның қоғамда тең дәрежеде болуы.
- Жеке тұлғаға бағытталған тәсіл: Әр баланың ерекше қажеттіліктерін ескеріп, оған білім беру мен тәрбиелеуде жеке тәсілдерді қолдану.
- Барлық балаларға тең қолжетімділік: Білім беру қызметтеріне ешбір бала шеттетілуі немесе кемсітілмеуі тиіс.
- Әлеуметтік бейімделу: Бала тек оқыту барысында ғана емес, әлеуметтік тұрғыда да қоршаған ортаға бейімделуі қажет.

1.3. Инклюзивті білім берудің мақсаттары

Инклюзивті білім берудің негізгі мақсаты - барлық балаларға сапалы білім беру, олардың әлеуметтенуін, тұлғалық және әлеуметтік дамуын қамтамасыз ету. Бұл мақсатқа жету үшін ерекше қажеттіліктері бар балаларды білім беру жүйесіне толықтай интеграциялау, оларды қоғамда өз орындарын табуға ынталандыру маңызды.

2. Инклюзивті білім берудің мектепке дейінгі ұйымдардағы маңызы мен ерекшеліктері

2.1. Мектепке дейінгі білім беруде инклюзивті білім берудің орны

Мектепке дейінгі ұйымдарда инклюзивті білім берудің маңызы ерекше, себебі бұл кезеңде балалардың тұлғалық дамуының негізі қаланады. Дамуында ерекше қажеттіліктері бар балалар үшін мектепке дейінгі білім беру кезеңі өте маңызды болып табылады. Бұл кезеңде балалардың танымдық, әлеуметтік және эмоционалды дағдылары дамиды. Сондықтан мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында инклюзивті білім беру моделін енгізу, мұндай балаларды қоғамда толыққанды өмір сүруге дайындауға септігін тигізеді.

2.2. Инклюзивті білім беру моделін енгізу жолдары

Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында инклюзивті білім беру моделін енгізу бірнеше кезеңнен тұрады:

- Педагогтардың кәсіби даярлығын арттыру: Инклюзивті білім беру талаптарына сай педагогикалық кадрларды дайындау, арнайы әдістер мен тәсілдерді қолдану бойынша курстар ұйымдастыру.
- Оқу бағдарламалары мен әдіс-тәсілдерді бейімдеу: Ерекше қажеттіліктері бар балаларды оқыту үшін арнайы бағдарламалар жасау, оқу жоспарына түзетулер енгізу.
- Жеке даму жоспары: Әр баланың жеке даму жоспарын құру, оның қажеттіліктеріне қарай тиісті қолдау көрсету.
- Қолайлы ортаны қалыптастыру: Бала үшін жайлы, қауіпсіз және қолайлы оқу ортасын жасау.

2.3. Ерекше қажеттіліктері бар балаларды оқыту мен тәрбиелеу ерекшеліктері
Ерекше қажеттіліктері бар балалардың дамуы мен оқуы үшін арнайы педагогикалық әдістер мен тәсілдер қолданылады. Мысалы, логопед, дефектолог, психолог секілді мамандардың жұмысын ұйымдастыру, әлеуметтік дағдыларды дамытуға арналған арнайы бағдарламаларды қолдану маңызды. Мұндай балалардың оқуын қолдау үшін арнайы техникалық құралдар мен әдістемелер енгізу қажет.

3. Инклюзивті білім беру ұйымында педагогтің рөлі

3.1. Педагогтардың кәсіби даярлығы
Инклюзивті білім беру ұйымында жұмыс істейтін педагогтар ерекше қажеттіліктері бар балаларды оқыту мен тәрбиелеуде арнайы білім мен дағдыларға ие болуы тиіс. Олар балалардың даму ерекшеліктерін түсініп, әр баланың қажеттіліктеріне бейімделген әдіс-тәсілдерді қолдана білуі керек. Бұл үшін педагогтар арнайы оқыту курстарынан өтіп, инклюзивті білім беруді ұйымдастыруға қажетті білім мен дағдыларды меңгеруі тиіс.

3.2. Педагогикалық тәсілдер мен әдістер
Инклюзивті білім беруде педагогтардың қолданатын әдістері әр түрлі болуы мүмкін:

- Дифференциалды оқыту: Әр баланың қажеттілігіне қарай жеке әдіс-тәсілдерді қолдану.
- Жеке даму жоспарларын жасау: Әрбір баланың жеке ерекшеліктеріне сәйкес оқу жоспарларын құру.
- Қолдау көрсету: Әлеуметтік, эмоционалдық және психологиялық қолдау көрсету.

3.3. Педагогтің әлеуметтік функциясы
Инклюзивті білім беруде педагог тек білім беруші ғана емес, сондай-ақ балаға әлеуметтік қолдау көрсетуші рөлінде болады. Ол балалардың әлеуметтік дағдыларын қалыптастырып, олардың қоғамға бейімделуіне ықпал етеді.

4. Инклюзивті білім беру моделінің тиімділігі мен қиындықтары

4.1. Инклюзивті білім берудің тиімділігі
Инклюзивті білім беру моделін енгізу балалардың тең мүмкіндіктерге ие болуына, олардың әлеуметтену процесін жылдамдатуға ықпал етеді. Бұл модельдің тиімділігі балалардың жеке тұлғалық дамуына, әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруға, сондай-ақ өзара құрмет пен ынтымақтастықты дамытуға негізделеді.

4.2. Қиындықтар мен кедергілер
Инклюзивті білім беру моделін енгізудегі негізгі қиындықтар:

- Педагогтардың жеткіліксіз даярлығы: Көптеген педагогтар инклюзивті білім беру ерекшеліктері бойынша жеткілікті білімге ие емес.
- Қаржылық және материалдық қиындықтар: Ерекше қажеттіліктері бар балаларға арнайы жабдықтар мен құралдар қажет, бұл қаржылық мәселелер туғызуы мүмкін.
- Қоғамдық стереотиптер мен түсініктер: Ерекше балаларды қоғамның толыққанды мүшесі ретінде қабылдау қиындықтары.

Қорытынды

Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында инклюзивті білім беру моделін енгізу - бұл балалардың тең құқықтарын қамтамасыз ету және олардың әлеуметке бейімделуіне ықпал ету үшін маңызды қадам. Инклюзивті білім беру барлық балалар үшін тең мүмкіндіктер жасауға бағытталған, бірақ оның тиімді жүзеге асуы үшін арнайы дайындық, қолдау көрсету жүйелері және педагогтардың кәсіби даярлығы қажет. Мақалада инклюзивті білім берудің негізгі аспектілері мен оның мектепке дейінгі ұйымдарда енгізудің жолдары талқыланды. Осы бағыттағы жұмыстар жалғасын табуы тиіс, және бұл процесс баланың толыққанды дамуына ықпал ететін бірден-бір тәсіл болып табылады.

Әдебиеттер

1. Барышева Г.А. Инклюзивті білім беру. – Алматы: Білім, 2017.
2. Мырзағұлова Ж.К. Мектепке дейінгі білім беру жүйесінде инклюзивті білім беру. – Астана: Педагогика, 2018.

3. Сарсенбаева Н.Б. «Инклюзивті білім беру: теория мен практика». – Алматы: Мектеп, 2019.
4. Назарова С.А. «Инклюзивті білім беру жүйесіндегі педагогикалық үрдіс». – Мәскеу: Вузовская книга, 2020.

БАЛАБАҚШАДАҒЫ ТӘРБИЕЛІК ЖҰМЫСТЫҢ ЗАМАНАУИ ТӘСІЛДЕРІ МЕН ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРІН ҚОЛДАНУ ТӘЖІРИБЕСІ

Маймакова Лаззат Турганалиевна
Шымкент қаласы, МКҚК 55"Самал" бөбекжай- бақша меңгерушісі

Резюме

В детском саду воспитательная работа играет важную роль в формировании личности детей. Изменения в современном обществе и достижения педагогической науки и практики требуют применения новых подходов и инновационных методов для повышения эффективности воспитательной и образовательной работы в детском саду. В этой статье рассматриваются значимость и эффективность использования современных педагогических подходов и инновационных методов в воспитательной работе детского сада.

Abstract:

In preschool education, the role of educational work in shaping the child's personality is crucial. Changes in modern society and the achievements of pedagogical science and practice require the use of new approaches and innovative methods to enhance the effectiveness of educational and upbringing work in kindergartens. This article explores the significance and effectiveness of using modern pedagogical approaches and innovative methods in conducting educational work in preschool settings.

Балабақшадағы тәрбиелік жұмыс – балалардың жеке тұлғасын қалыптастырудың алғашқы кезеңі болып табылады. Бұл кезеңде баланың әлеуметтік дағдылары, моральдық-этикалық ұстанымдары, танымдық қабілеттері және шығармашылық әлеуеті дамиды. Балабақша тәрбиешілері балаларға білім мен тәрбие беру барысында түрлі әдіс-тәсілдер мен технологияларды қолданады, олардың әрқайсысының өзіндік ерекшеліктері мен нәтижелері бар. Қазіргі таңда педагогика саласында жаңа тәсілдер мен әдістер балабақшада білім беру мен тәрбиелеудің тиімділігін арттыруға бағытталған.

Заманауи тәрбие жұмысында маңызды өзгерістер мен жаңалықтар орын алуда. Балабақшада педагогикалық үрдіс тек ақпарат берумен шектелмей, балалардың қызығушылықтары мен қажеттіліктеріне жауап беруге бағытталған. Осыған байланысты жаңа инновациялық әдістер мен технологияларды енгізу қажеттілігі туындайды. Бұл мақалада балабақшадағы тәрбиелік жұмысқа қолданылатын заманауи тәсілдер мен инновациялық әдістер қарастырылады, сондай-ақ олардың тәжірибелік қолданылу жолдары мен тиімділігі зерттеледі.

1.1 Мақала мақсаттары мен міндеттері

Мақаланың негізгі мақсаты – балабақшадағы тәрбиелік жұмысқа заманауи тәсілдер мен инновациялық әдістерді енгізудің тиімділігін қарастыру, оларды қолданудың ерекшеліктерін сипаттау. Мақаланың негізгі міндеттері:

- Балабақшадағы тәрбиелік жұмыстың маңыздылығын анықтау.
- Заманауи педагогикалық тәсілдер мен әдістерді зерттеу.
- Инновациялық технологиялар мен әдістерді қолданудың тиімді жолдарын анықтау.
- Балалардың тұлғалық дамуына әсер ететін заманауи тәсілдер мен әдістерді талдау.

2. Балабақшадағы тәрбиелік жұмысқа қойылатын заманауи талаптар

2.1 Балабақшадағы тәрбиенің мақсаттары мен міндеттері

Балабақшадағы тәрбиелік жұмыс – бұл баланың рухани, ақыл-ойлық және физикалық дамуына әсер ететін маңызды кезең. Оқыту мен тәрбиелеу бір-бірімен тығыз байланысты және баланың жеке тұлғасын дамытуға бағытталған. Заманауи педагогика баланың жалпы

мәдениетін, танымдық қабілеттерін, шығармашылық әлеуетін дамытуға бағытталған. Балабақшада тәрбие беру барысында негізгі мақсаттар мен міндеттер мыналар болуы керек:

- Баланың жеке тұлғасын қалыптастыру және оның әлеуметтік ортаға бейімделуі.
- Қарым-қатынас дағдыларын дамыту.
- Шығармашылық ойлау мен танымдық қабілеттерін жетілдіру.
- Баланың моральдық-этикалық ұстанымдарын қалыптастыру.
- Оқуға, ойынға және басқа да белсенді әрекеттерге қызығушылықты арттыру.

2.2 Заманауи педагогикалық тәсілдер

Заманауи педагогикалық тәсілдер баланың тұлғасын жан-жақты дамытуға бағытталған және оның іс-әрекетінде белсенділік танытуына мүмкіндік береді. Тәжірибелік жұмыстың маңызды бір бөлігі – балалардың өздерін шығармашылық тұрғыдан көрсетуіне мүмкіндік беретін тәсілдер қолдану. Бұл тәсілдер мыналарды қамтиды:

- Жобалық әдіс: Балалар топта немесе жеке жоба жасап, белгілі бір мәселені шешу жолдарын іздейді. Бұл тәсіл баланың шығармашылық ойлау қабілетін дамытады.
- Құндылықтарды зерттеу әдісі: Балаларға өмірдегі маңызды құндылықтар мен моральдық ұстанымдарды зерттеуге мүмкіндік беру.
- Дербес оқу әдісі: Балалар өздері қызығушылық танытатын материалдармен жұмыс істей отырып, дербес білім алуды үйренеді.

3. Инновациялық әдістер мен технологиялар

3.1 Ойын технологиялары

Ойын – балабақшадағы тәрбиелік жұмыстың ең тиімді әдістерінің бірі. Ойын арқылы балалар тек қана қуанышқа бөленіп қоймай, олар әлеуметтік дағдыларды, рухани құндылықтарды, моральдық-этикалық ұстанымдарды үйренеді. Ойын технологияларын қолдану баланың психологиялық жағдайына оң әсер етеді және оның шығармашылық ойлау қабілетін дамытады. Мысалы:

- Сюжетті-рөлдік ойындар: Балалар белгілі бір рөлді ойнап, өзара қарым-қатынас жасайды.
- Дидактикалық ойындар: Балалардың танымдық қабілеттерін дамытуға арналған ойындар.
- Қозғалыс ойындары: Баланың дене шынықтыруын және үйлесімділігін дамытатын ойындар.

3.2 Жобалау әдісі

Жобалау әдісі – балалардың шығармашылық қабілеттерін, танымдық белсенділігін дамытуға арналған әдіс. Бұл әдіс балаларға нақты бір тақырып бойынша жұмыс істеп, оны өз бетімен зерттеуге мүмкіндік береді. Жобалау жұмыстары балалардың ойлау қабілетін, бірлесіп жұмыс істеу дағдыларын дамытуға бағытталған.

3.3 Ақпараттық және коммуникациялық технологиялар (АКТ)

Ақпараттық және коммуникациялық технологияларды қолдану балабақшадағы тәрбие мен білім беруді тиімді етеді. АКТ құралдарын пайдалану баланың оқу процесіне деген қызығушылығын арттырады, шығармашылық қабілеттерін дамытады. Электронды оқулықтар, мультимедиялық презентациялар, ойындар мен қосымшалар балалардың білім алуын жеңілдетеді және қызықтырады.

4. Тәжірибелік жұмыс: инновациялық әдістерді қолдану жолдары

4.1 Заманауи педагогикалық әдістерді енгізу тәжірибесі

Балабақшада заманауи педагогикалық әдістер мен инновациялық технологияларды енгізу тәжірибесі жақсы нәтижелер көрсетіп отыр. Мысалы, жобалау әдісін қолдану балалардың топта жұмыс істеп, бір-бірімен пікір алмасып, шығармашылық тұрғыдан өз идеяларын жүзеге асыруына мүмкіндік береді. Сонымен қатар, ойын технологияларын қолдану балалардың эмоциялық жағдайын жақсартып, олардың психологиялық дамуына оң әсер етеді.

4.2 Педагогтардың кәсіби даярлығын арттыру

Заманауи тәсілдерді тиімді қолдану үшін тәрбиешілердің кәсіби даярлығы мен білім деңгейі жоғары болуы керек. Педагогтардың жаңа әдістер мен технологияларды қолдануға деген дайындығы балалардың білім алу сапасына тікелей әсер етеді. Педагогтар арнайы курстар мен семинарлар арқылы өз білімін жетілдіруі қажет.

Қорытынды

Балабақшада тәрбиелік жұмыстарды жүргізудің заманауи тәсілдері мен инновациялық әдістері балалардың шығармашылық әлеуетін, танымдық қабілеттерін дамытуға зор мүмкіндік береді. Осы әдістерді қолдану балабақшадағы тәрбиелік жұмыстың тиімділігін арттырады және балалардың жеке тұлғалық дамуына оң ықпал етеді. Бұл мақалада ұсынылған инновациялық әдістер мен технологиялар балабақшадағы педагогикалық процеске жаңа көзқарас әкеледі және болашақта олардың тиімділігі одан әрі арта түсетіні сөзсіз.

Әдебиеттер

1. Қараев Ж. Ә. *Жаңартылған білім беру жүйесіндегі педагогикалық әдістер мен тәсілдер*. Алматы: Мектеп, 2016.
2. Ахметова Н. С. *Балабақшада инновациялық педагогикалық технологиялар*. Астана: Назарбаев университеті, 2018.
3. Усенова Г. С. *Балалар психологиясы және балабақшада тәрбие жұмысы*. Алматы: Білім, 2020.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА ТӘРБИЕЛЕНУШІЛЕРДІ МОРАЛЬДЫҚ ЖӘНЕ РУХАНИ ТӘРБИЕЛЕУ: ӘДІСТЕРІ МЕН СТРАТЕГИЯЛАРІ

Маханова Камбиби Дарханбаевна
Түркістан облысы, Түркістан қаласының білім бөлімінің «Әлия» бөбекжай бақшасының МКҚК тәрбиешісі

Резюме

Эта статья посвящена методам и стратегиям морального и духовного воспитания воспитанников в дошкольных учреждениях. В основе развития личности детей дошкольного возраста закладываются моральные нормы и духовные ценности, которые формируются именно в этот период. Таким образом, воспитатель детского сада, совместно с родителями, несет большую ответственность за формирование у детей нравственных качеств и духовной культуры.

Abstract:

This article focuses on the methods and strategies of moral and spiritual education for preschool children. The foundations of personal development for children of preschool age are formed, and their moral norms and spiritual values are developed during this period. Thus, the preschool teacher, in collaboration with parents, bears great responsibility for the formation of children's moral qualities and spiritual culture.

Мектепке дейінгі кезең – бұл балалардың адамгершілік және рухани құндылықтар мен нормаларды алғаш рет үйренетін кезеңі. Бұл жаста балалардың жеке тұлғасы қалыптасып, олардың дүниетанымдық көзқарастары мен моральдық нормалары дамиды. Сондықтан балабақшадағы тәрбие мен білім беру жүйесінде моральдық және рухани тәрбиені дамыту маңызды орын алады. Балабақша тәрбиесінің міндеті – балаларды дұрыс жолға салып, олардың мінез-құлқындағы адамгершілік қасиеттерді қалыптастыру, рухани мәдениетті дамыту болып табылады. Бұл үдерісте педагогтың рөлі зор. Тәрбиеші әрбір баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, олардың ішкі дүниесіне терең үңіліп, моральдық құндылықтарды дұрыс жеткізе білуі қажет.

1. Моральдық және рухани тәрбие: теориялық негіздер

1.1. Моральдық және рухани тәрбие ұғымдары

Моральдық тәрбие – бұл баланың моральдық нормалар мен адамгершілік құндылықтарды

қабылдауы мен олардың мінез-құлқында қалыптасуы. Рухани тәрбие – баланың ішкі дүниесін, рухани қажеттіліктерін, құндылықтарды ұғынуын, эстетикалық танымдарын дамыту процесі. Бұл екі үдеріс өзара тығыз байланысты болып, баланың қоғамға, өзіне және басқа адамдарға деген көзқарасының қалыптасуына ықпал етеді.

1.2. Моральдық және рухани тәрбиенің мәні мен маңызы

Моральдық және рухани тәрбие – баланың жан-жақты дамуындағы негізгі элементтердің бірі. Бұл тәрбие баланың адамгершілік қасиеттері, оның саналы өмір сүруі, қоғамда өзіндік орнын табуы үшін қажетті негіздер қалыптастырады. Балалардың өзін-өзі түсінуі, өз сезімдері мен мінез-құлқына жауапкершілікпен қарауы осы кезеңде жүзеге асырылады.

1.3. Тәрбиешінің рөлі

Тәрбиеші баланың адамгершілік және рухани дамуына тікелей ықпал етеді. Ол балаларға адамгершілік құндылықтарды, моральдық нормаларды ұғындыру, мінез-құлық дағдыларын қалыптастыру арқылы олардың ішкі дүниесін байытады. Тәрбиеші өзінің жеке үлгісімен де баланы тәрбиелеуге үлкен әсер етеді. Тәрбиеші балаға өмірдің түрлі жағдайларында адамгершілік шешімдер қабылдауды үйретеді.

2. Моральдық және рухани тәрбиенің әдістері мен тәсілдері

2.1. Әңгімелесу мен диалог әдістері

Әңгімелесу әдісі баланың адамгершілік құндылықтарды түсінуі үшін маңызды құрал болып табылады. Тәрбиеші балалармен әңгіме жүргізу арқылы оларды жақсы мен жаманның арасын айыра білуге, моральдық құндылықтарды түсінуге үйретеді. Бұл әдіс балалардың өз ойларын жеткізуге, пікір білдіруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, балада адамгершілік қасиеттердің дамуына ықпал етеді.

2.2. Әңгіме, ертегілер мен мысалдар арқылы тәрбиелеу

Балалар ертегілерді тыңдай отырып, моральдық принциптер мен адамның ішкі дүниесін түсінеді. Ертегілер мен мысалдар арқылы жақсы мен жаманның арасындағы айырмашылықты көрсетіп, балаларға дұрыс мінез-құлық үлгілерін ұсынуға болады. Бұл әдіс балалардың моральдық ұғымдарының дамуына және адамның мінез-құлқын түсінуіне көмектеседі.

2.3. Театрлық ойындар мен рөлдік ойындар

Рөлдік ойындар арқылы балалар өздерінің сезімдерін, моральдық көзқарастарын көрсетіп, басқалармен қарым-қатынас орнатудың жолдарын үйренеді. Театрлық ойындар балаларға эмоционалды дамуға, өздерінің іс-әрекеттерін бағалауға және адамгершілік мінез-құлықтың мәнін түсінуге мүмкіндік береді.

2.4. Табиғатпен таныстыру

Табиғат баланың дүниетанымын кеңейтеді, рухани және моральдық тәрбиенің ажырамас бөлігі болып табылады. Табиғаттың сұлулығын сезіну, оған қамқорлық жасау балалардың ішкі дүниесін байытып, моральдық құндылықтарды игеруге көмектеседі. Тәрбиеші балаларды табиғатқа қамқорлықпен қарауға үйретіп, оларға экологиялық тәрбиені де береді.

2.5. Өзін-өзі тәрбиелеу әдістері

Балаларға өзін-өзі тәрбиелеудің дағдыларын қалыптастыру өте маңызды. Бұл әдіс баланың моральдық жауапкершілігін, өз іс-әрекеттерін бақылауын және қоғамда өзін дұрыс ұстай білуін дамытуға бағытталған. Тәрбиеші балаларды өздерін бағалауға, әртүрлі жағдайларда дұрыс шешімдер қабылдауға ынталандырады.

3. Моральдық және рухани тәрбиенің қағидаттары мен стратегиялары

3.1. Тұлғаға бағытталған тәрбие

Моральдық және рухани тәрбиенің негізгі қағидаты – тұлғаға бағытталған тәрбие. Бұл қағидат бойынша, әр бала жеке тұлға ретінде қарастырылады, оның ішкі дүниесіне, қызығушылықтарына, дамуына назар аударылады. Тәрбиеші балалардың әрқайсысына жеке көзқараспен қарап, олардың жеке тұлғалық ерекшеліктерін ескере отырып, моральдық және рухани құндылықтарды ұғындырады.

3.2. Балаларға қамқорлық пен қолдау көрсету

Тәрбиеші балаларға үнемі қолдау көрсетіп, олардың сезімдеріне назар аударып, оларды тыңдай

білуі керек. Балалардың эмоционалды дамуы үшін бұл өте маңызды. Қамқорлық көрсету арқылы балалар өздеріне сенімді болып, ішкі әлемін ашуға мүмкіндік алады. Олар қоғамда дұрыс мінез-құлық үлгілерін көрсету үшін тәрбиешінің көмегіне сүйенеді.

3.3. Моральдық және рухани тәрбиенің интеграциялық стратегиясы
Моральдық және рухани тәрбиені интеграциялық түрде жүзеге асыру қажет. Бұл дегеніміз – тәрбиеші балаға адамгершілік құндылықтарды тек сабақтарда ғана емес, күнделікті өмірде, ойындар мен іс-шараларда да үйретеді. Балалар моральдық нормаларды тек теориялық түрде емес, тәжірибе арқылы да меңгереді.

4. Тәрбиешінің моральдық және рухани тәрбиедегі рөлі

4.1. Тәрбиешінің үлгісі
Тәрбиеші – баланың моральдық және рухани тәрбиешісі, сондықтан оның өзі дұрыс мінез-құлықтың үлгісі болуы керек. Бала тәрбиесі мен оның адамгершілік қасиеттері тәрбиешінің жеке іс-әрекеттеріне, қарым-қатынасына тікелей байланысты. Тәрбиешінің қолдауымен балалар өздерін қоршаған ортаға бейімдеп, мінез-құлықтарын түзетеді.

4.2. Тәрбиешінің кәсіби дағдылары
Моральдық және рухани тәрбиені жүзеге асыру үшін тәрбиешінің кәсіби дайындық деңгейі жоғары болуы тиіс. Ол балалардың даму психологиясын, моральдық принциптер мен адамгершілік құндылықтарды терең түсініп, әр балаға жеке көзқараспен қарап, олардың ішкі дүниесін ашуға көмектеседі.

5. Моральдық және рухани тәрбиенің нәтижелері

5.1. Балалардың моральдық мінез-құлқының қалыптасуы
Тәрбиешінің жетекшілігімен балаларда дұрыс моральдық мінез-құлық қалыптасады. Олар жақсы мен жаманды айыра біледі, өздерінің іс-әрекеттеріне жауапкершілікпен қарайды, қоғамда өз орнын табады. Бұл тәрбие балаларды өмірге дайын етіп тәрбиелейді.

5.2. Рухани бай балалар
Рухани тәрбиенің нәтижесінде балалар өздерін, әлемді және өз орнын қоғамда дұрыс түсінеді. Олар адамгершілік қасиеттерді жоғары бағалайды, өмірге оң көзқараспен қарайды және өздерінің рухани қажеттіліктерін қанағаттандырады.

Қорытынды

Мектепке дейінгі ұйымдарда тәрбиеленушілердің моральдық және рухани тәрбиесі – балалардың жеке тұлғасының қалыптасуындағы негізгі факторлардың бірі. Тәрбиеші балаларға адамгершілік құндылықтарды, моральдық нормаларды ұғындырып, оларды дұрыс мінез-құлыққа тәрбиелеуде маңызды рөл атқарады. Моральдық және рухани тәрбие үдерісі балалардың мінез-құлқында ізгі қасиеттердің дамуына ықпал етеді. Тәрбиешілердің кәсіби дағдылары, олардың баламен қарым-қатынас жасау тәсілдері, балаларға үлгі болуы тәрбиенің тиімділігін арттырады.

Әдебиеттер

1. Абдуллина Г.Х. "Мектепке дейінгі тәрбие: теория және практика". – Алматы: Білім, 2017.
2. Қоянбаев Ж.Б. "Балалар психологиясы". – Алматы: Жазушы, 2015.
3. Мухамеджанова А.Н. "Балалардың тұлғалық дамуы". – Алматы: Жазушы, 2019.

ПРЕОДОЛЕНИЕ ДЕТСКИХ СТРАХОВ В ДОШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ

Махмутова Дильраба Ирисматовна
г. Шымкент, Частное учреждение детский сад Восход» воспитатель

Түйін

Балаларда қорқыныштар — бұл баланың дамуы процесінде қалыпты құбылыс, бірақ олар оның қалыпты жұмыс істеуіне және даму процесіне едәуір кедергі келтіруі мүмкін. Баланың тәрбиесі мен психоэмоционалдық әл-ауқатының маңызды аспектісі — қорқыныштарды уақтылы анықтап, оларды жеңу, әсіресе, баланың қоршаған ортамен белсенді түрде әрекеттесе бастайтын мектепке дейінгі жаста.

Abstract:

Children's fears are a normal phenomenon in the development process, but they can significantly hinder the child's normal functioning and development. An important aspect of a child's upbringing and psycho-emotional well-being is the timely identification and overcoming of fears, especially in preschool age, when the child begins to actively interact with the surrounding world.

Детские страхи в дошкольном возрасте являются естественным и временным явлением, с которым сталкиваются практически все дети. Эти страхи могут быть разнообразными: от страха темноты и одиночества до страха перед животными, незнакомыми людьми или ситуациями. Важно понимать, что страхи на этом этапе развития связаны с особенностями восприятия ребенком окружающего мира, его ограниченными знаниями о нем, а также недостаточной способностью к абстрактному мышлению.

Для родителей и педагогов крайне важно не игнорировать детские страхи, а внимательно подходить к их преодолению, используя разнообразные методы, которые способствуют эмоциональной регуляции и психологическому комфорту ребенка. Своевременная работа с детскими страхами в дошкольном возрасте способствует созданию условий для развития уверенности, социальной адаптации и эмоциональной зрелости.

2. Теоретические основы детских страхов в дошкольном возрасте

2.1 Психологические аспекты детских страхов

Детские страхи являются неотъемлемой частью процесса психического развития. В психологии принято выделять несколько видов страхов, которые могут проявляться в разные возрастные периоды. Страхи, возникающие у детей в дошкольном возрасте, обычно связаны с возрастными особенностями восприятия мира, а также с тем, как ребенок воспринимает взаимодействие с окружающими людьми.

Согласно теории Л. С. Выготского, страхи связаны с развитием ребенка в процессе его взаимодействия с окружающим миром. В этом возрасте ребенок начинает осознавать, что мир может быть опасным, а его собственные действия могут иметь последствия. Однако, по мнению Выготского, страхи в детском возрасте играют защитную роль, способствуя развитию навыков самоконтроля и самозащиты.

Психоаналитический подход (З. Фрейд, Д. В. Леви) рассматривает детские страхи как результат внутреннего конфликта, который возникает в связи с различиями между реальностью и фантазией ребенка. Фрейд полагал, что страхи связаны с угрожающими образами, которые формируются в бессознательном в возрасте 3–6 лет.

2.2 Виды детских страхов

Детские страхи можно разделить на несколько типов в зависимости от их происхождения и направленности:

1. Социальные страхи — страхи, связанные с общением с другими людьми, в том числе страх перед незнакомыми людьми, страх перед новой социальной средой (например, детский сад, школа).
2. Экологические страхи — страхи, связанные с физическим окружением, например, страх темноты, дождя, грома, а также страх перед животными.

3. Экзистенциальные страхи — страхи, связанные с абстрактными понятиями, такими как страх одиночества, смерти, боли.

Каждый из этих видов страхов имеет свои особенности и требует индивидуального подхода в процессе преодоления.

2.3 Причины детских страхов

Причины детских страхов можно условно разделить на несколько категорий:

1. Возрастные особенности — в раннем возрасте дети начинают осознавать свою уязвимость, что может вызывать различные страхи, связанные с тем, что они не могут полностью контролировать окружающую среду.
2. Неопределенность и недостаток знаний — страхи часто возникают из-за нехватки информации о мире. Например, страх темноты может быть связан с невозможностью увидеть окружающую действительность в темное время суток.
3. Эмоциональная среда — тревожные родители, повышенный уровень стресса в семье или социальных ситуациях также могут способствовать развитию страхов у детей.
4. Фантазии и воображение — богатое воображение и способность детей к фантазированию могут порождать различные образы, такие как страшные персонажи или ситуации, что вызывает страхи.

3. Влияние детских страхов на развитие дошкольников

3.1 Эмоциональное развитие

Страхи могут оказывать значительное влияние на эмоциональное развитие ребенка. Если страхи не преодолеваются, они могут привести к развитию тревожных расстройств, повышенной возбудимости, а также эмоциональной нестабильности. Важно помнить, что страхи должны быть нормированными и временными, и при правильном подходе они исчезают по мере взросления ребенка.

Преодоление страхов в дошкольном возрасте является важным этапом в формировании эмоциональной устойчивости. Если дети учат эффективно справляться со своими страхами, это помогает им развить эмоциональную зрелость, уверенность в себе и способность справляться с будущими трудностями.

3.2 Социальная адаптация

Сильные и не преодоленные страхи могут привести к социальным трудностям, таким как изоляция от сверстников, стеснительность или агрессия. Например, ребенок, который боится знакомиться с новыми людьми, может избегать общения и социальных контактов, что затрудняет его интеграцию в коллектив.

Преодоление страхов помогает ребенку развить навыки общения и научиться правильно взаимодействовать с окружающими, что способствует успешной социальной адаптации и построению здоровых отношений с людьми.

4. Методы преодоления детских страхов в дошкольном возрасте

4.1 Игровая терапия

Одним из самых эффективных методов работы с детскими страхами является игровая терапия. В игре дети могут выражать свои эмоции, проживать различные ситуации и постепенно преодолевать свои страхи. Игровая терапия помогает детям безопасно исследовать свои чувства и находить решения в игровых ситуациях.

Методы игровой терапии включают:

- Ролевые игры — дети играют в роли, которые помогают им справиться с ситуацией страха (например, роль врача, который лечит детей от «страшных» болезней).
- Театрализованные игры — создание сценок и историй, в которых дети могут быть героями, преодолевающими свои страхи.
- Игры с куклами или мягкими игрушками — через манипуляции с игрушками дети учат самовыражаться и контролировать свои эмоции.

4.2 Методики работы с воображением

Развитие воображения и фантазии также является важным аспектом преодоления детских страхов. Методы, которые позволяют детям фантазировать и переключать внимание с пугающих образов на позитивные, могут быть очень полезными.

- Метод «путешествия» — педагог может предложить ребенку представить, что он путешествует в безопасное и спокойное место, где нет опасности.
- Метод «магического объекта» — использование воображаемого предмета, который помогает ребенку бороться со страхами, например, волшебная палочка, которая прогоняет темные силы.

4.3 Психологические тренинги для детей

Для детей дошкольного возраста разработаны специальные психологические тренинги, которые помогают развивать уверенность в себе, уменьшать тревожность и справляться с эмоциями страха. Такие тренинги могут включать дыхательные упражнения, релаксацию, а также обучение навыкам самоконтроля и эмоциональной саморегуляции.

5. Роль педагога и родителей в преодолении детских страхов

5.1 Поддержка со стороны педагога

Педагог играет важную роль в поддержке ребенка, переживающего страхи. Он должен быть внимателен к эмоциональному состоянию ребенка, проявлять терпимость и помогать ему справляться с его страхами через игру, общение и психотерапевтические методы.

5.2 Роль родителей

Родители являются основными фигурами в жизни ребенка и могут оказывать значительное влияние на преодоление страхов. Важно, чтобы родители создавали для ребенка атмосферу безопасности, проявляли эмпатию и терпение, а также поддерживали ребенка в процессе преодоления страхов.

Заключение

Детские страхи — это нормальное явление, которое может возникнуть в дошкольном возрасте, но требует внимания и подхода со стороны родителей и педагогов. Преодоление этих страхов способствует развитию уверенности, эмоциональной зрелости и успешной социальной адаптации. Важно использовать различные методы, такие как игровая терапия, работа с воображением и психологические тренинги, для помощи детям в преодолении их страхов.

Список литературы:

1. Александрова В. А. Психология развития ребенка. — М.: Академия, 2006.
2. Калинина Е. В. Детская психология: Теория и практика. — СПб.: Питер, 2009.
3. Выготский Л. С. Психология и педагогика. — М.: Просвещение, 1982.

ЕРКІН ОЙЫН БАРЫСЫНДА БАЛАЛАРДЫҢ ӨЗАРА ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫ

Мирзабекова Айгерим Джанпулатовна
Шымкент қаласы, " Балапан" бөбекжай балабақшасы" жеке мекемесінің тәрбиешісі

Резюме

Эта статья исследует взаимодействие детей в процессе свободной игры. Свободная игра является важным инструментом, оказывающим влияние на социальное, эмоциональное и когнитивное развитие детей. В процессе игры дети взаимодействуют друг с другом, что способствует развитию их социальных навыков, эмпатии, способности к рассуждению и личностных качеств.

Abstract:

This article explores children's interaction during free play. Free play is an important tool that impacts children's social, emotional, and cognitive development. During play, children interact with each other, which contributes to the development of their social skills, empathy, reasoning abilities, and personal qualities.

Еркін ойын — балалардың әлеуметтік қарым-қатынастарын дамытудағы ең тиімді әдістердің бірі болып табылады. Бұл кезеңде балалар өздеріне тән бейнесін қалыптастырып, әлемді тануға тырысады, ал өзара қарым-қатынастарда ойынның рөлі ерекше. Еркін ойын барысында балалар бір-бірімен тіл табысуды үйреніп, өзара әрекеттесу дағдыларын қалыптастырады. Ойын — бұл өзара қарым-қатынастың бір түрі, ол балаларға өз эмоцияларын білдіруге, түсінуге және өзара байланыс орнатуға мүмкіндік береді. Ойын барысында балалар көп жағдайларда бір-бірімен келіссөз жүргізеді, өзгелердің пікірлерін тыңдайды, тапсырмаларды бірге орындайды.

Бұл бөлімде мақала тақырыбының өзектілігі, мақсаттары мен міндеттері, және зерттеу әдістері таныстырылады. Еркін ойынның балалар арасындағы қарым-қатынасты қалыптастырудағы рөлі және маңыздылығы түсіндіріледі.

2. Еркін ойын және балалардың қарым-қатынас дағдыларының дамуы

2.1 Еркін ойынның анықтамасы және құрылымы

Еркін ойын — балалардың ойын процесінде өз еріктерімен әрекет ететін ойын түрі. Мұнда балалар өз қалаулары мен қызығушылықтарына сәйкес ойынның ережелерін ойлап табады және белгілі бір шектеулерге сүйенбей, әрекет етеді. Еркін ойын арқылы балалар жаңа дағдыларды меңгеріп, өзара қарым-қатынас орнату дағдыларын дамытады.

Еркін ойынның негізгі сипаттамалары:

- Қиял мен шығармашылық: Балалар ойын кезінде қиялдарын жүзеге асырып, жаңа рөлдерде өздерін сынап көреді.
- Әлеуметтік өзара әрекет: Еркін ойын барысында балалар өзара қарым-қатынас жасап, пікір алмасады, ортақ мақсатқа ұмтылады.
- Топтық жұмысты ұйымдастыру: Балалар белгілі бір тапсырманы орындау үшін топ болып жұмыс істейді, бұл олардың ұйымдастырушылық және лидерлік дағдыларын дамытады.

2.2 Балалардың қарым-қатынасы және әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру

Еркін ойын арқылы балалар бір-бірімен қарым-қатынас орнатуды үйренеді. Ойын барысында балалар өз эмоцияларын білдіріп, өзгелердің сезімдерін түсінуге тырысады. Сонымен қатар, ойын балаларға келіссөздер жүргізуді, жанжалды шешуді және топтық шешімдер қабылдауды үйретеді. Еркін ойын кезінде балалар өздерінің әлеуметтік дағдыларын қалыптастырып, бір-бірімен қарым-қатынас орнатуға дағдыланады.

Балалар арасындағы қарым-қатынастарды жетілдіруге болатын кейбір аспектілер:

- Эмпатия мен түсіністік: Балалар бір-бірінің сезімдерін түсініп, өз эмоцияларымен бөліседі.
- Ынтымақтастық: Ойын барысында балалар бір-біріне көмектесіп, ортақ мақсатқа жетуге тырысады.
- Қарым-қатынас дағдылары: Балалар ойын кезінде өз пікірлерін білдіріп, өзгелердің пікірлеріне құрметпен қарауды үйренеді.

3. Еркін ойын және балалардың эмоциялық дамуы

3.1 Эмоциялар мен өзара қарым-қатынас

Еркін ойын арқылы балалар өз эмоцияларын түсінуге және білдіруге мүмкіндік алады. Бұл ойын барысында олардың эмоционалдық жағдайы қалыптасады. Балалар бір-бірімен қарым-қатынас жасай отырып, өздерінің сезімдерін танып, дұрыс білдіруді үйренеді. Ойын арқылы балалар өз эмоцияларын бақылап, түсініп, оларды басқалармен бөлісуге дағдыланады.

Балалардың өзара қарым-қатынасы эмоцияларға негізделген, бұл оларды дұрыс түсініп, өзара сенім құруға көмектеседі. Эмоцияларды түсіну және оларды реттеу қабілеті балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқарады.

3.2 Эмпатия және өзара түсіністік

Эмпатия — бұл басқа адамдардың сезімдерін түсіну және олармен өзара қарым-қатынасты дұрыс орнату қабілеті. Еркін ойын барысында балалар бір-бірінің сезімдерін түсініп,

өздерін сол адамның орнына қоя алады. Бұл оларды эмоцияларын басқаларға түсінікті түрде жеткізуге және жанжалдарды бейбіт жолмен шешуге үйретеді.

Еркін ойын балаларға эмпатияны дамытуға ықпал етеді, бұл олардың әлеуметтік дағдыларын жетілдіруге мүмкіндік береді.

4. Еркін ойын және топтық қарым-қатынастар

4.1 Топтық ойындар және әлеуметтік өзара әрекеттесу

Еркін ойын кезінде балалар жиі топ болып ойнайды. Топтық ойындар балалардың қарым-қатынас дағдыларын дамытуға көмектеседі. Мұнда балалар бір-бірімен ынтымақтаса отырып, ортақ мақсатқа жетуге тырысады. Топтық ойындар барысында балалар өздерінің пікірлерін білдіріп, басқалардың пікірлеріне құрметпен қарайды, топ ішінде рөлдерді бөліседі, тапсырмаларды орындау үшін күш жұмсайды.

Топтық ойындар балаларға:

- Командалық жұмыс дағдыларын: Балалар бірге әрекет етіп, бір мақсатқа жетуге тырысады.
- Мінез-құлықтың үйлесімділігі: Әр бала өзінің орны мен рөлін түсініп, топта өз мінез-құлқын реттейді.
- Шешім қабылдау дағдыларын: Топ болып жұмыс істеу кезінде балалар шешім қабылдауды үйренеді.

4.2 Лидерлік және топты басқару дағдылары

Топтық ойын барысында балалар лидерлік дағдыларын дамытады. Олар бір-біріне тапсырмалар береді, топты басқаруды үйренеді. Еркін ойын кезінде балалар өздеріне көшбасшылық рөлдерді алып, топты ұйымдастыруға тырысады. Бұл олардың лидерлік қасиеттерін дамытуға ықпал етеді.

5. Еркін ойын арқылы балалардың қарым-қатынасын дамытуға бағытталған педагогикалық тәсілдер

5.1 Педагогикалық әдістер мен ойындар

Балалардың өзара қарым-қатынас дағдыларын дамыту үшін түрлі педагогикалық әдістер қолдануға болады. Бұл әдістер балаларды бір-бірімен өзара әрекеттесуге, ойын кезінде әлеуметтік дағдыларды қалыптастыруға бағытталған. Әртүрлі рөлдік ойындар, топтық тапсырмалар, және басқа да әрекеттер балалардың қарым-қатынас дағдыларын дамытуда тиімді болып табылады.

5.2 Педагогтің рөлі

Педагогтар балалардың қарым-қатынасын дамытуда маңызды рөл атқарады. Олар балаларға дұрыс бағыт-бағдар беріп, өзара әрекеттесудің ережелерін түсіндіру арқылы баланың әлеуметтік дағдыларын қалыптастырады. Педагогтар балаларға эмпатияны дамытуға, әлеуметтік дағдыларды жақсартуға көмектеседі.

Қорытынды

Еркін ойын — балалардың өзара қарым-қатынас дағдыларын дамытудағы ең маңызды құралдардың бірі болып табылады. Бұл кезеңде балалар өз эмоцияларымен бөлісіп, өзара әрекеттесу дағдыларын қалыптастырады. Еркін ойын балаларға эмпатияны дамытуға, ынтымақтастықты арттыруға, өзара түсіністік пен сенім құруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, балалар еркін ойын барысында өздерінің лидерлік қасиеттерін шыңдайды.

Осылайша, еркін ойын балалардың әлеуметтік, эмоционалдық және когнитивтік дамуына ықпал етіп, олардың болашақтағы өмірінде маңызды рөл атқарады. Балалардың қарым-қатынас дағдыларын дамыту үшін бұл процесс мектепке дейінгі және бастауыш білім беру кезеңінде ерекше назарға алынуы тиіс.

Әдебиеттер

1. Левина А. В. Балалар психологиясы: өзара қарым-қатынас және ойын. Мәскеу: «Просвещение» баспасы, 2015.

2. Григорьева Л. Н. Еркін ойын және балалардың әлеуметтік дағдылары. Санкт-Петербург: «Питер» баспасы, 2018.
3. Шмидт И. М. Ойын терапиясы: балалармен жұмыс істеу әдістері. Мәскеу: «Юрайт» баспасы, 2017.

БАЛАБАҚШАДА БАЛАЛАР ҮШІН АШЫҚ АУАДА САБАҚ ӨТКІЗУДІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Палашова Жамила Кенесбековна
Шымкент қаласы, №71 Қ.Қазиев атындағы бөбекжай бақшасының дене тәрбиешісі нұсқаушысы

Резюме

В этой статье рассматривается важность проведения занятий на открытом воздухе в детском саду, а также влияние таких занятий на общий развитие детей, их знакомство с природой и взаимодействие между собой. Также исследуются различные методы и подходы, используемые при занятиях на открытом воздухе, эффективность игр и активностей, а также роль педагогов. Важность занятий на открытом воздухе заключается не только в физическом воспитании, но и в развитии творческих способностей детей, экологических понятий и социальных навыков.

Abstract:

This article explores the significance of conducting outdoor lessons in kindergartens, analyzing their impact on children's overall development, their familiarization with nature, and their interactions with each other. It also examines various methods, techniques, games, and activities used in outdoor lessons, as well as the role of educators. The importance of outdoor lessons lies not only in physical education but also in the development of children's creativity, ecological understanding, and social skills.

Балабақшадағы тәрбие мен білім беру процесі баланың барлық дамуына ықпал ететін кешенді тәсілдерді қажет етеді. Бұл процесте балалардың дене, эмоционалдық, әлеуметтік және интеллектуалдық дамуына арналған түрлі әдістер мен тәсілдер қолданылады. Әсіресе, балалардың денсаулығын нығайту мен белсенділігін арттыру үшін ашық ауада өткізілетін сабақтар маңызды рөл атқарады.

Ашық ауада сабақ өткізу балалардың қоршаған ортамен, табиғатпен танысуына, физикалық денсаулығын жақсартуға және әлеуметтік дағдыларын дамытуға үлкен септігін тигізеді. Бұл мақалада ашық ауада сабақ өткізудің тиімділігі мен маңыздылығының ғылыми және педагогикалық тұрғыдан талдау жасалады. Балаларға арналған ашық сабақтар физикалық белсенділікті арттырып қана қоймай, олардың жеке тұлғалық қасиеттерін дамытуға да ықпал етеді.

2. Ашық ауада сабақ өткізудің балалардың дамуына әсері

2.1 Денсаулыққа пайдалы әсері

Ашық ауада сабақ өткізудің ең маңызды аспектілерінің бірі – бұл денсаулыққа әсері. Балабақшада ашық ауада өтетін сабақтар балалардың физикалық дамуына оң ықпал етеді. Табиғатта уақыт өткізу балалардың жүрек-қантамыр жүйесін нығайтады, тыныс алу жүйесін жақсартады және жалпы денсаулықты нығайтуға ықпал етеді. Сонымен қатар, балалардың иммунитетін күшейтетін табиғи факторлар, таза ауа мен күн сәулесінің әсері балалардың физикалық белсенділігін арттырады.

2.2 Эмоционалдық және психологиялық даму

Ашық ауада өткізілетін сабақтар балалардың психоэмоционалдық жағдайына да әсер етеді. Жағымды табиғат ортасы балалардың көңіл-күйін жақсартады, стрессті төмендетеді және оларды бос уақытында белсенді болуға ынталандырады. Табиғаттың тыныштандыратын әсері балалардың эмоциялық тұрақтылығын арттырады. Сонымен қатар, ашық ауада балалар өзара

қарым-қатынас жасап, өз ойларын еркін білдіреді, бұл олардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға септігін тигізеді.

2.3 Танымдық және шығармашылық қабілеттерді дамыту

Ашық ауада өткізілетін сабақтар балалардың танымдық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Табиғат балаларға жаңа білім мен тәжірибе алуға ықпал етеді, олар әртүрлі табиғи құбылыстар мен объектілерді зерттеп, бақылап, өздерінің шығармашылық қабілеттерін дамыта алады. Табиғаттағы түрлі элементтер балалардың зейінін, ойлау қабілеттерін жақсартады, бұл олардың білім алу процесін қызықты әрі тиімді етеді.

3. Ашық ауада сабақтардағы қолданылатын әдістер мен тәсілдер

3.1 Ойын арқылы оқыту

Балабақшада ашық ауада өткізілетін сабақтарда балалардың қызығушылығын оятудың ең тиімді тәсілдерінің бірі – ойын әдісін қолдану. Ойын арқылы балалар тек көңіл көтеріп қана қоймай, олардың физикалық дағдылары, логикалық ойлау қабілеттері, шығармашылық қабілеттері дамиды. Ашық ауада өтетін ойындар балалардың әлеуметтік қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыруға, топтық жұмысқа үйретуге ықпал етеді. Мұндай ойындар балалардың бір-біріне көмек көрсету, топтық жұмыс істеу дағдыларын дамытады.

3.2 Экологиялық білім беру

Ашық ауада сабақтар экологиялық білім берудің тиімді құралы болып табылады. Балабақшада балаларға табиғатты қорғау, өсімдіктер мен жануарларды зерттеу, табиғатқа деген сүйіспеншілікті қалыптастыру маңызды міндеттердің бірі болып табылады. Балалар ашық ауада сабақ кезінде өсімдіктер мен жануарларды бақылап, олардың өмір сүру ортасы туралы білім алады. Табиғатта өткізілген сабақтар балаларға экологиялық түсініктерді ерте жастан үйретеді.

3.3 Қозғалыс және физикалық белсенділік

Ашық ауада балалардың физикалық белсенділігі де маңызды орын алады. Балабақшада өткізілетін әртүрлі қозғалыс ойындары балалардың денсаулығын нығайтуға, олардың физикалық дағдыларын дамытуға септігін тигізеді. Жүгіру, секіру, шағын футбол, волейбол секілді ойындар балалардың денсаулығын күшейтіп, үйлесімді қозғалыс дағдыларын қалыптастырады.

4. Ашық ауада сабақ өткізудің педагогикалық тұрғыдан тиімділігі

4.1 Әлеуметтік дағдыларды дамыту

Ашық ауада сабақтар балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқарады. Табиғатта топтық жұмыстар мен ойындар арқылы балалар өзара қарым-қатынас жасап, бір-біріне көмектесуді үйренеді. Бұл балалардың бір-біріне деген құрметі мен ынтымақтастық сезімін қалыптастыруға ықпал етеді. Әлеуметтік қарым-қатынас барысында балалар өз пікірлерін еркін білдіріп, басқалардың пікірлерін тыңдай алады.

4.2 Креативті ойлау мен шығармашылықты дамыту

Ашық ауада сабақ өткізу балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Табиғат балаларға жаңа идеялар мен концепцияларды ұсынады, олар өз ойларын жүзеге асыру үшін шығармашылық шешімдер іздеуге мүмкіндік алады. Табиғаттағы әртүрлі элементтер мен құбылыстар балалардың ойлау қабілетін жетілдіріп, олардың креативті ойлауын дамытуға көмектеседі.

Қорытынды

Ашық ауада сабақ өткізу – балабақшада балалардың физикалық, эмоционалдық және интеллектуалдық дамуына әсер ететін маңызды педагогикалық тәсіл. Ашық ауада өткізілген сабақтар балалардың денсаулығын нығайтып қана қоймай, олардың әлеуметтік және шығармашылық дағдыларын дамытады. Бұл әдіс балаларды табиғатпен таныстыру, қоршаған ортамен өзара әрекеттесу дағдыларын қалыптастыру, экологиялық білім беру, топтық жұмыс дағдыларын дамыту тұрғысынан өте тиімді.

Балабақшада ашық ауада сабақ өткізу, ең алдымен, балаларға табиғатқа деген құрмет пен жауапкершілікті қалыптастыруға көмектеседі. Бұл тәсілдер балалардың жеке тұлға ретінде қалыптасуына, олардың психологиялық және физикалық дамуына оң әсер етеді.

Әдебиеттер

1. Абрамова Л. П. *Балалар психологиясы және балабақшадағы тәрбие*. Алматы: Мектеп, 2015.
2. Баймұратова Г. М. *Ашық ауада сабақ өткізудің психологиялық маңызы*. Астана: Білім, 2017.
3. Исмуханова Ш. Ж. *Балабақшадағы инновациялық педагогикалық технологиялар*. Алматы: Дарын, 2018.

БАЛАЛАРҒА ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ТАПСЫРМАЛАРДЫ ТИІМДІ БЕРУ ӘДІСТЕРІ

Саражова Сузана Юсупжановна
Түркістан облысы, Сайрам ауданы, Қарасу ауыл округі ЖШС "Еркетайлар" бөбекжай-бақшасының тәрбиешісі

Резюме

В статье исследуются различные аспекты методов формирования и развития творческих способностей у детей, педагогические стратегии и пути их применения на практике. Определяются методы и инновационные образовательные технологии для повышения эффективности выполнения творческих заданий, их теоретические и практические основы.

Abstract:

This article explores various aspects of methods for developing and fostering children's creative abilities, pedagogical strategies, and ways of applying them in practice. It identifies methods and innovative educational technologies to enhance the effectiveness of creative task execution, along with their theoretical and practical foundations.

Балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту – қазіргі педагогикадағы басты міндеттердің бірі болып табылады. Шығармашылық тапсырмалар балаға өз ойларын еркін білдіруге, жаңа идеялар мен шешімдер табуға, сонымен қатар шешім қабылдау процесін дамытып, өзін-өзі көрсете білуге мүмкіндік береді. Баланың шығармашылығын арттыруда тапсырмаларды дұрыс әрі тиімді қоюдың маңызы зор. Шығармашылық тапсырмаларды беру педагогтің шеберлігіне, тапсырмалардың мазмұны мен құрылымына байланысты. Бұл мақалада шығармашылық тапсырмаларды тиімді беру әдістері, олардың психологиялық және педагогикалық негіздері зерттеледі.

1. Шығармашылық тапсырмаларды беру теориялық негіздері

1.1. Шығармашылық қабілеттердің даму кезеңдері
Шығармашылық қабілет баланың жеке тұлғасы мен интеллективтік дамуының маңызды бөлігі болып табылады. Шығармашылықтың дамуы бірнеше кезеңдерден өтеді, оның ішінде ойлау дағдыларының қалыптасуы, бейнелі ойлау мен қиялды дамыту маңызды рөл атқарады. Балалар шығармашылық тапсырмаларды орындау барысында өзіндік ойлау әдісін, шешім қабылдау және өзін көрсету дағдыларын дамытады.

1.2. Шығармашылық тапсырмалардың мәні мен мақсаты
Шығармашылық тапсырмалар балаларға өз мүмкіндіктерін толықтай көрсетуге, қиялын дамытуға, әрі олардың шығармашылық ойлау дағдыларын жетілдіруге көмектеседі. Шығармашылық тапсырмалардың негізгі мақсаты – баланың ақыл-ойын, көзқарасын дамыту, жаңа шешімдер мен идеяларды табуға ынталандыру. Бұл тапсырмалар баланың дербестігін арттырады, тапсырмаларды шешуде өзіндік тәсілдерді қолдануға бағыттайды.

1.3. Шығармашылық тапсырмалардың педагогикалық мақсаты
Шығармашылық тапсырмалар педагогикалық тұрғыдан балаға қиындықтарды жеңіп, жаңа идеялар мен шешімдер табуға көмектеседі. Тапсырмаларды берудегі басты мақсат – балада сыни ойлау мен шығармашылық ойлауды дамыту. Мұның барлығы баланың когнитивті дамуына, әлемді тану қабілетіне ықпал етеді.

2. Шығармашылық тапсырмаларды тиімді беру әдістері

2.1. Ойын түріндегі шығармашылық тапсырмалар

Ойын арқылы шығармашылық тапсырмаларды орындау – баланың шығармашылық қабілеттерін дамытудың ең тиімді әдістерінің бірі болып табылады. Ойын барысында балалар қиялдарын пайдаланып, түрлі рөлдерді өздері анықтап, ойынның барысын өз қалаулары бойынша ұйымдастырады. Ойын тапсырмалары балалардың еркін ойлау қабілетін дамытады, шығармашылық мәселелерді шешуге мүмкіндік береді. Мысалы, ертегі құрастыру, сурет салу, рөлдік ойындар сияқты тапсырмалар балаларды шығармашылыққа баулиды.

2.2. Топтық жұмыстар мен жобалық тапсырмалар

Топтық жұмыстар мен жобалық тапсырмалар балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін маңызды құрал болып табылады. Топтық тапсырмалар балалардың бірлесіп жұмыс істеу дағдыларын жетілдіреді, әрі шығармашылық тапсырмаларды орындауда түрлі көзқарастар мен шешімдерді қалыптастыруға мүмкіндік береді. Жобалық жұмыс барысында балалар өз идеяларын ортаға салып, пікірталас жүргізу арқылы бірлесіп шешім табуға тырысады. Мұндай тапсырмалар ұжымдық ойлау мен шығармашылық қабілеттерді жетілдіреді.

2.3. Проблемалық жағдайлар мен тапсырмалар

Проблемалық жағдайлар балаларға тапсырмаларды шешуде шығармашылық көзқарас қалыптастыру үшін тиімді әдіс болып табылады. Бұл жағдайда бала қиындықты шешу үшін түрлі тәсілдерді пайдаланып, жаңа идеяларды іздейді. Мұндай тапсырмалар баланың өзіндік ойлау қабілетін дамытады, креативтілігін арттырады.

2.4. Кейіпкерлерді ойлау және бейнелі ойлау тапсырмалары

Балалардың қиялын дамыту үшін кейіпкерлер мен бейнелі ойлау тапсырмалары өте тиімді болып табылады. Мысалы, белгілі бір жағдайды немесе оқиғаны елестетіп, оған бейнелер мен кейіпкерлер қосу арқылы бала өз шығармашылық ойларын еркін түрде дамыта алады. Бұл тапсырмалар баланың қиялы мен ойлау қабілетін жетілдіріп, жаңа идеялар тудыруға ықпал етеді.

2.5. Инновациялық әдістер мен технологиялар

Қазіргі уақытта шығармашылық тапсырмаларды тиімді орындау үшін инновациялық әдістер мен технологиялар да қолданылады. Мультимедиялық құралдар, виртуалды кеңістіктер, компьютерлік бағдарламалар балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуда тиімді құралдар болып табылады. Бұл технологиялар балаларға шығармашылық тапсырмаларды орындауда түрлі тәсілдер мен әдістерді қолдануға мүмкіндік береді.

3. Шығармашылық тапсырмаларды педагогикалық тұрғыдан тиімді ұйымдастыру жолдары

3.1. Тапсырмаларды дұрыс деңгейде қою

Шығармашылық тапсырмаларды беру кезінде олардың қиындығы баланың жас ерекшеліктеріне сай болуы керек. Тапсырмалар тым жеңіл немесе тым қиын болмауы тиіс, себебі мұндай тапсырмалар баланың шығармашылық қабілеттерін дамытуға кедергі келтіруі мүмкін. Педагог тапсырмалардың деңгейін дұрыс таңдай отырып, баланың ойлауын белсендіреді, бірақ тым көп қиындықтар да берілмейді.

3.2. Баланы қызықтыру және ынталандыру

Шығармашылық тапсырмаларды орындау барысында бала қызықты әрі шығармашылықты тапсырмаларды орындауға ынталану керек. Педагог балаларға тапсырмаларды қызықты етіп, олардың назарын аударатын тәсілдер қолдану арқылы олардың шығармашылық әлеуетін арттыра алады. Әр баланың ерекшеліктерін ескере отырып, тапсырмаларды қызықты және жаңашыл етіп ұйымдастыру керек.

3.3. Қателіктер мен жетістіктерді қолдау

Шығармашылық тапсырмалар барысында балалар қателіктер жасай алады. Бұл қалыпты жағдай, себебі шығармашылық көбінесе қателіктер арқылы дамиды. Педагог баланың қателіктеріне түсіністікпен қарап, оларды түзету жолдарын көрсетуі керек. Қателіктерді қолдау, баланың өз идеяларына сенуіне және шығармашылық қабілеттерін дамытуына көмектеседі.

4. Шығармашылық тапсырмалардың балалардың дамуына әсері

4.1. Баланың өзін-өзі бағалауы мен сенімділігі Шығармашылық тапсырмаларды орындау арқылы балалар өз идеяларына сенім артуды үйренеді. Олар өздерінің ойларын жүзеге асыруда жауапкершілікті сезінеді, бұл олардың өз-өзіне деген сенімділігін арттырады. Сонымен қатар, балалар шығармашылық тапсырмаларды орындау барысында өздерінің күшті жақтарын байқап, өзін-өзі бағалауды дамытады.

4.2. Когнитивті және интеллектуалды даму Шығармашылық тапсырмалар балалардың когнитивті дамуына үлкен ықпал етеді. Олар тапсырмаларды шешу барысында логикалық ойлау, танымдық процестер мен жаңа ақпаратты қабылдау дағдыларын дамытады. Баланың әлемді қалай түсінетіні мен қабылдайтыны өзгеріп, интеллектуалды қабілеттері артқан сайын, олардың шығармашылық ойлауы да жетіледі.

4.3. Әлеуметтік дағдылардың қалыптасуы Топтық жұмыстар мен жобалық тапсырмалар балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға да ықпал етеді. Олар топта жұмыс істей отырып, пікірлерін білдіреді, басқалардың ойларына құрметпен қарайды және бірлесіп жұмыс істеудің маңыздылығын түсінеді. Бұл әлеуметтік дағдыларды дамыту арқылы балалардың жеке тұлғалық қасиеттері мен қарым-қатынас дағдылары қалыптасады.

Қорытынды

Балаларға шығармашылық тапсырмаларды тиімді беру — педагогиканың маңызды аспектілерінің бірі. Шығармашылық тапсырмалар баланың ойлау қабілетін дамытуға, өз пікірін білдіруге және өзін шығармашылық тұрғыда көрсетуге мүмкіндік береді. Педагогтар әртүрлі әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға үлкен ықпал ете алады. Бұл мақалада шығармашылық тапсырмаларды тиімді беру әдістері мен олардың балалардың когнитивті, әлеуметтік және тұлғалық дамуындағы рөлі талданды. Әрбір баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, тапсырмаларды ұйымдастыру мен оларды тиімді орындау балалардың шығармашылық әлеуетін толық жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер

1. Левин М.В. «Шығармашылық және тұлғалық даму». – Мәскеу: Просвещение, 2016.
2. Белова И.В. «Шығармашылық тапсырмаларды ұйымдастыру әдістері». – Алматы: Мектеп, 2017.
3. Иванова Е.А. «Шығармашылық қабілеттерді дамыту». – Астана: Білім, 2018.

ЕРКІН ОЙЫН АРҚЫЛЫ ЛИДЕРЛІК ДАҒДЫЛАРДЫ ДАМЫТУ

Сартаева Жанар Манапбаевна
Шымкен қаласы, "Балапан" бөбекжай балабақшасы" жеке мекемесінің тәрбиешісі

Резюме

Данная статья исследует развитие лидерских навыков у детей через свободные игры. Свободная игра является важным инструментом, оказывающим значительное влияние на социальное и личностное развитие детей. Во время игры дети взаимодействуют друг с другом, выполняют различные роли и проявляют себя в различных социальных ситуациях. В процессе игры они развивают уверенность в себе, способность принимать решения и совершенствуют свои лидерские навыки.

Abstract:

This paper explores the development of leadership skills in children through free play. Free play is an important tool that significantly influences children's social and personal development. During play, children

interact with one another, take on roles, and express themselves in various social situations. Through this process, they build self-confidence, develop decision-making abilities, and enhance their leadership skills.

Еркін ойын — балалардың дамуындағы маңызды кезеңдердің бірі, ол олардың тұлғалық және әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді. Еркін ойын барысында балалар өздерін әртүрлі әлеуметтік жағдайларда сынап көреді, өзгелермен қарым-қатынас жасайды, және осы процесс арқылы лидерлік қасиеттерін дамытуға мүмкіндік алады. Ойындар балаларға ұйымдастырушылық қабілеттерді, шешімдер қабылдау, өзара әрекеттесу дағдыларын қалыптастырады.

Лидерлік дағдылардың қалыптасуы баланың әлеуметтік қабілеттері мен мінез-құлқына тікелей байланысты. Еркін ойындар арқылы балалар өздерінің басшылық қасиеттерін көрсетуге және топты басқаруға мүмкіндік алады. Бұл мақала еркін ойынның балалардың лидерлік дағдыларын дамытудағы рөлін жан-жақты талдайды және теориялық негіздер мен практикалық ұсыныстарды қамтиды.

2. Еркін ойын және лидерлік дағдылардың дамуындағы маңызы

2.1 Еркін ойынның анықтамасы

Еркін ойын — бұл балалардың өз қалаулары мен қызығушылықтарына сәйкес, ешқандай қатаң ережелер мен шектеулерсіз ойнайтын ойын түрі. Мұнда балалар өздерін еркін сезініп, өз идеяларын жүзеге асыра алады. Еркін ойын — балаларға өзін-өзі тануға, бірлесіп әрекет етуге, әлеуметтік дағдыларды дамытуға мүмкіндік беретін тиімді құрал болып табылады.

Еркін ойынның негізгі қасиеттері:

- Шығармашылық және қиял: Балалар өз қиялдарында еркіндікті сезініп, ойынның әртүрлі аспектілерін дамытуға мүмкіндік алады.
- Әлеуметтік өзара әрекеттесу: Ойын барысында балалар бір-бірімен қарым-қатынас жасап, ортақ шешімдер қабылдайды.
- Рөлдерді бөлу: Еркін ойын балаларға түрлі рөлдерді орындауға мүмкіндік береді, бұл олардың лидерлік дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

2.2 Еркін ойын және лидерлік дағдылар

Еркін ойын барысында балалар өздерін әртүрлі рөлдерде сынай алады, бұл олардың ұйымдастыру қабілеттері мен топты басқару дағдыларын жетілдіруге мүмкіндік береді. Балалар бір-бірімен әрекеттесіп, түрлі әлеуметтік жағдайларда шешімдер қабылдайды. Мұндай тәжірибе баланың жауапкершілігін арттырады, өзіне сенімділігін қалыптастырады және лидерлік қасиеттерін дамытады.

Еркін ойынның балалардың лидерлік дағдыларына әсері:

- Шешім қабылдау дағдылары: Еркін ойын барысында балалар шешімдер қабылдайды, бұл олардың жауапкершілік сезімін қалыптастырады.
- Топты басқару: Балалар топ ішінде басқа балаларға бағыт-бағдар беріп, басқару дағдыларын қалыптастырады.
- Ұйымдастырушылық қабілет: Балалар ойын барысында топты ұйымдастырып, өздеріне лидерлік рөл атқарады.

3. Еркін ойынның балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытудағы рөлі

3.1 Әлеуметтік қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыру

Еркін ойын балаларға өзара қарым-қатынас жасауды үйретеді. Ойын кезінде балалар өз эмоцияларымен бөліседі, бір-біріне көмектеседі, топтық міндеттерді орындайды. Бұл балалардың эмпатия, ынтымақтастық, түсіністік сияқты әлеуметтік дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Еркін ойын барысында балалар өз сезімдерін және басқа балалардың сезімдерін түсініп, әлеуметтік қарым-қатынас дағдыларын жетілдіреді. Олар бір-бірінің пікірлерін тыңдауды, басқа балалармен пікірталас жүргізуді үйренеді.

3.2 Ойындар арқылы топтық жұмысты дамыту

Топтық жұмыс лидерлік дағдыларды қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Еркін ойын барысында балалар топ ішінде рөлдерді бөлісіп, әртүрлі тапсырмаларды орындайды. Мұндай ойындар балалардың топты басқару қабілеттерін арттырады, сондай-ақ өзара келісімге келуді үйретеді. Топтық жұмыс арқылы балалар бір-бірінің пікірлерін тыңдауды, жауапкершілікті бөлісуді және әртүрлі мәселелерді шешуді үйренеді.

4. Еркін ойын арқылы балаларда шешім қабылдау қабілетін дамыту

4.1 Шешім қабылдауда лидерлік қасиеттер

Еркін ойын барысында балалар шешімдер қабылдай отырып, лидерлік дағдыларын дамытады. Ойын кезінде олар белгілі бір жағдайларда басшылық ету үшін жауапкершілік алады. Бұл өз кезегінде баланың өз пікірін білдіру қабілетін арттырады, өз ойын қорғай білуге үйретеді. Балалар топтың мүдделерін ескере отырып, шешімдер қабылдайды, бұл олардың ересектермен және басқа балалармен ынтымақтастықта жұмыс істеу қабілетін жақсартады.

4.2 Топты басқару дағдыларын дамыту

Еркін ойын барысында балалар топты ұйымдастырып, әртүрлі рөлдерді атқарады. Бұл оларды жауапкершілік алуға, тапсырмаларды бөлуге және нәтижелерге жауапкершілікпен қарауға үйретеді. Ойын кезінде балалар топты басқару дағдыларын игеріп, ұйымдастырушылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік алады.

5. Еркін ойын және балалардың тұлғалық дамуы

5.1 Лидерлік тұлға ретінде қалыптасу

Еркін ойын балалардың тұлғалық қасиеттерінің қалыптасуына ықпал етеді. Ойын кезінде балалар өздерін әртүрлі рөлдерде сынап көреді және өздерін лидер ретінде көрсетуге мүмкіндік алады. Мұндай тәжірибе олардың лидерлік қасиеттерін дамытуға ықпал етеді, сонымен қатар өзіне деген сенімділікті арттырады. Балалар өздерінің күшті жақтарын байқап, мақсат қою және оған жету жолдарын үйренеді.

5.2 Лидерлік дағдылар мен өзін-өзі бағалау

Еркін ойын балалардың өзін-өзі бағалауына, өзіндік сенімділіктің қалыптасуына әсер етеді. Ойын арқылы балалар өз қабілеттерін, күшті жақтарын көріп, өзін лидер ретінде көрсете алады. Бұл оларды тұлға ретінде дамытады, сондай-ақ әлеуметтік ортада өзін еркін сезінуге мүмкіндік береді.

Қорытынды

Еркін ойын арқылы балаларда лидерлік дағдыларды дамыту — бұл балалардың тұлғалық, әлеуметтік және психологиялық дамуында маңызды қадам. Еркін ойын балаларға өздерін түрлі рөлдерде сынауға, шешімдер қабылдауға, өзара әрекеттесуге және топты басқаруға мүмкіндік береді. Ойын арқылы балалар өздерін еркін сезініп, лидерлік қасиеттерін шыңдайды.

Еркін ойын — бұл тек балалардың көңіл көтеру құралы ғана емес, сонымен қатар олардың әлеуметтік дағдыларын, ұйымшылдық қабілеттерін және көшбасшылық қасиеттерін дамытуға бағытталған маңызды әдіс. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында және балабақшаларда еркін ойын арқылы балалардың лидерлік дағдыларын дамытуға үлкен назар аудару керек.

Әдебиеттер

1. Григорьева Л. Н. Балалардың лидерлік қасиеттері: теория және практика. Мәскеу: «Питер» баспасы, 2015.
2. Романова Е. И. Балалар психологиясы: еркін ойын және көшбасшылық. Астана: «Сана» баспасы, 2018.
3. Карпов В. А. Лидерлік дағдылар және әлеуметтік дағдыларды дамыту. Алматы: «Мектеп» баспасы, 2013.
4. Шмидт И. М. Ойын және балалардың әлеуметтік дамуы. Мәскеу: «Юрайт» баспасы, 2017.

БАЛАБАҚШАДА БАЛАЛАРДЫ ТӘРБИЕЛЕУДЕ ДИФФЕРЕНЦИАЛДЫ ТӘСІЛДЕР

Сейтбекова Айнур Ораловна
Түркістан облысы, Түркістан қаласының білім бөлімінің ""Мереке" бөбекжай-бақшасы" мемлекеттік коммуналдық қазыналық кәсіпорыны тәрбиешісі

Резюме

Эта статья посвящена важности применения дифференцированного подхода в воспитании детей в детском саду. Дифференцированный подход в педагогике означает использование методов воспитания и обучения с учетом индивидуальных особенностей каждого ребенка. Каждый ребенок является уникальной личностью, с различными темпами развития, способностями, интересами и потребностями. Поэтому воспитатели детского сада должны подходить к каждому ребенку индивидуально и создавать необходимые условия для его развития.

Abstract:

This article focuses on the importance of using a differentiated approach in early childhood education. In pedagogy, a differentiated approach means applying teaching and upbringing methods that take into account the individual characteristics of each child. Every child is unique, with varying rates of development, abilities, interests, and needs. Therefore, preschool teachers need to approach each child individually and create the necessary conditions for their development.

Балабақшада балаларды тәрбиелеуде дифференциалды тәсілдер қолдану балалардың жеке қасиеттерін ескере отырып, олардың дамуы мен оқу процесіне оң ықпал етеді. Мектепке дейінгі жаста балалардың психологиялық және физикалық дамуы әртүрлі қарқынмен жүреді. Әрбір баланың жеке қасиеттері мен психикалық ерекшеліктерін ескере отырып, тәрбие мен оқыту әдістерін қолдану маңызды. Дифференциалды тәсілдер жеке баланың ерекшеліктерін ескере отырып, олардың дамуына және әлеуметтік ортаға бейімделуіне көмектеседі. Бұл тәсілдер балалардың дамуындағы қиындықтарды жеңу, олардың әлеуметтік дағдыларын қалыптастыру, сондай-ақ, олардың өзін-өзі түсінуін арттыру үшін өте тиімді болып табылады.

1. Дифференциалды тәсілдің теориялық негіздері

1.1. Дифференциалды тәсілдің мәні мен маңызы
Дифференциалды тәсіл балаларды тәрбиелеуде әр баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оларға түрлі әдістер мен тәсілдерді қолдануды білдіреді. Бұл тәсіл баланың жасы, қызығушылықтары, қабілеттері мен даму деңгейі негізінде тәрбие мен оқыту жүргізуді көздейді. Тәрбиеші балаларға олардың жеке ерекшеліктеріне сәйкес қарым-қатынас жасап, дұрыс даму траекториясын таңдауға көмектеседі.

1.2. Баланың жеке ерекшеліктерін ескеру
Баланың жеке тұлғасы мен даму ерекшеліктері оның оқу және тәрбие процесіне тікелей әсер етеді. Әрбір бала өзінше ерекше: біреулері жылдам дамыса, екіншілері өз уақытында дамиды. Сондықтан тәрбиеші әр баланың жеке ерекшеліктерін ескеріп, оған сәйкес әдіс-тәсілдерді қолдануы қажет.

1.3. Дифференциалды тәсілдердің педагогикалық негіздері
Дифференциалды тәсілдер педагогикалық практиканы баланың жеке ерекшеліктерін ескерумен байланыстырады. Бұл тәсіл баланың психологиялық даму деңгейіне сәйкес әртүрлі әдістерді қолдануды, сондай-ақ әртүрлі деңгейдегі балаларға әр түрлі тапсырмалар мен тапсырма формаларын беруді көздейді. Тәрбиеші балалардың қабілеттері мен қажеттіліктеріне сәйкес жұмыс істейді, олардың мүмкіндіктерін дамытуға бағытталған тапсырмалар береді.

2. Балабақшада дифференциалды тәсілдерді қолдану әдістері мен стратегиялары

2.1. Баланың даму деңгейіне байланысты дифференциация
Дифференциалды тәсілдерді қолданудың бірден-бір әдісі – баланың даму деңгейіне қарай жұмыс істеу. Әр бала өзінше даму үстінде болады, олардың білім деңгейі, дағдылары мен қабілеттері әртүрлі. Сондықтан, педагог әр баланың даму деңгейін анықтап, сол деңгейге сәйкес әдіс-тәсілдер қолдануы қажет. Мысалы, бір баланың моторикасын дамыту үшін жаттығулар

берілуі мүмкін, ал екіншісіне назар аудару, сөздік қорын дамыту жаттығулары қажет болуы мүмкін.

2.2. Әртүрлі оқу әдістерін қолдану
Балалардың даму ерекшеліктеріне сәйкес әртүрлі оқу әдістерін қолдану керек. Мысалы, креативті балаларға ашық сұрақтар мен шығармашылық тапсырмалар берілсе, интеллектуалды дамуы жоғары балаларға күрделірек тапсырмалар беріледі. Тәрбиеші бұл әдістердің әр баланың жеке ерекшелігіне сәйкес келетіндей етіп, дифференциация жасайды.

2.3. Мінез-құлықты басқару әдістері
Дифференциалды тәсілдерді қолданудың бір аспектісі – балалардың мінез-құлқын басқару. Әр бала өзінше мінез-құлық көрсетеді: кейбір балалар белсенді, екіншілері тұйық, біреулер көп сөйлейді, ал басқалары үндемейді. Тәрбиеші әр баланың мінез-құлқына сәйкес әртүрлі тәсілдер қолдануы қажет: белсенді балаларға белгілі бір шектеулер қою, тұйық балалармен жеке жұмыс жасау, мінез-құлықтарын жетілдіруге бағытталған тапсырмалар беру.

2.4. Қолдау көрсету және көтермелеу
Әр баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, олардың дамуына қолдау көрсету қажет. Бұл қолдау балалардың жеке жетістіктері мен қабілеттерін бағалаудан тұрады. Тәрбиеші балалардың күш-жігерін мадақтап, оларды ынталандырады. Бұл тәсіл балалардың сенімін арттырып, өзін-өзі бағалауын жоғары деңгейде ұстайды.

3. Дифференциалды тәсілдердің практикалық қолданылуы

3.1. Әртүрлі балалармен жұмыс істеу тәжірибесі
Балабақшада балалардың дамуының әртүрлі деңгейлерін ескеру маңызды. Әр баланың өз қажеттіліктері мен мүмкіндіктері бар, сондықтан педагог әр баламен жеке жұмыс істеуі тиіс. Мысалы, дамуы кешеуілдеген балаларға арнайы дидактикалық ойындар мен тапсырмалар, ал дарынды балаларға логикалық тапсырмалар ұсынылуы мүмкін.

3.2. Тәрбиеші мен ата-аналар арасындағы ынтымақтастық
Дифференциалды тәсілдерді тиімді қолдану үшін тәрбиеші мен ата-аналардың тығыз байланыс орнатуы қажет. Ата-аналар баланың жеке ерекшеліктерін біледі және оларды тәрбиешімен бөлісіп, бірге жұмыс істейді. Бұл тәсіл баланың жеке дамуын жақсартуға ықпал етеді.

3.3. Топтық және жеке жұмыс
Балалармен жұмыс істегенде топтық және жеке тәсілдерді үйлестіру маңызды. Топтық жұмыстарда балалар арасында ынтымақтастық орнаса, жеке жұмыстарда әр баланың жеке дамуына назар аударылып, оның жеке мүмкіндіктері мен қажеттіліктері ескеріледі.

4. Дифференциалды тәсілдердің тиімділігі мен нәтижелері

4.1. Балалардың жеке тұлғалық дамуы
Дифференциалды тәсілдердің көмегімен балалардың жеке тұлғалық дамуы белсенді жүреді. Олар өздерін, басқа адамдармен қарым-қатынас жасауды, қоғамда өз орнын табуды үйренеді. Әр баланың жеке қасиеттері мен қабілеттері дамиды.

4.2. Балалар арасындағы әлеуметтік байланыстардың дамуы
Тәрбиеші әр баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оларды бір-бірімен жұмыс істету арқылы әлеуметтік дағдыларын дамытады. Әр бала топ ішінде өз рөлін табуға үйренеді, олар бір-біріне көмектеседі, ортақ мақсатқа ұмтылады.

Қорытынды

Дифференциалды тәсілдер балалардың жеке ерекшеліктеріне сәйкес тәрбие мен білім беру процесін ұйымдастырудың маңызды аспектісі болып табылады. Бұл тәсіл әр баланың дамуын қолдауға, олардың жеке тұлғасын қалыптастыруға және қоғамда өз орнын табуға көмектеседі. Балабақшада осы тәсілдерді тиімді қолдану балалардың білім алуына, мінез-құлқының дамуына және әлеуметтік дағдыларын жетілдіруге оң әсер етеді.

Әдебиеттер

1. Абдуллина Г.Х. "Мектепке дейінгі тәрбие: теория және практика". – Алматы: Білім, 2017.

2. Қоянбаев Ж.Б. "Балалар психологиясы". – Алматы: Жазушы, 2015.
3. Лаврентьева Т.А. "Дифференциалды тәсілдер және олардың педагогикадағы рөлі". – Астана: Мектеп, 2018.

МЕКТЕПТЕГІ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ АХУАЛ МЕН ОНЫҢ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТӘРТІБІНЕ ӘСЕРІ

Сенгирбеков Касымхан Сеилкулович
Түркістан облысы, Отырар ауданы "Ергөбек негізгі орта мектеп" коммуналдық мемлекеттік мекемесінің оқу ісі жөніндегі орынбасары

Резюме

Статья посвящена исследованию влияния психологической атмосферы в школе на поведение учащихся. Школьная психология является одной из социальных сред, непосредственно влияющих на поведение и эмоциональное состояние учеников. Исследование показывает, что психологическая атмосфера в школе играет важную роль в формировании поведения учащихся, социальных взаимоотношений и учебного процесса. Как благоприятная, так и неблагоприятная психологическая атмосфера может оказывать влияние на внутренний мир учеников, их самооценку, уверенность в себе и общее психическое развитие.

Abstract:

This article is dedicated to exploring the impact of the psychological environment in schools on student behavior. School psychology is one of the social environments that directly affects students' behavior and emotional state. The research demonstrates that the psychological atmosphere in a school plays a crucial role in shaping students' behavior, social relationships, and the learning process. A favorable or unfavorable psychological environment can affect students' inner world, self-esteem, self-confidence, and overall mental development.

Мектеп — бала тұлғасының қалыптасуының маңызды кезеңі және әлеуметтік орта болып табылады. Мұнда балалар тек оқу бағдарламасын меңгеріп қана қоймай, сонымен қатар әлеуметтік дағдыларды, мінез-құлық ережелерін үйренеді. Сондықтан мектептегі психологиялық ахуал өте маңызды рөл атқарады, себебі ол балалардың психоэмоционалды жағдайына, өзара қарым-қатынасына және жалпы мінез-құлқына әсер етеді. Психологиялық ахуалдың дұрыс қалыптасуы оқушылардың тәртібінің жақсы болуына ықпал етеді, ал керісінше, ахуалдың қолайсыздығы балалардың мінез-құлқына теріс әсер етіп, олардың оқу процесіне, әлеуметтік қарым-қатынастарына және өзіндік бағалауларына кері әсер етуі мүмкін.
Мектептегі психологиялық ахуалдың мәні тек мұғалімдер мен оқушылар арасындағы қарым-қатынастармен шектелмейді, ол сондай-ақ сыныптағы балалардың бір-бірімен өзара әрекеттесуінен, мектеп ұжымының жалпы мәдениетінен, балалардың тұлғалық ерекшеліктерінен, ата-аналармен және мектеп әкімшілігімен байланысынан да құралады. Сондықтан мектеп психологиясы әр түрлі факторлардың ықпалымен оқушылардың тәртібіне әсер ететін күрделі жүйе болып табылады.

2. Мектептегі психологиялық ахуалдың түсінігі

2.1 Психологиялық ахуал дегеніміз не?

Психологиялық ахуал — бұл адам әрекетінің негізі, қоршаған ортаға деген эмоционалдық, әлеуметтік және психологиялық қатынасының көрінісі. Мектептегі психологиялық ахуал оқушылардың, мұғалімдердің, ата-аналардың, мектеп қызметкерлерінің өзара қарым-қатынасынан, сыныптағы климаттан, білім беру процесінің ұйымдастырылуынан және жалпы мектеп мәдениетінен қалыптасады. Бұл ахуал мектептің барлық тараптарын қамти отырып, оқушылардың эмоционалдық және когнитивті дамуына әсер етеді.

2.2 Психологиялық ахуалдың мектеп өміріндегі маңызы

Мектептегі психологиялық ахуалдың балаларға әсері өте маңызды, өйткені ол олардың оқу процесіне деген қатынасына, өзін-өзі бағалау деңгейіне, оқу үлгеріміне және өзара қарым-қатынастарына ықпал етеді. Егер мектепте қолайлы психологиялық ахуал қалыптасқан болса, онда оқушылар өзін қауіпсіз, тыныш және қолайлы жағдайда сезінеді. Бұл олардың мінез-құлқына, оқуға деген ынтасына, өзара қарым-қатынастарында сыпайылық пен сыйластықтың болуына әсер етеді. Керісінше, қолайсыз психологиялық ахуал балалардың агрессивті, тұйық, сенімсіз болуына әкеліп соғуы мүмкін.

3. Мектептегі психологиялық ахуал мен оқушылардың тәртібі арасындағы байланыс

3.1 Оқушылардың мінез-құлқының психологиялық себептері

Оқушылардың мінез-құлқы әр түрлі факторларға байланысты қалыптасады. Психологиялық ахуал балалардың мінез-құлқына маңызды әсер етеді. Мысалы, егер оқушы сыныпта немесе мектепте қысымға ұшырап, үнемі қақтығыстар мен агрессияны сезінсе, оның мінез-құлқы бұзылуы мүмкін. Тәртіпсіздік, агрессия, балалар арасында зорлық-зомбылықтың болуы психологиялық ахуалдың қолайсыздығынан туындауы ықтимал. Керісінше, қолайлы психологиялық ахуал балалардың өзін-өзі бақылау, жауапкершілік сезімі, өзара құрмет сияқты жағымды мінез-құлық дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

3.2 Сыныптық климат және тәртіп

Сыныптағы климат мектептегі психологиялық ахуалдың бір бөлігі болып табылады және ол оқушылардың тәртібіне ықпал етеді. Сыныпта достық, бірлік және өзара түсіністік болса, балалардың мінез-құлқы да жақсы болады. Мұғалімнің кәсіби шеберлігі мен сыныптағы тәртіпке әсері өте маңызды. Оқушылардың тәртібін басқару үшін педагог әрқашан сыныптағы психологиялық ахуалды бақылап, қиын жағдайларды шешуге бағытталған нақты шараларды қабылдауы керек.

3.3 Мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынас

Мұғалім мен оқушы арасындағы қарым-қатынас психологиялық ахуалға тікелей әсер етеді. Педагогтың түсінігі, оның балаларға деген қарым-қатынасы, әдіс-тәсілдері оқушының мінез-құлқына үлкен әсер етуі мүмкін. Қатаң әрі әділетсіз мұғалімдер оқушыларды тынышсыздандырып, олардың тәртібін нашарлатуы мүмкін. Ал, керісінше, жақсы қарым-қатынас орнатқан, оқушылармен сенімді байланыс жасаған мұғалімдер балалардың тәртібін оңтайлы қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.

4. Мектептегі психологиялық ахуалды жақсарту әдістері

4.1 Психологиялық кеңес беру және қолдау көрсету

Оқушылардың психоэмоционалды жағдайын бақылап, оларды қолдау — мектептегі психологиялық ахуалды жақсартудың маңызды әдісі. Психологтар мектепте оқушыларға психологиялық кеңес беріп, олардың проблемаларын тыңдап, қиындықтарын шешуге көмектеседі. Мұндай қолдау олардың психологиялық жай-күйін жақсартуға және тәртіпті болуына ықпал етеді.

4.2 Тәрбие жұмыстары мен тренингтер

Мектепте оқушыларға арналған түрлі тәрбие жұмыстары мен тренингтер өткізу психологиялық ахуалды жақсартуға және балалардың мінез-құлқын қалыптастыруға ықпал етеді. Атап айтқанда, эмоциялық интеллектті дамыту, ұжымда жұмыс істей білу дағдыларын арттыру, қиын жағдайлардан шығудың жолдарын үйрету сияқты тренингтер оқушылардың тәртібін реттеуге көмектеседі.

4.3 Педагогикалық шеберлік пен мұғалімнің рөлі

Мұғалімдердің педагогикалық шеберлігі оқушылардың тәртібіне әсер етеді. Мұғалім өз сабағын қызықты және түсінікті етіп ұйымдастырып, оқушылардың шығармашылық потенциалын аша алса, бұл психологиялық ахуалдың жақсы болуына ықпал етеді. Сонымен қатар, мұғалім балалардың мінез-құлқына көңіл бөліп, тәртіпті дұрыс бағытта ұстап тұруы керек.

Қорытынды

Мектептегі психологиялық ахуал оқушылардың мінез-құлқына, тәртібіне және оқу үдерісіне тікелей әсер етеді. Қолайлы ахуал балалардың эмоционалдық жағдайын жақсартып, олардың мінез-құлқының оңтайлы болуына ықпал етеді, ал қолайсыз ахуал кері әсер етеді. Сондықтан мектепте психологиялық ахуалды үнемі бақылап, оны жақсарту үшін түрлі әдістер мен тәсілдер қолдану қажет. Бұл оқушылардың тәртібін қалыптастыруға, олардың психологиялық жағдайын жақсартуға, оқу үлгерімін арттыруға және жалпы әлеуметтік бейімделуін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

Әдебиеттер

1. Артемьева И. А. Мектеп психологы мен тәрбиеші арасындағы байланыс. Мәскеу: Педагогика, 2017.
2. Асланова М. С. Оқушылардың психологиялық дамуында мұғалімнің рөлі. Алматы: Рауан, 2018.
3. Қабылова Г. С. Мектептегі психологиялық ахуал және оның оқушылардың мінез-құлқына әсері. Қарағанды: Қарағанды университеті, 2020.

THE IMPORTANCE OF GAME TECHNOLOGIES IN TEACHING ENGLISH TO CHILDREN

Samidin Mayra Samidinqyzy
English language teacher at Secondary School № 72 named after S. Nurmagambetov, Shymkent city

Резюме

В последние годы использование игровых технологий в образовании привлекло значительное внимание благодаря своей способности вовлекать учеников и улучшать результаты обучения. В контексте обучения английскому языку как иностранному детям игровые технологии зарекомендовали себя как ценный инструмент для повышения мотивации и освоения языка. В данной статье рассматривается роль игрового обучения в преподавании английского языка детям, с акцентом на то, как игры могут улучшить словарный запас, грамматику, произношение и общие языковые навыки.

Түйін

Соңғы жылдары білім беруде ойын технологияларын қолдану оқушыларды тарту және оқу нәтижелерін жақсарту мүмкіндігі арқасында айтарлықтай назар аударылды. Балаларға шет тілін, атап айтқанда ағылшын тілін оқыту контексінде ойын технологиялары мотивацияны және тіл меңгеруді арттыру үшін құнды құрал ретінде танылды. Бұл мақала балаларға ағылшын тілін оқытудағы ойынға негізделген оқытудың рөлін зерттейді, ойындар арқылы сөздік қорды, грамматиканы, айтылымды және жалпы тіл дағдыларын қалай жақсартуға болатынына ерекше назар аударады.

The rapid development of technology and the increasing reliance on digital platforms have transformed the way children learn. In particular, the use of game technologies in education has become a prevalent method for engaging students and enhancing their learning experiences. Educational games are not only fun but also foster creativity, critical thinking, and problem-solving skills. In the context of teaching English as a foreign language (EFL) to children, game technologies offer numerous benefits that traditional teaching methods may not.

2. Theoretical Foundations of Game-Based Learning

2.1 Theories of Game-Based Learning (GBL)

Game-based learning (GBL) is based on several key educational theories, each of which provides insight into how games can facilitate learning. The two main theories that underpin GBL are:

- Constructivist Learning Theory: Developed by theorists like Piaget and Vygotsky, constructivism emphasizes the importance of active learning and hands-on experiences. According to this theory, children construct knowledge through interaction with their

environment, and games offer opportunities for immersive and meaningful learning experiences.

- Behaviorism: While behaviorism focuses on observable behaviors, its principles of reinforcement and feedback are essential in GBL. Games provide immediate rewards (e.g., points, levels, or badges) that reinforce correct language use, while mistakes are treated as learning opportunities.

2.2 Engagement and Motivation in Language Learning

Games are inherently motivating because they combine challenge, fun, and rewards. According to Deci and Ryan's Self-Determination Theory (SDT), motivation is enhanced when learners feel autonomous, competent, and connected to others. Games create environments where children have the freedom to explore, compete, and collaborate, fostering a sense of autonomy and competence. When children are engaged and motivated, they are more likely to continue practicing and improving their language skills.

3. Types of Educational Games for Teaching English to Children

3.1 Digital Games

Digital games are video games, apps, or computer programs designed to teach or reinforce specific aspects of the English language. Examples of popular digital games used for language learning include:

- Language Apps: Apps like Duolingo, Memrise, and Babbel incorporate game elements (e.g., levels, achievements, and points) into language learning. These apps allow children to learn vocabulary, grammar, and pronunciation at their own pace.
- Interactive Games: Games like "Word Bingo" or "Scrabble" engage children with spelling and vocabulary while promoting critical thinking and word recognition.
- Story-Based Games: Games that integrate storytelling can help children practice language in context. For example, games like "Story Cubes" or "Choose Your Own Adventure" provide opportunities for children to create their own narratives using English.

3.2 Board Games and Card Games

While digital games are popular, traditional board games and card games can also be highly effective in language learning. These games encourage interaction and communication, essential components of language acquisition. Examples include:

- Pictionary: A drawing and guessing game that encourages students to describe pictures in English, reinforcing vocabulary and creativity.
- Guess Who?: A game where players ask questions in English to guess an object, person, or animal, promoting the use of interrogative sentences and vocabulary.
- Charades: A fun way for students to act out words or phrases while their peers guess in English, fostering both vocabulary acquisition and communication skills.

3.3 Role-Playing Games (RPGs)

Role-playing games (RPGs) are highly effective for language learners as they simulate real-world scenarios. Children take on roles and practice language use in context. For example:

- Simulations of real-world environments: Role-playing games that simulate ordering food in a restaurant, going to the doctor, or shopping at a store help children practice English in a functional and authentic context.
- Collaborative games: Games where children work together to solve problems or complete missions (e.g., escape rooms or cooperative board games) help build language skills in a social setting.

4. The Role of Game Mechanics in Language Learning

4.1 Levels and Progression

In many educational games, learners advance through levels as they improve their language skills. This level-based progression provides structure and motivation, encouraging learners to continue practicing in order to reach the next level.

4.2 Rewards and Feedback

Instant feedback and rewards are key features of game mechanics. When children make mistakes or answer questions correctly, they receive immediate feedback, which helps reinforce learning. The use of rewards (e.g., points, badges, or unlocking new content) provides further motivation for continued language development.

4.3 Competition and Collaboration

Games can foster both competition and collaboration, which are important aspects of learning. Competitive games encourage learners to challenge themselves and strive for improvement, while collaborative games promote teamwork and the exchange of ideas, often in English.

5. Benefits of Game Technologies in English Language Teaching

5.1 Increased Engagement and Motivation

Educational games provide an interactive and enjoyable way for children to practice English. The elements of fun, challenge, and reward create an engaging environment that motivates learners to continue practicing. Motivation is often a significant barrier to language learning, but games can overcome this challenge by providing positive reinforcement and an immersive experience.

5.2 Enhanced Retention and Memory

Games promote active learning, which leads to better retention of information. Studies have shown that when learners are actively engaged in problem-solving or creative tasks, they are more likely to remember the language they are exposed to. The repetitive nature of games also reinforces vocabulary, grammar, and pronunciation.

5.3 Language Learning in Context

Many educational games are designed to present language in context, allowing learners to use English in realistic situations. Whether it's a game that simulates a conversation or a task that requires children to follow instructions in English, these experiences help learners connect language with real-world scenarios, improving their ability to communicate effectively.

6. Challenges of Using Game Technologies in Teaching English

6.1 Technological Barriers

Despite the advantages of game-based learning, there are challenges associated with the use of technology in education. Limited access to digital devices, slow internet connections, and the cost of game-based tools can hinder their widespread use in classrooms, especially in developing countries.

6.2 Teacher Training

Effective use of game technologies requires teachers to be adequately trained in how to integrate these tools into their teaching strategies. Teachers must be able to choose the right games for their students, create effective lesson plans, and manage classroom activities that incorporate game-based learning.

6.3 Balancing Play and Learning

While games can be highly motivating, there is a risk that students may focus too much on the entertainment aspect of the game and neglect the educational objectives. Teachers must strike a balance between fun and learning to ensure that the game's content aligns with the desired language outcomes.

Conclusion

Game technologies offer an innovative and effective way to teach English to children. By creating engaging, interactive, and motivating learning experiences, games can enhance language acquisition and improve skills such as vocabulary development, grammar usage, and communication. While challenges exist, the benefits of game-based learning in language education are undeniable. As technology continues to evolve, the integration of game technologies in English language teaching will likely play an increasingly significant role in shaping the future of language education for children.

References

1. Gee J. P. *What Video Games Have to Teach Us About Learning and Literacy*. Computers in Entertainment (CIE), 1(1), 20-20, 2003.
2. Prensky M. *Digital Game-Based Learning*. McGraw-Hill, 2001.

3. Anderson C. A., Dill K. E. *Video Games and Aggressive Thoughts, Feelings, and Behavior in the Laboratory and in Life*. Journal of Personality and Social Psychology, 78(4), 772-790, 2000.

ҚИЫН МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚТЫ БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУ ӘДІСТЕРІ

Таженова Индира Акпановна
Шымкент қаласы, №133 жоббм педагог-психологі

Резюме

В статье рассматриваются методы работы с детьми с трудным поведением. Дети с трудным поведением — это дети, которые сталкиваются с особыми трудностями в процессе их социального и психологического развития. Работа с такими детьми ставит перед педагогами и психологами важную задачу, поскольку их поведение влияет на учебный процесс в школе, социальную адаптацию и коммуникацию.

Abstract:

This article explores methods of working with children with difficult behavior. Children with difficult behavior are those who face particular challenges in their social and psychological development. Working with these children presents an important task for educators and psychologists, as their behavior affects the learning process at school, social adaptation, and communication skills.

Қиын мінез-құлықты балаларды тәрбиелеу мен оқыту — әрбір педагог үшін қиын әрі жауапкершілікті талап ететін жұмыс. Осындай балалар көбіне өздерінің эмоциялық жағдайын дұрыс басқармайды, олар жиі ашуланшақ, агрессивті немесе оқыту процесіне назар аудармайды. Осылайша, олардың мінез-құлқы жеке тұлғаның дамуында кедергі жасайды. Қиын мінез-құлықтың түпкі себептерін түсіну, олармен жұмыс істеу барысында тиімді әдістерді қолдану білім беру жүйесінің басты міндеті болып табылады.

1. Қиын мінез-құлықтың психологиялық аспектілері

Қиын мінез-құлықтың себептерін анықтау үшін оның психологиялық аспектілерін қарастыру қажет. Қиын мінез-құлық көбіне баланың психоэмоционалды жағдайымен, оның отбасындағы қатынастарымен немесе бұрынғы тәжірибелерімен байланысты болады. Мұндай балалардың өз эмоцияларын бақылау және басқару қабілеттері әлсіз болуы мүмкін. Сонымен қатар, мектепке дейінгі және бастауыш сыныптарда балалардың мінез-құлықтары әлеуметтік ортаның, оның ішінде ата-аналарының, мұғалімдердің және құрдастарының әсерінен қалыптасады.

Қиын мінез-құлықтың негізгі себептері мыналар болуы мүмкін:

- Эмоционалды тұрақсыздық
- Отбасылық дағдарыс
- Әлеуметтік дағдылардың дамымауы
- Ата-аналық қарым-қатынастың болмауы
- Қаржылық немесе психологиялық қиындықтар
- Бұрынғы тәжірибелерден алған стресс немесе жарақаттар

2. Қиын мінез-құлықты балалармен жұмыс істеудің педагогикалық әдістері

Қиын мінез-құлықты балалармен жұмыс істеу кезінде педагогтар әр түрлі әдістер мен тәсілдерді қолданады. Бұл әдістер баланың жеке ерекшеліктеріне, психологиялық жағдайына және білім беру контекстіне байланысты әртүрлі болуы мүмкін. Әдістерді қолдану баланың мінез-құлқын түзетуге және оның оқу мен қарым-қатынас дағдыларын дамытуға бағытталған.

2.1. Позитивті тәрбиелеу әдісі

Позитивті тәрбиелеу — бұл баланың жағымды мінез-құлқына назар аудару арқылы оның дұрыс әрекеттерін нығайтуға бағытталған әдіс. Баланың жақсы іс-әрекеттері мақталып,

қолдауға ие болады, ал теріс мінез-құлықтар көбінесе еленбеуі тиіс. Мұндай тәсіл баланың өзін-өзі бағалауын арттырады және оған өз мінез-құлқын түзетуге ынталандыру береді.

2.2. Эмоционалды қолдау әдісі

Эмоционалды қолдау әдісі — бұл баланың өз эмоцияларын түсінуіне және басқаруына көмектесу. Мұндай балалардың эмоциялық жағдайына ерекше көңіл бөлініп, оларды тыныштандыру, қорқыныштарынан арылту және өз сезімдерін түсінуге үйрету маңызды. Бұл әдіс баланың ішкі сезімдеріне оң әсер етіп, оның эмоциялық тұрақтылығын арттырады.

2.3. Қатаң шекаралар мен тұрақтылық

Қиын мінез-құлықты балаларға қатаң шекаралар қою маңызды, өйткені олар тәртіпке үйренуге тиіс. Бұл әдіс баланың дұрыс мінез-құлыққа бейімделуіне мүмкіндік береді. Қатаң шекаралар балалардың тәртіп сақтауын және жауапкершілік сезімін қалыптастыруға көмектеседі.

2.4. Ойын терапиясы

Ойын терапиясы — бұл балалардың психологиялық проблемаларын шешуге арналған әдіс. Ойын арқылы бала өз эмоцияларымен жұмыс істейді, жаңа жағдайларды модельдеп, соның арқасында стресстен арылуға мүмкіндік алады. Бұл әдіс әсіресе жас балалар үшін тиімді.

2.5. Әлеуметтік дағдыларды дамыту әдісі

Әлеуметтік дағдыларды дамыту әдісі — бұл баланың басқа адамдармен дұрыс қарым-қатынас жасау дағдыларын қалыптастыру. Мұғалімдер мен тәрбиешілер балаларға өзара түсіністік, ынтымақтастық және коммуникациялық дағдыларды үйретеді. Бұл әдіс балалардың болашақта қоғамда өз орнын табуына көмек береді.

3. Қиын мінез-құлықты балалармен жұмыс істеудің стратегиялары

Қиын мінез-құлықты балалармен жұмыс істеудің стратегиялары тек оқыту әдістерінен ғана емес, баланың мінез-құлқына әсер ететін басқа да факторлардан тұрады. Әрбір бала үшін жеке стратегиялар жасалады, олар оның психологиялық жағдайына, отбасылық жағдайына және мектептегі ахуалға негізделеді.

3.1. Индивидуалды тәсілдер

Әрбір баланың мінез-құлқы ерекше болып табылады, сондықтан жеке тәсілдерді қолдану өте маңызды. Мұғалім немесе психолог әрбір баланың психологиялық және эмоциялық жағдайын зерттеп, оған сәйкес жеке стратегияны ұсынады. Бұл тәсілдің тиімділігі балалардың өзін жақсы сезінуіне, өз қабілеттерін толық іске асыруға мүмкіндік береді.

3.2. Қиын жағдайларда көмек көрсету

Қиын мінез-құлықты балалар көп жағдайда көмекке мұқтаж. Оларға қолдау көрсету, эмоцияларын бақылау және өз іс-әрекеттеріне жауапкершілікпен қарау керектігін үйрету өте маңызды. Мұғалімдер мен психологтар бұл балаларға қиын сәттерде дұрыс шешімдер қабылдауға көмектеседі.

4. Қиын мінез-құлықты балалармен жұмыс істеуде педагогтардың рөлі

Қиын мінез-құлықты балалармен жұмыс істеуде педагогтардың рөлі ерекше. Олар тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар балаларға психологиялық және эмоциялық қолдау көрсететін тұлғалар болып табылады. Педагогтар баланың жеке ерекшеліктерін түсініп, оны жақсы көруге, эмоцияларын басқаруға және мінез-құлқын өзгертуге бағытталған әрекеттер жасайды.

5. Қиын мінез-құлықты балалардың отбасымен жұмыс істеу

Баланың мінез-құлқы көбінесе оның отбасындағы қарым-қатынастарға байланысты болады. Осы себепті, педагогтар мен психологтар балалармен ғана емес, олардың отбасымен де жұмыс істейді. Ата-аналарға мінез-құлықтың негізгі себептерін түсіндіру, дұрыс тәрбиелеу әдістерін ұсыну және үйдегі жағдайды түзету арқылы педагогтар баланың мінез-құлқына әсер етуі мүмкін.

Қорытынды

Қиын мінез-құлықты балалармен жұмыс істеу — бұл бірқатар психологиялық және педагогикалық әдістерді қолдануды талап ететін күрделі процесс. Бұл жұмыс баланың жеке ерекшеліктерін, әлеуметтік ортадағы жағдайын және білім беру контекстін ескеруді қажет

етеді. Мұғалімдер мен тәрбиешілердің кәсіби дағдылары мен іскерліктері балалардың мінез-құлқын түзетуде және олардың әлеуметтік бейімделуіне ықпал етеді. Тиімді әдістер мен стратегиялар қолдану арқылы педагогтар балаларға дұрыс тәрбие мен қолдау көрсете алады.

Әдебиеттер

1. Левченко Н. А. *Психология и педагогика трудных детей*. Москва: Просвещение, 2015.
2. Васильева В. И. *Работа с детьми с трудным поведением: практическое руководство*. Санкт-Петербург: Питер, 2014.
3. Смирнова Н. М. *Коррекционная работа с детьми с нарушениями поведения*. Москва: Учёный, 2017.

РАЗВИТИЕ ДЕТСКОЙ ОДАРЁННОСТИ В ДОШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ

Ткалич Наталья Владимировна
г .Шымкент, Альфарабийский район
Частное учреждение детский сад Восход» воспитатель

Түйін

Бұл мақала балабақша жасындағы балалардың дарындылығын дамыту ерекшеліктеріне арналған. Балалардағы дарындылық — бұл ерте жаста білімді игеруге және шығармашылық қабілеттерін көрсетуге деген жоғары қабілеттілікпен көрінетін жеке ерекшелік. Мақалада дарындылық ұғымына қатысты негізгі теориялық көзқарастар қарастырылады, сондай-ақ оны анықтау және дамыту үшін педагогикалық практикада қолданылатын әдістер мен тәсілдер талқыланады.

Abstract:

This article is dedicated to the study of the development of children's giftedness in preschool age. Giftedness in children is an individual characteristic that manifests at an early age through an enhanced ability to absorb knowledge and demonstrate creative abilities. The article examines the main theoretical approaches to the concept of giftedness, as well as the methods and approaches used in educational practice for its identification and development.

Одарённость у детей представляет собой уникальное сочетание высоких интеллектуальных и творческих способностей, которое может проявляться в различных формах, таких как математический или художественный талант, высокая способность к обучению и восприятию информации, а также развитое чувство эстетики. Дошкольный возраст является решающим для формирования этих способностей, поскольку в этот период закладываются основные принципы восприятия и осознания мира, а также социального взаимодействия.

Развитие одарённости в дошкольном возрасте требует внимания и специальных подходов, как со стороны педагогов, так и со стороны родителей. Необходимость раннего выявления и поддержки одарённых детей становится всё более актуальной в современных образовательных учреждениях. Важно отметить, что одарённость не всегда является результатом исключительно природных данных, её развитие активно зависит от среды и методов, с которыми ребёнок сталкивается на протяжении своей жизни.

Цель данной статьи — рассмотреть теоретические аспекты, а также практические рекомендации по выявлению и развитию детской одарённости в дошкольном возрасте.

2. Теоретические аспекты одарённости у детей

2.1 Определение и характеристика одарённости

Одарённость в широком смысле — это совокупность особых способностей, позволяющих человеку достигать выдающихся успехов в различных областях деятельности. У

детей одарённость проявляется в разных формах: когнитивной, творческой, спортивной и социальной. Она включает в себя не только высокие интеллектуальные способности, но и креативность, оригинальность мышления, стремление к самовыражению.

Психологи выделяют несколько типов одарённости, в том числе:

- Интеллектуальная одарённость, связанная с высоким уровнем когнитивных способностей (например, способность к абстрактному мышлению, усвоению большого объёма информации).
- Творческая одарённость, проявляющаяся в способности к созданию нового, необычного, а также в способности к художественному восприятию и самовыражению.
- Социальная одарённость, связанная с высокими коммуникативными и лидерскими способностями, эмпатией и способностью к взаимодействию с другими людьми.

2.2 Подходы к диагностике детской одарённости

Для выявления одарённых детей в дошкольном возрасте необходимо использовать комплексный подход, который включает наблюдение за поведением ребёнка, его взаимодействием с окружающими, а также использование различных диагностических методик. Одним из таких инструментов является тестирование, основанное на выявлении когнитивных способностей и уровня развития детей в различных областях.

Диагностика может включать:

- Тесты на интеллектуальные способности — измеряют уровень знаний, способности к решению задач, быстроту мышления.
- Наблюдение за творческой активностью — позволяет оценить, насколько оригинален подход ребёнка к решению нестандартных ситуаций.
- Индивидуальные беседы и интервью — помогают понять, как ребёнок воспринимает мир, его эмоциональную и социальную зрелость.

3. Роль педагога в развитии одарённости

3.1 Педагогические методы и подходы

Одним из главных факторов, влияющих на развитие детской одарённости, является педагогический подход. Педагог должен уметь выявить одарённых детей и создать для них подходящую образовательную среду, которая будет способствовать раскрытию их потенциала.

Педагогические методы, способствующие развитию одарённости:

- Творческие задания и проекты — дети, которые имеют склонность к творчеству, нуждаются в заданиях, которые стимулируют их к проявлению креативности.
- Игровые методы обучения — игры, развивающие мышление, воображение и внимание, являются важной частью образовательного процесса.
- Индивидуализированный подход — важно, чтобы ребёнок чувствовал, что его способности и потребности учитываются в процессе обучения.

3.2 Организация образовательного процесса

Дошкольное учреждение играет важную роль в формировании одарённости, и именно в дошкольный период закладываются основы многих высоких способностей. Для этого важно создать условия, которые будут способствовать развитию интереса к обучению и самовыражению.

Образовательная программа для одарённых детей должна быть гибкой, включать разнообразные методы, а также давать ребёнку возможность работать в своём темпе. Задача педагога — стимулировать развитие тех областей, в которых ребёнок проявляет одарённость, но не перегружать его лишними заданиями.

4. Влияние семьи на развитие одарённости

Семья играет важнейшую роль в развитии одарённости у детей. Поддержка и внимание со стороны родителей позволяют ребёнку развивать свои способности и таланты. Важно, чтобы родители признавали важность интересов и увлечений ребёнка и поощряли его стремление к обучению и самовыражению.

Роль семьи:

- Создание позитивной атмосферы — семья должна создать условия для развития, позволяя ребёнку заниматься тем, что его увлекает.
- Развитие интереса к обучению — родителям следует поощрять любознательность и желание исследовать мир.
- Мотивация и поддержка — важной частью является создание доверительных отношений, когда ребёнок может свободно выражать свои мысли и чувства.

5. Проблемы и трудности при развитии одарённости

5.1 Педагогические трудности

Работа с одарёнными детьми в дошкольном возрасте может сталкиваться с рядом трудностей. Одна из них — это недостаток подготовки у педагогов. Педагогам важно обладать знаниями о специфике развития одарённых детей и быть готовыми к созданию индивидуализированных образовательных маршрутов.

5.2 Социальные трудности

Одарённые дети могут сталкиваться с социальной изоляцией из-за своей "необычности" среди сверстников. Такие дети часто оказываются "не на своем месте", так как их способности могут не совпадать с возрастными нормами. Это может вызвать трудности в коммуникации с другими детьми, а также в адаптации к коллективу.

Заключение

Развитие детской одарённости в дошкольном возрасте является важным и ответственным процессом, который требует внимания со стороны педагогов и родителей. Важно не только выявить одарённых детей, но и создать для них оптимальные условия для развития. Правильный подход и поддержка помогут раскрыть их творческий потенциал и позволят им достичь больших успехов в будущем.

Список литературы:

1. Алексеев В. И. Одарённость детей: психология и педагогика. Москва: Просвещение, 2010.
2. Барков А. И. Развитие интеллектуальных способностей у детей. Санкт-Петербург: Питер, 2014.
3. Гуткина И. А. Творческие способности детей: диагностика и развитие. Москва: Академия, 2015.
4. Мищенко А. С. Одарённые дети в дошкольном возрасте. Новосибирск: Наука, 2017.

МЕКТЕПАЛДЫ ТОПТАРЫНДА БАЛАЛАРДЫҢ ҚОЛ МОТОРИКАСЫН ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ

Тлесбаева Карлыгаш Салыковна
Шымкент қаласы №56 "Тұлпар" бөбекжай-бақшасы "Бәйтерек" мектепалды тобының тәрбиешісі

Резюме

Эта статья рассматривает способы развития моторики рук у детей в дошкольных группах. Моторика рук детей является важным компонентом их общего развития, который играет ключевую роль в формировании множества навыков и способностей. Моторика рук включает не только двигательную активность рук, но и охватывает такие аспекты, как мышление, развитие речи, воображение, а также зрительные и слуховые ощущения ребенка. Развитие моторики рук у детей дошкольного возраста способствует улучшению их готовности к учебному процессу в будущем, а также развитию творческих способностей, интеллекта, социальных и эмоциональных навыков.

Abstract:

This article explores ways to develop children's hand motor skills in preschool groups. Hand motor skills play a crucial role in the overall development of children and are one of the key components in forming various skills and abilities. Hand motor skills encompass not only the physical movement of the hands but also contribute to the development of thinking, speech, imagination, as well as visual and auditory senses. The development of hand motor skills in preschool children enhances their readiness for future learning processes

and contributes to the development of creative abilities, intellectual skills, and social and emotional competencies.

Мектепке дейінгі жаста балалардың моторикасы, оның ішінде қол моторикасы үлкен маңызға ие. Баланың қол моторикасы тек қана дене қозғалыстарын үйретуден тұрмайды, ол сондай-ақ ақыл-ой, когнитивті қабілеттер, эмоциялық және әлеуметтік даму процестеріне де әсер етеді. Мектепалды топтарында балалардың қол моторикасын дамыту — бұл олардың оқу процесіне тиімді түрде дайындалуына, психологиялық тұрақтылықтарына, шығармашылық қабілеттерінің қалыптасуына ықпал етеді. Қол моторикасының дамуымен қатар, балалар өздерін қоршаған әлеммен танысып, өзара әрекеттесудің жаңа тәсілдерін игереді.

Мақаланың мақсаты — мектепалды топтарында балалардың қол моторикасын дамытудың тиімді әдістері мен құралдарын зерттеу. Бұл мақалада қол моторикасының дамуын ынталандыру үшін қолданылатын педагогикалық әдістер, ойындар, жаттығулар мен шығармашылық жұмыстар ұсынылады. Сонымен қатар, мектепалды топтарындағы баланың жалпы дамуындағы қол моторикасының рөлі және оның тұлғалық дамуымен байланысы талқыланады.

2. Қол моторикасының дамуы: теориялық негіздер

2.1 Қол моторикасының маңызы

Қол моторикасы — бұл адамның қолдары мен саусақтарын үйлесімді түрде қозғалта білу қабілеті. Ол баланың дене қозғалысы мен қолдың жұмсақ, дәл қозғалыстарын үйлестіріп, физикалық және когнитивті дағдыларды дамытудың негізін қалайды. Мектепке дейінгі жаста балалардың қол моторикасы дамуында маңызды кезеңдер бар, оларды дұрыс бағытта дамытқан кезде баланың жалпы дамуына оң әсер етеді. Қол моторикасының дамуы баланың өзіне деген сенімділігін арттырады, күнделікті тұрмыстық әрекеттерді орындауға мүмкіндік береді, әрі оның ақыл-ойын дамытады.

Қол моторикасы балалардың танымдық және әлеуметтік дамуында маңызды рөл атқарады. Мысалы, жазу, сурет салу, кесте тігу, әртүрлі заттарды құрастыру сияқты әрекеттер балалардың қолдарының нәзік қозғалыстарын дамытады. Сонымен қатар, қол моторикасы баланың өзіндік дербестік деңгейін арттырады және моторлы дағдылардың үйлесімділігі балалардың ойлау қабілеттері мен шығармашылық потенциалын дамытады.

2.2 Қол моторикасының дамуында психологиялық аспектілер

Қол моторикасының дамуында психологиялық аспектілер өте маңызды. Әртүрлі қол жаттығулары, ойындар мен әрекеттер арқылы балалардың миы белсенді жұмыс істейді, бұл олардың когнитивті қабілеттерін дамытады. Сонымен қатар, қол моторикасының даму деңгейі мен оның психологиялық әсері бір-бірімен тығыз байланысты. Мысалы, қолды дәл және үйлесімді қозғалту арқылы бала ойлау процесін жетілдіреді, есту, көру және қимыл сезімдері арасында өзара байланыс орнатады.

Қол моторикасының дамуында балада есту, көру, еске сақтау сияқты негізгі қабілеттердің дамуы да маңызды рөл атқарады. Бұл балалардың қолмен жұмыс істеу барысында заттарды қолмен ұстау, ұқыпты жұмыс жасау, саусақтарды дәл басқару қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Балада осы қабілеттердің үйлесімді дамуы оның жалпы ақыл-ой дамуының қалыптасуына оң ықпал етеді.

3. Мектепалды топтарында қол моторикасын дамыту әдістері

3.1 Ойындар арқылы қол моторикасын дамыту

Мектепалды топтарында балалардың қол моторикасын дамытуда ойындардың рөлі зор. Ойын әдісі арқылы балалар ұқыптылық, дәлдік, қимыл қозғалыстарын үйлестіру дағдыларын қалыптастырады. Ойындар арқылы баланың өз қолын еркін әрі тиімді пайдалануы дамиды. Қол моторикасын дамыту үшін түрлі ойындар мен жаттығулар қолданылады:

1. Қолдан жасалған өнер туындылары: Балалар әртүрлі материалдармен (құм, су, түрлі түсті қағаз, кішкентай бөліктер және т.б.) жұмыс істей отырып, олардың қолдарын үнемі қозғалтып, жаңа әдістермен шығармашылық дағдыларын дамытады.

2. Құрылыс ойындары: Конструкторлармен ойнау, түрлі құрылымдарды жинақтау және құрастыру балалардың қол моторикасын дамытып қана қоймай, ойлау және кеңістіктік түсінік дағдыларын да жетілдіреді.
3. Рөлдік ойындар: Балалар рөлдік ойындарда әлеуметтік рөлдерге ену арқылы өз қимылдарын еркін орындауға үйренеді.

3.2 Қол жаттығулары

Балалардың қол моторикасын дамытуда арнайы жаттығулардың маңызы зор. Әртүрлі қол қозғалыстарын жаттықтыру балалардың моторикаларын жетілдіруге, олардың саусақтарының ұсақ моторикасын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Қол жаттығуларының ішінде балалардың шеберлігін дамыту үшін арнайы дайындалған жаттығулар мен ойындар көптеп қолданылуда.
Қол жаттығуларының негізгі түрлері:

- Саусақ жаттығулары: Саусақтарды қимылдату арқылы баланың қолын жұмсақ және дәл қимылдауға үйретеді. Мысалы, саусақпен түрлі пішіндер мен фигуралар салу, бұрау және жауып ашу.
- Қолды жұмылдыру жаттығулары: Қолды тез әрі дәл қозғалту арқылы баланың қолының моторикасын дамытады. Балаларға түрлі тапсырмалар беріліп, оларды орындау кезінде қолдарын жүйелі әрі дәл басқаруды үйренеді.

3.3 Шығармашылық жұмыстар

Шығармашылық жұмыстар балалардың қол моторикасын дамытуда өте тиімді құрал болып табылады. Сурет салу, қолмен жұмыс жасау, түрлі қолөнер бұйымдарын жасау балаларға тек қана техникалық дағдыларды үйретіп қана қоймай, шығармашылық қабілеттерін де ашады.
Шығармашылық жұмыстарды қолданып, балалар:

- Түрлі материалдарды қолданып шығармашылық қабілеттерін дамытады;
- Өз қолдарымен жаңа нәрселер жасауға үйренеді;
- Шығармашылық ойлау дағдыларын жетілдіреді.

4. Мектепалды топтарында қол моторикасын дамытудың тиімді әдістері

4.1 Қол моторикасын дамытуға арналған арнайы әдістер

Мектепалды топтарында қол моторикасын дамыту үшін арнайы әдістер мен тәсілдер қолданылады. Педагогтар балалармен әртүрлі жаттығулар жасап, олардың қолдарының икемділігін арттырып, қимылдарын үйлестіреді. Мұндай әдістер балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, қимыл-әрекеттерін үйлестіруге және өздеріне деген сенімділігін арттыруға көмектеседі.

4.2 Педагогтің рөлі

Педагогтың рөлі балаларға ойын арқылы қол моторикасын дамытудың негізгі жолдарын көрсету болып табылады. Балаларға жаттығулар мен ойындар барысында педагог олардың әрбір әрекетін бақылап, қажетті көмек пен кеңес береді. Сонымен қатар, педагог балалардың мотивациясын арттыру үшін ойын элементтерін қолдана отырып, әртүрлі әдістерді іске асырады.

Қорытынды

Мектепалды топтарында балалардың қол моторикасын дамыту баланың жалпы дамуындағы маңызды компонент болып табылады. Бұл процесс балалардың танымдық, шығармашылық, әлеуметтік және физикалық дамуына ықпал етеді. Қол моторикасын дамыту арқылы балалар тек қана қолдарын еркін қозғап қоймай, өздерінің ақыл-ойын дамытады, тілдік және әлеуметтік дағдыларын жетілдіреді. Әртүрлі ойындар, шығармашылық жұмыстар және жаттығулар балалардың қол моторикасын дамытуда маңызды рөл атқарады. Сонымен қатар, педагогтардың ролі баланың қол моторикасын дамытуда шешуші болып табылады. Педагогтар балалардың қол моторикасын дамытуға арналған түрлі әдістер мен тәсілдерді қолдану арқылы олардың даму деңгейін арттыруға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер

1. Балабақшадағы балалардың моторикасын дамыту. Алматы: Арман, 2018.

2. Исаева Л. Қол моторикасын дамыту әдістемесі. Астана: Білім, 2020.
3. Бекмуханова А. Мектепалды білім беру мен тәрбиелеу негіздері. Мәскеу: Педагогика, 2017.

БАЛАБАҚШАДА БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ БЕЛСЕНДІЛІГІН АРТТЫРУ ҮШІН ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕР

Толкынбаева Ақбота Касымхановна
Түркістан облысы, Түркістан қаласының білім бөлімінің «Әлия» бөбекжай бақшасының МКҚК тәрбиешісі

Резюме

В статье рассматриваются инновационные методы и подходы, используемые для повышения познавательной активности детей в детском саду. Познавательная активность является одним из важных психологических процессов, которые способствуют развитию интереса и мотивации детей к обучению. В статье исследуется эффективность новых педагогических методов и инновационных технологий, направленных на развитие познавательной активности детей в детском саду. Инновационные методы направлены на улучшение творческих способностей ребенка, логического мышления, навыков решения проблем и процесса самопознания.

Abstract:

This article explores innovative methods and approaches used to enhance children's cognitive activity in preschool settings. Cognitive activity is one of the important psychological processes that increases children's interest and motivation towards learning. The paper examines the effectiveness of new pedagogical methods and innovative technologies aimed at developing cognitive activity in preschool children. Innovative methods focus on improving the child's creative abilities, logical thinking, problem-solving skills, and the process of self-awareness.

Танымдық белсенділік баланың жалпы дамуының, оның интеллектуалдық қабілеттерінің, сондай-ақ оқуға деген ынтасының көрсеткіші болып табылады. Балабақшадағы танымдық белсенділікті арттыру – қазіргі педагогикада өзекті мәселелердің бірі. Балалардың білімге деген қызығушылығын ояту, оларды зерттеуге тарту, жаңа ақпаратты қабылдау қабілетін дамыту арқылы танымдық белсенділікті арттыруға болады. Бұл үдеріс балабақшадағы оқыту мен тәрбиелеудің маңызды аспектісі болып табылады.

Инновациялық әдістер мен жаңа технологиялар балабақшадағы балалардың танымдық белсенділігін дамыту үшін тиімді құралдар болып табылады. Олар балалардың шығармашылық және когнитивтік қабілеттерін шыңдауға мүмкіндік береді, сондай-ақ баланың өзін-өзі тану және өзін-өзі дамыту процесіне ықпал етеді. Әрбір бала жеке тұлға ретінде өзінің ерекше қабілеттерімен ерекшеленеді, сондықтан балабақшадағы оқу процесі әртүрлі инновациялық әдістер мен тәсілдер арқылы жан-жақты ұйымдастырылуы тиіс.

Мақалада балабақшадағы балалардың танымдық белсенділігін арттыру үшін қолданылатын инновациялық әдістер мен тәсілдер талқыланады. Сонымен қатар, танымдық белсенділікті арттыруға бағытталған педагогикалық стратегиялар мен олардың тиімділігі қарастырылады.

1. Танымдық белсенділік және оның маңызы

Танымдық белсенділік – бұл баланың білімді меңгеру процесінде белсенді әрекет ету, жаңа ақпаратты қабылдау, оны талдау және бағалау, тұжырым жасау қабілеті. Танымдық белсенділіктің жоғары деңгейі балалардың өздігінен ойлауы, шығармашылық қабілеттерінің дамуы, мәселені шешуге деген ынтасы мен қызығушылығының айқын көрінісі болып табылады.

Балабақшадағы балалардың танымдық белсенділігін арттыру үшін педагог баланың жеке қабілеттерін ескере отырып, оқу процесін ұйымдастыруы қажет. Бұл жағдайда педагогтар балалардың танымдық қызығушылықтарын оятуға, олардың оқу процесіне белсенді қатысуына

ынталандыруға және қолдау көрсетуге бағытталған инновациялық әдістер мен жаңа технологияларды қолдануы тиіс.

2. Балабақшада танымдық белсенділікті арттыруға арналған инновациялық әдістер

Балабақшада балалардың танымдық белсенділігін арттыру үшін қолданылатын инновациялық әдістер өте көп, және олар әртүрлі педагогикалық міндеттерді шешуге бағытталған. Бұл әдістер балалардың жеке және шығармашылық қабілеттерін дамытуға, олардың интеллектуалдық өсуіне және қоршаған әлемді тануға деген қызығушылығын оятуға көмектеседі.

2.1. Ойын әдісі

Ойын әдісі – балалардың танымдық белсенділігін арттырудың ең тиімді тәсілдерінің бірі болып табылады. Ойын арқылы балалар жаңа білім алады, өз идеяларын ұсынады, әлеуметтік дағдыларын қалыптастырады. Рөлдік ойындар, проблемалық ойындар, шығармашылық ойындар балалардың ойлау қабілетін дамытуға, логикалық ойлауды жақсартуға, шешім қабылдауды үйретуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, ойын әдісі балалардың мотивациясын арттырады, оларды белсенді түрде оқу процесіне тартуға ықпал етеді.

2.2. Жобалық жұмыс әдісі

Жобалық жұмыс – балалардың танымдық белсенділігін арттырудың тағы бір маңызды әдісі. Жобалық жұмыс балалардың зерттеу дағдыларын дамытып, өз идеяларын іске асыруға мүмкіндік береді. Жобалық жұмыс барысында балалар түрлі мәселелерді талқылайды, шешімдер ұсынады, жоспар құрады және оларды жүзеге асырады. Бұл әдіс балалардың дербес ойлау қабілеттерін дамытып, оларды нақты өмірде қолдануға мүмкіндік береді.

2.3. Виртуалды және мультимедиялық технологиялар

Қазіргі заманғы ақпараттық және мультимедиялық технологиялар балабақшада балалардың танымдық белсенділігін арттыру үшін тиімді құрал болып табылады. Виртуалды әлемдер, мультимедиялық материалдар мен ақпараттық технологиялар балалардың қызығушылығын оятып, жаңа білім алу процесін қызықты әрі тиімді етеді. Виртуалды экскурсиялар, анимациялық бейнемазмұндар, оқыту ойындары балалардың білімді меңгеруін жеңілдетеді және танымдық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

2.4. Зерттеу әдісі

Зерттеу әдісі балалардың танымдық белсенділігін арттыруға бағытталған тағы бір маңызды әдіс болып табылады. Зерттеу әдісі арқылы балалар жаңа ақпаратты өздігінен іздеп тауып, оны талдайды, қорытынды жасайды. Бұл әдіс балалардың логикалық ойлауын дамытуға, аналитикалық қабілеттерін жетілдіруге көмектеседі. Зерттеу барысында балалар түрлі тапсырмаларды орындап, тәжірибелер жасап, өз бақылауларын талдайды.

2.5. Дидктикалық және диалогтық оқыту әдістері

Дидактикалық және диалогтық оқыту әдістері балабақшада танымдық белсенділікті арттырудың тиімді жолдары болып табылады. Бұл әдістер балаларды жаңа білімді табуға ынталандырады, оларды өз пікірін білдіруге, сұрақ қоюға, бір-бірімен талқылауға үйретеді. Диалогтық оқыту балалардың әлеуметтік және коммуникативтік дағдыларын дамытуға көмектеседі.

3. Балабақшадағы танымдық белсенділікті арттырудағы педагогтың рөлі

Балабақшада балалардың танымдық белсенділігін арттыруда педагогтың рөлі зор. Педагог балаларға жаңа білімді ұсынумен шектелмей, олардың оқу процесіне белсенді қатысуына, өз пікірін білдіруіне, сұрақтар қоюға мүмкіндік береді. Педагог балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, инновациялық әдістерді дұрыс таңдап, оларды тиімді қолдануы қажет. Сонымен қатар, педагог балалардың қызығушылығын арттыру үшін түрлі ойындар, зерттеулер мен шығармашылық тапсырмалар ұйымдастырып, олардың белсенділігін ынталандыруы тиіс.

4. Танымдық белсенділікті арттыруға арналған педагогикалық стратегиялар

Балабақшада балалардың танымдық белсенділігін арттыру үшін педагогикалық стратегиялар да маңызды рөл атқарады. Педагогтар балаларды ынталандырып, олардың

қызығушылығын оятуға, оқу процесіне белсенді қатысуын қамтамасыз етуге бағытталған әртүрлі әдістерді қолдануы керек. Бұл стратегиялар балалардың шығармашылық қабілеттерін, зерттеу дағдыларын, сондай-ақ шешім қабылдау және ойлау қабілеттерін дамытады.

Қорытынды

Балабақшадағы балалардың танымдық белсенділігін арттыру – қазіргі замандағы педагогикадағы маңызды міндеттердің бірі. Инновациялық әдістер мен жаңа технологияларды қолдану балалардың танымдық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді, олардың білімге деген қызығушылығын оятады, шығармашылық қабілеттерін шыңдайды. Балабақшадағы оқу процесінде осы әдістерді қолдану балалардың интеллектуалдық дамуына ықпал етеді, сондай-ақ олардың белсенді қатысуына және өз-өзін танып білуіне септігін тигізеді.

Әдебиеттер

1. Белова И.А. "Педагогикалық инновациялар және балабақшадағы оқыту әдістері". – Мәскеу: Высшая школа, 2016.
2. Құнанбаева А.Қ. "Мектепке дейінгі педагогикадағы инновациялық әдістер". – Алматы: Білім, 2018.
3. Павлова Л.Н. "Қазіргі білім беру технологиялары". – Қарағанды: Ғылым, 2017.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА ФИЗИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІКТІ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ

Тулендиева Гулжан Темирхановна
Түркістан облысы, Түркістан қаласының білім бөлімінің «Әлия» бөбекжай бақшасының МКҚК тәрбиешісі

Резюме

Этот материал посвящен вопросам обеспечения физической и психологической безопасности в дошкольных образовательных учреждениях. Дошкольный период — это один из самых важных этапов в формировании ребенка. На этом этапе обеспечение физической и психологической безопасности является важным для его здоровья и развития. Физическая безопасность — это сохранение здоровья ребенка и его физического благополучия, обеспечение защиты от опасных ситуаций. Психологическая безопасность — это стабильность психоэмоционального состояния ребенка и защита от психических стрессов.

Abstract:

This paper is dedicated to the issue of ensuring physical and psychological safety in preschool educational institutions. The preschool period is one of the most critical stages in a child's development. At this stage, ensuring both physical and psychological safety is vital for the child's health and growth. Physical safety involves maintaining the child's health and well-being, ensuring protection from harmful situations. Psychological safety is about ensuring the stability of the child's psycho-emotional state and protecting them from mental stress.

Мектепке дейінгі кезеңдегі балалар үшін қауіпсіздік, яғни физикалық және психологиялық қауіпсіздік олардың толыққанды дамуында шешуші рөл атқарады. Бұл кезеңде бала дене және ақыл-ой жағынан дамып қана қоймай, эмоционалды және әлеуметтік тұрғыдан да қалыптасады. Сондықтан балабақшалардағы қауіпсіздік мәселесі тек баланың физикалық жарақаттануын болдырмаумен ғана шектелмей, оның психоэмоционалдық күйі мен әлеуметтік жағдайына да ерекше назар аударуды қажет етеді.

Мектепке дейінгі ұйымдарда балаларды қорғау, олардың өмірі мен денсаулығына зиян келтірмей, әрі олардың толыққанды дамуын қамтамасыз ету үшін түрлі шаралар қолданылуы

керек. Бұл жұмыстар педагогикалық іс-әрекеттер мен баланың айналасындағы ортаның қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін қажетті жағдайлар жасау болып табылады.

Физикалық қауіпсіздікке қатысты балалардың денсаулығына зиян келтіретін түрлі жағдайларды болдырмау, қауіпсіздік ережелерін сақтау және арнайы оқу бағдарламаларын енгізу маңызды. Психологиялық қауіпсіздік тұрғысынан алғанда, балалардың психикалық жағдайын бақылау, стресстік жағдайлардан, қорқыныштан және эмоционалды күйзелістерден қорғау басты міндет болып табылады.

1. Мектепке дейінгі ұйымдарда физикалық қауіпсіздікті қамтамасыз ету

Физикалық қауіпсіздік – бұл балалардың денсаулығын қорғау мен олардың жарақат алуынан сақтандыруды қамтитын шаралар жүйесі. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында физикалық қауіпсіздікті қамтамасыз ету ең алдымен балалардың денсаулығына қауіп төндіретін факторларды анықтап, оларды жоюды көздейді.

1.1. Физикалық қауіпсіздіктің негізгі қағидаттары
Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында физикалық қауіпсіздік сақталуы тиіс бірінші кезекте балалардың денсаулығына қауіп төндіретін әртүрлі сыртқы және ішкі факторлар жойылуы керек. Бұл кезде келесі қағидаттар назарға алынады:

- Қоршаған ортаның қауіпсіздігі: балалардың қауіпсіз қозғалысы үшін ғимараттар мен аумақтарда барлық қажетті жағдайлар жасалуы тиіс. Мұнда қауіпсіз есіктер, терезелер, жолдар мен жолақтар, жабдықтар мен жиһаздар қарастырылады.
- Құрал-жабдықтардың қауіпсіздігі: ойыншықтар мен ойын алаңдарының балалар үшін жарамдылығы мен қауіпсіздігін тексеру.
- Қауіпсіздік ережелерінің сақталуы: балалармен жұмыс істеуде және балалардың аумақта болу кезінде қауіпсіздік ережелерін сақтау қажет. Әрбір тәрбиеші мен педагог балалардың қауіпсіздігі үшін жауапты болуы керек.

1.2. Қауіпсіздік жағдайларын бақылау және мониторинг
Мектепке дейінгі ұйымдарда балалардың физикалық қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында тұрақты түрде бақылау жүргізу қажет. Бұл, бір жағынан, балалардың айналасын тексеру, ал екінші жағынан, балақайлардың қауіпсіздікті сақтауды үйренуі үшін арнайы оқыту бағдарламаларын ұйымдастыруды қамтиды.

1.3. Денсаулық сақтау және санитарлық-гигиеналық шаралар
Мектепке дейінгі ұйымдардың санитарлық-гигиеналық талаптарға сәйкес болуы да физикалық қауіпсіздікті қамтамасыз етудің бір бөлігі. Балалардың денсаулығын сақтау үшін әрбір мекемеде санитарлық-эпидемиологиялық нормалар қатаң сақталуы керек. Дәрігерлік тексерулер, балалардың денсаулығын бақылау және алдын алу шаралары қажет.

2. Мектепке дейінгі ұйымдарда психологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету

Психологиялық қауіпсіздік – бұл балалардың эмоционалды және психикалық денсаулығын қорғау, оларды әртүрлі күйзелістерден, қорқыныштан, зорлық-зомбылықтан қорғау үшін жасалатын шаралар жүйесі. Бұл мәселе балалардың жеке тұлғалық қасиеттерінің қалыптасуына, әлеуметтік бейімделуіне және психоэмоционалдық дамуына тікелей әсер етеді.

2.1. Психологиялық қауіпсіздіктің негізі принциптері
Психологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін маңызды принциптер:

- Эмоционалды жайлылық: балалардың психоэмоционалды жағдайын бақылап отыру, олардың жүйкесінің тозуына немесе күйзелістерге ұшырамауына жағдай жасау.
- Сенімді орта: балалар өздерін қауіпсіз сезінетін орта болуы керек. Бұл үшін тәрбиешілер мен педагогтар балалармен сенімді қарым-қатынас орнатып, олардың пікірін тыңдауға және құрмет көрсетуге міндетті.
- Психологиялық қолдау: балалардың психоэмоционалдық күйін бақылау, күйзеліс немесе стрессті сезінген балаларға көмек көрсету, оларға психологиялық қолдау көрсету өте маңызды.

2.2. Психологиялық кеңес беру және дағдарысқа қарсы жұмыстары
Мектепке дейінгі ұйымдарда психологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін балалардың

психикалық жағдайын тұрақты түрде бақылау қажет. Мұндай жұмыстардың ішінде балаларға кеңес беру, күйзелісті жеңу бойынша тренингтер мен арнайы дағдарысқа қарсы шаралар ұйымдастыру маңызды.

2.3. Қорқыныш пен стресс жағдайларын болдырмау

Балаларда қорқыныш пен стресстің пайда болуына жол бермеу үшін педагогтар арнайы оқу әдістері мен ойындар арқылы балаларды оң психологиялық күйде ұстауы тиіс. Психологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін балалардың сенімділігін арттыру, олардың қорқыныштарын жеңуге көмек көрсету қажет.

3. Мектепке дейінгі ұйымдардағы қауіпсіздік жүйесінің моделдері мен стратегиялары

Қазіргі уақытта мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында физикалық және психологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін әртүрлі жүйелер мен модельдер қолданылып келеді. Олар өзара байланысты болып, бір мақсатқа – балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз етуге бағытталған.

3.1. Мектепке дейінгі ұйымдарда қауіпсіздікті басқару моделі

Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында қауіпсіздікті басқарудың кешенді моделі қолданылады. Бұл модельде физикалық қауіпсіздікті қамтамасыз ету шаралары мен психологиялық қолдау жұмыстарын интеграциялау ұсынылады. Бұл модель балалардың күнделікті өміріне бейімделіп, олардың қауіпсіздігін бақылау үшін нақты стандарттар мен ережелерді енгізуді көздейді.

3.2. Қауіпсіздік шараларын кешенді түрде ұйымдастыру

Мектепке дейінгі ұйымдарда физикалық және психологиялық қауіпсіздік шараларын кешенді түрде ұйымдастыру маңызды. Бұл ұйым ішіндегі және сыртындағы қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін барлық құрылымдар мен бөлімдер арасында тиімді коммуникацияны қамтамасыз етуге бағытталады.

4. Қауіпсіздік шараларының педагогикалық аспектілері

4.1. Педагогтардың қауіпсіздікке деген көзқарасы мен рөлі

Мектепке дейінгі ұйымдарда физикалық және психологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз етуде педагогтардың рөлі зор. Олар балалардың қауіпсіздігін бақылап қана қоймай, қауіпсіздік ережелерін үйретеді, балаларға өзінің қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін қажетті дағдыларды игертеді.

4.2. Қауіпсіздік ережелерін балаларға түсіндіру

Педагогтар балаларға қауіпсіздік ережелерін дұрыс түсіндіріп, оларды күнделікті өмірде қолдануды үйретуі керек. Бұл үшін ойын әдістері мен практикалық тапсырмалар тиімді қолданылады.

Қорытынды

Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында балалардың физикалық және психологиялық қауіпсіздігін қамтамасыз ету олардың толыққанды дамуы үшін маңызды. Физикалық қауіпсіздік балалардың денсаулығын сақтау үшін қажет болса, психологиялық қауіпсіздік олардың эмоционалды және психикалық тұрақтылығын қамтамасыз етеді. Қауіпсіздікті қамтамасыз ету мақсатында балабақшада қолданылатын әдіс-тәсілдер мен стратегиялар балалардың қауіпсіз ортада даму мүмкіндігін береді.

Әдебиеттер

1. Дьяченко Н.А. "Мектепке дейінгі білім беруде балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету". – Алматы: Білім, 2015.
2. Лебедева В.В. "Физикалық және психологиялық қауіпсіздік: теория мен тәжірибе". – Астана: Мектеп, 2017.
3. Мищенко И.В. "Мектепке дейінгі ұйымдардағы психологиялық қауіпсіздік". – Мәскеу: Просвещение, 2018.

ӘЛЕУМЕТТІК ДАҒДЫЛАРДЫ ДАМЫТУҒА АРНАЛҒАН ОЙЫНДАР

Тұрысбек Гүлзина Ілесбекқызы
Шымкент қаласы, №45 Аққу бөбекжай бақшасысының тәрбиешісі

Резюме

В статье рассматривается важность и эффективность игр, направленных на развитие социальных навыков. Социальные навыки являются важными способностями, которые играют ключевую роль на всех этапах жизни ребенка и являются основой его личностного и социального развития. Для детей дошкольного и младшего школьного возраста развитие социальных навыков способствует их адаптации в жизни и позволяет эффективно работать в коллективе. В статье анализируются особенности и эффективность игр для развития социальных навыков, а также предлагаются конкретные методические рекомендации для учителей и воспитателей.

Abstract

This article explores the importance and effectiveness of games aimed at developing social skills. Social skills are important abilities that play a crucial role at all stages of a child's life and serve as the foundation for their personal and social development. For preschool and elementary school-age children, developing social skills allows them to adapt to life and work effectively in a team. This article analyzes the features and effectiveness of games for developing social skills and provides specific methodological recommendations for teachers and educators.

Балалардың әлеуметтік дағдылары, әсіресе олардың мектепке дейінгі және мектеп жасындағы кезеңдерінде, бала өмірінің маңызды аспектілері болып табылады. Әлеуметтік дағдыларды дамыту, баланың қоғамдағы өз орнын дұрыс табуына, қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыруға, сондай-ақ ұжымда жұмыс істей білу қабілетін дамытуға ықпал етеді. Мектепке дейінгі және бастауыш сынып жасындағы балалар үшін әлеуметтік дағдыларды қалыптастырудың маңызы зор.

Қазіргі педагогика мен психологияда балалардың әлеуметтік дағдыларын дамыту үшін әртүрлі ойындар қолдану тиімді әдіс ретінде танылуда. Бұл ойындар балаларға өз эмоцияларын басқаруды, өзгелермен қарым-қатынас орнатуды, топтық жұмыстарға қатысуды, басқа адамдардың пікірлерін құрметтеуді үйретуге мүмкіндік береді. Ойын арқылы балалар бір-біріне көмектесуді, ортақ мақсатқа жетуді, достық қарым-қатынас құруды және басқа да әлеуметтік дағдыларды игереді.

1. Әлеуметтік дағдыларды дамыту: теориялық негіздер

Әлеуметтік дағдылар – адамның жеке және қоғамдық өмірде тиімді қарым-қатынас орнату үшін қажетті дағдылар мен қабілеттердің жиынтығы. Олар баланың тұлғалық дамуының негізін қалыптастырады және оның қоғамдағы белсенді әрі жауапты мүшесі болуына ықпал етеді. Әлеуметтік дағдыларға мыналар жатады:

- Коммуникациялық дағдылар: тыңдай білу, сөйлей білу, сұрақ қою, дұрыс жауап беру.
- Эмоциялық дағдылар: өз сезімдерін түсіну, басқалардың сезімдерін ұғыну, ашу мен қуаныш сезімдерін дұрыс көрсету.
- Қақтығыстарды шешу дағдылары: шиеленісті жағдайларды басқару, мәселені ортақ шешім арқылы шешу.
- Топтық дағдылар: басқа адамдармен бірге жұмыс істеу, лидерлік қасиеттерді дамыту.

Бұл дағдыларды балаларға ерте жастан бастап үйрету, олардың болашақ өмірінде табысты болуына көмектеседі. Әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру процесі ұзақ уақытты талап етеді және әртүрлі әдіс-тәсілдер арқылы жүзеге асуы мүмкін. Олардың ішінде ойындар балалар үшін тиімді құрал болып табылады.

2. Әлеуметтік дағдыларды дамытуға арналған ойындардың түрлері

Ойындар балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуда ерекше рөл атқарады. Ойын – баланың қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыру, топтық әрекеттерді жүзеге асыру, бір-біріне көмек көрсету және қақтығыстарды шешу тәсілдерін үйретін негізгі құралдардың бірі.

Ойын түрлері балаларға арнайы міндеттер мен тапсырмаларды орындау арқылы әлеуметтік дағдыларды үйретеді. Әлеуметтік дағдыларды дамытуға арналған ойындар үш негізгі бағытта ұйымдастырылуы мүмкін:

- Қарым-қатынас және тіл дағдыларын дамытуға арналған ойындар
- Топтық жұмыс және командалық дағдыларды дамытуға арналған ойындар
- Эмоциялық интеллектіні дамытуға арналған ойындар

2.1. Қарым-қатынас және тіл дағдыларын дамытуға арналған ойындар

Бұл ойындар балаларға өз ойын жеткізуді, басқа адамдардың пікірін тыңдауды, сұрақтар қоюды және дұрыс жауап беруді үйретеді. Мысалы:

- "Қарым-қатынас шеңбері" – балалар шеңбер жасап, кезекпен бір-біріне сұрақ қойып, жауап береді. Бұл ойын балалардың сөйлеу дағдыларын дамытуға, басқа адамның пікірін тыңдауға және жауапкершілік сезімін қалыптастыруға көмектеседі.
- "Мен не істедім?" – бала өз әрекетін айтып, қалған балалар оның әрекетін болжауы керек. Бұл ойын баланың тілдік дағдыларын және оны түсінікті жеткізе білу қабілетін дамытады.

2.2. Топтық жұмыс және командалық дағдыларды дамытуға арналған ойындар

Топтық ойындар балалардың бірігіп жұмыс істеу қабілетін дамытуға арналған. Мұндай ойындар балаларды ынтымақтастыққа, басқа балалармен өзара әрекеттесуге, жауапкершілік алуға үйретеді.

- "Құрылысшы" – балалар екі топқа бөлініп, бір-біріне тапсырма береді. Бұл ойын топтық жұмыстарды ұйымдастыру, бірігіп әрекет ету дағдыларын дамытуға бағытталған.
- "Жұмысшылар мен жетекшілер" – бір бала жетекші болып, қалғандары оған е followsіп әрекет етеді. Бұл ойын балаларға бірлескен жұмыстың маңыздылығын ұқтырады.

2.3. Эмоциялық интеллектіні дамытуға арналған ойындар

Эмоциялық интеллект балалардың өз сезімдерін дұрыс түсіну және басқару қабілетін дамытады. Мұндай ойындар балалардың өзіне және басқаларға деген эмпатиясын қалыптастыруға көмектеседі.

- "Менің сезімім қандай?" – балалар белгілі бір эмоцияны білдіретін карточкаларды таңдап, сол эмоцияға байланысты жағдайды сипаттайды.
- "Сезімдер мен сезімталдық" – балалар өз сезімдерін және басқалардың сезімдерін ажыратып, оларды сөзбен жеткізуі керек.

3. Әлеуметтік дағдыларды дамытудағы ойындардың тиімділігі

Әлеуметтік дағдыларды дамытуға арналған ойындардың тиімділігі дәлелденген. Ойындар балаларға өз эмоцияларын басқаруды, топтық жұмыс дағдыларын игеруді, басқа балалармен ынтымақтастықта жұмыс істеуді үйретеді. Ойын барысында балалар қарым-қатынас орнатуды, лидерлік қасиеттерін дамытуды және қақтығыстарды шешуді үйренеді. Ойын балалар үшін жеңіл әрі қызықты оқыту құралы болып табылады, себебі ол баланың табиғи қызығушылығын оятады.

Қорытынды

Әлеуметтік дағдыларды дамытуға арналған ойындар балалардың әлеуметтік адаптациясына және қоғамға бейімделуіне үлкен көмегін тигізеді. Ойындар арқылы балалар өз эмоцияларын дұрыс тануды, басқа адамдармен тіл табуды, топта жұмыс істеуді үйренеді. Педагогтар мен тәрбиешілерге балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуда әртүрлі ойын әдістерін қолдану ұсынылады. Бұл балаларға тек жеке тұлға ретінде емес, сондай-ақ әлеуметтік ортада өз орнын таба алатын азамат ретінде дамуына мүмкіндік береді.

Әдебиеттер

1. Левин Л. В. *Психология и педагогика детской игры*. Москва: Высшая школа, 2019.
2. Батракова Е. А. *Игровые технологии в воспитательном процессе*. Санкт-Петербург: Питер, 2020.
3. Кириллова И. С. *Развитие социальных навыков у детей через игры*. Екатеринбург: Уральское издательство, 2018.

МЕКТЕПАЛДЫ ДАЯРЛЫҚТА АТА-АНАЛАРДЫҢ РӨЛІ МЕН ҚАТЫСУЫ

Уксинова Аселя Алтынбековна
Шымкент қаласы, №56 "Тұлпар" бөбекжай-бақшасы "Балдырған" мектепалды тобының тәрбиешісі

Резюме

В статье рассматривает роль родителей в подготовке к школе и важность их участия в образовательном процессе. Предшкольное образование является важным этапом развития ребенка и его учебных успехов, и роль тесного взаимодействия и сотрудничества между родителями и воспитателями в этот период особенно значима. Участие родителей в развитии ребенка в процессе предшкольного обучения и воспитания способствует формированию его личности и развитию социальных навыков.

Abstract:

This article examines the role of parents and the significance of their involvement in the educational process during preschool preparation. Preschool education is a crucial stage in a child's development and academic performance, where the role of close cooperation between parents and educators is particularly important. The involvement of parents in a child's development, teaching, and upbringing during preschool helps shape their personality and enhances their social skills.

Мектепалды даярлық – баланың оқу мен тәрбие процесіндегі маңызды кезең, өйткені ол балаға мектепте оқуға қажетті дағдыларды қалыптастыруға мүмкіндік береді. Бұл кезеңде ата-аналардың рөлі ерекше, себебі олар баласының тұлғалық дамуында маңызды орын алады. Ата-аналар балаларға мектепке дейінгі білім беруде тәрбиешімен тығыз байланыста болып, баланың тұлғалық қасиеттері мен әлеуметтену процесіне әсер етеді. Олар мектепалды даярлық кезеңінде баланың жеке басының қалыптасуына, оқуға деген қызығушылығын оятуға және негізгі әлеуметтік дағдыларды игеруге көмектеседі.

Мектепалды даярлықты дұрыс ұйымдастыру үшін ата-аналармен бірлескен жұмыс маңызды болып табылады. Тәрбиеші мен ата-ананың бірлесе әрекет етуі балаға мектепте тиімді білім алуға және әлеуметтік ортада өзін еркін сезінуге мүмкіндік береді. Бұл мақалада ата-аналардың мектепалды даярлықта бала тәрбиесіндегі рөлі мен олардың білім беру процесіне қатысуының маңызы қарастырылады. Ата-аналардың оқу процесіне белсенді қатысуы бала дамуына оң әсер етіп, оның жеке тұлға ретінде қалыптасуына көмектеседі.

2. Мектепалды даярлықтың негізгі міндеттері мен мақсаты

2.1 Мектепалды даярлықтың мәні мен маңызы

Мектепалды даярлық – бұл баланың мектепте табысты оқуы үшін қажетті базалық дағдыларды қалыптастырудың алғашқы кезеңі. Бұл кезеңде балалардың танымдық, әлеуметтік, эмоционалдық және физикалық дамуы жүзеге асады. Мектепалды даярлықтың басты мақсаты – балаға мектепке дайындық, оның әлеуметтік ортаға бейімделуін қамтамасыз ету, сондай-ақ баланың интеллектуалдық даму деңгейін арттыру болып табылады.

Бұл кезеңде баланың оқу дағдыларын, сөйлеу қабілетін, дене мәдениеті мен моральдық-этикалық құндылықтарын дамытуға бағытталған жұмыстар жүргізіледі. Мектепалды даярлықтың мақсаттары баланың денсаулығын сақтау, оған дұрыс тәрбие беру, жеке тұлға ретінде қалыптастыруды қамтиды. Осы мақсаттарды жүзеге асыруда ата-аналардың рөлі өте маңызды.

2.2 Мектепалды даярлықтағы ата-аналардың рөлі

Ата-аналардың рөлі мектепалды даярлық кезеңінде балаға тек мектепке дайындау ғана емес, оның жалпы дамуында да маңызды болып табылады. Ата-аналар балаларға үйде білім беру, күнделікті өмірде тәртіп орнату, балалардың жеке қызығушылықтарын дамыту арқылы маңызды әсер етеді. Мектепке дейінгі кезеңде балалардың психологиялық дамуы мен әлеуметтік бейімделуі ата-аналардың күнделікті қолдауы мен бақылауына байланысты болады.

Ата-аналардың рөлі келесі бағыттарда айқындалады:

1. Тәрбие процесінде: Ата-аналар балаларын өмірге бейімдеуде тәрбиешімен бірге жұмыс істейді. Олар балаларға дұрыс моральдық құндылықтарды үйретіп, жеке қасиеттерін дамытуға ықпал етеді.
2. Баланың әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруда: Ата-аналар балаларымен өзара әрекет жасап, әлеуметтік қарым-қатынас дағдыларын үйретеді. Олар балаларын қарым-қатынас жасау, топпен жұмыс істеу, ұжымда өмір сүруге үйретеді.
3. Ақпараттық қолдау: Ата-аналар балаға білім беру процесінде мектепалды білім беру мекемесіне ақпараттық тұрғыда көмек көрсетеді. Бұл оқыту әдістерін түсіну, жаңа тақырыптарды үйретуге қатысу, үй тапсырмаларын орындауға көмектесу сияқты жұмыстарды қамтиды.

3. Ата-аналардың қатысуының түрлері мен әдістері

3.1 Ата-аналармен байланыс түрлері

Мектепалды даярлықта ата-аналардың қатысуы әр түрлі түрде жүзеге асырылады. Мұндай қатысу бала дамуына қолдау көрсететін түрлі әдістер мен формаларды қамтиды. Ата-аналар мектепке дейінгі білім беру ұйымымен түрлі формаларда өзара байланыс жасайды:

1. Ата-аналар жиналысы: Тәрбиешілер мен ата-аналар арасында бала тәрбиесіне қатысты мәселелерді талқылауға арналған кездесулер. Бұл жиналыстарда балалардың даму көрсеткіштері мен қиыншылықтары туралы ақпарат беріледі.
2. Ата-аналармен жеке кеңес: Ата-аналарға бала тәрбиесі бойынша кеңес беру, оларды мектепалды даярлық процесінің ерекшеліктері туралы ақпараттандыру.
3. Шығармашылық жұмыстар: Ата-аналар баламен бірге түрлі шығармашылық іс-шараларға қатыса алады. Бұл олардың балаға көмек көрсетуін, шығармашылық қабілеттерін дамытуын қамтамасыз етеді.
4. Жас мамандардың жұмысымен танысу: Ата-аналар тәрбиешімен және білім беру мекемесінің басқа мамандарымен тығыз байланыста болады. Бұл оларға балаларының оқу процесін толық түсінуге көмектеседі.

3.2 Ата-аналардың оқу процесіне қатысу әдістері

Ата-аналардың оқу процесіне қатысуы балаға жеке оң әсер етеді. Мектепалды даярлықтың тиімділігі тек мектепке дейінгі ұйым мен ата-аналардың арасындағы тығыз байланысты қамтамасыз етуге байланысты болады.

Ата-аналар келесі әдістер арқылы оқу процесіне қатыса алады:

1. Үй тапсырмаларын орындауға көмек көрсету: Ата-аналар балаға оқу барысында туындайтын қиындықтарды шешуге көмектеседі. Олар үй тапсырмасын орындауға қатысып, баланың өз бетімен жұмыс істеу дағдыларын дамытады.
2. Баланың оқу процесіне қызығушылығын арттыру: Ата-аналар баланы мектепке дайындық барысында түрлі ойындар мен тапсырмалар арқылы ынталандыра алады. Бұл баланың шығармашылық қабілеттерін, қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді.
3. Жеке шығармашылық жұмыстар: Ата-аналар баламен бірге шығармашылық тапсырмаларды орындай алады, мысалы, сурет салу, қолөнер жасау немесе музыкалық шығармашылыққа қатысу.
4. Әлеуметтік іс-шараларға қатысу: Мектепалды даярлық мекемесінің ұйымдастырған әлеуметтік шараларына қатысу, экскурсиялар мен мерекелерге қатысу ата-аналар мен балалардың қарым-қатынасын жақсартады.

Қорытынды

Мектепалды даярлықта ата-аналардың рөлі өте маңызды. Ата-аналар баланың дамуына үлкен әсер етеді, өйткені олар балаларымен жеке байланыс орнату, олардың оқу және әлеуметтік дағдыларын дамытуда басты рөл атқарады. Бұл кезеңде ата-аналар балалардың психологиялық және әлеуметтік дамуына, сондай-ақ олардың оқу процесіндегі белсенділігіне әсер етеді. Ата-аналар мен мектеп арасындағы тығыз қарым-қатынас баланың тұлғалық дамуына оң ықпал етеді, оған мектепке табысты дайындалуға мүмкіндік береді.

Ата-аналардың мектепалды даярлықтағы рөлін арттыру үшін тәрбиешілер мен білім беру мекемелері ата-аналармен байланыс формаларын үнемі жетілдіріп отыруы қажет. Ата-аналар мен мектеп арасындағы өзара ынтымақтастық балалардың дамуына тиімді әсер етеді және олардың өмірлік дағдыларын қалыптастырады.

Әдебиеттер

1. Қайырбаева Ж. Мектепалды даярлықтағы ата-аналардың рөлі мен тәрбиелік маңызы. Алматы: Мектеп баспасы, 2017.
2. Асанова Н. Мектепалды даярлық және ата-аналар қатысуының тиімділігі. Астана: Білім, 2018.
3. Мадиева А. Балалардың мектепалды тәрбиесі мен ата-аналардың рөлі. Алматы: Қазақ университеті, 2020.

БАЛАБАҚШАДАҒЫ ТӘРБИЕЛЕУ МЕН ОҚЫТУДА МУЛЬТИМЕДИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ

Усенбаева Кулзира Шарабековна
Түркістан облысы, Түркістан қаласының білім бөлімінің «Әлия» бөбекжай бақшасының МКҚК тәрбиешісі

Резюме

В данной статье рассматривается роль и влияние мультимедийных технологий в обучении и воспитании в детском саду. Представление информации детям с помощью мультимедийных средств, использование различных мультимедийных ресурсов способствует повышению эмоциональной и познавательной активности детей. Мультимедийные технологии развивают не только знания, но и сенсорные, когнитивные и социальные навыки детей.

Abstract:

This article explores the role and impact of multimedia technologies in teaching and nurturing in preschool education. The use of multimedia tools to present information to children and the application of various multimedia resources enhance their emotional and cognitive engagement. Multimedia technologies not only facilitate the acquisition of knowledge but also foster the development of sensory, cognitive, and social skills in children.

Қазіргі таңда білім беру жүйесінің сапасын арттыруда мультимедиялық технологиялардың қолданылуы маңызды рөл атқарады. Балабақшада мультимедиялық технологияларды қолдану балалардың білім алу процесін оңайлатады, олардың танымдық белсенділігін арттырады және шығармашылық қабілеттерін дамытады. Мультимедиялық технологиялар тек ақпаратты беру құралдары ретінде ғана емес, балалардың оқу іс-әрекетін ұйымдастыруда да үлкен маңызға ие. Әртүрлі суреттер, бейнемазмұндар, анимациялар мен дыбыстарды қолдану арқылы балабақшада оқыту мен тәрбиелеу процесі тиімді әрі қызықты бола түседі.

Мультимедиялық технологиялар балалардың танымдық процестерін дамыту үшін тиімді құралдар болып табылады. Олар балалардың ақыл-ой қабілеттерін, шығармашылық ойлауын, қиялын, моторикаларын және эмоциялық дағдыларын дамытуға көмектеседі. Бұл технологиялар балаларға оқу материалын түсінуді жеңілдетіп, оларды өз бетімен оқу мен зерттеу іс-әрекеттеріне тартуға мүмкіндік береді. Мультимедиялық құралдар оқыту процесін қызықты әрі ұмытылмас етеді, балалардың алған білімдерін өмірде қолдануға көмектеседі.

1. Мультимедиялық технологиялардың балабақшадағы тәрбиелеу мен оқытудағы маңызы

Мультимедиялық технологиялар білім беру процесін жетілдіруге және оны жан-жақты дамытуға мүмкіндік береді. Балабақшадағы мультимедиялық технологияларды қолдану балалардың білім алуына жаңа көзқарас қалыптастырады. Мультимедиялық құралдар

балалардың назарын аударады, оқыту мазмұнын түсінуді жеңілдетеді және эмоционалды әсерді арттырады.

Балабақшадағы мультимедиялық технологиялардың маңыздылығы:

- Білім алудың тиімділігі: Мультимедиялық ресурстар білімді көрнекі түрде ұсынуға мүмкіндік береді. Анимациялар, суреттер, бейнемазмұндар арқылы балалардың қабылдау қабілеті жоғарылайды, бұл білімнің беріктігі мен ұғымдардың дұрыс қалыптасуына септігін тигізеді.
- Танымдық белсенділіктің артуы: Мультимедиялық құралдар балалардың танымдық қызығушылығын арттырып, олардың оқу процесіне белсенді қатысуына ықпал етеді. Бұл оқыту әдісінің тиімділігін арттырады.
- Шығармашылық қабілеттердің дамуы: Мультимедиялық технологиялар балалардың қиялын дамытуға, шығармашылық қабілеттерін шыңдауға мүмкіндік береді. Мультимедиялық жобаларды жасау, анимацияларды құрастыру, түрлі графикалық элементтермен жұмыс істеу балалардың шығармашылық белсенділігін арттырады.
- Ақпаратты визуализациялау: Мультимедиялық құралдар арқылы ақпаратты түрлендіріп ұсыну балаға оны тереңірек түсінуге көмектеседі. Оқу материалдарын визуализациялау олардың қабылдауын жақсартады, білімнің берік әрі ұзақ сақталуына ықпал етеді.

2. Мультимедиялық технологияларды қолданудың әдіс-тәсілдері

Мультимедиялық технологияларды балабақшада қолдану үшін белгілі бір әдіс-тәсілдер қажет. Оқытушылар мультимедиялық ресурстарды тиімді пайдалану үшін олардың мүмкіндіктерін дұрыс түсініп, қажеттіліктерге сәйкес қолдануы тиіс.

2.1. Интерактивті тақтаны қолдану

Интерактивті тақта – бұл мультимедиялық технологиялардың бір түрі. Ол балаларға оқу материалын жеңіл және қызықты түрде ұсынуға мүмкіндік береді. Балалар тақтаға тікелей қатысып, түрлі тапсырмаларды орындай алады. Интерактивті тақтада балалар сурет салу, ойындар ойнау, тапсырмалар шешу арқылы білім алады.

2.2. Мультимедиялық презентациялар

Мультимедиялық презентациялар балабақшадағы оқу үдерісін жандандырады. Презентациялар арқылы түрлі тақырыптарды қызықты түрде көрсетуге болады. Әсіресе, табиғат, жануарлар әлемі, тарихи оқиғалар немесе ғылыми тұжырымдарды ұсынуда мультимедиялық презентациялар тиімді қолданылуы мүмкін.

2.3. Видеоматериалдар мен анимациялар

Балаларға көрнекі материалдарды, мысалы, бейнемазмұндар мен анимациялар арқылы білім берудің тиімділігі зор. Мультимедиялық құралдар арқылы балалар күрделі ұғымдарды түсіну үшін бейнемазмұнды қолдану балаларға көбірек әсер етеді. Бұл әдіс ойын элементтерімен біріктірілгенде, балалардың қызығушылығы артып, білім алу процесі қызықты әрі тиімді болады.

2.4. Дыбыстық және музыкалық құралдар

Дыбыстық және музыкалық құралдар балалардың эмоционалдық дамуына және шығармашылық қабілеттерін арттыруға көмектеседі. Әндер, өлеңдер, дыбыстық әңгімелер және түрлі табиғат дыбыстары балалардың тыңдау қабілетін дамытады, олардың ұғымдарын кеңейтеді.

2.5. Жобалық және зерттеу әдістері

Жобалық әдіс арқылы балалар мультимедиялық технологиялармен жұмыс істей отырып, өз бетімен тақырыпты зерттейді, мәлімет жинайды және оны көрнекі түрде ұсынады. Бұл әдіс балаларды танымдық зерттеу жұмыстарына тартуға, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға көмектеседі.

3. Мультимедиялық технологиялардың педагогикалық үдерістегі рөлі

Педагогтардың мультимедиялық құралдарды қолдануы – балабақшада білім берудің сапасын арттырудағы басты аспектілердің бірі болып табылады. Педагог мультимедиялық

ресурстарды тиімді қолдана отырып, балалардың білім алу үдерісін жеңілдетіп, олардың білімді қабылдау қабілеттерін арттыра алады.

4. Мультимедиялық технологияларды қолданудың артықшылықтары мен қиындықтары

Мультимедиялық технологиялардың артықшылықтары көп, бірақ оларды қолдану барысында белгілі бір қиындықтар да туындауы мүмкін. Оларға мыналар жатады:

- Құралдардың жоғары құны: Мультимедиялық құралдарды сатып алу, жаңарту және күтіп ұстау шығындары балалардың білім алуын арттыруға септігін тигізгенімен, қаржылық қиындықтарға әкелуі мүмкін.
- Технологиялық сауаттылықтың жетіспеушілігі: Балабақша мұғалімдерінің мультимедиялық құралдарды дұрыс пайдалану дағдыларының болмауы осы технологияларды қолдануда қиындықтар туғызуы мүмкін.
- Балалардың экранға деген тәуелділігі: Мультимедиялық құралдардың шамадан тыс қолданылуы балалардың ұзақ уақыт экранға қарауынан туындайтын денсаулық мәселелеріне алып келуі мүмкін.

Қорытынды

Балабақшада мультимедиялық технологияларды қолдану балалардың танымдық және шығармашылық қабілеттерін дамытуға, білім алу процесін қызықты әрі тиімді етуге үлкен мүмкіндік береді. Педагогтар бұл технологияларды дұрыс қолдану арқылы балалардың оқу үдерісін жандандырып, олардың терең білім алуына ықпал ете алады. Сонымен қатар, мультимедиялық құралдарды қолдану арқылы балаларды әлемнің түрлі құбылыстарымен таныстыру, жаңа білімді меңгерту, олардың қызығушылығын ояту мүмкіндігі арттырады.

Әдебиеттер

1. Байбатшаев М.Р. "Мультимедиялық технологиялар және білім беру". – Алматы: Білім, 2015.
2. Керімова С.Ш. "Қазіргі білім беру технологиялары: Мектепке дейінгі ұйымдардағы инновациялар". – Алматы: Қазақ университеті, 2016.
3. Левина Т.В. "Педагогикадағы мультимедиялық технологиялар". – Мәскеу: Педагогика, 2017.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУДІҢ БАЛАЛАРДЫҢ ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫҚ, ЭМОЦИОНАЛДЫҚ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ҚАБІЛЕТТЕРІН ЖЕТІЛДІРУДЕГІ РӨЛІ

Утегенова Гулайша Куандыковна
Шымкент қаласы, №55"Самал" бөбекжай- бақшасының тәрбиешісі

Резюме

Мектепке дейінгі білім беру кезеңі – бала тұлғасының қалыптасуындағы маңызды кезеңдердің бірі болып табылады. Бұл кезеңде балалардың интеллектуалдық, эмоционалдық және әлеуметтік қабілеттері белсенді дамиды. Мектепке дейінгі білім беру баланың тек білім алуымен шектелмей, сонымен қатар оның жеке тұлғалық сапаларын дамытуға ықпал етеді.

Abstract:

The preschool education period is one of the most important stages in the formation of a child's personality. During this period, children's intellectual, emotional, and social abilities develop actively. Preschool education not only focuses on acquiring knowledge but also contributes to the development of personal qualities in the child.

Мектепке дейінгі білім беру кезеңі баланың дамуы мен қалыптасуындағы шешуші кезең болып табылады. Бұл кезеңде балалардың интеллектуалдық, эмоционалдық және әлеуметтік дағдылары негізделіп, болашақта жеке тұлғаның әлеуметтік ортада өз орнын табуына ықпал етеді. Мектепке дейінгі білім беру, ең алдымен, балалардың шығармашылық қабілеттерін

дамытуға, дұрыс қарым-қатынас жасауға, эмоцияларды басқаруға және топта жұмыс істеуге негіз болатын дағдыларды қалыптастыруға бағытталған.

1. Мектепке дейінгі білім берудің маңызы

Мектепке дейінгі кезеңде балалар әлеуметтік, эмоционалдық және интеллектуалдық тұрғыда қалыптасады, ал бұл олардың жалпы дамуына әсер етеді. Мектепке дейінгі білім беру арқылы балалардың танымдық және әлеуметтік құзыреттері қалыптасып, тұлғалық қасиеттері дамиды. Сонымен қатар, балалардың жеке тұлға ретінде қалыптасуында ересектердің ықпалы маңызды болып табылады. Мектепке дейінгі білім беру жүйесі баланың болашақта әлеуметтік ортаға бейімделуін жеңілдетеді, оқуға деген қызығушылығын оятады және қоғаммен қарым-қатынас дағдыларын қалыптастырады.

1.2 Мақаланың мақсаттары мен міндеттері

Мақала мектепке дейінгі білім беру жүйесінің балалардың интеллектуалдық, эмоционалдық және әлеуметтік қабілеттерін дамытудағы рөлін көрсетуге бағытталған. Мақалада мынадай міндеттер қарастырылады:

- Мектепке дейінгі білім беру жүйесінің негізгі мақсатын анықтау.
- Бала тұлғасының интеллектуалдық, эмоционалдық және әлеуметтік дамуындағы білім беру жүйесінің рөлін көрсету.
- Мектепке дейінгі білім беру процесінде қолданылатын әдіс-тәсілдерді талдау.
- Интеллектуалдық, эмоционалдық және әлеуметтік қабілеттерді дамытуға бағытталған арнайы бағдарламалар мен жаттығуларды қарастыру.

2. Мектепке дейінгі білім беру және балалардың интеллектуалдық дамуы

2.1 Интеллектуалдық даму туралы түсінік

Интеллектуалдық даму – баланың ақыл-ой қабілеттерінің қалыптасуы мен дамуының процесі. Бұл кезеңде балалар логикалық ойлауды, шығармашылық пен танымдық процестерді меңгеру арқылы өздерінің интеллектуалдық қабілеттерін дамытады. Мектепке дейінгі кезеңде балалардың интеллектісі тек білім алу емес, сонымен қатар ақыл-ой дағдыларын қолдану арқылы дамиды.

2.2 Интеллектуалдық дамудың негізгі аспектілері

- Логикалық ойлау: Балалар логикалық сұрақтарға жауап беру, пайымдау жасау дағдыларын меңгереді.
- Шығармашылық қабілеттер: Жеке тұлғаның шығармашылық ойлауын дамыту.
- Математикалық түсініктер: Негізгі математикалық түсініктер мен дағдыларды меңгеру.
- Сөздік қор: Бала сөздерді дұрыс қолдануды, оларды байланыстырып сөйлеуді үйренеді.

2.3 Мектепке дейінгі білім беру мен интеллектуалдық дамуды қолдау

Мектепке дейінгі ұйымдардағы оқу бағдарламалары мен тәрбиешілердің әрекеттері балалардың интеллектуалдық дамуына ерекше әсер етеді. Тәрбиешілер балаларға білім беруде шығармашылық ойындар, танымдық тапсырмалар мен әртүрлі зерттеу қызметтерін ұсына отырып, олардың ойлау қабілеттерін дамыта алады.

3. Мектепке дейінгі білім беру және балалардың эмоционалдық дамуы

3.1 Эмоционалдық даму туралы түсінік

Эмоционалдық даму – баланың эмоцияларын тану, басқару және оларды әлеуметтік жағдайларға сәйкес бейімдеу қабілетін дамыту процесі. Бұл даму баланың өзін-өзі бағалауына, өз эмоцияларын басқара білуіне, басқа адамдардың эмоцияларын түсінуіне ықпал етеді.

3.2 Эмоционалдық дамудың негізгі аспектілері

- Эмоционалдық интеллект: Бала өз эмоцияларын түсінеді, басқара алады, басқа адамдардың сезімдеріне жауап бере алады.
- Эмпатия: Балалар басқа адамдардың сезімдерін сезінуге және оларға жауап беруге үйренеді.
- Өзін-өзі бағалау: Бала өзінің эмоцияларын тану және қабылдау арқылы өзін бағалай алады.

3.3 Эмоционалдық дамуды қолдау әдістері

Эмоционалдық дамуды қолдаудың тиімді әдістері ретінде:

- Ойын әдістерін қолдану.
- Сөйлеу және әлеуметтік қарым-қатынас арқылы эмоцияларды түсінуге мүмкіндік беру.
- Жаттығулар мен тренингтер арқылы эмоционалдық интеллектіні дамыту.

4. Мектепке дейінгі білім беру және балалардың әлеуметтік дамуы

4.1 Әлеуметтік даму туралы түсінік

Әлеуметтік даму – баланың қоғамдағы өз орнын табу, қарым-қатынас жасау, топта жұмыс істей алу дағдыларын меңгеру процесі. Бұл кезеңде бала қоршаған ортаға бейімделіп, әлеуметтік дағдыларды қалыптастырады.

4.2 Әлеуметтік дамудың негізгі аспектілері

- Қарым-қатынас дағдылары: Бала басқа балалармен және ересектермен дұрыс қарым-қатынас жасауға үйренеді.
- Топта жұмыс істей білу: Бала ұжымда жұмыс істей білу, келісімге келу, бір-біріне көмектесу сияқты дағдыларды меңгереді.
- Әлеуметтік жауапкершілік: Балалар өз әрекеттеріне жауапкершілікпен қарауға, басқа адамдарға көмек көрсетуге үйренеді.

4.3 Әлеуметтік дамуды қолдау әдістері

Әлеуметтік дағдыларды дамыту үшін мектепке дейінгі ұйымдарда түрлі іс-шаралар ұйымдастырылады:

- Топтық ойындар мен ұжымдық қызметтер.
- Әлеуметтік рөлдерді атқару арқылы балалардың әлеуметтік жағдайларға бейімделуі.
- Әлеуметтік дағдыларды дамытуға арналған тренингтер мен тапсырмалар.

5. Мектепке дейінгі білім беру жүйесінің тиімді әдіс-тәсілдері

5.1 Қолданылатын әдіс-тәсілдер

Мектепке дейінгі білім беру жүйесінде балалардың интеллектуалдық, эмоционалдық және әлеуметтік дамуына ықпал ететін түрлі әдіс-тәсілдер қолданылады:

- Ойын технологиялары: Бала ойын арқылы өз қабілеттерін ашып, оқу процесіне белсенді қатысады.
- Шығармашылық жұмыстар: Сурет салу, құрастыру және басқа шығармашылық тапсырмалар баланың ойлауын дамытады.
- Коммуникативтік әдістер: Балалардың бір-бірімен қарым-қатынас жасау дағдыларын дамытуға арналған әдістер.

Қорытынды

Мектепке дейінгі білім беру балалардың интеллектуалдық, эмоционалдық және әлеуметтік дамуына маңызды ықпал етеді. Бұл кезеңде балаларда білім мен дағдыларды меңгеру ғана емес, сонымен қатар олардың тұлғалық қасиеттері, шығармашылық қабілеттері мен әлеуметтік қарым-қатынас дағдылары қалыптасады. Сондықтан мектепке дейінгі білім берудің тиімді әдіс-тәсілдері балалардың жан-жақты дамуына ықпал етеді.

Әдебиеттер

1. Петрова Е. А. *Мектепке дейінгі білім берудің негіздері*. Мәскеу: Білім, 2017.
2. Кузнецова Л. И. *Мектепке дейінгі кезеңде балалардың интеллектуалдық дамуы*. Санкт-Петербург: Логос, 2015.
3. Назарова С. К. *Балалардың әлеуметтік дамуы және оны қолдау әдістері*. Алматы: Білім, 2018.

БАЛАЛАРДЫҢ ЗЕРТТЕУ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУҒА АРНАЛҒАН ЭКСПЕРИМЕНТТІК ЖҰМЫСТАРДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ

Ходжаева Гульвира Исмаловна
Шымкент қаласы, №106 "Ердаулет" бөбекжай- бақша тәрбиешісі

Резюме

Мақалада балалардың зерттеу қабілеттерін дамытуға бағытталған эксперименттік жұмыстардың маңызы қарастырылады. Зерттеу жұмысында балаларға белгілі бір тақырып бойынша ғылыми-танымдық сұрақтарды шешу үшін эксперименттер мен зерттеу әрекеттерін ұйымдастырудың тиімді жолдары, әдіс-тәсілдер ұсынылады. Балалар өз бетінше зерттеулер жүргізе отырып, ақпаратты жинау, талдау және қорытынды жасау дағдыларын үйренеді, сондай-ақ ғылыми ойлау мен логикаға деген қабілеттері дамиды.

Abstract:

This article explores the importance of experimental work aimed at developing children's research abilities. The research presents effective methods and approaches for organizing experiments and research activities to solve scientific and cognitive questions on a particular topic. By conducting research independently, children learn the skills of collecting, analyzing, and drawing conclusions from information, as well as developing their scientific thinking and logical abilities.

Қазіргі заманғы білім беру жүйесі балалардың зерттеу дағдыларын дамытуға ерекше мән беруде. Бұл процесс балалардың логикалық ойлау қабілеттерін жетілдіріп, олардың қоршаған ортаға деген қызығушылығын арттырады. Зерттеу қабілеттері – бұл тек қана ақпарат жинау мен өңдеу емес, сонымен қатар алған білімді қолдану, қорытынды жасау және сұрақтарға жауап беру дағдыларын қалыптастыру. Балаларға зерттеу жұмыстарының негізін түсіндіре отырып, олардың танымдық қызметін дамытуға болатындығын дәлелдейтін эксперименттік зерттеулер білім беру процесінің өзекті бөлігі болып табылады.

Балалардың зерттеу қабілеттерін дамыту үшін ерекше назар аударатын әдіс-тәсілдердің бірі – эксперименттік жұмыстарды ұйымдастыру. Эксперимент балаларға тек теориялық білімдер ғана емес, сондай-ақ практикалық дағдыларды да меңгеруге мүмкіндік береді. Осыған орай, мектепке дейінгі білім беру кезеңінде эксперименттік жұмыстардың маңызы зор.

2. Балалардың зерттеу қабілеттерінің теориялық негіздері

2.1 Зерттеу қабілеттерінің қалыптасу процессі

Зерттеу қабілеттері – бұл балалардың қоршаған әлемді тануға деген қажеттілігі мен қызығушылығын қанағаттандыратын, практикалық және теориялық дағдыларды қамтитын, зерттеу әрекеттеріне дайындықты білдіретін қабілеттер жиынтығы. Бұл қабілеттердің қалыптасуы балалардың алғашқы жас кезеңінен басталады. Оқу мен тәжірибенің алғашқы кезеңінде балалар өздерінің зерттеу қабілеттерін қоршаған ортамен танысу барысында жүзеге асырады. Олардың белсенді сұрақ қоюы, бақылау жүргізуі, қоршаған ортадан ақпарат жинауы – бұл зерттеу әрекеттерінің алғашқы қадамдары.

2.2 Балалардың зерттеу қабілеттерін дамыту әдістемесі

Балаларға зерттеу дағдыларын қалыптастыру үшін арнайы әдіс-тәсілдер қажет. Мұндай әдіс-тәсілдер олардың қызығушылығын арттырып, олардың зерттеу жұмысына белсенді қатысуын қамтамасыз етуі тиіс. Бұл әдіс-тәсілдерге мыналар жатады:

- Бақылау әдісі: Балаларға белгілі бір құбылысты бақылау және оның ерекшеліктерін тіркеу ұсынылады. Бұл әдіс балалардың табиғатқа, қоршаған ортаға деген қызығушылығын оятады.
- Эксперимент жүргізу: Қарапайым ғылыми эксперименттер балалардың ойлау қабілетін дамытуға бағытталған. Эксперименттің мақсаты – балаға жаңа ақпаратты тәжірибе арқылы беру.
- Сұрақ қою: Оқушылардың зерттеу қабілеттерін дамыту үшін оларға өздігінен сұрақтар қоюға мүмкіндік беру қажет. Бұл олардың сыни ойлау дағдыларын дамытады.

2.3 Балалардың зерттеу қабілеттерін дамытудың негізгі принциптері

Зерттеу қабілеттерін дамытуға бағытталған педагогикалық процесс балалардың жас ерекшеліктеріне, олардың тұлғалық және интеллектуалдық даму деңгейіне сәйкес ұйымдастырылуы керек. Осы орайда мынадай негізгі принциптерді бөліп көрсетуге болады:

- Қызығушылықты ояту принципі: Балалар зерттеу әрекеттеріне қызығушылық танытуы керек. Бұл мақсатқа жету үшін тәжірибелер мен іс-әрекеттердің тартымды әрі қызықты болуы қажет.
- Бақылау және талдау принципі: Зерттеу барысында балалар тек байқап қана қоймай, алған ақпараттарын талдап, қорытынды жасауға дағдылануы керек.
- Құрылымдық және жүйелілік принципі: Зерттеу процесі жүйелі және құрылымдалған түрде өтуі тиіс. Әрбір эксперименттің нәтижесі нақты мақсатқа бағытталуы керек.

3. Эксперименттік жұмыстардың түрлері және олардың ұйымдастырылуы

3.1 Балаларға арналған эксперименттер

Балалар үшін эксперименттер қарапайым болуы керек, бірақ оларды қызықты және түсінікті ету қажет. Мысалы:

- Табиғи құбылыстарды зерттеу: Балалар ауа райы, өсімдіктер мен жануарлар әлемі туралы ақпарат жинап, қарапайым тәжірибелер жүргізе алады. Мысалы, өсімдікке су құйып, оның өсуін бақылау.
- Физикалық эксперименттер: Мысалы, су мен майдың араласу қасиеттерін зерттеу, еріген мұздың суға айналу процесін бақылау.
- Химиялық эксперименттер: Жеңіл химиялық реакцияларды жасау, қышқыл мен сілтінің әсерін байқап көру.

3.2 Эксперименттік жұмыстарды ұйымдастыру

Эксперименттік жұмыстарды тиімді ұйымдастыру үшін бірнеше кезеңдерден өту керек:

1. Жоспарлау: Эксперименттің мақсатын анықтап, қажетті құрал-жабдықтар мен материалдар тізімін жасау.
2. Қадамдық нұсқаулық: Балаларға эксперименттің қалай жасалатынын түсіндіру үшін қарапайым әрі нақты нұсқаулық беру.
3. Тәжірибе жасау: Балалар экспериментті өздері жүргізіп, оның нәтижелерін жазып алады.
4. Талдау және қорытынды жасау: Балалар алған нәтижелерді талдап, эксперименттің қорытындысын шығарады.

3.3 Эксперименттік жұмыстардың тиімділігін бағалау

Эксперименттік жұмыстың тиімділігін бағалау кезінде балалардың өз бетінше ойлау, бақылау және қорытынды жасау дағдыларына назар аудару қажет. Олардың жаңа ақпаратты қалай жинап, түсініп, талдайтыны және оны қалай қолданатыны маңызды факторлар болып табылады.

4. Педагогикалық тәжірибе және эксперименттік жұмыстардың нәтижелері

4.1 Педагогикалық тәжірибеден мысалдар

Көптеген мектепке дейінгі білім беру мекемелерінде балалардың зерттеу қабілеттерін дамытуға бағытталған эксперименттік жұмыстар ұйымдастырылып келеді. Мысалы, мектепке дейінгі балалар топтарында табиғатпен байланысты түрлі тәжірибелер мен ойындар жиі өткізіледі. Бұл ойындар мен тәжірибелер балалардың табиғатты түсінуіне, оның түрлі құбылыстарын бақылауға мүмкіндік береді.

4.2 Балалардың зерттеу қабілеттерінің дамуы

Эксперименттік жұмыстарды жүйелі түрде жүргізу балалардың зерттеу қабілеттерін едәуір дамытады. Мұндай жұмыстар балалардың танымдық қызығушылығын арттырып, олардың ғылыми ойлау дағдыларын қалыптастырады. Оқушылардың ғылым мен техникаға деген қызығушылығын оята отырып, бұл дағдылар олардың болашақта ғылым мен зерттеу саласына деген құштарлығын арттыруы мүмкін.

Қорытынды

Балалардың зерттеу қабілеттерін дамыту мектепке дейінгі білім беру жүйесінде маңызды орын алады. Эксперименттік жұмыстар балаларға ғылыми әдіс-тәсілдерді меңгеруге, олардың қызығушылықтарын оятып, жаңа білімдер алуына мүмкіндік береді. Оқушылардың танымдық қабілеттерін арттыру үшін бұл жұмыстарды жүйелі түрде ұйымдастыру және әдістемелік тұрғыдан дұрыс бағыт беру қажет. Эксперименттік жұмыстар балалардың өз бетінше зерттеу жүргізу қабілетін қалыптастырып, олардың логикалық ойлауын дамытады.

Әдебиеттер

1. Мухамедова Г. *Балалардың зерттеу қабілеттерін дамыту жолдары*. Алматы: Білім, 2014.
2. Зинченко В. П. *Психология и педагогика исследовательской деятельности детей*. Москва: Просвещение, 2006.
3. Левина Л. М. *Технология развития исследовательских умений у детей дошкольного возраста*. Санкт-Петербург: Наука, 2015.

БАЛАБАҚШАНЫҢ БАЛАЛАРДЫҢ ДАМУЫ МЕН ТӘРБИЕСІНДЕГІ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ

Шамбаева Айнур Лесбекқызы
Шымкент қаласы, МКҚК №55 "Самал" бөбекжай- бақша тәрбиешісі

Резюме

Эта статья посвящена роли детского сада в развитии и воспитании детей, его значению и влиянию современных методов и технологий, используемых в дошкольном образовании. Период до детского сада является важным этапом в жизни детей, на котором формируются социальные взаимодействия, познавательные способности и моральные ценности. Процесс воспитания и образования в детском саду направлен не только на обучение, но и на обогащение внутреннего мира детей, развитие их творческого мышления.

Abstract:

This article focuses on the role of preschool education in children's development and upbringing, its significance, and the impact of modern methods and technologies used in kindergartens. The pre-school period is a crucial phase in a child's life where social interactions, cognitive abilities, and moral values are developed. The educational process in kindergartens is not only focused on teaching but also on enriching the inner world of children and fostering creative thinking.

Балабақша – балалардың әлеуметтік дамуындағы алғашқы кезеңдердің бірі болып табылады. Мұнда баланың тұлғасын қалыптастырудағы негізгі қағидалар мен бағыттар белгіленеді. Балабақшада білім мен тәрбие беру негізінен баланың жеке қасиеттерін дамытуды, оның танымдық қабілеттерін кеңейтуді, шығармашылық белсенділігін көтеруді, және эмоциялық жағдайын жақсартуды көздейді. Балабақшадағы жұмыстың маңызды ерекшелігі – бұл қоғамдағы балалардың белсенді әрі жауапты мүшелерін тәрбиелеу процесі. Балабақшада балалар ерте жастан бастап ұжымдық ортада қарым-қатынас жасап, өзін-өзі тануды бастайды.

Балабақшадағы тәрбие мен білім беру тек оқу қызметімен шектелмейді. Ол баланың барлық даму аспектілерін қамтиды: интеллектуалдық, эмоционалдық, әлеуметтік және физикалық дамуын. Бұл мақалада балабақшадағы тәрбиенің негізгі аспектілері, оның балалардың жалпы дамуына әсері, балабақшадағы жаңа әдістер мен технологияларды қолдану мәселелері талқыланады.

1. Мақаланың мақсаты мен міндеттері

Мақалада балабақшадағы тәрбиенің маңызды аспектілері қарастырылады. Мақаланың негізгі мақсаты – балабақшаның балалардың дамуындағы маңыздылығын ашып көрсету, балабақшадағы тәрбиенің балалардың тұлғалық қалыптасуына, әлеуметтік бейімделуіне, шығармашылық ойлау қабілетін дамытуға әсерін сипаттау. Мақаланың міндеттері:

- Балабақшадағы тәрбиенің маңыздылығын түсіндіру.
- Балабақшадағы білім беру мен тәрбиенің негізгі қағидалары мен тәсілдерін қарастыру.
- Балабақшадағы жаңа әдістер мен инновациялық технологиялардың балалардың дамуына әсерін зерттеу.
- Балабақшадағы ұжымдық жұмыс және балалардың әлеуметтік дағдыларын дамыту мәселелерін талдау.

2. Балабақша мен оның балалардың дамуына әсері

2.1 Балабақшадағы тәрбиенің негіздері

Балабақшадағы тәрбиенің негізгі мақсаты – баланың тұлғалық дамуын қамтамасыз ету, оның әлеуметтік дағдыларын қалыптастыру, танымдық қабілеттерін дамыту. Балабақшада балалар тек қана білім алмайды, сонымен қатар олардың адамгершілік қасиеттері, эмоционалдық тұрақтылығы, әлеуметтік бейімделуі қалыптасады. Бұл процесте балабақша тәрбиешісінің рөлі өте маңызды. Тәрбиеші балалардың бойында өзіне және қоршаған ортаға деген құрметті тәрбиелей отырып, олардың өзара қарым-қатынастарын дұрыс ұйымдастырады.
Балабақшадағы тәрбие жұмысының басты ерекшелігі – әрбір баланың жеке тұлға ретінде құрметтелуі және оның дамуына қажетті жағдай жасалуы. Бұл үшін балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту, өз пікірін айтуға үйрету, ұжымдық жұмыстарды ұйымдастыру маңызды болып табылады.

2.2 Балабақшадағы психологиялық және әлеуметтік даму

Балабақшада балалар әлеуметтік дағдыларды дамытады, оның ішінде қарым-қатынас жасау, бір-біріне көмектесу, топта жұмыс істеу, жағымды эмоциялар мен қатынас нормаларын меңгеру сияқты дағдылар ерекше орын алады. Бұл кезеңде баланың өзіндік санасы, әлеуметтік жауапкершілігі, ұжымдық рухы қалыптасады. Балабақшадағы психологиялық ортаның үйлесімділігі балалардың өзін-өзі бағалауын жоғарылатады, оларда сенімділік пайда болады.
Балабақша – балалар үшін алғашқы әлеуметтік орта. Бұл жерде олар өзара қарым-қатынас жасауға, бір-біріне көмектесуге үйренеді. Балаларға топпен жұмыс істеу дағдыларын дамыту, өз ойын білдіру, тыңдай білу, басқа адамдардың пікірін құрметтеу сияқты қабілеттерді игеру маңызды.

2.3 Тұлғалық дамуды қалыптастыру

Балабақшадағы тәрбиенің негізгі бағыттарының бірі – баланың тұлғалық дамуын қалыптастыру. Бұл баланың моральдық-этикалық құндылықтарын қалыптастыру, шығармашылық ойлауын дамыту, өзін-өзі тану мен өзін-өзі бағалауды қалыптастыруды көздейді. Балабақшадағы тәрбие арқылы баланың ішкі дүниесін байыту, оның сезімдері мен ойларын ашу, моральдық ұстанымдарын дамыту жүзеге асырылады.

3. Заманауи әдістер мен технологияларды енгізу

3.1 Жобалық әдіс

Жобалық әдіс – балаларды шығармашылық жұмысқа тартуға мүмкіндік беретін әдіс. Балалар белгілі бір тақырыпқа арналған жобаны іске асырып, шығармашылық тұрғыда өз көзқарастарын білдіреді. Бұл әдіс баланың танымдық қабілеттерін, ойлау белсенділігін, коммуникативтік дағдыларын дамытуға көмектеседі.

3.2 Ойын технологиялары

Ойын – балабақшадағы тәрбиенің ең тиімді әдісі болып табылады. Ойын арқылы балалар тек қана көңіл көтеріп қоймай, олар әлеуметтік дағдыларды, интеллектуалдық қабілеттерді, шығармашылықты дамытады. Ойын технологияларын пайдалану арқылы балабақша тәрбиешілері балалардың психологиялық және әлеуметтік даму деңгейін көтереді.

3.3 Ақпараттық технологиялар

Ақпараттық технологияларды қолдану балабақшадағы оқыту мен тәрбиелеуді қызықты әрі тиімді етеді. Электрондық оқулықтар, мультимедиялық құралдар мен интерактивті тақталарды пайдалану балалардың білім алуға деген ынтасын арттырады.

4. Балабақшадағы тәрбие жұмысындағы жаңа тенденциялар

4.1 Балабақшадағы психологиялық және физикалық дамудың үйлесімі

Балабақшада балалардың психологиялық және физикалық дамуын үйлестіру маңызды. Бұл үшін тәрбиешілердің балаларға дене шынықтыру жаттығуларын, қозғалыс ойындарын ұсынуы қажет. Балалардың денсаулығы мен психоэмоционалды жағдайын дұрыс қалыптастыруға жағдай жасалуы керек.

4.2 Инклюзивті білім беру

Балабақшадағы инклюзивті білім беру барлық балалардың дамуы мен білім алуы үшін қолайлы жағдайлар жасауға бағытталған. Бұл тәсіл әртүрлі мүмкіндіктері бар балалардың бірдей білім алуға қатысуына мүмкіндік береді. Инклюзивті білім беру арқылы балабақша балалардың бір-біріне деген құрметін, төзімділігін және мейірімділігін қалыптастырады.

Қорытынды

Балабақша – баланың дамуындағы маңызды кезең болып табылады. Балабақшадағы тәрбиелік жұмыс тек білім мен дағдыларды үйретумен ғана шектелмейді, ол баланың тұлғалық қасиеттерін қалыптастыру, оны әлеуметтік ортаға бейімдеу және шығармашылық әлеуетін дамытуға бағытталған. Заманауи педагогикалық әдістер мен инновациялық технологиялар балабақшада тәрбиелік жұмыстың тиімділігін арттырады, балалардың жеке дамуына оң әсер етеді.

Балабақшадағы тәрбиенің маңыздылығы тек балалардың білім алуымен ғана шектелмейді, ол олардың эмоционалдық, әлеуметтік және психологиялық дамуына әсер етіп, келешекте өмірде табысты болуына мүмкіндік береді.

Әдебиеттер

1. Абрамова Л. П. *Балабақшадағы балалардың тұлғалық дамуы*. Алматы: Мектеп, 2017.
2. Кадырова А. С. *Педагогикадағы жаңа әдістер мен технологиялар*. Астана: Білім, 2018.
3. Исмуханова Ш. Ж. *Балабақшадағы психологиялық дамудың маңызы*. Шымкент: Тұран университеті, 2019.

БАЛАБАҚШАДА ТӘРБИЕШІНІҢ РӨЛІ: БАЛАЛАРДЫҢ ЖЕКЕ ТҰЛҒАСЫН ДАМЫТУДАҒЫ ЕРЕКШЕЛІКТЕР

Шәдібек Гүлнар Амангелдіқызы
Түркістан облысының, Түркістан қаласының білім бөлімінің «Әлия» бөбекжай бақшасының МКҚК тәрбиешісі

Резюме

В данной статье исследуется роль воспитателя в детском саду и его особенности в процессе развития личности детей. Период дошкольного возраста имеет особое значение для психологического, социального и эмоционального развития ребенка. На этом этапе начинается формирование личности ребенка, восприятие мира, развитие его поведения и навыков. Воспитатель в детском саду играет важную роль в этом процессе. Его действия и методы оказывают ключевое влияние на самоосознание ребенка, установление социальных отношений и развитие личных качеств.

Abstract:

This article explores the role of the educator in preschool settings and its features in the development of children's personalities. The preschool period is of particular importance for a child's psychological, social, and emotional development. During this stage, the child begins to form their personality, perceive the world, and develop behavior and skills. The educator in a preschool plays a crucial role in this developmental process. Their actions and methods have a significant impact on the child's self-awareness, social relationships, and the development of personal qualities.

Мектепке дейінгі тәрбие баланың алғашқы әлеуметтік, психологиялық және эмоционалды дамуының маңызды кезеңі болып табылады. Бұл кезеңде балалар жеке тұлға

ретінде қалыптасып, олардың мінез-құлқы, дағдылары мен қасиеттері дамиды. Балабақшадағы тәрбиеші – баланың дамуына тікелей ықпал ететін негізгі тұлға. Оның міндеті балалардың танымдық, әлеуметтік және эмоционалды дамуына көмектесу, оларға дұрыс тәрбие мен білім беру. Осыған байланысты тәрбиеші педагогикалық әдістерді пайдалану арқылы баланың жеке тұлға ретінде қалыптасуына әсер етеді.

Тәрбиешінің жұмысында балалардың психологиялық және физикалық ерекшеліктерін ескеру өте маңызды. Әсіресе, бұл жас ерекшеліктері мен баланың табиғатынан туындайтын сипаттамаларға байланысты. Тәрбиеші әрбір балаға жеке көзқараспен қарап, оның дамуындағы қажеттіліктер мен қиындықтарды ескеру керек. Бұл мақалада балабақшада тәрбиешінің рөлін, оның балалардың жеке тұлғасын дамытудағы әдіс-тәсілдерін, педагогикалық әрекеттерінің ерекшеліктерін талқылап, осы тақырып бойынша кең ауқымды зерттеулер мен ұсыныстар беріледі.

1. Тәрбиешінің балалардың жеке тұлғасын дамытудағы рөлі

1.1. Тәрбиеші мен баланың арасындағы қарым-қатынастың маңызы
Балабақшада тәрбиеші мен бала арасындағы қарым-қатынас негізгі рөл атқарады. Бұл қарым-қатынас арқылы бала өзіне деген сенімін арттырып, әлеуметтік ортада өз орнын табуға үйренеді. Тәрбиеші баланы түсініп, оған көмек көрсетіп, қолдау білдіру арқылы оның жеке тұлғасын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.

1.2. Педагогикалық қарым-қатынас әдістері
Тәрбиеші баланың жеке тұлғасын дамыту үшін әртүрлі әдістер мен тәсілдерді қолданады. Оларға ынтымақтастық, дұрыс пікірталас, тыңдау, эмоционалды қолдау көрсету және ойын әдістерін енгізу жатады. Тәрбиеші осындай әдістерді қолдану арқылы баланың өзін-өзі түсінуіне және әлеуметтік қатынастарды дұрыс орнатуына ықпал етеді.

1.3. Баланың әлеуметтік және эмоционалды дамуына әсер ету
Тәрбиеші балалардың әлеуметтік және эмоционалды дамуында маңызды рөл атқарады. Әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру, балаларды өз сезімдерін білдіруге үйрету, ұжымда жұмыс істеу дағдыларын дамыту тәрбиешінің кәсіби міндеттеріне кіреді. Эмоционалды қауіпсіз орта жасай отырып, тәрбиеші балаға өзін еркін сезінуіне мүмкіндік береді.

2. Тәрбиешінің педагогикалық тәсілдері мен әдістері

2.1. Жеке тұлғаның қалыптасуына бағытталған педагогикалық әдістер
Тәрбиеші балалардың жеке тұлғасын дамыту үшін әр түрлі әдістер мен тәсілдер қолданады. Олардың ішінде ойын арқылы тәрбиелеу, тапсырмаларды орындау, балалардың шығармашылық әлеуетін дамыту әдістері бар. Бұл әдістер балалардың танымдық қызығушылығын оятып, оларды қоршаған ортамен таныстыруға көмектеседі.

2.2. Оқу іс-әрекетінде баланың жеке ерекшеліктерін ескеру
Әрбір бала өзіндік ерекшеліктерге ие, сондықтан тәрбиеші оқу іс-әрекеттерінде әр баланың жеке қабілеттері мен қажеттіліктерін ескеруі керек. Тәрбиеші балалардың өзара әрекеттесуіне ықпал ету арқылы олардың жеке қасиеттерін дамытуға көмектеседі. Сонымен қатар, балалардың қарым-қатынас дағдыларын жетілдіруге бағытталған тапсырмалар мен тренингтер ұйымдастыру да маңызды.

2.3. Балалармен ойын арқылы жұмыс жүргізу
Ойын – баланың дамуында ерекше рөл атқарады. Тәрбиеші балалардың жеке тұлғасын дамыту үшін түрлі ойындар мен жаттығуларды қолданады. Бұл әдіс балалардың өз-өзіне деген сенімін арттырып, әлеуметтік ортаға бейімделуіне көмектеседі. Ойын арқылы балалар жаңа дағдыларды меңгеріп, өздерін шығармашылық тұрғыда көрсетеді.

3. Тәрбиешінің кәсіби біліктілігі және баланың жеке тұлғасын дамытудағы ықпалы

3.1. Тәрбиешінің кәсіби дайындық деңгейі
Тәрбиешінің балалармен жұмыс істеген кезде кәсіби дайындық деңгейі маңызды рөл атқарады. Тәрбиеші педагогикалық психология, балалардың даму ерекшеліктері туралы терең білімге ие болуы керек. Сонымен қатар, ол балалармен тиімді қарым-қатынас орнатуды және олардың қажеттіліктеріне сәйкес жұмыс істеуді білуі керек.

3.2. Баланың жеке тұлғасын дамытуға бағытталған педагогикалық стратегиялар Тәрбиеші балалардың жеке тұлғасын дамыту үшін арнайы стратегиялар қолданады. Бұл стратегиялар балалардың дербестігін, шығармашылық қабілеттерін дамытуға, өз ойын білдіруге және қоршаған ортаға бейімделуге бағытталған. Тәрбиешінің балаларға деген сенімі мен қолдауы олардың дамуында маңызды рөл атқарады.

3.3. Баланың өзіндік тұлғалық қасиеттерін дамыту Тәрбиеші балалардың өзіндік тұлғалық қасиеттерін дамыту үшін олардың тәуелсіздікке ұмтылуына, жауапкершілік сезімін арттыруға және әлеуметтік ортаға бейімделуіне көмектеседі. Ол балаларға әртүрлі тәжірибелер арқылы өз ойларын білдіруге мүмкіндік береді және әр баланың жеке ерекшеліктерін бағалайды.

4. Тәрбиеші мен ата-аналар арасындағы қарым-қатынас

4.1. Ата-аналармен жұмыс жасау Тәрбиеші мен ата-аналардың арасындағы ынтымақтастық өте маңызды. Баланың үйде және балабақшада алған тәрбиесі үйлесімді болуы керек. Тәрбиеші ата-аналармен тығыз байланыста болып, балалардың жеке даму ерекшеліктері туралы ақпарат береді. Бұл қатынас балалардың дамуына және олардың жеке тұлға ретінде қалыптасуына оң әсер етеді.

4.2. Тәрбиешінің баланың дамуына қатысты ата-аналарға кеңес беруі Тәрбиеші балалардың дамуы мен тәрбиесіне қатысты ата-аналарға үнемі кеңес беріп отыруы керек. Тәрбиеші ата-аналарға балаларды қалай қолдау керек, олардың жеке қасиеттерін дамытуға қалай ықпал ету керек деген мәселелер бойынша ақпарат береді.

5. Тәрбиеші мен баланың өзара әрекеттесуі: білім беру процесі

5.1. Бала тұлғасының толыққанды дамуы Балабақшадағы тәрбиеші баланың тұлғалық дамуына үлкен әсер етеді. Оның міндеті – баланы танымдық және әлеуметтік тұрғыдан дамыту, шығармашылық әлеуетін арттыру. Бұл үшін тәрбиеші әртүрлі педагогикалық әдістер мен тәсілдерді қолданады.

5.2. Тәрбиешінің баланың мінез-құлқын дамытудағы әсері Тәрбиеші балалардың мінез-құлқын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Ол балаларды жақсы әдеттер мен дұрыс моральдық құндылықтар арқылы тәрбиелейді, олардың өзін-өзі басқару қабілеттерін дамытады.

Қорытынды

Мектепке дейінгі ұйымдардағы тәрбиеші балалардың жеке тұлғасын дамытуда үлкен рөл атқарады. Оның міндеті – баланы қоршаған ортада өзін еркін сезінуіне, әлеуметтік қатынастарды дұрыс орнатуына, өзіндік тұлғалық қасиеттерін қалыптастыруға көмектесу. Тәрбиешінің кәсіби дайындық деңгейі, балалармен қарым-қатынаста қолданылатын әдістер мен тәсілдер оның жұмысын тиімді етеді. Балабақшада балалармен жұмыстың сапасын арттыру үшін тәрбиешінің білім беру және тәрбиелеу жұмыстары кешенді түрде жүзеге асырылуы тиіс.

Әдебиеттер

1. Абдуллина Г.Х. "Мектепке дейінгі тәрбие: теория және тәжірибе". – Алматы: Білім, 2017.
2. Қоянбаев Ж.Б. "Балалар психологиясы". – Алматы: Жазушы, 2015.
3. Лаврентьева Т.А. "Педагогикалық қарым-қатынас: теория мен тәжірибе". – Астана: Мектеп, 2018.
4. Рахметова Қ.М. "Тәрбие мен білім беру процестері". – Қарағанды: Ғылым, 2016.

БАЛАБАҚШАДА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ДӘРІПТЕУ ЖӘНЕ БАЛАЛАРДЫ ҰЛТТЫҚ МӘДЕНИЕТКЕ БАУЛУ ЖОЛДАРЫ

Шонанова Айгерим Усеровна
Түркістан облысы, Шымкент қаласы №56 "Тұлпар" бөбекжай-бақшасының тәрбиешісі

Резюме

Национальные ценности и культура являются уникальными характеристиками каждого народа. В Республике Казахстан продвижение национальных ценностей и воспитание детей в духе национальной культуры — одна из важнейших педагогических задач. Формирование уважения и любви к национальной культуре как основа традиционного воспитания, сохранение и популяризация обычаев, языка, искусства наших предков способствует развитию личных качеств, моральных ценностей и духовного богатства у детей.

Abstract

National values and culture are unique characteristics of every nation. In the Republic of Kazakhstan, promoting national values and educating children in the spirit of national culture is one of the most important pedagogical tasks. As a basis for traditional upbringing, cultivating respect and love for national culture, preserving and promoting the traditions, language, and arts of our ancestors helps in the development of personal qualities, moral values, and spiritual wealth in children.

Ұлттық құндылықтарды балабақшада дәріптеу — жас ұрпақты ұлттық мәдениетке тәрбиелеу процесінің маңызды құрамдас бөлігі. Әрбір ұлттың мәдениеті, салт-дәстүрі, тілі мен өнері — қоғамның біртұтастығы мен болашағы үшін аса маңызды. Қазақстанның көпұлтты қоғамында балаларды мәдениетке, әсіресе қазақ халқының дәстүрлеріне баулу үлкен маңызға ие.

Қазіргі таңда балабақшаларда ұлттық тәрбие берудің әдістемелік тәсілдері жаңаруда. Ұлттық тәрбиені дұрыс жолға қою баланың жеке тұлға ретінде қалыптасуына ғана емес, сонымен қатар оның қоғамға деген қатынасын нығайтуға да ықпал етеді. Қазақстан Республикасының педагогикалық заңнамасында ұлттық тәрбие беру мәселесі ерекше назарға алынған, себебі ұлттық мәдениет пен салт-дәстүрлер ұрпақтан ұрпаққа жалғасатын қазына болып табылады.

2. Ұлттық құндылықтар мен мәдениетке тәрбиенің теориялық негіздері

2.1 Ұлттық құндылықтар: мәні мен маңызы

Ұлттық құндылықтар — әрбір халықтың тарихы мен мәдениетіне негізделген, оның өмір салты мен ерекшеліктерін айқындайтын рухани құндылықтар жиынтығы. Бұл құндылықтар ұлттың өзіндік болмысын, тілін, өнерін, дінін, салт-дәстүрлерін, әдет-ғұрыптарын, этикасы мен моральдық принциптерін қамтиды. Қазақ халқының ұлттық құндылықтары арасында отбасы институты, еңбек, білімге деген құрмет, қонақжайлық, адалдық пен шыншылдық сияқты принциптер маңызды орын алады.

Ұлттық құндылықтар халықтың ғасырлар бойы жинақталған тәжірибесін, дүниетанымын және мінез-құлық үлгілерін қамтиды. Бала кезінен осы құндылықтарды бойына сіңірген ұрпақ өз елінің мәдениетіне, тарихына, тілінің болашағына үлес қосатын болады.

2.2 Балаларды ұлттық мәдениетке баулудың педагогикалық негіздері

Ұлттық мәдениетті балаларға дәріптеу арқылы олардың сана-сезімінде ұлттық бірегейлік пен патриотизм сезімін қалыптастыру мақсат етіледі. Бұл процесті жүзеге асыруда балабақшада қолданылатын әдіс-тәсілдер маңызды рөл атқарады. Балабақшадағы тәрбие жүйесі ұлттық мәдениеттің негіздерімен тығыз байланысты болуы тиіс. Педагогикада ұлттық тәрбие жүйесін енгізуде халық педагогикасының рөлі ерекше. Халық педагогикасы арқылы балалар ұлттық құндылықтарды ойын, ән, билер, қолөнер мен дәстүрлер арқылы үйренеді.

Ұлттық тәрбие беру барысында педагогтардың міндеті — баланың жеке тұлғасының қалыптасуына ықпал ету, ұлттық дүниетаным мен көзқарасты, мәдениетті тереңдету болып

табылады. Балабақшадағы тәрбие жұмысы балалардың дамуына сәйкес, олардың ұлттық құндылықтарды қабылдау деңгейіне байланысты ұйымдастырылуы қажет.

2.3 Ұлттық тәрбие беру әдістемелері

Балабақшада ұлттық мәдениетке тәрбиелеу кезінде әртүрлі әдіс-тәсілдер қолданылады. Олардың ішінде:

- Әңгімелесу мен әңгімелер: Қазақ халқының ертегілері мен аңыздарын балаларға айтып, олардың ішіндегі ұлттық құндылықтарды түсіндіру.
- Ұлттық ойындар: Дәстүрлі ойындар арқылы балаларға қазақ халқының мәдениетіне тән ерекшеліктерді таныстыру.
- Қолөнер және шығармашылық: Балалардың қолөнер жұмыстарын жасап, ұлттық бұйымдар мен киімдерді жасау.
- Қазақ музыкасы мен билері: Балаларға ұлттық музыканы тыңдатып, ұлттық би қозғалыстары мен әуендеріне үйрету.

3. Ұлттық мәдениетті дәріптеу арқылы балалардың ұлттық санасын қалыптастыру

3.1 Қазақ халқының дәстүрлері мен салттары

Ұлттық дәстүрлер мен салт-дәстүрлер — қазақ мәдениетінің маңызды бөлігі болып табылады. Олар адамдардың күнделікті өмірінде ерекше орын алады, әлеуметтік өмірдің барлық аспектілерін қамтиды. Қазақ халқының ұлттық тойлары мен мерекелері, жанұялық әдет-ғұрыптар, ұлттық тағамдар мен киімдер балаларға тәрбиелік мән береді.

Балабақшада балаларды қазақ халқының дәстүрлері мен салттары туралы хабардар ету, оларды осы құндылықтармен таныстыру арқылы балаларда ұлттық сананы қалыптастыруға болады. Мысалы, «Наурыз» мейрамын өткізу, ұжымдық қуыршақ тойлары немесе ұлттық тағамдар дайындау сияқты іс-шаралар балалардың мәдениетке деген құрметін арттырады.

3.2 Қазақ ұлттық ойындарының маңызы

Қазақ халқының ұлттық ойындары балаларды дене тәрбиесіне ғана емес, ақыл-ой тәрбиесіне де баулиды. «Қыз қуу», «Алтыбақан», «Асық» ойындары балалардың топтық жұмысқа деген ынтасын арттырады, бір-бірімен қарым-қатынас жасауға, ұжымда жұмыс істей білуге үйретеді. Ұлттық ойындар баланың дамуына әсер етіп, оның денсаулығын нығайтуға, рухани байлығын арттыруға ықпал етеді.

Балабақшада ұлттық ойындар ұйымдастыру баланың дене дамуына, қимыл-қозғалыс дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді, сонымен қатар, балалардың мәдениетке деген қызығушылығын арттырады.

3.3 Ұлттық музыка мен өнер

Қазақтың ұлттық музыкалық өнері, оның ішінде халық әндері мен күйлері баланың эстетикалық тәрбие алуында маңызды рөл атқарады. Балабақшада ұлттық музыканы тыңдату, ән айту мен музыкалық аспаптарда ойнауды үйрету арқылы балалардың музыкалық талғамы мен өнерге деген қызығушылығын арттыруға болады.

Қазақтың ұлттық би өнерін үйрету де маңызды. Балаға ұлттық би қозғалыстары мен әуендерін меңгерту оның дене қозғалыстарын үйлестіруге, өзін-өзі басқаруға үйретеді.

4. Балабақшада ұлттық құндылықтарды дәріптеу арқылы баланың жеке тұлғасын қалыптастыру

4.1 Балаларда ұлттық мәдениетке құрмет қалыптастыру

Ұлттық құндылықтарды балабақшада дәріптеу барысында баланың бойында өз мәдениетіне, тіліне, дәстүрлеріне құрметпен қарау сезімі қалыптасады. Бұл процесс баланың ұлттық санасын арттырып, оның өзіндік ұлттық ерекшелігін түсінуге көмектеседі.

Балабақшада ұлттық дәстүрлер мен ойындарды үйрету, оларды жиі қолдану балалардың ұлттық мәдениетке деген құрметін нығайтады. Сонымен қатар, басқа ұлт өкілдеріне деген құрметті де балаларға үйрету арқылы көпмәдениетті ортада өмір сүруге дайындаймыз.

4.2 Жеке тұлғаны дамыту

Ұлттық тәрбие бала тұлғасының дамуына зор ықпал етеді. Ұлттық құндылықтарды дәріптеу арқылы баланың рухани байлығын, ой-өрісін, сөйлеу мәдениетін дамытуға болады.

Бұл тәсіл балалардың жеке тұлғасын қалыптастыруда, олардың әлеуметтік жауапкершілігін арттыруда маңызды рөл атқарады.

Балабақшадағы тәрбие бағдарламасы балалардың ұлттық мәдениетпен тығыз байланыста дамуына ықпал етіп, олардың бойында жоғары моральдық және эстетикалық құндылықтарды қалыптастыруға септігін тигізеді.

Қорытынды

Балабақшада ұлттық құндылықтарды дәріптеу және балаларды ұлттық мәдениетке баулу маңызды тәрбиелік міндет болып табылады. Бұл процесс балаға өз халқының мәдениетін, салт-дәстүрін, тілін, өнерін таныту арқылы оның жеке тұлғасын дамытуға бағытталған. Балабақша педагогтары ұлттық тәрбие беру жолында шығармашылық әдістерді пайдалана отырып, балалардың бойында ұлттық сана-сезім мен патриотизм сезімдерін қалыптастыруға мүмкіндік алады.

Қазақстанның ұлттық мәдениетін сақтау мен дамыту — болашақ ұрпақтың ұлттық бірегейлігін қамтамасыз етудің кепілі. Балабақшадағы ұлттық құндылықтарды дәріптеу жүйелі әрі мақсатты түрде жүзеге асырылған жағдайда, бұл ұрпақтың рухани және әлеуметтік дамуына үлкен ықпал етеді.

Әдебиеттер

1. Абдукаримова Г. Б. Қазақстан педагогикасының тарихы. Алматы: Қазақ университеті, 2012.
2. Қайырбекова А. Н. Ұлттық тәрбие және оның маңызы. Астана: Білім, 2017.
3. Сейітов С. М. Ұлттық құндылықтар және мәдениеттің тәрбиелік әсері. Алматы: Мектеп, 2005.

ЕРТЕГІЛЕР МЕН ӘҢГІМЕЛЕРДІ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУ ҮРДІСІН ҚЫЗЫҚТЫ ЕТУ

Шораева Балым Турсынбековна
Шымкент қаласы, №56 "Тұлпар" бөбекжай-бақшасы "Аққайың" ортаңғы тобының тәрбиешісі

Резюме

Эта статья посвящена использованию сказок и рассказов в процессе дошкольного образования для повышения интереса детей к обучению. Сказки и рассказы являются важным инструментом для того, чтобы сделать образовательный процесс эффективным и увлекательным, так как они учат детей различным ценностям, моральным урокам и жизненным навыкам.

Abstract:

This article focuses on the use of fairy tales and stories in the preschool education process to enhance children's interest in learning. Fairy tales and stories serve as an important tool for making the learning process effective and engaging, as they teach children various values, moral lessons, and life skills.

Мектепке дейінгі кезеңде балалардың білім алуға деген қызығушылығын арттыру үшін әртүрлі әдіс-тәсілдер қолданылады. Оқу үрдісін тиімді әрі қызықты ету үшін ертегілер мен әңгімелер маңызды рөл атқарады. Бұл құралдар балалардың тіл байлығын дамытып, олардың ойлау қабілеттерін жетілдіреді, сонымен қатар баланың әлеуметтік және эмоционалдық дамуына ықпал етеді. Сонымен қатар, ертегілер мен әңгімелер балалардың қиялын кеңейтіп, шығармашылық ойлауын жетілдіреді.

Ертегілер мен әңгімелерді оқу кезінде балаларды тек оқиғамен таныстыру ғана емес, оларды мәтінді түсініп, ой елегінен өткізіп, өз ойларын жеткізе білуге үйрету қажет. Мақалада ертегілер мен әңгімелердің оқыту үрдісіндегі орны, олардың балалардың жеке тұлғалық дамуына әсері және осы әдіс-тәсілдерді қолданудың педагогикалық негіздері қарастырылады.

2. Ертегілер мен әңгімелердің балаларға әсері

2.1 Ертегілердің тәрбиелік мәні

Ертегілер – балаларға арналған ең көне және ең әсерлі әдеби түрлердің бірі. Олар қиял әлеміне енгізе отырып, балаларға өмірдің маңызды мәселелерін, адамгершілік құндылықтарды түсіндіреді. Ертегілердің басты ерекшелігі – оларда фантастикалық элементтер мен реалистік сипаттамалардың үйлесімі бар. Мұндай шығармалар балалардың қиялын дамытып, өмірге деген көзқарастарын қалыптастырады. Сонымен қатар, ертегілер балалардың мінез-құлықтарын тәрбиелеуге көмектеседі, моральдық және этикалық нормаларды түсіндіреді.

Ертегілердің балаларға келесі тәрбиелік әсерлері бар:

- Әдептілік және адамгершілік: Ертегілер балаларға адалдық, шыншылдық, қайырымдылық сияқты маңызды құндылықтарды үйретеді.
- Еңбекқорлық: Көптеген ертегілерде еңбекқорлық пен табандылықтың маңыздылығы көрсетіледі.
- Қиял мен шығармашылық: Ертегілер балалардың қиялдарын ұштауға көмектеседі, жаңа идеяларды ойлап табуға ынталандырады.
- Қоршаған ортаға деген жауапкершілік: Ертегілерде көбіне табиғат пен қоршаған ортаның адам өміріндегі маңызды орны баяндалады.

2.2 Әңгімелер мен олардың балалардың сөйлеу және ойлау қабілеттеріне әсері

Әңгімелер – балаларға арналған шығармалардың тағы бір түрі. Олар көбінесе қарапайым сюжетке негізделіп, күнделікті өмірдегі адамдар мен олардың әрекеттерін сипаттайды. Әңгімелер балаларға өмірдің қарапайым жақтарын түсінуге, әлеуметтік ортада өздерін дұрыс ұстауға үйретеді. Әңгімелердің мазмұны көбіне қарапайым болса да, олар балаларға әдет-ғұрыптарды, ұлттық дәстүрлерді, әлеуметтік нормаларды түсінуге көмектеседі.

Әңгімелердің балаларға әсері:

- Сөйлеу дағдыларын дамыту: Әңгімелерді тыңдай отырып, балалар өздерінің сөйлеу дағдыларын дамытады, жаңа сөздер мен сөз тіркестерін меңгереді.
- Танымдық дамудың күшеюі: Әңгімелер баланың дүниетанымын кеңейтіп, қоршаған әлем туралы түсініктерін қалыптастырады.
- Логикалық ойлау мен талдау қабілеттері: Әңгімелердегі оқиғаларды дұрыс түсіну, кейіпкерлердің әрекеттерін бағалау арқылы баланың логикалық ойлау қабілеті дамиды.

3. Ертегілер мен әңгімелерді оқу үрдісінде қолданудың маңызы

3.1 Оқу үрдісін қызықты ету

Мектепке дейінгі кезеңде балалардың оқу үрдісіне қызығушылығын арттыру — маңызды мақсаттардың бірі. Бұл мақсатқа жетудің тиімді жолдарының бірі – ертегілер мен әңгімелерді оқу барысында қолдану. Олар балаларға жаңа білімдер мен тәжірибелерді үйретіп қана қоймай, сол арқылы оқу үрдісін қызықты әрі қуанышты етеді. Оқу үрдісінде ертегілер мен әңгімелерді қолдану арқылы баланың ойлау қабілетін, сөйлеу дағдыларын және шығармашылық мүмкіндіктерін дамытуға болады.

3.2 Оқу әдістері мен тәсілдері

Ертегілер мен әңгімелерді оқу кезінде қолданылатын әдістер мен тәсілдер:

- Қызықты баяндау әдісі: Балаларға ертегіні немесе әңгімені қызықты етіп баяндау, оқиғаға эмоционалды түрде қатысу.
- Сұрақ-жауап әдісі: Оқылған ертегі немесе әңгіме бойынша балаларға сұрақтар қойып, олардың ойлау қабілетін және шығармашылық мүмкіндіктерін дамыту.
- Рөлдік ойындар: Балалар ертегілер мен әңгімелердің кейіпкерлерін өздері ойнап, сюжетке белсене қатыса алады. Бұл әдіс олардың шығармашылық ойлау қабілетін жетілдіреді.
- Әңгімелерді иллюстрациялау: Оқылған ертегілер мен әңгімелер бойынша балалар өздерінің сурет салу дағдыларын қолдана алады. Бұл олардың көркемдік шығармашылығын дамытады.

3.3 Әртүрлі жанрлар мен бағыттар

Ертегілер мен әңгімелер әртүрлі жанрларда болуы мүмкін, және олардың әрқайсысы балаларға түрлі әсер етеді:

- Фольклорлық ертегілер: Халықтық ертегілер арқылы балалар халықтың мәдениетін, дәстүрлерін біледі, сондай-ақ моральдық құндылықтарды меңгереді.
- Ғажайып ертегілер: Олардың мақсаты – баланың қиялын дамытып, ерекше әлемдерді бейнелеу.
- Тұрмыстық әңгімелер: Күнделікті өмірден алынған әңгімелер балаларға әлеуметтік дағдылар мен өмірлік құндылықтарды үйретеді.

4. Педагогтың рөлі ертегілер мен әңгімелерді қолдануда

4.1 Педагогтың оқытудағы әдіс-тәсілдері

Педагогтың ертегілер мен әңгімелерді қолданудағы рөлі өте маңызды. Оқу үрдісінде баланы ертегіні түсініп қабылдауға, оның мәнін терең түсінуге ынталандыру қажет. Педагогтың негізгі міндеті — балаларға ертегілер мен әңгімелердің маңыздылығын түсіндіру, олардың эмоциялық және танымдық дамуына жағдай жасау.

4.2 Балалардың қызығушылығын арттыру

Педагог балалардың қызығушылығын арттыру үшін түрлі әдістер мен тәсілдерді қолдана алады:

- Әңгімелер мен ертегілерді динамикалық әрі қызықты баяндау;
- Балаларға сұрақтар қойып, оларды ертегінің мағынасына тереңірек бойлауға шақыру;
- Тақырыпқа сәйкес рөлдік ойындар өткізу;
- Балалардың оқығандарына қатысты шығармашылық тапсырмалар беру.

Қорытынды

Ертегілер мен әңгімелерді оқу үрдісінде қолдану балалардың танымдық және шығармашылық дамуын қамтамасыз етеді. Олар балалардың қиялын ұштап, сөйлеу дағдыларын дамытып, әлеуметтік мінез-құлықты қалыптастырады. Ертегілер мен әңгімелердің тәрбиелік және білімдік мәні зор, әрі олар балалардың өмірлік дағдыларын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Осыған орай, ертегілер мен әңгімелерді оқу барысында тиімді әдіс-тәсілдерді қолдану педагогтардың басты міндеті болып табылады.

Әдебиеттер

1. Құдайбергенова Г. Ертегілер мен әңгімелер арқылы балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту. Алматы: Мектеп баспасы, 2019.
2. Баймұханова Ә. Балалар әдебиеті және оқу әдістемесі. Астана: Білім, 2017.
3. Исабаева Т. Оқу үрдісінде ертегілер мен әңгімелердің ролі. Алматы: Білім әлемі, 2018.

МЕКТЕПАЛДЫ ТОПТАРЫНДА ЖАНУАРЛАР МЕН ӨСІМДІКТЕР ТУРАЛЫ БІЛІМДІ КЕҢЕЙТУ

Шуленбаева Мнира Абдигапбаровна
Түркістан облысы, Шымкент қаласы №56 "Тұлпар" бөбекжай-бақшасы "Күн" мектепалды тобының тәрбиешісі

Резюме

Это статья посвящена расширению знаний о животных и растениях в дошкольных группах. На дошкольном этапе очень важно развивать у детей интерес к природе и знания о ней, воспитывать любовь к окружающей среде. Мир животных и растений открывает для детей новый и увлекательный мир, развивает их познавательные способности.

Abstract

This article is dedicated to expanding knowledge about animals and plants in preschool groups. In the preschool stage, it is crucial to develop children's interest in nature and their knowledge about it, while fostering a love for the environment. The world of animals and plants opens a new and exciting world for children, enhancing their cognitive abilities.

Қоршаған орта мен табиғат туралы білім мектепалды топтарында балалардың жалпы дамуына үлкен әсер етеді. Жануарлар мен өсімдіктер әлемін танып-білу баланың табиғатқа деген сүйіспеншілігін арттырып, оның дүниетанымын кеңейтеді. Мектепалды топтарында балаларға жануарлар мен өсімдіктер туралы білім берудің маңызы зор, себебі бұл білім оларды экологиялық тәрбиелеу мен қоршаған ортаны сақтауға бағытталған сана-сезімді қалыптастыруда шешуші рөл атқарады.

2. Жануарлар мен өсімдіктер туралы білімнің педагогикалық маңызы

2.1 Баланың танымдық дамуындағы табиғаттың рөлі

Мектепке дейінгі жаста балалардың танымдық дамуында қоршаған орта, оның ішінде жануарлар мен өсімдіктер әлемі маңызды орын алады. Табиғатпен танысу баланың кеңістіктік ойлауы мен дүниетанымын қалыптастырады. Жануарлар мен өсімдіктер туралы білімдер балалардың ақыл-ойын дамытады, оларды бақылауға, талдауға, салыстыруға үйретеді.

Балалар табиғатпен таныса отырып, оны зерттеу мен қорғау қажеттілігін түсінеді. Жануарлар мен өсімдіктерді тану арқылы олар табиғаттың түрлі құбылыстары мен процесстерін өз бетінше түсінуге тырысады. Сонымен қатар, бұл білім балалардың жауапкершілігін арттырып, олардың экологиялық санасының қалыптасуына негіз болады.

2.2 Экологиялық білім беру

Мектепалды топтарында балаларға экологиялық білім беру — бұл жануарлар мен өсімдіктердің табиғаттағы рөлі туралы түсінік беріп, олардың сақталуына және қорғалуы қажеттігін жеткізу болып табылады. Бұл білім балалардың табиғатқа деген жауапкершілігін арттырады, олардың экологиялық көзқарастары мен сезімдерін қалыптастырады. Экологиялық білім беру арқылы балалар табиғаттың тепе-теңдігін сақтау, табиғатқа деген қамқорлық көрсету сияқты маңызды дағдыларды үйренеді.

2.3 Педагогикалық мақсаттар мен міндеттер

Балаларға жануарлар мен өсімдіктер туралы білім беру барысында педагогтар алдына бірнеше мақсаттар мен міндеттер қояды:

- Балалардың жануарлар мен өсімдіктер әлеміне деген қызығушылығын арттыру;
- Табиғаттың әртүрлі элементтері туралы түсініктерін кеңейту;
- Қоршаған ортаны сақтау қажеттілігі туралы пікірлерін қалыптастыру;
- Балалардың бақылау дағдыларын жетілдіру;
- Тілдік дағдыларды дамыту (құбылыстар мен жануарлар туралы әңгімелер құрастыру, сипаттау).

3. Мектепалды топтарында жануарлар мен өсімдіктер туралы білімді кеңейту әдістері

3.1 Ойын арқылы білім беру

Ойын — бұл балалардың танымдық дамуында маңызды құрал. Ойын арқылы балалар жануарлар мен өсімдіктерді танып-біліп, олардың табиғаттағы рөлін түсінеді. Ойындар балаларға еркін түрде ақпаратты қабылдауға мүмкіндік береді. Мектепалды топтарында жануарлар мен өсімдіктер туралы білімді ойын түрінде беру балалардың қызығушылығын арттырады және оларды белсенді қатысуға ынталандырады.

Ойын түріндегі әдістер:

1. Табиғатқа шығу саяхаттары: Балалар табиғатқа шығып, жануарлар мен өсімдіктерді өз көзімен көреді. Бұл экскурсиялар балалардың табиғатқа деген қызығушылығын арттырып, оларды жануарлар мен өсімдіктер туралы біліммен толықтырады.
2. Рөлдік ойындар: Балаларға жануарлар мен өсімдіктердің рөлін ойнауға мүмкіндік беретін ойындар ұйымдастыру. Бұл әдіс балаларға табиғат құбылыстарын елестету арқылы түсінуге көмектеседі.
3. Жануарлар мен өсімдіктерді тану ойындары: Жануарлардың дауыстары, өсімдіктердің пішіндері мен түрлерін тануға арналған ойындар арқылы балалардың білімін кеңейту.

3.2 Әңгімелесу және сұрақ-жауап әдісі

Әңгімелесу — балаларға жануарлар мен өсімдіктер туралы жаңа ақпаратты беру үшін тиімді әдіс. Педагог балаларға әртүрлі сұрақтар қойып, олардың табиғатқа деген қызығушылығын

оятады. Сонымен қатар, сұрақ-жауап әдісі балалардың ойлау қабілеттерін, танымдық белсенділіктерін дамытады. Әңгімелесу кезінде балалардың өз пікірлерін білдіріп, тақырып бойынша сұрақтарға жауап беруіне мүмкіндік туындайды.

3.3 Көрнекі құралдар мен дидактикалық материалдар

Мектепалды топтарында балаларға жануарлар мен өсімдіктер туралы білім беру үшін көрнекі құралдар мен дидактикалық материалдар маңызды рөл атқарады. Оларға табиғаттың әртүрлі құбылыстарын бейнелейтін суреттер, кітаптар, плакаттар, бейнемазмұндар және 3D модельдер жатады. Мұндай құралдар балаларға жануарлар мен өсімдіктерді тереңірек танып-білуге және олардың қасиеттерін жақсырақ түсінуге мүмкіндік береді.

3.4 Шығармашылық жұмыстар

Шығармашылық жұмыстар арқылы балалар жануарлар мен өсімдіктерді тануды қызықты әрі шығармашылық тұрғыда жүзеге асырады. Сурет салу, апликация жасау, құрастыру сияқты жұмыстар балалардың қол моторикасын дамытып қана қоймай, олардың табиғатқа деген қызығушылығын арттырады.

4. Мектепалды топтарында жануарлар мен өсімдіктер туралы білімді кеңейтудің тиімді тәжірибелері

4.1 Табиғатқа экскурсиялар

Мектепалды топтарында балаларды табиғатқа шығарып, жануарлар мен өсімдіктерді бақылауға мүмкіндік беру — тиімді тәжірибелердің бірі болып табылады. Экскурсиялар барысында балалар табиғаттың сұлулығын сезініп, жануарлардың өмірін, өсімдіктердің өсу процестерін көріп, өздеріне жаңа білім алады.

4.2 Өсімдік отырғызу және жануарларды күту

Балаларға өсімдіктерді отырғызу, оларды күтіп-баптау арқылы табиғаттың даму процесін түсінуге көмектеседі. Сонымен қатар, жануарларды күтіп-бағу балаларға жауапкершілік сезімін қалыптастырады. Өсімдік отырғызу және жануарларды күту жұмыстарын балалар қызығушылықпен атқарып, табиғатқа деген сүйіспеншіліктері артады.

Қорытынды

Мектепалды топтарында жануарлар мен өсімдіктер туралы білімді кеңейту баланың танымдық дамуының маңызды бөлігі болып табылады. Бұл процесс баланың табиғатқа деген сүйіспеншілігін арттырып, оның экологиялық сана-сезімін қалыптастырады. Ойындар, шығармашылық жұмыстар, экскурсиялар мен табиғатты зерттеу әдістері балалардың жануарлар мен өсімдіктер туралы білімін кеңейту үшін тиімді тәсілдер болып табылады. Педагогтар балалардың қызығушылығын арттырып, олардың танымдық белсенділіктерін дамыту үшін түрлі әдістер мен құралдарды қолдана отырып, білім беру сапасын арттыра алады.

Әдебиеттер

1. Аманжолова А. Мектепке дейінгі педагогика: теория және практика. Алматы: Жазушы, 2020.
2. Ілиясова Г. Жануарлар мен өсімдіктер әлемі. Астана: Ұлттық кітапхана, 2018.

СӨЙЛЕУ ДАМУЫНЫҢ БҰЗЫЛУЛАРЫ БАР БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУДІҢ ТИІМДІ ӘДІСТЕРІ

Эгенова Багила Кузербаевна
Шымкент қаласы, №23 "Жеңіс" бөбекжай-бақшасының педагог- логопеді

Резюме

Работа с детьми с нарушениями речевого развития — это педагогический процесс, требующий особого внимания и профессионального подхода. Развитие речи играет ключевую роль в социальном, эмоциональном и интеллектуальном развитии человека. Поэтому методы и подходы, применяемые в

работе с детьми с нарушениями речевого развития, способствуют не только улучшению их языковых навыков, но и в целом влияют на их развитие.

Abstract:

Working with children with speech development disorders is a pedagogical process that requires special attention and a professional approach. The development of speech plays a crucial role in a person's social, emotional, and intellectual development. Therefore, the methods and approaches used when working with children with speech development disorders not only improve their language skills but also contribute to their overall development.

Сөйлеу дамуының бұзылулары әртүрлі себептермен пайда болуы мүмкін және бұл балалардың әлеуметтік қарым-қатынасын, танымдық дамуын және оқу үдерісін айтарлықтай қиындатуы мүмкін. Сондықтан сөйлеу дамуының бұзылулары бар балалармен жұмыс істеу кезінде маманның кәсіби біліктілігі, дұрыс әдіс-тәсілдерді таңдай білуі және балалардың қажеттіліктеріне бейімделуі өте маңызды. Бұл жұмыс барысында қолданылатын арнайы әдістер мен тәсілдер балалардың сөйлеу қабілетін дамытып қана қоймай, олардың тұлғалық және эмоционалдық дамуында да оң өзгерістер әкелуі мүмкін.

1.1 Сөйлеу дамуының бұзылуларының мәні

Сөйлеу дамуының бұзылулары – бұл адамның сөйлеу жүйесінің қалыпты дамымауы немесе уақытында түзетілмеуі салдарынан пайда болатын ауытқулар. Бұзылулар түрлі типтерде болуы мүмкін, мысалы, тілдің түсінікті болмауы, дыбыстарды дұрыс айтудағы қиындықтар, грамматикалық құрылымдардың бұзылуы немесе тілдің қарым-қатынас құралдарының толық болмауы.

Сөйлеу дамуының бұзылуларының әр түріне әртүрлі факторлар әсер етуі мүмкін:

- Биологиялық немесе медициналық себептер (тұқым қуалаушылық, денсаулық мәселелері).
- Психологиялық факторлар (қорқыныш, стресстік жағдайлар).
- Әлеуметтік факторлар (отбасындағы қарым-қатынас, қарым-қатынас дағдыларының жетіспеушілігі).

1.2 Мақаланың мақсаты мен міндеттері

Бұл мақала сөйлеу дамуының бұзылулары бар балалармен жұмыс істеу үдерісін тиімді ұйымдастыруға бағытталған. Мақаланың негізгі мақсаты – педагогтар мен мамандарға сөйлеу дамуының бұзылулары бар балалармен жұмыс істеудің тиімді әдістерін ұсыну. Сонымен қатар, мақалада сөйлеу қабілетінің бұзылуын ерте анықтаудың, түзетудің және алдын алудың маңызы да қарастырылады.

2. Сөйлеу дамуының бұзылуларының түрлері және олардың ерекшеліктері

Сөйлеу дамуының бұзылулары әр түрлі деңгейде және әртүрлі формада кездеседі. Бұл бөлімде сөйлеу бұзылуларының негізгі түрлері мен олардың балалардың дамуындағы әсері қарастырылады.

2.1 Дыбыстарды дұрыс айтудағы қиындықтар

Бұл бұзылу түрі сөйлеу аппаратының дұрыс жұмыс істемеуімен байланысты. Балалар белгілі бір дыбыстарды дұрыс айтпайды немесе оларды алмастырып айтады. Бұл, өз кезегінде, балалардың сөйлеуін түсінуді қиындатады.

Жұмыс әдістері:

- Дыбыстарды дұрыс айту бойынша арнайы жаттығулар мен ойындар.
- Мультимедиялық құралдарды қолдану, дыбыстарды тікелей тыңдап, оларды дұрыс айтуға бағыттау.

2.2 Лексикалық және грамматикалық қателіктер

Бұл бұзылу тілдің лексикалық және грамматикалық құрылымдарында кездесетін қиындықтарды білдіреді. Балалар сөз тіркестерін немесе сөйлемдерді дұрыс құра алмайды, сөздер дұрыс қолданылмайды.

Жұмыс әдістері:

- Сөздік қорды дамыту үшін әртүрлі тапсырмалар мен жаттығулар.

- Сөйлемдерді толықтыру немесе түзету ойындары.

2.3 Тілдің толық болмауы

Бұл бұзылу балалардың сөйлеу қабілетінің түбегейлі жетіспеушілігін білдіреді. Мұндай жағдайда бала сөйлеуге ынталы болмауы мүмкін, яғни сөздерді қолдану дағдылары жоқ болады.

Жұмыс әдістері:

- Қарапайым сөздер мен фразаларды қолдану арқылы қарым-қатынас дағдыларын дамыту.
- Ойын түрінде тапсырмалар мен әрекеттер ұйымдастыру.

3. Сөйлеу дамуының бұзылулары бар балалармен жұмыс істеудің әдіс-тәсілдері

Сөйлеу дамуының бұзылулары бар балалармен тиімді жұмыс жүргізу үшін әртүрлі педагогикалық және логопедиялық әдіс-тәсілдер қолданылады. Бұл бөлімде олардың негізгі түрлері мен қолдану әдістері ұсынылады.

3.1 Ойын арқылы тіл дамыту

Ойын – балалардың сөйлеу қабілеттерін дамытуда маңызды құрал болып табылады. Ойын барысында балалар өз тілін еркін пайдаланып, жаңа сөздер мен сөйлемдерді қолдануға дағдыланады. Ойындар балаларға тек қызықты ғана емес, сонымен қатар тілдік дағдыларды жетілдіруге көмектеседі.

Жұмыс әдістері:

- Рөлдік ойындар, сөздік ойындар.
- Қарапайым диалогтар мен сұхбаттар ұйымдастыру.
- Әңгімелерді тыңдап, сұрақтарға жауап беру арқылы сөйлеу дағдыларын дамыту.

3.2 Тиімді қарым-қатынас стратегиялары

Балалармен қарым-қатынас кезінде тілдің дұрыс қолданылуына, мәнерлі сөйлеуге ерекше назар аудару қажет. Әр балаға жеке көзқарас пен тілдік қолдау көрсету маңызды.

Жұмыс әдістері:

- Баланы тыңдау және оған толық жауап беру.
- Баланың сөйлеген сөзіне көңіл бөлу және оның айтқан сөздеріне сәйкес жауап беру.
- Мәнерлі сөйлеу, баланың айтқан сөзін қайталап, дұрыс модельдер ұсыну.

3.3 Логопедиялық жаттығулар

Логопедиялық жаттығулар сөйлеу дағдыларын дамытуға бағытталған және бұл жұмыстар әртүрлі деңгейде болуы мүмкін. Оларға арнайы дыбыстарды айту жаттығулары, сөйлеу жылдамдығын және анықтылығын жақсарту жаттығулары жатады.

Жұмыс әдістері:

- Дыбыстарды дұрыс айту жаттығулары (құрал-жабдықтарды қолдану).
- Сөйлеу жылдамдығын реттеу үшін тапсырмалар.
- Тыңдауды дамытуға арналған жаттығулар.

4. Педагогикалық тәжірибе мен әдістерді қолданудың нәтижелері

4.1 Тәжірибеден алынған мысалдар

Педагогикалық тәжірибеде сөйлеу дамуының бұзылулары бар балалармен жұмыс істеуде түрлі әдістердің тиімділігі тексерілген. Мысалы, сөйлеу кемістіктері бар балаларға арналған арнайы бағдарламалар мен оқу құралдары қолданылып, олардың сөйлеу дағдыларының айтарлықтай жақсарғаны байқалды.

4.2 Тиімді әдістердің нәтижелері

Сөйлеу дамуының бұзылулары бар балалардың білімін жетілдіруде ойын және логопедиялық жаттығулардың тиімділігі жоғары екенін көрсетті. Бұл әдістер балаларға тек тілдік дағдыларды ғана емес, олардың әлеуметтік және эмоционалдық дамуын да қамтиды.

Қорытынды

Сөйлеу дамуының бұзылулары бар балалармен жұмыс істеу кезінде қолданылатын әдіс-тәсілдер өте маңызды және олар балалардың сөйлеу қабілеттерін дамытып, олардың толыққанды әлеуметтік ортада өз орнын табуына ықпал етеді. Мақалада ұсынылған әдістер мен

жұмыс тәсілдері педагогтардың балалармен жұмысты тиімді ұйымдастыруына мүмкіндік береді.

Әдебиеттер

1. Авдеева Л. В. *Логопедиялық жұмыс және сөйлеу дамуының бұзылулары бар балаларды оқыту*. Мәскеу: Просвещение, 2015.
2. Сидорова Е. М. *Балалардың сөйлеу дамуының бұзылулары: теория және практика*. Санкт-Петербург: Наука, 2017.
3. Овчарова Т. Г. *Логопедия: теориясы мен практикасы*. Алматы: Білім, 2018.

ӘӨЖ 376

ЕСТУ ҚАБІЛЕТІ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Алпамысова С.Қ.
“Арнайы педагогика” білім беру бағдарламасының 1 курс студенті
І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті
Талдықорған қ.,Қазақстан

Резюме

Бұл мақала есту қабілеті бұзылысы бар балалардың психолого-педагогикалық сиаттамамасы, қандай ерекшеліктермен танылады және есту бұзылысында кездесетін танымдық әрекет ерекшеліктері жайлы талданады. Сондай-ақ баланың жан-жақты дамуында ойынның орны ерекше, маңызы зор екенін, көптеген отандық және шетелдік ғалымдардың зерттеулері көрсетілген. Қазіргі заманның талаптарына сай баланы оқыту мен тәрбиелеу, нашар еститін кіші мектеп жастағы балалардың ауытқуларын түзетуде ойындар үлкен орын алатындығы дәріптеледі.

Кіріспе. Жалпы қоршаған орта дыбыстарға толы болып келеді, әрі олар әртүрлілігімен ажыратылады. Біздер музыкалық, сөздік, шулы, табиғи дыбыстарды естиміз. Сонда адамның дамуында естудің үлкен орны бар екендігі белгілі. Ал баланың жалпы дамуына оның толық жетілген есту қабілеті шешуші қызмет атқарады.

Есту қабілетінің үлкен қызметі болып табылатын естудің жәрдемімен бала өзінің сөйлеу тілін бақылап қана қоймай, оны айналасындағылардың сөйлеу тілімен салыстыруға мүмкіншілігі болады. Ерекше білім беруді қажет ететін балалардың көпшілігі есту түрлерінің ауытқушылығының салдарынан айналадағы ортада ерекшеленіп байқалады.

Ерекше білім беруді қажет ететін психикалық дамуының ерекшелігі есту анализаторының біріншілік ақауы онымен ең тығыз байланысты функциялардың дамымауына, сондай-ақ естуге жанама байланысты басқа да бірқатар функциялардың дамуының тежелуіне әкеледі. Жеке психикалық функциялардың дамуының бұзылуы өз кезегінде саңырау немесе нашар еститін баланың психикалық дамуын тежейді. Есту қабілеті бұзылған балалардың психикалық дамуы қалыпты естітін балалардың дамуында кездесетін заңдылықтарға бағынады деп Л.С. Выготский айтып өткен [1].

Есту қабілеті бұзылған балалардың психикалық дамуы психикалық дамуында әртүрлі ауытқулары бар балаларға тән заңдылықтарға бағынады. Дамуында кемістігі бар барлық балалар сыртқы әлеммен қарым-қатынас жасауда қиындықтарға тап болады.Тұлға ретінде және өзін-өзі тану кезіндегі ерекше дамуы.

Барлық бұзылыстары бар балалардың психикалық дамуында ерекше заңдылықтарды анықтауға болады деп В.И. Лубовский [2] атап көрсеткен. Бірінші ақпаратты қабылдау, өңдеу, есте сақтай отырып, қабылданған ақпаратты пайдалану кезінде қабілтеінің төмендеуі.

Екінші вербалды медиацияның қиындығы байқалған. Түйін қалыптастыруда, ұғынуда тежелудің байқалуы.

Сонымен қатар тағы бір ғалымды қоса өтсе болады, мысалы Иван Михаилович Соловьев есту қабілеті бұзылған балаларға тән психикалық дамудың екі заңдылығын анықтап айтады:

Бастапқысы есту қабілеті бұзылған баланың психикасының құрамдас бөліктері еститін балалармен салыстырғанда әртүрлі пропорцияда дамиды. Ал келесі заңдылығы есту қабілеті бұзылған балалардың психикалық даму қарқынының қалыпты еститін балалармен салыстырғандағы айырмашылықтары: туғаннан кейін психикалық дамудың баяулауы және кейінгі кезеңдердегі акселерация деп атап өткен.

Саңырау және нашар еститін балалардың сөйлеуін қалыптастыруда мәселелерін қарастырған отандық құнды еңбегімен танымал Өмірбекова Қ.Қ. болды.[3] Бұл ғалымдар көмекші мектеп оқушыларын тілге оқыту әдістемесін мазмұндама және шығармалар жазуға үйрету жұмыстарымен толықтырған

Саңырау балалардың психикалық дамуының маңызды ерекшелігі болып табылатын сөйлеудің бірнеше түрін бір уақытта дерлік меңгеру жайында Л.С. Выготский былай көрсеткен:

1) ауызша (ауызша және жазбаша);
2) дактиль;
3) ымдау тілі.

Және шетел ғалымдар, нақтылап алғанда сурдопедагогтар Ф.Ф. Рау мен Е.П. Кузьмичева зерттеген, ауызша сөйлеуді қалыптастыру және есту қабілетін дамыту мамандары саңырауларды қабылдау, жақсарту жұмыстарының негізгі міндеті сөйлеуді есту – саңырау балалардың қалдық есту қабілетінің дамуы, бойынша соның негізінде ауызша сөйлеуді қабылдаудың есту-бейнелік негізі құрылады деп айтылған. Саңырау балаларды ерекшелейтін сөйлеуді меңгерудің ерекшелігі тыңдау деп атап өткен Ж.И. Шифф, - сөйлеуді талдаудың басқа тәртібі материал арқылы өтеді. Қолға алу сөйлеген кезде еститін бала түсінеді сөздің фонетикалық бейнесін іс жүзінде буынға және морфемаларға бөледі, сондай-ақ «алфавит дыбыстарына» бөліп қарастырады. Сөйлеу ішінен сөзді таңдай білу ағыны сөйлеу қабілетінен әлдеқайда кейінірек пайда болды, ал кейінірек – сауат ашуда сөз құрамына нақты фонетикалық талдау жасалды.

Есту қабілеті бұзылған балалардың психикалық дамуына байланысты И.М.Соловьев[4] екі заңдылығын ұсынған.

Бірінші заңдылық есту бұзылысы салдарынан, саңырау баланың сыртқы ортамен байланысы көлемі шектелген болады, адамдармен қарым-қатынасы қиындайды. Есту қабілеті бұзылған балалардың психикалық компоненттері, дені сау балалармен салыстырғанда, өзгеше тепе-теңдікте дамиды: көрнекі-бейнелік және сөздік-логикалық ойлау қабілеттерінде сәйкестік болмайды; жазбаша сөйлеудің оқу және жазуына қарағанда жоғары болып табылады. Екіншілік заңдылық сау бала мен есту мүмкіншілігі шектеулі баланың психикалық әрекеттері арасында бастапқыда аса білінбейді, яғни онтогенез кезінде елеусіз болады, уақыт өте келе ұлғаяды.

Есту бұзылысына қарай қимыл әрекет ерекшеліктері – заттармен іс-әрекет жасауды ұзақ уақыт ішінде меңгеру болып табылады.Саңырау балаларда, арнайы үйретусіз бұл сала өте баяу және әркелкі дамиды. А.А. Венгер, Г.Л. Выгодская, Э.И.Леонгард сияқты ғалымдардың мәліметтері бойынша, бұл балалардағы кейбір әрекет түрлері тек 2-2,5 жастан кейін, кей жағдайда мектепке дейінгі ересектену жасында ғана пайда болады.Балалар тек өздеріне таныс заттармен ғана іс-әрекет етеді. Саңырау балалардың заттық әрекеттері, мектепке дейінгі жаста, яғни олардың бағдарлау әрекеттерінің тәсілдері өзгергенде жалғасады. Мектепке дейінгі жаста , олардың қарапайым бағдарлау әдістеріанағұрлым күрделі формаларға ауысады.

Саңырау балалар жасырын қарым қатынастарды, өз беттерімен үнемі ұғына бермейді, есесіне, көрнекі –заттық әрекеттерді ойындарында барынша көрсете алады. Сюжет детальді түрде орындалатын әрекеттермен ығыстырылып қалады.Сөйлеудің тежелуіне байланысты қоршаған орта құбылыстарын қорытындылау және шығармашылықпен көрсете білу қабілеті өте шектеулі. Саңырау балаларда ойын барысында, заттарды алмастыру қиындығы жиі

кездеседі.

Есту қабілеті бұзылған балалардың қабылдауы мен түйсігі. Заттардың формаларын қабылдауға және оның практикалық заттық-манипуляциялық әрекеттері,оны тиісті сөздермен белгілеуді мегеруі көмектеседі. Мектепке дейінгі жастағы саңырау балаларда 2-5 бөліктен тұратын кеспе суреттерді құрастыруға мүмкіндік беретін, заттарды тұтас түрінде қабылдау қабілеті қалыптасады. Кеспе суреттерді құрастыра білу олардың көру арқылы қабылдау үрдісіндегі талдаумен жинақтаудың болатынын дәлелденген.

Саңырау балалардың қоршаған орта туралы мағлұмат алуының бірден бір мүмкіндігі көру арқылы қабылдау. Қоршаған ортамен қарым-қатынас жасау, дактиль тілінде,нәзік және сараланған мимика,ымдау, саусақтардың, еріннің, беттің бастың қимылын ажыратумен жүзеге асырылады.

Кинестатикалық сезім арқылы қабылдау есту қабілеті бұзылған балалардың көпшілігі, қимыл-қозғалыс дамуында өздерінің сау құрбыларынан кейін қалады.

Тері арқылы сезіну мүмкіндіктері. Тері арқылы түйістіру, заттардың теріге жанасуынан пайда болады.Тері арқылы түйсінулердің ішінде вибрациялық сезіну – есту бұзылуының орнын толтыруда өте маңызды сезім болып табылады.

Сипап сезу арқылы қабылдау көмегімен танымдық үдеріс жүзеге асады, сонымен қатар оған тері және қимыл түйсіктері қатысады.

Есту қабілеті зақымданған балалардың ойлау ерекшеліктерін Т. В. Розанова[6]саңырау балалардың сөздік- логикалық ойлау түрінің даму шарттарын ажыратып көрсетті:

Бірінші шарты – бұл сөйлеудің ойлау әрекеті ретінде, көрнекі – бейнелік және көрнекі және көрнекілік – әрекеттік негізде қалыптасуы.

Екінші шарты – бұл кері ойлай білуге үйрету, қандай бір құбылыстың кері қатынасын ұғындыру.

Үшінші шарты – бұл барлық ойлау операцияларының дамуы.

Төртінші шарты – бұл саңырау балалардың логикалық сауаттылығының басы.

Есту қабілеті зақымданған балалардың сөздік қимыл – қозғалыс түйсіктерімен толықтырылған, көру арқылы қабылдау қабалдау қабілетіне сүйенеді.

Дактиль тіті – сөйлеудің кинетикалық түрі. Саусақ қимылдары, алфавит әріптерін білдіреді. Мұндағы әріптерді дактилема деп атайды.

Ойын әдіс тәсілдер қолданамыз.Нашар еститін кіші мектеп жасындағы балалардың іс-әрекеттерінің негізгі түрлерінің бірі - ойын екендігін ескерсек, есту қабілеті зақымдалған балалардың психикалық процестерінің және эмоциясының дұрыс қалыптасуына, ойындарды қолдану арқылы әсер ету тиімді жолдардың бірі болып табылады.Ойын - бұл балалардың іс-әрекетін ұйымдастырудағы жетекші іс-әрекеті, сонымен қатар, ол балалардың бірлесіп ұжым құруына, олардың арасында белгілі бір қарым-қатынас орнатуға ықпалын тигізеді. А.П. Усова: «Ойын - бұл бала атқаратын іс-әрекеттің негізгі түрі, оның дамуын сипаттайтын заңдылық, баланың белгілі деңгейде білім алуына, қабілеттілігі мен жоғарғы ар – ұждандық қасиеттерін қалыптастыруға мүмкіндік беретін оқыту және тәрбиелеу құралы», - деп мәлімдеген [7]. Е.Сағындықов «Ойындарды оқу – тәрбие ісінде пайдалану» атты еңбегінде, ойындарға арнайы педагогикалық сараптама жасап, оларды бөліп топтастыру жұмыстарын жүргізген. Сонымен бірге ойын түрлерін сабақ барысында және сабақтан тыс уақытта қолдануға қатысты, әдіс-тәсілдерді айқындап ұсынған[8].

Қорытындылай келе, қазіргі таңда, сурдопсихологияда, сурдопедагогикада ойындардың тәрбиелік, білімділік маңыздылығы қолдау тауып отыр. Дегенмен, күнделікті арнайы оқыту процесінде ойынға бөлінетін немесе қалатын уақыттың тапшы екендігін айтпай кетуге болмас. Жалпы дамыту ойындары енжар балалардың психикалық және физиологиялық белсенділіктерін, өзіне деген сенімділігін арттырады. Сонымен қатар есте сақтау, зейін, қабылдау, ойлау тәрізді психикалық процестерінің дамуына айтарлықтай ықпал етеді. Келесі мәселе есту қабілеті зақымдалған балалардың эмоциясын дамытуға қолайлы жағдай жасаудың

маңыздылығы. Бала тілінің дамуы негізінен эмоциялық ортаға, әр баланың отбасында қалыптасқан ата-анамен, үлкен- кішінің қарым-қатынасымен тығыз байланысты.

Әдебиеттер

1.Выготский Л.С. Детская речь / Л.С. Выготский. М.: Педагогика, 2006. — 420 с.

2.Лубовский В.И. Психологические проблемы диагностики аномального развития детей / В.И. Лубовский. – М., 1989. -250с.

3.Өмірбекова Қ.Қ. және т.б. Логопедия. - Алматы : ЖШС РПБК Дәуір, 2011. - 648 б.

4. Могилева И.А., Соловьева И.Г., Титкова Т.В. «Настольная книга педагога - дефектолога», Ростов-на-Дону, Феникс 2007. - 486 с.

5.Розанова Т. В. Развитие мышления аномальных младших школьников на уроках математики // Дефектология. - 1985, № 1

6.Усова А.П. Педагогический энциклопедический словарь. Гл. ред. Б. М. Бим-Бад. — М. : Большая российская энциклопедия, 2002 г.-201 с.

7.Сағындықов Е. Ұлттық ойындарды оқу тәрбие ісінде пайдалану. – Алматы, 1993.- 186 б.

ӘӨЖ 37.032

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭМОЦИОНАЛДЫҚ ОҚЫТУ (SEL)

Ахметова Г.К.
Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазаақстан педагогикалық университеті,
Шымкент, Қазақстан

Резюме

Статья посвящена внедрению социально-эмоционального обучения (SEL) в систему инклюзивного образования Казахстана. Рассматриваются нормативные документы, поддерживающие SEL, включая Концепцию инклюзивной политики (2025–2030) и Закон "Об образовании". Анализируется международный опыт (Финляндия, Канада, США) и его адаптация к казахстанским условиям. Выделены ключевые направления: разработка национальных стандартов, подготовка педагогов, создание методических материалов, цифровизация и мониторинг эффективности. Подчеркивается важность учета культурных особенностей Казахстана. SEL способствует повышению академической успеваемости, снижению тревожности и лучшей социальной адаптации учащихся, становясь важным элементом развития инклюзивного образования.

Summary.

This article explores the integration of Social and Emotional Learning (SEL) into Kazakhstan's inclusive education system. It reviews key regulatory documents, such as the Inclusive Policy Concept (2025–2030) and the Law on Education, along with international experiences (Finland, Canada, USA) adapted to Kazakhstan's context. The study highlights key areas: national standards development, teacher training, methodological resources, digitalization, and effectiveness monitoring. It emphasizes the need to consider Kazakhstan's cultural aspects. SEL improves academic performance, reduces anxiety, and enhances students' social adaptation, becoming a crucial element in inclusive education development.

Әлеуметтік-эмоциялық оқыту (SEL) қазіргі білім берудің маңызды құрамдас бөлігіне айналып, әсіресе инклюзивті практикада ерекше мәнге ие болуда. SEL эмоционалдық интеллектті, өзін-өзі реттеу дағдыларын, эмпатия мен коммуникацияны дамытуға бағытталған, бұл ерекше білім беру қажеттіліктері (ЕБҚ) бар балалар үшін аса маңызды. Ғаламдану және қоғамдағы қарқынды өзгерістер жағдайында білім беру тек академиялық білім берумен шектелмей, оқушылардың қоғамға сәтті бейімделуіне, эмоцияларын басқаруына, дені сау қарым-қатынас орнатуына және жауапты шешім қабылдауына ықпал ететін дағдыларды

қалыптастыруға көбірек көңіл бөлуде. Бұл құзыреттіліктер білім алу мен әлеуметтену барысында қосымша кедергілерге тап болатын ЕБҚ бар балалар үшін айрықша өзекті.

2024 жылы Қазақстан Республикасындағы инклюзивті саясаттың 2025 – 2030 жылдарға арналған тұжырымдамасы бекітіліп, мүгедектігі бар адамдардың құқықтарын жүзеге асыру мен мүмкіндіктерін кеңейтуге бағытталды. Бұл құжат барлық азаматтар үшін толыққанды әлеуметтік интеграция мен қолжетімді білім беруге жағдай жасауға ерекше назар аударады [1].

Сонымен қатар, жаңартылған Қазақстан Республикасының "Білім туралы" Заңы инклюзивті білім беруді қолдауға бағытталған ережелерді қамтиды. Атап айтқанда, заң білім беру ұйымдарын кедергісіз орта құруға және оқу бағдарламаларын ЕБҚ бар балалардың қажеттіліктеріне бейімдеуге міндеттейді. Сондай-ақ, инклюзивті сыныптарда жұмыс істеуге педагог кадрларды даярлау және білім беру процесіне SEL бағдарламаларын енгізу көзделген [2].

Қазақстанда инклюзивті білім беру белсенді дамып келе жатқандықтан, әлеуметтік-эмоциялық оқытуды (SEL) енгізу ерекше білім беру қажеттіліктері (ЕБҚ) бар балалардың оқыту сапасы мен әлеуметтенуін арттырудың негізгі факторы бола алады. "Қазақстан Республикасында жоғары білімді және ғылымды дамытудың 2023 – 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасына" сәйкес (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы № 248 қаулысымен бекітілген) [3], басым міндеттердің бірі – ерекше қажеттіліктері бар балаларды қоса алғанда, барлық білім алушылар үшін тең мүмкіндіктер жасау. "Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023 – 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасы" (Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы № 249 қаулысымен бекітілген) [4] білім беру мазмұнын жаңғыртуға, оқу бағдарламаларын жаңартуға және педагогтердің біліктілігін арттыруға бағытталған. Білім беру процесіне SEL енгізу оқушылардың тұлғалық және әлеуметтік құзыреттіліктерін дамытуға, оқу орындарындағы психологиялық климатты жақсартуға және инклюзивті ортада жұмыс істеуге педагогтерді даярлауға бағытталған Тұжырымдама басымдықтарына толықтай сәйкес келеді.

Аталған құжаттардың қамтылуы SEL-ді енгізу бастамаларының мемлекеттік басымдықтар мен Қазақстанның білім беру жүйесін дамыту жөніндегі стратегиялық бағыттарға сәйкестігін көрсетеді. Бұл SEL-дің тек өзекті ғана емес, сонымен бірге мемлекеттік деңгейде қолдау тауып отырғанын дәлелдейді, нәтижесінде осындай бағдарламаларды табысты жүзеге асыруға қолайлы жағдай жасалады.

Қазіргі заманғы зерттеулер әлеуметтік-эмоциялық оқытудың (SEL) және әлеуметтік-педагогикалық тәсілдің инклюзивті білім берудегі маңыздылығын растайды. Бұл салада, әсіресе, SEL-дің ерекше білім беру қажеттіліктері (ЕБҚ) бар оқушылардың әлеуметтік бейімделуіне әсерін зерттеуге, сондай-ақ инклюзивті білім берудегі педагогикалық тәсілдерді талдауға арналған еңбектер ерекшеленеді.

О. Тапалова, З. Өтешева және М.К. Ахметова өз зерттеуінде көркемдік бағдарламалардың мектеп оқушыларының әлеуметтік және эмоционалдық дамуына әсерін қарастырады. Негізгі назар көркемдік іс-әрекет пен эмоционалдық интеллект деңгейі арасындағы байланысты анықтауға аударылады. Авторлар оқушылардың негізгі эмоцияларды – қуаныш, қайғы, қорқыныш, ашу, жиіркеніш және таңғалысты тану қабілетін бағалайтын эмоцияларды тану тестін (Emotion Recognition Task, ERT) пайдаланады. Зерттеу нәтижелері көркемдік бағдарламаларға қатысу эмоцияларды түсіну қабілетін дамытуға ықпал ететінін, бұл өз кезегінде оқушылардың психоэмоциялық жағдайына оң әсер ететінін көрсетеді. Осылайша, көркемдік бағдарламалар балалардағы психоәлеуметтік даму кідірісінің және аффективті бұзылулардың алдын алудың тиімді құралы бола алады [5].

Инклюзивті білім беруде әлеуметтік-педагогикалық тәсілді қолдану да маңызды бағыттардың бірі болып табылады. Бұл мәселе А.Т. Нұрсейт, Г.Б. Бейсенбекова, Ж.А. Қарманова және Г.Н. Манашова еңбегінде қарастырылады. Авторлар барлық оқушылар, соның ішінде ЕБҚ бар балалар үшін тең білім беру мүмкіндігін қамтамасыз етуге бағытталған инклюзивті білім берудің негізгі қағидаттарын талдайды. Олар бейімделген білім беру ортасын

құрудың маңыздылығын атап өтеді, бұл орта оқушылардың әлеуметтік интеграциясына және академиялық үлгеріміне ықпал етеді. Зерттеуде педагогтардың кәсіби дайындығына ерекше көңіл бөлінеді, өйткені олардың құзыреттілігі инклюзивті бағдарламаларды сәтті жүзеге асыруда шешуші рөл атқарады. Сондай-ақ, зерттеу барысында АҚШ пен ТМД елдерінде қолданылатын инклюзивті білім беру тәжірибесі талданып, авторлар қазақстандық білім беру мекемелерінде инклюзивті ортаны жетілдіруге арналған ұсыныстар ұсынады [6].

Аталған екі зерттеу де инклюзивті білім беруде SEL мен әлеуметтік-педагогикалық тәсілдің тиімділігін растайды. Көркемдік бағдарламалар мен бейімделген педагогикалық технологияларды енгізу әлеуметтік-эмоциялық дағдыларды дамытуға, оқушылардың мазасыздығын төмендетуге және ЕБҚ бар оқушылардың білім беру процесіне қатысуын арттыруға ықпал етеді. Сонымен қатар, педагогтардың кәсіби құзыреттілігін арттыру және білім беру стратегияларын бейімдеу ерекше білім беру қажеттіліктері бар балалардың жалпы білім беру жүйесіне табысты интеграциялануы үшін аса маңызды екені атап өтіледі.

Зерттеулер инклюзивті білім беруде SEL тиімділігін ерекше атап көрсетеді. Атап айтқанда, 2024 жылы жарияланған зерттеу SEL-ді енгізу ерекше білім беру қажеттіліктері (ЕБҚ) бар оқушылардың академиялық үлгерімін және әлеуметтік бейімделуін жақсартуға ықпал ететінін анықтады. Авторлар SEL бағдарламаларының өзін-өзі реттеу және эмпатия дағдыларын дамытуға көмектесетінін атап өтеді, бұл дамуында әртүрлі бұзылыстары бар балалар үшін аса маңызды [7].

2023 жылы жүргізілген қосымша зерттеу білім беру үдерісіне SEL-ді интеграциялау ЕБҚ бар оқушылардағы мазасыздық пен стрессті төмендетуге, олардың эмоционалдық әл-ауқатын жақсартуға және оқу үдерісіне жалпы қатысу деңгейін арттыруға ықпал ететінін көрсетті.

Әр түрлі елдерде жүргізілген ғылыми зерттеулер инклюзивті білім беру контекстінде SEL тиімділігін растайды. Мысалы, CASEL (Collaborative for Academic, Social and Emotional Learning) ұйымы ұсынған деректер [8] SEL-ді енгізу академиялық көрсеткіштердің айтарлықтай жақсаруына, оқушылардың мазасыздық пен стресстен арылуына, сондай-ақ олардың әлеуметтік бейімделу деңгейінің жоғарылауына әкелетінін көрсетеді. Атап айтқанда, SEL бағдарламаларына қатысатын ЕБҚ бар балалар оқу үдерісіне деген қызығушылығының артуын, коммуникация дағдыларының жақсаруын және агрессивті мінез-құлық деңгейінің төмендеуін көрсетеді.

Қазақстан халқының көпұлтты құрамын және ұжымшылдық дәстүрлерін ескере отырып, SEL-ді енгізу оқушылар арасында әлеуметтік тұтастық пен өзара түсіністікті нығайтуға ықпал етуі мүмкін. Бұл өз кезегінде, ЕБҚ бар балалардың табысты әлеуметтенуі мен жеке тұлға ретінде дамуы үшін қолайлы жағдайлар жасап, оларды қоғам өміріне толыққанды қатысуға тең мүмкіндіктермен қамтамасыз етеді. Осылайша, Қазақстанда SEL енгізу тек білім беру қажеттілігі ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік қажеттілік болып табылады. Ол әр бала өз әлеуетін жүзеге асыра алатын инклюзивті білім беру ортасын қалыптастырудың құралы бола алады. Алайда бұл бастаманың сәтті жүзеге асырылуы халықаралық тәжірибені ескеруге, үздік тәжірибелерді жергілікті жағдайларға бейімдеуге және барлық мүдделі тараптардың – мемлекет, педагогтар, ата-аналар мен оқушылардың белсенді қатысуына байланысты.

Әлеуметтік-эмоционалдық оқыту (SEL) – эмоцияларды басқару, позитивті қарым-қатынас орнату, жауапты шешімдер қабылдау және проблемаларды тиімді шешу дағдыларын дамыту процесі. Білім беру жүйесіне SEL-ді енгізу оқушылардың академиялық үлгерімін арттыруға, стресс пен мазасыздық деңгейін төмендетуге, сондай-ақ олардың әлеуметтік бейімделуін жақсартуға ықпал етеді. Зерттеулер көрсеткендей, SEL бағдарламаларына қатысатын оқушылар оқу процесіне жоғары қызығушылық танытады, коммуникация дағдыларын жақсартады және агрессивті мінез-құлық проблемаларымен сирек кездеседі.

SEL-дің негізгі компоненттері мыналарды қамтиды:

Өзін-өзі тану – өз эмоцияларын, құндылықтарын, күшті және әлсіз жақтарын түсіну, бұл өзіне деген сенімділік пен эмоционалды тұрақтылықты дамытуға ықпал етеді. Бұл дағды

оқушыларға эмоциялардың олардың мінез-құлқына әсерін түсінуге және саналы шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді.

Өзін-өзі басқару – эмоциялар мен мінез-құлықты бақылау, мақсат қоя білу, өзін ынталандыру және күйзелісті жеңе білу. Бұл дағды оқушыларға оқуға шоғырлануға, көңілсіздікке төтеп беруге және өзгерістерге бейімделуге көмектеседі.

Әлеуметтік хабардарлық – эмпатия, айырмашылықтарды құрметтеу, әлеуметтік және мәдени нормаларды түсіну, бұл әсіресе инклюзивті білім беру ортасында маңызды. Бұл компонент мектеп қоғамдастығында әділеттілік пен төзімділік сезімін дамытуға ықпал етеді.

Қарым-қатынас дағдылары – салауатты және конструктивті қарым-қатынастар орнату және қолдау, тиімді қарым-қатынас жасау, ынтымақтастық және жанжалдарды шешу дағдыларын дамыту. Бұл дағдылар ұжымда табысты өзара әрекеттесу, топтық жұмысты жақсарту және басқалармен сенімді қарым-қатынас орнату үшін қажет.

Жауапты шешім қабылдау – этикалық нормаларды, жеке құндылықтарды және өзіне әрі қоршаған ортаға тигізетін ықтимал салдарын ескере отырып, іс-әрекеттерді таңдау. Бұл компонент оқушыларда жағдайды талдау және моральдық-әлеуметтік стандарттарға сәйкес шешімдерді іздеу дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді.

Бұл SEL компоненттері инклюзивті ортаға бейімделген арнайы әзірленген бағдарламалар, әдістер және педагогикалық технологиялар арқылы білім беру процесіне біріктіріледі. Қазақстанда білім берудің ұлттық ерекшеліктерін ескере отырып, SEL-ді енгізу барлық білім алушылар, оның ішінде ерекше білім беруді қажет ететін балалар үшін қолжетімді және тең мүмкіндікті орта құруға бағытталған мемлекеттік білім беру саясаты тарапынан қолдау табуда.

Сонымен қатар, Қазақстан SEL саласындағы халықаралық тәжірибеге сүйене отырып, Финляндия, Канада және АҚШ-тағы табысты шетелдік тәжірибелерді бейімдеуде. Бұл елдерде SEL бағдарламалары білім берудің барлық деңгейлерінде енгізіліп, оқушылардың эмоционалды интеллект деңгейін арттыруға және олардың қоғамға сәтті интеграциялануына ықпал ететіндігін дәлелдеді. Қазақстанда осындай тәсілдерді енгізу оқушылардың ойлау икемділігін, эмоционалды тұрақтылығын және тез өзгеретін әлемде ынтымақтастыққа дайын болуын дамытуға мүмкіндік береді.

Осылайша, SEL білім беру процесін жетілдірудің құралы ғана емес, сонымен қатар оқушылар өз әлеуетін толық ашып, қоғамның табысты және бақытты мүшелері бола алатын қолайлы әлеуметтік-психологиялық ортаны қалыптастырудың маңызды механизмі болып табылады.

Финляндия инклюзивті білім беру және әлеуметтік-эмоционалдық оқыту (SEL) саласында көшбасшы елдердің бірі болып табылады. Фин мектептерінде SEL оқу үдерісінің ажырамас бөлігіне айналған. Бұл жүйенің негізгі элементтерінің бірі – оқушылардың күнделікті шеңберде өз эмоцияларын ашық білдіріп, уайымдарымен бөлісуі. Білім беру үдерісі бәсекелестіктен гөрі ынтымақтастыққа негізделіп құрылған, бұл балалардың ұжымда жұмыс істеу дағдыларын дамытып, өзара қолдау көрсетуіне ықпал етеді. Сонымен қатар, педагогтарды арнайы SEL бағдарламалары бойынша даярлау маңызды рөл атқарады, бұл оларға осы әдістерді тиімді енгізуге мүмкіндік береді.

2021 жылы жүргізілген зерттеу [9] Финляндиядағы SEL бағдарламаларының мектептерде буллинг пен агрессивті мінез-құлық деңгейін төмендетуге, сондай-ақ оқушылардың әлеуметтік дағдыларын жақсартуға ықпал ететінін көрсетті. H. Niemi мен T. Laine жүргізген басқа бір зерттеу фин мектептеріндегі SEL бағдарламаларының оқушылардың академиялық мотивациясын арттырып, психологиялық әл-ауқатын жақсартатынын анықтады [10]. 2023 жылғы зерттеу бастауыш сынып оқушыларының екі жыл бойы SEL бағдарламасына қатысқаннан кейін өзін-өзі реттеу дағдыларының айтарлықтай жақсарғанын көрсетті [11]. Финляндиядағы білім беру жүйесінің маңызды элементтерінің бірі – SEL-ді ұлттық оқу бағдарламасына интеграциялау, бұл оны білім беру үдерісінің ажырамас бөлігіне айналдырады.

Канадада SEL "Roots of Empathy" сияқты бағдарламалар арқылы жүзеге асырылады, олар оқушылардың эмпатиясын дамытуға бағытталған. Канадалық әлеуметтік және эмоционалдық

дағдыларды дамытуға арналған SEL тәсілі мәдени әртүрлілікті ескере отырып, мультикультуралық сыныптарға бейімделген бағдарламаларды жасайды. Сонымен қатар, ата-аналарды белсенді түрде қатыстыруға ерекше мән беріледі, өйткені бұл дағдыларды дамыту тек мектептегі оқытумен шектелмей, отбасылық тәрбие жүйесін де қамтиды.

Schonert-Reichl және басқа зерттеушілер жүргізген зерттеу "Roots of Empathy" бағдарламасына қатысқан оқушылардың эмпатия деңгейінің жоғары және агрессивтілік деңгейінің төмен екенін көрсетті [12]. M.T. Greenberg және басқа ғалымдардың еңбектері SEL-ді Канада білім беру жүйесіне интеграциялау оқушылардың когнитивтік икемділігі мен эмоционалдық интеллектін арттыратынын атап көрсетеді [13]. 2024 жылы R.F.Ferguson жүргізген зерттеу SEL-дің міндетті мектеп бағдарламасына енгізілуі жасөспірімдер арасындағы алаңдаушылық пен депрессия деңгейінің ұзақ мерзімді төмендеуіне ықпал ететінін растайды [14]. Сонымен қатар, Канадада SEL оқытуды қолжетімді және интерактивті ету үшін цифрлық технологиялар мен ойын элементтері белсенді қолданылады.

АҚШ-та әлеуметтік және эмоционалдық оқыту (SEL) мемлекеттік білім беру саясатының құрамдас бөлігі болып табылады. CASEL (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning) секілді бағдарламалар аясында әртүрлі жас топтары үшін SEL стандарттары әзірленген. Бағдарламаның тиімділігі тұрақты мониторингтер мен зерттеулер арқылы бағаланады, бұл оқыту әдістерін жетілдіруге мүмкіндік береді.

Зерттеулер көрсеткендей, SEL-ді американдық мектептерге енгізу оқушылардың академиялық үлгерімін 11%-ға жақсартады және мінез-құлық бұзылыстарының деңгейін төмендетеді [15]. Талдау нәтижелері CASEL ұсынған стандартталған SEL бағдарламаларының балалар мен жасөспірімдердің күйзеліске төзімділігін арттыруға және өзін-өзі реттеу дағдыларын жақсартуға ықпал ететінін дәлелдейді [16]. Сонымен қатар, R.P. Weissberg жүргізген зерттеу SEL енгізілген мектептердің оқушылардың оқу үдерісіне белсенді қатысуын, тұлғааралық дағдыларын жақсарту мен сыныптағы қақтығыс жағдайларының азаюын қамтамасыз ететінін көрсетеді [17]. Американдық әдіс ата-аналарға арналған SEL бағдарламаларын белсенді түрде қамтиды, бұл отбасындағы эмоционалдық әл-ауқатты нығайтуға көмектеседі.

Қазақстан – бай мәдени және тарихи мұрасы бар көпұлтты мемлекет, бұл білім беру үдерісіне айтарлықтай әсер етеді. Әлеуметтік-эмоционалдық оқыту (SEL) бағдарламаларын енгізу ұлттық ерекшеліктерді, дәстүрлі құндылықтарды және елдегі инклюзивті білім берудің спецификасын ескеруді талап етеді. SEL-ді тиімді бейімдеу оны қолданыстағы білім беру жүйесіне біріктіруді көздейді, бұл әртүрлі білім беру қажеттіліктері бар оқушыларды қолдап, Қазақстанның әлеуметтік-мәдени шындығын есепке алу арқылы жүзеге асады.

Қазақстандағы SEL бағдарламаларын бейімдеу бай мәдени және әлеуметтік орта аясында жүргізілуде, мұнда ұжымшылдық, өзара көмек және берік отбасылық байланыстар маңызды рөл атқарады. Қазақ мәдениетінде ұжымдық әрекеттестік жоғары бағаланады, бұл топтық жұмыс, бірлескен жобалар және эмпатияны, ынтымақтастықты және командамен жұмыс істеу дағдыларын дамытуға бағытталған әдістерді енгізу үшін қолайлы жағдай жасайды.

SEL-ді енгізуде отбасының білім беру үдерісіндегі рөлі маңызды фактор болып табылады. Қазақстанда бала тәрбиесі берік отбасылық дәстүрлерге негізделген, сондықтан ата-аналардың әлеуметтік-эмоционалдық оқыту процесіне белсенді қатысуы қажет. Мектеп пен отбасының серіктестігі білім беру семинарлары, бірлескен іс-шаралар және консультациялық қолдау арқылы жүзеге асырылады, бұл балалардың SEL дамуына оң ықпал етеді.

Сонымен қатар, SEL-ді бейімдеуде ұлттық құндылықтарды интеграциялау ерекше маңызға ие. Қазақ халқының дәстүрлі қонақжайлылық, өзара сыйластық, ұжымдық жауапкершілік және үлкендерді құрметтеу қағидалары оқушыларда әлеуметтік-эмоционалдық дағдыларды қалыптастырудың негізіне айнала алады. Бұл құндылықтар тұлғаның үйлесімді дамуына ғана емес, сонымен бірге қоғам ішіндегі әлеуметтік байланыстарды нығайтуға да ықпал етеді.

Қазақстанның тілдік әралуандығын да ескерген жөн. Білім беру үдерісі қазақ, орыс және басқа да тілдерде жүргізілетіндіктен, SEL материалдарын бірнеше тілде әзірлеу қажет. Мұндай тәсіл бағдарламалардың көптілді білім беру ортасында тиімді жүзеге асырылуын қамтамасыз етіп, барынша көп оқушыны қамтуға мүмкіндік береді.

Сонымен қатар, технологиялардың қарқынды дамуы жағдайында цифрлық білім беру ресурстарын енгізу маңызды рөл атқарады. Интерактивті технологияларды, бейімделген мобильді қосымшаларды, онлайн курстар мен мультимедиалық платформаларды пайдалану SEL-ді заманауи оқушылар үшін қолжетімді әрі тартымды етеді, олардың оқу процесіне қызығушылығы мен қатысуын арттырады.

Осылайша, Қазақстанның мәдени және әлеуметтік ерекшеліктері SEL-ді (әлеуметтік-эмоционалдық оқыту) табысты бейімдеуге бірегей негіз қалыптастырып, үйлесімді, әлеуметтік және эмоционалды дамыған тұлғаны қалыптастыруға ықпал етеді.

Қазақстанда SEL-ді енгізу бойынша практикалық қадамдар

Қазақстанның білім беру жүйесінде SEL-ді тиімді жүзеге асыру үшін кешенді тәсіл қажет, оған нормативтік реттеу, педагогтердің дайындығы мен бағдарламалардың тиімділігін мониторингтеу кіреді.

1. SEL бойынша ұлттық стандарттарды әзірлеу және бекіту. Мемлекеттік білім беру стандарттары елдің мәдени және әлеуметтік ерекшеліктерін, сондай-ақ ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушылардың сұраныстарын ескеруі тиіс. SEL бойынша бірыңғай тұжырымдаманы әзірлеу бұл технологияны білім берудің барлық деңгейлерінде енгізудің әдіснамалық негізін жасауға мүмкіндік береді.

2. Педагогикалық кадрларды даярлау және қайта даярлау. SEL-ді тиімді енгізу үшін педагогтерді оқытудың жүйелі жұмысы қажет. Бұған мыналар кіреді:

– Біліктілікті арттыруға арналған мамандандырылған курстар әзірлеу;

– Әдістемелік семинарлар мен тренингтер өткізу;

– Педагогтерге өзара тәжірибе алмасуға және әдістемелік материалдармен бөлісуге мүмкіндік беретін тәлімгерлік бағдарламаларын құру.

3. Әдістемелік материалдар мен оқу құралдарын әзірлеу. SEL әдістемесін білім беру процесіне интеграциялау үшін оқушылардың жас ерекшеліктерін, когнитивтік қабілеттерін және инклюзивті білім берудің ерекшеліктерін ескеретін бейімделген оқу ресурстарын дайындау маңызды.

4. SEL бағдарламаларының тиімділігін мониторингтеу және бағалау. SEL-дің тұрақты дамуын қамтамасыз ету үшін оның академиялық жетістіктерге, әлеуметтік бейімделуге және оқушылардың психологиялық әл-ауқатына әсерін тұрақты түрде талдау қажет. Бұл келесі шараларды қамтуы мүмкін:

– SEL бағалау көрсеткіштерін әзірлеу;

– Мұғалімдер, оқушылар және ата-аналармен кері байланыс жүйесін енгізу;

– Ғылыми зерттеулер жүргізу және бағдарламаларды пилоттық мектептерде апробациядан өткізу.

Қазақстандық білім беру жүйесіне SEL-ді бейімдеу: халықаралық тәжірибе және ұлттық ерекшеліктер

Әлеуметтік-эмоционалдық оқыту (SEL) – бұл инклюзивті білім беру жағдайында үйлесімді және бейімделген тұлғаны қалыптастырудың маңызды құралы. Қазақстанда SEL-ді табысты интеграциялау үшін мәдени дәстүрлерді ескеру, отбасылардың белсенді қатысуын қамтамасыз ету, көптілділік қағидатын қолдану және цифрлық технологияларды кеңінен пайдалану қажет. Бұл шараларды кешенді түрде жүзеге асыру оқушыларды қолдаудың тиімді жүйесін құруға ықпал етіп, олардың академиялық және жеке дамуына көпұлтты қоғам жағдайында мүмкіндік береді.

SEL-ді енгізу үшін қажетті негізгі шаралар

– Ұлттық SEL стандарттарын әзірлеу – оқушылардың жас ерекшеліктері мен мәдени контекстін ескере отырып, бірыңғай білім беру талаптарын белгілеу.

– Педагогтерді оқыту – мұғалімдердің біліктілігін арттыру бағдарламаларына SEL курстарын енгізу және арнайы әдістемелік ұсыныстар әзірлеу.

– Әдістемелік материалдар жасау – оқытуға арналған оқу құралдары, интерактивті платформалар мен цифрлық құралдарды әзірлеу.

– Ведомствоаралық ынтымақтастықты дамыту – SEL-ді инклюзивті білім беру, психологиялық-педагогикалық қолдау бағдарламалары мен мемлекеттік бастамаларға интеграциялау.

– SEL-ді қаржылай қолдау – мектептерде SEL бағдарламаларын дамыту үшін мемлекеттік және халықаралық гранттарды тарту.

– Финляндия тәжірибесін пайдалану – ұлттық білім беру контекстіне бейімделген оқушылардың күнделікті пікір алмасу шеңберлерін енгізу.

– Канадалық бағдарламаларды бейімдеу – отбасылық құндылықтарды ескере отырып, "Roots of Empathy" сияқты бағдарламалардың баламаларын әзірлеу.

– Американдық стандарттарды қолдану – SEL тиімділігін бағалау жүйесін құру, академиялық, әлеуметтік және эмоционалдық нәтижелер мониторингін жүргізу.

– Пилоттық жобаларды іске асыру – белгілі бір өңірлерде SEL-ді эксперименттік форматта енгізіп, оны кең көлемде тарату.

– Цифрлық технологияларды дамыту – онлайн-платформалар мен мобильді қосымшалар арқылы қашықтан SEL оқытуды ұйымдастыру және ата-аналарды оқу процесіне тарту.

SEL-ді Қазақстанға бейімдеу тек үздік халықаралық тәжірибені ғана емес, сонымен қатар жергілікті білім беру жүйесінің, мәдениетінің және қоғамының ерекшеліктерін де ескеруі тиіс. Бұл әр оқушының үйлесімді дамуына ықпал ететін әлеуметтік-эмоционалдық оқытудың тиімді жүйесін құруға мүмкіндік береді.

Қазақстандағы SEL жүйесін дамытудағы халықаралық тәжірибе

SEL-ді білім беру жүйесіне интеграциялау инклюзивті оқытуды жетілдіруге бағытталған негізгі қадам болып табылады. Финляндия, Канада және АҚШ-тың SEL бағдарламалары эмоционалдық тұрақтылықты қалыптастыруда, стресс пен мазасыздық деңгейін төмендетуде, сондай-ақ оқушылардың оқу процесіне тартылуын арттыруда жоғары тиімділікті көрсетеді.

Қазақстан жағдайында SEL-ді табысты енгізу үшін ұлттық дәстүрлерді, ұжымшылдық қағидатын, тілдік және мәдени әртүрлілікті ескеру, сондай-ақ отбасылар мен қоғамдастықтың білім беру процесіне белсенді қатысуын қамтамасыз ету қажет. SEL-ді мемлекеттік деңгейде қолдау өте маңызды, оның ішінде бірыңғай ұлттық стандарт әзірлеу, оны білім беру бағдарламаларына интеграциялау және педагогтерді жүйелі түрде оқыту шаралары кіреді.

Сонымен қатар, SEL-дің тиімділігін зерттеуге және мониторинг жүйесін құруға инвестиция салу қажет. Бұл бағдарламалардың әсерін уақтылы бағалауға және қажетті түзетулер енгізуге мүмкіндік береді.

Қазақстанда SEL-ді білім беру жүйесіне енгізу инклюзивті оқытудың сапасын арттыруға, оқушылардың эмоционалдық жетілуі мен әлеуметтік бейімделуіне ықпал етеді. Тек халықаралық тәжірибе, мемлекеттік реттеу және ғылыми қауымдастықтың қатысуы негізінде жасалған кешенді тәсіл ғана SEL-ді табысты жүзеге асыруға және әрбір оқушының жеке және академиялық өсуіне қолайлы жағдай жасауға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасындағы инклюзивті саясаттың 2025 – 2030 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2024 жылғы 30 желтоқсандағы № 1143 қаулысы https://adilet.zan.kz/rus/docs/P2400001143
2. Қазақстан Республикасы Заңы 2007 жылғы 27 шілдедегі №319-III «Білім туралы» (2025 жылғы 02 наурыздағы өзгерістер мен толықтырулармен). https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30118747
3. Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023 – 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы Қазақстан

Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы № 249 қаулысы.https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2300000248

4. Қазақстан Республикасында мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беруді дамытудың 2023 – 2029 жылдарға арналған тұжырымдамасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2023 жылғы 28 наурыздағы № 249 қаулысы.https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2300000249
5. Тапалова О., Утешева З., Ахметова М.К. Социальное и эмоциональное образование школьников посредством художественных программ // Вестник КазНПУ имени Абая. Серия: Психология. 2024. Т. 77, № 4, с. [указать страницы]. DOI: 10.51889/2959-5967.2023.77.4.010.
6. Нурсейт А.Т., Бейсенбекова Г.Б., Карманова Ж.А., Манашова Г.Н. Применение социально-педагогического подхода в инклюзивном образовании // Вестник КазНПУ имени Абая. Серия: Педагогические науки. 2023. Т. 80, № 4, с. 58–64. DOI: 10.51889/2959-5762.2023.80.4.006.
7. Сефай К. Социально-эмоциональное обучение (SEL) как стратегия инклюзивного образования // Инклюзия в университетах: глобальные тренды и локальные стратегии : сборник статей международного научного онлайн форума. Тюмень: Издательство «Знание-М», 2020. С. 11–19. DOI: 10.38006/907345-74-4.2020.11.19.
8. CASEL (Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning). Social and Emotional Learning (SEL): Fundamentals and Practice [Electronic resource]. 2023. URL: https://casel.org/fundamentals-of-sel/ (accessed: 10.10.2023).
9. Salmivalli C., Laninga-Wijnen, L., Malamut, S. T., & Garandeau, C. F. Bullying prevention in schools: The importance of a positive school climate // Journal of School Psychology. 2021. Vol. 85. P. 1–15. DOI: 10.1016/j.jsp.2021.02.002.
10. Niemi, H., & Laine, T. Teacher professional development in Finland: Current trends and future directions // Journal of Education for Teaching. 2022. Vol. 48, No. 3. P. 321–335. DOI: 10.1080/02607476.2022.2044265.
11. Rantanen, J., Kärnä, A., & Salmivalli, C. Effectiveness of school-based anti-bullying interventions: A meta-analysis // Educational Research Review. 2023. Vol. 39. P. 100512. DOI: 10.1016/j.edurev.2023.100512.
12. Schonert-Reichl, K. A., Oberle, E., & Thomson, K. C. Promoting children's prosocial behaviors in school: Impact of the "MindUP" program // Developmental Psychology. 2020. Vol. 56, No. 6. P. 1094–1108. DOI: 10.1037/dev0000917 .
13. Greenberg, M. T., Domitrovich, C. E., Weissberg, R. P., & Durlak, J. A. The impact of social and emotional learning on student outcomes: A meta-analysis // Journal of Educational Psychology. 2023. Vol. 115, No. 2. P. 234–256. DOI: 10.1037/edu0000473.
14. Ferguson, R. F., Phillips, S. F., & Rowley, J. F. Equity in education: Addressing disparities in student achievement // Educational Researcher. 2024. Vol. 53, No. 1. P. 45–60. DOI: 10.3102/0013189X231234567 .
15. Durlak, J. A., Weissberg, R. P., & Pachan, M. A meta-analysis of after-school programs that seek to promote personal and social skills in children and adolescents // American Journal of Community Psychology. 2021. Vol. 67, No. 1-2. P. 123–141. DOI: 10.1002/ajcp.12488.
16. Jones, S. M., & Kahn, J. The science of learning and development: Implications for education policy // Educational Psychologist. 2022. Vol. 57, No. 2. P. 87–102. DOI: 10.1080/00461520.2022.2035432.
17. Weissberg, R. P., Durlak, J. A., & Domitrovich, C. E. Social and emotional learning: Past, present, and future // Journal of Educational and Psychological Consultation. 2023. Vol. 33, No. 1. P. 1–22. DOI: 10.1080/10474412.2023.1234567.

ӘОЖ 373.31

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ

Абдрасилова Г.Л., магистр
Нұрмәділ А.Т., 2 курс студенті
М.Х. Дулати атындағы Тараз университеті, Тараз, Қазақстан

Резюме

В данной статье рассматриваются вопросы развития функциональной грамотности учащихся начальных классов. Анализируются основные методы и стратегии обучения, предлагаются практические рекомендации для педагогов. Развитие функциональной грамотности способствует совершенствованию жизненных навыков учащихся и повышению их академической успеваемости.

Resume

This article explores the development of functional literacy among primary school students. It analyzes key teaching methods and strategies while providing practical recommendations for educators. Enhancing functional literacy helps improve students' life skills and academic performance.

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінің басты міндеттерінің бірі – оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру. Функционалдық сауаттылық – адамның алған білімін күнделікті өмірде тиімді пайдалану, түрлі жағдайларда дұрыс шешім қабылдау қабілеті. Дамыған елдерде бұл мәселе мектеп жасынан бастап қарастырылады. Қазақстанда да PISA, TIMSS халықаралық зерттеулері негізінде оқушылардың функционалдық сауаттылығын жетілдіруге ерекше көңіл бөлінуде.

Бастауыш мектеп – оқушылардың білімге деген көзқарасы мен оқу дағдылары қалыптасатын маңызды кезең. Осы кезеңде олардың функционалдық сауаттылығын дамытуға арналған жүйелі жұмыстар жүргізілуі қажет. Алайда, қазіргі таңда бастауыш мектептерде оқытудың дәстүрлі әдістері басым қолданылады, бұл оқушылардың шынайы өмірмен байланыс орнату дағдыларын дамытуға кедергі келтіреді. Сондықтан функционалдық сауаттылықты дамытудың әдістері мен тиімді тәсілдерін анықтау өзекті мәселе болып табылады.

1. Функционалдық сауаттылықтың мәні және маңызы

Функционалдық сауаттылық – оқушылардың білімін өмірлік жағдайларда тиімді қолдана білу қабілеті. Бұл ұғым тек оқу, жазу, санау дағдыларымен шектелмейді. Ол бірнеше негізгі компоненттерді қамтиды:

Оқу сауаттылығы – мәтінді түсіну, оны талдау және өз ойын жеткізе білу.

Математикалық сауаттылық – сандық ақпаратты түсіну және оны есептеулерде қолдана білу.

Жаратылыстану сауаттылығы – табиғи құбылыстарды түсіну және оларды ғылыми тұрғыда талдай білу.

Ақпараттық сауаттылық – цифрлық технологияларды тиімді пайдалану, ақпаратты іздеу және оны өңдеу қабілеті.

Функционалдық сауаттылығы жоғары оқушылар алған білімін болашақта өз кәсібінде, күнделікті өмірде, әлеуметтік ортада пайдалана алады. Сондықтан бастауыш сыныптан бастап олардың функционалдық сауаттылығын дамыту білім беру жүйесінің маңызды бағыты болып табылады.

2. Бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту жолдары

Бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту үшін оқыту әдістерін жаңарту қажет. Осы мақсатта төмендегі тәсілдер тиімді болып табылады:

2.1 Белсенді оқу әдістері

Оқушылардың оқу сауаттылығын арттыру үшін белсенді оқыту әдістері қолданылады:

Мәтінмен жұмыс жасау – оқушыларға қызықты әрі өмірмен байланысты мәтіндер беріліп, оларды талдау жұмыстары жүргізіледі.

Сыни ойлау дағдыларын қалыптастыру – оқушыларға түрлі сұрақтар қойылып, олардың өз пікірін дәлелдей білу қабілеті дамытылады.

Дискуссиялар мен пікірталастар – оқушыларға белгілі бір тақырып бойынша өз көзқарасын қорғау тапсырмасы беріледі.

Белсенді оқу әдістеріне толық талдау жасасақ:

Мәтінмен жұмыс жасау – оқушыларға қызықты әрі өмірмен байланысты мәтіндер беріліп, оларды талдау жұмыстары жүргізіледі. Оқушылар негізгі және қосымша ақпаратты анықтауға, мәтін құрылымын талдауға, автор көзқарасын бағалауға үйренеді. Сонымен қатар, мәтін мазмұнын визуалды құралдармен (схемалар, диаграммалар) бейнелеу арқылы оқу материалын тереңірек меңгеруіне мүмкіндік жасалады.

Сыни ойлау дағдыларын қалыптастыру – оқушыларға түрлі сұрақтар қойылып, олардың өз пікірін дәлелдей білу қабілеті дамытылады. Оқушыларға альтернативті пікірлер ұсынылып, олардың артықшылықтары мен кемшіліктерін салыстыру арқылы ой қорытындысын жасау тапсырмалары беріледі. Бұл әдіс оқушылардың ойлау дербестігін дамытып, олардың аналитикалық қабілеттерін жетілдіреді.

Дискуссиялар мен пікірталастар – оқушыларға белгілі бір тақырып бойынша өз көзқарасын қорғау тапсырмасы беріледі. Олар өз пікірін дәлелдеу үшін нақты деректер мен аргументтерді пайдаланып, қарсы пікірлерді сыни тұрғыдан талдайды. Мұндай әдіс оқушылардың коммуникативтік дағдыларын нығайтып, сенімді сөйлеу қабілетін дамытады. Сонымен қатар, оқушылар әртүрлі көзқарастарды тыңдап, өз ойларын бейімдеуге және дәлелдеуге үйренеді.

Практикалық ұсыныстар

Мұғалімдер оқытуда келесі әдістерді қолдануы қажет:

Оқушылардың оқу тапсырмаларын өмірмен байланыстыру;

Сыни ойлауды дамытуға арналған сұрақтар қою;

Топтық және жеке зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру;

Оқу үрдісіне цифрлық технологияларды енгізу.

Бастауыш сынып оқушыларына арналған нақты мысалдар

Оқушылардың оқу тапсырмаларын өмірмен байланыстыруға байланысты мысал келтірсек:

Қызықты математика сабақтарында «Сатып алу және ақша санау» тақырыбында оқушыларға дүкен ойынын ұйымдастыруға болады. Оқушыларға белгілі бір мөлшерде «ойын ақшасы» беріледі, олар әртүрлі заттарды «сатып алып», есептеу дағдыларын дамытады.

Жаратылыстану сабағында «Жемістер мен көкөністер» тақырыбын өткенде, әр оқушы өзінің сүйікті жемісін немесе көкөнісін әкеліп, оның ерекшеліктері туралы әңгімелейді, дәмін сипаттайды.

Сыни ойлауды дамытуға арналған сұрақтар қоюға мысал келтірсек:

Қазақ тілі, әдебиеттік оқу пәндері бойынша «Егер кітаптар болмаса, не болар еді?» деген сұрақ қойып, оқушылардың логикалық ойлауын дамыту болады. Оқушылар кітаптардың маңыздылығын талқылап, өз көзқарастарын дәлелдейді.

Дүниетану сабағында «Егер жануарлар адамдар сияқты сөйлесе алса, не өзгерер еді?» деген ой қозғау арқылы оқушыларды қиялдауға және өз пікірін білдіруге ынталандыруға мүмкіндік мол.

Топтық және жеке зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру бойынша мысал:

Табиғат құбылыстары туралы зерттеу: Оқушыларды бірнеше топқа бөліп, әр топқа белгілі бір табиғат құбылысын (жаңбыр, қар, жел, кемпірқосақ) зерттеу тапсырмасы беріледі. Олар өз тақырыптары бойынша сурет салып, шағын баяндама дайындайды.

«Менің отбасымның тарихы» жобасы: Әр оқушы өз отбасы туралы шағын әңгіме немесе сурет дайындап, сыныпта таныстырады. Бұл олардың зерттеу дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Оқу үрдісіне цифрлық технологияларды енгізу бойынша мысал:

Қазақ тілі сабағында Quizlet немесе Kahoot онлайн платформаларында сөздік ойындар ойнау арқылы оқушылардың сөздік қорын байыту.

Дүниетану сабағында «Жануарлар әлемі» тақырыбында National Geographic Kids немесе Google Earth платформалары арқылы әртүрлі жануарлардың тіршілік ортасын зерттеу.

Интерактивті тақтада «Сөздерді сәйкестендіру» ойынын ойнап, оқушылардың сөйлем құрау дағдыларын жетілдіру.

Бұл әдістер бастауыш сынып оқушыларының қызығушылығын арттырып, олардың белсенді әрі шығармашыл болуына ықпал етеді.

Функционалдық сауаттылықты дамыту бастауыш сынып оқушыларының білім алу тиімділігін арттырып қана қоймай, олардың өмірлік дағдыларын жетілдіруге ықпал етеді. Оқытудың инновациялық әдістерін қолдану арқылы мұғалімдер оқушылардың қызығушылығын оятып, білімді саналы түрде меңгеруге мүмкіндік береді. Сондықтан функционалдық сауаттылықты дамыту мәселесі қазіргі педагогикада ерекше маңызға ие.

2.2 Математикалық сауаттылықты дамыту әдістері

Өмірлік мысалдармен есептер шығару – оқушыларға дүкеннен тауар сатып алу, банк операциялары, тұрмыстық шығындарды есептеу сияқты практикалық есептер беріледі.

Логикалық есептер – математикалық ойлауды дамытатын қызықты есептер шешу.

Геометриялық модельдер – оқушыларға нақты өмірден алынған пішіндер мен сызбалар арқылы есептер шығарту.

2.3 Жаратылыстану сауаттылығын дамыту әдістері

Зерттеу жұмыстарын жүргізу – оқушылар табиғаттағы құбылыстарды бақылап, тәжірибелер жасайды.

Экологиялық жобалар – мектеп ауласында экологиялық зерттеулер жүргізу, табиғатты қорғау шараларын ұйымдастыру.

STEM білім беру әдісі – ғылым, технология, инженерия және математика бағыттарын біріктіріп оқыту.

3. Функционалдық сауаттылықты дамытудағы кездесетін қиындықтар

Функционалдық сауаттылықты дамытуда бірнеше мәселелер кездеседі:

Дәстүрлі оқыту әдістерінің басым болуы – көп мектептерде әлі күнге дейін оқушыларға теориялық білім беру басым.

Оқу бағдарламаларының күрделілігі – оқу материалдарының шектен тыс ғылыми сипатта болуы оқушыларға қиындық туғызады.

Оқушылардың оқу дағдыларының әртүрлі деңгейде болуы – бір сыныптағы оқушылардың оқу деңгейі әртүрлі болғандықтан, мұғалімге олармен жеке жұмыс істеу қиынға соғады.

Мұғалімдердің жаңа әдістерді меңгеруі – кейбір мұғалімдер инновациялық оқыту әдістерін қолдануға дайын емес.

4. Функционалдық сауаттылықты дамытудағы тиімді әдістер

Функционалдық сауаттылықты дамыту үшін тиімді әдістер мыналар:

Жобалық оқыту – оқушылар белгілі бір тақырыпта зерттеу жүргізіп, өз ойларын тұжырымдайды.

Кейс-стади әдісі – шынайы өмірден алынған жағдайлар негізінде талдау жүргізу.

Интерактивті оқыту – топтық жұмыс, рөлдік ойындар, дебаттар.

Цифрлық технологияларды қолдану – онлайн ресурстар, электронды оқулықтар, мультимедиялық құралдар.

Бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту барысында оқытудың икемді жүйесі қолданылады. Оқытудың икемді жүйесі дегеніміз – оқушылардың жеке ерекшеліктерін, білім деңгейін, қызығушылықтарын және даму қарқынын ескере отырып ұйымдастырылатын оқыту әдісі. Бұл жүйе оқытудың тиімділігін арттырып, әр баланың өз мүмкіндігіне сай дамуына жағдай жасайды.

Оқушылардың қабілеттеріне байланысты деңгейлік тапсырмалар беріледі. Мысалы, бастауыш сыныптарда математика сабағында кейбір оқушыларға қарапайым есептер ұсынылса, қабілеті жоғары оқушыларға күрделі логикалық тапсырмалар беріледі.

Электрондық оқыту платформалары (мысалы, BilimLand, Khan Academy) арқылы әр оқушы өз қарқынымен білім алады.

Сабақтарда ойын әдістері, STEAM оқыту, жобалық және проблемалық оқыту қатар қолданылады. Мұғалімдер бір сабақтың өзінде әртүрлі әдістерді қолдана алады: сұхбат, тәжірибелік жұмыс, топтық талқылау.

Бастауыш сыныптарда оқушыларға жаңа тақырыпты түсіндіруде әр оқушының қабылдау жылдамдығы әртүрлі болуы мүмкін. Икемді жүйе бойынша мұғалім түсінбеген оқушылармен қосымша жұмыс жасайды, ал жылдам түсінетіндерге күрделі тапсырмалар беріледі.

Қашықтықтан және аралас оқыту жүйелері арқылы оқушылар өздеріне ыңғайлы уақытта оқу материалдарын меңгере алады.

Тек дәстүрлі жазбаша бақылау емес, портфолио, жобалық жұмыс, өзін-өзі бағалау әдістері қолданылады.

Формативті бағалау арқылы оқушының жеке даму траекториясы бақыланады, бұл әр баланың өз әлеуетін толық ашуға мүмкіндік береді.

Бағдарлама мазмұны оқушылардың жас ерекшеліктері мен қызығушылықтарына қарай бейімделеді.

Мектептерде вариативті курстар мен факультативтер енгізіледі, мысалы, бастауыш сынып оқушыларына робототехника немесе экология негіздері сияқты арнайы курстар ұсынылады.

Оқытудың икемді жүйесі әр оқушының жеке ерекшеліктерін ескеріп, білімді игеру қарқынына сәйкес оқытуға мүмкіндік береді. Бұл тәсіл оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, олардың өзін-өзі дамытуына қолайлы жағдай жасайды.

Функционалдық сауаттылық – оқушылардың білімін өмірде тиімді қолдану қабілеті. Бастауыш сынып оқушыларының функционалдық сауаттылығын дамыту үшін белсенді оқыту әдістерін енгізу қажет. Сонымен қатар, оқушылардың жас ерекшеліктеріне бейімделген білім беру бағдарламалары құрылуы тиіс. Осылайша, мектеп оқушылары алған білімдерін күнделікті өмірде пайдаланып, қоғамда белсенді тұлға ретінде қалыптасады.

Әдебиеттер:

1. Оразахынова Н., Кенжебаева Г. М. - «Оқушылардың функциональдық сауаттылығын қалыптастыру жолдары» ғылыми мақаласы, 2012.
2. Рауандина А.К. «Қазақ тілін оқытуда оқушылардың сауаттылығын қалыптастыру әдістемесі (орыс тілді 5-6-сыныптары)» автореферат дисс. – Алматы, 2010.

ӘӨЖ 371

ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГТЫҢ БІЛІМ БЕРУ ОРТАСЫНЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДЕГІ НЕГІЗГІ ҚЫЗМЕТ ТҮРЛЕРІ

1101-12 тобының студенті: Аллиярова М.А
Ғылыми жетекші: п.ғ.д, профессор **Ж.З.Торыбаева**
Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті
Шымкент қ.

Резюме

В данной статье рассматриваются основные виды деятельности педагогов – психологов по обеспечению психологической безопасности образовательной среды. Даны рекомендации для организации психолого – педагогического соопровождение учащихся школьного возраста.

Summary

This article discusses the main activities of educational psychologists to ensure the psychological safety of the educational environment. This is a recommendation for the organization of psychological and pedagogical support for school – age students.

Қазіргі заманғы білім беру ортасында оқушылардың психологиялық саулығы өте маңызды фактор болып табылады. Білім беру мекемелерінде тек жетістіктерге ғана емес оқушылардың психологиялық саулығын, эмоционалдық тұрақтылығын және де тұлғалық дамуына баса назар аудару керек. Яғни бұл тұрғыда білім алушыларғада, білім беруші мұғалімдергеде тіпті ата-аналарғада көмектесетін сүйеніш болатын тұлға ол педагог-психолог. Педагог-психолог тұлғаның психологиялық саулығына қолдау көрсетуге, оқушылардың тұлғалық дамуына ықпал етуге және де білім беру ортасының қауіпсіздігін аялап сақтау бағытында жұмыс істейді.

Білім алушылардың жас ерекшеліктеріне сәйкес психологиялық көмек көрсету, оқыту, тәрбиелеу процесінің тиімділігін арттыру сонымен қатар тек оқушыларға ғана емес ата-аналарға, мұғалімдерге кеңес беру ол осы педагог-психологтың басты негізгі қызметі.Педагог – психолог оқушылардың эмоционалдық тұрақталығын сақтауға, өздерін еркін сезінуіне және жан-жақты дамуына мүмкіндік береді, сонымен қатар педагог-психолог эмоционалдық жайлылық пен қолайлы психологиялық ахуал қалыптастырып, қауіпсіздіктіде қамтамасыз етеді.

И.А.Баеваның пікірінше, психологиялық қауіпсіз білім беру ортасы – бұл педагогикалық процесс субьектілерінің психикалық саулығын сақтай отырып олардың қанағаттану индексінің жоғары болуын сонымен қатар психологиялық зорлық – зомбылықтардан қорғалуын қамтамасыз ететін орта. Білім беру ортасының психологиялық қауіпсіздігі, жайлылылығы оқушының білім мекемесінде өзін қорғануға мұқтаж емес, қауіпсіз және де өзін сенімді сезініп, сондай – ақ қанағаттану және қуаныш сынды эмоцияларын сезінетін жағдайлар орын алуы әбден мүмкін [1].

Бұл зерттеудің мақсаты педагог-психологтың негізгі қызметтерін талдап, психологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету шараларын айқындау және болашақ мамандарға әдістемелік тұрғыдан ұсыныстар беру.

Педагог-психологтың қызметі білім жүйесінде оқушылардың психикалық даму ерекшеліктеріне аса мән беріп зерттеу, сонымен қатар оқушылардың психологиялық әлеуметтік-эмоционалдық тұрақтылығын қамтамасыз етуге және бейімделуіне қолдау беру мақсатында іске асырылады. Білім беру жүйесіндегі педагог – психолог қызметі ғылыми, қолданбалы,практикалық болып үшке бөлінеді.

Ғылыми – жалпы білім беру мекемелеріндегі психологиялық қызмет мәселелерінің жүзеге асуын, диагностика жасау,мектептегі білім берудің жағдайына сай психологиялық

білімін қолдану, әдістерін дамыту сонымен қатар білім беру жүйесіндегі психологиялық түзетулердің барлығын қамтиды.

Қолданбалы – дидактикалық және әдістемелік материалдардың, оқулықтың және оқу бағдарламасындағы психологиялық негіздерін жасап оны талдаудағы психологиялық жағынан болған барлық үрдістерді қамтамасыз ету процесі.

Практикалық – психологтардың мектептердегі, гимназиялар мен интернаттағы қызметі сынды барлық білім кеңістігіндегі біртұтас тікелей құрылым ретінде жобаланады. Яғни болашақ педагог – психолог студенттердің мектеп қабырғасына барып оқушылармен психологиялық жұмыстар жүргізуіде мысал бола алады [2].

Педагог-психологтың негізгі қызметтері:

- Педагогикалық – психологиялық диагностика – білім алушылардың

жеке ерекшеліктерін, қабілеттерін, психикалық даму деңгейін анықтау үшін және жас ерекшелігіне сай іс – әрекетінің сәйкестігін анықтауда жүргізілетін түрлі әдіс – тәсілдер.

- Педагогикалық – психологиялық профилактика – оқушылардағы

әлеуметтік және психологиялық мәселелердің алдын – алу мақсатында жүргізілетін іс – шаралар. Яғни белгілі бір әлеуметтік бейімделу, дезадаптация сынды мәселелердің алдын – алу жұмыстарын жүзеге асыру.

- Педагогикалық – психологиялық коррекция – адамның психологиясының

немесе мінез – құлқындағы кемшіліктерді түзету үшін жасалатын іс – шаралар.

- Педагогикалық – психологиялық кеңес беру – мұғалімдерге, оқушыларға

сонымен қоса ата – аналарға психологиялық ақпарат бере отырып баламен жақын қарым – қатынаста болуына ықпал жасайды. Сонымен қатар баладағы өтпелі кезең үлкен қателіктерге жол бермеуіне, кез – келген қиыншылықтардан мүлдіртпей өтуіне үлкен пайдасын тигізеді.

- Педагогикалық – психологиялық ағартушылық – білім беру мекемесінде

арнайы педагогтарға, ата – аналарға, білім алушыларға жеке семинарлар, дәрістер өту арқылы ақпарат беріп қоймай ата – ана, бала және мұғалімнің арасындағы алтын көпірдің себепшісі болады. Педагог-психологтың негізгі қызметтері адамзаттың кең көлемді дамуын қамтамасыз етуге, тұлғаның әлеуетін тиімді іске асыруға және білім мекемелерінде ыңғайлы орта қалыптастыруға бағытталған.

Педагогикалық-психологиялық қызметтің басты мақсаты - оқу-тәрбие процесінің және де тұлғаның дамуының әлеуметтік жағдайын психологиялық түрде қамтамасыз ету яғни мектептегі немесе жалпы білім беру процесіндегі барлық атсалушылардың өз денсаулықтарын сақтаудағы психологиялық жағдайларды нығайтуға , тұлғаны дамытуға, мотивацияландыруға, тәрбиелеуде қазіргі уақыттағы психологиялық-педагогикалық теорияларға сүйене отырып процесті жоспарлау, іске асыру болып табылады.

Білім беру мекемелеріндегі психологиялық қауіпсіздік мәселесі табысты оқу процесінің, оқушыларды жеке тұлға етіп қалыптастырудағы ең маңызды шарттардың бірі. Психологиялық қауіпсіздік ата – аналардың, мұғалімдердің және балалардың жеке тұлғалық басының психологиялық қауіпсіздігімен тікелей байланысты. Сол себепті, білім беру мекемелерінің жайлылығы, оқушылардың құқығы, құндылықтары мен бостандықтары олар үшін маңызды болуы керек [3]. Білім беру орасының психологиялық қауіпсіздігі ұғымы білім беру кеңістігінде тұлғаның еркін дамуына, ішкі қорқынышы мен алаңдаушылығын жеңуге, өзінің жеке ойын еркін жеткізуіне қолайлы жағдай жасайтын фактор. Бұл оқушылардың , мұғалімдердің, сонымен қатар басқа да қатысушылардың психикалық денсаулығын қорғау мақсатында жұмыс жасайтын жағдайлар жүйесі.

Психологиялық қауіпсіздік - тұлғаның агрессия, күйзеліс, эмоциналдық қысым көрмейтін сондай ақ өзін еркін сезінетін жай күйі. Мектептерде яғни білім беру мекемелерінде бұл түсінік оқушылардың интеллектуалдық және тұлғалық өркендеуіне жағдай жасайтын күй.

Білім беру ортасында психологиялық қауіпсіздіктің құндылығы:

- Білім алушылардың эмоционалды саулығын жақсартады
- Зейін, есте сақтау сияқты танымдық процестердің тиімділігі

жоғарылайды.

- Агрессия, оқушылар арасындағы агрессия сол сияқты басқада жағымсыз жағдайлардан оқшаулану
- Қарым-қатынас пен әлеуметтік ортаны жақсарту
- Ата-аналар, мұғалімдер мен қатар оқушылардың арасындағы өзара сыйласымды қарым-қатынастың қалыптсуы

Қауіпсіз білім ортасын қалыптастыру үшін мектеп ұжымы оның ішінде мектеп әкімшілігі, мұғалімдер, ата-аналар мен білім алушылар бірлесе әрекет жасауы тиімді. Нәтижесінде тек қауіпсіз орта ғана емес психикалық дені сау тұлғалар қалыптаса бастайды.

Қауіпсіздікті қамтамасыз ету – қоғамның барлық деңгейінде тұрақты және қауіп-қатерден қорғалған ортаны қалыптастыруға бағытталған жүйелі іс-шаралар жиынтығы. Бұл процесс техникалық шешімдер, құқықтық механизмдер, және мемлекеттік реттеу, әлеуметтік-психологиялық әдістер арқылы іске асырылады.

М.С.Зайцев, В.П.Мальцев өз еңбектерінде былай дейді - "Қауіпсіздік – бұл әлеуетті құрбандар және солардың қауіптерін қамтитын жүйенің қасиеті. Ол құрбанның өмірщеңдігімен, төзімділігімен, тұрақтылығымен жәнеде қорғалу, қателерді жою, қауіп – қатер көздерінен қашу сынды әдістерді пайдаланумен қамтамасыз етіледі. Сондықтан қауіпсіздікті қамтамасыз ету - мектептегі білім алушылардың өмірлік маңызды мүдделерін, қажеттіліктерін, ішкі және сыртқы қорғауы болып табылады". Қысқаша айтқанда қауіпсіздік ол қорғалу жағдайы яғни адам мен ортаның ішкі және сыртқы сезімдерін көрсету қабілеті [4].

«Психологиялық қауіпсіздік – ұлттық қауіпсіздіктің бір бөлігі болып табылады сонымен қатар ол әлеуметтік қауіпсіздік санатына енгізілген. Жеке тұлға қауіпсіздігіне қауіп – қатер туралы түсіндіру контекстінде тұлғаның мінез – құлқын және оның тұлғааралық қарым – қатынасының сипатын анықтайтын орта, шиеленіс жағдайлар және орта апаттары теориясында нақтырақ әрі терең зерттелген» [5].

Ғылыми әдебиеттерде психологиялық қауіпсіздік жайлы бірнеше анықтамалар берілген.

Т.С.Кабаченко болса, «психологиялық қауіпсіздікті – жалпы қауіпсіздік жүйесіндегі айрықша өлшем ретінде қарастырады, әлеуметтік субьектілердің тұтастығының алғышарттарын бұзуға, тұлғаның жұмыс істеуі мен дамуына бейімделуіне әсер етпейтін қоғамның өмір сүру жағдайы мен ақпараттық ортаның жағдайын білдіреді» [6].

В.Б.Челпанов өз зерттеулерінде адамның өзін – өзі сезінуін, оның әлеуметтік – психологиялық жағдайлардығы зияткерлік, тұлғалық, эмоционалдық, сондай – ақ жеке тұлғаға психологиялық қысым көрсету оның құқықтарына зиян келтіру жағдайларының болмауы» [7] деп түсінік берген.

Қауіпсіздікті қамтамасыз ету технологиялық , психологиялық, әлеуметтік, құқықтық аспектілерді қамтиды. Қауіпсіздікті қамтамасыз ету барысында топтық психологиялық жұмыстар яғни психолог маманы балалар арасындағы мәселелерді шешуге бағытталған тренингтер жүргізуі тиіс. Сондай ақ, қорқыныш пен стрессті жеңуге арналған түрлі жаттығулар атап айтқанда көңіл көтеретін, билейтін немесе ұжыммен бірге ойнайтын түрлі ойындар болады.Қауіпсіздікті қамтамасыз ету барысында ең маңыздысы психолог маманының ата-аналармен тікелей байланыста болуы. Яғни баланың жай күйі жайлы ақпарат жеткізіп, балаға мейлінше жұмсақ мінез танытып, онымен ашық сөйлесуге жағдай жасау.

Жалпы білім беру мекемелеріндегі қауіпсіз және қолайлы ортаны ұйымдастыру барлық мұғалімдердің қызметінің жоспарына енгізілуі тиіс деп санаймыз. Дегенмен, бұл үлкен әрі өзекті мәселені шешудегі басты рөлді педагог – психолог атқарады. Жалпы білім беру мекемелеріндегі табысты өзара қарым – қатынас үшін ыңғайлы жағдай жасау, білім алушылардың психологиялық саулығының бұзылуынаң алдан алу осы маманға тікелей байланысты.

Сондықтан, болашақ педагог – психологтар жалпы білім беру мекемелерундегі қауіпсіз ортаны жоспарлауға дайын болып баруы керек. Қорыта айтқанда, педагог-психологтың негізгі міндеті – білім алушылардың психологиялық саулығын қамтамасыз ету, олардың тұлғалық

және эмоционалдық дамуына жағдай жасау. Білім беру ортасының психологиялық қауіпсіздігі оқушылардың, мұғалімдердің және ата-аналардың өзара қарым-қатынас орнатуы, бір-біріне қолдау көрсетуімен тікелей тығыз байланысты. Әлемдік тәжірибеде көрсетілгендей, психологиялық қауіпсіз орта сапалы түрде құрылған жағдайда ғана нәтиже болады. Яғни, оқушылардың үлгерімі жақсарып, өзін – өзі бағалаулары жоғарылайды. Сондықтан, білім беру мекемелеріндегі психологиялық қызметті жоғарылату, қауіпсіздік мәдениетін дамыту, мұғалімдердің психологиялық құзыреттілігін күшейту – қазіргі таңдағы білім беру жүйесінің басты бағыттырының бірі болуы тиіс.

Әдебиеттер

1. Баева И.А. Психологическая безопастность в образовании: Монография. – СПб:Издателство «СОЮЗ», 2002. – 271с
2. Төлешова Ұ.Б. Психологиялық – педагогикалық жеке адам диагностикасы: оқу құралы. – Алматы: Қазақ университеті,2013. -142б.
3. Е.Е. Алешина. Психологическая безопастность образевательной среды [Электрондық ресурс] – URL: **https://kopilkaurokov.ru/psihologu/prochee/psikhologicheskaia_bezopasnost_obrazovatelnoi_sredy**
4. Зайцев М.С., Мальцев В.П. Методологические аспекты образовательной деятельности по основам безопасности жизнедеятельности школьников // Инновационная наука. – 2017. - №2. – С.172-174
5. Жданов С.В. Безопастность образовательной среды: состояние и проблемы // Дискурс. – 2017. №4. – С.44-51. https://www.elibrary.ru/item.asp?id=28948678
6. Кабаченко Т.С. Нарушение психологической безопасности в контексте профессионализма : дис. ...канд. психол. наук. – М., 2000. – 409с.
7. Ахтаева Н.С., Балғымбаева З.М. Білім берудегі практикалық психология. – Алматы: Қазақ университеті, 2013. – 250б.

EFFECTIVE METHOD FOR TEACHING THE 'GENETICS' SECTION TO STUDENTS: ADVANTAGES OF THE GAME-BASED APPROACH

Abubakirova A.A., Tolepbayeva N.O., Alimkulova A.G.
O. Zhanibekov South Kazakhstan pedagogical university, Biology department

Түйін.

Бұл зерттеу генетика пәнін меңгертуде гейминг технологияларын қолданудың тиімділігін талдауға бағытталған. Ойын әдістерін пайдалану білім алушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, олардың логикалық ойлау қабілеттерін дамытуға ықпал етті. Педагогикалық эксперимент нәтижелері бойынша, білім алушылардың үлгерімі 90%-ға артқаны байқалды. Осылайша, гейминг технологиялары білім беру үдерісінде тиімді әдіс ретінде қолдануға лайық екені дәлелденді.

Резюме.

Данное исследование направлено на анализ эффективности использования геймификационных технологий в освоении предмета генетики. Применение игровых методов повысило интерес обучающихся к предмету и способствовало развитию их логического мышления. По результатам педагогического эксперимента успеваемость обучающихся увеличилась на 90%. Таким образом, было доказано, что геймификационные технологии являются эффективным методом в образовательном процессе.

Introduction. Relevance of the Project

Modern education aims to develop interest in learning among young people, provide them with opportunities to develop personally and professionally and ensure their upbringing aligns with contemporary demands. Also in an independent nation, it is important to foster confident, deep

thinking, determined and courageous individuals with a strong patriotism. Teachers are the key in forming such personalities.

To meet these goals, the traditional education system must be adapted to modern technologies. In biological education, digitally competent teacher holds an advantage in incorporating gaming technologies into teaching. Genetics, which is a challenging subject to many students, can be greatly improved through the implementation of game based-learning techniques if used systematically. This way, teachers can improve students' interest, encourage them to think freely and express themselves, communicate better and develop logical thinking.

This means that educators have to enhance their methodological preparation, learn new and advanced game-based teaching strategies and effectively integrate them into the learning process.

Research aim is to enhance students' interest in the subject by teaching Mendel's laws, inheritance, and variability using gaming technologies.

Research Object is the education system used game-based teaching methods for students.

Research objectives are

1. to identify all possible applications of game-based approaches in mastering genetics;
2. to conduct a pedagogical experiment with students;
3. to analyze and summarize the results obtained.

Research Methods

Non-traditional active learning methods were systematically applied, including group and individual game-based activities, discussions, and reflections. At the initial stage of the study, a survey was conducted among students to determine the most effective method for teaching genetic concepts.

Gaming Technology as a Key Tool of Innovative Education

In the education system, its widely accepted that teachers can effectively educate and instill values in students by incorporating a range of gaming technologies into their teaching methods. The integration of game-based learning in education facilitates the explanation of scientific concepts and complex topics also enhances students' understanding, focus and enthusiasm for learning. Additionally, the method is beneficial in reviewing previously learned material and making the content more engaging.

In education settings games such as Thematic relay races, as well as Puzzle and assembly tasks, "pizza making" activities, interactive quiz formats like Wheel of Fortune and trivia games along with online platforms such, as Quizizz, Wordwall, Kahoot and Purpose Games are commonly used for effective learning experiences. Through the use of gaming techniques, students develop independent learning skills, formulate strong analytical conclusions, cultivate curiosity, and apply their knowledge to real-life situations. Of course, these benefits are achieved within the framework of specific educational objectives set within the game [2].

Recent research suggests that the new generation processes information at an exceptionally fast pace. However, this phenomenon also comes with certain drawbacks. For instance, differences in information processing and usage between younger and older generations are becoming increasingly evident. Table 1 below provides a comparative analysis of some characteristics typical of younger and older age groups.

Table 1 Comparison of Information Processing Between Adolescents and Adults

Adults	Adolescents
Patient	Impatient
Sets a single goal	Active, sets multiple goals
Passive	Hyperactive
Reads well	Processes graphical information more effectively
Reserved	Engages in close social interactions
Competitive, dominance-oriented	Works well in group settings
Honest	Optimistic
Learning and mastering games take time	Quickly grasps and adapts to games

Typical emotional response	Rapid emotional response

The table above highlights that the younger generation tends to be more visually oriented. However, their ability to fully process and synthesize subject-specific information still requires the expansion of pedagogical technologies and teaching methods to enhance comprehension and retention.

Results and analysis

Exploring the Advantages of Using Interactive Methods in Integrating Biology Education

In the context of modern educational development, teachers frequently acknowledge the advantages of incorporating active learning methods into their professional and pedagogical practices. It is crucial to enhance students' motivational potential through various approaches. After analyzing these methods and conducting a survey on students' perspectives regarding their application in real-life learning, it became evident that different teaching strategies attract learners with diverse learning preferences. The integration of game-based learning methods into Genetic lessons can improve the learning experience for all students, regardless of their individual learning styles.

Active learning methods are teaching techniques that engage students in productive, creative, and exploratory activities. The types of active teaching methods employed by biology instructors are classified in Table 2.

Table 2 Classification of Active Learning Methods Used in Biology Lessons

№	Group based			Individual
1	Training methods	gaming	debate	Reinforcement exercises
2	Business communication training	Business games	Group discussions, reflection sessions,	Lecture-based
3	Skill-based training	Role-playing games	Various games: business, role-playing, organizational-active, metaphorical, etc., essay writing	Essay-based
4	Psychotechnical games	Experiments	Moderation techniques	

To assess students' attitudes toward the use of active and non-traditional teaching methods, a 10-question test was conducted among students enrolled in the Genetics module of the Biology course at O. Zhanibekov South Kazakhstan Pedagogical University (SKPU). The test aimed to evaluate students' understanding of Heredity and Variability through game-based learning. The test results are presented in Bar chart 1.

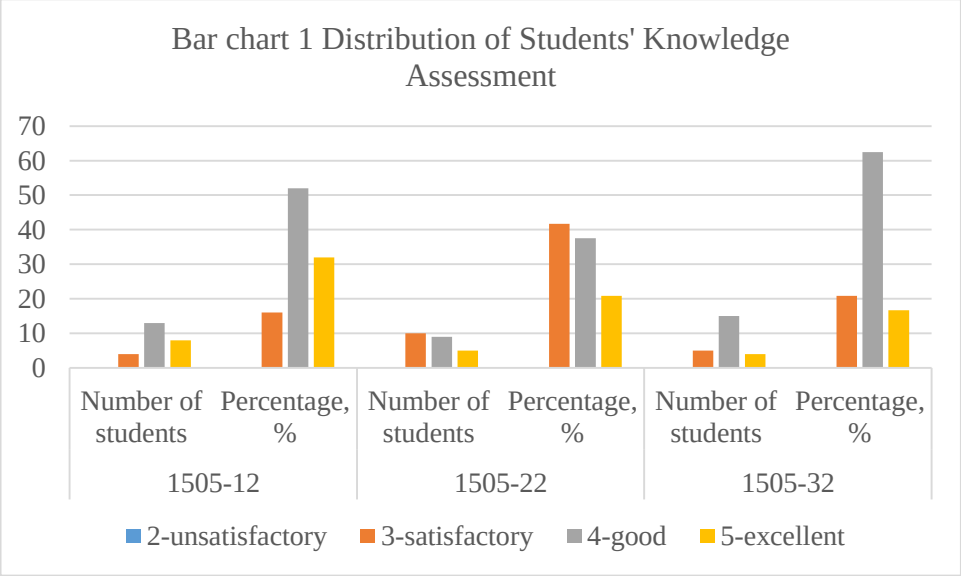

Based on the experiment results, we obtained the following data. According to the above findings:

- A satisfactory grade (3) was achieved by: 4 students (16%) from group 1505-12, 10 students (41.7%) from group 1505-22, 5 students (20.83%) from group 1505-32.
- A good grade (4) was awarded to: 13 students (52%) from group 1505-12, 9 students (37.5%) from group 1505-22, 15 students (62.5%) from group 1505-32.
- An excellent grade (5) was obtained by: 8 students (32%) from group 1505-12, 5 students (20.83%) from group 1505-22, 4 students (16.7%) from group 1505-32.

Summarizing the obtained results, it is evident that the performance of the experimental group 1505-32 improved significantly, with an overall increase in assessment percentage by 90% (Table 2).

Table 2 Evaluation Indicator for Determining the Knowledge Level of the Control Group

Evaluation Indicator			
Total Participants	Excellent (17-20 points)	Good (13-16 points)	Satisfactory (8-12 points)
Control Group (by points)	4	15	5
Percentage (%)	16.7	62.5	20.83
Average Group Knowledge Quality: 90%			

Examining the control group results, we observe that: 4 students achieved an excellent grade, 15 students received a good grade, 5 students attained a satisfactory level. Overall, the knowledge quality of the control group was determined to be 90%.

Conclusion. Based on the research conducted results, it is clear to state that online gaming platforms can be effectively used to improve the quality of biology education. The integration of gaming technologies in the learning process facilitates the explanation of scientific concepts and complex topics to the students in a simpler and more effective way. Furthermore, game-based learning significantly enhances students' motivation and interest in the subject.

Hence, the application of online platforms for task-based learning in genetics not only assists in organising lessons but also helps students in the processing of large amounts of information, coming up with conclusions and conducting independent research. This approach has a positive impact on their learning experience and helps to build up the necessary professional competencies.

References

1. Zhao, JH., Shangguan, ST., Long, G. et al. First Principles of Instruction Approach to Developing a Collaborative Knowledge Organizer-Based Digital Game of Biology Learning. J Sci Educ Technol (2025). https://doi.org/10.1007/s10956-025-10205-4
2. Samandar, A. 2024. “Development of Didactic Materials and Tasks for Students in Biology Teaching.” Eurasian Journal of Entrepreneurship and Pedagogy. Accessed 15.10.2024.
3. Sari, D. R., & Anggraeni, V. (2024). The Effect of Quizizz Media Usage on the Learning Interest of Grade Students in Biology. International Journal of Educational Research. Vol 2 No 2, November 2024
4. Anwar, M. S., & Hujjatusnaini, N. (2024). Increasing Student Engagement in Biology Learning through Interactive Games like Wordwall. Manfaat: Jurnal Pengabdian Pada Masyarakat
5. Low, J. Y., Balakrishnan, B., & Yaacob, M. I. H. (2024). Development of a Teacher Training Module on the Game-Based Learning Approach in Teaching Physics. Journal of Education and Social Sciences. Vol 27, issue 1, June 2024

ӘОЖ 371

МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ-ТАНЫМДЫҚ МОТИВАЦИЯСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ

Толыбай Айжарқын – 1101-12 тобының студенті
Ғылыми жетекші: Торыбаева Жамиля Заханқызы
Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті Шымкент қ.

РЕЗЮМЕ

В данной статье рассматриваются психологические и педагогические методы повышения мотивации учащихся, выявлены факторы, влияющие на учебную мотивацию, и предложены эффективные стратегии для её улучшения.

SUMMARY

This article examines psychological and pedagogical methods for increasing students' motivation, identifies factors influencing academic motivation, and proposes effective strategies for its improvement.

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың оқу мотивациясын арттыру маңызды міндеттердің бірі болып табылады. Білім сапасы оқушылардың ішкі ынтасына, яғни мотивация деңгейіне тікелей әсер етеді. Егер оқушы белгілі бір пәнге қызығушылық танытпаса немесе оқудың маңыздылығын түсінбесе, оның білім алу процесіне белсенді қатысуы төмендейді. Қазақстанда PISA (2022) зерттеулерге сәйкес, оқушылардың 34%-ы оқу материалдарына қызығушылық танытпайтынын, ал 24%-ы сабақтардың мазмұнын күрделі деп санайтынын көрсетті. Бұл деректер мотивацияны арттыруға бағытталған кешенді әдістерді енгізудің қажеттілігін көрсетеді. [1]. А.Сағынбаев бұлай дейді «Әдіс» дегеніміз Ғылыми тұрғыдан қарасақ, әдіс – зерттеу мақсатына жету үшін қолданылатын амал-тәсілдердің жүйесі деп көрсетті[2]. Жалпы мотивацияның төмендеуі – әлемде өзекті мәселе. Ғалымдар мен педагогтер бұл мәселені шешу үшін түрлі әдістерді ұсынуда. Ішкі мотивациясы жоғары оқушылар ынталандырусыз-ақ білім алуға құлшынады, ал сыртқы мотивацияға сүйенетіндер үшін бағалар мен марапаттар әсер етуі мүмкін. Алайда, сыртқы ынталандыру ұзақ мерзімді нәтиже бермеуі мүмкін. Мотивацияны арттырудың түрлі әдістері қарастырылуда: интерактивті оқыту, ойын технологиялары, жобалық жұмыстар, өзіндік мақсат қою стратегиялары және оқушылардың қызығушылықтарына бейімделген әдістер. Кейбір зерттеулер мұғалім мен оқушы арасындағы сенімді қарым-қатынастың маңыздылығын атап өтеді. Оқушы өзін жайлы сезінген ортада оның оқу процесіне деген қатысуы белсенді болатыны дәлелденген. Мектеп тәжірибесінде мотивацияны арттыру әдістері әртүрлі: геймификация (ойын элементтерін қолдану), коучинг, менторлық және құрдастар арқылы оқыту (Peer Tutoring). Бұл әдістер оқушылардың қызығушылығын оятып, оқу үлгерімін жақсартуға ықпал етеді. Алайда, олардың тиімділігі

оқушылардың жас ерекшеліктеріне, оқу мазмұнына және мұғалімнің біліктілігіне байланысты [3]. Чункурова айтқандай мотивация - бұл адамның белгілі бір әрекетті орындауға итермелейтін ішкі күші. Бұл сөз мақаланың негізгі идеясын білдіреді, өйткені ол бастауыш сынып оқушыларының оқуға деген мотивациясын арттырудың арт-терапиялық әдістерін қарастырады[4]. Ал Ю.К. Бабанский оқу - танымдық әдістерін психологиялық және педагогикалық деп екіге бөлді. Психологиялық әдістер оқушының ынтасы мен мотивациясын арттыруға бағытталған, оған сендіру, мадақтау және жарыс ұйымдастыру жатады. Педагогикалық әдістер оқыту мен білімді бекітуге көмектеседі, олар: түсіндірмелі-иллюстративті, репродуктивті, проблемалық баяндау, эвристикалық және зерттеу әдістері. Білімді бақылау үшін ауызша, жазбаша, практикалық бақылау, тест әдісі және өзін-өзі бағалау қолданылады. Бұл әдістерді үйлесімді қолдану оқушылардың оқу - танымдық мотивациясын арттыруға көмектеседі деп келтірді[5].

Осы мақаланың негізі бойынша мен кішігірім зертеу жүргізіп көрдім. Зерттеуімнің міндеттері:

1. Оқу мотивациясына әсер ететін негізгі факторларды анықтау.
2. Мотивацияны арттырудың ғылыми негізделген әдістерін қарастыру.
3. Эксперименттік зерттеу жүргізу арқылы тиімді тәсілдерді ұсыну.

Зерттеуімнің әдістері: Психодиагностикалық әдістер: Айзенк тесті, Стреляу тесті, Шмишек сауалнамасы, Э.Г. Эйдемилер тестерін қолдандым және жүзеге асырдым. Зерттеу барысында оқушылардың оқу-танымдық мотивациясын зерттеу және оны арттырудың тиімді әдістерін анықтау мақсат етілді. Бүгінгі таңда білім беру жүйесінде оқушылардың ішкі және сыртқы мотивациясы маңызды рөл атқарады. Қазақстандық зерттеулерге сәйкес, оқушылардың 40%-ы сыртқы мотивацияға сүйенсе, 35%-ы ішкі мотивация негізінде оқиды. Сыртқы мотивациясы басым оқушылар негізінен баға, марапаттау немесе ата-ананың бақылауы сияқты факторларға тәуелді болады, ал ішкі мотивациясы жоғары оқушылар жаңа білім алуға деген қызығушылықтарын жетекші фактор ретінде қарастырады. Сондықтан әрбір оқушының оқу үлгеріміне әсер ететін факторларды зерттеу және мотивацияны арттыру жолдарын қарастыру өзекті мәселе болып табылады. Зерттеу Шымкент қаласындағы "Саттар Ерубаев атындағы №24 IT мектеп-лицейінде" жүргізілді. Экспериментке 100 оқушы қатысты: 6-сыныптан 30, 8-сыныптан 30 және 11-сыныптан 40 оқушы. Оқушылардың оқу мотивациясын анықтау үшін психодиагностикалық әдістер қолданылды. Айзенк тесті арқылы олардың темперамент ерекшеліктері зерттелді, Шмишек сауалнамасы мінез-құлық ерекшеліктерін айқындауға көмектесті, ал Э.Г. Эйдемилер тесті оқушылардың оқу мотивациясын бағалау үшін қолданылды. Сонымен қатар, 11-сынып оқушылары арасында "ҰБТ-ға дайындық мотивациясы" бойынша сауалнама жүргізілді. Бастапқы зерттеу нәтижелері оқушылардың оқу мотивациясының әртүрлі деңгейде екенін көрсетті. 6-сынып оқушыларының 48%-ы сабақтарға қызығушылығының төмен екенін айтты. 8-сынып оқушыларының 37%-ы оқу материалын меңгеруде қиындық көретінін мәлімдеді. Ал 11-сынып оқушыларының 41%-ы ҰБТ-ға дайындық барысында күйзеліске ұшырайтынын көрсетті. Осы мәселелерді шешу мақсатында әр жас ерекшелігіне сәйкес мотивациялық әдістер қолданылды. 6-сынып оқушылары үшін сабақтарға геймификация элементтері енгізілді. Сабақ барысында ойын түріндегі тапсырмалар қолданылып, белсенділік пен қызығушылық деңгейі 22%-ға артты. 8-сынып оқушыларымен құрдастар арқылы оқыту (peer tutoring) әдісі жүргізілді. Яғни, жоғары үлгерімді оқушылар өз сыныптастарына көмектесіп, нәтижесінде олардың академиялық жетістіктері 14%-ға көтерілді. Ал 11-сынып оқушылары үшін арнайы "ҰБТ-ға дайындық" тренингтері ұйымдастырылды. Бұл тренингтер оқушыларға өзін-өзі реттеу дағдыларын дамытуға көмектесіп, олардың 65%-ы өздеріне деген сенімділіктің артқанын байқады. Сонымен қатар, оқушылардың темперамент ерекшеліктері зерттелді. Айзенк тестінің нәтижелері бойынша, 30%-ы холерик, 40%-ы сангвиник, 20%-ы флегматик, ал 10%-ы меланхолик типіне жататыны анықталды. Бұл әр оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқыту әдістерін бейімдеудің маңыздылығын көрсетті. Жалпы зерттеу нәтижелері оқу мотивациясын арттыру үшін кешенді әдістердің

тиімділігін дәлелдеді. Оқушылардың оқу процесіне деген қызығушылығын жоғарылату үшін интерактивті, инновациялық әдістерді енгізу қажеттілігі айқындалды. Әсіресе, әр оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқыту стратегияларын қолдану олардың танымдық қызығушылығын арттырып, тұрақты академиялық жетістікке жетуіне ықпал ететіні анықталды.

Зерттеу нәтижесінде Шымкент қаласындағы "Саттар Ерубаев атындағы №24 IT мектеп-лицейінде" жүргізілді. Қатысқан оқушылар саны – 100: 6-сынып – 30 оқушы, 8-сынып – 30 оқушы, 11-сынып – 40 оқушы. Эксперименттің негізгі мақсаты – мотивацияны арттыруға бағытталған әдістердің тиімділігін бағалау. Бастапқы кезеңде сауалнама жүргізіліп, оқушылардың оқу мотивациясының деңгейі анықталды. Нәтижелерге сәйкес, 6-сынып оқушыларының 48%-ы сабақтарға қызығушылығы төмен екенін, 8-сынып оқушыларының 37%-ы оқу материалын меңгеруде қиындық көретінін, ал 11-сынып оқушыларының 41%-ы ҰБТ-ға дайындық барысында күйзеліске ұшырайтынын көрсетті. Эксперимент барысында оқушыларға түрлі мотивациялық әдістер қолданылды. 6-сынып оқушылары үшін сабақтарға геймификация элементтері енгізілді, бұл олардың қызығушылығын 22%-ға арттырды. 8-сынып оқушыларымен құрдастар арқылы оқыту (peer tutoring) әдісі қолданылып, нәтижесінде олардың академиялық жетістіктері 14%-ға көтерілді. Ал 11-сынып оқушылары үшін "ҰБТ-ға дайындық" тренингтері ұйымдастырылып, қатысушылардың 65%-ы өздеріне деген сенімділіктің артқанын атап өтті. Осы эксперименттік зерттеу оқу мотивациясын арттыру үшін кешенді әдістерді қолданудың маңыздылығын көрсетті. Әсіресе, әр оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқыту стратегияларын таңдау қажеттігі анықталды. Сонымен қатар, оқу процесінде интерактивті және инновациялық әдістерді пайдалану мотивацияны арттырудың тиімді жолдарының бірі болып табылатыны дәлелденді. Айзенк тесті (Темперамент диагностикасы): Холерик – 30% Сангвиник – 40% Флегматик – 20% Меланхолик – 10% Бұл көрсеткіштер әр оқушының жеке ерекшеліктеріне қарай бейімделген оқыту әдістерін қолдану қажеттігін көрсетті .

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың оқу-танымдық мотивациясын арттыру өзекті мәселелердің бірі болып табылады. Зерттеу нәтижелері көрсеткендей, оқушылардың оқу процесіне деген қызығушылығы олардың ішкі және сыртқы мотивациясына, мұғалімнің оқыту әдістеріне, оқу ортасының қолайлы болуына және материалдың түсінікті әрі мағыналы берілуіне байланысты. Оқу мотивациясын арттыру үшін кешенді психологиялық және педагогикалық әдістерді қолдану қажет. Психологиялық тұрғыдан алғанда, оқушыларды мадақтау, қолдау көрсету, қызығушылығын ояту және оқу барысында жағымды эмоциялар қалыптастыру маңызды рөл атқарады. Сондай-ақ, баланың өзіне деген сенімділігін күшейту, мақсат қою дағдыларын дамыту және стрессті басқаруға көмектесу оқу-танымдық белсенділігін арттырады. Педагогикалық әдістерге келер болсақ, зерттеу барысында интерактивті оқыту, геймификация, жобалық әдістер, өзін-өзі бағалау стратегиялары, практикалық тапсырмалар және ойын элементтерін қолдану тиімді екені анықталды. Сонымен қатар, мұғалім мен оқушы арасындағы сенімді қарым-қатынас орнату, оқу процесін даралау және заманауи оқыту технологияларын пайдалану да мотивацияны арттыруға ықпал етеді. Эксперимент нәтижелері көрсеткендей, мотивацияны арттыруға бағытталған әдістерді жүйелі түрде қолдану оқушылардың оқу үлгеріміне оң әсер етеді. Оқушылардың оқу-танымдық мотивациясын дамыту үшін әр баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқыту әдістерін бейімдеу маңызды. Бұл зерттеу білім беру саласында мотивацияны жақсарту жолдарын табуға көмектесіп, мұғалімдерге оқу процесін тиімді ұйымдастыруға бағыт береді деп есептейміз. Болашақта оқушылардың мотивациясын арттырудың жаңа әдістерін іздеу және оны тәжірибеде қолдану маңызды болып қала береді. Сондықтан білім беру жүйесінде инновациялық тәсілдерді енгізу арқылы оқушылардың танымдық қызығушылығын дамытуға ерекше мән беру қажет.

ӘДЕБИЕТТЕР

1. PISA. Қазақстандағы PISA 2022 зерттеуінің ұлттық есебі [Электрондық ресурс] / «Ұлттық талдау және болжау орталығы». – Астана, 2022. – Қолжетімділік: https://www.oecd.org/en/about/programmes/pisa.html (қаралған күні: 15.08.2024).

2. Сағынбаев А. Психологиялық зерттеу әдістерінің негіздері / А. Сағынбаев. – Алматы: Қазақ университеті, 2015. – 280 б.
3. Ryan R.M. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being / R.M. Ryan, E.L. Deci // American Psychologist. – 2000. – Т. 55, № 1. – С. 68-78.
4. Чункурова, З. К. Бастауыш сынып оқушыларының оқуға деген мотивациясын арттырудың арт-терапиялық ықпалы / З. К. Чункурова, Е.Т. Катанова, Э.А. Аликанова // Педагогика. - 2024. - 55 б.
5. Бабанский Ю.К. Педагогика: оқулық. / – М.: Просвещение, 1988. – 479 б.

«ГЕНЕТИКА» ПӘНІН БІЛІМ АЛУШЫЛАРҒА ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІСІ- ОЙЫН ӘДІСІНІҢ АРТЫҚШЫЛЫҚТАРЫ

Абубакирова А.А., Толепбаева Н.О., Алимкулова Г.Б.
Ө.Жәнібеков атындағы ОҚПУ

Резюме.

Данное исследование направлено на анализ эффективности использования геймификационных технологий в освоении предмета генетики. Применение игровых методов способствовало повышению интереса студентов к предмету и развитию их логического мышления. Результаты работы показали, что успеваемость учащихся улучшилась на 88%. Таким образом, эффективность игровых технологий как метода обучения была доказана данной исследованием.

Summary.

This study is aimed at analyzing the effectiveness of using gamification technologies in learning the subject of genetics. The use of game-based methods increased students' interest in the subject and contributed to the development of their logical thinking. As a result of the pedagogical experiment, students' academic performance improved by 88%. Thus, it was proven that gamification technologies are an effective method in the educational process.

Кіріспе. Осы күні жастардың білімге деген құштарлығын заман талабына сай арттыру, алған білімдерін тәжірибеде қолдана алуды жан- жақты дамыту биология бойынша білім қалыптастырудың маңыздысы болып отыр. Бұл алдымен, еліміздің ұлтжанды, терең ойлайтын, жігерлі, өрескел жастарын қалыптастыруға бағытталған батыл қадам жасау болса, екіншіден нәтижелі білімге қол жеткізу тек білікті ұстаздың ғана қатысуымен жүзеге асатын болғандықтан, білімді, бар құзіреттілік бойынан табылатын ұстазды қалыптастыруға мейлінше жетелейді. Сондықтан да, осы күнге дейінгі тамыры жайлап қалыптасқан дәрстүрлі білім беруді неғұрлым жаңа бағытқа бағдарлау қажеттілігі туралы көкейкесті мәселе ең өзекті тақырып болып отыр[1]. Осы бағытта биология саласы бойынша білім алатын студенттерге жаңа технологияларды Гейминг, STEM әдістерін мейлінше ендіру пән бойынша білімнің сапасын арттыруды мақсат етуде. Сондай ақ, «Генетика» пәні бойынша білім алушыларға ойын технологиясын жүйелі пайдалану пәнді оңай игеруге, сапалы білім қалыптастыруға, білім алушылардың қызығушылықтарын арттыруға бағыттап отыр. Яғни, ойын технологиясы білім алушылардың өз ойларын еркін жеткізуге, оқытушымен дұрыс қарым -қатынас орната отырып, білімгердің логикалық ой ұшқырлығының шыңдалуына мол мүмкіндік береді[2].

Зерттеудің мақсаты: Ойын технологиясын қолдана отырып білім алушылардың генетика бөліміне қызығушылықтарын арттыру

Зерттеу нысаны:ойын әдісімен білім беру жүйесі

Зерттеу міндеттері:

1 Генетика пәнін меңгерудегі ойын тәсілін қолданудың артықшылықтарын айқындау;

2 Тәжірибе жүргізу, нәтижелерді талдау, қорытындылау

Зерттеу әдістері: Генетикалық білім берудің тиімді әдісін таңдау үшін сауалнама жүргізу, топтық және жеке жұмыстарды орындауға ойын элементтерін қолдану.

Гейминг технологиясы жаңашыл білім берудің негізгі кілті

Оқытушының сапалы білім мен тәрбие берудегі ең негізгі көмекші әдісі ретінде ойын әдісі ең маңыздылардың қатарынан орын алуда. Бұл, бір жағынан білім алушыларға ғылыми тұжырымдарды, күрделі тақырыптарды жеңіл түсінуге мүмкіндік берсе, екінші жағынан, тақырып аясындағы білімдерін кеңейтуге, зейінін, ынтасын дамытуға ықпал етуде. Ойын тәсілін сабақты қорытындылауда, пысықтауда пайдалану, жаңа тақырыпты қабылдауды жылдамдатады[3].

Жоғары оқу орнының білім алушыларына қолдануға болатын ойын түрлері әр сипатта болуы мүмкін. Мысалы: дидактикалық ойындар, сұрақ жауап, интернет жүйесіндегі түрлі ойын түрлері: Wortwall,kahoot және т.б. Бұл тәсіл білім алушыларды өз бетінше жеке жұмыс жасауға ынталандырады, ой қорытындысын ұштауға, білімін тәжірибеде қолдануға дағдыландырады. Жас жеткіншектер визуальды қабылдауға бейім, бірақ пән бойынша білім тек көрнекіліктерді меңгеруден тұрмайтыны қақ, сондықтанда, пән бойынша мәліметтерді толық қабылдау, қорыта алу, педагогикалық шеберлікті жетілдіруді, түрлі технологиялармен толықтыруды, бірқатар әдістерді пайдалану мүмкіндіктерін кеңейтуді қажет етеді[4].

Зерттеу нәтижелері мен талдау

Интербелсенді әдістерді генетика бөліміне қолданудың артықшылықтары

Пән немесе тақырып бойынша оқытудың белсенді әдістерін білім алушыларға қолдану-білімгердің сабаққа мейлінше белсенді қатысуына негіздейді. Яғни, білім алушының пән немесе тақырып бойынша тұжырымдар мен деректерді талдауда шығармашылық, ізденушілік сипаттағы жеке шығармашылық белсенділігі мен топтық жұмысты орындауда өз ойын ғылыми тұжырымдай алу қабілетіне ие болуына бағыттайды. Бұл өз кезегінде, бір тұлғаның бойында төлбасшылық қабілеттің дамуына қажет барлық әрекеттердің жинақталуына әкеледі. Мұғалімдер кәсіби, педагогикалық тәжірибелеріне сүйене, белсенді оқыту әдістерін пайдаланудың артықшылықтары -алған білімдерін кейінірек өмірінде қолдана алатын жан – жақты тұлға қалыптастыруға мүмкіндік беруге ықпал ететінін мойындайды(кесте1).

Кесте 1

Генетика пәніне қолданылатын белсенді оқыту әдістері мен нәтижелер

№	топтық	нәтижелер	жеке	нәтижелер
1	Іскерлік ойын	Ықыласты қарым қатынасты қалыптастырады	Миллион кімге бұйырады	Термин сөздердің мәнін ашу
2	Пікір- талас (Бұрыс, дұрыс)	Өз ойын нәтижелі жеткізуге ықпал ету	Интернет платформалардағы жеке сұрақ жауап	Өз ойын еркін бөліседі
3	Тренингті әдістер	Нәтижелі пікір талас	Сәйкестік табу	Логикалық ой тұжырымын ұштайды

Білім алушыларды оқытудың белсенді және дәстүрлі емес әдістерін қолдану нәтижелерін анықтау үшін Ө.Жәнібеков атындағы ОҚПУ Биология курсы «Генетика» бөлімінде білім алатын студенттер арасында Генетикалық аурулар. Тұқымқуалаушылық және өзгергіштік тақырыбында зерттеу жүргізілді. Білім алушылардың алғашқы білім деңгейлерін айқындау 10 сұрақтан тұратын тест негізінде жүзеге асырылды (кесте 2).

Кесте 2
1505-12,22,32 оқу топтарының тест нәтижелерінің бағалануы

Бағалау шкаласы	Аталуы	3-қанағаттанарлы	4-жақсы	5-өте жақсы
1505-12	Білім алушылар саны	7	5	2
	Пайыздық көрсеткіш, %	50	35,7	14,3
1505-22	Білім алушылар саны	7	6	5
	Пайыздық көрсеткіш, %	38,8	33,4	27,8
1505-32	Білім алушылар саны	10	3	4
	Пайыздық көрсеткіш, %	58,8	17,7	23,5

Тәжірибе нәтижесіне орай келесі мәліметтер алынды. яғни: 3- қанағаттанарлы бағаға - 1505-12 оқу тобы бойынша – 7 білім алушы (50%), 1505-22 оқу тобы бойынша - 7 білім алушы (38,8%), 1505-32 оқу тобы бойынша - 10 білім алушы (58,8%), ал 4-жақсы бағасына -1505-12 оқу тобы бойынша -5 білім алушы (35,7%), ал, 1505-22 оқу тобы - 6 білім алушы (33,4%), 1505-32 оқу тобы бойынша - 3 білім алушы (17,7%) ие болды, 5-өте жақсы бағасына1505-12 оқу тобы бойынша - 2 білім алушы (14,3%), 1505-22 оқу тобы бойынша – 5 білім алушы (27,8%), және 1505-32 оқу тобы - 4 білім алушы (23,5%) ие болғаны анық көрініп тұр (сурет1).

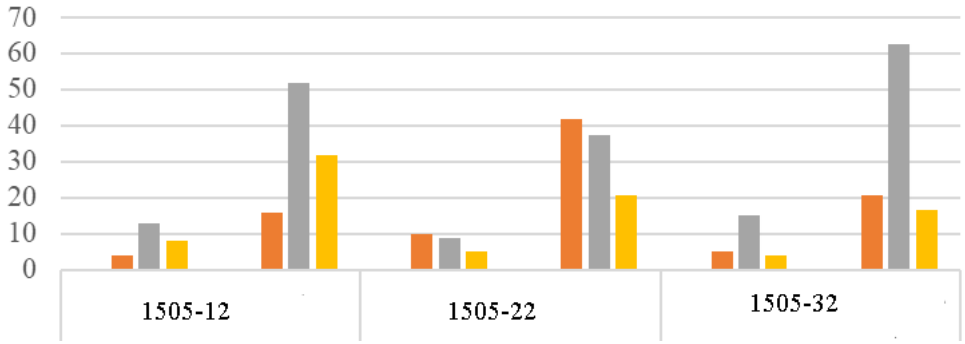

Сурет 1 – Биология мұғалімін даярлау бағытындағы оқу топтарының білім нәтижесі

Осы алынған мәліметтерді қорытындылай келе, әсіресе тәжірибелік топ 1505-32 тобының нәтижесі ойын әдісі негізінде пәнді ұйымдастырудың негізінде бағалау пайызы 88% артқанын көреміз (кесте 3).

Кесте 3
Тәжірибе тобының білім деңгейінің бағалау көрсеткіші

Бағалау көрсеткіші			
Жалпы қатысушылар саны	Өте жақсы (17-20 балл)	Жақсы (13-16 балл)	Қанағаттанарлық (8-12 балл)
Бақылау	10	5	2

тобы(балл бойынша)			
Пайыздық үлесі%	58,8	29,4	11,8
Топтың орташа білім сапасы: 88%			

Тәжірибе тобының нәтижесіне зер салсақ, 10- білім алушы өте жақсы, жақсы – 5 білім алушы, 2 білім алушы -қанағаттанарлық деңгейін көрсетіп, бақылау тобының білім сапасы -88% -ды құрады.

Қорытынды

Зерттеу нәтижелеріне сүйеніп, биология бағытындағы білім алушылардың білім деңгейін арттыруға пән бойынша ойын технологияларын, мысалы, желідегі ойын платформаларын жүйелі қолдану білім сапасын арттыруға елеулі үлес қосатынына көз жеткіздік. Ойын тәсілін «Генетика» бөліміне қолдану- күрделі тұжырымдарды оңай меңгеруге, тақырыпты жеңіл түсінуге, пәнге деген ынтаның артуына ықпалы бар деп сенімнен қорытынды жасай аламыз.

Әдебиеттер

6. Samandar, A. 2024. “Development of Didactic Materials and Tasks for Students in Biology Teaching.” Eurasian Journal of Entrepreneurship and Pedagogy. Accessed 15.10.2024.
7. Zhao, JH., Shangguan, ST., Long, G. et al. First Principles of Instruction Approach to Developing a Collaborative Knowledge Organizer-Based Digital Game of Biology Learning. J Sci Educ Technol (2025). https://doi.org/10.1007/s10956-025-10205-4
8. Anwar, M. S., & Hujjatusnaini, N. (2024). Increasing Student Engagement in Biology Learning through Interactive Games like Wordwall. Manfaat: Jurnal Pengabdian Pada Masyarakat
9. Sari, D. R., & Anggraeni, V. (2024). The Effect of Quizizz Media Usage on the Learning Interest of Grade Students in Biology. International Journal of Educational Research. Vol 2 No 2, November 2024

ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ – ЗАМАНАУИ ОҚЫТУДЫҢ ЖАҢА БАҒЫТЫ

Утемуратова Бекзада Серикбаевна п.ғ.к., доцент
Даркембаева Асия Бектуровна п.ғ.магистрі, аға оқытушы
Муканова Айсулу Бигазиевна аға оқытушы
Қазақ ұлттық қыздар педагогикалық университеті (Алматы қ. Қазақстан)

Резюме

В статье рассматривается вопросы о сущности цифровых образовательных ресурсов (ЦОР) и основные принципы применения их в образовании. Цифровые образовательные ресурсы имеют огромный потенциал в повышении качества и доступности, новых возможности в развитии современного музыкально-педагогического образования.

Summary

The article discusses questions about the essence of digital educational resources (DRC) and the basic principles of their application in education. Digital educational resources have great potential in improving quality and accessibility, new opportunities in the development of modern music and pedagogical education.

Қоғам мен өркениетті дамытудың қазіргі кезеңінде еліміздің білім беру саласын цифрландыру – білім беру деңгейіне жаңа екпін беріп, оқыту үдерісін ақпараттық технологиялар негізінде жаңғырту мен дамытуға бағыттайды, оқытудың жаңа цифрлық мазмұнын жетілдіруге жағдай жасайды.

Қазақстан Республикасының «Цифрлық Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасында – цифрлық технологияларды пайдалану мен дамыту арқылы мемлекет экономикасының бәсекелестігін арттыруды жүзеге асырудың басты бағыты ретінде қарастырған (Мемлекеттік бағдарлама..., 2017) [1].

Еуропалық комиссия мәлімдемесінде: «Цифрлық технологиялық ресурстар кең таралу аумағымен, көбірек адам санының колжетімділігін кеңейтумен, автоматтандыру және оқытушылардың күнделікті міндеттерін жеңілдетумен тиімділігін арттыра алады. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар шығармашылық және оқытудың инновациялық әдістерін ынталандыру үшін пайдаланылуы мүмкін және олар өзара әрекеттесуді, алмасуды және білім беру қорларына қол жеткізуді жеңілдетуге әлеуеті бар» – деп көрсетіледі [2].

Білім беруді цифрландырудың негізгі мақсаты – бүкіл әлемдік бәсекелестікті арттыру, болашақ педагог мамандардың ақпараттық-коммуникациялық құралдарды жоғары деңгейде меңгеруі арқылы кәсіби іс-әрекетінде тиімді пайдалану біліктілігін жақсарту.

2011 жылы Ұлттық ақпараттандыру орталығының ғылыми қызметкерлері цифрлық білім беру ресурстарын дайындау стандартын әзірледі [3]. Мұнда электрондық оқыту жүйесі үшін цифрлық білім беру ресурстарын дайындауға қойылатын педагогикалық-психологиялық, техникалық және дизайн-эргономикалық талаптардың жиынтығын ұсынады және оны электрондық басылымдар, электрондық оқыту жүйесі (e-learning) үшін әзірленетін барлық цифрлық білім беру ресурстарын дайындаушылар қолданады.

Цифрлық білім беру ресурстары (ЦБР) – білім беру мазмұнын анықтайтын электрондық оқыту жүйесінің негізгі компонеттерінің бірі және интерактивті формада оқытуды қамтамасыз ететін электронды оқу-әдістемелік кешені [4].

Оқу үдерісінде пайдаланатын цифрлық білім беру ресурстарының бірнеше түрлерін атауға болады:

1. Электронды оқулықтар мен мультимедиалық құралдар: бұл жаңа материалдың мультимедиалық түсініктемесі, интерактивті тапсырмалар мен оқыту бейнефильмдері, дыбысталған ойындар, мультимедиалық дыбысталған таныстырылым, анимацияланған логикалық құрылымдық сызба, мұрағаттық құжаттар, фотожинақтар, дыбыс жазбалары мен дыбысталған мәтіндер. Олар білім алушыларға материалдарды интерактивті түрде меңгеруге, білімдерін тәжірибеде қолдануға және жылдам кері байланыс алуға мүмкіндік береді.

2. Бейнедәрістер мен веб–конференциялар: бұл бейнеконференция платформалары арқылы өткізілетін онлайн-семинарлар немесе дәрістер. Олар білім алушыларға өздеріне ыңғайлы уақытта белгілі бір пәндердің теориялық материалдарымен танысуға, лабораториялық жұмыстар мен тесттік тапсырмаларды орындауға мүмкіндік береді. Білім алушылар әлемнің кез келген жерінен сабаққа қосылып, сұрақтар қоя алады және мұғалімдермен және басқа білім алушылармен қарым–қатынас жасай алады.

3. Білім беру қолданбалары мен бағдарламалары: бұл мобильді құрылғылар мен компьютерлерге арналған оқу материалдары, интерактивтік тапсырмалар, виртуальдық зертханалық жұмыстар, интерактивтік ойындар, анимацияланған интерактивтік карталар ұсынатын бағдарламалар. Оларды кез келген жерде және кез келген уақытта өздігінен оқу және білімді жетілдіру үшін пайдалануға болады. Олар әдетте білім алушылардың қызығушылықтары мен ынтасын арттыру үшін ойын технологиясына негізделген.

4. Электрондық курстар және қашықтықтан оқыту платформалары: бұл әртүрлі пәндер мен оқу деңгейлері бойынша курстардың кең ауқымын ұсынатын онлайн платформалар. Бұл кезде оқыту процедураларының тұтас немесе белгілі бір бөлігі мұғалім мен оқушының территориялық алшақтығына қарамастан ақпараттық технологиялардың көмегімен жүзеге асырылады. Білім алушылар оқу материалдарын өз бетімен оқып, алған білімдері бойынша тест тапсырып, курстарды аяқтаған соң сертификаттар ала алады.

5. Электронды кітапханалар мен білім беру ресурстары: бұл интернет арқылы оқуға және жүктеп алуға болатын қолжетімді әдебиеттердің, ғылыми-танымдық мақалалардың, оқулықтар мен әдістемелік, дидактикалық оқу құралдарының және басқа да материалдардың цифрлық

жинақтары. Олар білім алушыларға ақпараттың кең ауқымын терең зерттеуге, түпнұсқалар мен сенімді көздерді алуға мүмкіндік береді.

Заманауи білім беруді цифрландыру мәселелерінің педагогикалық аспектісінің бірі ол – сапалы цифрлық білім беру ресурстарын әзірлеу, сонымен қатар оларды тиімді пайдалану әдістемелерімен қамтамасыз ету. Бұл педагогтарды ғылыми-зерттеу қызметіне тарту, олардың ғылыми-зерттеу қызметін дамыту мен ынталандыру, қазіргі қоғам жағдайында тұрақты ғылыми-инновациялық орта құру мақсатына бағдарлау.

Осы орайда Л.В.Бендова, Б.П.Дьяконова, Б.М.Игошева, О.Л.Петренко, Е.С.Полат және т.б. ғалымдар өз зерттеулерінде педагогтің цифрлық біліктілігі қалыптасқанда модератор, тьютор, коуч секілді рөлдерді оп-оңай атқара алатынын айтса, М.Э. Кушнир «Цифрлық білім беру ортасы – бұл білім беру процесінің әртүрлі міндеттерін қамтамасыз етуге арналған ақпараттық жүйелердің ашық жиынтығы» – деген пікірде [5, 6].

Олай болса, болашақ оқытушы-музыкант, жоғарыда аталған цифрлық білім беру ресурстарының түрлерімен, сонымен қатар цифрлық бағдарламалармен, оның ішінде біз тоқталып отырған, қазіргі уақытта оқу үдерісіне енгізілген «Электронды музыкалық білім беру бағдарламалары», «Музыкалық білім берудегі цифрлық технологиялар» пәндерінің мазмұнында қарастырылатын «Finale» музыкалық ноталық редакторымен жұмыс істеу тәсілдерін меңгеруі қажет.

Осы орайда зерттеуші Е. Мартынова «Finale» музыкалық редакторы ноталық цифрлық технологиялардың қазіргі тәжірибеге ауқымды енгені соншалық, олар музыкалық мәдениеттің маңызды бір бөлшегіне айналғанын, сонымен бірге, цифрлық жазбалар экрандағы белгілердің рөлін ойнап қана қоймай, дыбыс пен оның тембрімен тікелей байланыстылығын, олардың мультимедиалық оқу материалдарына, автоматтандырылған көмекші (аспаптық нота партитуралары бір сәтте транспозицияланады), кіріктірілген цифрлық модуль (мысалы, аудио немесе бейне редакторына) және т.б. айналатынын атап өтеді» [7]

Болашақ музыка мұғалімдері «Finale» музыкалық редакторымен стандартты музыкалық белгілерді қолдана отырып өздері хор, оркестр, ансамбльдер және жеке орындаушылар үшін партитуралар жазып, оны оқу үдерісінде пайдалана алады. Сонымен қатар өздерінің де, білім алушылардың да музыкалық сауаттылығы мен музыкалық есту қабілеттерін, орындаушылық дағдыларын дамыта алады.

«Finale» бағдарламасының мүмкіндіктері мен онымен жұмыс жасау әдістемесіне арналған педагог-ізденушілердің еңбектеріне шолу жасалды: С.Лебедев, П.Трубинов, В. Шапилов, Н. Захарова және Р.Салмановтың оқу-әдістемелік құралдары [8-11].

Шындығында, аталған «Final» ноталық бағдарламасының мүмкіндігін пайдаланып халық композиторлары мен Қазақстан композиторларының музыкалық туындыларының ноталық жазбаларын цифрлық форматқа көшіріп, электрондық оқу-әдістемелік құрал ретінде антологиялық жинақтар даярлау және оларды оқу орындарының электрондық кітапханаларына тіркеу негізгі мәселелердің бірі болды. Сонда әрбір оқытушы маман, білім алушылар мен магистранттардың пайдалануына қолжетімді, уақыттарын, қаржыларын үнемдеуге де тиімді болады. Сондықтан біз жұмыс барысын толығырақ ашқымыз келеді.

1. Ноталық музыкалық жазбалар еліміздің әр аймақтарының кітапханаларынан, мұрағаттарынан, композиторлардың бұрын-соңды баспадан шықпаған, болмаса аз тираждалған нота жазбаларынан, халық арасындағы жеке орындаушылардан, қолда бар ноталық жазбалардан жинақталып, толықтырылды.

2. Республикалық электрондық кітапханалардың қорында бар халық және қазақстан композиторлары шығармаларының цифрлық ресурстары іздестерілді, нәтижесінде туындылардың аудио, бейнежазбаларын және электрондық каталогтан дискілерін ғана кездестірдік, алайда ноталық жазбалардың цифрлық форматтағы нұсқасы жоқ деуге де болады.

3. Жұмысты жүргізудегі маңызды мәселе еліміздің әр өңіріне музыкалық шығармаларды жинау үшін экспедицияға шығу қажет екенін жосрпарладық. Экспедиция барысында музыкалық шығармаларды жинаумен Оңтүстік Қазақстан, Батыс Қазақстан, Жетісу өңірлеріне шығып

ноталық жазбалар қоры толықтырылды. Ел арасындағы бұрын-соңды жарияланбаған халықтық және композиторлық шығармалар, баспадан шықпаған туындылар жинақталды.

4. Жинақталған музыкалық ноталық жазбалар «Final» музыкалық бағдарламасымен теріліп, цифрлық форматқа көшірілді және электрондық сақтағышқа енгізілді.

5. Электрондық оқу-әдістемелік құрал ретінде антологиялық жинақтар даярланып, QR код арқылы электрондық кітапханаға тіркеу жоспарланды.

Бұл жинақталып, әзірленген цифрлық білім беру ресурстары дәстүрлі оқыту құралдарымен салыстырғанда бірқатар басымдықтарға ие болады, атап айтқанда:

Ақпараттар блогы: ғылыми мақалалар, тақырып мазмұнының мәтіндері, оқулық материалдарынан үзінділер, иллюстрациялар, графикалық сызбалар, дыбыстық эффектілер және басқа мультимедиалық сабақ-презентациялары.

Мультимедиалық оқыту құралдары: видеоүзінділер, мультимедиалық және интерактивті анимациялар, интерактивті жаттығулар, виртуальды лабораториялар, дыбыстық нысандар.

Анықтамалық материалдар: кестелер, графиктер мен диаграммалар, ғалымдар жайлы мәліметтер, глоссарийлер, анықтамалар, түйіндемелері бар Интернет-сілтемелер.

Бақылау: сұрақтар мен тапсырмалар жиынтығы, өзіндік іс-әрекетке арналған тест тапсырмалары.

Қорытындылай келе айтарымыз, заманауи ақпараттық технологияның ерекшеліктері – жеке тұлғаны жан-жақты дамыту, инновациялық білім беруді дамыту, жаңа педагогикалық идеялар мен жаңалықтар әкелу. Жоғары оқу орындарының оқыту үдерісінде қазақ тіліндегі цифрландырылған музыкалық оқу-әдістемелік құралдар, антологиялық жинақтар шығару жұмыстарын арттыру – білім алушылар мен оқытушыларға қолжетімді, тиімді және пайдалануға өте ыңғайлы. Сонымен қатар, білім беруді цифрландырудың құндылығы, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды еркін меңгерген және педагог-музыканттың зерттеушілік, ізденушілік, шығармашылық жұмысын дамытуға негіз болады. Сондықтан цифрлық білім беру ресурстарының дамуына әрбір ұстаз өз үлесін қосуды мақсат етуі қажет деп санаймыз.

Әдебиеттер:

1. Цифрлы Қазақстан» Мемлекеттік бағдарлама. – Астана, 2017.
2. Education and Training Monitor // European Commission, 2013
3. Жалпы орта білім беру мекемелеріндегі электрондық оқыту жүйесі үшін цифрлық білім беру ресурстарын дайындау стандарты. – Ұлттық ақпараттандыру орталығы. – Алматы, 2011.
4. Абилхасимова, А. Е. Цифрлық білім беру ресурстарын білім беру үдерісінде қолдану /А. Е. Абилхасимова. – Текст: непосредственный// Молодой ученый. – 2020. – № 14 (304). – С. 292–295. – URL: https://moluch.ru/archive/304/68503/ (дата обращения: 25.01.2024).
5. (Высшее образование). –ISBN 978-5-534-13159-8.–Текст: электронный //Образовательная платформа Юрайт [сайт].–URL:https://urait.ru /bcode/ 518643 (Қаралған күн: 28.05.2023)].
6. Полат Е.С. Теория и практика дистанционного обучения: учебное пособие для вузов /Е.С. Полат [и др.]; Под редакцией Е.С. Полат. –2 е изд., перераб. и доп. – Москва: Издательство Юрайт, 2023. –434 с.
7. Мартынова Е.Г. Использование программы Finale в работе музыканта концертмейстера. https://clck.ru/3E2ukm
8. С.Лебедев, П.Трубинов, "Русская книга о Finale", Санкт-Петербург, 2003 г. 208 с. https://vdocuments.mx/-finale.html?page=136
9. Шапилов В.А. Основы работы в нотном редакторе Finale 2014 / В.А.Шапилов. – Алматы: Казахская национальная консерватория им. Курмангазы, 2014. – 180 с., ил., нот. https://muzon-muzon.ru/
10. Захарова Н. А. Начало работы в нотном редакторе Finale-2014: Практическое руководство. М.: ООО «Медиамузыка», 2016. 20 с.
http://publisher.mediamus.ru/
11. Салманов Р. С. Музыкалық компьютерлік технология. - Қызылорда, 2011. - 243 б.

UDC 371.322.9

THE IMPACT OF VIRTUAL REALITY ON DEVELOPING ORAL SPEAKING SKILLS

M.M.Duisenova
PhD, Senior lecturer
Zhanibekov South Kazakhstan Pedagogical University,
Shymkent, Kazakhstan

Түйін

Бұл мақалада VR-дың ауызша сөйлеу дағдыларын дамытуға әсерін зерттей отырып, бірнеше зерттеу нәтижелерін синтездеп, оның тиімділігі, қиындықтары және болашақ перспективасы туралы түсінік береді. Білім беру технологияларын интеграциялау тіл үйрену әдістерін және коммуникативтік дағдыларды дамыту жолдарын айтарлықтай өзгертіп, Виртуалды Шындық (VR) білім алушыны шынайы жағдайға ендіре алатын және интеракция арқылы үйренуге мүмкіндік беретін тиімді құралға айналды. Тіл білімінде VR-дың болашағы жарқын, әсіресе жасанды интеллектіні интеграциялау арқылы жеке оқыту шеңберінде алдағы уақыттарда көп мүмкіндік бар. Сонымен қатар, тіл үйренуде мәдени ерекшеліктерді тереңірек анықтап, оларды мәдениетаралық құзыреттілікпен біріктіру мүмкіндігі бар. Осылайша, VR ауызша сөйлеу дағдыларын дамыту үшін бір құрал болып табылады, бірақ тіл біліміндегі толық мүмкіндігін ашу үшін үздіксіз зерттеулер мен технологиялық дамулар қажет.

Резюме

В этой статье исследуется влияние VR на развитие устных навыков, синтезируя результаты нескольких исследований, давая понимание его эффективности, трудностей и будущих перспектив. Интеграция образовательных технологий значительно изменяет методы изучения языка и развитие коммуникативных навыков, при этом Виртуальная Реальность (VR) становится эффективным инструментом, который позволяет погрузить учащегося в реальные ситуации и учиться через взаимодействие. Будущее VR в языковом образовании выглядит многообещающе, особенно с интеграцией искусственного интеллекта в индивидуальные образовательные процессы, что открывает новые возможности в будущем. Кроме того, существует возможность более глубоко изучить культурные особенности в обучении языкам и интегрировать их с межкультурной компетенцией. Таким образом, VR является одним из инструментов для развития устных навыков, однако для полного раскрытия его потенциала в языковом образовании необходимы дальнейшие исследования и технологические разработки.

Tinkering technology in schools completely changed the way learning was conceived and received, more especially in relation to language learning and communicating skills. Among the various technologies, Virtual Reality was the one that proved to be the most effective immersion and available interactivity for students in learning processes. The aim of this literature review is to evaluate the available and accumulated studies revealing the effectiveness, obstacles, and the future of Virtual Reality in language learning in terms of speaking skills development.

VR is a powerful tool for language education and development. It has several educational theories such as constructivism and experiential learning under which it can be contextualized. Based on Piaget, constructivism is based on the view that knowledge is actively constructed through experiences [1]. Realities provide authentic environments for realistic situations where learners can have conversations, which are considered more cognitively and linguistically.

For instance, Kolb refers to learning through experience; therefore, reality can enhance language learning because it allows the learners to practice speaking in simulated real-world applications [2]. Research further indicates that immersive technologies such as VR significantly improve foreign language learning opportunities when it contributes to oral skill practice without jeopardizing the student grade. Further, one of the most important insights from a Taskiran study was showing that VR environments have been proven as increasing motivation and enjoying language learners' experience, and these factors are highly dependent on their application concerning a specific language acquisition [3, p.123]. A VR training session allows learners to put into practice that which they have learned in

respect of these languages or vice versa, allowing learners to gain skills-from memory for focused presentation-and creating great retention effects leading to recall improvements [4].

Using VR as part of interaction with native speakers or avatars created to simulate conversation exposes learners to practice without the considerations or fanning the flames of anxiety attached to speaking in a foreign language [5, p. 355]. The other part of a virtual interlocutor is that it facilitates immediate feedback for learners on their pronunciation and grammar, which are important components for developing oral proficiency [6, p.157].

The role of VR in speaking skill enhancement through empirical studies has been investigated. Chien et al. pioneered such research when they carried out an investigation into the effect that VR had on students' speaking skills in foreign-language classes. The researchers measure those who underwent VR-based speaking activities and had these show significant differences in fluency and pronunciation from the traditional speaking exercises. The researchers drew a conclusion that VR improves speaking skills and learner confidence towards actual use of the target language [7].

This is confirmed by a meta-analysis carried out by Cai Y. et al. that collated contributions from several studies on VR as a understanding tool for language learning. Their report stood on the earlier assertions that VR environments support learners in realizing improved speaking performances [8, p. 930]. However, some specific improvements observed from the analysis regarding vocabulary use, accurate pronunciation as well as general communicative competence indicate the way VR can establish better relations between theoretical knowledge and practical application during language learning.

One of the key advantages of using VR for developing oral speaking skills has been beyond mere language proficiency. Another advantage is that it is real-life situational learning which can be surely met by learners in their daily lives or in professional contexts-for example, engaging in a simple activity like ordering food in a restaurant or giving a presentation, or speaking with friends by recreating such scenarios through VR. Learning such types of real-life immersion experiences would promote a more authentic and natural language learning process [9, p. 68], as learners can learn and practice the use of language in context.

Also, it can cater for different learning styles and preferences. For example, visual learners can benefit from abundant visual stimuli that are offered by VR while auditory learners can experience learning with interactive dialogues and auditory feedback. Thus, this is a great potential for individualized instruction and brings greater scope for the educator to have to meet different needs among students [10, p.7510].

Moreover it can foster learning in a collaborative way. In their study, Huang X. et al. found evidence of joint group work in a virtual space that would encourage teamwork and communication between learners [11]. Collaborative environments enhance speaking aspects of interaction and embed social and intercultural exchanges, which are critical in foreign language learning.

While promising results have emerged about the efficacy of VR in developing speaking skills, many obstacles and limitations still need to be addressed. By far, the most important hurdle is the accessibility of VR technology. The high costs attached to VR equipment and software can limit the use of VR in education settings, especially in under-resourced schools [12]. In addition, the need for technical support to run VR systems may become a hindering factor for teachers who are not conversant with the technology.

Another challenge is that VR might be extensively relied upon for language instruction. While VR has its advantages for fostering language instruction, it should not be the only method used. Hence, a balanced approach combining VR with other techniques is very important for a wider spectrum of language development [13, p. 367]. Also, the impact of too much exposure to VR including motion sickness and confusions should be prioritized in making considerations for the designing of VR-based language learning tasks [14, p.894].

Updates in technology and pedagogy show good promise for the future of VR in language education. A useful avenue for researchers would be to investigate how VR affects language acquisition and development of oral skills in the short and long term in different educational contexts.

Insights would come from conducting longitudinal studies that would reveal how prolonged use of VR engages the learner and enhances their language proficiency over time. Further, the integration of AI into VR sets may provide for personal feedback and adaptive learning pathways. AI avatars might therefore be in a position to simulate rather more complex interactions, giving learners practice over a much wider range of language functions [15, p.801]. This integration can therefore provide even more dynamic and responsive learning environments that would cater to individual learner needs.

The investigation of cultural side effects in language learning via VR can deepen the educational experience. Linking language learning with actual cultural settings in which such language could be used contributes to skills in intercultural competence together with language skills [10, p.7539]. Future studies about how VR might steer cultural understanding and sensitivity-that in the end acts as precursors to effective communication in this globalized world-are also suggested.

In conclusion, literature indicates a good level of potential of Virtual Reality in developing oral speaking skills in language learners. The immersive interactivity offered by VR engages, motivates, and provides an authentic learning environment conducive to language practice, thus enabling better fluency and communicative competence. However, challenges related to accessibility, overdependence on technology, and very physical effects must still be solved in order for language education to benefit from VR. With ongoing developments in technology, research into novel areas of VR applicability in other contexts of language education should be increased to make sure its future relevance in language access.

References

1. Piaget J. The child and reality: Problems of genetic psychology.(Trans. Arnold Rosin). – Grossman, 1973.
2. Kolb D. A. Experiential learning: Experience as the source of learning and development. – FT press, 2014.
3. Taskiran A. The effect of augmented reality games on English as foreign language motivation //E-Learning and Digital Media. – 2019. – T. 16. – №. 2. – P. 122-135.
4. Chen B., Wang Y., Wang L. The effects of virtual reality-assisted language learning: A meta-analysis //Sustainability. – 2022. – T. 14. – №. 6. – P. 3147.
5. Bailenson J. et al. The effect of interactivity on learning physical actions in virtual reality //Media Psychology. – 2008. – T. 11. – №. 3. – P. 354-376.
6. Kukulska-Hulme A. Will mobile learning change language learning? //ReCALL. – 2009. – T. 21. – №. 2. – P. 157-165.
7. Chien S. Y., Hwang G. J., Jong M. S. Y. Effects of peer assessment within the context of spherical video-based virtual reality on EFL students' English-Speaking performance and learning perceptions //Computers & Education. – 2020. – T. 146. – P. 103751.
8. Cai Y., Pan Z., Liu M. Augmented reality technology in language learning: A meta-analysis //Journal of Computer Assisted Learning. – 2022. – T. 38. – №. 4. – P. 929-945.
9. Dede C. Immersive interfaces for engagement and learning //science. – 2009. – T. 323. – №. 5910. – P. 66-69.
10. Wang W. T., Lin Y. L., Lu H. E. Exploring the effect of improved learning performance: A mobile augmented reality learning system //Education and Information Technologies. – 2023. – T. 28. – №. 6. – P. 7509-7541.
11. Huang X. et al. A systematic review of AR and VR enhanced language learning //Sustainability. – 2021. – T. 13. – №. 9. – P. 4639.
12. Rashid S. et al. Educational landscape of virtual reality in higher education: Bibliometric evidences of publishing patterns and emerging trends //Publications. – 2021. – T. 9. – №. 2. – P. 17.
13. Rudolph J., Tan S., Tan S. War of the chatbots: Bard, Bing Chat, ChatGPT, Ernie and beyond. The new AI gold rush and its impact on higher education //Journal of Applied Learning and Teaching. – 2023. – T. 6. – №. 1. – P. 364-389.
14. Kim Y. M., Rhiu I., Yun M. H. A systematic review of a virtual reality system from the perspective of user experience //International Journal of Human–Computer Interaction. – 2020. – T. 36. – №. 10. – P. 893-910.
15. Vasalou A. et al. Avatars in social media: Balancing accuracy, playfulness and embodied messages //International Journal of Human-Computer Studies. – 2008. – T. 66. – №. 11. – P. 801-811.

ӘӨЖ 373.25

ЛОГОРИТМИКА АРҚЫЛЫ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДА ЭМОЦИОНАЛДЫҚ ТҰРАҚТЫЛЫҚТЫ ДАМЫТУ

А.Б. Орынбекова 1901-22 оқу тобының студенті
У.Ж. Кудайбергенова аға оқытушы
Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті, Шымкент қ., Қазақстан

Резюме.

В статье рассматривается значение логоритмики в развитии эмоциональной устойчивости дошкольников. В целом значение специальных эффективных средств в развитии эмоциональной устойчивости детей дошкольного возраста под влиянием повышенной чувствительности к раздражителям внешней среды, в том числе негативным источникам интернета, неблагоприятным социальным факторам и т.д., остается высоким. У детей в этом возрасте происходит формирование эмоционального состояния. Эмоциональные проявления выражаются мимикой, интонацией и жестами и развиваются на этой основе. Учитывая эти проявления, логоритмика имеет все составляющие для развития эмоциональной устойчивости детей. Логоритмическое занятие основывается на эмоциональной устойчивости, параллельно развивая у детей несколько навыков. Их внимание, стабилизируя внимание, учат направлять координацию с Римом, учат выражать свои эмоциональные чувства словами. Обосновав мнение многих авторов и информацию нейробиологического характера, мы пришли к выводу, что логоритмика - двигательная и музыкально-ритмическая гармония активизирует и развивает положительные чувства ребенка.

Summary.

The article examines the importance of logorhythmics in the development of emotional stability in preschoolers. In general, the importance of special effective means in the development of emotional stability of preschool children under the influence of increased sensitivity to environmental stimuli, including negative Internet sources, unfavorable social factors, etc., remains high. At this age, children develop an emotional state. Emotional manifestations are expressed by facial expressions, intonation and gestures and develop on this basis. Considering these manifestations, logorhythmics has all the components for the development of children's emotional stability. Logorhythmic activity is based on emotional stability, while simultaneously developing several skills in children. By stabilizing their attention, they are taught to coordinate with Rome, and they are taught to express their emotional feelings in words. Having substantiated the opinion of many authors and information of a neurobiological nature, we came to the conclusion that logorhythmics - motor and musical-rhythmic harmony activates and develops positive feelings of the child.

Кіріспе. Эмоционалды сала мектепке дейінгі жаста психиканың жетекші саласы болып табылатындығына және баланың жеке басының қалыптасуында шешуші рөл атқаратындығына байланысты эмоционалды-ерікті саланы дамытуға бағытталған жұмысты өте өзекті және маңызды болып отыр. Қазіргі таңда балалардың эмоционалды жай күйіне кері әсерін беретін факторлардыің көптігі мәселені тереңдете түседі. Мысалы, интернет желілерінен, мультфильм, жағымсыз орталардан түсетін үздіксіз ақпараттар көптігі немесе түрлі инфекциялық, соматикалық созылмалы аурулар балаларда ашуланшақтық, сезімталдық және эмоциялық тұрақсыздық белгілерін туғызады. Ал бұл өз кезегінде баланың тұлғалық қабілеттерді, әлеуметтік дағдыларды және олардың білім алу процесіне кедергі келтіреді. Эмоционалдық тұрақтылық балада өзін-өзі басқаруымен, өз іс-әрекеттерін ұйымдастырумен көрінеді. Бұл жаста балалар сыртқы тітіркендіргіштерге қалай жауап беру керегіне сенімсіз болады. Балалардың эмоциналды ми жүйелері енді қалыптасып келе жатқандықтан арнайы педагогикалық араласуларды талап етеді. Мектеп жасына дейінгі бала эмоцияларын білдірудің жаңа формаларын зерттей бастайды, оларды мимикада, интонацияда, тембрде, екіншісінің эмпатиясында білдіреді [1]. Қазіргі уақытта баланың эмоциналды жағдайын жағымды әсер етуге арналған заманауи құралдарының бірімузыкалық ритмикалық қимыл қозғалыстар жүйесі логоритмика. Я.Ю. Сафронованың өз жұмысында логоритмикаға келесі анықтаманы берген -

бұл дамыту бағыты бар басым құралы гимнастикалық жаттығуларболып табылатын ритмикалық музыкамен би қимылдарымен безендірілген жаттығулар кешендері болып табылады [2].

Логоритмика - бұл музыка және қозғалыс тапсырмалары арасындағы байланысқа негізделген жаттығулар жүйесі.

Жалпы балалардағы ритмикалық қимыл қозғалыс кезі олардың жайлы эмоционалдық жай күйлерінің кепілі болады [3]. Оның үстіне нейробиологиялық сипатта балаларда эмоционалды тұрақтылық пен сезімдерге жауап беретін мидағы лимбикалық жүйе мен қимыл-қозғалысқа жауап беретін ми бөліктері бір-бірімен тығыз байланысты. Бұл байланыс эмоциялардың қозғалысқа әсер етуіне және керісінше, қозғалыстардың эмоционалдық күйге ықпал етуіне мүмкіндік береді. Сондай ақ, көптеген ғалымдар енжар қозғалыс белсенділігі мен шамадан тыс қозғалыстың балаға жағымсыз әсерін де атап өтеді.

Музыка мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеуде ерекше әрі тиімді құрал. Балалар музыка арқылы өзінің сыртқы әлемге деген қарым қатынасын көрсете алады. Ал, сыртқы әлемге әсер ол біздің эмоцияларымыз. Осылайша балалардың эмоционалды саласын тұрақтандыруда логоритмика тиімді құрал болып шығады. Музыка-мектеп жасына дейінгі балалардың балабақшада танысатын ең алғашқы танысатын өнер түрі. Ол балардың қызығушылығын тудырады, назарын аударады, жағымды сезім мен әсер қалыптастырады, эстетикалық эмоция тудырып оны дамытады [4]. В.М. Вахтеровтың айтуынша жағымды музыка тыңдау кезінде адамның тынысы тереңдей түседі, ал үйлесімді дыбыс қан айналымының пульсациясын баялатады. Осылайша балада эмоционалды тұрақтылық пен шыдамдылық дамиды. Балада ритмикалық қозғалыс өз кезегінде оның координациясының нақтылығына, бұлшықеттерінің дамуы мен қатаюына, қан айналымының жақсаруына, тыныс алу жолдарының ашылуына және жалпы физикалық күшінің артуына көмек береді. Бұл баланың толық дамуына қажетті заттардың түзілуіне себеп болады.Музыкалық-ритмикалық сабақтар есту-қимыл байланыстарын дамыту үшін кең мүмкіндіктерге ие, өйткені олардың мазмұны тек ауызша ғана емес, сонымен қатар жас ерекшеліктері үшін де маңыздымузыкалық сүйемелдеумен қамтамасыз етілген қозғалыстар мен әрекеттерді эмоционалды реттейді. Музыкамен берілген ритммен қарқын баланың эмоционалды қосылуы алдымен қозғалыстардың жалпы дұрыстығына қол жеткізуге, оларды автоматтандыруға, содан кейін кинестетикалық және кинетикалық бақылау туралы хабардар болуға мүмкіндік береді. Музыкалық-ритмикалық сабақтардың мазмұнына еліктеу, үлгі бойынша және графикалық схемалар бойынша қозғалыстар мен әрекеттерді қосу визуалды-моторлық үйлестіру жүйесін пысықтауға мүмкіндік береді.

Балалардың эмоционалды тұрақтылығына әсер ететін сабақтың әдістемесі

Логоритмикалық әсердің мақсаты - сөзбен және музыкамен үйлесетін қозғалтқыш саласының эмоционалды тұрақсыздығы бар, басқа да біріншілік бұзылыстары бар балаларды дамыту, тәрбиелеу және түзету арқылы бұзылыстарын жеңу және сайып келгенде-сыртқы орта жағдайларына бейімделу.Қозғалыс мұнда бала мен оның айналасындағы әлем арасындағы өзара әрекеттесудің негізгі құралы ретінде әрекет етеді.И.М. Сеченовтың айтуынша мидағыпроприоцивті импультар және бұлшықет басқа сезімдерді жоғарлатумен ғана шектелмей оларды бір жүйеге келтіреді, сенсорлық таным мен қозғалыс арасында ажырамас байланыс бар.Логоритмика балалардың эмоционалды тәжірибесін байытуға және олардың жеке дамуындағы кемшіліктерді айтарлықтай азайтуға немесе тіпті толығымен жоюға мүмкіндік береді. Мектепке дейінгі жас – балалардың эмоционалды дамуы бойынша педагогикалық жұмысты ұйымдастырудың қолайлы кезеңі. Сабақтың міндеті-эмоцияларды басу және жою емес, оларды дұрыс бағыттау. Балаларды ерекше эмоционалды әріптермен арнайы таныстыру, өз сезімдері мен тәжірибелерін білдіру үшін эмоциялар тілін қолдануға үйрету және басқа адамдардың жағдайын жақсы түсіну, әртүрлі көңіл-күйдің себептерін талдау маңызды. Логоритмикада балалармен жұмыс істеудің екі негізгі бағыты бар:

Біріншісі вербальді емес процестердің дамуын қарастырады:

- жалпы моториканы, қозғалыстарды үйлестіруді жетілдіру,

- кеңістіктегі бағдарлар;
- бұлшықет тонусын реттеу;
- музыкалық қарқын мен ритақ сезімін дамыту,
- әншілік қабілеттері;
- зейін мен есте сақтаудың барлық түрлерін белсендіру,
- эмоционалды саланы дамыту,
- ауызша емес қарым-қатынас құралдарының экспрессивтілігін, өзін-өзі жайлы сезінуді дамыту.

Екіншісі вербальді қабілеттерді дамытуды қарастырады: мұнда балалардың эмоциянылды жай күйі дұрыс құралған сөйлеу әркетімен жеткізіледі. Оған: дұрыс тыныс алу, интонациялық және тептік ырғақтылықтың дұрыстығы, сөйлеу мен қимылдың үйлесімдігі, таза дыбыстардың шығуы т.б.

Балаларды эмоционалды күйін басқаруға үйрету.

Психиканың эмоционалды-жеке саласын дамыту және түзету.

- бет қимылдарын дамытуға арналған жаттығулар;

- ым-ишара мен мимиканың көмегімен адамның эмоционалдық күйлерін анықтауға және беруге арналған ойындар;

- мәнерлі қимылдарды оқыту ойындары;

- әр түрлі қимылдарды тануға, қимылдың мәнерлілігін дамытуға арналған зерттеулер;

- позаларды, жүрістерді және басқа экспрессивті қозғалыстарды зерттеу бойынша зерттеулер;

- қызығушылықты, зейінді, таңдануды, қуанышты, ләззатты, қайғыны, жеккөрушілікті, жиіркенішті, ашулануды, қорқынышты, кінәні, ұятты білдіру қабілетін дамытуға арналған ойындар;

– жеке қасиеттерді-теріс және позитивті білдіруге және салыстыруға арналған зерттеулер мен ойындар;

-коммуникативтік дағдыларды дамыту, балалардың қарым - қатынасын түзету бойынша сюжеттік-рөлдік ойындар; - автотренинг (өлеңдерді, табиғат дыбыстарын, релаксациялық музыканы пайдалана отырып).

Психогимнастикалық жаттығулар (этюдтер), олардың негізгі мақсаты – эмоционалды саланы басқару дағдыларын игеру: балаларда өздерінің және басқалардың эмоцияларын түсіну, білу, оларды дұрыс білдіру, толыққанды сезіну қабілеттерін дамыту[5].

Ритмикалық билер мен ойындар баланың өзін еркін сезінуіне мүмкіндік береді. Сабақ ең алдымен балалардың қуанышты сезімдерімен басталуы тиіс. Себебі сабақ 1% жаттығуларды механикалық түрде, ал 99% эмоционалды көңіл күйге ерік беріп орындалуы тиіс. Біз нені және қалай істейтініміз соншалықты маңызды емес, ең бастысы-қандай көңіл-күйде". (М.С. Норбеков.)Сабақтардың мұндай құрылысы тұрақты назар аударуға және бүкіл сабақ барысында қызығушылықты сақтауға мүмкіндік береді.Логоритмикалық сабақтардың сюжеттік-тақырыптық ұйымдастырылуы және материалды ұсынудағы әртүрлілік балалардың жағымды эмоционалды жағдайын, қызығушылығы мен назарын сақтауға көмектеседі, демек білімді игеруде жақсы нәтиже береді. Сондай ақ тапсырмалар барлық анализатор жүйелерін жұмысқа қосуға бағытталған. Алынған дағдыларға сүйене отырып, балалар өзін-өзі көрсету және өзін-өзі жүзеге асыру қабілетіне ие болады.

Қорытынды. Ойымызды тұжырымдай келе қазіргі таңда мектеп жасына дейінгі балаларға әсер ететін сыртқы жағымсыз тітіркендіргіштер олардың эмоционалды тұрақсыздығына бейімділігін арттыруды. Сәйкесінші бұл арнайы педагогикалық араласуларды талап етеді. Балалардық эмоционалды жай күйлеріне тікелей әсер етуші құрал қимыл қозғалыс, оның ішінде музыкалық ритіммен сүйемелдейтін логоритмика. Осылайша, мазмұны, музыкалық қызмет түрлері бойынша әр түрлі логоритмикалық сабақтар, оларды басқа әрекеттермен ұштастыра отырып, эмоционалды-еріктік саланы, қозғалыстардың анықтығы мен үйлестірілуін

жетілдіреді. Баланың сабақта алған қуаныш сезімі эмоционалдық тұрақсыздықты жоюдағы сәттілікті күшейтеді және эмоционалдық тұрақтылықты дамытады.

Әдебеттер

1. Эмоционально-личностная сфера детей дошкольного возраста **elar.uspu.ru**
2. Сафронова. — Текст : непосредственный // Молодой ученый. — 2017. — № 47 (181). — С. Т.1. 135-137. — URL: https://moluch.ru/archive/181/46635/ (дата обращения: 08.03.2025).
3. Бехтерев В.М.Значение музыки в эстетическом воспитании ребенка с первых дней его детства, Москва,1916.
4. Смирнова М.В. Развитие эмоциональнойсферы детей-логопатов средствами логоритмики, Северск, 2018.
5. ХрипченкоН.Н.,МихайловаН.В.Рольритмическойгимнастикивснятииэмоционального напряжения у детей старшего дошкольного возраста /Психология.Историко-критические обзоры и современные исследования. 2019 Т. 8 № 2А. С. 197-204.

FEATURES OF THE USE OF DIFFERENTIATED TASKS IN TEACHING OXYGEN CONTAINING ORGANIC COMPOUNDS

Usmantaev A.Sh – student of 1504-11A group
Scientific supervisor: Baimakhanova G.M.- c.c.s., , associate professor
[1] South Kazakhstan Pedagogical University named after Uzbekali Zhanibekov

Түйін

Бүгінгі таңда мұғалімдердің алдында әр оқушы оқуда биіктерге жете алатын орта құру міндеті тұр. Мұғалімдер үшін білім беру процесінде әр түрлі талаптарға қарамастан, оқушыларға жайлылық аймағынан шығуға көмектесу үлкен жауапкершілік болып табылады. Бұл мақалада біз оттегі бар органикалық қосылыстарды оқытуда сараланған тапсырмаларды қолдану ерекшеліктерін қарастырдық. Мақалада мысалдар келтірілген және сабақ кезінде сараланған тапсырмаларды қалай қолдануға болатындығы туралы анықтамалар берілген. Бүгінгі таңда мұғалімдердің алдында әр оқушы оқуда биіктерге жете алатын орта құру міндеті тұр. Мұғалімдер үшін білім беру процесінде әр түрлі талаптарға қарамастан, оқушыларға жайлылық аймағынан шығуға көмектесу үлкен жауапкершілік болып табылады. Бұл мақалада біз оттегі бар органикалық қосылыстарды оқытуда сараланған тапсырмаларды қолдану ерекшеліктерін қарастырдық. Мақалада мысалдар келтірілген және сабақ кезінде сараланған тапсырмаларды қалай қолдануға болатындығы туралы анықтамалар берілген.

Резюме

На сегодняшный день передь учителями стоит задача, создать среду, в каторой каждый ученик может достичь высот в обучении. Для учителей, помочь ученткам выйти за пределы зоны своего комфорта, несмотря на разлычные требования в процессе образования, что является большой ответственностью. На данной статье мы расмотрели особеннности применения дифференцированных задач в обучении кислородосодержащих органических соединений. А статье привидены примеры и даны определинния как можно использовать дефференцированные задачи во время уроков.

Introduction

Today’s classrooms became a mixture of various types of learners like SEN students, active and passive learners, second language learners and others. Because of such an unconventional classrooms teachers faces with daunting task, to organize lessons on such ways which aims to all type of learners to understand lessons and do tasks effectively. So, for that type of problem differentiated method of teaching could be the best solution. In differentiated tasks we use exercises of various levels (basic, medium, advanced), such methods as game-based tasks, problem based learning, collaborative learning and laboratory works. The use of such effective tasks and methods is particularly relevant in

studies, also in chemistry courses/1/. The oxygen containing organic compounds is one of complicated chemistry courses. As topic it includes complex theoretical aspect which requires an understanding of physical and chemical properties, reaction mechanisms and structural features. A differentiated tasks help to adapt the educational material to abilities, motivation and interests of learners. Using exercises and tasks of various levels of difficulty aims develop analytical and critical thinking skills with research skills. Also, using differentiated types of activities within active and passive study methods aims to develop practical skills and using game-based learning helps to strengthen gained knowledge and experiences.

The course of oxygen organic compounds contains such components like alcohols, ketones, esters, aldehydes, phenols, sugars, peroxides and other complicated structured compounds. So, for learning several properties and structural features we can use laboratory experiments. This will help learners to gain visual experience and information about the compounds.

Oxygen-containing organic compounds

Oxygen organic compounds are broad class of organic chemical compounds which contains carbon (C), hydrogen (H) and oxygen (O). These components plays critical role in biological processes, daily life needs, industry, medicine and agriculture. Oxygen organic compounds have several categories. Here is some examples of them:

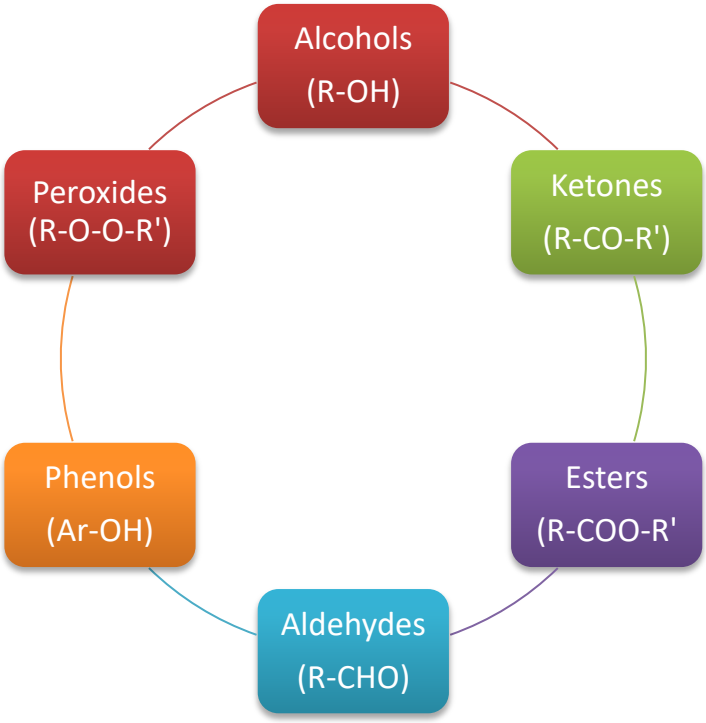

Differentiated Learning in Oxygen Organic Compounds

Differentiated learning mostly based on the task of helping to the students which have various cognitive abilities, levels of prior knowledge and learning paces. In chemistry differentiation aims to meet needs of diverse learners and ensures deeper understanding of complex structures of oxygen containing compounds. There three main strategies of differentiated learning methods/2/:

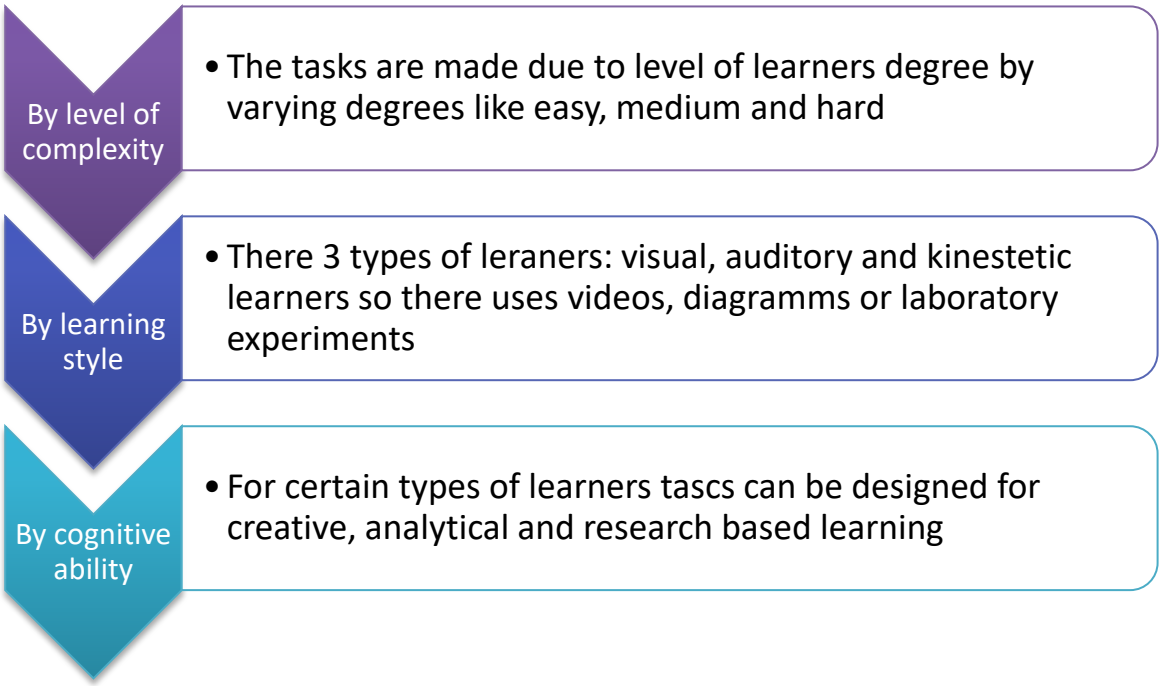

Examples of Differentiated Tasks in Studying Oxygen-Containing Organic Compounds

Due to the main categories of differentiated we can give several examples and use 3various methods and tasks by meeting special needs of learner/2/.

1. If we use exercises by their level of complexity, we can use game based learning method with making students work with group or on pairs. For example: Game "Tree rings" where students compare properties of three different compounds like ketones, esters and alcohols and also find common property of them. This task can be classified as medium level task where learners use "Venn Diagram".

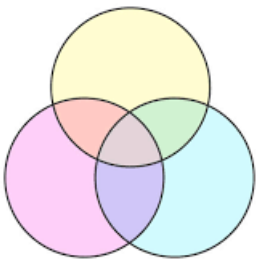

2. Based on students learning style for all three types of learners we can use a laboratory experiment. For example: Task to conduct experiment where ethanol oxidized with $NaPO_4$ and observe its color change. While students who prefer hand-on learning do the experiment others can observe and listen the changes and explanations of work.
3. For the learners who were divided by their cognitive abilities we can use group project task. Example: Make an advertisement poster for new perfume using esters, explain which compounds creates specific scents. During this group work analytical thinkers analyses ester compounds properties with research oriented students. At the end creative thinkers makes poster due to the results of research. With that there will be created well balanced strong team which helps each other to study and learn effectively.

During the teaching process teachers can combine the students of each category to groups or the tasks of each category for individual tasks. By using differentiated tasks on their proper places teachers can aim the learners to achieve remarkable heights in study.

Conclusion

To sum up, we can tell that the differentiated learning methods can be useful during all type lessons. Because this method adjusts every task and exercise due to the need of learner. With the help of this method teachers can effectively prepare for their lessons, they can make and task for every student and learner and give them high quality education. By separating activities into various levels educators can accommodate diverse student needs, ensuring all learners despite their level of knowledge. Those methods help learners to understand complex structures of complex chemical compounds easily and effectively. During the differentiated classes students can achieve personalized learning, increased motivation and skill developments. That is why using differentiated tasks during teaching process is highly recommended.

Literatures:

1. Brodie.P., & Irving, K. (2007). Assessment in work-based learning: Investigating a pedagogical approach to enhance student learning. Assessment & Evaluation in Higher Education, 32(1), 11-19
2. Clark, D. (2008). Visual, auditory, and kinesthetic learning style (VAK). Retrieved December 7, 2010, from http://www.nwlink.com/~donclark/hrd/styles/vakt.html
3. Bespalko.V.P "Components of Pedagogical Technology"

ӘОЖ 376(072)

ФОНЕТИКА - ФОНЕМАТИКАЛЫҚ СӨЙЛЕУ ТІЛІ ДАМЫМАЙ ҚАЛҒАН БАЛАЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУІНІҢ ИНТОНАЦИЯЛЫҚ ЖАҒЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.

Сапар А. Б. - 1901-11 тобының студенті,
Сапар Ш.Б - 1901-11 тобының студенті
Ғылыми жетекші: **Калыбекова С.К.**- аға оқытушы
Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті,
Шымкент

Резюме

Интонация является важным аспектом речевой коммуникации, который играет ключевую роль в передаче эмоций, смыслов и структурировании высказываний.

У дошкольников с фонетико-фонематическим недоразвитием речи наблюдаются определенные трудности в интонационном оформлении высказываний, что может негативно сказываться на их общении и социальном взаимодействии. Решение этой задачи невозможно без специальной работы над интонацией речи. Дошкольный возраст является сензитивным периодом развития речи детей.

Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу қабілеті бұзылуының кең таралуы, бұл бұзылуларды жеңудегі қиындықтар мамандардың да, ата-аналардың да назарын аударуға лайық.

Сөйлеу патологиясы бар балаларда дыбыс шығару ақауларымен және сөздің лексикалық-грамматикалық жағының бұзылуларымен қатар сөйлеуді ресімдеудің интонациялық құралдарын пайдалануда мүмкіндіктердің жеткіліксіздігі байқалады. [1]

Интонация эмоцияларды, мағыналарды беруде және пікірлерді құрылымдауда шешуші рөл атқаратын сөйлеу коммуникациясының маңызды аспектісі болып табылады. Сөйлеудің фонетикалық-фонематикалық дамымауы бар мектеп жасына дейінгі балаларда сөйлеуді интонациялық ресімдеуде белгілі бір қиындықтар байқалады, бұл олардың қарым-қатынасы мен әлеуметтік өзара іс-қимылына теріс әсер етуі мүмкін.[2]

Қазіргі уақытта фонетика-фонематикалық сөйлеу тілі дамымай қалған балалардың дыбыс шығару, фонематикалық қабылдау, дыбыстық талдау және синтездеу ерекшеліктері жеткілікті түрде жақсы зерделенген.

Көптеген көрнекті ғалымдар бұл мәселемен айналысқан: Каше Г.А., Хватцев М.Е., Левина Р.Е., Филичева Т.Б., Туманова Т.В. және т.б.

Алайда, интонациялық жағының меңгеру процесі мұқият зерттелмеген. Осыған байланысты фонетикалық-фонематикалық дамымаған балаларда интонациялық мүмкіндіктерді қалыптастыру мәселесіне қызығушылық артады, өйткені интонация қарым-қатынас процесінде, атап айтқанда өз серіктесін барабар қабылдау мен түсінуде маңызды рөл атқарады. [4]

Мектепке дейінгі жастағы фонетикалық-фонематикалық дамымаған балалардың интонациялық мәнерлілігінің жеткіліксіздігі берілетін ақпараттың сапасына әсер етіп, сол арқылы балалардың коммуникативтік мүмкіндіктерін шектеуі мүмкін. [5]

Балалардың сөйлеу әрекетіне зерттеулер жүргізілді. Эксперименттік топты фонетикалық-фонематикалық жетілмеген мектеп жасына дейінгі 10 бала құрады.

Зерттеудің мақсаты - фонетикалық-фонематикалық дамымаған балалардың сөйлеуінің интонациялық-мәнерлі жағының ерекшеліктерін анықтау.

Мақсатқа сәйкес мынадай міндеттер қойылды:

1. Зерттеу мәселесі бойынша әдебиеттерді зерделеу.

2. Зерттеу әдістемесін қалыптастыру.

3.Мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеуінің интонациялық жағының ерекшеліктерін анықтау.

4.Интонациялық мәнерлілікті қалыптастыру бойынша логопедтік жұмыстың анықтау.

Экспериментті жүзеге асыру үшін үш кезеңде іске асырылған диагностикалық әдістеме қалыптастырылды, оның негізінде М.Е.Хватцев, Г.В.Чиркина, Г.А.Каше, Т.Б.Филичева, Р.И.Лалаева, Л.А.Копачевскаяның еңбектері жатыр және басқа да авторлар.

I кезең - мимикалық және артикуляциялық бұлшық еттердің жай-күйін зерттеу.

II кезең - дыбыс шығаруды, фонематикалық қабылдауды және фонематикалық талдауды зерттеу.

III кезең - сөйлеудің интонациялық-көрнекі жағын зерттеу.

Айқындаушы эксперименттің деректерін талдағаннан кейін мынадай нәтижелер алынды.

I кезеңді зерттеу нәтижелері эксперименттік топтағы балалардың басым көпшілігінің мимикалық және артикуляциялық бұлшық еттерінің жай-күйі жас нормасының төменгі шегіне сәйкес келетінін көрсетті.

II кезеңді зерттеу нәтижелері бойынша - дыбыс шығару, фонематикалық қабылдау және фонематикалық талдау мынадай қорытындылар жасалды:

• дыбыс шығарудың бұзылуы полиморфты сипатта болады;

• фонематикалық қабылдау деңгейі жеткілікті қалыптаспаған;

• сөз құрамының фонематикалық талдауға дайындығы жоқ.

III кезеңді зерттеу нәтижелері - сөйлеудің интонациялық жағы, интонация компоненттеріне сәйкес ұсынылған.

Сөз тіркестерінің мелодикалық суреттерін қабылдау және шығаруды зерттеу нәтижелері.

Сөз тіркестерінің мелодикалық суреттерін қабылдау кезінде мектеп жасына дейінгі балалар интонацияның барлық үш түрін тануда дәлсіздіктерге жол берді. Әңгімелеу интонациясын тануға балалар сұрақ және леп интонацияларын тануға қарағанда анағұрлым жоғары нәтижелер көрсетті.

Өз кезегінде, сұрақ интонациясы балалар үшін леп интонациясынан да нашар танылды.

Сынақ жүргізілетін балалардың 75% -ы эксперименттен кейін әртүрлі интонациямен сөйлемдерді жаңғыртуға қол жеткізді. Интонациялық құрылымдарды өздігінен жаңғырту тапсырмасы барлық сыналушыларда қателіктер тудырды. Көптеген қателіктердің болуы есту қабілетін әртүрлі интонация түрлерімен қабылдаудың және оларды өз сөзінде айту дағдысының жеткіліксіз қалыптасқанын көрсетеді.

Логикалық екпінді қабылдау және жаңғыртуды зерттеу нәтижелері.

Сыналушылардың 68% -ында логикалық екпінді қабылдауда қателіктер байқалған. Балалар тапсырманы ішінара орындады: екі сөйлемнің дыбысталуындағы айырмашылықты сезіне отырып, оны таба алмады. Әсіресе, логикалық екпіннің мағыналық мазмұнын анықтау балаларда үлкен қиындықтар туғызды.

Логикалық екпінді жаңғырту тапсырмасы қателер санының ұлғаю үрдісін анықтады. Нәтиженің нашарлауын есту қабілеті мен жадының жетілмегендігінен басқа, балаларға олардың интонациялық реңктерін ескере отырып, сөйлемдер шығару процесінің өзі қиын болуымен түсіндіруге болады.

Ауызша екпінді қоюда зерттеу нәтижелері қате ауызша екпінді қоюдың негізгі түрлерін бөліп көрсетуге мүмкіндік берді:

1. Екпінді ерікті пайдалану;

2. Сөздерде екпіннің жеткіліксіз көрінуі;

Ырғақты қабылдау мен жаңғыртуды зерттеу нәтижелері мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеу жоспарларында қарапайым және күрделі ырғақтық сериялларды қабылдау мен жаңғыртуда бұзушылықтар бар деген қорытынды жасауға мүмкіндік береді.

Тілдің қарқынды-ырғақтық ұйымдастырылуын зерттеу нәтижелері сыналушылардың көпшілігіне сөйлеудің қалыпты қарқыны тән екенін көрсетті. Жылдам немесе баяулау жағына қарай бар ауытқулар айқын немесе өрескел алмайды. Сөйлеу қарқынын өзгерту тапсырмасы да мектепке дейінгі балалардың көпшілігіне қолжетімді болды.

Тембрдің ерекшеліктері мен дауыстың эмоциялық түсін зерттеу нәтижелері балалардың өздерінің дауыс қабілеттерін нашар меңгергенін, сондай-ақ дауыстың бір тонынан екінші тонына ауысу қиындықтарын сезінетінін көрсетті.

Зерттеуді қорытындылай келе, біз мынадай қорытындылар жасадық:

1. Сөйлеудің интонациялық жағын диагностикалық тексеру әдістемесі мимикалық, артикуляциялық бұлшық ет жағдайында жеткіліксіздікті анықтауға мүмкіндік берді; дыбыс шығару, фонематикалық қабылдау және талдау; фонетикалық-фонематикалық дамымаған балаларда интонацияның негізгі компоненттерін қабылдауда және жаңғыртуда.

2. Шектеулі интонациялық мүмкіндіктер бірқатар ерекшеліктермен сипатталады:

• сөз тіркестерінің мелодикалық суреттерін анық емес қабылдаумен және жаңғыртумен;

• логикалық екпінді қабылдаудың және жаңғыртудың қиындықтары;

• ырғақтық және слогоритмикалық құрылымдарды қабылдаудың және жаңғыртудың қиындықтары;

• сөзді дұрыс қолданбау;

• дауыс беру мүмкіндігі шектеулі.

•сөйлеудің қарқынды-ырғақтық ұйымдастырылуының кейбір өзгерістері;

3. Жеткіліксіз мәнерлілік, эмоционалды мазмұнның болмауы берілетін ақпараттың сапасына әсер етеді, оның мағынасын өзгертеді және сол арқылы фонетикалық-фонематикалық дамымаған балалардың коммуникативтік мүмкіндіктерін шектейді.

4.Сөйлеудің фонетикалық-фонематикалық дамымаған балалары сөйлеудің интонациялық жағын дамыту бойынша арнайы сабақтарды қажет етеді.

Осылайша, мектеп жасына дейінгі ересек балалардың сөйлеудің интонациялық-көрнекі жағының ерекшеліктері бар деп айтуға болады.

Сондықтан фонетикалық-фонематикалық дамымай қалған мектеп жасына дейінгі балалардың интонациялық сипаттамаларын қалыптастыру жөніндегі жұмыс балабақшадағы барлық тәрбие-білім беру процесін қамтуы және фонетикалық-фонематикалық дамымай қалуды жеңу жөніндегі логопедтік жұмыс жүйесіне енгізілуі тиіс.

Айқындаушы эксперименттің деректеріне сүйене отырып, фонетикалық-фонематикалық дамымаған мектеп жасына дейінгі балалардың сөйлеуінің интонациялық-мәнерлі жақтарын дамыту бойынша логопедтік жұмыстың бағыттарын ұсынамыз:

1.Мектеп жасына дейінгі балалардың өз ауызша сөйлеуіне және айналасындағылардың сөйлеуіне, сөйлеу процесіне көңіл бөлу мен қызығушылығын дамыту.

2.Сөйлеудің мәнерлілігінің интонациялық құралдары туралы түсініктерді қалыптастыру:

• дауыс биіктігі;

• қарқын;

• сөйлеу дауысы;

• логикалық екпін;

• қимылдар, мимика (сөйлеу сөзін рәсімдеудің тілдік емес құралдары ретінде).

3. Түрлі интонация түрлерімен танысу:

• баяндау;

• сұрақ қою;

• леп.

Сондай-ақ дыбыстық құралдармен оларды білдіру және белгілеу, оларды импрессивті сөйлеуде ажырату тәсілдерімен танысу.

4. Сөйлеу тілінің үш негізгі интонация түріне сәйкес кейіннен оларды саралаумен интонациялық ресімдеу дағдысын экспрессивті тілде қалыптастыру.

5. Интонациялық орталықтың сөз тіркестерінде, сөйлемдер ішіндегі орнын ажырата және өзгерте білуге үйрету.

6. Интонациялық сипаттамаларды жақсы меңгеру үшін дауыстың сапалық сипаттамаларын: биіктігін, күшін, әуендерін дамыту.

7. Қарым-қатынас жағдайын ескере отырып, өз дауысын басқара білуді қалыптастыру.

8. Өз сөзінің қарқынды-ырғақтық ұйымдастырылуына бақылау жасау.

Алынған нәтижелерге сәйкес, эксперименттік топтың мектепке дейінгі тәрбиеленушілерінде есту қабілетінің жетіспеушілігі, есту жадының жеткіліксіздігі, дауыс мүмкіндігінің шектеулі болуы байқалады деген қорытынды жасауға болады. Балалар дауысын биіктігі мен күші бойынша өзгертуге тырысу кезінде қиындықтарға ұшырайды, айналасындағылардың сөздерін қабылдау кезінде оның әртүрлі реңктерін сезінбейді және соның салдарынан өз сөздерін фонетикалық ресімдеудің барлық нәзік жерлерін дәл айта алмайды, сөйлеу сөздерін дұрыс интонациялық ресімдеуде қиындықтарға ұшырайды.

Осылайша, зерттеуде фонетика-фонематикалық сөйлеу тілі дамымай қалған балаларда дыбыс шығару, фонематикалық қабылдау, дыбыстық талдау және сөйлеудің интонациялық жағының бұзылуларының үйлесімі бар екені анықталды. Бұл сөйлеудің фонетикалық-фонематикалық жеткіліксіз дамуын жою жөніндегі түзету жұмысы жүйесіне интонациялық іскерлік пен дағдыларды қалыптастыру жөніндегі бөлім енгізілуі тиіс деп пайымдауға негіз береді. [2]

Фонематикалық қабылдауды дамытумен, тілдік талдау және синтез дағдыларын қалыптастырумен қатар, логопедтік әсер балалардың есту қабілетін, есту жадын, дыбыстық мүмкіндіктерін дамытуға, айналасындағылардың сөздерінде дыбыс реңктерін есту және өз сөздерінде мәнерліліктің интонациялық құралдарын пайдалану дағдыларын тәрбиелеуге бағытталуы тиіс. [4]

Оқыту эксперименті әдістемесінің ғылыми-теориялық негіздемесі жалпыдактикалық қағидаттарға сүйену болып табылады, олардың ішінде жетекші: оқытудың ғылыми, жүйелілігі және дәйектілігі; материалдың қолжетімділігі және жас ерекшеліктерін есепке алу; саналылық, белсенділік, дербестік; жеке ерекшеліктерді есепке алу.

Жүйелік тәсіл қағидатына сүйену сөйлеу бұзылуларын синдром ретінде қарастыруға мүмкіндік берді, оның құрылымында сөйлеу және сөйлеу симптомдары арасындағы күрделі байланыстарды бөліп көрсетуге болады. Сөйлеуді түзетумен қатар, логопедтік әсер дауыс функциясын дамытуға, артикуляциялық бұлшық еттерде патологиялық белгілердің пайда болуын төмендетуге, моторлы функцияларының қалыптасу кемшіліктерін жоюға, ойлау қызметін, есте сақтауды, қабылдауды дамытуға бағытталды.

Әдебиеттер

1.Алмазова Е.С. О возрастных особенностях голоса у дошкольников, школьников и молодежи. – М.: Сфера, 2013. – 189 с.

2.Архипова Е. Ф. Коррекционно-логопедическая работа по преодолению стертой дизартрии у детей. - М.: АСТ: Астрель, 2018. - 254с

3.Гвоздев А.Н. Вопросы изучения детской речи. – 4-е изд., перераб.-М. Детство-Пресс, 2017, 472 с.

4.Жинкин Н.И. Речь как проводник информации. — М., 2012.

5.Левина Р.Е. Нарушения речи у детей дошкольного возраста. – М.: Наука, 2014. – 219 с.

UDC 81'23

EXPLORING LINGUISTIC AND CULTURAL INTERPLAY IN FOREIGN LANGUAGE STUDY AND LITERARY TRANSLATION

Supervisor: PhD **Makhanova Zh.K.**
O. Zhanibekov University
Lesbek Aruzhan, 4th year student, specialty 6B02301 – “Translation studies”

Түйін

Бұл мақалада шет тілін мәдени контекст арқылы оқыту шет тілін оқыту әдістемесінің эволюциясына байланысты лингвомәдени көзқарастың негізі болып табылады деген алғышарт қарастырылады. Лингвомәдениет әдісі шетел тілін оқытудың заманауи талаптарына сәйкес келеді, болашақ мамандарға мәдени білімді тілдік және коммуникативті құзыреттіліктермен біріктіруге мүмкіндік береді. Тілдік және мәдени өзара әрекеттестік тұжырымдамасы қазіргі білім беру жүйесіне белсенді түрде біріктірілген. Бұл мақала шет тілін оқытудағы лингвомәдени тәсілдің маңыздылығын және сәйкесінше лингвомәдени құзыреттіліктерді дамытудың құндылығын қарастырады.

Резюме

В данной статье рассматривается, что обучение иностранному языку через культуру иностранного языка является основой лингвистической направленности в связи с изменениями в способах обучения иностранным языкам. Лингвистический подход соответствует современным требованиям к образованию в области иностранных языков и позволяет будущим специалистам объединять культурное понимание с языковыми и коммуникативными навыками. Взаимосвязь между языком и культурой активно включена в современную образовательную систему. В этой статье рассматривается актуальность культурологического подхода в образовании в области иностранных языков и необходимость соответствующего развития культурных компетенций.

Mastering a foreign language primarily involves familiarizing students with an alternative society and acquiring new socio-cultural knowledge. The need for people who can help to facilitate intercultural communication increases as foreign languages become more and more important in modern society, hence students need to acquire both linguistic and cognitive awareness.

The main learning goals of the English language course consist in students acquiring thorough background knowledge about the locations where the language is spoken, so enabled by interaction with regional resources, literature, and the history of world civilization. The approach for introducing foreign languages into foreign language culture inside the main educational system is still under development. Often, the realization of the need to include foreign language culture into foreign language education shows itself as the inclusion of isolated regional information inside English courses or in other subjects like history and literature, so producing a fractured knowledge of the cultural background.

Currently, there is a deficiency of established approaches that immerse the student in the foreign language's worldview. Consequently, when acquiring a foreign language, learners invariably encounter cultural challenges, which subsequently influence motivation and the overall quality of

education. Experts acknowledge the significance of foreign language instruction as an integral aspect of culture, perceiving an inseparable connection between language and culture as evidenced in practice. We believe that effective intercultural communication depends on a thorough awareness of foreign language sociocultural reality in students, which the cultural approach to language learning mostly aims to develop by means of cultural materials rather than lexical skills.

Employing a cultural approach in foreign language instruction effectively addresses the challenges of developing the cognitive awareness of the secondary linguistic identity. This suggests the need of building a methodological basis for foreign language education based on a cultural approach with pragmatic implementation as such application improves students's communicative and cultural competency. This kind of exercise should be designed such that learning a foreign language is seen as a study by pupils inside the cultural sphere, emulating particular representative sections of national culture.

The primary advantage of a well-educated individual is a comprehensive cultural understanding and universal ideals. "Comprehending the values of a national culture distinct from our own presents a singular opportunity to enhance our spiritual realm, broadening not only our perspectives but also the limits of our worldview and perception of the world" [2, p. 752].

Knowing the cultural background of the nation in which we research including its economic and cultural framework, history, customs, and values helps one to better appreciate the values of a national culture different from our own. Learning a foreign language helps someone to understand the customs, history, culture, and realities of the particular country while developing respect for the relevance of their own language and culture in relation to the foreign setting.

Some families now have the opportunity to go abroad, while children participate in communication initiatives and online correspondence with friends from all over. Dealing with people from numerous countries means knowledge sharing.

Consequently, effective communication necessitates comprehension, rather than merely vocabulary and grammar. English courses, along with the historical context of your nation and linguistic identity, are included for study. This knowledge helps you to present facts on your own culture and show that you respect the history and culture of your friends who speak other languages.

The ultimate goal of learning a language is to increase communicative competence, which involves not only the ability to communicate, but also the ability to communicate with a variety of media: print, audio and multimedia, as well as critical thinking and creativity. Therefore, we denote a particular arrangement of training and cognitive activities for students that would augment and accelerate knowledge acquisition, stimulate the assimilation process, instruct students in autonomous interaction with educational materials and information, and cultivate the development of their information and communication skills.

The chosen methodology involves collaborative instruction, prioritizes problem-solving, and most truly reflects the core principles of a student-centered approach. The integration of innovative information technology improves and diversifies the educational experience.

While expanding the educational framework, exhibiting considerable motivating potential, and endorsing the principles of personalized training. Following analyzing the prior described hands-on activities, we find that using the project approach in English teaching exposes students in different cultural and linguistic settings, therefore involving them in real study.

The learners receive the opportunity to successfully interact with participants from different backgrounds during the course of the project, therefore attaining their communicating aims and satisfying their opponents' requirements. Given that electronic communications undeniably dominate contemporary intercultural engagement, it was determined to utilize online communication as the concluding phase of the project. English courses' application of the multicultural create technique, included into the curriculum, showed that students: - achieve outstanding results in foreign languages. Purchase has chances to use the knowledge acquired in classes; understand the need of multidisciplinary links.

The field of linguistic experts says that a love of national culture should be accompanied by and promote a polite respect for other backgrounds. A dialogue of civilizations is only feasible on this foundation. Is there an individual who would remain unimpressed by antiquity, validated and authenticated by numerous magnificent monuments? The past perpetually influences us, and all that we embody and possess originates from it. We are its manifestation, and we exist enveloped inside it. Failure to comprehend this and to acknowledge the past equates to a lack of understanding of the present. [3, p. 176].

The cultural approach to foreign language instruction outlined in this article dictates all elements of the methodological framework. The objective of foreign language instruction is to cultivate a specialist capable of effectively engaging in intercultural communication by developing the attributes of a second linguistic identity in an individual. The incorporation of cultural orientation in foreign language instruction enables educators to elucidate the cultural phenomena of their nation via the lens of foreign cultures, which is essential for shaping a specialist's worldview.

Literature

1. Kobozeva I.M. Linguistic semantics. // M.: Editorial URSS, 2000, – P. 360.
2. Large linguistic and cultural dictionary. // M .: AST – Press book, 2007, – P. 752
3. Bainazarova G.M., Samsitova L.Kh. The concept of concept in linguacultural studies : history of development, structure, classification. // Almaty.: Knowledge, 2014, – P. 176.

ӘОЖ:372.8:741

STEAM (SCIENCE, TECHNOLOGY, ENGINEERING, ART, MATH) БІЛІМ БЕРУ АЯСЫНДА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ МЕҢГЕРТУ

Саймбетова Ж.Т. PhD аға оқытушы,
Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті,
Шымкент, Қазақстан, E-mail: turebekovna@mail.ru
Сыдыков М. У. 1 – курс магистранты,
Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті,
Шымкент, Қазақстан.

Резюме

В данной статье рассматривается значение освоения национальных ценностей через систему образования STEAM (Science, Technology, Engineering, Art, Math). В современном образовательном процессе важным фактором является не только интеграция науки и технологий, но и сохранение и развитие национальной культуры. Методика STEAM не только формирует у учащихся научно-технические знания, но и развивает их творческие способности, предоставляя возможность комплексного обучения, основанного на национальных ценностях.

Summary

This article examines the importance of acquiring national values through the STEAM (Science, Technology, Engineering, Art, Math) education system. In the modern educational process, an essential factor is not only the integration of science and technology but also the preservation and development of national culture. The STEAM methodology not only fosters students' scientific and technical knowledge but also enhances their creative abilities, providing an opportunity for comprehensive learning based on national values.

Қазіргі таңда білім беру жүйесі жаңа әдіс-тәсілдер мен бағыттарды енгізу арқылы оқу үдерісінің сапасын жақсарту мақсатында түрлі мүмкіндіктерді ұсынуда. Осы бағыттар арасында STEAM (ғылым, технология, инженерия, өнер және математика) білім беру моделі білім беру

парадигмасын жаңарту үдерісінде маңызды орын алады. STEAM моделі тек пәндер бойынша теориялық білім беру ғана емес, сонымен қатар, оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, сыни тұрғыдан ойлауға және инновациялық идеяларды іске асыруға бағытталған [1]. Осы орайда, ұлттық құндылықтарды меңгерту мәселесі білім беру жүйесінің маңызды аспектісі болып табылады. Ұлттық құндылықтарды жастарға жеткізу және оларды рухани тұрғыдан тәрбиелеу, мәдени мұраны сақтау мақсатында жаңа білім беру әдістемелерінің негізінде жүзеге асырылуы тиіс . Қазақстанның қазіргі білім беру жүйесінде STEAM моделі мен ұлттық құндылықтарды үйлестіре отырып, білім беру процесін кешенді түрде дамыту маңызды [2].

STEAM білім беру моделінің басты мақсаты — оқушыларды ғылыми және шығармашылық тұрғыдан дамыту, XXI ғасырда қажетті дағдыларды қалыптастыру болып табылады. Сонымен қатар, осы модельдің аясында ұлттық құндылықтарды насихаттау, олардың маңыздылығын түсіндіру, және білім беру үдерісінде интеграциялау қазіргі заман талабына сай жастардың тұлғалық және кәсіби дамуында маңызды рөл атқарады. STEAM білім беру — бұл ғылым (Science), технология (Technology), инженерия (Engineering), өнер (Art) және математика (Math) салаларын интеграциялай отырып, оқушылардың жан-жақты дамуын қамтамасыз ететін жүйелі білім беру әдісі. Бұл модель білім беру жүйесін жаңғыртуда маңызды рөл атқарады, себебі ол оқушылардың тек пәндік білімдермен шектеліп қалмай, оларды шығармашылық, сыни ойлау қабілеттері мен практикалық дағдыларды меңгеруге ынталандырады. STEAM білім берудің негізгі бағыттары және олардың маңызы (1- кестеде) қарастырылады.

Жүйе	***Мақсаты***	***Ерекшеліктері***	***Тимділігі***
Ғылым (Science)	Оқушыларға ғылым саласында терең білім беру, зерттеу және тәжірибе жасау қабілеттерін дамыту.	Табиғи және әлеуметтік ғылымдар арқылы зерттеу әдістері мен эксперименттерін меңгеру.	Оқушылар ғылыми әдіс-тәсілдер мен эксперименттерді қолдану арқылы білімдерін тереңдетеді.
Технология (Technology)	Технологиялық құралдарды пайдалану арқылы шығармашылық ойлауды дамыту, компьютерлік ғылымдар мен жаңа технологияларды қолдану.	Құралдар мен бағдарламалар қолдану арқылы жобалар жасау және техникалық мәселелерді шешу.	Оқушылар технологиялар саласында практикалық дағдыларды игереді.
Инженерлік (Engineering)	Инженерлік ойлау мен жобалау әдістерін меңгерту, мәселені шешу үшін жүйелік ойлауды дамыту.	Жобалау, құрылымдау және түрлі инженерлік міндеттерді шешу арқылы шешім қабылдау дағдыларын дамыту.	Шығармашылық және техникалық шешімдерді табу арқылы нақты жобаларды жүзеге асыруда тәжірибе жинақтайды.
Өнер (Art)	Шығармашылық, өнер және дизайнды қолдану арқылы идеяларды визуализациялау және дамытуды үйрету.	Өнер мен дизайның басқа пәндермен үйлесімін түсініп, практикалық өнер жобаларын жасау.	Шығармашылық қабілеттерді дамыту және инновациялық идеяларды көркем тұрғыда ұсыну дағдыларын игереді.
Математика (Math)	Математикалық дағдыларды дамыту, нақты мәселелерді шешу үшін математиканы	Математика мен статистика әдістерін әртүрлі контекстерде пайдалану,	Оқушылар математикалық логика мен талдау дағдыларын

	қолдану.	математикалық модельдер мен есептер шығару.	пайдаланып нақты мәселелерді тиімді шешуге үйренеді.

1-кесте STEAM білім берудің негізгі бағыттары және олардың маңызы.

Сондай-ақ, білім беру әдісі жаһандық нарықтағы өзгерістер мен инновацияларға бейімделуге, жаңа технологиялар мен ғылым салаларының дамуымен бірге жүріп, оқушыларды болашақ еңбек нарығына дайындауға бағытталған. Оқушылардың бұл жүйеде алған білімдері тек жеке дамуына емес, сондай-ақ олардың әлеуметтік, техникалық және экономикалық мәселелерді шешуде үлес қосуына да ықпал етеді [3]. Осылайша, STEAM білім беру жүйесі әлемдік білім беру саласында кеңінен қолданылып, оқу үдерісін жаңғыртуға және болашақ ұрпақты заманауи дағдылармен қаруландыруға ықпал ететін маңызды құралға айналуда. STEAM пәндерінің интеграциясы және олардың қолдану аясы (2 – кестеде) көруге болады.

STEAM компоненті	**Анықтамасы**	**Қолдану салалары**	**Мысалдар**
Ғылым (Science)	Табиғат құбылыстарын зерттейтін жүйелі білім саласы	Биология, химия, физика, экология	Генетикалық зерттеулер, химиялық синтез, физикалық экспиременменттер жасайды.
Технология (Technology)	Ғылыми білімді практикалық қолдану арқылы жаңа құралдар мен жүйелерді жасау	IT, робототехника, нанотехнология	Жасанды интеллект, смартфондар, кванттық есептеулер жүргізеді.
Инженерия (Engineering)	Ғылыми қағидалар негізінде құрылымдар мен жүйелерді жобалау	Құрылыс, машина жасау, электротехника	Көпірлер, ұшақтар, автоматтандырылған өндіріс желілерді жасауды үйренеді
Өнер (Arts)	Креативті ойлау мен шығармашылық арқылы инновацияны дамыту	Дизайн, музыка, анимация, сәулет	Графикалық дизайн, 3D модельдеу, сандық өнер
Математика (Mathematics)	Логикалық құрылымдарды, сандық есептеулерді зерттейтін ғылым	Қаржы, статистика, алгоритмдер	Криптография, мәліметтерді талдау, инженерлік есептеулер

2 – кесте STEAM пәндерінің интеграциясы және олардың қолдану аясы

Білім беру жүйесі ұлттық құндылықтарды қамтуы және олардың дамуына ықпал етуі мүмкін, себебі бұл жүйе шығармашылық, инновация және сыни ойлау сияқты маңызды дағдыларды дамытуға бағытталған. Осы тұрғыдан алғанда, білім беруде ұлттық құндылықтар мынадай бағыттарда көрініс табады: STEAM білім беру арқылы оқушыларға Қазақстанның табиғи ресурстары, экологиялық мәселелері және ұлттық ғылым саласындағы зерттеулер туралы терең түсінік беріледі. Мысалы, қазақтың дәстүрлі агрономиясы мен ауыл шаруашылығын, табиғат қорғау технологияларын немесе ұлттық медицинаны зерттеу арқылы жас ғалымдар мен инженерлер қалыптасуы мүмкін. Бұл зерттеулер ұлттық ғылымның жаңа бағыттарын дамытуға ықпал етеді, сол арқылы қоғамның әлеуметтік-экономикалық дамуына өз үлесін қосады. Қазақстанның экологиялық мәселелерін шешуге арналған инновациялық шешімдерді іздеу және ұлттық ресурстарды тиімді пайдалану жөніндегі жобалар арқылы STEAM жүйесі ұлттық ғылымды жаңғыртуда маңызды рөл атқарады [4].

Қазіргі заманғы білім беру технологияларды пайдалана отырып, ұлттық инновациялық жобаларды әзірлеуге ықпал етеді. Бұл үрдіс қазақ халқының тарихы мен мәдениетін сақтау мен заманауи ғылыми жаңалықтарды енгізу арасында үйлесім орнатуға мүмкіндік береді. Ұлттық мәдениетті сақтау үшін цифрландыру технологияларын қолдану, қазақтың дәстүрлі қолөнері мен өнерін заманауи әдістермен үйлестіру, сондай-ақ ұлттық мәдениетке тән инновациялық жобаларды жүзеге асыру арқылы оқушылардың шығармашылық қабілеттері мен техникалық дағдылары дамиды. Мұндай тәсіл ұлттық құндылықтарды жаңғыртып қана қоймай, оларды жаңа технологиялармен ұштастыру арқылы ғылыми және мәдени жетістіктерге жетуге мүмкіндік береді [5].

Қазіргі білім беру жүйесінде ұлттық құндылықтарды сақтау мен дәріптеудің маңызы зор. STEAM білім беру әдістемесін қолдану арқылы қазақ халқының мәдениетін, тарихын және дәстүрін заманауи технологиялармен ұштастырып, оқушылардың ғылыми-техникалық сауаттылығын арттыруға мүмкіндік туады. Бұл тәсіл ұлттық мұраларды жаңа форматта таныстырумен қатар, олардың заманауи білім беру процесіне тиімді интеграциялануын қамтамасыз етеді.

Ұлттық құндылықтарды жаңа технологиялар арқылы насихаттауда виртуалды және толықтырылған шындық (VR/AR) технологиялары ерекше рөл атқарады. Қазақ мәдениеті мен тарихи оқиғаларын оқушыларға терең ену форматында таныстыру мақсатында виртуалды мұражайлар мен 3D экскурсиялар жасауға болады. Сонымен қатар, AR қосымшалар арқылы қазақ хандығы дәуіріндегі маңызды оқиғаларды визуализациялау, сондай-ақ ұлттық ойындар мен тұрмыс-салт дәстүрлерін геймификацияланған платформалар арқылы үйрету білім алушылардың тарихи санасын қалыптастыруға ықпал етеді.

Анимация және мультимедиа құралдарын қолдану ұлттық мұраны жаңа форматта ұсынудың тағы бір тиімді жолы болып табылады. Қазақ ертегілері, мифтері мен батырлар жырын анимациялық фильмдер немесе интерактивті комикстер арқылы жеткізу ұлттық мұраның жас ұрпақ арасында танымал болуына ықпал етеді. STEAM сабақтарына арналған интерактивті видеосабақтарды әзірлеу арқылы оқушыларға қазақ халқының дәстүрлі есептері мен инженерлік шешімдері туралы білім беру мүмкіндігі артады. Сондай-ақ, мультимедиялық оқулықтарды әзірлеп, оларды мектеп бағдарламасына енгізу ұлттық құндылықтардың сақталуына және дамуына оң әсер етеді.

Ұлттық мұраларды цифрландыру мақсатында жасанды интеллект пен үлкен деректерді талдау технологияларын қолдану маңызды. Архивтік құжаттар мен қолжазбаларды сандық форматқа енгізу, қазақ халқының шежірелері мен этнографиялық деректерін деректер қоры ретінде сақтау ұлттық мұраларды қолжетімді етудің тиімді тәсілі болып табылады. Сонымен қатар, қазақ тілін үйретуге арналған нейрондық желілер негізінде онлайн аудармашылар мен дауыстық ассистенттерді әзірлеу тілдік мұраны сақтауға ықпал етеді.

STEAM әдістемесін қолдану арқылы ұлттық мәдениетті цифрлық кеңістікте сақтаудың және таратудың жаңа мүмкіндіктері ашылады. Бұл тәсіл қазақ халқының мәдени мұрасын жаңғыртып қана қоймай, оны заманауи технологиялармен үйлестіре отырып, білім беру процесіне тиімді интеграциялауға ықпал етеді. Ұлттық құндылықтарды сақтау және оларды жаңа форматта ұсыну арқылы STEAM әдістемесі болашақ ұрпақтың тарихи және мәдени санасының қалыптасуына, сондай-ақ олардың ғылым мен техника саласындағы дағдыларын жетілдіруге жағдай жасайды.

Әдебиеттер

1. Мусина Ж. Т., Маханова А. Ә. Ұлттық құндылықтарды білім беру жүйесінде дамыту. – Алматы: Қазақ ұлттық педагогикалық университеті, 2021. – 150 б.
2. Баймұхамбетова Ә. К. STEAM әдісін енгізудің педагогикалық негіздері. – Астана: Л. Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, 2020. – 120 б.
3. Lee M. *Developing National Values through STEAM Education*. – Washington D.C.: Educational Insights, 2020. – 190 p.

4. Айтқазина С. STEAM білім беру жүйесінде ұлттық құндылықтарды дамыту жолдары. – Астана: Л. Н. Гумилев атындағы ЕҰУ баспасы, 2020. – 135 б.
5. Smith J., Brown K. *Integrating Cultural Values into Education: Challenges and Solutions*. – New York: Springer, 2019. – 200 p.

ӘОЖ:372.8:741

ГРАФИКАЛЫҚ ЖӘНЕ МУЛЬТИМЕДИЯЛЫҚ ҚҰРАЛДАРДЫ ПАЙДАЛАНА ОТЫРЫП, ОҚЫТУ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ

Саймбетова Ж.Т. PhD аға оқытушы,
Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті,
Шымкент, Қазақстан, E-mail: turebekovna@mail.ru
Әбілов А.А 1 – курс магистранты,
Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті,
Шымкент, Қазақстан.

Резюме

В данной статье рассматривается вопрос повышения эффективности обучения за счет использования графических и мультимедийных средств в образовательном процессе. Современные технологии помогают наглядно и понятно преподнести учебный материал, повысить интерес учащихся и улучшить память. В статье рассматриваются роль и преимущества графических средств (инфографики, диаграмм, интерактивных досок) и мультимедийных технологий (видеороликов, виртуальных лабораторий, аудиозаписей) в процессе обучения. Кроме того, представлены трудности, возникающие при использовании этих инструментов, и пути их преодоления. Эффективное использование мультимедийных технологий в образовательном процессе позволяет повысить качество образования.

Summary

This article considers the issue of increasing the effectiveness of teaching through the use of graphic and multimedia tools in the educational process. Modern technologies contribute to the visual and understandable presentation of educational material, increasing students' interest and improving memory. The article discusses the role and advantages of graphic tools (infographics, diagrams, interactive whiteboards) and multimedia technologies (videos, virtual laboratories, audio recordings) in the educational process. In addition, the difficulties encountered in the use of these tools and ways to solve them are presented. The effective use of multimedia technologies in the educational process allows you to improve the quality of education.

Қазіргі таңда Білім беру жүйесінде цифрлық технологиялардың рөлі жылдан жылға артып келеді. Қазіргі оқыту әдістері дәстүрлі тәсілдерден алыстап, визуалды және интерактивті құралдарды кеңінен қолдануға бағытталған. Графикалық және мультимедиялық технологиялар оқу процесін жеңіл әрі тиімді етіп, ақпаратты түсінікті жеткізуге мүмкіндік береді. Графикалық құралдарға инфографикалар, диаграммалар, схемалар мен анимациялар жатады. Бұл элементтер ақпаратты құрылымдауға, оны жеңіл қабылдауға және есте сақтауға көмектеседі. Мультимедиялық құралдарға аудио, бейне материалдар, интерактивті презентациялар және виртуалды шындық технологиялары кіреді. Олар оқушылардың назарын аударып, оқу процесін қызықты әрі жекелендірілген етеді.

Графикалық және мультимедиялық құралдарды пайдаланудың ең үлкен артықшылықтарының бірі – оқу материалын бейімдеп, әрбір оқушының қажеттілігіне сәйкес оқыту мүмкіндігі. Мысалы, интерактивті симуляциялар мен анимациялар күрделі ғылыми

ұғымдарды көрнекі түрде көрсетуге көмектеседі. Оқушылар нақты тәжірибелер жасамай-ақ физикалық немесе химиялық процестерді виртуалды ортада зерттей алады. Сонымен қатар, мультимедиялық технологиялар оқытудың инклюзивтілігін арттырады. Көру немесе есту қабілеті шектеулі оқушылар үшін арнайы бейімделген материалдар жасауға болады. Дауыстық дикторлар, субтитрлер және экрандық оқырмандар сияқты технологиялар білім алудың қолжетімділігін қамтамасыз етеді. Мультимедиа оқушылардың өздігінен білім алуына да ықпал етеді. Видеосабақтар, подкасттар және интерактивті оқулықтар студенттерге өздеріне ыңғайлы уақытта білім алуға мүмкіндік береді. Бұл әсіресе қашықтан оқыту жағдайында маңызды рөл атқарады. Мультимедиялық құралдар оқушылардың есте сақтау қабілетін жақсартады және ақпаратты ұзақ уақыт бойы есте сақтауға көмектеседі [1].

Дәстүрлі мәтіндік материалдармен салыстырғанда, анимация мен бейнелер ақпаратты қабылдауды жеңілдетіп, маңызды тұстарды визуалды түрде ерекшелеуге мүмкіндік береді. Мысалы, когнитивтік жүктемені азайту үшін оқытушылар инфографика мен қысқаша бейнематериалдарды жиі қолданады. Сондай-ақ, мультимедианы пайдалану оқу үдерісін геймификациялау (ойын элементтерін енгізу) арқылы оқушылардың мотивациясын арттырады. Оқу платформаларында бейджде, марапаттар, деңгейлер мен көшбасшылар тақтасын пайдалану оқушыларды белсенді болуға ынталандырады. Осындай әдістердің арқасында білім алушылар теориялық материалды тәжірибелік тапсырмалар арқылы бекітеді. Бірақ мультимедиялық технологияларды қолдану белгілі бір қиындықтарды да тудырады. Біріншіден, сапалы графикалық және мультимедиялық контент әзірлеу үшін қосымша уақыт пен техникалық білім қажет. Екіншіден, кейбір мектептер мен білім беру мекемелерінде заманауи технологияларға қолжетімділік шектеулі болуы мүмкін. Осы себепті, білім беру жүйесінде мультимедиялық құралдарды тиімді пайдалану үшін мұғалімдерге арнайы дайындық қажет [2].

Графикалық және мультимедиялық құралдарды қолдану оқыту процесінің тиімділігін арттырудың бір жолы болғанымен, олардың әртүрлі әдістерін салыстыра отырып, қайсысы тиімді екенін бағалау маңызды. Төменде (1-кестеде) түрлі мультимедиялық әдістердің оқытуға әсерін көрсететін салыстырмалы кесте берілген:

Мултимедиялық құрал	**Артықшылықтары**	**Кемшіліктері**
Инфографика	Ақпаратты құрылымдауға көмектеседі, күрделі тақырыптарды түсінуді жеңілдетеді.	Тек визуалды оқушыларға тиімді, терең талдау жасауға шектеу қояды.
Анимация және симуляциялар	Қиын түсініктерді динамикалық түрде көрсетеді, тәжірибелік дағдыларды дамытуға көмектеседі.	Дайындау үшін көп уақыт пен ресурстар қажет.
Бейне сабақтар	Көрнекілік жоғары, кез келген уақытта қайталап көруге мүмкіндік береді.	Ұзақ видеолар оқушылардың назарын жоғалтуына әкелуі мүмкін.
Интерактивті презентациялар	Қатысу деңгейін арттырады, оқушыларға белсенді жауап беру мүмкіндігін береді.	Дұрыс құрылмаған презентация оқытуға кедергі келтіруі мүмкін.
Геймификация (ойын элементтері)	Оқушылардың мотивациясын арттырады, қызығушылығын оятады.	Дұрыс қолданбаса, ойынға артық мән беріліп, оқу мақсаты екінші орынға ығысуы мүмкін.

Кесте -1 Мультимедиялық әдістер

Осы әдістердің әрқайсысы әртүрлі білім беру мақсаттарына қызмет етеді, сондықтан оларды біріктіріп қолдану ең жақсы нәтижеге әкелуі мүмкін. Мысалы, теориялық материалды түсіндіру үшін инфографика мен бейне сабақтарды пайдаланып, кейін практикалық дағдыларды дамыту үшін интерактивті симуляциялар қолдануға болады.

Графикалық және мультимедиялық құралдардың маңызы
Графикалық және мультимедиялық технологиялар визуалды оқыту әдістерін дамытуға көмектеседі. Оқу процесінде анимация, инфографика, бейне және аудио материалдарды қолдану білім алушылардың материалды тез әрі тиімді меңгеруіне ықпал етеді. Әсіресе, көрнекілік оқушылардың зейінін шоғырландырып, материалды түсінуді жеңілдетеді. Заманауи педагогикада цифрлық технологияларды пайдалану арқылы оқыту әдістерін жаңғырту білім сапасын арттыруға мүмкіндік береді [3].

Графикалық құралдарды пайдалану:

- Инфографика оқу материалын көрнекі және ықшамды етіп жеткізуге көмектеседі. Бұл әсіресе күрделі тақырыптарды оқытуда маңызды, өйткені графикалық элементтер ақпаратты жеңіл әрі түсінікті түрде ұсынуға мүмкіндік береді;
- Суреттер мен диаграммалар күрделі ақпаратты жеңіл түсіндіруге мүмкіндік береді. Оқушылар диаграммалар мен сызбалар арқылы сандық мәліметтерді талдауды және салыстыруды үйренеді;
- Цифрлық сызбалар мен интерактивті тақталарды қолдану арқылы оқыту процесін жандандыруға болады. Интерактивті құралдар оқушылардың белсенділігін арттырып, олардың оқуға деген ынтасын күшейтеді;

Мультимедиялық технологияларды қолдану:

- Бейнематериалдар мен анимациялар теориялық білімді нақты тәжірибемен ұштастырады. Мысалы, ғылыми тәжірибелерді көрсету арқылы күрделі химиялық немесе физикалық процестерді оқушыларға түсінікті етуге болады;
- Виртуалды зертханалар мен симуляциялар оқушыларға тәжірибе жасау мүмкіндігін береді. Бұл әсіресе физика, биология, химия пәндерінде маңызды, себебі оқушылар теориялық білімін тәжірибе арқылы бекіте алады;
- Аудиоматериалдар тыңдау арқылы ақпаратты қабылдау дағдысын дамытады. Шет тілін үйрену барысында аудиожазбалар мен подкасттарды пайдалану тілдік дағдыларды жетілдіруге септігін тигізеді [4].

Графикалық және мультимедиялық құралдарды пайдаланудың артықшылықтары:

- Білім алушылардың қызығушылығын арттыру. Визуалды және аудио материалдарды қолдану арқылы сабақ қызықты әрі тартымды болады;
- Күрделі материалды жеңіл түсіндіру. Визуалды құралдар көмегімен ақпаратты құрылымдау оңайырақ болады, бұл оқушылардың түсіну деңгейін арттырады;
- Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту. Интерактивті бағдарламалар мен графикалық редакторлар арқылы оқушылар өз идеяларын визуалды түрде жүзеге асыра алады;
- Оқу нәтижелерінің тиімділігін арттыру. Көрнекі материалдар мен мультимедиялық технологиялар оқушылардың есте сақтау қабілетін жақсартып, білімін бекітуге көмектеседі.

Графикалық және мультимедиялық құралдарды қолданудағы қиындықтар мен шешу жолдары:

- Техникалық ресурстардың жетіспеушілігі. Кейбір мектептерде қажетті мультимедиялық жабдықтар мен бағдарламалық қамтамасыз ету жеткіліксіз болуы мүмкін. Бұл мәселені шешу үшін білім беру мекемелері цифрлық технологияларды дамытуға инвестиция салуы қажет;

- Мұғалімдердің жаңа технологияларды меңгеру қажеттілігі. Барлық педагогтар мультимедиялық құралдарды қолдану дағдыларына ие бола бермейді, сондықтан арнайы курстар мен семинарлар ұйымдастыру маңызды;
- Оқушылардың техникалық құралдарды дұрыс пайдалану дағдыларын дамыту. Бұл мақсатта оқушыларға арналған арнайы нұсқаулықтар мен тренингтер өткізу қажет [5].

Қорытындылай келе, графикалық және мультимедиялық құралдарды пайдалану оқытудың тиімділігін арттырудың маңызды тәсілдерінің бірі болып табылады. Олар оқу материалын көрнекі түрде ұсынуға, оқушылардың назарын аударуға және білім алуды қызықты әрі нәтижелі етуге көмектеседі. Визуалды және интерактивті элементтер арқылы ақпаратты жылдам әрі оңай түсініп, есте сақтауға болады. Дегенмен, бұл технологияларды тиімді пайдалану үшін мұғалімдерге тиісті дайындық қажет. Сонымен қатар, мектептер мен университеттер заманауи мультимедиялық инфрақұрылымды дамытуға инвестиция салуы тиіс. Егер бұл мәселелер шешілсе, білім беру жүйесі жаңа деңгейге көтеріліп, оқушылардың білім алу үдерісі анағұрлым қызықты әрі нәтижелі болмақ.

Әдебиеттер

1. Ахметова, Г. Б. (2020). Білім берудегі мультимедиялық технологиялар. Алматы: Ғылым баспасы.
2. Исқақов, М. Ж. (2019). Цифрлық оқыту әдістері. Нұр-Сұлтан: Білім баспасы.
3. Кәрімов, С. А. (2021). Визуалды оқыту әдістерінің тиімділігі. Қазақстан педагогика журналы, 3(45), 25-30.
4. Smith, J. & Brown, K. (2018). Multimedia Learning in Education. New York: Springer.
5. Mayer, R. E. (2021). Multimedia Learning (3rd ed.). Cambridge: Cambridge University Press.
6. Чапаев, В. П. (2022). Инфографика және оның оқытудағы рөлі. Оқу инновациялары, 5(12), 45-50.

NATIONAL EDUCATION AND PEDAGOGICAL VALUES IN THE WORKS OF OZBEKALI ZHANIBEKOV (PEDAGOGY, PSYCHOLOGY, AND METHODOLOGY)

Alminova Shakhnoza. Baitasheva Zulfiya.
Yuldashbayeva Dinara.
South Kazakhstan Pedagogical University
named by Uzbekali Zhanibekov
(C.Shymkent , Republic of Kazakhstan)

Abstract:

Ozbekali Zhanibekov was a prominent Kazakh educator, scholar, public figure, and enlightener. He stands out for his deep studies in the field of education and his innovative views on national education and pedagogical values. Zhanibekov's works are focused on integrating the educational traditions and national values of the Kazakh people with contemporary pedagogical processes. This article will explore the national education issues, as well as pedagogical values, from the perspective of Zhanibekov's contributions to pedagogy, psychology, and methodology.

1. Views on National Education

Ozbekali Zhanibekov emphasized the importance of reviving national educational traditions in the modern context. According to him, national education is a system based on spiritual values and moral norms passed down through generations. The customs, national arts, literature, language, and culture of the Kazakh people form the foundation of this education system.

Zhanibekov believed that the main goal of education is to shape a person's inner spiritual world, moral character, and social identity. In his view, education should not only impart knowledge but also contribute to the holistic development of an individual, nurturing their personality, emotions, imagination, and work ethic. Thus, the focus of his educational theory was on the development of a well-rounded, morally upright individual grounded in national traditions.

2. Pedagogical and Psychological Aspects of Preserving National Values

Zhanibekov's works focus on the significance of preserving and adapting national values to modern realities. He considered Kazakh culture and literature essential for imparting deep knowledge and values to the youth. The goal was to enrich the spiritual world of students by introducing them to the rich heritage of their nation.

In his research on national psychology, Zhanibekov examined the cognitive abilities of the Kazakh people, which he believed should be taken into account in the educational process. He argued that pedagogy and psychology should work together to help develop a person's intellectual and emotional faculties. According to him, understanding a student's psychology is just as important as providing academic knowledge, as the two are interrelated and can enhance the overall educational experience.

3. Methodology and Incorporating National Features in the Educational Process

Zhanibekov's pedagogical methodology was built on national foundations. He proposed that the educational process should spark the interest of students in their national culture. The use of national customs, folk literature, and works by Kazakh poets and writers was vital for shaping patriotic sentiments and preserving cultural identity. He believed that national education should be integrated into every subject and lesson.

In his methodology, Zhanibekov stressed the importance of the unity between teaching and upbringing. He maintained that education should not only focus on knowledge but also on developing students' character, moral values, and cultural respect. His approach encouraged teachers to use national examples in their lessons to foster a sense of pride in students about their heritage and to help them appreciate the worldviews of their ancestors.

4. Labor Education and National Traditions

In his works, Zhanibekov also highlighted the importance of labor education. For the Kazakh people, the attitude towards work is an inseparable part of their national identity. Zhanibekov believed that by teaching young people to value hard work, responsibility, and cooperation, education could prepare them to contribute meaningfully to society. Labor, in his view, was not merely an economic activity but a key factor in developing moral character.

Zhanibekov emphasized that through labor education, individuals find their place in society and contribute to its development. However, he also believed that the essence of labor education went beyond just work itself — it was about enriching the inner world of the individual, helping them build personal integrity and a sense of purpose in life.

5. The Relevance of National Education and Pedagogical Values in the Modern Era

In today's era of globalization, the issue of national education remains just as significant. With the influence of global culture, it is crucial to instill respect for national traditions, history, language,

and culture in youth. Zhanibekov's works continue to be relevant today, as they address the need for a balanced education system that fosters both personal and cultural identity.

As Kazakhstan's education system modernizes and aligns itself with international standards, the importance of preserving and promoting national values remains paramount. Zhanibekov's views on national education and pedagogical values are still vital in ensuring that the younger generation grows up with a strong sense of pride in their heritage and culture.

Conclusion

The works of Ozbekali Zhanibekov are instrumental in the study and development of Kazakh national education, pedagogy, and psychology. His contributions provide valuable insights into the importance of national identity in shaping educational systems. Zhanibekov's educational philosophy continues to have a profound influence on how education is approached in Kazakhstan, focusing on developing students not only intellectually but also morally and culturally. His works remain a guiding force for those who seek to nurture a generation of well-rounded, culturally aware, and responsible citizens.

Bibliography

1. Zhanibekov, O. (1999). **National Education and Its Importance**. Almaty: "Bilim" Publishing House.
2. Zhanibekov, O. (2001). **Foundations of Kazakh Pedagogy**. Almaty: Kazakhstan.
3. Zhanibekov, O. (2005). **Pedagogical Psychology**. Almaty: KazNPU Publishing House.
4. Zhanibekov, O. (2007). **Ethnopedagogy and National Education**. Almaty: Kazakh University.
5. Zhanibekov, O. (2010). **Foundations of Innovative Pedagogy**. Almaty: "Rauan" Publishing House.
6. Nazarbayev, N. (1992). **Kazakhstan-2030: Prosperity, Security, and Improving the Well-being of All Kazakhstanis**. Almaty: "Atamura".
7. Aymagambetova, B. (2008). **The Role of National Education in Contemporary Pedagogy**. Almaty: Kainar.
8. Konyratbaev, A. (1991). **Culture and Literature of the Kazakh People**. Almaty: Science.
9. Kudaybergenov, A. (2005). **National Psychology and Traditional Education Methods of the Kazakh People**. Almaty: Kazakh University.
10. Seytaliyev, K. (2014). **History and Modern Trends of Kazakh Pedagogy**. Almaty: KazMembPUI Publishing House.
11. Sarybaev, A. (2007). **Kazakh Culture and National Values**. Almaty: "Atamura" Publishing House.
12. Shamova, M. (2002). **National Heritage and Youth Education**. Almaty: Kazakhstan.

ӘОЖ 373.24:81`233

БАЛАЛАРДЫҢ СЕНСОРЛЫҚ ЖӘНЕ МОТОРЛЫҚ ДАҒДЫЛАРЫН ЖЕТІЛДІРУ

Ж.У. Керимбекова - аға оқытушы
Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті,
Шымкент қ., Қазақстан Республикасы

Резюме

В последнее время возросло количество детей с интеллектуальными нарушениями. Нарушения интеллектуальной сферы препятствуют полному и правильному восприятию предметов и явлений окружающей ребенка действительности.

У детей с интеллектуальными нарушениями страдают все высшие психические функции: память, внимание, речь, мышление, представление. У этих детей нарушена координация движения, восприятие предметов окружающей среды органами чувств. Дети плохо ориентируются в пространстве, не знают и не различают предметы и явления.

Summary

Recently, the number of children with intellectual disabilities has increased. Intellectual disabilities prevent the full and correct perception of objects and phenomena of the child's surrounding reality.

Children with intellectual disabilities suffer from all higher mental functions: memory, attention, speech, thinking, and imagination. These children have impaired coordination of movement and perception of objects of the environment by their senses. Children have poor spatial orientation, do not know and do not distinguish objects and phenomena.

Кейінгі кезде балаларда интелект дамуының бұзылуы жиі кездеседі. Зерттеулер зият бұзылыстарының әртүрлі сипаты мен деңгейлерін көрсетеді. Көп жағдайларда интеллект бұзылуымен бірге сөйлеудің дамуындағы ауытқулар байқалады.

А. Айтбаева тіл бұзылыстарының симптомдық кешені интеллекттің екінші дәрежелі дамымай қалуына әкеледі, психикалық процестер бұзылатыны туралы айтады. Мұндай балалардың зейіні, қабылдауы, есте сақтауы, эмоционалдық-еріктік сферасының бұзылуы, мінез-құлқы жеткіліксіз [1] .

Зияты бұзылған балалардың қоршаған орта туралы ақпарат пен ойдың мөлшері аз, сенсорлық, уақыттық және кеңістіктік білімдері жеткіліксіз, көру және есту арқылы қабылдау, сурет салу қабілеті төмен.

Балалардың психомоторлық дамуы үшін әртүрлі ойындар мен жаттығуларды күнделікті қолдану маңызды. Бұл олардың үйлесімді дамуына көмектесіп, мектептегі табысты оқуы мен өмірге бейімделуіне ықпал етеді.

М.М. Кольцова балалардың жалпы интеллектуальдық дамуының негізі - олардың сенсорлық және моторлық дағдыларының жетілуі деп көрсетеді. Айналаны тану қоршаған ортадағы заттар мен құбылыстарды қабылдау әрекетінен бастау алады [2].

Балалардың сенсорлық және моторлық дағдыларының жетілуі олардың қимыл қозғалыс, сезім, танымдық қабілеттерін жетілдіруге бағытталған маңызды үдеріс. Бұл дағдылар баланың жалпы дамуына, мектепке дайындығына және күнделікті өмірдегі өз бетінше әрекет ету қабілетіне әсер етеді.

Заманауи қоғам ерекше білімді қажет ететін балаларды оқытып, тәрбиелейтін педагогтердің кәсіби қызметіне жаңа талаптар қояды. Бұл талаптар: баланың жеке қажеттіліктері мен мүқтаждықтарын, психологиялық және фтзиологиялық ахуалын, бұзылыс түрі мен ауырлық сипатын ескеру. Осы талаптар орындалғанда ғана балада оқу дағдыларын меңгеруде туындайтын қиындықтарды жеңіп, оны қоғамға бейімдеу мен кірліктіру мәселелерін оңтайлы шешу мүмкін болады.

Зиятында бұзылыстар бар баланың сенсорлық және моторлық дамуы қалыптасу уақтынан едәір кешеуілдейді, біркелкі жүрмейді. Қабылдаудың баяулығы, аз көлемі, ажырату дағдыларының, есте сақтау қабілетінің жетімсіздігі оның қоршаған ортамен танысу үрдісін қиындатады.

Сенсорлық дамуды баланың қоршаған ортадағы заттар мен құбылыстарды түсініп, қабылдауын айтамыз. Бала өмірге дайын сезім мүшелерімен келеді. Оның көзі, құлағы, заттар мен әрекеттерді сезетін терісі бар.

Алайда бұл қоршаған әлемді танудың алғышарттары ғана. Сенсорлық және моторлық даму толыққанды болу үшін мақсатты жүргізілетін сенсорлық тәрбие болуы керек. Балаға көріп қарау, ұстап көру, тыңдау әрекеттерін үйрету керек. Бала заттар мен құбылыстардың арасындағы қатынас, байланыстарды орната білуге үйрену керек. Ол үшін бала қабылдауға тиісті затты басқа заттармен салыстыра алатындай өлшемдер керек. Бұл тарихи қалыптасқан үлгілер: геометриялық фигуралар, көлем, ұзындық, салмақ өлшемдері, түстер, ана тілінің дыбыстары. Осы үлгілердің бәрін бала меңгеруі тиіс.

Сенсорлық үлгілерді меңгеруде көріп қабылдау, естіп қабылдау, қол қимылдары ерекше орын алады. Сондықтан, сенсорлық тәрбиенің маңызы зор. Сенсорлық тәрбие сезім мүшелерінің әрекетін жетілдіреді, қоршаған орта туралы білімдерді қалыптастырады.

Сенсорлық тәрбиені мектеп жасына дейінгі балаларды тәрбиелеудің маңызды құрамды бөлігі деп санаған.

О. В.Бачинаның мәлімдемесі бойынша, сенсорлық және моторлық дағдылар қимыл, қозғалыс және эмоцияларды басқара алу, көз бен қимыл, есту мен қимылдың бірлескен әрекеттесуі, үйлесімдігін білдіреді [3]. Затты қолына алу үшін бала оны ұстауға дайын болуы керек. Егер бала затты ұстай алмаса, ол сол затты сезіне де алмайды. Затты қолына алып, сезінсе ғана бала оның басқа заттардан айырмашылығын, ерекшелігін, кеңістіктегі орнын біледі. Қимыл-қозғалыстың дамуы басқа да жүйелердің дамуына әсер етеді. Заттың көлемі, формасы және мөлшерін анықтау үшін бала қол қимылдарын көзбен, мойын бұлшық еттері қимылымен үйлестіруі керек. Сенсорлық және моторлық дамыту мақсаттарының бірлесуі интеллектуалды тәрбиенің міндетті шарты болады. Сенсорлық тәрбие білім алуда қажетті психикалық функциялардың қалыптасуы мен қол қимылдарыныңептілігінің алғышарты болады.

Кейінгі уақытта интеллектісінде бұзылыстары бар балалардың саны артқан. Елімізде инклюзивті білім беруге көшуге байланысты, барлық педагог, психолог мамандар ерекше білімді қажет ететін балалар жағдайына назар аудара бастады. Психологиялық және физиологиялық бұзылыстар арасында ең күрделі, кең таралған болып интеллект бұзылыстары болып саналады.

Балалардың сенсорлық дамуын өткен ғасырда Француз невропатологі Э.Сеген жан-жақты зерттеген. Ол сезім мүшелерін белсендіру негізінде оқыту әдістемесінің авторы. Итальяндық педагог Мария Монтессори баланың сезімі мен қимылқозғылысын дамытуға бағытталған оқыту және дамыту жүйесін жасады.

Интеллект бұзылысы бар балалардың танымдық әрекеттері жетілмеген. Балалардың затты көріп қабылдауы толық емес, кезексіз, оңаша фрагменттермен болады. Олар заттың бөлшектерін ажырата алмайды, тіпті заттың өзін танымау да мүмкін. Сезу мен қабылдаудың бұзылуы интеллектісі төмен балалардың біріншілік, басты бұзылысы болғандықтан, олар психикалық үдерістерді, әсіресе ойлауды тежейді, зат пен құбылыс туралы білімдердің қалыптасуын қиындатады.

Сондықтан педагог балаға заттарды, құбылыстарды, әрекеттерді дұрыс қабылдап, ажырата алуды үйретуі керек.

Мектеп жасына дейінгі зияты бұзылған балалардың сенсорлық және моторлық дамуы оған психолгиялықпедагогикалық шарттар жасауға байланысты. Бұл шарттар баланың жас ерекшелігін, қызығушылығын, жеке басының дамуын, түзету және тәрбие ықпал етуді ескеруі керек. Оқытудың негізі тәжірибе мен көрнекілік болуы қажет. Әр сабақ көрнекі құралдармен қамтамасыз етілуі керек. Балалар заттармен , құбылыстармен сезім арқылы қабылдау барысында танысады. Интеллектісі төмен балалар ойлау әрекеті керек жағдайда тез шаршайды, тез жалығады, назарлары шашыраңқы болады. Сондықтан педагог жұмыс түрлерін ауыстырып отырып, ойын элементтерін ендіріп, сабаққа қызығушылығын тудыруы керек.

Н.И. Озерецкий сенсорлық және моторлық дадыларды дамытуда қолданылатын келесідей тәсілдерді атайды:

- Дененің жалпы қимылқозғалысын дамыту;
- Баланың қимыл белсенділігін арттыратын ойындар: секіру, жүгіру, өрмелеу, допты лақтыру, қағып алу,
- Баланың денесін шынықтыратын жаттығулар: тепетеңдікті сақтау, велосипед айдау;
- Саусақ пен қол бұлшық еттерінің қимылын дамытатын ұсақ моторикаға арналған жатығулар: сурет салу, қағазды кию, жапсыру, ермексаздан мүсін жасау, моншақ тізу, пазл және мозаика құрастыру, түйме шешу және қадау;
- Қозғалыс үйлесімдігі мен кеңістікте бағдарлау дағдылары:
- Әуенмен қозғалу, билеу және түрлі ритмикалық жаттығулар балалардың қимылын үйлесімді етеді және ырғақты сезуін дамытады.

- Бағыт және бағдарды анықтауға арналған ойындар балалардың кеңістікті бағдарлау, бағытты ажырату дағдыларын қалыптастырады.
- Көз және қол қимылдарын үйлестіруді дамыту ойындары дәлдікті дамытады.
- Құрастыру бөлшектерді пайдаланатын ойындар балалардың есте сақтау, назар аудару, ажырату, қимыл дағдыларын жетілдіреді [4].

Сезімдік қабылдау мен қимыл сферасын дамытуға арналған көптеген жаттығулар мен ойындар бар.

Олардың көмегімен баланың ішкі әлемін байытып, оның жасырын қабілеттерін ашуға болады. Мысалы, баланың сипап сезу қабілетін арттыру үшін заттарды дорба немесе сөмкеге жасырып қоюға болады. Бала затты сипап, не екенін табуы, содан кейін заттың атын атауы керек. Заттар неден жасалғаны туралы сұрақтар қоюға болады.

Көріп қабылдауды дамыту үшін бала затқа мөлдір әйнек, резеңке қап, лупа арқылы қараса болады. Есте сақтауды дамыту үшін балаға гүлді қысқа уақытқа көрсетіп, кейін оның суретін салу ұсынған абзал.

Есту арқылы қабылдауды дамыту үшін бала мөлдір шөлмек ішіндегі дақылдар, тиындар, түймелерді шайқап, ненің дыбысы екенін айтуы керек. Дыбысы шыққан заттың суретін салса да болады.

Дәм сезу дағдыларын дамыту үшін балаға белгілі және белгісіз заттарды қолданатын сабақтарды жүргіземіз. Бала аузына салынған заттың не екенін табуы керек.

Иіс сезуді дамытуда таныс және бейтаныс заттарды иіскетіп, жағымды немесе жағымсыз иіс екенін анытату маңызды.

Балаға иіс, дәм, дыбыс, әуен әлемін жақсы тануға көмектесу керек. Балаға еден, ыдыс жууды, шаң сүртуді, гүлге су қуюды, аула сыпыруды үйреткен абзал. Баланы оқытқанда сезім мүшелерінің барлығын қатыстыру қажет. Соның нәтижесінде бала үйлесімді дамиды.

Әдебиеттер:

1 Айтбаева А. Б. Арнайы педагогика негіздері: Оқу құралы / А. Б. Айтбаева.-Алматы : Қазақ университеті, 2017. - 250 с.

2 Кольцова М. М. Двигательная активность и развитие функции мозга ребенка // Хрестоматия по теории и методике развития речи детей дошкольного возраста / Под ред. М. М. Алексеевой, В. И. Яшиной. — М., 2019. – С.12 – 22.

3 Бачина О. В. Пальчиковая гимнастика с предметами. Определение ведущей руки и развитие навыков письма у детей 68 лет [Текст] / О. В. Бачина. – М.: АРКТИ, 2016. – 88 с.

4 Гуревич М. О., Озерецкий Н.И. Психомоторика. - М., 2020. Т. 1. – 342с.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ СЫНИ ОЙЛАУ ДАҒДЫСЫ МЕН ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ

Абубакирова Айжан Амирбаевна
«Өрлеу»БАҰО»АҚ Түркістан облысы және Шымкент қаласы бойынша КДИ
«Психология,инклюзивті білім беру және кәсіби даму» кафедрасының аға оқытушысы

Резюме

В статье рассказывается о видах и способах проведения методов и приемов, применяемых в целях повышения навыков критического мышления и функциональной грамотности младших школьников с учетом их возрастных особенностей, их эффективности.

Summary

The article discusses the types and methods of methods used to improve critical thinking skills and functional literacy of Primary School students, taking into account their age characteristics, their effectiveness.

Сыни ойлау — заманауи білім берудің көздеген аспектілері болып саналады. Сыни ойлау дағдысы оқушылардың алған білімдерін терең талдап, ақпаратты өңдеп, өз пікірлерін нақты айтуға мүмкіндік береді. Бастауыш сыныпта сыни ойлау мен функционалдық сауаттылығын арттыру оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып жүзеге асырылуы тиіс, себебі олардың когнитивтік және әлеуметтік қалыптасуы ерекше мезгілде болады.

Қазіргі таңда, білім беру жүйесінде оқушылардың тек білім алуы ғана емес, сонымен қатар сыни ойлау, талдау, өз пікірін дәлелдеу және мәселелерді тиімді шешу сияқты маңызды қабілеттерін дамытуға бағытталған. Бастауыш сынып – бұл қабілеттердің негізі қаланатын кезең болып саналады. Оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, сыни ойлауы мен функционалдық сауаттылығын дамыту, олардың оқу үрдісіне қызығушылықтарын арттырып,сабаққа белсенді қатысуын қамтамасыз етеді және өмір бойы қолданылатын маңызды дағдыларды қалыптастырады.Бастауыш сынып оқушыларының танымдық қабілеттері жас ерекшеліктеріне қарай қарқынды дамиды және функционалдық сауаттылығын жетілдіру үшін оқыту әдістерін күнделікті өмірмен байланыстырып, баланың ойлау, түсіну, қолдану, талдау және бағалау қабілеттерін дамыту маңызды.Олар әлемді тануға, жаңа ақпаратты қабылдауға және оны өз тәжірибесінде қолдануға құштар болады. Осы кезеңдегі негізгі ерекшеліктер:

1. **Қызығушылықтың жоғары деңгейі:** Оқушылар жаңа нәрселерді білуге ынталы, сұрақтар қою арқылы қоршаған ортаны зерттейді.
2. **Ойлау жүйесінің нақтылығы:** Бұл жаста балалар нақты және көрнекі ақпаратпен жұмыс істегенді жақсы көреді.
3. **Қысқа мерзімді есте сақтау қабілеті:** Ұзақ әрі күрделі ақпаратты қабылдау қиынға соғуы мүмкін, сондықтан материал қысқа әрі мазмұнды болуы қажет.
4. **Эмоционалдық сезімталдық:** Олар эмоция арқылы оқуға бейім және топтық жұмыста өздерін жайлы сезінеді.

Оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, функционалдық сауаттылықты дамыту үшін келесі әдістерді қолдануға болады: көрнекілік пен нақты мысалдар қолдану, оқушыларға түсінікті және олардың күнделікті өмірімен байланысты материалдарды ұсыну керек. Мысалы, табиғат құбылыстары, жануарлар әлемі немесе олардың өз тәжірибесі туралы әңгімелерді талдау.

Сұрақ қою дағдыларын қалыптастыру, функционалдық сауаттылығы мен сыни ойлау дағдыларын қалыптастыру үшін дұрыс сұрақтар қоя білу маңызды. Мұғалім "Неліктен?", "Қалай ойлайсың?", "Бұл неге байланысты?" ,"Неге олай ойлайсың?", "Бұл жағдайда тағы не істеуге болады?"деген сияқты ашық сұрақтарды қою арқылы және Сократтық әдіс: оқушының жауабын тереңдетуге бағытталған сұрақтар қою арқылы балаларды ойлануға ынталандыру мүмкіндігі.

Топтық және жұптық жұмыстар ұйымдастыру, топтық талқылау барысында оқушылар өз пікірлерін білдіруге, басқа қатысушылардың көзқарасын тыңдауға үйренеді. Бұл дағды олардың ой-өрісін кеңейтіп, ынтымақтастық қабілетін дамытады.

Ойын және тәжірибелік тапсырмалар, ойын — бастауыш сынып оқушылары үшін ең тиімді оқыту тәсілдерінің бірі. Логикалық ойындар, тапсырмалар және эксперименттер арқылы балалар өз ойларын талдай алады. Мысалы, "Сурет бойынша әңгіме құру", "Жағдаятты шеш" ойындары сыни ойлауды жетілдіреді.

Рөлдік ойындар: нақты өмірлік жағдаяттарды ойнап, шешім қабылдау.

Венн диаграммалары мен кластерлерді қолдану,

Венн диаграммасы: ақпаратты салыстыру және талдау.

Кластерлер: бір тақырыпты әртүрлі аспектілерден қарастыру.

графикалық ұйымдастырушылар балаларға ақпаратты жүйелеуге, салыстыруға және талдауға көмектеседі. Мысалы, екі жануардың ерекшеліктерін Венн диаграммасы арқылы салыстыру.

Сыни ойлауды дамытуға арналған практикалық тапсырмаларға мысалдар:

1. "Не болар еді, егер...?" тапсырмасы: Оқушылардан белгілі бір жағдайдың салдарын болжауды сұрау.
2. "Артық затты тап" ойыны: Төрт заттың ішінен артық затты анықтап, себебін түсіндіру.
3. Тақырыптық суреттермен жұмыс: Берілген суретке қарап, оқиға құрастыру немесе суреттегі жағдайды талдау.
4. Жағдаяттарды шешу: Қарапайым күнделікті өмірдегі мәселелерді шешудің жолдарын ұсыну.
5. "Ертегідегі кейіпкерге кеңес бер" – оқушыларға белгілі бір ертегі кейіпкерінің мәселесін шешуге көмектесу.
6. "Екі жақты пікірталас" – оқушыларды екі топқа бөліп, қарама-қарсы пікірлерді қорғауды сұрау.
7. "Қиял әлемін құру" – берілген шарттарға сай жаңа әлемді сипаттау.

Бастауыш сынып оқушыларында функционалдық сауаттылықты дамыту — олардың болашақтағы табысты өміріне жасалатын маңызды қадам. Осы мақсатта оқушылардың жас ерекшеліктерін ескере отырып, оқу процесін табысты, мағыналы әрі қызықты етіп ұйымдастыру маңызды. Мұғалімнің шығармашылық тәсілі мен дұрыс бағыт беруі арқылы оқушылар ақпаратты сыни тұрғыдан талдап, өз шешімдерін негіздей алатын,дәйектерді алға тартып жұмыс жасай алатын жеке тұлға болып қалыптасады.

Функционалдық сауаттылық пен сыни ойлау дағдылары – ақпаратты қабылдау,талдау, бағалау, салыстыру және негізделген шешім қабылдау қабілеті.

1. **Оқылым сауаттылығын дамыту**

Тәсілдер: Мәтінмен жұмыс: Күнделікті өмірден алынған мәтіндерді оқу (хабарландырулар, мәзірлер, билет түрлері).

- Сұрақ-жауап әдісі: Мәтін бойынша сұрақтар қойып, оқушылардың негізгі ойды түсінуін тексеру.
- Оқиға құрастыру: Берілген суреттер немесе сөз тіркестерін пайдаланып, әңгіме құрату.
- Рөлдік ойындар: Оқылған мәтінді сахналау, эмоциямен жеткізу.

2. **Жазылым дағдыларын жетілдіру**

Тәсілдер: Күнделікті жазу дағдысы: Күнделік жүргізу, қысқа әңгімелер немесе эссе жазу.

- Шығармашылық тапсырмалар: Қиял-ғажайып әңгімелер немесе оқиғалардың жалғасын жазу.
- Нұсқаулықтар жазу: "Қалай торт пісіруге болады?", "Саяхатқа қалай дайындалу керек?" тақырыптарында мәтін құрастыру.

3. **Математикалық сауаттылықты дамыту**

Тәсілдер: Қолданбалы есептер: Оқушылар дүкендегі бағаны есептеп, артық ақшаны қайтару жолдарын қарастыру.

- Геометриялық формаларды тану: Қоршаған ортадағы заттардың пішіндерін анықтау, салыстыру.
- Графиктер және диаграммалар: Қысқа мәліметтерді кестеге түсіру (мысалы, сыныптағы сүйікті түстерді талдау).

Логикалық тапсырмалар: Шахмат, судоку, ребустар шешу, сөзжұмбақтар, қиялды дамытатын ойындар.

4. **Ақпараттық сауаттылықты жетілдіру**

Тәсілдер: Дереккөздермен жұмыс: Қажетті ақпаратты кітаптан, интернеттен іздеуді үйрету.

- Факт пен пікірді ажырату: Берілген ақпараттың шындыққа сәйкестігін бағалау.
- Қауіпсіздік ережелері: Интернетте ақпаратты дұрыс пайдалану және жеке деректерді қорғау.

5. **Коммуникативтік сауаттылықты дамыту**

Тәсілдер: Дебаттар мен пікірталастар: Белгілі бір тақырыпқа пікір білдіру, өз ойын дәлелдеу.

- Сұхбат жүргізу: Бір-бірімен диалог құру, сұрақтар дайындау.

- Әңгімелесу мен әдеп ережелері: Сыпайы сөйлеу, әңгімені тыңдай білу, дұрыс сұрақ қоя білу.

6. **Проблеманы шешу және шығармашылық ойлауды дамыту**

Тәсілдер: Кейстік тапсырмалар: "Қалада көлік кептелісін қалай азайтуға болады?" сияқты мәселелерді шешу.

- Жобалық жұмыстар: Экологиялық, әлеуметтік, экономикалық тақырыптарда шағын зерттеулер жүргізу.
- Тәжірибелер жасау: Ғылыми әдісті қолдана отырып, эксперименттер жүргізу.

7. **Өзін-өзі реттеу және әлеуметтік дағдыларды дамыту**

Тәсілдер: Эмоцияны түсіну және басқару: Түрлі жағдайларға байланысты эмоцияларды талқылау.

- Топтық жұмыс: Ортақ мақсатқа жету үшін ынтымақтастық орнату.

Көшбасшылық және жауапкершілік: Белгілі бір тапсырмаларға жауапкершілік алу.

Кері байланыс беру:

- "Не білдім?", "Не үйрендім?", "Қалай жақсарта аламын?" сияқты сұрақтарға жауап беру арқылы балалар өз жауаптарының құндылығын түсінуі үшін мұғалім тарапынан мадақтау мен нақты кері байланыс қажет. Бұл олардың ойларын ашық жеткізуге деген сенімін арттырады. Бастауыш сынып оқушыларының жас ерекшеліктері олардың танымдық қабілеттері мен эмоционалдық дамуына байланысты.

Функционалдық сауаттылықты дамыту үшін оқыту әдістері - оқушылардың күнделікті өмірмен байланысын арттырып, олардың өзіндік шешім қабылдау, ақпаратты өңдеу және оны тәжірибеде қолдану дағдыларын жетілдіруге апарары сөзсіз.

Бастауыш сыныпта функционалдық сауаттылықты арттыру – оқушылардың интеллектуалдық және әлеуметтік дағдыларын қалыптастырудың негізі. Мұғалім оқушының жас ерекшелігін ескере отырып, қызықты әрі қолжетімді әдістерді қолданса, оқу үрдісі нәтижелі болады. Сыни тұрғыдан ойлау мен функционалдық сауаттылықты ерте жастан дамыту – болашақта білімді,шығармашыл және жауапты тұлғаны қалыптастырудың кепілі.

Әдебиеттер

1. Бержанова, Ж. С. Бастауыш сыныпта сыни ойлауды дамыту жолдары. Алматы: Ғылым. 2019.

2. Нұржанова, А. М. Функционалдық сауаттылық және оның мектептегі оқыту процесіндегі маңызы. Алматы: Қазақ университеті. 2020 ж.

3. Мұқанова, Г. Т. Сыни ойлау және оның оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытудағы рөлі. Педагогика, 4, 23-28. 2018 ж.

4. Қуанышбекова, А. М. Бастауыш сыныптарда функционалдық сауаттылықты қалыптастырудың әдіс-тәсілдері. Білім, 6, 45-49.2017 ж.

5. Қарақұлова, Б. Қ. Бастауыш мектепте сыни ойлау дағдысын дамыту. Жоғары мектеп, 2, 54-58.2021ж.

КӨЗ КӨРУ ФУНКЦИЯЛАРЫ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАР ҮШІН АРНАЙЫ ДИДАКТИКАЛЫҚ МАТЕРИАЛДАРДЫҢ РӨЛІ

Акбалина Лиза Канаткалиевна
Алматы қаласы, Алатау ауданы
«№13 арнайы бөбек-балабақшасы» КММ тәрбиешісі

Резюме

В данной статье рассматривается значение специальных дидактических материалов для детей с нарушением зрительных функций и их применение в образовательном процессе. В системе инклюзивного образования крайне важно использовать специальные методы и инструменты для

обучения детей с особыми образовательными потребностями. В статье рассматривается значимость тактильных учебников, рельефно-графических пособий, материалов на шрифте Брайля и цифровых технологий. Использование данных материалов способствует развитию познавательных, коммуникативных и социальных навыков у детей.

Annotation

This article examines the importance of specialized didactic materials for children with visual impairments and their application in the educational process. In an inclusive education system, it is essential to use special methods and tools to teach children with special needs. The article explores the significance of tactile textbooks, embossed graphic tools, Braille materials, and digital technologies. The use of these materials in the educational process contributes to the development of cognitive, communicative, and social skills in children.

Білім беру жүйесінде көру қабілеті бұзылған балаларды оқыту ерекше әдістерді талап етеді. Инклюзивті және арнайы білім беру бағдарламалары осындай балалардың қажеттіліктерін қанағаттандыруға бағытталған. Арнайы дидактикалық материалдар балалардың қоршаған ортамен өзара әрекеттесуін жеңілдетіп, олардың білім алу мүмкіндіктерін кеңейтеді.

1. Арнайы дидактикалық материалдардың түрлері

- ***Брайль қарпімен жазылған оқулықтар:*** Бұл оқулықтар көру қабілеті бұзылған балаларға мәтіндік ақпаратты қабылдауға мүмкіндік береді. Брайль шрифті арқылы оқушылар әріптерді саусақтарының көмегімен сезініп, ақпаратты қабылдай алады.
- **Тактильді және бедерлі-графикалық құралдар:** Геометриялық фигуралар, карталар, суреттер тактильді сезінуге арналған арнайы бедерлі элементтермен жабдықталған.
- **Аудиоматериалдар және сөйлеу синтезаторлары:** Оқулықтарды дыбыстық форматта ұсыну арқылы балалардың оқуына қолайлы жағдай жасалады.
- **Цифрлық технологиялар мен арнайы бағдарламалар:** Оқытуға арналған мобильді қосымшалар мен компьютерлік бағдарламалар балалардың білім алуын жеңілдетеді.
- **3D басып шығарылған оқыту құралдары:** Модельдер мен нысандарды үш өлшемді түрде жасап, балалардың тактильді сезінуін дамытуға көмектеседі.
- **Интерактивті оқу құрылғылары:** Сенсорлық экрандар арқылы оқыту мүмкіндігі балалардың өздігінен білім алуына мүмкіндік береді.

2. Көру қабілеті бұзылған балалардың танымдық дағдыларын дамыту

- **Қоршаған ортаны тактильді қабылдау:** Балалардың заттарды сипау арқылы тануы маңызды рөл атқарады.
- **Дыбыстық және тактильді есте сақтау дағдылары:** Ақпаратты тыңдау және қолмен сезіну арқылы қабылдау есте сақтауды жақсартады.
- **Пространстволық бағдарлау және қозғалысты үйлестіру:** Спецификалық жаттығулар балалардың қозғалыс дағдыларын жетілдіруге көмектеседі.
- **Логикалық ойлау қабілетін дамытуға арналған ойындар:** Түрлі логикалық тапсырмалар мен ойындар балалардың ойлау қабілетін жетілдіреді.
- **Когнитивті қабілеттерді дамытуға бағытталған арнайы жаттығулар:** Интерактивті сабақтар мен когнитивті тесттер тиімді оқыту әдістеріне жатады.

3. Инклюзивті білім беру жүйесіндегі арнайы материалдардың рөлі

- **Білім алудағы тең мүмкіндіктерді қамтамасыз ету:** Көру қабілеті бұзылған балалар үшін теңдей білім алу жағдайларын жасау.
- **Оқушылардың оқу мотивациясын арттыру:** Интерактивті және бейімделген оқу материалдары оқушылардың білімге деген ынтасын арттырады.
- **Әлеуметтік бейімделуді жақсарту:** Ерекше қажеттіліктері бар балалардың қоғамға бейімделуіне жағдай жасау.
- **Білім беру ортасын инклюзивті ету:** Инклюзивті білім беру стратегияларын жетілдіру арқылы мектептерде қолайлы орта қалыптастыру.
- **Қол жетімді білім беру инфрақұрылымын дамыту:** Арнайы білім беру мекемелерін дамытып, заманауи құралдармен жабдықтау.

4. Қолдану тәжірибесі мен практикалық ұсыныстар

- **Қазақстандағы арнайы білім беру мекемелерінің тәжірибесі:** Қазіргі таңда елде арнайы мектептер мен ресурстық орталықтар жұмыс жасауда.
- **Халықаралық тәжірибе және озық әдістер:** АҚШ, Германия, Жапония және басқа елдердегі тәжірибелерді қолдану.
- **Болашақтағы даму перспективалары:** Арнайы оқыту әдістемелерін жетілдіру және жаңа технологияларды енгізу.
- **Тактильді және аудиокітаптардың қолданылуы:** Қолжетімді білім беру ресурстарын көбейту.
- **Цифрлық қосымшалар мен онлайн платформалар арқылы білім беру:** Цифрлық технологияларды оқытуға енгізу арқылы білімге қолжетімділікті арттыру.

5. Инновациялық тәсілдер мен жаңа технологиялар

- **Ақылды құрылғылар арқылы оқу үдерісін жетілдіру:** Смарт-технологияларды қолдану арқылы оқыту процесін жеңілдету.
- **Қолданбалы жасанды интеллект технологияларын енгізу:** Арнайы жасалған жасанды интеллект бағдарламалары арқылы білім беруді оңтайландыру.
- **Көру қабілеті бұзылған балаларға арналған роботтандырылған оқу құрылғылары:** Балаларға білім алуда қолдау көрсететін роботтандырылған көмекшілерді пайдалану.
- **Виртуалды және толықтырылған шындық технологияларын пайдалану:** Интерактивті білім беру құралдарын дамыту.

Қорытынды

Көру қабілеті бұзылған балаларға арналған арнайы дидактикалық материалдар инклюзивті білім берудің ажырамас бөлігі болып табылады. Олар балалардың жеке мүмкіндіктерін ескере отырып, олардың білім алуына, әлеуметтік бейімделуіне және өз бетінше өмір сүру дағдыларын дамытуға көмектеседі. Жаңа технологияларды пайдалану бұл процесті тиімдірек етіп, ерекше қажеттіліктері бар балалар үшін қолайлы білім беру ортасын қамтамасыз етеді.

Әдебиеттер

1. Ахметов Б. Инклюзивті білім берудің теориясы мен практикасы. – Алматы: Рауан, 2020.
2. Нұрғалиева С. Көру қабілеті бұзылған балаларға арналған арнайы оқыту әдістері. – Астана: Фолиант, 2019.
3. Сейітова М. Брайль жүйесіндегі оқыту құралдары. – Қарағанды: Болашақ, 2021.

БІЛІМ БЕРУДЕ AR ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ МҮМКІНДІКТЕРІ

Есимова Балжан Онгаровна
Шымкент қаласы, №88 жалпы орта білім беретін мектебінің
информатика пәні мұғалімі

Түйін

Қазіргі білім беру жүйесі жаңа технологиялармен толықтырылып, оқытуды тиімді әрі қызықты ету мақсатында түрлі инновациялық әдістерді қолдануда. Олардың бірі — AR (Augmented Reality) технологиясы, ол оқушыларға оқу процесін көрнекі әрі интерактивті түрде ұсынуға мүмкіндік береді. AR технологиясы, шынайы әлемді компьютерлік графикамен үйлестіру арқылы, оқу материалдарын түсінуді жеңілдетеді. Мысалы, бұл технология математика, биология, химия сияқты пәндерде абстрактілі ұғымдарды нақты өмірмен байланыстырып, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады. AR технологиясының білім беру саласында қолданылуы, оқушылардың білім деңгейін көтеруге, шығармашылық дағдыларын дамытуға және оқу процесін жан-жақты әрі тиімді етуге мүмкіндік береді.

Аннотация

The modern education system is being enriched with new technologies to make teaching more efficient and engaging. One such technology is Augmented Reality (AR), which allows presenting the learning process in a visual and interactive way. AR technology, by integrating the real world with computer graphics, makes it easier to understand learning materials. For example, it helps connect abstract concepts with real-life situations in subjects like mathematics, biology, and chemistry, increasing students' interest in the subject. The use of AR technology in education provides opportunities to enhance students' knowledge levels, develop their creative skills, and make the learning process more comprehensive and effective

Қазіргі заманғы білім беру жүйесі жаңа технологиялармен қарқынды түрде толықтырылып, оқу процесін оңтайландырып, сапасын арттыруда. Осы тұрғыда AR (Augmented Reality – кеңейтілген шындық) технологиясы білім беру саласында өз орнын тауып, оқу үдерісіне жаңа мүмкіндіктер мен тәсілдер енгізуде. AR технологиясы оқу процесін визуализациялау мен интерактивтілікті арттыруға мүмкіндік береді, бұл оқушылардың білімге деген қызығушылығын оятып, олардың тиімді оқуына жол ашады.

1. AR технологиясының білім берудегі маңызы

AR технологиясы – шынайы әлеммен үйлесімде компьютерлік графика мен басқа да виртуалды объектілерді көрсетуге мүмкіндік беретін жүйе. Білім беруде AR технологиясын пайдалану оқушыларға оқу материалын нақты әлеммен байланыстырып, түсініктерді кеңейтуге көмектеседі. Бұл технологияның негізгі артықшылығы – оқушыларға абстрактылы ұғымдарды визуалды түрде көрсету арқылы оқу материалын жақсы меңгеруге мүмкіндік туғызу. Мысалы, биология сабағында жасушаның құрылымы немесе астрономияда ғарыштық жүйелердің орналасуы сияқты қиын ұғымдарды көрсету жеңілдейді.

2. AR технологиясын оқу процесінде қолданудың тиімділігі

AR технологиясын білім беру саласында қолдану оқушылардың білім алуының сапасын арттырады. Осы технологияның басты артықшылығы – оның интерактивтілігі. Оқушылар тек теориялық ақпаратты емес, практикалық тәжірибе алуға мүмкіндік алады. Мысалы, физика сабағында әртүрлі тәжірибелер мен эксперименттерді виртуалды түрде көрсету арқылы оқушылар оқу материалын жақсы түсініп, оны өмірде қолдану мүмкіндігін алады. Сонымен қатар, AR технологиясы оқушыларға өз бетінше білім алуға, шығармашылық ойлау қабілетін дамытуға ықпал етеді.

3. AR технологиясының білім беру жүйесіне енгізілуі

AR технологиясы білім беру жүйесіне енгізілген кезде мұғалімдер мен оқушылардың өзара әрекеттесу әдістері де өзгереді. Мысалы, оқушылар AR арқылы өздеріне қажетті ақпаратты немесе объектіні оқу барысында көріп, зерттей алады. Бұл әдіс оқушылардың қызығушылығын арттырып, олардың пәнге деген ынтасын оятады. Сонымен қатар, оқытушыларға оқу процесін дербес бақылауға және оны оқушылардың жеке қажеттіліктеріне бейімдеуге мүмкіндік береді. AR технологиясының көмегімен мұғалімдер әрбір оқушының жеке ерекшеліктерін ескеріп, тиімді әдіс-тәсілдерді қолдана алады.

4. AR технологиясының білім беру саласындағы қолдану бағыттары

AR технологиясын білім беруде әртүрлі бағыттарда қолдануға болады:

- Түсіндіру және визуализация: Оқушыларға абстрактылы немесе күрделі ұғымдарды көрсету үшін AR көмегімен нақты әлемде визуализациялау мүмкіндігі беріледі. Мысалы, химия сабағында молекулалардың құрылымын, математика сабағында геометриялық фигураларды нақты көрнекі түрде көрсету.
- Интерактивті тапсырмалар мен ойындар: AR технологиясы оқу процесіне ойын элементтерін енгізуге мүмкіндік береді. Оқушылар тапсырмаларды орындау барысында виртуалды элементтермен әрекеттеседі, бұл оқу процесін қызықты әрі тиімді етеді.
- Әлеуметтік интеракция: AR технологиясы оқушылардың бір-бірімен қарым-қатынасын жақсартып, топтық жұмыстарды орындау мүмкіндігін арттырады. Бұл олардың ынтымақтастық және коммуникация дағдыларын дамытуға көмектеседі.

- Қашықтықтан оқыту: AR технологиясы қашықтықтан оқыту үшін де тиімді құрал болып табылады. Оқушылар өз үйлерінде отырып, AR көмегімен оқу материалдарын зерттей алады, бұл оқу процесін барынша ыңғайлы етеді.
- Персонализацияланған оқыту: AR технологиясы оқушылардың жеке қажеттіліктеріне сәйкес оқыту материалдарын бейімдеуге мүмкіндік береді. Бұл әр оқушыға оның оқу қарқыны мен қызығушылығына сай арнайы тапсырмалар мен ресурстар ұсынуға мүмкіндік береді.
- Жан-жақты даму мен шығармашылықты ынталандыру: AR технологиясы оқушыларға жаңа тәсілдермен шығармашылық жұмыстарды орындауға, идеялар мен шешімдер табуға көмектеседі. Мысалы, олар өздерінің жобаларын немесе модельдерін AR арқылы визуализациялай алады, бұл шығармашылық қабілеттерін дамытады.
- Әлемді зерттеудің жаңа жолдары: AR арқылы оқушылар тарих, география, мәдениет және басқа да пәндер бойынша виртуалды турларды өткізе алады. Олар әлемнің түкпір-түкпіріндегі тарихи орындарды аралап, әртүрлі мәдениеттерді зерттей алады.

5. AR технологиясының болашақтағы мүмкіндіктері

Қазіргі таңда AR технологиясының мүмкіндіктері шексіз, және оның білім беру жүйесіне енгізілуі оқу процесін түбегейлі өзгертуге ықпал етуі мүмкін. Болашақта AR білім беру процесінде тек көмекші құрал ретінде ғана емес, білім беру саласының маңызды құрамдас бөлігіне айналуы ықтимал. Оқушыларға оқудың қызықты әрі тиімді жолдарын ұсыну арқылы AR технологиясы білім берудің сапасын жаңа деңгейге көтеруге мүмкіндік береді.

Қорытынды

AR технологиясы білім берудің тиімділігін арттыру үшін үлкен мүмкіндіктер ұсынады. Ол оқушыларға оқу материалын нақты өмірмен байланыстырып, өз білімдерін тереңдетуге мүмкіндік береді. AR технологиясының көмегімен білім беру процесін интерактивті әрі қызықты етуге болады. Бұл оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Қазіргі таңда AR технологиясын енгізу білім беру жүйесінің жаңа кезеңіне қадам басу үшін маңызды қадам болып табылады.

Әдебиеттер

1. Johnson, L., Adams Becker, S., Estrada, V. NMC Horizon Report: 2016 K-12 Edition. The New Media Consortium.
2. Bower, M., Howe, C., McCredie, N., McMartin, F. Augmented Reality in Education – Cases, Places, and Potentials. Educational Media International, 51(1), 1-15.2014.
3. Akçayır, M., Akçayır, G. The impact of augmented reality on education: A meta-analysis of research. Educational Research Review, 20, 1-11.2017.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАҒЫ ЗАТТЫҚ ДАМЫТУШЫ ОРТАНЫ ҚҰРУДА М.МОНТЕССОРИ ӘДІСІНІҢ МАҢЫЗЫ

Есипова Айгерим Даулетовна
Шымкент қаласы, №17 «Достык» арнаулы балабақшасының тәрбиешісі

Резюме

Метод Монтессори — это образовательная система, которая предоставляет возможности для самостоятельного развития детей, ориентированная на развитие их физических, когнитивных и социальных способностей. Этот метод способствует активизации познавательной деятельности детей и позволяет развивать их логическое мышление, языковые, сенсорные и моторные навыки. Путем выполнения заданий, основанных на методе Монтессори, дети учатся самостоятельно и осознают окружающий мир, решая различные задачи. В статье рассматриваются различные виды заданий по методу Монтессори, включая сенсорные, логические, творческие и языковые задания. Каждое задание направлено на развитие познавательных способностей ребенка.

Аннотация

The Montessori method is an educational approach that provides opportunities for the independent development of children, focusing on the development of physical, cognitive, and social abilities. This method enhances children's cognitive activity and allows them to improve their logical thinking, language, sensory, and motor skills. By providing tasks based on the Montessori method, children learn independently and are encouraged to understand the surrounding world while solving problems. This article explores different types of tasks according to the Montessori method, including sensory, logical, creative, and language tasks. Each task is aimed at developing the cognitive abilities of the child.

Мектепке дейінгі білім беру кезеңі – балалардың дамуы мен қалыптасуының ең маңызды кезеңдерінің бірі. Бұл кезеңде балалардың танымдық, физикалық, эмоциялық және әлеуметтік қабілеттері дамып, жеке тұлға ретінде қалыптасады. М.Монтессори әдісі осы кезеңде балалардың өзін-өзі дамытуына, өз бетінше әрекет етуіне мүмкіндік беретін ерекше педагогикалық әдіс болып табылады. Монтессори әдісінің негізінде балалардың оқу мен даму процесі оларды қызықтыратын, табиғи түрде қоршаған ортасымен байланыс орнататын заттық дамытушы ортаны құруға бағытталған.

1. М.Монтессори әдісінің негіздері.

Монтессори әдісі – балаларды өздерінің қызығушылықтары мен табиғи қабілеттері бойынша дамытуға бағытталған әдіс. Бұл әдіс арқылы балалардың өз бетінше оқуға деген ынтасы қалыптасады. М.Монтессори әдісінде ең бастысы – балаларға еркіндік, бірақ ережелер мен тәртіптің болуы. Бұл әдіс балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, олардың қажеттіліктеріне сәйкес заттық ортаны құруды көздейді.

Монтессори әдісінің басты мақсаты – баланың тәуелсіздігі мен өзін-өзі тәрбиелеуін қамтамасыз ету. Бұл мақсатқа жету үшін арнайы құрылғылар мен құралдар арқылы балалардың әртүрлі дағдыларын дамытуға ерекше назар аударылады.

2. Заттық дамытушы ортаны құру.

М.Монтессори әдісінде оқыту ортасы балалар үшін қауіпсіз, қызықты әрі дамытуға ықпал ететін құралдарға толы болуы керек. Заттық ортаны дұрыс құру баланың өз бетінше әрекет етуіне және білім алуына мүмкіндік береді. Монтессори жүйесінде әрбір құрал мен материал белгілі бір мақсатты көздейді және баланың даму деңгейіне сәйкес келуі тиіс.

Монтессори ортасының негізгі элементтері:

- Материалдар: Әр материал өз алдына оқу мақсатына бағытталған және балаға нақты дағдыны меңгеруге көмектеседі. Мысалы, түстер мен пішіндер арқылы балалардың танымдық қабілеттері дамиды, ал арифметикаға арналған құралдар математика дағдыларын қалыптастырады.

- Қарапайым және тиімді құрылғылар: Балаларға қызықты, бірақ тым күрделі емес құралдар ұсынылады. Олар бұл құралдарды өздері пайдалана отырып, өз бетінше оқуға үйренеді.

- Қоршаған орта: Мектепке дейінгі ұйымдағы ортаны балалардың жеке ерекшеліктеріне, қызығушылықтарына және қабілеттеріне сай етіп ұйымдастыру маңызды. Монтессори әдісінде қоршаған орта балалар үшін оқыту мен дамуға ынталандыратын, бірақ оларды шектемейтін орта болуы тиіс.

3. Монтессори әдісінің маңызы

М.Монтессори әдісінің маңызы мектепке дейінгі ұйымдағы заттық дамытушы ортаны құруда ерекше. Ол балаларға шығармашылықпен ойлауға, өз бетінше әрекет етуге мүмкіндік береді. Монтессори әдісі арқылы балалардың әртүрлі дағдыларын дамытуға болады, мысалы:

- Тәуелсіздік: Балалар өздерінің қажеттіліктеріне сәйкес құралдар мен материалдарды таңдай алады, бұл олардың тәуелсіздік дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

- Шығармашылық: Монтессори ортасы баланың шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған. Оқытушы балалардың әрекеттерін қадағалап, оларды шығармашылықпен ойлауға ынталандырады.

- Сезімталдық: Монтессори әдісінде балалар тек танымдық қабілеттерін ғана емес, сонымен қатар сезімдерін де дамытуға мүмкіндік алады. Әр түрлі материалдарды қолдану арқылы балалардың сезімдері мен эмоцияларын басқару қабілеттері дамиды.

- Топтық жұмыс: Монтессори әдісінде балалар өзара әрекет ету, топтық жұмыс жасау дағдыларын үйренеді, бұл олардың әлеуметтік дамуына көмектеседі.

4. Монтессори әдісінің тапсырмалары.

Монтессори әдісінің негізі — балаларға өз бетінше оқу, іздену және проблемаларды шешу мүмкіндігін беру. Бұл әдіс әр түрлі тапсырмалар түрлерін қолдануды талап етеді, және әр тапсырма балаға табиғи түрде дамуға көмектеседі. Монтессори әдісі бойынша тапсырмалар негізінен сенсорлық, когнитивтік, мотористикалық дамытуға бағытталған. Міне, Монтессори әдісі бойынша қолданылатын тапсырмалардың негізгі түрлері:

1. Сенсорлық тапсырмалар

- Мақсаты: Баланың сезім мүшелерін (көз, құлақ, қол) дамыту және олардың айналадағы дүниені қалай қабылдайтынын қалыптастыру.

- Мысал:

- Әртүрлі түстер мен пішіндерден құралған карточкалармен жұмыс жасау (түсті карточкалар мен түстерді сәйкестендіру).

- Түрлі құрылымдар мен текстуралардан жасалған материалдармен (жұмсақ, қатты, тегіс, бұдыр) жұмыс істеу.

2. Жұмбақтар мен логикалық тапсырмалар

- Мақсаты: Баланың ойлау қабілетін дамыту, логикалық ойлау дағдыларын қалыптастыру.

- Мысал:

- Геометриялық пішіндермен жұмыс: балаларға пішіндерді дұрыс орналастыру немесе салыстыру тапсырмалары беріледі.

- Логикалық сәйкестіктер: әртүрлі заттарды топтау (мысалы, жемістерді, көкөністерді топтастыру).

3. Кеңістік пен уақытты қабылдау тапсырмалары

- Мақсаты: Баланың кеңістік сезімін, уақытты қабылдау дағдыларын дамыту.

- Мысал:

- Оқушыларға түрлі геометриялық фигураларды кеңістікке орналастыру тапсырмалары беріледі.

- Уақытты өлшеу (сағатпен уақыт көрсету) немесе күнделікті әрекеттерді ретімен орналастыру тапсырмалары.

4. Көз-қол үйлесімділігі

- Мақсаты: Моториканы дамыту, көз бен қолдың үйлесімділігін қалыптастыру.

- Мысал:

- Балаларға түймелерді ашу, жіптерді өткізу, кішкентай бөлікшелермен жұмыс жасау тапсырмалары беріледі.

- Түрлі ойыншықтар мен құралдарды қолдану арқылы саусақтармен жаттығулар жасау.

5. Тіл мен сөйлеу дағдыларын дамыту тапсырмалары

- Мақсаты: Сөздік қорды кеңейту, сөйлеу қабілетін дамыту.

- Мысал:

- Балаларға әртүрлі заттар мен жануарлар туралы әңгімелер айту тапсырмалары.

- Сөздерді және олардың мағынасын түсіну үшін карточкалармен жұмыс жасау, сөздермен сөйлемдер құрастыру.

6. Өзін-өзі бақылау және өзін-өзі басқару тапсырмалары

- Мақсаты: Баланың өзін-өзі бақылау және тәртіп сақтау қабілеттерін дамыту.

- Мысал:

- Өздігінен тапсырмаларды орындау және қателерді түзету дағдыларын дамыту. Мысалы, бала тапсырманы орындап, өз қателерін өзі тауып, түзетуді үйренеді.

- Баланың өз уақытын жоспарлауы үшін белгілі бір әрекеттерді орындау.

7. Қолөнер және шығармашылық тапсырмалары

- Мақсаты: Шығармашылық қабілеттерді дамыту, әртүрлі өнер түрлерімен таныстыру.
- Мысал:
  - Сурет салу, мүсіндер жасау, түрлі қолөнер бұйымдарын жасау.
  - Балаларға түрлі материалдармен жұмыс істеу, оларды біріктіру (жіптермен тоқу, картоннан, қағаздан мүсіндер жасау).

5. Қорытынды

М.Монтессори әдісінің мектепке дейінгі ұйымдардағы заттық дамытушы орта құрудағы маңызы зор. Бұл әдіс баланың еркін әрі қызықты оқу ортасын қалыптастыруға көмектеседі, сондай-ақ олардың өзін-өзі дамытуына, шығармашылығын ашуға және әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді. Монтессори әдісі баланың жеке қабілеттері мен қызығушылықтарына сәйкес дамытушы ортаны ұйымдастырудың тиімді әдісі ретінде танылған.

Әдебиеттер

1. Монтессори М. Сіңіргіш ақыл. Хóлт Пейпербокс. 1964 ж.
2. Эдвардс С. П., Вольф, М. Е. Монтессори сыныбында: Балалардың қалай шын мәнінде үйренетіні туралы мұғалімнің баяндауы. Нью-Йорк: Эддисон-Уэссли. 2004 ж.
3. Лиллард А. С. Монтессори: Данышпандықтың ғылыми негіздері (3-ші басылым). Оксфорд университетінің баспасы. 2017 ж.
4. Крамер Р. Мария Монтессори: Биографиясы. Чикаго: Чикаго университетінің баспасы. 1976 г.
5. Морроу, К. (2011). Монтессори әдісі: Білім беру жаңалығының шығу тегі. Нью-Йорк: Оксфорд университетінің баспасы.

РОЛЬ РУССКОГО ЯЗЫКА В ФОРМИРОВАНИИ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ У ШКОЛЬНИКОВ

Кадиркулова Нургуль Абуталиповна
Туркестанская область, Отырарский район, школа-лицей имени Жамбыла, учитель русского языка и литературы

Түйін

Мақалада орыс тілінің бастауыш сынып оқушыларында функционалдық сауаттылықты қалыптастырудағы рөлі қарастырылған. Оқушылардың сыни ойлау дағдыларын дамыту, ақпаратты талдай білу және қолдану қабілеттерін арттыру үшін орыс тілі мен әдебиеті пәндерінің маңызы ерекше. Мақалада орыс тілі оқушыларының коммуникативтік дағдыларын дамытудағы, шығармашылық ойлау қабілеттерін жетілдірудегі рөлі талданады. Сонымен қатар, орыс тілі мектепте функционалдық сауаттылықты дамытудағы негізгі құралдардың бірі ретінде қарастырылады.

Annotation

This article discusses the role of the Russian language in developing functional literacy among primary school students. The importance of Russian language and literature in enhancing students' critical thinking skills, their ability to analyze and apply information, is emphasized. The article explores how Russian language education contributes to the development of students' communication skills and creativity. Furthermore, the Russian language is considered as one of the key tools in fostering functional literacy within the school curriculum.

Функциональная грамотность — это способность человека эффективно использовать полученные знания и навыки в повседневной жизни для решения различных задач, а также критически воспринимать информацию и применять её в разных ситуациях. В контексте образования и школьного обучения развитие функциональной грамотности является одной из ключевых задач. Одним из важных инструментов для формирования этой грамотности является русский язык, который помогает школьникам не только овладеть основами грамотного письма и речи, но и развивать критическое мышление, способность к самовыражению и решению реальных проблем.

1. Понимание функциональной грамотности и её компоненты

Функциональная грамотность включает в себя несколько аспектов: читательскую, математическую и научную грамотность, а также способность анализировать, интерпретировать и использовать информацию в различных сферах жизни. Важной составляющей функциональной грамотности является умение правильно и эффективно пользоваться языковыми средствами для общения, решения задач и создания текстов различного типа.

Русский язык играет основную роль в развитии этих навыков. Через изучение русского языка и литературы школьники учат не только правильному письму, но и овладевают способностью строить логические высказывания, анализировать текст и делать выводы, что является важным элементом функциональной грамотности.

2. Русский язык как средство развития критического мышления

Одним из важнейших аспектов формирования функциональной грамотности является развитие критического мышления, и русский язык играет в этом процессе ключевую роль. Умение анализировать информацию, выделять основные идеи и делать логические выводы невозможно без навыков работы с текстом, умения воспринимать и интерпретировать информацию, выявлять причинно-следственные связи.

На уроках русского языка школьники учат не только грамматике и орфографии, но и основам логики: как правильно строить рассуждения, как обосновывать свою точку зрения. Эти навыки крайне важны для формирования функциональной грамотности, поскольку они помогают учащимся не просто запоминать информацию, а анализировать её и использовать для решения практических задач.

3. Русский язык и его роль в развитии коммуникативных навыков

Функциональная грамотность невозможна без умения эффективно общаться, как устно, так и письменно. Русский язык, как основной инструмент коммуникации, развивает у школьников способность ясно и логично излагать свои мысли, а также понимать речь других. Это умение проявляется в различных видах речи: в устной, письменной, научной и официальной.

Письменная речь в рамках изучения русского языка становится важным компонентом формирования функциональной грамотности, поскольку она учит детей правильно и эффективно выражать свои мысли на бумаге. Также важным является развитие навыков публичных выступлений, которые в свою очередь связаны с развитием речевых навыков и умением донести информацию до слушателя.

4. Влияние литературы на развитие функциональной грамотности

Литературные произведения, изучаемые в школьной программе, являются важнейшим компонентом формирования функциональной грамотности. Через анализ литературы школьники не только развивают навыки чтения и понимания текстов, но и учат сопоставлять различные точки зрения, понимать и анализировать социальные и моральные проблемы.

Кроме того, литература помогает развивать навыки написания сочинений, рефератов, эссе, что способствует развитию письменной речи. Эти виды деятельности требуют от школьников умения собирать, систематизировать информацию, строить логическую структуру текста, что является неотъемлемой частью функциональной грамотности.

5. Практическое применение знаний русского языка

Русский язык учит детей не только грамматическим и лексическим нормам, но и практическому применению знаний в реальных жизненных ситуациях. Умение правильно использовать язык в различных контекстах и для различных целей является важной частью функциональной грамотности. Например, в рамках учебного процесса школьники учат, как составлять деловые письма, как писать отчёты и письма, как высказывать свои мысли на профессиональном уровне.

Кроме того, в повседневной жизни грамотное использование языка помогает школьникам правильно понимать инструкции, объявления, рекламные материалы, а также участвовать в общественных обсуждениях и дебатах, что способствует формированию активной гражданской позиции.

Заключение

Роль русского языка в формировании функциональной грамотности у школьников невозможно переоценить. Он не только развивает навыки грамотного общения и письма, но и способствует развитию критического мышления, способности анализировать и интерпретировать информацию, а также решать различные жизненные задачи. В условиях современного образования русский язык является важнейшим инструментом для формирования у школьников навыков, необходимых для успешной социализации и карьерного роста.

Список литературы:

1. Гальперина Е. В. Русский язык в школе: проблемы и перспективы. М.: Просвещение. 2003 г.

2. Бондарь А. П. Функциональная грамотность как фактор образовательного процесса. М.: Наука. 2015 г.

3. Шахматова Н. И. Русский язык и литература в контексте развития функциональной грамотности школьников. СПб.: Академический проект. 2017 г.

4. Соловьев В. А. Формирование функциональной грамотности у школьников через русский язык. М.: Высшая школа. 2018 г.

5. Грачева Л. И. Методика преподавания русского языка как средства формирования функциональной грамотности. Казань: Издательство Казанского университета. 2019 г.

6. Захарова М. В. Роль литературного чтения в развитии функциональной грамотности школьников. М.: Издательство РУДН. 2020 г.

АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҮЙРЕНУДЕГІ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯНЫҢ РӨЛІ

Кудайбергенова Оразкул Ахметовна
Түркістан облысы, Қазығұрт ауданы
М.Өтемісұлы атындағы жалпы білім беретін мектебінің
ағылшын тілі пән мұғалімі

Резюме

В статье рассматривается роль межкультурной коммуникации в изучении английского языка. Автор подчеркивает важность понимания культурных аспектов языка, таких как традиции, обычаи и ценности, для более глубокого и осмысленного освоения языка. Также в статье говорится о том, как межкультурная коммуникация способствует повышению мотивации к обучению и улучшению практических навыков общения. Подчеркивается, что изучение языка в контексте культуры помогает студентам развивать уважение и толерантность к другим культурам и народам.

Аннотация

This article discusses the role of intercultural communication in learning English. The author emphasizes the importance of understanding cultural aspects of the language, such as traditions, customs, and values, for a deeper and more meaningful mastery of the language. The article also highlights how intercultural

communication enhances motivation to learn and improves practical communication skills. It is noted that studying language in the context of culture helps students develop respect and tolerance for other cultures and nations.

Ағылшын тілі әлемдік тіл ретінде өзінің кең таралуы мен түрлі салалардағы маңыздылығына ие. Алайда, тек тілдік дағдыларды дамыту жеткіліксіз, өйткені мәдениетаралық коммуникацияның рөлі де айтарлықтай маңызды. Мәдениетаралық коммуникацияның түсінігі тіл үйренушілерге басқа халықтардың мәдениеті, салт-дәстүрлері және көзқарастары туралы түсінік беруді көздейді. Бұл элемент тіл үйрену процесіне терең мән береді және тілді тек қарым-қатынас құралы ретінде ғана емес, мәдениетаралық түсінік пен өзара құрметті қалыптастыру құралы ретінде де қарастырады.

Мәдениетаралық коммуникацияның тіл үйренушілерге әсері

1. Тіл үйрену мотивін арттыру: Мәдениетаралық коммуникация тіл үйренушілердің ағылшын тілін үйренудегі ынтасын арттырады. Оқушылар тек тілдік құрылымдар мен грамматикалық ережелерді ғана үйреніп қоймай, сонымен қатар тілдің мәдениетпен байланысын түсінеді. Мәдениетаралық коммуникация оқушыларға ағылшын тілінің мағыналық және әлеуметтік контекстін тереңірек түсінуге мүмкіндік береді. Мысалы, ағылшын тілін үйрену арқылы оқушылар тек сөздер мен грамматикалық ережелерді ғана меңгермейді, олар сондай-ақ ағылшындардың күнделікті өмірін, мінез-құлық ерекшеліктерін, әлеуметтік нормаларын, құндылықтарын, салт-дәстүрлерін және әр түрлі мәдени ұстанымдарын да зерттейді. Бұл процесте студенттер тіл мен мәдениет арасындағы тығыз байланысты көріп, сол мәдениеттің ерекшеліктерін өздері үшін түсінікті әрі қолжетімді түрде қабылдайды.

Оқушылардың мәдениетаралық түсінікке деген қызығушылығы олардың дүниетанымын кеңейтеді. Олар жаңа мәдениетке, оның адамдарына құрметпен қарай бастайды, бұл өз кезегінде тіл үйренушілердің сыни ойлауын, төзімділігін және ашықтықты дамытуға ықпал етеді. Сонымен қатар, мәдениетаралық коммуникацияның маңызы студенттерге тіл үйренудің тек сөздік қоры мен грамматикадан ғана тұратындығын түсінуге көмектеседі, әрі олар тіл үйрену барысында жаңа білім мен құндылықтарды меңгере отырып, әлемді түрлі көзқарастармен қабылдауға үйренеді.

Бұл процесс оларды болашақта мәдениетаралық диалогқа қатысуға, өзара сыйластықты нығайтуға және әлемдегі әртүрлі халықтармен қарым-қатынас орнатуға дайындайды. Тіл үйрену тек сөйлеу дағдыларын қалыптастырумен шектелмей, мәдени құндылықтарды, дәстүрлерді және мінез-құлық ережелерін үйрету арқылы қоғамда жауапкершілігі мол азаматтарды тәрбиелеуге мүмкіндік береді.

2. Тілдің мәдени контекстін түсіну: Ағылшын тілін үйрену барысында тек сөздердің мағынасы емес, олардың мәдени маңызы да маңызды рөл атқарады. Мысалы, ағылшын тіліндегі идиомалар мен тұрақты сөз тіркестерін дұрыс түсіну үшін сол тілде сөйлейтін халықтардың өмір салтын, тарихын және психологиясын білу қажет. Мәдениетаралық коммуникация осы контексттерді дұрыс түсінуге және қолдануға мүмкіндік береді.

3. Кросс-мәдениетті түсіну: Мәдениетаралық коммуникация тіл үйренушілерге әр түрлі мәдениеттердің арақатынасын түсінуге мүмкіндік береді. Бұл өз кезегінде қоғамда көпмәдениеттілікке деген құрмет пен толеранттылықты арттырады. Мәдениетаралық диалог түрлі халықтар арасындағы қарым-қатынасты жақсартып, қақтығыстарды болдырмауға ықпал етеді.

4. Практикалық коммуникативтік дағдыларды дамыту: Мәдениетаралық коммуникацияның тағы бір маңызды артықшылығы — ол оқушылардың коммуникативтік дағдыларын практикалық тұрғыдан дамытуға мүмкіндік береді. Шет тілінде қарым-қатынас жасау барысында студенттер мәдени айырмашылықтарды ескеріп, өздерінің пікірлерін, ойларын, сезімдерін түрлі мәдениет өкілдерімен түсінікті түрде жеткізуге үйренеді. Бұл процесс оқушыларға тек тілдік дағдыларды емес, сонымен қатар олардың әлеуметтік және эмоциялық интеллектісін де дамытуға ықпал етеді.

Мәдениетаралық коммуникация арқылы оқушылар нақты өмір жағдайларында кездесетін мәдени ерекшеліктерді түсініп, оларды қарым-қатынас барысында қолдануды үйренеді. Мысалы, әр мәдениетте әдептілік, құрмет көрсету немесе өз пікірін білдірудің әртүрлі нормалары мен дәстүрлері болуы мүмкін. Бұл дағдыларды меңгеру студенттерге өзара қарым-қатынастарда тілдік тосқауылдарды жеңуге көмектеседі.

Бұған қоса, мәдениетаралық коммуникация оқушыларға әртүрлі мәдениет өкілдерімен тиімді әрі құрметпен сөйлесу үшін қажет дағдыларды береді. Олар дұрыс сөз таңдау, дауысты, ым-қимылды, көзқарасты басқару сияқты аспектіде дамиды. Оқушылар өздерінің коммуникативтік қабілеттерін тек оқу процесінде ғана емес, шын өмірде де пайдалана алатын болады. Бұл жағдай әртүрлі әлеуметтік топтармен тиімді жұмыс істей алуына, халықаралық деңгейде қарым-қатынас жасауына жол ашады.

Сондықтан мәдениетаралық коммуникация оқу үрдісінде тек тіл үйренудің маңызды бөлігі ғана емес, сондай-ақ оқушылардың өзіндік тұлғалық және кәсіби дамуы үшін аса қажет дағдыларды меңгеру мүмкіндігін береді. Оқушылар мәдени айырмашылықтарды ескере отырып, қарым-қатынаста шыдамдылық, сезімталдық, төзімділік көрсетуді үйренеді, бұл олардың болашақтағы қарым-қатынастарына үлкен оң әсерін тигізеді.

Қорытынды

Ағылшын тілін үйрену мәдениетаралық коммуникацияны зерттеу арқылы терең әрі мағыналы болып келеді. Бұл тек тіл үйренудің тиімділігін арттыруға ғана емес, сонымен қатар адамаралық қарым-қатынас пен түсіністікті дамытуға көмектеседі. Мәдениетаралық коммуникацияның рөлі арқылы тіл үйренушілер өз білімдерін кеңейтіп, әртүрлі мәдениетке деген құрметін қалыптастырады. Әлемдік деңгейде қарым-қатынас жасау үшін бұл маңызды аспект болып табылады.

Әдебиеттер

1. Byram M. Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence. Multilingual Matters. 1997.
2. Kramsch C. Context and Culture in Language Teaching. Oxford University Press. 1993.
3. Deardorff D. K. The Identification and Assessment of Intercultural Competence as a Student Outcome of Internationalization. Journal of Studies in International Education, 10(3), 241-266.2006.
4. Fantini A. E. Assessing Intercultural Competence: A Framework for Research and Application. In D. K. Deardorff (Ed.), The SAGE Handbook of Intercultural Competence (pp. 456-476). SAGE Publications. 2009.

ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ҚОЛДАНУ

Қозыбекова Ажар Амантаевна
Түркістан облысы, Шардара ауданы
"Достық жалпы білім беретін мектеп " бастауыш сынып мұғалімі

Резюме

Статья посвящена применению современных образовательных технологий в начальной школе. Рассматриваются различные методы и подходы, такие как использование интерактивных досок, дистанционное обучение, игровые методики, групповые работы и проблемное обучение. Акцент сделан на важности внедрения технологий в образовательный процесс для повышения интереса учащихся, развития их критического мышления и творческих способностей. Также подчеркивается, что применение этих технологий способствует улучшению качества обучения и помогает учителям эффективно организовывать учебный процесс с учетом индивидуальных потребностей каждого ученика.

Abstract

The article is dedicated to the application of modern educational technologies in primary school. Various methods and approaches are discussed, such as the use of interactive whiteboards, distance learning, game-based methods, group work, and problem-based learning. Emphasis is placed on the importance of integrating technologies into the educational process to increase students' interest, develop their critical thinking, and foster their creative abilities. The article also highlights that the use of these technologies improves the quality of education and helps teachers organize the learning process effectively, considering the individual needs of each student.

Қазіргі таңда білім беру жүйесінде жаңа технологиялардың қолданылуы маңызды орын алуда. Оқу үдерісінде ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың (АКТ) енгізілуі оқушылардың білім сапасын арттыруға, шығармашылық қабілеттерін дамытуға және олардың оқу үдерісіне белсенді қатысуын қамтамасыз етуге мүмкіндік береді. Оқытудың жаңа әдіс-тәсілдері мен технологияларын бастауыш сыныпта қолдану балалардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, өз бетімен жұмыс жасау дағдыларын қалыптастырады.

Қазіргі заманғы оқыту технологияларының түрлері

Бастауыш сыныпта қолданылатын жаңа технологиялардың ішінде келесідей әдістер мен тәсілдер ерекше орын алады:

1. Интерактивті тақта: Қазіргі уақытта мектептерде интерактивті тақталар кеңінен қолданылады. Бұл құрылғылар оқушылардың назарын аударып, сабақтың тартымды әрі түсінікті болуына мүмкіндік береді. Оқушылар тақтадағы ақпаратпен өзара әрекеттесе отырып, пән бойынша терең білім алады.

2. Дистанциялық оқыту: COVID-19 пандемиясы кезінде көптеген мектептер дистанциялық оқыту жүйесіне көшті. Оқушыларды қашықтықтан оқыту барысында интернеттегі платформалар мен видеоконференциялар, электронды оқулықтар, онлайн-тесттер пайдаланылды. Бұл әдіс бастауыш сынып оқушыларының интернет ресурстарын қолдануға дағдыландырады.

3. Оқу ойындары мен симуляциялар: Ойын арқылы оқыту – бұл балаларға қызықты әрі тиімді әдіс. Оқушыларды ойын элементтері арқылы ынталандыру олардың зейінін және есте сақтау қабілетін дамытады. Сонымен қатар, бұл әдіс оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, сабақтың мазмұнын жетілдіруге көмектеседі. Ойынның тиімділігі оның оқушыларға күрделі тақырыптарды жеңіл әрі қызықты түрде ұсынуға мүмкіндік беруінде. Ойын элементтері балаларды тек білім алуға емес, сонымен қатар командалық жұмысқа, коммуникацияға, шапшаң шешім қабылдауға да үйретеді. Бұл әдіс балалардың шығармашылық ойлауын дамытуға септігін тигізеді және өз бетімен жұмыс істей білуге дағдыландырады. Мысалы, география пәнінде оқушылар картаны пайдаланып, түрлі тапсырмаларды орындау арқылы әлем елдері мен олардың географиялық орналасуын зерттейді. Ал математика пәнінде ойындар арқылы сандарды оңай есінде сақтай алады және есеп шығару барысында дұрыс амалдарды таңдай біледі.

Оқу ойындары мен симуляциялар сондай-ақ оқушылардың өздерін сенімді сезініп, білімін нақты әлемде қолдану дағдыларын қалыптастырады. Олар теориялық білім мен практикалық әрекеттерді байланыстыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, бұл әдіс білім беру процесін ерекше тартымды етеді, себебі оқушылар ойын арқылы жеңіл әрі қызықты түрде жаңа ақпараттарды меңгереді. Ойынның тағы бір маңызды аспектісі – оқушылардың бір-бірімен бәсекелесу мен ынтымақтастық тәжірибесін алуында. Бұл әдіс балалардың әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі.

4. Топтық жұмыс және ынтымақтастық: Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың бірігіп жұмыс жасауына үлкен мән беріледі. Топтық жұмыс балаларға коммуникативтік дағдыларды дамытуға, пікір алмасуға және әртүрлі көзқарастарды тыңдауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, балалардың бір-бірімен ынтымақтастықта болу арқылы өзара көмек көрсетуі өте маңызды.

5. Проблемалық оқыту: Бұл тәсілде оқушыларды белгілі бір мәселе бойынша өз пікірлерін айтып, шешім қабылдауға үйретеді. Проблемалық жағдайлар арқылы балалардың сыни ойлау қабілеттері дамиды.

Қазіргі заманғы технологиялардың бастауыш сыныптағы маңызы

Бастауыш сыныпта қазіргі заманғы технологияларды қолдану көптеген артықшылықтарды береді. Олардың бастысы — оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттыру. Бала өзінің оқуына қызығып, белсенді түрде қатысса, оның білім алу деңгейі жоғары болады.

Қазіргі заманғы технологиялар білім беру үдерісінде оқушы мен мұғалім арасындағы байланысты жақсартады. Оқушылар өз бетімен жұмыс жасауға үйреніп, жаңа ақпаратты жылдам меңгеруге қабілетті болады. Мұғалімдер де өз сабақтарын тиімді ұйымдастырып, оқушылардың жеке қажеттіліктеріне жауап беретін тәсілдерді қолдана алады.

Қорытынды

Қазіргі заманғы оқыту технологиялары бастауыш сыныптарда оқушылардың білім сапасын арттыруға және олардың жеке тұлғалық дамуына үлкен әсер етеді. Интерактивті тақталар, дистанциялық оқыту, оқу ойындары, топтық жұмыс, проблемалық оқыту сияқты заманауи әдістер оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытады. Сондықтан осы технологияларды жүйелі түрде қолдану оқу үдерісінің сапасын жақсартады, әрі оқушылардың білім деңгейін көтеруге мүмкіндік береді.

Әдебиеттер

1. Назарова С. Б. Жаңа технологиялар негізінде білім беру. Алматы: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы. 2018 ж.
2. Балаева З. Ә. Бастауыш сыныпта жаңа ақпараттық технологияларды қолдану. Қарағанды: Қарағанды университеті. 2020 ж.
3. Казанцева Е. В. Оқушылардың ақпараттық сауаттылығын дамыту әдістері. Мәскеу: Наука. 2019 ж.
4. Усова И. В. Педагогикалық инновациялар: теория мен тәжірибе. Санкт-Петербург: РГУПС. 2017 ж.

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМ БЕЛСЕНДІЛІГІН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ ТУРАЛЫ

Сатенбаева Жаннат Сейсенбаевна
Түркістан облысы, Жетісай ауданы
"№73 жалпы білім беретін мектеп" КММ
оқу ісі орынбасары, қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Резюме

В данной статье рассматриваются пути повышения познавательной активности учащихся на уроках казахского языка и литературы посредством применения новых технологий. В современной системе образования информационно-коммуникационные технологии, игровые элементы, проектное обучение и технологии критического мышления являются эффективными методами совершенствования учебного процесса. В ходе исследования анализируются особенности этих технологий, методы их использования и влияние на качество образования. В статье представлены практические примеры применения новых технологий в учебном процессе и их влияние на мотивацию и активность учащихся.

Summary

This article examines ways to enhance students' cognitive activity in Kazakh language and literature lessons through the use of new technologies. In the modern education system, information and communication

technologies, game elements, project-based learning, and critical thinking technologies are effective methods for improving the learning process. The study analyzes the characteristics of these technologies, methods of their application, and their impact on the quality of education. The article presents practical examples of integrating new technologies into the learning process and their influence on students' motivation and engagement.

Түйін

Бұл мақалада қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында жаңа технологияларды қолдану арқылы оқушылардың таным белсенділігін арттыру жолдары қарастырылады. Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, ойын элементтері, жобалық оқыту және сын тұрғысынан ойлау технологиясы оқыту процесін жетілдірудің тиімді тәсілдері болып табылады. Зерттеу барысында осы технологиялардың ерекшеліктері, оларды пайдалану әдістері және білім беру сапасына тигізетін әсері талданады. Мақалада оқыту үрдісінде жаңа технологияларды қолданудың практикалық мысалдары келтіріліп, олардың оқушылардың оқу мотивациясы мен белсенділігіне ықпалы зерттеледі.

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың танымдық белсенділігін арттыру мақсатында инновациялық әдістер мен жаңа педагогикалық технологияларды қолдану маңызды болып табылады. Қазақ тілі мен әдебиеті пәні – оқушылардың тілдік дағдыларын қалыптастырып, ұлттық мәдениеттің негіздерін терең түсінуге мүмкіндік беретін пәндердің бірі. Бұл пәндерде жаңа технологияларды қолдану арқылы оқушылардың қызығушылығын арттыру, олардың шығармашылық қабілеттерін дамыту және танымдық белсенділіктерін жоғарылату мақсат етіледі.

Жаңа технологиялардың қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарындағы маңызы

Жаңа технологиялар оқытудың тиімділігін арттыруда үлкен рөл атқарады. Қазіргі таңда ақпараттық технологиялар, интерактивті әдістер, электронды құралдар мен интернет ресурстары білім беру процесінде маңызды құралға айналып отыр. Осы технологияларды қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында қолдану арқылы оқушыларға түрлі танымдық тапсырмалар беру, олардың пәнге деген қызығушылығын арттыру, шығармашылықпен жұмыс істеуге ынталандыруға болады.

Танымдық белсенділікті арттырудағы жаңа технологиялардың рөлі.

1. Интерактивті тақталар мен мультимедиялық құралдар: Қазақ тілі мен әдебиеті сабағында интерактивті тақта мен мультимедиялық құралдарды пайдалану оқушылардың назарын сабаққа аударып, жаңа ақпаратты жеңіл әрі қызықты түрде қабылдауына көмектеседі. Бұл технологиялар тақырыпты түсіндіруді, мысалдар келтіруді, тапсырмаларды орындауды және оқушылардың білімін тексеруді жеңілдетеді. Мысалы, әдеби шығармалардан үзінділер көрсету немесе жаңа сөздерді интерактивті ойындар арқылы үйрету оқушылардың қызығушылығын арттырады.

2. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ): АКТ технологиялары арқылы оқушылар қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында түрлі интерактивті тапсырмалар орындап, шығармашылық жұмыстарды жүзеге асыра алады. Интернет ресурстары мен бағдарламалық құралдар (мысалы, Kahoot, Quizlet) арқылы сауалнамалар мен викториналар өткізу оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады. Сонымен қатар, бұл әдіс олардың ақпараттық сауаттылығын дамытуға да ықпал етеді.

3. Дамыта оқыту технологиясы: Дамыта оқыту әдістемесі оқушылардың өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын дамытуға, шығармашылық қабілеттерін ашуға бағытталған. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында дамыта оқыту әдісін қолдану арқылы оқушыларға қиын, көпқырлы тапсырмалар беру олардың проблеманы шешу және өз пікірін дәлелдеу дағдыларын жетілдіреді. Мұндай тапсырмалар оқушылардың сөздік қорын байытып, олардың шығармашылық ойлау қабілетін дамытады. Сонымен қатар, дамыта оқыту әдісі оқушылардың сыни ойлау, дербес зерттеу жүргізу және алған білімін өмірде қолдану дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді.

Бұл әдіс оқушылардың әрбір тақырыпты терең түсінуін қамтамасыз етеді, себебі олар тек ақпаратты қабылдап қана қоймай, оны талдап, сараптап, өз түсініктерін құрастырады. Мұндай тәсіл оқу процесінде белсенділікті арттырып, оқушылардың өзара пікір алмасуын ынталандырады. Мысалы, қазақ әдебиетінің шығармаларын талдау кезінде оқушылар түрлі аспектілер бойынша (кейіпкерлердің мінез-құлқы, шығармадағы идеялар, автордың көзқарасы) пікірлерін ортаға салып, өз пікірлерін дәлелдей алады.

Дамыта оқытуда тапсырмалардың әртүрлілігі маңызды рөл атқарады. Оқушыларға тек бір типтегі тапсырмалар емес, әртүрлі деңгейдегі тапсырмалар ұсынылады. Олардың әрқайсысы шығармашылық тұрғыдан шешілуі тиіс, мысалы, шығарма жазу, эссе жазу, мәтіндермен жұмыс жасау, кейіпкерлердің ішкі жан дүниесін ашу сияқты тапсырмалар. Оқушылардың шығармашылық ойлау қабілетін дамытатын тапсырмаларды орындау барысында олар өз ойларын жүйелі түрде жеткізуге үйренеді.

Сонымен қатар, дамыта оқыту әдісі арқылы оқушылар өз білімдерін тек қана сыныпта емес, сондай-ақ сыртқы ортада да қолдануға мүмкіндік алады. Әр түрлі тапсырмалар оқушылардың өмірде кездесетін мәселелерді шешуге дайындығын қалыптастырады. Мысалы, қазақ тілінде сөйлеу дағдыларын дамыту мақсатында түрлі рөлдік ойындар, пікірталастар, топтық жұмыстар ұйымдастыру арқылы оқушылардың тілдік біліктілігі артады. Бұл әдіс сондай-ақ оқушылардың өзара сыйластық пен ынтымақтастықты үйренуіне көмектеседі, себебі топтық жұмыстар барысында әр оқушы өз пікірін жеткізіп, басқа оқушылардың көзқарастарын тыңдайды.

Оқушыларға берілетін тапсырмалар олардың қызығушылығын тудырып, шығармашылық ізденістерге ынталандырады. Олар күрделі тапсырмаларды орындаған сайын өз-өзіне деген сенімділігі артып, алған білімдерін күнделікті өмірде пайдалану қабілеті дамиды. Дамыта оқыту әдісінің арқасында оқушылар тек белгілі бір тақырыпты меңгеріп қана қоймай, білім алу процесін терең түсініп, оны өз өмірінде қолдануға бағытталған дағдыларға ие болады.

4. Жобалау әдісі: Жобалау әдісі оқушыларға жеке немесе топ болып жұмыс істеуге, берілген тақырып бойынша терең зерттеу жүргізуге мүмкіндік береді. Қазақ әдебиетін оқыту барысында жобалау әдісін қолдану оқушыларды шығармашылық ізденіске тартуға, белгілі бір әдеби шығарма туралы өз пікірін білдіруге және оны дәлелдермен жеткізуге үйретеді. Оқушылар тақырыпты зерттеп, өз жұмыстарын қорғай отырып, өз ойларын айқын әрі тұжырымды жеткізу қабілетін дамытады.

5. Геймификация (ойын элементтері): Геймификация әдісі оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырады, себебі ойындар балаларға жеңіл әрі қызықты болып көрінеді. Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында сөздік қорды байыту, грамматикалық ережелерді қайталау, мәтіндерді талдау сияқты тапсырмаларды ойын түрінде өткізу оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырады. Мысалы, сөзжұмбақтар, кроссвордтар, «Тіл шебері» секілді ойындар арқылы оқушылардың белсенділігі мен танымдық қабілеттері жоғарылайды.

6. Саралау әдісі: Саралау әдісі әр оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, тапсырмаларды олардың дайындық деңгейіне сәйкес таңдау мүмкіндігін береді. Бұл әдіс оқушылардың әрқайсысының білім деңгейіне және оқу қарқынына сәйкес тапсырмалар орындауына мүмкіндік беріп, олардың өз мүмкіндіктерін толыққанды пайдалануына жағдай жасайды. Қазақ тілі мен әдебиеті пәнінде саралау әдісін қолдану әр оқушының жеке қажеттіліктерін ескере отырып, тиімді нәтижеге қол жеткізуге мүмкіндік береді.

Қорытынды

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында жаңа технологияларды қолдану оқушылардың танымдық белсенділігін арттыруға және пәнге деген қызығушылығын оятуға көмектеседі.

Интерактивті әдістер, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар, дамыта оқыту, жобалау әдісі мен геймификация сияқты жаңа технологиялар оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, олардың логикалық ойлау дағдыларын жетілдіруге, сондай-ақ олардың пәнге деген терең қызығушылығын қалыптастыруға ықпал етеді. Бұл тәсілдер оқушылардың жеке тұлға ретінде дамуына және пән бойынша жоғары нәтижелерге қол жеткізуіне жол ашады.

Әдебиеттер

1. Қоянбаев Ж.Б. Педагогика: Жоғары оқу орындарына арналған оқулық. Алматы: Білім. 2017 ж.
2. Шаяхметова Г.К. Қазақ тілі мен әдебиеті сабағында жаңа технологияларды қолдану. Астана: Мектеп. 2019 ж.
3. Мамыров Н. Оқыту әдістері: Жаңа технологиялар және олардың тиімділігі. Алматы: Қазақ университеті. 2020 ж.
4. Мухамеджанова З. Қазақ тілін оқытудағы инновациялық әдіс-тәсілдер. Алматы: Рауан. 2018 ж.

БАЛАНЫ ЖАН-ЖАҚТЫ ДАМЫТУДА АСЫҚТЫҢ РӨЛІ

Тогузбаева Роза Аужановна
Шымкент қаласы, №71 "Қ.Қазиев" атындағы бөбекжай-бақша МКҚК тәрбиешісі

Резюме

В данной статье рассматривается важность одной из национальных игр, а именно игры в асык, в процессе всестороннего развития ребенка. Игра в асык способствует развитию физических, умственных и социальных навыков у детей, а также оказывает значительное влияние на их духовное и моральное воспитание. В статье обсуждается польза игры в асык для здоровья, развития мышления, социальной адаптации и повышения интереса к национальной культуре.

Abstract

This article discusses the significance of one of the national games, namely the game of asyk, in the comprehensive development of children. The game of asyk helps develop physical, intellectual, and social skills, while also having a significant impact on spiritual and moral upbringing. The article covers the benefits of asyk for health, mental development, social interaction, and fostering an interest in national culture.

Асық – қазақ халқының ұлттық ойындарының бір түрі және ұлттық мәдениетіміздің ажырамас бөлігі болып табылады. Асық ойындары балаларды ғана емес, барлық ұрпақтарды тәрбиелеуге арналған үлкен мәнге ие. Бұл ойынның баланың жан-жақты дамуына, ой-өрісін кеңейтуге және физикалық, рухани жағынан қалыптасуына тигізер әсері өте зор.

1. Асықтың баланың дене дамуына ықпалы

Асық ойынының физикалық даму тұрғысынан үлкен пайдасы бар. Асық ойындарында балалар белсенді қозғалыс жасайды, бұл олардың денсаулығына оң әсерін тигізеді. Асық ойнау кезінде дене қимылдары, жылдамдық, ептілік пен ұтқырлық сияқты физикалық қабілеттер дамиды. Балалардың дене шынықтыруы артқан сайын олардың жалпы физикалық жағдайы да жақсарады.

Сонымен қатар, асық ойыны балалардың көз моторикасын дамытады. Ойын барысында баланың қимыл-қозғалыстарын бақылау, асықты дәл нысанға лақтыру, оны қайта жинау сияқты әрекеттер олардың қол-аяқ үйлесімін жақсартады, бұл өз кезегінде баланың моторикасын, қимыл-қозғалыс дағдыларын жетілдіреді.

2. Асықтың баланың ақыл-ой дамуына әсері

Асық ойыны баланың ақыл-ой дамуына, логикалық ойлау қабілетін арттыруға үлкен әсер етеді. Ойын барысында баланың ептілік, жылдамдық, стратегия мен тактика туралы түсініктері қалыптасады. Асық ойнаған кезде балалар ұтып алу үшін дұрыс шешімдер қабылдап, қарсыласының қадамын болжап, өз әрекеттерін жоспарлайды. Бұл ойынды дұрыс ойнау үшін

сандық есептеу дағдылары да қажет. Мысалы, асықтың санын дұрыс есептеу, әр асықтың түріне қарай оның құнын анықтау, жеңіске жету жолдарын табу сияқты әрекеттер ақыл-ойды жетілдіреді.

3. Асықтың баланың әлеуметтік дамуындағы орны

Асық ойнау кезінде балалар топпен бірге уақыт өткізеді, бұл олардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Ойында балалар бір-бірімен қарым-қатынас жасап, өзара әрекеттеседі, топтық жұмыс жасау дағдыларын меңгереді. Асық ойыны балалар арасында достықты нығайтады, командада жұмыс істеуге үйретеді. Сонымен қатар, балалар ойын барысында өзара сыйластық, әділдік, жеңіске жету жолдарын іздеу сияқты моральдық қасиеттерді игереді. Бұл қасиеттер балаға өмірде де қажет, себебі олар адамгершілік пен әділдікке тәрбиелейді.

4. Асықтың баланың рухани дамуына ықпалы

Асық ойыны баланың рухани дамуына да өз әсерін тигізеді. Қазақ халқы үшін асық тек ойын құралы ғана емес, ол - ұлттық мәдениеттің, тарихтың бір бөлігі. Асық ойнау арқылы бала өзінің ұлтын, дәстүрлерін, тарихын тереңірек біле алады. Әсіресе, қазақтың ұлттық ойындары мен салт-дәстүрлеріне деген қызығушылығы арттырады. Осылайша, бала өз мәдениетін түсініп, оны құрметтеуге үйренеді.

5. Асықтың тәрбиелік мәні

Асық ойыны балаларды ұқыптылыққа, тәртіпке, адалдыққа тәрбиелейді. Әсіресе, асық ойнау кезінде жеңіс пен жеңілістің де маңызы зор. Балалар ойын барысында жеңілген жағдайда оның қалай жеңілетінін, жеңіс жағдайында қалай өтетінін үйренеді. Бұл олардың психологиялық тұрғыда дамуына, табандылық пен шыдамдылыққа үйретеді. Сонымен қатар, балалар асық ойыны арқылы әділдік пен ережелерді сақтау қажеттілігін түсінеді. Ойын барысында әр бала өз кезегін күтіп, ережелерді бұзбай, дұрыс шешімдер қабылдауды үйренеді. Бұл қасиеттер олардың өмірінде аса маңызды рөл атқарады, себебі олар тек ойын ережелерін сақтап қана қоймай, күнделікті өмірде де адалдық, әділдік және тәртіптілікті сақтайтын болады.

Асық ойынының тағы бір маңызды аспектісі – балаларға шыдамдылықты, табандылықты және қиындықтарды жеңу қабілетін дамытуға көмектеседі. Ойын барысында әр түрлі жағдайларға тап болып, өз күшін, мүмкіндіктерін дұрыс бағалауды үйренеді. Жеңіліске ұшыраған бала оны жеңіл қабылдап, келесі ойындарда одан да көп күш салып, жеңіске жетуге ұмтылатын болады.

Осылайша, асық ойыны балалардың моральдық дамуына ықпал етеді. Олар адалдық, достық, әділдік сияқты маңызды құндылықтарды түсініп, өз әрекеттері мен шешімдерінде оларды ұстануға үйренеді. Сонымен қатар, ойын барысында балалар өзара келісіммен жұмыс істеп, командалық рух пен бірлесіп әрекет ету дағдыларын меңгереді.Қорытынды

Асық – тек ұлттық ойын ғана емес, сонымен қатар баланың жан-жақты дамуына, денсаулығын нығайтуға, ақыл-ойын дамытуға, әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруға және рухани тұрғыда байытуға көмектесетін маңызды құрал. Асық ойындары балалардың бойында ұлттық құндылықтарды сақтауға деген қызығушылықты оятады, олардың тұлғалық дамуына ықпал етеді. Сондықтан асық ойынын балаларға үйрету және олардың бойында осы ұлттық құндылықты сақтау сезімін тәрбиелеу өте маңызды.

Әдебиеттер

1. Әбдіқалықова С. Қазақ халқының ұлттық ойындары. Алматы: «Қазақ университеті». 2019 ж.

2. Нұртаева А. Ұлттық ойындар және балалардың дамуы. Астана: «Елорда баспасы». 2017 ж.

3. Мәмбетова Р. Дене тәрбиесі мен спорттың тәрбиелік рөлі. Шымкент: «Өркен». 2020 ж.

4. Түркебаева Б. Қазақ халқының рухани мәдениеті мен ойындарының балалар тәрбиесіндегі маңызы. Қарағанды: Қарағанды университеті. 2018 ж.

5. Ерғалиева Ж. Ұлттық ойындар және оның жас ұрпаққа тәрбиелік мәні. Жастар журналы, 5(2), 50-55.2016 ж.

ӘОЖ 37.035

ЖАС ҰРПАҚТЫ ТӘРБИЕЛЕУДЕ ЖАҢАШЫЛ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУ

Ортаева А.С. PhD докторы
Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті,
Шымкент, Қазақстан

Әбішева Л.П. п.ғ.к., аға оқытушы
Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті,
Шымкент, Қазақстан

Баймахова А.Ш. оқытушы
Өзбекәлі Жәнібеков атындағы Оңтүстік Қазақстан педагогикалық университеті,
Шымкент, Қазақстан

Резюме.

В статье рассказывается о роли инновационных педагогических методов в процессе усвоения национальной идеологии ребенком. Приведены примеры основных позиций У. Жанибекова в воспитании будущих поколений. А также, авторы частично привели примеры проведения социально-педагогических тренингов, систематизировав основные характеристики тренинговых форм.

Summary.

The article describes the role of innovative pedagogical methods in the process of assimilation of national ideology by a child. Examples of the main positions of U. Zhanibekov in the education of future generations are given. The authors also partially gave examples of conducting socio-pedagogical trainings, systematizing the main characteristics of training forms.

Жаһандану уақыты жағдайында болашақ ұрпақ бойында ұлттық идеологияны түсіне білетін, ізгі қасиеттерді қалыптастыратын әдістемелерді, бағдарламаларды үздіксіз құрып, оны жүзеге асырып отыру қажеттігін қазақтың біртуар азаматы Өзбекәлі Жәнібеков өзінің еңбектерінің әрқайсысында дерлік баса назар аударып зерделеген болатын. «Жастар – қоғамның келешегі, оның ертеңгі күні өсіп келе жатқан жас ұрпақтың саналалығы неғұрлым жоғары болса, коммунистік құрылыс жоспарларының солқұрлым ойдағыдай жүзеге асырылатыны сөзсіз. Ендеше, жаңа адамды тәрбиелеу – партияның коммнистік құрылыстағы басты міндеттерінің бірі. Оны дәйектілікпен шешуге әрбір өндірістік коллектив өзінің үлесін қосуға тиіс» - деп пікір қалдыра отырып болашақ педагогтарда міндетеме қалдырып кетті деп негіздеу артық болмас.

Ө. Жәнібеков өзінің ізденістерінде жастар тәрбиесін оңтайландырып, дұрыс жүзеге асыруда бекітілген нұсқаулықтарды қолданатын тәрбие мен білім беруді жүзеге асырушы мамандарға қосымша шығармашылық одақтар да өз септігін тигізуі қажет деп тұжырымдаған болатын. Осы тұста, біз әлеуметтік педагог мамандарының жас ұрпақ тәрбиесіне қосар үлесіндегі ұтымды әдістердің біріне тоқталып өткіміз келеді.

Қазіргі таңда психологиялық практикада қолданылатын құралдар мен тәсілдер, формалар, түрлі әдістемелердің жалпылама талқылауында бұл түсініктің, яғни, «тренинг» ұғымының нақтыланған, жалпыға бірдей анықтамасы жоқ. «Тренинг» (ағылшын тілінен train, training) термині түрлі мағыналарға ие:

- Оқыту;
- Тәрбиелеу;
- Жаттықтыру (жаттығу);
- Шынықтыру. Мұндай көпмағыналылық тренингтің ғылыми анықтамасына тән. Ю.Н. Емельянов тренингті түрлі күрделі іс-әрекеттерді оқыту мен меңгеруге қабілеттерді дамытудың әдістер топтамасы ретінде анықтайды. Тренинг сонымен қатар адамда бар жүріс-тұрыс моделін қайта бағдарламалау тәсілі ретінде де қарастырылады. Отандық психологияда тренингтің

оқытудың белсенді әдістерінің бірі ретінде де кеңінен тарағандығын атап өтуге болады. Л.А. Петровская әлеуметтік психологиялық тренингті келесідей сипаттарда қарастырады:

- Тұлғааралық қарым-қатынас саласындағы тәжірибелер мен дағдыларды, әлеуметтік көзқарастарды, білімдерді дамытуға бағытталған әсер ету құралы ретінде;
- Қарым-қатынастағы құзыреттілікті дамыту құралы ретінде;
- Психологиялық ықпал ету құралы ретінде.

Біз әлеуметтік-педагогикалық тренингті топтық жұмыстардағы белсенді әдістерге негізделген психологиялық әсер ету, арнайы ұйымдастырылған қарым-қатынас формасы ретінде анықтаймыз. Тренинг барысында коммуникативті дағдылар табысты түрде қалыптасады, тұлға дамуының мәселелері тиімдірек шешімін табады. Әлеуметтік-педагогикалық тренингтің маңызды міндеті – қатысушыға өзін өзінің жеке даралық құралдары арқылы көрсете білуге көмектесу, ал ол үшін қатысушы ең алдымен өзін тұлға ретінде қабылдай алуы керек.

Тұлғаның өзін қабылдауы төмендегі негізгі бағыттар бойынша жүзеге асады.

- ✓ Өзін өзге адаммен қарым-қатынасы арқылы қабылдау.
- ✓ Өзін өзге адамдардың қабылдауы арқылы қабылдау.
- ✓ Өзін өз іс-әрекетінің нәтижелері арқылы қабылдау.
- ✓ Өзін өзге адаммен қарым-қатынасы арқылы қабылдау.
- ✓ Өзін өзінің ішкі жай-күйін бақылау арқылы қабылдау.
- ✓ Өзін өзге адаммен қарым-қатынасы арқылы қабылдау.
- ✓ Өзін өзінің сырты бейнесін тану арқылы қабылдау.

Тренингтік топтардағы ұтымды жұмыстың маңызды қағидасы оны жүргізушінің бұл қарым-қатынасы формасын ұйымдастыруда негізгі принциптерді қолдануы болып табылады. Енді, тренингтің өз ерекшелігін көрсететін жетекші принциптерді сызбада көрсетіп өтсек. (1 сурет)

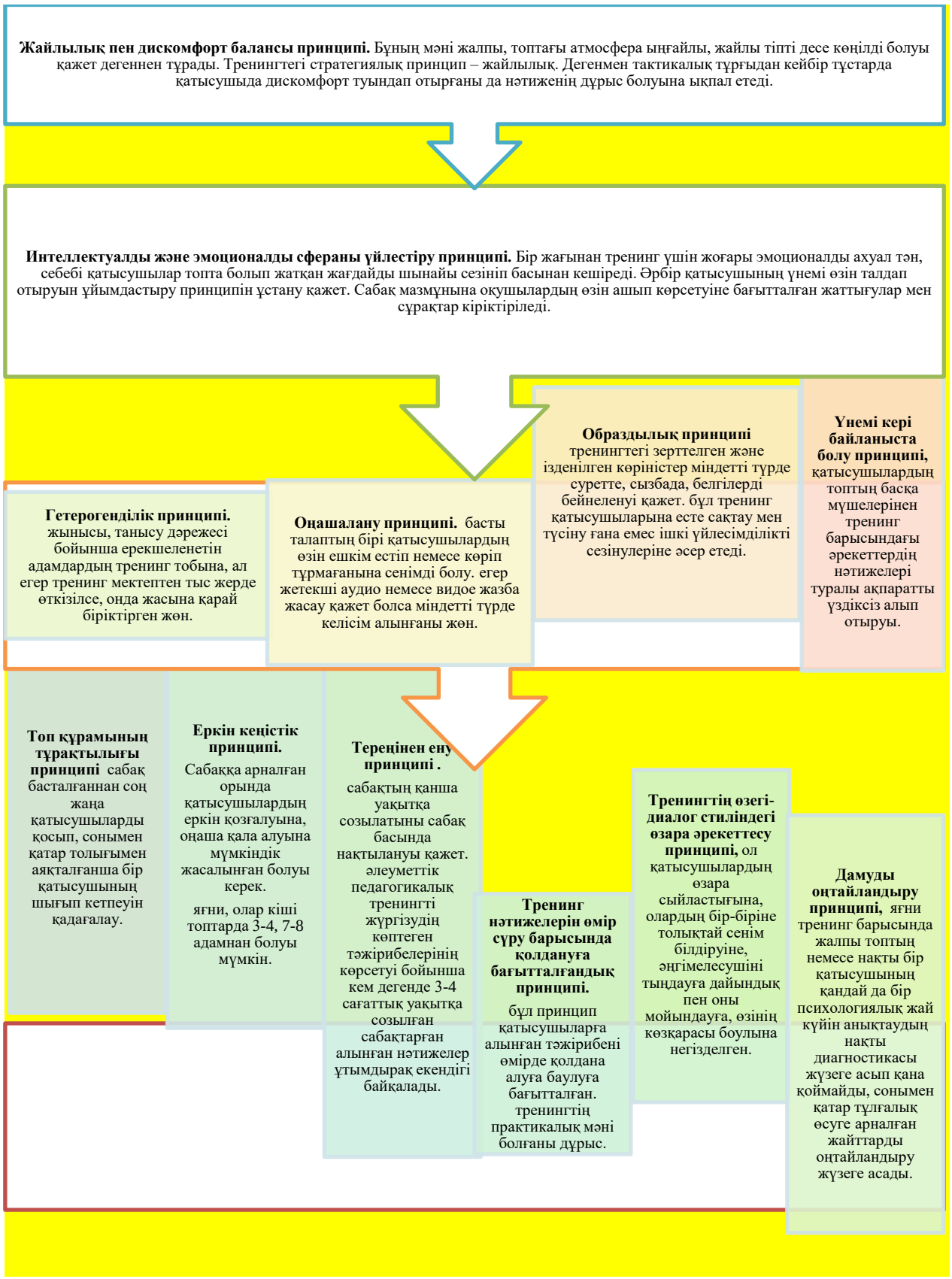

Тренингтік формалар жіктемесінің негізіне қатысушылардың әлеуметтік байланыстарын кеңейту принципі алынады (жеке жұмыстан, жұптық жұмыстар арқылы тұлғалық өзіндік талдауға, кіші топтардан үлкен психологиялық орта мен жаппай формаларға дейін).

Осы формаларды нақтырақ қарастырсақ.

- «Өзі туралы ойлау» (жеке жұмыс). Тренингтік жұмыстың бұл формасының негізгі тағайындалуы – қатысушыларға өзін, өзінің ерекшеліктерін түсінуге үйрену, өзінің жеке даралығын түсіну, өзінің түрлі құбылыстарға яғни әлеуметтік институттарға қарым-қатынасын ұғыну. Бұл форманы қолдана отырып сабақты жүргізу үшін ең алдымен әр қатысушының - жұмыс орнын қамтамасыз ету қажет. Жеке жұмысты жүргізу барысында мақсатты түрде асықпай ойлануға, назарын тұрақтандыруға көмектесетін, сыртқы шуды «өшіретін», маңызды талдау жасайтын жұмыстардан көңілін аударатын жеңіл немесе классикалық музыканы қойған жөн, себебі мұнда барлық топ мүшелері бір уақытта жұмыс атқарады. Қатысушылардың жеке жұмыстарының нәтижелері өткен уақыттан соң артынша, немесе келесі сабақта талқылануы мүмкін, болмаса топпен де жаттықтырушымен де талқыға түспеуі мүмкін. Осы жағдайларда олар қатысушылардың өзінде қалады. Бастысы – өзін-өзі талдау, өз әрекетіне, өз ерекшеліктеріне, әдеттеріне, мінез-құлық сипатына ой толғау жүргізу әдетін қалыптастыру секілділер, негізгі принцип – тренинг қатысушысының өзі жұмыс жасайды да оның жұмысын бағалауға асықпаған жөн. Егер ол алғаш рет өзі туралы, өз мінезінің ерекшеліктері, артықшылықатыр мен кемшіліктері туралы ойланғанының өзі жеткілікті. Өзіндік талдау нәтижелерін артынша талап етуге, әсіресе қанағаттанарлықсыз баға қоюға болмайды. Бұл жұмыс формасының міндеті – тұлғалық дамудың, оң өзгерістердің басталуы үшін жағдай жасау.

- «Бетпе бет» (жұптық жұмыс). Аталған тренингтік жұмыс формасының міндеті – жұбының ерекшеліктерін, оның жай-күйі мен көңіл-күйін ескере отырып сабақ қатысушыларын өзге адамды естуге және тыңдауға, диалог жүргізуге үйрету. Бұл жұмысты ұйымдастыру үшін ең алдымен, қатысушыларды жұптарға біріктіру қажет, мұнда олардың аралас болғанын (қыз бен жігіт) қадағалаған жөн. Алайда жоғары сынып оқушылары үшін мұндай таңдауды жасау қиындық туғызып жатады. Осындай кездері енгізуге болатын ережелер бар: бір реттен артық бір адаммен жұп болып жұмыс жасамау, осылайша, бірнеше сабақтан соң барлық қатысушылар әлеуметтік байланыстарды кеңейте отырып, түрлі адамдармен қарым қатынасқа үйрене отырып бір-бірімен жұмыс жасап шығады. Жұптық жұмыстардың нәтижесі түрлі тәсілдермен өткізілуі мүмкін:

- Жұптардың өз арасында ғана талданған тақырып бойынша талқылау жасаумен шектелу;
- Жаттықтырушы немесе қатысушылардың өзімен ұсынылған схема бойынша жұптардың өзара бағалауын жүргізу;
- Жұпта ұтымдырақ жұмыс жасаған лидерді анықтау;
- Ұтымдырақ жұпты анықтау.

- «Төрттік» (3-4 адамнан құралған кіші топ). Ерекшелігі – сені түсініп, қабылдайтын кішігірім «компанияда» құпиямен бөлісу қарым-қатынасқа түсе алу мүмкіндігі, сонымен қатар ашық түрде және бірлесе отырып өз пікіріңде тұра алу мен бірге талқылауға үйрену. Жетекшінің міндеті – балалардың бірінің айрықша түрде лидерлік қасиеті көрінуі мүмкін қандай да бір жағдайларды қолдай алуы. Егер сондай кіші топ байқалып жатса мақсатты түрде барлық топтың жұмысын тоқтатып, негізгі ережелердің бірі бұзылғанын түсіндіру.

Қорыта келе, барлық әлемдік қауымдастықты жаулап алған заманауи кризия жастар арасындағы әлеуметтік оқшауланудың көбеюі әрине, елдердегі қылмыскерліктің, құқық бұзушылықтың, нашақорлықтың, ішімдікке салынудың, түрлі жағымсыз көріністердің санының артуына әкеліп соғуда. Сол себепті де оқушы тұлғасымен барлық саладағы мамандардың жан-жақты жұмыс жасауы кешенділікті, тұрақтылықты, бірізділікті талап етіп отыр.

Әдебиеттер

1. Б. Адырбек Өзбекәлі Жәнібек. - Алматы: ЖШС «Қазақстан» баспа үйі», 2021,-384 бет
2. Кумарина Г.Ф. Школьная дезадаптация: признаки и способы предупреждения / Г.Ф.Кумарина // Народное образование. – 2002. –№ 1. – С.111-121

3. Лебединская В.П. Кто они, дети улиц? / В. П. Лебединская //Молодой ученый. – 2013. – №10. – С. 425-427

4. Лиханов А.И. Дети без родителей / А.И.Лиханов. – М.:Просвещение, 2010. – 324 с.

5. Лубовский В.И. Психологические проблемы диагностики аномального развития детей / В.И.Лубовский. – М.: Владос, 2010. –349 с.

6. Мудрик А.В. Социальная педагогика: учебник для студ. высш.учеб.заведений / А.В. Мудрик. – М.: Академия, 2009. – 345 с.

7. Нейропсихологическая диагностика и коррекция школьной неуспеваемости // Психодиагностика и коррекция детей снарушениями и отклонениями развития. – СПб.: Питер, 2002. – 219 с

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАҒЫ ОҚУ ҮЛГЕРІМІН АРТТЫРУ ҮШІН ТИІМДІ КЕРІ БАЙЛАНЫС ОРНАТУ

Абдраманова Гулмира Мүбәрәккызы
Түркістан облысы, Созақ ауданы
Қ.Кемелұлы атындағы жалпы білім беретін мектебінің бастауыш сынып мұғалімі

Резюме

В статье рассматриваются методы эффективного установления обратной связи для повышения учебных достижений младших школьников. Важно, чтобы обратная связь была своевременной, конструктивной и поддерживающей. Описание эффективных подходов в процессе обучения помогает ученикам лучше понять свои ошибки, а также способствует мотивации и развитию критического мышления. Автор подчеркивает роль обратной связи в индивидуализации процесса обучения, стимулировании самостоятельности учащихся и формировании позитивной учебной среды, что в свою очередь влияет на повышение успеваемости.

Аннотация

This article discusses methods for establishing effective feedback to improve the academic performance of elementary school students. It is essential that feedback be timely, constructive, and supportive. Describing effective approaches in the learning process helps students better understand their mistakes and contributes to motivation and the development of critical thinking. The author emphasizes the role of feedback in individualizing the learning process, encouraging students' independence, and creating a positive learning environment, which in turn influences the improvement of academic achievements.

Бастауыш сынып оқушыларының оқу үлгерімін арттырудың маңызды жолдарының бірі – тиімді кері байланыс орнату. Кері байланыс — оқушылардың өз білімдерін жақсартуға бағытталған, олардың өз әрекеттерін түсінуіне және бағалауына мүмкіндік беретін құрал. Мұғалімнің оқушыға берген кері байланысы оның оқу процесіне деген көзқарасын өзгертіп, ынталандырады. Сондықтан да, дұрыс әрі тиімді кері байланыс орнату білім сапасын арттыруға және оқушының даму деңгейін жоғарылауға ықпал етеді.

Кері байланыстың маңызы.

Кері байланыс — оқушылардың оқу процесінде орын алған жетістіктері мен кемшіліктері туралы мәлімет беретін, олардың дамуына және білім сапасын жақсартуға ықпал ететін маңызды педагогикалық құрал. Мұғалімдер кері байланыс арқылы оқушының түсінігі мен дағдыларын бағалап, оған нақты ұсыныстар мен кеңестер бере алады. Кері байланыс оқушыға өзінің күшті тұстарын және әлсіз жақтарын анықтап, жеке жетілдіру стратегиясын жасауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, кері байланыс оқушыларға өздерінің оқу нәтижелерін объективті түрде бағалауға көмектеседі, оларды өз іс-әрекеттерін реттеуге, тапсырмаларды қайта қарауға, білім деңгейін арттыруға ынталандырады.

Тиімді кері байланыс оқушының оқу мотивациясын арттырып, өзін-өзі бағалауға деген сенімділігін күшейтеді. Мұғалімдердің берген пікірлері оқушыға тек білімін тексеру құралы ретінде ғана емес, сонымен бірге өзін-өзі дамытуға бағытталған маңызды нұсқаулық болып табылады. Жақсы кері байланыс оқушының білім алу үрдісінде шынайы прогресс жасауына ықпал етіп, оның жеке мүмкіндіктерін ашуға көмектеседі. Ол оқушыға не дұрыс жасалғанын және қандай өзгерістер енгізу керектігін көрсетеді, сонымен қатар, оқу процесіне белсенді қатысуға және өз нәтижелерін жақсартуға ұмтылуға мүмкіндік береді.Тиімді кері байланыстың сипаттамалары

Тиімді кері байланыс бірқатар шарттарға сәйкес болуы қажет:

1. Нақты және түсінікті болуы

Кері байланыс нақты әрі түсінікті болу керек. Мұғалімнің сөздері оқушыға қандай әрекеттерін дұрыс немесе бұрыс жасағанын, қателіктерін қалай түзету керектігін түсіндіруі тиіс. Әсіресе бастауыш сынып оқушылары үшін қарапайым әрі қолжетімді тілмен берілген пікірлер маңызды.

2. Уақытылы берілуі

Кері байланыс оқу процесінің әр кезеңінде уақытылы берілгенде ғана тиімді болады. Бұл оқушыға өзінің қателіктерін тез арада түзетуге және жетістіктерін әрі қарай дамытуға мүмкіндік береді. Мұғалім сабақ кезінде және үй тапсырмаларының нәтижелерін тексергеннен кейін дереу кері байланыс беруді жоспарлауы қажет.

3. Құрылымды және бағытталған болуы

Тиімді кері байланыс әрқашан құрылымдалған болуы керек. Оқушыға тек қана «дұрыс» немесе «қате» деген бағалау жеткіліксіз. Мұғалім кері байланысын оқушының іс-әрекетінің нақты аспектілері бойынша ұйымдастыруы тиіс. Бұл оқушыға өзінің жұмысы туралы толық түсінік береді және оны жетілдіруге мүмкіндік береді.

4. Қолдау көрсету және ынталандыру

Кері байланыс оқушының мотивациясын арттыруы керек. Мұғалім оқушының жетістіктерін атап өтіп, оны әрі қарай даму үшін қолдау көрсетуі маңызды. Әрбір оқушының жұмысында жетістіктер болатынын ескеріп, оған табысқа жету жолында күш-жігерін жұмсауды ынталандыру керек.

Кері байланыс түрлері

1. Вербалды кері байланыс

Вербалды кері байланыс мұғалімнің оқушыға сөзбен пікір айтуы. Бұл сабақ кезінде оқушының жұмысын бағалап, оған түсініктеме беруді білдіреді. Мысалы, «Бұл жауап дұрыс, бірақ келесі жолы дәл осы мәселені тереңірек түсінуге тырыс», — деген сияқты ұсыныстар мен кеңестер беруге болады.

2. Жазбаша кері байланыс

Жазбаша кері байланыс — бұл оқушының жұмысына жазылған пікірлер мен кеңестер. Оқушы тапсырмасын орындағаннан кейін мұғалім оның жұмысын бағалап, қателіктерін түзетіп, толықтырулар енгізу арқылы жазбаша кері байланыс береді.

3. Топтық кері байланыс

Топтық кері байланыс — бұл топпен немесе сыныппен жұмыс істегенде орын алады. Мұнда оқушылар бір-бірінің жұмыстары туралы пікір білдіріп, өзара талқылайды. Бұл әдіс оқушылар арасында ынтымақтастықты нығайтып, оларды өзара көмек көрсетуге ынталандырады.

Кері байланыс оқушылардың оқу үлгеріміне қалай әсер етеді?

Кері байланыс оқу үлгерімін арттыруда маңызды рөл атқарады. Ол оқушылардың өз білімдерін жақсартуға деген ынтасын оятады, өз қателіктерін түсініп, оларды түзетуге бағыттайды. Оқушы дұрыс кері байланыс алған кезде, оның білім деңгейі артады, мотивациясы өседі. Сонымен қатар, кері байланыс оқушының өзіне деген сенімділігін нығайтып, оны жаңа мақсаттарға ұмтылуға ынталандырады.

Қорытынды

Бастауыш сыныптағы оқу үлгерімін арттыру үшін тиімді кері байланыс орнату — бұл білім беру процесінің маңызды бөлігі. Мұғалімдер кері байланыс арқылы оқушылардың жетістіктерін нығайтып, кемшіліктерін түзетуге көмектеседі. Сонымен қатар, кері байланыс оқушылардың оқуға деген қызығушылығын арттырып, олардың өзін-өзі дамыту қабілетін қалыптастырады. Тиімді кері байланыс – бұл оқу процесінің негізі, ол оқушылардың білімін жақсартуға және олардың оқу үлгерімін арттыруға ықпал етеді.

Әдебиеттер

1. Айтжанова Ш. Педагогикалық қарым-қатынас және кері байланыс. Алматы: «Білім» баспасы. 2018 ж.
2. Ким А. Б. Оқушылармен тиімді кері байланыс орнату әдістері. Астана: Фолиант. 2017 ж.
3. Гусев М. И. Бастауыш сынып оқушыларын оқытуда кері байланыс әдістері. Мәскеу: ВШЭ. 2016 ж.
4. Шарман Р. Интерактивті оқыту әдістері және кері байланыс. Қарағанды: Қарағанды университетінің баспасы. 2019 ж.
5. Құлбекова Ж. Қ. Білім беру процесінде тиімді кері байланыс қолдану тәжірибесі. Алматы: Қазақ университеті ниверситеті. 2020 ж.

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ОҚЫЛЫМ МӘТІНДЕРІ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Байгазиева Амангул Серикбайевна
Түркістан облысы, Шардара ауданы
"Достық жалпы білім беретін мектеп" қазақ тілі мен әдебиет пәні мұғалімі

Резюме

Статья посвящена использованию чтения текстов на уроках казахского языка для формирования функциональной грамотности у школьников. Рассматривается важность применения различных типов текстов (информационных, литературных, развлекательных и официальных) для развития навыков понимания, анализа и применения информации в повседневной жизни. Описание методов работы с текстами, таких как анализ структуры, обсуждения, ответы на вопросы, помогает учащимся улучшить критическое мышление и языковую компетенцию. Данный подход способствует развитию не только языковых навыков, но и способности эффективно использовать полученные знания в различных жизненных ситуациях.

Abstract

The article is dedicated to the use of reading texts in Kazakh language lessons to develop students' functional literacy. It discusses the importance of using various types of texts (informational, literary, entertaining, and official) for improving the skills of comprehension, analysis, and practical application of information in daily life. The article outlines methods of working with texts, such as structural analysis, discussions, and answering questions, which help students enhance their critical thinking and language proficiency. This approach contributes to the development of not only language skills but also the ability to effectively apply acquired knowledge in various life situations.

Қазіргі заманда білім беру жүйесінің басты мақсаттарының бірі — оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамыту болып табылады. Бұл мақсатқа жету үшін, қазақ тілі пәнінде оқылым мәтіндері арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру маңызды. Функционалдық сауаттылық — бұл оқу, жазу, есеп шығару, ақпаратты түсіну және оны өмірде тиімді пайдалану қабілеті.

Оқылым мәтіндері арқылы оқушылардың мәтіннің мазмұнын түсіну, негізгі ойды анықтау, берілген ақпаратты салыстыру, талдау және өз көзқарастарын жүйелі түрде білдіру дағдыларын дамытуға болады. Әсіресе, қазақ тілі пәні арқылы оқушыларға мәтіндермен жұмыс

жасау кезінде мәтіннің құрылымы мен жанрын түсінуге, жазушының мақсатын айқындауға үйрету өте маңызды.

Оқылым мәтіндерінің түрлері мен олардың рөлі

1. Ақпараттық мәтіндер — бұл мәтіндер оқушылардың белгілі бір тақырыпқа қатысты білімін кеңейтуге мүмкіндік береді. Ақпараттық мәтіндер арқылы оқушылардың оқу, ақпаратты талдау және оны басқа контексте пайдалану дағдылары қалыптасады. Мысалы, күнделікті өмірде қолданылатын ақпараттар, ғылыми жаңалықтар немесе қоғамдық мәселелер туралы мәтіндер оқушыларды сараптама жасауға үйретеді.

2. Әдеби мәтіндер — қазақ әдебиетінің классикалық және қазіргі шығармаларынан алынған мәтіндер оқушыларға ойлау қабілетін дамытуға көмектеседі. Әдеби мәтіндер оқушылардың эмоциялық дамуымен қатар, олардың сөздік қорын байытып, ұлттық мәдениеттің негіздерін түсінуге ықпал етеді. Әдеби шығармалардағы кейіпкерлердің іс-әрекетін, оқиғалардың мәнін талдау арқылы оқушылар өз пікірлерін құрастырып, мәтінмен жұмыс істеу дағдыларын жетілдіреді.

3. Көңіл көтеретін мәтіндер — оқушылардың шығармашылық әлеуетін дамытып, оларға сөздік ойындар мен шығармашылық тапсырмалар орындауға мүмкіндік береді. Бұл мәтіндер балалардың тілдік сауаттылығын арттырып, шығармашылық көзқарас қалыптастырады.

4. Ресми мәтіндер — ресми хаттар, ережелер, нұсқаулықтар, жарнамалар сияқты мәтіндер оқушыларға нақты тапсырмаларды орындауға, нақты мәліметтерді түсініп, оларды тиімді қолдануға үйретеді.

Қазақ тілі пәніндегі оқылым мәтіндерін тиімді пайдалану тәсілдері

1. Мәтінмен жұмыс жасау кезінде сұрақтар қою: Оқушыларға мәтінді оқу барысында сұрақтар қойып, оның мазмұнын терең түсінуін қамтамасыз ету қажет. Бұл сұрақтар мәтіннің негізгі идеясын, автордың мақсатын, оқиғаның дамуын анықтауға көмектеседі.

2. Мәтін бойынша пікірталас өткізу: Оқушыларды өз пікірін білдіруге шақыру, мәтіннің маңызы мен өзекті мәселелерін талқылау — оқушылардың ойлау қабілетін дамытатын маңызды құрал. Сонымен қатар, бұл әдіс қазақ тілінде еркін сөйлеу дағдыларын қалыптастырады.

3. Мәтіннің құрылымын талдау: Мәтінді құрылымдық тұрғыдан талдау арқылы оқушыларға жазушының шығармашылық әдісін түсінуге мүмкіндік беріледі. Олар мәтіннің құрылымы мен мағыналық бөліктерін анықтап, өз ойларын тұжырымдайды.

4. Кейіпкерді талдау: Әдеби мәтіндер арқылы кейіпкерді талдау оқушыларға өз көзқарасын білдіру және әдеби шығарманың ішкі құрылымын терең түсіну мүмкіндігін береді.

Қорытынды

Қазақ тілі пәнінде оқылым мәтіндері арқылы функционалдық сауаттылықты қалыптастыру оқушылардың тек тілдік білімін ғана емес, өмірде қажетті ақпаратты тиімді пайдалану дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Мәтіндермен жұмыс жасау оқушыларға ақпаратты талдау, салыстыру, бағалау және өз пікірін білдіру қабілеттерін дамытады. Оқушыларға мәтіндермен жұмыс жасау әдістері мен тәсілдері арқылы олардың функционалдық сауаттылығының деңгейін арттырып, өз білімін өмірде қолдануға мүмкіндік туғызады.

Әдебиеттер

1. Қожахметова Б. Т. Қазақ тілі пәні бойынша функционалдық сауаттылықты дамыту әдістері. – Алматы: Қазақ университеті. 2017 ж.

2. Мұхтарова С. Р. Оқушылардың оқу сауаттылығын дамыту жолдары. – Астана: Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті. 2018 ж.

3. Әлімбекова Г. Мәтінмен жұмыс жасаудың тиімді тәсілдері. – Алматы: Мектеп баспасы. 2016 ж.

4. Тұрғынбаева Б. А. Қазақ тілінде функционалдық сауаттылықты қалыптастыру. – Алматы: «Білім» баспасы. 2019 ж.

5. Бердібекова Ж. Б. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда қазақ тілі сабақтарының рөлі. – Шымкент: Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік педагогикалық университеті. 2015 ж.

6. Сәдуақасова А. Ж. Қазақ тілін оқыту әдістемесі: теориясы мен практикасы. – Алматы: Қазақ педагог. 2014 ж.

КӨЗ КӨРУ КЕМІСТІГІ БАР БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ: МҮМКІНДІКТЕР МЕН ҚИЫНДЫҚТАР

Батиева Гулмира Камаловна
Шымкент қаласының білім басқармасының мемлекеттік арнаулы (коррекциялық) №33 «Ақбота» балабақшасы» (көз көру функциялары ауыр және жеңіл бұзылған балаларға арналған) коммуналдық мемлекеттік мекемесінің тәрбиешісі

Түйін

Инклюзивті білім беру жүйесі көз көру кемістігі бар балаларға өз құқықтары мен мүмкіндіктерін жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Бұл жүйе балалардың тұлғалық, әлеуметтік дамуына оң әсер етеді, сондай-ақ оларды қоғамға толыққанды бейімдеуге ықпал етеді. Дегенмен, инклюзивті білім беру жүйесінің тиімді жұмыс істеуі үшін арнайы білім беру әдістемелерін жетілдіру, мұғалімдерді дайындау және мектептерде қажетті ресурстарды қамтамасыз ету маңызды. Көз көру кемістігі бар балалардың білім алу сапасын арттыру үшін бұл бағытта көп жұмыстар атқарылуы қажет.

Abstract

The article discusses the opportunities and challenges of inclusive education for children with visual impairments. The importance of using special methods and tools for teaching these children is emphasized. It covers methods of inclusive education, the use of special materials such as Braille, audiobooks, and computer programs, as well as the role of teacher preparation in the effective implementation of inclusive education. The article highlights the benefits of inclusive education for children with visual impairments, as well as the challenges related to the lack of resources and teacher qualification.

Көз көру кемістігі бар балалардың білім алуы қоғамда инклюзивті білім беруді дамыту мен кеңейту процесінде үлкен маңызға ие. Инклюзивті білім беру, яғни барлық балалардың бірлесіп оқуы, әртүрлі физикалық, психологиялық және әлеуметтік қажеттіліктерге ие балалар үшін тең білім беру мүмкіндігін қамтамасыз етуге бағытталған. Көз көру кемістігі бар балалар үшін бұл жүйе ерекше қажеттіліктерді қанағаттандыруға, оларға білім алу процесінде толыққанды қатысуға мүмкіндік береді.

1. Инклюзивті білім беру жүйесінің мүмкіндіктері.

Көз көру кемістігі бар балаларға инклюзивті білім беру олардың білім алуына тең жағдай жасауды қамтамасыз етеді. Бұл жүйе олардың арнайы білім алу қажеттіліктерін ескере отырып, қолайлы оқу ортасын құруға мүмкіндік береді. Оқушылар үшін арнайы құралдар мен технологиялар (кегльдік материалдар, тактильді жазулар, аудио оқу құрылғылары және т.б.) ұсынылады. Сонымен қатар, инклюзивті білім беру жүйесі балалардың әлеуметтік дамуын, өзара қарым-қатынас дағдыларын, шығармашылық қабілеттерін жетілдіруге мүмкіндік береді.

2. Көз көру кемістігі бар балаларды оқытудағы әдіс-тәсілдер:

Көз көру кемістігі бар балаларды оқытуда арнайы әдіс-тәсілдер мен құралдар қолданылады. Бұл балаларға арналған оқыту әдістері олардың көру қабілетінің шектеулілігіне және қажеттіліктеріне сәйкес келуі тиіс. Осы мақсатта мұғалімдер ерекше педагогикалық тәсілдер мен ресурстарды пайдаланады, олар оқу процесін тиімді етуге мүмкіндік береді.

1. Тактильді оқулықтар мен дидактикалық материалдар

Көз көру кемістігі бар оқушылар үшін тактильді оқулықтар мен материалдар маңызды рөл атқарады. Мұндай оқулықтар мен құралдар балаларға мәтіндерді, суреттерді және графиктерді қолмен сезініп, түсінуге мүмкіндік береді. Мысалы, тактильді карталар, сызбалар,

әріптер мен цифрларды бейнелейтін 3D объектілер қолданылады. Бұл әдіс балалардың ақпаратты қабылдау мен өңдеуді жеңілдетеді.

2. Аудио және бейнемазмұн

Аудио және бейнемазмұн көз көру кемістігі бар балалар үшін оқу үдерісін қолжетімді етеді. Кітаптар мен оқулықтардың аудио нұсқалары, сондай-ақ арнайы бейнемазмұн, оқушылардың тақырыпты тереңірек түсінуіне және оқу процесін жеңілдетуге көмектеседі. Бұл ресурстар тыңдауды, есте сақтауды және талдауды дамытады, сонымен қатар оқушыларға ақпаратты көпжақты қабылдауға мүмкіндік береді.

3. Қиындықтар мен мәселелер:

1. Инклюзивті білім беру жүйесі және оның маңызы: инклюзивті білім беру барлық балаларға, оның ішінде көз көру кемістігі бар балаларға тең мүмкіндік беретін білім беру моделі болып табылады. Бұл жүйе балалардың жеке қажеттіліктерін ескере отырып, олардың барлық даму кезеңдерінде тең жағдайларда білім алуын қамтамасыз етеді. Инклюзивті білім беру жүйесінің басты мақсаты — әрбір баланың әлеуметке бейімделуін және жеке қабілеттерін дамытуын қамтамасыз ету болып табылады.

2. Көз көру кемістігі бар балалардың білім алу ерекшеліктері:

Көз көру кемістігі бар балаларға арналған инклюзивті білім беруде арнайы әдістемелер мен құралдар қажет. Бұл балалар үшін дәстүрлі оқыту әдістері кейде қолайсыз болып келеді. Сондықтан оқу үдерісінде арнайы құралдар мен әдістер, мысалы, Брайль шрифті, дыбыстық кітаптар, компьютерлік бағдарламалар және тактильдік материалдар кеңінен қолданылады. Сонымен қатар, педагогтар балаларға қажетті көмек көрсету үшін арнайы дайындықтан өтіп, инклюзивті оқыту тәжірибесіне негізделген әдіс-тәсілдерді қолдануы керек.

3. Мүмкіндіктер:

Инклюзивті білім беруде көз көру кемістігі бар балаларды оқытудың бірқатар қиындықтары бар. Олардың бірі — білім беру мекемелерінің қажетті ресурстармен қамтамасыз етілмеуі. Мысалы, арнайы дидактикалық материалдар мен технологиялар жеткіліксіз болуы мүмкін. Сонымен қатар, мұғалімдердің инклюзивті білім беру әдістемесі бойынша арнайы дайындығының болмауы, балалармен дұрыс жұмыс істеу дағдыларының жетіспеушілігі де қиындық тудырады. Бала мен мұғалім арасындағы өзара түсіністік, сондай-ақ, балаларды бірлесіп оқыту үшін мектептегі басқа оқушылардың көзқарастары мен қатынасы да маңызды мәселелердің бірі болып табылады.

4. Инклюзивті білім беру жүйесін жетілдіру жолдары:

Көз көру кемістігі бар балаларға арналған инклюзивті білім беру жүйесін жетілдіру үшін бірнеше шаралар ұсынылады. Біріншіден, оқу орындарында арнайы білім беру бағдарламалары мен ресурстарды енгізу қажет. Мұғалімдерге инклюзивті білім беру бойынша арнайы курстар мен тренингтер өткізілуі тиіс. Сонымен қатар, мектептердегі оқушыларға инклюзивті білім берудің маңыздылығын түсіндіру қажет, бұл балалардың жеке ерекшеліктерін қабылдауға және өзара құрметке тәрбиелейді.

Көз көру кемістігі бар балалар үшін инклюзивті білім беру мүмкіндіктері үлкен. Біріншіден, бұл балалар өз қатарластарымен бірге білім алып, әлеуметтік бейімделуге мүмкіндік алады. Инклюзивті білім беру олардың жеке дамуына, өзіне деген сенімділікті арттыруға және қоғаммен байланыс орнатуға ықпал етеді. Сонымен қатар, инклюзивті білім беру балаларға шығармашылық қабілеттерін, танымдық дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Қиындықтар:

Алайда, инклюзивті білім берудің кейбір қиындықтары да бар. Біріншіден, барлық мектептерде көз көру кемістігі бар балаларға қажетті арнайы құрал-жабдықтар мен ресурстар жеткіліксіз болуы мүмкін. Екіншіден, педагогикалық кадрлардың дайындық деңгейі инклюзивті білім беру процесін дұрыс жүзеге асыру үшін жеткілікті болмауы мүмкін. Сондай-ақ, оқушылардың өзіндік ерекшеліктерін ескере отырып, сабақтарды жеке тұлғаға бағытталған әдістермен ұйымдастыру да қиындық туғызады.

Қорытынды:

Көз көру кемістігі бар балаларға арналған инклюзивті білім беру — бұл білім беру жүйесінің маңызды бөлігі. Бұл балалар үшін тең мүмкіндіктер мен сапалы білім беруді қамтамасыз ету үшін оқу процесін арнайы құралдармен және әдістермен бейімдеу қажет. Инклюзивті білім беру жүйесі барлық балаларға тең жағдай жасайды және олардың әлеуметтенуін жеңілдетеді. Алайда, бұл жүйенің тиімді жұмыс істеуі үшін мектептерде қажетті ресурстар мен педагогикалық дайындық деңгейі жоғары болуы тиіс.

Әдебиеттер

1. Айтмұхамбетова Г. Қ. "Инклюзивті білім беру жүйесіндегі көз көру кемістігі бар балалар." Қоғам және білім, 1(6), 34-39.2019 ж.
2. Мұсабекова С. А. "Көз көру кемістігі бар балалар үшін инклюзивті білім беру әдістері." Педагогика және психология журнал, 3(4), 45-52. 2020 ж.
3. Сәрсенбаев Е. Қ. "Инклюзивті білім беру жүйесіндегі көз көру кемістігі бар балаларға арналған әдіс-тәсілдер." Жаңа білім, 4(7), 22-29.2021 ж.
4. Сүлейменова Н. К. "Инклюзивті білім беру: көз көру кемістігі бар балалардың оқыту ерекшеліктері." Қазақстандағы білім беру жүйесі, 2(5), 50-58.2018 ж.

СӨЙЛЕУДІҢ ЖАЛПЫ ДАМЫМАУЫ БАР БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ СӨЙЛЕУІНІҢ МАҒЫНАЛЫҚ ҚАБЫЛДАУЫНЫҢ БҰЗЫЛУЫН АНЫҚТАУ ЖӘНЕ ТҮЗЕТУ

Алиева Асемкул Айтбековна
ШҚ ББ"Қосалқы мектеп -интернаты"КММ
Мұғалім-дефектолог

Резюме

В данной статье рассматриваются особенности смыслового восприятия речи у младших школьников с общим недоразвитием речи (ОНР). Автор анализирует основные трудности, возникающие у детей с ОНР при понимании устной и письменной речи, а также предлагает методы диагностики и коррекции данного нарушения. В статье представлены эффективные логопедические приемы, направленные на развитие смыслового восприятия речи, а также рекомендации для педагогов и родителей.

Abstract

This article examines the peculiarities of semantic perception of speech in primary school children with general speech underdevelopment (GSU). The author analyzes the main difficulties that children with GSU face in understanding oral and written speech and suggests methods for diagnosing and correcting this disorder. The article presents effective speech therapy techniques aimed at developing semantic perception of speech, as well as recommendations for teachers and parents.

Сөйлеудің жалпы дамымауы бар бастауыш сынып оқушыларының сөйлеуінің мағыналық қабылдауының бұзылуын анықтау және түзету

Сөйлеудің жалпы дамымауы (СЖД) – сөйлеу дағдыларының қалыптасуының бұзылуы, ол балалардың мағыналық қабылдауына және тілдік қарым-қатынас жасау қабілетіне әсер етеді. Бастауыш сынып оқушыларының мағыналық қабылдау қабілетінің төмендеуі олардың оқыту процесіне бейімделуін қиындатады және оқу жетістіктеріне кері әсерін тигізеді. Осы мақалада сөйлеудің жалпы дамымауы бар балалардың сөйлеуін түсіну деңгейін бағалау және түзету жолдары қарастырылады.

Сөйлеу мағыналығын қабылдаудың бұзылуы

СЖД бар балаларда сөйлеудің мағыналық қабылдауының бұзылуы келесі аспектілерде көрінеді:

- Лексикалық қорының шектеулілігі – балалар жаңа сөздерді түсінуде және есте сақтауда қиындықтарға тап болады.
- Сөздер мен сөйлемдердің мағыналық байланысын түсінбеу – мәтін мазмұнын қабылдау мен талдау қабілетінің төмендігі байқалады.
- Логикалық ойлаудың әлсіздігі – сөйлем құрылымын дұрыс түсіне алмау және оқылған мәтінді жүйелі баяндаудағы қиындықтар.
- Тыңдау арқылы ақпаратты өңдеудің әлсіздігі – балалар тыңдалған ақпаратты есте сақтап, негізгі ойды ажыратуда қиналады.

Диагностика әдістері

Сөйлеу мағыналығын қабылдау деңгейін бағалау үшін келесі диагностикалық әдістер қолданылады:

1. Логопедиялық тексеру – баланың сөйлеуін тыңдау, сөздік қорын, грамматикалық құрылымдарды қолдану деңгейін анықтау.
2. Мәтіндік тапсырмалар – қысқа әңгімелерді тыңдату немесе оқыту арқылы олардың мазмұнын түсіну деңгейін бағалау.
3. Суреттер бойынша әңгімелеу – баланың оқиғаларды жүйелі баяндау қабілетін тексеру.
4. Жадыны тексеру тестілері – есту арқылы қабылданған ақпаратты есте сақтау және қайта айтып беру қабілетін бағалау.

Түзету әдістері

СЖД бар балалардың сөйлеуін түзету үшін келесі әдістер ұсынылады:

- Сөздік қорды кеңейту – жаңа сөздерді ойындар, суреттер және практикалық жаттығулар арқылы меңгерту.
- Тілдік құрылымдарды қалыптастыру – дұрыс сөйлем құру дағдыларын дамытуға бағытталған грамматикалық жаттығулар.
- Мәтінмен жұмыс жасау – мәтіннің негізгі ойын анықтау, мазмұнын түсіндіру және логикалық байланыстарды табуға арналған тапсырмалар.
- Ойын технологиялары – рөлдік ойындар, тақырыптық әңгімелер, диалогтар құру арқылы сөйлеуді дамыту.
- Аудио және визуалды материалдарды қолдану – балалардың есту және көру арқылы ақпаратты қабылдау қабілетін жақсарту.

Сөйлеудің мағыналық қабылдауын дамыту бастауыш сынып оқушыларының оқудағы жетістіктеріне және қарым-қатынас жасау қабілеттеріне оң әсер етеді. СЖД бар балалармен жүйелі түрде логопедиялық жұмыстар жүргізу олардың сөйлеу қабілетін жақсартуға көмектеседі. Педагогтер мен ата-аналар бірігіп, кешенді әдістерді қолданған жағдайда ғана түзету жұмыстарының тиімділігі артады.

Әдебиеттер

1. Левина Р. Е. Общее недоразвитие речи у детей. – Москва: Просвещение, 2005.
2. Выготский Л. С. Развитие высших психических функций. – Москва: Педагогика, 1991.
3. Трофимова Т. Н. Логопедическая работа по развитию речи у детей. – Санкт-Петербург: Речь, 2012.
4. Күмісбаева С. Қ., Әбдікәрімова А. Б. Логопедия: теория және практика. – Алматы: Білім, 2018.
5. Қазақстан Республикасының білім және ғылым министрлігі. Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларға арналған педагогикалық әдістемелер. – Астана, 2021.

ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРІ БАР БАЛАЛАРДЫҢ ДАМУЫ

Орынбекова Бибінұр Абдикадировна
ШҚ ББ"Қосалқы мектеп -интернаты"КММ
Мұғалім-дефектолог

Резюме

В данной статье рассматриваются особенности развития детей с особыми образовательными потребностями (ООП). Анализируются основные факторы, влияющие на когнитивное, социальное и эмоциональное развитие таких детей. Представлены современные методы диагностики и коррекции, а также педагогические подходы, направленные на их успешную интеграцию в образовательный процесс. В статье также рассматриваются принципы инклюзивного образования и роль родителей и специалистов в поддержке детей с ООП.

Abstract

This article examines the development characteristics of children with special educational needs (SEN). It analyzes the key factors affecting their cognitive, social, and emotional growth. The paper presents modern diagnostic and correctional methods, as well as pedagogical approaches aimed at their successful integration into the educational process. Additionally, it discusses the principles of inclusive education and the role of parents and specialists in supporting children with SEN.

Ерекше білім беру қажеттіліктері (ЕБҚ) – бұл балалардың психикалық, физикалық, когнитивтік немесе әлеуметтік дамуының ерекшеліктеріне байланысты арнайы педагогикалық қолдауды қажет ететін жағдайы. Мұндай балалардың дамуы кешенді тәсілді талап етеді, өйткені олардың оқу, қарым-қатынас жасау және қоғамға бейімделу дағдыларында белгілі бір қиындықтар болуы мүмкін.

ЕБҚ бар балалардың даму ерекшеліктері

ЕБҚ бар балалардың дамуы әртүрлі факторларға байланысты, соның ішінде:

- Когнитивтік даму – кейбір балалар ақпаратты қабылдау, өңдеу және есте сақтау қабілеттерінде қиындықтарға тап болуы мүмкін.
- Тілдік және сөйлеу дағдылары – сөйлеудің бұзылуы немесе коммуникация дағдыларының жетілмеуі жиі кездеседі.
- Әлеуметтік бейімделу – басқа адамдармен қарым-қатынас жасаудағы қиындықтар, эмоцияларды түсіну мен реттеу қабілетінің төмендігі.
- Қозғалыс дағдылары – моторикадағы бұзылыстар, координацияның әлсіздігі және өзін-өзі күту дағдыларының қалыптасуындағы қиындықтар.

Диагностика әдістері

ЕБҚ бар балалардың дамуын дұрыс бағалау үшін кешенді диагностика жүргізу қажет. Негізгі әдістер мыналарды қамтиды:

1. Психологиялық-педагогикалық бағалау – баланың когнитивтік және эмоционалды даму деңгейін анықтау.
2. Логопедиялық диагностика – сөйлеу бұзылыстарын анықтау және түзету жолдарын белгілеу.
3. Медициналық тексеру – неврологиялық немесе басқа да денсаулық мәселелерін анықтау.
4. Әлеуметтік бейімделу деңгейін бағалау – баланың құрдастарымен қарым-қатынасы және өзін-өзі ұстау ерекшеліктерін зерттеу.

Түзету және оқыту әдістері

ЕБҚ бар балалардың дамуын қолдау үшін бірнеше педагогикалық және терапиялық әдістер қолданылады:

- Инклюзивті білім беру – жалпы білім беру мектептерінде арнайы педагогикалық қолдаумен оқыту.
- Коррекциялық оқыту – арнайы бағдарламалар арқылы сөйлеуді, ойлау қабілетін және әлеуметтік дағдыларды дамыту.
- Психологиялық қолдау – эмоционалды тұрақтылықты қамтамасыз ету үшін психологтармен жұмыс.
- Логопедиялық сабақтар – тілдік және сөйлеу дағдыларын жетілдіруге бағытталған арнайы әдістер.
- Ойын арқылы оқыту – мотивацияны арттыруға және дағдыларды дамытуға көмектесетін ойын әдістері.

Ата-аналар мен мамандардың рөлі

ЕБҚ бар балалардың дамуына ата-аналар мен мамандардың бірлесе жұмыс жасауы үлкен әсер етеді.

- Ата-аналардың қолдауы – баланың әлеуетін дамыту үшін эмоционалды және психологиялық көмек көрсету.
- Мұғалімдердің біліктілігін арттыру – инклюзивті әдістерді меңгеру және қолдану.
- Медицина және психология саласындағы мамандардың көмегі – кешенді қолдау көрсету арқылы баланың дамуын қамтамасыз ету.

ЕБҚ бар балалардың толыққанды дамуы үшін олардың қажеттіліктеріне сәйкес арнайы оқыту мен түзету шаралары жүргізілуі қажет. Инклюзивті білім беру мен кешенді қолдау жүйесін дамыту арқылы мұндай балалардың қоғамға бейімделуіне және өз әлеуетін іске асыруына мүмкіндік беріледі.

Әдебиеттер

1. Выготский Л. С. Психология развития ребенка. – Москва: Педагогика, 1991.
2. Леонтьев А. Н. Развитие познавательной деятельности у детей с особенностями. – Санкт-Петербург: Наука, 2003.
3. Мамбетова А. Ж., Құлмағамбетова С. И. Инклюзивті білім беру: теория және тәжірибе. – Алматы: Білім, 2019.
4. Қазақстан Республикасының білім және ғылым министрлігі. Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларға арналған педагогикалық әдістемелер. – Астана, 2021.
5. Сейтбекова Ж. Ә. Арнайы педагогика: оқыту және түзету әдістері. – Алматы: КазНПУ, 2020.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМЫТУ ШАРТТАРЫ

Сабырова Куралай Аскарбековна
Шымкент қаласы №35 «Сәуле» бөбекжай - бақшасының әдіскері

Резюме

Развитие коммуникативной компетентности дошкольника, развитие компетенций, связанных с социальными условиями, организацией педагогического процесса, спецификой коммуникативного пространства.

Summary

The development of a preschooler's communicative competence, the development of competencies related to social conditions, the organization of the pedagogical process, and the specifics of the communicative space.

Коммуникативті құзыреттілік жеке ерекшеліктерге, әлеуметтік жағдайларға және пәндік-практикалық қызметке, мектепке дейінгі білім беру мекемесінде педагогикалық процесті ұйымдастыруға, қарым-қатынас кеңістігінің ерекшелігіне байланысты және баланың сөйлеу мәдениетін игеруінің көрсеткіші бола алады.

Мектеп жасына дейінгі баланың коммуникативті құзыреттілігін дамыту үшін келесі шарттарды сақтау қажет: 1. Коммуникативті сәттілік жағдайларын жасаңыз; 2. Проблемалық жағдайларды қолдана отырып, коммуникативті қызметті ынталандыру; 3. Коммуникативті қиындықтарды жою; 4. "Таяу даму аймағына" және коммуникативтік табыстылық деңгейін арттыруға бағдарлану; 5. Педагог-психолог пен отбасын осы жұмысқа тарта отырып, балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, коммуникативтік құзыреттілікті дамытуды жетілдіру бойынша түзету жұмыстарын жүргізу; 6. Баланы сөз бен мимиканың көмегімен өз ойларын, сезімдерін, эмоцияларын, кейіпкерлерге тән қасиеттерін білдіруге ынталандыру; 7. Тікелей білім беру қызметі мен балалардың өзіндік қызметі арасындағы тепе-теңдікті қамтамасыз ету; 8. Мектеп жасына дейінгі баланы ересектермен және құрдастарымен қарым-қатынас жасауға ынталандыратын ойын жағдайларын модельдеу және құру; 9. Коммуникативті іс-әрекет процесінде тәрбиешінің балалармен, балалармен және құрдастарымен өзара әрекеттесуін қолдау және жеңілдету стратегиясын қамтамасыз ету;
10. Баланың күнделікті өмірі болатын отбасы мен әлеуметтік жағдайларды балалардың сөйлеу тілінің дамуына және коммуникативті құзыреттіліктің басталуына бірдей әсер ететін факторлар деп тану [1]. Коммуникативті құзыреттіліктің дамуы жетекші іс-әрекет аясында, ойында жүреді. Ойындағы қарым-қатынас: шығармашылық рөлдік ойында диалогтық және монологиялық сөйлеу орындалады.

Рөлдік ойын реттелетін және жоспарланған сөйлеу функцияларының қалыптасуы мен дамуына ықпал етеді. Балалардың сөйлеуіне жағымды әсер етеді мұғалімнің балалар ойындарына қатысуы және ойын барысын талқылау, әдістемелік тұжырым жасау: балалардың сөйлеуі ересек адамның әсерінен ғана жетілдіріледі; "қайта даярлау" жүріп жатқан жағдайларда алдымен дұрыс белгілеуді қолданудың берік дағдысын дамыту керек, содан кейін ғана сөздерді балалардың тәуелсіз ойынына қосу үшін жағдай жасау керек. Ашық ойындар сөздікті байытуға, дыбыстық мәдениетті тәрбиелеуге әсер етеді. Драматизация ойындары сөйлеу белсенділігінің, көркем сөзге деген талғам мен қызығушылықтың, сөйлеу мәнерлілігінің, көркемдік және сөйлеу әрекетінің дамуына ықпал етеді. Дидактикалық және үстел үсті ойындары сөйлеуді дамытудың барлық мәселелерін шешу үшін қолданылады. Олар сөздікті бекітеді және нақтылайды, ең қолайлы сөзді жылдам таңдау дағдылары, сөздерді өзгерту және қалыптастыру, үйлесімді мәлімдемелер жасауға машықтану, түсіндірме сөйлеуді дамыту [2]. Күнделікті өмірдегі қарым-қатынас балаларға олардың өміріне қажетті тұрмыстық сөздікті игеруге көмектеседі, диалогтық сөйлеуді дамытады, сөйлеу мінез-құлық мәдениетін тәрбиелейді.

Еңбек процесінде қарым-қатынас (тұрмыстық, табиғатта, қолмен) балалардың идеялары мен сөйлеу мазмұнын байытуға көмектеседі, сөздікті толықтырады. Әр түрлі жастағы балалардың қарым-қатынасы пайдалы. Үлкен мектеп жасына дейінгі балалардың кіші балалармен ойындарға қатысуы, оларға ертегілер айту, драматизация көрсету, өз тәжірибелерінен әңгімелеу, әңгімелер ойлап табу, ойыншықтардың көмегімен көріністер ойнау мазмұнның, үйлесімділіктің, сөйлеу мәнерлілігінің, шығармашылық сөйлеу қабілеттерінің дамуына ықпал етеді. Бірақ айта кету керек, әр түрлі жастағы балаларды біріктірудің сөйлеуді дамытуға оң әсері тек ересек адамның басшылығымен жүзеге асырылады. Тілдік орта мәдениеті, ересектердің сөйлеуіне еліктеу-ана тілін меңгеру механизмдерінің бірі. Балалар үнемі еститін сөйлеу, оларға оқылатын және айтылатын барлық нәрсе, сондай-ақ олардың

назарын тілдік материалға аудару сөйлеу мәдениетін игеруге ықпал ететін "тіл сезімін" қалыптастыруды қамтамасыз етеді. Айналасындағыларға еліктей отырып, балалар айтылымның, сөз тіркестерінің, сөз тіркестерінің барлық нәзіктіктерін, сонымен қатар кемшіліктер мен қателіктерді қабылдайды [3].

Мектепке дейінгі білім беру мекемесі тәрбиешісінің сөзіне жоғары талаптар қойылады. Балалармен сөйлеу қарым-қатынас процесінде тәрбиеші вербалды емес құралдарды да қолданады (жест-ишара, мимика, пантомимикалық қозғалыстар). Олар бірқатар функцияларды орындайды, мысалы: сөздердің мағынасын түсіндіру және есте сақтау; эмоционалды қабылдаумен байланысты сөздердің мағынасын нақтылау; эмоционалды тәжірибені тереңдетуге, материалды есте сақтауға ықпал етеді (естілетін және көрінетін); сабақтарда табиғи қарым-қатынас жасау; тілдік құралдармен қатар маңызды әлеуметтік, тәрбиелік функцияны орындайды. Тек қарым-қатынас процесінде бала сөйлеуді қарым-қатынас құралы, ақпарат алмасу құралы ретінде пайдаланады. Бала өз сөзін өзі үшін ғана емес, басқалар үшін де түсінікті етіп, өз ойларын, пайымдауларын, сезімдерін еркін білдіре отырып, өзінің сөйлеу дамуының көрсеткіші болып табылатын бастапқы коммуникативті құзыреттілігін көрсетеді. Мектеп жасына дейінгі балалардың коммуникативті құзыреттілігін дамыту шарттары: баланың дамуының әлеуметтік жағдайы; - ересектермен және құрдастарымен қарым - қатынас жасау қажеттілігі; - баланың жақын даму аймағын құратын бірлескен іс-әрекет (жетекші ойын қызметі) және оқыту (ойын әрекеті негізінде) [3].

Мектеп жасына дейінгі балалардың коммуникативті құзыреттілігін тиімді дамыту педагогикалық жағдайлардың жиынтығымен қамтамасыз етіледі: - мектеп жасына дейінгі балалардың коммуникативтік құзыреттілігін дамыту педагогикалық мақсат ретінде ұсынылатын болады; - мектеп жасына дейінгі балалардың коммуникативтік құзыреттілігін дамыту педагог пен баланың жеке-жас ерекшеліктерін, сөйлеу дамуының ерекшеліктерін ескере отырып, бірлескен іс-әрекеті жағдайында ұйымдастырылады; - мектепке дейінгі оқу орнының педагогикалық процесінде мектеп жасына дейінгі балалардың коммуникативтік құзыреттілігін дамыту бойынша жұмыс жүйесі, сондай-ақ оны оңтайландыру мақсатында осы процестің дамуын бақылауды қамтамасыз етуге қабілетті диагностикалық құралдар әзірленді.

Әдебиеттер

1. Быстрова Е.А. Коммуникативтік дағдыларды қалыптастырудағы коммуникативтік әдістеме // Балабақшадағы тәрбие, 1996. - № 1. –3- 8с.
2. Смирнова Е.А. Мектеп жасына дейінгі балалардың коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру // Мектепке дейінгі білім беру мекемесінің тәрбиешісі, № 1/2008. – М., 2008. -. 58-62с.
3. Пассов Е.И. Тәрбиенің коммуникативтік әдісі. – М., "Ағарту", 2007- 75с.
4. https://www.prodlenka.org/metodicheskie-razrabotka

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАҒЫ ОҚУ ПӘНДЕРІН ӨМІРМЕН БАЙЛАНЫСТЫРУ

Балгабаева Жанар Базарбаевна
Түркістан облысы, Жетісай қаласы «№7 «Тұран» мектеп-гимназия» КММ бастауыш сынып мұғалімі

Резюме

В статье рассматриваются важность и методы связывания учебных предметов с жизнью для младших школьников. Основная цель начального образования — это не только получение основного образования учащимися, но и подготовка их к реальной жизни. Укрепление связи между учебными предметами и жизнью способствует повышению интереса детей к обучению и формированию навыков применения полученных знаний в повседневной жизни.

Abstract:

The article discusses the importance and methods of linking academic subjects to life for primary school students. The main goal of primary education is not only to provide students with basic knowledge but also to prepare them for real life. Strengthening the connection between academic subjects and life increases children's interest in learning and helps them develop the skills to apply the knowledge they acquire in everyday life.

Бастауыш сынып оқушыларының оқу процесі тек білім алу ғана емес, оларды өмірге дайындыққа бағытталған процесс болып табылады. Оқу пәндерін өмірмен байланыстыру — бұл оқу барысында алынған білімнің шынайы өмірде қолданылуына мүмкіндік беру. Өмірмен байланыстыру арқылы оқу пәндерінің мәні мен маңызы оқушыларға түсінікті болады, ал оқу процесі одан әрі қызықты әрі тиімді бола түседі.

Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының оқу пәндерін өмірмен байланыстырудың жолдары мен әдіс-тәсілдері, сондай-ақ мұғалімдер мен ата-аналардың рөлі қарастырылады. Оқу пәндерін өмірмен байланыстыру — балалардың оқуға деген қызығушылығын арттырып, алған білімдерін күнделікті өмірде қолдануға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, бұл тәсіл оқушылардың практикалық дағдыларын қалыптастыруға және өз өміріне жауапкершілікпен қарауға ықпал етеді.

1. Оқу пәндерін өмірмен байланыстырудың маңызы

1.1 Оқушылардың білімге деген қызығушылығын арттыру

Бастауыш сынып оқушылары үшін оқу процесі қызықты әрі ынталандырушы болуы қажет. Оқу пәндерін шынайы өмірмен байланыстыра отырып, мұғалімдер оқушылардың өздеріне қатысты ақпаратты қабылдауды жеңілдетеді. Оқушылар өздері жақсы түсінетін мәселелерге қызығушылық танытады. Сондықтан пәндерді өмірмен байланыстыру арқылы білімнің маңызды екенін, ол өмірде қолдануға болатындығын түсіну аса маңызды.

1.2 Жеке тұлғаны дамыту

Оқу пәндері мен өмір арасындағы байланысты нығайту оқушылардың жеке тұлғалық дамуына үлкен әсер етеді. Олар өз іс-әрекеттерінің нәтижесін көру арқылы оқуға деген қызығушылықтарын арттырады. Сонымен қатар, шынайы өмірде кездесетін жағдайлар мен проблемаларды шешуге мүмкіндік береді.

1.3 Күнделікті өмірде дағдыларды қолдану

Білімнің өмірмен байланысы болмаған жағдайда, оқушылар білімді тек теориялық деңгейде ғана меңгереді. Ал өмірмен байланысқан оқу пәндері балалардың алған білімдерін күнделікті өмірде қолдануына, өз іс-әрекеттерінде қолдануға мүмкіндік береді.

2. Оқу пәндерін өмірмен байланыстыру әдіс-тәсілдері

2.1 Интерактивті әдістер

Оқу барысында қолданылатын интерактивті әдістер оқушылардың өмірмен байланысты тапсырмаларды орындауына мүмкіндік береді. Мұғалімдер мен оқушылар арасындағы байланыс пен ынтымақтастық оқу процесін жандандырады.

Әдіс-тәсілдер:

- Жобалық жұмыстар: Оқушыларға практикалық жобаларды орындау тапсырмасы беріледі. Бұл тапсырмалар арқылы олар өз білімдерін нақты өмір жағдайларында қолдануға үйренеді.
- Дискуссиялар: Оқушылар мен мұғалім арасындағы сұрақ-жауап түрінде өтетін әңгімелер.
- Өмірмен байланысты жағдайлар: Оқушыларға шынайы өмірден алынған тапсырмалар беріледі, олар шешім қабылдауға қатысып, бұл процеске жауапкершілікпен қарайды.

2.2 Оқу мен өмір арасындағы байланысты орнату

Оқушылардың әртүрлі пәндер арқылы өмірмен байланыс орнатуы өте маңызды. Әр пәннің шынайы өмірде қандай рөл атқаратынын түсіндіру арқылы олардың пәндерге деген қызығушылығын арттыруға болады.

Мысалы:

- Математика: Күнделікті өмірде есептер мен шоттар, тауарлардың бағасы және басқа да міндеттерді шешу үшін математикалық білім қажет.
- Қазақ тілі: Өз ойын ашық, нақты, сауатты түрде жеткізу дағдысы күнделікті қарым-қатынаста, еңбек нарығында маңызды.
- Әдебиет: Әдеби шығармалар арқылы балалар өмірдің түрлі құбылыстарын, адамның моральдық және рухани құндылықтарын үйренеді.

2.3 Кейс-стадиді қолдану

Кейс-стадилерді қолдану арқылы оқушылар нақты өмірдегі мәселелерді зерттеп, оларды шешудің жолдарын табады. Бұл әдіс оқушылардың аналитикалық ойлау қабілетін дамытады.

3. Мұғалім мен ата-ананың рөлі

3.1 Мұғалімнің рөлі

Мұғалімдер — оқу процесінің негізгі ұйымдастырушылары мен бағыттаушылары. Оқушыларды өмірмен байланыстыра отырып, оқу пәндерін ұғындыру — мұғалімнің кәсіби шеберлігін көрсететін аспектілердің бірі. Мұғалімдер оқу бағдарламасына енгізілген тақырыптарды шынайы өмірмен байланыстыру арқылы оқушылардың пәндерге деген қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді.

3.2 Ата-аналардың рөлі

Ата-аналар балалардың оқу мен өмір арасындағы байланысты түсінуге көмектеседі. Олардың қолдауымен балалар күнделікті өмірде алған білімдерін практикада қолдана алады. Ата-аналардың белсенді қатысуы оқушының білім алуына деген қызығушылығын арттырып, білімнің өмірмен байланысын нығайтады.

4. Оқу пәндерін өмірмен байланыстырудың нәтижелері

4.1 Оқушылардың оқу үлгерімінің артуы

Оқу пәндерін өмірмен байланыстыру оқушылардың білімге деген қызығушылығын арттырып, олардың оқу үлгерімін жақсартады. Олар өздеріне қажетті ақпаратты жақсы түсініп, оны күнделікті өмірде қолдануға мүмкіндік алады.

4.2 Жеке тұлғалық даму

Шынайы өмірмен байланысты сабақтар оқушылардың жеке тұлғалық дамуына оң әсер етеді. Олар өз пікірлерін айтып, шешім қабылдауға, өз әрекеттерінің нәтижесін көруге мүмкіндік алады.

Қорытынды

Бастауыш сынып оқушыларының оқу пәндерін өмірмен байланыстыру — бұл олардың білімін практикалық тұрғыдан игеруге көмектесетін маңызды процесс. Оқу мен өмір арасындағы байланысты нығайту оқушылардың білімге деген қызығушылығын арттырып, олардың жеке тұлғалық және әлеуметтік дамуына әсер етеді. Мұғалімдер мен ата-аналардың бірлесе отырып, оқу пәндерін өмірмен байланыстыру жұмыстары оқу процесін қызықты әрі нәтижелі етеді.

Әдебиеттер

1. Қоянбаев Ж., Қоянбаева С. Педагогика: Теориясы мен әдістемесі. – Алматы: Білім, 2019.
2. Мұхтарова Н. Оқытудың заманауи әдістері: бастауыш білім беру. – Алматы: Қазақ университеті, 2018.
3. Сарыбекова Н. К. Балалар психологиясы. – Алматы: Мектеп, 2020.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА БАЛАЛАРДЫҢ ӨЗІН-ӨЗІ БАҒАЛАУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Башарова Айнур Сабыровна
Түркістан облысы, Жетісай қаласы «№7 «Тұран» мектеп-гимназия» КММ бастауыш сынып мұғалімі

Резюме

В статье рассматривается важность и методы формирования навыков самооценки у учащихся начальной школы. Самооценка — это способность человека осознавать и оценивать себя, свои действия и окружающую среду. Этот навык влияет на личностное развитие детей, позволяет им правильно оценивать свои возможности, чувствовать ответственность и развивать навыки принятия решений.

Abstract:

The article discusses the importance and methods of developing self-assessment skills in primary school students. Self-assessment is the ability of a person to recognize and evaluate themselves, their actions, and their environment. This skill influences the personal development of children, allowing them to accurately assess their abilities, feel responsible, and develop decision-making skills.

- Тақырыптың өзектілігі: Бастауыш сынып оқушыларында өзін-өзі бағалау дағдыларын қалыптастыру қазіргі білім беру жүйесінің маңызды аспектілерінің бірі. Бұл дағды балалардың жеке тұлғалық дамуына әсер етеді, оларға жауапкершілікті сезінуге, өз мүмкіндіктерін дұрыс бағалауға және шешім қабылдау дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі.
- Зерттеу мақсаты мен міндеттері: Мақалада балалардың өзін-өзі бағалау дағдыларын қалыптастыру әдіс-тәсілдері мен олардың тиімділігін зерттеу.

1. Өзін-өзі бағалаудың теориялық негіздері

1.1 Өзін-өзі бағалаудың психологиялық аспектілері

Өзін-өзі бағалау адамның жеке тұлғасының маңызды бөлігін құрайды. Бұл процесс адамның өз іс-әрекеттерін, жетістіктері мен қателіктерін объективті түрде бағалауға негізделген. Бұл бөлімде өзін-өзі бағалаудың психологиялық ерекшеліктері, оның даму кезеңдері, адамның эмоционалдық интеллектісімен байланысы туралы мәліметтер беріледі.

1.2 Өзін-өзі бағалаудың мәні мен маңызы

Өзін-өзі бағалау дағдылары балалардың білім алу үрдісіндегі маңызды компонент болып табылады. Ол олардың оқу әрекетін реттейді, өзін-өзі жетілдіруге деген ұмтылысын арттырады және өз-өзіне сенімділікті қалыптастырады. Бұл дағдының балалардың оқу үлгеріміне, тұлғалық даму деңгейіне әсері зерттеледі.

2. Бастауыш сыныпта өзін-өзі бағалау дағдыларын қалыптастыру

2.1 Өзін-өзі бағалаудың балалар үшін маңызы

Балалар үшін өзін-өзі бағалаудың маңызы өте зор, өйткені бұл олардың тұлғалық қасиеттерінің дамуына ықпал етеді. Өзін-өзі бағалау арқылы балалар өз күштерін дұрыс бағалай алады, сәтсіздіктерін қабылдай алады және сол арқылы өмірге деген көзқарастары қалыптасады.

2.2 Өзін-өзі бағалауды қалыптастыру әдіс-тәсілдері

Бұл бөлімде бастауыш сыныпта өзін-өзі бағалау дағдыларын дамыту үшін қолданылатын түрлі әдіс-тәсілдер қарастырылады:

- Кері байланыс: Мұғалімнің балаларға конструктивті және оң кері байланыс беруі.
- Рефлексия: Сабақ соңында балаларға өз іс-әрекеттерін талдауға мүмкіндік беру.
- Өзіндік бағалау күнделігі: Балалар өздерінің оқу жетістіктері мен кемшіліктерін жазып отырады.

2.3 Қолданылатын құралдар мен әдістер

Оқу процесінде өзін-өзі бағалауды дамыту үшін түрлі әдістер мен құралдар қолданылады. Мысалы:

- Өзін-өзі бағалау шкалалары мен критериалды бағалау жүйесі.
- Топтық жұмыс: Оқушылардың бір-бірін бағалауы мен өзара әрекеттесуі.
- Жеке жетістіктер мен кемшіліктерді талдау.

3. Өзін-өзі бағалауды қалыптастырудағы мұғалім мен ата-ананың рөлі

3.1 Мұғалімнің рөлі

Мұғалім балалардың өзін-өзі бағалауға қабілеттілігін қалыптастыруда негізгі рөл атқарады. Оның міндеті — балаларға өздерін бағалауға, өзінің іс-әрекеттеріне жауапкершілікпен қарауға және сәтсіздіктерден сабақ алуға үйрету.

3.2 Ата-аналардың рөлі

Ата-аналар да балалардың өзін-өзі бағалау дағдыларын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Олар балаларын мадақтап, олардың жетістіктерін бағалай отырып, өздерінің сезімдеріне жауапкершілікпен қарауға үйретеді.

4. Өзін-өзі бағалау дағдыларын қалыптастыруда қолданылатын психологиялық әдістер

4.1 Баланың эмоциялық және психологиялық дамуы

Балаларда өзін-өзі бағалауды қалыптастыру үшін эмоционалды интеллекті мен психологиялық тұрақтылықтың дамуы өте маңызды. Бұл бөлімде баланың психологиялық жағдайы мен өзін-өзі бағалауға әсер ететін факторлар талқыланады.

4.2 Оң кері байланыс пен мотивация

Мұғалімдер балаларға тек теріс емес, оң кері байланыс беріп, олардың жетістіктерін бағалап, сәтсіздіктерді жеңуге көмектесуі тиіс. Бұл дағды балалардың мотивациясын арттырады және оларды оқу барысында үздік нәтижелерге жетуге ынталандырады.

5. Практикалық бөлім: Өзін-өзі бағалауды дамытуға арналған жаттығулар мен тапсырмалар

Өзін-өзі бағалау дағдыларын қалыптастыру — бұл оқушының өзінің оқу әрекетін талдау және өз жетістіктерін, кемшіліктерін дұрыс бағалау қабілетін дамыту. Практикалық тапсырмалар арқылы балалар өз-өзін тануға, өз жетістіктерін бағалауға, өзін-өзі жетілдіруге қажетті дағдыларды меңгереді. Төменде бастауыш сынып оқушылары үшін өзін-өзі бағалауды дамытуға арналған бірнеше практикалық жаттығулар мен тапсырмалар ұсынылады.

5.1 Өзін-өзі бағалау күнделіктері

Мақсаты: Өзін-өзі бағалау күнделігін жүргізу арқылы балалардың оқу жетістіктері мен қиындықтарын талдау дағдыларын қалыптастыру.

Тапсырма сипаттамасы:

Өзін-өзі бағалау күнделігін жүргізу — бұл балалардың өз сабақтарындағы жетістіктерін, қиындықтарын және алдағы уақытта не істеу керек екенін жазып отыруды білдіреді. Бұл тапсырма балалардың рефлексиялық ойлау қабілетін дамытады және өз іс-әрекеттеріне жауапкершілікпен қарауға мүмкіндік береді.

Қалай орындауға болады:

1. Әрбір сабақтың соңында балаларға "Өзін-өзі бағалау күнделігін" толтыруды ұсыну. Күнделікке келесі сұрақтарды қоя отырып, балалар өз ойларын жаза алады:
   - Бүгін мен қандай жаңа білім алдым?
   - Сабақта мен үшін не қиын болды?
   - Мен қандай тапсырмаларды жақсы орындадым, ал қандай тапсырмаларда қателіктер жібердім?
   - Өзімді қалай бағалаймын?
   - Келесі сабақта не үшін жұмыс жасауым керек?
2. Күнделіктерді аптасына бір рет қарастыру және балаларға өз жетістіктерін бағалауды сұрау.

Артықшылығы:

- Бұл тапсырма балалардың өз іс-әрекеттерін бағалауға, өздеріне деген сенімділікті арттыруға көмектеседі.
- Өзін-өзі бағалауды қалыптастыруға және өзін-өзі жетілдіруге ықпал етеді.

Қорытынды

- Өзін-өзі бағалаудың маңызы: Өзін-өзі бағалау дағдыларын қалыптастыру бастауыш сынып оқушылары үшін маңызды міндет болып табылады. Бұл дағды олардың жеке тұлғалық дамуына, оқу жетістіктеріне және психологиялық тұрақтылығына әсер етеді.
- Мұғалімнің және ата-ананың рөлі: Мұғалімдер мен ата-аналар балаларға дұрыс кері байланыс беріп, олардың өз-өзін бағалауы мен іс-әрекеттерін дұрыс бағалауға көмектеседі.

Әдебиеттер

1. Мұхамедқали М. С. Педагогика: теориясы мен әдістемесі. – Алматы: Қазақ университеті, 2017.
2. Рахметова К. А. Бастауыш сыныпта өзін-өзі бағалау дағдыларын дамыту. – Алматы: Білім, 2018.
3. Сарыбекова Н. К. Балалар психологиясы. – Алматы: Мектеп, 2019.

КАК РАЗВИТЬ УМЕНИЕ КРИТИЧЕСКИ ОСМЫСЛИВАТЬ ИНФОРМАЦИЮ С ПОМОЩЬЮ РУССКОГО ЯЗЫКА В РАМКАХ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ

Калдыбеков Уткирбай Ускенович
Туркестанская область, Мактааральский район «Общеобразовательная школа №8 имени О. Бапышева» КГУ учитель русского языка и литературы

Резюме

Мақалада орыс тілі арқылы ақпаратты сыни тұрғыдан түсіну дағдыларының дамуы мектеп оқушыларының функционалдық сауаттылығы контексінде қарастырылады. Бұл дағдылардың маңыздылығы оқушының тек ақпаратты қабылдап қана қоймай, оны саналы түрде талдай білуінде, контекстті түсініп, негізделген қорытындылар жасай алуында жатыр. Педагогикалық тәжірибеде бұл дағдыны қалыптастыруға арналған тәсілдер мен әдістердің сипаттамасы тілдік және когнитивті дамудың зерттеулеріне, сондай-ақ функционалдық сауаттылық теорияларына негізделеді.

Abstract

The article discusses the development of critical thinking skills through the Russian language in the context of students' functional literacy. The importance of this skill lies in the student's ability not only to perceive information but also to analyze it meaningfully, understand the context, and make well-founded conclusions. The description of approaches and methods used in pedagogical practice for developing this skill is based on research in the field of language and cognitive development, as well as on the theories of functional literacy.

Современная образовательная система ориентирована на формирование у школьников функциональной грамотности, которая включает в себя способность не только воспринимать и использовать информацию, но и критически осмыслять её. Важнейшей частью этого процесса является развитие навыков работы с текстом через язык, в том числе русского. Критическое осмысление информации становится необходимым для успешной интеграции школьников в информационное общество, где каждый день они сталкиваются с огромным количеством информации, которая требует правильной интерпретации, анализа и выбора.

1.Теоретические основы критического осмысления информации и функциональной грамотности

1.1 Понятие функциональной грамотности

Функциональная грамотность определяется как способность человека эффективно использовать знания и навыки для решения задач, возникающих в повседневной жизни. Это не только знания в области математики, науки или языка, но и умение критически воспринимать информацию, анализировать её и принимать обоснованные решения.

Функциональная грамотность состоит из нескольких компонентов:

- Чтение с пониманием — способность извлекать информацию из текста и интерпретировать её.

- Математическая грамотность — умение решать задачи с использованием математических знаний.
- Грамотность в области информационных технологий — умение работать с цифровыми ресурсами.
- Критическое мышление — способность оценивать, анализировать и формировать аргументы на основе информации.

1.2 Критическое осмысление информации

Критическое осмысление информации — это процесс активного анализа, оценки и интерпретации полученной информации с целью осознания её значимости, достоверности и возможных последствий. Это важный аспект функциональной грамотности, так как современный мир насыщен разнообразной информацией, которая требует внимательной и объективной обработки.

Ключевые компоненты критического мышления:
- Анализ: способность выявить главное в тексте, разделить информацию на части.
- Оценка: способность оценивать информацию, определяя её ценность и достоверность.
- Интерпретация: способность понять и объяснить значения текста.
- Аргументация: умение формировать собственные мысли и подкреплять их доказательствами.

2. Роль русского языка в развитии критического осмысления информации

2.1 Связь языка и критического мышления

Русский язык является не только средством общения, но и инструментом для развития умения критически воспринимать информацию. Работа с текстом, его анализ, интерпретация, а также формирование собственной точки зрения происходят через язык. Овладение языковыми средствами помогает учащимся выстраивать логические цепочки, делать выводы, понимать контекст и аргументировать свою позицию.

2.2 Навыки критического мышления через язык

Ключевыми навыками, которые развиваются через русский язык, являются:
- Навыки анализа текста — ученики учат выделять ключевые идеи, различать факты и мнения, распознавать аргументы.
- Интерпретация и понимание — учащиеся учат интерпретировать прочитанное, находить скрытые смыслы и задавать вопросы к тексту.
- Обсуждение и аргументация — развитие навыков высказывания собственных мыслей и оценки чужих позиций.

2.3 Виды текстов и их роль в развитии критического осмысления

Для эффективного развития критического мышления важно работать с разнообразными текстами:
- Художественные тексты — развивают способность к интерпретации символов и образов, учат воспринимать эмоции и мотивы персонажей.
- Публицистические и научные тексты — помогают развивать навыки анализа аргументации, выявления точек зрения и понимания целей автора.
- Документальные и исторические тексты — обучают работать с фактами и документами, а также делать выводы на основе исторической информации.

3. Методы и подходы к развитию критического осмысления через русский язык

3.1 Методика работы с текстом на уроках русского языка

Работа с текстами — основа развития критического мышления через русский язык. Важно, чтобы ученики не просто читали, но и осмысливали, анализировали и оценивали информацию. Основные методы работы с текстами:
- Детальный анализ текста — учащиеся выделяют основные идеи, ключевые аргументы, понимают структуру текста.
- Сравнительный анализ — ученики сравнивают различные точки зрения, стили написания, аргументацию в разных источниках.

- Рефлексия — учащиеся анализируют, как полученная информация влияет на их восприятие и мнение.

3.2 Технологии и приемы для развития критического мышления

- Мозговой штурм — техника, которая помогает развить способность к генерированию идей и аргументации.
- Дискуссии и дебаты — учащиеся учат аргументировать свою точку зрения, оценивать аргументы других.
- Проектная деятельность — помогает развить навыки исследования, анализа и презентации информации.

3.3 Вопросы, стимулирующие критическое осмысление

Учителя могут задавать вопросы, которые направляют учеников на более глубокое понимание текста:

- Что хотел донести автор?
- Какие аргументы использует автор, чтобы поддержать свою точку зрения?
- Каковы сильные и слабые стороны представленных аргументов?
- Что можно было бы изменить в тексте, чтобы сделать его более убедительным?

4. Примеры из педагогической практики

4.1 Примеры анализа текста

На примере художественного текста, например, рассказа Л.Н. Толстого «После бала», можно проанализировать:

- Мотивы и действия персонажей.
- Разные точки зрения на одну и ту же ситуацию.
- Связь моральных уроков с темой текста.

4.2 Применение дебатов и дискуссий

Примером успешного применения дебатов является изучение публицистических текстов, таких как статьи в газетах и журналах. Учащиеся могут быть разделены на группы, каждая из которых защищает свою позицию по актуальному вопросу.

4.3 Проектная работа

Проектная работа позволяет школьникам исследовать проблему, собрать и проанализировать информацию, представить результаты в письменной или устной форме, а также оценить мнения других участников.

Заключение:

Критическое осмысление информации через русский язык в рамках функциональной грамотности является неотъемлемой частью образовательного процесса. Оно помогает учащимся не только овладеть навыками анализа, интерпретации и аргументации, но и развивает их способность принимать обоснованные решения в различных жизненных ситуациях.

Литература

1. Гаджиева Р. М. Критическое мышление и функциональная грамотность учащихся. – Москва: Просвещение, 2017.
2. Львова О. И. Методы обучения критическому осмыслению текста в школе. – Москва: Учебное издательство, 2019.
3. Котова Т. И. Русский язык как средство формирования критического мышления. – Санкт-Петербург: Знание, 2015.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ

Құдасова Ақмарал Мұсабекқызы
Түркістан облысы, Жетісай қаласы «№7 «Тұран» мектеп-гимназия» КММ бастауыш сынып мұғалімі

Аннотация:

В статье рассматривается проблема развития социальных навыков у младших школьников. Социальные навыки — это способность эффективно взаимодействовать с людьми, правильно ориентироваться в обществе и действовать на основе взаимного уважения. Период начальной школы является важным этапом для формирования первоначальных основ социальных навыков.

Abstract:

The article discusses the issue of developing social skills in primary school students. Social skills are the abilities to communicate effectively with others, establish one's place in society, and act based on mutual respect. The primary school period is a crucial stage for forming the foundational social skills.

Әлеуметтік дағдылар адамның қоғамда өз орнын табуға және басқалармен тиімді қарым-қатынас орнатуға мүмкіндік береді. Бастауыш сынып оқушыларының әлеуметтік дағдыларын дамыту — бұл олардың тұлғалық дамуына, өзіндік танымына және қоғамдағы рөлін дұрыс атқаруына ықпал ететін маңызды кезең. Бұл кезеңде балалар өздерінің эмоцияларын танып, басқалардың эмоцияларын түсінуге үйренеді, сондай-ақ, оларды басқару дағдылары қалыптасады.

Қазіргі педагогикадағы басты мақсаттардың бірі — балаларды тек біліммен ғана емес, сонымен бірге әлеуметтік дағдылармен де қаруландыру. Әлеуметтік дағдылар балалардың жеке тұлғалық дамуында, топтық жұмысқа қабілеттілігінде, өзара сыйластық пен түсіністікке негізделген қатынастарды орнатуда маңызды рөл атқарады. Оқу процесінде балалардың өзара қарым-қатынас жасай білуі, эмоцияларын дұрыс басқара білуі, шешімдер қабылдауда белсенді болуы талап етіледі.

Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының әлеуметтік дағдыларын дамыту мәселесі, оның әдіс-тәсілдері мен маңызы қарастырылады. Әлеуметтік дағдылардың қалыптасуының психологиялық және педагогикалық негіздері зерттеліп, бастауыш сынып оқушыларының әлеуметтік белсенділігін арттыру жолдары талданады.

1. Әлеуметтік дағдылардың мәні және олардың бала дамуына әсері

1.1 Әлеуметтік дағдылардың анықтамасы

Әлеуметтік дағдылар — бұл адамның қоғамда тиімді қарым-қатынас жасау, әлеуметтік нормаларға сәйкес әрекет ету және басқалармен жақсы қарым-қатынас орнату қабілеті. Бұл дағдылар балалардың жеке өмірінде және мектептегі оқу процесінде маңызды рөл атқарады.
Әлеуметтік дағдыларға келесі қасиеттер кіреді:
- Коммуникативтік дағдылар: балалардың өз ойын дұрыс жеткізе білуі, өзара сұхбаттасуды ұйымдастыру қабілеті.
- Эмоционалдық интеллект: өз эмоцияларын түсіну және оларды басқару, басқалардың эмоцияларын сезіну және оған сәйкес әрекет ету.
- Ынтымақтастық және командалық жұмыс: топта жұмыс істеу, бір-бірін тыңдай білу, бірлесіп шешім қабылдай білу.
- Конфликтті шешу дағдылары: келіспеушіліктерді бейбіт жолмен шешу, түсіністікпен қарау.

1.2 Әлеуметтік дағдылардың балалардың дамуына әсері

Әлеуметтік дағдылар балалардың жеке тұлғалық дамуына үлкен әсер етеді. Олар өз-өзіне сенімді болуды, басқалармен қарым-қатынас жасауды және топтық жұмысқа қатысуды үйренеді. Әлеуметтік дағдыларды игеру балалардың өздігінен ойлау қабілеттерін, шешім қабылдау дағдыларын, сондай-ақ өмірде қиындықтарға төтеп беру қабілетін арттырады.

Балалар өздерінің эмоцияларын тану және басқару арқылы стресске төтеп беру, өз ойларын нақты әрі тиімді жеткізу, өзара сыйластық пен түсіністікке негізделген қарым-қатынастар орнату дағдыларын игереді. Бұл дағдылар олардың мектепте ғана емес, өмірде де табысты болуына ықпал етеді.

2. Бастауыш сынып оқушыларының әлеуметтік дағдыларын дамыту әдіс-тәсілдері

2.1 Тренингтер мен жаттығулар

Әлеуметтік дағдыларды дамыту үшін балаларға түрлі тренингтер мен жаттығулар ұсынылуы қажет. Бұл тренингтер мен жаттығулар балалардың өз эмоцияларын дұрыс түсінуге және оларды басқаруға, басқалармен қарым-қатынас жасауды үйренуге бағытталған.

Мысалдар:

- Эмоционалды интеллекшн тренингі: Оқушыларға түрлі эмоциялар мен олардың белгілері туралы мәлімет беріледі. Балалар эмоцияларды тану және өз эмоцияларына бақылау жасау әдістерін үйренеді.
- Конфликтті шешу тренингтері: Топтық жұмыс кезінде балалар шағын мәселелер мен келіспеушіліктерді шешуге үйренеді.

2.2 Рольдік ойындар

Рольдік ойындар балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға өте тиімді әдіс болып табылады. Ойын барысында балалар әртүрлі әлеуметтік рөлдерге еніп, нақты жағдайларда өздерін қалай ұстау керектігін үйренеді. Мұндай ойындар арқылы балалар бір-бірімен қарым-қатынас жасауды, өз ойын дұрыс білдіруді, тыңдауды және басқа адамдардың пікірлерін бағалауды үйренеді.

2.3 Құндылықтарды насихаттау

Әлеуметтік дағдылардың қалыптасуы барысында балаларға адамгершілік, өзара құрмет, достық және адалдық сияқты құндылықтарды насихаттау маңызды. Бұл дағдылар оқушылардың әлеуметтік тұрғыда жауапкершілікті болуына, басқалармен үйлесімді өмір сүруіне ықпал етеді.

3. Мұғалім мен ата-ананың рөлі

3.1 Мұғалімнің рөлі

Мұғалімдер балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқарады. Олар балаларға дұрыс үлгі көрсетіп, оқу барысында тиімді қарым-қатынас жасауға, өз эмоцияларын бақылауға көмектеседі. Мұғалімдер балаларды топта жұмыс істеуге, өз пікірін білдіруге және басқаларды тыңдауға ынталандырады. Мұғалімдер әлеуметтік дағдыларды дамыту үшін әртүрлі әдіс-тәсілдер мен құралдарды пайдалана отырып, оқушылардың қарым-қатынас жасау дағдыларын қалыптастырады.

3.2 Ата-ананың рөлі

Ата-аналар балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуда маңызды көмекшілер болып табылады. Олар үйде балалардың эмоционалды интеллектісін дамытуға, олардың әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруға қолдау көрсетуі қажет. Ата-аналар балаларына қарым-қатынас жасау дағдыларын үйрете отырып, олардың өмірде табысты болуына ықпал етеді.

Қорытынды

Бастауыш сынып оқушыларының әлеуметтік дағдыларын дамыту — бұл олардың тұлғалық дамуына, өмірде табысты болуына ықпал ететін маңызды процесс. Әлеуметтік дағдылар балалардың өз эмоцияларын басқаруға, басқалармен тиімді қарым-қатынас жасауды үйренуге, топта жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Мұғалімдер мен ата-аналардың бірлесіп жұмыс істеуі оқушылардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға оң әсер етеді. Әлеуметтік дағдыларды дамыту — бұл тек білім беру емес, сонымен бірге балалардың өмірге дайын болуына бағытталған маңызды процесс.

Әдебиеттер тізімі:

1. Алдамұратова С. Т. Әлеуметтік дағдылар мен тұлғалық даму. – Астана: Ұлттық білім беру академиясы, 2019.

2. Сарыбекова Н. К. Балалар психологиясы. – Алматы: Мектеп, 2018.
3. Шоқыбаев М. М. Қазіргі заманғы педагогика: теориясы мен практикасы. – Алматы: Рауан, 2017.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ: МЕКТЕП ЖҰМЫСЫНЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ

Маханбетова Баянсулу Канаевна
Түркістан облысы, Мақтаарал ауданы «О.Бапышев атындағы №8 жалпы білім беретін мектеп» КММ директордың бастауыш сыныптар бойынша оқу ісі жөніндегі орынбасары

Аннотация

В статье «Повышение функциональной грамотности учащихся начальных классов: основные направления работы школы» рассматриваются вопросы значения начального образования и развития функциональной грамотности у школьников. В настоящее время высокий уровень функциональной грамотности в системе образования является важным аспектом формирования жизненных навыков учащихся и укрепления их роли и места в обществе.

Abstract

The article "Improving the Functional Literacy of Primary School Students: Key Directions of School Work" discusses the importance of primary education and the development of functional literacy in students. Today, a high level of functional literacy in the education system is an important aspect of shaping students' life skills and strengthening their role and position in society.

Бүгінгі күнде білім беру жүйесіндегі басты мақсаттардың бірі – оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру. Бұл мақсаттың маңыздылығы, әсіресе бастауыш сынып оқушылары үшін ерекше. Себебі, бастауыш білім беру кезеңі – баланың тұлға ретінде қалыптасуының, жеке қасиеттері мен дағдыларының дамуының негізі болатын кезең. Функционалдық сауаттылықтың жоғары деңгейі оқушылардың оқу дағдыларын ғана емес, олардың өмірде кездесетін әртүрлі қиындықтарды шешу қабілеттерін де арттырады. Бұл бағытта мектептің, мұғалімнің, ата-ананың және қоғамның бірлескен жұмысы маңызды рөл атқарады.

1. Функционалдық сауаттылықтың теориялық негіздері

Функционалдық сауаттылықтың мәні қазіргі білім беру жүйесінде кеңінен қарастырылып келе жатқан ұғымдардың бірі болып табылады. Ол тек оқу мен жазуды меңгеруді емес, сонымен бірге оқушының алған білімдерін өмірде тиімді пайдалану қабілетін білдіреді. Бұған оқу дағдыларын жетілдіру, ақпаратты талдай білу, сандық сауаттылықты меңгеру және түрлі жағдайларда өз білімін қолдана алу дағдылары кіреді. Функционалдық сауаттылықты дамыту үшін бірнеше теориялық негіздер бар: конструктивизм, критикалық ойлау теориясы және проблемалық оқыту.

2. Бастауыш сыныпта функционалдық сауаттылықты арттырудың маңызы

Бастауыш білім беру кезеңінде оқушылардың функционалдық сауаттылығының қалыптасуы оларды келешекте өмірде кездесетін қиындықтарды тиімді шешуге дайын етеді. Оқушылар тек теориялық біліммен ғана емес, сонымен қатар өз бетімен әрекет ету, логикалық ойлау, өзара әрекеттесу және шешім қабылдау дағдыларымен де қаруланууы тиіс. Бастауыш мектепте функционалдық сауаттылықты дамыту оқушылардың шығармашылық ойлау қабілеттерін, сын тұрғысынан ойлау дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

3. Мектеп жұмысының негізгі бағыттары

Мектеп жұмысының тиімділігі ең алдымен оқу бағдарламасын дұрыс ұйымдастыруға және мұғалімнің педагогикалық шеберлігіне тікелей байланысты. Мектептің басты міндеті — оқушылардың тек теориялық білім алуына ғана емес, сонымен бірге оларды өмірлік дағдыларға

да үйрету. Бұл бағытта функционалдық сауаттылықты арттыру үшін мектеп жұмысының бірнеше негізгі бағыттарын атап өтуге болады.

1. Оқу бағдарламаларын жаңарту және интеграциялау

Оқу бағдарламаларының мазмұны функционалдық сауаттылықты дамытуға бағытталуы тиіс. Бұл дегеніміз, әрбір пәннің білімін өмірлік дағдылармен байланыстырып, оқушыларды тек біліммен емес, алған білімдерін өмірде қолдану қабілетімен де қаруландыру. Оқу бағдарламалары мен пәндер арасындағы байланыс функционалдық сауаттылықты дамытуға мүмкіндік береді. Мысалы, математика сабағында есептерді шешу кезінде оқушылар деректерді жинап, өңдей білу дағдыларын меңгереді, ал қазақ тілі немесе әдебиет сабағында ақпаратты дұрыс түсіну, талдау және өз ойларын еркін жеткізу қабілеттері дамиды.

2. Мұғалімнің педагогикалық шеберлігі. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттырудағы инновациялық технологиялар мен әдістер

Мұғалімнің оқу процесін тиімді ұйымдастырудағы рөлі ерекше. Мұғалім тек білім беруші емес, сонымен қатар оқушылардың өмірлік дағдыларын қалыптастырушы болуы керек. Бұл үшін мұғалімдер оқушыларды өз бетінше жұмыс істеуге, зерттеу жүргізуге және ақпаратты талдай білуге үйретуі қажет. Мұғалімнің педагогикалық шеберлігі оқушыларға сыни тұрғыдан ойлау қабілеттерін дамытуға, шығармашылық дағдыларын жетілдіруге бағытталған тиімді әдіс-тәсілдер мен құралдарды қолдану арқылы көрінеді.

3. Инновациялық әдістер мен педагогикалық технологияларды енгізу

Мектепте оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру үшін инновациялық әдістер мен педагогикалық технологияларды қолдану қажет. Бұл әдістер оқушыларды сыни тұрғыдан ойлауға, ақпаратты тиімді пайдалануға және өз пікірлерін дәлелдеуге бағыттайды. Мысалы, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану арқылы оқушылардың ақпаратты іздеу, өңдеу және сараптау дағдыларын дамытуға болады. Сонымен қатар, жобалық оқыту, зерттеу жұмыстары, пікірталас және талдау жұмыстарын ұйымдастыру оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттырудың маңызды жолдары болып табылады.

4. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттырудағы инновациялық технологиялар мен әдістер

Бүгінгі таңда білім беру жүйесінде жаңа әдістемелер мен технологиялар енгізілуде. Жобалық оқыту, проблемалық оқыту және ақпараттық технологияларды қолдану арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға болады. Мысалы, ақпараттық-коммуникациялық технологиялар оқушыларға ақпаратты іздеу, өңдеу және талдау дағдыларын меңгеруге мүмкіндік береді. Интербелсенді оқыту әдістері оқушылардың сыни ойлауын, коммуникативтік дағдыларын дамытуға бағытталған.

5. Ата-аналардың рөлі мен мектеп-отбасы ынтымақтастығы

Ата-аналар оқушылардың білім алу процесіне белсене араласуы тиіс. Мектеп пен отбасының тығыз ынтымақтастығы оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуда маңызды рөл атқарады. Ата-аналардың мектепке деген сенімі мен балаларының білім алу процесіне қатысуы балалардың академиялық жетістіктеріне әсер етеді.

6. Функционалдық сауаттылықты арттыруда қолданылатын әдістер мен тәсілдер

Оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру үшін әртүрлі педагогикалық әдістер мен тәсілдер қолданылады. Бұл әдістер оқушыларды тек теориялық біліммен ғана емес, сонымен қатар оларды түрлі жағдайларда өз білімдерін қолдануға үйретеді. Жұптық және топтық жұмыс, шығармашылық тапсырмалар, сыни ойлау мен проблемалық жағдайлар арқылы балалардың сауаттылығын дамытуға болады.

Қорытынды

Бастауыш сыныптарда функционалдық сауаттылықты дамыту – бұл мектептің басты міндеті. Оқушыларға тек білім беру ғана емес, оларды өмірде кездесетін түрлі жағдайларды шешуге үйрету маңызды. Мектептің, мұғалімдердің, ата-аналардың және қоғамның бірлескен жұмысы осы мақсатқа жетуге мүмкіндік береді. Функционалдық сауаттылықты арттыру үшін

оқу процесінде инновациялық әдістер мен технологияларды енгізу, педагогикалық тәсілдерді жетілдіру қажет.

Әдебиеттер

1. Айтмұхамбетов М. Бастауыш білім беру жүйесіндегі функционалдық сауаттылықтың дамуы. Қазақстан мектебі, 2021.
2. Қожахметова С. Бастауыш сынып оқушыларының оқу дағдыларын дамыту. Қазақ педагогикалық журналы, 2019.
3. Тұрғынбекова М. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыруға арналған инновациялық әдістер. Қазақстандағы білім беру тәжірибесі, 2020.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ЭМОЦИОНАЛДЫ ИНТЕЛЛЕКТІНІ ДАМЫТУ

Сидикова Гулнара Мамадалиевна
Түркістан облысы, Мақтаарал ауданы «О.Бапышев атындағы №8 жалпы білім беретін мектеп» КММ бастауыш сынып мұғалімі

Аннотация

Статья "Развитие эмоционального интеллекта в начальной школе" рассматривает важность формирования эмоционального интеллекта (ЭИ) у учащихся начальных классов, а также его роль в личностном и социальном развитии. Эмоциональный интеллект — это способность человека понимать и регулировать свои эмоции, а также распознавать эмоции других людей и соответствующим образом реагировать на них. Эти навыки являются основой для успешной интеграции ребенка в школу и общество, эффективного общения и установления социальных связей.

Abstract

The article "Developing Emotional Intelligence in Primary School" discusses the importance of forming emotional intelligence in primary school students and its role in personal and social development. Emotional intelligence is the ability to understand and regulate one's emotions, as well as recognize the emotions of others and respond appropriately. These skills are fundamental for a child's successful integration into school and society, effective communication, and the establishment of social relationships.

Эмоционалды интеллект (ЭИ) — адамның өзінің және басқалардың эмоцияларын тану, түсіну және реттеу қабілеті болып табылады. Бұл қабілеттер оқушының жеке тұлғалық дамуына үлкен әсер етеді, сонымен қатар әлеуметтік қатынастарды қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Эмоционалды интеллект мектепте ғана емес, қоғамда да маңызды дағдылардың бірі болып табылады. Бастауыш сыныпта ЭИ-ті дамыту арқылы оқушылардың психологиялық саулығы мен табысты әлеуметтенуі үшін қажетті дағдыларды қалыптастыруға болады.

1. Эмоционалды интеллектінің теориялық негіздері

Эмоционалды интеллектінің теорияларының бірі ретінде Дэниел Гоулманның моделін атап өтуге болады. Ол ЭИ-ті бес негізгі компонентке бөледі: өзін-өзі тану, өзін-өзі реттеу, мотивация, эмпатия және әлеуметтік дағдылар. Бұл компоненттер баланың жеке тұлғалық дамуына негіз болып табылады. Сонымен қатар, эмоционалды интеллектіні дамыту тек мектепте ғана емес, үйде де жүзеге асырылуы керек, себебі ата-аналардың әсері де маңызды.

2. Бастауыш сынып оқушыларында эмоционалды интеллектіні дамыту қажеттілігі

Бастауыш сынып оқушыларының эмоциялық дамуы мектепке дейінгі кезеңде қалыптаса бастайды, бірақ мектепте бұл кезеңде оның қалыптасуында үлкен рөл атқарады. Эмоционалды интеллект оқушылардың әлеуметтенуіне ықпал етеді, олардың өзін-өзі бағалауын, қарым-қатынас дағдыларын және оқу процесіне деген мотивациясын арттырады. Бала эмоцияларын тану мен оларды дұрыс басқаруды үйренсе, бұл оның психологиялық саулығына оң әсер етеді.

3. Эмоционалды интеллектіні дамыту әдістемелері мен тәсілдері

Эмоционалды интеллектіні дамыту үшін әртүрлі әдістер мен тәсілдер қолданылады. Мысалы, эмоциялар туралы әңгімелер өткізу, ойындар мен рөлдік жаттығулар жасау арқылы оқушылардың эмоцияларды тануы және реттеуі үйретіледі. Әртүрлі ойындар арқылы балалар бір-біріне эмпатия көрсетуге, өзара түсіністікке және қолдауға үйренеді. Сонымен қатар, педагогикалық тренингтер мен шығармашылық тапсырмалар да ЭИ дамытуға бағытталған.

4. Мұғалім мен ата-ананың рөлі

Мұғалімдер мен ата-аналар баланың эмоционалды дамуына тікелей әсер етеді. Мұғалім оқушылардың эмоцияларымен жұмыс істеу әдістерін меңгеріп, балаларды эмоционалды тұрғыда қолдай отырып, олардың әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі. Ата-аналар да балаларына эмоциялармен қалай жұмыс істеу керектігін үйретіп, оларды эмоционалды тұрғыдан сауатты ету үшін мектеппен тығыз қарым-қатынаста болуы керек.

5. Эмоционалды интеллектіні дамытудағы инновациялық технологиялар

Ақпараттық технологиялар мен әлеуметтік медиа балалардың эмоционалды интеллектін дамытуда маңызды рөл атқарады. Бүгінгі таңда технологиялар білім беру саласында оқушылардың эмоционалды және әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруға үлкен мүмкіндік туғызады. Мультимедиялық ресурстар мен инновациялық оқу құралдары арқылы балаларға эмоцияларды тануға, түсінуге және басқаруға көмектесетін түрлі әдістер қолданылуда. Бұл тәсілдер оқу процесін қызықты әрі тиімді етуге мүмкіндік береді.

6.1. Мультимедиялық ресурстар мен оқу бағдарламалары

Мультимедиялық құралдар — бұл бейнемазмұн, анимациялар, интерактивті оқулықтар мен ойындар, олар балаларға эмоцияларды түсінуге және басқаруға көмектеседі. Мысалы, эмоцияларды танытуға арналған анимациялық роликтер немесе бейнемазмұн арқылы балалар әртүрлі эмоциялар мен олардың көріністерін визуалды түрде қабылдай алады. Осылайша, оқушылар эмоциялардың табиғатын оңай түсінеді және өз сезімдерін дұрыс анықтап, оларды реттеуді үйренеді.

6.2. Ойындар мен тренингтер

Ойындар – балалар үшін эмоционалды интеллектіні дамытудағы маңызды құрал. Ойындар арқылы балалар өз эмоцияларын білдіруге, басқалардың эмоцияларына түсіністікпен қарауға үйренеді. Мысалы, рөлдік ойындар мен драмалық жаттығулар балаларға басқа адамның позициясын түсінуге және олардың эмоцияларына жауап беруге мүмкіндік береді. Осы орайда, балалар ойын барысында әртүрлі әлеуметтік рөлдерді атқарып, өздерінің және басқалардың сезімдерін бағалауды үйренеді.

6.3. Әлеуметтік медиа мен мобильді қосымшалар

Қазіргі таңда әлеуметтік медиа мен мобильді қосымшалар балалардың эмоциялық дамуына әсер ететін тағы бір маңызды құрал болып отыр. Әлеуметтік медиа платформаларында балалар түрлі адамдармен қарым-қатынас жасау арқылы өз эмоцияларын білдіруге мүмкіндік алады. Мысалы, әлеуметтік желілерде балалар пікірлерін, эмоциялар мен сезімдерін білдіріп, басқалармен бөлісе алады. Бұл олардың эмпатиясын арттырады және басқа адамдардың сезімдерін түсінуге көмектеседі.

7. Педагогикалық процестегі эмоционалды интеллектіні дамыту және оның нәтижелері

Педагогикалық процесте эмоционалды интеллектіні дамыту оқушылардың оқу жетістіктерін арттыруға, қарым-қатынас дағдыларын жақсартуға және олардың әлеуметтік ортада өздерін сенімді сезінуіне ықпал етеді. Оқушылар арасында сыни ойлау, проблемаларды шешу, топтық жұмыс дағдылары дамиды, бұл олардың өзара әрекеттесуінде және мектепте табысты болуына септігін тигізеді.

Қорытынды

Бастауыш сыныпта эмоционалды интеллектіні дамыту — бұл оқушының тұлғалық және әлеуметтік дамуы үшін маңызды. Мұғалімдер мен ата-аналардың бірлескен жұмысы балалардың эмоциялық дамуына ықпал етіп, оларды мектепте және өмірде табысты болуға дайындайды. Эмоционалды интеллектіні дамытуға арналған әдістер мен стратегиялар мектепте

тұрақты түрде қолданылуы керек, өйткені бұл бала өмірінің маңызды кезеңінде оның психологиялық және әлеуметтік жетістіктеріне негіз болады.

Әдебиеттер

1. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект. М.: Издательство "Вершина", 1995.
2. Керн-Гилфорд Т. Эмоциональный интеллект в образовании. Москва: Издательство "Просвещение", 2017.
3. Бахтиярова Л. В. Формирование эмоционального интеллекта у младших школьников. Журнал психологии и образования, 2019.

ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДА КОММУНИКАТИВТІК ТӘСІЛДЕРДІҢ ҚОЛДАНЫЛУЫ

Айтуганова Алия Алимкуловна
Шымкент қаласы, N58 жалпы білім беретін орта мектебінің қазақ тілі мен әдебиет пәні мұғалімі

Аннотация:

В статье рассматривается использование коммуникативного подхода в обучении казахскому языку. Коммуникативный подход — это метод, направленный на развитие у учащихся навыков говорения и слушания, а также способности общаться на казахском языке. Основная особенность этого подхода — обеспечение активного участия студентов и учащихся в процессе обучения, а также демонстрация жизненной важности казахского языка.

Abstract:

The article discusses the application of the communicative approach in teaching the Kazakh language. The communicative approach is a method aimed at developing students' speaking and listening skills, as well as their ability to communicate in the Kazakh language. The key feature of this approach is ensuring the active participation of students in the learning process and demonstrating the life significance of the Kazakh language.

Қазақ тілін оқыту процесінде коммуникативтік тәсілдерді қолдану қазіргі білім беру жүйесінде ерекше маңызды орын алады. Тіл үйренудің негізгі мақсаты — тілдік дағдыларды қалыптастыру арқылы оқушылардың қарым-қатынас жасау қабілеттерін дамыту. Коммуникативтік тәсілдің негізгі мақсаты — тілдік құзыреттілікті қалыптастыру және оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамыту. Бұл тәсілдің қазақ тілін оқытуда қолданылуы оқушыларға өз ойларын еркін жеткізуге, дұрыс тілдік құрылымдарды қолдануға және қоғамдағы қарым-қатынас дағдыларын меңгеруге мүмкіндік береді.

Тіл үйрену процесі тек сөздерді есте сақтау ғана емес, сонымен қатар осы сөздерді нақты өмірде, түрлі жағдайларда дұрыс қолдану мүмкіндігін ашу болып табылады. Коммуникативтік тәсілдердің басты ерекшелігі — олар оқушылардың белсенді қатысуын қамтамасыз ете отырып, тілдің өмірде қолданылуын көрсету болып табылады. Осыған байланысты мақалада коммуникативтік тәсілдің қазақ тілін оқытудағы маңызы мен тиімділігі, әдіс-тәсілдер және инновациялық әдістер қарастырылады.

1. Коммуникативтік тәсілдің теориялық негіздері

1.1 Коммуникативтік тәсілдің анықтамасы

Коммуникативтік тәсіл — бұл оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға бағытталған әдіс. Бұл тәсілдің басты ерекшелігі — оқушылардың қарым-қатынас жасау барысында белсенді түрде қатысуы. Тіл үйренушілер тек дайын тілдік құрылымдарды емес, сонымен қатар оларды өз тәжірибесінде қолдануды үйренеді. Коммуникативтік тәсілде басты назар тілдік құзыреттілікті дамытуға бағытталған. Бұл тәсілдің негізгі мақсаты — оқушылардың сөздік қорын молайту, тыңдау, сөйлеу және оқылған мәтіндерді дұрыс түсіну дағдыларын қалыптастыру.

1.2 Коммуникативтік тәсілдің негізгі қағидалары

Коммуникативтік тәсілдің негізінде бірнеше маңызды қағидалар жатыр:
- Белсенді қатысу: Оқушылар оқу процесіне белсенді түрде қатысады, сұрақ қою, жауап беру, пікір алмасу арқылы өз пікірін білдіреді.
- Тілдің қолданылуы: Оқушылар нақты өмірде тілдік құрылымдарды қалай қолдану керектігін үйренеді. Яғни, оқушылар тек мәтіндерді түсіну ғана емес, оларды өмірде қолдана білу дағдыларын игереді.
- Түсіністік пен пікір алмасу: Оқушылар бір-бірімен пікір алмасып, өз көзқарастарын білдіре отырып, сөйлесуді үйренеді.
- Динамика: Коммуникативтік тәсілдер оқушылардың оқу процесіндегі динамиканы арттырады. Олар мәтіндерді талқылап, олардың мәнін түсініп, жаңа сөздерді жаттап қана қоймай, осы сөздермен қарым-қатынас жасайды.

2. Қазақ тілін оқытуда коммуникативтік тәсілдердің қолданылуы

2.1 Коммуникативтік тәсілдердің негізгі әдістері

Қазақ тілін оқытуда коммуникативтік тәсілдер бойынша бірнеше әдістер қолданылуы мүмкін:
- Рөлдік ойындар: Оқушыларға нақты өмірлік жағдайларды ойнау арқылы өзара қарым-қатынас жасау мүмкіндігі беріледі. Бұл әдіс оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамытуға, тілдік қорын кеңейтуге көмектеседі.
- Диалогтық әдіс: Оқушылар бір-бірімен диалог құра отырып, күнделікті өмірде қолданылатын сөздер мен сөйлемдерді үйренеді. Диалог арқылы оқушылар қазақ тілінде табиғи қарым-қатынас жасау дағдыларын меңгереді.
- Топтық жұмыс: Топтарда жұмыс істей отырып, оқушылар бір-бірімен пікір алмасып, топтың ортақ шешімін табуға тырысады. Бұл әдіс оқушылардың ынтымақтастық дағдыларын дамытады.

2.2 Заманауи технологиялар мен құралдардың рөлі

Қазіргі уақытта ақпараттық технологиялардың дамуы тіл үйрену процесіне жаңа мүмкіндіктер береді. Қазақ тілін оқытуда заманауи технологиялар мен интернет-ресурстарды қолдану маңызды. Бұл ресурстар оқушыларға сөздік қорын молайтуға, қазақ тіліндегі мәтіндерді түсінуге және тыңдау дағдыларын дамытуға көмектеседі. Сонымен қатар, электронды оқулықтар мен мобильді қосымшалар арқылы оқушылардың сабаққа деген қызығушылығы арттырылады.

3. Коммуникативтік тәсілдер арқылы қазақ тілінде сөйлеу дағдыларын дамыту

3.1 Сөйлеу дағдыларын дамыту әдістері

Қазақ тілін оқытуда сөйлеу дағдыларын дамыту үшін түрлі әдістер қолданылуы керек. Бұл әдістер оқушылардың тілге деген қызығушылығын арттырып, оларды өз пікірін еркін білдіруге үйретеді.
- Сөйлеу әрекетінің түрлері: Оқушыларға түрлі сөйлеу әрекеттерін (пікір айту, сұрақ қою, түсіндіру, келісу немесе келіспеу) орындай отырып, нақты сөйлеу дағдыларын дамытуға болады.
- Дебаттар мен пікірсайыстар: Оқушылардың аргументтеу дағдыларын дамыту үшін дебаттар мен пікірсайыстар ұйымдастыру пайдалы. Бұл әдіс оқушылардың өз пікірін дәлелдеу және қарсы пікірмен жұмыс істеу қабілеттерін арттырады.

3.2 Тыңдау және түсіну дағдыларын дамыту

Қазақ тілін оқытуда тыңдау дағдыларын дамытуға да ерекше назар аударылуы керек. Тыңдау арқылы оқушылар жаңа сөздерді, сөйлем құрылымдарын игереді және мәтіндерді дұрыс түсінуге үйренеді.

4. Қазақ тілін оқытуда мұғалімнің рөлі

4.1 Мұғалімнің коммуникативтік тәсілдерге негізделген оқыту әдістері

Мұғалімдер оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуда түрлі коммуникативтік тәсілдерді қолдануы тиіс. Мұғалімдер сабақта диалогтар, рөлдік ойындар, топтық жұмыстар

және басқа да интерактивті әдістерді пайдалану арқылы оқушылардың белсенділігін арттырады.

4.2 Мұғалімнің кері байланысы

Мұғалімнің оқушылармен үздіксіз кері байланыс орнатуы өте маңызды. Бұл оқушылардың өз қателерін түсініп, оларды түзетуге мүмкіндік береді.

Қорытынды

Қазақ тілін оқытуда коммуникативтік тәсілдерді қолдану оқушылардың тілдік дағдыларын дамытудың тиімді жолы болып табылады. Бұл тәсілдер оқушылардың сөйлеу, тыңдау, түсіну дағдыларын жетілдіріп, қазақ тілінде табиғи қарым-қатынас жасауды үйретеді. Сонымен қатар, заманауи технологиялар мен әдістерді қолдану оқыту процесін қызықты әрі тиімді етеді. Мұғалімдер бұл тәсілдерді дұрыс қолдану арқылы оқушылардың тілге деген қызығушылығын арттырып, олардың өз ойын еркін жеткізу қабілеттерін қалыптастырады.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. Алматы: Білім, 2020.
2. Балақаев М., Жұбанов, С., Сәрсенбаев, Қ. Қазақ тілін оқытудың теориясы мен әдістемесі. – Астана: Фолиант, 2019.
3. Аманжолова С. Қазақ тілін оқытудағы инновациялық әдістер. – Алматы: Мектеп, 2021.

МЕКТЕПТЕГІ ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК ҚЫЗМЕТТІҢ НӘТИЖЕЛІЛІГІН АРТТЫРУ ҮШІН ЖАҢА БАҒЫТТАР

Бегимбетова Раушан Махсутовна
Шымкент қаласы, N58 жалпы білім беретін орта мектебінің
директордың оқу-әдістемелік ісі жөніндегі орынбасары

Аннотация:

В статье рассматриваются новые направления и методы, используемые для повышения эффективности учебно-методической работы в школе. Эффективность учебно-методической работы является одним из важных факторов, непосредственно влияющих на качество образовательного процесса. Для развития образовательной системы и повышения качества знаний учащихся необходимо совершенствование профессионального мастерства учителей, обновление учебных планов, внедрение инновационных технологий и дополнение учебного процесса различными методами и подходами.

Abstract:

The article discusses new directions and methods used to enhance the effectiveness of instructional and methodological activities in schools. The effectiveness of instructional and methodological work is one of the key factors directly influencing the quality of the educational process. To develop the education system and improve the quality of students' knowledge, it is necessary to improve teachers' professional skills, update curricula, apply innovative technologies, and supplement the educational process with various methods and approaches.

Қазіргі білім беру жүйесінің басты мақсаты — оқушыларға терең, сапалы білім беру және олардың жеке тұлғалық, кәсіби дамуына жағдай жасау. Бұл мақсатты жүзеге асыру үшін мектептегі оқу-әдістемелік қызметтің сапасы мен тиімділігін арттыру маңызды болып табылады. Оқу-әдістемелік қызмет — мұғалімдердің кәсіби дамуымен тікелей байланысты, сондықтан оны жаңарту мен жетілдіру үнемі талап етіледі.

Оқу-әдістемелік қызметтің тиімділігін арттырудың негізгі бағыттары мұғалімдердің білім беру үдерісіндегі шеберліктерін жақсартуға, жаңа білім беру технологиялары мен әдістерін енгізуге, сондай-ақ мектептің оқу-жоспарлық құжаттарын жаңартуға бағытталған. Бұл

саладағы жаңашылдықтар оқушылардың білім сапасын арттыруда, олардың қабілеттерін дамытуда маңызды рөл атқарады.

Бұл мақалада мектептегі оқу-әдістемелік қызметтің нәтижелілігін арттыру үшін қолданылатын жаңа бағыттар мен әдістер қарастырылып, олардың білім беру жүйесінде қолданылуының тиімділігі көрсетіледі.

1. Оқу-әдістемелік қызметтің мәні және оның негізгі бағыттары

1.1 Оқу-әдістемелік қызметтің анықтамасы

Оқу-әдістемелік қызмет — мектептің оқу үдерісін ұйымдастыру, оқу бағдарламалары мен әдістемелік материалдарды әзірлеу, оқытушыларға кәсіби қолдау көрсету және білім беру сапасын арттыруға бағытталған қызметтердің жиынтығы. Бұл қызмет мұғалімдердің педагогикалық шеберліктерін жетілдіруге, оқушылардың білім сапасын жақсартуға және оқу үдерісін тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді.

1.2 Оқу-әдістемелік қызметтің мақсаттары мен міндеттері

Оқу-әдістемелік қызметтің негізгі мақсаттары:

- Мұғалімдердің кәсіби біліктілігін арттыру;
- Жаңа әдіс-тәсілдер мен технологияларды оқу процесінде қолдану;
- Оқу бағдарламалары мен оқу-әдістемелік материалдарды жетілдіру;
- Оқушылардың білім сапасын арттыру;
- Оқу үрдісін мониторингтеу және талдау жасау.

Осы мақсаттар оқу-әдістемелік қызметтің барлық бағыттарын қамтып, білім беру сапасын арттыруға бағытталған.

2. Мектептегі оқу-әдістемелік қызметтің нәтижелілігін арттырудың жаңа бағыттары

2.1 Жаңартылған білім беру бағдарламалары

Қазіргі таңда білім беру жүйесінде жаңартылған білім беру бағдарламалары кеңінен қолданысқа енгізілуде. Бұл бағдарламалар оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға бағытталған және олардың оқу процесінде белсенді қатысуын қамтамасыз етеді. Жаңартылған білім беру бағдарламаларының басты ерекшелігі — оқушылардың оқу нәтижелеріне бағдарлануы және сыни ойлау, шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталуы.

Жаңартылған оқу бағдарламаларының тиімділігі мұғалімдердің кәсіби біліктілігін арттыруға ықпал етеді, себебі мұғалімдер жаңашыл әдіс-тәсілдер мен технологияларды меңгеруге мәжбүр болады. Бұл, өз кезегінде, оқушылардың білім сапасын жақсартуға әкеледі.

2.2 Инновациялық әдіс-тәсілдер мен педагогикалық технологиялар

Оқу-әдістемелік қызметтің тиімділігін арттыру үшін инновациялық педагогикалық технологияларды қолдану маңызды. Оқытуды ұйымдастыруда ақпараттық технологияларды, жобалық әдіс, зерттеушілік және сыни ойлау әдістерін қолдану оқушылардың білімін жақсартуға ықпал етеді. Мұғалімдер оқушылардың ой-өрісін кеңейту үшін әртүрлі әдіс-тәсілдер мен ресурстарды пайдалануы керек.

Педагогикалық технологияларды қолдану оқушылардың білімге деген қызығушылығын арттырады және оларды оқу процесіне белсенді қатысуға ынталандырады.

2.3 Педагогикалық шеберлікті арттыру және кәсіби даму

Оқу-әдістемелік қызметтің нәтижелілігін арттыруда мұғалімдердің кәсіби шеберлігін жетілдіру маңызды рөл атқарады. Кәсіби даму бағдарламалары мен тренингтер, семинарлар мен мастер-класстар мұғалімдердің педагогикалық шеберлігін арттыруға көмектеседі. Бұл шаралар мұғалімдердің жаңа әдіс-тәсілдер мен технологияларды меңгеруіне мүмкіндік береді, сондай-ақ оқушылардың білім сапасын арттыруға ықпал етеді.

2.4 Оқу-әдістемелік қызметті мониторингтеу және бағалау

Оқу-әдістемелік қызметтің тиімділігін арттыру үшін оның жүзеге асырылуын тұрақты түрде мониторингтеп, бағалау қажет. Бұл процесс оқу үдерісінің сапасын жақсартуға, оқушылардың нәтижелерін сараптауға және қажет болған жағдайда түзетулер енгізуге

мүмкіндік береді. Оқу-әдістемелік қызметті бағалау жүйесі мұғалімдер мен оқушылардың оқу нәтижелерін анықтауға, сондай-ақ оқыту сапасын жақсартуға бағытталған.

3. Оқу-әдістемелік қызметті жақсарту бойынша нақты ұсыныстар

Оқу-әдістемелік қызметті жақсарту мақсатында бірқатар шараларды жүзеге асыру қажет. Бұл шаралар мұғалімдер мен оқушылардың білім беру үдерісіндегі тиімділігін арттыруға бағытталған. Олардың ішінде оқу процесін жаңартылған әдіс-тәсілдермен, жаңа педагогикалық технологиялармен толықтыру, мұғалімдердің кәсіби біліктілігін арттыру үшін арнайы курстар ұйымдастыру, оқу-әдістемелік құралдарды жақсарту және оқу бағдарламаларын өзектендіру сияқты ұсыныстарды атап өтуге болады.

3.1. Жаңа әдіс-тәсілдерді енгізу

Қазіргі заманғы оқыту әдістері балалардың қызығушылығын арттырып, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Оқушылардың оқуға деген ынтасын арттыру үшін инновациялық әдістерді қолдану, оның ішінде жобалық оқыту, сыни ойлау дағдыларын дамытуға арналған тапсырмалар, топтық жұмыс және т.б. әдістер тиімді болмақ. Мұғалімдер өз тәжірибелерінде осы әдістерді тиімді пайдалану арқылы оқушылардың білімін тереңдетіп, олардың қабілеттерін дамытуға болады.

3.2. Мұғалімдердің кәсіби біліктілігін арттыру

Мұғалімдердің кәсіби дамуы оқу-әдістемелік қызметтің нәтижелілігін арттыруда маңызды рөл атқарады. Оқу-әдістемелік қызметті ұйымдастыруда жаңашыл әдістер мен техникаларды меңгеру арқылы мұғалімдер өз тәжірибелерін байытып, оқушылармен тиімді жұмыс істеу қабілеттерін арттырады. Осы мақсатта арнайы курстар мен семинарлар ұйымдастыру, педагогикалық шеберлікті арттыруға арналған тренингтер өткізу қажеттілігі туындайды.

3.3. Оқу-әдістемелік құралдарды жаңарту

Оқу-әдістемелік құралдардың сапасы мен қолжетімділігі білім беру процесінің сапасына тікелей әсер етеді. Оқу құралдарын жаңарту арқылы мұғалімдер мен оқушылардың жұмысын жеңілдетуге болады. Жаңа заманауи әдістемелік құралдар мен электрондық ресурстарды енгізу оқыту үдерісін жаңаша ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Бұл оқушылардың өзін-өзі дамытуына, ақпаратты өз бетінше іздеп табуына, сыни ойлау қабілетін жетілдіруге көмектеседі.

Қорытынды

Мектептегі оқу-әдістемелік қызметтің нәтижелілігін арттыру — бұл білім беру сапасын жақсарту және оқушылардың тұлғалық дамуына ықпал ету үшін маңызды қадам. Жаңа бағыттар мен әдіс-тәсілдерді қолдану, мұғалімдердің кәсіби шеберлігін арттыру, оқу бағдарламаларын жаңарту және оқыту әдістерін жаңғырту арқылы мектептерде оқушылардың білім сапасы артады. Бұл білім беру жүйесінің тиімділігін арттыруға, оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға және олардың функционалдық сауаттылығын арттыруға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер

1. Ахметова Р. Оқыту әдіс-тәсілдері мен технологиялары. Алматы: Мектеп баспасы, 2016.
2. Көшенова Ә. Мектепте оқу-әдістемелік қызметті ұйымдастыру. Астана: Ұлттық баспа, 2017.
3. Смағұлова Ә. Оқу үдерісін тиімді ұйымдастырудың жаңа бағыттары. Алматы: Білім, 2019.

ҚАЗАҚ ТІЛІНІҢ ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Бекмурзаева Салтанат Нуржигитовна
Шымкент қаласы, N58 жалпы білім беретін орта мектебінің
қазақ тілі мен әдебиет пәні мұғалімі

Аннотация:

Вопрос повышения функциональной грамотности казахского языка занимает важное место в современной образовательной системе. В статье рассматриваются сущность функциональной грамотности, методы и практики её формирования на казахском языке. В современном мире язык является не только средством общения, но и одним из основных инструментов для эффективного освоения информации и формирования навыков её правильного использования.

Abstract:

The issue of improving functional literacy in the Kazakh language holds an important place in the modern education system. The article discusses the essence of functional literacy, its methods and practices of formation in the Kazakh language. In the modern world, language is not only a means of communication but also one of the key tools for effectively mastering information and developing the skills to use it correctly.

Қазақ тілінің функционалды сауаттылығын арттыру қазіргі білім беру жүйесінің маңызды бағыттарының бірі болып табылады. Функционалды сауаттылық — адамның ақпаратты тиімді түсіну, талдау және оны күнделікті өмірде қолдану қабілетін білдіреді. Оқушылардың функционалды сауаттылығын қалыптастыру, әсіресе қазақ тілінде, олардың болашақ өміріне үлкен әсер етеді. Бұл дағды оқушылардың ақпаратты терең түсінуіне, дұрыс қорытынды жасауына, сөйлеу мен жазу дағдыларын жетілдіруіне көмектеседі. Сонымен қатар, функционалды сауаттылықты дамыту оқушыларды ұлттық мәдениет пен тарихқа жақындату, олардың өз тілін жақсы меңгеруіне мүмкіндік береді.

Қазақ тілінің функционалды сауаттылығын дамыту еліміздегі барлық білім беру деңгейлерінде маңызды орын алады. Тілді сауатты меңгеру — бұл тек грамматика мен сөздік қорды білу емес, сонымен қатар тілді практикалық тұрғыдан қолдана алу дағдысын меңгеру. Қазіргі заманғы талаптарға сәйкес, оқушылар тек пәндерді түсініп қана қоймай, өз ойын жеткізе алу, жазбаша және ауызша тілде еркін сөйлей алу керек. Осылайша, қазақ тілінің функционалды сауаттылығын арттыру оқушылардың жеке тұлғалық және кәсіби дамуына зор ықпал етеді.

1. Функционалды сауаттылықтың мәні және оның негізгі компоненттері

1.1 Функционалды сауаттылықтың анықтамасы

Функционалды сауаттылық — адамның өмірде кездесетін түрлі жағдайларда ақпаратты тиімді меңгеру, оны дұрыс талдау және қолдану қабілеті. Бұл дағдыны қалыптастыру үшін оқушылардың тыңдау, оқу, жазу және сөйлеу қабілеттерін дамыту маңызды. Функционалды сауаттылық тек білім мен дағдыларды меңгеру ғана емес, сонымен қатар осы білімді өмірде қолдана алу қабілетін білдіреді.

1.2 Функционалды сауаттылықтың компоненттері

Функционалды сауаттылықтың негізгі компоненттері төмендегідей:

- Оқу сауаттылығы — мәтінді дұрыс оқып, түсініп, оған қатысты сұрақтарға жауап бере алу.
- Жазу сауаттылығы — дұрыс және түсінікті жазу қабілеті.
- Сөйлеу сауаттылығы — өз ойын дұрыс, мәнерлі, түсінікті түрде жеткізе алу.
- Тыңдау сауаттылығы — басқалардың сөзін түсініп, оған байланысты пікір айту немесе жауап беру.
- Ақпараттық сауаттылық — ақпаратты іздеп, жинақтап, дұрыс қолдана алу қабілеті.

1.3 Қазақ тіліндегі функционалды сауаттылықтың ерекшеліктері

Қазақ тілінде функционалды сауаттылықты қалыптастыру ерекшелігі — қазақ тілі мен әдебиетінің табиғатында жатыр. Қазақ тілі — ерекше құрылысы мен дыбыстық жүйесі бар, өте

бай сөздік қорды қамтитын тіл. Бұл тілдің күрделілігі оқушылардың функционалды сауаттылығын дамыту барысында көптеген әдістер мен тәсілдерді қолдануды талап етеді.

2. Қазақ тілінде функционалды сауаттылықты арттырудың әдіс-тәсілдері

2.1 Оқушыларды шығармашылық тапсырмалар арқылы дамыту

Қазақ тілі мен әдебиет сабақтарында шығармашылық тапсырмаларды пайдалану оқушылардың сөйлеу және жазу дағдыларын дамытуға көмектеседі. Шығармашылық тапсырмаларды орындау арқылы оқушылар өздерінің ойларын жүйелеп, оларды грамматикалық және лексикалық тұрғыдан дұрыс жеткізе алады. Мұндай тапсырмаларға эссе жазу, әңгіме құрастыру, әдеби шығармалардан үзінділерге талдау жасау жатады.

2.2 Жазбаша және ауызша жұмыс әдістері

Жазбаша жұмыс — оқушылардың жазу дағдыларын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Жазбаша жұмыстарды ұйымдастыру арқылы олардың шығармашылық қабілеттерін, сондай-ақ ақпаратты дұрыс және анық жазуға деген дағдыларын дамытуға болады. Сонымен қатар, ауызша жұмыс арқылы оқушылардың сөйлеу қабілеттері дамиды, олар өз ойларын еркін әрі түсінікті жеткізуге үйренеді.

2.3 Ақпараттық технологиялар мен интернет ресурстарын пайдалану

Қазіргі заманда ақпараттық технологиялар мен интернет ресурстарының мүмкіндіктерін пайдалану оқушылардың функционалды сауаттылығын арттыруда үлкен рөл атқарады. Оқушылар интернет арқылы қажетті ақпаратты таба алады, түрлі онлайн курстар мен ресурстарды пайдаланып, өз білімдерін толықтыра алады.

2.4 Топтық жұмыс және пікірталастар

Топтық жұмыс кезінде оқушылар бір-бірімен пікір алмасып, ақпаратты талқылайды. Бұл оқушылардың тілдік дағдыларын дамытады, олар әр түрлі пікірлерді тыңдай отырып, өз көзқарастарын айта алады. Пікірталас — оқушылардың сыни ойлау қабілетін дамытуға көмектеседі.

3. Қазақ тілін оқытудың тиімді әдістері мен тәсілдері

3.1 Оқытудың коммуникативтік әдісі

Коммуникативтік әдіс — тілдік дағдыларды дамытуда ең тиімді әдістердің бірі. Бұл әдіс оқушылардың тілін дамытуға ғана емес, олардың коммуникативтік дағдыларын да жетілдіреді. Коммуникативтік әдіс арқылы оқушылар өзара пікір алмасып, қазақ тілінде қарым-қатынас жасау дағдыларын меңгереді.

3.2 Инновациялық әдістер мен технологиялар

Қазақ тілін оқытуда инновациялық әдістер мен технологияларды қолдану оқушылардың тілге деген қызығушылығын арттырады. Мысалы, ойын әдісі, жобалық әдіс, дебаттар және басқа да интерактивті әдістер оқушылардың функционалды сауаттылығын арттыруға көмектеседі.

4. Қазақ тілінің функционалды сауаттылығын арттырудағы педагогтің рөлі

Педагогтің рөлі өте маңызды. Мұғалім оқушыларға бағыт-бағдар беру, олардың білімдерін тереңдету және шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін түрлі әдіс-тәсілдерді қолданады. Мұғалімнің міндеті — оқушыларды оқыту барысында олардың функционалды сауаттылығын дамыту үшін қажетті жағдайларды жасау.

Қорытынды

Қазақ тілінің функционалды сауаттылығын арттыру оқушылардың білім деңгейін ғана емес, олардың тұлғалық дамуына да зор ықпал етеді. Функционалды сауаттылық — бұл тек тілдік дағдыларды меңгеру емес, сонымен қатар оқушылардың өмірде кездесетін түрлі жағдайларда ақпаратты дұрыс түсініп, оны тиімді қолдана білу қабілетін дамыту болып табылады. Осы орайда, қазақ тілінің оқу, жазу, сөйлеу және тыңдау дағдыларын жетілдіру арқылы оқушылар өздерін толыққанды тұлға ретінде қалыптастыра алады.

Әдебиеттер

1. Аханов К. Қазақ тілінің әдістемесі. Алматы: Мектеп, 1999.

2. Жақыпов Қ. Қазақ тілі мен әдебиеті сабағында функционалды сауаттылықты қалыптастыру. Алматы: Рауан, 2010.
3. Қойбағаров Б. Қазақ тілі педагогикасы. Алматы: Атамұра, 2005.
4. Сейсенова М. Функционалды сауаттылықтың негіздері. Алматы: Білім, 2017.

ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІНІҢ МЕКТЕПТЕГІ ОРНЫН ЖӘНЕ ОНЫҢ ТӘРБИЕЛІК МӘНІ

Егембердиева Замира Аязбековна
Шымкент қаласы, N58 жалпы білім беретін орта мектебінің
қазақ тілі мен әдебиет пәні мұғалімі

Аннотация:

В статье подчеркивается важность формирования национальных ценностей, моральных качеств, эстетического вкуса, патриотизма и любви к родине у учащихся через казахскую литературу. Через произведения казахской литературы у школьников расширяется мировоззрение, и они получают возможность глубже понять историю и культуру своей страны, язык и литературу.

Abstract:

The article emphasizes the importance of developing national values, moral qualities, aesthetic taste, patriotism, and love for the country in students through Kazakh literature. Through the works of Kazakh literature, students expand their worldview and gain the opportunity to understand the history, culture, language, and literature of their country more deeply.

Қазақ әдебиеті қазақ халқының ұлттық мәдениетінің, дүниетанымының, тарихи және рухани мұрасының көрінісі болып табылады. Ол тек көркем шығармалар ғана емес, сонымен бірге ұрпақтан ұрпаққа беріліп отырған ұлттық тәрбие құралы да болып табылады. Қазақ әдебиеті арқылы балалар мен жасөспірімдер ұлттық құндылықтарды, отансүйгіштікті, адамгершілікті, елжандылықты және өз халқына деген құрметті үйренеді. Мектептегі әдебиет сабағы осы тәрбие салаларын жетілдіріп, оқушылардың мәдени және рухани деңгейін көтеруге ықпал етеді. Қазақ әдебиетінің мектептегі орны ерекше, өйткені ол оқушылардың ақыл-ойы мен дүниетанымының дамуына, тілдік және шығармашылық қабілеттерінің қалыптасуына негіз болады. Оқушылар қазақ әдебиетінің үздік шығармаларын оқи отырып, олардың ой-санасын кеңейтіп, өмірге деген көзқарасын өзгертеді. Бұл мақалада қазақ әдебиетінің мектептегі орнын, оның тәрбиелік мәнін, әдеби шығармалар арқылы оқушылардың тұлғалық дамуын қарастырамыз.

1. Қазақ әдебиетінің мектептегі орны

1.1 Қазақ әдебиетінің пән ретіндегі маңызы

Қазақ әдебиеті пәні — оқушыларды қазақ халқының әдеби мұрасы мен шығармашылығымен таныстыру, олардың дүниетанымын кеңейту және эстетикалық құндылықтарын қалыптастыруға бағытталған оқу пәні. Бұл пән оқушыларға тек қана әдебиет туралы білім беріп қана қоймай, оларды эстетикалық тұрғыда тәрбиелеуге, тұлғалық дамуына әсер етуге де ықпал етеді.

Қазақ әдебиетінің пән ретіндегі маңызы — оқушылардың рухани байлығы мен мәдениетінің негіздерін қалыптастыруда. Әдеби шығармалар арқылы олар отансүйгіштік, адамгершілік, адалдық, мейірімділік, достық және патриотизм сияқты қасиеттерді бойына сіңіреді. Сонымен қатар, қазақ әдебиеті оқушыларға өзіндік көзқарас қалыптастыруға, шығармашылық ойлауды дамытуға мүмкіндік береді.

1.2 Әдеби шығармалардың тәрбиелік мәні

Әдеби шығармалардың тәрбиелік мәні орасан зор. Әдебиет адам өмірінің ең маңызды мәселелерін шешуге бағытталған, ол оқушыларға өмірде дұрыс таңдау жасауға көмектеседі. Әдеби шығармаларды оқи отырып, оқушылар үлкен өмірге деген көзқарастарын

қалыптастырады. Оқушылар әдеби шығармаларды талдай отырып, адамгершілік, руханилық және эстетика туралы ойлайды. Мұның барлығы балалардың ішкі дүниесін байытып, олардың жан дүниесіне әсер етеді.

2. Қазақ әдебиеті арқылы ұлттық тәрбиені қалыптастыру

2.1 Қазақ әдебиетінің ұлттық тәрбиедегі рөлі

Қазақ әдебиеті — ұлттық сананың айнасы. Оның шығармалары халықтың тарихын, мәдениетін, дәстүрлерін және ұлттың рухани әлемін бейнелейді. Қазақ әдебиеті оқушыларға өз халқына деген сүйіспеншілікті, ұлттық салт-дәстүрлерді құрметтеуді, туған жерді сүюді, отбасы мен қоғам алдындағы жауапкершілікті түсінуді үйретеді.

Қазақ әдебиетінің шығармалары арқылы оқушылар өз халқының тарихы мен мәдениетін біледі, ұлттық құндылықтарды түсінеді. Осы құндылықтар арқылы олар өз елінің дәстүрлері мен мәдениетін сақтау мен дамытуға бағытталған жеке тұлға болып қалыптасады.

2.2 Тіл мен әдебиеттің өзара байланысы

Тіл мен әдебиет бір-бірімен тығыз байланысты. Қазақ тілінің байлығы мен ерекшелігін, оның көркемдік қуатын әдеби шығармалар арқылы ғана толық түсінуге болады. Әдебиет арқылы оқушылар тек сөздерді ғана емес, сол сөздермен бірге тұтас мәдениетті, тарихты, салт-дәстүрлерді, халықтың дүниетанымын меңгереді. Бұл оқушыларға тілдің терең мәнін түсінуге көмектеседі.

3. Әдебиет шығармаларын оқыту әдістері

3.1 Әдебиет сабағында шығармашылық әдістерді қолдану

Әдебиет сабағында оқушыларды шығармашылық жұмысқа тарту өте маңызды. Олар түрлі әдеби жанрларды оқып, оларды талдай отырып, өз пікірлерін білдіреді, шығарма кейіпкерлерін талдайды. Бұл әдіс оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, ой-өрісін кеңейтуге көмектеседі.

3.2 Әдеби шығармаларды талдау арқылы тұлғалық дамуды ынталандыру

Әдеби шығармаларды талдау оқушылардың өз пікірін білдіруге, сонымен қатар басқа адамдардың көзқарасымен танысуға мүмкіндік береді. Бұл әдіс олардың тұлғалық дамуына, ойлау қабілетін дамытуға және қоғамдағы өз орнын табуға көмектеседі.

4.Қазақ әдебиеті және адамгершілік тәрбиесі

Қазақ әдебиеті — ұлттың рухани әлемінің көркем айнасы, халықтың өмір тарихы, мәдениеті мен дәстүрлерінің құнды мұрасы. Оның шығармалары арқылы оқушылар халқымыздың ғасырлар бойғы мұраларын, ұлттық құндылықтарын, адамгершілік және моральдық принциптерін түсінеді, өздерінің рухани және мәдени дүниетанымдарын дамытады. Әдебиет адамның жүрегіне жол таба отырып, оның жан-дүниесіне терең әсер етеді, адамгершілік, адалдық, қайырымдылық, мейірімділік сияқты қасиеттерді қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.

4.1.Қазақ әдебиетінің адамгершілік тәрбиесіндегі рөлі

Қазақ әдебиетінің шығармалары арқылы оқушылар әлемнің әртүрлі мәселелеріне, адам бойындағы түрлі қасиеттерге назар аударады. Қазақ әдебиеті арқылы олар елжандылықты, ұлтжандылықты, әділдік пен адалдықты, достық пен сенімділікті үйренеді. Әрбір әдеби шығарманың өз кейіпкерлері бар, олардың іс-әрекеттері арқылы оқушылар өмірде дұрыс таңдау жасауды үйренеді. Қазақ халқының тарихы мен мәдениеті терең, сондықтан қазақ әдебиеті адамды ғана емес, ұлтты тануға, оның тарихы мен рухын сезінуге мүмкіндік береді.

4.2. Қазақ әдебиетіндегі адамгершілік құндылықтар

Қазақ әдебиетінде адамгершілік құндылықтардың негізінде тек қана жеке тұлғаға емес, сонымен қатар қоғамға қызмет ету идеясы жатыр. Құндылықтарды тәрбиелеуде әдеби шығармалардың рөлі үлкен. Қазақ әдебиетінің кейіпкерлері өз өмірлерін қоғам мен ұлттың игілігіне арнайды. Олар өз өмірін, жүрегін, ақылын адамдарға қызмет етуге арнаған. Мысалы, Мұхтар Әуезовтің «Абай жолы» романында Абайдың тұлғасы қазақ халқының рухани ұстазы ретінде қалыптасқан. Оның өмірі мен қызметі адамгершіліктің үлгісі болып табылады.

Қорытынды

Қазақ әдебиеті — бұл тек қана әдеби білім емес, сонымен қатар тәрбиенің маңызды құралы. Әдеби шығармаларды оқыту арқылы оқушылардың рухани және адамгершілік дамуына ықпал етуге болады. Қазақ әдебиетінің шығармалары адамды тәрбиелей отырып, оны дүниеге деген дұрыс көзқарас қалыптастыруға бағыттайды. Мектептегі қазақ әдебиеті пәні оқушылардың жеке тұлғасын қалыптастыруда, олардың ұлтжандылық сезімдерін оятуда, мәдениет пен дәстүрге құрмет көрсетуге үйретуде маңызды рөл атқарады.

Әдебиеттер

1. Айтматов Ш. Қазақ әдебиетінің тарихы. Алматы: Қазақ университеті, 2015.
2. Қабдолов З. Қазақ әдебиеті: теориясы мен тарихы. Алматы: Білім, 2010.
3. Мырзахметов М. Қазақ әдебиеті: мектеп бағдарламасы және оның ерекшеліктері. Алматы: Арыс, 2005.

ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕ ДҰРЫС СӨЙЛЕУ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Сатыбалдиева Фарида Бекмуратовна
Шымкент қаласы, N58 жалпы білім беретін орта мектебінің
қазақ тілі мен әдебиет пәні мұғалімі

Аннотация:

В статье обсуждается важность формирования культуры речи на казахском языке и её роль в обществе. Культура речи — это способность личности ясно и правильно выражать свои мысли, говорить в соответствии с нормами языка. Культура речи влияет на личностное развитие человека, определение его места в обществе и формирование навыков общения. Основы культуры речи на казахском языке должны формироваться в образовательных учреждениях с раннего возраста.

Abstract:

The article discusses the importance of developing speech culture in the Kazakh language and its role in society. Speech culture is the ability of an individual to express their thoughts clearly and correctly, speaking in accordance with the norms of the language. Speech culture influences personal development, helps define one's place in society, and shapes communication skills. The foundations of speech culture in Kazakh should be developed in educational institutions from an early age.

Қазақ тілінде сөйлеу мәдениетін қалыптастыру — тек тіл үйретудің, оқу бағдарламасының ғана емес, жалпы қоғамның да басты міндеттерінің бірі. Сөйлеу мәдениеті адамның жалпы мәдениетінің айнасы болып табылады, өйткені тіл — бұл әлеуметтік қарым-қатынастың ең маңызды құралы. Қоғамдық өмірде адам бір-бірімен тіл арқылы байланысқа түседі, өз ойын жеткізеді, пікір алмасады. Сондықтан да дұрыс сөйлеу мәдениетін қалыптастыру өте маңызды.
Сөйлеу мәдениеті тұлғаның өз ойын дұрыс, сауатты, түсінікті әрі әсерлі жеткізе білуін, өзара қарым-қатынастарда этикалық нормаларды сақтауды білдіреді. Осыған орай, білім беру процесінде қазақ тілінің сөйлеу мәдениетін дамытуға арналған арнайы бағдарламалар мен әдістемелер енгізілуде. Қазақ тілін үйренуде сөйлеу мәдениетінің негіздері оқушылардың жалпы білім сапасының артуына, қоғамдағы орнының нығаюына септігін тигізеді.
1. Қазақ тілінің сөйлеу мәдениетінің ерекшеліктері
Қазақ тілінде дұрыс сөйлеу мәдениеті қазақ халқының салт-дәстүрі мен мәдениетіне тығыз байланысты. Қазақ халқы өз тілін ерекше қадір тұтып, оны ұрпағына дұрыс сөйлеу, әдебі мен мәдениетін үйретіп отырған. Қазақ тілінің сөйлеу мәдениеті оның ішкі құрылымында сақталып, ұрпақтан ұрпаққа жеткізіліп келген.
Қазақ тілінің сөйлеу мәдениетінде:
1. Сөйлеу этикеті — адамның қоғамда сөйлескен кезде мәдениеттілік нормаларына сай қарым-қатынас жасауы, яғни, сөзді дұрыс таңдай білуі.

2. Тілдің нормалары — қазақ тілінің грамматикалық, лексикалық, фонетикалық нормаларына сәйкес сөйлеу.
3. Сөз мәдениеті — сөзді қолдану мен дұрыс айту әдісін білу.
4. Шешендік өнер — сөзбен әсер ету, тыңдаушыға ықпал жасау әдісі

Қазақ тілінің сөйлеу мәдениеті негіздері көп қырлы болып, әртүрлі әлеуметтік жағдайға сәйкес өзгеріп отырады. Бұл мәдениетті дамыту үшін оқу орындарында әртүрлі әдістемелер қолдану арқылы тілдің барлық аспектілерін қамту қажет.

2. Қазақ тіліндегі сөйлеу мәдениетін қалыптастыру әдістері

Қазақ тілінде дұрыс сөйлеу мәдениетін қалыптастыруда қолданылатын әдістер әртүрлі болып табылады. Әрбір әдіс оқушылардың тілдік дағдыларын жетілдіруге бағытталған. Оқытушы мен оқушы арасындағы тиімді қарым-қатынас орнату үшін келесі әдістер қолданылады:

2.1. Тілдік ойындар мен жаттығулар

Тілдік ойындар мен жаттығулар оқушылардың тілдік дағдыларын жетілдіруге, оларды қызықты әрі тиімді түрде оқытуға мүмкіндік береді. Оқушылар ойын барысында қазақ тілінің дұрыс сөйлеу нормаларын игеріп, тілдік қорларын байытады. Сонымен қатар, тілдік ойындар арқылы олар дұрыс сөздік таңдау, дұрыс сөйлеу мәнерін қалыптастыруды үйренеді.

2.2. Әдеби шығармаларды талдау

Әдеби шығармаларды талдау арқылы оқушылардың тілдік білімдерін нығайтуға болады. Әдеби мәтіндерде қазақ тілінің сөздік қоры, сөйлеу мәнері, грамматикалық құрылымдары дұрыс қолданылған. Бұл шығармаларды талқылау, олардың мағыналарын түсіну, сөйлеу мәнерін талдау арқылы оқушылар қазақ тілінің ерекшеліктерін меңгереді.

2.3. Диалогтық және монологтық жаттығулар

Диалогтық және монологтық жаттығулар оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамытуға көмектеседі. Диалогтарда оқушылар өз ойларын нақты, түсінікті әрі мәдениетті түрде жеткізуді үйренеді. Монологтық жаттығулар барысында олар сөйлеудің логикасын сақтап, сөйлеу мәдениетінің негізгі талаптарына сәйкес әрекет етеді.

2.4. Оқушыларға тілдік этикет нормаларын үйрету

Тілдік этикет нормалары — бұл қоғамдағы адамдардың бір-бірімен қарым-қатынас жасау барысында қолданатын тілдік формалары мен сөйлеу әдебі. Бұл норма оқушыларға қарым-қатынастың мәдениеті мен әдебін үйретеді. Әдепті сөйлеу, сөзді дұрыс таңдау, әдептілік пен сыпайылық оқушылардың жалпы сөйлеу мәдениетін қалыптастырады.

3. Қазақ тіліндегі сөйлеу мәдениетін қалыптастыруда мұғалімнің рөлі

Мұғалімнің рөлі қазақ тілінің сөйлеу мәдениетін қалыптастыруда аса маңызды. Мұғалім оқушыға тек тілдің грамматикалық нормаларын ғана емес, сонымен қатар сөзді дұрыс айту, қарым-қатынаста мәдениетті болу, сөйлеу этикетінің нормаларын сақтау қажеттілігін де үйретеді. Мұғалімдердің жұмысында сөздік қорды дамыту, оқушыларға өз ойын анық жеткізу, әдепті сөйлеуді үйрету басты мақсат болуы тиіс.

Мұғалімдер оқушыларға тек теориялық білім беріп қана қоймай, оларды практикалық жағынан да даярлау керек. Оқушыларды қазақ тілінде дұрыс сөйлеуге, мәдениетті сөйлесуге үйрету барысында мұғалімнің үнемі жеке қарым-қатынас жасауы, тілдік жаттығулар мен тәжірибелік сабақтар өткізуі қажет.

4. Тілдік мәдениет пен сөйлеу этикеті

Қазақ тілінің сөйлеу мәдениеті қоғамдағы әртүрлі әлеуметтік деңгейлерде қарым-қатынас жасаудың негізі болып табылады. Сөйлеу этикеті тілдік мәдениеттің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады, себебі ол әрбір сөздің қоғамдағы мәнін, әдептілікті және дұрыс қолданылуын көрсетеді. Қоғамдық ортада адамдар бір-бірімен дұрыс қарым-қатынас жасау үшін тілдің этикалық нормаларын сақтау өте маңызды. Бұл нормалар сөзді дұрыс қолдануды, әдепті сөйлеуді және мәдениетті қарым-қатынас орнатуды қамтиды.

Тілдік этикет - бұл әлеуметтік қарым-қатынастың негізі, оның ішінде сөздің дұрыс қолданылуы мен тілдің мәдениетті түрде жеткізілуі кіреді. Мұғалімдер мен оқушылар арасындағы қарым-

қатынасты ұйымдастыруда тілдік этикеттің маңызы ерекше. Бұл қарым-қатынастың жалпы мәдениетін қалыптастырады, білім беру процесіне жаңа көзқарас, әдіс-тәсілдер енгізеді.

Қорытынды

Қазақ тілінде дұрыс сөйлеу мәдениетін қалыптастыру — бұл тек тіл үйрету емес, сонымен қатар ұлттық мәдениет пен әдептілікті қалыптастырудың маңызды бөлігі. Бұл мақсатқа жету үшін әртүрлі әдістер мен тәсілдер қолданылуы керек. Мұғалімдердің кәсіби деңгейі мен педагогикалық шеберлігі, оқу бағдарламаларының мазмұны мен оқу әдістемелерінің сапасы сөйлеу мәдениетін қалыптастыруда негізгі рөл атқарады.

Қазақ тілінің сөйлеу мәдениеті жастардың ұлттық сана-сезімін қалыптастыруға, оларды тұлға ретінде дамуға бағыттайды. Бұл бағыттағы жұмыстарды жүйелі әрі мақсатты түрде жүргізу қажет. Тек сонда ғана біз қазақ тілінің дұрыс сөйлеу мәдениетін қалыптастырып, оны ұрпақтан ұрпаққа жалғастыра аламыз.

Әдебиеттер

1. Ахметова Р. Қазақ тілінің мәдениеті мен әдебиеті. Алматы: Мектеп баспасы, 2017.
2. Құнанбаева Г. Сөйлеу мәдениеті: теориясы мен практикасы. Астана: Ұлттық баспа,2018.
3. Тұрсынова Г. Қазақ тілі мен әдебиетінің әдістемесі. Алматы: Жазушы, 2019.

ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ

Тусеева Алма Сейдибатталовна
Шымкент қаласы, N58 жалпы білім беретін орта мектебінің
қазақ тілі мен әдебиет пәні мұғалімі

Аннотация:

В статье рассматриваются различные методы и подходы к развитию творческих способностей учащихся на уроках казахского языка и литературы. Творческие способности способствуют развитию навыков мышления, воображения и самовыражения у учащихся. В статье обсуждаются способы использования творческих заданий и упражнений, развитие мыслительных процессов, а также реализация письменных и устных творческих работ.

Abstract:

The article discusses various methods and approaches to developing students' creative abilities in Kazakh language and literature classes. Creative abilities enhance students' thinking skills, imagination, and opportunities for self-expression. The article covers the use of creative tasks and exercises, the development of thinking processes, and the implementation of written and oral creative works.

Қазақ тілі мен әдебиеті пәндері қазақ халқының ұлттық руханиятын, мәдениетін, тарихын ұрпақтан-ұрпаққа жеткізу құралы болып табылады. Бұл пәндер тек тіл үйренуге ғана емес, сонымен қатар оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, дүниетанымын кеңейтуге ықпал етеді. Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту мектептегі білім беру жүйесінде ерекше орын алады, өйткені бұл қабілеттер балалардың өзіндік ойлау, талдау, елестету, жаңа идеяларды ұсыну және оларды іс жүзінде қолдану дағдыларын қалыптастырады. Осы тұрғыдан алғанда, қазақ тілі мен әдебиеті сабақтарында шығармашылық қабілеттерді дамыту аса маңызды міндет болып табылады.

Қазақ тілін және әдебиетін оқыту барысында оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту — тек мектеп бағдарламасының талаптарын орындау ғана емес, сонымен бірге оқушылардың жеке тұлғасын дамыту, олардың еркін пікір білдіруіне, өз ойын ашық айтуына мүмкіндік беру деген сөз. Мақалада қазақ тілін және әдебиетін оқытуда

шығармашылық тапсырмалар мен әдістерді қолдану арқылы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту жолдары талқыланады.

1. Қазақ тілін және әдебиетін оқытудағы шығармашылық қабілеттердің маңызы

1.1 Шығармашылық қабілеттерінің анықтамасы

Шығармашылық қабілеттер — адамның жаңа идеяларды, концепцияларды ойлап табуға, таныс мәселелерді жаңа қырынан қарауға және оларды шешудің жаңа жолдарын табуға қабілеттілігі. Бұл қабілет оқу процесінде айқын көрінеді, әсіресе тіл мен әдебиет сабақтарында. Қазақ тілі мен әдебиеті оқушылардың қиялдарын ұштауға, ойлау қабілеттерін дамытуға бағытталған пәндер ретінде шығармашылық қабілеттерді дамытуда маңызды рөл атқарады.

1.2 Шығармашылық қабілеттердің дамуындағы тіл мен әдебиет пәнінің рөлі

Қазақ тілі мен әдебиеті сабақтары — оқушылардың шығармашылық ойлауын, сөйлеу мәдениетін, жазу дағдыларын, шығармашылық жұмыстарын жүргізу қабілеттерін дамыту үшін қолайлы орта болып табылады. Әдеби шығармаларды оқыту арқылы оқушылар әдебиетке деген қызығушылығын арттырып, шығармашылық жұмыстар арқылы өз ойларын көркемдеп жеткізу дағдыларын меңгереді. Бұл қабілеттер оқу барысында тек сөзбен ғана емес, оймен де жұмыс жасауға мүмкіндік береді.

2. Шығармашылық тапсырмалар мен жаттығуларды қолдану

2.1 Шығармашылық тапсырмалардың түрлері

Қазақ тілі мен әдебиет сабақтарында шығармашылық қабілеттерді дамыту үшін әртүрлі тапсырмаларды қолдануға болады. Мысалы:

- Жазбаша шығармашылық тапсырмалар — эссе, мақала, өлең жазу, әңгіме жазу, ертегі ойлап табу.
- Ауызша шығармашылық тапсырмалар — пікірталастар, көркем сөздер айту, шығармашылық дискуссиялар өткізу.
- Сюжеттік рөлдік ойындар — оқушыларға белгілі бір шығарманың оқиға желісін өзгерту тапсырмасын беру, шығарманың кейіпкерлері ретінде рөлдерге бөлу.
- Көркем мәтіндермен жұмыс — шығарманы оқып, оған қатысты жеке пікірлер, талдау жазу, кейіпкерлердің мінезін, іс-әрекеттерін сипаттау.

2.2 Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытудағы әдіс-тәсілдер

Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуда тиімді әдістердің бірі — оқытуда ойын технологияларын қолдану. Ойын әдісі арқылы оқушылар өздерінің қиялдарын дамытып, идеяларымен еркін бөлісіп, ойлау шеберліктерін жетілдіре алады. Сонымен қатар, жобалық әдіс, диалогтық әдіс, топтық жұмыс, пікірталас сияқты әдіс-тәсілдер де шығармашылық қабілеттердің дамуына ықпал етеді.

2.3 Шығармашылық жұмыстардың нәтижесін бағалау

Шығармашылық жұмыстың нәтижесін бағалау — оның сапасын, мазмұнын, шығармашылық тәсілді қолдану деңгейін ескере отырып жүргізіледі. Бұл бағалау оқушылардың өзін-өзі бағалауды дамытуға, шығармашылық жұмыстарға деген ынтасын арттыруға көмектеседі. Бағалаудың түрлі әдістері мен критерийлері оқушылардың жеке даралығын, шығармашылық қабілетін қолдауға бағытталуы тиіс.

3. Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға арналған нақты мысалдар

3.1 Эссе жазу

Эссе жазу — оқушылардың өз ойларын тұжырымдауға, тілдік дағдыларын жетілдіруге бағытталған шығармашылық тапсырма. Бұл тапсырма оқушылардың сыни ойлау қабілетін, тілін дамытуға ықпал етеді. Эссені жазу барысында оқушылар шығармашылық тұрғыдан терең ойлап, өз көзқарастарын дәлелдейді.

3.2 Өлең жазу

Өлең жазу — әдебиет сабағында шығармашылық қабілеттерді дамытуға арналған тағы бір тиімді тапсырма. Бұл тапсырма арқылы оқушылар өз қиялдарын, сезімдерін көркем тілмен жеткізуге үйренеді. Өлең жазу арқылы тілдік қорды арттыруға, әдеби тілдің ерекшеліктерін меңгеруге болады.

3.3 Әңгіме немесе ертегі ойлап табу

Оқушыларды әңгіме немесе ертегі жазуға үйрету шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін маңызды. Бұл тапсырма қиялды, оқиға желісін құруды, персонаждар жасау дағдыларын дамытады. Сонымен қатар, шығармашылық жұмыс барысында оқушылар қазақ әдебиетінің жанрларын меңгереді.

4. Қазақ тілінде шығармашылық жұмысты ұйымдастырудың ерекшеліктері

Қазақ тілінде шығармашылық жұмыстарды ұйымдастыруда тілдің табиғатын терең түсіну өте маңызды. Әрбір жұмыс оқушының шығармашылық деңгейіне және қызығушылығына сәйкес болуы керек. Қазақ тілін үйретуде әдеби шығармалармен жұмыс істеу арқылы тіл байлығын арттыру, сөздік қорды дамыту, сөйлеу дағдыларын жетілдіру мақсатында шығармашылық жұмыстарды өткізу қажет.

Қорытынды

Қазақ тілі мен әдебиет сабақтарында шығармашылық қабілеттерді дамыту — оқушылардың тек білім алуын ғана емес, олардың шығармашылық ойлауын, өзін-өзі танытуын және еркін пікір алмасуын қамтамасыз ететін маңызды процесс. Шығармашылық тапсырмалар мен жаттығуларды қолдану арқылы оқушылардың ойлау қабілеттері кеңейіп, олардың тілдік дағдылары жетіле түседі. Оқушыларды шығармашылық тұрғыда дамыту, олардың жеке тұлғасын қалыптастыру, оқу процесінде өз пікірлерін еркін білдіруіне мүмкіндік беру — бұл мектептің басты мақсаттарының бірі болып табылады.

Әдебиеттер

1. Баймұратова Ә. Қазақ тілі мен әдебиет сабақтарында шығармашылық қабілеттерді дамыту. Алматы: Білім, 2010.
2. Қабдолов З. Қазақ әдебиетінің теориясы. Алматы: Атамұра, 2008.
3. Омарова Г. Шығармашылық қабілеттерді дамыту әдістері. Алматы: Мектеп, 2012.

DEVELOPING STUDENTS' LEXICAL SKILLS IN ENGLISH

Sayora Akhmetova
Turkestan region, Otrar district
English language teacher at Jumageldi Egemberdiev Secondary School (small-sized school)

Түйін

Ағылшын тілінде оқушылардың лексикалық дағдыларын дамыту оқу процесінің маңызды аспектісі болып табылады. Лексикалық дағдылар сөздік қорды кеңейтумен ғана емес, сөздерді дұрыс қолдану мен олардың мағынасын әртүрлі контекстерде түсіну қабілетін де қамтиды. Мақалада оқушылардың лексикалық дағдыларын дамытуға ықпал ететін әдістер мен тәсілдер, мысалы, сөздерді контексте үйрену, жаттығулар, ойын тәсілдері және визуалды құралдар қолдану қарастырылады. Лексиканы тиімді меңгеру үшін тілдік орта құрудың маңызына ерекше көңіл бөлінеді. Лексикалық дағдыларды дамыту оқушылардың сөйлеу, жазу дағдыларын және жалпы тілдік сауаттылығын жақсартуға ықпал етеді.

Abstract

The development of lexical skills in students learning English is a key aspect of the educational process. Lexical skills include not only the expansion of vocabulary but also the ability to use words correctly and understand their meanings in different contexts. This article discusses methods and approaches that contribute to the development of lexical skills in students, such as learning words through context, using exercises, game-based methods, and visual aids. Special attention is given to the importance of creating a language environment for effective vocabulary acquisition and its use in daily communication. The development of lexical skills enhances speaking, writing, and overall language proficiency in students.

One of the main goals of learning English is to develop students' lexical skills. Lexical skills are essential parts of language learning, which include expanding vocabulary, using words correctly, understanding their meaning, and using language units appropriately in communication. Developing lexical skills in English enables students to improve their communication abilities, enhance their creative thinking, and helps them speak fluently and accurately in English. This article will discuss the methods and approaches used to develop lexical skills in the process of teaching English.

1. The Importance of Lexical Skills

Lexis refers to the vocabulary or words used in a language. It includes all the words and phrases that form the building blocks of communication, both in speech and writing. Lexical skills are essential for effective communication, as they allow individuals to convey their ideas accurately and clearly. In the context of language learning, building a strong vocabulary foundation is critical to fluency and comprehension.

- Developing communication skills: By developing lexical skills, students can communicate their thoughts clearly and accurately. A broad vocabulary allows learners to express ideas with precision, making their messages more effective and reducing the likelihood of misunderstandings.

- Improving writing and speaking skills: The variety of words and phrases used in writing and speaking improves the quality of these activities. A rich vocabulary enhances the ability to describe, explain, and analyze, which are essential for effective academic and professional writing. In speaking, it allows learners to articulate their ideas more confidently and engagingly.

- Facilitating the learning of new words: Developing lexical skills helps students learn new words quickly and efficiently. By understanding how words relate to each other (through synonyms, antonyms, and collocations), learners are better equipped to remember and use them appropriately in various contexts. Additionally, by mastering word formation, prefixes, and suffixes, students can expand their vocabulary autonomously.

- Enhancing reading comprehension: A strong lexical knowledge improves reading comprehension. As students encounter new texts, knowing the meanings of words in context allows them to better understand the material and extract key ideas. The ability to recognize familiar word patterns and associations boosts both speed and understanding.

- Supporting academic success: Lexical knowledge plays a key role in academic success, especially for students engaged in research, essay writing, or presentations. A broad vocabulary allows learners to critically engage with texts, summarize complex ideas, and convey their own arguments more persuasively.

- Cultural and social awareness: Lexical skills also enhance students' understanding of cultural and social nuances. Different words can have varying connotations depending on the context or culture in which they are used. Having a deep understanding of these connotations helps learners navigate social interactions and communicate more effectively in diverse settings.

2. Methods for Developing Lexical Skills

Several methods and strategies are used to develop students' lexical skills in English. Some of the most effective methods include:

- Learning through context: When students learn new words through texts, they understand the meaning of words in context. This method makes it easier for students to memorize new words and expand their usage.

- Vocabulary exercises: Using dictionaries, writing down new words, and practicing their use in daily speech helps expand students' lexical skills.

- Games and activities: Lexical games and exercises engage students in learning new words and phrases. This method provides a fun and effective way for students to acquire new vocabulary.

- Word categorization: Grouping related words together (synonyms, antonyms, hypernyms, etc.) helps students expand their vocabulary and learn to connect words with each other.

- Using visual aids: Flashcards, posters, pictures, and other visual tools help students understand the meanings of words and use them correctly.

- Creating thematic vocabulary: Learning words and phrases related to specific themes, such as "nature," "school," "travel," etc., helps students develop their ability to speak about various topics.

3. Principles for Developing Lexical Skills

To effectively develop lexical skills, several key principles should be followed:

- Continuous learning: Lexical knowledge should be constantly updated and expanded. It is important to present new words during every lesson and review them regularly.

- Learning through usage: New words should not only be taught theoretically but also applied practically in real-life contexts. Students need to use new vocabulary actively in speaking and writing.

- Creating a language environment: Immersing students in a language-rich environment helps develop their lexical skills. For example, interacting with native speakers or watching movies in English can expose students to authentic language use.

4. Results of Developing Lexical Skills

Developing lexical skills leads to improvements in students' language proficiency. As a result:

- Students’ speaking skills improve as they learn to construct sentences and use words correctly.

- Students’ writing abilities increase as they can freely incorporate new words into their compositions.

- Students’ overall vocabulary expands, allowing them to master various aspects of the English language.

Conclusion

Developing lexical skills in English helps students improve their language proficiency and communication abilities. The methods and strategies mentioned above enable students to learn new words efficiently and use them correctly in different contexts. Expanding students' vocabulary and teaching them to use words appropriately plays a crucial role in their overall success in learning English.

Әдебиеттер

1. Кузьмин, А. И. (2017). Ағылшын тіліндегі лексикалық дағдыларды дамыту әдістері. Алматы: ҚазҰУ баспасы.
2. Сыздықова, Ш. (2015). Қазақ тіліндегі сөздік қорды дамыту тәсілдері. Алматы: Қазақ университеті.
3. Аманжолова, Б. Қ., & Ержанова, Г. М. (2018). Оқу үдерісіндегі лексикалық дағдыларды қалыптастыру: теория мен тәжірибе. Астана: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ баспасы.
4. Муханова, З. С., & Әбдірайымова, К. Ш. (2019). Шетел тілін үйренуде лексиканы меңгеру әдістері. Қарағанды: ҚарМУ баспасы.
5. Ханзада, Ж. (2020). Ағылшын тілін оқыту әдістемесі: лексикалық дағдыларды дамытуға бағытталған тәсілдер. Алматы: Республикалық баспа.
6. Сәлима, Р. (2016). Шетел тілінде лексикалық дағдыларды дамыту: инновациялық әдістер. Тараз: Тараз университеті.
7. Котляр, Л. М. (2014). Лексика және оны оқыту әдістемесі. Мәскеу: Высшая школа.
8. Гальперин, И. В. (2013). Методика преподавания лексики в английском языке. Москва: Издательство МГУ.
9. Smith, P., & Johnson, J. (2017). Developing Lexical Skills in English Language Learning. London: Routledge.
10. Harmer, J. (2007). The Practice of English Language Teaching. Pearson Education.

ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ ГРАМОТНОСТЬ: КАК ГРАМОТНО ИСПОЛЬЗОВАТЬ РУССКИЙ ЯЗЫК В РЕАЛЬНОЙ ЖИЗНИ

Джолдасов Талгат Калыбекович
Туркестанская область, Тюлькубасский район,
школа имени Рыскулова, учитель русского языка и литературы

Резюме

Функциональная грамотность - это не только умение читать и писать, но и способность эффективно использовать эти навыки в повседневной жизни. В статье рассматривается важность функциональной грамотности, включая развитие речевых, письменных и устных коммуникативных навыков на русском и казахском языках. Эти навыки необходимы для эффективного общения в современном обществе, поскольку позволяют понимать информацию и применять её на практике. В статье также обсуждаются способы развития функциональной грамотности и её значение в различных сферах жизни, включая профессиональную и личную.

Abstract

Functional literacy is not just the ability to read and write, but also the capacity to effectively use these skills in everyday life. This article discusses the importance of functional literacy, including the development of speaking, writing, and oral communication skills in both Russian and Kazakh languages. These skills are essential for effective communication in modern society as they allow individuals to understand information and apply it in practice. The article also explores methods for developing functional literacy and its significance in various areas of life, including both professional and personal spheres.

Функциональная грамотность представляет собой не только умение читать и писать, но и способность эффективно использовать эти навыки для решения реальных задач в повседневной жизни. В условиях современной жизни, где информация обрабатывается и передается в разных формах, критически важной становится способность использовать язык не только для общения, но и для выполнения различных социальных и профессиональных задач. Это особенно важно в контексте грамотного использования русского языка, который остается важнейшим средством коммуникации в России и ряде других стран.

1. Что такое функциональная грамотность?

Функциональная грамотность — это комплекс навыков, необходимых для активного участия в общественной жизни. Это способность человека понимать информацию, извлекать из неё ключевые моменты и использовать её для принятия решений, решения практических задач, а также умение эффективно общаться и взаимодействовать с другими людьми.

В отличие от традиционного понимания грамотности, которое ограничивается умением читать и писать, функциональная грамотность включает в себя способность к анализу и критическому восприятию информации, умение использовать язык для достижения практических целей и решения задач в разных областях жизни. Это важный аспект повседневного функционирования, от прочтения инструкций до написания деловых писем и составления отчетов.

2. Роль русского языка в функциональной грамотности

Русский язык является не только официальным языком России, но и важнейшим средством общения и передачи знаний. Грамотное использование русского языка помогает не только эффективно взаимодействовать с окружающими, но и правильно интерпретировать информацию, воспринимать и формировать сложные идеи и мыслительные конструкции. Умение использовать русский язык для различных целей, от общения до профессиональной деятельности, является основой для успешной социализации и интеграции в современном обществе.

Для эффективного использования русского языка в реальной жизни важно развивать несколько ключевых аспектов:

- Чтение и понимание текста. Важно не просто уметь читать, но и понимать прочитанное. Это касается как художественных текстов, так и информационных материалов, таких как инструкции, руководства, новости, научные статьи, рекламу.

- Письменная коммуникация. Умение писать грамотно, структурировано и логично является важной частью функциональной грамотности. Это не только важный навык для студентов и профессионалов, но и неотъемлемая часть повседневной жизни — написание электронных писем, заявлений, составление списков и отчетов.

- Устная речь и дискуссии. Владение русским языком важно не только на уровне письменной речи, но и в устном общении. Умение правильно выражать свои мысли, аргументировать свою точку зрения и вести беседу помогает как в личной жизни, так и в профессиональной сфере.

3. Грамотное использование языка в реальной жизни

В реальной жизни язык используется в самых разных формах, и каждая из них требует определенных навыков и умений.

- В общественной жизни. Мы ежедневно сталкиваемся с необходимостью читать объявления, уведомления, инструкции. Умение правильно интерпретировать текст, выделять ключевые моменты и воспринимать информацию критически становится необходимостью. Например, понимание закона, постановлений, инструкции по технике безопасности или даже объявления в общественном транспорте требует функциональной грамотности.

- В профессиональной деятельности. Грамотность в русском языке необходима для составления служебных документов, отчетов, писем и заявлений. Здесь важно не только соблюдение правил орфографии и пунктуации, но и структура текста, его ясность, точность и логика изложения.

- В личных и межличностных отношениях. Для успешной коммуникации в личной жизни необходимо грамотно выражать свои мысли, быть понятным и убедительным собеседником. Это помогает в построении здоровых отношений, обмене идеями и решении конфликтов.

4. Развитие функциональной грамотности

Для того чтобы эффективно использовать русский язык в реальной жизни, необходимо развивать функциональную грамотность через различные виды деятельности:

- Чтение книг и статей. Чтение развивает не только навыки восприятия информации, но и расширяет словарный запас, улучшает грамматические и стилистические навыки.

- Письменные упражнения. Регулярные упражнения по написанию текстов, таких как сочинения, деловые письма, резюме, письма жалобы или благодарности, помогут развить навыки правильного и грамотного письма.

- Обсуждения и дебаты. Участие в обсуждениях, дебатах или публичных выступлениях помогает развить навыки аргументации, улучшить устную речь и научиться выражать мысли четко и убедительно.

5. Заключение

Функциональная грамотность в русском языке — это основа успешной коммуникации и личностного развития. Грамотное использование языка позволяет эффективно решать повседневные задачи, взаимодействовать с окружающими и принимать важные решения. Развитие этого навыка важно как для личной жизни, так и для профессиональной деятельности, и требует постоянной работы, обучения и практики.

Әдебиеттер

1. Сүлейменова М. Функционалдық грамоттылықты дамытудағы тілдің рөлі. Алматы: Қайнар. 2020 ж.
2. Ахметова Ш. Қазақ тілінің функционалдық грамматикасы. Астана: Білім. 2019 ж.
3. Қарабекова А. Тіл білімі және педагогикадағы жаңа бағыттар. Шымкент: Орда. 2021 ж.
4. Назарова Л. А. Русский язык в современных условиях обучения: актуальные проблемы и методы. Москва: Наука. 2020 ж.
5. Ермеков Н. Функциональная грамотность: основы теории и практики. Алматы: Дайк-Пресс. 2018 г.

БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІНІҢ КӘСІБИ ҰТҚЫРЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ МЕН МОДЕЛІ

Мамырбекова Айгуль Аманбаевна
Шымкент қаласы, №83 мектебінің бастауыш сынып мұғалімі

Резюме

Статья посвящена исследованию педагогических условий и модели формирования профессиональной мобильности будущего учителя начальных классов. В статье рассматриваются ключевые компоненты, которые способствуют развитию профессиональной мобильности, такие как педагогическая практика, этика, использование информационных технологий и инновационных методов обучения. Особое внимание уделяется условиям подготовки будущих педагогов, включая практическое обучение, психологическую готовность и развитие коммуникативных навыков. Рассмотрены педагогические модели, направленные на повышение качества образования и эффективное использование профессиональных компетенций учителей начальных классов.

Аннотация

The article is dedicated to the study of pedagogical conditions and the model for the formation of professional mobility of future primary school teachers. The key components contributing to the development of professional mobility, such as pedagogical practice, ethics, the use of information technologies, and innovative teaching methods, are discussed. Special attention is paid to the conditions for the preparation of future educators, including practical training, psychological readiness, and the development of communication skills. Pedagogical models aimed at improving the quality of education and the effective use of professional competencies of primary school teachers are also considered.

Қазақстан Республикасында білім беру жүйесінің дамуы көптеген өзгерістерге ұшырап, мұғалімнің кәсіби дайындығы мен біліктілігіне үлкен талаптар қойылып отыр. Осыған байланысты бастауыш сынып мұғалімдерінің кәсіби ұтқырлығын қалыптастыру ерекше мәнге ие. Бастауыш білім беру кезеңі мектептің ең маңызды сатысы болып табылады, себебі бұл кезеңде оқушылардың тұлғалық және интеллектуалдық дамуының негізі қаланады. Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби ұтқырлығын қалыптастыру процесі – бұл оның оқу процесін тиімді ұйымдастыруға және жеке тұлғаның дамуында маңызды рөл атқарады.

1. Кәсіби ұтқырлықтың мәні және оның педагогикалық аспектілері

Кәсіби ұтқырлық мұғалімнің өз ісін сапалы орындауына ғана емес, сонымен қатар оның шығармашылық қабілеттерін, инновациялық ойлауын және өзгерістерге бейімделуін де қамтиды. Мұғалімнің кәсіби ұтқырлығы кәсіби даярлықтың негізінде қалыптасады және оқу үдерісіне жаңашылдық енгізу, оқушылармен тиімді қарым-қатынас орнату, педагогикалық стратегияларды өзгерту қабілетінен тұрады. Кәсіби ұтқырлықтың басты компоненттері болып педагогикалық техникалар мен тәсілдер, білім беру әдістері мен технологиялары, кәсіби этика мен тұлғалық даму саналады.

2. Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби ұтқырлығын қалыптастырудың педагогикалық шарттары

Педагогикалық шарттар – болашақ мұғалімнің кәсіби ұтқырлығын қалыптастыру үшін маңызды жағдайлар мен құралдар. Олар төмендегі аспектілерді қамтиды:

- Кәсіби бағытталған білім беру бағдарламасы. Болашақ мұғалімнің кәсіби ұтқырлығын дамыту үшін оқу бағдарламасында педагогикалық іс-тәжірибе мен теорияның үйлесімі маңызды. Оқу процесінде жаңашыл әдіс-тәсілдер мен технологиялар қолданылуы керек.
- Тәжірибелік жұмыстар мен тренингтер. Мұғалімдерге өз білімін тәжірибе жүзінде жүзеге асыру мүмкіндігі берілуі тиіс. Тренингтер, семинарлар мен оқыту курстары кәсіби ұтқырлықты дамытуға көмек көрсетеді.

- Педагогикалық этика мен дағдылар. Болашақ мұғалімнің әлеуметтік және моральдық тұрғыда жауапкершілігі жоғары болуы тиіс. Ол оқушылармен өзара сенімді қарым-қатынас орнатуды, жеке тұлғаның дамуына жағдай жасауды, әділдік пен теңдікті сақтау керек.

- Ақпараттық технологияларды меңгеру. Қазіргі уақытта білім беру технологияларының кеңеюі мұғалімнің кәсіби ұтқырлығын дамытуда маңызды рөл атқарады. Бұл орайда ақпараттық және коммуникациялық технологияларды пайдалану үшін жоғары деңгейде дайындық қажет.

3. Болашақ мұғалімнің кәсіби ұтқырлығын қалыптастырудың моделі

Кәсіби ұтқырлықты қалыптастырудың тиімді моделін іске асыру үшін бірнеше негізгі компоненттер қажет:

- Білім беру контексті. Бұл компонент оқыту процесінің нақты жағдайда, яғни мектептің жағдайында іске асуын көздейді. Бұл жерде мұғалімнің кәсіби ұтқырлығын қалыптастыру оқыту әдістері мен оқу бағдарламасының негізінде жүзеге асады.

- Технологиялық компонент. Оқушылардың қызығушылықтарын арттыру үшін әртүрлі педагогикалық технологиялар мен инновациялық әдістерді қолдану керек. Жаңа әдістер мен әдістемелер мұғалімдерге оқыту үрдісін сапалы ұйымдастыруға көмектеседі.

- Практикалық компонент. Тәжірибе барысында мұғалім оқушылармен тиімді байланыс орнату мен білім беру үдерісін жетілдірудің барлық қырларын меңгереді. Мұғалімнің шығармашылық тұрғыдан ойлау қабілетін дамыту үшін әртүрлі практикалық тапсырмалар мен мәселелерді шешу қажет.

- Психологиялық компонент. Мұғалімнің кәсіби ұтқырлығын қалыптастыру үшін оның жеке тұлғалық дамуына көңіл бөлу маңызды. Психологиялық тренингтер мен әдістер мұғалімнің әлеуметтік және эмоционалдық дағдыларын дамытады.

Қорытынды

Болашақ бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби ұтқырлығын қалыптастыру – бұл ұзақ әрі көп қырлы процесс. Бұл процесті жүзеге асыру үшін әртүрлі педагогикалық шарттар мен модельдер қажет. Кәсіби ұтқырлықтың дамуы мұғалімдердің тек білім берумен ғана шектелмей, оқушылармен тиімді қарым-қатынас орнату, инновациялық педагогикалық әдістерді қолдану, өзін-өзі жетілдіру және білім беруде жаңашылдық енгізу қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Осылайша, кәсіби ұтқырлығын қалыптастыру болашақ мұғалімдер үшін ең маңызды міндеттердің бірі болып табылады, себебі ол білім беру саласының сапасын арттырады және оқушылардың толыққанды дамуына әсер етеді.

Әдебиеттер

1. Ағдарбекова Т. Педагогикалық психология және бастауыш білім беру. Алматы: Қайнар. 2020 ж.
2. Дүйсенова Б. Жаңа технологиялар мен әдіс-тәсілдер бастауыш білімде. Астана: Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы. 2019 ж.
3. Мұқанова Ә. Бастауыш сынып мұғалімінің кәсіби шеберлігі. Алматы: Білім. 2021 ж.
4. Смағұлова З. (2018). Кәсіби ұтқырлықтың педагогикалық негіздері. Шымкент: Орда. 2018 ж.
5. Құрманова, Ш. (2020). Мұғалімнің кәсіби дамуы: теория мен тәжірибе. Астана: Ұлттық аударма бюросы.

БАЛАБАҚШАДА КӨЗ КӨРУ БҰЗЫЛУЛАРЫ БАР БАЛАЛАРДЫҢ ДАМУЫН ҚОЛДАУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ

Байболова Айгуль Ембековна
Шымкент қаласының білім басқармасының мемлекеттік арнаулы (коррекциялық) №33 «Ақбота» балабақшасы» (көз көру функциялары ауыр және жеңіл бұзылған балаларға арналған) коммуналдық мемлекеттік мекемесінің тәрбиешісі

Аннотация

В статье рассматриваются педагогические аспекты поддержки развития детей с нарушениями зрения в дошкольных учреждениях. Особое внимание уделяется использованию специализированных материалов и технических средств, таких как расширенные шрифты, тактильные книги, аудио- и видеоинструменты, а также программные приложения, которые способствуют развитию речи, навыков письма и восприятия информации у детей с нарушениями зрения. Предложены методы и подходы, позволяющие интегрировать данные средства в образовательный процесс для эффективного обучения детей с особыми образовательными потребностями. Указано, что такие подходы помогают детям с нарушениями зрения быть более независимыми, повышают их социальную адаптацию и способствуют лучшему освоению учебного материала.

Abstract

The article discusses the pedagogical aspects of supporting the development of children with visual impairments in preschool institutions. Special attention is given to the use of specialized materials and technical tools such as enlarged fonts, tactile books, audio and video tools, as well as software applications that help develop speech, writing skills, and information perception in children with visual impairments. The article proposes methods and approaches that integrate these tools into the educational process for effective teaching of children with special educational needs. It is emphasized that such approaches help children with visual impairments become more independent, enhance their social adaptation, and facilitate better mastery of the curriculum.

Көз көру бұзылулары бар балалардың мектепке дейінгі кезеңде дамуы – бұл ерекше назарды талап ететін мәселе. Мектепке дейінгі білім беру ұйымдары осы балалардың дамуына қолайлы жағдайлар жасай отырып, олардың әлеуметтік бейімделуін жеңілдетуге және танымдық қабілеттерін дамытуға ықпал етуі қажет. Мұндай балалар үшін арнайы педагогикалық әдістер мен құралдарды қолдану маңызды. Олардың ерекше қажеттіліктерін ескеріп, дамытушы ортаны ұйымдастыру мектепке дейінгі білім беру жүйесінде үлкен рөл атқарады.

Көз көру бұзылулары бар балалардың ерекшеліктері.

Көз көру бұзылулары бар балалардың психоәлеуметтік, танымдық және физикалық дамуы кейбір қиындықтарға тап болуы мүмкін. Көруі төмен немесе мүлдем көрмейтін балалар ақпаратты сезім мүшелерінің басқа түрлері арқылы қабылдайды, мысалы, тактильдік және есту мүшелері арқылы. Сондықтан, олар үшін арнайы оқу материалдары, кеңейтілген шрифттер, тактильді және аудио құралдар қолданылады. Бұл балалардың дербестігі мен әлеуметтік дағдыларын дамыту үшін арнайы әдістемелер мен тәсілдер қажет.

Педагогикалық қолдау тәсілдері.

1. Жеке тәсіл мен түзету жұмыстары

Көз көру бұзылулары бар балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, педагогтер оларға арнайы оқу бағдарламаларын ұсынады. Бұл бағдарламалар балалардың жеке мүмкіндіктері мен қажеттіліктеріне сай болуы керек. Мысалы, көзі нашар көретін балаларға арнайы үлкейтілген мәтіндер, тактильді және аудио оқу материалдары ұсынылады. Сонымен қатар, балаларды танымдық, әлеуметтік және эмоционалды тұрғыда дамыту үшін түзету жұмыстары жүргізіледі.

2. Кеңейтілген материалдар мен техникалық құралдарды қолдану.

Көзі нашар көретін балалардың білім алу процесінде арнайы көмекші құралдар мен техникалық құралдар үлкен рөл атқарады. Бұл құралдар балалардың оқу мен жазу дағдыларын дамытуға, ақпаратты тиімді қабылдау мен өңдеуге көмектеседі. Оларды қолдану арқылы көзі нашар көретін балалардың өздігінен білім алу қабілетін арттыруға және әлеуметтік бейімделуін жеңілдетуге болады.

Кеңейтілген шрифттер мен тактильді материалдар.

Көзі нашар көретін балалар үшін ең алдымен кеңейтілген шрифттер мен тактильді материалдар пайдаланылады. Бұл материалдар балаларға оқу процесінде қиындық тудырмай, мәтіндерді тиімді оқуға мүмкіндік береді. Кеңейтілген шрифттер мен ерекше қаріптер мәтіннің өлшемін үлкейтіп, балаға әріптерді анық көруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, тактильді материалдар мен кітаптар, карталар мен суреттер балаларға қолмен сезіп, түсінуге мүмкіндік береді.

Дыбыстық және аудио құралдар.

Көзі нашар көретін балалар үшін аудио кітаптар мен дыбыстық құралдар маңызды рөл атқарады. Аудио кітаптар мен жазбалар балалардың тыңдау арқылы білім алуын қамтамасыз етеді. Сонымен қатар, бұл әдіс балалардың сөздік қорын байытуға, тыңдау дағдыларын дамытуға көмектеседі. Электрондық оқу құралдары, смартфондар мен планшеттердегі арнайы оқу қосымшалары да тыңдау мен оқу процесін жеңілдетеді.

Экрандық ридерлер мен бағдарламалар

Сондай-ақ, арнайы экрандық ридерлер мен бағдарламалар көзі нашар көретін балалар үшін өте пайдалы. Бұл бағдарламалар экрандағы мәтінді үлкен шрифтпен немесе дауыстап оқып береді. Мысалы, JAWS, NVDA, ZoomText сияқты экрандық ридерлер балаларға мәтінмен жұмыс істеуге, электронды оқулықтарды қолдануға мүмкіндік береді. Бұл бағдарламалар тек мәтін оқумен ғана шектелмей, сонымен қатар графика мен бейнелерді дыбыс арқылы түсіндіреді, бұл балаларға визуалды ақпаратты дұрыс қабылдауға көмектеседі.

Оқу үшін арнайы құрылғылар.

Оқу мен жазу дағдыларын дамытуда арнайы құрылғылар да қолданылады. Мысалы, Braille жүйесі бойынша жазу машинкалары мен құрылғылар, тактильді сөздіктер мен арнайы жазу тақталары көзі нашар көретін балаларға мәтіндермен жұмыс істеуге мүмкіндік береді. Сондай-ақ, электрондық кітаптар мен планшеттер балаларға жеке қол жетімді оқу құралдарын пайдалануға жағдай жасайды.

Компьютерлік бағдарламалар мен ойындар.

Көзі нашар көретін балалар үшін арнайы әзірленген компьютерлік бағдарламалар мен ойындар да білім беру процесінде қолданылуы мүмкін. Бұл бағдарламалар балалардың назарын, есте сақтау дағдыларын және логикалық ойлау қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Ойындар мен тапсырмалар балаларға үйренген материалды қайталауға, дағдыларды бекітуге және жаңа білім алуға көмектеседі. Бұл әдістер ақпаратты қызықты әрі қолжетімді түрде ұсынуға мүмкіндік береді.

Интерактивті тақталар мен мультимедиялық құрылғылар.

Балабақшада көзі нашар көретін балаларды оқытуда интерактивті тақталар мен мультимедиялық құрылғылар да қолданылады. Бұл құралдар балаларға тек көру арқылы ғана емес, сонымен қатар есту және тактильдік арқылы да ақпаратты меңгеруге мүмкіндік береді. Мысалы, мультимедиялық көрсетілімдер мен анимациялар балаларға тақырыпты түсіндірудің тиімді тәсілдері болып табылады. Олардың көмегімен оқу процесі түрлі сезім органдары арқылы іске асырылады, бұл балалардың зейінін арттырады және ақпаратты терең меңгеруге ықпал етеді.

3. Тактильді және есту әдістерін қолдану

Педагогтер көру бұзылысы бар балалар үшін арнайы тактильді материалдар мен құралдар әзірлейді. Мысалы, балалар тактильді суреттермен немесе әріптермен жұмыс істей алады. Оқытудың есту әдістері де қолданылады: балаларға аудио кітаптар мен жазбалар тыңдатылып, олар өз бетінше тыңдай отырып, мәтіндермен жұмыс істей алады.

4. Әлеуметтік адаптация және жеке тұлғаны дамыту.

Мектепке дейінгі ұйымдарда көз көру бұзылулары бар балаларды әлеуметтік ортаға бейімдеу маңызды. Бұл балаларды басқа балалармен қарым-қатынас жасауға, өз ойын жеткізуге және топтық жұмысқа ынталандыратын арнайы жаттығулар ұйымдастырылады. Мұндай балалардың эмоционалды және психологиялық жағдайын жақсарту үшін топтық ойындар мен жаттығулар да тиімді болады.

Қорытынды

Көз көру бұзылулары бар балалардың дамуы арнайы педагогикалық қолдау мен әдістерді талап етеді. Мектепке дейінгі ұйымдардағы мұғалімдер мен тәрбиешілер осы балалардың қажеттіліктерін ескере отырып, оқу және тәрбие процесін ұйымдастыруы керек. Олар көру бұзылыстары бар балаларды әлеуметтік және психологиялық тұрғыдан дамыту үшін арнайы әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы олардың даму деңгейін арттыра алады. Әлеуметтік бейімделуді жеңілдету үшін арнайы құралдар мен бағдарламалар қолдану маңызды. Осындай жұмыстар мектепке дейінгі ұйымдарда көруі нашар балалардың тең құқықты азамат ретінде қоғамға бейімделуіне және жеке тұлға ретінде қалыптасуына үлкен ықпал етеді.

Әдебиеттер

1. Мишина Н. В. (2015). Специфика работы с детьми с нарушениями зрения в дошкольных образовательных учреждениях. // Журнал «Современное образование». 2015 г.
2. Савина В. А. Педагогическая работа с детьми с нарушением зрения: теория и практика. // Учебник для студентов. 2014 г.
3. Исакова, Н. В., Ларина, Т. В. (2016). Методика работы с детьми с нарушением зрения в условиях инклюзивного образования. // Журнал педагогических исследований.
4. Трифонова М. Г. Психология и педагогика детей с нарушением зрения. // Издательство «Просвещение». 2013 г.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАҒЫ БАЛАЛАРҒА ЛОГОПЕДИЯЛЫҚ ҚОЛДАУ КӨРСЕТУ

Жунусова Гульмира Есенболатовна
Шымкент қаласы, №28 “Гауһар” балабақшасының логопеді

Түйін

Мектепке дейінгі ұйымдардағы балаларға логопедиялық қолдау көрсету — бұл баланың сөйлеу дағдыларын қалыптастыру, дамыту және түзету процесін қамтитын маңызды педагогикалық аспект. Логопедиялық көмек балалардың тілдік мәселелерін ерте кезеңде анықтап, арнайы әдіс-тәсілдер арқылы түзетуге бағытталған. Бұл мақалада мектепке дейінгі ұйымдарда логопедиялық қолдаудың мәні мен маңызы, әдіс-тәсілдері, нәтижелері қарастырылып, мектепке дейінгі кезеңде балалардың сөйлеу дағдыларын дамыту үшін қажетті жағдайлар талқыланады.

Abstract

Providing speech therapy support to children in preschool institutions is an essential pedagogical aspect that involves the formation, development, and correction of children's speech skills. Speech therapy assistance is aimed at early identification of language problems in children and their correction through special methods and techniques. This article discusses the importance and significance of speech therapy support in preschool institutions, its methods, results, and the necessary conditions for developing speech skills in children during the preschool period.

Мектепке дейінгі кезең — баланың сөйлеу және тілдік дамуындағы маңызды саты болып табылады. Осы кезеңде балалардың логопедиялық мәселелерін ерте кезеңде анықтап, қажетті қолдау көрсету баланың тілдік дамуына оң әсерін тигізеді. Мектепке дейінгі ұйымдарда

логопедиялық көмек балалардың сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға бағытталған және бұл көмек баланың жеке дамуына, сонымен қатар әлеуметтенуіне де зор ықпал етеді.

1. Логопедиялық қолдаудың мәні мен маңызы

Логопедиялық қолдау балалардың тілдік дағдыларын тек түзетіп қана қоймай, сонымен қатар олардың жалпы когнитивті дамуына да әсер етеді. Бұл процесс сөйлеу тілінің сапасын жақсартумен қатар, балалардың өзін-өзі білдіру, тыңдау және түсіну қабілеттерін де дамытады. Логопедиялық түзету жұмысы балалардың оқу процесінде, сондай-ақ олардың басқа адамдармен қарым-қатынас орнатуында маңызды рөл атқарады.

Мектепке дейінгі ұйымдарда логопедиялық қолдау балалардың эмоционалдық және психологиялық жай-күйіне де оң әсерін тигізеді. Өйткені сөйлеу мәселелері бар балалар жиі өздерін сенімсіз сезінеді, олармен қарым-қатынас жасау қиынға соғады. Логопедиялық көмек көрсету арқылы балалардың өзін-өзі бағалауы артып, әлеуметтік өзара әрекеттесуге деген ықыласы мен қажеттілігі көбейеді.

Логопедтердің жұмысында әр баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, индивидуалды және топтық жұмыстар ұйымдастырылады. Бұл балалардың өз қабілеттеріне сай сөйлеу дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Сондай-ақ, логопедиялық жұмыс нәтижелері балалардың жазу және оқу дағдыларының қалыптасуына, мектепке дайындық деңгейінің артуына ықпал етеді. Осылайша, логопедиялық қолдау балалардың жалпы дамуына үлкен үлес қосады, оларды мектепке дайындаудың маңызды бөлігі болып табылады.

2. Логопедиялық көмек көрсету әдістері

Логопедиялық көмек көрсету әдістері өте көп және әр түрлі бағытта жүзеге асырылады. Бұл әдістер балалардың жеке қажеттіліктеріне, жас ерекшеліктеріне және сөйлеу дағдыларын дамыту деңгейіне байланысты таңдалады.

Ойын арқылы жұмыс: Ойын — балалар үшін ең тиімді әдістердің бірі. Ойын барысында баланың көңіл-күйі жақсарып, ол логопедиялық жаттығуларды қызығушылықпен орындайды. Мысалы, «Сөздік ойындар», «Дыбыстық хаттар», «Түсіндірме ойындар» сияқты ойындар арқылы балалардың сөздік қорын байыту, сөйлеу дағдыларын қалыптастыру жүзеге асырылады.

Тыныс алу жаттығулары: Сөйлеу қабілетінің жақсы дамуы үшін дұрыс тыныс алу дағдыларын меңгеру өте маңызды. Тыныс алу жаттығулары баланың ауыз қуысы мен тіл аппаратының дұрыс жұмыс істеуіне ықпал етеді. Бұл жаттығулар балалардың сөйлеу жылдамдығын арттырып, дыбыстарды дұрыс айтуға көмектеседі.

Фонематикалық есту жаттығулары: Бұл әдіс балалардың дыбыстарды дұрыс айта білуіне және тыңдау қабілетінің дамуына бағытталған. Мұнда балалар әртүрлі дыбыстарды ажыратып, оларды дұрыс айтуды үйренеді. Фонематикалық жаттығулар арқылы баланың сөйлеу дағдыларының негізі қалыптасады.

Тіл дамыту жаттығулары: Логопедтер сөйлеу тілін дамыту үшін әртүрлі тіл дамыту жаттығуларын қолданады. Балалармен түрлі тақырыптар бойынша әңгімелер өткізіп, олардың сөйлеу дағдыларын жетілдіреді. Сонымен қатар, балаларға жаңа сөздер үйрету, олардың сөйлеуін байыту мақсатында түрлі грамматикалық құрылымдарды қолдану арқылы жұмыс жасалады.

Индивидуалды және топтық жұмыс: Логопедиялық көмек әр балаға жеке-жеке немесе топпен жұмыс жүргізу арқылы да жүзеге асырылуы мүмкін. Индивидуалды жұмыс әр баланың жеке ерекшеліктеріне назар аударады, ал топтық жұмыс балалар арасындағы әлеуметтік өзара әрекеттестікті жақсартады.

Тілдік қабілеттерді бағалау: Логопед балалардың тілдік дамуын үздіксіз бақылап, нәтижелерді бағалау арқылы жаттығуларды түрлендіреді. Бағалау барысында баланың дыбыстық қорытындысын, сөздік қорын, грамматикалық дұрыс сөйлеуін және сөйлеу жылдамдығын бағалауға болады.

Психологиялық тәсілдер: Логопедиялық көмек балалардың психологиялық жай-күйіне де әсер етеді. Себебі сөйлеу дағдылары дамымаған бала көбіне өз-өзіне сенімсіздік танытады.

Логопед балалардың эмоционалдық жай-күйін ескере отырып, оларға қолдау көрсетеді. Бұл баланың әлеуметтік дамуына және өзін-өзі бағалауға да көмек береді.

Жоғарыда аталған әдістер балалардың сөйлеу дағдыларын дамытуда өте тиімді болып табылады. Әр әдіс баланың жеке ерекшеліктеріне сай таңдалып, олардың сөйлеу қабілетін арттыруға бағытталған.3. Логопедиялық көмек көрсету үшін қажетті жағдайлар

Логопедиялық көмек тиімді болуы үшін арнайы әдіс-тәсілдер мен материалдарды қолдану қажет. Балалардың жеке ерекшеліктеріне, даму деңгейіне сәйкес, жұмыс жүргізу үшін арнайы құралдар мен ойын материалдары пайдаланылады. Мектепке дейінгі ұйымдарда логопедиялық кабинет пен арнайы құрал-жабдықтар болуы тиіс, олар балаларға ойын арқылы сөйлеу мен тілдік дағдыларды дамытуға көмектеседі.

4. Мектепке дейінгі ұйымдағы логопедиялық жұмыстың нәтижелері

Логопедиялық жұмыстың тиімділігі тек баланың сөйлеу дағдыларының дамуымен ғана емес, сонымен қатар оның өзін-өзі бағалауына, әлеуметтік дағдыларға әсер етеді. Логопедиялық қолдау алған балалар тілдік кемшіліктерін жеңіп, жалпы дамуында жетістіктерге жетеді. Олар қоғамға бейімделіп, өз ойын жеткізе алады, бұл олардың мектепке дейінгі кезеңдегі дамуының сапасын арттырады.

Қорытынды

Мектепке дейінгі ұйымдарда логопедиялық қолдау балалардың сөйлеу және тілдік дамуын жақсартуда маңызды рөл атқарады. Логопедтердің балалармен жүргізген жұмысы балалардың сөздік қорын байытып, дұрыс сөйлеу дағдыларын қалыптастырады, сонымен қатар олардың әлеуметтік дағдылары мен өзін-өзі бағалауын жақсартады. Бұл көмек балалардың мектепте оқуға дайындығын жақсартуға да ықпал етеді. Сондықтан мектепке дейінгі ұйымдарда логопедиялық көмекті ерте кезеңде көрсету өте маңызды.

Әдебиеттер

1. Әлімжанова С. Мектепке дейінгі ұйымдарда балалардың сөйлеу дағдыларын дамыту. Алматы: Қазақстан. 2019 ж.
2. Исаева, Ә. Логопедиялық түзету жұмыстарының әдістемесі. Алматы: Білім. 2017 ж.
3. Тұрғұтова Қ. Мектепке дейінгі кезеңде балалардың тілін дамыту. Алматы: Рауан. 2018 ж.
4. Мухаметжанова З. Логопедиялық көмектің ерекшеліктері. Журнал «Психология және білім», 6(2), 45-53.2020 ж.

ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҰЛТТЫҚ САНАСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

Балабекова Индира Керимбековна
Шымкент қаласы, N58 жалпы білім беретін орта мектебінің
қазақ тілі мен әдебиет пәні мұғалімі

Резюме

В статье, написанной на тему формирования национального сознания у учащихся через казахскую литературу, рассматривается значение казахской литературы, её роль в воспитании поколений и её место в формировании национального сознания учащихся. Казахская литература, как основа национальной культуры, выполняет функцию сохранения и передачи национальных ценностей и традиций из поколения в поколение.

Abstract

The article, written on the topic of shaping national consciousness in students through Kazakh literature, discusses the significance of Kazakh literature, its role in the upbringing of generations, and its place in shaping students' national consciousness. Kazakh literature, as the foundation of national culture, serves the function of preserving and transmitting national values and traditions from generation to generation.

Қазақ әдебиеті ұлттың тарихын, мәдениетін, құндылықтарын бойына сіңірген ерекше сала болып табылады. Қазақ халқының көркем шығармалары ұрпақ тәрбиесіне бағытталған, олардың дүниетанымын қалыптастырып, ұлттық сананы оятуға ықпал етеді. Әдебиет — тек қана көркемдік тұрғыдан құнды шығармалар емес, ол сонымен қатар ұлттың рухани мұрасы, қоғамды тәрбие құралдарымен таныстыратын, мәдениеттің кілті ретінде қызмет атқаратын құндылықтардың жиынтығы болып табылады.

Осы мақсатта мақалада қазақ әдебиетінің оқушылардың ұлттық санасын қалыптастырудағы рөлі қарастырылады. Әдеби шығармалар ұлттық құндылықтарды, тіл байлығын, тарихи сананы, елдік сезімді тәрбиелеу барысында басты құрал болып табылады. Оқушылар қазақ әдебиетінің шығармаларын оқи отырып, ұлттық құндылықтарды, дәстүрлерді, ұлт тарихы мен мәдениетін терең меңгереді. Олардың рухани өсуі мен мәдениетаралық түсінігі кеңейеді.

1. Қазақ әдебиетінің ұлттық сананы қалыптастырудағы маңызы

Қазақ әдебиеті ұрпаққа ұлттық құндылықтарды, адамгершілік қағидаттарды, тарихты, тұрмыс-тіршілікті таныстырады. Қазақ әдебиетінде өз халқының ерлік дәстүрлері, ұлттық тілі, ұлттық дәстүрлері мен әдет-ғұрыптары туралы бай ақпарат бар. Бұл шығармалар арқылы оқушылар өздерінің этникалық тегін, мәдени мұрасын сезініп, ұлттық рухтың дамуына септігін тигізеді. Әдебиет — ұлттық сананы қалыптастырудың негізі бола отырып, қазақ халқының тағдырын, тарихын ұрпақтар арасында сақтап келеді.

Мысалы, Абай Құнанбайұлының шығармалары арқылы қазақ халқының философиялық ойлары, моральдық құндылықтары мен дүниетанымы паш етілген. Абайдың поэзиясы ұлттық сананы оятып, қазақ халқының рухани әрі адамгершілік дүниесін кеңейтуге ықпал етеді. Оның шығармаларында патриотизм, отансүйгіштік, адамгершілік, әділеттілік сияқты ұлттық құндылықтар көрініс табады.

2. Қазақ әдебиетінің тәрбиелік мәні

Қазақ әдебиетінің тәрбиелік мәні өте жоғары. Әдеби шығармалар адамның ішкі дүниесін дамытуға, ұлттық сана-сезімін көтеруге бағытталған. Ол ұрпақтар арасындағы байланысты сақтап, ұлттың мәдени мұрасын жеткізу құралы болып табылады. Қазақ әдебиеті оқушылардың рухани дүниетанымын, мәдени және эстетикалық көзқарастарын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Оқушылар көркем шығармаларды оқи отырып, өз халқының тарихы мен мәдениетіне құрмет көрсетуді, ұлттық құндылықтарды сақтауды, отанға деген сүйіспеншілікті үйренеді.

Қазақ әдебиетінің шығармалары балаларды адамгершілікке тәрбиелеп, олардың ой-өрісін кеңейтеді. Мысалы, Ыбырай Алтынсариннің шығармаларында қазақ балаларына арналған ұлттық тәрбие беру, адамдар арасындағы сыйластықты, еңбексүйгіштікті, білімге деген құштарлықты көрсету мақсаты көзделген. Бұл шығармалар жастарды жақсылыққа, ізгілікке тәрбиелей отырып, оларды қазақ халқының ұлы мұраларына құрметпен қарауға баулиды.

3. Қазақ әдебиетінде ұлттық сананы қалыптастырудың әдіс-тәсілдері

Қазіргі білім беру жүйесінде қазақ әдебиетінің ұлттық сананы қалыптастырудағы әдіс-тәсілдерін ұтымды пайдалану маңызды. Мұғалімдер оқушыларды қазақ әдебиетінің классикалық және қазіргі шығармалары арқылы тәрбиелеудің тиімді жолдарын іздейді. Әдебиет сабақтарында көркем сөздің, өлеңнің, дастанның тәрбиелік мәні жайлы терең талдау жасау, қазақтың ұлы ақындары мен жазушыларының шығармалары арқылы ұлттық тәрбие беру, ұлттың мәдениетіне деген сүйіспеншілікті қалыптастыру — өте маңызды міндет.

3.1. Ұлттық құндылықтарды әдеби шығармалар арқылы таныту

Қазақ әдебиеті арқылы ұлттық құндылықтарды таныту өте маңызды. Әдебиет сабағында қазақ халқының тарихы, дәстүрі мен мәдениетіне қатысты шығармаларды оқу арқылы оқушылар өздерін ұлттың мүшесі ретінде сезініп, қазақ халқының бай мәдениетін тереңірек ұғынуға мүмкіндік алады. Оқушыларға ұлттық әдебиеттің үздік шығармаларын оқыту олардың ұлттық сезімін оятады, ұлттық сана-сезімін қалыптастырады.

3.2. Қазақ әдебиетінің үлгілерін мектепте қолдану

Қазақ әдебиетінің үздік үлгілерін мектеп бағдарламасына енгізу оқушылардың ұлттық сана-сезімін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Ұлы ақындардың, жазушылардың шығармаларын оқыту, олардың өмірі мен шығармашылығы туралы әңгімелеу, оқушыларды ұлттық құндылықтарды құрметтеуге, ұлттық тарихты сақтауға және өз елінің мәдени мұрасын құрметтеуге үйретеді.

4. Қазақ әдебиетінің қазіргі кезеңдегі рөлі

Қазіргі қазақ әдебиетінде ұлттық сананы қалыптастыру мәселесі ерекше өзекті болып отыр. Заманауи жазушылар мен ақындар қазақ халқының мәдениеті мен дәстүрлерін сақтап қана қоймай, оларды жаңа заманның талаптарына сай бейімдеп, оқырманға ұсынып отыр. Қазіргі кезеңде қазақ әдебиетінде ұлттық сананы қалыптастыру бағытында көптеген шығармалар жазылып, ұлттың болмысын, ұлттық рухты көтеру мақсатында әдебиет саласы жаңашылдыққа бет бұрды.

5.Қазақ әдебиеті және оның оқушылардың ұлттық санасын қалыптастырудағы рөлі

Қазақ әдебиетінің тәрбиелік мәні ғасырлар бойы қалыптасып, ұрпақтан ұрпаққа жалғасып келе жатқан құндылықтарды өз бойына сіңірген. Әдеби шығармаларда адамның ішкі рухани әлемі, адамгершілік қасиеттері, ұлттық құндылықтар, тарихтың тағылымдары, дәстүр мен мәдениет кеңінен көрініс табады. Қазақ әдебиетінің қазіргі таңда мектеп бағдарламасында оқушыларға берілуі олардың тұлғалық дамуына, ұлттық сана-сезімін қалыптастыруға, өз халқының тарихын, мәдениетін тереңірек түсінуге мүмкіндік береді.

Қорытынды

Қазақ әдебиеті оқушылардың ұлттық санасын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Ол балалар мен жастарды ұлттық құндылықтарды, дәстүрлерді, тарихты, тіл мен мәдениетті құрметтеуге үйретеді. Қазақ әдебиетінің көркем шығармалары оқушыларды тұлғалық, моральдық және эстетикалық тұрғыдан дамытып, ұлттың рухани мұрасына құрметпен қарауға тәрбиелейді. Мектептерде қазақ әдебиетін оқыту арқылы ұлтжандылықты, патриотизмді, ұлттық сананы қалыптастырудың маңызы өте зор.

Әдебиеттер

1. Абдуллин К. Қазақ әдебиетінің тарихы. Алматы: Қазақ университеті, 2011.
2. Қабдолов З. Сөз өнері. Алматы: Жазушы, 2013.
3. Ысқақова Н. Қазақ әдебиетінің ұлттық құндылықтары. Алматы: Білім, 2007.

ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІНДЕГІ КӨРКЕМ СӨЗДІЛІК ЖӘНЕ ОНЫҢ ОҚУШЫЛАРҒА ЫҚПАЛЫ

Балымбетова Жанат Сагатовна
Шымкент қаласы, N58 жалпы білім беретін орта мектебінің
қазақ тілі мен әдебиет пәні мұғалімі

Аннотация:

В статье анализируется художественная выразительность в казахской литературе и её влияние на учащихся. В современном мире художественная литература рассматривается не только как инструмент для обучения языку, но и как важный фактор, влияющий на духовное и культурное развитие человека. Литература предоставляет глубокие знания о человеческой истории, судьбе, внутреннем мире и жизненном смысле.

Abstract:

The article analyzes the artistic expressiveness in Kazakh literature and its impact on students. In the modern era, literature is seen not only as a tool for language learning but also as an important factor influencing a person's spiritual and cultural development. Literature provides deep knowledge about human history, fate, inner world, and the meaning of life.

Қазақ әдебиеті — өз тарихы мен мәдениетінде терең із қалдырған бай мұра. Оның көркем сөзділігі, тілдік құралдары, сөйлеу мәнері мен құрылымы ұлттық бірегейліктің сақталуына және дамуына әсер ететін факторлардың бірі болып табылады. Бұл әдебиет өзінің ерекше сөздік қоры мен құрылысы арқылы ұрпақтар арасындағы байланысты сақтап қана қоймай, адамзаттың рухани әлемін кеңейтуде маңызды рөл атқарады. Қазақ әдебиетіндегі көркем сөзділіктің оқушыларға ықпалы, әсіресе олардың тілдік, танымдық, эмоционалды дамуы үшін маңызды болып табылады.

Қазіргі мектеп бағдарламасында қазақ әдебиеті пәні ерекше орын алады. Оқушылардың тілдік қабілеттерін дамыту, олардың эстетикалық дүниетанымын кеңейту, ұлттық құндылықтарды түсіну және оларды өмірде қолдану тұрғысынан қазақ әдебиеті сабақтары маңызды рөл атқарады. Көркем сөзділік, әдебиеттің негізі болып табылатын әрбір сөздің терең мағынасы мен әсемдігі оқушылардың сөздік қорын байытып, сөздің маңызын түсінуге мүмкіндік береді.

1. Қазақ әдебиетіндегі көркем сөзділіктің мәні

Қазақ әдебиетінде сөздің қуаты мен маңызы ерекше. Әрбір шығармада қолданылған сөздер тек ақпарат беру құралы ғана емес, сонымен қатар белгілі бір эмоцияны, идеяны, философиялық ойды, эстетикалық құндылықтарды жеткізу құралы ретінде қызмет етеді. Көркем сөзділік дегеніміз — сөздің мазмұны мен құрылымын үйлестіре отырып, оқырманға терең мағына мен әсер қалдыру үшін қолданылатын тілдік тәсілдер жиынтығы.

Қазақ әдебиетіндегі көркем сөзділік түрлі стильдер мен жанрларда көрініс табады. Поэзияда сөздің музыкалық үйлесімі мен бейнелі қолданысы ерекше маңызды. Әдеби шығармаларда қолданылатын метафоралар, эпитеттер, теңеулер, аллегориялар және басқа да көркем тілдік тәсілдер шығарманың терең мағынасын ашып, оқырманды оның ішкі мәніне үңілуге шақырады.

2. Көркем сөзділіктің оқушыларға ықпалы

Қазақ әдебиетіндегі көркем сөзділіктің оқушыларға ықпалы екі негізгі бағытта көрінеді: тілдік дамуы мен эмоциялық, рухани даму. Көркем сөз арқылы оқушылардың дүниетанымы кеңейіп, ойлау қабілеті дамиды, рухани және моральдық тұрғыдан жетіледі.

2.1. Тілдік дағдылардың дамуы

Қазақ әдебиетінің көркем сөзділігі оқушылардың тіл байлығын арттырады. Оқушылар әртүрлі әдеби шығармаларды оқу арқылы жаңа сөздер мен тіркестермен танысып, олардың мағыналарын тереңірек түсінеді. Сонымен қатар, көркем сөзділік сөздің көп мағыналығын, синонимдерін, антонимдерін қолдану арқылы оқушылардың тілін байытады.

Тілдік дағдыларды дамыту үшін әдеби шығармалардағы кейіпкерлердің диалогтары, олардың психологиялық портреттері, сөйлемдердегі әр түрлі стилистикалық тәсілдер маңызды. Оқушылар қазақ тілінің грамматикалық ережелерін жақсы меңгеріп, сөйлеу барысында шығармашылық қабілеттерін шыңдайды.

2.2. Эмоциялық және рухани даму

Қазақ әдебиетінің көркем сөздері оқушылардың эмоциялық әлемін байытып, олардың ішкі дүниесіне терең әсер етеді. Әдеби шығармаларда кездесетін адамдардың тағдыры, олардың сезімдері мен ойлары оқушыларға өмір туралы жаңа көзқарас береді, сондай-ақ оларды моральдық тұрғыдан тәрбиелейді.

Әдеби шығармаларды оқу арқылы оқушылар әр түрлі адамдардың, қоғамның, табиғаттың тұрмысын және өзара қарым-қатынасын түсінеді. Қазақ әдебиетінде кездесетін үлкен мәнге ие ойлар мен құндылықтар оқушылардың ішкі дүниесін байытады, оларды жоғары адамгершілікке, қиялға ұштау қабілетін дамытады. Әсіресе, Абай Құнанбайұлының, Ыбырай Алтынсариннің шығармалары оқушылардың жан дүниесін түрлендіруге ықпал етеді.

3. Қазіргі қазақ әдебиетіндегі көркем сөзділік

Қазіргі қазақ әдебиетінде көркем сөзділіктің қолданылу деңгейі өте жоғары. Заманауи қазақ жазушылары мен ақындары өзінің шығармаларында ұлттық құндылықтарды жаңаша

көзқараспен ұсыну үшін тілдің барлық мүмкіндіктерін қолданады. Бұл үрдіс оқушылардың әдебиетке деген қызығушылығын арттырып, тілге деген құрметті нығайтады.

Қазіргі қазақ әдебиетіндегі көркем сөзділіктің тағы бір маңызды аспектісі — қазақ тілінің жаңа стильдер мен жанрларға бейімделуі. Бүгінгі таңда қазақ әдебиетінде қолданылатын көркем тілдің жаңашылдығы мен ерекше тәсілдері оқушылардың әдебиетке деген көзқарасын өзгертеді, оларды шығармашылық тұрғыда дамытады.

4. Көркем сөзділіктің оқыту әдістері

Қазақ әдебиетін оқытуда көркем сөзділіктің маңызы мен рөлі ерекше. Оқушыларға әдеби шығармалар арқылы тілдің көркемдігі мен қуатын түсіндіру үшін мұғалімдер арнайы әдістер мен тәсілдерді қолданады. Бұл әдістер оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған.

4.1. Шығармашылық тапсырмалар

Шығармашылық тапсырмалар оқушыларды өз ойларын еркін жеткізуге үйретеді. Әр түрлі тақырыптарда шығарма жазу, эссе жазу, пікірталастар ұйымдастыру арқылы оқушылардың сөздік қоры мен ойлау қабілеттері дамиды.

4.2. Әдеби талдау

Әдеби шығармаларды талдау кезінде мұғалімдер оқушыларға мәтіннің құрылымын, стильдік ерекшеліктерін, символика мен метафораларды түсінуге көмектеседі. Бұл әдіс оқушылардың сөздік қорын байытып, олардың тілдік дағдыларын жетілдіреді.

4.3. Драма мен рөлдік ойындар

Рөлдік ойындар мен драма арқылы оқушылар әдеби шығармаларда кездесетін кейіпкерлердің сөздерін, әрекеттерін және эмоционалдық жағдайларын бейнелей алады. Бұл әдіс оқушылардың көркем сөзді дұрыс қолдану дағдыларын қалыптастырады.

Қорытынды

Қазақ әдебиетіндегі көркем сөзділік оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға, олардың дүниетанымын кеңейтуге және рухани байлығын арттыруға ықпал етеді. Әдеби шығармаларды оқу арқылы оқушылар адамның ішкі дүниесін түсінуге, әр түрлі әлеуметтік мәселелерді шешуде шешім қабылдауға қажетті құндылықтарды үйренеді.

Қазақ әдебиетінің көркем сөзділігі оқушыларға ұлттық құндылықтарды ұғындырып қана қоймай, олардың эстетикалық көзқарастарын да қалыптастырады. Бұл олардың жан дүниесінің тереңдігі мен шығармашылық қабілеттерін арттыруда маңызды рөл атқарады. Шығармалар арқылы берілетін этикалық, эстетикалық және философиялық құндылықтар оқушылардың санасын оятып, қоғамға деген жауапкершілігін арттырады.

Әдебиеттер

1. Әуезов, М. Қазақ әдебиетінің тарихы. Алматы: Ғылым, 1996.
2. Қабдолов З. Сөз өнері. Алматы: Жазушы, 1995.
3. Жұмабай Ж. Қазақ әдебиетіндегі көркем сөз. Алматы: Мектеп, 2010.

АҒЫЛШЫН ТІЛІ ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ СӨЗДІК ҚОРЫН КЕҢЕЙТУ ЖОЛДАРЫ

Назарбекова Жулдызай Амзехановна
Түркістан облысы, Мақтаарал ауданы "О.Бапышев атындағы N8 жалпы білім беретін мектеп" КММ ағылшын тілі пән мұғалімі

Аннотация:

В статье рассматриваются способы расширения словарного запаса учащихся английского языка. Развитие словарного запаса — это важный аспект, который позволяет учащимся эффективно коммуницировать, правильно понимать тексты и выражать свои мысли. В современной системе

образования изучение языка не ограничивается только грамматикой и конструкциями предложений, но также расширение словарного запаса играет важную роль.

Abstract:

The article discusses ways to expand the vocabulary of English language learners. Expanding vocabulary is an important aspect that enables language learners to communicate effectively, understand texts correctly, and express their thoughts. In the modern education system, language learning is not limited to mastering grammar and sentence structures, but the expansion of the learner's vocabulary plays a significant role.

Ағылшын тілін үйрену үдерісі әрқашан бірқатар тілдік дағдыларды дамытуға негізделген, оның ішінде ең маңыздысы — сөздік қорды кеңейту. Тіл үйренушінің сөздік қоры неғұрлым кең болса, ол тілді түсіну мен оны қолдануда неғұрлым еркін болады. Сөздік қорды кеңейту — бұл тек сөздерді жаттау емес, тілдің құрылымын дұрыс қолдана білу және оны түрлі жағдайларда, яғни, әңгімелесу, жазу, тыңдау және оқу кезінде тиімді пайдалану қабілетін дамыту.

Ағылшын тілі сабақтарында сөздік қорды дамыту түрлі әдістер мен тәсілдерді қолдануды талап етеді. Тілдік құралдарды дұрыс меңгеру, сол сияқты жаңа сөздер мен сөз тіркестерін тиімді түрде жаттау мен қолдану оқу процесін қызықты әрі пайдалы етеді. Бұл мақалада оқушылардың сөздік қорын кеңейту мақсатында қолданылатын инновациялық әдістер, ойын элементтерін енгізу, интерактивті құралдарды пайдалану тәсілдері мен тиімді жаттығулар ұсынылады.

1. Сөздік қорды кеңейтудің маңызы

Сөздік қорды кеңейту тіл үйренушілердің тілді меңгерудегі негізгі мақсаттарының бірі болып табылады. Ағылшын тіліндегі сөздер мен сөз тіркестерін игеру оқушылардың әртүрлі жағдайларда өзін түсінікті әрі нақты көрсете білуіне мүмкіндік береді. Оқушының сөздік қоры қаншалықты кең болса, оның сөйлеу қабілеті де соғұрлым бай болады.

Сөздік қордың кеңеюі бірнеше аспектілерді қамтиды:

- Тілдік дағдыларды жетілдіру: жаңа сөздер мен сөз тіркестерін үйрену оқушының тілдік дағдыларын дамытады, әсіресе сөйлеу, жазу, оқу және тыңдау дағдыларын.
- Коммуникативтік қабілетті жақсарту: сөздік қорды меңгеру оқушының қарым-қатынас жасау қабілетін жетілдіреді, бұл оған тек грамматикалық тұрғыдан емес, әлеуметтік тұрғыдан да тиімді қарым-қатынас орнатуға мүмкіндік береді.
- Мәдениетаралық түсінік: жаңа сөздер мен сөз тіркестерін үйрену арқылы оқушылар басқа мәдениеттер мен қоғамдар туралы түсінік қалыптастырады.

2. Сөздік қорды кеңейтуде қолданылатын әдістер

2.1 Қайталау әдісі

Сөздік қорды дамытудағы негізгі әдістердің бірі — қайталау әдісі. Оқушы жаңа сөздерді бірнеше рет қайталау арқылы оларды жақсы меңгереді. Қайталау әдісін түрлі формаларда қолдануға болады:

- Жазбаша жаттығулар: жаңа сөздер мен сөз тіркестерін жаттап, оларды сөйлемдерде қолдану.
- Сөйлесу жаттығулары: оқушылардың жаңа сөздерді сөйлеу барысында қолдануға арналған диалогтар мен пікірталастар.
- Өзіндік жаттығулар: сөздерді күнделікті өмірде қолдануға тырысу, мысалы, жаңа сөздерді бір апта бойы қолдану арқылы оларды бекіту.

2.2 Ойын әдістері

Ойын әдістері — оқушылардың сөздік қорын кеңейтудің өте тиімді тәсілі. Бұл әдіс оқушылардың қызығушылығын арттырып, тіл үйренуді көңілді әрі жеңіл етеді. Ойындар арқылы сөздерді үйрену процесі табиғи және тиімді болады. Мысалы:

- Сөздер мен сөз тіркестерінің карталары: сөздерді картаға жазып, оларды сәйкестендіру, дұрыс аударма табу немесе сөздермен сөйлемдер құрастыру.
- Рөлдік ойындар: оқушыларға түрлі рөлдерді орындау арқылы жаңа сөздермен сөйлеуге мүмкіндік беру.

- Викториналар мен кроссвордтар: оқушылардың жаңа сөздерді жаттауына көмектесетін түрлі викторина ойындарын ұйымдастыру.

2.3 Визуалды құралдар мен мультимедиа

Визуалды құралдар мен мультимедиялық материалдарды қолдану сөздік қорды кеңейтудің тиімді әдісі болып табылады. Суреттер, видеоматериалдар мен инфографика оқушылардың сөздерді есте сақтауын жеңілдетеді және оларды нақты контексте қолдануға көмектеседі. Мультимедиялық құралдар сөздер мен сөз тіркестерін үйрену кезінде оқушылардың көру және есту қабілеттерін біріктіреді, бұл материалдың жақсы есте сақталуына әсер етеді.

2.4 Қосымша оқулықтар мен ресурстар

Қосымша оқу материалдары мен ресурстарды қолдану да оқушылардың сөздік қорын дамытуда маңызды рөл атқарады. Оқулықтар мен оқу құралдары сөздерді жаттауға көмектеседі, сонымен қатар оларды қолдану арқылы оқушылардың тілді меңгеру деңгейі артады. Мысалы:

- Онлайн платформалар мен мобильді қосымшалар: Duolingo, Memrise, Babbel және басқа да тіл үйрену бағдарламалары.
- Әңгімелер мен мақалалар: оқушыларға қызықты және мазмұнды мәтіндер беру арқылы жаңа сөздер мен сөз тіркестерін үйрету.

3. Оқушылардың сөздік қорын кеңейту үшін тиімді әдістер мен тәсілдер

3.1 Әңгіме жүргізу

Оқушылардың сөздік қорын кеңейтудің ең тиімді әдістерінің бірі — әңгіме жүргізу. Бұл әдіс оқушылардың пікірін білуге, оларды ойлауға және жаңа сөздермен сөйлеуге ынталандырады. Әңгіме жүргізу арқылы оқушылар өз ойларын жеткізе отырып, жаңа сөздер мен сөз тіркестерін қолдануға машықтанады.

3.2 Топтық жұмыстар

Топтық жұмыстар оқушылардың бір-бірімен жұмыс істеп, жаңа сөздермен сөйлеу дағдыларын дамытуына мүмкіндік береді. Топтық тапсырмалар мен диалогтар арқылы сөздік қорды қолдану және оны кеңейту оңай әрі тиімді болады.

3.3 Жеке жұмыс

Жеке жұмыс кезінде оқушы өз-өзімен жұмыс істей отырып, жаңа сөздер мен тіркестерді жаттауға және оларды дұрыс қолдануға дағдыланады. Жеке жұмыс кезінде оқушылар жаңа сөздер мен сөз тіркестерін жазбаша түрде қолдануға және оларды сөйлемдерде дұрыс қолданып, бекітуге тырысады.

Қорытынды

Ағылшын тілін үйренуде сөздік қордың маңызы зор. Оқушылардың сөздік қорын кеңейту тіл үйренушілердің қарым-қатынас жасау, мәтіндерді дұрыс түсіну және өз ойын еркін жеткізу қабілеттерін дамытады. Сөздік қорды кеңейту үшін тиімді әдістер мен тәсілдер көп, олардың ішінде қайталау, ойын әдістері, мультимедиялық құралдар, қосымша оқулықтар мен ресурстарды қолдану ерекше маңызды рөл атқарады. Осы әдістерді тиімді пайдалану арқылы оқушылардың сөздік қорын кеңейту және ағылшын тілін үйренудің сапасын арттыруға болады.

Әдебиеттер

1. Азарова Н. В. Методика преподавания английского языка. М.: Высшая школа, 2016.
2. Березовская Е. В. Теория и практика обучения иностранным языкам. СПб.: Санкт-Петербургский государственный университет, 2017.
3. Мельникова Н. В. Инновационные технологии в обучении иностранным языкам. М.: Академия, 2018.

ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕ СӨЙЛЕСУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУДАҒЫ ОЙЫН ӘДІСІНІҢ ТИІМДІЛІГІ

Рысбаева Қарлыгаш Мамырбековна
Шымкент қаласы, N58 жалпы білім беретін орта мектебінің
қазақ тілі мен әдебиет пәні мұғалімі

Аннотация

В статье рассматривается эффективность игрового метода в развитии навыков общения на казахском языке. Игровой метод способствует развитию языковых и коммуникативных способностей учащихся, а также повышает их мотивацию к занятиям, пробуждая интерес к урокам. Использование игровых элементов в обучении казахскому языку позволяет расширять словарный запас учащихся, формировать навыки правильной речи и развивать умение свободно общаться на разговорном языке.

Abstract

The article discusses the effectiveness of the game method in developing communication skills in the Kazakh language. The game method helps develop students' linguistic and communicative abilities while increasing their motivation for lessons by sparking their interest. The use of game elements in teaching Kazakh provides opportunities to expand students' vocabulary, develop correct speaking skills, and practice fluent spoken language.

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға ерекше назар аударылуда. Бұл тұрғыда қазақ тілінде сөйлесу дағдыларын қалыптастыру маңызды орын алады. Себебі, сөйлеу тілінің дамуы адамның жалпы коммуникативтік қабілетінің негізі болып табылады. Оқушылардың сөйлеу дағдыларын жетілдіруде дәстүрлі әдіс-тәсілдермен қатар, заманауи әдістер де кеңінен қолданылуда. Ойын әдісі – осындай әдістердің бірі, өйткені ол оқушыларды қызықтыра отырып, шығармашылық ойлау мен сөйлеу дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

Ойын әдісі оқушыларға тіл үйренуде тек білім алумен ғана шектелмей, оларды шығармашылық және әлеуметтік тұрғыдан да дамытуға ықпал етеді. Ойын барысында балалардың қызығушылығы артады, жаңа сөздер мен тіркестерді меңгеру оңайлайды, ал сөйлеу дағдылары өзара қарым-қатынас жасау арқылы бекітіледі. Бұл мақалада қазақ тілін оқытудағы ойын әдісінің тиімділігі қарастырылады.

1. Ойын әдісінің теориялық негіздері

Ойын әдісінің білім беру жүйесіндегі орны мен маңызына қатысты көптеген зерттеулер жүргізілген. Ойын – бұл белгілі бір ережелер мен шарттар негізінде жүзеге асатын іс-әрекет, мұнда адамдар өзара әрекеттеседі, нәтижеге жету үшін түрлі міндеттерді орындайды. Ойын әдісінің басты ерекшелігі оның оқушыларды оқыту барысында есте сақтауды жеңілдетуі және оқу процесін қызықты етуі болып табылады.

Ойын әдісінің тиімділігі педагогикалық әдебиеттерде бірнеше тұрғыдан сипатталады. Біріншіден, ойын оқушылардың эмоционалды жағдайын жақсартады. Олар ойын арқылы көңілді және шығармашылық тұрғыдан дамиды. Екіншіден, ойын барысында оқушылар өзара іс-әрекет жасайды, бұл олардың әлеуметтік дағдыларын дамытады. Үшіншіден, ойын арқылы олар сабақтың теориялық материалдарын практикалық тұрғыда қолдана алады.

2. Қазақ тілінде сөйлесу дағдыларын дамытудағы ойын әдісінің рөлі

Қазақ тілін оқытуда сөйлесу дағдыларын қалыптастырудағы ойын әдісінің маңызы зор. Әр түрлі ойын түрлерін қолдана отырып, мұғалім оқушыларды тек теориялық біліммен ғана қамтамасыз етпей, олардың сөздік қорын кеңейтуге, грамматикалық құрылымдарды меңгеруге және ауызекі сөйлеу дағдыларын жетілдіруге мүмкіндік береді.

2.1. Сөздік қорды кеңейту

Ойын әдісі арқылы оқушылардың сөздік қоры әртүрлі жағдайларда қолданылатын сөздер мен тіркестермен толықтырылады. Мысалы, рөлдік ойындарда оқушылар түрлі тақырыптарға сөйлеуге мәжбүр болады, осылайша олар жаңа сөздер мен фразаларды үйренеді.

2.2. Грамматикалық құрылымдарды меңгерту

Грамматикалық тапсырмалар мен ойындар арқылы оқушылар сөйлеу кезінде грамматикалық ережелерді дұрыс қолдануды үйренеді. Мысалы, сөздерді септеу немесе тәуелдеу, етістіктің әртүрлі шақтарын қолдану ойын барысында оңай меңгеріледі.

2.3. Ауызекі сөйлеу дағдыларын дамыту

Ойын барысында оқушылар өз пікірлерін ашық және еркін түрде білдіре алады. Рөлдік ойындар, пікірталастар мен сұхбаттар оқушыларды өз ойларын нақты жеткізуге және тілдік ортада еркін сөйлеуге ынталандырады.

3. Ойын әдісінің түрлері және оларды қазақ тілін оқытуда қолдану

Қазақ тілін оқытуда ойын әдісін қолданудың түрлі түрлері бар. Олардың әрқайсысы оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамытуға бағытталған.

3.1. Рөлдік ойындар

Рөлдік ойындар оқушыларды әртүрлі әлеуметтік жағдайларға енгізеді және оларды белгілі бір рөлде сөйлесуге мәжбүр етеді. Бұл ойындар балалардың тілін дамытуға және қазақ тілінде еркін сөйлеуге мүмкіндік береді. Мысалы, «Мұғалім мен оқушы» немесе «Дүкенде» сияқты ойындар арқылы оқушылар нақты өмірдегі жағдайларда қалай сөйлесу керектігін үйренеді.

3.2. Сұрақ-жауап ойындары

Бұл ойындар оқушылардың тілдік дағдыларын тексеру және дамыту үшін қолданылады. Мұғалім сұрақ қойып, оқушылар жауап береді, сол арқылы сөйлеу дағдылары қалыптасады. Бұл әдіс тілдік қатынас дағдыларын дамытуда өте тиімді.

3.3. Викторина мен тапсырмалар

Қазақ тілі мен әдебиетіне арналған викторина, кроссвордтар және тапсырмалар балалардың ойлау қабілетін дамытуға, сондай-ақ дұрыс сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Бұл тапсырмалар оқушыларды білімге ынталандырып, қазақ тілінде өз ойларын нақты және түсінікті жеткізуге үйретеді.

3.4. Жанды сөздер (импровизация)

Бұл ойын түрі оқушыларды тілдің табиғатына сай еркін сөйлеуге үйретеді. Оқушылар белгілі бір тақырыпқа немесе ситуацияға байланысты импровизация жасап, өз ойларын қазақ тілінде жеткізуі керек.

4. Ойын әдісінің оқушылардың жеке және әлеуметтік дағдыларын дамытудағы тиімділігі

Ойын әдісі оқушылардың жеке тұлғалық және әлеуметтік дағдыларын дамытуда да маңызды рөл атқарады. Ойын барысында оқушылар тек тіл үйренумен ғана шектелмейді, олар бір-бірімен қарым-қатынас жасап, өзара көмек көрсетуді үйренеді. Сонымен қатар, ойын әдісі оқушылардың белсенділігін арттырып, оларды шығармашылық тұрғыда дамытады.

4.1. Жеке тұлғалық даму

Ойын арқылы оқушылар өз ойларын дұрыс және нақты жеткізуді, шешім қабылдауды, жауапкершілік алуды үйренеді. Бұл дағдылар олардың жеке тұлғалық дамуына ықпал етеді.

4.2. Әлеуметтік дағдылар

Ойын барысында балалар бір-бірімен қарым-қатынас жасап, командада жұмыс істеуді үйренеді. Олардың коммуникативтік дағдылары дамып, топтық жұмысқа дағдыланады.

Қорытынды

Қазақ тілін оқытуда ойын әдісінің тиімділігі оның оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамытудағы маңыздылығында жатыр. Ойын әдісін қолдану арқылы балалардың сөздік қоры кеңейеді, грамматикалық құрылымдарды меңгеру жеңілдейді және ауызекі сөйлеу дағдылары қалыптасады. Сонымен қатар, ойын оқушылардың жеке тұлғалық және әлеуметтік дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Қазақ тілінде сөйлесу дағдыларын дамытуда ойын әдісін жүйелі түрде қолдану білім алушылардың тілдік және коммуникативтік қабілеттерін арттырады. Бұл әдіс олардың қазақ тілінде еркін сөйлеуіне, өз ойларын нақты жеткізуіне және қоғамдағы әлеуметтік рөлдеріне бейімделуіне мүмкіндік береді.

Әдебиеттер
1. Құдайбергенова Г. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. Алматы: Мектеп, 2010.
2. Сыздықова Р. Қазақ тіліндегі сөйлеу мәдениеті. Алматы: Қазақ университеті, 2012.
3. Ақанова Б. Ойын әдістері арқылы тіл дамыту. Астана: Елорда баспасы, 2015.

БАЛАБАҚША МЕҢГЕРУШІСІНІҢ КӨШБАСШЫЛЫҚ ҚАСИЕТТЕРІ: КОМАНДА ҚҰРУ ЖӘНЕ МОТИВАЦИЯ

Жунусова Рахат Ильясовна
Шымкент қаласы, №66 Болашак бөбекжай бақшасының меңгерушісі

Аннотация

В данной статье рассматриваются вопросы лидерских качеств заведующего детским садом, формирования команды и мотивации. Лидерские навыки являются одним из важных аспектов работы заведующего детским садом, так как они позволяют обеспечивать эффективность образовательного процесса и высокий уровень сотрудничества в коллективе.

Abstract

This article discusses the leadership qualities of a kindergarten director, team building, and motivation. Leadership skills are one of the key aspects of the kindergarten director's work, as they enable the effectiveness of the educational process and ensure a high level of collaboration within the team.

Балабақша — балалардың тұлғалық және рухани дамуының алғашқы қадамы. Балабақша меңгерушісінің қызметі тек білім беру ғана емес, педагогикалық ұжымның ынтымақтастығы мен үйлесімді жұмысына да үлкен жауапкершілік жүктейді. Ұжымның тиімді жұмыс істеуі үшін оның басшысы көшбасшылық қасиеттерге ие болуы керек. Бұл қасиеттер, ең алдымен, жоғары деңгейдегі басқарушылық дағдыларын және қызметкерлермен тиімді қарым-қатынас орнату қабілетін қамтиды. Балабақша меңгерушісінің команда құру мен мотивацияны жүзеге асырудағы рөлі зор, өйткені бұл ұжымның жұмыс өнімділігін арттырып, жалпы білім беру ұйымының сапасын жақсартуға ықпал етеді.

1. Көшбасшылықтың теориялық негіздері

Көшбасшылық – бұл адамдарды белгілі бір мақсатқа жету үшін басқару және оларға бағыт-бағдар беру қабілеті. Ұжымды басқару барысында меңгерушінің көшбасшылық стилі, оның мінез-құлқы мен шешім қабылдауы аса маңызды. Көшбасшылықтың бірнеше теориялары бар, олар негізінен директивті (билеуші) және демократиялық (қатысушылық) стильдерге бөлінеді. Директивті стильде жетекші өз шешімдерін ұжымды тыңдатпай, өзі қабылдайды, ал демократиялық стильде көшбасшы қызметкерлердің пікірін ескере отырып, бірлесіп шешім қабылдайды.

Балабақша меңгерушісінің демократиялық көшбасшылық стилін қолдануы, әсіресе балалармен жұмыс істейтін ұжым үшін маңызды. Қызметкерлердің өз пікірін білдіруі, ұсыныстар жасауы мен шешім қабылдауға қатысуы жұмыс сапасын арттырады.

2. Команда құру және оның мәні

Команда құру — тиімді басқарудың маңызды аспектісі. Балабақша меңгерушісі ұжымды жинақтау және ұйымдастыру дағдыларын меңгеруі қажет. Тиімді команда құру үшін, алдымен әрбір қызметкердің мүмкіндіктері мен жеке қасиеттерін ескеру керек. Педагогтардың кәсіби дамуына жағдай жасап, олардың ынтасын арттыру үшін түрлі әдіс-тәсілдер қолданылуы мүмкін. Сонымен қатар, команда мүшелерінің арасындағы өзара сенімділік, бір-бірін құрметтеу және ашық қарым-қатынас құру — жұмыстың сапалы болуына негіз болады.

Команда құрудың басты қағидаттары:

- Әр қызметкердің күшті жақтарын анықтап, оларды ұжымда тиімді пайдалану.
- Бір-біріне қолдау көрсету және жұмыс процесін бірлесіп ұйымдастыру.

- Сенім мен сыйластықты сақтай отырып, бірлікті нығайту.

3. Мотивацияның мәні және түрлері

Мотивация – қызметкерлердің жұмысқа деген ынтасын арттырудың басты құралы. Балабақша меңгерушісі мотивациялық жүйені дұрыс құру арқылы педагогтардың өз ісіне деген ықыласын арттырып, ұжымның жұмыс тиімділігін арттыра алады. Мотивацияның екі түрі бар: ішкі және сыртқы мотивация.

Ішкі мотивация – бұл қызметкерлердің өз қызығушылықтары мен құндылықтарына негізделген жұмысқа ынталану. Ал сыртқы мотивация қызметкерлерге белгілі бір марапаттар, сыйақылар немесе көтермелеулер арқылы олардың еңбекке деген ықыласын арттыруға бағытталған.

Балабақша меңгерушісі сыртқы мотивацияны қолдана отырып, қызметкерлердің еңбегін бағалауды, марапаттауды және олардың кәсіби жетістіктерін атап өтуді ұйымдастыра алады. Сонымен қатар, ішкі мотивацияны дамыту үшін, қызметкерлердің жеке құндылықтары мен ұжымның мақсаты арасында байланыс орнату қажет.

4. Мотивацияның тәсілдері мен әдіс-тәсілдері

Мотивацияны арттыру үшін бірнеше әдіс-тәсілдер қолданылады:

1. Құрмет пен тану — қызметкерлердің жетістіктерін мойындау және оларды құрметтеу.
2. Марапаттау жүйесі — еңбек нәтижесіне байланысты сыйақылар мен бағалаулар беру.
3. Кәсіби даму мүмкіндіктері — қызметкерлерге оқу курстары мен тренингтерге қатысу мүмкіндігін беру.
4. Жұмыс орнындағы қолайлы ахуал — ұжым мүшелерінің арасында жақсы қарым-қатынас орнату, стресс жағдайларын болдырмау.

5. Балабақша меңгерушісінің көшбасшылық қасиеттерін дамыту жолдары

Балабақша меңгерушісі қызметінің тиімділігі оның көшбасшылық қасиеттеріне тікелей байланысты. Көшбасшылық қасиеттерді дамыту — бұл тек басқару дағдыларын меңгеру емес, сонымен бірге педагогикалық ұжымды дұрыс ұйымдастыру, ынталандыру және оларға бағыт-бағдар беру. Балабақша меңгерушісі үшін осы қасиеттерді жетілдіру процесі үздіксіз білім алу мен тәжірибе жинақтау арқылы жүзеге асады. Бұл бөлімде балабақша меңгерушісінің көшбасшылық қасиеттерін дамыту жолдары қарастырылады.

5.1. Көшбасшылық теориялары мен стильдерін меңгеру

Көшбасшылық қасиеттерін дамыту үшін алдымен әртүрлі көшбасшылық теориялары мен стильдерін зерттеп, оларды іс-тәжірибеде қолдану маңызды. Көшбасшының стилі мен оның басқару тәсілі ұжымның жұмыс өнімділігі мен оның атмосферасына әсер етеді.

1.1. Көшбасшылық теориялары

Көшбасшылықтың бірнеше теориялары бар:

- Тұлғалық теориялар: Бұл теория көшбасшының мінез-құлқы мен жеке қасиеттеріне негізделеді. Көшбасшының табиғи қасиеттері (жоғары ұйымдастырушылық қабілеттері, сенімділік, шешім қабылдай алу қабілеті) маңызды рөл атқарады.
- Топтық теориялар: Топ ішінде көшбасшының рөлі, оның топ мүшелерімен қатынасы мен өзара әрекеттесуі ерекше қарастырылады.
- Тапсырмалық және қатысушы теориялар: Көшбасшының стилі топтың жағдайына, тапсырманың күрделілігіне, қызметкерлердің мотивациясына байланысты өзгеруі керек.

1.2. Көшбасшылық стилі

Әрбір балабақша меңгерушісінің көшбасшылық стилі өзіндік ерекшеліктерге ие. Олардың негізгі түрлері:

- Директивті стиль: Бұл стильде жетекші барлығын өзі шешеді және ұжымды өз еркімен басқарады. Бұл тәсіл ұжымдағы тұрақтылықты сақтауға көмектеседі, бірақ қызметкерлердің қатысуын азайтады.
- Демократиялық стиль: Бұл стильде көшбасшы ұжымның пікірін ескеріп, шешім қабылдауға қызметкерлерді қатыстырады. Бұл стиль балабақшадағы жұмыс ахуалын жақсартып, ұжым мүшелерінің ынтымақтастығын нығайтады.

- Қатысушылық стиль: Бұл стильде көшбасшы қызметкерлерге көп мүмкіндік беріп, олардың жеке пікірлерін тыңдайды және ұжымның мақсаттарына жету үшін бірігіп жұмыс істейді.

Қорытынды

Балабақша меңгерушісінің көшбасшылық қасиеттері, команда құру және мотивация мәселелері педагогикалық ұжымның тиімді жұмыс істеуіне және балабақшадағы оқу мен тәрбиелеу сапасына әсер етеді. Көшбасшының дұрыс ұйымдастырылған мотивация жүйесі қызметкерлердің жұмысқа деген ықыласын арттырып, ұжымның ортақ мақсатқа жетуіне ықпал етеді. Сонымен қатар, команда құру мен көшбасшылық қасиеттерін дамыту арқылы балабақша меңгерушісі өз қызметін жоғары деңгейде жүзеге асыра алады. Ұжымдағы бірлік пен ынтымақтастықты сақтау үшін жетекші қызметкерлердің қажеттіліктерін тыңдап, оларды кәсіби дамытуды қамтамасыз етуі қажет.

Әдебиеттер

1. Н. Р. Жұбанова «Педагогикалық менеджмент: теория мен практика» — Алматы: ҚазМембас, 2017.
2. А.Қ. Құрманғали, М.А. Абдуахитова «Ұжымдағы психологиялық ахуал» — Астана: Білім, 2018.
3. М. Ә. Көшімова «Педагогикалық басқару: Ұжымдық психология және мотивация» — Алматы: Рауан, 2019.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАҒЫ ПӘНДЕР АРАСЫНДАҒЫ БАЙЛАНЫС: ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ЖЕТІЛДІРУ

Ибрагим Гульнара Жәнібекқызы
Түркістан облысы, Қазығұрт ауданы
«Шарбұлақ» жалпы білім беретін мектебінің бастауыш сынып мұғалімі

Аннотация

В данной статье рассматриваются вопросы развития познавательных способностей учащихся через установление связи между предметами в начальных классах. Интеграция и связь между различными предметами в процессе обучения способствует повышению эффективности познавательной деятельности, делает учебный процесс более интересным и понятным. Связь между предметами способствует развитию логического мышления, творческих способностей, глубокому освоению знаний и навыков применения знаний, полученных по одному предмету, в других областях.

Abstract

This article focuses on the development of students' cognitive abilities through the establishment of connections between subjects in primary school. The integration and connection between different subjects in the learning process enhance the effectiveness of cognitive activities, making the educational process more engaging and understandable. The connection between subjects promotes the development of logical thinking, creative abilities, deep mastery of knowledge, and the skills to apply knowledge gained in one subject to others.

Білім беру процесі — бұл үнемі өзгеріп, жаңарып отыратын динамикалық жүйе. Бүгінгі таңда білім беру жүйесінде пәндер арасындағы байланысты жүзеге асыру оқушылардың танымдық қабілеттерін дамытуда маңызды рөл атқарады. Бастауыш сынып оқушылары үшін пәндер арасындағы байланыс олардың оқу мотивациясын арттырып, оқу процесін жандандырады, логикалық ойлау және шығармашылық қабілеттерін жетілдіреді.

Пәндер арасындағы байланыс — бұл бір пәнде алынған білімді басқа пәндерде қолдану, сондай-ақ түрлі пәндер арасындағы байланысты орнату арқылы оқушылардың білімін тереңдету, олардың дүниетанымын кеңейту мен өмірлік дағдыларын қалыптастыру. Осылайша, пәндер арасындағы байланыс арқылы оқушылардың пәндерге деген қызығушылығы артып, оларды толыққанды әрі терең біліммен қамтамасыз ету мүмкіндігі туындайды.

1. Пәндер арасындағы байланыс ұғымы

Пәндер арасындағы байланыс — бұл әртүрлі пәндердің білім мазмұнын өзара үйлестіру, әр пәндегі білімді басқа пәндермен байланыстыра отырып оқушыларға жеткізу тәсілі. Пәндер арасындағы байланыс оқушылардың өздігінен білім алу, жаңа білімді меңгеру қабілетін арттырып, олардың шығармашылық, зерттеушілік қабілеттерін дамытуға септігін тигізеді. Мысалы, математика сабағындағы геометриялық фигуралар туралы алған білімді бейнелеу өнері сабағында қолдану, қазақ тілі сабағындағы сөйлем құрылысын табиғаттану сабағында қолдану сияқты байланыстар оқушылардың білімін жүйелеуге және оларды терең меңгеруге көмектеседі.

2. Пәндер арасындағы байланыстың түрлері

Пәндер арасындағы байланыс бірнеше түрге бөлінеді:

- Тікелей байланыс: Бұл пәндер арасындағы бірден-бір нақты байланыс. Мысалы, математика және физика пәндерінде қолданылатын формулалар мен есептеулер, геометрия және бейнелеу өнері сабақтарындағы геометриялық фигураларды салу және зерттеу.
- Тұрмыстық байланыс: Бұл пәндердің өзара байланысымен бірге өмірдегі практикалық қолданылуын да көрсетеді. Мысалы, табиғаттану мен еңбек пәндері арасындағы байланыс арқылы балалардың тіршілік табиғатын зерттеп, практикалық жұмыстарда қолдануы.
- Тақырыптық байланыс: Бір тақырып аясындағы түрлі пәндердің сабақтастығы. Мысалы, қазақ тілі мен әдебиеті пәндеріндегі шығармашылық жұмыстар мен әдеби оқуларды біріктіру арқылы оқушылардың танымдық деңгейін көтеру.
- Кешенді байланыс: Бұл пәндердің бірігіп жұмыс істеуі, мәселен, ғылыми жоба немесе зерттеу жұмысы кезінде түрлі пәндердің білімдерін қолдану. Мұндай байланыс оқушылардың өздерінің жобалық жұмыстарын ұйымдастыруға, мәселені жан-жақты қарастыруға мүмкіндік береді.

3. Пәндер арасындағы байланыс арқылы оқушылардың танымдық қабілеттерін дамыту

Бастауыш сыныпта пәндер арасындағы байланыстың негізгі мақсаты — оқушылардың танымдық қабілеттерін дамыту. Бұл, ең алдымен, олардың логикалық ойлауын жетілдіруге, білімдерін тереңдетуге және шығармашылық тұрғыда ойлауға мүмкіндік береді.

- Ойлау қабілетінің дамуы: Пәндер арасындағы байланыс оқушылардың ойлау қабілетін дамытады. Оқушылар бір пәндегі ақпаратты басқа пәндерге қолдана отырып, логикалық байланыстарды қалыптастырады.
- Шығармашылық ойлау: Оқушылар пәндер арасындағы байланыстар арқылы өздерінің шығармашылық қабілеттерін дамытады. Бұл, әсіресе, әдебиет пен бейнелеу өнері, музыка мен математика пәндерінде айқын көрінеді.
- Танымдық қызығушылық: Пәндер арасындағы байланыс оқушылардың пәндерге деген қызығушылығын арттырады. Мысалы, тарих сабағында оқылған тарихи тұлғаларды әдебиет сабағында зерттеу арқылы оқушылардың танымдық қызығушылығы артады.

4. Пәндер арасындағы байланыс арқылы оқыту әдістері

Пәндер арасындағы байланысты орнату үшін белгілі бір әдіс-тәсілдер қолданылады. Олардың ішінде:

- Интегративті әдіс: Бұл әдіс бір пәннің білімін басқа пәндермен байланыстыра отырып оқытуға мүмкіндік береді. Мысалы, әдебиет сабағында өткен шығармаларды тарих сабағында талқылау.
- Жобалық әдіс: Оқушылар түрлі пәндер бойынша жоба жасағанда олардың бір пәнде алған білімдерін екінші пәндерде қолдануға мүмкіндік беріледі.
- Проблемалық оқыту: Оқушыларға бір мәселені шешу үшін бірнеше пәнді пайдалану қажет болған жағдайда, олар түрлі пәндер арасындағы байланыс арқылы шешім табады.

5. Пәндер арасындағы байланысты жүзеге асырудағы мұғалімнің рөлі

Пәндер арасындағы байланысты тиімді жүзеге асыру үшін мұғалімнің кәсіби деңгейі мен әдістемелік шеберлігі маңызды. Мұғалімдер пәндер арасындағы өзара байланысты дұрыс орнатып, оқушыларға кең көлемде білім беру үшін:

- Кешенді жоспарлар құрады: Мұғалімдер оқу бағдарламасын пәндер арасындағы байланысты ескеріп жоспарлайды.

- Интерактивті әдістерді пайдаланады: Бұл оқушылардың оқу процесіне белсенді қатысуына, қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді.
- Топтық жұмыс ұйымдастырады: Оқушылардың пәндер арасындағы байланысты бір-біріне түсіндіре отырып, топта жұмыс істеу дағдыларын дамытуға көмектеседі.

6. Пәндер арасындағы байланыс және оқушылардың тұлғалық дамуы

Пәндер арасындағы байланыс оқушылардың танымдық дағдыларын ғана емес, олардың тұлғалық дамуын да жетілдіреді. Әр түрлі пәндерді біріктіре отырып, оқушылардың дүниетанымы кеңейіп, өмірге деген көзқарастары мен құндылықтары қалыптасады. Сонымен қатар, бұл тәсіл олардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға, қоғамдық өмірге белсене қатысуға ықпал етеді.

6.1. Әлеуметтік және тұлғалық дағдылардың дамуы

Пәндер арасындағы байланысты жүзеге асыру кезінде оқушылар тек білім алумен шектелмей, өзара ынтымақтастықта жұмыс істей алады. Бұл оларға әлеуметтік дағдыларды дамытуға мүмкіндік береді. Әсіресе топтық жұмыстарда немесе жобалық тапсырмаларда пәндер арасындағы байланыс оқушыларды бірлесіп жұмыс істеуге, пікір алмасуға, өз ойларын ашық білдіруге үйретеді.

6.2. Эмоционалды және рухани дамуы

Пәндер арасындағы байланыс оқушылардың эмоционалды және рухани дамуына да оң әсер етеді. Әдебиет пен тарих пәндері арасындағы байланыс, тарихи тұлғалар мен оқиғаларға қатысты шығармаларды оқу, оқушылардың адамгершілік және патриоттық құндылықтарын дамытуға мүмкіндік береді. Оқушылар шығармашылық жұмыстарда белгілі бір тұлғалар мен оқиғаларды талқылай отырып, өздері үшін маңызды адамгершілік принциптерін қалыптастыра алады.

Қорытынды

Пәндер арасындағы байланыс оқушылардың танымдық қабілеттерін дамытуда ерекше маңызға ие. Бұл әдіс олардың білімін тереңдетіп, шығармашылық қабілеттерін ашуға ықпал етеді. Оқушылар пәндер арасындағы байланысты дұрыс түсініп, оны өмірде қолдана білу арқылы білім алуда жоғары жетістіктерге қол жеткізе алады.

Әдебиеттер

1. Қоянбаев Ж. Қ. Педагогика. Алматы: Рауан, 2017.
2. Аймауытов Ж. Психология. Алматы: Қазақ университеті, 2005.
3. Аманжолова М. Ә. Бастауыш мектепте пәндер аралық байланысты жүзеге асыру. Алматы: Ғылым, 2015.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ОҚУШЫЛАРДЫ ЖАН-ЖАҚТЫ ДАМЫТУ ҮШІН МҰҒАЛІМНІҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІ

Тагаева Акмарал Жаппаркызы
Түркістан облысы, Қазығұрт ауданы «Шарбұлақ» жалпы білім беретін мектебі бастауыш сынып мұғалімі

Аннотация

В данной статье рассматривается значение творческих способностей учителя для всестороннего развития учащихся начальных классов. Творческие способности учителя влияют на повышение интереса учащихся к учебному процессу, а также на их познавательное и личностное развитие. Использование творческих методов и подходов способствует развитию мышления, речевого богатства, социальных навыков и эмоционального интеллекта учащихся.

Abstract

This article discusses the importance of a teacher's creative abilities in the comprehensive development

of primary school students. A teacher's creative abilities influence students' interest in the learning process and contribute to their cognitive and personal development. The use of creative methods and approaches fosters the development of thinking skills, language proficiency, social skills, and emotional intelligence in students.

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға ерекше назар аударылып отыр. Бұл білім беру үрдісінде мұғалімнің шығармашылық қабілеттері үлкен рөл атқарады. Бастауыш сыныпта шығармашылық қабілеттерді дамыту оқушылардың тек академиялық білімін арттырумен ғана шектелмей, олардың жеке тұлғалық, әлеуметтік, эмоционалды және интеллектуалды дамуын да қамтиды. Сондықтан, мұғалімнің шығармашылық қабілеттері оқу процесінде ерекше орын алады. Мұғалімнің шығармашылық әдістері мен тәсілдері оқушылардың оқу процесіне деген қызығушылығын арттырып, білім алу мотивациясын күшейтеді, олардың ойлау қабілеттерін дамытып, әртүрлі мәселелерді шешуде шығармашылық тұрғыдан ойлау дағдыларын қалыптастырады.

1. Мұғалімнің шығармашылық қабілеттерінің маңызы

1.1. Мұғалімнің шығармашылық қабілеттері - білім беру процесінің негізі

Мұғалімнің шығармашылық қабілеттері оның білім беру саласындағы тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді. Шығармашылық әдістерді қолдану мұғалімнің оқушылармен жұмыс жасаудағы қабілетін жақсартады, олардың түрлі тапсырмаларға деген қызығушылығын арттырады. Шығармашылық мұғалім сабақта оқушыларды жаңа тәсілдермен ойлауға, еркін пікір айтуға және топпен жұмыс істей отырып, ынтымақтастықты дамытуға үйретеді. Мұғалімнің шығармашылық қабілеттері, әсіресе бастауыш сынып оқушыларымен жұмыс істегенде өте маңызды, себебі бұл жастағы оқушылардың ойлау қабілеті қалыптасып, олар өздерін жаңа идеяларды іске асыруға, өз ойын еркін жеткізуге, шығармашылық тұрғыдан шешім қабылдауға үйренеді.

1.2. Шығармашылық қабілеттердің оқушыларға әсері

Мұғалімнің шығармашылық қабілеттері оқушылардың жеке дамуында үлкен рөл атқарады. Оқушылардың өз ойын ашық айту, идеяларын ұсыну және қиын мәселелерді шешу дағдылары осы қабілеттердің арқасында дамиды. Бастауыш сынып оқушыларына шығармашылық тәсілдерді пайдалану олардың логикалық ойлауын, қиялын және сыни ойлау дағдыларын арттырады. Бұл дағдылар балаларға тек мектепте ғана емес, өмірде де қажет болады.

2. Мұғалімнің шығармашылық қабілеттерін дамыту жолдары

2.1. Оқу процесіне шығармашылық әдістерді енгізу

Мұғалімдердің шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін оқу процесінде шығармашылық әдістер мен тәсілдерді қолдану өте маңызды. Бұл әдістер оқушылардың қызығушылығын арттырып, сабақтарды интерактивті және қызықты етеді. Шығармашылық әдістердің бірі - жобалық әдіс, яғни оқушыларға түрлі жобаларды іске асыру арқылы оларды шығармашылық тұрғыдан ойлауға үйрету. Сонымен қатар, дебаттар, рөлдік ойындар, шығармашылық жазу және басқа да әдістер оқушылардың өз ойын еркін жеткізуіне, шығармашылық қабілеттерін ашуына мүмкіндік береді.

2.2. Мұғалімнің кәсіби біліктілігін арттыру

Мұғалімнің шығармашылық қабілеттері оның кәсіби деңгейіне тікелей байланысты. Сондықтан мұғалімдер өздерінің педагогикалық білімін үнемі жетілдіріп отыруы тиіс. Оған жаңа әдістер мен технологияларды игеру, тәжірибе алмасу, педагогикалық оқуларға қатысу және әртүрлі кәсіби курстарға жазылу жатады. Мұғалімдердің шығармашылық қабілеттерін дамытуда шығармашылық пен зерттеу жұмыстары да маңызды рөл атқарады.

2.3. Құқықтық және психологиялық даярлық

Мұғалімдер өз іс-әрекеттерінде педагогикалық психология мен құқықтық нормаларды ескеріп, әрбір оқушының жеке ерекшеліктерін есепке алуы қажет. Оқушылардың психологиялық жағдайларын түсіну, оларға қолдау көрсету және шығармашылыққа ынталандыру үшін мұғалімнің психологиялық даярлығы маңызды болып табылады. Сондай-ақ,

мектептегі құқықтық ортаны дұрыс ұйымдастыру оқушылардың жеке тұлға ретінде қалыптасуына оң әсер етеді.

3. Мұғалімнің шығармашылық қабілеттерін бағалау

Мұғалімнің шығармашылық қабілеттерін бағалау оның оқушылармен жұмысының тиімділігін анықтауға мүмкіндік береді. Мұғалімнің шығармашылық қабілеттерін бағалауда тек оның жұмыс нәтижелері ғана емес, сонымен қатар оқушылардың сабаққа қатысу деңгейі, олардың тапсырмаларды орындауға деген ынтасы, шығармашылық тапсырмаларды шешуге деген көзқарасы да ескеріледі. Сонымен қатар, оқушылардың шығармашылық қабілеттерінің дамуын да мұғалімнің шығармашылық әдістерін қолдану тиімділігі ретінде бағалауға болады.

4. Педагогикалық шығармашылықтың теориялық негіздері

4.1. Шығармашылық педагогика теориясы

Шығармашылық педагогика — бұл педагогикалық үрдісте оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған білім беру жүйесінің бөлігі. Педагогикалық шығармашылық мұғалімнің педагогикалық тәсілдер мен әдістерді шығармашылықпен пайдалануын қамтиды. Шығармашылық педагогика теориясында мұғалімдер шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін оқу бағдарламаларын және сабақтарды тиімді ұйымдастыру жолдарын қарастырады.

4.2. Шығармашылық тұлға қалыптастырудың психологиялық негіздері

Шығармашылық тұлға қалыптастыру психологиялық тұрғыдан өте маңызды. Психология тұрғысынан алғанда, шығармашылық тұлғаның қалыптасуына әсер ететін негізгі факторлар — адамның жеке қасиеттері, өзіндік көзқарастары, танымдық қабілеттері мен әлеуметтік орта. Мұғалімдер осы психологиялық аспектілерді ескере отырып, әрбір оқушының шығармашылық дамуына ықпал ететін жағдайлар жасайды.

Қорытынды

Мұғалімнің шығармашылық қабілеттері оқушылардың жан-жақты дамуына және олардың шығармашылық ойлау дағдыларын қалыптастыруға үлкен ықпал етеді. Бастауыш сыныпта шығармашылық әдістер мен тәсілдерді қолдану оқушылардың логикалық ойлауын, тіл байлығын және әлеуметтік дағдыларын дамытумен қатар, олардың тұлғалық қасиеттерін де қалыптастырады. Мұғалімнің шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін оқу процесіне шығармашылық әдістерді енгізу, мұғалімдердің кәсіби біліктілігін арттыру және психологиялық даярлық маңызды болып табылады. Сондай-ақ, мұғалімдер өз жұмысының нәтижелілігін бағалап, шығармашылық қабілеттерін үнемі жетілдіріп отыруы қажет.

Әдебиеттер

1. Ахметова А. Бастауыш сынып оқушыларын шығармашылық тұрғыдан дамыту әдістері. Алматы: Білім, 2021.
2. Кенжебаева Ш. Педагогикалық шығармашылық: теория және практика. Астана: Университет баспасы, 2020.
3. Нұрғалиева Б. Мұғалімнің шығармашылық қабілеттерін дамыту жолдары. Қарағанды: Дарын, 2019.

ОЙЫН АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫСЫН ЖАН-ЖАҚТЫ ДАМЫТУ

Маханова Гульмира Калдыбековна
Түркістан облысы, Ордабасы ауданы
"Қызылжар" жалпы білім беретін мектебінің бастауыш сынып мұғалімі

Түйін

В статье рассматриваются методы и подходы, направленные на всестороннее развитие учащихся начальных классов с использованием игры. Акцент сделан на том, как игровые технологии могут способствовать развитию креативности, логического мышления, социальной адаптации и

коммуникативных навыков у детей. Особое внимание уделяется важности игры как метода активного обучения, который помогает детям лучше усваивать материал, а также развивает их личностные качества. Применение игровых приемов в образовательном процессе позволяет создать позитивную атмосферу для обучения и развития ребенка, что способствует более глубокому и осознанному усвоению знаний.

Annotation

The article discusses methods and approaches aimed at the comprehensive development of elementary school students through the use of games. It emphasizes how gaming technologies can contribute to the development of creativity, logical thinking, social adaptation, and communication skills in children. Special attention is given to the importance of play as an active learning method, which helps children better absorb material while also developing their personal qualities. The application of gaming techniques in the educational process helps to create a positive learning atmosphere, fostering a deeper and more conscious understanding of knowledge.

Баланың өмірге қадам басқандағы алғашқы қимыл әрекеті – ойын, сондықтан да оның мәні ерекше. Жас баланың өмірді тану, еңбекке деген ұмтылыс, психологиялық ерекшеліктері осы ойын түрінде қалыптасады. Бастауыш сынып балалары қоғамдық құбылыстарды, қоғамдағы ересек адамдардың іс-әрекетін өз түсінігінше әрекеті арқылы бейнелеуі ойын болып саналады. Ойынның шығу тарихына шолу жасауда көңіл аударатынымыз, ол еңбекпен, өнермен, қоршаған ортамен тығыз байланыста дамыған, яғни ойынды өмірден ажыратып қарай алмаймыз, балалар тек ойнап қана қоймайды, сонымен бірге ойлайды, аңғарады көп нәрсені білуге, зерттеуге талпынады. Олар бірдеңе жасап қана қоймайды, сондай-ақ заман ағымына да белсене қатысады.

Бастауыш сыныпта оқыту – тәрбиелеу жұмысында балалардың тілдік дағдыларын дамыту, сөздік қорларын молайту, яғни айтылым дағдысына үйрете отырып, үйренген сөздерін күнделікті өмірде еркін қолдану, одан әрі күнделікті оқу қызметі кезіндегі тілдік қарым-қатынаста қолдана білуге жаттықтыру.

Ойын дүниеге ашылған үлкен жарық терезе іспетті. Ол арқылы баланың рухани сезімі жасампаз өмірмен ұштасып, өзін қоршаған дүние туралы түсінік алады. Адамды өжеттілікке, шапшаңдыққа, ептілікке, батылдыққа, байсалдыққа, тапқырлыққа үйретететін де ойын. Бала үшін ойын өзін-өзі жетілдіру мен өзін-өзі көрсетудің құралы. Баланы ойынға қызықтыра отырып оқу қызметін ойын түрінде күрделендіре түсу керек. Ойын баланың ойлау қабілетін жетілдіре отырып, оның қиялын дамытады. Бала жалғыз ойнағанды ұнатпайды, ол қатар құрбыларымен бірлесіп ойнай отырып бір-бірімен қарым қатынас жасайды. Ойын – баланы әдептілікке, сауаттылыққа баулитын құралдардың бірі. Ойын арқылы баланың оқуға деген ынтасы, қызығушылығы, сөздік қоры молаяды. Ойын ашық, жабық сұрақтарға дұрыс, толық жауап беруге; сөздік қорын молайтуға; суреттер арқылы сөйлем құрауға, мазмұнын түсініп айтуға; ұйымшылдыққа, бір-бірін құрметтеуге, қамқор болуға тәрбиелейді. Сабақты ойын түрінде жүргізуде еркін тақырыптар, сұрақ-жауап, балаларға өз ойын ашық жеткізе білуге, мәдениетті сөйлей білуге мүмкіндік беруге, балалардың таңдауы бойынша ойындар өткізу қажет. Сонда ғана оқушы белсенді бола бастайды. Себебі, ойын бар жерде, бала кез келген сабаққа белсенділікпен араласады. Деңгейі төмен, нашар оқитын баланың өзі ойынға келгенде бар ынтасын салып, сабаққа жігермен араласады. Өзінің және жолдастарының істеген әрекеттеріне баға береді. Ойын барысында балалар өлең, тақпақтар, сұрақ, санамақтар, суреттер, ойыншықтар, әртүрлі материалдар пайдаланады. Есту, сезіну, қабыл дау, көру деген сияқты үрдістері дамып, музыкалық ойыншықтар мен дыбыс шығаратын сазды аспаптартардың дыбыс шығару ерекшеліктерін, заттарды пішініне, көлеміне, түсіне қарай іріктеуге, әртүрлі қимылдарды орындауға, мұғалімнің айтқанын тыңдауға үйренеді. Кез келген ойынды өткізу барысында баланың жас және жеке ерекшеліктерін ескеру керек, ойын бағдарламаға сай болуы керек, мұғалім жаңа технологияларды пайдалана біліп, үнемі біліктілігін жоғарылатып отыруы керек. Ойынның технологиялық негізгі ерекшелігі – балалар үнсіз ойнамайды. Тіпті жалғыз болғанның өзінде де сөйлесіп жүреді. Ойын барысында сөйлесу қарым-қатынасы үлкен рөл

атқарады. Сөйлесе жүріп, балалар пікірлесіп, әсер алысып, ойынның түпкі ниеті мен мазмұнын анықтайды. Ойынның негізгі құрылымдық элементтері мыналар: ойынның өзінен туатын және балалар жасайтын немесе тәрбиешілер ұсынатын ойын ережесі М.Жұмабаев: «Ойын – бала үшін өмірлік тәжірибе». А.С.Макаренко: «Бала өмірінде ойынның маңызы зор, ересек адам үшін еңбектің, жұмыстың қандай маңызы болса, ойынның да маңызы зор. Бала ойында қандай болса, өскенде жұмыста сондай болады. Ойынның негізгі қайнар көзі – адамдардың әлеуметтік орны, өмірі, баланың және оның жанұясының тіршілік жағдайы деген қорытындыға келді». Г.С.Усова: «Балалар ойын ойнау барысында үлкендердің белгілі бірқылықтарын, ерекшеліктерін, қарым- қатынастарын бейнелейді». А.Құнанбаев: «Ойын ойнап, ән салмай өсер бала бола ма?». С.Торайғыров: «Балалықтың қанына ойын қазық». В.А.Сухомлинскийдің сөзімен айтар болсақ, «Ойынсыз ақыл ойдың қалыпты дамуы жоқ» және болуы да мүмкін емес. Ойын дүниеге қарай ашылған үлкен жарық терезе іспетті, ол арқылы баланың рухани сезімі жасампаз өмірімен ұштасып, өзін қоршаған дүние туралы түсінік алады. Ойын дегеніміз – ұшқын білімге, құмарлық пен еліктеудің маздап жанар оты. Психологиялық тұрғыдан алып қарағанда бастауыш сынып оқушылары белсенді және өте қозғалмалы болып келеді. Бұл жастағы балалар өздерін еркін ұстап, ойынға аса қызығумен қатысады, өзінің айналасындағы нәрселерді көріп, соны бейнелеуді ұнатады. Рөлдік ойындарды табысты және қарқынды жүргізе біледі. Сөйлеу әрекетінде қозғаушы күш – ырғақ. Сөйлеу ырғағын құру мұғалімдердің рөлдік ойындарды ұйымдастырудағы ең қиын іс-әрекеті. Балалардың қызығуын арттыру мақсатында мұғалім ойынға қатысушының өзіндік сөз ырғағын бейнелеп көрсетіп, тапсырманы дұрыс құра білуі керек. Тақырыптық «Рөлдік ойындар», «Қимылды ойындар», «Дидактикалық ойындар» жасөспірімдердің сөйлеу дағдысының қалыптасуын дамытады. Ойын іс-әрекеті зерттеуші, дамытушы, үйретуші болып табылады. Мұғалім балалармен ойынды (заттармен, үстел үсті және сөздік ойын) үш түрлі етіп өткізуіне болады. «Маршрут», «Екі ассоциация», «Қара жәшік», «Дұрыс-дұрыс емес», «Жолға шығу», «Кемпірқосақ», «Еске түсіру», «Сұрақтар жаңбыры», «Суретті әңгімеле», «Әңгімеге негізделген жазу», «Детектив», «Коллаж әңгіме», «Менің сөзім», «Жағымды, жағымсыз, даулы», «Неге? Неге? Неге?», «Қол белгісі», «Бағдаршам», «Дәл осындайды тауып ал», «Салыстыр да атын ата», «Қиылған суреттер», «Ұқсасын тап», «Не артық?», «Есіңде сақта», «Сөз ойла», «Сөз құра», «Жұмбақ ойла», «Жақсы-жаман», «Жалғастыр», және т.б. Бұл аталған жаттығулар, тапсырмалар балалардың сөздік қорын дамыта отырып, бір- бірімен достығын арттырып және саусақ бұлшық етін дамытады. Ойынға қажетті құрал, заттарды даярлау ойынды өткізу дайындығын көрсетеді. Жасөспірім ойын арқылы дүниені танып, түсінігі арқылы қабылдап, ересектерге еліктей жүріп үйренеді, өз бойына қабылдайды.

Халық ойындары өмір қажеттіліктерінен туады. Психологиялық жақтан денсаулықты нығайтуға негізделген. Қорыта келе айтқанда, ойын мектепке дейінгі балалардың негізгі іс-әрекеті. Ойын балалар өмірінің нәрі, яғни оның рухани жетілуі мен табиғи өсуінің қажетті алғы шарты. Ойын арқылы балалар қоғамды тәжірибені меңгереді, өзінің психологиялық ерекшеліктерін қалыптастырады. Бір сөзбен айтқанда, ойын баланың жан-жақты дамуын көздейтін, оның тілін жаттықтыратын, қимыл-қозғалысын жетілдіретін, белсенділігін арттыратын, басқа адамдармен қарым-қатынасын реттеп, құрдастарымен ұйымшылдығын арттыруға негіз болады. Ойын – бала үшін біліктіліктің қайнар көзі. Сондықтан жас өрендер ойнай отырып ойлай білсін, балалардың таным белсендігін жандандыратын, өздігінен ойлауын дамытатын тәсілдердің бірі. Олар кез келген оқу материалын қызықты да тартымды қылып, балалардың көңіл-күйін көтеруге, өздерінің жұмыстарына қанағаттануға және өтілген тақырыпты жеңіл меңгеруге көмектеседі. Тақырыпты ашу барысында ойын арқылы дамытуға арналған тапсырмалар жүйелі қолданылып, ұйымдастырылып отырса, сонда ғана мұғалімнің тақырып мақсатын ашуына мүмкіндік береді.

Әдебиеттер:

1. Жанпейісова Ш. А. Ойын технологиясы: бастауыш сыныпта оқу мен тәрбиелеу жүйесі. – Алматы: Қазақ университеті. 2017 ж.
2. Қараев Ж. Ә. Оқытудағы инновациялық әдістер мен педагогикалық технологиялар. – Алматы: Дарын. 2016 ж.
3. Тұрғынбаева Г. М. Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерін дамыту. – Астана: Фолиант. 2018 ж.
4. Әбілқасымова Б. Р. Ойын арқылы балалардың танымдық қызығушылығын арттыру жолдары. – Алматы: Ана тілі. 2019 ж.
5. Мұқанова Ж. М. Ойын технологиясының бастауыш мектепте қолданылуы. – Қарағанды: ҚарМУ баспасы. 2020 ж.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ МЕКЕМЕ МЕН БАСТАУЫШ АРАСЫНДАҒЫ САБАҚТАСТЫҚ

Нұржігітқызы Аружан
Түркістан облысы, Түркістан қаласы
"Керемет"бастауыш мектеп-балабақша кешенінің тәрбиешісі

Аннотация

Мектепке дейінгі мекеме мен бастауыш мектеп арасындағы сабақтастық — бұл балалардың білім беру процесіне сәтті көшуін қамтамасыз ету үшін маңызды аспект болып табылады. Бұл сабақтастық балалардың психологиялық, әлеуметтік және когнитивтік дамуына әсер етеді. Мектепке дейінгі мекемелерде балаларға білім беру мен тәрбиелеу үрдісінде оларды бастауыш мектепке дайындау үшін педагогтар арнайы әдіс-тәсілдер мен бағдарламалар қолданады. Бұл процессте балалардың әлеуметттік дағдыларын дамыту, оқуға деген қызығушылықтарын арттыру, сондай-ақ оқу мен ойын әрекеттерін біріктіру маңызды рөл атқарады. Мақалада мектепке дейінгі мекемелер мен бастауыш мектеп арасындағы сабақтастықтың маңыздылығы, оның педагогикалық тәсілдері мен ұйымдастырылу жолдары қарастырылады.

Annotation

The continuity between preschool institutions and primary school is an essential aspect for ensuring the smooth transition of children in the educational process. This continuity affects the psychological, social, and cognitive development of children. In preschool institutions, teachers apply special methods and programs to prepare children for primary school education and upbringing. During this process, it is crucial to develop children's social skills, enhance their interest in learning, and integrate learning with play activities. This article discusses the significance of continuity between preschool institutions and primary school, as well as the pedagogical approaches and organizational methods for its implementation.

Білім беру және ғылым саласына елеулі өзгерістер енгізіп жатқан қазіргі кезеңде мектепке дейінгі ұйымдар мен бастауыш білім беру ісін жаңа сапалық деңгейге көтеру міндеті бүгінгі күннің көкейкесті мәселесі. Осы өзгерістер білім саласының алғашқы сатысы болып саналатын мектепке дейінгі ұйымдарда болашақ ұрпақтың дүниетанымын дамытуға, жеке тұлға ретінде қалыптастыруға, сәбилік шақтан бастап толық жағдай жасауды, тәрбиелеумен білім беруге аса жауапты қарауды басты міндет етіп қойып отыр. Аталған міндетті шешуде кезек күттірмейтін мәселелердің бірі ретінде мектепке дейінгі тәрбие мен бастауыш білім берудің сабақтастығын қамтамасыз етудің жолдарын айқындаудың маңызы зор. Өйткені сабақтастық туралы мәселе өткір қойылып отыр. Бұл мәселені ғалымдар, білім беру мекемелерінің жетекшілері, мұғалімдер, ата-аналар да көтеріп отыр. Олардың дабыл қағуына толық негіз бар. Мектепке дейінгі мекеме мен бастауыш сынып арасындағы сабақтастықтың негіздемесі:

- балалардың білуге деген құмарлығын дамыту;

- балалардың өздігінен шығармашылық жұмыс тапсырмаларын шеше білу қабілетін дамыту;
- балалардың интеллектуалдық және тұлғалық дамуына бағытталған шығармашылық қиялын дамыту;
- тілдік қарым-қатынасын дамыту (құрбы-құрдастарымен, ересектермен тіл табысып, сөйлесе білу).

Сабақтастық үрдісін 2 жақтан қарауға болады. Мектепке дейінгі буын сатысында мектепке дейінгі балалық шақтың өзіндік құндылығы қысқартылады және балалардың жеке тұлғалық сапасының негізі қалыптасады. Мектеп өз жұмысын жоқтан құрмайды. Мектепке дейінгі балалардың жетістігін қапсырып алып, балалардың жинақтаған әлеуетін педагогикалық практиканы ұйымдастыра отыра дамытады. Сабақтастықтың осындай түсінігі балалардың дамуы мен оқып үйренуін үздіксіз іске асырып отырады.

Салауатты өмір сүру салтының құндылығына балаларды қатыстыру;

- эмоционалдық аман-саулығын қамтамасыз ету, әр түрлі көркемдік іс-әрекет түріне талабын, білуге құмарлығын, еркіндігін дамыту арқылы айналадағы әлем жайында білімін қалыптастыру;

Бастауыш мектептің міндеттері:

Салауатты өмір сүру салтының құндылығын қалыптастыру және өзінің тәртібін қоршаған ортамен белсенді қарым-қатынас дайындығын дамыту. Эмоционалды, интеллектуалды, коммуникативті мектепте оқуға үйрену деген тілегін қалыптастыру; әр түрлі әрекетте бірлесе жұмыс істей білуі мен өздігінен мектепке дейінгі мекемедегі алған жетістігін жетілдіру.

Бала бақша мен мектептің өзара байланысы бойынша жұмысын ұйымдастыру:

- мектепте оқып үйренуіне жағдай жасау;
- мектепте оқуға психологиялық дайындығын қалыптастыру;
- бала дамуының үдіксіз білім беру жүйесін құру.

Мектепте даярлық тобының балабақшада білім алған балалардың балабақшаға бармаған балалардан көп айырмашылығы бар екендігі белгілі, себебі олар өз ойларын ашық айтып, жеткізе алатындығын, білімге, өнерге қызығушылықтарының ерекше болатындығын атап өтті. Қазіргі оқу тәжірибесінде мектепке дейінгі және бастауыш мектеп оқуындағы сабақтастықты жүзеге асыруда негізгі екі бағыттарын белгілеуге болады. Олардың біріншісі, балалар дамуының темптерін көбейту және мектепке дейінгі мекемелердің мектептегі оқудың талаптары мен ерекшеліктеріне жету міндеттерінен тұратын тәжірибеге сүйенеді. Екінші, бастауыш мектепке дейінгі білімдер, іскерлік және дағдыларды дамыту тактикасына негізделеді. Мұнда В. В. Давыдовтың белгілеуі бойынша, бастауыш мектеп оларды жүйелейді және жалпылайды, оқуға, жазуға, санауға және т. б. үйретеді. Бұл заңдылық тәрбиешілер мен мұғалімдерді баланың шығармашылық мүмкіндіктерді дамыту жұмысында сабақтастық байланысына ұмтылдырады. Сонымен бірге сабақтастық байланыстардың түрлері де ажыратылады. Олардың қатарында: мектепке дейінгі тәрбие мекемелері мен бірінші сынып арасындағы байланыстар, бастауыш және орта буындардағы пәндерді оқытудағы сабақтастық байланыстар. Оқытудағы сабақтастық жүзеге асырудың бастауы нормативті – құқықтық және ресми құжаттарда (білім стандарты және оқу бағдарламалары), оқыту құралдарында (оқулықтар, дидактикалық материалдар, оқу - әдістемелік құралдар) жоспарланған байланыстар жобасынан алады. Мектепалды даярлық топтары мен (5- 6 жас) 1 сынып оқушылары үшін ойынның атқаратын ролі өте зор. Себебі, ойын баланың сезімдік тәжірибесін байытады, ретке келтіруге көмектеседі. Барлық психикалық қасиеттерді дамытуға және ойлау операцияларын қалыптастыруға даярлайды. Бірақ 5 – 6 жастағы балалардың мектепке деген қызығушылығы өте төмен. Сабақ оқуды олар осы кезде оқу керек деп ойламайды. Балалар мультфильм кейіпкерлерін өздеріне үлгі ретінде алады. Ал, біздің басты мақсатымыз – жан – жақты дамыған баланы мектепке дайындау. Балабақшада тәрбиеленушілердің танымдық іс - әрекетін қалыптастыруда

негізгі жұмыс түрі - ойын әрекеті. Ойын - баланың шын тіршілігі. Ойын үстінде баланың түрлі қасиеттері, қабілеті мен белсенділігі де көрінетіні туралы аса көрнекті педагог А.С. Макаренко: «Ойында бала қандай болса, өмірде кәсіби қызмет саласында, көбінесе сондай болады». Сондықтан келешекке адамды тәрбиелеу - бәрінен бұрын ойын арқылы жүзеге асырылады. Өзімнің зерттеу тақырыбым: «Мектеп жасына дейінгі балаларды ойын арқылы адамгершілікке тәрбиелеу». Мен оқыту – тәрбие процесінде ойын түрінде жүргізуге тырысамын, сабақта, топ серуендерде, әртүрлі тәрбие іс – шараларында дидактикалық ойындар, логикалық ойын – жаттығулар, проблемалық жағдаяттар, балаларды қызықтыратын ойын – жарыс элементтерін пайдаланамын. Мектепке дейінгі оқыту мен тәрбие мәселесінің бірі балалардың дамуын жеткілікті ұйымдастыруда әрекеттік қатынасты күшейту арқылы танымдық белсенділікті қалыптастыру ойын әрекет негізінде жүзеге асырылуы қажет. Сонымен бірге ойын тәжірибесі, әсіресе ойын жөніндегі нақты өзара қарым – қатынастар ойлаудың айрықша қасиетінің негізін құрайды, мұның өзі басқа адамдардың көзқарасын қабылдауға, олардың мүмкін болатын мінез – құлқын болжап білуге және осының негізінде өз мінез – құлқын түзеуге мүмкіндік береді. Сонымен қатар сабақтастық мәселесін шешуде ата-аналармен жұмыс жүргізу бала дамуының бірыңғай кеңістігін жасаудың белсенді бағыты ретінде де қаралуы тиіс. Өйткені, ата-аналардың көпшілігі бала тәрбиесіндегі педагогикалық талаптардан бейхабар болуы мүмкін. Сондай-ақ баланың физиологиялық-психологиялық даму ерекшелігінен де назардан тыс қалатын жағдайлар да болып жатады. Сондықтан педагог қауымның алдына қойған қосымша ата-аналар мен жұмысты одан әрі жетілдірудің тың жолдарын қарастыра отырып, ортақ мақсатқа жетудің ұтымды сәттерін жіберіп алмау. Мектепке дейінгі мекеме, бастауыш буын мен ата-ана арасындағы сабақтастық сақталғанда баланың мектепке жалпы, арнай және психологиялық жағынан қамтамасыз етіледі. Сондай-ақ, бастауыш сыныптағы оқыту мен тәрбие беру жұмыстарының негізі қаланып, мектепке дейінгі балалықшақтан жүйелі оқытуға кедергісіз көшу үшін жағдай жасалады. Қорыта айтқанда, жоғарыда көтерілген мәселелер бойынша елімізде ауқымды іс-шараларды жүзеге асыру қолға алынуда. Тәрбие-білім беру әрбір баланың мектепке келуге және жетістіктерге қол жеткізуге деген қызығушылығын арттыру үшін жағдай туғызуға, білім алуға үнемі алға басуына кепілдік беріп отыруы қажет. Білім беру әр бала, әр оқушы үшін тұлғалық мазмұндығын қамтамасыз етуге және ол үшін өз ісінеде, өз өмірінде жеке тұлғалық ойын, құруға, өзіндік қорғану, өзіндік тәрбиелеу механизмін қалыптастыруға және адамдардың адаммен, табиғат, өркениет, мәдениетпен қауіпсіз қарым-қатынас жасауын қамтамасыз етеді. Білім беру баланың жеке тұлғасында адамдық экологияны сақтап, тәрбиелеуге, өмір маңыздылығына, жеке бас бостандықтарына адамгершілікке тәрбиелеуде адамның қалыптасу функциясын қалыптастыру керек. Жарқын болашақтың тамырын терең, тұғырын биік жасаймыз деген игі мақсатымыз ізгі іспен көмкеріліп, үзіліссіз жүйемен өріліп жатса, еліміздің әр бір азаматының арманы орындалып жатыр деп ұғынуға болады.

Әдебиеттер:

1. «Бала мен балабақша» журналы №6, 7 2012ж.
2. «Бала тәрбиесі» журналы №12, 2009ж.
3. «Отбасы және балабақша» №2,3, 2011ж.

КӨЗ КӨРУ КЕМІСТІГІ БАР БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУДАҒЫ АРНАЙЫ ӘДІСТЕМЕЛЕР МЕН ТӘСІЛДЕР

Паттеева Роза Эркиновна
Шымкент қаласының білім басқармасының мемлекеттік арнаулы (коррекциялық) №33 «Ақбота» балабақшасы» (көз көру функциялары ауыр және жеңіл бұзылған балаларға арналған) коммуналдық мемлекеттік мекемесінің тәрбиешісі

Резюме

Работа с детьми, имеющими нарушения зрения, требует применения особых методик и подходов, которые соответствуют индивидуальным потребностям каждого ребенка. Специальные методы включают использование тактильных материалов, аудиокниг, программ и устройств, а также обучение с применением больших шрифтов и контрастных цветов. Также важно применять специальные упражнения и игры, которые способствуют развитию зрительных и когнитивных навыков, а также развивают социальные взаимодействия. Методики, ориентированные на индивидуальные особенности детей с нарушениями зрения, позволяют им эффективно развивать навыки чтения, письма и коммуникации, а также обеспечивают их полноценное участие в образовательном процессе.

Abstract

Working with children with visual impairments requires the use of special methods and approaches tailored to the individual needs of each child. Special methods include the use of tactile materials, audiobooks, programs, and devices, as well as teaching with large fonts and contrasting colors. Special exercises and games that promote the development of visual and cognitive skills, as well as social interaction, are also important. Methods aimed at the individual characteristics of children with visual impairments allow them to effectively develop reading, writing, and communication skills, while ensuring their full participation in the educational process.

Көз көру кемістігі бар балалардың дамуы мен оқуы ерекше педагогикалық тәсілдер мен әдістемелерді талап етеді. Балабақшада бұл балалармен жұмыс жасау кезінде қолданылатын арнайы әдістер мен құралдар олардың жеке қабілеттерін ескере отырып, даму процесін жеңілдетіп, тиімділігін арттырады.

1. Көз көру кемістігі бар балаларға арналған арнайы әдістемелер мен тәсілдер.

Көз көру кемістігі бар балаларға арналған арнайы әдістемелер мен тәсілдер білім беру процесін олардың мүмкіндіктері мен қажеттіліктеріне сай бейімдеуге бағытталған. Бұл балаларға қажетті білім мен дағдыларды меңгерту үшін қолданылатын қосымша әдістердің кең ауқымы бар, соның ішінде:

Тактильді құралдар мен дидактикалық материалдар:

- Тактильді кітаптар мен карталар көз көру қабілеті төмен балалардың оқу процесіне толық қатысуын қамтамасыз етеді. Бұл құралдар балаларға әртүрлі текстуралар мен үлгілер арқылы ақпаратты қабылдауға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, арнайы тактильді үстел ойындары мен құрылымдар балалардың когнитивті дамуын ынталандырады.

- Мысалы, тактильді географиялық карталар, сенсорлық ойыншықтар мен қабырғаға орнатылатын заттар балалардың көз көруін дамытуға және олардың танымдық белсенділігін арттыруға көмектеседі.

Аудио құралдар мен бағдарламалар:

- Аудиокітаптар мен арнайы жазылған оқу бағдарламалары балаларға өз бетімен оқу мен жазу дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Көзі нашар көретін балалар үшін интерактивті аудио бағдарламалар мен құрылғылар ақпаратты тыңдап, тыңдағандары бойынша тапсырмаларды орындауға үйретеді.

- Аудио құралдар балаларға әртүрлі мәтіндерді тыңдай отырып, сөздік қорын байытуға, тілдік дағдыларын қалыптастыруға және тыңдалым арқылы жаңа білім алуға ықпал етеді.

Тиісті өлшемдегі шрифттер мен контрастты түстер:

- Көз көруі нашар балалар үшін арнайы шрифттер мен контрастты түстер пайдаланылады. Бұл балалардың оқу қабілеттерін арттырып, ақпаратты жеңіл қабылдауға көмектеседі. Мысалы, жоғары контрастты қаріптер мен фоны бар оқу материалдары, сондай-ақ тек үлкен емес, ерекше қаріптер де балаларға өте пайдалы.

- Брайль жазуы мен электронды оқырмандар арнайы көз көру мүмкіндіктеріне сәйкес құрылып, оқу процесін жеңілдетеді.

Ерекше жаттығулар мен ойындар:

- Көз көру кемістігі бар балалардың танымдық қабілеттерін арттыру үшін арнайы әзірленген жаттығулар мен ойындар қолданылады. Бұл ойындар балалардың есте сақтау, қабылдау, бағдарлау дағдыларын жетілдіреді, сонымен қатар олардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға да септігін тигізеді.

- Мысалы, аудио немесе тактильді ойындар, сондай-ақ өзара әрекеттесу мен қарым-қатынас жасау үшін топтық жаттығулар қолданылуы мүмкін. Мұндай жаттығулар балалардың көз көру мүмкіндіктеріне қарай бейімделіп, олардың белсенділігін, қызығушылығын арттырады.

Қосымша әдістер мен технологиялар:

- Технологияның дамуы көзі нашар көретін балалар үшін жаңа мүмкіндіктер ашады. Мысалы, дауыспен басқарылатын құрылғылар, арнайы мобильді қосымшалар мен компьютерлік бағдарламалар арқылы оқу мен жазу дағдыларын дамытуға болады.

- Сонымен қатар, көз көру кемістігі бар балалар үшін арнайы оқыту платформалары мен бейімделген оқу бағдарламалары (мысалы, арнайы мәтіндерді оқып беретін бағдарламалар) балалардың жеке қажеттіліктеріне сәйкес түзілетін оқу бағдарламаларын ұсынады.

Көз көру кемістігі бар балалардың білім алу процесі олардың ерекше қажеттіліктерін ескере отырып, жеке тәсілдермен жүзеге асырылады. Арнайы әдіс-тәсілдер мен көмекші құралдар оқу мен тәрбиелеудің тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді. Осы құралдардың арқасында балалар өздерінің танымдық және әлеуметтік қабілеттерін дамытуға мүмкіндік алады, сонымен қатар білім алу барысында барлық қажетті ресурстармен толық қамтылған болады.

2. Педагогикалық тәсілдер.

Педагогикалық тәсілдер балалардың білімін және дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқарады. Осылайша, балабақша мұғалімдері:

- Дифференциация: Әр балаға жеке тәсілмен жақындау, оларды әртүрлі деңгейде қолдап, қажеттіліктеріне сәйкес білім беру.

- Қолданбалы әдістер: Оқытуды ойын элементтері мен қолданбалы жұмыстар арқылы қызықты етіп жасау.

- Топтық жұмыстар: Көз көруі нашар балаларды бір-бірімен ынтымақтастықта жұмыс жасауға баулу. Топтық жұмыстар балалардың өзара қарым-қатынасын және әлеуметтік дағдыларын дамытуға көмектеседі.

4. Қорытынды

Көз көру кемістігі бар балалармен жұмыс істеу кезінде педагогикалық әдістер мен тәсілдерді тиімді пайдалану оларды қоғамда бейімделуіне, білім алуына және жеке тұлға ретінде дамуына мүмкіндік береді. Балабақшада әртүрлі әдіс-тәсілдер мен құралдардың біріктірілуі балалардың жеке қабілеттерін ескеруге және олардың толыққанды дамуына ықпал етеді.

Әдебиеттер

1. Гапонова Л. А. Особенности обучения детей с нарушениями зрения в дошкольных учреждениях. Москва: ВШЭ. 2014 г.

2. Михайлова И. В. Педагогика и методика работы с детьми с нарушениями зрения. Санкт-Петербург: Речь. 2016 г.

3. Шпагина Н. С. Теория и практика коррекционной педагогики. Москва: Просвещение. 2015 г.

БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІНІҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ

Тургынбаева Гулбану Калмырзакызы
Түркістан облысы, Сайрам ауданы, Құтарыс ауылы
№30 Ы. Алтынсарин атындағы жалпы білім беретін мектебінің бастауыш сынып мұғалімі

Аннотация

Статья посвящена вопросам развития творческих способностей учителей начальных классов. Рассматриваются основные подходы и методы, способствующие формированию творческого подхода к педагогической деятельности. Особое внимание уделяется важности саморазвития и профессионального роста учителей, а также внедрению инновационных педагогических технологий. Статья акцентирует внимание на практических аспектах, таких как использование творческих методов обучения, работа с проектами, развитие критического мышления и использование современных технологий. Подчеркивается, что творчество учителя является важным фактором для формирования творческой личности учащихся и успешного их обучения.

Annotation

This article focuses on the development of creative abilities in primary school teachers. It explores the main approaches and methods that contribute to the formation of a creative approach to teaching. Special attention is given to the importance of self-development and professional growth of teachers, as well as the implementation of innovative pedagogical technologies. The article highlights practical aspects such as the use of creative teaching methods, project work, development of critical thinking, and the use of modern technologies. It is emphasized that a teacher's creativity is a key factor in shaping the creative personality of students and ensuring their successful learning.

Әрбір мұғалім шығармашылықпен жұмыс істеген жағдайда ғана еліміздің саналы, дарынды азаматтарын тәрбиелеп шығаруға мүмкіндік бар. Шығармашылық іздену мұғалімнің еңбегіне, біліміне, ой-өрісінің толысуына көп көмегін тигізеді. Бүгінгі күн мұғалімдерінің алдында тұрған басты міндет - оқушылардың сабаққа деген ынтасын арттыра білу, сол арқылы әр тақырыпты олардың санасына жеткізе түсіндіру.

Тұғырлы Тәуелсіз мемлекетіміздің мәртебесін көтеретін сапалы білім екенін бәріміз түсінеміз, 21-ші ғасырдың ұстазына, қазіргі таңда сабақта жаңа технологиялық әдістерді қолдана отырып, сапалы да терең білім беруге, олардың сыни ойлау қабілеттерін жетелеуге, уақытты тиімді пайдалануға, сабақты қызықты да, мазмұнды өткізуге, мұғалімнің оқу іс-әрекетін, өтетін тақырып мазмұнын аша білуге жоғары талап қойылып отыр.

Біз жаңа формация, жаңа мазмұн мұғалімдері білім технологияларын, басқару мен тәрбие берудің әдістерін, сонымен қатар цифрлық технологияны терең меңгере білуіміз керек.

Біз қазір критериалды бағалау жүйесін, көшбасшылықпен оның қасиеттерін, коучинг пен Lesson stadu, іс-әрекеттегі зерттеу, тізбектелген сабақтар топтамасы, топпен жұмыстың әдістері, рефлексия, мектеп мәдениеті, Блум таксономиясы,білім бұрышы, білім үстелі, қауымдастық құру, деректер жинау әдістері, тәлімгер мен тәлім алушы қарым-қатынастары туралы smart мақсат қоя білу және кері байланыс пен эвалюция жасау жөнінде біліміміз бар. Қазақстан Республикасының педагог қызметкерлерінің біліктілігін арттыру курсының үшінші деңгей бағдарламасын оқып аяқтадым. Бағдарламадан күтілетін нәтижелер оқушылардың қалай оқу керектігін үйреніп, өзін еркін, өзіндік дәлел - уәждерін нанымды жеткізе білетін, ынталы, сенімді, сыни көзқарастары дамыған, сандық технологияларда құзырлылық танытатын оқушы ретінде қалыптасуын қамтиды. Бұл бағдарлама жетістіктерге жол ашты деп айтар едім.

Қазіргі кезде балаға білім беруде жетістіктерге жету жолында сабағымның нәтижелі өтуіне байланысты жұмыс түрлерін, әдіс - тәсілдерімді түрлендіруді жолға қойдым. Оқыту мен оқудағы жаңа тәсілдер оқушылардың өздерін жан-жақты тануына, шығармашылық таланттарын анықтауға, өзін-өзі оқытудың қажеттілігін мойындауға, сыни көзбен жүйелі ойлануға көмектеседі. Жаңа тәсілдер дәстүрлі оқыту тәсіліне қарама-қайшы. Өткізген сабақ

беру барысымда күнделікті сабағыма 7 модульді кірістіріп отырамын. Әр әдістердің мүмкіндіктері әр түрлі. Оқу барысында оқушы нені меңгеретінін және өтілетін жаңа тақырыптың берер мазмұнының пайдасын білуі керек. Үнемі сабақ барысында оқушылардың нені білетінін, қандай тапсырмалардың болмасын қиындықтарын бірлесіп, топпен, жұппен талқылап, тексеріп отырамын. Олардың білімін жан-жақты тексеру үшін түрлі әдіс-тәсілдерді қолданамын. Заман талабы мұғалімнен де, оқушыдан да жаңаша көзқарасты, терең ойлауды талап етеді. Сондықтан өмір көшінен қалмай жас ұрпақты көкірегі ояу, ізденімпаз, шығармашылықпен жұмыс істей алатын дәрежеге жеткізуіміз керек. Осы мақсатта қолданған сабақ берудегі тиімді әдістер нәтижелі болуда. Оқушыларға сыни ойлауды дамыту тұрғысында төмен және жоғары дәрежелі сұрақтар беру не болмаса деңгейлік тапсырмаларды нақты критерийлер арқылы беруге болатынын түсіндім. Осылайша оқушыларда қандай қателер болды және түзетудің жолдарын өздеріне тапқызу арқылы көруге болатынын білдім. Сабақ үстінде берілген тапсырмаларды орындауда топтағы, жұптағы әңгімелесу тәсілін қадағаладым. Әдебиет сабақтарында диалогтік оқыту және сыни тұрғыдан ойлауды дамыту басты орын алды. Сабақта қоятын басты мақсатым -оқушылардың сөздік қорын дамыта отырып, өз ойларын еркін, нақты ашып жеткізуін коммуникативтілігін дамыту. Барнс (1971) айтқандай, сыныпта тіл қаншалықты қолданылса, оқушылардың оқуына соншалықты әсер ететінін айтқандай, тақырып бойынша өз ойларын білдіруіне мүмкіндік жасадым.

Сұрақ қою маңызды дағдылардың бірі болып табылады, дұрыс сұрақ қойылған жағдайда тақырыпты меңгергенін біле аламыз. Негізгі бөлімінде АКТ оқушыларға ғылыми ұғымдарды түсіндіруді және олардың қабылдауын, түсінуін жеңілдетуге мүмкіндік беріп, мұғалімдерге сабақ беруде көмектесетін маңызды құрал болып табылады. Сондықтан оқыту барысында осы модульді тиімді сабақта қолдану маңызды болып табылады. Сабақта АКТ-дан «Қожанасыр» туралы (визуалды) көрсетілім көрсетілді. Оқушылар көрсетілімді қарап сабақтың алгоритімін ашты. Выготский оқыту моделі оқушы үшін диалог құру нәтижесінде білім алады деп жорамалдай отырып, оқушының білім деңгейін дамытуға әлеуметтік қолдау көрсетуде мұғалімнің рөлі ерекше екенін айтқан. Оқушының білім алуын қолдау үшін сұрақ қоюдың түрткі болу, сынақтан өткізу және қайта бағыттау сияқты әртүрлі техникаларын пайдалана аламыз. Көрсетілім көргеннен кейін оқушылар кім туралы көргендерін, бұрыннан Қожанасыр мультфильмдерден көріп жүргендерін айтады. Мұнда әр топ Қожанасыр туралы көрген фильмдерін топ ішінде айтып жеткізеді. Топ ішінде ең үздік айтқан оқушының әңгімесін ортаға шығып айтады. Оқушылар оқулықпен жұмыстану кезінде мынадай жеке жұмыс жүргізді: «Қожанасыр әңгімелерінен» аңызды оқыту, әр оқушы өз бетімен әңгімені оқып шығады. Белгіленген уақыт аяқталған соң, топ ішінен өз қалауы не топтың сайлауы бойынша өз тобына әңгіме мазмұнын түсіндіреді. Бір-біріне сұрақтар қояды, талқылайды. Содан кейін топтық жұмыстар жүргізілді. Әр топ берілген тапсырмаларын ортаға шығып, талдады, өз ойларын айтып, жеткізе білді.

Осы сабақ барысында бағалаудың бас бармақпен бағалау, бағдаршаммен бағалау формативті түрлері қолданылды. Керісінше, диалог кезінде оқушылар бірін-бірі қолпаштап отырды. Сабақ соңында бағдаршам арқылы өз-өздерін әділ бағалады деп ойлаймын. Сабақ соңында бағдарлама талабына сай оқушылардың рефлексиясын бақыладым. Балалардың рефлексиясынан көңіл күйлері мен сабаққа деген көзқарастары аңғарылып тұрды. Сабақ барысында оқушылардың айтқан пікірі мен үшін құнды. Сабақ мақсатына жетті деп ойлаймын, себебі оқушылардың бұл тақырыпты меңгергендіктері көрінді. Оқушы мен мұғалім арасында тығыз қарым-қатынас орнаған сабағымда жақсы көңіл күй орын алғанына куә болдым.

Ұстаз қандай әдіс-тәсілді қолданса да, мақсат біреу – ол оқушыларға тиянақты да сапалы білім беру. «Алдыңа ұлы мақсат қойсаң, ұлылыққа жетесің», – деп данышпан ақындарымыз айтпақшы, барлығымыз бірге күш жұмсап, ел ертеңіне сеніммен қарасақ қана алдымызда тұрған көптеген қиыншылықтардан қиналмай өтеміз деген ойдамыз. Әлемдік білім беру кеңістігінің талаптарына сай болатын, ең алдымен ұлттық жаңа әдістемелердің бүр жаруына,

оның өркендеп, тереңге тамыр жайып жас өскіннің алып бәйтеректей қатайып, нығаятынына нық сенеміз.

Әдебиеттер

1. Баймұхамбетова, Р. Бастауыш сынып мұғалімінің шығармашылығын дамыту жолдары. Алматы: Рауан. 2020 ж.

2. Жанғабылова, Ә. Педагогикалық шығармашылық және инновациялық оқыту технологиялары. Астана: Білім. 2019 ж.

3. Мухаметжанова, С. Бастауыш сынып оқушыларын шығармашылыққа баулу. Шымкент: Керемет. 2018 ж.

4. Педагогика: Жалпы білім беру негіздері/ Под ред. С.С. Исаевой Әдіснамалық және педагогикалық шығармашылықты дамыту. Алматы: Қазақ университеті. 2021 ж.

5. Сейітқұлова А. Шығармашылық ойлау және педагогикадағы инновациялар. Алматы: Үштілдік баспа. 2017 ж.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЖАЗУ ДАҒДЫСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ӘДІСТЕМЕСІ

Турсынбекова Бибинур Калдарбековна
Түркістан облысы, Қазығұрт ауданы
М. Өтемісұлы атындағы жалпы білім беретін мектебінің
бастауыш сынып мұғалімі

Аннотация

Статья посвящена методике формирования письменных навыков у учащихся начальных классов. В статье рассматриваются основные подходы и методы, которые могут быть использованы для развития навыков письма у детей. Особое внимание уделяется важности формирования грамматических, орфографических и пунктуационных навыков, а также развитию творческого письма. В статье анализируются различные способы, такие как работа с диктантами, упражнения на развитие воображения и сюжетного письма, а также использование технологий для улучшения навыков письма. Важно отметить, что формирование письменных навыков у младших школьников должно быть направлено на всестороннее развитие личности, повышение интереса к письму и улучшение учебных результатов.

Annotation

This article focuses on the methodology of developing writing skills in primary school students. It explores the key approaches and methods that can be used to foster writing skills in children. Special attention is given to the importance of developing grammatical, orthographic, and punctuation skills, as well as enhancing creative writing abilities. The article analyzes various techniques, such as dictation exercises, imaginative writing, and the use of technologies to improve writing skills. It is emphasized that the formation of writing skills in primary school students should aim at the holistic development of the individual, increasing interest in writing, and improving academic performance.

Көркем жазу оқушының келген күнімен жазымен басталады. Әдемі жазуды меңгерудің әр адамға маңызы өте зор. Әдемі жазу бұл мәдениеттің белгісі, әрі сол жазуды оқитын адамға көзқарасы, құрметі. Көркем жазудың мақсаты - дұрыс, анық және тез жазуды қалыптастыру. Оқушының каллиграфиялық қабілетін қалыптастырудың педагогикалық қоғамдық тәрбиелік мәні зор. Оқушының каллиграфиялық қабілетін қалыптастырудың педагогикалық, қоғамдық, тәрбиелік мәні зор. Сауат ашу пәнінде әріпті жаза білуге үйрету емес, оның әрбір элементтерін дұрыс сақтауға, дәптерге қалай болса, солай жазбай, оңға қарай біркелкі көлбеу жаза, оның жазуға машықтандыру міндеті де тұр. Бастауыш сынып оқушыларында графикалық каллеграфиялық жазу дағдыларын қалыптастыру процессінің психологиялық физиологиялық дидактикалық негіздерін ашу

керек. Оқушыларды жазу кезінде дыбыс таңбаларын дұрыс қолданып, көркем әрі сауатты жазумен бірге, айтылған ойды жылдам жазуға, оқылған текстi есте сақтап жазуға үйрету де өзекті мәселелердің бірі.

Жазба жұмыстарын көптеп орындатуға қарамастан, кейбір оқушылар дыбыс таңбаларын, олардың бір – бірімен байланысу жолдарын жазу кезінде қолдана біледі. Дыбыс таңбаларын көркем әрі айқын жазуға дағдыланса да, жылдам жазуға әдеттенбегендіктен, айтылған ойға ілесе алмайды әрі жазу сауаттылығы мен анықтығы төмендейді. Бірінші сыныптағы жазу сабақтарының дамытушылық мүмкіндіктерін білу мұғалімнің, қазақ тілі сабағындығы көркем жазу минуттарын жоспарлай білу сияқты жазуға үйретудің теориялық және әдістемелік ерекшеліктеріне сүйену қажет.

Оқу тәрбие жұмысында оқушылардың ой-өрісін кеңейтіп, өз бетінше еңбектенуге, ізденуге және өз ойларын ауызша жазбаша жеткізе білуге үйрету – алға қойылып отырған мақсаттардың бірі болды. Бұл жұмысты қалыптастыруда жат жазу, мазмұндама, шығарма жұмыстарының маңызы зор. Жазуға үйретудің оқудан бөліп қарауға болмайды. Оқуға үйретудің алғашқы күннен бастап жазуға қойылатын талапты естен шығармау керек. Әліппе кезеңінде алғаш білімдерін пысықтап, оқу және жазу дағдыларын дамыта түсу мақсатында арнайы мағлұмат беру. Бірақ бұл мағлұматпен шектелмей, балалар кітапшаларынан, журналдарынан алу, ертегі, әңгіме оқытып, жазғызған жөн. Жазуға төселдеру үшін шығармашылық пен ізденіс шеберлік керек. Бұл жұмыс жеңілден ауырға күрделеніп отырады. Алғашқы сабақтарда дыбыс саны аз сөзді, кейін дыбыс саны көп сөзді естіп жазуға төселдірілген дұрыс.

Жазуда шығармашылық жұмыспен ұштастырғанда ғана оқушы сауатты көркем жазуға төселеді. Осы мақсатта оқу белсенділігін арттыратын әріптік, буындық үлестірмелі материалдар пайдаланып, берілген сөздерді талдап, өзінің кассаларынан сөз құратып, оқытып, ауызша жат жазу жүргізу керек. Ауызша арқылы құралған сөзді тақтаға жазып, қатесіз көркем етіп дәптерге жазғызып, оны оқытып тақтамен салыстыру керек. Үйрету жат жазулары жеңілден басталып, біртіндеп күрделенеді. Бір – екі әріпті үйретісімен сабақ сайын үйрету диктантын жатқа жазуда оқушы сауатын ашып, естуін дамытады. Осыдан жұмыстың біріне әріпті жат жазуды ұсынамыз. Мұнда үйренген дыбыстардың әріптік таңбаларын қаншалықты меңгергенін байқауға болады. Ол үшін әріп жазуын мынадай мазмұнда өткізген жөн: *Естілу бойынша жазу; Кіші әріпін жазу; Жаттап жазу; Іздеген әріпін жазу; Дауыстыны жазу; Дауыссызды жазу; Суреттегі затты атап, бас әрпін жазу; Алфавиттік жұмбақты шешу.*

Жазу процесінде оқушы дұрыс отыру керек, қаламсапты дұрыс ұстауы, дәптерді партаға орналастыру, осының әрі баланың көзіне, жазуына, жұмыс қабілетіне әсерін тигізеді. Отырғанда орындық партаға кіріп тұруы керек, сол қол дәптерді басып тұрады, ал оң қолдың басы дәптерде жатады. Бала мен партаның арасына жұдырық сыятындай болуы керек. Көз бен дәптердің арасы 30-35 см болуы шарт. Жарық сол жақтан түсуі керек. Жазу ұзақтығы 1 сыныпты 5 минут, 2 сыныпта 8 минут, 3 сыныпта 12 мин, 4 сыныпта 15 мин. Одан ұзақ жазу баланы шаршатады. Арасында балаларды демалдырып, сергіту жаттығуларын жасаған жөн. Жазуды үйренуде мына принциптерді сақтаған жөн:

1. Көрнекілік принципі: мұғалім тақтаға, дәптерге таблицаға көрнекіліктер арқылы жазып көрсетеді.

2. Сапалылық принципі: мұғалім басында не үшін қиғашынан жазады, әріптерді жазуды қалай бастайды, әріптердің биіктігі қандай болу керек екенін түсіндіреді.

Қиғашынан жа-зу тез әрі ыңғайлы.

3. Қайталау принципі: жаттығу орындау кезінде пайдаланады. Жазылған нәрсеге міндетті түрде анализ беріледі. Баланың жазған жазуын, дұрыстығын тексеріп отыру керек.

4. Генетикалық принципі, алғашында жеңіл әріптер, содан соң салынуы қиын әріптер мысалы а, о, ш, т, п, н,.... қолы жаттыққаннан кейін қ. ж. б. в. ф т. с. С

5. Жеке дара ерекшелігін ескеру принципі; оқушылардың көз нашарлығы, бас ауруы, жүрек ауруы. т. б ескеріп отыруы қажет. Барлық бала бірдей емес, олардың жас ерекшеліктері, ойлау қабілеттері әр түрлі.

Әріп диктанттынан кейін қатемен жұмыс істелінеді. Ол үшін, өткен дыбысты есту бойынша жаза алмаса, суретші дидактикалық материал, жетекші сурет көрсетіп, алфавиттен таңбалануын көріп жазу немесе әр түрлі зат суретін көрсетіп, сол дыбыстан басталатын затты табу, әріпті жазу, білмесе оқушылар көмегімен орындап дәптерге жазғызып, жаттықтырып, есінде сақталғанша жұмысты жалғастыру – алфавиттін берілген әріпті іздеп табу, жеке кассада жинау. Бұл үшін « Кім көп тереді?», «Теруге қатыс», «Жарысқа түс» деген ойындар ұйымдастыру нәтижесін көрсетті. Бас әріппен кіші әріпті аралас беріп тауып жазу астын сызу жұмыстарында: « Қатем бар ма?», «Өзіңді байқа», « Іздеріңді тап » сияқты ойындар арқылы жұмыс істеу қолайлы.

Балалардың көркем жазу дағдыларын қалыптастыру үшін мынадай жаттығуларды пайдаланған жөн:

1. Ғажайыпалаң. Тақтаға әріп жасырылады. Мұғалім жасырылған әріптің әрбір элементтер бойынша сипаттайды, ал оқушылар қандай әріп екенін айтады. Мысалы: Түйе өркеш ін қарайық, ұқсайды оған қай әріп?

2. Әріпті тап. Әріптің бір немесе екі элементі жазылады оқушылар қалған элементін тауып жазып көрсетеді. Барлық әріпті өткеннен кейін, сабағымыздың басында көркем жазу болады. Сол кезде пайдаланған тиімді. Бұл жаттығудың мақсаты білген білімдерін әрі қарай төселдіру дағдыларын қалыптастыру.

3. Орнын белгіле. Тақтаға немесе дәптерге алдын ала сөздер жазылады. Оқушылар әріп элементтерінің және әріптердің байланысу орнын белгілейді. Бұл жаттығудың қазақ тілі сабағында пайдаланған жөн. Мұндай жаттығулар жас жеткіншектің ойлауын дамытып, қызығушылығын арттырады. Әріп жат жазуын жазуға үйренген оқушылар да сол әріптерден құралған буын диктантын жаздыру қажет. Алдымен буын кестесімен жұмыс жасап оқушы дағдысын жетілдіреміз.

Буын жат жазуда берілген әріптен буын құрау, жоқ буынды табу, буын жігіне айыру, буындап сөз жазу үлгісін алған дұрыс. Бастауыш сыныпта жазуға үйретуді машықтандыруда әріп буын жат жазуларын дұрыс жазып сөздердің мазмұнын түсініп алмайынша бірден сөз сөйлем жат жазуларын өз дүниесінде сауатты жазу мүмкін емес. Жат жазу жиі болса оқушылардың сауаты артады. Жат жазудың мақсаты оқыған ережені оқушының қаншалықты меңгергенін, қосымша қандай жұмыс жүргізу керек екенін анықтау. Баланың жазу дағдыларын жүргізуде жат жазу жүргізу жұмысына қоса қатені түзету жолдарында ұсынамыз:

- жекелеген жұмыс беріп, жіберген қатесін жаттығуға етіріп, қайталап пысықтау;
- ауызша жауапта қате кеткен ережені сұрау;
- қиын тапсырманы сынып болып орындау;
- бірін-бірі тексеру;
- өзін-өзі тексеру;
- қате кеткен сөздегі әріптің астын сызу;
- құралдармен жұмыс;
- диагностикалық картамен есеп алу;
- ойын түрлерін қолдану;

Жазу дағдыларын қалыптастыру және оны дамытып отырудағы негізгі шарттардың бірі әрі бастысы оқушылардың жазба жұмыстарын орындау кезіндегі психологиялық ерекшеліктерін айқындау болып табылады. Сынып оқушыларының біреуін немесе әрбір жеке оқушыда жазба жұмыстарын орындау барысында әр түрлі психикалық өзгерістер болып отыруы мүмкін. Ондай психологиялық өзгерістерді байқамаудың салдарынан орындалған жазба жұмыстарының нәтижесі де әр деңгейде болады.

Жазба жұмыстарын орындау, жазу дағдыларын қалыптастыру, дамыту мақсатында психологиялық анализ жасауды көпшілік педагогтар қолдап отырса да, психологтар да, әдіскерлер де жазу жұмыстарына арналған шын мәніндегі әдістемелік сипаттаманы бере алмай отыр. Осыдан келіп оқушылардың көркем әрі сауатты жазудағы кемшіліктері мен жазу жылдамдығын арттыру барысында жазу айқындығының төмендеуінің себептері ашылмай отыр. Жазу дағдыларын қалыптастыру мен одан әрі дамыту үшін мектепке және оқушының жеке оқушының жеке басына қойылатын гигиеналық талаптарды орындаудың да маңызы зор. Сынып жиһаздарының дұрыс орналасуы, тақта мен парта оқушы бойына сәйкес болуы және оның жазу кезіндегі ыңғайлылығы, оқушының партаға дұрыс отыра білуі, дәптер мен көру арақашықтығын сақтауы, жазу құралдарын тиімді пайдалануы – оқушылардың жазу дағдыларын жақсы меңгеруіне қойылатын негізгі шарттардың бірі. Сабақта орындалатын ауызша және жазбаша жұмыстардың түрлерін ескере отырып, мұғалім өз сабағын жоспарлауда бұл талаптарға баса назар аударған жөн. Көлемді жаттығу жұмыстарын орындату барысында оқушылар шаршайды, әрі көзі де талады. Сондықтан сабақ үстінде минуттік демалысты ұйымдастыру, дене қимылдар жаттығуын жасату тиімді. Оқушылардың жазу кезінде қойылатын гигиеналық талаптарды орындауы оның мектепте оқыған барлық кезіңінде де сақталынып отыру қажет.

Оқушы жазуының айқын болмау себебін біз көбіне, оның жазуға жете мән бермеуінен, дыбыс таңбаларының нақты формасын ұмытуынан немесе жазу жылдамдығының өте жоғары деңгейде болуынан деп жүрміз. Сондықтан аталған кемшілікті қайталамауға, айқын, көркем жаза алмаған жағдайда баяу, асықпай жазуға кеңес берумен шектеліп келеміз. Бірақ мұндай түсініктемелер мен кеңестер оқушының жазу дағдыларын дамытуға аздық етеді. Оқушының жазу жұмыстарына жете мән бермеуі, дыбыс таңбаларының жазылу формасын ұмытып қалуы ғана жазу айқындығы мен көркемдігін төмендетпейді. Сонымен қатар, оның әдемі, айқын жазуға деген шамадан тыс ұмтылысы да жазу айқындығының төмендеуне әсер тигізді. Яғни, оқушының жазу жылдамдығын бірден емес бірте-бірте дамытып отыруы тиімді. Оқушы дыбыс таңбаларының дұрыс жазылуын ұмытып қалады деу де бір жақта пікір. Өйткені оқушы баяу жазу кезінде дыбыс таңбаларын дұрыс жаза біледі де, тек жазу жылдамдығы артқан кезде ғана асығыстыққа жол беріп, кемшілікке ұрынады. Әсіресе, оқушылардың жылдам жазу кезінде н, п, и, к әріптері мен м, ш, т әріптерін бір-бірінен ажырату көп қиынық келтіреді. Оның себебі оқушылар бұл дыбыс таңбаларын үзіліссіз, бір бағыттағы қозғалыспен жазады да, дыбыстардың өзіндік жазылу формасын сақтамайды. Әйтсе де, жазу айқындығын сақтап жаза алады.

Жазу дағдыларын игеру үшін оқушы әрбір дыбыс таңбаларының жазылу формасын, олардың бірі-бірімен қалай жалғанатынын, жазу кезіндегі гигиеналық талаптарды, әсіресе, жазу жылдамдығы артқан кезде де жазу айқындығын сақтауды меңгеру шарт. Бұл шарттардың барлығы балалар бойында жазу кезінде нақты, тұрақты дағдыларды қалыптастыру және оны дамыту барысында жүзеге асады.

Бастауыш мектепте жазуға үйретудің жалпы негіздері:

- Жазуға үйретудің психологиялық-физиологиялық ерекшеліктерін;
- Жазу дағдыларына машықтану кезеңдерін;
- Жазуға үйретудің гигиеналық талаптар;
- Жазуға үйретудің әдіс – тәсілдерін қолдану жолдарының тиімділіктері;
- Оқушы жазуына қойылатын талаптарды білу;
- Графикалық, каллеграфикалық қателерді ажырата білу;
- Жазба жұмыстарын бағалауды білуден басталады демекпіз.

Қорыта келе, оқушылардың көркем жазуға үйрету әдістемелері шығармашылық жұмыстармен ұштастырғанда ғана оқушы сауатты көркем жазуға төселеді.

«Сөйлегенде сөздің жүйесін, қисынын келтіріп сөйлеу қандай керек болса, жазғанда да сөздің кестесін көркем жазу сондай керек» деп жазған ғұлама ғалым, дарынды ақын Ахмет Байтұрсыновтың осы сөзін үнемі естен шығармауымыз керек.

Әдебиеттер

1. Л.Я.Желтовская, Е.Н.Соколова. Формеравания каллиграфических навыков у младших школьников. Москва, 1987

2. И.Н.Садовникова Нарушение письменной речи у младших школьников. Москва, 1983.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА КРИТИКАЛЫҚ ОЙЛАУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ

Абдураманова Айнур Мубараковна

Шымкент қаласы № 143 жалпы орта білім беретін мектебінің бастауыш сынып мұғалімі

Аннотация:

В статье рассматриваются пути и методические подходы развития критического мышления у учащихся начальных классов. Критическое мышление — это важный навык, направленный на развитие способности ученика воспринимать информацию, анализировать её, формировать собственное мнение и поддерживать его доказательствами. Этот навык способствует развитию у детей способности принимать решения, решать проблемы, задавать вопросы и вести дискуссии.

Abstract:

The article discusses the ways and methodological approaches to developing critical thinking skills in elementary school students. Critical thinking is an important skill aimed at developing the ability of students to perceive information, analyze it, form their own opinions, and support them with evidence. This skill contributes to enhancing children's ability to make decisions, solve problems, ask questions, and engage in debates.

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушыларды біліммен қамтамасыз етудің басты міндеті — тек білім беру емес, сонымен қатар олардың әлемді түсіну және өз ойларын жеткізу қабілеттерін дамыту болып табылады. Бастауыш сынып оқушыларының критикалық ойлау дағдыларын дамыту — бұл олардың болашақта дербес шешімдер қабылдау, мәселелерді тиімді шешу және қоғамда белсенді қатысу қабілеттерін арттырады.

Критикалық ойлау дегеніміз — адамның ақпаратты қабылдау, оны талдай білу, себеп-салдар байланысын анықтау, алдыңғы болжамдар мен фактілерге негізделген шешімдер қабылдау қабілеті. Осылайша, бастауыш сыныпта оқушылардың критикалық ойлау дағдыларын қалыптастыру олардың білім алу процесіне белсене араласуына, шығармашылық пен өз-өзін дамытуға жол ашады.

Мақалада критикалық ойлау дағдыларын бастауыш сыныптарда дамыту мақсатында қолданылатын әдістер мен тәсілдер қарастырылады, сонымен қатар осы дағдыларды қалыптастыруда мұғалімдердің және ата-аналардың рөлі талданады.

1. Критикалық ойлау дағдыларының маңызы

Критикалық ойлау дағдыларын қалыптастыру оқушылардың тек пәндік білімдерін ғана емес, сонымен қатар оларды өмірде тиімді қолдана білу қабілеттерін де арттырады. Критикалық ойлау дағдыларының маңыздылығы бірнеше аспектілермен анықталады:

1. Шешім қабылдау қабілеті: Критикалық ойлау оқушыға әртүрлі ақпарат көздерін салыстырып, талдап, дұрысын таңдап, өз шешімін қабылдауға мүмкіндік береді.

2. Талдау және синтез жасау: Оқушының тек ақпаратты қабылдап қана қоймай, оны тереңірек түсініп, өз ойлары мен көзқарастарын қалыптастыруға қабілетті болуына ықпал етеді.

3. Әлеуметтік дағдылардың дамуы: Критикалық ойлау дағдыларын дамыту балаларға өз ойларын дәлелдермен қорғауды, пікірталасқа қатысуды және басқа адамдардың көзқарастарын түсінуді үйретеді.

4. Проблемаларды шешу: Критикалық ойлау қиындықтарды шешу және жаңа тәсілдермен проблемаларды қарастыру қабілетін дамытуға көмектеседі.

2. Бастауыш сыныпта критикалық ойлауды дамыту әдістері

2.1 Дебаттар мен пікірталастар

Дебаттар мен пікірталастар балалардың өз ойларын қорғау, дәлелдер келтіру, басқа пікірлерді тыңдай білу және оны сын тұрғысынан талдай білу дағдыларын дамытады. Бұл әдіс оқушыларды өз көзқарастарын білдіруге және әртүрлі мәселелер бойынша пікір білдіруге үйретеді. Пікірталастарда балалар нақты фактілерге сүйеніп, қорытындылар жасайды, ал бұл критикалық ойлаудың негізін қалайды.

2.2 Ой қозғау тапсырмалары

Ой қозғау тапсырмалары оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған. Бұл тапсырмалар арқылы оқушылар өздерінің пікірін білдіріп, ойлау дағдыларын кеңейтеді. Мысалы, «Сіз қандай жағдайда сол немесе басқа әрекетті жасар едіңіз?» сияқты сұрақтар оқушылардың өзіндік шешім қабылдау дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі.

2.3 Проблемалық тапсырмалар

Проблемалық тапсырмалар оқушыларды тек дайын ақпаратты қабылдауға емес, оны талдауға және шешімдер қабылдауға ынталандырады. Бұл тапсырмалар арқылы оқушылар мәселені шешу үшін түрлі тәсілдерді ойлап табуға және таңдауға үйренеді. Проблемалық жағдайларды шешу үшін оқушылар белгілі бір стратегиялар мен әдістерді қолданады, бұл олардың сын тұрғысынан ойлау дағдыларын арттырады.

2.4 Кейс-стади әдісі

Кейс-стади әдісі нақты өмірден алынған жағдайлар мен проблемаларды талқылауға мүмкіндік береді. Оқушыларға нақты бір жағдайды зерттеу тапсырмасы беріліп, олардан мәселенің шешімін табуды талап етеді. Бұл әдіс оқушылардың ақпаратты тереңірек түсінуіне және өз пікірін айқын білдіруге үйретеді.

2.5 Сын тұрғысынан оқу

Сын тұрғысынан оқу әдісі — бұл оқушыларға мәтіндер мен әдеби шығармаларды оқу және оларды терең талдау арқылы пікір қалыптастыруға мүмкіндік береді. Оқушылар тек мәтіннің мазмұнын түсінумен шектелмей, автордың көзқарасы, мәтіндегі айтылған ойларды сын тұрғысынан талқылап, өз ойларын білдіре алады.

2.6 Жобалау әдісі

Жобалау әдісі оқушыларға топта немесе жеке жұмыс істеп, нақты бір мәселені шешу арқылы өз дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Жоба жұмыстары оқушыларды өз идеяларын жүзеге асыруға, әртүрлі ақпарат көздерін талдауға, шешім қабылдауға және қорытындылар жасауға ынталандырады.

3. Мұғалімдер мен ата-аналардың рөлі

3.1 Мұғалімнің рөлі

Мұғалімдер критикалық ойлау дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқарады. Олар оқушыларға жаңа әдістер мен тәсілдер арқылы шығармашылық ойлау қабілетін дамытуға көмектеседі. Мұғалімдер әрқашан оқушылардың пікірін тыңдап, оларды дұрыс бағытта бағыттап, сұрақ қою арқылы ойлауды дамытуға ықпал етуі керек. Олар сабақта әртүрлі әдістерді қолдана отырып, оқушылардың аналитикалық ойлау қабілеттерін жетілдіруге көмектеседі.

3.2 Ата-ананың рөлі

Ата-аналар да баланың критикалық ойлау дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқарады. Олар үйде балаларына өз ойларын ашық айтуға, сұрақтар қоюға, пікірталас жүргізуге және білім алу процесіне белсенді түрде қатысуға мүмкіндік береді. Ата-аналар балаларға дұрыс шешім қабылдауға, өздерінің ойларын дәлелдермен нығайтуға, сондай-ақ өздерін дұрыс бағалауға көмектесуі керек.

Қорытынды

Бастауыш сыныпта критикалық ойлау дағдыларын дамыту — бұл оқушылардың шығармашылық қабілеттерін, өзіндік шешім қабылдау дағдыларын, сондай-ақ қоғамда белсенді азамат болып қалыптасуына ықпал етеді. Бұл дағдыларды дамыту үшін мұғалімдер әртүрлі әдістер мен тәсілдерді қолдана отырып, оқушыларды сын тұрғысынан ойлауға, проблемаларды

шешуге және өз пікірлерін білдіруге үйретуі керек. Сонымен қатар, ата-аналар да осы процеске белсене қатысып, баланың ойлау қабілетін дамытуға көмектесуі қажет.

Әдебиеттер

1. Бейсенбаева С. Құзыреттілікке негізделген білім беру: теориясы мен практикасы. Алматы: Рауан, 2013.
2. Қабдықайырұлы С. Оқыту мен тәрбиеде критикалық ойлауды дамыту. Алматы: Білім, 2008.
3. Әбдікерімова Т. Критикалық ойлау дағдыларын мектепте дамыту. Астана: Фолиант, 2014.

БАЛАБАҚШАДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТТЕРДІҢ ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫЛУЫ: НӘТИЖЕЛЕР МЕН ЖЕТІСТІКТЕР

Абжанова Раушан Багдатовна
Шымкент қаласы, №71 "Қ.Қазиев" атындағы бөбекжай-бақша МКҚК әдіскері

Аннотация

В статье подробно рассматриваются педагогические инновации, современные методики обучения, новые технологии и их применение в учебно-воспитательной работе детского сада. В результате применения инновационных методов и подходов педагогика детского сада проходит через кризисные этапы и формируется как эффективная и современная образовательная система. Инновационные методы обучения направлены на развитие умственных способностей детей, повышение их познавательных навыков, формирование социальных навыков и развитие личностных качеств.

Abstract

The article provides an in-depth discussion of pedagogical innovations, modern teaching methodologies, new technologies, and their application in the educational and developmental work of kindergartens. As a result of applying innovative methods and approaches, kindergarten pedagogy is going through crisis stages and developing into an effective and modern educational system. Innovative teaching methods are aimed at developing children's intellectual abilities, enhancing their cognitive skills, shaping social skills, and fostering personal qualities.

Балабақшадағы білім беру жүйесі қоғамның дамуы мен оның әлеуметтік қажеттіліктеріне сай өзгеріп отырады. Қазіргі таңда, балаларды тәрбиелеу мен оқытуда тек дәстүрлі әдістер ғана емес, жаңа инновациялық тәсілдер де үлкен роль атқарады. Инновациялық іс-әрекеттер білім беру саласына жаңа әдістер мен технологияларды енгізуді, шығармашылықты арттыруды және оқу процесін тиімді ұйымдастыруды көздейді. Инновациялық әдіс-тәсілдердің балабақшада қолданылуы, ең алдымен, балалардың дамуына, олардың өмірге дайындығына оң әсер етеді. Бұл мақалада балабақшадағы инновациялық іс-әрекеттердің жүзеге асырылуы, олардың нәтижелері мен жетістіктері қарастырылады.

1. Инновациялық іс-әрекеттердің мәні мен маңызы

Инновация – бұл жаңа ойлардың, технологиялардың немесе әдіс-тәсілдердің өмірге енгізілуі. Білім беру саласында инновациялық іс-әрекеттер оқыту мен тәрбиелеу әдістемелеріне жаңа көзқарастарды ұсынады. Балабақшада инновациялық әдістерді қолдану педагогикалық процесті жаңартуға, балалардың танымдық белсенділігін арттыруға, шығармашылық әлеуетін дамытуға мүмкіндік береді. Инновациялар балалардың білім сапасын арттырып қана қоймай, олардың әлеуметтік бейімделуіне де маңызды әсер етеді.

2. Балабақшадағы инновациялық әдіс-тәсілдер

Балабақшада инновациялық әдіс-тәсілдердің қолданылуы әртүрлі бағыттарды қамтиды. Бұл әдістердің ішінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды (АКТ) пайдалану, ойын әдістері, жобалық әдіс, проблемалық оқыту, құзыреттілікке бағытталған тәсілдер және тағы

басқалар бар. Мысалы, АКТ құралдары арқылы балаларға оқу материалдарын қызықты әрі интерактивті түрде жеткізуге болады. Ойын арқылы оқыту балалардың шығармашылығын арттырып, олардың оқуға деген қызығушылығын оятады.

2.1. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар балабақшадағы оқу процесінде тиімді құрал ретінде пайдаланыла бастады. Мультимедиялық құралдар, интерактивті тақталар, білім беру бағдарламалары мен ойындар балалардың назарын аударады, олардың ынтасын арттырады. АКТ пайдалану арқылы балаларды цифрлық сауаттылыққа үйретуге, олардың ойлау қабілетін дамытуға болады.

2.2. Ойын әдісі

Ойын – балалардың дамуында маңызды рөл атқаратын іс-әрекет түрі. Инновациялық әдістердің бірі ретінде ойын әдісін қолдану балаларға есте сақтау, ойлау, шығармашылық қабілеттерін дамытуда пайдалы. Ойын барысында балалар түрлі рөлдерді орындап, белсенді әрекет етеді, бұл олардың өзін-өзі дамытуына ықпал етеді.

2.3. Жобалық әдіс

Жобалық әдіс балалардың өздігінен зерттеу жүргізуін, өз көзқарастарын қалыптастыруын, топта жұмыс істеуін үйретеді. Бұл әдіс балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытады және өзара ынтымақтастықты нығайтады.

2.4. Құзыреттілікке бағытталған тәсілдер

Құзыреттілікке бағытталған тәсілдер балаларды өмірде кездесетін мәселелерді шешуге дайындайды. Бұл әдіс балаларға тек теориялық білім беріп қана қоймай, оларды практикалық дағдылармен де қаруландырады.

3. Балабақшада инновациялық әдістердің қолданылуының нәтижелері

Инновациялық әдістердің енгізілуі балабақшадағы оқу-тәрбие процесінің сапасын арттырды. Балалар тек білім ғана емес, сонымен бірге шығармашылық қабілеттерін де дамытты. Интерактивті әдістердің арқасында балалардың оқу процесіне деген қызығушылығы артты, олар әртүрлі тақырыптар бойынша өз пікірлерін еркін айта алатын болды. АКТ құралдарының көмегімен оқу материалдары жеңіл әрі қызықты түрде ұсынылып, балалардың ақпаратты қабылдауы жақсарды.

Жобалық әдіс балалардың бірлескен жұмыс дағдыларын дамытуға мүмкіндік берді, бұл олардың әлеуметтік ортаға бейімделуіне оң әсер етті. Сонымен қатар, құзыреттілікке бағытталған тәсілдер балалардың практикалық дағдыларын жақсартып, өмірге қажетті білім берді.

4. Инновациялық әдістерді енгізудегі қиындықтар мен шешімдер

Инновациялық әдістерді балабақшада және білім беру жүйесінде енгізу барысында бірқатар қиындықтар туындайды. Бұл қиындықтар тек технологиялық немесе материалдық қана емес, педагогикалық, психологиялық және ұйымдастырушылық сипатта да болуы мүмкін. Алайда, осы мәселелерді шешу үшін тиімді тәсілдер мен әдістер қолданылуы керек.

4.1. Педагогикалық дайындықтың жеткіліксіздігі

Инновациялық әдістерді енгізудің негізгі қиындықтарының бірі – педагогтардың жаңа әдіс-тәсілдер мен технологияларға деген дайындық деңгейінің төмендігі. Көптеген педагогтар жаңа технологияларды және әдістерді өз тәжірибелерінде тиімді пайдалану үшін қажетті білім мен дағдыларға ие емес. Бұл оқыту сапасын төмендетуі мүмкін, себебі оқытушылар өздерінің білім беру үдерісінде жаңа құралдарды немесе әдістерді қолдана алмайды.

Шешімі:

- Педагогтар үшін арнайы тренингтер мен курстар ұйымдастыру қажет. Мұндай курстар педагогтар жаңа инновациялық әдістер мен құралдарды қалай қолдану керектігін үйреніп, оларды тәжірибеде тиімді пайдалану дағдыларын меңгереді.
- Мұғалімдерге жаңа технологияларды енгізу барысында әдістемелік қолдау көрсету маңызды. Мысалы, инновациялық әдіс-тәсілдерді енгізу процесі кезең-кезеңімен жүзеге асырылуы тиіс, әрбір мұғалім өз расе-інде бұл әдістерді игеруі қажет.

4.2. Технологиялық құралдардың жетіспеушілігі
Балабақшада инновациялық әдістерді енгізу үшін қажетті материалдық-техникалық базаның болуы маңызды. Өкінішке орай, барлық білім беру мекемелерінде заманауи ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) құралдары жеткілікті деңгейде қамтамасыз етілмеген. Мысалы, интерактивті тақталар, компьютерлер, мультимедиялық құралдар мен арнайы білім беру бағдарламаларының болмауы немесе ескіруі оқыту процесін қиындатуы мүмкін.
Шешімі:
- Білім беру мекемелеріне қажетті материалдық-техникалық базаны жаңарту қажет. Бұл, ең алдымен, интерактивті тақталар, компьютерлер, планшеттер және мультимедиялық құралдарды сатып алуды қамтиды.
- Қаржы мәселелерін шешу үшін мемлекеттік және жеке секторлар арасындағы серіктестікті нығайту, демеушілік көмек алу немесе білім беру гранттарын пайдалану мүмкіндіктерін қарастыру керек.
- Технологиялармен жұмыс істей білу үшін мұғалімдер мен тәрбиешілерге тренингтер өткізу маңызды.
Қорытынды
Балабақшадағы инновациялық іс-әрекеттердің жүзеге асырылуы балалардың жан-жақты дамуын қамтамасыз етеді, олардың шығармашылық және танымдық қабілеттерін арттырады. Инновациялық әдістерді қолдану педагогикалық процесті жаңартуға, оқыту сапасын жақсартуға және баланың жеке тұлғалық дамуына оң әсерін тигізеді. Болашақта бұл әдістердің қолданылуы балалардың сапалы білім алуына және қоғамдағы белсенді азамат болып қалыптасуына ықпал етеді.

Әдебиеттер

1. Айтқазина Г. М. Балабақшадағы инновациялық әдістер. Алматы: Білім, 2018.
2. Құдайбергенова С. М. Балабақшадағы оқу-тәрбие процесін ұйымдастыру. Астана: Қоғамдық денсаулық, 2020.
3. Мамырова Б. К. Педагогикалық инновациялар мен олардың балабақшада қолданылуы. Алматы: Ғылым, 2019.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ОЙЫН АРҚЫЛЫ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕЛЕРІ

Балқыбаева Гулзада Әбибуллақызы
Түркістан облысы, Созақ ауданы Қ.Кемелұлы атындағы жалпы білім беретін мектебінің бастауыш сынып мұғалімі

Резюме

В статье рассматривается значение и эффективность метода игры в повышении знаний учащихся начальных классов. Игра — это мощный инструмент, который обеспечивает активное участие детей в учебном процессе и развивает их творческие способности. Методики обучения через игру в начальной школе пробуждают интерес у учеников и повышают их познавательную активность.

Abstract:

The article discusses the significance and effectiveness of the game method in enhancing the knowledge of elementary school students. The game is a powerful tool that ensures active participation of children in the learning process and develops their creative abilities. Teaching methods through games in elementary grades stimulate students' interest and increase their cognitive activity.

Бастауыш сынып оқушыларының білім алу процесі олардың жас ерекшеліктеріне сәйкес, психологиялық және физиологиялық тұрғыдан ерекше болуымен сипатталады. Сондықтан бұл кезеңде оқушылардың танымдық қызығушылығы мен оқу белсенділігін арттыру үшін тиімді

әдіс-тәсілдер қажет. Ойын әдісі осы мәселелерді шешудің бірден-бір тиімді жолы болып табылады. Ойын балалар үшін тек көңіл көтерудің немесе уақыт өткізудің тәсілі емес, сонымен қатар олардың ойлау, қабылдау, есте сақтау, шығармашылық қабілеттерін дамытуға, білім алуға деген қызығушылықтарын арттыруға мүмкіндік беретін маңызды құрал болып табылады.

1. Ойын әдісінің педагогикалық негіздері

Ойын — бұл балалардың өмірінде үлкен рөл атқаратын негізгі әрекет түрі. Ол баланың психологиялық дамуында маңызды орын алады. Ойын барысында балалар өздерінің ішкі әлемін таниды, әлеуметтік қарым-қатынастарды қалыптастырады, мәселелерді шешу қабілеттерін дамытады. Ойын әдісінің педагогикалық теориясында оның білім беру қызметі үлкен мәнге ие. Ойын — бұл балаларды белсенді әрекетке тарту арқылы олардың қоршаған орта мен білімді меңгеруін жеңілдететін әдіс.

Қазіргі білім беру жүйесінде ойынның педагогикалық құндылығы атап өтіледі. Ойын — бұл баланың оқу мотивациясын арттырып қана қоймай, оның шығармашылық ойлауын, топтық жұмыс жасау дағдыларын дамытады. Ойын арқылы оқыту балаға білімді қызықты және түсінікті етіп жеткізуге мүмкіндік береді.

2. Ойын әдісінің түрлері мен олардың бастауыш сыныпта қолданылуы

Бастауыш сыныптарда оқыту процесінде ойын әдісінің бірнеше түрі қолданылады. Олар:

- Дидактикалық ойындар — бұл ойындар балаларға жаңа білімді меңгеру барысында қолданылатын әдіс. Мысалы, балалар жаңа сөздермен танысқанда немесе математикалық есептер шығарғанда, оларға ойын түрінде тапсырмалар беріледі. Дидактикалық ойындар білімді игеруге және оны бекітуге көмектеседі.
- Рөлдік ойындар — бұл ойындар балаларға рөлдер арқылы шынайы өмір жағдайларын модельдеуге мүмкіндік береді. Рөлдік ойындар барысында балалар өздерінің таңдап алған рөлдерін орындау арқылы өмірлік дағдыларды меңгереді.
- Жанама ойындар — балалар белгілі бір тапсырманы орындау арқылы жасырын білім алады. Мысалы, табиғатқа немесе қоғамға қатысты мәселелерді шешу барысында балалар ойнау арқылы жаңа ақпаратты меңгереді.
- Қозғалыс ойындары — балалардың физикалық белсенділігін арттыруға бағытталған ойындар. Мұндай ойындар оқу процесін жандандырып, балалардың оқу мотивациясын арттырады.
- Топтық ойындар — балалардың бір-бірімен топ болып жұмыс жасау дағдыларын қалыптастыруға арналған ойындар. Мұндай ойындар балалардың бір-бірімен әрекеттесуіне, пікір алмасуына, тапсырмаларды бірге орындауына мүмкіндік береді.

3. Ойын арқылы оқытудағы психологиялық аспектілер

Ойынның балалар психологиясына әсері өте маңызды. Ойын барысында балалар белгілі бір жағдайларды модельдеудің арқасында өздерінің эмоционалды және интеллектуалдық дамуын арттырады. Ойын балаларға жаңа ақпаратты қабылдауды жеңілдетеді, олардың есте сақтау қабілетін жақсартады, ойлау дағдыларын дамытады. Сонымен қатар, ойын барысында балалардың шығармашылық қабілеттері ашылып, олар тапсырмаларды жаңа тәсілдермен шешуге дағдыланады.

Ойын әдісі балалардың тұлғалық дамуына да ықпал етеді. Ол балаларды жауапкершілікке, өзін-өзі бағалауға, өз пікірін білдіруге және басқаларды тыңдауға үйретеді. Ойындар топта ұйымдастырылғанда балалар бір-бірімен ынтымақтастық орнатып, топ ішінде рөлдерді бөлісіп, тапсырмаларды бірге шешуге үйренеді.

4. Ойын әдісін қолданудың тиімділігі

Ойын әдісін қолданудың басты тиімділігі — бұл балалардың оқу процесіне деген қызығушылығын арттырып, сабақтарды жеңіл әрі қызықты ету. Ойын арқылы оқыту кезінде оқушылар пассивті тыңдаушылар емес, белсенді қатысушыларға айналады. Бұл олардың оқу материалын жақсы меңгеруіне ықпал етеді.

Ойын әдісінің тиімділігі:

- Балалардың танымдық белсенділігін арттырады.

- Оқушылардың шығармашылық ойлау қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.
- Оқушылардың өзара қарым-қатынасын жақсартады.
- Оқуға деген қызығушылығын арттырады.
- Топта жұмыс істеу дағдыларын қалыптастырады.
- Балаларға оқу материалын жеңіл әрі қызықты түрде меңгеруге мүмкіндік береді.

5. Ойын арқылы оқытуды ұйымдастыру әдістемесі

Ойын әдісін қолдану барысында оның тиімділігі тек мұғалімнің ойын ұйымдастыру қабілетіне байланысты болады. Ойындарды тиімді пайдалану үшін мұғалімнің бірнеше маңызды міндеттері болады:

- Ойындарды сабақтың мақсаты мен мазмұнына сәйкес таңдау.
- Ойынның ойыншыларды біріктіру, ынтымақтастықты арттыру бағытында құрылуы.
- Ойынға қатысушыларды уақытылы бағалау және кері байланыс беру.
- Ойынның эмоционалды әсерін ескеру, балалардың қызығушылығын сақтау.
- Ойындарды жоспарлау және ұйымдастыру кезінде мұғалім балалардың жеке ерекшеліктерін ескеріп отыруы қажет.

6. Ойын әдісін бастауыш сыныпта тиімді қолданудың мысалдары

Математика сабағында балаларға есептерді шығару үшін ойынды қолдануға болады. Мысалы, «Есепшілер клубы» ойынын өткізу арқылы балалар математикалық тапсырмаларды шешеді, бұл олардың логикалық ойлау қабілетін дамытады.

Қазақ тілінде балалардың сөздік қорын дамыту үшін «Сөздер әлемі» ойынын қолдануға болады. Бұл ойын арқылы балалар жаңа сөздерді үйреніп, оларды сөйлемдерде дұрыс қолдануға машықтанады.

Қорытынды

Бастауыш сыныпта ойын арқылы оқыту — бұл балалардың оқуға деген қызығушылығын арттырып, олардың танымдық қабілеттерін дамытудың тиімді әдісі. Ойын әдісін дұрыс қолдану оқушылардың білімін толықтыруға, коммуникативтік дағдыларын қалыптастыруға және шығармашылық қабілеттерін дамытуға үлкен ықпал етеді. Мұғалімдер үшін бұл әдісті тиімді ұйымдастыру, ойын түрлерін дұрыс таңдау және сабақтың мақсаттарына сәйкес қолдану өте маңызды. Ойынның көмегімен білім беру процесін жандандырып, балаларды оқуға ынталандыруға болады.

Әдебиеттер

1. Мұхамедова Ж. Бастауыш сыныптарда ойын әдісін қолдану. Алматы: Мектеп, 2016.
2. Сәрсенова С. Ойын технологиясы және оның оқытудағы рөлі. Астана: Фолиант, 2012.
3. Балаубаева А. Педагогикада ойын әдісінің маңызы. Алматы: ҚазМемКітап, 2015.
4. Шайхутдинова З. Ойын арқылы білім беру: теория мен практика. Алматы: Білім, 2011.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕДИАПРОДУКЦИИ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА

Бейсембаева Акмарал Бакетовна
город Шымкент, учитель русского языка и литературы школы-гимназии №47 имени Т.Тажибаева

Резюме

Мақалада орыс тілін оқыту процесінде функционалдық сауаттылықты дамыту үшін медиапродукцияны қолдану мәселесі қарастырылады. Медиапродукция, оның ішінде аудиовизуалды

материалдар, бейнемазмұндар, интернет-ресурстар, ойын және басқа да цифрлық технологиялар қазіргі заманғы білім беру процесінде маңызды құралға айналуда.

Abstract

The article discusses the use of media production in the process of teaching the Russian language to develop students' functional literacy. Media production, including audiovisual materials, videos, internet resources, games, and other digital technologies, has become an important tool in the modern educational process.

Медиапродукция занимает важное место в жизни современного человека и представляет собой значимый инструмент для развития функциональной грамотности учащихся. В условиях глобализации и стремительного развития технологий медиапродукция стала неотъемлемой частью образовательного процесса, способствуя эффективному обучению, расширению кругозора и развитию аналитических способностей у школьников. Использование аудиовизуальных материалов и других цифровых технологий позволяет создать условия для более глубокого и интересного изучения русского языка, развивая у учащихся способности к анализу, синтезу и критическому восприятию информации.

Функциональная грамотность как комплексное умение включает не только знание языка, но и способность использовать его для решения практических задач в повседневной жизни. В этой связи роль медиапродукции в обучении русскому языку становится особенно важной, так как она способствует развитию всех аспектов функциональной грамотности, включая умение читать и понимать тексты, писать, а также работать с информацией и выражать свои мысли.

1. Роль медиапродукции в образовательном процессе

Медиапродукция может быть использована для разработки различных аспектов функциональной грамотности, таких как:

- Чтение и понимание. Медиаматериалы, такие как аудиокниги, видеоуроки, онлайн-курсы, помогают учащимся развивать навыки чтения и понимания текста, обеспечивая доступ к разнообразным источникам информации.
- Письмо и сочинение. Использование медиапродукции помогает учащимся развивать навыки письменной речи. С помощью видеороликов, презентаций и инфографики школьники учат, как представлять свои идеи и мысли в различных формах.
- Критическое восприятие и анализ информации. Медиапродукция предоставляет учащимся возможность анализировать различные точки зрения, сравнивать факты, выделять главные идеи и формировать свое мнение на основе информации.
- Коммуникация и взаимодействие. В процессе работы с медиапродукцией учащиеся учат не только воспринимать информацию, но и активно взаимодействовать, участвовать в обсуждениях, выступать с презентациями, формировать и обосновывать свою точку зрения.

2. Применение медиапродукции для развития функциональной грамотности

В данном разделе подробно рассматривается, как различные виды медиапродукции могут быть использованы для развития функциональной грамотности:

2.1. Аудиовизуальные материалы

Аудиовизуальные материалы включают в себя фильмы, видеоролики, документальные фильмы, а также мультимедийные материалы, доступные в Интернете. Такие материалы могут быть использованы для улучшения восприятия и понимания текста, развития словарного запаса, а также для углубленного изучения тем, связанных с русским языком и литературой.

Пример использования:

- Просмотр видео по темам грамматики и лексики, после чего учащиеся выполняют задания, направленные на закрепление пройденного материала.
- Использование фильмов по литературным произведениям, что помогает учащимся лучше понять контекст и мотивацию персонажей.

2.2. Цифровые ресурсы и интернет-платформы

Современные образовательные онлайн-платформы, такие как Moodle, Khan Academy, Coursera, а также специализированные сайты и приложения для изучения языка, предоставляют

ученикам доступ к разнообразным обучающим материалам. Включение таких ресурсов в учебный процесс помогает учащимся развивать навыки работы с текстами, выполнять интерактивные задания и контролировать свой прогресс.

Пример использования:

- Использование онлайн-тестов и заданий, на которых учащиеся могут проверять свои знания и учиться на ошибках.
- Применение платформ для совместной работы, на которых ученики могут участвовать в проектах, обсуждениях и получать обратную связь.

2.3. Мультимедийные презентации и инфографика

Презентации и инфографика являются мощными инструментами для визуализации информации. Их использование на уроках русского языка помогает учащимся понять структуру материала, увидеть связи между понятиями и освоить сложные темы.

Пример использования:

- Создание презентаций по темам, связанным с грамматикой или литературой, где учащиеся смогут наглядно представить информацию.
- Разработка инфографики по важным языковым темам или правилам, что помогает учащимся воспринимать информацию в более доступной и интересной форме.

2.4. Игровые и развлекательные технологии

Игры и игровые элементы, такие как квесты, викторины, ролевые игры, также являются эффективным средством развития функциональной грамотности. Они способствуют улучшению навыков работы с текстом, развитию творческого подхода и командной работы.

Пример использования:

- Викторины и кроссворды по изучаемой теме, которые стимулируют интерес учащихся и помогают закрепить знания.
- Ролевые игры, в которых учащиеся могут принимать на себя роли персонажей, обсуждать и анализировать произведения.

3. Преимущества и вызовы использования медиапродукции

3.1. Преимущества

- Доступность и разнообразие. Медиапродукция предоставляет богатый выбор материалов, доступных для учащихся в любой точке мира, что расширяет горизонты обучения.
- Увлекательность и мотивация. Использование видео, игр и мультимедийных элементов помогает поддерживать интерес учащихся к учебному процессу.
- Развитие навыков XXI века. Работа с медиапродукцией помогает учащимся развивать важнейшие компетенции, такие как цифровая грамотность, критическое мышление и способность к самостоятельному обучению.

3.2. Вызовы

- Технические проблемы. Некоторые школы могут сталкиваться с проблемами доступа к нужным технологиям, интернет-ресурсам или современным мультимедийным инструментам.
- Избыточная информация. Важно выбирать только качественные и релевантные медиаматериалы, чтобы не перегрузить учащихся информацией и не создать лишнюю путаницу.
- Недостаток квалифицированных кадров. Для эффективного использования медиапродукции необходимы педагоги, которые умеют работать с новыми технологиями и обладают соответствующими навыками.

Заключение

Использование медиапродукции на уроках русского языка значительно повышает уровень функциональной грамотности учащихся, позволяет развивать у них не только языковые навыки, но и критическое мышление, творческие способности, а также умение работать с информацией. Важно, чтобы образовательный процесс включал разнообразные виды медиапродукции, которые соответствуют образовательным целям и задачам. Педагоги должны

быть готовы к использованию инновационных технологий и мультимедийных материалов, чтобы сделать обучение более интерактивным и продуктивным.

Литература

1. Зимняя И.А. Психология образования. – М.: Академия, 2017.
2. Васильева Т.А. Инновационные технологии в образовании. – М.: Издательский дом, 2018.
3. Молчанова И.П. Использование мультимедийных технологий в обучении. – СПб.: Питер, 2019.
4. Андреева О.Л. Современные педагогические технологии: подходы и стратегии. – Екатеринбург: УрГПУ, 2020.

ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ САБАҒЫНДА СЫНИ ОЙЛАУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ

Сагимбаева Жанат Жандилдақызы
№4 Х. Досмұхамедов атындағы жалпы білім беретін мектеп коммуналдық мемлекеттік мекемесінің қазақ тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Аннотация

В данной статье рассматриваются вопросы развития навыков критического мышления на уроках казахской литературы. Критическое мышление — это важный навык, направленный на развитие способности учеников обрабатывать, оценивать, сравнивать информацию и делать выводы. Развитие навыков критического мышления на уроках казахской литературы способствует повышению творческих способностей учащихся и укрепляет их интерес к литературе. Критическое мышление позволяет детям глубже понимать тексты, раскрывать их основные идеи и мысли, а также анализировать различные точки зрения.

Abstract

This article discusses the development of critical thinking skills in Kazakh literature lessons. Critical thinking is an important skill aimed at developing students' ability to process, evaluate, compare information, and draw conclusions. Developing critical thinking skills in Kazakh literature classes enhances students' creative abilities and strengthens their interest in literature. Critical thinking enables children to understand texts more deeply, uncover their main ideas and thoughts, and analyze different perspectives.

Қазақ әдебиеті сабағында сыни ойлау дағдыларын дамыту – бұл бүгінгі білім беру жүйесінің ең маңызды компоненттерінің бірі. Оқушыларды сыни ойлауға үйрету арқылы оларды ойлануға, шешім қабылдауға, ақпаратты сараптауға және дәлелдер келтіруге үйретеміз. Сыни ойлау дегеніміз – мәселені терең талдау, өз көзқарасын негіздеу және әртүрлі көзқарастарды бағалау. Әдебиет пәні оқушылардың дүниетанымын кеңейтумен қатар, олардың сыни ойлау дағдыларын жетілдіруге зор мүмкіндік береді.

1.Сыни ойлау дағдыларының қазақ әдебиеті сабақтарындағы маңызы:

- Оқушыларды мәтіндермен жұмыс істей білуге үйретеді.
- Әдеби шығармаларды сыни тұрғыдан талдауға мүмкіндік береді.
- Оқушылардың пікір алмасу дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

Бұл бөлімде сыни ойлаудың теориялық негіздері мен оны қазақ әдебиеті сабағында қолданудың қажеттілігі айқындалады.

2. Сыни ойлау дағдыларының негіздері

Сыни ойлау ұғымы көп аспектілі болып келеді. Ол – жеке тұлғаның ақпаратты бағалай білуі, логикалық ойлау қабілеті, өз пікірін білдіру және дәлелдер келтіру дағдыларын қамтиды. Сыни ойлау дағдыларының негізгі элементтері:

- Аналитикалық ойлау: Мәтінді немесе мәселені сараптау, оның мәнін ашу.
- Синтетикалық ойлау: Әр түрлі көзқарастарды салыстырып, қорытынды жасау.
- Креативті ойлау: Шығармашылық жолмен жаңа идеялар ұсыну.
- Бағалау: Дәлелдер негізінде өз пікірін айту және қорытынды жасау.

Сыни ойлау – тек қана ақпаратты қабылдау емес, оны өңдеп, өз ойыңды білдірудің, шешім қабылдаудың және ақылмен қараудың дағдылары.

3. Қазақ әдебиеті сабағында сыни ойлау дағдыларын дамыту әдіс-тәсілдері

Қазақ әдебиеті сабағында сыни ойлау дағдыларын дамыту үшін бірнеше тиімді әдіс-тәсілдер қолдануға болады. Олар:

- Дебаттар мен пікірталастар: Оқушыларға әдеби шығармалардан алған ойларын қорғау және басқа оқушылардың пікірін тыңдау арқылы олардың сыни ойлау қабілеттерін дамытуға болады.
- Мәтіндерді талдау: Әдеби шығармалар мен көркем мәтіндерді сыни тұрғыдан талдау барысында оқушылардың ойлау дағдылары дамиды. Мәтіндерді өз ойларымен қорытындылау, ұғыну және бағалау барысында сыни ойлау дағдысы дамиды.
- Жоба жұмыстары: Оқушылар әдеби тақырыптар бойынша жобалар жасап, өз көзқарастарын қорғайды, бұл олардың сыни ойлауын дамытуға ықпал етеді.
- Кейс-стадилер: Оқушыларға әдеби шығармаларды талдау мен салыстыру тапсырмаларын беру. Кейс-стадилер арқылы оқушылардың сыни ойлау дағдылары қалыптасады.
- Кері байланыс: Оқушылар бір-біріне сұрақтар қойып, бірін-бірі сынға алып, жауап беретін кері байланыс арқылы сыни ойлауын дамыта алады.

4. Қазақ әдебиетіндегі шығармаларды сыни тұрғыдан талдау

Қазақ әдебиеті шығармаларын сыни тұрғыдан талдаудың маңызы зор. Шығарманы тек қана оқу ғана емес, оны талдай білу, оның авторлық көзқарасын, идеясы мен негізгі тақырыбын түсіну қажет. Әдеби шығармаларды сыни тұрғыдан талдау барысында келесі әдістерді қолдануға болады:

- Шығарманың құрылымын зерттеу: Текстің композициялық құрылымын зерттеу арқылы оқушылар шығарманың құрылымын талдай алады.
- Тақырыптық талдау: Әдеби шығарманың тақырыбын талдау, оның негізгі ойы мен идеяларын анықтау.
- Персонаждардың анализі: Шығарманың кейіпкерлерін сыни тұрғыда қарастырып, олардың мінез-құлқын, ішкі әлемін талдау.
- Символизм мен метафораларды түсіну: Әдеби шығармалардағы символизм мен метафоралардың мағынасын түсіну сыни ойлауды дамытуға ықпал етеді.

5. Қазақ әдебиетінде сыни ойлауды дамытуға арналған тапсырмалардың түрлері

Қазақ әдебиетінде сыни ойлауды дамыту үшін әр түрлі тапсырмалар берілуі мүмкін. Оларға мыналар жатады:

- Критикалық эссе жазу: Оқушыларға шығарманың тақырыбы мен негізгі идеясы туралы өз пікірін білдіріп, сол бойынша эссе жазу тапсырмасы беріледі.
- Әдеби кестелер жасау: Шығарманың кейіпкерлерін, оқиғаларын және олардың өзара байланысын көрсететін кестелер жасау.
- Шығармашылық жұмыстар: Оқушылар шығарманың альтернативті нұсқаларын жазып, өз көзқарастарын білдіреді.
- Пікірталас ұйымдастыру: Оқушылардың шығармашылық ойлары мен әдебиетке қатысты пікірлерін қорғауға мүмкіндік беру.

Қорытынды

Қазақ әдебиеті сабағында сыни ойлау дағдыларын дамыту – бүгінгі білім беру жүйесінде аса маңызды мәселе. Оқушыларды сыни ойлауға үйрету олардың ақпаратты терең өңдеуге, логикалық тұрғыдан талдауға және өзіндік пікір қалыптастыруға мүмкіндік береді. Сыни ойлау дағдыларының қалыптасуы қазақ әдебиетінің сабағында оқушылардың шығармашылық ойлау қабілеттерін дамытуға, мәтіндермен жұмыс істеу дағдыларын арттыруға және әдебиетке деген қызығушылықты тереңдетуге әсер етеді.

Қазақ әдебиеті сабағында сыни ойлау дағдыларын дамытуға бағытталған тиімді әдіс-тәсілдер мен тапсырмалардың қолданылуы оқушылардың жеке тұлғалық дамуына, шығармашылық және интелектуалдық қабілеттерінің шыңдалуына ықпал етеді. Болашақта сыни ойлау дағдыларын дамыту үшін арнайы бағдарламалар мен оқу жоспарларының болуы қажет.

Әдебиеттер
1. Әбиев Ж. «Қазақ әдебиеті сабағында сыни ойлауды дамыту». Педагогика, 2017.
2. Баймұхамбетова Г. «Қазақ әдебиетін оқытуда сыни ойлау әдісін қолдану». Білім берудегі инновациялар, 2019.
3. Жүнісбекова М. «Сыни ойлау арқылы шығармашылық қабілеттерді дамыту». Алматы: Қазақ университеті, 2018.
4. Қабдықова Ш. «Сыни ойлау – қазақ әдебиетінің сабақтарын тиімді ұйымдастыру құралы». Мектеп, 2016.

ОЙЫН АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТА ОТЫРЫП АДАМГЕРШІЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУ

Сакбаева Гулаим Ильясовна
Шымкент қаласы, №71 "Қ.Қазиев" атындағы бөбекжай-бақша МКҚК тәрбиешісі

Аннотация

В данной статье рассматриваются вопросы развития мыслительных способностей детей и воспитания нравственности через игру. Игра является важным инструментом, обеспечивающим познавательное и эмоциональное развитие детей. В процессе игры дети имеют возможность понять свои личные качества, свое место в обществе, а также оценить последствия своих чувств и поступков. Игра способствует развитию логического мышления, творческих способностей, слуховых и зрительных навыков детей.

Abstract

This article discusses the development of children's cognitive abilities and moral education through play. Play is an important tool that ensures the cognitive and emotional development of children. During play, children have the opportunity to understand their personal qualities, their place in society, and evaluate the consequences of their feelings and actions. Play helps develop children's logical thinking, creativity, auditory and visual skills.

Ойын — баланың дамуы мен тәрбиесінде ерекше орын алады. Ол балалардың ойлау қабілеттерін дамытуға, тілдік дағдыларды қалыптастыруға, әлеуметтік және эмоционалдық интеллекісін арттыруға мүмкіндік береді. Ойын барысында балалар тек қана көңіл көтеріп, уақыт өткізумен шектелмей, сонымен қатар логикалық ойлауды, стратегия құруды, қиындықтарды жеңуді, командалық жұмысты үйренеді. Бұл дағдылар баланың болашақтағы өміріне үлкен әсер етеді, өйткені олар әлеуметтік ортада дұрыс шешімдер қабылдай білуге үйретеді.

Балабақша мен бастауыш сыныпта ойындарды тиімді пайдалану арқылы балалардың адамгершілік қасиеттері қалыптасады. Әрбір ойын — бұл жаңа тәжірибе, жаңа дағдыларды игеру және жаңа көзқарастарды қалыптастыру мүмкіндігі. Мысалы, ойын арқылы балалар өзара сыйластық, жауапкершілік, ынтымақтастық және өзара көмек сияқты қасиеттерді үйренеді.

Бұл мақалада ойынның бала тәрбиесіндегі рөлі, ойнаудың балалардың психологиялық дамуына әсері, ойын түрлері мен әдістемелері және ойын арқылы адамгершілік құндылықтарды қалыптастыру жолдары қарастырылады.

1. Ойынның баланың психологиялық дамуындағы рөлі

Балалар үшін ойын — бұл тек қана көңіл көтеру ғана емес, сонымен қатар танымдық және эмоционалдық даму құралы. Ойын арқылы балалар қоршаған әлемді таниды, өздерінің қабілеттері мен шектеулерін түсінеді, әлеуметтік дағдыларды меңгереді.

1.1. Ойлау қабілеттерін дамыту

Ойын балаларға логикалық ойлау дағдыларын дамытады. Олар ойын ережелерін түсініп, ойынның нәтижесін болжай алады, шешімдер қабылдайды және мақсатқа жету үшін түрлі стратегияларды құрады. Ойын барысында балалар қателіктерді түсініп, олардан үйренеді, бұл да олардың ойлау қабілетінің дамуына ықпал етеді.

1.2. Эмоционалдық және әлеуметтік даму

Ойын балаларға эмоцияларын реттеуді үйретеді. Олар өз сезімдерін басқара отырып, басқа балалармен қарым-қатынас жасау арқылы әлеуметтік дағдыларды меңгереді. Ойын барысында балалар өз сезімдері мен ойларын басқа адамдармен бөлісуге үйренеді, бұл олардың эмоционалдық интеллектісін арттырады.

1.3. Қарым-қатынас және өзара әрекеттесу

Балалар ойын барысында бір-бірімен қарым-қатынас орнатып, топтық жұмыстарда өзара әрекеттесуді үйренеді. Олар командалық жұмыстың мәнін түсінеді, өз ойларын айта алады және басқалардың пікірін тыңдай біледі. Бұл дағдылар балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытып, болашақтағы қарым-қатынастарында маңызды рөл атқарады.

2. Ойын арқылы адамгершілік құндылықтарды қалыптастыру

Ойын тек танымдық дамуға ғана емес, сонымен қатар адамгершілік тәрбиесіне де ықпал етеді. Балалар ойын кезінде жауапкершілік, адалдық, құрмет көрсету сияқты адамгершілік құндылықтарды меңгереді. Бұл балалардың қоғамда дұрыс әрекет етуіне, өзара сыйластықты сақтауға және әділ болуға үйретеді.

2.1. Өзара көмек және ынтымақтастық

Ойын барысында балалар өзара көмек көрсетуге үйренеді. Олар бір-біріне қол ұшын беріп, қиындықтарды бірге шешеді. Бұл қасиеттер балалардың болашақ өмірінде де маңызды рөл атқарады, өйткені олар қоғамның белсенді мүшесі болуға дайын болады.

2.2. Жауапкершілік сезімі

Ойын арқылы балалар өз әрекеттерінің салдарын түсінеді. Олар өздерінің ойындағы әрекеттері үшін жауапкершілік алып, өзінің шешімдерінің дұрыс-бұрыстығын бағалауға үйренеді.

2.3. Әділдік және адалдық

Ойынның ережелері бойынша әділдік пен адалдық талап етіледі. Бұл балалардың дұрыс шешімдер қабылдауға, жеңіске жету үшін әділ жолмен әрекет етуге үйренуіне көмектеседі.

3. Ойын түрлері мен әдістемелері

Балаларға арналған түрлі ойындар арқылы олардың шығармашылық қабілеттері мен адамгершілік құндылықтарын дамытуға болады. Ойын түрлері мен әдістемелері әр түрлі болуы мүмкін, бірақ олардың барлығы балалардың танымдық және әлеуметтік дамуында маңызды рөл атқарады.

3.1. Рөлдік ойындар

Рөлдік ойындар балаларға өздерінің және басқа адамдардың рөлдерін орындауға мүмкіндік береді. Бұл ойындар балалардың әлеуметтік және эмоционалдық дамуын қамтамасыз етеді, оларды әділ болуға, қарым-қатынас дағдыларын дамытуға үйретеді.

3.2. Логикалық ойындар

Логикалық ойындар балаларға логикалық ойлау, жоспарлау және стратегия құру дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Бұл ойындар балалардың танымдық қабілеттерін арттырады және оларды қиындықтарды шешуге үйретеді.

3.3. Сюжеттік-рольдік ойындар

Сюжеттік-рольдік ойындар арқылы балалар белгілі бір жағдайлар мен оқиғалар бойынша шешімдер қабылдайды. Олар өзара әрекеттесуді, командада жұмыс жасауды және жауапкершілік сезімін қалыптастыруды үйренеді.

4. Ойын әдістерін қолданудың нәтижелері және тиімділігі

Ойын арқылы балалардың дамуына деген қызығушылық пен танымдық қажеттілікке ерекше назар аударылған. Бұл әдіс балалардың психологиялық және әлеуметтік дамуын, адамгершілік құндылықтарды меңгеруін қамтамасыз етудің тиімді жолы болып табылады.

Мұндай ойындар балалардың оқу процессінде қызығушылығын арттырып, олардың ойлау қабілеттерін дамытады. Ойын нәтижесінде балалар өздерін тек оқушы ретінде ғана емес, ойлаушы, шешім қабылдайтын, жауапкершілікті сезінетін тұлға ретінде қалыптастырады.

Қорытынды

Ойын балалардың ойлау қабілеттерін дамытуда үлкен рөл атқарады. Ол тек танымдық дағдыларды ғана емес, сонымен қатар әлеуметтік және адамгершілік қасиеттерді қалыптастыруға да ықпал етеді. Балалар ойын арқылы өздерінің эмоцияларын басқара алады, басқалармен дұрыс қарым-қатынас жасауға үйренеді, әділдік пен адалдықты меңгереді. Осылайша, ойын бала тәрбиесінің маңызды құралы болып табылады.

Әдебиеттер

1. Абдуллина М. Х. Ойын арқылы оқыту әдістері. Алматы: Мектеп, 2018.
2. Жолдасбекова Қ. А. Педагогикадағы ойын әдістемелері. Астана: Болашақ, 2019.
3. Смағұлова Р. М. Ойын арқылы балалардың ойлау қабілеттерін дамыту. Астана: Жастар, 2017.

МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДА МАЙТАБАНДЫЛЫҚТЫҢ АЛДЫН АЛУ

Сулейменова Улпан Алимановна
Шымкент қаласы, №71 "Қ.Қазиев" атындағы бөбекжай-бақша МКҚК дене -шынықтыру нұсқаушысы

Аннотация

В данной статье рассматривается проблема предотвращения ожирения у детей дошкольного возраста. Ожирение является состоянием, которое наносит вред здоровью детей, так как оно может привести к снижению физической активности, неправильному питанию и длительному пребыванию в сидячем положении.

Abstract

This article explores the issue of preventing obesity in preschool children. Obesity is a condition that harms children's health, as it can lead to reduced physical activity, poor nutrition, and prolonged periods of inactivity.

Мектеп жасына дейінгі балалардың денсаулығы әрқашан қоғамның басты мәселелерінің бірі болып табылады. Бала өсіп келе жатқан кезде дұрыс дене шынықтыру мен қоршаған ортадан келетін стимулдардың маңызы зор. Баланың денсаулығына қолайлы жағдай жасау, оның физикалық дамуын қалыптастыру, сондай-ақ оның психологиялық жағдайын нығайту үшін түрлі әдіс-тәсілдер қажет. Майтабандылық — бұл балалардың денсаулығына қатер төндіретін жағдайдың бірі. Ол көбінесе дұрыс тамақтанбау, физикалық белсенділіктің аз болуы және электрондық құрылғылармен көп уақыт өткізу нәтижесінде пайда болады.

Бұл мақалада мектеп жасына дейінгі балаларда майтабандылықтың алдын алу жолдары қарастырылады. Балалардың физикалық дамуында маңызды рөл атқаратын әртүрлі шаралар, атап айтқанда дене шынықтыру жаттығулары, тамақтану мен психологиялық қолдау туралы кеңінен талқыланады. Сонымен қатар, ата-аналардың, тәрбиешілер мен денсаулық сақтау мамандарының бұл мәселені шешудегі рөлі айқындалады.

1. Майтабандылықтың мәні және оның балаларға әсері

Майтабандылық — бұл дене қозғалысының жеткіліксіздігі, физикалық белсенділіктің төмендігі және көбінесе салмақтың артуы мен денсаулықтың нашарлауының салдары. Баланың дене шынықтыруының азаюы, оның ішкі органдарын, жүрек-қан тамырлары жүйесін, бұлшықеттерін және сүйектерін дұрыс дамытпайды. Бұл мәселе балалардың өмір сапасына теріс әсер ететінін атап өту керек.

Майтабандылықтың басты себептері арасында дұрыс тамақтанбау, қимыл-қозғалыс белсенділігінің төмендігі және компьютерлік ойындарға немесе теледидарға көп уақыт бөлу сияқты факторлар бар. Осы факторлардың бәрі баланың психоэмоционалды жағдайына да әсер етіп, оның әлеуметтік дағдыларын қалыптастыру мен қарым-қатынасына кедергі келтіруі мүмкін.

2. Майтабандылықтың алдын алу жолдары

Мектеп жасына дейінгі балаларда майтабандылықтың алдын алу үшін бірнеше негізгі әдістер мен тәсілдер бар.

2.1. Физикалық белсенділікті арттыру

Бала өсіп келе жатқан кезде оның физикалық белсенділігі басты назарда болуы тиіс. Дене шынықтыру сабақтарын ұйымдастыру, балабақшада арнайы ойындар мен қозғалыс жаттығуларын өткізу — балалардың денсаулығын жақсартады. Жаттығулар арқылы балалардың бұлшықеттері дамиды, қан айналымы жақсарады, әрі балалар денсаулыққа байланысты сау өмір салтын қалыптастырады.

2.2. Дұрыс тамақтану

Дұрыс тамақтану балалардың өсуіне және дамуына қажет барлық қажетті заттарды қамтамасыз етеді. Балабақшадағы тамақтануды дұрыс ұйымдастыру, денсаулыққа зиянды емес, керісінше пайдалы өнімдермен қамтамасыз ету — майтабандылықтың алдын алу үшін маңызды қадамдардың бірі.

2.3. Психологиялық қолдау

Майтабандылықтың алдын алу барысында балаларға психологиялық қолдау көрсету өте маңызды. Бұл балаға өз денсаулығы мен өмір салтына қатысты дұрыс көзқарас қалыптастыруға көмектеседі. Психологиялық қолдау, мотивация беру, ұтымды бағыт-бағдар ұсыну арқылы бала өзін жақсы сезініп, белсенді өмір салтын ұстануға ынталандырылады.

2.4. Майтабандылықтың алдын алудағы ата-аналардың рөлі

Ата-аналардың балалардың денсаулығы мен дамуына әсер етуі өте маңызды. Майтабандылықтың алдын алу үшін ата-аналардың белсенді қатысуы және олардың өз балаларымен бірге дене шынықтыру әрекеттерін жасау мүмкіндіктері зор. Ата-аналар балаларды дене белсенділігіне үйрету, оларға дұрыс тамақтану дағдыларын қалыптастыру және психологиялық қолдау көрсету арқылы өз үлестерін қосуы керек.

Балалардың физикалық белсенділігі көбінесе үйде де жалғасуы тиіс. Ата-аналар балаларымен бірге спорттық ойындар ойнау, серуендеу, велосипедпен жүру немесе басқа да қозғалыс жаттығуларын орындау арқылы баланың денсаулығына жағымды әсер ете алады. Сонымен қатар, балалардың денсаулығын сақтау үшін үйлерде дұрыс тамақтану мәдениетін қалыптастыру да маңызды болып табылады. Ата-аналар балаларды дұрыс тамақтандыру, пайдалы өнімдерді таңдау және олардың тамақтану әдеттерін дұрыс қалыптастыру арқылы баланың денсаулығын нығайтуға үлес қосады.

3. Майтабандылықтың алдын алу үшін қолданылатын әдіс-тәсілдер

Майтабандылықтың алдын алу үшін педагогикалық тәсілдер мен әдістерді дұрыс таңдау өте маңызды. Оқу процесінде, сондай-ақ балабақшада балалардың физикалық белсенділігін арттыру үшін әртүрлі әдістерді қолдануға болады. Мысалы, дене шынықтыру сабақтарында түрлі ойындарды енгізу, көңілді жаттығулар мен қозғалыс әрекеттерін өткізу, балаларды спорттық жарыстар мен командалық ойындарға тарту — баланың денсаулығына үлкен пайда әкеледі.

Дене шынықтыру мұғалімдері мен тәрбиешілер балалармен жұмыс істеуде әр түрлі әдістерді қолдануы керек. Жаттығуларды көңілді әрі шығармашылық түрде өткізу балалардың дене белсенділігін арттырады және оларды денсаулықты сақтау қажеттілігіне ынталандырады. Ойын элементтерін қосу балалардың қызығушылығын арттырып, олардың белсенді болуына көмектеседі. Сонымен қатар, ойын әдістері балалардың ынтымақтастығын дамытуға, бір-бірімен қарым-қатынас орнатуға, командалық жұмыс дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді.

Балаларға дене шынықтырудың маңыздылығын түсіндіру мақсатында арнайы оқу бағдарламаларын қолдану да тиімді. Мұндай бағдарламалар балаларға дұрыс тамақтану, дене жаттығуларын орындау, қоршаған ортаны қорғау және денсаулықты сақтау туралы білім береді.

4. Балабақшадағы денсаулық сақтау бағдарламалары

Балабақшада денсаулық сақтау бағдарламаларын жүзеге асыру балалардың физикалық және психологиялық дамуына әсер ететін маңызды құрал болып табылады. Балабақшадағы денсаулық сақтау бағдарламалары балалардың денсаулығын сақтау мен нығайтуға бағытталған. Бұл бағдарламалар дене шынықтыру жаттығулары, дұрыс тамақтану, санитарлық-гигиеналық шаралар мен психологиялық қолдау сияқты негізгі аспектілерді қамтиды.

Қорытынды

Майтабандылықтың алдын алу мектеп жасына дейінгі балалар үшін өте маңызды мәселе болып табылады. Бұл мәселе тек денсаулыққа ғана емес, сондай-ақ баланың әлеуметтік, психологиялық және интеллектуалдық дамуына да әсер етеді. Балаға денсаулық сақтау, дұрыс тамақтану және белсенді өмір салтын қалыптастыру қажеттілігі жөнінде түсінік беру — оның өмірінде маңызды қадам болып табылады. Балабақша мен мектеп жасына дейінгі білім беру ұйымдарында бұл мәселеге дұрыс назар аудару қажет, сонымен қатар ата-аналар да белсенді түрде көмек көрсетуі тиіс.

Әдебиеттер

1. Әбдіқалықова Г. М. Мектеп жасына дейінгі балалардағы денсаулық сақтау. Алматы: Білім, 2019.
2. Мұхамбетова Б. Ж. Дене шынықтыру және тамақтану негіздері. Алматы: Мектеп, 2018.
3. Каримова Р. Х. Балабақшадағы денсаулық сақтау жұмысын ұйымдастыру. Астана: Қоғамдық денсаулық, 2020.

АРНАЙЫ БІЛІМ БЕРУ МЕКЕМЕЛЕРІНДЕ КӨЗ КӨРУ БҰЗЫЛЫСТАРЫ БАР БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТЕНУ ПРОЦЕСІ

Акылбекова Раушан Усеновна
Шымкент қаласының білім басқармасының мемлекеттік арнаулы (коррекциялық) №33 «Ақбота» балабақшасы» (көз көру функциялары ауыр және жеңіл бұзылған балаларға арналған) коммуналдық мемлекеттік мекемесінің тәрбиешісі

Аннотация

Статья посвящена особенностям социального становления и интеграции детей с нарушениями зрения в специальные образовательные учреждения. В ней рассматриваются ключевые аспекты педагогической работы, направленные на поддержку и развитие социальных навыков у таких детей. Автор акцентирует внимание на важности применения индивидуальных методов обучения и специальных адаптаций, которые способствуют успешной социальной адаптации и коммуникативным навыкам детей. В статье подчеркивается, что качественная педагогическая поддержка в процессе обучения играет важную роль в формировании социальной ответственности и взаимодействия с окружающим миром.

Annotation

The article focuses on the socialization process of children with visual impairments in special educational institutions. It examines key aspects of pedagogical work aimed at supporting and developing the social skills of these children. The author emphasizes the importance of applying individualized teaching methods and special adaptations that contribute to the successful social adaptation and communication skills of the children. The article highlights the significant role of quality pedagogical support in the learning process, which is essential in forming social responsibility and interaction with the surrounding world.

Көз көру бұзылыстары бар балалардың әлеуметтенуі – олардың қоршаған ортаға бейімделіп, қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыруға бағытталған күрделі процесс. Балалар ерте жастан бастап әлеуметтік ортаға бейімделсе, олардың қоғамға сәтті араласуы жеңілдейді. Сондықтан арнайы балабақшаларда бұл процесс ерекше назарға алынып, балаға жан-жақты көмек көрсетіледі.

Көз көру бұзылыстары бар балалардың ерекшеліктері

Көру қабілеті нашар немесе мүлде көрмейтін балалар ақпараттың көп бөлігін жанасу, есту, иіс сезу арқылы қабылдайды. Сондықтан оларды әлеуметтендіру үшін ерекше әдістер қажет. Мұндай балаларда кеңістікте бағдарлану, басқа адамдармен қарым-қатынас жасау және өзіне-өзі қызмет көрсету дағдыларын дамыту белгілі бір қиындықтар туғызуы мүмкін. Сол себепті арнайы балабақшаларда педагогтар, дефектологтар мен тифлопедагогтар балалардың ерекшеліктерін ескеріп, оқыту мен тәрбиелеудің бейімделген әдістерін қолданады.

Балабақшадағы әлеуметтену процесінің негізгі бағыттары

1. Қарым-қатынас дағдыларын дамыту

Көз көру бұзылыстары бар балалар үшін адамдармен қарым-қатынас орнату ерекше тәсілді қажет етеді. Олар ым-ишараларды көре алмайтындықтан, сөйлеу дағдылары мен дыбыстық қарым-қатынас маңызды рөл атқарады. Балабақшада тәрбиешілер арнайы ойындар, әңгімелесу әдістері және тактильді материалдар арқылы баланың сөйлеу белсенділігін арттыруға көмектеседі. Сонымен қатар, топтық ойындар мен бірлескен тапсырмалар балалардың құрдастарымен байланыс орнатуына ықпал етеді.

2. Кеңістікте бағдарлануды үйрету

Көру қабілеті шектеулі балалардың кеңістікте еркін қозғалуы үшін арнайы әдістер қолданылады. Балабақшаларда тактильді жолақтар, бедерлі карталар, дыбыстық белгілер және арнайы бағыттаушы сызықтар орналастырылады. Балалар тактильді және дыбыстық ақпаратты пайдаланып, кеңістікте қалай қозғалуға болатынын үйренеді.

Тәрбиешілер оларға ақ таяқ қолдану дағдыларын, заттардың орналасуын есте сақтау әдістерін және дыбыстық бағдарлауды меңгертеді. Бұл балаларға балабақша ішінде және сыртқы ортада еркін жүруге мүмкіндік береді.

3. Өзіне-өзі қызмет көрсету дағдыларын қалыптастыру

Көз көру қабілеті бұзылған балалар күнделікті тұрмыстық дағдыларды меңгеруде ерекше қолдауды қажет етеді. Балабақшада олар киіну, тамақтану, жеке заттарын реттеу секілді өзіне-өзі қызмет көрсету дағдыларын дамытады.

Педагогтар балаларға киімнің түймелерін тағу, аяқ киімді дұрыс кию, қасық пен шанышқыны пайдалану сияқты дағдыларды арнайы әдістемелер арқылы үйретеді. Бұл олардың тәуелсіздігін арттырып, өзіне деген сенімділігін нығайтады.

4. Танымдық және сенсорлық даму

Көру қабілеті шектеулі балалар үшін сенсорлық даму өте маңызды. Олар қоршаған әлемді жанасу, иіс сезу және есту арқылы таниды. Сондықтан балабақшада тактильді ойыншықтар, бедерлі кітаптар, арнайы дыбыстық құрылғылар қолданылады.

Музыкалық сабақтар мен тактильді шығармашылық сабақтар балалардың сенсорлық қабылдауын дамытып, олардың танымдық қабілеттерін арттырады. Сонымен қатар, табиғаттың әртүрлі материалдарын (құм, су, тастар, жапырақтар) зерттеу арқылы балалардың сезім мүшелері белсенді жұмыс істейді.

5. Эмоционалдық және психологиялық қолдау

Көз көру бұзылыстары бар балалар кейде өздерін сенімсіз сезініп, ортаға бейімделуде қиындықтарға тап болуы мүмкін. Сондықтан арнайы балабақшаларда психологтар мен тәрбиешілер балалардың эмоционалдық тұрақтылығын дамытуға ерекше көңіл бөледі.

Балаларға өзін-өзі тануға, қорқыныштарын жеңуге және өз эмоцияларын дұрыс басқаруға көмектесетін арнайы жаттығулар жүргізіледі. Сонымен қатар, достық қарым-қатынасты дамыту үшін топтық ойындар мен серіктестік тапсырмалар ұйымдастырылады.

6. Инклюзивті ортаға бейімделу

Көптеген көз көру бұзылыстары бар балалар болашақта инклюзивті мектептерге барады. Сондықтан балабақшада оларды инклюзивті ортаға дайындау маңызды. Бұл үшін педагогтар балаларды көретін құрдастарымен бірге түрлі шараларға қатыстырады, аралас ойындар ұйымдастырады және әлеуметтік дағдыларды дамытуға көмектеседі.

Әлеуметтену процесінде қолданылатын әдістер

Көз көру қабілеті бұзылған балалардың әлеуметтенуіне көмектесу үшін балабақшаларда арнайы әдістер қолданылады:

• Тактильді ойындар – түрлі текстурадағы заттарды зерттеу арқылы балалардың жанасу сезімін дамыту.

• Дыбыстық бағыттау әдісі – дыбыстарды тыңдау арқылы кеңістікте бағдарлану.

• Музыкалық терапия – музыканың көмегімен эмоционалдық тепе-теңдікті сақтау және қарым-қатынас дағдыларын дамыту.

• Сюжеттік-рөлдік ойындар – балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға арналған ойындар.

• Қолмен ұстауға арналған жаттығулар – саусақ моторикасын және ұсақ қозғалыстарды дамытуға бағытталған тапсырмалар.

Қорытынды

Көз көру бұзылыстары бар балалардың әлеуметтенуі – ұзақ әрі күрделі процесс. Дегенмен, арнайы балабақшаларда қолданылатын әдістер мен бағдарламалар балалардың әлеуметтік ортаға сәтті бейімделуіне көмектеседі.

Оларға кеңістікте еркін қозғалуға, адамдармен қарым-қатынас орнатуға, өзіне-өзі қызмет көрсетуге үйренуге және сенімділікті қалыптастыруға жағдай жасалады. Егер әлеуметтену процесі жүйелі түрде жүргізілсе, балалар болашақта өздерін қоғамның толыққанды мүшесі ретінде сезініп, өмірде өз орнын таба алады.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының “Кемтар балаларды әлеуметтік және медициналық-педагогикалық түзеу арқылы қолдау туралы” Заңы. – Астана, 2002.
2. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. “Арнайы және инклюзивті білім беруді дамыту тұжырымдамасы”. – Нұр-Сұлтан, 2020.
3. Алмаханова Х.Е. “Арнайы педагогика” – Алматы: Білім, 2018.
4. Әбенова С.К. “Көру қабілеті бұзылған балаларды оқыту және тәрбиелеу әдістемесі” – Нұр-Сұлтан: Ұлттық оқу орталығы, 2019.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН ОЙЫН АРҚЫЛЫ САБАҚҚА ЫНТАЛАНДЫРУ

Байдишева Анар Максатовна
Түркістан облысы, Қазығұрт ауданы
М. Өтемісұлы атындағы жалпы білім беретін мектебінің
бастауыш сынып мұғалімі

Аннотация

Статья посвящена особенностям социального становления и интеграции детей с нарушениями зрения в специальные образовательные учреждения. В ней рассматриваются ключевые аспекты педагогической работы, направленные на поддержку и развитие социальных навыков у таких детей. Автор акцентирует внимание на важности применения индивидуальных методов обучения и специальных адаптаций, которые способствуют успешной социальной адаптации и коммуникативным навыкам детей. В статье подчеркивается, что качественная педагогическая поддержка в процессе обучения играет важную роль в формировании социальной ответственности и взаимодействия с окружающим миром.

Annotation

The article focuses on the socialization process of children with visual impairments in special educational institutions. It examines key aspects of pedagogical work aimed at supporting and developing the social skills of these children. The author emphasizes the importance of applying individualized teaching methods and special adaptations that contribute to the successful social adaptation and communication skills of the children. The article highlights the significant role of quality pedagogical support in the learning process, which is essential in forming social responsibility and interaction with the surrounding world.

Егеменді еліміздің өсіп келе жатқан ұрпағын ойлы да іскер, жігерлі де батыл, өзіне сенімді, интеллектуалдық деңгейі биік, дүниетанымы дұрыс қалыптасқан азамат етіп тәрбиелеуде мектептің алатын орны ерекше.

Мектеп – қазіргі қоғамның дамуымен, әлеуметтік практикамен тығыз байланысты. Мектеп өмірі балаға жаңа әлемнің есігін ашып беріп, рухани дүниесінің қалыптасуына негіз салады. Күнделікті тұрмыста кездесетін дағдылар арқылы баланың жан дүниесіне әсер ететін білім мен тәрбиенің алғашқы баспалдағы – бастауыш мектеп.

Бастауыш саты – білім дағды іскерліктің қалыптасуының бастамасы болып табылады. Келешекте жалпы білім алу мен кез – келген арнаулы мамандықтарға талпынудың іргетасы бастауышта қаланбақ.

Баланың жеке бас қасиеттері, оның адамгершілігінің, белсенділігінің қалыптасуы мектепке дейінгі тәрбие мен бастауыш сыныптарда жүзеге асады. Оқушының рухани күш – қуаты мен ерік – жігерінің ашылар кезі.

Бастауыш сыныптардың негізгі міндеті - жеке тұлғаны дамытып, оның алғашқы қалыптасуын қамтамасыз ету, білімге және оқуға деген сенімін нығайту мен дүниетанымын қалыптастыру, оқуға деген қызығушылығын оятып, ынтасын арттыру болып табылады.

Мектеп табалдырығын аттаған жас бала ертеңгі ел тұтқасы десек, оларды парасатты, саналы азамат етіп тәрбиелеу - әрбір ұстаздың борышы.

«Ұстаздық еткен жалықпас, үйретуден балаға», «Адамның адамшылығы жақсы ұстаздан болады,» - деп айтқан ұлы Абай атамыз.

Әр ұстаздың басты міндеті – оқушының білімге деген сүйіспеншілігін арттыру мақсатында сабақ барысында тиімді әдіс – тәсілдерді енгізіп, оны ұйымдастыру формасын түрлендіріп отыру болып саналады. Қазіргі кезде оқытуға қойылатын негізгі талап – оқушылардың белсенді іс әрекеттік сезімін оята отырып, жаңа инновациялық технологиялар арқылы өзіндік жұмыстарды ұйымдастыру және басқара білу.

Сол себептен өзім сабақ беріп жүрген сыныбымды оқушылардың кішкентайынан өз бетінше ізденуге, ойлануына, есте сақтауын, ынтасын, белсенділігін, өз пікірін айтуға көңіл бөліп, қаблетті, білімді оқушы тәрбиелеумен оқыту мақсатына жетудің тиімді нақты жолдарын іздестірдім.

Бастауыш сынып оқушыларының білуге деген ынтасы мен мүмкіндіктерін толық пайдалану, оларды оқу процесінде үздіксіз дамытып отыру және сабақ барысында алған білімдерін практикада қолдану дағдыларын қалыптастыру үшін ойындарды пайдаланудың орны ерекше. Тиімді пайдаланған ойындар мұғалімнің түсіндіріп отырған материалын оқушылардың зор ынтамен тыңдап, оны берік меңгеруіне көмектеседі. Өйткені ойын мектепке келген оқушылардың әрекетін белсендіріп, оларды тәрбиелеп, дамытудың аса маңызды құралы болады. Ойынды педагогикалық процеске енгізе отырып, тәрбиеші балаларды ойнауға, яғни А.С.Макаренконың сөзімен айтқанда «жақсы ойын» жасауға үйретеді. Мұндай ойынның өзіне тән сапасы бар, ол – мазмұнының тәрбиелік – танымдық құрылымы, бейнелейтін түсініктерінің толықтығы мен дұрыстығы, белсенділігі мен ұйымшылдығы, ойынның ережелерге бағынуы. Ойын процесінде балалардың білімі мен ұғымы айқындалып,тереңдей түседі. Демек,ойын балалардың соған дейінгі білімдері мен түсініктерін баянды етіп қана қоймайды, сонымен бірге танымды, белсенді іс - әрекетінің бір формасы болып табылады. Соның барысында олар мұғалімнің басшылығымен жаңа білімді меңгереді. Ойынды ұйымдастырып, оны басқара жүріп, ұстаз балалар ұжымына және ұжым арқылы әр балаға ықпал жасайды. Ойынға

қатысушы бала өзінің ниеті мен әрекетін басқалармен үйлестіруге, ойында қалыптасқан ережелерге бағынуға тиісті болады.

Педагогикалық басшылық болмаған жағдайда балалалдың ойындары кейде жарамсыз ықпал жасауы да мүмкін. Сонымен бірге ойын балалардың танымдық дамуына әсер етеді, білімдерін кеңейтуге қажеттілігін туғызады. Әр ойынның өзіне тән ерекшеліктері болады. Бір жағынан – ойында ойындық әрекет негізге алынған,оның көмегімен жеке тұлғаның белгілі бір сапалары: зейін, байқағыштық, ес, ойлау, ізденімпаздық, белсенділік қалыптасады. Екінші жағынан – ойын сабақта белгілі бір міндетті, жаңа материалды оқып - үйрену, өткенді қайталау, іскерлік дағдыны қалыптастыру, білімді іс жүзінде пайдалану міндеттерін шешуді көздейді.

Ойын арқылы оқушыны білім алуға, оқуға қызықтыра отырып, тұлғалы дамуын қалыптастыруға болады. Мазмұны бойынша барлық ойындар оқушылардың ақыл – ой белсенділігін қалыптастырудың маңызды құралы бола отырып, олардың бағдарлама материалының неізгі тақырыптары бойынша алған білімдерін тереңдете түсуді әрі пысықтауды көздейді. Бұл ойындар балалардың сабақ үстіндегі жұмысын түрлендіре түседі, олардың пәнге қызығушылығын оятып, ынта – ықылас қоюына баулиды және оқушылардың зейінін, ойлау, зерде, үрділерін дамытады. Өмір тәжірбиесін бір жүйеге келтіруді үйретіп, жүйке жүйесін демалдырады. Міне, сондықтан да ойын оқу әрекетінде жетекші рөл атқарады.

Оқушы өзі немесе топ мүшелерімен бірлесе орындайды. Осы кезеңдерді орындату барысында оқушылар өздіктерінен тапсырманы орындай білуге үйренеді. Сабақты кезең – кезеңге бөліп, оның мақсатын түсіндіру арқылы оқушыларды тапсырманы өздігінен орындауға баулимын. Оқушыларды өздігінен жұмыс істеуге баулу үшін әр кезеңнің өзіне тән орындалу тәртібі болатынын түсіндіремін. Бір істі тындырмай, келесі іске көшуге болмайды. Себебі: бір істің шешілуі екінші істі меңгеруге әсерін тигізеді. Бастауыш сыныптарда өз бетімен жұмысты ұйымдастыруда оның талапқа сай болуы,түрлі мазмұнда және формада көрініс табуы,оқушыны шығармашылық бағытта жұмыс істеуге бағыттауы, оқушының бағаланып, марапатталануы сияқты нәрселерге мән берген жөн. Ойынды кезең бойынша жүргізген кезінде оқушы әр кезеңді мұқият, ұқыпты, таза, сауатты орындауға тырысады. Себебі,оқушы әр кезеңді орындау барысында дөңгелекшелерді жинауға тиіс.Әр дөңгелекшенің өзіндік бағалау нормасы бар. Көк – 5, жасыл – 4, сары – 3 –ті білдіретінін оқушы біледі.Тапсырманы мұқият орындап, көк дөңгелекшені жинауға тырысады. Әр кезеңді оқушылар түсініп орындай алатын дәрежеге жеткен соң, екінші әдісті қолдануға болады.

Әдебиеттер

1. Артемьева М. А. Социальная адаптация детей с ограниченными возможностями здоровья в условиях специального образования. Москва: Просвещение. 2010 г.
2. Жданова Н. В. Психолого-педагогические аспекты социализации детей с нарушениями зрения. Санкт-Петербург: Речь. 2015 г.
3. Климова В. С. Развитие социальной компетентности у детей с нарушениями зрения. Москва: Наука. 2012 г.
4. Петрова С. И. Методы педагогической поддержки детей с ограниченными возможностями в условиях инклюзивного образования. Алма-Ата: Қазақ университеті. 2018 г.

DEVELOPING CORRECT PRONUNCIATION AND LISTENING SKILLS IN ENGLISH

Sariyeva Elmira Sagyndykovna
Teacher of English at Shokan Ualihanov Secondary School-Gymnasium, Ordabasy District, Turkistan Region

Резюме

Развитие правильного произношения и навыков аудирования имеет решающее значение для эффективного общения на английском языке. Произношение — это не только правильная речь, но и понимание нюансов, которые влияют на ясность и понятность речи. С другой стороны, навыки аудирования являются основой для освоения языка и улучшения взаимодействия между говорящими.

Түйін

Дұрыс айтылым мен тыңдау дағдыларын дамыту ағылшын тілінде тиімді қарым-қатынас жасау үшін өте маңызды. Айтылым тек дұрыс сөйлеу ғана емес, сонымен қатар сөйлеудің айқындылығына және түсініктілігіне әсер ететін нюанстарды түсінуді де қамтиды. Ал тыңдау дағдылары тіл үйренуде және сөйлесушілер арасындағы өзара әрекеттестікті жақсартуда маңызды рөл атқарады.

The importance of good pronunciation and listening comprehension in mastering English as a second language (ESL) cannot be overstated. While grammar and vocabulary are often emphasized in language instruction, pronunciation and listening are often overlooked or inadequately addressed. Correct pronunciation and strong listening skills allow learners to engage in meaningful conversations and understand a wide range of English accents and dialects. This article examines the development of these two critical language skills in English learning, proposing strategies for effective improvement.

1. The Role of Pronunciation in English Learning

Pronunciation is often considered one of the most challenging aspects of learning a new language. English has many irregularities in its spelling and pronunciation, and its diverse accents can complicate learners' ability to produce clear speech. However, correct pronunciation is essential for both mutual understanding and confidence in speaking.

1.1 Phonetic Foundations

- The International Phonetic Alphabet (IPA)
- English phonemes and their articulation
- Vowel and consonant sounds in English

1.2 Common Pronunciation Challenges

- The influence of first language on English pronunciation
- Problems with stress and intonation
- Difficult sounds in English, such as "th" and "v" vs. "w"

1.3 Techniques for Teaching Pronunciation

- Minimal pair exercises (e.g., "ship" vs. "sheep")
- Phonemic charts and their application in class
- Use of videos and audio resources to model pronunciation

2. Developing Effective Listening Skills in English

Listening is a crucial skill in communication, as it involves not only understanding what is being said but also interpreting tone, emotions, and intention. For ESL learners, good listening skills are essential in understanding the range of English accents and colloquial speech.

2.1 Listening as a Key to Language Acquisition

- The role of listening in improving vocabulary and grammar
- Active listening vs. passive listening
- Decoding native speakers' speech patterns

2.2 Barriers to Effective Listening

- Speed of speech and its impact on understanding
- Accents and dialects in English
- Background noise and environmental factors

2.3 Listening Practice Techniques

- Dictation exercises
- Listening to podcasts, news reports, and songs
- Using subtitles in movies and TV shows
- Role-playing and simulated real-life situations

3. Integration of Pronunciation and Listening Practice

It is not enough to practice pronunciation and listening in isolation. Effective language learning involves integrating both skills, as they complement and reinforce one another. The ability to pronounce words correctly influences how well learners can identify those words when spoken by others.

3.1 The Relationship Between Pronunciation and Listening Skills

- How improved pronunciation leads to better listening comprehension
- The impact of auditory discrimination in speaking
- Recognizing spoken forms and accents in the listening process

3.2 Combined Teaching Approaches

- Audio-visual aids (e.g., language learning apps)
- Interactive software and pronunciation tools
- Group discussions and collaborative exercises

3.3 Challenges in Integrating Both Skills

- Overcoming learner fatigue when focusing on two skills
- Balancing the development of both speaking and listening abilities in lesson planning
- Ensuring students remain motivated while developing both skills

4. Pronunciation and Listening Exercises

The following exercises can be integrated into an ESL curriculum to enhance both pronunciation and listening skills:

4.1 Pronunciation Exercises

- Tongue twisters for improving articulation
- Shadowing exercises where students repeat after native speakers
- Recording and comparing students' speech to native models

4.2 Listening Exercises

- Listening comprehension tasks using audio materials
- Understanding different English accents through diverse media
- Use of listening logs for reflection and feedback

4.3 Combining Both Skills

- Using recorded conversations for both listening comprehension and pronunciation practice
- Group work that combines discussion and active listening
- Technology-based language learning platforms (e.g., Duolingo, Rosetta Stone)

5. Using Technology to Enhance Pronunciation and Listening

Technology has revolutionized language learning, offering tools that cater to improving pronunciation and listening skills simultaneously. The rise of mobile apps, websites, and AI-driven language tools has provided both teachers and students with innovative ways to practice these essential skills.

5.1 Mobile Applications for Pronunciation and Listening

- Apps like Elsa Speak, Speechling, and FluentU
- The use of speech recognition software for real-time feedback
- Benefits of real-life conversational practice through apps

5.2 The Role of Online Resources and Media

- Listening to TED Talks, YouTube videos, and podcasts
- Using interactive video platforms for pronunciation practice
- Media for accent reduction and exposure to various dialects

5.3 The Future of Pronunciation and Listening Learning Tools

- Voice assistants (like Siri and Alexa) for pronunciation practice
- Virtual and augmented reality for immersive listening practice
- Gamified language learning platforms

6. Evaluating Progress and Addressing Challenges

As with any skill development, measuring progress is crucial to ensure that learners are improving. Evaluating pronunciation and listening requires both subjective and objective measures to assess fluency, clarity, and comprehension.

6.1 Methods for Assessing Pronunciation

- Peer feedback and teacher assessments
- Self-evaluation and reflection
- Formal pronunciation tests

6.2 Evaluating Listening Skills

- Comprehension quizzes and tests
- Performance-based assessments like role-playing
- Listening portfolios

6.3 Overcoming Common Challenges

- Dealing with shyness and pronunciation anxiety
- Encouraging active listening in noisy environments
- Addressing difficulties with varied accents and speech speeds

Conclusion

In conclusion, developing correct pronunciation and strong listening skills is an ongoing process that requires consistent practice and the use of diverse teaching techniques. Both skills are integral to effective communication in English and are deeply interconnected. Teachers and learners must employ innovative methods and integrate technology to foster improvement. A combination of traditional approaches and modern tools can help learners develop these skills more effectively, ultimately leading to more confident and competent speakers of English.

Literature Cited:

1. Celce-Murcia M., Brinton D. M., Goodwin J. M. Teaching Pronunciation: A Course Book and Reference Guide (2nd ed.). Cambridge University Press, 2010.
2. Vandergrift L. Teaching and Learning Second Language Listening. Routledge, 2007.
3. Derwing T. M., Munro M. J. Second Language Accent and Pronunciation Teaching: A Research-based Approach. TESOL Quarterly, 2005.

КӨЗ КӨРУ ФУНКЦИЯЛАРЫ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРДЫҢ ОҚУ-ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ

Айтбаева Айгерим Рахманбердиевна
Шымкент қаласының білім басқармасының мемлекеттік арнаулы (коррекциялық) №33 «Ақбота» балабақшасы» (көз көру функциялары ауыр және жеңіл бұзылған балаларға арналған) коммуналдық мемлекеттік мекемесінің тәрбиешісі

Аннотация

Данная статья посвящена развитию учебно-познавательных способностей детей с нарушениями зрительных функций в детском саду. Рассматриваются особенности сенсорного восприятия таких детей и методы их обучения, включая тактильные и звуковые инструменты, тифлопедагогические методы и специальные дидактические материалы. Освещаются вопросы пространственной ориентации, развития самостоятельности и подготовки к инклюзивному образованию. В статье подчеркивается важность комплексного подхода, направленного на социальную адаптацию и успешное обучение детей с нарушениями зрения.

Annotation

This article focuses on the development of cognitive and learning abilities of children with visual impairments in preschool settings. It discusses the specifics of sensory perception in such children and the teaching methods used, including tactile and auditory tools, typhlopedagogical techniques, and specialized didactic materials. The article highlights aspects of spatial orientation, independence training, and preparation for inclusive education. The importance of a comprehensive approach to social adaptation and effective learning for visually impaired children is emphasized.

Көз көру қабілеті бұзылған балалардың оқу-танымдық дағдыларын дамыту – арнайы әдістер мен қолдауды қажет ететін күрделі процесс. Балабақша кезеңінде балалардың қоршаған ортаны тануы, ойлау қабілетінің дамуы және әлеуметтік бейімделуі белсенді түрде жүреді. Сондықтан көру қабілеті шектеулі балалардың білім алуына жағдай жасау педагогикалық жұмыстың маңызды бағыты болып табылады.

Көру қабілеті бұзылған балалардың танымдық дамуы олардың сенсорлық қабылдауына тікелей байланысты. Мұндай балалар ақпараттың басым бөлігін есту, иіс сезу, жанасу арқылы қабылдайды. Осыған байланысты, оларды оқытуда тактильді және дыбыстық құралдарды пайдалану үлкен маңызға ие. Сонымен қатар, мұндай балалар үшін кеңістікте бағдарлану, өзіне-өзі қызмет көрсету, заттарды танып-білу секілді дағдыларды меңгеру қиындық тудырады. Сондықтан балабақшада олардың оқу-танымдық қабілеттерін дамыту арнайы әдістер арқылы жүзеге асырылады.

Балалардың сенсорлық қабылдауын жетілдіру – оқу-танымдық дамудың негізгі бағыты. Көру қабілеті шектеулі балалар тактильді сезімталдық арқылы заттардың пішінін, көлемін, текстурасын ажыратып, қоршаған орта туралы білім алады. Осы мақсатта бедерлі кітаптар, тактильді ойыншықтар, түрлі материалдардан жасалған көрнекі құралдар пайдаланылады. Сонымен қатар, иіс пен дыбыс арқылы заттарды тану қабілетін дамытуға арналған жаттығулар жүргізіледі. Бұл балалардың сенсорлық тәжірибесін байытып, қоршаған орта туралы түсініктерін кеңейтеді.

Көру қабілеті бұзылған балалардың оқу процесінде тифлопедагогикалық әдістер қолданылады. Тифлопедагогика – арнайы педагогиканың бір саласы болып табылады және көру қабілеті төмен немесе мүлде көрмейтін балаларды оқыту мен тәрбиелеудің ерекшеліктерін зерттейді. Бұл әдістердің ішінде ең тиімділерінің бірі – вербалды оқыту. Яғни, баланы оқыту кезінде барлық ақпарат сөзбен түсіндіріледі. Баланың айналасындағы заттарды, олардың түсін, формасын, қызметін сипаттап отыру танымдық дамуға көмектеседі. Сонымен қатар, тактильді оқыту әдісі кеңінен қолданылады. Балалар бедерлі-графикалық құралдардың көмегімен әріптерді, сандарды, геометриялық пішіндерді үйренеді. Бұл әдіс әсіресе Брайль жүйесімен оқытуда қолданылады.

Балабақшада оқу-танымдық дағдыларды дамытуда арнайы құралдардың маңызы зор. Көру қабілеті бұзылған балаларға арналған оқу материалдары тактильді және дыбыстық ақпаратқа негізделген. Брайль әліппесі, бедерлі кітаптар, тактильді карталар, дыбыстық кітаптар мен электронды оқыту құрылғылары балалардың оқу процесін жеңілдетеді. Сондай-ақ, балабақшада арнайы дыбыстық бағдарлау жүйелері, тактильді жолақтар мен бағыттаушы белгілер пайдаланылады. Бұл балалардың кеңістікте еркін қозғалуы мен өз бетінше әрекет етуіне жағдай жасайды.

Балалардың танымдық дамуын қамтамасыз ететін тағы бір маңызды құрал – ойын. Ойын барысында балалар қоршаған ортаны таниды, жаңа ақпаратты меңгереді және өзара қарым-қатынас жасау дағдыларын дамытады. Көру қабілеті бұзылған балаларға арналған ойындардың ішінде тактильді ойындар ерекше орын алады. Балалар әртүрлі материалдардан жасалған заттарды қолмен ұстап, олардың ерекшеліктерін сезіну арқылы танымдық қабілеттерін дамытады. Сонымен қатар, музыкалық және дыбыстық ойындар балалардың есту қабілетін жетілдіреді. Бұл ойындар есте сақтау, зейін қою және ойлау дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Көру қабілеті бұзылған балаларды оқыту барысында олардың кеңістікте бағдарлануын дамыту маңызды рөл атқарады. Мұндай балалар көбінесе айналасындағы заттардың

орналасуын есте сақтау арқылы қозғалады. Сондықтан оларға кеңістікті тануға көмектесетін арнайы жаттығулар жүргізіледі. Бұл жаттығулар балалардың өз бетінше жүру қабілетін дамытып, олардың күнделікті өмірде тәуелсіз болуына ықпал етеді.

Балабақшада балалардың өзіне-өзі қызмет көрсету дағдыларын қалыптастыруға ерекше мән беріледі. Көру қабілеті бұзылған балалар үшін киіну, тамақтану, жеке заттарын реттеу секілді дағдыларды меңгеру белгілі бір қиындықтар тудырады. Сондықтан тәрбиешілер оларға киім түймелерін тағу, аяқ киімді дұрыс кию, қасық пен шанышқыны қолдану сияқты тұрмыстық дағдыларды арнайы әдістер арқылы үйретеді. Бұл балалардың тәуелсіздігін арттырып, олардың өзіндік қабілеттеріне деген сенімін нығайтады.

Көз көру бұзылыстары бар балалардың оқу-танымдық қабілеттерін дамытуда инклюзивті білім беруге бейімдеу маңызды. Көптеген көру қабілеті төмен балалар болашақта инклюзивті мектептерде білім алады. Сондықтан оларды ерте жастан бастап көру қабілеті жақсы балалармен бірге жұмыс істеуге дағдыландыру қажет. Бұл үшін балабақшада аралас ойындар, топтық жаттығулар мен бірлескен іс-шаралар ұйымдастырылады. Осындай шаралар балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытып, олардың қоғамға бейімделуін жеңілдетеді.

Балалардың оқу-танымдық қабілеттерін дамыту арнайы педагогикалық бағдарламалар арқылы жүзеге асырылады. Қазақстанда арнайы білім беру жүйесі көру қабілеті бұзылған балаларды оқытуға бағытталған мемлекеттік стандарттарға негізделген. Бұл бағдарламалар баланың жеке қажеттіліктерін ескере отырып әзірленеді және олардың сенсорлық, моторикалық, танымдық және әлеуметтік дамуын қамтамасыз етеді.

Қорыта айтқанда, көру қабілеті бұзылған балалардың оқу-танымдық дамуы – кешенді және жүйелі түрде жүргізілетін процесс. Арнайы әдістер мен құралдарды пайдалану балалардың қоршаған ортаны тануына, кеңістікте бағдарлануына және өз бетінше өмір сүру дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі. Егер бұл процесс дұрыс ұйымдастырылса, балалар өз әлеуетін толық ашып, болашақта қоғамның белсенді мүшесі бола алады. Сондықтан арнайы педагогтар, тәрбиешілер мен ата-аналар бұл балалардың білім алуына ерекше көңіл бөлуі тиіс. Олардың сапалы білім алуы мен әлеуметтік бейімделуі үшін кешенді қолдау көрсетілуі қажет.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. “Арнайы және инклюзивті білім беруді дамыту тұжырымдамасы”. – Нұр-Сұлтан, 2020.
2. Алмаханова Х.Е. “Арнайы педагогика” – Алматы: Білім, 2018.
3. Әбенова С.К. “Көру қабілеті бұзылған балаларды оқыту және тәрбиелеу әдістемесі” – Нұр-Сұлтан: Ұлттық оқу орталығы, 2019.
4. Оспанова Г.Ж., Бекмуратова Ж.Т. “Инклюзивті білім беру негіздері” – Алматы: Қазақ университеті, 2021.

ТӘРБИЕШІЛЕРДІҢ КӨЗ КӨРУ БҰЗЫЛУЛАРЫ БАР БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУ ҮШІН КӘСІБИ ДАЯРЛЫҒЫ

Калыбекова Гульжанар Туретаевна
Шымкент қаласының білім басқармасының мемлекеттік арнаулы (коррекциялық) №33 «Ақбота» балабақшасы (көз көру функциялары ауыр және жеңіл бұзылған балаларға арналған) коммуналдық мемлекеттік мекемесінің тәрбиешісі

Аннотация

В данной статье рассматривается профессиональная подготовка воспитателей для работы с детьми с нарушением зрения в дошкольных учреждениях. Описаны основные методы и подходы, необходимые для эффективного обучения и социальной адаптации таких детей. Рассматриваются тактильные, слуховые и вербальные методы обучения, а также техники пространственной

ориентации. Особое внимание уделяется инклюзивному образованию и психологической поддержке детей. Подчеркивается важность специальных курсов, тренингов и повышения квалификации воспитателей для успешной работы с детьми с особыми образовательными потребностями.

Annotation:

This article examines the professional training of preschool teachers working with visually impaired children. It describes key methods and approaches necessary for effective learning and social adaptation of these children. The study highlights tactile, auditory, and verbal teaching techniques, as well as spatial orientation strategies. Special attention is given to inclusive education and psychological support. The article emphasizes the importance of specialized courses, training, and professional development for educators to successfully support children with special educational needs.

Көру қабілеті бұзылған балалардың балабақшада толыққанды дамуы мен білім алуы тәрбиешілердің кәсіби даярлығына тікелей байланысты. Мұндай балалар қоршаған орта туралы ақпараттың көп бөлігін есту, жанасу және иіс сезу арқылы қабылдайды. Сондықтан олармен жұмыс істейтін мамандар арнайы педагогикалық білім мен практикалық дағдыларды меңгеруі қажет. Тәрбиешілердің кәсіби даярлығы тек теориялық біліммен шектелмей, балалардың сенсорлық қабылдауын дамытуға, кеңістікте бағдарлануын қалыптастыруға және әлеуметтік бейімделуін қолдауға бағытталған әдістерді қамтуы тиіс.

Көру бұзылыстары бар балалардың тәрбиесі мен оқытуы тифлопедагогика саласына жатады. Бұл сала көз көру қабілеті төмен немесе мүлде көрмейтін балалардың даму ерекшеліктерін зерттейді және олардың оқу-танымдық қабілеттерін дамытуға арналған арнайы әдістерді қолдануды талап етеді. Тәрбиешілер көру бұзылыстары бар балалардың ерекшеліктерін ескере отырып, олардың сенсорлық дамуын, кеңістікте бағдарлануын, коммуникативтік қабілеттерін және әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруы қажет.

Кәсіби даярлықтың негізгі бағыттарының бірі – көру қабілеті бұзылған балаларды оқытуға арналған арнайы әдістерді меңгеру. Мұндай балалар тактильді және дыбыстық ақпаратты қабылдауға сүйенетіндіктен, тәрбиешілер олардың сенсорлық тәжірибесін байытуға бағытталған оқыту әдістерін қолдануы керек. Мысалы, бедерлі-графикалық құралдар арқылы балалар әріптер мен сандарды үйреніп, тактильді ойыншықтар арқылы заттардың пішінін, көлемін, текстурасын ажыратады. Сонымен қатар, дыбыстық құралдар балалардың кеңістікте бағдарлануына және ақпарат алуына көмектеседі.

Көру қабілеті бұзылған балалардың танымдық дамуын қамтамасыз етуде тәрбиешілердің біліктілігі маңызды рөл атқарады. Мұндай балаларға заттардың ерекшеліктерін сөзбен сипаттау, дыбыстық және тактильді белгі беру әдістерін қолдану қажет. Тәрбиешілер балалардың зейінін шоғырландыру үшін арнайы жаттығулар мен ойын элементтерін пайдаланады. Мысалы, тактильді ойындар, музыкалық сабақтар және арнайы бағдарлау жаттығулары балалардың танымдық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

Кәсіби даярлықтың тағы бір маңызды бағыты – кеңістікте бағдарлану әдістерін үйрету. Көру қабілеті бұзылған балалар үшін кеңістікті дұрыс қабылдау ерекше маңызға ие. Олар айналасындағы заттардың орналасуын есте сақтау арқылы қозғалады. Сондықтан тәрбиешілер тактильді белгілерді, дыбыстық бағдарлау әдістерін және арнайы оқыту құрылғыларын қолдану арқылы балалардың кеңістікте дұрыс бағдарлануына көмектесуі керек. Мысалы, балаларға тактильді жолақтарды пайдалану немесе белгілі бір дыбыстық сигналдарды ажырату арқылы бөлме ішінде еркін қозғалу дағдыларын қалыптастыруға болады.

Тәрбиешілердің кәсіби даярлығы балалардың коммуникативтік дағдыларын дамытуға да бағытталуы тиіс. Көру қабілеті бұзылған балалар кейде өз ойларын толық жеткізе алмауы немесе қарым-қатынас жасауда қиындықтарға тап болуы мүмкін. Сондықтан тәрбиешілер олардың сөйлеуін дамытуға, айналасындағы адамдармен өзара әрекеттесуіне көмектесуі керек. Вербалды оқыту әдістері балалардың сөздік қорын кеңейтуге және қарым-қатынас жасау қабілетін жақсартуға ықпал етеді.

Тәрбиешілер көру қабілеті бұзылған балалардың психологиялық жағдайын да ескеруі қажет. Мұндай балалар кейде өздерін оқшауланған немесе сенімсіз сезінеді. Сондықтан

тәрбиешілер олардың өзін-өзі бағалауын арттырып, психологиялық қолдау көрсетуі керек. Бұл ретте топтық ойындар, театрландырылған қойылымдар және ұжымдық іс-шаралар балалардың әлеуметтенуіне оң әсер етеді.

Кәсіби даярлықты арттыру үшін тәрбиешілер арнайы курстардан, семинарлардан және тренингтерден өтуі керек. Бүгінде көптеген педагогикалық оқу орындары мен білім беру орталықтары көру қабілеті бұзылған балалармен жұмыс жасауға арналған арнайы бағдарламалар ұсынады. Мұндай бағдарламалар тәрбиешілерге тифлопедагогика негіздерін, арнайы әдістерді және балалармен жұмыс істеудің практикалық дағдыларын меңгеруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, тәжірибелі мамандармен тәжірибе алмасу, арнайы мекемелерде тағылымдамадан өту кәсіби даярлықты жетілдірудің тиімді жолдары болып табылады.

Кәсіби даярлықтың тағы бір маңызды аспектісі – инклюзивті білім беруге бейімделу. Бүгінде көру қабілеті бұзылған балалар арнайы мекемелерде ғана емес, инклюзивті топтарда да білім алады. Сондықтан тәрбиешілер инклюзивті ортада жұмыс істеудің әдістерін меңгеруі қажет. Бұл ретте инклюзивті білім беру жүйесінде қолданылатын технологиялар мен тәсілдер тәрбиешілердің біліктілігін арттыруда маңызды рөл атқарады.

Қорыта айтқанда, көру қабілеті бұзылған балалармен жұмыс істейтін тәрбиешілердің кәсіби даярлығы олардың білім алуына, әлеуметтік бейімделуіне және жеке дамуына үлкен ықпал етеді. Тәрбиешілер арнайы педагогикалық білім мен дағдыларды меңгеруі тиіс, соның ішінде сенсорлық қабылдауды дамыту, кеңістікте бағдарлану әдістерін үйрету, коммуникативтік қабілеттерді жетілдіру және психологиялық қолдау көрсету маңызды. Кәсіби даярлықты жетілдіру үшін арнайы курстар, тренингтер және тәжірибелік оқыту бағдарламалары ұйымдастырылуы қажет. Егер тәрбиешілер көру қабілеті бұзылған балалардың қажеттіліктерін дұрыс түсініп, тиісті әдістерді қолданса, бұл балалардың толыққанды дамуына және қоғамға бейімделуіне үлкен мүмкіндік береді.

Әдебиеттер

1.Алмаханова Х.Е. Арнайы педагогика. – Алматы: Білім, 2018.
2.Әбенова С.К. Көру қабілеті бұзылған балаларды оқыту және тәрбиелеу әдістемесі. – Нұр-Сұлтан: Ұлттық оқу орталығы, 2019.
3.Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі. Арнайы және инклюзивті білім беруді дамыту тұжырымдамасы. – Нұр-Сұлтан, 2020.
4.Мұқанова Б.Ж., Оспанова Б.А. Мектепке дейінгі педагогика. – Алматы: Print-S, 2019.

ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ ГРАМОТНОСТЬ И ЕЕ СВЯЗЬ С УМЕНИЕМ РАБОТАТЬ С ТЕКСТОМ НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ В РАЗНЫХ ФОРМАХ КОММУНИКАЦИИ

Байбатыр Шолпан Базарбайкызы
Туркестанская область, район Отырар учитель русского языка и литературы
Школы-гимназии имени Ш. Қалдаякова

Аннотация

Мақалада функционалдық сауаттылық ұғымы, оның қазіргі білім беру контекстіндегі маңыздылығы мен мәні қарастырылады. Функционалдық сауаттылықтың негізгі аспектілерінің бірі — орыс тілінде жазбаша және ауызша түрде мәтінмен жұмыс істей білу қабілеті. Мақалада ғылыми, іскерлік, көркем және күнделікті мәтіндердің түрлі түрлері сипатталады. Автор мәтінмен әртүрлі коммуникация түрлерінде жұмыс істей білу дағдысының рөлін талдайды және оқушыларда функционалдық сауаттылықты дамытуға ықпал ететін әдістер мен тәсілдерді ашады.

Abstract

This article discusses the concept of functional literacy, its importance and significance in the context of modern education. One of the key aspects of functional literacy is the ability to work with texts in the Russian language, both in written and oral forms. Various forms of texts are described, including scientific, business, literary, and everyday texts. The author analyzes the role of the ability to work with texts in different forms of communication, and also reveals the methods and approaches that contribute to the development of functional literacy among students.

Современный мир, наполненный информационными технологиями и быстрым доступом к различным данным, предъявляет новые требования к функциональной грамотности. Важно не только обладать базовыми навыками чтения и письма, но и умело работать с текстами, анализировать информацию, а также применять полученные знания в различных формах коммуникации.

1. Теоретические основы функциональной грамотности

1.1. Понятие функциональной грамотности

Функциональная грамотность — это способность человека эффективно использовать знания и навыки в повседневной жизни, работе и учебе, особенно в процессе коммуникации с окружающими. Это включает в себя не только умение читать и писать, но и способность понимать и интерпретировать информацию, создавать тексты, эффективно общаться как в устной, так и в письменной форме.

1.2. Связь функциональной грамотности с работой с текстом

Работа с текстом является основным компонентом функциональной грамотности, так как она охватывает навыки чтения, понимания, интерпретации, анализа и создания текстов. Эти навыки играют важную роль в решении различных жизненных задач, включая обучение, трудовую деятельность и межличностное общение.

1.3. Формы текстов в коммуникации

Работа с текстом охватывает различные формы текста, которые могут быть разделены на письменные и устные. Письменная речь включает научные работы, статьи, деловые письма и сообщения, литературу и другие формы. Устная речь также имеет разнообразные формы, такие как беседы, публичные выступления, интервью и диалоги.

2. Развитие функциональной грамотности через работу с текстами

2.1. Роль чтения в формировании функциональной грамотности

Чтение — это основной способ получения информации, который развивает способности к анализу, интерпретации и осмыслению текста. Умение работать с разными видами текстов и применять информацию в различных контекстах является основой функциональной грамотности. Существуют различные типы чтения: основное, глубокое, критическое, что помогает учащимся осваивать навыки взаимодействия с текстами.

2.2. Письмо как элемент функциональной грамотности

Письменная речь играет важную роль в развитии функциональной грамотности. Способность ясно и логично излагать свои мысли, создавать аргументированные тексты, правильно использовать грамматические и стилистические средства позволяет развивать коммуникативные навыки и повышать уровень грамотности.

2.3. Устная речь как способ коммуникации

Умение выражать свои мысли устно и взаимодействовать с собеседниками является важным аспектом функциональной грамотности. Устная речь включает в себя навыки говорения, слушания и восприятия информации. Важно развивать эти навыки, чтобы учащиеся могли эффективно взаимодействовать с различными аудиториями.

3. Методы обучения функциональной грамотности через работу с текстом

3.1. Критическое мышление и анализ текстов

Для развития функциональной грамотности важно развивать у учащихся навыки критического мышления, которые позволяют анализировать и оценивать информацию в тексте.

Учителя могут использовать методы анализа текстов, постановки вопросов и активных дискуссий для развития критического подхода к текстам.

3.2. Метод проектов

Метод проектов позволяет учащимся работать с реальными текстами, применять их на практике и создавать собственные материалы. Это способствует улучшению навыков написания, анализа и представления информации. Проекты могут включать в себя написание эссе, создание презентаций или научных исследований.

3.3. Интерактивные методы

Современные информационные технологии и интерактивные платформы предлагают возможности для обучения через цифровые ресурсы, форумы, блоги и веб-сайты. Это помогает развивать навыки работы с текстами в разных форматах и жанрах, а также повышать уровень функциональной грамотности.

4. Проблемы и вызовы при обучении функциональной грамотности

4.1. Проблемы низкой мотивации учащихся

Одной из основных проблем является низкая мотивация учащихся к изучению и работе с текстами. Это связано с тем, что учащиеся часто не видят связи между текстами и своей повседневной жизнью. Важно создавать условия для того, чтобы тексты становились актуальными и интересными для учащихся.

4.2. Неравномерный уровень подготовки

Уровень подготовки учащихся может существенно различаться, что делает сложным подход к обучению. Для этого необходима дифференциация заданий и индивидуальный подход к каждому ученику.

4.3. Отсутствие навыков самостоятельной работы с текстом

Многие учащиеся не обладают навыками самостоятельной работы с текстами, что ограничивает их способность понимать и интерпретировать информацию. Для решения этой проблемы важно внедрять методы самооценки и саморегуляции в процесс обучения.

Заключение

В заключение, функциональная грамотность играет ключевую роль в образовании и личном развитии. Способность работать с текстом — это не только основа успешного обучения, но и важный навык для жизни и работы в современном мире. Развитие функциональной грамотности через умение работать с текстом требует системного подхода, применения современных методов и технологий, а также постоянного внимания к мотивации и индивидуальным особенностям учащихся.

Литература

1. Кузьминова В. П. Современные подходы к обучению функциональной грамотности в школе. — М.: Речь, 2015.
2. Орлова Н. А. Формирование функциональной грамотности в образовательном процессе. — М.: Академия, 2017.
3. Гуляева И. В. Проблемы и решения в обучении грамотности. — СПб.: Наука, 2018.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛДІК ДАМУЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА ЛОГОПЕДТІҢ МІНДЕТТЕРІ

Бекжигитова Камила Абаевна
Түркістан облысы, Сайрам ауданы, "Аяла "санаторлық бөбекжайы" КММ логопеді

Аннотация

В данной статье рассматриваются задачи логопеда в формировании речевого развития детей дошкольного возраста. Речевое развитие — это процесс развития речи, понимания, словарного запаса, мышления и коммуникативных навыков ребенка. В дошкольный период речевое развитие детей имеет особое значение, так как именно на этом этапе формируются первые коммуникативные навыки ребенка.

Abstract

This article discusses the tasks of a speech therapist in shaping the language development of preschool children. Language development is the process of developing a child's speech, understanding, vocabulary, thinking, and communication skills. In the preschool period, language development is crucial, as it is during this time that the child's first communication skills are formed.

Мектепке дейінгі жастағы балалардың тілдік дамуы — олардың жеке тұлғалық қалыптасуында шешуші рөл атқаратын маңызды аспект. Баланың сөйлеуі мен тілінің дұрыс дамуы оның жалпы психологиялық және когнитивті дамуымен тығыз байланысты. Сонымен қатар, тіл — баланың ойлау қабілеті мен әлеуметтік ортада өзін дұрыс таныта алуына мүмкіндік беретін негізгі құрал. Баланың тілдік дамуына ықпал ететін маңызды факторлардың бірі — логопедтің қызметі. Логопед балалардың сөйлеу дағдыларын қалыптастыру мен жетілдіруде, сөйлеу кемшіліктерін анықтап, түзету жұмыстарын жүргізуде маңызды рөл атқарады.

1. Тілдік дамудың теориялық негіздері

Баланың тілдік даму процесі — күрделі және көп сатылы құбылыс. Ол балалардың сөйлей білуі, тыңдай білуі, түсінуі, ойлау қабілетімен тығыз байланысты. Тілдік даму баланың өмірінің алғашқы жылдарында өте қарқынды жүреді. Баланың тілі — оның ойлауына, дүниетанымына, психологиялық және әлеуметтік дамуына үлкен әсер етеді.

1.1 Тілдік дамудың кезеңдері

Балалардың тілдік дамуы бірнеше кезеңге бөлінеді:

1. Алғашқы сөйлеу кезеңі (0-2 жас) – Балалар алғаш рет дыбыстарды және сөздер мен сөйлемдерге ұқсас құрылымдарды үйренеді. Бұл кезеңде баланың ана тілін қабылдауы өте маңызды.
2. Сөздік қордың кеңеюі (2-4 жас) – Балалар сөздер мен фразаларды қолдануды үйренеді. Олардың сөздік қоры кеңейіп, сөздер мен сөйлемдердің мағынасын түсіну деңгейі артады.
3. Тілді еркін қолдану кезеңі (4-6 жас) – Балалар өз ойларын толық сөйлемдермен жеткізе алады, күрделі грамматикалық құрылымдар мен сөздер қолданылады. Бұл кезеңде логопедтің рөлі аса маңызды.
4. Тілдің толық қалыптасуы (6-7 жас) – Баланың сөйлеу тілінде толықтырулар мен түзетулер болады. Тілдің грамматикалық құрылымдары қалыптасады, сөздік қор үлкен көлемде кеңейеді.

1.2 Тілдік дамудың психологиялық аспектілері

Тілдік дамудың психологиялық аспектілері балалардың ішкі дүниесін, сезімдер мен ойлауды, қиялды және қабылдауды зерттейді. Тілдің дамуындағы психологиялық аспектілер, сондай-ақ сөйлеудің физиологиялық негіздері баланың тілін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады.

2. Логопедтің міндеттері мен рөлі

Логопед мектепке дейінгі балалардың тілін дамытуда маңызды маман болып табылады. Логопедтің басты міндеті — балалардың тіліндегі кемшіліктерді анықтап, оларды түзету, сөйлеу дағдыларын қалыптастыру, сөздік қорын кеңейту.

2.1 Логопедтің негізгі міндеттері

Логопедтің негізгі міндеттері төмендегідей:

1. Сөйлеу кемшіліктерін анықтау – Балаларда сөйлеу бұзылыстары немесе тілдік даму ақаулары пайда болуы мүмкін. Логопед бұл кемшіліктерді дер кезінде анықтап, түзету жұмысын жүргізеді.
2. Сөйлеу дағдыларын дамыту – Логопед балалардың сөйлеу дағдыларын, әсіресе грамматикалық және фонетикалық дағдыларын дамытады. Бұл жұмыс баланың тілін дұрыс қалыптастыруға мүмкіндік береді.
3. Сөздік қорын кеңейту – Баланың сөздік қорының кеңеюі оның ойлау қабілетін дамытуға ықпал етеді. Логопед сөздік қорды кеңейту бойынша әртүрлі жаттығулар мен тапсырмалар береді.
4. Тілдің эмоционалдық және әлеуметтік аспектілерін дамыту – Логопед балаларды дұрыс қарым-қатынас жасауға үйретеді. Бұл балалардың әлеуметтік қабілеттерін және өзара түсіністік деңгейін арттырады.

2.2 Логопедтің рөлі

Логопед балалардың тілдік дамуында маңызды рөл атқарады. Оның міндеті — тек тілдік кемшіліктерді түзету ғана емес, сондай-ақ баланың тілін дұрыс қалыптастыру, ойлау қабілетін дамыту және әлеуметтік қабілеттерін жақсарту. Логопед балалармен жұмыс істегенде шығармашылық тәсілдер мен әдіс-тәсілдерді қолданады, бұл оның жұмысын нәтижелі етеді.

3. Логопедтің әдіс-тәсілдері

Логопед жұмысында көптеген әдіс-тәсілдер мен жаттығуларды қолданады. Бұл әдістер балалардың тілін дамытуға, сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға және кемшіліктерді түзетуге бағытталған.

3.1 Тіл дамыту жаттығулары

Тіл дамыту жаттығулары балалардың сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға арналған. Бұл жаттығулар баланың сөздік қорын кеңейтеді, сөйлеу құрылымдарын түсінуге көмектеседі және сөйлеудің дұрыс құрылуына ықпал етеді.

3.2 Сөйлеу түзету жаттығулары

Сөйлеу түзету жаттығулары — логопедтің балалармен жүргізетін негізгі жұмыс түрі. Бұл жаттығулар балалардың сөйлеу кемшіліктерін түзетуге, сөздердің дұрыс айтылуын қалыптастыруға және дұрыс сөйлеу дағдыларын дамытуға арналған.

3.3 Эмоционалды және әлеуметтік дағдыларды дамыту

Логопед балалардың эмоциялық жағдайын бақылап, олардың әлеуметтік қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі. Әлеуметтік дағдылар баланың өзін қоршаған ортада жақсы сезінуіне, қарым-қатынас жасауда қиындықтарды еңсере білуіне мүмкіндік береді.

4. Логопедтің жұмысында ата-аналармен ынтымақтастық

Логопедтің жұмысы тек балабақша ішінде ғана емес, сонымен қатар үй жағдайында да жалғасуы тиіс. Ата-аналар логопедпен тығыз ынтымақтастықта жұмыс істеуі керек, өйткені баланың тілін дамыту процесі балабақша мен үйде үздіксіз жүргізілуі қажет. Ата-аналар логопедпен бірге балалардың тілін дамытуға арналған жаттығуларды орындап, олардың сөйлеу дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Қорытынды

Мектепке дейінгі балалардың тілдік дамуын қалыптастыру — күрделі әрі маңызды процесс. Логопедтің қызметі балалардың сөйлеу дағдыларын қалыптастыруда үлкен рөл атқарады. Логопедтің міндеті — балалардағы тілдік кемшіліктерді анықтап, оларды түзету, сөйлеу дағдыларын дамыту және сөздік қорын кеңейту. Бұл жұмыстардың барлығы баланың болашақта қоғамда өзін еркін сезініп, өз ойын айта білуіне ықпал етеді.

Әдебиеттер

1. Мұсабаева Г. «Балалар психологиясы мен тіл дамуы» — Алматы: Білім, 2015.
2. Құдайбергенова М. «Логопедия негіздері» — Астана: Елбасына тарту, 2018.
3. Елеусізова С. «Мектепке дейінгі балалардың сөйлеуін дамыту» — Алматы: Ғылым, 2016.

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ПРЕПОДАВАНИЮ РУССКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ У СТАРШЕКЛАССНИКОВ

Босынбекова Айжан Пернебековна
Туркестанская область, район Ордабасы
Учитель русского языка и литературы
Общеобразовательной средней школы имени Б. Төлепбаева

Аннотация

Мақала жоғары сынып оқушыларында орыс тілі арқылы функционалдық сауаттылықты дамытуға арналған өзекті тақырыпқа арналады. Мақалада әртүрлі өмір салаларында сәтті әрекеттесу үшін қажетті дағдыларды дамытуға бағытталған негізгі тәсілдер, әдістемелер мен стратегиялар қарастырылады. Қазіргі білім беру контексінде функционалдық сауаттылық адамға тапсырмаларды тиімді шешу, ақпаратпен әрекеттесу және сыни ойлау дағдыларын көрсету қабілетінің маңызды көрсеткіші болып табылады.

Abstract

This article addresses the relevant topic of developing functional literacy among high school students through teaching the Russian language. The article discusses key approaches, methods, and strategies aimed at developing skills necessary for successful interaction in various areas of life. In the context of modern education, functional literacy represents an important indicator of a person's ability to effectively solve problems, interact with information, and demonstrate critical thinking.

Современное образование ориентировано на развитие функциональной грамотности учащихся, что подразумевает способность эффективно и грамотно использовать знания в реальной жизни. Важной частью этого процесса является преподавание русского языка, которое направлено не только на освоение грамматики и лексики, но и на развитие критического и аналитического мышления у школьников.

1. Теоретические основы функциональной грамотности

1.1. Понятие функциональной грамотности

Функциональная грамотность — это способность человека понимать и использовать информацию для решения повседневных задач. Она включает в себя не только знания, но и умения применять эти знания в разных сферах жизни: от личной до профессиональной. В контексте школьного образования функциональная грамотность охватывает умения в чтении, письме, вычислениях, а также навыки критического мышления и анализа информации.

1.2. Роль русского языка в развитии функциональной грамотности

Русский язык является основным средством общения и передачи знаний в образовательной среде. Его преподавание направлено на формирование грамотности, умение структурировать свои мысли, анализировать информацию, а также на развитие навыков эффективного взаимодействия с окружающим миром. Важно, чтобы уроки русского языка способствовали не только языковой подготовке, но и развитию общих навыков функциональной грамотности.

2. Современные подходы к преподаванию русского языка для развития функциональной грамотности

2.1. Коммуникативно-ориентированное обучение

Современный подход к преподаванию русского языка ориентирован на развитие коммуникативных навыков учащихся. Это подход предполагает, что учащиеся не просто усваивают грамматические правила, но и учатся применять их в реальных ситуациях общения. Важно развивать не только письменную и устную речь, но и умение воспринимать и анализировать информацию.

2.2. Проектно-исследовательская деятельность

Одним из методов, способствующих развитию функциональной грамотности, является проектная деятельность, в рамках которой старшеклассники могут самостоятельно исследовать различные темы, собирать и анализировать информацию, а также представлять результаты своей работы в форме проектов, эссе или презентаций.

2.3. Кейс-метод и проблемное обучение

Использование кейс-метода позволяет старшеклассникам работать с реальными ситуациями, что способствует развитию критического мышления и практических навыков. Проблемное обучение помогает учащимся не только усваивать теоретические знания, но и развивать способность самостоятельно находить решения в нестандартных ситуациях.

2.4. Информационно-коммуникационные технологии (ИКТ)

Внедрение информационно-коммуникационных технологий (ИКТ) в преподавание русского языка способствует развитию функциональной грамотности через использование цифровых инструментов и ресурсов. Онлайн-курсы, платформы для общения и коллективного обсуждения, а также мультимедийные материалы помогают учащимся эффективно осваивать новые знания и развивать умения.

3. Методы и техники, способствующие развитию функциональной грамотности

3.1. Метод критического чтения

Метод критического чтения направлен на развитие у школьников навыков анализа текста, выявления его основных идей, аргументов, а также способности формулировать и обосновывать собственные мнения. Это способствует развитию аналитического мышления и способности использовать информацию для решения различных задач.

3.2. Техника аргументированного письма

Развитие навыков аргументированного письма помогает учащимся не только грамотно формулировать мысли, но и обосновывать свои позиции, аргументировать выводы. Это умение важно не только для учебной деятельности, но и для повседневного общения и решения различных жизненных проблем.

3.3. Ролевые игры и дискуссии

Ролевые игры и дискуссии способствуют развитию коммуникативных навыков и умения работать в группе. Эти методы позволяют старшеклассникам анализировать различные ситуации, высказывать свою точку зрения и учиться слушать других.

4. Применение современных технологий в преподавании русского языка

4.1. Использование онлайн-ресурсов и образовательных платформ

Онлайн-ресурсы и платформы позволяют школьникам работать в удобном для них формате. Включение в учебный процесс интерактивных приложений и тестов помогает учащимся закреплять знания и развивать навыки работы с информацией.

4.2. Видеоуроки и мультимедийные материалы

Мультимедийные материалы (видеоуроки, презентации) значительно повышают интерес к изучаемому материалу, делают уроки более наглядными и интерактивными. Они способствуют лучшему восприятию информации и стимулируют активное участие в уроках.

4.3. Виртуальные классы и форумы для обсуждений

Создание виртуальных классов и форумов позволяет учащимся обмениваться мнениями, задавать вопросы и получать обратную связь от учителей и одноклассников. Это развивает навыки письменной и устной коммуникации, а также способствует созданию образовательной среды, ориентированной на сотрудничество.

Заключение

Современные подходы к преподаванию русского языка должны включать методы, направленные на развитие функциональной грамотности у старшеклассников. Важно не только передавать знания, но и развивать навыки, которые необходимы для успешного взаимодействия с окружающим миром. Внедрение коммуникативно-ориентированных методов, использование технологий и подходов, таких как проектная деятельность, критическое чтение и кейс-метод, способствует подготовке учащихся к жизни в информационном обществе.

Литература
1. Фомин В.П. Современные методы преподавания русского языка в школе. — М.: Просвещение, 2012.
2. Лебедева Л.И. Креативные подходы к обучению русскому языку в старших классах. — СПб.: Речь, 2015.
3. Зимняя И.А. Психология и педагогика: новые подходы к обучению. — М.: Академия, 2010.

РОЛЬ ПИСЬМЕННОЙ РЕЧИ В ФОРМИРОВАНИИ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ: АНАЛИЗ И МЕТОДЫ

Жаксылыкова Галияш Ариновна
Түркістан облысы, Сарыағаш ауданы
№36 К. Токмухамедов атындағы жалпы білім беретін мектебінің
орыс тілі мен әдебиеті пән мұғалімі

Аннотация

Бұл мақалада оқушыларда функционалдық сауаттылықты қалыптастырудағы жазбаша тілдің рөлі қарастырылады. Жазбаша тілдің негізгі құзыреттерді дамытудағы, мысалы, коммуникация, сыни ойлау, ақпаратты талдау және синтездеу сияқты дағдылардың құралдары ретінде маңыздылығына ерекше назар аударылады. Мақалада оқушыларда тиімді жазу дағдыларын дамытуға бағытталған заманауи әдістер қарастырылады, оның ішінде ойларды дәлелдеп баяндау, құрылымдалған мәтіндер құру және тілді дұрыс қолдану дағдылары бар.

Abstract

This article discusses the role of written language in forming functional literacy among students. Special attention is given to the analysis of the significance of written language as a tool for developing key competencies such as communication, critical thinking, information analysis, and synthesis. The article examines modern methods of teaching written language aimed at developing students' effective writing skills, including the ability to present arguments, create structured texts, and use language correctly.

В условиях современной образовательной среды, где информационные технологии и умение работать с большими объемами данных становятся важными составляющими профессиональной деятельности, письменная речь играет важную роль в формировании функциональной грамотности. Письменная грамотность — это способность не только правильно и грамотно писать, но и умение передавать идеи, аргументировать свою позицию и оформлять свои мысли в письменной форме таким образом, чтобы они были понятны и убедительны.

1. Теоретические основы письменной речи и функциональной грамотности

1.1. Письменная речь как элемент функциональной грамотности

Функциональная грамотность включает в себя умение эффективно использовать язык для решения задач в различных сферах жизни, включая повседневное общение, учебную деятельность и профессиональную работу. Письменная речь, как один из основных компонентов функциональной грамотности, играет ключевую роль в развитии аналитического и критического мышления, а также способствует улучшению навыков самоорганизации и самовыражения.

1.2. Этапы формирования письменной грамотности

Формирование письменной грамотности начинается с элементарных навыков письма в младших классах и продолжается на протяжении всей школьной и университетской учебы. В процессе обучения учащиеся учат не только грамматике, но и стилю, структуре текста, а также учатся аргументировать свои мысли и создавать логичные и убедительные тексты.

1.3. Влияние письменной речи на развитие критического мышления

Письменная речь способствует развитию критического мышления, так как требует от учащихся четкого анализа, структурирования и обоснования своих мыслей. Умение создавать тексты, в которых ясно выражены идеи и аргументы, играет важную роль в формировании способности принимать взвешенные решения, а также в улучшении навыков критического анализа информации.

2. Современные методы преподавания письменной речи

2.1. Метод аргументированного письма

Аргументированное письмо является важным элементом в преподавании письменной речи. Этот метод позволяет учащимся научиться не только писать грамотно, но и формировать четкую структуру текста, аргументировать свою позицию, проводить анализ различных точек зрения и делать обоснованные выводы.

2.2. Метод проектов

Метод проектов активно используется для развития письменной речи, так как он включает в себя создание письменных материалов, отчетов и презентаций. Это позволяет учащимся не только практиковать свои письменные навыки, но и развивать креативность, исследовательские навыки и способность работать с информацией.

2.3. Интерактивные методы и технологии

Современные технологии позволяют значительно улучшить процесс обучения письменной речи. Использование блогов, электронных дневников, онлайн-курсов и других цифровых ресурсов дает возможность учащимся обмениваться текстами, комментировать работы друг друга и получать мгновенную обратную связь.

2.4. Коллективное письмо и рецензирование

Работа в группах или парах по созданию текстов позволяет учащимся обсуждать идеи, обмениваться мнениями и совместно работать над улучшением качества письменных материалов. Этот метод способствует развитию навыков сотрудничества и коммуникации, а также дает возможность получить конструктивную критику.

3. Роль письменных заданий в формировании функциональной грамотности

3.1. Практическое применение письменных заданий

Письменные задания дают возможность учащимся не только проверить свои знания, но и научиться их применять на практике. Они могут включать в себя различные типы задач: от сочинений и эссе до отчетов, рецензий, писем и других форм письменной коммуникации.

3.2. Письменные задания как средство развития самостоятельности

Самостоятельное выполнение письменных заданий развивает у учащихся навыки самоорганизации, умение планировать свою деятельность и работать с информацией. Важно, чтобы задания не только проверяли знания, но и мотивировали учащихся к самостоятельному поиску решений, аргументации и обсуждению своих мыслей.

4. Проблемы и вызовы преподавания письменной речи

4.1. Недостаток времени для работы с текстами

Одной из основных проблем преподавания письменной речи является ограниченное время на уроках, что затрудняет полноценное освоение навыков написания текстов. Учителя часто сталкиваются с нехваткой времени для того, чтобы подробно объяснить сложные моменты или провести обратную связь с каждым учеником.

4.2. Психологические барьеры и страх перед письменной работой

Многие учащиеся испытывают трудности в письменном выражении своих мыслей, что связано с психологическим барьером. Страх ошибки, трудности в выражении своих идей на бумаге могут стать серьезным препятствием для развития письменной речи и функциональной грамотности.

4.3. Неравномерность уровня подготовки учащихся

Уровень подготовки учащихся в разных школах и классах может существенно различаться. Это требует индивидуального подхода и гибкости в методах преподавания

письменной речи, а также разработки различных типов заданий для учащихся с разным уровнем знаний и навыков.

Заключение

Письменная речь играет ключевую роль в формировании функциональной грамотности у школьников. Развитие навыков эффективного письма способствует не только улучшению школьных успехов, но и подготовке учащихся к реальной жизни, где умение четко и грамотно излагать свои мысли имеет важное значение. Применение современных методов преподавания и использование различных форм письменных заданий помогает учащимся развивать не только языковые навыки, но и навыки критического мышления, анализа информации и аргументации.

Литература

1. В. П. Кузьминова, Т. В. Корнилова. Современные подходы к обучению письменной речи в школе. — М.: Высшая школа, 2013.
2. К. В. Орлов. Письменная речь и ее роль в развитии функциональной грамотности. — М.: Речь, 2014.
3. В. М. Монахов. Современные методы обучения письму. — СПб.: Речь, 2015.

БАЛАБАҚШАДА ТАНЫМДЫҚ ОЙЫНДАРДЫҢ БАЛА ДАМУЫНА ӘСЕРІ

Отенбаева Лаура Ибадуллаевна
Шымкент қаласы, №71 "Қ.Қазиев" атындағы бөбекжай-бақша МКҚК тәрбиешісі

Аннотация

В данной статье исследуется влияние познавательных игр в детском саду на развитие детей. Познавательные игры играют важную роль в развитии умственных способностей детей, их логического мышления, внимания и творческих навыков. В дошкольный период дети через игру получают новые знания, стремятся понять окружающий мир и ощущают себя частью общества. Познавательные игры в образовательном процессе являются не только развлечением, но и важным методом для развития умственного и эмоционального состояния детей.

Abstract

This article explores the impact of cognitive games in preschool on child development. Cognitive games play a significant role in developing children's intellectual abilities, thinking skills, attention, and creativity. During the preschool years, children acquire new knowledge through play, strive to understand the surrounding world, and feel themselves as part of society. Cognitive games in the educational process are not only a source of entertainment but also an important method for developing children's intellectual and emotional states.

Балабақша кезеңі — балалардың тұлғалық, танымдық, әлеуметтік дамуы үшін маңызды кезең болып табылады. Осы кезеңде бала өзінің қоршаған әлемімен танысады, алғашқы білімдерін алады, әлеуметтік дағдыларды игереді және шығармашылық қабілеттері қалыптасады. Балалар үшін ойын — бұл өмірдің бір бөлігі, ол арқылы олар жаңа ақпарат алады және әлемді таниды. Әсіресе танымдық ойындар баланың ойлау қабілетін, шығармашылық қиялын дамытудың маңызды құралы болып табылады.

Танымдық ойындар — бұл ойындар, олар арқылы балалар өздеріне жаңа білімдер алады, ақпараттарды өңдейді, оларды практикада қолдануды үйренеді және түрлі тапсырмаларды орындау арқылы зейін мен еске сақтау қабілеттерін дамытады. Балалар танымдық ойындар барысында проблемаларды шешуді, қателіктерді түзетуді және өздерінің іс-әрекеттерінің нәтижелерін бағалауды үйренеді.

1. Танымдық ойындардың бала дамуына әсері

1.1. Танымдық ойындардың түрлері

Танымдық ойындардың көптеген түрлері бар, олар баланың жеке дамуына және оқу процесіне әртүрлі әсер етеді. Оларға мыналар жатады:

1. Логикалық ойындар — бұл ойындар баланың логикалық ойлауын дамытуға бағытталған. Мысалы, пазлдар, логикалық жұмбақтар, фигуралар мен сызықтарды сәйкестендіру ойындары.

2. Математикалық ойындар — бұл ойындарда балалар сандармен және математикалық тапсырмалармен жұмыс істейді. Олар арифметикалық операцияларды орындап, геометриялық фигуралармен танысады.

3. Сөздік ойындар — балалар сөздерді дұрыс қолдануды, жаңа сөздер мен сөйлем құрылымдарын меңгеруді үйренеді. Мұндай ойындар балалардың тілдік қорын байытады.

4. Рөлдік ойындар — балалар әлеуметтік рөлдерге еніп, басқа адамдардың сезімдерін, әрекеттерін түсінуге тырысады. Олар ұжымда жұмыс істеп, қарым-қатынас жасауды үйренеді.

5. Шығармашылық ойындар — бұл ойындар балалардың қиялдарын дамытады. Мұндай ойындарда балалар сурет салады, композициялар құрастырады, тақпақтар айтады, әндер шырқайды.

1.2. Танымдық ойындардың бала психикасына әсері

Танымдық ойындар баланың психикасына ерекше әсер етеді. Ойындар балалардың ойлау қабілетін дамытып қана қоймай, олардың эмоциялық жағдайына да ықпал етеді. Ойын арқылы балалар өздерінің сезімдерін, қорқыныштарын, қуаныштарын, көңіл-күйін білдіреді. Сонымен қатар, ойын балаларға өзін-өзі тануға, әлеуметтік ортаны түсінуге көмектеседі. Балалар ойын барысында өздерінің қабілеттері мен дағдыларын байқайды, өзін-өзі бағалауды үйренеді.

1.3. Танымдық ойындардың тілдік даму мен шығармашылыққа ықпалы

Танымдық ойындар балалардың тілін дамытуға да зор әсер етеді. Ойын арқылы балалар жаңа сөздер үйреніп, оларды дұрыс қолдануды үйренеді. Тілдік ойындар баланың сөздік қорын кеңейтіп, сөйлеу дағдыларын қалыптастырады.

Шығармашылық ойындар бала қиялын дамыта отырып, оның шығармашылық қабілеттерін арттырады. Бұл ойындар баланың әртүрлі заттарды, адамдарды немесе жағдайларды елестетуі мен бейнелеуі арқылы оның шығармашылық қабілетін шыңдайды.

2. Танымдық ойындар арқылы оқыту әдістері

2.1. Ойын арқылы білім беру принциптері

Ойын арқылы білім беру балаларға қиындықтарды жеңіл және қызықты түрде шешуге мүмкіндік береді. Оқу процесі ойын арқылы жүзеге асқанда, бала белсенді түрде қатысып, үйрену процесіне ынталы болады. Бұл жағдайда бала тек білім алмайды, сонымен қатар дағдыларды қалыптастырады, проблемаларды шешуге қабілетті болады.

2.2. Ойын әдістерінің педагогикалық аспектілері

Педагог ойын әдістерін қолдану арқылы балалардың жеке қасиеттерін дамытуға бағытталған іс-шараларды ұйымдастырады. Ойын барысында балалардың түрлі дағдылары мен қабілеттері байқалып, дамиды. Ойынның тиімділігі көбінесе оның педагогикалық мақсаттарға қаншалықты сәйкес келетініне байланысты.

2.3. Топтық және жеке ойындар

Танымдық ойындарды жеке де, топпен де өткізуге болады. Топтық ойындар балалардың ұжымда жұмыс істей білуін, қарым-қатынас жасауын, жауапкершілікті сезінуін дамытады. Ал жеке ойындар балаға жеке мәселелерді шешуге, өз ойларын жүйелеуге мүмкіндік береді.

3. Танымдық ойындардың дамытушылық потенциалы

Танымдық ойындар балаларды әлеуметтік тұрғыдан, эмоциялық және интеллектуалдық дамуға бағыттайды. Ойын кезінде бала өз білімін қолдана отырып, әртүрлі мәселелерді шешеді, ол өзіне сенім арта отырып, жаңа білімдерді игереді. Сонымен қатар, ойын барысында бала өз-өзін бақылап, шешімдер қабылдай отырып, танымдық қабілеттерін дамытады.

3.1. Ойын арқылы баланың логикалық ойлау қабілетін дамыту

Логикалық ойындар баланың ойлау дағдыларын жетілдіреді. Бұл ойындар баланың аналитикалық ойлауын, логикалық байланыстарды анықтауды, тапсырмаларды шешуді үйретеді. Мысалы, пазлдар немесе логикалық жұмбақтар балаға түрлі тәсілдермен ойлауды үйретеді.

3.2. Шығармашылық ойындар арқылы бала қиялын дамыту

Шығармашылық ойындар балалардың қиялдарын дамытуға бағытталған. Ойын барысында балалардың шығармашылық әлеуеті ашылып, олар түрлі тақырыптарда әңгімелер, суреттер немесе қойылымдар құрастырады.

4. Танымдық ойындарды ұйымдастырудағы педагогикалық тәсілдер

4.1. Ойынның мақсатын анықтау

Ойын ұйымдастырған кезде педагогтың негізгі міндеті — оның мақсатын анықтау. Әрбір ойын белгілі бір дағдыны дамытуға немесе білімді тереңдетуге бағытталуы тиіс. Педагог ойынның әр кезеңінде балалардың белсенді қатысуын қамтамасыз етіп, оларға мақсатқа жету үшін қажетті қолдау көрсетуі керек.

4.2. Ойынның тақырыбы мен форматы

Ойындардың тақырыбы мен форматы балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес келуі қажет. Мысалы, кіші жастағы балаларға қарапайым тапсырмалар мен ойындар ұсынылса, үлкендерге күрделірек, көп ойлауды қажет ететін ойындар ұсынылады.

Қорытынды

Танымдық ойындар балабақшадағы оқу процесінде өте маңызды рөл атқарады. Олар балалардың ақыл-ой дамуын, шығармашылық қабілеттерін, әлеуметтік дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Танымдық ойындар арқылы балалар өздеріне жаңа білімдер алып, оларды күнделікті өмірде қолдануды үйренеді. Сонымен қатар, ойын балалардың эмоциялық жағдайын жақсартады және олардың өз-өзін бағалауды, басқа адамдармен қарым-қатынас жасауды үйренуге көмектеседі.

Әдебиеттер

1. Құдайбергенова Ә. Балабақшада білім берудің инновациялық әдістері. Алматы: Білім, 2017.
2. Асланова Қ. Танымдық ойындардың бала дамуына әсері. Ақпараттық технологиялар журналы, 2015.

БАЛАБАҚШАДА БАЛАЛАРДЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ДАМУЫН БАҚЫЛАУ ЖӘНЕ ТҮЗЕТУ

Уркимбаева Шолпан Дукенбаевна
Шымкент қаласы, МКҚК №23 “Жеңіс” бөбекжай-бақшасы педагог-психологі

Аннотация

В данной статье рассматриваются вопросы наблюдения и коррекции психологического развития детей в детском саду. Детский сад — это важный этап для социального и психологического развития ребенка, на котором начинают формироваться различные аспекты его жизни. Особенно в детском саду происходит становление психологического развития ребенка, его эмоционального состояния и личных качеств.

Abstract

This article discusses the issues of monitoring and correcting the psychological development of children in preschool. Preschool is an important stage for a child's social and psychological development, during which processes of formation in various aspects of life begin. In particular, a child's psychological development, emotional state, and personal qualities are formed in preschool.

Психологиялық даму — бұл баланың эмоциялық, когнитивтік, әлеуметтік және тілдік дамуының өзара байланысты кешенді процестер жиынтығы. Бұл мақалада балалардың психологиялық дамуын бақылаудың негізгі әдістері мен тәсілдері, сондай-ақ осы дамуды түзету мақсатында қолданылатын тиімді әдіс-тәсілдер қарастырылады. Сонымен қатар, балабақшадағы балалардың психологиялық дамуына әсер ететін факторлар мен баланың психологиялық дамуын жетілдіруге бағытталған практикалық ұсыныстар беріледі.

1. Балабақшада балалардың психологиялық дамуының ерекшеліктері

Балабақша — баланың өміріндегі маңызды кезеңдердің бірі болып табылады. Бұл жерде балалар әлеуметтік әлемге енеді, жаңа қарым-қатынас тәжірибесін жинайды, өздерінің мінез-құлқын және эмоцияларын реттей бастайды. Балабақшада баланың психологиялық дамуының әртүрлі аспектілері қалыптасады. Психологтар бұл процесті әртүрлі кезеңдерге бөліп қарастырады, бірақ жалпы алғанда балалардың дамуы бірқатар маңызды кезеңдермен сипатталады.

1.1 Эмоциялық даму

Балалардың эмоционалдық әлемі балабақшада даму үстінде болады. Бұл кезеңде олар өздерінің эмоцияларын танып, оларды реттеу дағдыларын игереді. Баланың өз эмоцияларын басқаруы, оларды ата-анасы мен тәрбиешісімен бірге бақылап, дұрыс реакция көрсетуі маңызды. Эмоциялық тұрақтылық баланың әлеуметтік бейімделуіне тікелей әсер етеді.

1.2 Когнитивтік даму

Когнитивтік дамудың негізінде баланың ақыл-ой қабілеттері жатыр. Балабақшадағы оқу және ойын қызметі арқылы балалар өзінің ойлау қабілетін жетілдіреді, түрлі тапсырмаларды орындау арқылы логикалық ойлау дағдыларын дамытады.

1.3 Әлеуметтік даму

Әлеуметтік даму кезеңінде балалар басқа балалармен қарым-қатынас жасауды үйренеді, топтық жұмыс істеу дағдыларын игереді. Бұл дағды олардың болашақта әлеуметтенуін жеңілдетеді. Әлеуметтік дағдыларды дамыту бала өмірінде маңызды орын алады.

1.4 Тілдік даму

Тіл дамуы — балалардың ақыл-ойы мен әлеуметтік өзара әрекеттесулерінің негізі болып табылады. Балабақшада балалар түрлі ойындар, әңгімелер мен тапсырмалар арқылы өз тілдік дағдыларын жетілдіреді. Тіл арқылы балалар өз ойын білдіріп, әлемді танып-білу жолында дамиды.

2. Балалардың психологиялық дамуын бақылаудың негізгі әдістері

Балабақшада балалардың психологиялық дамуын бақылау — тәрбиешілер мен психологтардың маңызды міндеттерінің бірі. Психологиялық дамуды бақылау тек күнделікті жұмыс барысында жүзеге асырылады, ал бақылаудың нәтижелеріне сәйкес түзету шаралары қабылданады. Психологтар мен тәрбиешілер балалардың психологиялық дамуын жүйелі түрде бақылап, олардың дамуында болуы мүмкін қиындықтарды ертерек анықтап, түзету жұмыстарын жүргізуі тиіс.

2.1 Құжаттық бақылау

Құжаттық бақылау балалардың психологиялық даму процесін жүйелі түрде бақылауға мүмкіндік береді. Бұл үшін арнайы күнделікті бақылау дәптерлері, күнделік және басқа да жазбаша құжаттар пайдаланылады. Мұндай бақылаулар балалардың даму деңгейі туралы мәліметтер жинауға және осы мәліметтерді салыстыруға мүмкіндік береді.

2.2 Әңгімелесу әдісі

Әңгімелесу әдісі балалардың психологиялық дамуы туралы толық мәлімет алуға көмектеседі. Мұндай әдіс балалардың сезімдері мен ойларын анықтауға, олардың ішкі күйзелістері мен қалау-талаптарын түсінуге мүмкіндік береді. Әңгімелесу арқылы тәрбиеші немесе психолог баланың психоэмоциялық жағдайын бағалап, қажетті түзету шараларын қабылдай алады.

2.3 Қарапайым ойындар мен жаттығулар

Балалармен өткізілетін әртүрлі ойындар мен жаттығулар арқылы балалардың эмоционалды жағдайы, когнитивті қабілеттері мен әлеуметтік қарым-қатынас дағдылары бағаланады. Мұндай ойындар балалардың психологиялық дамуын бақылаудың тиімді құралы болып табылады. Мысалы, балаларға әртүрлі тапсырмалар беріп, олардың бұл тапсырмаларды қалай орындайтынын бақылауға болады.

2.4 Психодиагностикалық тесттер

Психодиагностикалық тесттер баланың ақыл-ой және эмоциялық даму деңгейін анықтауға арналған арнайы құралдар болып табылады. Бұл тесттер балалардың дамуын

анықтауға, олардағы ауытқуларды ерте кезеңде бақылауға мүмкіндік береді. Мұндай тесттер баланың ойлау қабілеті, тілдік даму деңгейі және әлеуметтік қарым-қатынас дағдылары туралы ақпарат бере алады.

3. Балабақшада балалардың психологиялық дамуын түзету жолдары

Балабақшадағы балалардың психологиялық дамуы әрқашан бірқалыпты жүре бермейді. Кейбір балалар психологиялық тұрғыдан дамуда кейбір қиындықтарға тап болуы мүмкін. Бұл жағдайларды түзету үшін арнайы әдістер мен құралдарды қолдану маңызды.

3.1 Тілдік даму және сөйлеу терапиясы

Сөйлеу терапиясы балалардың тілдік дағдыларын дамытуға бағытталған. Әсіресе, сөйлеу немесе тіл дамуында қиындықтар туындаған балалар үшін сөйлеу терапевтінің көмегі қажет болуы мүмкін. Бұл процессте баланың тілдік қорын кеңейту, дұрыс сөйлеу дағдыларын қалыптастыру маңызды.

3.2 Эмоциялық және әлеуметтік дағдыларды дамыту

Балалардың эмоциялық және әлеуметтік дағдыларын дамыту үшін арнайы психологиялық жаттығулар мен ойындар ұйымдастырылуы мүмкін. Бұл балалардың өз эмоцияларын дұрыс түсініп, оларды басқару дағдыларын қалыптастыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, топтық жұмыстар мен ынтымақтастық ойындары балалардың әлеуметтік қарым-қатынас дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

3.3 Психологиялық тренингтер мен жаттығулар

Психологиялық тренингтер балалардың ішкі сенімін арттырып, өз-өзіне деген құрмет пен жақсы қарым-қатынас қалыптастыруға бағытталған. Әртүрлі тренингтер арқылы балалар өз эмоцияларымен жұмыс істеп, жеке тұлғалық қасиеттерін дамытуға көмектеседі.

3.4 Психоэмоциялық түзету

Психоэмоциялық түзету балалардың стресстік жағдайларын жеңуге, қорқыныш пен алаңдаушылықты төмендетуге бағытталған. Бұл үшін арнайы терапевтік әдістер мен әдіс-тәсілдер қолданылады. Балалармен жұмыс істегенде, психоэмоциялық жағдайды түзету үшін әртүрлі шығармашылық жаттығулар мен ойындар ұйымдастырылады.

Қорытынды

Балабақшадағы балалардың психологиялық дамуы — ұзақ әрі күрделі процесс, оның тиімді өтуі үшін барлық тараптардың бірігуі қажет: тәрбиешілер, психологтар, ата-аналар және жалпы қоғам. Баланың жеке қасиеттері мен психологиялық жағдайы оның болашақтағы өмірінде маңызды рөл атқарады. Осыған байланысты балабақшада психологиялық даму мен түзету жұмыстарын жүйелі түрде жүргізу қажет. Әрбір бала ерекше, сондықтан да балалардың психологиялық дамуын бақылау мен түзету жұмыстары жеке тұлғаға бағытталуы тиіс. Тек сол кезде ғана баланың психологиялық дамуы сәтті жүзеге асып, оның әлеуметтік бейімделуі мен тұлғалық қалыптасуы дұрыс бағытта жүреді.

Әдебиеттер

1. Асқабова Г.Ж. Балалардың психологиялық дамуындағы негізгі кезеңдер. – Алматы: Ғылым, 2015.
2. Жұмабекова Н.С. Балабақшада балалардың психологиялық дамуындағы ауытқуларды түзету әдістері. – Астана: Күлтегін, 2017.
3. Мырзахметова С. Баланың психологиялық дамуын бақылаудың әдіс-тәсілдері. – Алматы: Нұрсұлтан, 2016.

ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ

Баймахашова Мөлдір Жайлауқызы
Шымкент қаласы, №88 жалпы орта білім беретін мектебінің
бастауыш сынып мұғалімі

Аннотация:

В статье рассматриваются методы, техники, педагогические стратегии и действия, направленные на развитие творческих способностей учащихся на уроках казахской литературы. Также подчеркивается важность казахской литературы в повышении литературно-творческой активности учащихся начальных классов, в формировании их навыков понимания, анализа, описания текстов и свободного выражения своих мыслей.

Abstract:

The article explores the methods, techniques, pedagogical strategies, and actions aimed at developing students' creative abilities in Kazakh literature lessons. It also emphasizes the significant role of Kazakh literature in enhancing the literary creativity of primary school students, and in developing their skills in understanding, analyzing, describing texts, and freely expressing their thoughts.

Қазіргі білім беру жүйесінде оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту негізгі мақсаттардың бірі болып табылады. Шығармашылық қабілет – бұл адамның жаңа идеялар мен шешімдер жасау, белгілі бір мәселелерді шешуде өзіндік тәсілдер табу және қоғамда өз орнын таба алу мүмкіндігі. Бұл қабілет тек қана өнер немесе ғылым саласында емес, сонымен қатар күнделікті өмірде де қажет. Шығармашылық қасиеттерді дамыту үшін оқыту үдерісінде жаңа әдіс-тәсілдер мен құралдар қолданылуы тиіс.

Бастауыш сыныпта қазақ әдебиеті пәні арқылы оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту – бұл, ең алдымен, балалардың қиялы мен сезімдерін, ойлау және шығармашылық белсенділігін арттырудың негізі болып табылады. Әдебиет балалардың эмоциялық, психологиялық және интеллектуалдық дамуында маңызды рөл атқарады. Оқушылар әдеби шығармалармен таныса отырып, сол шығармаларды өзінше түсініп, өзіндік пікір қалыптастырады, бұл олардың шығармашылық ойлауын дамытуға септігін тигізеді. Қазақ әдебиеті пәні, әсіресе, ұлттық құндылықтарды дәріптеуге мүмкіндік береді, бұл оқушылардың адамгершілік қасиеттерін дамытып, шығармашылық қабілеттерінің кеңеюіне ықпал етеді.

1. Шығармашылық қабілеттердің маңызы

Шығармашылық қабілеттер – бұл адамның жаңа нәрсе жасауға, мәселені түрлі қырынан көруге, түрлі ойлар мен көзқарастарды ұсынуға деген қабілеті. Олардың дамуы адамның жалпы дамуының, өздігінен ойлау және шешім қабылдай алу қабілетінің негізі болып табылады. Бұл қабілеттер жеке тұлғаның әртүрлі жағдайларда әрекет ету, өз ойын білдіру, қоғамдық өмірге ықпал ету сияқты көптеген маңызды қасиеттермен байланысты.

Бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерін дамыту барысында олар тек теориялық біліммен шектелмейді, сонымен қатар практикалық шығармашылық жұмыс жасап, өз идеяларын нақты әрекеттер арқылы жүзеге асыруға дағдыланады. Бұл қабілеттер мектеп қабырғасында түрлі тапсырмаларды орындау арқылы қалыптасады. Мысалы, мәтіндерді оқу және түсіну, әдеби кейіпкерлерді сипаттау, еркін әңгіме құрастыру сияқты тапсырмалар оқушылардың шығармашылық ойлауын дамытады.

2. Қазақ әдебиеті пәні арқылы шығармашылық қабілеттерді дамыту

Қазақ әдебиеті сабағында шығармашылық қабілеттерді дамыту үшін мұғалімдер әртүрлі әдіс-тәсілдер мен тәсілдерді пайдалану керек. Оқушыларға қазақ халқының дәстүрлерін, әдеби мұрасын таныстырып қана қоймай, олардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға арналған тапсырмаларды да ұсыну маңызды. Бұл тұрғыда мұғалімнің рөлі ерекше: ол тек ақпарат беруші ғана емес, оқушыларды шығармашылық жұмысқа бағыттайтын жетекші болуы тиіс.

2.1. Әдеби шығармаларды талдау

Әдеби шығармаларды талдау – шығармашылық қабілеттерді дамытуда маңызды рөл атқарады. Әрбір әдеби туынды оқушының ой-өрісін кеңейтіп, оның шығармашылық әлеуетін ашады. Мысалы, "Алдар Көсе", "Қобыланды батыр", "Қыз Жібек" сияқты эпостық шығармаларды оқушыларға оқытып, оларды кейіпкерлердің мінез-құлқын талдауға, олардың іс-әрекеттеріне баға беруге үйрету керек. Осылайша оқушылар әдеби шығармаларды түсінуде шығармашылық әрекеттер жасауды үйренеді.

2.2. Шығармашылық жұмыстар мен жобалар

Шығармашылық жұмыстар мен жобалар оқушылардың өз ойларын, идеяларын еркін білдіруіне мүмкіндік береді. Әсіресе бастауыш сынып оқушылары үшін шығармашылық тапсырмалар өте маңызды. Мысалы, "Менің сүйікті кейіпкерім", "Қазақ әдебиетіндегі маңызды оқиғалар" тақырыбында эссе жазу, өз ертегісін құрастыру сияқты жұмыстар оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

2.3. Дебаттар мен пікірталастар

Әдебиетке қатысты пікірталастар мен дебаттар да шығармашылық ойлауды дамытуда маңызды құрал болып табылады. Оқушылар өз көзқарастарын ашық білдіруге, қарсы пікірлермен жұмыс істеуге және өз ойларын дәлелдеп, қорғауға үйренеді. Мұндай әдіс оқушылардың сыни ойлау дағдыларын дамытуға, шығармашылық шешімдер қабылдауға ықпал етеді.

2.4. Топтық жұмыстар мен рөлдік ойындар

Топтық жұмыстар мен рөлдік ойындар оқушылардың ынтымақтастық дағдыларын дамытады. Олар бірлесіп жұмыс істей отырып, әдеби шығармаларды талқылап, кейіпкерлердің рөлдерін бөлісіп, өзара пікір алмасады. Бұл әдіс шығармашылық қабілеттерді дамытудың тиімді тәсілдерінің бірі болып табылады. Оқушылар өздерінің ойларын жеткізуде шығармашылық қиялды қолдана отырып, бір-бірімен тәжірибе алмасады.

3. Шығармашылық қабілеттерді дамытудағы мұғалімнің рөлі

Қазақ әдебиеті сабақтарында бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерін дамытуда мұғалімнің рөлі өте маңызды. Мұғалім оқушылардың шығармашылық әлеуетін арттыру үшін тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар шығармашылық үдерісті басқарушы, бағыттаушы, шабыттандырушы тұлға болуы керек. Бұл рөл оқушылардың жеке тұлғасын дамытуға, олардың шығармашылық ойлауын, өзіндік пікірлерін қалыптастыруға, сондай-ақ әлеуметтік және коммуникативтік қабілеттерін жетілдіруге бағытталады.

3.1. Мұғалімнің шығармашылық қабілеттерді дамытудағы ұйымдастырушылық рөлі

Бастауыш сыныпта шығармашылық қабілеттерді дамыту үдерісі мұғалімнің оқушыларға жаңа әдістер мен тапсырмаларды ұсынуымен байланысты. Мұғалім әр сабақта оқу процесін қызықты әрі тиімді ету үшін түрлі тәсілдерді қолдана отырып, шығармашылық тапсырмаларды жүйелі түрде енгізуі қажет. Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін оқу процесін ұйымдастыруда мұғалім мыналарды ескеруі тиіс:

1. Шығармашылық тапсырмалар беру: Әдеби шығармаларды оқыту барысында оқушыларға еркін жазба жұмыстары, пікірталастар, рөлдік ойындар немесе өлең жазу сияқты шығармашылық тапсырмаларды ұсыну керек. Бұл тапсырмалар оқушылардың тек танымдық емес, шығармашылық дағдыларын да жетілдіруге мүмкіндік береді.

2. Жеке және топтық жұмыстарды ұйымдастыру: Шығармашылық жұмыс оқу барысында топтық және жеке жұмыстардың үйлесімді болуы өте маңызды. Топтық жұмыстар оқушылар арасында ынтымақтастықты, идеялар алмасуды қамтамасыз етсе, жеке жұмыстар әр оқушының өзіндік шығармашылық ойлауын дамытуға көмектеседі. Мұғалім осы екі тәсілді де теңдестіре отырып қолдануы керек.

3. Кері байланыс беру: Мұғалім оқушылардың шығармашылық жұмыстарын үнемі бағалап, олардың күш-жігерін құрметтеп, конструктивті кері байланыс беру арқылы олардың өзіндік ой-пікірлерін жақсартуға ықпал етеді. Оқушылардың шығармашылық жұмыстарына қатысты жауапты, әділ әрі дәл бағалау оларды әрі қарай ынталандырып, шабыттандырады.

Қорытынды

Қазақ әдебиеті сабақтары арқылы бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық қабілеттерін дамыту маңызды мақсаттардың бірі болып табылады. Бұл процесс оқушылардың тіл байлығын арттырып, олардың сыни ойлау және шығармашылық ойлау дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Әдеби шығармаларды талдау, шығармашылық жұмыстар мен жобалар, пікірталастар мен дебаттар, топтық жұмыстар мен рөлдік ойындар оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуда тиімді құралдар болып табылады. Мұғалімдердің бұл процеске белсене қатысуы және әр оқушының жеке қабілеттерін ескере отырып шығармашылық жұмыстарды ұйымдастыруы маңызды.

Әдебиеттер

1. Айтбаев Т. Қазақ әдебиеті: Бастауыш сыныпта оқыту әдістемесі. Алматы: Білім, 2018.
2. Жанұзақ Ә. Әдебиет пәнін оқытудағы шығармашылық әдістер. Астана: Ел-Ана, 2019.
3. Нұрбекова А. Шығармашылық қабілеттерді дамыту: Қазақ әдебиеті сабақтарында. Шымкент: Орда, 2020.

ЖОЛ ҚОЗҒАЛЫСЫНДАҒЫ ЗАҢДАР МЕН ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖАУАПКЕРШІЛІКТІҢ ҚОҒАМ ӨМІРІНДЕГІ МАҢЫЗЫ

Омирбеков Махсат Омиралиевич
Түркістан облысы Сайрам ауданы «Оқу-өндірістік комбинаты» КММ «Автокөлік ісі» бейіні мұғалімі

Аннотация

В статье рассматривается значение законов и правовой ответственности в дорожном движении для общественной жизни. Правила дорожного движения и законы разработаны не только для водителей, но и для всех граждан с целью обеспечения безопасности. Правовая ответственность направлена на предотвращение правонарушений в дорожном движении, поддержание порядка и защиту жизни граждан. Значение этих законов и их соблюдение способствует повышению дисциплинированности общества и обеспечению социальной стабильности.

Abstract

The article discusses the importance of traffic laws and legal responsibility in society. Traffic regulations and laws are developed not only for drivers but also for all citizens with the aim of ensuring safety. Legal responsibility is aimed at preventing violations in traffic, maintaining order, and protecting citizens' lives. The importance of these laws and their adherence helps to increase societal discipline and ensures social stability.

Жол қозғалысы қоғам өмірінде маңызды рөл атқарады, өйткені ол адамдардың өмірін, денсаулығын және мүлкін қорғау үшін қажетті құралдарды қамтамасыз етеді. Бүгінде көлік құралдарының санының көбеюі, халықтың көлік құралдарын пайдалануының артуы, жол қозғалысындағы заңбұзушылықтардың да жиілеуіне себеп болып отыр. Сондықтан әрбір азаматтың жол қозғалыс ережелерін сақтау қажеттілігі ерекше маңызды.

Жол қозғалысы ережелерін сақтау тек жеке адамның қауіпсіздігі үшін ғана емес, жалпы қоғамның амандығы үшін қажет. Бұл заңдар мен ережелердің тиімділігі қоғамның барлық мүшелерінің бірлесе жұмыс жасауына, құқықтық жауапкершіліктің орындалуына тікелей байланысты.

1. Жол қозғалысындағы заңдар мен ережелердің маңызы

Жол қозғалысындағы заңдар мен ережелердің негізгі мақсаты – азаматтардың өмірін және денсаулығын қорғау, сондай-ақ көлік құралдарының қауіпсіз әрі тәртіпті қозғалуын қамтамасыз ету. Жол қозғалысындағы тәртіпті қамтамасыз ету үшін әрбір мемлекет өз заңдарын жасап, оларды орындауды бақылауға алады. Қазақстанда жол қозғалысы туралы

заңдар мен ережелер бірнеше рет жаңарды және қазіргі уақытта олар әлемдік тәжірибелерге сай бейімделген.

1.1. Жол қозғалыс ережелерінің негізгі мақсаттары:

- Жол қозғалысының қауіпсіздігін қамтамасыз ету.
- Жолдағы тәртіпті сақтау.
- Жолда адамдар мен көлік құралдарының өзара қатынасы мен қауіпсіздігін реттеу.
- Жол қозғалысындағы құқық бұзушылықтардың алдын алу және олардың салдарын азайту.

1.2. Құқық бұзушылықтың түрлері:

Жол қозғалысындағы құқық бұзушылықтар әр түрлі болуы мүмкін. Олардың ішінде:

- Жылдамдықты асыру — көлік құралын жол қозғалыс ережелеріне сәйкес емес жылдамдықпен жүргізу.
- Қызыл шамды өту — бағдаршамның қызыл түсінде жүру.
- Алкогольді ішімдік ішу немесе есірткі пайдалану — көлік құралын мас күйінде жүргізу.
- Құқық бұзушыларға орын беру — жаяу жүргіншілерге немесе велосипедшілерге дұрыс орын беру.
- Құжаттарды ұсынбау — көлік жүргізу үшін қажетті құжаттарды тексеру кезінде ұсынбау.

1.3. Заңдардың қоғамға әсері:

Жол қозғалысындағы заңдардың қоғамға әсері терең әрі маңызды. Әрбір жол ережесінің сақталуы – жеке адамның қауіпсіздігін қамтамасыз ету. Сонымен қатар, құқық бұзушылықтардың алдын алу — көлік құралдарының саны артқан сайын маңызды болып келеді.

2. Құқықтық жауапкершілік және оның қоғамға әсері

2.1. Құқықтық жауапкершілік түрлері:

Жол қозғалысындағы құқық бұзушылықтарға қатысты жауапкершіліктің бірнеше түрі бар:

- Әкімшілік жауапкершілік — жол қозғалысы ережелерін бұзғаны үшін айыппұл, көлік құралын айыппұл тұрағына қою, жүргізушілік куәлігінен айыру және т.б.
- Қылмыстық жауапкершілік — жол апатына себеп болған жағдайда немесе адам өліміне әкелген жағдайда қолданылатын қылмыстық жазалар.
- Моральдық жауапкершілік — жол апатында кінәлі адамнан моральдық зиян келтірілген жағдайда оның өз кінәсін мойындауы.

2.2. Жол қозғалысындағы құқықтық жауапкершіліктің әлеуметтік маңызы:

Құқықтық жауапкершілік — бұл қоғамды тәртіпке келтіруге арналған механизм. Заңдардың орындалуын қадағалау үшін құқық қорғау органдарының қатысуы қажет. Жол қозғалысындағы құқық бұзушылықтарды жою және алдын алу үшін әрбір азаматтың құқықтық жауапкершілікті сезінуі маңызды. Бұл тек жеке тұлғаның қауіпсіздігі үшін ғана емес, жалпы қоғамның амандығы үшін қажет.

2.3. Құқық бұзушылықтарды алдын алу:

Жол қозғалысындағы құқық бұзушылықтардың алдын алу үшін мемлекеттік органдар мен білім беру мекемелері бірлесіп жұмыс істеуі керек. Мектептерде және қоғамдық орындарда жол қозғалысы ережелерін оқыту, ақпараттық насихаттау жұмыстарын жүргізу маңызды. Сонымен қатар, жүргізушілер мен жаяу жүргіншілер үшін арнайы курстар мен семинарлар ұйымдастыру қажет.

3. Жол қозғалысындағы тәртіптің қоғамға әсері

3.1. Жол қозғалысындағы тәртіп пен қауіпсіздіктің қоғамға әсері:

Жол қозғалысындағы тәртіптің сақталуы қоғамдық қауіпсіздіктің негізі болып табылады. Жол апаттарының саны азайғанда, қоғамның әлеуметтік, экономикалық және психологиялық жағдайы жақсарады. Қауіпсіз жол қозғалысы азаматтардың өмірін сақтап қана қоймай, экономикалық шығындарды да азайтады. Әрбір жол ережесінің сақталуы — осы мақсаттың орындалуына көмектеседі.

3.2. Экономикалық шығындар мен жол апаттарының алдын алу:

Жол апаттары көп жағдайда адам өліміне немесе ауыр жарақаттарға әкеліп соғады. Әлеуметтік және медициналық шығындар үлкен. Жол қозғалысы ережелерін сақтау бұл шығындарды азайтады және қоғамның экономикалық жағдайын жақсартады.

3.3. Құқықтық мәдениет және құқықтық жауапкершілік:

Құқықтық мәдениетті қалыптастыру жол қозғалысының қауіпсіздігін қамтамасыз етуге үлкен әсер етеді. Азаматтар өздерінің құқықтары мен міндеттерін түсініп, жолда тәртіп сақтауға үйренуі тиіс. Бұл өз кезегінде әлеуметтік тұрақтылықты және қоғамның дамуын қамтамасыз етеді.

Қорытынды

Жол қозғалысындағы заңдар мен құқықтық жауапкершіліктің қоғам өміріндегі маңызы орасан зор. Жол қозғалысындағы тәртіпті сақтау, құқықтық жауапкершілікті арттыру және жол қауіпсіздігін қамтамасыз ету тек жеке тұлға үшін ғана емес, жалпы қоғам үшін де маңызды. Жол қозғалысындағы құқық бұзушылықтардың алдын алу үшін мемлекет пен қоғам бірлесіп жұмыс істеп, қауіпсіздікті қамтамасыз етуі тиіс. Бұл заңдарды орындау арқылы ғана мүмкін болады. Қоғамның тәртіпті болуы, оның тұрақтылығы мен дамуы тек осы бағытта жұмыс істегенде ғана қол жеткізіледі.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының Жол қозғалысы туралы Заңы, 2020.
2. Мәмбетова М.Қ. «Құқықтық тәртіп және құқық бұзушылықтардың алдын алу», Алматы, 2019.
3. Исабекова Л. А. «Жол қауіпсіздігі: теория және тәжірибе», Қарағанды, 2018.

ИНТЕРАКТИВТІ ӘДІСТЕР АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ

Айен Тұрсынай Пайызханқызы
Түркістан облысы, Шардара ауданы,
«Қызылқұм жалпы білім беретін мектеп» КММ бастауыш пәнінің мұғалімі

Аннотация:

В данной статье рассматривается значение интерактивных методов в повышении качества образования учащихся начальных классов. Интерактивные методы способствуют повышению интереса учеников к предмету, развитию их творческих способностей и делают учебный процесс более увлекательным и эффективным. Активное участие учеников, свободное выражение своих мыслей и закрепление знаний через групповую работу — основные особенности интерактивных методов.

Abstract:

This article discusses the importance of interactive methods in improving the quality of education for primary school students. Interactive methods increase students' interest in the subject, develop their creative abilities, and make the learning process more engaging and effective. Active participation, freely expressing their thoughts, and reinforcing knowledge through group work are the main features of interactive methods.

Қазіргі білім беру жүйесінің басты мақсаттарының бірі – оқушылардың оқу үрдісіне белсенді қатысуын қамтамасыз ету, олардың шығармашылық және сын тұрғысынан ойлау дағдыларын дамыту. Бұл міндетті жүзеге асыруда инновациялық әдіс-тәсілдер, соның ішінде интерактивті әдістер маңызды рөл атқарады. Интерактивті әдістер – оқушылардың тек тыңдаушы емес, оқу процесінің белсенді қатысушысы болуын қамтамасыз ететін, олардың өз бетінше білім алуына және шынайы өмірде кездесетін мәселелерді шешуге бағытталған әдіс-тәсілдер жиынтығы.

Бастауыш сынып оқушылары үшін білім беру тек оқу бағдарламасын меңгеруден ғана тұрмайды, сонымен қатар олардың жеке тұлғасын қалыптастыру, шығармашылық қабілеттерін

дамыту, әлеуметтік дағдыларды меңгеру өте маңызды. Бұл мақсаттарға жету үшін дәстүрлі оқыту әдістеріне қосымша, оқушылардың белсенділігін арттырып, оқу процесін қызықты әрі тиімді ететін интерактивті әдістерді қолдану қажет. Интерактивті әдістер арқылы оқушылар өзара әрекеттесіп, жеке ой-пікірлерін білдірумен қатар, топтық жұмыс барысында жауапкершілікті сезініп, өз пікірлерін жеткізу дағдыларын дамытады. Бұл дағдылар, әсіресе, бастауыш сынып оқушылары үшін оқу процесінің маңызды құрамдас бөлігі болып табылады.

1. Интерактивті әдістердің теориялық негіздері

Интерактивті әдістер білім берудің инновациялық тәсілдері қатарына жатады және олар оқушылардың сабаққа белсенді қатысуын қамтамасыз етеді. Бұл әдістер педагогикада танымал болғанымен, оның нақты әдіс-тәсілдері мен тиімділігі бойынша әртүрлі зерттеулер мен талдаулар бар. Интерактивті оқыту – бұл білім беру процесін оқушылардың белсенді әрекетіне негізделген, олардың жеке және топтық жұмыс арқылы жаңа білімді игеруге бағытталған әдіс.
Интерактивті әдістерді оқу процесінде қолдану – оқушылардың өз бетімен жұмыс істеуіне, танымдық белсенділіктерін дамытуға мүмкіндік береді. Бұл әдіс оқушыларға білім берудің дәстүрлі тәсілдеріне қарағанда тиімдірек және нәтижелі болуы мүмкін. Оқушылар тек тыңдаушы емес, сабаққа белсенді қатысушы болады, бұл олардың білімді терең түсінуіне көмектеседі.

2. Интерактивті әдістердің түрлері және олардың ерекшеліктері

Интерактивті әдістердің бірнеше түрлері бар, және олардың әрқайсысы өзінің мақсаты мен ерекшеліктеріне қарай білім беру процесіне ықпал етеді. Олар:

2.1. Топтық жұмыс

Топтық жұмыс – бұл оқушылардың бірге жұмыс істей отырып, тапсырмаларды орындауы. Бұл әдіс бір-бірімен пікір алмасу, әртүрлі көзқарастарды тыңдау арқылы жаңа білімді игеруге мүмкіндік береді. Топтық жұмыс оқушылардың коммуникативтік дағдыларын дамытуға, ынтымақтастыққа үйретуге көмектеседі.

2.2. Дебаттар

Дебаттар – оқушылардың өз пікірлерін қорғап, қарсы пікірлерді тыңдай отырып, мәселені жан-жақты қарастыруға мүмкіндік береді. Дебаттар оқу барысында қиын тақырыптарды ашып көрсету үшін тиімді әдіс болып табылады. Оқушылар мәселені тереңінен түсініп, өз ойларын айқын жеткізуге үйренеді.

2.3. Рөлдік ойындар

Рөлдік ойындар – бұл оқушыларға нақты бір рөлдерді орындау арқылы белгілі бір жағдайды түсінуге мүмкіндік беретін әдіс. Бұл әдіс оқушылардың шығармашылық қабілеттерін, коммуникативтік дағдыларын және проблема шешу қабілеттерін дамытады.

2.4. Кейс-стади әдісі

Кейс-стади әдісі оқушыларға нақты өмірдегі жағдайларды талдау арқылы оқу материалын түсінуге мүмкіндік береді. Бұл әдіс оқушыларға проблемаларды шешу дағдыларын дамытуды көздейді және оларды болашақта нақты өмірдегі қиындықтарға дайын етуге көмектеседі.

2.5. Ақпараттық технологияларды қолдану

Ақпараттық технологияларды қолдану – бұл интерактивті әдістердің құрамдас бөлігі болып табылады. Оқушылар интернет ресурстарын пайдаланып, мультимедиялық материалдармен жұмыс істей алады. Бұл әдіс оқушылардың өзіндік жұмыс істеу қабілеттерін арттырып, білім алудағы қызығушылықтарын оятады.

3. Интерактивті әдістердің бастауыш сыныптағы білім сапасын арттырудағы рөлі

Бастауыш сынып оқушылары үшін интерактивті әдістер өте тиімді. Олар тек білім алу ғана емес, сонымен қатар өздерін шығармашылық тұрғыда көрсетуге мүмкіндік алады. Интерактивті әдістер оқушылардың белсенділігін арттырып, оларды оқу процесіне толығымен тартады.

3.1. Оқушылардың танымдық қабілеттерін дамыту

Интерактивті әдістер оқушылардың танымдық қабілеттерін дамытады. Оқушылар өз пікірлерін білдіре отырып, материалды тереңірек түсініп, сол арқылы білім сапасын жақсартады. Бұл әдістердің көмегімен олар өз бетінше шешім қабылдауды үйренеді.

3.2. Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту

Интерактивті әдістердің негізінде шығармашылық қабілеттерді дамыту жатыр. Рөлдік ойындар, дебаттар, топтық жұмыстар оқушылардың шығармашылық тұрғыдан ойлауына ықпал етеді. Олар өз идеяларын еркін жеткізіп, мәселелерді шығармашылық түрде шешуге үйренеді.

3.3. Әлеуметтік дағдыларды дамыту

Интерактивті әдістер оқушылардың әлеуметтік дағдыларын дамытуда да маңызды рөл атқарады. Оқушылар топтық жұмыс арқылы бір-бірімен қарым-қатынас жасауды үйренеді, бұл олардың ынтымақтастық пен топтық жұмыстағы дағдыларын жетілдіреді.

4. Интерактивті әдістерді қолданудың қиындықтары мен шешу жолдары

Интерактивті әдістерді қолданудың қиындықтары да бар. Оларға уақыттың шектеулігі, оқу құралдарының жетіспеушілігі, мұғалімдердің әдіс-тәсілдерді дұрыс меңгермеуі сияқты мәселелер жатады.

4.1. Уақыттың жетіспеушілігі

Интерактивті әдістер көп уақытты қажет етеді. Бұл мәселені шешу үшін мұғалімдер сабақты тиімді жоспарлап, уақытты үнемді пайдалануды үйренуі керек.

4.2. Оқу құралдарының жетіспеушілігі

Оқушылар үшін интерактивті әдістерді қолдану үшін қажетті құралдар мен материалдар болуы керек. Бұл мәселені шешу үшін мектептерде қажетті құралдарды сатып алу және оқушыларға тиімді пайдалану жолдарын қарастыру қажет.

4.3. Мұғалімдердің дайындық деңгейі

Мұғалімдер интерактивті әдістерді қолдануға дайын болуы керек. Бұл мәселені шешу үшін мұғалімдердің біліктілігін арттыру, арнайы тренингтер мен курстар ұйымдастыру қажет.

Қорытынды

Интерактивті әдістер арқылы бастауыш сынып оқушыларының білім сапасын арттыру қазіргі білім беру жүйесінің маңызды бағыттарының бірі болып табылады. Бұл әдістер оқушылардың танымдық белсенділігін арттырып, оларды өз бетінше шешім қабылдауға үйретеді. Сонымен қатар, интерактивті әдістер оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытып, әлеуметтік дағдыларын жетілдіреді. Мұғалімдер үшін интерактивті әдістерді тиімді пайдалану үлкен жауапкершілікті қажет етеді, бірақ олар білім сапасын арттыруда маңызды рөл атқарады.

Әдебиеттер

1. Петрова Л. А. Интерактивные методы обучения в начальной школе. Москва: Педагогика, 2019.
2. Иванова М. В. Методика преподавания в начальной школе: инновационные подходы и практическое применение. Санкт-Петербург: Издательство, 2018.
3. Сидорова И. К. Использование интерактивных методов в образовательном процессе. Алматы: Білім, 2020.

ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГТЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ КЕҢЕС БЕРУ ҚЫЗМЕТІ

Алтынбекова Нұргүль Ашимхановна
Түркістан облысы, Шардара ауданы,
«Қызылқұм жалпы білім беретін мектеп» КММ әлеуметтік педагог

Аннотация:

В данной статье рассматриваются значение и особенности психологического консультирования социальным педагогом. Психологическое консультирование социальных педагогов играет важную роль в школах, детских домах, учреждениях социального обслуживания и других воспитательных учреждениях. Их деятельность с одной стороны направлена на решение социально-психологических проблем, с другой — на содействие правильному развитию и формированию личности.

Abstract:

This article discusses the significance and features of psychological counseling services provided by social pedagogues. The psychological counseling services of social pedagogues play an important role in schools, orphanages, social service organizations, and other educational institutions. Their work is aimed, on one hand, at addressing social and psychological issues, and on the other, at promoting the proper development and formation of the individual.

Әлеуметтік педагогтың психологиялық кеңес беру қызметінің теориялық негіздері, оның мақсаттары мен міндеттері, әдістері мен тәсілдері, жұмыс нәтижелері және осы саладағы мәселелер мен қиындықтар талқыланған. Сонымен қатар, әлеуметтік педагогтың кеңес беру қызметін ұйымдастырудағы ең тиімді әдіс-тәсілдер мен оның психологиялық кеңес беру жұмысының тиімділігін арттыру жолдары көрсетіледі.

1. Әлеуметтік педагогтың психологиялық кеңес беру қызметінің теориялық негіздері

Әлеуметтік педагогика әлеуметтік саладағы барлық мәселелерді шешумен айналысатын, адамдардың әлеуметтік әл-ауқатын жақсарту бағытында жұмыс істейтін сала болып табылады. Әлеуметтік педагогтардың жұмысында басты назар адам тұлғасының дамуына, әлеуметтік және психологиялық мәселелерді шешуге, сондай-ақ, қиын өмірлік жағдайларға тап болған тұлғаларға көмек көрсетуге аударылады.

Психологиялық кеңес беру қызметі әлеуметтік педагогтың жұмысының маңызды бөлігі болып табылады. Ол қиыншылықтарға тап болған адамдарға психологиялық қолдау көрсету, олардың мәселелерін шешуге бағытталған. Психологиялық кеңес беру – бұл психологиялық көмек көрсетудің жүйелі әрі нәтижелі түрі, ол адамға эмоциялық тұрақтылықты қалпына келтіруге және өмірлік қиындықтармен күресуге мүмкіндік береді.

2. Әлеуметтік педагогтың психологиялық кеңес беру қызметінің міндеттері мен мақсаттары

Әлеуметтік педагогтың психологиялық кеңес беру қызметінің негізгі міндеттері мен мақсаттары тұлғаның әлеуметтік-психологиялық жағдайына түзету жасауға бағытталған. Олар:

- Психологиялық қиындықтарды шешу: Жеке тұлғаның ішкі дүниесіндегі қиындықтар мен өмірлік қиындықтармен күресу.
- Тұлғалық даму мен өсу: Әлеуметтік педагогтар адамды дамыту, оның тұлғалық қасиеттерін нығайту үшін психологиялық қолдау көрсетеді.
- Эмоциялық тұрақтылықты арттыру: Эмоциялық күйзеліс, стресс және депрессияны жеңу үшін психологиялық кеңес береді.
- Қарым-қатынас дағдыларын дамыту: Әлеуметтік педагогтар адамдарға өзара қарым-қатынас жасаудың тиімді тәсілдерін үйретеді.
- Қоғамдық бейімделу: Әлеуметтік ортаға бейімделмеген немесе қиын жағдайларда жүрген адамдарға психологиялық кеңес беріп, оларды қоғамға кіріктіруге көмектеседі.

3. Әлеуметтік педагогтың психологиялық кеңес беру әдістері мен тәсілдері

Әлеуметтік педагогтың психологиялық кеңес беру қызметі түрлі әдіс-тәсілдерге негізделеді. Әр түрлі жағдайлар мен мәселелерге байланысты осы әдістердің бірқатар түрлері қолданылуы мүмкін.

3.1. Диалог әдісі

Диалог әдісі – бұл кеңес беруші мен клиент арасында ашық және сенімді қарым-қатынас орнату әдісі. Әлеуметтік педагог сұрақтар қойып, клиенттің пікірін тыңдай отырып, оның ішкі дүниесін түсінуге көмектеседі. Бұл әдіс тұлғаның өз мәселесін ашық айтуына мүмкіндік береді.

3.2. Когнитивті-поведендік терапия (КПТ)

Когнитивті-поведендік терапия — бұл әлеуметтік педагогтар қолданатын әдіс, ол клиенттің ойлау мен мінез-құлқын өзгертуге бағытталған. Әлеуметтік педагогтар когнитивті-поведендік терапияның негізінде клиенттің жағымсыз ойларын және мінез-құлықтарын анықтап, оларды оң өзгерістерге бағыттайды.

3.3. Тренингтер мен ойындар

Әлеуметтік педагогтың психологиялық кеңес беру қызметінде тренингтер мен психологиялық ойындар да маңызды орын алады. Бұл әдістер тұлғаның дағдыларын дамыту, өзара қарым-қатынас жасау, топтық жұмысты ұйымдастыру арқылы қиындықтарды жеңуге көмектеседі.

3.4. Психоанализ

Психоанализ әдісі тұлғаның сана-сезімін зерттеу, оның өткені мен қазіргі өмірі арасындағы байланысты анықтауға бағытталған. Әлеуметтік педагог психоанализ әдісін қолдана отырып, клиенттің эмоциялық проблемаларын тереңірек зерттеп, ішкі дүниесін түсінуге көмектеседі.

4. Әлеуметтік педагогтың психологиялық кеңес беру қызметінің нәтижелері мен тиімділігі

Әлеуметтік педагогтың психологиялық кеңес беру қызметі тиімді болған жағдайда, ол адам өмірінің сапасын айтарлықтай жақсартады. Негізгі нәтижелер мен тиімділіктер:

- Психологиялық қолдау: Әлеуметтік педагогтар қиын жағдайларға тап болған адамдарға тұрақты психологиялық көмек көрсетіп, олардың күйзелісін жеңуге көмектеседі.
- Қоғамдық бейімделу: Кеңес беру қызметі тұлғаның қоғамға бейімделуіне көмектеседі, әлеуметтік байланыстарын нығайтады.
- Тұлғалық дамудың жоғары деңгейі: Әлеуметтік педагогтар адамның ішкі дамуын жақсартады, оның өзін-өзі бағалауын көтереді.
- Қарым-қатынас дағдыларының жетілдірілуі: Кеңес беру барысында адамның қарым-қатынас дағдылары артып, адамдармен дұрыс және тиімді қарым-қатынас орнату мүмкіндігі пайда болады.

Қорытынды

Әлеуметтік педагогтың психологиялық кеңес беру қызметі қоғамдағы әлеуметтік және психологиялық мәселелерді шешуге маңызды ықпал етеді. Бұл қызметтің маңызы, бір жағынан, жеке тұлғаның дұрыс дамуына көмектессе, екінші жағынан, қоғамдағы әлеуметтік мәселелерді шешуге бағытталған. Әлеуметтік педагогтың жұмысында әр түрлі әдіс-тәсілдер мен құралдар қолдану арқылы адамның психологиялық жағдайын жақсарту, оның тұлғалық дамуын қамтамасыз ету мүмкін болады. Психологиялық кеңес беру қызметінің тиімділігі, ең алдымен, әлеуметтік педагогтың кәсіби біліктілігіне, білім мен дағдыларына байланысты.

Әдебиеттер

1. Громова Е. И. Социальная педагогика и психология: Теория и практика. Москва: Педагогика, 2019.
2. Курбатова Н. Н. Психологическая помощь и консультирование: Теоретические аспекты и практическое применение. Санкт-Петербург: Издательство, 2018.
3. Боровикова Л. А. Технологии психолого-педагогической поддержки детей с особыми образовательными потребностями. Астана: Білім, 2020.

КӨЗ КӨРУ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН ДЕНЕ ТӘРБИЕСІ САБАҒЫНДА АРНАЙЫ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІ ҚОЛДАНУ

Джолдасбекова Гульшат Парзуевна
Шымкент қаласының білім басқармасының мемлекеттік арнаулы (коррекциялық) №33 «Ақбота» балабақшасы» (көз көру функциялары ауыр және жеңіл бұзылған балаларға арналған) коммуналдық мемлекеттік мекемесінің дене тәрбиесі нұсқаушысы

Аннотация

В данной статье рассматриваются особенности проведения занятий по физическому воспитанию для детей с нарушением зрения в детском саду. Описаны специальные методы и приемы, направленные на развитие двигательной активности, координации движений и пространственной ориентации. Особое внимание уделяется использованию тактильных и звуковых ориентиров, а также адаптированного спортивного инвентаря. Рассматриваются способы обеспечения безопасности во время занятий и необходимость индивидуального подхода к каждому ребенку. Автор подчеркивает важность профессиональной подготовки педагогов и интеграции физических упражнений в повседневную деятельность детей с нарушениями зрения.

Annotation

This article examines the specifics of physical education classes for visually impaired children in kindergarten. It describes special methods and techniques aimed at developing motor activity, movement coordination, and spatial orientation. Particular attention is paid to the use of tactile and sound cues, as well as adapted sports equipment. The article discusses ways to ensure safety during lessons and the need for an individualized approach for each child. The author emphasizes the importance of professional teacher training and the integration of physical exercises into the daily activities of visually impaired children.

Көз көру бұзылыстары бар балалардың физикалық дамуы олардың жалпы өмір сүру сапасына, әлеуметтік бейімделуіне және танымдық қабілеттерінің қалыптасуына тікелей әсер етеді. Дене тәрбиесі сабақтары мұндай балалардың қимыл-қозғалыс белсенділігін арттырып, кеңістікте бағдарлану, дене икемділігін дамыту және жалпы денсаулығын нығайту үшін ерекше маңызға ие. Көру қабілеті шектеулі балаларға арналған балабақшаларда дене шынықтыру сабақтары арнайы әдіс-тәсілдерді қолдану арқылы ұйымдастырылады. Бұл әдістер балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз етіп, олардың қозғалыс белсенділігін арттыруға бағытталған.

Көру қабілеті нашар балалардың дене тәрбиесі сабақтарын ұйымдастыруда бірнеше негізгі талаптарды ескеру қажет. Біріншіден, қауіпсіздік шараларын сақтау өте маңызды. Балалардың кеңістіктегі қозғалысы кезінде жарақат алмауы үшін арнайы жұмсақ жабындылар, дыбыстық және тактильді бағыттаушылар, арнайы белгіленген аймақтар қолданылады. Екіншіден, жеке және топтық әдістерді үйлестіру қажет. Кейбір жаттығулар жеке жүргізілсе, басқалары топпен орындалады, бұл балалардың өзара қарым-қатынасын дамытуға көмектеседі. Үшіншіден, дене шынықтыру жабдықтарының ерекшелігі ескерілуі тиіс. Тактильді белгілері бар спорттық құралдар (бедерлі шарлар, арнайы жалаушалар), дыбыстық сигналдармен жабдықталған құрылғылар пайдаланылуы керек. Төртіншіден, балалардың кеңістікте дұрыс бағдарлануын дамыту үшін арнайы дыбыстық белгілер, тактильді жолақтар мен бедерлі еден жабыны қолданылуы қажет. Сонымен қатар, қозғалысты үйлестіруді дамытуға бағытталған жаттығуларды енгізу керек.

Дене тәрбиесі сабақтарында қолданылатын арнайы әдістер көру қабілеті шектеулі балалардың жас ерекшеліктері мен жеке қажеттіліктеріне бейімделген. Вербалды (ауызша) нұсқауларды пайдалану ең маңызды әдістердің бірі болып табылады. Көру қабілеті бұзылған балалар үшін мұғалімнің дауысы негізгі бағдар болып табылады. Сондықтан жаттығуларды орындау барысында нақты әрі түсінікті нұсқаулар берілуі тиіс. Балалар қозғалыс бағытын,

жаттығудың орындалу ретін есту арқылы қабылдайды. Бұл әдіс сөздік сипаттаулармен қатар, ырғақты сөйлеу мен арнайы дыбыстық белгілерді де қамтиды.

Тактильді әдістер де кеңінен қолданылады. Көру қабілеті нашар балалардың сенсорлық қабылдауын дамыту үшін тактильді байланыс ерекше маңызды. Тәрбиеші балалардың қозғалысты дұрыс орындауын қолымен бағыттап, дене қалпын түзету арқылы көмектеседі. Сонымен қатар, арнайы бедерлі спорттық жабдықтар (бедерлі доптар, тактильді жолақтар) пайдаланылады. Дыбыстық бағдарлау әдісі де кеңістікте дұрыс қозғалу үшін қолданылады. Балалар дыбыстық бағыттаушы құралдарды (қоңырау, дыбыстық командалар, ысқырық) пайдалана отырып, белгіленген нүктелерге бағытталады.

Қимыл-қозғалысты бейімдеу әдістері көру қабілеті шектеулі балалардың қозғалыс координациясын дамыту үшін арнайы қимыл ойындары мен жаттығуларды қамтиды. Мысалы, дене қалпын сақтауға көмектесетін тепе-теңдік жаттығулары, қол-аяқтың қозғалысын үйлестіруге бағытталған жаттығулар орындалады. Сонымен қатар, тірек-қимыл жүйесін дамытуға арналған арнайы жаттығулар да жүзеге асырылады. Бұл жаттығулар көру қабілеті бұзылған балалардың дене бұлшықеттерін нығайтуға және қозғалыс дағдыларын жетілдіруге бағытталған. Арнайы жасалған кешендерге икемділікті арттыруға арналған жаттығулар (денені созу, әртүрлі бағытта еңкею), тепе-теңдікті сақтау жаттығулары (бір орында тұру, белгілі бір сызық бойымен жүру), бұлшықет күшін дамыту жаттығулары (арқан тарту, жеңіл салмақ көтеру, допты итеру) кіреді.

Дене тәрбиесі сабақтары бірнеше негізгі бағытта ұйымдастырылады. Жалпы дене дайындығы бұлшық еттерді нығайтуға, қозғалыс белсенділігін арттыруға бағытталған. Қозғалысты үйлестіру арнайы бағдарлау ойындары арқылы дамытылады. Кеңістікте бағдарлану дыбыстық және тактильді белгілерді қолдану арқылы жүзеге асады. Әлеуметтік бейімделу топтық ойындар мен жаттығулар арқылы балалардың өзара әрекеттесу дағдыларын дамытады.

Дене тәрбиесі сабақтарының тиімділігін арттыру үшін бірнеше маңызды әдістерді қолдану қажет. Балалардың жеке ерекшеліктеріне сәйкес бейімделген оқу бағдарламаларын енгізу олардың дене шынықтыру сабақтарына деген қызығушылығын арттырады. Қарапайымнан күрделіге қарай ұстанымын сақтау балалардың жаттығуларды біртіндеп меңгеруіне көмектеседі. Үнемі марапаттау мен қолдау көрсету балалардың мотивациясын арттыруға әсер етеді. Сонымен қатар, тәрбиешілер мен ата-аналардың бірлескен жұмысы арқылы жаттығуларды үй жағдайында да жалғастыру балалардың физикалық дамуын тұрақты етеді.

Қорыта айтқанда, көру қабілеті бұзылған балалардың физикалық дамуы олардың күнделікті өмірде тәуелсіз болуына, әлеуметтік бейімделуіне және жалпы психоэмоционалды жағдайының жақсаруына ықпал етеді. Дене тәрбиесі сабақтарында арнайы әдіс-тәсілдерді қолдану балалардың қозғалыс белсенділігін дамытып қана қоймай, олардың кеңістікте бағдарлануын, қозғалысты үйлестіру қабілетін жақсартады. Сондықтан көру қабілеті шектеулі балаларға арналған балабақшаларда дене шынықтыру сабақтарын тиімді ұйымдастыруға ерекше көңіл бөлінуі қажет. Тәрбиешілер мен педагогтардың кәсіби даярлығы жоғары болса, балалардың физикалық дамуы жүйелі түрде жүзеге асып, олардың болашақ өмірде тәуелсіз болуы мен әлеуметтік ортаға бейімделуі жеңілдейді.

Әдебиеттер

1. Алмаханова Х.Е. – Арнайы педагогика. – Алматы: Білім, 2018.
2. Әбенова С.К. – Көру қабілеті бұзылған балаларды оқыту және тәрбиелеу әдістемесі. – Нұр-Сұлтан: Ұлттық оқу орталығы, 2019.
3. Баймұратова Б. – Мектепке дейінгі педагогика. – Алматы: Рауан, 2017.
4. Қасен Ғ., Мұқанова А. – Арнайы және инклюзивті білім беру негіздері. – Алматы: Қазақ университеті, 2020.

ТИФЛОПЕДАГОГТІҢ КӨРУ ҚАБІЛЕТІ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ЖҮРГІЗУДЕГІ АРНАЙЫ ӘДІСТЕМЕЛЕРІ

Малтыкбаева Рабига Ержановна
Шымкент қаласының білім басқармасының мемлекеттік арнаулы (коррекциялық) №33 «Ақбота» балабақшасы» (көз көру функциялары ауыр және жеңіл бұзылған балаларға арналған) коммуналдық мемлекеттік мекемесінің тифлопедагогі

Аннотация

В данной статье рассматриваются специализированные методики тифлопедагога при работе с детьми с нарушением зрения в детском саду. Описаны особенности сенсорного восприятия таких детей, а также методы и инструменты, направленные на развитие их познавательных, пространственных и коммуникативных навыков. Особое внимание уделено тактильному обучению, вербальным методам, использованию рельефно-графических материалов и развитию навыков ориентации в пространстве. Статья подчеркивает важность индивидуального подхода и применения специальных педагогических технологий для адаптации детей с нарушением зрения к социальной среде.

Annotation

This article explores specialized methodologies used by a typhlopedagogue when working with visually impaired children in kindergarten. It describes the sensory perception characteristics of these children and the methods and tools aimed at developing their cognitive, spatial, and communication skills. Special attention is given to tactile learning, verbal methods, the use of embossed graphical materials, and the development of spatial orientation skills. The article emphasizes the importance of an individualized approach and the application of specialized pedagogical technologies to help visually impaired children adapt to society.

Көру қабілеті бұзылған балалардың танымдық, әлеуметтік және физикалық дамуы ерекше педагогикалық қолдауды талап етеді. Мұндай балалардың қоршаған ортаны қабылдауы өзгеше болғандықтан, оларды оқытуда арнайы әдістер мен құралдар қолданылады. Тифлопедагогика – көру қабілеті бұзылған балаларды оқыту мен тәрбиелеудің теориясы мен тәжірибесін зерттейтін педагогиканың ерекше саласы. Тифлопедагогтың міндеті – баланың сенсорлық қабылдауын дамыту, кеңістікте бағдарлануын қалыптастыру және олардың әлеуметтенуіне жағдай жасау.

Көру қабілеті бұзылған балалар ақпаратты қабылдауда белгілі бір шектеулерге тап болады. Көруі нашар немесе мүлде көрмейтін балалар қоршаған әлемді негізінен есту, иіс сезу және жанасу арқылы таниды. Осыған байланысты оларда кеңістікте бағдарлану, қозғалыс үйлесімділігі, заттардың формасы мен көлемін анықтау қабілеттері дамуда артта қалуы мүмкін.

Тифлопедагогикалық жұмыста балалардың көру деңгейіне қарай жеке және топтық әдістер қолданылады. Балалар келесі топтарға бөлінеді: толық көрмейтіндер, қалған көру функциясы бар балалар және жартылай көретіндер. Көру қабілеті бұзылған балалардың даму ерекшеліктерін ескере отырып, тифлопедагогтың жұмысы сенсорлық, когнитивті және әлеуметтік дағдыларды жетілдіруге бағытталады.

Көру қабілеті бұзылған балалар үшін тактильді, есту және кинестетикалық қабылдау маңызды рөл атқарады. Осыған байланысты тифлопедагог тактильді оқыту, дыбыстық бағдарлау, иіс пен дәм сезу арқылы оқыту әдістерін қолданады. Сонымен қатар, балалар үшін кеңістікте бағдарлану дағдылары өте маңызды. Бұл дағдылар арнайы жаттығулар, жүріп-тұру техникасын меңгеру және кедергілерді анықтау арқылы қалыптастырылады.

Тұрмыстық және әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру – тифлопедагог жұмысының тағы бір маңызды бағыты. Балаларға өзіне-өзі қызмет көрсету, қоғамдық орындарда өзін дұрыс ұстау, киіну, тамақтану сияқты күнделікті әрекеттерді орындауды үйрету қажет. Оларды оқыту барысында баяу әрі нақты түсіндіру, үйрету арқылы көрсету, бедерлі-графикалық құралдарды қолдану сияқты әдістер қолданылады.

Көру қабілеті бұзылған балалардың қарым-қатынас пен сөйлеу дағдыларын дамыту үшін заттарды сипаттау арқылы оқыту, есту және тактильді жаттығулар жасау, диалогтік әдісті

пайдалану маңызды. Бұл олардың сөздік қорын кеңейтіп, қоршаған орта туралы түсініктерін тереңдетеді.

Тифлопедагог жұмысында арнайы әдістер мен құралдарды пайдалану балалардың көру қабілеті шектеулі болғандықтан, олардың білім алу процесін жеңілдетуге және жетілдіруге бағытталған. Әрбір әдіс мен құрал баланың қажеттіліктеріне және даму деңгейіне сәйкес таңдалады, сондықтан олардың оқу мен танымдық белсенділігін арттырады.

1. Вербалды (ауызша) оқыту әдісі

Бұл әдіс көрмейтін немесе көзі нашар көретін балаларға ақпаратты сөзбен жеткізуге негізделген. Мұғалім оқушыға ақпаратты түсіндіруде, нақты әрі анық сөйлеу арқылы олардың сөздік қорын кеңейтуге және тыңдау дағдыларын дамытуға көмектеседі. Ауызша тәсілдер арқылы балалар жаңа ақпаратты қабылдай отырып, сөйлеу және тыңдау қабілеттерін біртіндеп қалыптастырады.

2. Тактильді оқыту әдісі

Тактильді әдіс – бұл балаларға заттарды қолмен зерттеуге мүмкіндік береді. Көздері нашар көретін немесе мүлдем көрмейтін балалар заттардың пішінін, құрылымын және басқа да физикалық қасиеттерін сезу арқылы таниды. Бұл әдіс балаларға әлемді танып-білуге мүмкіндік береді және олардың жан-жақты дамуында маңызды рөл атқарады. Мысалы, арнайы бедерлі ойыншықтар, тактильді суреттер немесе 3D пішіндер қолдану арқылы балаларға объектілерді сезу және түсіну дағдыларын дамытуға болады.

3. Брайль жүйесімен оқыту

Брайль жүйесі көзі мүлде көрмейтін балалар үшін оқу мен жазу дағдыларын меңгеруге арналған. Бұл жүйеде әріптер мен таңбалар белгілі бір тактильді нүктелермен белгіленеді, ал бала сол нүктелерді қолмен сезу арқылы мәтінді оқиды. Брайль жүйесі арқылы балалар өз бетінше оқу мен жазуды үйреніп, ақпаратты толықтай қабылдай алады. Бұл әдіс көзі көрмейтін балалардың оқу мен білім алудағы мүмкіндіктерін кеңейтеді.

4. Бедерлі карталар мен дыбыстық кітаптар

Бедерлі карталар көрмейтін балаларға географиялық немесе басқа да тақырыптар туралы түсінік береді. Осы карталардағы белгілер мен сызықтар қолмен сезілу арқылы оқушыға кеңістік және бейнелер туралы түсінік береді. Сонымен қатар, дыбыстық кітаптар да көзі нашар көретін балаларға үлкен көмек көрсетеді. Бұл кітаптар аудио форматта тыңдауға мүмкіндік береді, сонымен қатар балалардың тыңдау және ойлау қабілеттерін дамытады.

5. Тактильді ойыншықтар мен құрылғылар

Тактильді ойыншықтар мен құрылғылар балаларға тек ойын арқылы ғана емес, сондай-ақ оқу барысында да көмектеседі. Мысалы, арнайы жасалған ойыншықтар немесе пазлдар балалардың қол мен көз координациясын жақсарта отырып, оқытуға ықпал етеді. Бұл ойыншықтар тек көңіл көтеру үшін ғана емес, оқу мен танымдық процестерді дамыту үшін де қолданылады.Тифлопедагогтің көру қабілеті бұзылған балалармен жұмыс жүргізудегі арнайы әдістемелері олардың танымдық, әлеуметтік және сенсорлық дамуын қамтамасыз етеді. Оқыту барысында балалардың жеке ерекшеліктері ескеріледі, ал арнайы әдістер олардың кеңістікте бағдарлануына, сөйлеу дағдыларын қалыптастыруына және тұрмыстық өмірге бейімделуіне көмектеседі.

Қорыта келе, балабақшада тифлопедагогтың қолдауымен балалардың сенсорлық қабылдауы, қимыл-қозғалысы және қарым-қатынас дағдылары дамиды. Осындай кешенді тәсіл арқылы көру қабілеті бұзылған балалар қоғамға бейімделіп, өз әлеуетін толық аша алады. Тиімді оқыту әдістерін қолдану балалардың білім алуға деген қызығушылығын арттырып, оларды болашақта өз бетінше өмір сүруге дайындайды.

Әдебиеттер

1. Алпысбаева С.К. «Көру қабілеті бұзылған балаларды оқыту мен тәрбиелеу» – Алматы: Арман-ПВ, 2017.
2. Бейсембаева Г.Б. «Тифлопедагогика негіздері» – Нұр-Сұлтан: Фолиант, 2019.

3. Құлсариева А.К., Әбенова Г.К. «Арнайы педагогика» – Алматы: Қазақ университеті, 2020.
4. Омарова Г. «Инклюзивті білім берудегі тифлопедагогикалық әдістер» – Шымкент: Қазығұрт, 2018.
5. Сарсенбаева Л.К. «Көру қабілеті бұзылған балалармен жұмыс істеудің заманауи әдістері» – Алматы: Рауан, 2021.

ТИФЛОПЕДАГОГТІҢ КӘСІБИ ДАЯРЛЫҒЫ ЖӘНЕ КӨРУ КЕМІСТІГІ БАР БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУДЕГІ МАҢЫЗЫ

Садубаева Дина Уызбаевна
Шымкент қаласының білім басқармасының мемлекеттік арнаулы (коррекциялық) №33 «Ақбота» балабақшасы» (көз көру функциялары ауыр және жеңіл бұзылған балаларға арналған) коммуналдық мемлекеттік мекемесінің тифлопедагогі

Аннотация

В статье рассматривается профессиональная подготовка тифлопедагога и его роль в обучении детей с нарушением зрения в детском саду. Описаны ключевые методы работы, включая тактильное обучение, вербальные методы, развитие пространственной ориентации и социальную адаптацию. Особое внимание уделяется важности индивидуального подхода, профессионального роста тифлопедагога и необходимости взаимодействия с родителями. Автор подчеркивает, что качественная подготовка специалиста – залог успешной адаптации и развития детей с нарушением зрения.

Annotation

The article discusses the professional training of a typhlopedagogue and their role in educating visually impaired children in kindergarten. It outlines key teaching methods, including tactile learning, verbal techniques, spatial orientation development, and social adaptation. Special attention is given to the importance of an individualized approach, the professional growth of the typhlopedagogue, and the necessity of collaboration with parents. The author emphasizes that high-quality training of specialists is the key to the successful adaptation and development of visually impaired children.

Көру қабілеті бұзылған балалардың жан-жақты дамуы мен әлеуметтенуінде тифлопедагогтің рөлі ерекше. Тифлопедагог – көру кемістігі бар балаларға арнайы білім беретін маман. Оның кәсіби даярлығы мен әдістемелік шеберлігі балалардың танымдық, әлеуметтік және психологиялық дамуына тікелей әсер етеді. Сондықтан тифлопедагогтің кәсіби біліктілігін арттыру, арнайы әдістерді меңгеруі және балабақша жағдайында балалармен тиімді жұмыс жүргізуі аса маңызды.

Тифлопедагогтің кәсіби даярлығы арнайы педагогикалық білімді, психологиялық дайындықты және практикалық дағдыларды қамтиды. Бұл мамандыққа дайындалатын педагогтар көру қабілеті бұзылған балалардың ерекшеліктерін, көру кемістігінің дәрежелері мен түрлерін ажыратуды, балалардың сенсорлық қабылдауын дамыту әдістерін және олардың танымдық процестерін зерттеуді меңгереді. Сонымен қатар, тифлопедагог Брайль әліппесін үйрету, тактильді және дыбыстық оқыту құралдарын қолдану, кеңістікте бағдарлану әдістерін оқыту секілді арнайы әдістемелерді игеруі қажет.

Балабақша кезеңі – көру кемістігі бар балалар үшін өте маңызды. Бұл кезеңде олар қоршаған ортаға бейімделіп, негізгі дағдыларды меңгереді. Сондықтан тифлопедагог балалардың танымдық қабілеттерін дамытуға, кеңістікте бағдарлануына, тактильді, есту және иіс сезу арқылы ақпарат алуды қалыптастыруға бағытталған жұмыс жүргізеді. Сонымен қатар, балаларға әлеуметтік және тұрмыстық дағдыларды үйрету, психологиялық қолдау көрсету тифлопедагогтің негізгі міндеттерінің бірі болып табылады.

Балабақшадағы тифлопедагогикалық жұмыс балаларға өз бетінше өмір сүру дағдыларын қалыптастыруға, қоғамға бейімделуге және сапалы білім алуға мүмкіндік береді. Тифлопедагог баланың жеке ерекшеліктеріне сәйкес арнайы оқу бағдарламасын жасайды. Бұл бағдарлама

көру қабілеті бұзылған баланың жас ерекшелігін, танымдық мүмкіндіктерін және физикалық жағдайын ескере отырып құрылады.

Көру кемістігі бар балалармен жұмыс жүргізу үшін тифлопедагог вербалды оқыту әдісін қолданады, онда барлық ақпаратты сөзбен сипаттап, объектілердің түсін, пішінін, көлемін ауызша баяндау арқылы оқыту жүргізіледі. Сонымен қатар, тактильді оқыту әдісі пайдаланылады, яғни бедерлі кітаптар мен тактильді карталар, қолмен ұстап сезінуге арналған арнайы құралдар арқылы балаларға заттарды тануға үйретеді.

Кеңістікте бағдарлану әдісі де маңызды орын алады. Мұнда балалар ақ таяқты пайдалану дағдыларын қалыптастырады, дыбыстық бағдарлау тәсілдерін үйренеді, бөлмедегі заттардың орналасуын есте сақтауға жаттығады. Сонымен қатар, музыкалық терапияны қолдану арқылы балалардың есту қабілетін дамытуға, эмоционалдық тұрақтылығын қалыптастыруға мүмкіндік беріледі.

Сенсорлық даму жаттығулары да тифлопедагогикалық жұмыстың маңызды бөлігі болып табылады. Балалар қолмен ұстау, сезіну арқылы заттарды тануға, түрлі текстуралармен жұмыс істеуге дағдыланады. Бұл олардың сенсорлық қабылдауын күшейтіп, қоршаған орта туралы түсініктерін кеңейтеді.

Тифлопедагогтің кәсіби деңгейін арттыру үшін үздіксіз білім алу маңызды. Бұл арнайы курстар мен семинарларға қатысу, заманауи тифлопедагогикалық технологияларды меңгеру, балалардың ата-аналарымен тығыз жұмыс жасау арқылы жүзеге асырылады. Тиімді педагогикалық жұмыс үшін тифлопедагог тек баламен ғана емес, оның отбасымен де тығыз байланыс орнатуы қажет. Ата-аналарға балаға қалай көмектесу керектігі жөнінде кеңес беру, тиісті әдістерді үйрету – педагогтың негізгі міндеттерінің бірі.

Қорыта айтқанда, тифлопедагогтің кәсіби даярлығы көру қабілеті бұзылған балалардың дамуы мен білім алуында шешуші рөл атқарады. Оның әдістемелік білімі, арнайы дағдылары мен психологиялық қолдауы баланың толыққанды дамуына мүмкіндік береді. Сондықтан тифлопедагогтің кәсіби деңгейін үнемі жетілдіріп отыру, заманауи әдістерді меңгеру – көру кемістігі бар балаларға көрсетілетін көмектің сапасын арттырудың маңызды шарты болып табылады.

Әдебиеттер:

1. Алпысбаева С.К. «Көру қабілеті бұзылған балаларды оқыту мен тәрбиелеу» – Алматы: Арман-ПВ, 2017.
2. Бейсембаева Г.Б. «Тифлопедагогика негіздері» – Нұр-Сұлтан: Фолиант, 2019.
3. Құлсариева А.К., Әбенова Г.К. «Арнайы педагогика» – Алматы: Қазақ университеті, 2020.
4. Омарова Г. «Инклюзивті білім берудегі тифлопедагогикалық әдістер» – Шымкент: Қазығұрт, 2018.
5. Сарсенбаева Л.К. «Көру қабілеті бұзылған балалармен жұмыс істеудің заманауи әдістері» – Алматы: Рауан, 2021.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ

Жумабекова Жанна Абиловна
Түркістан облысы, Сауран ауданы
Молда Мұса жббм, бастауыш сынып мұғалімі

Аннотация

Статья посвящена вопросам повышения познавательного интереса учащихся начальных классов. Рассматриваются различные методы и подходы, направленные на развитие интереса к обучению у детей. В частности, акцент сделан на использование игровых технологий, организацию

индивидуальных и групповых заданий, а также применение современных технологий в образовательном процессе. Также подчеркивается важность учета интересов и способностей учащихся для повышения их мотивации. В статье рассмотрены способы стимулирования познавательной активности детей через творческие задания и индивидуальный подход.

Annotation

The article is dedicated to the issues of increasing the cognitive interest of primary school students. Various methods and approaches aimed at developing children's interest in learning are discussed. Specifically, emphasis is placed on the use of game technologies, organization of individual and group tasks, as well as the application of modern technologies in the educational process. The importance of considering the interests and abilities of students to enhance their motivation is also highlighted. The article discusses ways to stimulate the cognitive activity of children through creative assignments and individual approaches.

Бастауыш сынып — оқушының білім алуға деген алғашқы қадамдарын жасайтын кезең. Бұл кезеңде баланың оқуға деген қызығушылығын арттыру өте маңызды, себебі танымдық қызығушылық білім алу процесінің негізі болып табылады. Танымдық қызығушылық оқушылардың оқу пәндеріне деген қызығушылықты, үйренуге деген құштарлығын, сондай-ақ олардың өздігінен білім алуына ынтасын қалыптастырады. Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын арттырудың түрлі жолдары мен әдістері қарастырылады.

1. Ойын әдістерін пайдалану.

Бастауыш сынып оқушылары үшін ойын — танымдық қызығушылықты арттырудың ең тиімді тәсілдерінің бірі. Ойындар баланың қызығушылығын оятып, білім алу процесін қызықты әрі пайдалы етеді. Ойын арқылы балалар жаңа ақпаратты жеңіл қабылдап, есте сақтауға үйренеді. Мысалы, сөздік ойындар, логикалық тапсырмалар, викториналар, жұмбақтар және танымдық ойындар оқушының танымдық қабілеттерін дамытуға көмектеседі. Сонымен қатар, ойындар балалардың есте сақтау, ойлау, шығармашылық қабілеттерін жақсартуға ықпал етеді.

2. Жеке және топтық жұмыстарды ұйымдастыру.

Танымдық қызығушылықты арттырудың тағы бір тиімді жолы — жеке және топтық жұмыстарды ұйымдастыру. Жеке жұмыс оқушының өз бетімен шешім қабылдауына, шығармашылық қабілетін дамытуға мүмкіндік береді. Топтық жұмыстар оқушылардың бір-бірімен өз ойларын бөлісуіне, пікірталастарға қатысуына, жалпы бір мақсатқа ұмтылуына көмектеседі. Бұл әдіс балаларды өзара ынтымақтастыққа үйретіп, топта жұмыс істеу дағдыларын қалыптастырады. Топтық жұмыстарды ұйымдастыру барысында тапсырмаларды әртүрлі деңгейде ұсыну балалардың қызығушылығын сақтауға мүмкіндік береді.

3. Технологияларды қолдану.

Қазіргі уақытта технологиялар білім беру саласында кеңінен қолданылады. Компьютерлер, планшеттер, интерактивті тақталар арқылы оқыту балалардың оқу процесіне деген қызығушылығын арттырады. Мысалы, білім беру бағдарламалары мен ойындар арқылы оқушыларды жаңа тақырыптармен таныстыру, олардың түсінігін тексеру және оларды ынталандыру мүмкіндігі бар. Мұғалімдер әртүрлі мультимедиялық құралдарды қолдану арқылы оқушының назарын сақтап, оқу үдерісін қызықты әрі тиімді етуі мүмкін.

4. Оқушылардың қызығушылықтары мен қабілеттерін ескеру.

Әр оқушының жеке ерекшеліктері бар, сондықтан мұғалімнің оқушылардың қызығушылықтары мен қабілеттерін ескере отырып, оқыту әдістерін таңдауы қажет. Оқушыларды өздерінің қызығушылықтарына сәйкес тақырыптармен таныстыру, олардың жеке қызығушылықтарын қолдап, оқыту процесін олардың өміріне жақындату маңызды. Әр баланың жеке қажеттіліктеріне назар аудара отырып, тапсырмалар мен жаттығуларды ұсыну оқушының оқу процесіне деген ынтасын арттыруға ықпал етеді.

5. Танымдық қызығушылықты арттыруға бағытталған шығармашылық тапсырмалар.

Балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту да танымдық қызығушылықты арттырудың маңызды аспектісі болып табылады. Оқушыларға шығармашылық тапсырмалар беру арқылы олардың оқу материалын тереңірек түсінуіне мүмкіндік жасауға болады. Мысалы,

балаларға әртүрлі тақырыптарда эссе жазу, шығармалар құрастыру, өз идеяларын сурет арқылы жеткізу сияқты тапсырмалар беруге болады. Шығармашылық тапсырмалар оқушыларды жаңа тәсілдермен ойлауға, өз ойларын дұрыс жеткізуге үйретеді және білім алуға деген қызығушылықтарын арттырады.

Қорытынды

Бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын арттыру — білім беру процесінің ең маңызды аспектілерінің бірі. Оқушылардың оқу пәндеріне деген қызығушылығын сақтау үшін ойын әдістерін қолдану, топтық жұмыстар ұйымдастыру, технологияларды тиімді пайдалану, оқушылардың жеке қабілеттерін ескеру және шығармашылық тапсырмаларды беру өте маңызды. Бұл әдістер баланың ойлау қабілетін дамытуға, жаңа білімді меңгеруге деген құштарлығын арттыруға және оқу процесін қызықты әрі пайдалы етуге ықпал етеді.

Әдебиеттер:

1. Баймұханова К. Б. Педагогикалық технологиялар: Теориясы мен практикасы. Алматы: Қазақ университеті. 2015 ж.

2. Ахметова М. Балалардың танымдық қызығушылығын дамыту әдістері. Алматы: Білім. 2017 ж.

3. Нұрғалиева Ш. Бастауыш сыныпта оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту. Астана: Қазақ білім. 2019 ж.

4. Құрманғалиева Ж. М. Бастауыш сынып оқушыларында мотивацияны арттыру әдістемелері. Алматы: ЖШС "Білім көзі". 2018 ж.

КӨЗ КӨРУ ФУНКЦИЯЛАРЫ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛ ДАМЫТУЫНДА СЕНСОРЛЫҚ ИНТЕГРАЦИЯНЫҢ МАҢЫЗЫ

Абдалиева Жанар Есенгелдиевна

Шымкент қаласының білім басқармасының мемлекеттік арнаулы (коррекциялық) №33 «Ақбота» балабақшасы» (көз көру функциялары ауыр және жеңіл бұзылған балаларға арналған) коммуналдық мемлекеттік мекемесінің мұғалім-логопеді

Аннотация

Сенсорная интеграция играет важную роль в развитии речи у детей с нарушениями зрения в детском саду. Дети с ограниченными зрительными возможностями воспринимают окружающий мир через слух, осязание, обоняние и вкус, что требует особых методов коррекционной работы. В статье рассматривается значимость сенсорной интеграции в развитии речи, описываются тактильные, слуховые, пространственные и вкусовые методы, используемые логопедами в специализированных дошкольных учреждениях. Сенсорные упражнения помогают расширить словарный запас, развить грамматические структуры и улучшить произношение. Комплексный подход, включающий работу с родителями и педагогами, способствует эффективной социализации и речевому развитию детей с нарушениями зрения.

Annotation

Sensory integration plays a crucial role in speech development for children with visual impairments in preschool settings. These children perceive the world through hearing, touch, smell, and taste, which necessitates specialized correctional methods. This article examines the importance of sensory integration in language development, describing tactile, auditory, spatial, and gustatory techniques used by speech therapists in specialized kindergartens. Sensory exercises help expand vocabulary, improve grammatical structures, and enhance pronunciation. A comprehensive approach that includes collaboration with parents and educators fosters effective socialization and speech development in children with visual impairments.

Көру қабілеті бұзылған балалардың тілін дамыту ерекше тәсілдер мен түзету жұмыстарын қажет етеді. Көру – бала дамуының маңызды арнасы болғандықтан, көздің көруі нашар немесе мүлде көрмейтін балалар ақпаратты шектеулі түрде қабылдайды. Бұл олардың сөйлеу қабілетіне тікелей әсер етіп, сөздік қордың аздығына, сөйлем құрау дағдыларының

әлсіздігіне және дыбыстарды дұрыс айтпауға әкелуі мүмкін. Сондықтан арнайы балабақшаларда мұндай балалардың тілін дамыту үшін кешенді әдістер қолданылады, олардың ішінде сенсорлық интеграция әдістері ерекше маңызға ие.

Сенсорлық интеграция – баланың сыртқы әлемнен алған сезімдік ақпаратты өңдеп, сол ақпаратқа сәйкес әрекет ету қабілеті. Көру қабілеті бұзылған балалар үшін сенсорлық интеграция – олардың қоршаған ортаны қабылдауын, танымдық және сөйлеу дағдыларын қалыптастырудың негізгі механизмі. Бұл балалар есту, иіс сезу, дәм сезу, тактильді сезіну арқылы ақпаратты қабылдайтындықтан, олардың сөйлеуін дамыту осы арналармен тығыз байланысты болуы тиіс.

Балабақшада сенсорлық интеграцияны қолдану балалардың сөйлеу қабілетін дамытуға оң әсер етеді. Тактильді сезіну арқылы балалар заттардың құрылымын, пішінін, температурасын ажыратып, оларды сипаттауды үйренеді. Есту арқылы дыбыстарды таниды және оларды сөйлеуде қолданады. Кеңістікте бағдарлану жаттығулары арқылы сөйлеу құрылымдарын меңгереді. Осының бәрі баланың сөйлеуін дамытудың маңызды аспектілері болып табылады.

Тіл дамытуда тактильді әдістер үлкен рөл атқарады. Көру қабілеті бұзылған балалар үшін ақпараттың басым бөлігі қол арқылы қабылданады. Сондықтан арнайы бедерлі кітаптар, тактильді карточкалар, әртүрлі текстуралы материалдар пайдаланылады. Мысалы, бала әртүрлі пішіндегі және құрылымдағы заттарды ұстап көріп, олардың атауларын айтып үйренеді. Бұл сөздік қордың кеңеюіне және заттардың қасиеттерін сипаттау қабілетінің дамуына ықпал етеді.

Есту арқылы қабылдауды дамыту сөйлеу қабілетін жетілдірудің тағы бір маңызды бағыты болып табылады. Көру қабілеті бұзылған балалардың есту қабілеті өте жақсы дамығанымен, олар әртүрлі дыбыстарды ажырату, сөйлеу интонациясын түсіну және фонематикалық қабылдауды қалыптастыруда қиындықтарға тап болуы мүмкін. Осыны ескере отырып, логопедиялық жұмыста табиғи дыбыстарды тану, музыкалық жаттығулар, сөйлеу ырғағын дамыту әдістері қолданылады.

Кеңістікте бағдарлану мен сөйлеуді дамыту арасында да тығыз байланыс бар. Көптеген көру қабілеті бұзылған балалар үшін «оң-сол», «жоғары-төмен», «алды-арт» сияқты ұғымдарды түсіну қиын. Бұл олардың сөйлеуіне де әсер етеді, себебі олар кеңістіктегі бағыттарды сипаттауда қиналады. Балабақшада арнайы қозғалыс жаттығулары арқылы бұл мәселені шешуге болады. Мысалы, балалар тактильді жолақтармен жүру, заттардың орналасуын қолмен сезіну, кеңістікті сипаттай отырып қозғалу сияқты жаттығуларды орындайды. Бұл әдістер балалардың кеңістіктік ойлауын дамытып қана қоймай, сөйлеу құрылымдарын дұрыс қолдануға көмектеседі.

Иіс және дәм сезу арқылы сөйлеуді дамыту әдістері де маңызды. Түрлі хош иістерді ажырату, олардың атауларын айту, жемістер мен тағамдардың дәмін сипаттау сөздік қорды кеңейтіп, баланың сипаттау қабілетін дамытады. Мысалы, балаға бірнеше түрлі иіс ұсынылып, оның атауын дұрыс табу тапсырмасы беріледі. Бұл жаттығулар сөйлеу мен танымдық процестерді қатар дамытады.

Сенсорлық интеграция негізінде жүргізілетін логопедиялық сабақтар кешенді түрде ұйымдастырылуы керек. Логопед сабақтарында тактильді материалдарды, дыбыстық ойындарды, қозғалыс элементтерін қолдана отырып, сөйлеуді дамытуға ықпал етеді. Бұл сабақтар балалардың белсенділігін арттырып, сөйлеу дағдыларын жетілдіруге көмектеседі.

Ата-аналар мен педагогтардың бірлескен жұмысы сенсорлық интеграция әдістерінің тиімділігін арттырады. Ата-аналарға үй жағдайында баланың сөйлеуін дамытуға көмектесетін қарапайым әдістер ұсынылады. Мысалы, ата-аналар баламен бірге тактильді ойындар ойнап, табиғаттағы дыбыстарды тыңдатып, тағамдардың дәмін ажырату жаттығуларын жасай алады. Осындай кешенді жұмыстар арқылы көру қабілеті бұзылған балалардың сөйлеу дағдылары дамиды.

Қорытындылай келе, балабақшада көру қабілеті бұзылған балалардың тілін дамытуда сенсорлық интеграция әдістерін қолдану өте маңызды. Сенсорлық жаттығулар арқылы бала қоршаған ортаны жақсырақ қабылдап, сөйлеу қабілетін жетілдіреді. Арнайы әдістерді жүйелі

түрде қолдану балалардың сөздік қорын байытуға, сөйлем құрылымын дұрыс құруына және дыбыстарды нақты айтуына ықпал етеді. Сондықтан көру қабілеті бұзылған балалармен жұмыс істейтін педагогтар сенсорлық интеграция тәсілдерін логопедиялық түзету жұмыстарының негізгі бағыты ретінде қарастыруы керек. Бұл балалардың танымдық және коммуникативтік дағдыларын дамытуға оң ықпалын тигізіп, олардың қоғамға бейімделуін жеңілдетеді.

Әдебиеттер:

1. Әбенова Г. Ж., Оспанова Б. Қ. Арнайы педагогика: Көру қабілеті бұзылған балаларды оқыту және тәрбиелеу. Алматы: Қазақ университеті баспасы. 2018 ж.
2.Айтбаева Ә. Б. Логопедия: Түзету әдістері мен тәсілдері. Астана: Фолиант. 2016 ж.
3.Сәдуақасова З. Б. Көру мүмкіндігі шектеулі балалармен жұмыс істеу әдістемесі. Алматы: Рауан. 2020 ж.
4. Құлжанова Н. Ерекше білім беруді қажет ететін балаларға арналған сенсорлық дамыту әдістері. Шымкент: Айқап. 2017 ж.
5.Мұқанова Қ. А. Мектепке дейінгі ерекше балаларға арналған логопедиялық жаттығулар. Алматы: Білім баспасы. 2019 ж.

КӨЗ КӨРУ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН АРНАЙЫ ОҚУ ҚҰРАЛДАРЫ МЕН ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Алибаева Сауле Жанысовна
Шымкент қаласының білім басқармасының мемлекеттік арнаулы (коррекциялық) №33 «Ақбота» балабақшасы» (көз көру функциялары ауыр және жеңіл бұзылған балаларға арналған) коммуналдық мемлекеттік мекемесінің тифлопедагогі.

Аннотация

В данной статье рассматривается эффективность учебных пособий и технологий, применяемых в специализированных детских садах для детей с нарушением зрения. Освещаются основные методы и средства обучения, такие как тактильные учебники, рельефные карты, аудиоматериалы и современные цифровые технологии. Также анализируются инновационные решения, способствующие пространственной ориентации детей, развитию их познавательных и социальных навыков. Подчеркивается важность комплексного подхода и индивидуального подбора учебных материалов, направленных на всестороннее развитие детей с особыми образовательными потребностями.

Annotation

This article examines the effectiveness of educational tools and technologies used in specialized kindergartens for children with visual impairments. It highlights key teaching methods and resources such as tactile textbooks, embossed maps, audio materials, and modern digital technologies. The article also analyzes innovative solutions that enhance children's spatial orientation, cognitive, and social skills. The importance of a comprehensive approach and the individualized selection of educational materials aimed at the holistic development of children with special educational needs is emphasized.

Көру қабілеті бұзылған балалардың дамуы мен әлеуметтенуі үшін арнайы әдістемелерді қолдану маңызды. Мұндай балалар сенсорлық қабылдау мен кеңістікте бағдарлануда қиындықтарға тап болады. Сондықтан оларды оқытуда дәстүрлі әдістер жеткіліксіз болып, арнайы оқу құралдары мен технологияларды енгізу қажет. Арнайы балабақшаларда көру қабілеті бұзылған балалардың танымдық, әлеуметтік және физикалық дамуына жағдай жасалуы керек. Осы мақалада арнайы балабақшаларда қолданылатын оқу құралдары мен технологиялардың маңыздылығы мен тиімділігі талданады.

Көру қабілеті бұзылған балалар ақпаратты негізінен есту, иіс сезу және тактильді сезіну арқылы қабылдайды. Олар кеңістікті қабылдау, ұсақ моторика, заттардың формасы мен көлемін

ажырату секілді дағдыларды қалыптастыруда қосымша қолдауды қажет етеді. Мұндай балалардың дамуы кеш жүруі мүмкін болғандықтан, олардың танымдық және әлеуметтік дағдыларын қалыптастыру үшін арнайы әдістер мен құралдар қажет. Сондықтан арнайы балабақшаларда білім беру процесін ұйымдастыру кезінде тактильді, дыбыстық және сенсорлық оқу құралдары қолданылады.

Балабақшада қолданылатын оқу құралдарының ішінде Брайль жүйесімен жасалған кітаптар мен бедерлі суреттер ерекше орын алады. Брайль әліппесі көру қабілеті бұзылған балаларға оқу және жазу дағдыларын меңгеруге көмектеседі. Сонымен қатар, арнайы бедерлі карталар, тактильді ойыншықтар мен арнайы жабдықталған оқыту құралдары баланың тактильді сезімін дамытады. Оқу құралдарының тиімділігі олардың баланың қажеттіліктеріне сәйкестігімен анықталады.

Көру қабілеті бұзылған балалар үшін кеңістікте бағдарлану маңызды дағды болып табылады. Балабақшада бұл дағдыны дамыту үшін арнайы ақ таяқтар, дыбыстық бағдарлау құрылғылары мен тактильді жолақтар қолданылады. Мұндай құралдар балалардың өзін еркін сезінуіне, қауіпсіз жүріп-тұруына және қоршаған ортада дұрыс бағдарлануына көмектеседі. Кеңістіктік бағдарлау құралдарын қолдану арқылы балалардың сенсорлық қабілеттері дамып, олар өз бетінше қозғалу дағдыларын меңгере алады.

Заманауи технологиялар көру қабілеті бұзылған балаларға сапалы білім беруді қамтамасыз ететін маңызды құралдардың бірі болып табылады. Балабақшаларда қолданылатын инновациялық технологиялар балалардың ақпаратты қабылдауын жеңілдетіп, олардың өз бетінше білім алуын қолдайды. Аудиооқыту технологиялары, интерактивті бағдарламалар мен арнайы компьютерлік құрылғылар көру қабілеті бұзылған балалардың білімін жетілдіруге бағытталған.

Аудиооқыту технологияларының ішінде дыбыстық кітаптар, электронды аудиоматериалдар және арнайы сөйлеу синтезаторлары қолданылады. Бұл құралдар көру қабілеті бұзылған балаларға оқу материалын тыңдау арқылы меңгеруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, смартфондар мен планшеттерге арналған арнайы қосымшалар көру қабілеті нашар балаларға арналған оқыту процестерін жеңілдетеді.

Балалардың кеңістіктік бағдарлануын жақсарту үшін GPS навигация жүйелері мен дыбыстық маяктар қолданылады. Бұл технологиялар балаларға қоршаған ортаны жақсы түсінуге және өз бетімен қозғалу дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі. Сонымен қатар, арнайы жарық сезімталдығын реттейтін көзілдіріктер, электронды лупалар мен ұлғайтқыш құрылғылар көру мүмкіндігі аз балаларға ақпаратты қабылдауға көмектеседі.

Арнайы оқу құралдары мен технологиялардың тиімділігін арттыру үшін оларды жүйелі түрде қолдану қажет. Балалардың жеке ерекшеліктеріне сай оқу құралдарын таңдау, арнайы мамандардың қатысуын қамтамасыз ету және ата-аналармен тығыз жұмыс жасау – оқыту тиімділігін арттырудың негізгі факторлары болып табылады. Сонымен қатар, балалардың оқу материалдарын меңгеруін кезең-кезеңімен бақылап, жаңа технологияларды енгізіп отыру да маңызды.

Қорыта айтқанда, көру қабілеті бұзылған балаларға арналған арнайы балабақшаларда оқу құралдары мен технологияларды тиімді пайдалану олардың танымдық, әлеуметтік және психологиялық дамуына оң әсер етеді. Заманауи инновациялық құралдарды енгізу арқылы балалардың қоршаған ортаға бейімделуіне, өз бетінше әрекет етуіне және сапалы білім алуына мүмкіндік жасалады. Сондықтан арнайы балабақшаларда қолданылатын оқу құралдары мен технологияларды жетілдіру, оларды жүйелі түрде қолдану – көру кемістігі бар балалардың сапалы білім алуын қамтамасыз етудің маңызды шарты болып табылады.

Әдебиеттер:

1. Айтбаева Ж.К., Жұмабекова Ф.Қ. Көрмейтін және нашар көретін балаларды оқыту әдістемесі. – Алматы: Ғылым, 2015.
2. Баймұратова Б. Көру қабілеті бұзылған балалардың арнайы педагогикасы. – Астана: Фолиант, 2018.

3. Құлымжанова А. Арнайы білім беру: Тифлопедагогика негіздері. – Алматы: Өрлеу, 2020.
4. Сүлейменова Г. Көру қабілеті бұзылған балаларды әлеуметтік бейімдеу мәселелері. – Алматы: ҚазҰПУ, 2017.
5. Омарова А. Инклюзивті білім беру жүйесіндегі заманауи технологиялар. – Нұр-Сұлтан: Экспо, 2021.

КӨЗ КӨРУ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУДА ЛОГОПЕДТІҢ РӨЛІ

Ергешова Айсара Маликовна
Шымкент қаласының білім басқармасының мемлекеттік арнаулы (коррекциялық) №33 «Ақбота» балабақшасы» (көз көру функциялары ауыр және жеңіл бұзылған балаларға арналған) коммуналдық мемлекеттік мекемесінің мұғалім-логопеді.

Аннотация

В данной статье рассматривается роль логопеда в развитии речевых навыков у детей с нарушением зрения в дошкольных учреждениях. Дети с ослабленным зрением испытывают трудности в формировании словарного запаса, построении предложений и произношении звуков, что требует специального коррекционного подхода. Логопед использует тактильные, вербальные и слуховые методы, артикуляционные упражнения, а также логопедические игры для развития речи детей. Особое внимание уделяется взаимодействию логопеда с тифлопедагогами и родителями, что обеспечивает комплексную поддержку ребенка. Работа логопеда способствует развитию коммуникативных способностей детей и их успешной социальной адаптации.

Annotation

This article examines the role of a speech therapist in developing speech skills in visually impaired children in preschool institutions. Children with visual impairments face challenges in building vocabulary, forming sentences, and pronouncing sounds, requiring a specialized correctional approach. The speech therapist employs tactile, verbal, and auditory methods, articulation exercises, and speech therapy games to enhance children's speech development. Special attention is given to the collaboration between the speech therapist, typhlopedagogues, and parents, ensuring comprehensive support for the child. The speech therapist's work contributes to the development of children's communication abilities and their successful social adaptation.

Көз көру қабілеті бұзылған балалардың сөйлеу дағдыларының дамуы арнайы қолдауды қажет етеді, өйткені көрудің жеткіліксіздігі олардың қоршаған ортаны тану тәсілдеріне тікелей әсер етеді. Бұл балалардың тілді меңгеру қарқыны төмендеуі мүмкін, сөздік қоры шектеліп, сөйлемдерді дұрыс құруда қиындықтар туындайды. Сондықтан балабақшада логопедтің жұмысы ерекше маңызға ие. Логопед баланың сөйлеу дамуын ынталандырып, оның коммуникативтік дағдыларын қалыптастыру үшін арнайы әдістер мен технологияларды қолданады.

Көру қабілеті бұзылған балалар қоршаған орта туралы ақпаратты көбінесе есту, жанасу, иіс және дәм сезу арқылы қабылдайды. Бұл олардың сөйлеуін дамытуда өзіндік ерекшеліктер тудырады. Мұндай балаларда заттар мен құбылыстардың атауын есте сақтау, олардың қасиеттерін сипаттау дағдылары баяу қалыптасады. Сонымен қатар, артикуляциялық аппараттың әлсіздігі, сөйлеу қарқынының бұзылуы, грамматикалық қателіктер мен дұрыс сөйлем құра алмау сияқты мәселелер жиі кездеседі. Осы қиындықтарды жеңу үшін логопедтің түзету жұмыстары арнайы әдістемелерге сүйенеді.

Логопедтің негізгі міндеті – балалардың сөйлеу қабілеттерін кешенді дамыту. Ол үшін сөздік қорды кеңейту, дұрыс дыбыстауды қалыптастыру, сөйлем құру дағдыларын жетілдіру және балалардың сөйлеу арқылы өз ойын еркін жеткізуін қамтамасыз ету қажет. Көру қабілеті бұзылған балалардың тілін дамытуда тактильді, дыбыстық және вербалды әдістер кеңінен қолданылады.

Логопед балаларға қоршаған ортадағы заттарды сипаттау үшін оларды қолмен ұстауға, олардың пішінін, құрылымын, температурасын сезінуге үйретеді. Сонымен қатар, дыбыстық тренажерлер, арнайы логопедиялық ойындар, бедерлі-бейнелі оқу құралдары қолданылады.

Балабақшада логопедтің жұмысында артикуляциялық жаттығулар маңызды орын алады. Бұл жаттығулар балалардың ерін, тіл, жақ бұлшықеттерін дамытуға көмектеседі, нәтижесінде олар дыбыстарды дұрыс айтып, сөйлеу жылдамдығын реттей алады. Сонымен қатар, дыбыстық ойындар мен ритмикалық жаттығулар сөйлеу темпін жақсартуға ықпал етеді.

Логопед балалардың сөйлеуін дамытумен қатар, олардың әлеуметтік дағдыларын жетілдіруге де үлес қосады. Балалардың қарым-қатынас жасау қабілеттерін дамыту үшін диалог жүргізу, әңгімелеу, сұрақ-жауап әдістері қолданылады. Мұның барлығы балалардың өзін қоршаған ортамен сенімді қарым-қатынас орнатуына мүмкіндік береді.

Көру қабілеті бұзылған балаларға арналған балабақшада логопед пен тифлопедагогтың бірлескен жұмысы өте маңызды. Тифлопедагог тактильді оқыту әдістеріне басымдық берсе, логопед сөйлеу дамуын жетілдіруге бағытталған жаттығуларды жүзеге асырады. Екі маманның тығыз қарым-қатынасы арқылы балалардың сөйлеу дағдылары кешенді түрде дамытылады.

Логопедтің тағы бір маңызды міндеті – ата-аналармен жұмыс жүргізу. Балалардың сөйлеуін дамытуда үйдегі жаттығулар үлкен рөл атқарады, сондықтан ата-аналарға арнайы кеңестер беріледі, сөйлеу дағдыларын дамытуға арналған әдістер ұсынылады.

Балабақшада көз көру бұзылған балалардың сөйлеу қабілеттерін дамытуда логопедтің рөлі ерекше. Арнайы түзету жұмыстарының арқасында балалардың сөздік қоры кеңейіп, сөйлеу дағдылары жетіледі, қарым-қатынас жасау қабілеті артады. Логопедиялық жұмыстың тиімділігі жүйелі әдістер мен технологияларды қолданумен қатар, тифлопедагогтармен және ата-аналармен тығыз байланыс орнатуға да байланысты. Егер сөйлеу бұзылыстары ерте жастан түзетілсе, балалардың болашақта әлеуметтік ортаға бейімделу мүмкіндіктері артады. Осылайша, логопедтің еңбегі көру қабілеті бұзылған балалардың толыққанды дамуына және қоғамға бейімделуіне ықпал ететін маңызды факторлардың бірі болып табылады.

Көз көру бұзылған балалардың сөйлеу қабілеттерін дамыту – бұл күрделі және жауапты процесс, онда логопедтің рөлі ерекше. Логопедиялық көмек, әсіресе көз көру кемістігі бар балалар үшін, олардың әлеуметтік бейімделуіне, қарым-қатынас жасау дағдыларын дамытуға, сөйлеу тілінің құрылымын жетілдіруге үлкен әсер етеді. Логопедтің қолданатын әдістері мен құралдары, оның ішінде тактильді құралдар, арнайы жазу және оқу әдістері (Брайль жүйесі), дыбыстық және бейнелеу құралдары көз көру қабілеті шектеулі балаларға сөйлеу дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқарады.

Оқу мен жазу дағдыларын меңгеруде көз көру бұзылыстары бар балалар үшін арнайы педагогикалық тәсілдер мен жаттығулар қолданылады. Мұндай жұмыстар балалардың сөздік қорын кеңейтуге, тілдік құрылымдарды түсінуге және қолдануға көмектеседі. Логопедиялық түзету жұмыстарының нәтижесінде балалар тек тілдік қабілеттерін ғана емес, өз-өзіне деген сенімін де арттырады.

Сонымен қатар, логопедтің жұмысында отбасымен тығыз байланыс орнату, балалардың психологиялық ерекшеліктерін ескеру, олардың эмоционалдық жағдайын қалыптастыру өте маңызды. Бұл балалардың жеке тұлға ретінде қалыптасуына және қоғамда белсенді болуына ықпал етеді.

Қорыта келе, көз көру бұзылған балалардың сөйлеу қабілеттерін дамытуда логопедтің атқаратын рөлі орасан зор, ал оның кәсіби біліктілігі мен шығармашылық тәсілдері балалардың жеке мүмкіндіктерін ашуға мүмкіндік береді.

Әдебиеттер:

1. Әбенова С.Ә., Балапанова М.С. Логопедия негіздері: Арнайы білім беру жүйесінде қолданылатын әдістер. – Алматы: Арман-ПВ, 2019.
2. Жұмабекова Ф.Н., Оразбаева Р.С. Арнайы педагогика. – Алматы: Білім, 2020.
3. Елубаева Ж.К. Көру қабілеті бұзылған балалардың тілін дамыту әдістемесі. – Астана: Ұлағат, 2018.

4. Сағындықова Г.А. Логопедиялық жұмыс әдістері. – Алматы: Дәуір, 2017.
5. Құлжанова Н. Мектепке дейінгі балалардың тіл дамыту ерекшеліктері. – Алматы: Қазақ университеті, 2016.

КӨЗ КӨРУ БҰЗЫЛЫСТАРЫ БАР БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН АРНАЙЫ БАЛАБАҚШАДА ЛОГОПЕДИЯЛЫҚ ӘДІСТЕР МЕН ЖАТТЫҒУЛАР

Рахимова Балжан Бейбитхановна
Шымкент қаласының білім басқармасының мемлекеттік арнаулы (коррекциялық) №33 «Ақбота» балабақшасы» (көз көру функциялары ауыр және жеңіл бұзылған балаларға арналған) коммуналдық мемлекеттік мекемесінің мұғалім-логопеді.

Аннотация

В данной статье рассматривается роль логопеда в развитии речевых способностей у детей с нарушениями зрения в специализированных детских садах. Поскольку зрительная недостаточность ограничивает возможность восприятия окружающего мира, у таких детей часто возникают трудности в формировании словарного запаса, правильного звукопроизношения и связной речи. В статье подробно описаны логопедические методы и упражнения, направленные на коррекцию речевых нарушений у данной категории детей. Также подчеркивается важность комплексного подхода, включающего работу с родителями и использование тактильных, слуховых и артикуляционных методов обучения.

Annotation

This article examines the role of a speech therapist in developing speech abilities in visually impaired children in specialized kindergartens. Since visual impairment limits the ability to perceive the surrounding world, these children often experience difficulties in forming vocabulary, correct pronunciation, and coherent speech. The article provides a detailed description of speech therapy methods and exercises aimed at correcting speech disorders in this category of children. It also emphasizes the importance of a comprehensive approach that includes collaboration with parents and the use of tactile, auditory, and articulation-based teaching methods.

Көру қабілеті бұзылған балалардың сөйлеу дағдыларын дамыту арнайы түзету жұмыстарын талап етеді. Себебі көру қабілеті төмен немесе мүлде көрмейтін балалар қоршаған ортадан ақпаратты қабылдауда шектеулерге тап болады. Сөйлеуді дамытудың негізгі көзі – көру арқылы қабылданатын бейнелік ақпарат болғандықтан, көз көру бұзылыстары бар балаларда сөздік қордың жеткіліксіздігі, дыбыстарды дұрыс айтпау, грамматикалық құрылымдарды меңгерудегі қиындықтар жиі кездеседі. Осыған байланысты арнайы балабақшаларда логопедиялық түзету жұмыстары кешенді түрде жүргізіліп, сөйлеу қабілетін қалыптастыруға бағытталады.

Логопедтің басты міндеті – баланың сөйлеуін дамытуға, сөздік қорын кеңейтуге, дыбыстарды дұрыс айтуына, байланыстырып сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға көмектесу. Ол үшін арнайы әдістер мен жаттығулар қолданылады. Көру қабілеті бұзылған балаларда ауызша сөйлеу негізгі қарым-қатынас құралына айналатындықтан, олардың тілін дамытуға ерекше көңіл бөлінуі тиіс.

Арнайы балабақшаларда логопедиялық жұмыстар кешенді түрде жүргізіледі. Олардың қатарында артикуляциялық жаттығулар, тактильді әдістер, дыбыстық және фонематикалық қабылдауды дамыту жаттығулары, кеңістікте бағдарлануға көмектесетін сөйлеу жаттығулары бар. Бұл әдістер балалардың танымдық белсенділігін арттырып, сөйлеу дағдыларын жетілдіруге бағытталған.

Артикуляциялық жаттығулар көру бұзылыстары бар балалардың сөйлеу мүшелерінің қозғалысын дамытады. Себебі мұндай балалардың ерін, тіл және жақ бұлшықеттерінің қозғалысы шектеулі болуы мүмкін. Артикуляциялық жаттығулар тілді жоғары-төмен қозғалту, ерінді түтікше етіп бүгу, астыңғы және үстіңгі ерінді кезекпен қимылдату секілді

қозғалыстардан тұрады. Бұл жаттығулар балалардың дыбыстарды анық әрі дұрыс айтуына көмектеседі.

Тактильді әдістер көру қабілеті бұзылған балалар үшін маңызды рөл атқарады. Себебі олар қоршаған ортаны негізінен тактильді және есту арқылы қабылдайды. Сондықтан логопедиялық жұмыста бедерлі әріптер, тактильді кітаптар мен арнайы бедерлі материалдар қолданылады. Балалар әріптер мен сөздерді қолымен сезініп, олардың құрылымын түсінуге үйренеді. Бұл әдіс сөйлеуді дамытуға ғана емес, сонымен қатар баланың жазу және оқу дағдыларына да оң әсер етеді.

Дыбыстық және фонематикалық қабылдауды дамыту жаттығулары сөйлеу қабілетін жетілдіруде ерекше орын алады. Көру қабілеті бұзылған балалардың есту қабілеті жақсы дамығандықтан, олар дыбыстарды жақсы ажырата білуі тиіс. Бұл үшін арнайы дыбыстық ойындар, сөйлеу ритмикасы және әуен арқылы сөйлеуді дамыту әдістері қолданылады. Балаларға әртүрлі дыбыстарды тыңдатып, олардың арасындағы айырмашылықтарды анықтауға үйрету маңызды.

Кеңістікте бағдарлану әдістері көру қабілеті бұзылған балалардың сөйлеуін дамытуда ерекше рөл атқарады. Көптеген балалар үшін “оң – сол”, “жоғары – төмен”, “алды – арт” секілді ұғымдарды түсіну қиынға соғады. Сондықтан логопед арнайы жаттығулар арқылы балаларға кеңістіктегі бағыттарды түсіндіреді. Бұл жаттығулар сөйлеуді ғана емес, сонымен бірге олардың кеңістікте дұрыс бағдарлануына да көмектеседі.

Байланыстырып сөйлеуді дамыту жаттығулары баланың өз ойын толық әрі жүйелі жеткізуіне ықпал етеді. Балаларға қарапайым әңгімелер тыңдатып, олардың мазмұнын айтуға үйрету, сөз тіркестерін дұрыс құрастыруға арналған ойындар ұйымдастыру логопедиялық жұмыстың маңызды бөлігі болып табылады. Сонымен қатар, логопед балаларға қарапайым сөйлемдерден күрделі сөйлемдерге көшу арқылы сөйлеу құрылымын жетілдіруге көмектеседі.

Логопедиялық түзету жұмыстарының тиімділігі тек баламен ғана емес, ата-аналармен де тығыз қарым-қатынас орнату арқылы артады. Ата-аналарға баланың сөйлеуін дамытуға көмектесетін арнайы кеңестер беріледі. Оларға үйде қарапайым жаттығуларды жасау әдістері үйретіледі. Ата-аналар баламен жиі сөйлесіп, дыбыстарды дұрыс айтуға бағытталған ойындар ұйымдастыруы қажет. Сонымен қатар, ата-аналарға арнайы әдебиеттер мен оқу құралдарын пайдалану ұсынылады.

Қорытындылай келе, көру қабілеті бұзылған балалардың сөйлеуін дамыту арнайы логопедиялық әдістерді қажет етеді. Логопедиялық түзету жұмыстары артикуляциялық жаттығуларды, тактильді әдістерді, дыбыстық және фонематикалық қабылдауды дамыту жаттығуларын, кеңістікте бағдарлануға көмектесетін сөйлеу жаттығуларын қамтиды. Бұл әдістер кешенді түрде қолданылған жағдайда, балалардың сөйлеу дағдылары айтарлықтай жақсарып, олардың әлеуметтік ортаға бейімделу мүмкіндіктері артады.

Логопедтің жүйелі жұмысы арқылы балалар сөздік қорын байытады, сөйлем құрастыруды үйренеді және дыбыстарды дұрыс айту қабілетін жетілдіреді. Сонымен қатар, ата-аналармен бірлесіп жұмыс істеу арқылы түзету жұмыстарының тиімділігі арта түседі. Сондықтан көз көру бұзылыстары бар балаларға арналған арнайы балабақшаларда логопедиялық түзету әдістерін белсенді қолдану – олардың толыққанды дамуы мен қарым-қатынас жасау мүмкіндіктерін жақсартудың маңызды шарты болып табылады.

Әдебиеттер:

1. Айтбаева А.Қ. «Тифлопедагогика: Көру қабілеті бұзылған балаларды оқыту мен тәрбиелеу» – Алматы: Рауан, 2018.
2. Мұқатаева Р.С. «Логопедия негіздері: Сөйлеу кемшіліктерін түзету әдістері» – Нұр-Сұлтан: Фолиант, 2020.
3. Садықова Г.Ж. «Көз кемістігі бар балалармен арнайы жұмыс жүргізу әдістемесі» – Алматы: Білім, 2017.
4. Жұмабаева Б.А. «Мектепке дейінгі жастағы сөйлеу тілінің дамуы және түзету жолдары» – Шымкент: Университет баспасы, 2019.

5. Омарова Қ.С. «Логопедиялық жұмыс жүргізудің инновациялық тәсілдері» – Астана: Қазақ университеті, 2021.

КӨЗ КӨРУ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН АРНАЙЫ ОҚУ ҚҰРАЛДАРЫ МЕН ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Игембаева Бибигуль Сарсембиевна
Шымкент қаласының білім басқармасының мемлекеттік арнаулы (коррекциялық) №33 «Ақбота» балабақшасы» (көз көру функциялары ауыр және жеңіл бұзылған балаларға арналған) коммуналдық мемлекеттік мекемесінің тифлопедагогі

Аннотация

В данной статье рассматривается эффективность учебных пособий и технологий, применяемых в специализированных детских садах для детей с нарушением зрения. Освещаются основные методы и средства обучения, такие как тактильные учебники, рельефные карты, аудиоматериалы и современные цифровые технологии. Также анализируются инновационные решения, способствующие пространственной ориентации детей, развитию их познавательных и социальных навыков. Подчеркивается важность комплексного подхода и индивидуального подбора учебных материалов, направленных на всестороннее развитие детей с особыми образовательными потребностями.

Annotation

This article examines the effectiveness of educational tools and technologies used in specialized kindergartens for children with visual impairments. It highlights key teaching methods and resources such as tactile textbooks, embossed maps, audio materials, and modern digital technologies. The article also analyzes innovative solutions that enhance children's spatial orientation, cognitive, and social skills. The importance of a comprehensive approach and the individualized selection of educational materials aimed at the holistic development of children with special educational needs is emphasized.

Көру қабілеті бұзылған балалардың дамуы мен әлеуметтенуі үшін арнайы әдістемелерді қолдану маңызды. Мұндай балалар сенсорлық қабылдау мен кеңістікте бағдарлануда қиындықтарға тап болады. Сондықтан оларды оқытуда дәстүрлі әдістер жеткіліксіз болып, арнайы оқу құралдары мен технологияларды енгізу қажет. Арнайы балабақшаларда көру қабілеті бұзылған балалардың танымдық, әлеуметтік және физикалық дамуына жағдай жасалуы керек. Осы мақалада арнайы балабақшаларда қолданылатын оқу құралдары мен технологиялардың маңыздылығы мен тиімділігі талданады.

Көру қабілеті бұзылған балалар ақпаратты негізінен есту, иіс сезу және тактильді сезіну арқылы қабылдайды. Олар кеңістікті қабылдау, ұсақ моторика, заттардың формасы мен көлемін ажырату секілді дағдыларды қалыптастыруда қосымша қолдауды қажет етеді. Мұндай балалардың дамуы кеш жүруі мүмкін болғандықтан, олардың танымдық және әлеуметтік дағдыларын қалыптастыру үшін арнайы әдістер мен құралдар қажет. Сондықтан арнайы балабақшаларда білім беру процесін ұйымдастыру кезінде тактильді, дыбыстық және сенсорлық оқу құралдары қолданылады.

Балабақшада қолданылатын оқу құралдарының ішінде Брайль жүйесімен жасалған кітаптар мен бедерлі суреттер ерекше орын алады. Брайль әліппесі көру қабілеті бұзылған балаларға оқу және жазу дағдыларын меңгеруге көмектеседі. Сонымен қатар, арнайы бедерлі карталар, тактильді ойыншықтар мен арнайы жабдықталған оқыту құралдары баланың тактильді сезімін дамытады. Оқу құралдарының тиімділігі олардың баланың қажеттіліктеріне сәйкестігімен анықталады.

Көру қабілеті бұзылған балалар үшін кеңістікте бағдарлану маңызды дағды болып табылады. Балабақшада бұл дағдыны дамыту үшін арнайы ақ таяқтар, дыбыстық бағдарлау

құрылғылары мен тактильді жолақтар қолданылады. Мұндай құралдар балалардың өзін еркін сезінуіне, қауіпсіз жүріп-тұруына және қоршаған ортада дұрыс бағдарлануына көмектеседі. Кеңістіктік бағдарлау құралдарын қолдану арқылы балалардың сенсорлық қабілеттері дамып, олар өз бетінше қозғалу дағдыларын меңгере алады.

Заманауи технологиялар көру қабілеті бұзылған балаларға сапалы білім беруді қамтамасыз ететін маңызды құралдардың бірі болып табылады. Балабақшаларда қолданылатын инновациялық технологиялар балалардың ақпаратты қабылдауын жеңілдетіп, олардың өз бетінше білім алуын қолдайды. Аудиооқыту технологиялары, интерактивті бағдарламалар мен арнайы компьютерлік құрылғылар көру қабілеті бұзылған балалардың білімін жетілдіруге бағытталған.

Аудиооқыту технологияларының ішінде дыбыстық кітаптар, электронды аудиоматериалдар және арнайы сөйлеу синтезаторлары қолданылады. Бұл құралдар көру қабілеті бұзылған балаларға оқу материалын тыңдау арқылы меңгеруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, смартфондар мен планшеттерге арналған арнайы қосымшалар көру қабілеті нашар балаларға арналған оқыту процестерін жеңілдетеді.

Балалардың кеңістіктік бағдарлануын жақсарту үшін GPS навигация жүйелері мен дыбыстық маяктар қолданылады. Бұл технологиялар балаларға қоршаған ортаны жақсы түсінуге және өз бетімен қозғалу дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі. Сонымен қатар, арнайы жарық сезімталдығын реттейтін көзілдіріктер, электронды лупалар мен ұлғайтқыш құрылғылар көру мүмкіндігі аз балаларға ақпаратты қабылдауға көмектеседі.

Арнайы оқу құралдары мен технологиялардың тиімділігін арттыру үшін оларды жүйелі түрде қолдану қажет. Балалардың жеке ерекшеліктеріне сай оқу құралдарын таңдау, арнайы мамандардың қатысуын қамтамасыз ету және ата-аналармен тығыз жұмыс жасау – оқыту тиімділігін арттырудың негізгі факторлары болып табылады. Сонымен қатар, балалардың оқу материалдарын меңгеруін кезең-кезеңімен бақылап, жаңа технологияларды енгізіп отыру да маңызды.

Қорыта айтқанда, көру қабілеті бұзылған балаларға арналған арнайы балабақшаларда оқу құралдары мен технологияларды тиімді пайдалану олардың танымдық, әлеуметтік және психологиялық дамуына оң әсер етеді. Заманауи инновациялық құралдарды енгізу арқылы балалардың қоршаған ортаға бейімделуіне, өз бетінше әрекет етуіне және сапалы білім алуына мүмкіндік жасалады. Сондықтан арнайы балабақшаларда қолданылатын оқу құралдары мен технологияларды жетілдіру, оларды жүйелі түрде қолдану – көру кемістігі бар балалардың сапалы білім алуын қамтамасыз етудің маңызды шарты болып табылады.

Әдебиеттер

1. Айтбаева Ж.К., Жұмабекова Ф.Қ. Көрмейтін және нашар көретін балаларды оқыту әдістемесі. – Алматы: Ғылым, 2015.
2. Баймұратова Б. Көру қабілеті бұзылған балалардың арнайы педагогикасы. – Астана: Фолиант, 2018.
3. Құлымжанова А. Арнайы білім беру: Тифлопедагогика негіздері. – Алматы: Өрлеу, 2020.
4. Сүлейменова Г. Көру қабілеті бұзылған балаларды әлеуметтік бейімдеу мәселелері. – Алматы: ҚазҰПУ, 2017.
5. Омарова А. Инклюзивті білім беру жүйесіндегі заманауи технологиялар. – Нұр-Сұлтан: Экспо, 2021.

БАЛАБАҚШАДАҒЫ БАЛА ТӘРБИЕСІ – ОТБАСЫ МЕН ТӘРБИЕШІНІҢ ҚҰЗЫРЛЫҒЫНДА

Курманбекова Улмекен Шарафитдиновна
МКҚК N55"Самал" бөбекжай- бақша тәрбиешісі

Аннотация

Бұл мақалада балабақшадағы бала тәрбиесінің маңыздылығы, отбасы мен тәрбиешінің рөлі қарастырылады. Баланың алғашқы білім мен дағдыларды меңгеруі көбіне мектепке дейінгі кезеңде қалыптасады. Осыған байланысты, отбасымен бірлесе жұмыс жасау тәрбие процесінің тиімділігін арттырады. Мақалада отбасы мен балабақша арасындағы өзара әрекеттестік, оның бала дамуына ықпалы және заманауи педагогикалық тәсілдер талданады.

Abstract

This article examines the importance of childcare in kindergartens and the roles of both family and educators. A child's early learning and skill acquisition are primarily shaped during the preschool period. Therefore, collaboration between families and educators enhances the effectiveness of the educational process. The article analyzes the interaction between families and kindergartens, its impact on child development, and modern pedagogical approaches.

Баланың тұлға ретінде қалыптасуындағы маңызды кезең – мектепке дейінгі кезең. Бұл уақытта бала қоршаған орта туралы алғашқы түсініктерін қалыптастырып, негізгі әлеуметтік және коммуникативтік дағдыларды меңгереді. Сондықтан баланың жан-жақты дамуы үшін отбасы мен тәрбиешінің тығыз байланысы қажет.

1. Балабақшадағы тәрбие процесінің маңызы

Балабақша – баланың алғашқы әлеуметтену алаңы. Онда бала құрдастарымен қарым-қатынас жасап, әртүрлі жағдайларға бейімделуді үйренеді. Білім беру бағдарламалары мен тәрбие әдістері:

- Танымдық дамуды арттыру;
- Әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру;
- Эмоциялық тұрақтылықты дамыту;
- Өзін-өзі басқару қабілетін жетілдіру мақсатында құрылады.

2. Отбасының рөлі және оның тәрбиелік ықпалы

Отбасы – баланың ең алғашқы әлеуметтену ортасы. Ата-ананың бала тәрбиесіндегі белсенділігі оның эмоционалдық және когнитивтік дамуына тікелей әсер етеді. Тиімді ата-ана тәрбиесінің негізгі факторлары:

- Баламен эмоционалдық байланыс орнату;
- Оқу-тәрбие процесіне қатысу;
- Позитивті үлгі көрсету;
- Баланы қолдау және ынталандыру.

3. Тәрбиеші мен ата-ананың өзара әрекеттестігі

Бала тәрбиесінің тиімділігі тәрбиеші мен ата-ананың ынтымақтастығына байланысты. Өзара әрекеттестікті арттыру үшін:

- Ата-аналарға арналған тренингтер мен семинарлар ұйымдастыру;
- Балабақшада ата-аналарға ашық есік күндерін өткізу;
- Тәрбиешілер мен ата-аналар арасындағы тұрақты кері байланыс орнату;
- Жеке кеңестер беру.

4. Заманауи педагогикалық әдістерді қолдану

Қазіргі таңда балабақшада қолданылатын тәрбие әдістері баланың тұлғалық дамуына бағытталған. Тиімді әдістерге:

• Ойын технологиялары – балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту;
• Тәрбиеші мен ата-ананың бірлескен жобалары – баланың қызығушылықтарын ескеру;
• Интерактивті оқыту әдістері – бала белсенділігін арттыру;
• Эксперименттік және зерттеушілік әрекеттер – танымдық қабілеттерді жетілдіру жатады.

5. Балабақша мен отбасының ынтымақтастығы – тәрбиенің негізі

Баланың толыққанды дамуы үшін ата-ана мен тәрбиешінің өзара әрекеттестігі үздіксіз болуы керек. Бірлескен жұмыс:

• Баланың психологиялық әл-ауқатын жақсартады;
• Оқу мен тәрбиенің сапасын арттырады;
• Ата-аналардың педагогикалық мәдениетін дамытады;
• Баланы мектепке дайындаудың тиімділігін жоғарылатады.

Балабақшадағы тәрбие – тек тәрбиешінің ғана емес, сонымен қатар ата-ананың да жауапкершілігі. Баланың үйлесімді дамуы үшін ата-аналар мен тәрбиешілер тығыз қарым-қатынаста болуы қажет. Тиімді педагогикалық әдістерді қолдана отырып, бала тәрбиесін жақсарту – оның болашақта табысты тұлға болып қалыптасуына ықпал етеді.

Әдебиеттер

1. Выготский Л.С. «Педагогикалық психология» – Алматы, 2002.
2. Макаренко А.С. «Тәрбие жұмысының негіздері» – Мәскеу, 1985.
3. Сухомлинский В.А. «Балаларға жүрек жылуы» – Алматы, 2010.
4. Жұмабаева Ә. «Мектепке дейінгі педагогика» – Астана, 2018.
5. Давыдов В.В. «Даму психологиясы және білім беру» – Мәскеу, 2000.
6. Montessori M. «The Absorbent Mind» – Holt, 1995.
7. Piaget J. «The Psychology of the Child» – Basic Books, 1969.
8. Bandura A. «Social Learning Theory» – Prentice-Hall, 1977.
9. Vygotsky L. «Mind in Society» – Harvard University Press, 1978.
10. Bronfenbrenner U. «The Ecology of Human Development» – Harvard University Press, 1979.

КӨЗ КӨРУ БҰЗЫЛУЛАРЫ БАР БАЛАЛАРДЫҢ БРАЙЛЬ ЖҮЙЕСІН МЕҢГЕРУІНДЕГІ ТИФЛОПЕДАГОГТІҢ РӨЛІ

Сапаргалиева Кулаим Кыдыралиевна
Шымкент қаласының білім басқармасының мемлекеттік арнаулы (коррекциялық) №33 «Ақбота» балабақшасы» (көз көру функциялары ауыр және жеңіл бұзылған балаларға арналған) коммуналдық мемлекеттік мекемесінің тифлопедагогі

Аннотация

В данной статье рассматривается роль тифлопедагога в обучении детей с нарушениями зрения системе Брайля в условиях детского сада. Брайль – это ключевая система письма и чтения для незрячих детей, которая способствует их когнитивному развитию и социальной адаптации. Особое внимание уделяется методам обучения, таким как развитие тактильного восприятия, мелкой моторики рук, использование рельефно-точечных символов и современных технологий. Рассматриваются трудности, возникающие при освоении системы Брайля, а также роль тифлопедагога в их преодолении. В статье подчеркивается значимость раннего обучения системе Брайля для дальнейшего образования и самостоятельности детей с нарушениями зрения.

Annotation

This article explores the role of a typhlopedagogue in teaching Braille to visually impaired children in kindergarten. Braille is a fundamental reading and writing system that enhances cognitive development and

social adaptation in blind children. The article highlights various teaching methods, including the development of tactile perception, fine motor skills, the use of embossed symbols, and modern technologies. It also discusses the challenges of learning Braille and the role of the typhlopedagogue in overcoming these difficulties. The importance of early Braille education for the future learning and independence of visually impaired children is emphasized.

Көру қабілеті бұзылған балалардың сапалы білім алуы мен қоғамға бейімделуінде Брайль жүйесін меңгерудің маңызы зор. Бұл арнайы жазу және оқу жүйесі көзі көрмейтін және нашар көретін балалардың ақпаратты қабылдауын жеңілдетіп, олардың танымдық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Балабақша жасындағы балалар үшін бұл жүйені меңгеру күрделі процесс болғандықтан, олардың оқытуында тифлопедагогтің рөлі ерекше. Тифлопедагог тек Брайль жүйесін үйретіп қана қоймай, балалардың тактильді сезімталдығын, қол моторикасын және кеңістікте бағдарлану қабілетін дамытады.

Брайль жүйесі – көзі көрмейтін адамдарға арналған бедерлі-нүктелі шрифт. Оның негізінде алты нүктеден тұратын арнайы символдар жүйесі жатыр. Әр символ әріптерді, сандарды, тыныс белгілерін және басқа да таңбаларды білдіреді. Брайль жүйесін меңгеру баланың оқу және жазу дағдыларын дамытумен қатар, оның ойлау қабілетін жетілдіріп, қоршаған ортамен қарым-қатынас жасауына ықпал етеді. Сондықтан балабақшада бұл жүйені оқыту балалардың болашақтағы жетістіктерінің негізін қалайды.

Балаларға Брайль жүйесін тиімді үйрету үшін тифлопедагог арнайы әдістерді қолданады. Алдымен балалардың тактильді қабылдауын дамытуға ерекше назар аударылады. Бұл үшін олар әртүрлі текстуралар мен материалдарды қолмен сезініп, олардың айырмашылықтарын анықтауға жаттығады. Сонымен қатар, саусақ сезімталдығын арттыратын арнайы жаттығулар жүргізіледі. Мұндай дайындық жұмыстарынсыз Брайль жүйесін меңгеру қиынға соғады.

Тифлопедагог балалардың қол моторикасын дамытуға да көп көңіл бөледі. Саусақтардың икемділігі мен күшін арттыру үшін пластилинмен, құммен және ұсақ заттармен жұмыс істеу ұсынылады. Бұл жаттығулар балаларға Брайль әріптерін оңайырақ сезінуге және жазуға көмектеседі. Сондай-ақ, әріптерді бедерлі түрде сезінуге дағдыландыру үшін арнайы тактильді карталар қолданылады.Брайль жүйесін оқыту бірнеше кезеңнен тұрады. Алдымен балалар қарапайым нүктелі символдарды тануды үйренеді. Бұл кезеңде тифлопедагог әр әріптің қалай сезілетінін сипаттап, балаларға оны қолмен ұстап, сезінуге мүмкіндік береді. Кейінірек қысқа сөздерді оқу мен жазу үйретіледі. Балалар алдымен жеке әріптерді меңгеріп, кейін сөз тіркестері мен қарапайым сөйлемдерді құрастыра бастайды.

Балабақшада Брайль жүйесін оқыту барысында әртүрлі әдістер қолданылады. Вербалды оқыту әдісі арқылы тифлопедагог барлық ақпаратты сөзбен сипаттап, балаларға әріптердің, пішіндердің және заттардың қалай көрінетінін түсіндіреді. Тактильді оқыту әдісі арқылы балалар бедерлі әріптерді қолымен сезініп, оларды есте сақтауға жаттығады. Қайталау және бекіту әдісі көмегімен балалар әр жаңа әріпті бірнеше рет қайталап, оны толық меңгергенше жаттығады.

Балалардың оқу дағдыларын жетілдіру үшін заманауи технологиялар да қолданылады. Брайль дисплейлері, бедерлі кітаптар, тактильді карталар және Брайль принтерлері арқылы оқу процесі әлдеқайда жеңілдейді. Мұндай құралдар баланың оқу жылдамдығын арттырып, оның өз бетімен ақпарат алуына көмектеседі. Сонымен қатар, аудиокітаптар мен дыбыстық оқыту құрылғылары да қосымша құрал ретінде пайдаланылады.

Брайль жүйесін оқыту барысында туындайтын қиындықтарды да ескеру қажет. Кейбір балалар үшін саусақ сезімталдығының төмен болуы, қол моторикасының әлсіз дамуы немесе оқу процесіне деген мотивацияның жеткіліксіздігі қиындықтар тудыруы мүмкін. Бұл жағдайда тифлопедагог оқыту әдістерін әр баланың жеке ерекшеліктеріне сәйкес икемдеп, олардың оқу процесіне қызығушылығын арттыруға күш салады.

Тифлопедагогтің кәсіби даярлығы мен шеберлігі балалардың Брайль жүйесін меңгеруінде шешуші рөл атқарады. Ол тек оқыту әдістерін меңгеріп қана қоймай, сонымен

бірге балалардың психологиялық жай-күйіне де назар аударады. Балаларға өз мүмкіндіктеріне сенуге көмектесу, олардың өзін-өзі бағалау деңгейін арттыру және оқу процесін қызықты әрі жеңіл ету – тифлопедагогтің негізгі міндеттерінің бірі.

Балабақшада Брайль жүйесін меңгеру көру қабілеті бұзылған балалар үшін маңызды кезең болып табылады. Бұл жүйені ерте жастан үйрену балалардың болашақта білім алуына, кәсіби дамуына және қоғамға бейімделуіне үлкен мүмкіндік береді. Сондықтан тифлопедагогтің кәсіби деңгейін үнемі жетілдіру, заманауи әдістерді қолдану және әр баланың жеке қажеттіліктерін ескеру – көру қабілеті бұзылған балалардың сапалы білім алуын қамтамасыз етудің басты шарттары болып табылады.

Әдебиеттер:

1. Алпысбаева Қ.Ж. “Тифлопедагогика: теория және практика” – Алматы: Ғылым, 2018.
2. Оразалиева А.К. “Көру қабілеті бұзылған балаларды оқыту мен тәрбиелеудің әдістемесі” – Нұр-Сұлтан: Білім, 2020.
3. Ибраева Л.С. “Ерекше білім беруді қажет ететін балалардың даму ерекшеліктері” – Алматы: Ана тілі, 2019.
4. Сәдуақасова Г. “Көру қабілеті шектеулі балаларды оқытудағы инновациялық әдістер” – Шымкент: Педагогика, 2021.
5 .Базарбаева А. “Тифлопсихология және тифлопедагогика негіздері” – Қарағанды: Болашақ, 2017.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТІЛДІК ДАҒДЫЛАРЫН ЖЕТІЛДІРУ: ЗАМАНАУИ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР

Дөбен Қанзат Рысбекқызы
Түркістан облысы, Отырар ауданы
Сырдария шағын жинақты негізгі орта мектебінің бастауыш сынып мұғалімі

Аннотация

В данной статье рассматриваются современные методы и подходы к совершенствованию языковых навыков учащихся начальных классов. Языковые навыки охватывают такие важные аспекты, как развитие речи ученика, расширение словарного запаса, правильное использование языковых структур и грамматических правил, формирование культуры речи. Использование эффективных методов при формировании языковых навыков в начальных классах способствует развитию коммуникативных способностей учащихся и оказывает положительное влияние на формирование их личностных качеств.

Abstract

This article discusses modern methods and approaches to improving the language skills of primary school students. Language skills include important aspects such as developing the student's speech, expanding their vocabulary, correctly using linguistic structures and grammatical rules, and shaping speech culture. Using effective methods to develop language skills in primary grades helps enhance students' communicative abilities and positively influences the development of their personal qualities.

Бастауыш сынып оқушыларының тілдік дағдыларын жетілдіру бүгінгі күні білім беру жүйесінің маңызды міндеттерінің бірі болып табылады. Бұл кезеңде оқушылардың тілдік қабілеттері негізінен қалыптасады, сондықтан тиімді тілдік дағдыларды дамыту мұғалімнің кәсіби біліктілігіне және дұрыс таңдалған әдіс-тәсілдерге тікелей байланысты. Тілдік дағдылардың қалыптасуы тек сөздік қорды арттырумен шектелмей, сонымен қатар оқушылардың грамматикалық құрылымдарды дұрыс қолдану, сөйлеу мәдениетін қалыптастыру, тілдің қоғамдағы әлеуметтік қызметін түсіну сияқты аспектілерді қамтиды.

Қазіргі заманғы білім беру үрдісінде оқушылардың тілдік дағдыларын дамытудың көптеген тиімді тәсілдері мен әдіс-тәсілдері бар. Олардың қатарында ойын, жобалау, зерттеу

әдістері, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану, сондай-ақ тілдік практикалар мен қарым-қатынас дағдыларын жетілдіруге бағытталған басқа да жаңашыл әдістерді қолдануға болады. Бұл әдістер оқушылардың оқуға деген қызығушылығын арттырып, олардың оқу үдерісіне белсенді қатысуын қамтамасыз етеді. Бастауыш сыныпта тілдік дағдыларды жетілдіруде шығармашылық тәсілдерді қолдану, оқушылардың ынтасын оятып, білім сапасын жақсартуға көмектеседі.

1. Тілдік дағдылардың дамуы: теориялық негіздер.

Бастауыш сынып оқушыларында тілдік дағдыларды дамыту теориясы әртүрлі психолингвистикалық және педагогикалық бағыттарды қамтиды. Тілдік дағдыларды қалыптастырудың психологиялық негіздері баланың сөздік қорын кеңейту, сөйлеу дағдыларын дамыту, тыңдау және түсіну қабілетін жақсарту сияқты маңызды психологиялық процестермен байланысты. Психологтардың зерттеулеріне сәйкес, тілдің дамуы бала жастан бастап әлеуметтік ортада қарым-қатынас жасай отырып жүзеге асады. Бұл кезеңде балалардың сөйлеу қабілеті белсенді түрде дамиды, ал тілдік дағдыларды дұрыс қалыптастыру үшін мұғалімдер нақты педагогикалық әдістер мен тәсілдерді қолдануы тиіс.

2. Бастауыш сыныптарда тілдік дағдыларды дамытудың әдіс-тәсілдері.

Бастауыш сынып оқушыларының тілдік дағдыларын дамыту үшін көптеген заманауи әдіс-тәсілдер бар. Олардың ішінде дифференциацияланған оқыту, жобалық әдіс, ойын әдісі, ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану сияқты тәсілдер ерекше орын алады.

- Дифференциацияланған оқыту. Бұл әдіс оқушылардың әртүрлі қажеттіліктері мен қабілеттерін ескере отырып, оқу материалын жеке-жеке тәсілдермен ұсынуды көздейді. Дифференциацияланған оқыту әдісі арқылы әр оқушының жеке мүмкіндіктері мен деңгейіне сәйкес тапсырмалар беріліп, оқу үдерісі оңтайландырылады.
- Ойын әдісі. Ойын – тілдік дағдыларды дамытудағы тиімді құралдардың бірі. Ойын әдісін қолдану оқушылардың оқу процесіне деген қызығушылығын арттырып, оларды шығармашылық тұрғыдан ойлауға және тілдің заңдылықтарын терең түсінуге мүмкіндік береді. Мысалы, сөздік қорды арттыру үшін сөздермен жұмыс істейтін түрлі ойындар ұйымдастыру, мәтіндерге талдау жасау және сөз тіркестерін құрастыру балалардың тілдік біліктілігін арттырады.
- Жобалық әдіс. Жобалық әдіс оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, топтық жұмыс жасауға, зерттеу дағдыларын қалыптастыруға көмектеседі. Бұл әдіс оқушыларды нақты мәселені шешуге бағыттап, олардың сын тұрғысынан ойлауын дамытады.
- Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану. Қазіргі уақытта ақпараттық технологиялардың тілдік дағдыларды дамытудағы рөлі өте үлкен. Мультимедиялық құралдарды пайдалану, компьютерлік бағдарламалар арқылы мәтіндермен жұмыс істеу оқушыларға тілдік құрылымдарды меңгеру барысында үлкен көмек береді. Бұл әдістер оқушылардың сөздік қорын арттырып, тілдің грамматикалық құрылымдарын игеруге мүмкіндік береді.

3. Тілдік дағдыларды дамытудағы мұғалімнің рөлі.

Тілдік дағдыларды дамытуда мұғалімнің рөлі ерекше маңызды. Оқушының тілін дамыту тек тілдік құралдарды меңгерумен ғана шектелмей, оның ойлау қабілетін, шығармашылық қасиеттерін, қарым-қатынас жасау шеберлігін және жалпы жеке тұлғалық қасиеттерін дамытуға бағытталған. Бұл үдерісті мұғалім тиімді ұйымдастырып, оқушыларға дұрыс бағыт-бағдар бере алуы қажет. Мұғалімнің міндеті — оқушылардың тілдік дағдыларын дамыту барысында олардың ішкі мүмкіндіктерін ашып, олардың өздігінен оқуға, ойлануға және коммуникативтік дағдыларды қалыптастыруға мүмкіндік туғызу.

1. Мұғалімнің білім беру процесіндегі міндеттері.

Мұғалімнің тілдік дағдыларды дамытудағы басты міндеті — оқушыларға тілдің мәні мен құрылымын, сондай-ақ тілдік нормаларды дұрыс пайдалану дағдыларын үйрету. Бұл міндеттер оқушылардың жазу, оқу, тыңдау және сөйлеу қабілеттерін кешенді түрде дамытуды қамтиды. Мұғалім:

- Оқушының жеке ерекшеліктерін ескеру. Әрбір оқушының оқу деңгейі мен жеке психологиялық ерекшеліктерін ескеріп, соған сәйкес тапсырмалар мен әдіс-тәсілдер таңдайды. Бұл, әсіресе, дифференциация мен дараландыру арқылы жүзеге асырылады.
- Оқушылардың мотивациясын арттыру. Оқушылардың тілдік дағдыларды меңгеруге ынтасын арттыру — мұғалімнің маңызды міндеттерінің бірі. Мотивацияның жоғары деңгейі оқушылардың оқу процесіне белсене қатысуына және тілдік дағдыларды оңай игеруіне ықпал етеді.
- Оқу материалын дұрыс таңдау. Мұғалім сабақ барысында қолданатын материалдың оқушылардың жас ерекшеліктеріне, қызығушылықтарына және білім деңгейлеріне сәйкес болуын қамтамасыз етуі қажет. Бұл тиімді тілдік дағдыларды қалыптастыру үшін аса маңызды.

Қорытынды

Бастауыш сынып оқушыларының тілдік дағдыларын жетілдіру үшін заманауи әдіс-тәсілдерді қолдану үлкен маңызға ие. Оқу үдерісінде тиімді әдістер мен технологияларды пайдалану оқушылардың тілдік қабілеттерін жақсартады, олардың сөздік қорын кеңейтіп, сөйлеу мәдениетін қалыптастырады. Бастауыш сынып мұғалімдері оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, әртүрлі әдіс-тәсілдер мен технологияларды қолдану арқылы тілдік дағдыларды жетілдіре алады.

Әдебиеттер

1. Ахметова Л. Ж. Қазақ тілін бастауыш сыныптарда оқытудың әдіс-тәсілдері. Алматы: Республикалық баспа орталығы, 2018.
2. Баймұханова А. Қ. Бастауыш сынып оқушыларын тілдік дағдыларға үйрету. Шымкент: Шымкент университеті, 2017.
3. Жұмабаев С. С. Оқушылардың тілдік дамуы: теориялық және практикалық аспектілер. Астана: Литература баспасы, 2019.

ЕРКІН ОЙЫННЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ПАЙДАСЫ

Изтлеуова Закира Бердибековна
Шымкент қаласы, №58 "Күншуақ" бөбекжай- бақшасы МКҚК тәрбиешісі

Аннотация

В данной статье рассматриваются психологические преимущества свободной игры. Свободная игра — это активное действие, которое позволяет детям естественным образом играть самостоятельно, принимая собственные решения и развивая творческие способности. Обсуждаются влияние свободной игры на психологическое развитие ребенка, его эмоциональное и социальное состояние, а также важность в формировании когнитивных, языковых и социальных навыков.

Abstract

This article focuses on the psychological benefits of free play. Free play is an active activity that allows children to naturally engage in self-directed play, where they make their own decisions and develop creative abilities. The impact of free play on a child's psychological development, emotional and social well-being, as well as its importance in forming cognitive, language, and social skills, is discussed.

Еркін ойын балалардың психологиялық және физикалық дамуының маңызды құрамдас бөлігі болып табылады. Ойын тек қана көңіл көтеру құралы емес, сонымен қатар бала тұлғасының дамуына, оның когнитивті және эмоционалдық салаларына әсер ететін бірегей әдіс болып табылады. Балалардың денсаулығына да жағымды әсер ететін еркін ойын түрлері баланың дамуы мен тәрбиесіндегі маңызды рөл атқарады. Еркін ойынның терең әсерін түсіну үшін оны психологиялық тұрғыдан зерттеу керек. Осы орайда ойынның балалардың психологиялық денсаулығына тигізетін оң әсері, ойын барысында бала қандай дағдыларды

меңгеретіні және бұл дағдылардың баланың болашақтағы өміріне қалай әсер ететіні туралы мәліметтер қажет.

Еркін ойындардың психологиялық пайдасы балалардың жеке тұлғалық қасиеттерінің қалыптасуына, эмоционалдық даму процесіне және әлеуметтік қарым-қатынастардың нығаюына үлкен ықпал етеді. Ойын кезінде балалар өздерінің жеке қабілеттерін ашып, ойыншылардың бір бөлігі ретінде өздерін сынап көреді. Олар ойын процесінде жасырын немесе ашық түрде әртүрлі мәселелерді шешуге ұмтылады, бұл өз кезегінде олардың танымдық дағдыларын дамытуға ықпал етеді.

1. Еркін ойынның психологиялық аспектілері

Еркін ойын – баланың табиғи қажеттілігі, оның дүниені тану және өзін-өзі тану құралы. Ойын арқылы бала өзінің айналасындағы қоршаған ортаны зерттейді, ол болмысқа, қарым-қатынасқа, әлеуметтік нормалар мен құндылықтарға деген түсінік қалыптастырады. Еркін ойын барысында бала өздерінің ой-өрістерін кеңейтіп, әлеуметтік дағдыларын дамытуда жаңа тәжірибелер жинайды. Балалар бұл ойындар арқылы өз эмоцияларымен жұмыс істей алады, сондай-ақ өздері қабылдаған шешімдер үшін жауапкершілік сезімін дамытады.

Еркін ойын – баланың өз бетінше әрекет етуіне мүмкіндік беретін ойлау түрі, ол ойын барысында жаңа білім алу және дағдыларды игеру процесінде байқалады. Еркін ойындар балалардың шығармашылық ойлауына, тілдік дамуына, әлеуметтік дағдыларын жетілдіруге ықпал етеді. Психологтар еркін ойынның баланың психологиялық дамуына тигізетін әсерін терең зерттеп, оны мектепке дейінгі кезеңдегі балалардың жан-жақты дамуына қажет деп таниды.

2. Еркін ойынның баланың эмоционалдық дамуына әсері

Еркін ойын баланың эмоционалдық әлемін дамыту үшін маңызды. Ойын барысында бала әртүрлі жағдайлар мен эмоцияларды сезінеді, бұл оның ішкі күйзелістерін басқаруға, қорқыныш пен стресс деңгейін төмендетуге мүмкіндік береді. Ойынның эмоционалдық аспектісі балалардың өзін-өзі тануына, қарым-қатынастағы қызығушылықтарына, өзара әрекеттесу стратегияларына негізделеді. Психологиялық тұрғыдан ойын балаларға өздерінің сезімдері мен эмоцияларына қатысты ересектердің пікірін қадағалауға мүмкіндік береді. Олар ойын кезінде басқалардың көзқарастарын ескере отырып, эмоцияларын дұрыс басқаруды үйренеді.

Баланың эмоциялық дамуы ойында алған тәжірибелер арқылы қалыптасады. Ойын барысында баланың эмоциялық реакциялары әртүрлі болады: қуаныш, ашу, қорқыныш, таңданыс және т.б. Осы эмоциялар арқылы балалар өз сезімдерін басқаларға жеткізу тәсілдерін үйренеді. Балалар эмоционалдық күрделі жағдайларға тап болғанда, олар өздерінің эмоцияларын бақылап, оларға дұрыс жауап беру дағдыларын қалыптастырады. Бұл тәжірибе оларды өмірде де қолдануға мүмкіндік береді.

3. Еркін ойын мен балалардың әлеуметтік дамуы

Еркін ойындар балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуда үлкен рөл атқарады. Ойын барысында балалар басқа балалармен қарым-қатынас жасап, топтық жұмыс жасау дағдыларын игереді. Олар өзара келісімдерге келеді, топтық ережелерді сақтайды және өзара көмек көрсету мен жауапкершілікті үйренеді. Еркін ойындар арқылы балалар өзіне сенімділік сезімін дамытады және өз пікірін білдіруде еркін болуға үйренеді. Бұл балалардың психологиялық дамуына ғана емес, сонымен қатар олардың болашақтағы өмірінде де маңызды дағдыларды қалыптастыруға ықпал етеді.

Ойынның әлеуметтік пайдасы балаларды әртүрлі мәдениет өкілдерімен қарым-қатынас жасауға үйретеді. Балалар басқалардың қажеттіліктерін және сезімдерін түсінуге, өз әрекеттеріне жауап беруге, сондай-ақ өзгелермен ынтымақтастықта жұмыс істеуге үйренеді. Бұл дағдылар балалардың қоғамдық өмірге оңтайлы бейімделуіне мүмкіндік береді.

4. Еркін ойындардың балалардың когнитивтік дамуына әсері

Еркін ойындардың баланың танымдық дамуындағы маңызы зор. Танымдық қабілеттерді дамыту барысында балалар ойын процесінде логикалық ойлау, есептеу дағдыларын, қабылдау

және зейін салу қабілеттерін жетілдіреді. Еркін ойындардың барысында бала қоршаған ортаға деген қызығушылықтарын қанағаттандырып, әлемді танудың әртүрлі тәсілдерін үйренеді. Ойын — бұл бала үшін әлемді зерттеу, жаңа білімдер алу және тәжірибе жинау тәсілі болып табылады.

Еркін ойын барысында бала объектілермен әрекет етуді, оларды жіктеуді, салыстыруды, талдау жасай отырып, күрделі тапсырмаларды шешуге қабілеттілігін дамытады. Мысалы, балалар түрлі ойындарда табиғат құбылыстарын түсінуге, ал күнделікті өмірде өзінің тәжірибесіне сүйеніп, шешімдер қабылдауға үйренеді. Ойын — бұл тек физикалық белсенділікпен ғана емес, сонымен қатар танымдық дамумен де байланысты. Балалар ойын барысында түрлі тапсырмаларды орындау арқылы өздеріне қажет болатын жаңа дағдылар мен білімдер алады.

5. Еркін ойын және баланың тілдік дамуы

Еркін ойындардың тағы бір маңызды аспектісі — ол баланың тілдік дамуына әсері. Ойын барысында балалар тілдік қарым-қатынас дағдыларын қалыптастырып, әртүрлі сөздер мен сөйлемдерді қолдануға үйренеді. Балалар ойын кезінде өз ойларын, сезімдерін, ойын ережелерін түсінікті және айқын түрде жеткізуге тырысады. Осылайша, ойын арқылы олар сөйлеу мен жазу дағдыларын, тыңдау қабілетін дамытады. Еркін ойын — балалардың өзара әрекеттесуінде сөздік қорды толықтырып, жаңа сөздер мен фразаларды меңгерудің тамаша мүмкіндігі.

Қорытынды

Еркін ойынның баланың психологиялық дамуына әсері орасан зор. Ойын арқылы балалар жаңа білімдер мен дағдыларды меңгеріп, әлеуметтік, эмоционалдық, когнитивтік тұрғыдан өседі. Еркін ойын – бұл баланың өзін-өзі тану және қоршаған әлемді түсіну тәсілі. Ол баланың ішкі жан дүниесін танып, әлеуметтік ортада өзін еркін сезінуіне, ой-өрісін кеңейтуіне мүмкіндік береді. Еркін ойын балалардың болашақта толыққанды, жан-жақты тұлға болып қалыптасуына негіз қалап, оларды өмірде кездесетін қиындықтарды жеңуге дайын етеді.

Әдебиеттер

1. Лурия А.Р. Психология человека. Москва: Академия, 2015.
2. Выготский Л.С. Мышление и речь. Москва: Просвещение, 2016.
3. Левин В.Е. Детская психология и развитие ребенка. Алматы: Ғылым, 2017.

ӨРТ ҚАУІПСІЗДІГІ ТУРАЛЫ КОЛЛЕДЖ СТУДЕНТТЕРІНЕ ЖҮРГІЗІЛЕТІН БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Қырғызбай Айжан Қарсыбайқызы
Түркістан облысы, Отырар ауданы
Д.Құрманбек атындағы №20 колледжінің
арнайы пән оқытушысы

Аннотация

В статье рассматриваются структура и методы образовательных программ по противопожарной безопасности, включая теоретические и практические разделы, а также вопросы того, как обучать студентов мерам по предотвращению и борьбе с пожарами. Кроме того, обсуждается современная необходимость обучения противопожарной безопасности, приводится статистика пожаров и пути их предотвращения.

Abstract

This article discusses the structure and methods of educational programs on fire safety, including theoretical and practical sections, and addresses how to teach students measures for fire prevention and response. Additionally, the article highlights the modern necessity of fire safety education, provides statistics on fire incidents, and presents ways to prevent them.

Өрт қауіпсіздігі білімінің маңыздылығы – оны тек теория жүзінде меңгеріп қана қоймай, практикалық жағынан да ұтымды қолдану қабілетін дамытуда жатыр. Колледждерде өрт қауіпсіздігі тақырыбында білім беру – студенттерді төтенше жағдайларға дайын болуға, оларды уақытылы анықтап, әрекет етуге үйрету мақсатында жүргізіледі. Бұл мақсатқа жету үшін, колледж студенттеріне бағытталған өрт қауіпсіздігі білім беру бағдарламаларының сапасы мен тиімділігі үлкен рөл атқарады.

Студенттердің өрт қауіпсіздігі бойынша білімдерін қалыптастырудың басты мақсаты – олардың өрт оқиғалары кезінде дұрыс әрекет ету, эвакуациялау жоспарын іске асыру және алғашқы көмек көрсету дағдыларын дамыту болып табылады. Мұндай білім берудің мақсаты – болашақ мамандардың өмірі мен денсаулығын қорғауға бағытталған дағдылар мен құзыреттіліктерді дамыту. Білім беру бағдарламаларының тиімділігі көбінесе оқыту әдістемесіне, білім беру мазмұнының сапасына, студенттердің білім деңгейін бағалау тәсілдеріне байланысты.

1. Өрт қауіпсіздігі туралы білім берудің теориялық негіздері.

Өрт қауіпсіздігі туралы білім беру – бұл өрттің туындауының алдын алу және оның зардаптарын азайтуға арналған кешенді шараларды қамтитын білім саласы. Ол тек өрттің туындауын алдын алу ғана емес, сонымен қатар өрт болған жағдайда дұрыс әрекет ету дағдыларын да қамтиды. Өрт қауіпсіздігі тақырыбындағы білімді студенттерге берудің басты мақсаты – олардың бұл саладағы білімдерін тереңдету және дағдыларын жетілдіру.

Өрт қауіпсіздігін оқытудың теориялық негіздері:

- Өрттің пайда болу себептерін түсіндіру;
- Өртті болдырмау шараларын үйрету;
- Өрттің адам денсаулығына әсерін және оның зардаптарын түсіндіру;
- Өрт кезінде дұрыс әрекет ету принциптерін үйрету.

Өрт қауіпсіздігі тақырыбындағы білім беру бағдарламасының тиімділігі тек теориялық біліммен шектелмей, студенттердің дағдыларын да жетілдіруге бағытталуы қажет.

2. Өрт қауіпсіздігі тақырыбындағы білім беру бағдарламасының құрылымы мен әдістері.

Өрт қауіпсіздігі бойынша білім беру бағдарламасы теориялық және практикалық бөлімдерден тұрады. Теориялық бөлімде өрттің шығу себептері, оның салдарлары, өрттің таралуын болдырмау әдістері, өрт қауіпсіздігі техникасы және құралдары туралы ақпарат беріледі. Практикалық бөлімде студенттер өртті сөндіру, эвакуация жасау және алғашқы көмек көрсету дағдыларын үйренеді. Өрт қауіпсіздігі білімін беру үшін бірнеше әдіс-тәсілдер қолданылады:

- Лекциялар мен семинарлар: Теориялық білімді студенттерге жеткізу үшін.
- Практикалық сабақтар мен тренингтер: Студенттерге өрт қауіпсіздігі құралдарын қолдану, эвакуация жасау дағдыларын үйрету.
- Симуляциялар мен рөлдік ойындар: Өрт кезінде студенттердің реакциясын тексеру және дұрыс әрекет етуін бағалау.
- Сараптамалар мен зерттеулер: Өрт қауіпсіздігі саласындағы жаңа әдістер мен технологияларды зерттеу.

3. Өрт қауіпсіздігі туралы білім беру бағдарламаларының нәтижелері мен тиімділігі.

Өрт қауіпсіздігі туралы білім беру бағдарламаларының тиімділігі студенттердің өрт қауіпсіздігі туралы білімінің деңгейімен, дағдыларын қалай меңгергенімен анықталады. Мұндай бағдарламалардың нәтижелілігін бағалау үшін студенттердің:

- Өрт туындаған кезде қандай шараларды қолдана алатынын;
- Өрт қауіпсіздігі құралдарын қаншалықты дұрыс қолдана алатынын;
- Өртке қарсы жоспарларды түсіну және іске асыру қабілетін анықтау қажет.

Өрт қауіпсіздігі тақырыбы бойынша білім беру бағдарламаларының тиімділігі олардың теориялық және практикалық бөлімдерінің үйлесімділігіне, оқытудың әдістемелік деңгейіне және студенттердің білімдерін іс жүзінде қолдана алу қабілетіне байланысты. Өрт қауіпсіздігі

бойынша білім беру бағдарламаларының нәтижелерін бағалау кезінде ең бастысы – студенттердің өрт кезінде дұрыс шешім қабылдай алу дағдысының дамуы.

4. Колледж студенттеріне арналған өрт қауіпсіздігі бағдарламаларын жетілдіру жолдары

Өрт қауіпсіздігі бойынша білім беру бағдарламаларының тиімділігін арттыру үшін бірнеше ұсыныстар мен әдістерді қарастыруға болады:

- Өрт қауіпсіздігі бойынша оқу бағдарламаларын жаңарту және оларды заманауи талаптарға сәйкес бейімдеу;
- Тәжірибелік сабақтарды көбірек өткізу, студенттердің нақты жағдайлардағы әрекеттерін бақылап, бағалау;
- Оқытушылардың кәсіби біліктілігін арттыру және оларды өрт қауіпсіздігі бойынша арнайы курстармен қамтамасыз ету;
- Өрт қауіпсіздігі тақырыбында студенттердің жобалық жұмыстары мен зерттеу жұмыстарын ынталандыру.

Қорытынды

Өрт қауіпсіздігі туралы білім беру – студенттердің өрт кезінде дұрыс шешім қабылдай алу, өз өмірі мен денсаулығын қорғау қабілетін дамытуға бағытталған маңызды процес. Колледждерде өрт қауіпсіздігі тақырыбы бойынша білім беру бағдарламаларының тиімділігі тек теориялық біліммен ғана шектелмей, практикалық дағдыларды үйретуге бағытталуы қажет. Студенттерге өрт қауіпсіздігі бойынша білім беру және дағдыларын қалыптастыру арқылы олардың болашақта өрт қауіпсіздігі саласындағы жауапкершіліктері мен іс-әрекеттерін жақсарту мүмкін болады.

Әдебиеттер

1. Воронова Н.А. Основы пожарной безопасности. Москва: Издательство "Просвещение", 2014.
2. Исаев В.И. Пожарная безопасность: теория и практика. Санкт-Петербург: Политехника, 2012.
3. Шмидт А.С. Пожарная безопасность в образовательных учреждениях. Астана: Эрудит, 2015.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ

Мыктыбаева Раушан Айнабековна
Түркістан облысы, Түлкібас ауданы, Састөбе ауылы А.Макаренко жалпы орта мектебінің бастауыш сынып мұғалімі

Аннотация

В статье обсуждаются роль учителя, методы и инновационные технологии, используемые в учебном процессе для формирования социальных навыков у детей. Рассматриваются методики развития социальных навыков у учащихся начальных классов и способы обучения через игру. Также предлагаются эффективные психологические и педагогические методы и стратегии для развития социальных навыков.

Abstract

This article discusses the role of the teacher, methods, and innovative technologies used in the learning process to develop children's social skills. It examines methodologies for developing social skills in primary school students and teaching methods through play. Additionally, effective psychological and pedagogical methods and strategies for developing social skills are presented.

Бастауыш сынып оқушыларының әлеуметтік дағдыларын дамыту қазіргі білім беру жүйесінің маңызды аспектілерінің бірі болып табылады. Әлеуметтік дағдылар адамның басқа адамдармен байланыс жасау қабілетін анықтайды, ол өз кезегінде оқушылардың тұлғалық дамуына, қоғамда үйлесімді өмір сүруге және өзара тиімді қарым-қатынас орнатуға әсер етеді. Әлеуметтік дағдылар — бұл тек тілдік қарым-қатынас, өзін-өзі ұстай білу, сыныптағы тәртіп

пен ережелерді сақтай білу емес, сонымен қатар ойлау, эмоцияларды басқару, өзара түсіністік пен құрмет көрсетудің негіздерін қамтитын маңызды дағдылар.

Бастауыш мектеп жасындағы балалардың әлеуметтік дағдыларын қалыптастыру мұғалімнің ерекше назарын қажет етеді, себебі осы жас кезеңінде балалардың жеке тұлғалық және әлеуметтік қасиеттері дамиды. Бұл мақалада балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытудың тиімді әдіс-тәсілдері, педагогикалық стратегиялары мен жұмыс тәжірибесі қарастырылады.

1. Әлеуметтік дағдылардың маңызы

Әлеуметтік дағдылар балалардың өзара қарым-қатынасын қалыптастырып, тұлғалық және әлеуметтік дамуына үлкен ықпал етеді. Әлеуметтік дағдылардың негізінде өзара қарым-қатынас, эмоцияларды басқару, топтық жұмыс, проблемаларды шешу және өз көзқарасын білдіру сияқты маңызды аспектілер жатыр. Бастауыш сынып оқушыларының бұл дағдыларды игеруі олардың мектептегі оқуына және жеке тұлғалық дамуына оң әсер етеді.

Әлеуметтік дағдылардың маңызды аспектілері:

1. Коммуникативтік дағдылар: Оқушылардың өз ойын ашық әрі нақты түрде жеткізу қабілеттерін дамыту. Бұл дағды балаларға топтық жұмыс, пікірталастар, сыныптағы тапсырмаларды орындау кезінде маңызды.
2. Кооперация және топтық жұмыс дағдылары: Оқушылардың бірлесіп жұмыс істей алу қабілетін дамыту, топ ішінде өз орнын таба білу және ұжымдық жұмысқа қатысу.
3. Эмоционалдық интеллект: Өз эмоцияларын тану және басқару, басқа адамдардың эмоцияларын түсіну және сыйлау.
4. Қиындықтарды шешу дағдылары: Әлеуметтік қарым-қатынас кезінде туындайтын қиындықтар мен жанжалдарды шешу қабілеттерін дамыту.
5. Құрмет пен түсіністік: Басқа адамдардың пікірлерін тыңдау, басқа адамдармен сыйластық қарым-қатынас орнату, ынтымақтастыққа ұмтылу.

2. Мұғалімнің рөлі

Бастауыш сыныпта әлеуметтік дағдыларды дамытуда мұғалімнің рөлі ерекше маңызды. Мұғалім тек білім беру қызметін атқарып қана қоймай, оқушылардың тұлғалық дамуына бағыт-бағдар береді, оларды жақсы қарым-қатынас жасауға үйретеді. Мұғалімнің басты міндеті — оқушыларды өз сезімдерін және ойларын еркін әрі дұрыс түрде білдіруге, топпен жұмыс істеуге және әріптестерімен келіссөздер жүргізуге дағдыландыру.

Әлеуметтік дағдыларды дамыту үшін мұғалімдер төмендегі рөлдерді атқарады:

1. Моделдеу рөлі: Мұғалім оқушыларға өз үлгісін көрсетеді, олардың арасында ынтымақтастық, түсіністік және сыйластық қарым-қатынас орнатады.
2. Коучинг рөлі: Мұғалім балаларға өз дағдыларын дамытуға көмек көрсетеді, тапсырмаларды орындау кезінде қолдау көрсетіп, оларға бағыт береді.
3. Жетекшілік рөлі: Мұғалім оқушыларды әлеуметтік қатынастарды реттеуге, топтық жұмыс жүргізуге, проблемаларды шешуге үйретеді.
4. Кері байланыс беру рөлі: Мұғалім оқушыларға өз қателіктерін түзетуге және дамуға көмектесетін кері байланыс береді.

3. Әлеуметтік дағдыларды дамыту әдістері мен тәсілдері

Әлеуметтік дағдыларды дамыту үшін мұғалім түрлі әдіс-тәсілдер мен әдістемелерді қолданады. Бұл әдістер балалардың бір-бірімен қарым-қатынас жасауын, өз эмоцияларын басқаруын және ұжымдық жұмысқа қатысуын жетілдіруге бағытталған. Олардың ішінде ең тиімділері мыналар:

1. Рөлдік ойындар: Рөлдік ойындар арқылы оқушылар әртүрлі жағдайларда өзін қалай ұстау керектігін үйренеді. Олар басқа адамдардың пікірлерін тыңдайды, өз пікірін білдіреді, қиын жағдайларды шешуге тырысады.
2. Топтық жұмыс: Оқушылар топтарда бірлесіп тапсырмаларды орындап, әлеуметтік дағдыларын дамытуға мүмкіндік алады. Топта жұмыс істегенде олар өз ойын айтуға, бір-біріне көмектесуге және ынтымақтастыққа дағдыланады.

3. Талқылаулар мен пікірталастар: Әлеуметтік дағдыларды дамыту үшін әртүрлі тақырыптар бойынша пікірталас өткізу тиімді. Бұл оқушылардың өз пікірлерін білдіру, басқа адамдардың көзқарасын тыңдау және келісімге келу дағдыларын қалыптастырады.
4. Мұғалім мен оқушы арасындағы диалог: Мұғалімнің оқушымен ашық, сыйластық қарым-қатынаста болуы да әлеуметтік дағдылардың дамуына ықпал етеді. Оқушы өз ойларын еркін айтып, пікір алмасуға үйренеді.
5. Топтық ынтымақтастық тапсырмалары: Оқушылар топпен жұмыс істей отырып, бір-біріне көмектеседі, әлеуметтік мәселелерді талқылайды, ойларын ортаға салады.
4. Әлеуметтік дағдыларды дамытудағы психологиялық әдістер
Әлеуметтік дағдыларды дамыту үшін психологиялық әдістер де маңызды рөл атқарады. Бұл әдістер оқушылардың эмоцияларын басқаруға, өзара түсіністік орнатуға және әлеуметтік дағдыларды дамытуға бағытталған.
1. Эмоциялық тренингтер: Оқушылар өз эмоцияларын тануға және оларды дұрыс бағытта басқаруға үйренеді. Эмоциялық тренингтер арқылы оқушылар өз сезімдерін анықтап, оларды тиімді басқаруға дағдыланады.
2. Психологиялық жаттығулар: Психологиялық жаттығулар оқушылардың өз-өзін тануына, өзінің эмоциялық жағдайын реттеуге көмектеседі. Мұндай жаттығулар әлеуметтік жағдайлардағы әрекеттерді түсінуге және дұрыс реакция жасауды үйретеді.
3. Өзін-өзі бағалау: Оқушылардың өз әрекеттерін дұрыс бағалау қабілетін дамыту да әлеуметтік дағдылардың дамуына әсер етеді. Өзін-өзі бағалау арқылы оқушылар өздерінің күшті жақтарын және жетілдіру қажеттіліктерін анықтайды.
Қорытынды
Бастауыш сыныпта балалардың әлеуметтік дағдыларын дамыту – олардың тұлғалық дамуының маңызды бөліктерінің бірі болып табылады. Әлеуметтік дағдылардың дұрыс қалыптасуы оқушылардың өзара қарым-қатынас жасау, эмоцияларды басқару, топта жұмыс істеу, қиын жағдайларда шешім қабылдау және өзара сыйластықты дамыту қабілеттерін меңгеруге мүмкіндік береді. Сонымен қатар, балаларға өздерінің әлеуметтік дағдыларын дамытуда мұғалімнің дұрыс бағыт беруі өте маңызды.

Әдебиеттер

1. Петрова Л. А. Әлеуметтік педагогика негіздері. Алматы: Мектеп, 2017.
2. Мұхамедқали Г. Ә. Бастауыш сынып оқушыларының әлеуметтік дағдыларын дамыту. Қарағанды: ҚарМУ, 2015.
3. Давыдов В. В. Педагогика мен психологиядағы әлеуметтік педагогика. Мәскеу: Просвещение, 2008.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА ОҚУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ: ӘДІС-ТӘСІЛДЕР МЕН ТӘЖІРИБЕ

Налтаева Нурбиби Макканбаевна
Түркістан облысы, Отырар ауданы
Жұмагелді Егембердиев атындағы шағын жинақты негізі орта мектебінің бастауыш сынып мұғалімі

Аннотация

В данной статье рассматриваются методы и опыт формирования учебных навыков в начальных классах. Формирование учебных навыков у детей младшего школьного возраста оказывает важное влияние на их дальнейшее обучение, развитие интеллекта и личностных способностей. Методы, используемые для развития учебных навыков, выбираются с учетом возрастных особенностей детей и осуществляются с применением эффективных методов обучения.

Abstract

This article discusses the methods and experience of developing reading skills in primary school students. The development of reading skills in young children has a significant impact on their future learning, intellectual development, and the improvement of their personal abilities. The methods used to develop reading skills are selected based on the children's age characteristics and are implemented through the use of effective teaching methods.

Бастауыш сыныптарда оқу дағдыларын қалыптастыру – оқушылардың болашақ білім жолындағы алғашқы қадамдарын қамтамасыз ететін маңызды кезең. Оқу дағдыларының сапасы оқушының білім деңгейіне, интеллектуалдық қабілетіне, сондай-ақ жалпы тұлғалық дамуына тікелей әсер етеді. Бастауыш білім беру кезеңі балалардың танымдық белсенділігінің қалыптасуына, олардың қызығушылығын оятып, дағдыларды меңгеруіне ықпал етеді.

1. Оқу дағдыларының маңызы мен қалыптасу үрдісі.

Оқу дағдылары – оқушының өз бетімен білім алу қабілеттілігін дамытатын, мәтінді түсініп оқудан бастап, оны талдау, салыстыру, қорыту және өз пікірін білдіруге дейінгі үдерістерді қамтитын кең ұғым. Оқу дағдыларының қалыптасуы арқылы балалар ақпаратты жүйелі түрде қабылдап, оны түсініп, талдап, практикада қолдана алады. Сондықтан оқу дағдыларын қалыптастыру бастауыш сыныптардың негізгі міндеттерінің бірі болып табылады.

Бастауыш сыныптарда оқу дағдыларының дамуы оқу іс-әрекетінің негізгі компоненттері арқылы жүзеге асырылады. Олар: оқу материалына қызығушылық, оқушының назарын ұйымдастыру, мәтінді қабылдау және түсіну, жаңа мәліметтерді бұрынғы біліммен байланыстыру, негізгі ойды анықтап, қорытынды жасау дағдылары. Сонымен қатар, оқу дағдыларының қалыптасуы үшін оқу әрекетінің әртүрлі түрлері қолданылуы қажет. Мұндай түрлерге оқушылармен жеке жұмыс жүргізу, топтық және жұптық жұмыстар, сондай-ақ шығармашылық тапсырмаларды орындау жатады.

2. Бастауыш сыныпта оқу дағдыларын дамыту әдіс-тәсілдері.

Оқу дағдыларын дамыту үшін қолданылатын әдіс-тәсілдер әртүрлі және мұғалімнің білім беру мақсатына, оқушылардың жас ерекшеліктеріне және олардың жеке қабілеттеріне сәйкес таңдалады. Әрбір әдіс-тәсіл оқушының шығармашылық қабілеттерін, танымдық белсенділігін, ойлау дағдыларын дамытуға бағытталуы керек.

2.1. Оқытудағы ойын әдістері.

Ойын – балалар үшін тиімді әрі қызықты оқу құралы. Ойын барысында балалар өздерінің танымдық қабілеттерін дамытады, сондай-ақ қиын материалды жеңіл әрі қызықты түрде меңгереді. Ойын әдістері арқылы оқушылар материалды есте сақтау, талдау, салыстыру және жалпы білімді терең меңгеруге мүмкіндік алады. Ойын барысында оқушының коммуникативтік дағдылары дамып, ұжымда жұмыс істеу қабілеті артады.

Ойын әдістері оқушылардың оқу мотивациясын арттыруға, тапсырмаларды шешу барысында шығармашылық көзқарас қалыптастыруға және танымдық белсенділігін жоғарылатуға ықпал етеді. Оқыту барысында ойын элементтерін енгізу тек мектепке дейінгі және бастауыш сыныптарда ғана емес, барлық жас деңгейлерінде қолданылады.

2.2. Интерактивті әдістер.

Интерактивті әдістер оқу процесінде оқушылардың белсенділігін арттыруға, оларды оқыту барысында ортақ әрекетке тартуға мүмкіндік береді. Бұл әдіс мұғалім мен оқушылар арасындағы қарым-қатынасты жақсартып, білімді өзара бөлісуді қамтамасыз етеді. Интерактивті әдістердің бірі ретінде «миға шабуыл», «дискуссия», «проблемалық сұрақтар қою» сияқты тәсілдер енгізіледі.

Интерактивті әдістер бастауыш сыныптарда оқушылардың сыни ойлау дағдыларын қалыптастыруға, мәтінмен жұмыс істеу арқылы терең білім алуына ықпал етеді. Бұл әдістер оқушылардың қызығушылығын арттырып, оқу процесін белсенді әрі тиімді етеді.

2.3. Жоба әдісі.

Жоба әдісі оқушыларды өз бетімен зерттеу жұмыстарын жүргізуге, өз идеяларын білдіруге, әрі оны қорғауға үйретеді. Бұл әдіс оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытып, олардың пікірін жеткізу, ақпаратты жинақтау және оны ұсыну дағдыларын қалыптастырады.

Жоба әдісі оқушыларды белгілі бір тақырып бойынша зерттеу жұмыстарын жүргізуге ынталандырады. Жобалық жұмыстарда оқушылар шығармашылық, талдау және сараптама жасау арқылы өз білімін тереңдетеді. Бұл әдіс көбінесе топтық жұмыста қолданылады.

2.4. Қарым-қатынасқа бағытталған әдістер.

Қарым-қатынасқа бағытталған әдістер оқушылардың тілдік дағдыларын дамытуға, олардың өз ойын нақты әрі дұрыс жеткізе білуіне көмектеседі. Бұл әдіс балалардың әлеуметтік өзара әрекеттесу дағдыларын қалыптастырады, сөйлеу мәдениетін арттырады. Бұл әдіс оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, белсенді тыңдаушы болуға, өз пікірін білдіруге үйретеді.

3. Оқу дағдыларын қалыптастырудағы мұғалімнің рөлі.

Оқу дағдыларын қалыптастыруда мұғалімнің рөлі өте маңызды. Мұғалім оқу үрдісін ұйымдастырушы ғана емес, оқушының жеке тұлғасының дамуына әсер етуші тұлға болып табылады. Мұғалім әрбір оқушының қабілетін, қызығушылығын ескере отырып, оқытуды ұйымдастыруы тиіс.

Оқу дағдыларын қалыптастыруда мұғалімдер өздерінің педагогикалық шеберлігін, шығармашылық мүмкіндіктерін пайдалана отырып, әртүрлі әдістерді қолданып, оқушылардың қызығушылығын арттыруға тиісті. Сонымен қатар, оқушыларға белсенділік, ынта және шығармашылық тұрғыдан жұмыс жасауға жағдай жасауы керек.

4. Бастауыш сыныптардағы оқу дағдыларының қалыптасуына заманауи технологиялардың ықпалы.

Қазіргі білім беру жүйесінде жаңа технологиялардың ықпалы зор. Бұл технологиялар оқушылардың білім сапасын арттыруға, олардың оқуға деген қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді. Оқу процесінде қолданылатын жаңа ақпараттық технологиялар, мультимедиялық құралдар, электронды оқулықтар оқушыларға оқу дағдыларын тиімді әрі қызықты түрде қалыптастыруға көмектеседі.

Бастауыш сыныптарда заманауи технологияларды қолдану оқушылардың өзіндік жұмыс жасауын қамтамасыз етеді, олардың танымдық қабілеттерін дамытады және оқу процесін жандандырады. Оқушыларды жаңа ақпараттық технологияларды қолдана отырып оқыту – бұл білім беру саласындағы маңызды қадамдардың бірі болып табылады.

Қорытынды

Оқу дағдыларын қалыптастыру – бастауыш сынып оқушыларының білім алуындағы алғашқы және маңызды кезең. Оқу дағдыларын дамыту үшін қолданылатын әдіс-тәсілдер мен тәжірибелер балалардың танымдық қабілеттерін дамытып, оларды білім алу процесіне белсенді түрде тартуға мүмкіндік береді. Оқу әдістерінің әртүрлілігі мен инновациялық технологиялардың қолданылуы оқушылардың қызығушылығын арттырып, олардың логикалық ойлау қабілеттерін дамытады және оқу процесіне деген ынтасын ұлғайтады. Оқу дағдыларын қалыптастырудағы мұғалімнің рөлі аса маңызды, өйткені мұғалім балаларға білім беру ғана емес, оларды шығармашылық тұрғыдан ойлауға, сыни пікір қалыптастыруға, жеке және топтық жұмыс жасауға үйретеді.

Әдебиеттер

1. Меңдіқұлова Б. Қ. Бастауыш сыныптарда оқу дағдыларын қалыптастыру: теориялық және практикалық аспектілер. Алматы: Мектеп баспасы, 2016.

2. Досмұхамедова С. М. Оқу процесінде жаңа әдіс-тәсілдерді қолдану: бастауыш мектепте тәжірибе мен инновация. Алматы: Республикалық баспа орталығы, 2018.

3. Ахметова Л. Ж. Бастауыш сыныптарда оқытудың жаңа әдістері мен технологиялары. Алматы: Қазақ университеті, 2017.

БАЛАБАҚШАДА ТОПТЫҚ ОЙЫНДАРДЫҢ МАҢЫЗЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ БАЛАЛАРДЫҢ ДАМУЫНА ӘСЕРІ

Скакова Халима Таубаевна
Шымкент қаласы, №122"Ақ көгершін" бөбекжай бақшасы МКҚК тәрбиешісі

Аннотация

В данной статье рассматривается значение групповых игр в детском саду и их влияние на социальное, когнитивное, эмоциональное и физическое развитие детей. Широко анализируются психологические, педагогические и методические аспекты групповых игр для детей. Исследуется роль групповых игр в развитии познавательных способностей, коммуникативных навыков и творческого мышления у детей.

Abstract

This article discusses the importance of group games in kindergarten and their impact on children's social, cognitive, emotional, and physical development. The psychological, pedagogical, and methodological aspects of group games for children are extensively analyzed. The role of group games in developing children's cognitive abilities, communication skills, and creative thinking is explored.

Балабақша – баланың алғашқы әлеуметтік ортасы, онда балалар тек қана білім алып қоймай, сонымен қатар өзара қарым-қатынас жасап, әлеуметтенеді. Тәрбиеші мен балалар арасындағы дұрыс қарым-қатынас, балалардың бір-бірімен өзара әрекеттесуі, эмоционалды және психологиялық даму үшін үлкен маңызға ие. Осыған байланысты балабақшадағы оқу үдерісінде қолданылатын әдіс-тәсілдердің, оның ішінде ойындардың, тиімділігі ерекше назарға алынады.

Балабақшада топтық ойындардың қолданылуы балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға, олардың ортақ мақсатқа жету үшін жұмыс істеу қабілетін арттыруға, қарым-қатынас жасау дағдыларын дамытуға көмектеседі. Топтық ойындар балаларға тапсырмаларды орындау барысында бір-біріне көмектесуді үйретеді, эмоционалды және когнитивтік дамуды ынталандырады. Бұл мақалада топтық ойындардың балабақшадағы балалардың дамуына тигізетін әсері мен олардың маңызы қарастырылады.

1. Топтық ойындардың балалардың психологиялық дамуындағы рөлі

Топтық ойындар баланың психологиялық дамуында маңызды рөл атқарады. Психологияда әлеуметтік дағдылар мен эмоциялардың дұрыс дамуы үшін балаларға топтық әрекеттер қажет. Әсіресе, балабақшада балалар бір-бірімен қарым-қатынас жасап, бірлесе жұмыс істей бастағанда, олардың эмоциялық тұрақтылығы артады, ұжымдық жұмыс істеуге дағдыланады.

1.1 Әлеуметтік дағдыларды дамыту

Топтық ойындар балалардың әлеуметтік дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді. Топтық жұмыста балалардың өзара әрекеттесуіне, бір-бірімен келісімге келуіне, түсіністікке, өз пікірлерін жеткізуіне, басқа балалардың пікірін тыңдауға дағдыланады. Бұл дағдылардың дамуы балалардың болашақта қоғамда өмір сүру қабілетін арттырады.

1.2 Эмоционалды даму

Топтық ойындар барысында балалар эмоцияларын бақылауды үйренеді. Олар бір-бірімен араласқанда, өзара қатынас орнатқанда түрлі эмоцияларды сезінеді: қуаныш, реніш, ашу, қорқыныш. Топтық ойындар арқылы балалар осы эмоцияларды басқаруды үйренеді, өз сезімдерін түсіну және басқалардың сезімдеріне эмпатия жасау дағдыларын меңгереді. Ойын барысында балалардың эмоционалдық қажеттіліктері қанағаттандырылып, өзіндік бағалауы артады.

2. Топтық ойындардың когнитивті даму үшін маңызы

Топтық ойындар балалардың когнитивті дамуына да ықпал етеді. Әсіресе, логикалық ойлау мен мәселені шешу дағдыларын дамыту үшін топтық ойындар өте тиімді.

2.1 Ақыл-ой қабілеттерін дамыту

Топтық ойындар арқылы балалардың ақыл-ой қабілеттері дамиды. Мысалы, тапсырмаларды орындау барысында баланың тапсырманың шешімін табу үшін логикалық ойлауы қажет болады. Сонымен қатар, балалардың танымдық процестері (есте сақтау, зейін, назар) жақсырақ қалыптасады. Олар ойынды ойнау барысында түрлі жаттығуларды, логикалық ойлауды, пікірталастарды меңгереді.

2.2 Шығармашылық қабілеттерді дамыту

Топтық ойындар балаларға шығармашылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Ойын барысында балалар тек қана нақты ережелерге сәйкес әрекет етіп қоймай, өз идеяларын, жаңа шешімдер мен тәсілдер ұсынады. Әртүрлі тапсырмаларды орындау кезінде балалардың шығармашылық ойлауын дамытуға мүмкіндік болады.

3. Топтық ойындар арқылы тілдік дағдыларды дамыту

Тілдік дағдыларды дамыту үшін топтық ойындар тиімді әдіс болып табылады. Ойын барысында балалар бір-бірімен қарым-қатынас жасағанда жаңа сөздер мен тіркестерді қолдануға, сөйлеу дағдыларын жақсартуға, тыңдау және түсіну қабілеттерін арттыруға мүмкіндік алады.

3.1 Тілдік қарым-қатынас дағдыларын дамыту

Топтық ойындар барысында балалар тілдік дағдыларын жақсартады. Олар ойын арқылы сөздерді дұрыс айту, жаңа сөздер үйрену, сұрақ қою және жауап беру дағдыларын қалыптастырады. Тілдік қарым-қатынас дағдылары әлеуметтік қатынастарда өте маңызды, өйткені баланың өз ойын дұрыс жеткізе білуі оның өзіне деген сенімділігін арттырады.

3.2 Тыңдау және түсіну дағдыларын арттыру

Ойын барысында балалар бір-бірінің пікірлерін тыңдап, түсінеді, әрі сол пікірлерге жауап береді. Бұл балалардың тыңдау және түсіну дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Ойын кезіндегі тапсырмаларды орындау үшін балалар тек өз пікірлерін ғана емес, сондай-ақ өздерінің қарсыластарының пікірлерін тыңдап, олардың шешімдеріне түсіністікпен қарауды үйренеді.

4. Топтық ойындар арқылы физикалық даму

Топтық ойындардың физикалық даму үшін де маңызы зор. Ойындар қозғалысты талап ететін болғандықтан, балалардың бұлшықеттері мен моторикалары дамиды, олардың үйлесімді қозғалыс дағдылары жақсарады.

4.1 Қозғалыс дағдыларын дамыту

Топтық ойындар көбінесе физикалық әрекеттерді қамтиды. Балалар ойын барысында қозғалу, секіру, жүгіру, тасымалдау секілді түрлі физикалық жаттығулар жасап, өздерінің қозғалыс дағдыларын дамытады. Бұл балалардың дене бітімінің дұрыс қалыптасуына, физикалық шынығуына көмектеседі.

4.2 Денсаулыққа оң әсер ету

Топтық ойындардың балалардың денсаулығына да әсері мол. Әсіресе, ашық ауада өткізілетін ойындар балалардың денсаулығын нығайтады, шынықтырады. Сонымен қатар, олар балаларды ұжымда жұмыс істеуге, басқалармен бірігіп әрекет етуге үйретеді.

5. Топтық ойындардың балабақшадағы оқу процесінде қолданылуы

Топтық ойындарды балабақшада оқу үдерісінде қолдану балалардың дамуына үлкен ықпал етеді. Тәрбиешілер топтық ойындарды оқу жоспарына тиімді кіріктіру арқылы балалардың әлеуметтік, эмоционалдық, физикалық және когнитивтік дамуына көмектеседі.

5.1 Ойындардың оқу үдерісіне интеграциясы

Топтық ойындарды оқу үдерісіне кіріктіру балалардың тақырыпты қызықты әрі жан-жақты меңгеруіне көмектеседі. Әсіресе, оқу материалын балаларға жеңіл әрі қызықты түрде түсіндіру үшін ойындар өте тиімді. Топтық ойындар балаларды ынталандырып, олардың білімге деген қызығушылығын арттырады.

5.2 Тәрбиеші рөлі

Топтық ойындардың тиімділігі тәрбиешінің кәсіби шеберлігіне байланысты. Тәрбиеші балаларға ойынның мақсатын түсіндіре отырып, оны дұрыс ұйымдастыруы қажет. Ойын

барысында балалардың эмоцияларын бақылап, өзара әрекеттесуін бақылап отыру тәрбиешінің міндеті болып табылады.

Қорытынды

Топтық ойындар балабақшада балалардың жан-жақты дамуына әсер ететін маңызды құрал болып табылады. Олар балалардың әлеуметтік дағдыларын, эмоциялық және когнитивтік дамуын қолдай отырып, физикалық және тілдік дағдыларды да жетілдіреді. Топтық ойындар арқылы балалар өзара қарым-қатынас жасап, бір-бір мен көмек көрсетіп, бірігіп жұмыс істеу дағдыларын үйренеді. Бұл дағдылар болашақта олардың ұжымда жұмыс істеуге, әлеуметтік ортада дұрыс қарым-қатынас орнатуға дайын болуына ықпал етеді. Сонымен қатар, топтық ойындар балалардың тұлғалық дамуына үлкен әсер етеді, оларда өзін-өзі бағалау, жауапкершілік, теңдік, және басқа да маңызды қасиеттер қалыптасады.

Әдебиеттер

1. Алдамұратова С.Ж. Балабақшадағы тәрбие мен оқыту. Алматы: Ұлттық педагогикалық баспа, 2017 ж.
2. Әбдікәрімова Қ. Топтық ойындар арқылы балалардың дамуы. Педагогика және психология журналы, 2019 ж.
3. Құдайбергенова М.А. Балалар психологиясы және педагогикасы. Астана: Елтаным, 2018 ж.

ЕРКІН ОЙЫННЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ПАЙДАСЫ

Тажибаева Айкерим Муратовна
Шымкент қаласы, Абай ауданы, МКҚК N26 "Самұрық" бөбекжай-бақшасының тәрбиешісі

Аннотация

Свободная игра является одним из важных факторов для развития и психологического благополучия ребенка. Через свободные игры дети развивают свои эмоциональные и социальные навыки, творческие способности, а также повышают способность к взаимодействию с обществом.

Abstract

Free play is one of the important factors for a child's development and psychological well-being. Through free play, children enhance their emotional and social skills, develop their creative abilities, and improve their ability to interact with society.

Еркін ойын — баланың өмірінде ерекше маңызы бар әрекет. Балалар үшін ойын тек көңіл көтеру немесе уақыт өткізу ғана емес, ол — әлемді танып, өздерін әлеуметтік және психологиялық тұрғыда қалыптастыруға мүмкіндік беретін ерекше алаң. Әсіресе, мектеп жасына дейінгі балалар үшін ойын арқылы олар әлемді, адамдарды, қоғамды түсінеді және өздерін сол әлемнің бір бөлігі ретінде сезінеді. Ойын арқылы баланың эмоциялық, когнитивтік, әлеуметтік дамуы жүзеге асырылады. Еркін ойын барысында баланың жеке тұлғасы қалыптасып, өзінің ішкі әлемін ашады. Психологиялық тұрғыдан, ойын баланың ішкі жан дүниесіне, эмоциялары мен ой-санасына әсер етеді.

Бұл мақалада еркін ойынның психологиялық пайдасы, оның түрлері, баланың ойлау қабілетін және психикалық дамуын жетілдірудегі рөлі қарастырылады. Сонымен қатар, еркін ойынның баланың әлеуметтік дағдыларын, шығармашылық және когнитивті қабілеттерін қалай дамытатыны туралы да айтылып өтеді. Еркін ойындардың әртүрлі формалары мен баланың өміріндегі маңыздылығы, олардың өзара байланысы мен баланың мінез-құлқына тигізетін әсерлері жан-жақты талданады.

1. Еркін ойынның теориялық негіздері.

Еркін ойынның психологиялық негіздері оның адамның әлеуметтік, эмоциялық, және интеллектуалдық дамуындағы орны мен рөлінен тұрады. Психологтар мен педагогтар ойынның балалардың жеке тұлғалық дамуында үлкен мәні бар екенін бірнеше жылдар бойы дәлелдеп

келеді. Ойын арқылы балалар өз ойларын, сезімдерін білдіреді, өзара қарым-қатынас дағдыларын меңгереді.

Жан-Пиаже мен Лев Выготскийдің пікірінше, ойын балалар үшін тек көңіл көтеру емес, бұл баланың ақыл-ойын дамытуға көмектесетін негізгі құрал. Ойын арқылы балалар өздерінің әлеуметтік ортасында қалыптасып, түрлі психологиялық жағдайларда өздерін көрсетуге үйренеді. Ойынның өзіне тән құрылымы мен дамуы, оның баланың танымдық және эмоционалдық дамуына қалай әсер ететіндігі туралы ғылымда көптеген зерттеулер жүргізілген.

2. Еркін ойынның түрлері мен психологиялық аспектілері.

Еркін ойынның бірнеше түрлері бар, және олардың әрқайсысының өз психологиялық аспектілері мен пайдасы бар:

- Қозғалыс ойындары: Мұндай ойындар балалардың физикалық дамуын қолдайды, олардың денсаулық жағдайын жақсартады және моторикаларын дамытуға ықпал етеді.
- Рөлдік ойындар: Бұл ойындар балаларға басқа адамдардың рөлін атқару арқылы әлеуметтік және эмоциялық дағдыларды дамытатын мүмкіндіктер береді.
- Танымдық ойындар: Бұл ойындар баланың логикалық ойлау қабілетін дамытып, мәселені шешу дағдыларын қалыптастырады.
- Креативті ойындар: Мұндай ойындар баланың шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді, сонымен қатар өзін-өзі көрсету және жаңа идеялар мен шешімдер табу дағдыларын қалыптастырады.

Әрбір ойын түрі баланың жеке дамуына әсер етеді, оның қызығушылықтары мен қабілеттеріне байланысты қалыптасып, дамиды.

3. Еркін ойын және бала дамуы.

Еркін ойынның психологиялық пайдасы оның бала дамуына тигізетін әсерінен көрінеді. Ойын арқылы балалар өз ойларын жүзеге асырып, жаңа ақпарат алады, әрі әртүрлі жағдайларда әрекет ету тәжірибесін жинақтайды. Еркін ойынның даму процесінде бала өзінше шешімдер қабылдайды, проблемаларды шешеді, әртүрлі қиындықтарды жеңуге үйренеді.

Бала өзінің қоршаған әлемі мен адамдармен қарым-қатынасын еркін ойындар арқылы меңгереді. Мысалы, рөлдік ойындар арқылы балалар түрлі әлеуметтік рөлдер мен жауапкершілікті тәжірибе жүзінде сезінеді. Бұл оларға қоғамдағы орнын түсінуге, өз пікірлерін білдіруге және басқалардың пікірін қабылдауға мүмкіндік береді.

4. Еркін ойын және әлеуметтік дағдылар.

Еркін ойын барысында балалар өзара қарым-қатынас жасау, топта жұмыс істеу, бірге шешім қабылдау сияқты дағдыларды үйренеді. Бұл дағдылар кейінірек өмірде маңызды рөл атқарады. Балалар өздерінің эмоцияларымен бөлісіп, бір-бірін тыңдап, ортақ мақсаттарға жету үшін күш-жігер жұмсайды. Осылайша, еркін ойын балаларға адамдармен дұрыс қарым-қатынас орнатуды және топта жұмыс істеуді үйретеді.

5. Еркін ойынның психологиялық аспектілері мен эмоциялық дамуы.

Еркін ойын баланың эмоциялық жағдайын да қалыптастырады. Ойын барысында бала өзінің сезімдерін таниды, оларды түсінуге, реттеуге және басқаруға үйренеді. Ойын баланың стресске төзімділігін арттырып, өзін-өзі бағалауын қалыптастырады.

Балалар түрлі жағдайларға тап болғанда, ойын арқылы олар эмоцияларын білдіру және басқару дағдыларын жетілдіреді. Ойынның психологиялық аспектісі балаға стресстен арылуға, көңіл-күйін жақсартуға және эмоционалдық әл-ауқатын арттыруға көмектеседі.

Қорытынды

Еркін ойын — баланың дамуы мен психологиялық жағдайына әсер ететін аса маңызды құралы. Ойын арқылы балалар өздерін, қоғамды, басқа адамдарды таниды, эмоциялық, әлеуметтік және танымдық дағдыларын дамытады. Бұл ойындардың әртүрлі түрлері баланың жеке тұлғасын қалыптастырып, оның өз әлеуетін жүзеге асыруына мүмкіндік береді.

Еркін ойынның психологиялық пайдасы – оның тек көңіл көтеру мен ойын-сауыққа емес, сонымен қатар баланың жан-жақты дамуына әсер ететінін көрсетті. Бұл процесс педагогтардың дұрыс ұйымдастыруы мен балаларға ойын арқылы көмек көрсетуін талап етеді. Сондықтан

еркін ойындар арқылы психологиялық дамуды қолдау тек педагогтарға ғана емес, ата-аналар мен қоғамға да ортақ міндет болып табылады.

Әдебиеттер

1. Жаңабекова А. Балалар психологиясы: теория және практика. Алматы: "Қайнар", 2018.
2. Лев Выготский. Психология развития ребенка. Москва: "Издательство Академия", 2001.
3. Пиаже Ж. Психология интеллекта. Москва: "Издательство Мир", 2002.

ӨЗБЕК ТІЛІН ҮЙРЕТУДЕ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Халметова Гулчехра Эрматовна
Түркістан облысы, Сайрам ауданы, "№7 Бабыр атындағы жалпы білім беретін мектеп" коммуналдық мемлекеттік мекемесінің өзбек тілі мен әдебиеті пәні мұғалімі

Аннотация:

В данной статье рассматривается эффективность использования творческих заданий при обучении узбекскому языку. Обычно для развития речевых навыков у учащихся в процессе изучения языка недостаточно только усвоения грамматических структур и словарного запаса. Использование творческих заданий способствует повышению интереса учеников к языку, помогает им развивать самостоятельное мышление, свободно выражать свои мысли и раскрывать творческие аспекты языка в соответствии с его применением.

Abstract:

This article discusses the effectiveness of using creative tasks in teaching the Uzbek language. Typically, developing speaking skills in language learners requires more than just mastering grammatical structures and vocabulary. Using creative tasks increases students' interest in the language, allows them to think independently, express their opinions freely, and explore the creative aspects of the language in accordance with its use.

Өзбек тілі — түркі тілдері қауымдастығының құрамына кіретін, қазіргі Өзбекстан Республикасының мемлекеттік тілі болып табылатын тіл. Өзбек тіліне деген қызығушылық соңғы жылдары тек Өзбекстанда ғана емес, сонымен қатар әлемнің көптеген елдерінде артып келеді. Бұл процесс өзбек тілін үйретудің заманауи тәсілдерін, әдістерін және инновациялық әдіс-тәсілдерін енгізуді қажет етеді. Өзбек тілін үйрету — тіл білімінің бір бөлігі ретінде, тілдік дағдыларды қалыптастыру мен дамытуға бағытталған жүйелі жұмыс болып табылады.

1. Шығармашылық тапсырмалар және тіл үйретудің теориялық негіздері.

Шығармашылық тапсырмалар — бұл оқушылардың өзіндік ойлау, қиялдау, шешім қабылдау және өз идеясын еркін әрі шығармашылық тұрғыда жеткізу дағдыларын дамытуды көздейтін әдістемелік құралдар. Тіл үйрету кезінде шығармашылық тапсырмаларды қолдану оқушылардың белсенділігін арттырып, оларды тілдік құрылымдарды дұрыс әрі табиғи жағдайда қолдануға дағдыландырады. Бұндай тапсырмалар оқушыларды күнделікті өмірмен байланыстырып, тіл үйренудің қызықты әрі тиімді тәсілдерін ұсынады.

1.1. Шығармашылық тапсырмалардың тіл үйретудегі маңызы.

Тіл үйрету үдерісі — тек жаңа сөздерді немесе грамматикалық ережелерді үйрету емес, сонымен қатар оқушыны тілді дұрыс және нәтижелі қолдануға дағдыландыру. Осы тұрғыда шығармашылық тапсырмалар ерекше рөл атқарады. Олар оқушылардың сөздік қорын байытуға, грамматикалық құрылымдарды тиімді қолдануға, сондай-ақ тілдік қатынас барысында қажетті коммуникативтік дағдыларды дамытуға мүмкіндік береді.

Шығармашылық тапсырмалардың маңызы бірнеше аспектілерде байқалады:

- Оқушылардың танымдық қабілеттерін дамыту. Шығармашылық тапсырмалар оқушылардың ойлау қабілетін белсендіреді, сыни тұрғыдан ойлауға үйретеді, әрі олардың өз пікірін тұжырымдап, оны дәлелдей білуіне септігін тигізеді.

- Тілдік дағдыларды жетілдіру. Оқушыларға жаңа сөздер мен грамматикалық құрылымдарды шығармашылық тапсырмалар арқылы үйрету олардың тілдік қабілеттерін нығайтуға мүмкіндік береді. Мысалы, эссе жазу, пікірталас өткізу, рөлдік ойындар секілді тапсырмалар оқушылардың сөйлеу және жазу дағдыларын жақсартады.

- Коммуникативтік дағдыларды қалыптастыру. Шығармашылық тапсырмалар оқушыларға тек тілдік құралдарды ғана емес, сонымен қатар тіл арқылы тиімді қарым-қатынас орнатуды үйретеді. Оқушылар топтық жұмыстар мен пікірталастар арқылы өзара тілдесіп, тілдің әлеуметтік аспектілерін түсінеді.

2. Шығармашылық тапсырмалардың түрлері мен қолдану әдістері.

Шығармашылық тапсырмалар — бұл оқушыларды белсенді түрде ойлауға, ізденуге, шешім қабылдауға және өз идеяларын жүзеге асыруға бағыттайтын тапсырмалар. Бұл тапсырмалар оқушыларды тек білім алуға ғана емес, өздерінің шығармашылық әлеуетін көрсетуге, түрлі жағдайларда шешім қабылдауға үйретеді. Шығармашылық тапсырмаларды тиімді қолдану оқушылардың тіл үйренуге деген қызығушылығын арттырып, тілдік дағдыларды табиғи жағдайда дамытуға мүмкіндік береді. Тіл үйретуде шығармашылық тапсырмаларды пайдалану әртүрлі әдістер мен түрлерден тұрады.

2.1. Шығармашылық тапсырмалардың негізгі түрлері.

2.1.1. Эссе жазу

Эссе жазу — шығармашылық тапсырмалардың ең танымал түрлерінің бірі. Бұл тапсырма оқушылардың өз ойларын жүйелі түрде, нақты және дәл жеткізу дағдыларын дамытуға бағытталған. Эссе жазу барысында оқушылар белгілі бір тақырып бойынша өз пікірін, көзқарасын білдіреді және оны дәлелдеу үшін аргументтер келтіреді.

Эссе жазу тапсырмалары:

- Оқушылардың жазу дағдыларын жетілдіреді.
- Ойлау қабілетін дамытады.
- Көркем сөздерді, грамматикалық құрылымдарды және сөздік қорды қолдануды үйретеді.
- Оқушыларға өздерінің тілдік қабілеттерін толыққанды көрсетудің мүмкіндігін береді.

2.1.2. Рөлдік ойындар

Рөлдік ойындар — оқушыларға нақты өмірлік жағдайларды немесе қиял-ғажайып жағдайларды көрсете отырып, оларды шешуге мүмкіндік беретін тапсырма түрі. Бұл ойындар оқушылардың тілдік және әлеуметтік дағдыларын дамытуға көмектеседі. Рөлдік ойындар кезінде оқушылар әртүрлі рөлдерді орындай отырып, өзара қарым-қатынас жасау дағдыларын жетілдіреді.

3. Шығармашылық тапсырмаларды қолданудың тиімділігі

Шығармашылық тапсырмаларды оқу процесінде қолдану оқушылардың тек қана білім алуын ғана емес, сонымен қатар олардың тұлғалық дамуын, сыни ойлау қабілеттерін арттыруға мүмкіндік береді. Оқушылардың шығармашылық тапсырмаларға қатысуы оларға тілдік дағдыларды, әлеуметтік дағдыларды және басқа да өмірлік дағдыларды үйретеді. Бұл әдіс оқушылардың белсенділігі мен ынтасын оятады, олардың оқу үдерісіне деген қызығушылығын арттырады, сондай-ақ білім алуды тереңдетеді. Оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытудың түрлі жолдарын қарастыра отырып, біз шығармашылық тапсырмалардың тиімділігін талдаймыз.

3.1. Оқушылардың сыни ойлауын дамыту

Шығармашылық тапсырмаларды орындау кезінде оқушылар тек қана дайын білімді қайталап қоймай, сондай-ақ жаңа ақпараттарды өңдеп, өз ойларын жүйелі түрде білдіру қажет. Бұл оларға сыни тұрғыдан ойлауды үйретеді, себебі олар шешімдер қабылдау барысында ақпаратты талдап, салыстырулар жүргізеді және түрлі көзқарастарды қабылдай отырып, өз

пікірлерін негіздеуді үйренеді. Мұндай тапсырмалар оқушыларға әртүрлі мәселелерді жан-жақты қарап, жаңа идеяларды ұсынуға мүмкіндік береді.

3.2. Тілдік дағдылардың дамуы

Шығармашылық тапсырмалар арқылы оқушылар тіл үйренуге ғана емес, сонымен қатар оны қолдануға дағдыланады. Тілдің грамматикасын үйрену, сөйлеу дағдыларын дамыту мен тыңдау, оқылым дағдыларын жетілдіру — бұл тапсырмалар арқылы оңай жүзеге асады. Шығармашылық тапсырмаларды орындау оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамытуға ықпал етеді, өйткені олар түрлі жағдайда тілдің нақты қолданысын көреді.

Қорытынды:

Мақалада өзбек тілін үйретуде шығармашылық тапсырмалардың қолданылуы оқушылардың тілдік және ойлау дағдыларын дамытудағы маңызды рөл атқаратыны дәлелденеді. Бұл әдістер оқушының жеке шығармашылығын, жауапкершілігін, сөйлеу мен тыңдау дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Шығармашылық тапсырмалар оқушылардың ойлау қабілеттерін жетілдіріп, өзбек тілін игеруге деген қызығушылықтарын арттырады. Тіл үйренушілердің осы әдістер арқылы өз ойларын еркін жеткізу қабілеттері қалыптасады, әрі бұл процесс олардың әлеуметтік қарым-қатынас дағдыларын да дамытуға көмектеседі.

Әдебиеттер

1. Абдуллаев Т. Т. Өзбек тілін үйретуде шығармашылық тапсырмаларды қолданудың тиімділігі. Ташкент: «Оқу-өндіріс» баспасы, 2018.
2. Джураев С. Б. Шығармашылық тапсырмалар және тіл үйренушілердің мотивациясы. Өзбек тілінде сөйлейтін елдердегі педагогика, 2017.
3. Мамырова С. С. Тіл үйренуде шығармашылық тапсырмалардың рөлі. Журнал «Тіл және білім», 2020.

ЕРКІН ОЙЫН АРҚЫЛЫ ЛИДЕРЛІК ДАҒДЫЛАРДЫ ДАМЫТУ

Байсерикова Лейла Газизбековна
Шымкент қаласы, Абай ауданы МКҚК N26 Самұрық бөбек- бақшасының тәрбиешісі

Аннотация

Свободная игра является важным инструментом в формировании личности детей. Ее психологические и социальные аспекты оказывают влияние на эмоциональное и когнитивное развитие ребенка. В данной статье рассматривается вопрос развития лидерских навыков у детей через свободную игру. Анализируются основные психологические аспекты свободной игры, ее роль в формировании лидерских качеств у детей, особенности ее развития и методы применения.

Abstract

Free play is an important tool in the formation of children's personalities. Its psychological and social aspects influence the emotional and cognitive development of a child. This article addresses the issue of developing leadership skills in children through free play. The article examines the main psychological significance of free play, its role in shaping leadership qualities in children, its developmental features, and methods of application.

Лидерлік дағдыларды дамыту – қазіргі заманғы білім беру жүйесінің маңызды аспектілерінің бірі болып табылады. Еркін ойын — бұл балаларға өздері қалаған, ойдан шығарылған әлемде еркін әрекет етуге мүмкіндік беретін әрекет түрі. Бұл балалардың жеке тұлғасын қалыптастыруда маңызды орын алады. Еркін ойын арқылы балалар жаңа тәжірибе жинақтап, өздерін танып, әлеуметке бейімделеді. Ойынның психологиялық пайдасы баланың мінез-құлқы мен жеке қасиеттерінің қалыптасуына ықпал етеді. Ойын барысында бала тек рахат алу ғана емес, әлеуметтік өзара әрекеттесу, шешім қабылдау, топта жұмыс істеу сияқты дағдыларды да меңгереді.

Бұл мақалада еркін ойын арқылы балалардың лидерлік дағдыларын дамыту жолдары, әдіс-тәсілдері және оның психологиялық аспектілері қарастырылады. Еркін ойын арқылы балалар өз жауапкершіліктерін түсініп, қарым-қатынас дағдыларын жетілдіріп, топтық әрекеттесуде өз орнын табуға үйренеді. Ойынды жүргізу кезінде педагогтың және ата-ананың рөлі айтарлықтай маңызды.

1. Еркін ойын және оның психологиялық мәні.

Еркін ойын — баланың ерік-жігерін, ойлау қабілетін, эмоциялық және әлеуметтік дамуын жетілдіруге арналған әрекет. Психологтар еркін ойынның баланың жеке тұлғалық дамуына әсері жайлы көп зерттеулер жүргізген. Жан-Пиаже мен Лев Выготскийдің теорияларында ойынның баланың танымдық және эмоционалдық дамуында ерекше рөл атқаратыны атап өтілген.

Еркін ойын балаларға белгілі бір қағидаларға немесе ережелерге бағынбай, өз қалауларымен әрекет ету мүмкіндігін береді. Бұл процесс кезінде бала өзінің әлеуметтік шеңберінде әрекет етіп, әртүрлі рөлдерді орындайды. Еркін ойын барысында бала өзін топтың көшбасшысы немесе мүшесі ретінде сезінеді, өз пікірін білдіреді және өз шешімдерін қабылдайды. Бұл дағдылар кейінірек өмірде оның көшбасшылық қасиеттерін қалыптастыруда маңыздылық танытады.

Еркін ойынның ерекшелігі — оның балалардың психологиялық денсаулығына жағымды әсер етуі. Балалар осы ойындар арқылы өз эмоцияларымен жұмыс істеп, стрессті жеңуге үйренеді. Ойын арқылы балалар әлеуметтік байланыстарды орнату, топтық әрекеттерді үйлестіру, шешім қабылдау дағдыларын дамытады.

2. Лидерлік дағдылары және оларды дамыту әдістері.

Лидерлік дағдылары – бұл адамның қоғамда және ұжымда өз орнын табу, басқа адамдармен қарым-қатынас орнату, қиын жағдайларда шешім қабылдау қабілеттері. Лидерлік — тек басқарушылық қасиеттермен ғана емес, басқа адамдарды тыңдай білу, топқа қызмет көрсету, өз ісін жоспарлап, дұрыс орындау дағдыларымен де байланысты.

Еркін ойын балаларға лидерлік қасиеттерді қалыптастыру үшін өте тиімді құрал болып табылады. Ойын кезінде балалар өздері жетекшілік етуі керек болған жағдайларда басқаларға жол көрсетіп, оларды ұйымдастыру қабілеттерін дамытады. Бұл процессте балалар жауапкершілікті өз мойнына алады, басқаларға көмектеседі және қандай да бір шешімдерді қабылдауға дайын болады. Ойын барысында балалар көшбасшы ретінде өзін көрсету үшін әртүрлі жағдайларға тап болады.

Лидерлік дағдыларды дамыту үшін бірнеше әдіс-тәсілдер ұсынылады:

- Рөлдік ойындар: балаларға әртүрлі әлеуметтік рөлдерде болуға мүмкіндік береді, бұл олардың басқа адамдардың көзқарасын түсінуін жақсартады.
- Топтық жұмыстар: балаларға бірлескен іс-шаралар барысында ұжымда әрекет ету дағдыларын меңгертуге көмектеседі. Топ мүшелері бірлесіп шешім қабылдап, нәтижеге бірге жетеді.
- Шешім қабылдау: ойын барысында балаларға нақты мәселелерді шешу ұсынылады, олар өздеріне жауапкершілік алады және дұрыс шешім қабылдауды үйренеді.

3. Еркін ойын арқылы лидерлік дағдыларды дамыту.

Еркін ойын кезінде бала көшбасшылық дағдыларын дамыту үшін өзіне-өзі сенімді болуға үйренеді. Ойын барысында баланың шешім қабылдау және жауапкершілік алу қабілеттері дамиды. Ол топқа бағыт-бағдар беріп, қиын жағдайларда шешімдер қабылдайды. Еркін ойындар балаларға өз пікірін білдіруді, басқа балаларды тыңдауды, топта бірге жұмыс істей отырып, ортақ мақсатқа жетуді үйретеді.

Еркін ойындар баланың көшбасшылық қасиеттерін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады:

- Топтық лидерлік дағдылар: балалар топтағы рөлін түсініп, өздерін ұйымдастыра алады. Олар көшбасшы ретінде топты басқарады, басқалармен жұмыс істейді.
- Жауапкершілік: ойын кезінде балалар өз әрекеттері үшін жауапкершілік алуды үйренеді.
- Шешім қабылдау дағдылары: балалар қиын жағдайлардан шығу үшін шешім қабылдауға, оларды жүзеге асыруға дайын болады.

4. Еркін ойын және баланың тұлғалық дамуы.

Еркін ойын тек физикалық дамуды емес, баланың тұлғалық қалыптасуын да жақсартады. Ойын барысында бала өзіне сенімді болуды, қиын жағдайларда шешім қабылдауды, коммуникация мен өзара әрекеттесуді үйренеді. Бала өз эмоцияларын дұрыс басқаруды, стресске төзімді болуды және психологиялық денсаулығын нығайтуды үйренеді.

Еркін ойынның арқасында бала топқа бағыт-бағдар береді, көшбасшылық қасиеттерін дамытады. Бұл қасиеттер оның әлеуметтік және жеке өмірінде маңызды рөл атқарады.

5. Педагогтардың және ата-аналардың рөлі.

Еркін ойын арқылы лидерлік дағдыларды дамытуда педагогтар мен ата-аналардың рөлі зор. Олар балаларды дұрыс бағыттап, ойын барысында қажетті дағдыларды қалыптастыру үшін керекті жағдайларды жасайды. Педагогтардың мақсаты — балалардың әлеуметке бейімделуіне, шешім қабылдау дағдыларын меңгеруіне, өз пікірін білдіре білуіне көмектесу.

Ата-аналар да балалардың ойын кезіндегі әрекеттерін бақылап, олардың дамуына ықпал етуі қажет. Ата-аналар баланың психологиялық қажеттіліктерін түсініп, оның мінез-құлқын дұрыс бағыттай отырып, оның ішкі әлемін және әлеуметтік дағдыларын дамытуға көмек көрсетуі тиіс.

Қорытынды

Еркін ойын — баланың көшбасшылық дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқарады. Ойын арқылы балалар өздерін көрсетуге, жауапкершілікті өз мойнына алуға, шешім қабылдауға үйренеді. Бұл дағдылар баланың тұлғалық дамуында маңызды орын алады. Сонымен қатар, еркін ойындар балалардың эмоциялық және әлеуметтік дамуын жақсарта отырып, олардың өмірде табысты болуына ықпал етеді.

Еркін ойынның психологиялық пайдасы өте зор, ал оны дұрыс ұйымдастыру педагогтар мен ата-аналардың міндеті болып табылады. Балаларға ойын барысында көшбасшылық дағдыларын қалыптастыру үшін арнайы әдістер мен тәсілдер қолданылуы керек. Осылайша, еркін ойын арқылы балалар өз қабілеттерін дамытуда алға қойылған мақсаттарға жетеді.

Әдебиеттер

1. Жаңабекова А. Балалар психологиясы. Алматы: "Қайнар", 2017.
2. Лев Выготский. Психология развития ребенка. Москва: "Издательство Академия", 2001.

ЕРКІН ОЙЫННЫҢ КОММУНИКАТИВТІ ДАҒДЫЛАРДЫ ДАМЫТУДАҒЫ МАҢЫЗЫ

Кушекеева Балнур Сейджановна
Шымкент қаласы, Абай ауданы
МКҚК N26 Самұрық бөбек- бақшасының тәрбиешісі

Аннотация

Свободная игра — это активная форма деятельности, играющая важную роль в формировании когнитивного, эмоционального и социального развития детей. Процесс игры создает благоприятную среду для взаимодействия детей, формирования коммуникации, решения проблем и развития навыков групповой работы.

Abstract

Free play is an active form of activity that plays a significant role in shaping children's cognitive, emotional, and social development. The play process creates a favorable environment for children to interact, establish communication, solve problems, and develop teamwork skills.

Еркін ойын балалардың жеке тұлғасын қалыптастырудағы маңызды құрал болып табылады. Оның әртүрлі аспектілері, оның ішінде коммуникативтік дағдылардың дамуы, баланың әлеуметтік және эмоционалдық дамуына әсер етеді. Еркін ойын — бұл балалар үшін шығармашылық, өзара әрекеттесу және бірлесіп жұмыс істеудің жолы. Қазіргі қоғамда бала

кезінен бастап коммуникативтік дағдыларды дамыту аса маңызды болып отыр, себебі бұл дағдылар өмір бойы өзекті болып қала береді.

1. Еркін ойынның анықтамасы және оның баланың дамуындағы рөлі.

- Еркін ойынның анықтамасы: Еркін ойын — бұл баланың табиғи ынтасы бойынша өз қалауы бойынша жүзеге асырылатын, жоспарланбаған іс-әрекет түрі. Бұл ойын түрі балаларға өздерін көрсетуге, еркін әрекет жасауға және шығармашылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді.
- Еркін ойынның дамудағы маңызы: Еркін ойын балалардың қиялдарын дамытуға, жаңа нәрселерді сынап көруге және адамдармен қарым-қатынас жасауға көмектеседі. Еркін ойын баланың коммуникативтік дағдыларын қалыптастыруға негіз болып табылады.
- Баланың әлеуметтік және эмоционалды дамуы: Еркін ойын балалардың әлеуметтік дағдыларын жақсартуға көмектеседі, өйткені балалар өз ойларын ортаға салып, топпен бірге әрекет етеді. Сонымен қатар, ойын барысында балалар өздерінің эмоцияларымен бөлісіп, басқалардың эмоцияларын түсінуге үйренеді.

2. Коммуникативтік дағдылардың мәні және олардың дамуы.

- Коммуникативтік дағдылар дегеніміз не?: Коммуникативтік дағдылар — адамдармен қарым-қатынас жасаудың негізі болып табылады, оларға тыңдай білу, өз пікірін жеткізу, топта жұмыс істей алу және ортақ шешімдер қабылдау жатады.
- Коммуникативтік дағдылардың дамуы: Баланың тілдік дағдылары мен өзара әрекеттесу қабілеті өсіп келе жатқан сайын, олар әртүрлі әлеуметтік контексттерде қарым-қатынас жасауды үйренеді. Еркін ойын балаларға әртүрлі коммуникациялық жағдайларда өздерін сынап көруге мүмкіндік береді.

3. Еркін ойын және балалар арасындағы қарым-қатынас.

- Еркін ойынның әсері: Еркін ойын балалар арасындағы өзара түсіністікті қалыптастырып, олардың пікір алмасу, өз пікірін білдіру және қабылдау қабілетін арттырады.
- Рөлдік ойындар мен топтық ойындар: Рөлдік ойындар балаларға белгілі бір рөлдерге енуге, басқалардың көзқарастарын түсінуге мүмкіндік береді. Топтық ойындар балаларға бірігу, ұйымшылдық және қарым-қатынас жасау арқылы ортақ мақсатқа жетуге үйретеді.
- Әлеуметтік байланыстарды нығайту: Еркін ойын балалардың бір-бірімен қарым-қатынас жасауын жеңілдетеді. Ойын арқылы балалар өздерінің эмоцияларын, сезімдерін және қажеттіліктерін білдіруге, топтағы адамдармен өзара әрекет жасауға үйренеді.

4. Еркін ойын арқылы коммуникативтік дағдыларды дамыту.

- Шешім қабылдау және келісімге келу: Еркін ойын барысында балалар өзара келіспеушіліктерді шешуге, топтық жұмыста ынтымақтастық орнатуға үйренеді. Олар өз пікірлерін айта отырып, басқалармен келісімге келуге тырысады.
- Әлеуметтік мәселелерді шешу: Ойын кезінде балалар түрлі ситуацияларды шешуге қатысады, бұл олардың коммуникативтік дағдыларын арттыруға және топпен жұмыс істеу дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.
- Қарым-қатынас стилі мен келіссөздер жүргізу: Еркін ойын барысында балалар қарым-қатынас жүргізудің түрлі стилдерін қолдануға үйренеді: тыңдай білу, сұрақ қою, пікірталасқа қатысу және басқалардың пікірін тыңдай білу.

5. Еркін ойынның педагогикалық аспекті.

- Мұғалімнің рөлі: Еркін ойын педагогикалық әдіс ретінде дұрыс ұйымдастырылғанда, ол баланың коммуникативтік дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Мұғалім балалардың еркін ойынын бақылап, қажетті көмек көрсетуі керек.
- Ойын ұйымдастырудың тиімді әдістері: Педагогтар балаларға өз ойын толыққанды әрі еркін түрде көрсетуге мүмкіндік беретін жағдайлар жасап, топтық ойындар мен рөлдік ойындарды пайдалану арқылы коммуникативтік дағдыларды дамыта алады.

6. Еркін ойын және эмоционалды дамуы.

- Эмоционалды интеллект: Еркін ойын балаларға өз эмоцияларын басқаруға және басқалардың эмоцияларын түсінуге мүмкіндік береді. Ойын барысында балалар өздерінің жеке эмоцияларын білдіріп, әлеуметтік ортаға бейімделеді.
- Топта жұмыс істеу дағдылары: Еркін ойын балаларға өз пікірлерін білдіруді, басқаларды тыңдауды, проблемаларды шешуді үйретеді. Бұл балаларға болашақта бірлескен жұмыста тиімді болуға көмектеседі.

7. Практикалық мысалдар.

- Жақсы ұйымдастырылған ойындар: Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында ұйымдастырылған ойындардың тиімділігі. Балалардың қарым-қатынас дағдыларын дамытуға көмектесетін практикалық мысалдар мен ойын түрлері.
- Зерттеулер мен ғылыми жұмыстың нәтижелері: Еркін ойынның балалар арасындағы коммуникациялық дағдыларға әсерін зерттеген ғылыми жұмыстар мен зерттеулер.

Қорытынды

Еркін ойын — балалардың коммуникативті дағдыларын дамытудағы маңызды құрал. Ол балалардың өзара қарым-қатынасын, тыңдай білуін, пікірталасқа қатысуын және мәселелерді шешу қабілеттерін жақсартуға көмектеседі. Балалардың әлеуметтік және эмоционалдық дамуын қолдау үшін еркін ойындарды ұйымдастыру мен дұрыс бағытта жүргізу үлкен мәнге ие. Еркін ойындардың тиімділігін арттыру үшін мұғалімдер мен тәрбиешілер ойынның педагогикалық мәнін түсініп, балаларға ең қолайлы жағдайлар жасауға тиіс.

Әдебиеттер

1. Вагнер М. Социальные игры в детском возрасте и их влияние на развитие коммуникативных навыков. Москва: Педагогика, 2012.
2. Шапошникова Т.В. Психология и педагогика игр в детском возрасте. Санкт-Петербург: Речь, 2007.
3. Григорьева И.А. Развитие коммуникативных навыков у детей младшего школьного возраста. Казань: Казанский университет, 2015.

ОЙЫН АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ӨЗІНЕ СЕНІМДІЛІГІН АРТТЫРУ ӘДІСТЕРІ

Қуандықова Әлия Болатқызы
Шымкент қаласы, Абай ауданы
МКҚК N26 Самұрық бөбек- бақшасының тәрбиешісі

Аннотация

В данной статье рассматриваются методы повышения уверенности детей в себе через игру. Уверенность детей в себе является важным аспектом их социального, эмоционального и когнитивного развития. Игра — это особенный мир для ребенка, где он может оценить свои способности, силы, ограничения и возможности. В процессе игры дети учатся проявлять себя, взаимодействовать с другими детьми, участвовать в групповой работе, а также принимать правильные решения.

Abstract

This article discusses methods for enhancing children's self-confidence through play. A child's self-confidence is an important aspect of their social, emotional, and cognitive development. Play is a unique world for children, where they can assess their abilities, strengths, limitations, and potential. During play, children learn to express themselves, interact with other children, participate in group work, and make sound decisions.

Балалардың өзіне сенімділігі – тұлға дамуының негізгі аспектілерінің бірі болып табылады. Өзін-өзі бағалаудың қалыптасуы мен өзін сенімді сезінуі балаға өмірде кездесетін қиындықтарға төтеп беруге, шешімдер қабылдауға, жаңа тәжірибе жинауға мүмкіндік береді. Ойын — балалардың өзіне сенімділігін арттыруға ықпал ететін ең тиімді құралдардың бірі

болып табылады. Бұл мақалада ойын арқылы балалардың өзіне сенімділігін арттыру әдістері қарастырылады.

1. Өзіне сенімділіктің психологиялық аспектілері.

- Өзінің маңызы мен қалыптасуы

Өзін-өзі сенімділік баланың ішкі дүниесінің қалыптасуынан басталады. Баланың өз қабілеттеріне сенуі оған оң мотивация береді. Өзін-өзі бағалаудың қалыптасуы бала психологиясында маңызды рөл атқарады. Бұл процесс ерте балалық шақта, әсіресе мектепке дейінгі кезеңде басталады. Өзін сенімді сезінетін бала сәтсіздіктерге төтеп бере алады, сындарлы көзқарас қалыптастырады.

- Өзіне сенімділіктің бала дамуындағы рөлі

Өзінің күшіне сенімді балаларда жоғары оқу мотивациясы, ашықтық, шығармашылық қабілеттер байқалады. Олар топтық жұмыстарға белсенді қатысып, өзінің пікірін білдіруге, шешім қабылдауға және жауапкершілікті алуға дайын болады.

2. Ойынның психологиялық пайдасы.

- Ойынды бала өмірінде маңыздылығы

Ойын — бұл баланың сыртқы әлеммен және басқа адамдармен өзара әрекеттесуі арқылы өзін-өзі таныту, әлеуметтік рөлдерді меңгеру, жан-жақты дамыту құралы. Ойын барысында бала өз-өзіне сенімділікті қалыптастырып қана қоймай, басқалармен өзара әрекеттесуді де үйренеді. Ойын арқылы бала өз күшін бағалап, әлеуметтік дағдыларды игереді.

- Өз қабілеттерін тексеру

Ойын барысында бала қиындықтармен кездесіп, оларды жеңу жолдарын іздейді. Әрбір жеңіс өзін-өзі сенімді сезінуге көмектеседі. Егер бала ойын барысында жаңа тапсырмалар орындаса, ол жаңа дағдыларды игеріп, өзіндік шектеулерді жеңеді.

3. Ойынның түрлері және олардың балаларға әсері.

- Рөлдік ойындар

Рөлдік ойындар — балалардың қоғамдағы рөлдерін тәжірибеден өткізетін, өзара әрекеттесуді дамытуға ықпал ететін ойын түрі. Балалар түрлі кейіпкерлерді сомдай отырып, әртүрлі жағдайларды шешуге тырысады. Бұл ойындар оларды өзіне сенімді етуге, қиын жағдайларға дұрыс шешім қабылдауға үйретеді.

- Шығармашылық ойындар

Шығармашылық ойындар балалардың өзіндік ойлау қабілеттерін дамытады. Балалар өздерінің шығармашылық мүмкіндіктерін кеңінен пайдалануға мүмкіндік алады, бұл өз кезегінде олардың сенімділігін арттырады.

- Топтық ойындар

Топтық ойындар балалардың өзара ынтымақтастығын және командалық рухты дамытуға бағытталған. Бұл ойындар балаларға бірлескен жұмыс дағдыларын үйретеді, сонымен қатар әрбір қатысушының өзіне сенімді болуына көмектеседі.

4. Ойын арқылы сенімділікті арттыру әдістері мен тәсілдері.

- Маған сену» жаттығулары

Бұл жаттығуларда балаларға өз күшін көрсету үшін түрлі тапсырмалар беріледі. Әр тапсырма баланың сенімділігін арттырады. Мысалы, балалар бір-біріне қиын тапсырмаларды орындап көруге көмектеседі, ал әр жетістік үшін мадақтау олардың өзін-өзі бағалауын жоғарылатады.

- Мадақтау және қолдау көрсету

Балаларға көрсеткен жетістіктері үшін мақтау мен қолдау көрсету олардың өзіне сенімділігін арттырады. Егер бала өзінің әрекеттері үшін оң бағаларды алса, оның мотивациясы мен өзін-өзі бағалауы артады.

- Қателіктермен жұмыс істеу

Қателіктер балалар үшін табиғи процесс болып табылады. Қателіктерді жеңу арқылы балалар өз күштерін бағалауға, түзету мен жақсартуды үйренуге мүмкіндік алады. Бұл өз кезегінде баланың психологиялық тұрақтылығын қалыптастырады.

5. Мұғалімнің рөлі және ойын ұйымдастыру.

- Мұғалімнің маңызы

Мұғалімдер ойын барысында балаларға дұрыс бағыт-бағдар беру, олардың шығармашылығын ынталандыру арқылы өзіне сенімділікті арттыруға ықпал етеді. Мұғалімдердің балаға тек қолдау көрсетуі ғана емес, сонымен қатар баланың өз күшіне сенімділігін арттыратын оң пікірлер айтуы маңызды.

- Ойын ережелерін дұрыс түсіндіру

Мұғалім ойын ережелерін дұрыс түсіндіріп, балалардың ойынға толыққанды қатысуына мүмкіндік береді. Бұл да балалардың өзін-өзі бағалауы мен сенімділігін арттырады.

Қорытынды

Ойын — балалардың өзіне сенімділігін арттырудың тиімді құралы болып табылады. Ойын арқылы балалардың танымдық және әлеуметтік дағдылары қалыптасып, олар өз қабілеттерін бағалауға және жаңа жағдайларда шешім қабылдауға үйренеді. Мұғалімдер мен тәрбиешілер ойындарды дұрыс ұйымдастырып, балаларға қажетті қолдау көрсеткен жағдайда олардың өзіне деген сенімділігі мен қабілеттері айтарлықтай артады.

Әдебиеттер

1. Қожамқұлов С. А. Балалар психологиясы. Алматы: Мектеп, 2007.
2. Петрова Т. Л. Психология в образовании. Москва: Высшая школа, 2015.
3. Серикбаева А. К. Дошкольная педагогика и психология. Алматы: Дарын, 2013.
4. Шибанова Г. А. Развитие детских социальных навыков через игру. Санкт-Петербург: Речь, 2018.

ТАНЫМДЫҚ ОЙЫНДАРДЫҢ ТІЛ ДАМЫТУДАҒЫ РӨЛІ

Макульбекова Марина Пернебаевна
Шымкент қаласы, №58 “Күншуақ” бөбекжай -бақшасы МКҚК тәрбиешісі

Аннотация

В данной статье рассматривается важность познавательных игр для развития речи. Познавательные игры помогают развивать языковые навыки детей и вовлекают их в активное общение. Роль игр в развитии речи не ограничивается только облегчением образовательного процесса, но и становится важным инструментом для формирования словарного запаса, речевых навыков и коммуникативных способностей детей.

Abstract

This article discusses the importance of cognitive games in language development. Cognitive games help improve children's language skills and engage them in active communication. The role of games in language development goes beyond simply facilitating the educational process, as they serve as an important tool for shaping vocabulary, speech abilities, and communication skills.

Балалардың тілін дамытуда танымдық ойындардың маңызы зор. Ойындар балалардың зейінін, ойлау қабілетін және шығармашылық потенциалын арттыруға бағытталған. Сонымен қатар, ойындар балаларға тіл үйрену барысында қызығушылықты арттырады және тілдік қабілеттерін дамытуда белсенді қызметке кірісуге мүмкіндік береді. Танымдық ойындар балаларды өз ойын еркін жеткізуге, жаңа сөздерді үйренуге және оларды қолдануға ынталандырады. Ойындар арқылы балалар тек тілдік дағдыларын дамытып қана қоймай, сонымен қатар өздерінің әлеуметтік дағдыларын да жетілдіреді.

1. Танымдық ойындардың теориялық негіздері.

Танымдық ойындардың негізі психология мен педагогика ғылымдарына сүйенеді. Балалардың ой-өрісін дамытуда ойындар психологиялық тұрғыдан ерекше рөл атқарады. Танымдық ойындар балаларға жаңа ақпаратты жеңіл және қызықты түрде қабылдауға мүмкіндік береді. Ойындар арқылы балалар өздерінің интеллектілік деңгейін дамытып, түрлі танымдық тапсырмаларды орындауға дағдыланады. Бұл бөлімде танымдық ойындардың

педагогикалық және психологиялық негіздері қарастырылады, сондай-ақ оларды оқу процесінде қалай қолдануға болатыны туралы теориялық тұжырымдар ұсынылады.

2. Танымдық ойындардың түрлері.

Танымдық ойындар әртүрлі болып келеді: логикалық ойындар, сөздік ойындар, рөлдік ойындар, пазлдар, математикалық ойындар және т.б. Әрбір ойынның өз ерекшелігі бар және балалардың әртүрлі дағдыларын дамытуға бағытталған. Бұл бөлімде әртүрлі танымдық ойындардың түрлері, олардың артықшылықтары мен балаларға қалай әсер ететіндігі жөнінде түсініктер берілген.

3. Танымдық ойындардың тіл дамытудағы рөлі.

Танымдық ойындар балалардың тілін дамытуда маңызды құрал болып табылады. Ойындар балаларға жаңа сөздер үйретуге, сөйлеу мәдениетін қалыптастыруға және сөздік қорын байытуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, ойын барысында балалар өздерінің ойларын дұрыс әрі анық жеткізе білу дағдыларын қалыптастырады. Бұл бөлімде танымдық ойындардың тіл дамытудағы рөлі, оның балалардың сөйлеу қабілетіне әсері және сөздік қорын байытудағы маңызы талданады.

4. Танымдық ойындарды тіл дамытуда қолданудың әдіс-тәсілдері.

Танымдық ойындарды оқу процесінде тиімді қолдану үшін педагогтар арнайы әдіс-тәсілдерді қолданады. Бұл бөлімде мұғалімдер мен тәрбиешілерге танымдық ойындарды тіл дамытуда қалай пайдалану керектігі жөнінде кеңестер берілген. Ойындарды ұйымдастыру, балаларды қызықтыру, ойынды педагогикалық мақсатқа сәйкес жоспарлау және ойын барысында баланың жеке ерекшеліктерін ескеру туралы әдістемелік ұсыныстар қарастырылады.

5. Танымдық ойындардың әлеуметтік және психологиялық әсері.

Танымдық ойындардың балалардың әлеуметтік және психологиялық дамуына әсері зор. Ойындар балалардың өзара қарым-қатынас жасау қабілеттерін, топта жұмыс істеу дағдыларын және эмоциялық интеллектісін қалыптастыруға көмектеседі. Сонымен қатар, ойындар балаларды бір-бірін тыңдауға, пікір алмасуға және бірге шешім қабылдауға үйретеді. Бұл бөлімде танымдық ойындардың балалардың әлеуметтік және психологиялық дамуына ықпалы туралы мәліметтер беріледі.

6. Танымдық ойындардың тиімділігі және нәтижелері.

Танымдық ойындардың тиімділігі мен нәтижелері туралы сөз қозғағанда, бұл ойындардың балалардың білім алу процесінде қаншалықты маңызды рөл атқаратынына назар аудару қажет. Танымдық ойындар балалардың когнитивті дамуын ғана емес, сонымен қатар олардың эмоционалдық және әлеуметтік дамуына да әсер етеді. Бұл бөлімде танымдық ойындардың тиімділігі мен олардың балаларға тигізетін нәтижелері туралы айтылатын болады.

6.1 Танымдық ойындардың тиімділігі.

Танымдық ойындар балаларға білім беру процесін жеңіл әрі қызықты түрде өткізуге мүмкіндік береді. Әр ойын балаға бірқатар дағдылар мен қабілеттерді дамытуға көмектеседі, бұл оларды болашақта өмірде, мектепте және әлеуметтік ортада жетістікке жетуге дайындайды.

1. Мотивацияны арттыру.

Танымдық ойындар балалардың оқу процесіне қызығушылығын арттырады. Ойын барысында балалар жаңалық ашуға, қиындықтарды жеңуге және тапсырмаларды орындауға құштар болады. Мұндай ойындар балалардың оқу белсенділігін арттырып, өздеріне деген сенімділігін қалыптастырады. Бұл өз кезегінде оларды жаңа білім алуға, зерттеуге және ойлануға ынталандырады.

2. Белсенді оқу әдістері.

Танымдық ойындар белсенді оқу әдістерін қолдауға мүмкіндік береді. Ойындар балаларға ақпаратты белсенді түрде қабылдауға және оны практикалық тұрғыдан қолдануға мүмкіндік береді. Бұл балаларға оқыту барысында тек теориялық білімді ғана емес, сонымен қатар оны практикалық дағдыларға айналдыруды үйретеді.

3. Ойлау қабілетінің дамуы.

Танымдық ойындар балалардың логикалық ойлауын дамытады. Ойын барысында балалар түрлі тапсырмалар мен қиындықтарды шешуге тырысады, бұл олардың проблемаларды шешу дағдыларын қалыптастырады. Сондай-ақ, ойындар балалардың шығармашылық ойлауын да арттырады, өйткені олар жаңа идеялар мен тәсілдерді іздейді.

4. Жеке дағдылардың дамуы.

Танымдық ойындар балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға да ықпал етеді. Мысалы, топтық ойындар балаларды бірлесіп жұмыс істеуге, пікірлерін білдіруге және басқаларды тыңдауға үйретеді. Сонымен қатар, бұл ойындар балалардың сөздік қорын кеңейтуге, сөйлеу дағдыларын жақсартуға және өз ойларын толық және дұрыс жеткізуге мүмкіндік береді.

Қорытынды

Танымдық ойындар балалардың тілін дамытудағы маңызы зор құрал болып табылады. Ойын арқылы балалар тілдік дағдыларын жетілдіріп, өздерінің коммуникативтік қабілеттерін арттырады. Сонымен қатар, танымдық ойындар балалардың логикалық ойлауын, шығармашылық қабілеттерін және әлеуметтік дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Ойындар педагогика мен психология саласындағы жаңа әдістер мен тәсілдердің бір бөлігі болып табылады және оларды оқу процесінде қолдану балалардың тілін дамытуда маңызды рөл атқарады.

Әдебиеттер

1. Қойбағаров С. «Педагогика» – Алматы, 2020.
2. Жұмабаев М. «Педагогика» – Алматы, 2006.
3. Сыдықов Ғ. «Балабақшада тіл дамыту» – Алматы, 2015.

БАЛАБАҚШАДА ОЙЫН АРҚЫЛЫ ТІЛ ДАМЫТУ ӘДІСТЕРІ

Омарова Гульдариха Амзеевна
Шымкент қаласы, Абай ауданы
МКҚК N26 Самұрық бөбек- бақшасының тәрбиешісі

Аннотация

В данной статье рассматриваются методы развития речи детей в дошкольных учреждениях через игру. Для детей игра является не только способом развлечения, но и эффективным инструментом для получения знаний и формирования навыков. Игра играет важную роль в развитии речи у детей. В процессе игры дети учатся правильно, ясно и полно выражать свои мысли, а также совершенствуют свои языковые навыки через взаимодействие с другими. Игра помогает в развитии коммуникативных навыков, что способствует улучшению речевых способностей детей.

Abstract

This article discusses methods of developing language skills in preschool children through play. For children, play is not only a source of entertainment but also an effective tool for acquiring knowledge and forming skills. Play plays a crucial role in the development of language in children. During play, children learn to express their thoughts correctly, clearly, and fully, and improve their language skills through interaction with others. Play helps in the development of communication skills, contributing to the enhancement of children's speech abilities.

Балабақшада тіл дамыту — бұл балалардың коммуникативтік дағдыларын қалыптастыру, сөздік қорын арттыру, тілдік құрылымдарды меңгеру, сөйлеу мәдениетін дамыту сияқты маңызды үдеріс. Балабақшада ойын арқылы тіл дамыту — бұл балалардың тілін дамытудың ең тиімді әдістерінің бірі. Ойын барысында бала өз пікірін, ойларын, сезімдерін жеткізуді үйренеді, түрлі жағдайларда тілдік құралдарды қолдануға дағдыланады. Ойын —

балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға, танымдық қызығушылықтарын арттыруға көмектесетін бірегей әдіс болып табылады. Ойынның әсері балаларға тек тілдік дағдыларды ғана емес, сондай-ақ эмоционалдық және әлеуметтік дағдыларды дамытуда да айқын көрінеді.

1. Ойын арқылы тіл дамытудың теориялық негіздері.

Баланың тілін дамыту үшін ойынның маңызы туралы көптеген зерттеулер бар. Ойынның балалардың когнитивті және әлеуметтік дамуына әсерін зерттеген ғалымдар (Л.С. Выготский, Ж. Пиаже және т.б.) ойынның балалардың жалпы дамуына оң ықпал ететінін атап өткен. Баланың танымдық дамуының барлық аспектілері ойын арқылы қалыптасады. Сонымен қатар, балалардың тілін дамытуда ойын ерекше орынды алады, өйткені ойын балаға өз ойын, пікірін білдіру үшін еркін кеңістік береді. Ойын — бұл баланың өз қабілеттерін көрсетуіне мүмкіндік беретін, сонымен қатар басқа балалармен өзара қарым-қатынас жасау дағдыларын үйретететін маңызды құрал.

Выготскийдің теоретикалық негіздері бойынша, ойын баланың әлеуметтік дағдыларын дамытуда үлкен рөл атқарады. Ойын арқылы бала басқа балалармен тілдесіп, өзара әрекеттесуді үйренеді, бұл оның әлеуметтік қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Сонымен қатар, ойын баланың өзіндік сенімін, өзін көрсету қабілетін арттырады. Ойынның балалардың психологиялық және тілдік дамуындағы маңызы зор, себебі ол баланың әлемді тану жолындағы алғашқы қадамы болып табылады.

2. Балабақшада тіл дамытуда қолданылатын ойын түрлері.

Балабақшада тіл дамытуға арналған түрлі ойындар бар. Олардың ішінде балалардың жас ерекшеліктеріне қарай қолайлысын таңдап, әр түрлі әдістер арқылы оларды үйрету маңызды. Міне, солардың кейбір түрлері:

2.1. Рөлдік ойындар.

Рөлдік ойындар — балаларды белгілі бір рөлде ойнауға, өздерін қоғамда белгілі бір тұлға ретінде сезінуге үйретететін ойын түрі. Бұл ойындардың маңызды аспектісі — балалардың түрлі жағдайларда сөйлеу қабілеттерін дамыту. Олар осы ойындар арқылы бір-бірімен қарым-қатынас жасап, сөздерді дұрыс қолдануды үйренеді.

2.2. Сөздік ойындар.

Сөздік ойындар — балаларға сөздік қорын байытуға және грамматикалық құрылымдарды меңгеруге көмектеседі. Ойында бала түрлі сөздерді қолдана отырып, олардың мағыналарын түсінеді, сөйлеу дағдыларын жетілдіреді.

2.3. Жаттығулар мен тапсырмалар.

Жаттығулар мен тапсырмалар балалардың тілін дамытуда өте тиімді. Оларда балалар тапсырмалар орындау арқылы сөздерді дұрыс қолдануға, жаңа сөздермен танысуға, сөйлемдерді дұрыс құрастыруға үйренеді. Әр тапсырма бала үшін бір қызықты ойын түрінде болады, ал тапсырманы орындау барысында бала тілін қалыптастырады.

2.4. Көрнекі ойындар.

Көрнекі ойындар балаларға жаңа сөздерді үйретуде ерекше маңызды рөл атқарады. Карталар, суреттер мен сызбаларды пайдалану арқылы балалар жаңа сөздерді, ұғымдарды жаттап, олардың мағыналарын дұрыс түсінеді.

2.5. Әңгімелесу және сұхбаттасу.

Әңгімелесу ойындары баланың сөйлеу дағдыларын жетілдіреді, өйткені бұл ойындарда балалар әр түрлі жағдайларда сөйлесуге, жаңа сөздерді қолдануға мүмкіндік алады. Әңгімелесу барысында балалар бір-біріне сұрақтар қойып, жауап береді, бұл олардың өзара тілдесу дағдыларын жетілдіреді.

3. Ойынның тіл дамытудағы психологиялық маңызы.

Ойынның психологиялық маңызы баланың эмоциялық дамуымен тығыз байланысты. Балалар ойын арқылы өз сезімдерін білдіреді, өзінің эмоционалдық жағдайын басқаларға жеткізеді. Бұл процесс олардың тілдік және әлеуметтік дағдыларын жетілдіруге көмектеседі. Сондай-ақ, ойынның баланың өзін-өзі бағалауын арттыруда да маңызды рөлі бар. Балалар ойын барысында өзін көрсете алады, бұл олардың өзіне деген сенімділігін арттырады.

Ойынның тіл дамытудағы психологиялық әсері:
- Эмоциялық даму: Балалар ойын барысында өз сезімдерін білдіреді, басқа балалармен өзара қарым-қатынас жасайды.
- Әлеуметтік даму: Ойын балаларға топта жұмыс істеуді, бір-біріне көмек көрсетуді үйретеді.
- Когнитивті даму: Ойындар баланың ойлау қабілеттерін дамытады, сөздер мен ұғымдарды түсіну қабілетін арттырады.

4. Ойын арқылы тіл дамытудың артықшылықтары.

Ойынның тіл дамытудың тиімді әдісі ретінде бірқатар артықшылықтары бар:
- Табиғи ортада тіл үйрену: Ойын балаларға тіл үйренудің табиғи және қызықты әдісін ұсынады.
- Әлеуметтік дағдыларды дамыту: Балалар ойын арқылы басқа балалармен қарым-қатынас жасап, тілдік дағдыларын жетілдіреді.
- Жаңа сөздерді меңгеру: Ойын барысында балалар жаңа сөздер мен тіркестерді жаттап, оларды күнделікті өмірде қолдануды үйренеді.

Қорытынды

Қорыта келе, балабақшада ойын арқылы тіл дамыту — бұл баланың сөйлеу қабілетін дамыту үшін тиімді әдіс болып табылады. Ойынның түрлі түрлері мен әдістері баланың әлеуметтік, эмоционалдық және когнитивтік дағдыларын дамытуға көмектеседі. Бұл әдіс балаларға өз ойларын дұрыс жеткізуге, басқалармен қарым-қатынас жасауға, тілдік дағдыларын жетілдіруге мүмкіндік береді. Ойынның маңызы, әсіресе баланың өзіндік пікірін білдіру, топта жұмыс істеу, жаңа сөздермен танысу сияқты аспектілерде ерекше көрінеді. Балабақшада тіл дамытуды ойын арқылы жүзеге асыру балаларға өзіне деген сенімділікті арттырады және олардың жалпы даму деңгейін көтереді.

Әдебиеттер

1. Ахметова Г. Ойын әдістері арқылы балалардың тілін дамыту. Алматы: Мектеп баспасы, 2017.
2. Балаев С. Бала тәрбиесі мен тіл дамыту. Астана: Қазақ университеті, 2018.
3. Жұмабаева Ж. Балабақшада тіл дамыту: теория мен практика. Алматы: Білім, 2019.

ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ҚОЛДАНУ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ

Исакова Жанар Алиевна
Түркістан облысы, Сауран ауданы
Молда Мұса жббм, бастауыш сынып мұғалімі

Аннотация

В данной статье рассматриваются теоретические основы применения игровых технологий на уроках казахского языка, методы и их эффективность. Используя различные виды игр и методов, учителя могут обогатить словарный запас учащихся и развить грамматические и языковые навыки. Обучение языку через игры способствует взаимодействию детей, обмену мнениями и развитию их творческих способностей.

Abstract

This article discusses the theoretical foundations of using game technologies in Kazakh language lessons, methods, and their effectiveness. By using various types of games and techniques, teachers can enrich students' vocabulary and improve their grammatical and language skills. Teaching language through games promotes children's interaction, exchange of opinions, and development of their creative abilities.

Қазіргі таңда білім беру жүйесінде оқыту әдістері мен тәсілдері үнемі жаңарып, дамып отыр. Әсіресе, бастауыш сыныптарда оқушылардың тілді меңгеруінде ойын технологиялары

ерекше орын алады. Қазақ тілі сабағында ойындарды қолдану – оқушылардың сабаққа деген қызығушылығын арттырып, оларды шығармашылық түрде ойлауға ынталандырады. Ойын – бұл тек балалар үшін емес, барлық жасқа арналған оқыту құралы болып табылады, себебі ол балалардың білім алу процесін жеңілдетеді, қызықты және тиімді етеді.

Қазақстанда көптілді білім беру жүйесіне көшкеннен кейін қазақ тілін үйретуде ойын әдісінің маңызы артып келеді. Ойындарды қолдану арқылы қазақ тілін үйрету тек тіл үйрету емес, сонымен қатар балалардың мәдениетке деген көзқарастарын қалыптастыруға да көмектеседі. Ойын барысында баланың қоршаған ортаға деген қызығушылығы, сөйлеу дағдылары мен коммуникативті қабілеттері дамиды. Бұл мақалада қазақ тілі сабақтарында ойын технологияларын қолдану әдіс-тәсілдері, олардың тиімділігі мен нәтижелері қарастырылады.

1. Ойын технологияларының теориялық негіздері

Ойын технологияларының педагогикалық теориясында екі негізгі бағыт бар: біріншісі – ойындар арқылы балалардың когнитивті дамуын, екіншісі – әлеуметтік, эмоционалды және мәдени даму аспектілерін қамтиды. Ойын технологияларының теориялық негіздерін зерттеу барысында бірнеше әдіснамалық көзқарастар анықталды:

- Ойынның білім беру аспектісі. Ойын – оқушының танымдық қабілеттерін дамытатын, оны дербестікке және ынтымақтастыққа үйретететін педагогикалық әдіс болып табылады. Бұл тұжырымдамада оқыту мен тәрбиелеудің мақсаттары ойын әдісін қолдану арқылы тиімді шешіледі.
- Ойынның когнитивтік даму аспекті. Ойындар балалардың логикалық ойлауын, есте сақтау қабілетін, шығармашылық көзқарастарын дамытуда маңызды рөл атқарады. Бұл бағытта ойынның мақсаты – оқушының ойлау процесін дамыту, тілдік құралдарды қолдана білуге үйрету.
- Әлеуметтік және эмоционалды даму аспектісі. Ойындар балалардың топта жұмыс істей білу, шешімдер қабылдау, басқа адамдармен араласу дағдыларын қалыптастырады. Сонымен қатар, балалардың эмоционалды интеллектісі мен өзіне деген сенімділігін арттырады.
- Ойынның тіл дамытуға ықпалы. Ойындарды қолдану арқылы балалардың тілін дамытуда маңызды өзгерістер болады. Олар өз ойларын толық әрі нақты жеткізе білуге үйренеді. Сонымен қатар, ойындар балаларға шығармашылық тұрғыда өздерін көрсетуге мүмкіндік береді.

2. Қазақ тілі сабақтарында ойын технологияларын қолданудың әдіс-тәсілдері

Қазақ тілі сабағында ойын технологияларын қолданудың әр түрлі әдіс-тәсілдері бар. Олар оқушылардың қазақ тіліне деген қызығушылығын арттырып, тиімді білім алуын қамтамасыз етеді. Ойынның түрлері мен әдістері оқушылардың жас ерекшеліктеріне, пәннің ерекшеліктеріне қарай өзгеріп отырады. Төменде қазақ тілі сабағында қолданылатын негізгі ойын әдістері келтірілген:

1. Сөздік ойындар. Бұл ойындар балалардың сөздік қорын байытуға және олардың сөйлеу дағдыларын жетілдіруге көмектеседі. Мысалы, "Сөздер тізбегі", "Синонимдер мен антонимдер", "Сөз тапқыш" сияқты ойындар.

2. Рөлдік ойындар. Бұл ойындар балалардың коммуникативті дағдыларын дамытады. Мысалы, балаларды әртүрлі кейіпкерлердің рөлін орындауға шақыру арқылы олардың сөйлеу дағдыларын қалыптастыру.

3. Топтық ойындар. Бұл ойындар топта жұмыс істеу дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Балалар топпен жұмыс істей отырып, бірлесіп шешімдер қабылдайды және өз пікірлерін білдіреді. Мысалы, "Квест", "Топпен тапсырма шешу", "Сұрақ-жауап" сияқты ойындар.

4. Логикалық ойындар. Бұл ойындар балалардың ойлау қабілеттерін дамытуға бағытталған. Олардың ішінде сөздермен жұмыс істейтін "Кроссворд", "Шешім табу", "Жасырын сөз" сияқты ойындар бар.

5. Тілдік тапсырмалар. Мұнда ойын элементтері арқылы балалардың қазақ тіліне қатысты дағдыларын дамытуға болады. Мысалы, "Қатені тап", "Дұрыс сөйлем құрау", "Жасырын сөздерді табу" ойындары.

3. Ойындардың тиімділігі

Қазақ тілі сабақтарында ойын технологияларын қолданудың тиімділігі бірнеше аспектілерде байқалады:

- Тілдік дағдылардың дамуы. Ойын арқылы балалардың сөздік қоры кеңейіп, сөйлеу дағдылары қалыптасады. Олар грамматикалық ережелерді ойын түрінде бекітіп, тілдің құрылымын игереді.
- Оқуға деген қызығушылықтың артуы. Ойын әдістері арқылы балалардың сабақты қызықтап, оны меңгеруге деген ынтасы артады. Бұл олардың оқу процесіне деген оң көзқарасын қалыптастырады.
- Шығармашылық қабілеттердің дамуы. Ойындар балалардың шығармашылық тұрғыдан ойлауын дамытады. Олар жаңа шешімдер іздеп, ойлаудың әртүрлі тәсілдерін үйренеді.
- Әлеуметтік дағдылардың қалыптасуы. Топтық ойындар арқылы балалар өзара қарым-қатынас жасай отырып, әлеуметтік дағдыларын дамытуға мүмкіндік алады. Ойында жұмыс істей отырып, олар бір-бірімен пікір алмасып, бірге шешім қабылдайды.

Қорытынды

Қазақ тілі сабағында ойын технологияларын қолдану – бұл оқушылардың тілдік дағдыларын дамытудың тиімді әдісі. Ойын арқылы балалар тіл үйренуді қызықты әрі жеңіл әрі тиімді жолмен меңгереді. Ойын әдістері балалардың ойлау қабілетін, шығармашылық дағдыларын және әлеуметтік қарым-қатынас дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, ойындар балалардың өзіне деген сенімділігін арттырып, оқу процесіне деген қызығушылығын жоғарылатады. Мұғалімдер қазақ тілі сабағында осы әдіс-тәсілдерді тиімді пайдалана отырып, балалардың тіл меңгеруін жоғары деңгейде қамтамасыз ете алады.

Әдебиеттер

1. Баймұратова М. "Қазақ тілі сабақтарында ойын әдістерін қолдану". ҚазМУ баспасы, 2016.
2. Нұрғалиева А. "Тіл дамытуда ойын технологияларының маңызы". Алматы: Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясы, 2015.
3. Бекмаханова К. "Қазақ тілін үйретуде инновациялық технологияларды қолдану". Астана: ҚарМТУ баспасы, 2018.

БАЛАЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУДА ЛОГОПЕДТІҢ РӨЛІ МЕН ӘДІСТЕМЕЛІК ШЕШІМДЕР

Сопбекова Гульмира Усипбековна
«Шымкент қаласының білім басқармасының мемлекеттік арнаулы (коррекциялық) №28 «Гауһар» балабақшасы» (сөйлеу функциялары ауыр және жеңіл бұзылған балаларға арналған) коммуналдық мемлекеттік мекемесінің логопеді

Аннотация

В данной статье рассматривается роль логопеда в развитии речевых навыков у дошкольников, а также методические решения, используемые в коррекционной работе. Рассматриваются основные направления логопедической деятельности, такие как диагностика, артикуляционная гимнастика, дыхательные упражнения, развитие фонематического слуха и лексического запаса. Освещается взаимодействие логопеда с родителями и воспитателями, а также их влияние на успешность коррекционной работы. Отмечается важность комплексного подхода в формировании речевых навыков, что способствует успешной социализации и подготовке ребенка к школьному обучению.

Annotation

This article examines the role of a speech therapist in developing speech skills in preschool children, as well as methodological solutions used in corrective work. The main areas of speech therapy practice are discussed, including diagnostics, articulation gymnastics, breathing exercises, phonemic perception training, and vocabulary expansion. The article highlights the collaboration between speech therapists, parents, and

educators, emphasizing their impact on the effectiveness of corrective work. The importance of a comprehensive approach to speech skill formation is noted, as it contributes to successful socialization and preparation of the child for school education.

Балалардың сөйлеу дағдылары олардың жалпы танымдық және әлеуметтік дамуы үшін маңызды. Сөйлеу арқылы бала қоршаған ортамен қарым-қатынас жасап, өз ойын жеткізеді, ақпарат алады және эмоциясын білдіреді. Егер баланың сөйлеу қабілеті толық дамымаса, бұл оның оқу процесінде қиындықтарға тап болуына, өзіне деген сенімділігінің төмендеуіне және құрдастарымен қарым-қатынас жасауда қиындықтарға әкелуі мүмкін. Сондықтан мектепке дейінгі мекемелерде логопед маманының қызметі ерекше орын алады.

Балабақшадағы логопедтің негізгі міндеті – балалардың сөйлеу бұзылыстарын анықтап, оларды түзету және тілдік дағдыларын дамыту. Логопед әр баланың сөйлеу деңгейін бағалай отырып, жеке және топтық сабақтар ұйымдастырады, тәрбиешілермен және ата-аналармен тығыз жұмыс істейді. Баланың сөйлеуін жетілдіру тек балабақшада ғана емес, үйде де жалғасуы керек, сондықтан логопедтің кеңестері ата-аналар үшін де маңызды.

Логопедиялық жұмыстың негізгі бағыты – сөйлеу бұзылыстарын түзету. Балаларда жиі кездесетін сөйлеу кемшіліктеріне дислалия (дыбыстарды дұрыс айта алмау), дизартрия (артикуляциялық аппараттың әлсіздігі), фонематикалық қабылдаудың бұзылуы (дыбыстарды ажырата алмау), тұтықпа және алалия (сөйлеудің толық немесе жартылай дамымауы) жатады. Бұл бұзылыстарды түзету үшін логопед арнайы артикуляциялық жаттығуларды, тыныс алу гимнастикасын және дыбыстарды қоюға арналған әдістерді қолданады.

Баланың сөйлеуін дамытуда артикуляциялық гимнастика маңызды рөл атқарады. Бұл жаттығулар арқылы тіл, ерін, жақтың қозғалысы жақсарып, дыбыстарды дұрыс айту қабілеті қалыптасады. Мысалы, «Сағат» жаттығуы тілді оңға-солға жылжытуға көмектессе, «Ат шапты» жаттығуы арқылы бала таңдайға тілді соғып, дыбыстарды анық айтуға үйренеді. Мұндай жаттығулар сөйлеу мүшелерін нығайтып, артикуляцияның дұрыс қалыптасуына ықпал етеді.

Фонематикалық қабылдауды дамыту үшін логопед әртүрлі ойындар ұйымдастырады. Бұл ойындар баланың дыбыстарды ажырата білу қабілетін дамытады. Мысалы, «Қай дыбыс өзгерді?» ойынында бала екі сөзді салыстырып, олардың айырмашылығын табады. Ал «Қай әріптен басталады?» ойыны арқылы бала сөздердің бастапқы дыбыстарын ажыратуға үйренеді.

Сөздік қорды дамыту да логопедтің негізгі міндеттерінің бірі. Баланың тілдік қорын кеңейту үшін тақырыптық ойындар, сурет бойынша әңгіме құрастыру, ертегі мазмұндау сияқты әдістер қолданылады. Балалармен «Суреттен не көріп тұрсың?» ойыны өткізіліп, олар суретті сипаттайды, жаңа сөздерді меңгереді. Сонымен қатар, «Қиял әлемі» ойыны арқылы бала өз қиялындағы оқиғаларды айтып, байланыстырып сөйлеу дағдыларын жетілдіреді.

Байланыстырып сөйлеуді дамыту үшін логопед балаларды әңгімелеуге, сөйлем құрастыруға, ойларын жүйелі жеткізуге үйретеді. Бұл мақсатта «Сиқырлы қап» әдісі қолданылады, онда балалар қапшықтан бір зат алып, оны сипаттап айтуы керек. Сондай-ақ «Ертегіні жалғастыр» ойынында логопед ертегі бастап, балалар оны жалғастырады. Мұндай әдістер баланың шығармашылық қабілетін арттырып, сөйлеу дағдыларын дамытады.

Логопедиялық ойындар арқылы балалардың сөйлеу белсенділігі артады. Логопед балалармен бірге «Дыбысты тап», «Сөз ойла», «Оқиға құрастыр» сияқты ойындар өткізеді. Бұл ойындар сөйлеуді дамытуға ғана емес, сонымен қатар баланың есте сақтау қабілетін жақсартып, логикалық ойлауын жетілдіреді.

Балалардың сөйлеу дағдыларын дамытуда ата-аналармен жұмыс та маңызды. Логопед ата-аналарға баламен қалай дұрыс сөйлесу керек екенін, қандай жаттығулар жасау қажет екенін түсіндіреді. Егер ата-ана логопедтің кеңестерін ұстанып, баланың сөйлеуін үй жағдайында да дамытса, түзету жұмыстары әлдеқайда тиімді болады.

Балабақшадағы логопед балалардың сөйлеу дағдыларын дамытуда маңызды рөл атқарады. Ол сөйлеу бұзылыстарын түзетіп қана қоймай, балалардың сөздік қорын кеңейтіп, байланыстырып сөйлеуін қалыптастырады. Тиісті әдістерді қолдану арқылы баланың тілдік дағдыларын

жетілдіреді. Логопед тек балалармен ғана емес, сонымен қатар тәрбиешілер мен ата-аналармен де тығыз байланыста жұмыс істеп, сөйлеуді дамытудың тиімді жолдарын ұсынады.

Балабақшадағы логопедтің қызметі кешенді және жүйелі түрде жүргізілуі керек. Оның жұмысы бала сөйлеуінің бастапқы диагностикасынан басталып, әр бала үшін жеке түзету жоспарын әзірлеуге, топтық және жеке сабақтар ұйымдастыруға, сөйлеу дамуының нәтижелерін қадағалауға дейін жалғасады. Сонымен қатар, логопед баланың жалпы даму деңгейін, әлеуметтік ортаға бейімделуін, қарым-қатынас жасау қабілеттерін де ескереді.

Сөйлеу бұзылыстарын түзету үшін логопед әртүрлі әдістерді пайдаланады. Соның ішінде артикуляциялық гимнастика, тыныс алу жаттығулары, фонематикалық қабылдауды дамытуға арналған ойындар, дыбыстарды дұрыс айтуға үйрету әдістері кеңінен қолданылады. Бұл тәсілдер баланың сөйлеу мүшелерін дұрыс жұмыс істеуге үйретіп, тілдік дағдыларын жетілдіруге көмектеседі.

Баланың сөйлеуін дамытуда көрнекілік әдістері де маңызды. Логопед сабақтарда суреттер, иллюстрациялар, ойыншықтар, арнайы карточкалар мен дыбыстық жазбаларды қолданады. Көрнекілік баланың сөйлеу қабілетін ынталандырып, есте сақтау және танымдық қабілеттерін жақсартады.

Балабақшадағы логопедиялық жұмыстардың тиімділігі ата-аналар мен тәрбиешілердің белсенділігіне де байланысты. Егер ата-аналар логопедтің ұсынымдарын орындап, үйде балаларымен қосымша тіл дамыту жаттығуларын жасаса, түзету жұмыстары әлдеқайда нәтижелі болады. Осы орайда, логопед ата-аналар үшін арнайы семинарлар, кеңестер, ашық сабақтар өткізіп, баланың сөйлеуін дамытудағы маңызды әдістермен таныстырады.

Сонымен қатар, тәрбиешілер де логопедпен бірлесе жұмыс жасауы қажет. Топтық сабақтарда балалармен диалог құру, оларды әңгімелеуге ынталандыру, тақпақтар мен өлеңдерді жаттату, рөлдік ойындарды ұйымдастыру – барлығы сөйлеуді дамытуға ықпал етеді. Сондықтан логопед тәрбиешілермен әдістемелік жұмыстар жүргізіп, оларға сөйлеуді дамытуға бағытталған арнайы жаттығулар мен ойындарды үйретеді.

Қорыта айтқанда, логопедтің мектепке дейінгі мекемедегі рөлі өте маңызды. Ол балалардың сөйлеу бұзылыстарын анықтап, түзету жұмыстарын жүргізеді, олардың тілдік дағдыларын жетілдіруге көмектеседі, ата-аналар мен тәрбиешілерге әдістемелік қолдау көрсетеді. Баланың сөйлеуі дұрыс дамыса, ол өз ойын еркін жеткізіп, әлеуметтік ортада сенімді әрекет етеді, мектептегі оқу процесіне жақсы бейімделеді. Сондықтан балабақшадағы логопедиялық жұмысты кешенді түрде ұйымдастырып, тиімді әдістерді қолдану – балалардың болашағы үшін маңызды қадам.

Әдебиеттер

1. Жарықбаев Қ. «Психология» – Алматы Білім, 1993.
2. Әмірова З. «Балалардың сөйлеу тілін дамыту» – Алматы Рауан, 2001.
3. Шонанова Г. «Логопедия негіздері» – Алматы Қазақ университеті, 2015.
4. Сүлейменова Э.Д. «Тіл біліміне кіріспе» – Алматы Ғылым, 2006.

ЗНАЧЕНИЕ ИГРОВЫХ МЕТОДОВ В КОРРЕКЦИИ НАРУШЕНИЙ РЕЧИ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Стрельцова Марина Владимировна
«Логопед государственного специализированного (коррекционного) детского сада №28 «Гаухар» Управления образования города Шымкента (для детей с тяжелыми и легкими нарушениями речевых функций) коммунального государственного учреждения»

Аннотация

Бұл мақалада балалардың сөйлеу бұзылыстарын түзету үдерісінде ойын әдістерінің маңызы қарастырылады. Ойын технологиялары логопедиялық жұмыстарда балалардың қызығушылығын арттырып, олардың сөйлеу дағдыларын дамытуға көмектеседі. Ойындар арқылы балалар сөздік қорын кеңейтіп, дұрыс сөйлеу дағдыларын меңгереді, сондай-ақ эмоциялық жағдайлары жақсарады. Мақалада ойындардың түрлері, олардың балалардың тілдік дағдыларын дамытудағы рөлі, және логопедиялық жұмысқа енгізу жолдары туралы ақпарат беріледі.

Annotation

This article discusses the importance of using game methods in the process of correcting speech disorders in children. Game technologies in speech therapy help increase children's interest and assist in developing their speaking skills. Through games, children expand their vocabulary, improve correct speech patterns, and also enhance their emotional state. The article provides information about the types of games, their role in developing linguistic skills, and how to incorporate them into speech therapy work.

Коррекция нарушений речи у детей дошкольного возраста является одной из важнейших задач в области логопедической помощи. В этот период дети активно осваивают речь, и проблемы с её развитием могут оказывать влияние на последующую социализацию, учебу и личностное развитие. В связи с этим особое значение имеет использование эффективных методов, которые способствуют коррекции речи. Одним из таких методов являются игровые техники, которые помогают не только сделать процесс обучения увлекательным, но и значительно ускорить его.

Игровые методы в логопедической работе представляют собой комплекс специальных заданий, направленных на развитие речевых навыков через активное вовлечение ребенка в игровые ситуации. Они включают в себя различные виды игр: ролевые, дидактические, настольные и двигательные, которые помогают детям осваивать необходимые речевые навыки, такие как правильное произношение, расширение словарного запаса, улучшение грамматического строя речи.

Игра в раннем возрасте является основным способом познания мира, и она значительно облегчает восприятие и усвоение новой информации. Важно, что в процессе игры у детей снижается уровень тревожности, и они становятся более открытыми для взаимодействия, что также способствует улучшению их речевых навыков.

Роль игры в коррекции нарушений речи.

Игровая деятельность помогает решать сразу несколько задач коррекции речи:

1. Увлекательность и мотивация: Дети более охотно и активно занимаются, когда занятие проходит в игровой форме. Это снижает стресс и делает процесс обучения менее напряженным.

2. Развитие коммуникативных навыков: Игры, требующие взаимодействия с другими детьми или взрослым, способствуют развитию социальных и речевых навыков. В таких играх дети учат новые слова, фразы и выражения, а также улучшают произношение.

3. Грамматическое развитие: С помощью различных речевых игр дети учат правильное построение предложений, согласование слов, а также уточняют значение слов.

4. Улучшение артикуляции: Дидактические игры, например, игры с карточками или загадками, направлены на развитие правильного произношения звуков и звуковых сочетаний. Они могут быть использованы для работы с детьми, имеющими проблемы с артикуляцией.
5. Развитие слухового восприятия: Игры, в которых дети должны различать и запоминать звуки, слова и их комбинации, значительно улучшают слуховое восприятие, что непосредственно связано с речевым развитием.

Виды игровых методов.

1. Дидактические игры: Карточные игры, игры с мозаиками, пазлами, которые помогают детям запоминать новые слова, развивать грамматические навыки, улучшать артикуляцию.

2. Ролевые игры: В таких играх дети могут воссоздавать различные ситуации (например, «магазин», «врач», «семья»), что помогает развивать общение и расширять словарный запас.

3. Подвижные игры: Игры с движением, такие как «поймай мяч» или «передай игрушку», помогают активизировать ребёнка, улучшить его координацию и в то же время развить речевые навыки через активное общение.

4. Игры с песнями и стихами: Дети учат стихи, песни, повторяют их в игре, что способствует улучшению произношения и интонации.

Практическое применение игровых методов.

Применение игровых методов в логопедической работе с детьми дошкольного возраста требует индивидуального подхода к каждому ребенку в зависимости от его проблем с речью. Например, для детей с задержкой речевого развития логопеды могут использовать карточки с изображениями, на которых дети должны называть предметы, образовывать с ними предложения.

Для детей с нарушениями звуковой стороны речи хорошими помощниками могут быть дидактические игры, которые развивают артикуляцию, такие как «Найди пару» (где ребенок должен подобрать карточки с одинаковыми звуками) или «Звуковая линия», где дети должны произнести звук в разных словах.

Заключение.

Игровые методы являются незаменимым инструментом в коррекции нарушений речи у детей дошкольного возраста. Использование таких методов в логопедической практике способствует не только улучшению речевых навыков, но и развитию общей коммуникативной активности детей, что способствует их более успешной социализации. Важно помнить, что игра должна быть не только развлекательным, но и обучающим процессом, который помогает ребенку эффективно осваивать язык и общаться с окружающим миром.

Список литературы:

1. Ильина Н.Н. Игровая терапия в коррекции речевых нарушений у детей дошкольного возраста. М.: Издательство РАН. 2015 г.
2. Жукова Т.А. Логопедические игры для детей дошкольного возраста. СПб: Издательство «Школьная книга». 2018 г.
3. Михайлова И.В. Использование дидактических игр в логопедической практике. М.: Издательство «Просвещение». 2019 г.
4. Полякова М.К. Психолого-педагогическая работа с детьми с нарушениями речи. Казань: Издательство «Казанский университет». 2017 г.
5. Левина Г.П. Логопедическая работа с детьми дошкольного возраста с речевыми нарушениями. СПб: Издательство «Речь». 2016 г.

МЕТОДЫ И ПОДХОДЫ, ИСПОЛЬЗУЕМЫЕ ЛОГОПЕДОМ ПРИ РАБОТЕ С ДЕТЬМИ С НАРУШЕНИЯМИ РЕЧИ

Хворова Ирина Владимировна
Логопед государственного учреждения «Государственный специальный (коррекционный) детский сад №28 „Гаухар“ Управления образования города Шымкента» (для детей с тяжелыми и легкими нарушениями речевых функций)

Аннотация

Мақалада сөйлеу бұзылыстары бар балалармен жұмыс істегенде логопедтің қолданатын әдіс-тәсілдері қарастырылған. Бұл жұмыста логопедтің сөйлеу дағдыларын дамытуда қолданылатын әртүрлі әдістер мен тәсілдер, атап айтқанда ойын технологиялары, сөйлеуді түзету жаттығулары, арттерапия, тыңдау және сөйлеуді дамыту тәсілдері туралы айтылған. Мақалада бұзылыстары бар балалардың тілін дамыту үшін қажетті педагогикалық тәсілдер мен логопедтің рөлі кеңінен талқыланады. Логопедтің кәсіби біліктілігін арттыру мен жеке даралыққа бағытталған оқыту әдістерінің маңызы ерекше көрсетілген.

Annotation

The article discusses the methods and approaches used by speech therapists when working with children with speech disorders. It describes various techniques and methods employed by speech therapists to develop speech skills, including game technologies, corrective exercises, art therapy, and methods for developing listening and speaking. The article emphasizes the importance of using pedagogical methods tailored to the individual characteristics of the child and highlights the significance of professional training for speech therapists in this process.

Работа с детьми, имеющими нарушения речи, требует использования специально разработанных методов и подходов, направленных на коррекцию, развитие и улучшение речевых навыков. Логопедические методы являются основным инструментом, который помогает преодолеть трудности, связанные с артикуляцией, словарным запасом, грамматической и фонетической правильностью речи. Рассмотрим более подробно основные методы и подходы, используемые логопедом в своей практике.

1. Артикуляционная гимнастика

Одним из ключевых методов, используемых логопедами, является артикуляционная гимнастика, направленная на развитие правильного произношения звуков. Этот метод включает в себя упражнения, которые развивают подвижность и координацию органов речи (губ, языка, челюсти). Развитие этих навыков способствует более точному и четкому произношению, что имеет большое значение при исправлении звукопроизношения.

Пример упражнения: ребёнок выполняет движения губами и языком, которые имитируют произношение звуков, таких как «пи-пи», «ту-ту», «за-за». Эти упражнения можно выполнять в игровой форме, чтобы сделать процесс более увлекательным.

2. Игровая терапия

Игровая терапия является важным элементом работы с детьми, так как она помогает создать непринужденную атмосферу и развивает не только речь, но и эмоциональную сферу ребёнка. Логопеды используют различные игры, направленные на развитие речи, такие как составление предложений, игры на ассоциации, различные ролевые игры, где ребёнок в игровой форме учится формулировать свои мысли и улучшать коммуникативные навыки.

Пример игры: игры с карточками, на которых изображены различные предметы. Задача ребёнка — назвать предметы, составить с ними предложения или описать их свойства.

3. Звуковая коррекция

Одной из самых распространённых методик является звуковая коррекция, которая направлена на исправление произношения звуков. Логопед работает с детьми над правильным

ставлением и произношением отдельных звуков. Этот процесс может включать упражнения, помогающие ребёнку правильно артикулировать звуки, а также различать их в словах.

Пример задания: ребёнок должен повторить за логопедом слова, в которых отсутствует или неправильно произнесён звук. Логопед также может использовать картинки для демонстрации, какие звуки встречаются в тех или иных словах.

4. Логопедические упражнения

Для более глубокой коррекции речи и её компонентов (фонематического слуха, синтаксиса, лексики) используются логопедические упражнения. Эти упражнения направлены на развитие правильного синтаксиса, ударения и грамматической структуры речи. Логопед предлагает различные задания, которые помогают ребенку освоить правила образования слов и предложений, расширить словарный запас.

Пример упражнения: использование картинок для составления предложений, задания на грамматическое согласование, создание вопросов и ответов.

5. Коррекция слуха и восприятия речи

Ребёнок с нарушениями речи может иметь проблемы с восприятием отдельных звуков, что часто связано с нарушением фонематического слуха. Логопед использует специальные упражнения для коррекции восприятия речи и улучшения фонематического слуха, обучая детей различать и правильно воспринимать звуки и их сочетания.

Пример упражнения: логопед произносит несколько слов с близкими по звучанию звуками, а ребёнок должен правильно указать, какое слово он услышал.

6. Работа с мелкой моторикой

Многие речевые нарушения у детей связаны с недостаточным развитием мелкой моторики. Поэтому логопеды активно используют упражнения для улучшения координации рук, что, в свою очередь, помогает развивать речевые навыки. Упражнения с мелкой моторикой способствуют улучшению моторных навыков, что имеет положительное влияние на развитие речи.

Пример упражнения: использование мозаики, лепки, рисования и других упражнений для рук, которые развивают координацию и внимание.

7. Психологическая поддержка и мотивация

Работа с детьми с нарушениями речи требует особого подхода в плане психологической поддержки. Логопед создает атмосферу доверия и понимания, что помогает ребёнку легче адаптироваться к занятиям и развивает у него уверенность в себе. Мотивация играет ключевую роль в процессе коррекции речи. Логопед применяет различные положительные поощрения за успехи, что способствует мотивации ребенка к занятиям и достижению прогресса.

Пример мотивации: использование игровых элементов, похвал, наград, чтобы ребёнок чувствовал успех и заинтересованность в процессе обучения.

Заключение

Работа с детьми с нарушениями речи является сложным и многогранным процессом, который требует использования индивидуальных методов и подходов. Логопедические методы направлены на развитие всех аспектов речи: от звукопроизношения до грамматической структуры и фонематического слуха. Основное внимание в работе с такими детьми уделяется созданию комфортной атмосферы, индивидуализации подхода и использование эффективных методов коррекции. Правильное применение логопедических методик способствует значительному улучшению речевых навыков детей и их успешной социализации в обществе.

Список литературы:

1. Симонова Л.В. Логопедия. Практическое руководство для педагогов и родителей. – Москва: Издательство "Просвещение". 2015 г.
2. Громова Л.Е. Логопедические методы и приемы в работе с детьми. – Санкт-Петербург: Питер. 2017 г.
3. Кириллова И.В. Диагностика и коррекция речевых нарушений у детей. – Москва: Академия. 2018 г.
4. Реброва Н.Г. Логопедические занятия с детьми: особенности работы с детьми с нарушениями речи. – Екатеринбург: Уральское издательство. 2016 г.

5. Жукова И.А. Современные методы коррекции речи. – Москва: Издательство "Академия". 2014 г.

ӘЛЕУМЕТТІК ОРТА МЕН ОТБАСЫЛЫҚ ТӘРБИЕНІҢ ЛОГОПЕДИЯЛЫҚ ТҮЗЕТУ ЖҰМЫСТАРЫНА ӘСЕРІ

Берикбаева Гульмира Асетовна
Шымкент қаласының білім басқармасының М.Горький атындағы №12 жалпы білім беретін мектебі коммуналдық мемлекеттік мекемесінің логопеді

Аннотация

В данной статье рассматривается влияние социальной среды и семейного воспитания на логопедическую коррекционную работу в школе. Особое внимание уделяется роли родителей и окружающей среды в развитии речи ребенка. Анализируются факторы, способствующие нормальному развитию речи, а также причины речевых нарушений. Отмечается важность сотрудничества между логопедами, учителями и родителями в процессе коррекции речевых дефектов. Выдвигаются рекомендации по созданию благоприятных условий для формирования правильной речи у детей.

Annotation

This article examines the impact of the social environment and family upbringing on speech therapy correctional work in schools. Special attention is paid to the role of parents and the surrounding environment in a child's speech development. Factors contributing to normal speech development and causes of speech disorders are analyzed. The importance of collaboration between speech therapists, teachers, and parents in the process of correcting speech defects is highlighted. Recommendations are proposed to create favorable conditions for the proper formation of children's speech skills.

Баланың сөйлеу дағдылары оның танымдық дамуы мен әлеуметтік бейімделуінде маңызды рөл атқарады. Сөйлеу қабілетінің қалыптасуы бірнеше факторға тәуелді, олардың ішінде отбасы мен әлеуметтік ортаның ықпалы ерекше. Баланың тілдік дамуы тек мектептегі логопедиялық түзету жұмыстарына емес, оның күнделікті қарым-қатынас жасайтын ортасына, ата-анасының сөйлеу мәдениетіне, отбасындағы тәрбиесіне байланысты болады. Егер бала тілдік қарым-қатынасқа белсенді қатысатын ортада өссе, оның сөйлеу дағдылары жақсы дамиды. Ал егер отбасында және әлеуметтік ортада жеткілікті қарым-қатынас болмаса, сөйлеу дамуы тежелуі немесе бұзылыстар пайда болуы мүмкін.

Әлеуметтік ортаның бала тілінің дамуына тигізетін ықпалы үлкен. Баланың айналасында сөйлеу белсенділігі жоғары адамдар болған жағдайда, ол да тілдік қарым-қатынасты тез меңгереді. Мысалы, кітап оқу дәстүрі қалыптасқан отбасыларда баланың сөздік қоры бай болады, сөйлеу мәнері дұрыс қалыптасады. Ал егер бала үнемі теледидар немесе гаджеттер арқылы дайын ақпаратты қабылдап, сөйлеуге аз қатысса, онда оның тілдік дағдылары баяу дамиды. Сонымен қатар, қоғамдағы әлеуметтік-экономикалық жағдай да бала сөйлеуінің қалыптасуына әсер етеді. Материалдық жағдайы төмен отбасыларда балаларға тіл дамытуға қажетті кітаптар, ойыншықтар немесе білім беру ресурстары жеткіліксіз болуы мүмкін. Бұл олардың тілдік дамуын баяулатып, логопедиялық түзету жұмыстарына мұқтаждықты арттырады.

Мектепте жүргізілетін логопедиялық түзету жұмыстары сөйлеу кемшіліктерін жоюға бағытталған. Алайда, бұл процестің тиімділігі ата-ананың қолдауына да тәуелді. Егер ата-ана баласының логопедиялық сабақтарына белсенді қатысып, үйде қосымша жаттығулар жасап, оның сөйлеу дағдыларын жетілдіруге көңіл бөлсе, түзету жұмыстары әлдеқайда нәтижелі болады. Логопед мамандары баланың сөйлеу кемшіліктерін түзетумен қатар, ата-аналарға кеңес беріп, оларды бала тілін дамытуға бағытталған әдістермен таныстыруы қажет. Кейбір ата-аналар баланың сөйлеуіндегі ақаулардың өздігінен жойылатынына сеніп, түзету жұмыстарына

дер кезінде көңіл бөлмейді. Бұл баланың сөйлеу бұзылыстарының күрделене түсуіне және болашақта қарым-қатынас дағдыларының төмендеуіне әкелуі мүмкін.

Отбасылық тәрбиенің бала сөйлеуіне тигізетін әсерін ескерсек, ең алдымен ата-ананың сөйлеу үлгісі маңызды. Бала көбіне ата-анасынан көргенін қайталайды, сондықтан олардың сөйлеу мәнері, сөздік қоры және қарым-қатынас стилі оның тілдік дағдыларының дамуына әсер етеді. Егер ата-ана баламен үнемі қарым-қатынас жасап, оның сұрақтарына жауап беріп, бірге кітап оқып, сөйлесу ойындарын ұйымдастырса, балада сөйлеу дағдылары дұрыс қалыптасады. Ал керісінше, егер отбасында қарым-қатынас аз болса немесе ата-ана дөрекі, түсініксіз сөйлесе, балада да сөйлеу мәдениеті мен тілі дұрыс дамымауы мүмкін. Сонымен қатар, отбасындағы эмоционалдық жағдай да маңызды фактор болып табылады. Егер бала үнемі стресс жағдайында болса немесе отбасындағы жанжалдарға куә болып өссе, бұл оның сөйлеуіне кері әсерін тигізеді. Кейбір балаларда тұтықпа, дизартрия, мутизм сияқты сөйлеу бұзылыстары пайда болуы мүмкін. Сондықтан ата-аналар балаларына жайлы психологиялық орта қалыптастырып, олармен сенімді қарым-қатынас орнатуы тиіс.

Баланың сөйлеу дағдыларын дамытуда ойын әрекетінің маңызы зор. Балалар ойнай отырып, жаңа сөздерді меңгереді, сөйлем құрауды үйренеді және тілдік белсенділігін арттырады. Сол себепті ата-аналар мен мұғалімдер бала тілін дамыту мақсатында түрлі тілдік ойындарды ұйымдастыруы қажет. Сонымен қатар, мектептерде баланың сөйлеу дағдыларын жетілдіруге бағытталған іс-шараларды көбейту қажет. Мысалы, мәнерлеп оқу сайыстары, әңгіме айту конкурстары, сахналық қойылымдар мен шығармашылық жобалар балалардың сөйлеу белсенділігін арттыруға көмектеседі. Мұндай іс-шараларға ата-аналардың да қатысуы маңызды, өйткені бұл баланың тілдік дағдыларын дамытумен қатар, оның әлеуметтік қарым-қатынасқа деген сенімділігін арттырады.

Әлеуметтік орта мен отбасының ықпалы мектептегі логопедиялық түзету жұмыстарының табысты болуында шешуші рөл атқарады. Баланың дұрыс сөйлеп, сауатты қарым-қатынас жасай білуі үшін отбасы мен мектеп арасында тығыз байланыс орнап, бірлескен жұмыс жүргізілуі тиіс. Егер бала жан-жақты қолдау тауып, оның сөйлеуіне тұрақты түрде көңіл бөлінсе, логопедиялық түзету жұмыстары нәтижелі болады. Бұл баланың тек тілдік дағдыларын ғана емес, жалпы тұлғалық дамуын қамтамасыз етеді және оның болашақтағы жетістіктеріне оң әсерін тигізеді. Сол себепті ата-аналар, мұғалімдер және логопедтер тығыз ынтымақтастықта жұмыс істеп, баланың сөйлеу қабілетін дамытуға барынша көңіл бөлуі қажет. Қорытындылай келе, әлеуметтік орта мен отбасылық тәрбие баланың сөйлеу дамуына үлкен әсер етеді. Мектептегі логопедиялық түзету жұмыстары өз нәтижесін беруі үшін ата-аналар мен мұғалімдер тығыз байланыста жұмыс істеуі керек. Отбасында дұрыс тәрбие мен тілдік қолдау болмаса, логопедиялық түзету жұмыстарының тиімділігі төмендеуі мүмкін. Сондықтан баланың сөйлеу қабілетін дамыту үшін тек мектептегі логопедиялық жұмыстарға ғана сенім арту жеткіліксіз. Бұл процеске ата-аналар, мұғалімдер, логопедтер және баланың әлеуметтік ортасы бірлесіп атсалысуы қажет. Логопедиялық түзету жұмыстарының нәтижелі болуы үшін отбасындағы қарым-қатынастың сапасы, тілдік дамуға бағытталған ойындар мен іс-шаралар, логопедиялық сабақтардың жүйелілігі және психологиялық қолдау маңызды. Егер бала әлеуметтік ортада белсенді қарым-қатынас жасап, сөйлеуіне қолайлы жағдай жасалса, логопедиялық түзету жұмыстары да тиімді болмақ. Бұл тек тілдік дамуға ғана емес, баланың жалпы психологиялық, эмоционалдық және әлеуметтік бейімделуіне де оң әсерін тигізеді.

Қорыта айтқанда, әлеуметтік орта мен отбасылық тәрбие баланың сөйлеу қабілетінің қалыптасуына тікелей әсер етеді. Мектептегі логопедиялық түзету жұмыстарының нәтижелі болуы үшін ата-аналар, мұғалімдер және логопед мамандары өзара тығыз байланыста жұмыс істеуі қажет. Отбасы ішінде балаға жеткілікті тілдік қолдау көрсетілмесе, логопедиялық түзету жұмыстарының тиімділігі төмендеуі мүмкін.

Бала сөйлеу дағдыларын дұрыс меңгеруі үшін оның жанында қолдау көрсететін, қарым-қатынас жасайтын орта болуы маңызды. Отбасында ата-ананың сөйлеу мәдениеті, олардың балаға көңіл бөлуі, эмоциялық қолдау көрсетуі – барлығы баланың тілдік дамуына оң ықпал

етеді. Сонымен қатар, ата-аналар логопед мамандарының ұсынымдарын орындап, үйде баламен бірге қосымша тіл дамыту жаттығуларын жасауы қажет.

Мектепте жүргізілетін логопедиялық түзету жұмыстары сөйлеу бұзылыстарын жоюмен қатар, баланың жалпы танымдық және психологиялық дамуына ықпал етеді. Егер бала үнемі тілдік қарым-қатынасқа түсіп, сөйлеуге ынталандырылса, оның сөздік қоры молайып, ойлау қабілеті жақсарады. Мұғалімдер мен логопедтер балалардың сөйлеу дағдыларын жетілдіру үшін арнайы әдістемелік тәсілдерді қолдана отырып, түрлі жаттығулар мен ойындарды ұйымдастыруы керек.

Әлеуметтік орта да бала тілінің дамуында үлкен рөл атқарады. Қоғамдық іс-шараларға, ойындарға, сахналық қойылымдарға, әңгімелесу сайыстарына қатысу арқылы балалар өз ойын еркін жеткізуге үйренеді. Осылайша, сөйлеу қабілетін дамытумен қатар, олар әлеуметтік ортада өздерін сенімді сезініп, психологиялық тұрғыдан да бейімделеді.

Осы себепті логопедиялық түзету жұмыстарының табысты болуы үшін баланы тек мектеп қабырғасында ғана емес, үйде, қоғамдық ортада да қолдап, жан-жақты дамыту қажет. Егер ата-аналар, мұғалімдер, логопедтер және жалпы әлеуметтік орта бірігіп жұмыс істесе, бала тілдік және коммуникативтік дағдыларды толық меңгеріп, болашақта өз ойын еркін әрі сауатты жеткізе алатын тұлға болып қалыптасады.

Әдебиеттер:

1. Әбдіғалиева Г. «Баланың сөйлеу тілін дамыту» – Алматы Рауан, 2005.
2. Сейітова Қ. «Логопедия негіздері» – Астана Фолиант, 2012.
3. Мұқанова К. «Мектеп жасындағы балалардың тіл кемістіктерін түзету» – Алматы Білім, 2017.
4. Оразбаева Ф. «Тіл дамыту әдістемесі» – Алматы Ана тілі, 2009.
5. Баймұратова Б. «Бала тілінің дамуы және оны түзету» – Алматы Қазақ университеті, 2020.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ЛОГОПЕДА И ВОСПИТАТЕЛЯ: РАЗВИТИЕ РЕЧИ ДЕТЕЙ В ДЕТСКОМ САДУ

Волошина Елена Петровна
Логопед государственного специализированного (коррекционного) детского сада №28 «Гаухар» Управления образования города Шымкента (для детей с тяжелыми и легкими нарушениями речевых функций) коммунального государственного учреждения

Аннотация

Мақалада логопед пен тәрбиешінің балалардың сөйлеу дамуына ықпал ету мақсатында бірлескен жұмысын ұйымдастырудың негізгі әдіс-тәсілдері қарастырылады. Логопед пен тәрбиешінің бірлескен әрекеті тілдік дағдыларды жетілдіру үшін маңызды рөл атқарады. Бұл мақалада балалардың тілін дамыту үшін қолданылатын ойын әдістері, педагогикалық кеңестер мен ата-аналармен жұмыс жүргізу тәсілдері сөз болады. Әрбір әдіс балалардың сөйлеу мүмкіндіктерін кеңейтумен қатар, олардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға бағытталған. Логопед пен тәрбиешінің ынтымақтастығы балалардың қарым-қатынасын жақсартып, олардың сөздік қорын кеңейтуге және өз ойын еркін жеткізуге мүмкіндік береді.

Annotation

The article discusses the main methods and approaches used in organizing joint work between a speech therapist and a preschool teacher to promote children's speech development. Collaborative efforts between the speech therapist and the teacher play a crucial role in enhancing language skills. This article highlights the use of game-based techniques, pedagogical advice, and strategies for working with parents. Each method aims not only to expand children's speech abilities but also to develop their social skills. The collaboration between the speech therapist and the teacher improves children's communication, broadens their vocabulary, and enables them to express themselves more freely.

Речь является важнейшим элементом общения и развития ребенка, поэтому развитие речевых навыков детей в дошкольном возрасте — это один из самых значимых аспектов педагогической работы. Речь влияет на общее развитие личности ребенка, его способность воспринимать информацию и взаимодействовать с окружающим миром. Важно, чтобы на каждом этапе развития ребенка, включая дошкольный возраст, специалисты и педагоги использовали правильные методы и подходы для формирования и коррекции речевых навыков. Важную роль в этом процессе играют логопед и воспитатель, чьи совместные усилия направлены на развитие речи у детей.

1. Роль логопеда и воспитателя в развитии речи детей.

Логопед и воспитатель играют важную роль в процессе речевого развития детей. Логопед помогает детям с нарушениями речи, такие как дислалия, дизартрия, заикание и другие, с помощью специализированных методов и техник. В свою очередь, воспитатель создает оптимальную среду для общения и развития речи, включая организацию различных видов деятельности, направленных на расширение словарного запаса, развитие грамматических навыков, улучшение произношения и т.д.

2. Методы взаимодействия логопеда и воспитателя

- Совместное планирование занятий: Логопед и воспитатель должны активно сотрудничать при разработке образовательных планов и мероприятий. Например, воспитатель может предложить логопеду использовать игры и активности в рамках утренних встреч, праздников или других групповых занятий, направленных на развитие речи.

- Игровая форма обучения: В детском саду важную роль играет игровая форма обучения, которая является эффективной для детей в возрасте до 7 лет. Логопед и воспитатель могут использовать игровые методы для развития у детей слухового восприятия, дикции, фонематического слуха, логического мышления и других навыков. Речевые игры, загадки, стихи, а также дидактические игры способствуют активному усвоению языка.

- Обогащение словарного запаса через практическую деятельность: Логопед и воспитатель могут совместно обогатить словарный запас детей через занятия рисованием, лепкой, театральными играми, прогулками на свежем воздухе и другие виды деятельности, которые позволяют детям применять новые слова и фразы в контексте.

- Коллективные занятия и групповая работа: Совместные занятия логопеда и воспитателя не только нацелены на решение конкретных речевых проблем, но и на развитие навыков общения, взаимодействия между детьми. Групповые мероприятия (например, театрализованные игры, коллективные занятия по рисованию или лепке) развивают у детей не только речь, но и социальные навыки, помогают устанавливать контакт с другими детьми.

- Использование мультимедийных и визуальных средств: Современные мультимедийные средства (видеоуроки, дидактические материалы с использованием картинок и схем) могут быть полезными в работе с детьми с нарушениями речи. Взаимодействие с такими материалами позволяет визуализировать процессы, помогая детям лучше понимать слова и выражения.

3. Важность своевременной диагностики и индивидуального подхода.

Особое внимание следует уделить своевременной диагностике речевых проблем у детей. Если у ребенка есть речевые нарушения, важно как можно раньше обратиться за помощью к логопеду. Взаимодействие логопеда и воспитателя позволяет оперативно выявить проблемы и предложить комплексные решения. Индивидуальный подход к каждому ребенку, учитывая его особенности, помогает быстрее достичь результатов в коррекции речевых нарушений и развитии речи.

4. Результаты совместной работы логопеда и воспитателя.

Совместная работа логопеда и воспитателя дает положительные результаты в развитии речи детей, особенно в группе, где есть дети с различными речевыми нарушениями. Ребенок, получающий помощь от обоих специалистов, быстрее осваивает грамматические структуры, развивает фонематический слух, улучшает произношение и увеличивает словарный запас.

5. Семинары и консультации для родителей.

Не менее важным элементом является вовлечение родителей в процесс речевого развития ребенка. Логопед и воспитатель могут проводить семинары, консультации для родителей, обучая их методам работы с детьми дома. Это способствует тому, что коррекция речевых нарушений будет происходить не только в образовательном учреждении, но и в повседневной жизни ребенка.

6. Использование игры как основного средства обучения.

Игра – основной метод обучения дошкольников, и в работе с детьми с речевыми нарушениями она становится еще более актуальной. Специально подобранные игры, направленные на развитие речевых навыков, могут включать в себя:

- Игры на развитие слухового восприятия: например, игры, где нужно различать звуки или определять, из какого предмета они исходят.
- Игротерапия: использование простых сюжетных игр, в которых дети разыгрывают различные диалоги, формируют навыки общения.
- Дидактические игры: игры с карточками, таблицами, картинками для развития словарного запаса.

7. Наблюдения и анализ индивидуальных прогрессов.

Важной частью работы является систематическое наблюдение за каждым ребенком и оценка его прогресса в процессе развития речи. Логопед и воспитатель могут фиксировать результаты и давать рекомендации по коррекции. Это позволяет проводить корректировки и совершенствования работы с детьми, обеспечивая индивидуальный подход к каждому ребенку.

Заключение

Таким образом, эффективное взаимодействие логопеда и воспитателя имеет огромное значение в организации педагогического процесса, направленного на развитие речи дошкольников. Совместная деятельность этих специалистов не только способствует решению проблем с нарушениями речи, но и помогает детям развивать навыки общения, уверенность в себе, а также социализацию в коллективе. Речевое развитие детей — это процесс, который требует комплексного подхода, и именно гармоничное сотрудничество воспитателя и логопеда обеспечивает его успешное завершение.

Список литературы:

1. Кудрявцева Е. А. Развитие речи у детей дошкольного возраста. — М.: Просвещение. 2019 г.
2. Бенашвили, Л. Я. Логопедическая работа с детьми в детском саду. — СПб.: Речь. 2017 г.
3. Дружкова Н. В. Методика логопедической работы в дошкольном образовательном учреждении. — М.: ВЛАДОС. 2018 г.
4. Шевченко И. В. Особенности взаимодействия воспитателя и логопеда в дошкольном учреждении. — СПб.: Академия. 2016 г.

БАЛАБАҚШАДА БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛДІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ: ЗАМАНАУИ ӘДІСТЕР МЕН ТӘСІЛДЕР

Жанзахова Дариға Құлмырзақызы
Түркістан облысы, Отырар ауданы
“Марал” бөбекжай бақшасы тәрбиешісі

Аннотация

Статья посвящена важности и методам развития языковых навыков у детей в детском саду. В статье рассматриваются современные подходы и эффективные методы, которые способствуют расширению словарного запаса, улучшению грамматических навыков и развитию коммуникативных способностей у дошкольников. Основное внимание уделяется использованию игр, мультимедийных

технологий, визуальных пособий, а также активной роли родителей в процессе развития речи. Описание различных методов (игровой метод, ролевые игры, использование аудио-визуальных материалов и т.д.) подчеркивает их значимость для комплексного развития речи у детей дошкольного возраста. Приведены практические рекомендации для воспитателей и родителей, направленные на развитие речи ребенка через повседневное взаимодействие и игровые формы обучения.

Annotation

The article is dedicated to the importance and methods of developing language skills in children at preschool level. The paper explores modern approaches and effective methods that contribute to expanding vocabulary, improving grammatical skills, and enhancing communicative abilities in preschoolers. Special attention is given to the use of games, multimedia technologies, visual aids, and the active role of parents in the language development process. Various methods (game method, role-playing, use of audio-visual materials, etc.) are highlighted for their significance in the comprehensive development of speech in young children. Practical recommendations are provided for educators and parents aimed at developing a child's language through everyday interaction and playful learning activities.

Балабақша кезеңі балалардың сөйлеу дағдыларының қалыптасуы үшін ең маңызды уақыт кезеңдерінің бірі болып табылады. Бұл кезеңде баланың сөйлеу дағдыларының қалыптасуы, сөздік қорының кеңеюі, тілдік қорытындыларды дұрыс қолдануы сияқты дағдылардың дамуы маңызды рөл атқарады. Балалардың тілдік дағдыларын дамыту үшін заманауи әдістер мен тәсілдер қолдану олардың оқу процесін жеңілдетіп, тиімділігін арттырады. Заманауи әдістер мен тәсілдер балалардың тілдік дағдыларын қалыптастыру мен дамытуға тиімді ықпал етеді.

1. Тілдік дамудың негіздері.

Балабақшада тілдік дағдыларды дамыту барысында баланың сөйлеу әрекетінің бірнеше негізгі аспектілерін ескеру қажет:

- Сөздік қорды қалыптастыру: Балаларға жаңа сөздерді үйрету, сөздердің мағынасын түсіндіру, сөздердің көпше, жекеше түрлерін қолдану.
- Грамматикалық құрылымды меңгеру: Баланың сөйлем құрау дағдыларын дамыту, сөздердің дұрыс орындалуы мен тіркесін меңгеру.
- Коммуникативтік дағдыларды дамыту: Баланың басқа балалармен және ересектермен қарым-қатынас орнату дағдыларын жетілдіру.
- Фонематикалық есту: Дыбыстарды айыра білу, сөздерді дұрыс айту және сөйлеу барысында дыбыстардың дұрыс орындалуына назар аудару.

2. Заманауи әдістер мен тәсілдер.

Балабақшада балалардың тілдік дағдыларын дамытуда қолданылатын заманауи әдістер мен тәсілдер олардың тілін байытуға және қарым-қатынас жасау қабілеттерін жақсартуға бағытталған.

2.1. Ойын әдісі.

Ойын — балалардың тілі мен ойлау қабілетін дамытуда маңызды құрал болып табылады. Ойын арқылы балалар өз эмоцияларымен бөлісіп, жаңа сөздер мен фразаларды қолдана алады. Балалар ойын арқылы сөздерді практикалық тұрғыда қолдануды үйренеді. Мысалы:

- Рөлдік ойындар: Балалар өздерін түрлі рөлдерде сынап, сөйлеу дағдыларын тәжірибе жүзінде дамытуға мүмкіндік алады. Мысалы, дүкен ойындары, дәрігер мен науқас, ата-ана мен бала рөлдерінде сөйлесу.
- Сөздік ойындар: «Сөзжұмбақтар», «Табиғатта қандай дауыстар болады?» ойындары балалардың сөздік қорын кеңейтуге және тілін дамыт…
- Қысқа бейнероликтер: Бала өз тілінде қарапайым сөйлемдер мен сөздерді тыңдайды, және кейін оларды қайталап, қолдануды үйренеді. Ойындарда бейнероликтер мен музыка балаларға жаңа сөздер мен грамматикалық құрылымдарды үйретуге көмектеседі.
- Дыбыстық және бейнелеу материалдары: Балалар суреттермен бірге сөздерді естіп, олардың мағынасын түсінеді, сөйлеу қабілетін дамытады. Балабақшада интерактивті тақта мен мобильді құрылғылар да жиі қолданылады.

2.3. Көрнекі құралдарды қолдану.

Балабақшада көрнекі құралдарды пайдалану балаларға жаңа сөздерді үйретудің тиімді тәсілі болып табылады. Бұл құралдар балалардың визуалды қабылдауын жақсартуға көмектеседі. Көрнекі құралдар ретінде:

- Карталар мен суреттер: Балаларға сөздерді суреттер арқылы үйрету, сөйлемдер құру дағдыларын дамыту. Балалар суреттерді көріп, сол суретке байланысты сөздер мен сөйлемдер айтуға үйренеді.

- Тақталар мен плакаттар: Балаларға грамматикалық ережелер мен жаңа сөздерді визуалды түрде көрсету. Мұндай әдістер балалардың ойлау қабілетін дамытады және әртүрлі ақпаратты дұрыс қабылдауға көмектеседі.

2.4. Әңгімелесу және сұрақ-жауап әдісі.

Балалардың тілдік дамуына әңгімелесу әдісі үлкен ықпал етеді. Бұл әдіс балалардың ойлау қабілетін арттырып, олардың сөйлеуін жақсартады. Әңгімелесу арқылы бала әртүрлі жағдайларда сөйлесуді үйренеді, жаңа сөздерді қолдануға дағдыланады. Сонымен қатар, сұрақ-жауап әдісі балалардың логикалық ойлау қабілетін дамытады, сондай-ақ олардың тілін жақсартуға мүмкіндік береді. Мысалы:

- Сұрақ-жауап ойындары: Тәрбиеші мен бала арасында сұрақ-жауап ойындарын өткізу, балалардың жауап беру дағдыларын дамыту.

- Ертегі тыңдау және айту: Балаларға ертегі оқып, оған байланысты сұрақтар қою арқылы олардың сөздік қорын және тілін дамыту.

2.5. Кітап оқу және ертегілер тыңдау.

Балабақшада кітап оқуды және ертегілер тыңдауды жиі ұйымдастыру маңызды. Кітап оқу барысында балалар жаңа сөздерді, тіркестерді, сөйлем құрылымдарын үйренеді. Ертегілер мен әдеби шығармалар тыңдау балалардың сөздік қорын арттырып, оларды тілдік жағынан байытатын маңызды әдіс болып табылады. Сонымен қатар, ертегілер арқылы балалардың қиял әлемі дамиды, олардың сөйлеу дағдылары жақсарады. Балабақшада ертегілерді сахналау, оған қатысу балаларға жаңа сөздер мен сөйлемдер қолдануға мүмкіндік береді.

3. Тілдік дағдыларды дамытудағы ата-ананың рөлі.

Ата-аналардың балабақшада тіл дамыту процесіне қосқан үлесі өте маңызды. Ата-аналар үйде балаларымен ойындар өткізіп, кітаптар оқып, дұрыс сөйлеу дағдыларын қалыптастыруы тиіс. Тәрбиешілер мен ата-аналардың бірлескен жұмысы баланың тілін дамытудың негізгі құралы болып табылады. Ата-аналар баланың сөздік қорын байытуда, грамматикалық дұрыс сөйлеуін дамытуда маңызды рөл атқарады. Ата-аналар балаға үйде өздері де сөйлеу үлгісін көрсетіп, онымен сөйлесу барысында балаларға тыңдай білу дағдыларын да үйретуі керек.

4. Қорытынды

Балабақшада тілдік дағдыларды дамыту — бұл маңызды әрі күрделі процесс, ол ойын, мультимедиялық құралдар, көрнекі әдістер, әңгімелесу және кітап оқу сияқты көптеген әдістер арқылы жүзеге асырылады. Заманауи тәсілдер балалардың тілін байытуға, олардың сөйлеу қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Тәрбиеші мен ата-ананың бірлескен жұмысы бала тілінің дамуына оң әсер етеді, бұл баланың кейінгі оқу өміріне де үлкен әсерін тигізеді. Тілдік дағдыларды дұрыс дамыту балалардың оқу мен қарым-қатынас жасау қабілеттерін нығайтып, олардың әлеуметтік және психологиялық дамуына үлкен көмек көрсетеді.

Әдебиеттер

1. Груздева Т.В. Дошкольное воспитание и развитие детей: инновационные технологии и методы. – Москва: Издательство «Просвещение». 2015 г.

2. Петренко М.Ю. Развитие речи у детей дошкольного возраста в условиях детского сада. – Санкт-Петербург: Речь.2017 г.

3. Шибанова Т.И. Технологии и методы развития речи у детей: теоретические и практические аспекты. – Казань: Издательство Казанского университета. 2018 г.

4. Дьяченко Н.А. Методика обучения детей дошкольного возраста: современные подходы. – Москва: ВЛАДОС. 2016 г.

5. Шмидт Л.А. Речь детей и ее развитие в дошкольном возрасте. – Новосибирск: Научное издательство «СибАК». 2019 г.

ЛОГОПЕДИЯЛЫҚ ЖҰМЫСҚА АРНАЛҒАН ИННОВАЦИЯЛЫҚ ҚҰРАЛДАР МЕН ӘДІСТЕР

Насыбуллина Лилия Шакировна
«Шымкент қаласының білім басқармасының мемлекеттік арнаулы (коррекциялық) №28 «Гауһар» балабақшасы» (сөйлеу функциялары ауыр және жеңіл бұзылған балаларға арналған) коммуналдық мемлекеттік мекемесінің логопеді

Аннотация

В статье рассматриваются инновационные методы и инструменты, используемые в логопедической работе с детьми. Особое внимание уделяется современным цифровым и виртуальным технологиям, таким как мобильные приложения, программы для коррекции речи, а также методам работы с тактильными и сенсорными материалами. Также рассматриваются динамические методы, включающие игровые элементы и активности, которые способствуют более эффективному развитию речевых навыков у детей. В статье подчеркивается важность использования этих методов в логопедической практике для улучшения качества работы с детьми, имеющими нарушения речи, и достижения устойчивых результатов в коррекции и развитии речевых функций.

Annotation

The article discusses innovative methods and tools used in speech therapy work with children. Special attention is given to modern digital and virtual technologies, such as mobile applications, speech correction programs, as well as methods for working with tactile and sensory materials. The article also explores dynamic methods that include gaming elements and activities, which contribute to the more effective development of speech skills in children. The article emphasizes the importance of using these methods in speech therapy practice to improve the quality of work with children who have speech disorders and achieve stable results in speech correction and development.

Логопедиялық жұмыс тіл кемістіктері бар балаларды түзету және дамыту процесінде ерекше маңызды рөл атқарады. Бұл жұмыс балалардың сөйлеу функцияларын қалыптастыру, тілдік дағдыларды жетілдіру, сондай-ақ балалардың жеке және әлеуметтік дағдыларын дамытуға бағытталған. Қазіргі заманғы педагогикалық инновациялар, әсіресе жаңа құралдар мен әдістер, логопедиялық жұмысты тиімді етуге және балалардың сөйлеу дамуында көрнекті нәтижелерге жетуге мүмкіндік береді.

Инновациялық құралдар мен әдістер.

1. Цифрлық білім беру құралдары.

Қазіргі замандағы логопедиялық түзету жұмысының тиімділігі цифрлық білім беру құралдарымен байланысты. Бұл құралдар балалардың сөйлеу дағдыларын дамыту үшін арнайы жасалған түрлі мобильді қосымшалар, бағдарламалар, онлайн платформалар мен тренажерлерді қамтиды. Мысалы, фонематикалық тыңдау мен дыбыстарды дұрыс айту дағдыларын дамытуға арналған интерактивті бағдарламалар балалардың қызығушылығын арттырып, оларды оқу мен жаттығу кезінде белсенді етеді. Бұған қоса, бұл құралдар балалардың ауызша қарым-қатынас дағдыларын жетілдіріп, олардың дұрыс сөйлеуін қолдайды.

2. Виртуалды және артық шындық (AR, VR).

Виртуалды және артық шындық (AR, VR) технологиялары қазіргі кезде оқу процесіне енгізілуде, және олар логопедиялық түзету жұмыстарында да үлкен әлеуетке ие. Бұл технологиялар арқылы балалар ойын түрінде дағдыларын дамыта алады. Мысалы, 3D үлгілер арқылы дыбыстардың дұрыс айтылуын көрсету, немесе виртуалды әлемде әртүрлі әрекеттерді орындау арқылы балалардың тілдік қабілеттері арттырылады.

3. Тактильді және сенсорлық құралдар.

Тактильді және сенсорлық құралдар көзге көрмейтін немесе көруі нашар балалар үшін өте маңызды. Оларға бейнелі тактильді карталар, түрлі құрылымдық ойыншықтар мен заттар беріледі, олар арқылы балалар әртүрлі дыбыстарды, сөздерді сезінуге және түсінуге мүмкіндік алады. Мұндай құралдар балалардың физикалық және психологиялық дамуына оң әсер етеді.

4. Тыңдау және артикуляциялық жаттығулар.

Қазіргі замандағы логопедиялық әдістердің бірі — тыңдау және артикуляциялық жаттығуларды инновациялық тәсілдермен жүргізу. Оған арнайы бағдарламалар, дыбыстық тренажерлер, интонацияны түзетуге арналған құралдар жатады. Тыңдау жаттығулары арқылы балалардың дыбыстарды дұрыс қабылдауы мен тану қабілеті дамиды, ал артикуляциялық жаттығулар балалардың сөйлеу аппаратының дұрыс жұмыс істеуін қамтамасыз етеді.

5. Динамикалық әдістер.

Динамикалық әдістер балалардың сөйлеу дағдыларын дамыту үшін өте тиімді. Олар ойын элементтерін, қозғалыстарды және сюжеттік жағдайларды пайдалану арқылы жүзеге асырылады. Бұл әдістер балалардың мотивациясын арттырып, сөйлеу дағдыларын еркін меңгеруге мүмкіндік береді. Мысалы, балалар түрлі рөлдерде ойнап, диалогтар құру арқылы өз сөздік қорларын дамытады.

6. Қарым-қатынас дағдыларын дамытатын ойын әдістері

Ойындар арқылы тіл үйрету – балаларға қорқынышсыз әрі табиғи түрде жаңа сөздерді игеруге мүмкіндік береді. Ойын арқылы тіл дамыту әдістері балалардың қатысуын ынталандырып, оларды жаңа сөздер мен құрылымдармен жұмыс істеуге шабыттандырады. Ойындар көбінесе балалардың сөйлеу әрекетінде өз бетінше әрекет етуге көмектеседі.

7. Қосымша дыбыстық құралдар

Аудиокітаптар, музыка мен ертегілер, әртүрлі дыбыстарды есту арқылы балалардың тілдік қабылдауы мен сөйлеу дағдыларын жақсартуға болады. Бұл әдіс балаларға тыңдау қабілеттерін дамытуға, жаңа сөздермен танысуға және есте сақтау дағдыларын арттыруға көмектеседі.

8. Интерактивті әдістер мен құралдар

Интерактивті тақталар, мультимедиялық бағдарламалар мен электрондық құрылғылар балалардың тілін үйрену барысында қолдануға өте тиімді. Олар балаларға суреттер, видеолар мен анимация арқылы жаңа ақпаратты түсіндіреді, сөйлеу дағдыларын дамытады.

Қорытынды.

Логопедиялық жұмыста инновациялық құралдар мен әдістердің қолданылуы балалардың сөйлеу дағдыларын дамыту мен түзетуді әлдеқайда тиімді етеді. Цифрлық және виртуалды технологиялар, сенсорлық құралдар мен динамикалық әдістер балалардың сөйлеу қабілеттерін қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Логопедтер бұл құралдарды қолдана отырып, балаларды түзету жұмыстарының әртүрлі аспектілерін қарастырып, сөйлеу дағдыларын жетілдіре алады.

Әдебиеттер

1. Мұсаева С.Ж. Логопедиялық түзету әдістері. Алматы: «Ғылым» баспасы. 2020 ж.
2. Тұрсынбаева Ә.Ж. Оқушыларға логопедиялық көмек көрсету. Астана: Елорда. 2019 ж.
3. Исаева С.С. Логопедиялық түзету жұмыстарындағы инновациялық әдістер. Ақтөбе: Ақтөбе университеті. 2021 ж.
4. Базарбаев Н. Психология және логопедия: теория мен практика. Алматы: Қазақ университеті. 2018 ж.

БАЛАБАҚШАДА ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ БАЛАЛАРДЫ ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ

Парменкулова Шынар Копжасаровна
Түркістан облысы, Отырар ауданы
“Марал” бөбекжай бақшасы тәрбиешісі

Аннотация

Статья рассматривает использование инновационных технологий в образовательном процессе дошкольного образования. В статье описываются различные виды технологий, такие как информационно-коммуникационные технологии, геймификация, виртуальная и дополненная реальность, а также их применение в обучении детей дошкольного возраста. Акцент сделан на том, как современные технологии способствуют повышению интереса детей к обучению, развивают их творческие и когнитивные способности, а также помогают улучшить социализацию. В статье также обсуждаются возможные трудности, связанные с использованием этих технологий в дошкольных учреждениях, и предложения по их преодолению. Работа предоставляет обзор современных подходов к обучению и развивает представление о роли инноваций в образовании.

Annotation

The article discusses the use of innovative technologies in the educational process of preschool education. Various types of technologies are described, such as information and communication technologies, gamification, virtual and augmented reality, and their application in teaching preschool children. The focus is on how modern technologies enhance children's interest in learning, develop their creative and cognitive abilities, and help improve their socialization. The article also discusses potential difficulties associated with the use of these technologies in preschool institutions and offers suggestions for overcoming them. The work provides an overview of modern approaches to teaching and develops an understanding of the role of innovations in education.

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде инновациялық технологиялар өте маңызды рөл атқарады. Жаңа ақпараттық технологияларды қолдану арқылы оқыту процесі тиімді әрі қызықты бола түседі. Оқу үдерісінде инновациялық технологияларды қолдану баланың білімге деген ынтасын арттырып, шығармашылық қабілеттерін дамытады. Балабақшадағы балалардың дамуында жаңа технологияларды қолдану — бұл оқытудың сапасын арттырып қана қоймай, оларды бүгінгі күннің талаптарына сәйкес тұлға ретінде қалыптастырудың бір жолы.

Инновациялық технологиялардың мәні мен түрлері.

Инновациялық технологиялар — бұл оқу процесінде заманауи ақпараттық құралдарды қолдану арқылы оқытуды жаңарту мен жетілдіру мақсатында енгізілетін жаңашыл тәсілдер мен әдістер. Балабақшада инновациялық технологияларды қолданудың бірнеше түрі бар:

1. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ): Компьютерлер, планшеттер, интерактивті тақталар, мультимедиялық құралдар балабақшада оқыту процесін қызықты әрі тиімді ұйымдастыруға мүмкіндік береді. Олар балалардың ақпаратқа қолжетімділігін арттырып, олардың білім алу дағдыларын дамытады.

2. Интерактивті әдістер мен ойындар: Балалардың ойлау қабілетін дамытуда, логикалық дағдыларын қалыптастыруда ойын әдістері маңызды рөл атқарады. Мультимедиялық құралдар мен мобильді қосымшалар арқылы ойынды оқу үдерісіне енгізу тиімді әдіс болып табылады.

3. Виртуалды және ұлғайтылған шындық: Виртуалды шындық технологиялары балаларға 3D модельдер мен графикалар арқылы қоршаған ортаны зерттеуге мүмкіндік береді. Ұлғайтылған шындық әдісі арқылы балабақшадағы балалар жаңа ақпаратты визуалды түрде қабылдай алады.

4. Геймификация: Оқытуды ойын түрінде ұйымдастыру балабақшадағы балалар үшін өте тиімді әдіс болып табылады. Әртүрлі ойындар мен тапсырмалар балаларға жаңа білімді жеңіл әрі қызықты түрде меңгеруге көмектеседі.

Инновациялық технологияларды қолданудың тиімділігі.

1. Балалардың қызығушылығын арттырады: Интерактивті тақталар, мобильді құрылғылар мен мультимедиялық құралдар балалардың білімге деген қызығушылығын арттырады. Ойын және бейнемазмұнды оқу материалдары балаларды белсенді қатысуға ынталандырады.

2. Тапсырмаларды жеңілдету және визуализация: Балабақшада инновациялық технологияларды қолдану оқу материалын баланың жас ерекшеліктеріне сәйкес жеңілдетуге мүмкіндік береді. Виртуалды ойындар, ұлғайтылған шындық арқылы балалардың танымдық қабілеттері дамиды, жаңа ақпаратты жеңіл қабылдайды.

3. Шығармашылық қабілеттерін дамыту: Мультимедиялық құралдар мен инновациялық технологиялар балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Олар бейнемазмұндарды жасап, суреттер мен анимациялар құра алады, жаңа идеяларды жүзеге асыра алады.

4. Жеке оқыту: Әрбір баланың даму деңгейін ескере отырып, оқыту процесін жеке түрде ұйымдастыруға болады. Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар балалардың жеке мүмкіндіктеріне сәйкес бейімделіп, оқушыларды жеке қарқынмен оқытуға мүмкіндік береді.

5. Әлеуметтік дағдыларды дамыту: Ойын технологияларын қолдану балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Олар топпен жұмыс істеп, бір-бірімен коммуникация жасайды, ынтымақтастықта болуды үйренеді.

Қазіргі заманғы технологияларды қолданудағы қиындықтар.

1. Техникалық құралдардың жеткіліксіздігі: Барлық балабақшаларда қажетті техникалық құралдар мен ресурстардың болуы қиын. Ауылдық жерлерде немесе шағын мекемелерде инновациялық құралдарды қолдану мәселесі туындауы мүмкін.

2. Мұғалімдердің дайындық деңгейі: Мұғалімдер жаңа технологияларды қолдану үшін арнайы дайындықтан өтуі тиіс. Кейбір мұғалімдер ақпараттық технологияларды қолдануда тәжірибесі жоқ, сондықтан оларға білім мен дағды қажет.

3. Уақыт тапшылығы: Оқытушылардың жаңа технологияларды тиімді қолдануға уақыт бөлуі қиын болуы мүмкін. Сондай-ақ, балаларды жаңа әдістермен оқытуға қосымша уақыт қажет болады.

Қорытынды

Қазіргі заманғы балаларды оқытуда инновациялық технологияларды қолдану — бұл білім беру жүйесінің тиімділігін арттырудың басты жолдарының бірі. Бұл технологиялар оқыту процесін қызықты әрі тиімді ете отырып, балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытады, логикалық ойлауын жетілдіреді. Инновациялық әдістер мен құралдар балабақшада балалардың жеке қажеттіліктерін ескеріп, әрбір баланың білімін дамытуға ықпал етеді. Бірақ осы технологияларды қолданудағы қиындықтарды жеңу үшін мұғалімдердің кәсіби дайындық деңгейін арттыру, техникалық құралдардың сапасын жақсарту маңызды.

Әдебиеттер

1. Груздева Т.В. Дошкольное воспитание и развитие детей: инновационные технологии и методы. Москва: Издательство «Просвещение». 2015 г.
2. Ермакова Л.Ф. Инновационные подходы в образовании: теория и практика. Санкт-Петербург: Речь. 2017 г.
3. Петрова Е.Я. Методы и приемы применения современных технологий в образовательном процессе. Новосибирск: Научное издательство «СибАК». 2016 г.
4. Лебедева А.В. Цифровая грамотность и инновационные технологии в образовательном процессе. Екатеринбург: Уральский университет. 2018 г.
5. Харламова Е.А. Роль информационных технологий в школьном обучении. Казань: Казанский университет. 2019 г.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА ФИЗИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІКТІ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ

Тастанова Айгүль Туткабаевна
Түркістан облысы, Отырар ауданы
“Марал” бөбекжай бақшасы тәрбиешісі

Аннотация

Статья посвящена вопросам обеспечения физической и психологической безопасности детей в дошкольных образовательных учреждениях. Рассматриваются методы и подходы, применяемые для создания безопасной среды, включающие как физическую защиту детей от травм и заболеваний, так и психологическую поддержку для формирования эмоционального благополучия. Описываются важность профессиональной подготовки педагогов и воспитателей, а также психолого-педагогические методы работы с детьми для формирования их уверенности, социальной адаптации и доверия к окружающим.

Annotation

The article addresses the issue of ensuring both physical and psychological safety of children in preschool educational institutions. The methods and approaches applied to create a safe environment are discussed, including physical protection of children from injuries and diseases, as well as psychological support for emotional well-being. The importance of professional training for teachers and educators is highlighted, along with psycho-pedagogical methods of working with children to foster their confidence, social adaptation, and trust in others.

Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында балалардың физикалық және психологиялық қауіпсіздігі – бұл білім беру мекемелерінің басты міндеттерінің бірі болып табылады. Қауіпсіздік шаралары тек балалардың денсаулығын қорғап қана қоймай, олардың әлеуметтік дамуына, тұлғалық қалыптасуына әсер етеді. Балалар үшін мектепке дейінгі ұйым – жаңа өмір кезеңіне қадам басар орын, сондықтан да олардың бұл кезеңдегі қауіпсіздігі мен жайлылығы ерекше маңызға ие. Физикалық және психологиялық қауіпсіздік қамтамасыз етілген жағдайда ғана балалар өздерін еркін сезініп, оқуға, ойнауға, дамуға ықылас танытады.

Физикалық қауіпсіздікті қамтамасыз ету әдістері.

1. Ғимараттардың қауіпсіздігі: Мектепке дейінгі мекемелерде балалардың қауіпсіздігін қамтамасыз ету үшін ғимараттардың құрылымы мен жабдықтары мұқият тексеріледі. Барлық бөлмелер мен ойын алаңдары, әсіресе балалар көп уақыт өткізетін аймақтар, төтенше жағдайларға дайын болуы керек. Әр бөлмедегі жиһаздар мен ойын құрылғылары бала денсаулығына зиян келтірмейтіндей қауіпсіз болуы керек.

2. Қауіпсіз тамақтану: Балабақшада берілуі тиіс тағамдардың сапасы мен қауіпсіздігін тексеру маңызды. Балаларға берілетін тамақтың құрамында зиянды заттар болмауы тиіс, сондай-ақ тамақтану уақытында санитарлық нормалар сақталуы керек.

3. Денсаулық сақтау шаралары: Әр баланың денсаулығына мұқият көңіл бөлінеді. Мектепке дейінгі мекемеде баланың физикалық жағдайы күнделікті бақыланып, медициналық тексерістер жүргізіледі. Сондай-ақ, балаға алғашқы медициналық көмек көрсету, аурулардың алдын алу шаралары енгізіледі.

4. Дене шынықтыру және спорттық шаралар: Баланың физикалық дамуын қолдау үшін дене шынықтыру сабақтары мен спорттық іс-шаралар ұйымдастырылады. Бұл балалардың денсаулығын нығайтып қана қоймай, олардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға да мүмкіндік береді.

Психологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету әдістері.

1. Психологиялық қолдау: Психологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету үшін балабақшада балалардың психологиялық жай-күйін бақылап, әрбір баланың жеке ерекшеліктеріне сәйкес қолдау көрсетіледі. Бұл, әсіресе, балалардың әлеуметтік дағдылары мен мінез-құлықтарын қалыптастыру кезінде маңызды. Психологтар балалардың қорқыныштары

мен алаңдаушылықтарын жеңу жолдарын үйретеді, баланың өзін-өзі сенімді сезінуіне көмектеседі.

2. Қарым-қатынас дағдыларын дамыту: Балалардың өзара қарым-қатынас жасау дағдыларын қалыптастыру, оларды қоршаған ортаны дұрыс қабылдауға үйрету маңызды. Ойындар мен тренингтер арқылы балалардың бір-бірімен тіл табысу, конфликтілерді шешу қабілеттері дамиды. Бұл олардың өздеріне деген сенімділігін арттырып, әлеуметтік ортада өзін жайлы сезінуіне мүмкіндік береді.

3. Тәртіп және қолдау: Балабақшада балалардың мінез-құлқын бақылау және оларды жақсы тәртіпке тәрбиелеу арқылы психологиялық қауіпсіздікті нығайту мақсатында педагогтар жағымды ынталандыру мен қолдау жүйесін қолданады. Бұл балалардың дұрыс тәртібін қалыптастыруға, сондай-ақ олардың өзіне және басқаларға деген құрметін арттыруға көмектеседі.

4. Кәсіби дайындық: Педагогтардың психологиялық дайындығы өте маңызды. Олар балалардың эмоциялық жағдайларын, мінез-құлық ерекшеліктерін, жеке мәселелерін дұрыс түсініп, оларды түзету мен қолдаудың жолдарын білуі керек. Педагогтар балалармен өзара қарым-қатынас жасаған кезде әрқашан балалардың психоэмоционалдық жағдайын ескеруі тиіс.

Қорытынды.

Мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында физикалық және психологиялық қауіпсіздікті қамтамасыз ету балалардың жан-жақты дамуына үлкен әсерін тигізеді. Балабақшада балалардың денсаулығын сақтау, олардың психологиялық жағдайына назар аудару, сонымен қатар қауіпсіз ортаны қамтамасыз ету балалардың әлеуметтік дамуы мен өзіне деген сенімділігін қалыптастыруға ықпал етеді. Мұғалімдер мен тәрбиешілердің кәсіби біліктілігі мен жұмысқа деген дұрыс көзқарасы балалардың білім алуы мен дамуына үлкен әсер етеді

Әдебиеттер

1. Сәрсенбекова Ә. Мектепке дейінгі ұйымдарда балалардың психологиялық қауіпсіздігі. – Алматы: Білім, 2020.
2. Мухамедиева Г. Психологиялық даму мен әлеуметтік қорғаныс. – Шымкент: Шымкент университеті. 2017 ж.
3. Нұрпейісова Ж. Мектепке дейінгі білім беру: Қауіпсіздік пен даму стратегиялары. – Астана: Педагогика, 2018.
4. Ковалева М. В. Қауіпсіздік негіздері және балалардың психологиясы. – Санкт-Петербург: Питер. 2016 ж.

БАЛА ТӘРБИЕСІНДЕГІ АТА-АНАЛАР МЕН ТӘРБИЕШІЛЕРДІҢ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ

Толепбергенова Айша Бекмишевна
Түркістан облысы, Отырар ауданы
“Марал” бөбекжай бақшасы
меңгерушісі

Аннотация

В статье рассматривается важность взаимодействия между воспитателями и родителями в процессе воспитания детей. Особое внимание уделяется роли взаимного сотрудничества, которое способствует гармоничному развитию детей как в образовательном, так и в социальном плане. Описываются различные формы сотрудничества, такие как регулярные встречи, обмен информацией, совместные мероприятия, а также влияние этого взаимодействия на эффективность образовательного процесса. Также рассматривается, как родительская вовлеченность в образовательный процесс помогает детям развивать личностные и академические навыки.

Annotation

This article discusses the importance of cooperation between teachers and parents in the process of raising children. Special attention is given to the role of mutual collaboration, which contributes to the harmonious development of children both educationally and socially. The article describes various forms of cooperation, such as regular meetings, information exchange, joint activities, and how this interaction affects the effectiveness of the educational process. The involvement of parents in the educational process is also considered as a key factor in helping children develop personal and academic skills.

Бала тәрбиесі – бұл тек мектеп пен балабақшаның ғана емес, ата-аналардың да үлкен жауапкершілікпен атқаратын ісі. Ата-аналар мен тәрбиешілердің ынтымақтастығы балалардың психологиялық, әлеуметтік және танымдық дамуына үлкен әсер етеді. Баланың мектепке дейінгі кезеңінде әрбір жеке тұлғаның қалыптасуы үшін тәрбиенің басты көзі – жан-жақты қамқорлық, білім мен тәрбие.

Ата-аналар мен тәрбиешілердің ынтымақтастығының маңызы

Бала дамуына ата-аналар мен тәрбиешілердің өзара тығыз байланысы мен бірігіп жұмыс істеуі маңызды рөл атқарады. Әсіресе, мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында бұл ынтымақтастық маңызды әрі міндетті. Ата-аналар мен тәрбиешілер арасындағы ынтымақтастық нәтижесінде балаға дұрыс тәрбие беру, оның қажеттіліктеріне уақытылы жауап беру және дамуына ықпал ету мүмкіндігі пайда болады.

Олар бір-бірін толықтыра отырып, баланың тәрбиесі мен дамуына сәйкес, ортақ мақсатқа бағытталған әрекеттер жасайды. Бұл қатынастың басты мақсаты – баланың өмірінде тәрбиешінің де, ата-ананың да маңызды рөл атқаруын қамтамасыз ету, сондай-ақ балаға ұдайы қолдау көрсетіп, оның тұлғалық қасиеттерінің дұрыс қалыптасуына жағдай жасау.

1. Ата-аналар мен тәрбиешілердің бірлескен жұмысын ұйымдастырудың қажеттілігі.

Бала дамуының алғашқы кезеңдерінде ата-аналар мен тәрбиешілердің бірлескен жұмысы өте маңызды. Себебі, бала осы кезеңде әлеуметтік нормалар мен құндылықтарды игеріп, өз ортасымен қарым-қатынас жасауды үйренеді. Ата-аналар балаға ең жақын және маңызды тұлғалар болса, тәрбиешілер оның әлеуметтік ортадағы мінез-құлқы мен білімінің негізін қалайды. Бұл екі тараптың бірлескен жұмысында мынадай аспектілер маңызды:

- Балаға бірдей бағытта тәрбиелік әсер беру. Егер ата-аналар мен тәрбиешілердің көзқарастары мен әдістемелері сәйкес келсе, бала тәрбие процесін түсініп, оны оңай қабылдайды.

- Баланың жеке ерекшеліктерін ескеру. Әрбір баланың жеке мінез-құлқы, қызығушылықтары мен дағдылары бар. Ата-аналар мен тәрбиешілер осы ерекшеліктерді ескере отырып, әртүрлі әдістерді қолдану арқылы балалардың дамуына жағдай жасайды.

2. Ата-аналар мен тәрбиешілердің өзара қарым-қатынасы.

Тәрбие процесінде ата-аналар мен тәрбиешілердің бір-бірімен тұрақты және тиімді байланыста болуы қажет. Бұл үшін арнайы жоспарланған шаралар мен кездесулер болуы тиіс:

- Кездесулер мен отырыстар. Педагогтар мен ата-аналар арасында жүйелі түрде кездесулер ұйымдастыру бала тәрбиесі туралы пікір алмасуға, ортақ шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді. Мұндай кездесулерде ата-аналар өз проблемаларын айтып, тәрбиешілер кеңестер бере алады.

- Ақпарат алмасу. Ата-аналар мен тәрбиешілер арасында үнемі ақпарат алмасу, бала туралы ортақ пікірлер қалыптастыру, оқыту мен тәрбиелеудегі мәселелерді шешу маңызды. Бұл үшін ата-аналармен мектепте немесе балабақшада жеке әңгімелесулер, электронды хаттар мен телефон арқылы байланыс орнатуға болады.

3. Ата-аналар мен тәрбиешілердің өзара ынтымақтастығының тиімді әдістері.

Ата-аналар мен тәрбиешілердің тиімді ынтымақтастығын жүзеге асыру үшін бірнеше әдіс-тәсілдер қолданылады:

- Үйлесімді жоспарлау. Тәрбиешілер мен ата-аналар бала тәрбиесіне қатысты ортақ жоспар құрып, сол жоспарға сай әрекет етуі қажет. Мысалы, тәрбиешілер баланың оқу

бағдарламасын қалай меңгеріп жатқанын қадағалап, ата-аналар оны үйде қайталауға және жетілдіруге көмек көрсетуі мүмкін.

- Тәрбиелік ойындар мен сабақтар. Ата-аналар мен тәрбиешілер бірлесе отырып, бала үшін түрлі ойындар мен шығармашылық сабақтар өткізуге болады. Мұндай іс-шаралар баланың дамуына, оның жаңа дағдыларды игеруіне әсер етеді. Сонымен қатар, ойындар мен сабақтар балалардың ата-аналарымен бірге жақсы уақыт өткізуіне мүмкіндік береді.

- Психологиялық көмек көрсету. Ата-аналар мен тәрбиешілер бала тәрбие кезінде кездесетін қиындықтарды бірге талқылап, психологиялық көмек көрсетеді. Бұл ата-аналар мен тәрбиешілердің жұмысын жеңілдетіп, баланың тұлғалық дамуын жақсы деңгейде жүргізуге көмектеседі.

4. Ата-аналардың бала тәрбиесіндегі жауапкершілігі.

Ата-аналар бала тәрбиесіне қатысты ең бірінші жауапкершілік танытуы тиіс. Олар тәрбиешілердің жұмысына көмек көрсетіп, өз баласының дамуына жауапты болады. Бала тәрбиесінде ата-аналарға келесі міндеттер жүктеледі:

- Баланың қажеттіліктерін түсіну. Ата-аналар баланың қажеттіліктері мен мінез-құлқындағы өзгерістерге назар аударып, тәрбиешілермен бірге оны шешу жолдарын қарастырады.

- Қолдау көрсету. Ата-аналар балаларға үйде тәрбие беру, оларға үлгі болу, дамыту іс-шараларын ұйымдастыру арқылы олардың білім алуына көмектеседі.

5. Қорытынды

Ата-аналар мен тәрбиешілердің ынтымақтастығы — бала тәрбиесінің сапалы және тиімді болуының негізі. Бір-біріне сенім артқан ата-аналар мен тәрбиешілер баланың әлеуметтік ортаға бейімделуін, танымдық қабілеттерін, шығармашылық мүмкіндіктерін дамытуға қолдау көрсетеді. Баланың тәрбиесіне қатысты ортақ мақсаттар мен әдістерді ұстану нәтижесінде бала өз әлеуетін толық аша алады.

Әдебиеттер:

1. Бердібекова, Р. «Бала тәрбиесі: теория және практика». Алматы: Білім, 2016.
2. Мұхтарова, Л. «Ата-аналар мен педагогтардың ынтымақтастығы». Астана: Литера, 2018.
3. Сатыбалдинова, А. «Әрбір балаға жеке көзқарас». Алматы: Рауан, 2017.

МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ ЗВУКОВОГО И ЛЕКСИЧЕСКОГО ЗАПАСА В ДЕФЕКТОЛОГИИ

Фомина Лилия Николаевна
Дефектолог КГУ «Государственный специальный (коррекционный) детский сад №28 (Гауһар» управления образования города Шымкент (для детей с тяжелыми и более легкими нарушениями речи)

Аннотация

Мақалада дефектология саласындағы балалардың дыбыстық және лексикалық қорын дамытуға арналған негізгі әдіс-тәсілдер қарастырылады. Дыбыстық қорды дамыту әдістері арасында артикуляциялық гимнастика, слухтық қабылдау, дыбыстарды ажырату сияқты тәсілдер бар. Ал лексикалық қорды дамытуда карточкалармен жұмыс, сөздік жаттығулар, рөлдік ойындар мен тақырыптық әңгімелер өткізу маңызды орын алады. Оқытушының рөлі ерекше, өйткені ол балалармен жұмыс істегенде әр баланың жеке ерекшеліктерін ескеріп, оларға тиімді әдістер мен тәсілдер ұсынуы қажет. Мақала балалардың сөйлеу қабілеттерін дамыту жолында қолданылатын түрлі әдістер мен жаттығуларды сипаттайды.

Annotation

The article discusses the main methods and approaches used in defectology to develop the phonetic and lexical reserves of children. Among the methods for developing the phonetic reserve are articulation exercises,

auditory perception, and sound differentiation. In the development of the lexical reserve, significant roles are played by flashcards with images, vocabulary exercises, role-playing games, and thematic conversations. The teacher's role in this process is also crucial, as they must consider each child's individual characteristics and apply the most effective methodologies. The article describes various approaches and exercises aimed at improving the speech skills of children with speech disorders.

Дефектология, как наука, направлена на изучение нарушений психического, физического и речевого развития детей, а также на разработку методов коррекции этих нарушений. Развитие звукового и лексического запаса является важной частью речевого развития детей с нарушениями речи. Это помогает улучшить коммуникативные способности, способствует более эффективному обучению и социальной адаптации детей.

Звуковой запас: понятие и методы развития.

Звуковой запас ребенка — это способность правильно воспринимать и произносить звуки речи, а также их осознание в языке. Развитие звукового запаса важно для формирования правильного произношения и развития фонематического слуха.

1. Метод артикуляционной гимнастики

Артикуляционная гимнастика направлена на улучшение подвижности артикуляционных органов, что позволяет детям более четко произносить звуки. Упражнения включают движение губ, языка, челюсти, что способствует формированию правильного произношения звуков.

2. Метод слухового восприятия

Этот метод предполагает развитие фонематического слуха — способности различать звуки речи и правильно их воспринимать. Это очень важно для детей с нарушениями речи, так как они могут не различать звуки, что ведет к ошибкам в произношении. Используются различные упражнения, в которых детям нужно различать одинаковые и разные звуки, ставить акценты на правильное их произношение.

3. Метод дифференциации звуков.

Этот метод способствует тому, чтобы ребенок научился различать звуки, которые звучат схоже, но имеют разные артикуляционные особенности, такие как согласные "т" и "д", "с" и "ш", "р" и "л". Дифференциация помогает устранить ошибки, связанные с неправильным произношением звуков.

Лексический запас: понятие и методы развития.

Лексический запас — это совокупность слов, которыми человек владеет и использует для общения. Для детей с нарушениями речи важно развивать не только количество слов, но и их правильное употребление в речевых конструкциях.

1. Метод карточек с изображениями и словами.

Один из самых популярных методов для расширения лексического запаса — использование карточек с изображениями объектов и соответствующими словами. Этот метод позволяет детям с нарушениями речи наглядно воспринимать информацию, что способствует запоминанию новых слов и улучшению их использования в речи.

2. Метод словарных упражнений.

Включает в себя упражнения, направленные на использование новых слов в предложениях и диалогах. Ребенку предлагаются различные ситуации, в которых он должен использовать новые слова. Это развивает не только словарный запас, но и грамматические навыки.

3. Метод ролевых игр.

Ролевые игры — это отличный способ развивать лексический запас у детей, так как в процессе игры дети учат новые слова и фразы, учат их правильному употреблению в контексте. Важно создавать такие игровые ситуации, которые будут стимулировать использование новых слов в речи.

4. Метод тематических бесед.

В рамках этого метода ребенок обучается новым словам в контексте конкретных тем. Например, можно организовать беседу на тему "Осень", где ребенок будет учить слова, связанные с этой темой: "листья", "дождик", "ветер", "плоды", и учить их правильно использовать в предложениях.

Роль учителя в развитии звукового и лексического запаса

Учитель-дефектолог играет ключевую роль в организации процесса развития звукового и лексического запаса у детей с нарушениями речи. Он должен не только подобрать правильные методы и подходы для каждого ребенка, но и создать такую атмосферу на занятиях, в которой ребенок будет чувствовать себя уверенно и заинтересованно.

Кроме того, учитель должен активно взаимодействовать с родителями детей, информировать их о важности домашних заданий, направленных на развитие речи, и предложить рекомендации для работы дома. Только комплексный подход, включающий работу в классе и дома, может привести к значительным успехам в развитии речи ребенка.

Заключение.

Развитие звукового и лексического запаса является важным аспектом в дефектологии. Правильно подобранные методы и подходы к каждому ребенку помогают ему улучшить свои речевые навыки, способствуют успешной социализации и адаптации в обществе. Важно помнить, что для каждого ребенка с нарушениями речи необходим индивидуальный подход, учитывающий его особенности и потребности. Только в этом случае можно достичь максимальных результатов в коррекции речевых нарушений и развитии коммуникативных способностей.

Список литературы:

1. Воронкова Л. Н. Логопедия и коррекция нарушений речи у детей. — Москва: Речь. 2017 г.
2. Костина Т. В. Основы логопедической работы с детьми с нарушениями речи. — Санкт-Петербург: Питер. 2015 г.
3. Стеркин А. А. Речевое развитие и коррекция у детей с нарушениями. — Екатеринбург: Уральское издательство. 2019 г.
4. Герасимова Н. В. Развитие речи у детей с нарушениями в развитии: методика и практика. — Москва: Академия. 2016 г.

БАЛАБАҚШАДА БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТАРЫН ДАМЫТУ: ОҚЫТУ МЕН ОЙЫННЫҢ ҮЙЛЕСІМІ

Жумадиллаева Карлыгаш Султанбаевна
Түркістан облысы, Отырар ауданы
«Балдырған-1» бөбекжай бақшасының тәрбиешісі

Аннотация

Статья посвящена важности и эффективности использования игры в развитии познавательных интересов детей в детском саду. В ней рассмотрены различные виды игр, такие как дидактические, сюжетно-ролевые и двигательные, которые помогают развивать у детей лексические, логические и социальные навыки. Подчеркивается значимость игрового подхода для формирования у детей интереса к обучению, развития их эмоционального состояния, улучшения физической активности и расширения познавательных горизонтов. Описание того, как игры могут быть использованы для стимулирования интереса к учебному процессу и эффективной адаптации детей к образовательному процессу в детском саду, является основным акцентом статьи.

Annotation

The article is dedicated to the importance and effectiveness of using games in the development of children's cognitive interests in preschool education. It discusses various types of games, such as didactic, role-playing, and movement games, that help develop children's lexical, logical, and social skills. The article emphasizes the importance of the game approach in fostering children's interest in learning, improving their

emotional state, enhancing physical activity, and expanding their cognitive horizons. The article highlights how games can be used to stimulate interest in the learning process and effectively adapt children to the educational process in preschool institutions.

Балабақша — бала тәрбиесі мен білім беру ісінің бастау алатын мекемесі. Бұл кезеңде баланың ойлау, сөйлеу, әлеуметтік дағдылары мен өзіндік қасиеттері қалыптасып, дамиды. Баланың қызығушылығын ояту, оның белсенділігін арттыру мақсатында оқыту мен ойынның үйлесімділігі ерекше орын алады. Ойын — бұл балалар үшін ең тиімді тәсілдердің бірі, өйткені ол балаға қызықты әрі көңілді түрде білім алуға мүмкіндік береді. Танымдық қызығушылық баланың айналадағы әлемді танып-білуге деген белсенділігі мен ынтасын білдіреді. Сондықтан бала тәрбиесінде ойын әдісін тиімді қолдану маңызды аспект болып табылады.

Танымдық қызығушылықтың маңызы.

Балалардың танымдық қызығушылығы олардың жалпы дамуына негіз қалайды. Бала қызыққан нәрсеге тез үйренеді, оның назарын ұстап тұрады. Танымдық қызығушылық балалардың айналадағы дүниені зерттеуге деген құштарлығын қалыптастырып, олардың шығармашылық ойлау қабілетін дамытады. Бұл қызығушылық баланың белсенді ойлау, сөйлеу дағдыларын меңгеруіне ықпал етеді. Баланың танымдық қызығушылығының қалыптасуына әртүрлі факторлар әсер етеді, соның ішінде білім беру жүйесі мен әдіс-тәсілдердің дұрыс таңдалуы маңызды рөл атқарады.

Оқыту мен ойынның үйлесімі.

Балабақшада балалардың танымдық қызығушылықтарын дамыту: оқыту мен ойынның үйлесімі.

Балабақшадағы алғашқы білім беру балалардың болашақта табысты оқуы мен өмірінде маңызды орын алады. Бұл кезеңде баланың танымдық қызығушылығы артып, қоршаған әлемді тануға деген құштарлығы оянады. Оқыту мен ойын әдістерінің үйлесімі балалардың жан-жақты дамуын қамтамасыз етіп, олардың білім алу процесін қызықты әрі тиімді етеді. Қазіргі заманғы педагогикада танымдық қызығушылықты дамыту үшін ойын технологиялары мен оқыту әдістері кеңінен қолданылады. Ойын – баланың шығармашылық қабілетін арттырып, оның әлеуметтік және эмоционалды дамуында маңызды рөл атқарады.

Танымдық қызығушылықтың маңызы.

Танымдық қызығушылық – баланың жаңа білімге деген ұмтылысы, оны меңгеру қабілеті. Бұл қызығушылықты дамыту – баланың мектепке дейінгі кезеңде алатын білімінің негізі болып табылады. Танымдық қызығушылықтың маңыздылығы – ол баланың ойлау қабілетін арттырып, алған ақпаратты саналы түрде өңдеуге мүмкіндік береді. Сондықтан да балабақшада балалардың танымдық қызығушылығын дамытуға бағытталған арнайы әдіс-тәсілдер мен ойындарды қолдану өте маңызды.

Оқыту мен ойынның үйлесімі.

1. Ойынның балалар үшін маңызы.

Ойын – баланың дамуының маңызды құрамдас бөлігі. Ойын балаларға жаңа дүниені ашуға, ойлау қабілетін дамытуға, шығармашылық дағдыларын арттыруға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, ойын – балалардың әлеуметтік дағдыларын қалыптастыру, қарым-қатынас орнату және топта жұмыс істей білу дағдыларын дамыту үшін маңызды. Ойын арқылы балалар қоршаған орта туралы түсініктерін кеңейтеді, өз сезімдерін, ойларын білдіруде еркіндік алады.

2. Оқытудың ойынмен байланысы.

Ойын мен оқытуды үйлестіру – оқу үрдісінің тиімділігін арттырады. Балабақшада білім беру үрдісі ойын арқылы жүзеге асқанда, балалардың танымдық қызығушылығы айтарлықтай артады. Мысалы, дидактикалық ойындар арқылы балаларды санап үйрету, формаларды, түстерді, көлемдерді ажырату, сандар мен әріптерді білу дағдыларын қалыптастыруға болады. Сондай-ақ, тақырыптық ойындар мен рөлдік ойындар балалардың әлеуметтік және эмоционалдық дамуында маңызды рөл атқарады.

3. Дидактикалық ойындар.

Дидактикалық ойындар баланың ойлау қабілетін дамытумен қатар, оның білім деңгейін көтеруге мүмкіндік береді. Ойындар балалардың жадын, зейінін, логикалық ойлауын, сондай-ақ зейін мен тұрақтылық дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Мысалы, «Сөзжұмбақтар», «Сандар мен түстер әлемі», «Түрлі суреттерді сәйкестендіру» сияқты ойындар балалардың білімдерін нақтылап, қызығушылықтарын арттырады.

4. Сюжеттік-рөлдік ойындар.

Сюжеттік-рөлдік ойындар балаларға өздерінің әлеуметтік рөлін түсінуге, басқа адамдардың әрекеттері мен эмоцияларын елестетуге, өз ойларын білдіруге көмектеседі. Мұндай ойындар баланың креативтілігі мен қиялын дамытумен қатар, олардың әлеуметтік дағдыларын жетілдіреді. Балалар топ болып жұмыс істегенде, олар өздерін топтың мүшесі ретінде сезініп, әркімнің өз орны мен міндеті бар екенін түсінеді. Мұндай ойындар топтық ынтымақтастықты дамытумен қатар, баланың жеке тұлғалық қасиеттерін де қалыптастырады.

5. Қимылды ойындар.

1. Ойынның білім берудегі рөлі.

Ойын — балалардың табиғатына тән әрекет. Ол баланың әлеуметтік ортаға бейімделуін, шығармашылығын арттыруды қамтамасыз етеді. Ойын барысында бала танымдық дағдыларды дамытады, логикалық ойлау қабілеті қалыптасады. Баланың оқуға деген қызығушылығы да ойынның көмегімен артады. Ойын барысында балалар әлемді зерттеп, өз тәжірибелерін байытады. Дидактикалық және рөлдік ойындар балаға білім беруді жеңіл әрі қызықты етеді.

2. Оқытудың ойын арқылы жүзеге асуы.

Балабақшада оқу мен ойын үйлесімді болуы керек. Бұл жағдайда ойын баланың білім алуын ғана емес, оны жақсы көңіл-күйде қалыптастыруды да қамтамасыз етеді. Оқытудың ойын түрінде өтуі баланың оқуға деген ынтасын арттырады. Ойындардың тиімділігі тек білімді игерумен шектелмейді, ол баланың шығармашылығы мен қиялын дамытуға мүмкіндік береді. Мысалы, тіл дамыту, санап үйрету, түстерді ажырату сияқты білім салаларында түрлі ойын әдістері қолданылады. Балаға арналған ойындардың маңызы сөздік қорды дамыту, логикалық ойлау қабілетін жақсарту және балалардың топпен жұмыс жасау дағдыларын қалыптастыру болып табылады.

3. Ойын арқылы білім алуды дамыту.

Қимылды ойындар баланың физикалық дамуымен қатар, оның көңіл-күйін жақсартып, білімге деген қызығушылығын арттырады. Қимылды ойындар баланың ұсақ моторикасын дамытуға, оныңептілігін арттыруға және дене мүшелерін үйлесімді пайдалануды үйретуге көмектеседі. Сонымен қатар, олар балалардың ішкі энергиясын шығарып, денсаулығын нығайтуға мүмкіндік береді.

Ойынның тәрбиелік мәні.

Ойын тек білім алудың құралы ғана емес, тәрбиелік мәні зор. Балалар ойын барысында өздерінің эмоцияларын білдіруде және әлеуметтік ортада дұрыс қарым-қатынас орнатуға үйренеді. Олар басқа балалармен жұмыс істегенде, өз әрекеттерінің жауапкершілігін сезініп, әртүрлі жағдайлар мен қиындықтарға тап болады. Бұл балалардың өзара сыйластық, түсіністік және ынтымақтастық дағдыларын дамытуға көмектеседі.

Қорытынды.

Балабақшада балалардың танымдық қызығушылығын дамыту мақсатында оқыту мен ойынның үйлесімі маңызды рөл атқарады. Ойын арқылы балалар өз ойларын еркін жеткізе алады, білім алуды қызықты әрі әсерлі етеді. Оқу мен ойынның үйлесімді әдістерін қолдану арқылы балалардың жеке тұлғалық, шығармашылық және әлеуметтік дамуына жағдай жасауға болады. Бұл әдістер баланың өмірге деген қызығушылығын арттырып, олардың болашақта табысты азамат болып қалыптасуына ықпал етеді.

Әдебиеттер

1. Жұмабаев Ж. «Педагогика» – Алматы: Рауан баспасы. 2002 ж.

2. Қараев Ж. «Жас ерекшеліктері психологиясы». – Астана: Дәуір баспасы. 2004 ж.
3. Құдайбергенова С. «Балабақшада ойын арқылы білім беру». – Алматы: Білім баспасы. 2016 ж.
4. Баймұхамбетова, Н. (2017). «Балалардың танымдық қызығушылығын дамыту». – Шымкент: Өрлеу баспасы.

ЖАСӨСПІРІМДІК ДАҒДАРЫС: АТА-АНАЛАР МЕН МҰҒАЛІМДЕРГЕ АРНАЛҒАН ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ КЕҢЕСТЕР

Кулахметова Арайлым Рашовна
Түркістан облысы, Шардара ауданы
Төлеген Айбергенов атындағы мектеп-гимназиясының
педагог- психологі

Аннотация

Статья посвящена особенностям подросткового кризиса и психологическим рекомендациям для родителей и учителей. Подростковый кризис — важный и сложный период в жизни каждого человека, когда происходят значительные изменения в личностном, эмоциональном и социальном развитии. В статье рассматриваются основные признаки подросткового кризиса, его причины и влияние на поведение подростков. Особое внимание уделяется важности правильной коммуникации и поддержке со стороны родителей и педагогов. В статье также представлены рекомендации, как правильно взаимодействовать с подростками в этот сложный период, как избежать конфликтов и помочь подросткам пройти через этот кризисный этап с наименьшими потерями для их психоэмоционального состояния.

Аннотация

The article focuses on the peculiarities of the adolescent crisis and provides psychological recommendations for parents and teachers. The adolescent crisis is an important and complex period in everyone's life, during which significant changes take place in personal, emotional, and social development. The article discusses the main signs of the adolescent crisis, its causes, and its impact on the behavior of adolescents. Special attention is given to the importance of proper communication and support from parents and teachers. The article also presents recommendations on how to interact with adolescents during this difficult period, how to avoid conflicts, and how to help adolescents go through this crisis stage with minimal impact on their psycho-emotional state.

Жасөспірімдік дағдарыс — бұл кез келген жасөспірім үшін өмірінде аса маңызды және қиын кезең. Осы кезеңде жасөспірімдер тек сыртқы өзгерістерге ғана емес, сонымен бірге ішкі дүниесіндегі маңызды өзгерістерге де ұшырайды. Бұл кезеңде жасөспірімдер өздерінің тұлғалық ерекшеліктерін, құндылықтарын, әлеуметтік орнын анықтайды, сонымен бірге ата-аналар мен мұғалімдерден, қоршаған ортаның басқа мүшелерінен тәуелсіздікті іздейді. Ата-аналар мен мұғалімдер бұл кезеңде жасөспірімдермен дұрыс қарым-қатынас орнатуы, олардың психологиялық жағдайын түсініп, оларға дұрыс қолдау көрсетуі маңызды.

Жасөспірімдік дағдарыстың ерекшеліктері.

Жасөспірімдер үшін дағдарыс кезеңі олардың тұлғалық, әлеуметтік және психологиялық дамуындағы маңызды өзгерістерді қамтиды. Олар өздерін сыртқы әлемге қалай танытуы керек екенін анықтайды, әлеуметтік ортада өз орнын табуға тырысады және жаңа мүмкіндіктерге жол ашады. Бұл кезеңде жасөспірімдер төмендегідей өзгерістерге ұшырайды:

1. Физикалық өзгерістер: Жасөспірімдердің денесі өзгеріп, оларда жаңа гормондық өзгерістер орын алады. Бұл олардың эмоционалды күйіне әсер етіп, сыртқы көрінісіне деген қарым-қатынасын өзгертуі мүмкін.

2. Психологиялық өзгерістер: Жасөспірімдер өздерін танып, дүниетанымын қалыптастырады. Бұл кезеңде олардың өзін-өзі бағалауы мен өз тұлғасын қабылдауы күрт өзгереді, және олар көп жағдайда өздерін ұмытпайтын әрі ерекше деп сезінеді.

3. Әлеуметтік өзгерістер: Жасөспірімдер әлеуметтік қатынастарда үлкен өзгерістерге ұшырайды. Олар жаңа достар табуға тырысады, қоғамдағы орнын анықтайды және ата-аналар мен басқа ересектерден тәуелсіз болуға ұмтылады.

Жасөспірімдік дағдарыстың белгілері.

1. Эмоционалдық құбылмалылық: Жасөспірімдер жиі өздерінің сезімдеріне шек қоймайды. Олар қуаныш пен күйзеліс, шаттық пен ашулану арасында тез ауыса алады. Бұл психологиялық тұрғыдан тұрақсыздықты көрсетеді.

2. Қарым-қатынастағы қиындықтар: Жасөспірімдер ата-аналарымен және мұғалімдерімен жиі түсініспеушілікке ұшырайды. Бұл кезеңде олар өздерінің жеке пікірлері мен қажеттіліктерін ересектерден ашық айтуға тырысады, бірақ көп жағдайда олар ересектердің түсінбеушілігіне тап болады.

3. Тәуелсіздікке ұмтылу: Жасөспірімдер өздерінің тәуелсіздігі мен жеке даралығын таныту үшін ересектердің бақылауынан тыс болуға тырысады. Олар өздері үшін дұрыс шешімдер қабылдауды үйрену барысында, ата-аналар мен мұғалімдермен қақтығыстар туындауы мүмкін.

4. Жаңа қызығушылықтар мен бейімділіктер: Жасөспірімдер жаңа қызығушылықтар мен құндылықтар табуға ұмтылады. Бұл олардың хоббиі мен достарымен қарым-қатынасына әсер етеді.

Ата-аналар мен мұғалімдерге арналған кеңестер.

1. Жасөспірімнің сезімдерін түсініп, тыңдау: Ата-аналар мен мұғалімдер жасөспірімдердің сезімдерін түсініп, олардың пікірлерін, көзқарастарын ашық тыңдауға тырысуы керек. Жасөспірімдер өздерін мәнді әрі маңызды деп сезінсе, олардың өздерінің мәселелерін шешуге деген ынтасы артады.

2. Қарым-қатынасты құрметтеу: Жасөспірімдермен қарым-қатынас жасағанда, ересектер олардың пікірі мен көзқарасын құрметтеу керек. Ересектердің сыйластықпен қарым-қатынас жасауы жасөспірімнің жеке тұлға ретінде өзін-өзі тануына көмектеседі.

3. Сенімділік пен қолдау көрсету: Ата-аналар мен мұғалімдер жасөспірімдерге сенімділік, қолдау көрсетуі керек. Оларға өзіндік шешімдер қабылдау барысында көмек көрсету, оларға дұрыс бағыт беру қажет.

4. Шекаралар мен ережелерді сақтау: Жасөспірімдер тәуелсіздікті іздесе де, ата-аналар мен мұғалімдер олар үшін қажетті шекаралар мен ережелерді белгілеуі керек. Бұл ережелер жасөспірімдердің тәртібі мен жауапкершілігін арттырады.

5. Қиындықтар мен қақтығыстарды дұрыс басқару: Егер жасөспірімдермен қақтығыстар туындаса, ата-аналар мен мұғалімдер оларды сабырмен шешуге тырысуы қажет. Олар жасөспірімдермен диалогқа түсіп, мәселелерді шешу жолдарын бірге іздестіріп, түсіністік пен келісімге келуі керек.

Қорытынды.

Жасөспірімдік дағдарыс — бұл өмірдің қалыпты кезеңі және әрбір жасөспірім оның ішінен өтуі қажет. Ата-аналар мен мұғалімдер бұл кезеңде жасөспірімдерге қолдау көрсетуі керек. Олардың психологиялық денсаулығын сақтау, эмоциялық тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін дұрыс қарым-қатынас орнату өте маңызды. Қарым-қатынасты теңдестіру, ашықтық пен түсіністік көрсету, бағыт беру жасөспірімдерге олардың тұлғалық дамуына және қоғамға бейімделуіне көмектеседі. Ата-аналар мен мұғалімдер бұл кезеңде жасөспірімдерге сенімділік пен қолдау көрсету арқылы оларды ересек өмірге дайындай алады.

Әдебиеттер

1. Соловьева Е. В. Психология подростка: кризис, переходный возраст и его особенности. Москва: Издательство "Наука". 2016 г.

2. Петренко А. В. Психология подростка: возрастные кризисы и способы их преодоления. Санкт-Петербург: Питер. 2015 г.

3. Мещерякова И. С. Психологические особенности подросткового возраста и кризис подростка. Екатеринбург: Уральский университет. 2018 г.

4. Выготский Л. С. Мышление и речь. Москва: Издательство "Просвещение". 1984 г.

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН СЫН ТҰРҒЫСЫНАН ОЙЛАУҒА ҮЙРЕТУ

Молдабаева Эльвира Бектемировна
Түркістан облысы, Төлеби ауданы №2.Ш.Уәлиханов атындағы жалпы білім беретін мектебінің бастауыш сынып мұғалімі

Аннотация

Бұл мақалада бастауыш сынып оқушыларын сын тұрғысынан ойлауға үйрету мәселесі қарастырылады. Сын тұрғысынан ойлау дағдыларын дамытудың маңыздылығы, оны қалыптастыру әдістері мен тәсілдері жан-жақты талданады. Мұғалімнің рөліне ерекше назар аударылып, оқыту барысында қолдануға болатын тиімді стратегиялар ұсынылады. Сондай-ақ, оқушылардың шығармашылық және зерттеушілік қабілеттерін дамытуға ықпал ететін әдістемелер қарастырылады.

Annotation

This article explores the issue of teaching critical thinking to primary school students. The importance of developing critical thinking skills, as well as various methods and approaches for fostering these abilities, are thoroughly analyzed. Special attention is given to the teacher's role and effective strategies that can be used in the learning process. Additionally, methodologies that enhance students' creativity and research skills are discussed.

Қазіргі заманғы білім беру жүйесінің басты мақсаттарының бірі – оқушылардың сын тұрғысынан ойлау қабілетін дамыту. Сын тұрғысынан ойлау – бұл ақпаратты талдау, бағалау, салыстыру, логикалық тұжырым жасау және негізделген шешім қабылдау қабілеті. Әсіресе, бастауыш сынып оқушыларын ерте жастан сын тұрғысынан ойлауға үйрету олардың интеллектуалдық дамуына және өмірлік дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді.

Сын тұрғысынан ойлаудың маңыздылығы.

Сын тұрғысынан ойлау оқушыларға:

- Ақпаратты талдап, сараптауға;
- Өз ойын дәлелді түрде жеткізуге;
- Проблемаларды шешу дағдыларын қалыптастыруға;
- Шығармашылық қабілеттерін дамытуға;
- Өзіндік көзқарасын қалыптастыруға көмектеседі;
- Оқуға деген қызығушылығын арттырып, жаңа білімді жылдам меңгеруге ықпал етеді.

Бұл дағдылар оқушылардың болашақта білім алуына, кәсіби және күнделікті өмірде тиімді шешімдер қабылдауына негіз болады.

Оқыту әдістері мен тәсілдері.

Бастауыш сынып оқушыларын сын тұрғысынан ойлауға үйрету үшін төмендегі әдістерді қолдануға болады:

1. **Проблемалық сұрақтар қою**
    - Мұғалім оқушыларға логикалық ойлауды талап ететін сұрақтар қояды.
    - Мысалы: «Егер бұл жағдай басқаша болса, не өзгерер еді?» немесе «Бұл оқиға немен аяқталуы мүмкін?»
    - Оқушылардан дәлелдер мен мысалдар келтіріп, өз ойларын нақтылау сұралады.
2. **Ой қозғау (Брейншторминг)**
    - Берілген тақырып бойынша оқушылар өз ойларын ашық білдіреді.
    - Әр түрлі көзқарастарды талқылап, дәлелдер келтіреді.
    - Бірлескен жұмыс арқылы баланың ұжымда пікір алмасу дағдылары дамиды.
3. **Салыстыру және талдау**

- Оқушыларға екі ұқсас немесе қарама-қарсы жағдайды салыстыру ұсынылады.
- Бұл әдіс арқылы балалар деректерді жүйелеп, қорытынды жасауға дағдыланады.
- Оқушыларға тарихи оқиғалар, әдеби шығармалар немесе өмірлік жағдайларды салыстыру тапсырмалары берілуі мүмкін.

4. **Рөлдік ойындар мен дебаттар**
   - Оқушылар түрлі рөлдерді ойнап, белгілі бір жағдайды шешуге тырысады.
   - Дебаттар барысында әр бала өз көзқарасын дәлелдеп, қарсы пікірлерді талдайды.
   - Рөлдік ойындар оқушыларға белгілі бір мәселені өз бетімен шешуге үйретеді.
5. **Мәтінмен жұмыс жасау**
   - Оқушыларға түрлі мәтіндерді беріп, негізгі ойды анықтау, жасырын мағынаны табу тапсырмалары беріледі.
   - Сұрақ-жауап әдісі арқылы мәтін мазмұнын терең талдау жүргізіледі.
   - Оқушылар өз көзқарастарын білдіріп, мәтінмен жұмыс істеу барысында өзіндік тұжырым жасайды.
6. **Шығармашылық тапсырмалар**
   - Оқушыларға әңгіме жазу, ертегі құрастыру, комикс салу тапсырмалары беріледі.
   - Бұл олардың ойлау қабілетін дамытуға және шығармашылық қиялын кеңейтуге ықпал етеді.
   - Сонымен қатар, олар бейнелеу өнерімен ұштастыра отырып, мәтін мазмұнын визуалды түрде көрсетуге дағдыланады.
7. **Кейстік тапсырмалар мен жобалық жұмыстар**
   - Оқушыларға нақты өмірлік жағдайлар ұсынылып, олардан шешім шығару талап етіледі.
   - Бұл әдіс оқушылардың зерттеу және аналитикалық дағдыларын жетілдіреді.
   - Жобалық жұмыстар арқылы балалар өз бетімен зерттеу жүргізуге дағдыланады.

Сын тұрғысынан ойлауды дамытудағы мұғалімнің рөлі

Мұғалім оқушыларды сын тұрғысынан ойлауға баулу үшін:

- Қызықты және танымдық тапсырмалар ұсынады;
- Оқушылардың пікірін құрметтеп, оларды еркін ойлауға ынталандырады;
- Оқу материалдарын өмірлік жағдайлармен байланыстырады;
- Топтық және жеке жұмыстар ұйымдастырады;
- Оқушыларға өз бетімен зерттеу жүргізуге мүмкіндік береді;
- Оқу үдерісінде АКТ (ақпараттық-коммуникациялық технологиялар) қолданады;
- Оқушыларды өзіндік бағалау және өз жұмысын сараптау дағдыларына үйретеді.

Қорытынды

Бастауыш сынып оқушыларын сын тұрғысынан ойлауға үйрету – олардың танымдық белсенділігін арттырып, өмірде кездесетін түрлі мәселелерді шешуге дайындайды. Сын тұрғысынан ойлау дағдылары дұрыс қалыптасқан бала болашақта өз бетінше шешім қабылдап, қоғамда өзіндік орнын таба алады. Сондықтан мұғалімдер оқыту барысында бұл дағдыларды дамытуға ерекше көңіл бөлуі қажет.

Оқушылардың сын тұрғысынан ойлау қабілетін дамытудың ең тиімді жолдарының бірі – оқыту процесін қызықты әрі интерактивті ету. Ойын элементтері, шығармашылық тапсырмалар, зерттеу жобалары арқылы білім беру сапасын арттыруға болады. Осылайша, бастауыш сыныпта сын тұрғысынан ойлауды қалыптастыру – оқушылардың ойлау мәдениетін дамытып, болашақта өз бетінше шешім қабылдай алатын тұлға болып қалыптасуына мүмкіндік береді.

Әдебиеттер

1. Липман М. "Thinking in Education". Cambridge University Press. 2003.
2. Эннис Р. "Critical Thinking: Reflection and Perspective." Inquiry: Critical Thinking Across the Disciplines. 2011.
3. Поля Д. "Как решать задачу." М.: Наука.2006.

4. Блум Б. "Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals." Longman. 1956.
5. Виготский Л.С. "Мышление и речь." М.: Педагогика. 1986.

БАЛАБАҚШАДА ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРДІ ДАМЫТУДА ТАНЫМДЫҚ ОЙЫНДАРДЫҢ РӨЛІ

Орманова Айгерим Алихановна
Түркістан облысы, Төле би ауданы
"Қарлығаш" бөбекжай-бақшасының тәрбиешісі

Аннотация

Статья рассматривает роль познавательных игр в развитии творческих способностей детей дошкольного возраста. В статье подчеркивается важность игры как метода развития логического мышления, воображения, коммуникативных и социальных навыков у детей. Рассматриваются различные виды познавательных игр, такие как логические, творческие, художественные и социальные игры, которые способствуют развитию детей. Описание включает примеры применения игр в детском саду для стимулирования интереса к обучению и творчеству. В заключении делается вывод о значении познавательных игр как эффективного инструмента воспитания и обучения в дошкольном образовательном процессе.

Annotation

The article examines the role of cognitive games in the development of children's creative abilities in preschool age. It emphasizes the importance of play as a method for developing logical thinking, imagination, communication, and social skills in children. The article discusses various types of cognitive games, such as logical, creative, artistic, and social games, that contribute to children's development. Examples of how games can be used in preschool settings to stimulate interest in learning and creativity are provided. In conclusion, it highlights the significance of cognitive games as an effective tool for education and upbringing in early childhood education.

Балабақша кезеңі – баланың тұлғалық және шығармашылық қасиеттерінің дамуы үшін аса маңызды кезең. Бұл кезеңде баланың ақыл-ойы, эмоционалдық жағдайы, әлеуметтік қарым-қатынас дағдылары, тілдік және когнитивтік қабілеттері қалыптасады. Сондықтан балабақшада балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту өте маңызды. Бұл процесті тиімді жүзеге асырудың бірден-бір жолы – танымдық ойындарды пайдалану. Танымдық ойындар балаларға тек білімді меңгеруге ғана емес, сондай-ақ олардың белсенділігін, шығармашылық қабілеттерін, қиялын дамытуға мүмкіндік береді.

Танымдық ойындардың маңызы.

Танымдық ойындар – бұл балалардың танымдық қабілеттерін (есте сақтау, зейін, ойлау, қиял) дамытуды көздейтін, ойлау үдерісін ынталандыратын ойындар. Ойын барысында балалар өздерінің әртүрлі жағдайларда әрекет ету, қабылдауға, талдауға, өз ойын толық жеткізу дағдыларын дамытады. Танымдық ойындар балаларға тек ақпаратты игеруге көмектесіп қана қоймай, сонымен қатар оларды эмоционалдық тұрғыдан қолдайды, өз іс-әрекеттеріне деген сенімділікті арттырады. Бұл, өз кезегінде, олардың шығармашылық ойлау қабілеттерінің дамуына ықпал етеді.

Танымдық ойындардың шығармашылық қабілеттерді дамытудағы рөлі.

Шығармашылық қабілеттер – бұл адамның жаңа ойларды ұсыну, қиялдау, түрлі мәселелерді шешу, қиялмен әрекет ету қабілеттері. Танымдық ойындар осы қабілеттерді дамытуға арналған негізгі құралдардың бірі болып табылады. Мысалы, «көзге көрінбейтін әлемді» елестету, «сурет салу» арқылы түрлі идеялар мен қиялдарды бейнелеу, «ойын сюжетін құру» сияқты тапсырмалар балалардың шығармашылық дамуына ықпал етеді.

Ойын барысында балалар тек білімді меңгерумен қатар, өздерінің ішкі әлемін де ашады, өз іс-әрекеттерін терең ойластырып, оны орындауға талпынады. Ойындық әрекеттер балаға өз идеясын еркін түрде білдіруге, оны жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Танымдық ойындардың түрлері.

Балабақшадағы шығармашылық қабілеттерді дамыту үшін қолданылатын танымдық ойындардың әртүрлі түрлері бар. Олардың әрқайсысы белгілі бір қабілеттерді дамытуға бағытталған және балалардың қызығушылығын арттырады. Мысалы:

1. Логикалық ойындар: Ойлау қабілетін дамытуға арналған ойындар. Балалар тапсырмаларды шешу үшін логикалық ойлауын қолданады. Мысалы, «пазл құрастыру», «сәйкестендіру», «жұмбақтар шешу» ойындары.

2. Қиялды дамыту ойындары: Баланың шығармашылық қиялын дамытуға арналған ойындар. Мұнда балалар фантастикалық әлемдер құрастырып, өз ойларындағы кейіпкерлерді бейнелей алады. Мысалы, «шеберлік сабақтарында қолөнер жасау», «ертегі құрастыру», «қиялмен бейнелеу» ойындары.

3. Көркемдік ойындар: Балалардың шығармашылық тұрғыдан өзін-өзі көрсете алатын ойындар. Сурет салу, мүсіндеу, түрлі құралдармен өнер көрсету арқылы баланың қолынан келетін жұмыстар жасалады. Мысалы, «сурет салу», «мозаика құрастыру», «пластилинмен жұмыс».

4. Әлеуметтік ойындар: Балаларға түрлі рөлдер беру арқылы оларды әлеуметтік қарым-қатынас дағдыларына үйретуге бағытталған ойындар. Мысалы, «ойын театрлары», «отбасы рөлі», «қоғамдық қызметтерді көрсету» ойындары.

Танымдық ойындардың тәрбие мен білім беру үдерісіндегі орны.

Танымдық ойындар баланың білім деңгейін көтерумен қатар, оның тұлғалық дамуын да қамтамасыз етеді. Ойындар балалардың эмоционалдық және әлеуметтік дамуына әсер етеді. Олар балаларға өзара әрекеттесу дағдыларын үйретеді, топта жұмыс жасауға, бір-біріне көмек көрсетуге үйретеді. Сонымен қатар, ойындар балаларға қызығушылықты арттырып, білім алу процесін жеңілдетеді, оқу материалына деген қызығушылықты оятады.

Танымдық ойындар баланың зейінін, есте сақтау қабілетін, шығармашылық ойлауын дамытады. Бұл ойындар білімді игерудің тиімді әрі қызықты тәсілі болып табылады. Танымдық ойындар арқылы балалар тек білім ғана емес, сонымен қатар өз-өзін ұстау, қарым-қатынас жасау, шешім қабылдау қабілеттерін де меңгереді.

Қорытынды

Балабақшада балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуда танымдық ойындардың маңызы зор. Танымдық ойындар баланың жеке тұлғасын қалыптастырудың тиімді құралы болып табылады. Олар баланың логикалық ойлауын, қиялын, әлеуметтік дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Бұл ойындар балалардың дамуына, олардың белсенділігін арттыруға, шығармашылық қабілеттерін ашуға ықпал етеді. Тәрбиешілердің балалармен жұмыс кезінде ойын әдісін тиімді пайдалану маңызды рөл атқарады, өйткені ойын – баланың әлемді танудағы алғашқы және ең маңызды құралы болып табылады.

Әдебиеттер:

1. Абдуллина З. Ә. Балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту. – Алматы: Дарын. 2015.
2. Бенашвили Г. А. Ойын арқылы баланың интеллектуалды дамуы. – М.: Просвещение.2016.
3. Рахметова М. Т. Мектепке дейінгі білім беру мен тәрбие. – Алматы: Білім.2017.
4. Семенова И. В. Баланың шығармашылық дамуы және оны қолдау. – М.: Гуманит. изд.2018.

ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКА ЧТЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Сариева Сарбина Калжигитовна
общеобразовательная школа №56 имени С.Көбеева г.Шымкент
учитель русского языка и литературы

Аннотация

Данная статья посвящена вопросам формирования навыка чтения у учащихся на уроках русского языка и литературы. Рассматриваются важность чтения, методы его развития, а также роль учителя в данном процессе. Особое внимание уделяется интерактивным подходам, способствующим повышению интереса школьников к чтению. Также рассматриваются современные технологии, применяемые в обучении, и их влияние на читательскую грамотность.

Annotation

This article addresses the development of reading skills in students during Russian language and literature lessons. It discusses the importance of reading, methods of its development, and the teacher's role in this process. Special attention is given to interactive approaches that enhance students' interest in reading. Additionally, modern technologies used in teaching and their impact on literacy development are examined.

Развитие навыка чтения играет важную роль в образовательном процессе, поскольку чтение является основным способом восприятия информации и средством формирования речевой культуры учащихся. На уроках русского языка и литературы учителю необходимо использовать разнообразные методики, способствующие развитию этого навыка.

Важность чтения в образовательном процессе.

Чтение способствует не только развитию грамотности, но и расширению кругозора, формированию критического мышления и аналитических способностей. Кроме того, работа с текстами помогает ученикам лучше усваивать нормы русского языка, что положительно сказывается на их устной и письменной речи. Навык осознанного чтения также развивает способность к аргументированному высказыванию, что является важным аспектом в формировании коммуникативных компетенций.

Чтение также влияет на эмоциональное и эстетическое развитие учащихся. Приобщение к классической и современной литературе способствует формированию моральных ценностей, воспитанию эмпатии и развитию художественного вкуса.

Методы формирования навыка чтения.

1. **Фонетическое чтение** – использование техники правильного произношения звуков и интонационного оформления текста.
2. **Чтение вслух** – помогает развивать артикуляцию, интонацию и выразительность речи.
3. **Аннотированное чтение** – выделение ключевых мыслей, структурирование информации.
4. **Чтение с прогнозированием** – формирование гипотез о содержании текста по заголовку, иллюстрациям или ключевым словам.
5. **Аналитическое чтение** – глубокий разбор текста, анализ идей и художественных средств.
6. **Творческое чтение** – развитие воображения и способности к интерпретации.
7. **Скорочтение** – развитие способности быстрого восприятия текста без потери его смысла.
8. **Комментированное чтение** – обсуждение текста в процессе чтения, пояснение сложных слов и выражений.
9. **Ролевое чтение** – чтение с распределением ролей, что помогает лучше понять характеры персонажей и авторский замысел.
10. **Комплексное чтение** – сочетание нескольких техник чтения в зависимости от целей обучения.

Интерактивные подходы к обучению чтению.

Современные технологии позволяют сделать процесс чтения более увлекательным. Использование интерактивных упражнений, электронных книг, аудиокниг и мультимедийных презентаций способствует повышению мотивации учащихся и развитию их интереса к литературе. Также можно применять игровые методики, такие как викторины, квесты и драматизации, которые делают процесс освоения чтения более динамичным и запоминающимся.

Дополнительно, применение онлайн-платформ с адаптивными текстами и заданиями позволяет индивидуализировать процесс обучения, подстраивая сложность материалов под уровень подготовки учащихся.

Роль учителя в формировании навыка чтения

Учитель играет ключевую роль в развитии читательской грамотности у учащихся. Важно не только научить детей читать, но и привить любовь к книге, показать значимость чтения в повседневной жизни. Этого можно достичь через личный пример, рекомендации интересных книг, обсуждение прочитанного и проведение внеклассных мероприятий, таких как литературные вечера, конкурсы чтецов и книжные клубы.

Применение метода наставничества, когда старшие ученики или учитель помогают младшим разбирать сложные тексты, также способствует более глубокому пониманию материала.

Заключение

Формирование навыка чтения – это длительный процесс, требующий систематической работы и комплексного подхода. Использование разнообразных методик и интерактивных инструментов на уроках русского языка и литературы позволяет сделать обучение более эффективным и увлекательным, что способствует развитию языковой компетенции учащихся. Развитие читательской культуры и формирование интереса к литературе помогут ученикам не только в учебе, но и в дальнейшей жизни, способствуя их общему интеллектуальному развитию.

Список литературы:

1. Виготский Л. С. «Мышление и речь». – М.: Лабиринт, 1996.
2. Гальперин П. Я. «Методология обучения чтению». – М.: Просвещение, 1985.
3. Зайцев В. П. «Психология чтения». – СПб.: Питер, 2002.
4. Текучев А. В. «Методика обучения чтению». – М.: Академия, 2001.
5. Эльконин Д. Б. «Психология обучения младших школьников». – М.: Просвещение, 1974.
6. Чуковский К. И. «От двух до пяти». – М.: Детская литература, 2018.
7. Ушаков Д. Н. «Чтение как ключ к обучению». – СПб.: Лань, 2015.
8. Сухомлинский В. А. «Сердце отдаю детям». – М.: Просвещение, 1973.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНДЕ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚТЫ ДАМЫТУ

Ахлаева Айнұр Полатқызы
Түркістан облысы, Түркістан қаласы
"Керемет" бастауыш мектеп-балабақша кешенінің Тәрбиешісі

Аннотация

В данной статье рассматривается развитие творческих способностей детей в процессе дошкольного образования. Важную роль в формировании воображения, мышления и художественных навыков играют игры, рисование, музыка, драматизация и другие методы. Также обсуждается роль педагогов в развитии творчества и эффективные методы его внедрения. Творческие занятия

способствуют социализации детей и формированию их индивидуального восприятия окружающего мира.

Annotation

This article examines the development of children's creative abilities in the preschool education process. Games, drawing, music, dramatization, and other methods play a significant role in shaping imagination, thinking, and artistic skills. The article also discusses the role of educators in fostering creativity and effective methods for its implementation. Creative activities contribute to children's socialization and the formation of their unique perspectives on the world.

Шығармашылық – баланың жеке тұлға ретінде қалыптасуының маңызды бөлігі. Ерте жаста шығармашылық ойлау қабілетін дамыту баланың болашақ өміріндегі табысты дамуына әсер етеді. Мектепке дейінгі білім беру жүйесінде балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін әртүрлі әдістер мен тәсілдер қолданылады. Балалардың қызығушылығы мен қабілеттеріне сәйкес ұйымдастырылған шығармашылық орта олардың өзіндік танымын кеңейтуге және жаңа идеяларды жүзеге асыруына мүмкіндік береді.

Шығармашылықтың мектепке дейінгі білім берудегі маңызы.

Шығармашылықты дамыту балалардың:

- Қиялдау және ойлау қабілеттерін жетілдіреді;
- Проблемаларды шешу дағдыларын дамытады;
- Өз ойын еркін және көркем жеткізу қабілетін арттырады;
- Өзіндік «Мен»-ін тануға және өзін-өзі көрсетуге ықпал етеді;
- Коммуникативтік дағдыларын нығайтады және ұжымда жұмыс істеу қабілетін дамытады.

Шығармашылықты дамытудың негізгі әдістері.

1. **Ойын технологиясы**
   - Еркін ойындар (сюжеттік-рөлдік, шығармашылық, қозғалмалы);
   - Дидактикалық ойындар;
   - Құрылымдық ойындар (құрастыру, моделдеу);
   - Қиялды дамытуға арналған ойындар.
2. **Көркемдік әрекеттер.**
   - Сурет салу, мүсіндеу, қолөнер;
   - Түрлі материалдармен жұмыс (қағаз, табиғи материалдар, пластилин);
   - Шығармашылық жұмыстарды көрмеге қою;
   - Қолөнер арқылы моторика мен эстетикалық талғамды дамыту.
3. **Музыка және би арқылы шығармашылықты дамыту.**
   - Музыкалық импровизация;
   - Әуенге сәйкес қозғалыстар орындау;
   - Ән айту және би элементтерін орындау;
   - Музыкалық аспаптарды зерттеу және қолдану.
4. **Драмалық ойындар мен рөлдік қойылымдар.**
   - Балаларға ертегілерді сахналау;
   - Әр түрлі кейіпкерлер рөлін сомдау;
   - Қарапайым театрлық қойылымдар ұйымдастыру;
   - Сахналық шығармашылықтың балалардың сөйлеу қабілетіне ықпалы.
5. **Эксперименттік және зерттеушілік қызмет.**
   - Табиғат құбылыстарын бақылау;
   - Қарапайым тәжірибелер жасау;
   - Ойлау қабілетін жетілдіретін шығармашылық тапсырмалар орындау;
   - Жаратылыстану-ғылыми танымды арттыру.

Мұғалімнің шығармашылықты дамытудағы рөлі.

Педагог балалардың шығармашылық қабілетін дамытуда маңызды рөл атқарады. Ол:

- Балалардың еркін шығармашылық ойлауына мүмкіндік береді;

- Ойын мен көркемдік әрекеттер арқылы оқыту әдістерін қолданады;
- Балаларға жаңа идеялар ұсынуға көмектеседі;
- Олардың қызығушылықтарын қолдап, ынталандырады;
- Шығармашылық әрекеттерге бағыттай отырып, жеке тұлғаны қалыптастырады.

Ата-аналардың шығармашылық үрдіске қатысуы.

Баланың шығармашылық қабілетін дамытуда ата-аналардың қолдауы маңызды. Олар:

- Үйде шығармашылық орта қалыптастырады;
- Балалардың идеяларын тыңдап, қолдау көрсетеді;
- Бірлескен шығармашылық әрекеттерге қатысады (қолөнер, сурет салу, ойындар);
- Баланың шығармашылық қызығушылықтарын дамытуға бағытталған іс-шараларды ұйымдастырады.

Қорытынды.

Мектепке дейінгі білім беру барысында шығармашылықты дамыту – баланың жан-жақты дамуына ықпал ететін маңызды процесс. Әртүрлі әдістерді қолдану арқылы бала өз қабілеттерін ашады, жаңа білім алады және өмірлік маңызды дағдыларды меңгереді. Сондықтан педагогтер мен ата-аналар шығармашылыққа бағытталған әдістерді кеңінен пайдаланып, балалардың дамуына қолдау көрсетуі қажет. Сонымен қатар, шығармашылық үрдісте заманауи әдістер мен технологияларды пайдалану баланың танымдық және эстетикалық дамуын арттырады.

Әдебиеттер

1. Выготский Л.С. "Воображение и творчество в детском возрасте". – Москва: Просвещение, 2019.
2. Давыдова Н.Н. "Игровые технологии в дошкольном образовании". – Санкт-Петербург: Лань, 2021.
3. Montessori M. "The Absorbent Mind". – New York: Schocken Books, 2020.
4. Жұмабаева А. "Мектепке дейінгі балалардың шығармашылық дамуы". – Алматы: Атамұра, 2022.
5. Runco M.A. "Creativity Theories and Themes: Research, Development, and Practice". – Academic Press, 2021.

ШАҒЫН ОРТАЛЫҚ – БАЛА ДАМУЫНЫҢ АЛҒАШҚЫ БАСПАЛДАҒЫ

Оралбаева Гулнар Жарқынбекқызы
Түркістан облысы, Төлеби ауданы
Ә. Молдағұлова атындағы шағын жинақы жалпы білім беретін мектеп жанынан ашылған шағын орталық тәрбиешісі

Аннотация

В данной статье рассматривается влияние малых центров на развитие ребенка. Малые центры – это учреждения, направленные на всестороннее развитие детей дошкольного возраста. Здесь формируются познавательные, социальные и творческие навыки детей. Также рассматриваются вопросы взаимодействия с родителями и инклюзивного образования.

Abstract

This article examines the impact of small centers on child development. Small centers are institutions aimed at the comprehensive development of preschool children. They foster cognitive, social, and creative skills in children. Additionally, the article explores parental interaction and inclusive education issues.

Шағын орталықтар, әсіресе, ауылдық жерлерде немесе балабақшалар саны шектеулі аймақтарда балалардың сапалы білім мен тәрбие алуына мүмкіндік береді. Бұл орталықтарда балалар мектепке даярлық деңгейін арттырып, жаңа білім мен дағдыларды игереді. Сонымен қатар, олар өз қатарластарымен қарым-қатынас жасап, ортаға бейімделуге үйренеді.

Шағын орталықтардың тағы бір маңызды артықшылығы – балаларға үйреншікті, жайлы ортада білім алу мүмкіндігін беруі. Мұндай орталықтарда бала өзін еркін сезінеді, бұл оның психологиялық жай-күйіне оң әсер етеді. Сонымен қатар, шағын орталықтарда балалардың шығармашылық қабілеттерін ашуға, өз ойын еркін жеткізуге мүмкіндік жасалады.

Мысалы, шағын орталықтарда түрлі тақырыптық сабақтар, ертегілер оқып, сахналық қойылымдар қою, музыка және сурет салу сабақтары өткізіледі. Бұл балалардың қиялын дамытып, шығармашылыққа деген қызығушылығын арттырады. Сондай-ақ, ұлттық салт-дәстүрлермен танысу, мерекелік іс-шараларға қатысу арқылы балалардың мәдени санасы қалыптасады.

Бала дамуына тигізетін әсері.

Шағын орталықтарда бала жан-жақты дамиды. Мұнда олар:

- Қоршаған ортаны тануды үйренеді;
- Әлеуметтік дағдыларын дамытады;
- Қарым-қатынас жасау қабілетін арттырады;
- Ойлау және шығармашылық қабілеттерін жетілдіреді;
- Ұсақ моторикасын дамытады;
- Өзін-өзі күту және дербестікке үйренеді.

Орталықта білім беру ойын түрінде ұйымдастырылады, бұл баланың қызығушылығын арттырып, оңай әрі тиімді меңгеруіне көмектеседі. Сонымен қатар, мұнда балалардың эмоциялық интеллектісі де дамиды, бұл болашақта олардың мектепке және қоғамға бейімделуіне көмектеседі.

Тәрбие мен білім беру ерекшеліктері.

Шағын орталықтарда балаларға жас ерекшеліктеріне сай білім беріледі. Мұнда тәрбиешілер әр баламен жеке жұмыс істеп, оның қабілеттерін дамытуға көңіл бөледі. Бағдарламада:

- Әлеуметтік-эмоционалды даму;
- Танымдық және тілдік дағдылар;
- Дене шынықтыру мен шығармашылық даму;
- Өзін-өзі күту және тәртіп ережелерін үйрену секілді бағыттар қамтылады;
- Ойын арқылы оқыту әдістері қолданылады.

Сондай-ақ, шағын орталықтарда инклюзивті білім беру қағидалары қолданылады. Бұл ерекше қажеттіліктері бар балалардың да білім алуына жағдай жасайды. Әртүрлі балалармен қарым-қатынас жасау олардың жанашырлық, түсіністік және достық қасиеттерін дамытады.

Ата-аналармен қарым-қатынас.

Шағын орталықтарда ата-аналармен тығыз байланыс орнатылады. Тәрбиешілер мен ата-аналар бірлесіп жұмыс істегенде, баланың дамуы тиімді жүреді. Ата-аналарға баланың жетістіктері туралы ақпарат беріліп, үйде қосымша қолдау көрсету ұсынылады. Сонымен қатар, ата-аналар үшін арнайы тренингтер мен семинарлар өткізіледі, бұл олардың бала тәрбиесіне деген көзқарасын жетілдіруге көмектеседі.

Қорытынды.

Шағын орталықтар – баланың алғашқы білім алу алаңы ғана емес, сонымен қатар оның жан-жақты дамуына ықпал ететін маңызды орын. Мұндай орталықтар арқылы балалар мектепке толық дайындықпен қадам басады, жаңа ортаға оңай бейімделеді. Сондықтан шағын орталықтардың санын арттырып, олардың сапасын жақсарту – ел болашағы үшін маңызды қадамдардың бірі. Мемлекет тарапынан қолдау көрсетіліп, жаңа әдістемелер енгізілсе, бұл орталықтардың тиімділігі арта түседі. Қоғам болып осы жүйенің дамуына үлес қосу – болашақ ұрпақтың білімі мен тәрбиесіне жасалған маңызды инвестиция.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңы. 2007 ж.
2. Выготский Л.С. «Психология развития ребенка». Москва, 1984.

3. Монтессори М. «Баланың өзіндік дамуы». Алматы, 2001.
4. Қазақстандағы мектепке дейінгі білім беру: қазіргі жағдайы мен даму перспективалары. Ғылыми мақалалар жинағы, 2020.

NEW METHODS AND APPROACHES IN ENGLISH LANGUAGE LEARNING

Kerimbekova Elvira Sugirovna
Turkistan Region, Tolebi District
Teacher of English at B. Tulkiyev General Education School Municipal Public Institution

Аннотация

Бұл мақалада ағылшын тілін үйренудің заманауи әдістері қарастырылады. Олардың ішінде коммуникативті оқыту, тапсырмаға негізделген оқыту, аралас оқыту, ойын арқылы оқыту және жасанды интеллект құралдары бар. Осы әдістерді қолдану арқылы оқушылар тілдік дағдыларын тиімді дамыта алады.

Аннотация

В данной статье рассматриваются инновационные методы и подходы к изучению английского языка, включая коммуникативное обучение, обучение на основе выполнения заданий, смешанное обучение, геймификацию и инструменты, основанные на искусственном интеллекте. Использование этих современных методик способствует более эффективному развитию беглости речи, вовлеченности и понимания языка.

New Methods and Approaches in English Language Learning

In today's fast-evolving world, English language learning has undergone significant transformations. Traditional methods like grammar-translation and rote memorization are being replaced or supplemented by innovative techniques that enhance engagement, comprehension, and fluency. This article explores some of the most effective new methods and approaches in English language learning.

1. Communicative Language Teaching (CLT)

CLT emphasizes interaction as both the means and the goal of learning English. Instead of focusing solely on grammar rules, learners practice speaking and listening in real-life contexts. Role-playing, discussions, and problem-solving tasks help students develop practical communication skills.

2. Task-Based Language Teaching (TBLT)

TBLT encourages learners to use English by completing meaningful tasks, such as planning trips, writing emails, or solving real-world problems. This method fosters critical thinking and helps learners acquire language naturally through context.

3. Blended Learning

Blended learning combines traditional classroom instruction with digital tools. Online resources, language apps, and virtual learning environments complement face-to-face teaching, allowing students to practice at their own pace and receive instant feedback.

4. Gamification

Gamification integrates elements of game design—such as rewards, challenges, and competition—into language learning. Apps like Duolingo and Quizlet use gamification to keep learners motivated, making the learning process enjoyable and engaging.

5. Flipped Classroom Approach

In the flipped classroom model, students first engage with new material outside of class through videos or readings. Classroom time is then used for discussion, practice, and collaborative activities, maximizing interaction and deepening understanding.

6. Artificial Intelligence (AI) and Adaptive Learning

AI-powered language platforms personalize learning by adapting to a student's level and progress. Tools like chatbots, speech recognition, and AI tutors provide real-time corrections and suggestions, helping learners improve their speaking and writing skills.

7. Immersive Learning and Augmented Reality (AR)

Immersive experiences, such as virtual reality (VR) simulations and AR applications, allow learners to engage with English in real-world scenarios. These technologies create an interactive and engaging environment that enhances comprehension and retention.

8. Content and Language Integrated Learning (CLIL)

CLIL involves teaching subjects like science, history, or geography in English. This approach helps learners acquire language skills naturally while gaining subject knowledge, making it especially effective for bilingual education.

9. Social Media and Online Communities

Social media platforms, discussion forums, and online language exchange programs connect learners with native speakers and other students worldwide. Engaging in conversations, participating in online discussions, and watching content in English help improve fluency and cultural understanding.

Conclusion

The landscape of English language learning is continuously evolving, incorporating innovative methods to meet the needs of diverse learners. By leveraging communicative, digital, and immersive techniques, students can enhance their language proficiency effectively and enjoyably. The key to success lies in choosing the right combination of methods tailored to individual learning styles and goals.

References:

1. Brown H. D. *Principles of Language Learning and Teaching*. Pearson Education. 2007.
2. Richards J. C., & Rodgers T. S. *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press. 2014.
3. Dudeney G., Hockly N., Pegrum, M. *Digital Literacies: Research and Resources in Language Teaching*. Pearson. 2013.
4. Larsen-Freeman D., Anderson, M. *Techniques and Principles in Language Teaching*. Oxford University Press. 2011.
5. Krashen S. *Principles and Practice in Second Language Acquisition*. Pergamon Press. 1982.

МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ В ШКОЛЬНОМ ОБУЧЕНИИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА

Айтбаева Жазира Орынбасаровна

Түркістан облысы, Шардара ауданы, № 1 М.Әуезов атындағы жббм орыс тілі және әдебиеті пәні мұғалімі

Аннотация:

В данной статье рассматриваются методы и приемы, способствующие развитию функциональной грамотности учащихся на уроках русского языка. Освещаются современные подходы, включая компетентностный подход, проектные технологии, проблемное обучение, использование цифровых ресурсов и игровые методики. Анализируется значимость функциональной грамотности в образовательном процессе и ее влияние на формирование речевых и когнитивных навыков учащихся.

Аннотация:

Бұл мақалада орыс тілі сабақтарында функционалдық сауаттылықты дамыту әдістері мен тәсілдері қарастырылады. Құзыреттілікке негізделген оқыту, жобалық технологиялар, проблемалық оқыту, цифрлық ресурстарды пайдалану және ойын әдістері сияқты заманауи тәсілдер талқыланады. Функционалдық сауаттылықтың білім беру процесіндегі маңызы және оның оқушылардың тілдік және когнитивтік дағдыларына әсері талданады.

Annotation:

This article explores methods and techniques that contribute to the development of students' functional literacy in Russian language lessons. Modern approaches such as the competency-based approach, project-based learning, problem-based learning, digital resources, and gamification methods are highlighted. The importance of functional literacy in the educational process and its impact on the development of students' speech and cognitive skills are analyzed.

Введение

Функциональная грамотность является ключевым компонентом современного образования, определяющим способность учащихся применять знания в повседневной жизни. В условиях цифровой трансформации общества возрастает необходимость внедрения инновационных методик, направленных на развитие функциональной грамотности на уроках русского языка.

1. Компетентностный подход

Компетентностный подход предполагает ориентацию образовательного процесса на формирование умений и навыков, необходимых для решения практических задач. На уроках русского языка данный подход реализуется через работу с текстами, анализ речевых ситуаций и развитие критического мышления.

2. Проектные технологии

Проектная деятельность способствует углубленному изучению предмета и развитию исследовательских навыков. Примеры проектов на уроках русского языка:

- Создание медиа-контента (статей, блогов, подкастов);
- Исследование языковых явлений в различных контекстах;
- Разработка интерактивных заданий и тестов.

3. Проблемное обучение

Метод проблемного обучения направлен на развитие самостоятельного мышления и способности решать нестандартные задачи. На уроках русского языка используются:

- Проблемные вопросы, стимулирующие аналитическое мышление;
- Анализ речевых ошибок для формирования грамотности;
- Дискуссионные методы, развивающие аргументированную речь;
- Разбор языковых казусов и амбиграмм;
- Решение кейсовых задач, имитирующих реальные коммуникативные ситуации;
- Анализ литературных и публицистических текстов с неоднозначными интерпретациями;
- Работа с текстами различных жанров, требующая поиска альтернативных решений и нестандартного анализа.

4. Использование цифровых ресурсов

Цифровые технологии играют значительную роль в повышении уровня функциональной грамотности. В образовательной практике применяются:

- Онлайн-платформы и обучающие приложения;
- Виртуальные классы и форумы;
- Электронные словари и справочники.

5. Игровые методики

Геймификация учебного процесса способствует повышению мотивации и вовлеченности учащихся. Примеры игровых приемов:

- Викторины и языковые квесты;
- Ролевые игры и дебаты;
- Интерактивные задания с элементами дополненной реальности;
- Симуляции реальных жизненных ситуаций, в которых учащиеся должны применять полученные знания на практике;
- Соревновательные игры с накоплением баллов и призами для повышения мотивации;
- Использование настольных игр, кроссвордов и ребусов для улучшения языковых навыков;

- Драматизация и театральные постановки, позволяющие учащимся применять язык в художественной форме.

6. Развитие навыков чтения и анализа текста

Формирование функциональной грамотности невозможно без развития навыков работы с текстами. На уроках русского языка важно обучать учащихся следующим видам деятельности:

- Анализ структуры и содержания текста;
- Определение основной мысли и аргументации автора;
- Критическая оценка информации и выявление скрытых смыслов.

7. Формирование письменной грамотности

Написание эссе, сочинений и аналитических статей развивает умение логично и последовательно излагать свои мысли. Для этого используются:

- Обучение структуре текстов различных жанров;
- Разбор примеров успешных письменных работ;
- Развитие орфографической и пунктуационной грамотности.

Заключение

Развитие функциональной грамотности требует комплексного подхода, включающего традиционные и инновационные методы обучения. Использование компетентностного подхода, проектных технологий, цифровых ресурсов и игровых методик способствует формированию у учащихся навыков критического мышления, анализа информации и эффективного использования языка в различных сферах жизни.

Список литературы:

1. Зимняя, И. А. (2004). *Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования*. Высшее образование в России.
2. Выготский, Л. С. (1986). *Мышление и речь*. Москва: Педагогика.
3. Чеботарев, А. В. (2019). *Современные технологии обучения в школе: компетентностный подход*. Просвещение.
4. Гальперин, П. Я. (1998). *Методика формирования умственных действий и понятий*. Москва: Наука.
5. Розенталь, Д. Э. (2005). *Современный русский язык*. Москва: Айрис-пресс.
6. Соловейчик, М. С. (2011). *Функциональная грамотность: теория и практика обучения*. Академия образования.
7. Александрова, О. В. (2020). *Инновационные методы обучения русскому языку в школе*. Педагогика XXI века.

ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ У УЧАЩИХСЯ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ ЧЕРЕЗ РУССКИЙ ЯЗЫК

Онгарбекова Алмира Досыбековна
Учитель русского языка и литературы Общеобразовательная школа имени Мухаметқул Исламкулова
Ордабасинский район Туркестанская область

Аннотация

Бұл мақалада ерекше білім беру қажеттіліктері бар оқушылардың (ЕБҚ) функционалдық сауаттылығын дамыту ерекшеліктері қарастырылады. Оқу процесін оқушылардың жеке қажеттіліктеріне бейімдеуге бағытталған әдістер мен тәсілдер талданады. Сараланған және инклюзивті тәсілдер, цифрлық технологияларды қолдану, арнайы білім беру әдістері арқылы сөйлеу және когнитивтік дағдыларды дамыту стратегиялары қарастырылады. Функционалдық сауаттылықты қалыптастырудың ЕБҚ бар балалардың қоғамға сәтті бейімделуі мен интеграциясы үшін маңыздылығы атап өтіледі.

Annotation

The article examines the features of developing functional literacy in students with disabilities in Russian language lessons. Methods and approaches aimed at adapting the educational process to individual student needs are analyzed. Strategies such as differentiated and inclusive approaches, the use of digital technologies, and the development of speech and cognitive skills through specialized educational techniques are highlighted. The study concludes on the importance of functional literacy in ensuring the successful socialization and integration of children with disabilities into society.

Функциональная грамотность играет важную роль в образовательном процессе, особенно для учащихся с ограниченными возможностями здоровья. Она способствует их интеграции в общество, развитию коммуникативных навыков и способности к самостоятельному освоению информации. В условиях инклюзивного образования важно учитывать специфику обучения детей с ОВЗ, адаптируя методы и средства преподавания русского языка под их индивидуальные потребности.

1. Дифференцированный и инклюзивный подход

Обучение детей с ОВЗ требует применения дифференцированных и инклюзивных методик, направленных на учет их особенностей:

- Индивидуальные образовательные траектории;
- Использование специальных учебных материалов (аудиокниг, текстов с увеличенным шрифтом, шрифтом Брайля);
- Работа в малых группах и парная деятельность;
- Применение специальных техник для развития речи и письма.

2. Развитие речевых и когнитивных навыков

Функциональная грамотность включает в себя способность к устному и письменному общению. Для ее развития используются:

- Логопедические занятия;
- Визуальные и тактильные средства обучения;
- Методы сторителлинга и наглядных примеров;
- Обучение с опорой на аудиовизуальные материалы.

3. Использование цифровых технологий

Цифровые технологии помогают учащимся с ОВЗ осваивать русский язык более эффективно:

- Специальные обучающие программы и мобильные приложения;
- Онлайн-курсы и платформы с адаптивным интерфейсом;
- Электронные книги и программы распознавания речи;
- Виртуальные классы и инструменты для дистанционного обучения.

4. Игровые и творческие методики

Для повышения мотивации и вовлеченности используются игровые и творческие подходы:

- Ролевые игры и театрализованные постановки;
- Интерактивные викторины и языковые квесты;
- Создание творческих проектов (стихи, рассказы, комиксы);
- Музыкальные и ритмические упражнения для запоминания слов.

5. Оценка и мониторинг прогресса

Важно регулярно оценивать уровень функциональной грамотности учащихся с ОВЗ:

- Индивидуальные тесты и контрольные задания;
- Портфолио достижений;
- Обратная связь от педагогов и родителей;
- Наблюдение за прогрессом в естественных коммуникативных ситуациях.

6. Социальная интеграция через функциональную грамотность Функциональная грамотность не только способствует освоению языка, но и играет решающую роль в социальной адаптации. Детям с ОВЗ предлагается участие в социально-ориентированных проектах, таких как:

- Коллективные культурные и спортивные мероприятия;

- Волонтерская деятельность с использованием языковых навыков;
- Совместные образовательные проекты со сверстниками.

7. Учет эмоциональных потребностей Формирование функциональной грамотности должно учитывать эмоциональное благополучие учащихся. Для этого важны:

- Создание доброжелательной и поддерживающей среды;
- Использование педагогики успеха для мотивации учащихся;
- Активное участие родителей и специалистов в образовательном процессе.

8. Междисциплинарный подход в обучении Функциональная грамотность может быть связана с другими школьными дисциплинами. Например:

- Использование знаний из математики при анализе текстов с данными;
- Связь с искусством через литературное творчество;
- Экологическое просвещение на уроках русского языка через текстовый анализ.

9. Долгосрочная адаптация методик С учетом динамики развития ребенка, программы обучения должны регулярно пересматриваться и адаптироваться. Это требует:

- Постоянного взаимодействия между педагогами и психологами;
- Разработки индивидуальных планов обучения (ИПР) с учетом прогресса ребенка;
- Использования гибких методик, которые можно изменять по мере необходимости.

Заключение

Формирование функциональной грамотности у учащихся с ОВЗ требует комплексного подхода, включающего адаптивные технологии, специальные методики и индивидуальные стратегии обучения. Развитие языковых навыков способствует не только академическому успеху, но и социальной адаптации детей, что делает этот процесс важнейшим направлением современной педагогики. Эти дополнительные аспекты еще раз подчеркивают, насколько важно выстраивать обучение с учетом особенностей каждого ребенка. Функциональная грамотность становится инструментом, который открывает путь к академической успешности, независимости и полноправной жизни в обществе

Список литературы:

1. Выготский Л. С. *Мышление и речь*. Москва: Педагогика. 1986.
2. Леонтьев А. А. *Психология общения*. Санкт-Петербург: Питер. 2003 г.
3. Соловейчик М. С. *Функциональная грамотность: теория и практика обучения*. Академия образования. 2011.
4. Иванова Т. П. *Инклюзивное образование: методические рекомендации для учителей*. Москва: Просвещение. 2018.
5. Александров О. В. *Инновационные методы обучения русскому языку в школе*. Педагогика XXI века. 2020.
6. Петров Н. Г. *Использование цифровых технологий в обучении детей с ОВЗ*. Издательство педагогических наук.2019.

ИНТЕРНАТТАҒЫ ТӘРБИЕШІ МЕН ОҚУШЫ АРАСЫНДАҒЫ ӨЗАРА ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Байзакова Жайна Алибековна
Түркістан облысы, Түркістан каласы
"С Ерубаев атындағы N7 мектеп -интернат" КММ-сі
интернат тәрбиешісі

Аннотация

Взаимоотношения между воспитателем и учащимся в интернате играют ключевую роль в процессе воспитания и формирования личности ребенка. В данной статье рассматриваются основные

особенности взаимодействия, такие как доверие, эмоциональная поддержка, индивидуальный подход и развитие социальных навыков. Освещаются эффективные методы укрепления этих отношений, включая тренинги, индивидуальные беседы и совместные творческие проекты. Автор подчеркивает важность справедливого и последовательного отношения к воспитанникам, а также роль воспитателя в формировании ответственного и уверенного в себе человека.

Annotation

The relationship between a boarding school educator and students plays a crucial role in the process of upbringing and personality development. This article examines the key aspects of this interaction, such as trust, emotional support, an individual approach, and the development of social skills. Effective methods for strengthening these relationships, including training sessions, individual conversations, and joint creative projects, are highlighted. The author emphasizes the importance of fair and consistent treatment of students and the educator's role in shaping a responsible and self-confident individual.

Интернаттық білім беру жүйесінде тәрбиеленушілердің тұлғалық дамуына тәрбиешінің рөлі ерекше. Балалар интернатта ұзақ уақыт өткізетіндіктен, олар тәрбиешімен күнделікті қарым-қатынаста болады. Бұл өзара қарым-қатынастың сапасы оқушының психологиялық жай-күйіне, әлеуметтенуіне және өзін-өзі бағалауына айтарлықтай әсер етеді. Сондықтан интернатта тәрбиеленушілерге тек білім беріп қана қоймай, оларды жан-жақты қолдап, өмірлік маңызды дағдыларды қалыптастыру қажет.

Тәрбиеші мен оқушы арасындағы қарым-қатынастың негізгі ерекшеліктері

1. Сенім мен эмоционалдық қолдау

Тәрбиеші мен бала арасындағы қарым-қатынас сенімге негізделген болуы керек. Тәрбиеленуші өзін қауіпсіз сезініп, ішкі сезімдерімен бөлісе алуы үшін тәрбиеші оған шынайы жанашырлық танытуы қажет. Жасөспірімдер кезеңінде балалар жиі эмоционалдық тұрақсыздықты бастан кешіреді, сондықтан оларға қолдау көрсету өте маңызды.

2. Жеке тұлғалық көзқарас

Әр бала – өзіндік мінезі, қабілеті мен қажеттіліктері бар жеке тұлға. Сол себепті тәрбиеші әр баланың мінез-құлқын, қызығушылығын ескере отырып, жеке қарым-қатынас орнатуға тиіс. Бұл тәсіл баланың өзіндік «Менін» дамытуға көмектеседі.

3. Қарым-қатынастағы әділдік пен бірізділік

Тәрбиеші барлық оқушыларға әділ қарауы тиіс. Егер белгілі бір оқушыға артықшылық берілсе немесе керісінше, үнемі сынға ұшыраса, бұл балалардың тәрбиешіге деген сенімін төмендетеді. Әділдік қағидасын ұстану арқылы тәрбиеші ұжым ішінде оңтайлы атмосфера қалыптастырады.

4. Қатаң тәртіп пен мейірімділіктің үйлесімі

Интернаттағы оқушыларға тәртіп пен жауапкершілікті үйрету маңызды. Алайда бұл тек шектеулер мен жазалау арқылы жүзеге аспауы керек. Балаларға тәртіптің мәнін түсіндіру, ережелердің қажеттілігін ұғындыру арқылы оларды саналы түрде жауапкершілікке үйретуге болады.

5. Әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру

Интернат тәрбиеленушілері өз ортасында қарым-қатынас дағдыларын дамытуы керек. Тәрбиеші балаларға бір-бірімен дұрыс сөйлесуді, дау-дамайларды шешуді, өз пікірін қорғай білуді үйретуі тиіс. Бұл болашақта олардың қоғамға бейімделуіне көмектеседі.

Тәрбиеші мен оқушы арасындағы қарым-қатынасты нығайтудың тиімді әдістері

1. Психологиялық тренингтер мен ойындар – өзара түсіністікті арттырып, балалардың өзін еркін сезінуіне көмектеседі.

2. Жеке әңгімелесу – әр оқушының ішкі сезімдері мен мәселелерін тереңірек түсінуге мүмкіндік береді.

3. Шығармашылық іс-шаралар ұйымдастыру – ортақ жобаларға қатысу арқылы тәрбиеші мен оқушылар арасындағы сенімді қарым-қатынасты нығайтады.

4. Оқушылардың жетістіктерін мадақтау – тәрбиеші балаға оның жетістіктерін атап көрсетіп, өзін бағалай білуіне ықпал етеді.

Қазіргі қоғамдағы интернат жүйесінің маңызы

Интернаттық білім беру жүйесі қазіргі қоғамда ерекше маңызға ие. Бұл жүйе қиын өмір жағдайында қалған балаларға білім алу және тәрбиелену мүмкіндігін қамтамасыз етеді. Сол себепті, тәрбиеші тек педагог қана емес, баланың өміріндегі маңызды үлгі тұтар тұлға ретінде танылуы керек.

Тәрбиешінің кәсіби даму қажеттілігі

Тәрбиешілердің педагогикалық, психологиялық және әлеуметтік мәселелерді шешудегі құзыретін арттыру – заманауи талаптардың бірі. Арнайы тренингтер, семинарлар мен шеберлік сыныптары арқылы тәрбиешінің білімін толықтыру балаларға көрсетілетін қолдаудың сапасын жақсартады.

Интернат ортасын жақсарту

Интернат тәрбиеленушілерінің ортақ мүдделерін ескере отырып, олардың қызығушылықтарына сай орта құру өте маңызды. Спорттық секциялар, өнер үйірмелері мен шығармашылық жобалар балалардың қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

Отбасының рөлі

Интернатта тәрбиеленушілердің тұлғалық дамуы тек тәрбиешінің ғана емес, сонымен қатар отбасымен тығыз байланыста жүзеге асуы тиіс. Ата-аналарды тәрбиелік процеске белсенді түрде қатыстыру арқылы баланың эмоционалдық тепе-теңдігін сақтау мүмкін.

Қорытынды

Интернаттағы тәрбиеші мен оқушы арасындағы қарым-қатынас өзара сенімге, құрметке және қолдауға негізделуі керек. Тәрбиеші баланың білім алуына ғана емес, оның тұлғалық дамуына, өзін-өзі тануына, қоғамға бейімделуіне де жауапты. Сондықтан тәрбиешінің педагогикалық және психологиялық біліктілігі жоғары болуы қажет. Интернаттағы бала өзін тек тәрбиеленуші ретінде емес, толыққанды тұлға ретінде сезінгенде ғана оның бойында жауапкершілік, өзін-өзі бағалау, айналасына құрметпен қарау қасиеттері қалыптасады.

Әдебиеттер

1. Выготский Л.С. Психология развития ребенка. – М.: Педагогика, 1984.
2. Макаренко А.С. Книга для родителей. – М.: Педагогика, 1978.
3. Жұмабаев М. Педагогика. – Алматы: Ана тілі, 1992.
4. Немов Р.С. Психология. – М.: Владос, 2005.
5. Смирнова Е.О. Воспитание и развитие дошкольников. – М.: Академия, 2010.
6. Қожахметова К.Ж. Тәрбие жұмысының әдістемесі. – Алматы: Білім, 2012.
7. Мухина В.С. Детская психология. – М.: Академия, 2006.
8. Қалиева Қ. Оқушылардың тұлғалық дамуы. – Астана: Нұр-пресс, 2018.

МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНДЕ STEAM ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ҚОЛДАНУ

Абденбаева Салтанат Нурлановна
Шымкент қаласы, МКҚК №55"Самал" бөбекжай- бақша тәрбиешісі

Аннотация

В статье рассматривается важность и эффективность применения технологий STEAM (наука, технологии, инженерия, искусство, математика) в процессе дошкольного образования. Анализируются возможности интеграции наук, технологий, инженерии, искусства и математики на разных этапах развития ребенка для создания увлекательного и эффективного учебного процесса. Применение технологий STEAM в дошкольных образовательных учреждениях способствует развитию творческих способностей и аналитических навыков детей, повышению учебной мотивации, а также помогает развивать навыки, необходимые для будущего.

Abstract

This article discusses the importance and effectiveness of applying STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics) technologies in the process of early childhood education. It analyzes the opportunities for integrating science, technology, engineering, arts, and mathematics at various stages of child development to make the learning process engaging and effective. The use of STEAM technologies in preschool educational institutions helps foster children's creative abilities and analytical thinking skills, increases learning motivation, and promotes the development of skills necessary for the future.

Қазіргі таңда білім беру саласындағы жаңа тенденциялар мен технологиялар мектепке дейінгі білім беру жүйесіне де ене бастады. Бірқатар педагогикалық инновациялар балалардың ойлау қабілетін дамыту мен білім алу үрдісін жетілдіруге бағытталған. Осы бағыттардың бірі — STEAM технологиялары. STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics) — бұл ғылым, техника, инженерия, өнер және математика салаларын біріктірген тәсіл. Әрбір сала баланың дамуына түрлі қырынан ықпал етеді, осы арқылы балалардың аналитикалық ойлау, шығармашылық қабілеттері мен проблемаларды шешу дағдылары қалыптасады.

Мектепке дейінгі кезеңде балалардың білім мен дағдыларды игеріп қана қоймай, оларды практикада қолдануға үйренуі өте маңызды. Сондықтан да STEAM технологияларының білім беру процесіне енгізілуі оқушылардың жан-жақты дамуына ерекше ықпал етеді. Бұл мақалада мектепке дейінгі білім беру ұйымдарында STEAM технологияларын қолданудың маңыздылығы, әдіс-тәсілдері және оның тиімділігі талданады.

1. STEAM технологияларының теориялық негіздері

STEAM технологияларының негізі баланың білім алуына және оның шығармашылық қабілеттерін дамытуға бағытталған жаңа әдіс-тәсілдерден тұрады. Бұл жүйе тек белгілі бір пәндермен шектелмейді, өйткені ол балаларды білімнің түрлі салаларында бірлескен жұмыс істеуге, жаңа идеяларды қалыптастыруға, жобаларды жүзеге асыруға ынталандырады. Осылайша, балалардың бойында кең ауқымды дағдыларды дамыту көзделеді. STEAM технологияларының әртүрлі компоненттерін байланыстырып, балалардың ғылыми әлемді тануға деген қызығушылықтарын арттыруға болады.

2. Мектепке дейінгі білім беру процесінде STEAM технологияларын қолданудың маңызы

STEAM технологияларын мектепке дейінгі білім беру процесінде қолдану балалардың ойлау қабілетін, тілдік дағдыларын, шығармашылық және когнитивтік даму деңгейін арттыруға мүмкіндік береді. Балаларға практикалық дағдыларды үйрету, олардың әртүрлі салаларда қызығушылықтарын дамыту, ғылыми жаңалықтарды түсінуге бағытталған жобалар мен зерттеулерді жүргізу білім беру үдерісінің тиімділігін арттырады.

STEAM тәсілдері балалардың білім алуына әрі оқу процесінде қызығушылықты арттыруға бағытталған. Мектепке дейінгі кезеңде балалардың ойын барысында ғылыми, техникалық, инженерлік, математикалық және шығармашылық дағдыларды меңгеруі өте маңызды, өйткені бұл кезеңде олардың бойында белгілі бір дағдыларды қалыптастыруға болады. Сонымен қатар, осы дағдылар мектепке дейінгі кезеңде жақсы негізделген болса, кейінгі кезеңдерде білім алу нәтижелері жоғары деңгейде болатыны сөзсіз.

3. Мектепке дейінгі білім беруде STEAM технологияларын қолданудың әдіс-тәсілдері

STEAM технологияларын қолданудың әдіс-тәсілдері көптеген түрлі аспектілерді қамтиды. Олардың ішінде мынадай негізгі әдістерді атауға болады:

1. Интеграцияланған оқыту

Әр түрлі пәндерді біріктіру арқылы балаларға бір тұтас білім беру. Мысалы, өнер мен ғылымды біріктіру, математикалық және техникалық білімді бірге қолдану арқылы балалардың пәндер аралық байланыстарды түсінуге көмектесу.

2. Жобалау және зерттеу

Балаларға нақты мәселелер мен сұрақтар қою арқылы оларды зерттеу жұмысымен таныстыру. Мұндай жұмыс түрлері балаларға ғылыми тәжірибе жасауға, инженерлік жобаларды құруға мүмкіндік береді.

3. Қолданбалы ойындар мен жаттығулар

Балаларға қиын мәселелерді шешуге, тәжірибелік тапсырмаларды орындауға мүмкіндік беретін ойындар мен жаттығулар. Бұл әдіс арқылы балалардың шығармашылық және аналитикалық ойлау дағдылары дамиды.

4. Қабілеттерді дамыту

STEAM технологиялары баланың жеке қабілеттерін дамытуды мақсат етеді. Оқу барысында балалардың проблемаларды шешу, жаңашылдық жасау, командалық жұмыс дағдылары артады.

5. Топтық жұмыс

Балалардың бірге жұмыс істеу, пікір алмасу, тапсырмаларды бірге орындау арқылы топтық ынтымақтастықты дамыту.

4. STEAM технологияларының тиімділігі

STEAM технологияларын қолдану балалардың білім алу үрдісін жандандырады және олардың жеке тұлғалық дамуында маңызды рөл атқарады. Олардың өз бетімен жұмыс жасау қабілеттері артып, шығармашылық ойлау мен ынтымақтастық дағдылары қалыптасады. Сонымен қатар, бұл әдіс балалардың тілдік, математикалық және ғылыми білімдерін өзара байланыстырып, олардың кең ауқымды дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді.

STEAM тәсілдерінің негізгі артықшылықтары:

- Балаларға пәндер арасындағы байланыстарды көрсету;
- Жаңа идеяларды дамыту және жаңашылдықты ынталандыру;
- Әлеуметтік дағдылар мен шығармашылық қабілеттерді дамыту;
- Балалардың тәуелсіздік және жауапкершілік дағдыларын қалыптастыру;
- Оқу үдерісін қызықты әрі интерактивті ету.

Қорытынды

Мектепке дейінгі білім беру саласында STEAM технологияларының маңызы өте зор. Бұл тәсілдер балалардың интеллектуалдық және шығармашылық дамуына зор ықпал етеді, әрі олардың ғылыми және техникалық білімдерді меңгеруіне жол ашады. STEAM технологиялары балалардың оқу үдерісіне белсенді түрде қатысуына мүмкіндік береді, сондай-ақ олардың болашақта табысты және жаңашыл тұлға болып қалыптасуына ықпал етеді. Тәрбиешілер мен педагогтар осы әдіс-тәсілдерді өз тәжірибесінде тиімді пайдалану арқылы балалардың жан-жақты дамуына, олардың әлеуметтік және когнитивтік дағдыларын жетілдіруге үлес қоса алады.

Әдебиеттер

1. Хабибуллина Р. Р., Сидорова М. Л. "Инновационные технологии в педагогике." Москва: Издательство "Научный мир", 2020.
2. Баранова Т. П. "Современные образовательные технологии в дошкольном образовании." Санкт-Петербург: Питер, 2019.
3. Миронова Н. И. "Развитие творческих способностей детей через STEAM-образование." Казань: Издательство "Педагогика", 2018.

ҚАЗАҚ ХАЛЫҚ ЕРТЕГІЛЕРІН ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ МЕКТЕПАЛДЫ БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ

Абдихадирова Гулжан Арипхановна
А.Назарбеков атындағы №87 жалпы орта білім беретін мектебінің мектепалды сынып тәрбиешісі

Аннотация

В статье рассматривается использование казахских народных сказок как инструмента для развития творческих способностей детей дошкольного возраста. Казахские народные сказки — это

часть богатой культуры и истории казахского народа. Сказки имеют важное воспитательное значение, так как помогают ребенку понять жизнь, моральные ценности и взаимоотношения в обществе.

Abstract

This article discusses the use of Kazakh folk tales as a tool for developing the creativity of preschool children. Kazakh folk tales are an integral part of the rich culture and history of the Kazakh people. These tales have great educational significance, as they help children understand life, moral values, and social relationships.

Қазіргі білім беру жүйесінде балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту маңызды бағыттардың бірі болып табылады. Шығармашылық — бұл баланың өз-өзін танып, өзіндік көзқарас қалыптастыруының негізі. Ал шығармашылықтың қалыптасуының негізінде баланың белсенді әрекеттері, оның дүниетанымы, қиялы мен эмоциялары жатыр. Әсіресе, мектепалды балалардың шығармашылығын дамытуда қазақ халық ертегілері өте маңызды рөл атқарады.

Қазақ халық ертегілері — халқымыздың мәдени мұрасының бір бөлігі ретінде, баланың танымдық қабілеттерін жетілдіру, қиял дүниесін дамыту, моральдық құндылықтарды түсіндіру, адамгершілік қасиеттерді қалыптастыруда ерекше орын алады. Сонымен қатар, ертегілер баланың тілін дамытып, ауызекі сөйлеу дағдыларын жетілдіреді, есте сақтау қабілетін арттырады және шығармашылық қиялын дамытады.

1. Қазақ халық ертегілерінің тәрбиелік маңызы

1.1 Қазақ халық ертегілерінің құрылымы мен ерекшеліктері

Қазақ халық ертегілерінің құрылымы бай әрі қызықты, оларда халықтың өмірі, тұрмысы, әдет-ғұрыптары мен дәстүрлері көрініс табады. Әрбір ертегіде белгілі бір өмірлік мәселе мен оны шешудің жолдары қарастырылады. Мысалы, кейбір ертегілерде әділдік, батырлық, достық, еңбекқорлық сияқты адамгершілік қасиеттер мадақталады.

1.2 Қазақ халық ертегілерінің балаларды тәрбиелеудегі рөлі

Қазақ халық ертегілерінің тәрбиелік маңызы — олар тек қызықты оқиға мен қиял әлемін ғана ұсынбайды, сонымен қатар балалардың моральдық құндылықтар мен мінез-құлық нормаларын түсінуіне көмектеседі. Ер балалар мен қыз балаларға арналған ертегілерде әр түрлі әлеуметтік жағдайлар мен адамдар арасындағы қатынастар, қиындықтарды жеңу, әділдік, батырлық, адалдық, қайырымдылық сияқты ұғымдар кеңінен көрініс табады.

2. Қазақ халық ертегілерін мектепалды балалардың шығармашылығын дамытуда қолдану

2.1 Ертегілерді оқу және талқылау арқылы шығармашылық қабілеттерді дамыту

Мектепалды балаларға ертегілерді оқыту арқылы олардың қиялын, тілін, ой-өрісін дамытуға болады. Ертегілерді оқу балалардың сөздік қорын молайтады, тілдік дағдыларын жақсартады, сондай-ақ олардың әңгімелеу, сипаттау, тыңдау және түсіну қабілеттерін арттырады.

2.2 Ертегілердің сахналануы және шығармашылық әрекет

Ертегілердің сахналануы мектепалды балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуда маңызды рөл атқарады. Балалар ертегілердің кейіпкерлерін ойнап, олардың әрекеттерін, сөздерін қайталай отырып, эмоциялық және шығармашылық тұрғыда дамиды. Бұл әдіс балалардың сенсорлық, моторлық дағдыларын дамытуға, топта жұмыс істей білуге үйретуге көмектеседі.

2.3 Қиялды дамыту және бала психологиясы

Қазақ ертегілері балалардың қиялдарын дамытуға зор ықпал етеді. Ерте жастағы балалардың қиял әлемі кең, олар тек тыңдаушы ретінде ғана емес, сонымен қатар көркем ойлау мен бейнелеу процесіне белсене қатысатын тыңдаушы және шығармашыл тұлғаларға айналады. Ертегілер арқылы олар алдағы өмірінде кездесетін түрлі қиындықтар мен кедергілерді шешуде шығармашылық тұрғыдан көзқарас қалыптастырады.

3. Қазақ халық ертегілерін пайдалану арқылы баланың тілін дамыту

3.1 Тіл дамытуда ертегілердің рөлі

Қазақ халық ертегілері балалардың тілін дамытуға үлкен көмектеседі. Ертегілердің мазмұнында жиі қолданылатын сөздер мен сөз тіркестері, ұйқастар мен рифмалар, балалардың дұрыс сөйлеуін қалыптастырады. Мысалы, "Аққу мен қаз", "Алдар көсе" сияқты ертегілердің әрбір сөзі, әрбір сөйлемі баланың тілін дамытады, сөйлеу мәдениетін арттырады.

3.2 Тілдік дағдыларды жақсарту үшін ертегілерді қолдану әдістері

Ертегілерді оқыту барысында балада сөйлеу дағдысын қалыптастыру, сөздік қорды байыту, тыңдау және айтылғанды түсіну қабілеттерін арттыру мақсатында түрлі әдіс-тәсілдер қолдануға болады:

- Әңгімелесу әдісі: Ертегіні оқып болған соң, балаға сұрақтар қойып, мазмұнын қайталауға, өзінің түсінігін айтуға мүмкіндік беру.
- Рольдік ойындар: Ертегілердің кейіпкерлерін ойнау арқылы баланың сөйлеу дағдысын қалыптастыру.
- Сурет салу және оқиға құру: Балаларға ертегіні тыңдатып, оның мазмұны бойынша сурет салу немесе әңгіме құрастыруға тапсырма беру.

4. Қазақ халық ертегілерінің эмоционалды және когнитивті дамуға әсері

4.1 Эмоционалды интеллектіні дамыту

Қазақ халық ертегілері балалардың эмоционалды интеллектін дамытуға көмектеседі. Балалар ертегілерді тыңдай отырып, әртүрлі эмоцияларды сезінеді: қуаныш, реніш, қорқыныш, қуаныш, қайғы. Бұл эмоциялар баланың өз эмоцияларын түсіну және басқаруға үйретеді.

4.2 Баланың ойлау қабілетінің дамуы

Ертегілер баланың логикалық ойлау қабілетін дамытады. Оқиғалардың даму барысы, себеп-салдарлық байланыс баланың ойлау жүйесін қалыптастырады. Сонымен қатар, ертегілер балаларға маңызды өмірлік сабақтарды береді, мәселен, ержүректік, әділдік, достық, қайырымдылық сияқты қасиеттерді түсінуге көмектеседі.

5. Әдіс-тәсілдер мен ұсыныстар

Қазақ халық ертегілерін пайдалану арқылы балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін педагогтар мен тәрбиешілерге арналған әдіс-тәсілдер ұсынылады:

- Ертегілерді әртүрлі форматта пайдалану: Оқу, тыңдау, сахналау, сурет салу және драматизациялау арқылы ертегілерді баланың әртүрлі дамуын қамтамасыз ететін әдістер ретінде қолдану.
- Шығармашылық тапсырмалар: Балаларға ертегілердің кейіпкерлеріне қатысты жаңа оқиғалар құрастыруды немесе ертегіні өздерінің көзқарастарымен аяқтауды ұсыну.
- Ата-аналарды тарту: Ата-аналармен бірлесіп балаларға ертегілерді оқытып, оларды талқылау, отбасылық шығармашылық жобаларды жүзеге асыру.

Қорытынды

Қазақ халық ертегілерін мектепалды балалардың шығармашылығын дамыту құралы ретінде қолдану — бұл баланың жан-жақты дамуына ықпал ететін маңызды әдіс. Ертегілер баланың тілін дамытуға, шығармашылығын шыңдауға, әлеуметтік және эмоционалды дағдыларын жетілдіруге мүмкіндік береді. Педагогтар мен тәрбиешілер ертегілерді тиімді қолдану арқылы балалардың өзіндік пікірлерін қалыптастырып, олардың шығармашылық әлеуетін арттыра алады.

Әдебиеттер

1. Ахметова З. Ж. Қазақ халық ертегілері және олардың педагогикалық маңызы. Алматы: Рауан, 2017.
2. Баймағамбетова М. Б. Мектепке дейінгі тәрбие және білім беру: теориясы мен практикасы. Алматы: Білім, 2016.
3. Байтұрсынов А. Әдебиет теориясы. Алматы: Жазушы, 2010.

БАСТАУЫШ СЫНЫПТА МАТЕМАТИКА ПӘНІНЕН САРАЛАП ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІ

Айдосова Баян Масбаиевна
Түркістан облысы, Сайрам ауданы №27 "Аққала'" жалпы білім беретін мектебінің бастауыш сынып мұғалімі

Аннотация

В статье рассматриваются важность и эффективность методов дифференцированного обучения при преподавании математики в начальных классах. Метод дифференцированного обучения предполагает организацию образовательного процесса с учетом способностей, уровня и потребностей каждого ученика, что обеспечивает индивидуальный подход. Использование методов дифференцированного обучения при преподавании математики в начальной школе способствует повышению познавательной активности учащихся, увеличению их интереса к предмету и дает эффективные результаты в соответствии с их индивидуальными особенностями.

Abstract

This article discusses the importance and effectiveness of differentiated teaching methods in teaching mathematics in primary school. The differentiated teaching method aims to organize the educational process with an individual approach, considering each student's abilities, level, and needs. The use of differentiated teaching methods in mathematics instruction in primary school enhances students' cognitive activity, increases their interest in the subject, and provides effective results tailored to their individual characteristics.

Саралап оқыту әдісі – бұл әр оқушының дара ерекшеліктерін ескере отырып, оқу процесін ұйымдастыру тәсілі. Бастауыш сыныпта математика пәнін оқытуда бұл әдіс оқу үдерісін қызықты әрі нәтижелі етеді. Мұғалімдер әр оқушының деңгейіне сәйкес тапсырмаларды ұсына отырып, олардың жеке қажеттіліктеріне бағытталған білім беру жүйесін құра алады. Осылайша, оқушылар өз деңгейінде білім алады және оны терең меңгеруге мүмкіндік алады.

Математика пәні бастауыш сынып оқушылары үшін маңызды негіздерді қамтиды. Оқушылардың логикалық ойлауын дамыту, сандық дағдыларды қалыптастыру, математикалық терминологияны меңгеру – осының бәрі оқушының математикалық білім жүйесінің қалыптасуына әсер етеді. Сондықтан математика пәнін оқытудың сапасы, тиімділігі мен қызықтылығын арттыруда саралап оқыту әдістерінің рөлі ерекше.

1. Саралап оқыту әдісінің теориялық негіздері

Саралап оқыту әдісі оқу барысында әрбір оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, білім беру процесін ұйымдастыруды білдіреді. Бұл әдіс әртүрлі деңгейдегі оқушыларға бағытталған, яғни олардың білім деңгейіне, қабілеттеріне, қызығушылықтарына сәйкес тапсырмалар мен оқу материалдарын ұсынуға мүмкіндік береді. Саралап оқыту әдісі педагогикалық психологияның негіздерін меңгеруге бағытталған, яғни оқушының жеке тұлғасы, оның психологиялық жағдайы мен әлеуметтік ортасы ескеріледі.

Саралап оқытудың негіздері 20 ғасырдың басында, педагогикада жеке тұлғаны дамытуға бағытталған әртүрлі әдіс-тәсілдер пайда болған кезде қалыптаса бастады. Математика пәнінде саралап оқыту – бұл оқушылардың дамуының әртүрлі кезеңдеріне сәйкес келетін тапсырмалар мен оқу әдістерін қолдануды білдіреді.

2. Саралап оқыту әдісінің түрлері мен тәсілдері

Саралап оқыту әдісінің бірнеше түрлері бар. Олардың арасында негізгі үш түрін атап көрсетуге болады:

- Жеке саралау – бұл әрбір оқушының жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқу материалын ұсыну тәсілі. Мұнда мұғалім әр оқушының жеке даму деңгейіне сәйкес тапсырмалар беріп, оларды жеке оқыту жоспарына сай ұйымдастырады.
- Топтық саралау – бұл сыныптағы оқушыларды топтарға бөліп, әр топтың білім деңгейіне, қызығушылығына және қабілеттеріне қарай оқу тапсырмаларын бөлу. Бұл тәсіл оқушылар

арасында топтық жұмыс дағдыларын қалыптастыруға, бір-бірімен пікір алмасуға және ынтымақтастыққа ынталандырады.

- Жалпы саралау – бұл сыныптағы барлық оқушыларға жалпы бірдей тапсырмалар беру арқылы оқыту. Бірақ бұл әдіс оқушылардың жеке ерекшеліктері мен деңгейлерін ескермеуі мүмкін, сондықтан оны жеке және топтық саралаумен қатар қолдану тиімді.

Саралап оқытудың тәсілдері мұғалімдердің әртүрлі оқу материалдары мен құралдарын пайдалану арқылы жүзеге асырылады. Бұл тәсілдер мыналарды қамтиды:

- Деңгейлік тапсырмалар – оқушылардың білім деңгейіне қарай бөлінген тапсырмалар. Бұл тапсырмалар оқушының білімін тереңдетуге және оны толық меңгеруге мүмкіндік береді.
- Интерактивті әдістер – оқушылардың белсенділігін арттыру үшін қолданылатын әдістер. Бұл әдістер оқушыларды ойындар, пікірталастар, тапсырмалар орындау арқылы белсенді әрекетке тартады.
- Қолданбалы тапсырмалар – бұл нақты өмірмен байланысты тапсырмалар, олар оқушылардың математикалық білімін өмірде қолдануға көмектеседі.

3. Саралап оқытудың математикалық білім берудегі маңызы

Саралап оқыту әдісі бастауыш сыныптарда математика пәнін оқытудың тиімділігі мен сапасын арттыруға үлкен ықпал етеді. Оқушылардың әртүрлі деңгейлердегі білімдері мен дағдыларына сәйкес келетін тапсырмаларды орындау олардың логикалық ойлау қабілеттерін арттырады. Сонымен қатар, саралап оқыту оқушылардың өз бетімен жұмыс істеу дағдыларын дамытуға, олардың пәнге деген қызығушылығын арттыруға ықпал етеді.

Саралап оқыту әдісі арқылы оқушылар математикалық ұғымдарды түсініп, оларды күнделікті өмірде қолдануға үйренеді. Бұл әдіс оқушыларды мәселені шешуге, әртүрлі тапсырмаларды орындауға үйретеді, сонымен қатар олардың сын тұрғысынан ойлау қабілеттерін дамытады.

4. Саралап оқыту әдісінің артықшылықтары мен кемшіліктері

Саралап оқыту әдісінің артықшылықтары:

1. Оқушылардың қабілетіне сай тапсырмалар беру олардың өз-өздеріне сенімін арттырады.
2. Оқушының даму деңгейіне сәйкес білім беру процесі жүргізіледі, бұл оқушының толыққанды білім алуына мүмкіндік береді.
3. Оқушылардың қызығушылықтары ескеріледі, бұл математика пәніне деген қызығушылығын арттырады.
4. Топтық жұмыстар арқылы оқушылардың коммуникативтік дағдылары мен ынтымақтастыққа бейімділігі артады.

Кемшіліктері:

1. Бұл әдіс мұғалімнен үлкен дайындықты талап етеді, себебі әрбір оқушының деңгейіне сай тапсырмалар мен оқу материалдарын дайындау қажет.
2. Оқушылар арасында теңсіздік болуы мүмкін, себебі кейбір оқушылар жоғары деңгейдегі тапсырмаларды орындаса, басқалары негізгі деңгейде қалады.
3. Тапсырмаларды саралап ұйымдастыру мұғалімге көп уақыт пен күш жұмсауды талап етеді.

Қорытынды

Саралап оқыту әдісі бастауыш сыныптарда математика пәнін оқытуда тиімді құрал болып табылады. Бұл әдіс оқушылардың әртүрлі деңгейлеріне сай тапсырмаларды орындауға мүмкіндік беріп, олардың математикалық дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Мұғалімдер осы әдісті дұрыс қолдана отырып, оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттырып, олардың математикалық ойлау қабілетін дамытуға мүмкіндік алады. Саралап оқыту әдісін дұрыс ұйымдастыру арқылы математика сабағын қызықты әрі нәтижелі етіп өткізуге болады.

Әдебиеттер

1. Айтқазина А. К. Бастауыш сыныптарда саралап оқытудың маңызы. Қазақстан мектебі, 2014.
2. Жақыпова М. Т. Математика сабақтарында саралап оқыту әдісінің тиімділігі. Педагогика және психология мәселелері, 2017.
3. Кенжебаева Қ. Ш. Саралап оқыту: теориясы мен практикасы. Жоғары оқу орны педагогикасы, 2015.

ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР БАЛАЛАРДЫ ОҚЫТУДАҒЫ ЗАМАНАУИ ТҮЗЕТУ ӘДІСТЕРІ

Ахметова Молдир Узакбоевна
Түркістан облысы, Ордабасы ауданы, "С.Сейфуллин атындағы жалпы білім беретін мектеп" коммуналдық мемлекеттік мекемесінің дефектологі

Аннотация

В статье рассматриваются современные коррекционные методы, используемые при обучении детей с особыми образовательными потребностями. Дети с особыми образовательными потребностями — это дети с различными особенностями в психофизическом, когнитивном или эмоциональном развитии. Их обучение требует особых методов и подходов, поскольку их потребности не соответствуют традиционным образовательным методам.

Abstract

This article discusses modern corrective methods used in teaching children with special educational needs. Children with special educational needs are those with various characteristics in their psychophysical, cognitive, or emotional development. Their education requires special methods and approaches, as their needs do not align with traditional educational methods.

Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды оқыту — қазіргі қоғамдағы маңызды мәселелердің бірі болып табылады. Мұндай балалардың саны жыл сайын артып келеді, сондықтан олардың дұрыс оқытылуы мен әлеуметтенуі үшін арнайы педагогикалық әдістерді қолдану қажет. Ерекше білім беру қажеттілігі бар балалардың дамуы мен білім алуына кедергі келтіретін факторлар әртүрлі болуы мүмкін. Олардың дамуына әсер ететін физикалық, психологиялық, эмоционалдық және әлеуметтік мәселелерді ескеретін оқу әдістемелерінің дұрыс таңдалуы қажет.

Заманауи қоғамда инклюзивті білім беру мен ерекше балалардың қажеттіліктеріне жауап беретін оқу үдерісі педагогика мен психология ғылымдарының жетістіктерін қолдана отырып жүзеге асырылады. Осы бағытта түзету әдістері мен технологияларының маңызды рөл атқаратынын атап өту маңызды. Бүгінде арнайы әдістер, әдістемелер мен жаттығулар балалардың тұлғалық және әлеуметтік дамуына, сондай-ақ олардың білім алу процесінде кездесетін қиындықтарды жеңуге көмектеседі.

Бұл мақалада ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды оқытуға қатысты заманауи түзету әдістері мен тәсілдері талқыланып, олардың психологиялық негіздері мен оқытудағы тиімділігі зерттеледі.

1. Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды оқытудың теориялық негіздері

Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларға арналған оқу әдістері педагогика мен психологияның негізгі принциптеріне негізделеді. Олар балалардың жеке психологиялық және физиологиялық ерекшеліктеріне сәйкес келетін түзету әдістерін таңдау қажеттігін білдіреді. Мұндай балалардың көбі арнайы көмекке мұқтаж, себебі олар өздерінің психикалық, дене немесе эмоциялық дамуына байланысты дәстүрлі оқу әдістерін меңгере алмайды.

Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларға арналған әдістер олардың жеке ерекшеліктерін, қызығушылықтарын және қабілеттерін ескере отырып, жүзеге асырылады. Бұл әдістердің мақсаты — баланың өзіне деген сенімділігін арттыру, оның әлеуметтік дағдыларын дамыту және жеке тұлға ретінде қалыптасуына көмектесу.

2. Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды оқытуда қолданылатын заманауи түзету әдістері

Қазіргі уақытта ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды оқытуда әртүрлі түзету әдістері қолданылады. Олардың барлығы балалардың психологиялық және физиологиялық ерекшеліктеріне сәйкес келуі тиіс.

2.1. Психологиялық түзету әдістері

Психологиялық түзету әдістері ерекше балалардың эмоционалдық және психологиялық жағдайын қалыпқа келтіруге бағытталған. Бұл әдістер балалардың сенсорлық және когнитивті дамуындағы кемшіліктерді жоюға көмектеседі. Балалардың өзіндік сенімін арттыру, қорқыныш пен үрей сезімін азайту мақсатында психологиялық жаттығулар мен тренингтер жүргізіледі. Мұндай әдістер балаларға психологиялық тұрғыдан көмек көрсетуге және олардың өз-өзін қабылдауын жақсартуға ықпал етеді.

2.2. Даму диагностикасы мен түзету жұмыстары

Түзету жұмыстары арнайы диагностика арқылы жүргізіледі, бұл балалардың даму деңгейін анықтауға мүмкіндік береді. Даму диагностикасы барысында баланың оқу, психологиялық және әлеуметтік дағдылары тексеріледі, содан кейін оқыту жоспары жасалады. Бұл әдіс балалардың оқу процесіне қатысу деңгейін анықтап, олардың дамуындағы ерекшеліктерді ескере отырып, оқыту бағдарламаларын түзетуге мүмкіндік береді.

2.3. Дене тәрбиесі мен қозғалыс әдістері

Қозғалыс терапиясы мен дене тәрбиесі ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды оқытуда маңызды рөл атқарады. Дене дамуының бұзылуы көбінесе психоэмоционалдық мәселелерді тудырады. Балалардың денсаулығы мен физикалық дамуын жақсарту арқылы олардың оқу мүмкіндіктері де артады. Қозғалыс арқылы оқыту әдістері балалардың моторикасын дамытып, сенсорлық қабылдау мен үйлесімділікті жақсартады.

2.4. Арнайы бағдарламалар мен әдіснамалар

Заманауи түзету жұмыстары оқушыларға арнайы әзірленген бағдарламалар мен әдіснамалар арқылы жүргізіледі. Оқу бағдарламалары баланың жас ерекшеліктері мен жеке қажеттіліктеріне сәйкес бейімделеді. Бұл әдіс балалардың оқуға деген қызығушылығын арттырады және оларды оқу процесіне белсенді түрде қатыстыруға көмектеседі.

3. Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды оқытуда мұғалімнің рөлі

Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды оқытуда мұғалімнің рөлі айтарлықтай маңызды. Мұғалімдер балалардың әртүрлі қажеттіліктерін ескере отырып, арнайы бағдарламалар мен әдістерді қолдануға тиіс. Сонымен қатар, мұғалімдер балаларды түсіністікпен қабылдап, олардың дамуы мен білім алуындағы қиындықтарды жеңуге көмектесуі керек.

3.1. Мұғалімдердің кәсіби дайындықтары

Мұғалімдер ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды оқыту үшін арнайы дайындықтан өтуі керек. Бұл дайындық психологиялық, педагогикалық және арнайы әдістемелік білімдерге негізделеді. Мұғалімдер оқу барысында әртүрлі түзету әдістерін қолдана отырып, балаларға қолдау көрсетуі тиіс. Мұғалімнің кәсіби деңгейі балалардың білім алу сапасына және олардың жеке даму деңгейіне әсер етеді.

3.2. Әлеуметтік орта мен қолдау жүйесі

Әлеуметтік орта мен қолдау жүйесі де ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды оқытуда маңызды рөл атқарады. Бұл балалардың оқу процесіне қатысуын қамтамасыз етіп, олардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға мүмкіндік береді. Мұғалімдер мен ата-аналар арасындағы тығыз байланыс балалардың әлеуметтенуіне ықпал етеді.

4. Заманауи технологиялардың қолданылуы

Бүгінгі таңда ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды оқытуда заманауи технологиялар да кеңінен қолданылуда. Компьютерлік бағдарламалар мен интерактивті әдістер балалардың білім алу процесін жеңілдетіп, тиімділігін арттырады. Сонымен қатар, арнайы құралдар мен құрылғылар арқылы балалардың оқу мүмкіндіктері кеңейтіледі.

Қорытынды

Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды оқыту — маңызды және күрделі процесс. Бұл үдеріс арнайы әдіс-тәсілдер мен бағдарламаларды қолдануды қажет етеді. Заманауи түзету әдістері мен технологиялар балалардың дамуын тиімді түрде қолдап, олардың білім алу мүмкіндіктерін кеңейтеді. Мұғалімдердің кәсіби дайындықтары мен қолдау жүйесінің маңызы

ерекше. Бұл мақалада қарастырылған әдістер балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, олардың әлеуметтік, эмоционалды және танымдық дамуына септігін тигізеді.

Әдебиеттер

1. Козлова Л. В. Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды оқыту: теория мен тәжірибе. Мәскеу: Высшая школа, 2015.
2. Иванова О. С. Инклюзивті білім беру және арнайы педагогика. Қазан: КФУ, 2017.
3. Петрова Т. В. Психологиялық түзету және инклюзивті білім беру. Санкт-Петербург: Питер, 2018.

МАТЕМАТИКА ПӘНІН ОҚЫТУДА ӘДІСНАМАЛЫҚ ЖАҢАШЫЛДЫҚТАР МЕН ӨЗГЕРІСТЕР

Бабаханова Юлдузхан Еркиновна
Түркістан қаласы, Некрасов атындағы №9 мектеп-гимназия
математика пәні мұғалімі

Аннотация

В процессе обучения предмету математика важную роль играют методологические новшества и изменения. В данной статье рассматриваются инновационные методы и педагогические технологии, используемые в обучении математике, а также обсуждается их роль в развитии математического мышления учащихся. Для преподавателя математики переход от традиционных методов к современным инновационным подходам повышает эффективность учебного процесса.

Abstract

Methodological innovations and changes play a significant role in the process of teaching mathematics. This article examines the innovative methods and pedagogical technologies used in teaching mathematics, as well as discusses their role in developing students' mathematical thinking abilities. For a mathematics teacher, the transition from traditional methods to modern innovative approaches enhances the effectiveness of the educational process.

Математика пәні оқыту үдерісінде маңызды рөл атқарады. Математика оқушыларының тек есеп шығаруды үйренуі ғана емес, сонымен қатар оларды логикалық ойлауға, мәселелерді шешуге, өз идеяларын тұжырымдауға баулу қажет. Осы міндетті орындау үшін жаңа әдіснамалық жаңашылдықтар мен педагогикалық технологиялар енгізу өте маңызды.

Соңғы жылдары математика пәнін оқытуда көптеген өзгерістер орын алды. Математика мұғалімдері мен оқушылар үшін дәстүрлі әдістер мен технологиялар жеткілікті емес, жаңа тәсілдер мен әдіснамалық жаңашылдықтарға өту қажеттілігі туындады. Бұл мақалада математика пәнін оқытуда қолданылатын заманауи әдіс-тәсілдер мен инновациялық педагогикалық технологиялар қарастырылады.

1. Математика пәнін оқытудың дәстүрлі әдістері мен кемшіліктері

1.1 Дәстүрлі әдістердің ерекшеліктері

Дәстүрлі әдістерге негізінен мұғалімнің оқушыларға білім беруі, оқулықтар мен дәптерлерді пайдалану, жаттығулар орындау жатады. Оқушылар көбінесе пассивті түрде сабаққа қатысып, мұғалімнің түсіндіруін тыңдайды. Мұғалімнің айтуынша, бұл әдіс оқушыларға білімнің негізін береді, бірақ оларды өз бетімен ойлауға және шығармашылықпен жұмыс істеуге үйретпейді.

1.2 Дәстүрлі әдістердің кемшіліктері

- Жеке тұлғаға бейімделмеуі: Әдетте, сабақтар барлық оқушыларға бірдей бағытталып, әр оқушының жеке ерекшеліктерін ескеру қиынға соғады.
- Шығармашылық қабілеттердің дамымауы: Тек теориялық біліммен шектелу оқушылардың шығармашылық ойлау қабілеттерінің дамуына кедергі болады.

- Мотивацияның болмауы: Оқушылардың пәнге деген қызығушылығын сақтау үшін әдістер жеткіліксіз болуы мүмкін.

2. Заманауи әдіснамалық жаңашылдықтар мен өзгерістер

2.1 Дифференциалды оқыту

Дифференциалды оқыту әдісі әр оқушының қажеттіліктері мен қабілеттеріне негізделген оқыту тәсілін білдіреді. Математика пәнін оқытуда бұл әдіс оқушылардың әрқайсысының жеке білім деңгейіне, қызығушылықтарына және оқудағы қиындықтарына сәйкес тапсырмаларды таңдауға мүмкіндік береді. Бұл әдіс оқушылардың белсенді қатысуын және математикалық дағдыларды дамытуда тиімді нәтижелер береді.

2.2 STEM білім беру әдісі

STEM әдісі (Science, Technology, Engineering, and Mathematics) білім беру жүйесінің ғылыми, техникалық, инженерлік және математикалық пәндерге бағытталған интеграцияланған тәсілі болып табылады. STEM әдісін математика пәніне енгізу, оқушыларды біртұтас білім беру көзқарасы арқылы жан-жақты дамытуға мүмкіндік береді. Оқушылар ғылыми және техникалық тұрғыдан пәндерді өзара байланыста оқи отырып, математикалық білімдерін тереңдетеді.

2.3 Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды қолдану

Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ) математика пәнін оқытуда маңызды рөл атқарады. Интерактивті тақталар, компьютерлік бағдарламалар, онлайн ресурстар оқушыларға математика пәні бойынша қызықты және тиімді тәжірибе алуға мүмкіндік береді. Ақпараттық технологиялар арқылы оқушылар нақты уақыт режимінде тапсырмаларды орындап, дереу кері байланыс ала алады, бұл олардың математикалық дағдыларын дамытуға көмектеседі.

3. Математика пәнін оқытудағы жобалау әдісі

3.1 Жобалау әдісінің маңызы

Жобалау әдісі оқушылардың шығармашылық әлеуетін дамытуға бағытталған тәсіл болып табылады. Математика сабағында жобалық жұмыстарды пайдалану, оқушыларға практикалық проблемаларды шешуге мүмкіндік береді. Бұл әдіс оқушыларды зерттеушілікке, мәселені шешуге және топта жұмыс істеуге үйретеді. Математика пәнінде жобалау әдісін қолдану оқушылардың теориялық білімдерін практикада қолдануға мүмкіндік береді.

3.2 Жобалық жұмыстардың ұйымдастырылуы

Жобалық жұмыс барысында оқушылар нақты бір мәселені шешу үшін әртүрлі әдістерді қолданады. Математика бойынша жобалар, мәселен, геометриялық фигураларды зерттеу, статистикалық мәліметтерді жинақтау, математикалық модельдер жасау сияқты тапсырмаларды қамтуы мүмкін. Бұл оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді.

4. Математика пәнінде қолданылатын инновациялық педагогикалық технологиялар

4.1 Қолданбалы педагогикалық технологиялар

Заманауи педагогикалық технологиялар мұғалімдерге оқыту үдерісін тиімді ұйымдастыруға көмектеседі. Қазіргі кезде модульдік оқыту, саралап оқыту, білім беру технологияларын қолдану мұғалімдер үшін үлкен мүмкіндік береді. Бұл әдістер математика сабақтарының нәтижелілігін арттырып, оқушылардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, тапсырмалар мен әдістерді таңдауға мүмкіндік береді.

4.2 Математика сабақтарында белсенді оқыту әдістері

Белсенді оқыту әдістері оқушылардың белсенді қатысуын талап етеді. Бұл әдіс-тәсілдер арқылы оқушылар өз бетінше ойланып, мәселелерді шешуге ынталанады. Математика сабағында қолданылатын белсенді әдістерге пікірталастар, топтық жұмыс, рөлдік ойындар және тапсырмаларды шешу кіреді. Бұл әдістер оқушылардың сыни ойлау қабілеттерін дамытуға көмектеседі.

5. Математика пәнінде оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамыту

5.1 Шығармашылық қабілеттерді дамытудағы әдіс-тәсілдер

Математика пәнінде шығармашылық тапсырмаларды орындау оқушылардың ойлау қабілеттерін дамытуға мүмкіндік береді. Шығармашылық тапсырмалар оқушыларды

математикалық ұғымдармен тереңірек таныстырып, абстрактілі ойлау мен мәселелерді шешу қабілеттерін арттырады. Оқушылар геометрия, алгебра, аналитикалық есептер арқылы шығармашылық тұрғыда ойлауға дағдыланады.

5.2 Математикалық ойлау мен дағдыларды дамыту

Математика сабағында математикалық ойлау мен дағдыларды дамытуға бағытталған әдіс-тәсілдер оқушыларды нақты мәліметтермен жұмыс істеуге үйретеді. Олар мәселелерді шешуге арналған бірнеше әдіс-тәсілдерді қолдана отырып, мәселені түрлі жағынан қарастырып, шешім қабылдауға дағдыланады.

Қорытынды

Математика пәнін оқытуда қолданылатын әдіснамалық жаңашылдықтар мен өзгерістер білім беру үдерісін жақсартуға үлкен ықпал етеді. Заманауи әдістер мен инновациялық технологияларды енгізу оқушылардың математикалық дағдыларын дамытуға көмектеседі. Оқушыларды логикалық ойлауға, шығармашылық қабілеттерін дамытуға және топтық жұмысқа ынталандыру үшін жаңа әдіс-тәсілдер өте маңызды. Сонымен қатар, қазіргі кезде білім беру жүйесінде әрбір оқушының жеке ерекшеліктерін ескеру қажеттілігі артып келеді. Бұл мақаланың негізінде ұсынылған әдістер мен тәсілдер математика пәнін оқытуда оқушылардың терең білім алуына және болашақта математикалық ойлауды дамытуға ықпал етеді.

Әдебиеттер

1. Педагогика негіздері: оқулық / С. С. Әбенова, Ж. М. Дүйсенбаева. – Алматы: Қазақ университеті, 2014.
2. Бейсенбаева Г. М. Математика оқыту әдістемесі. – Алматы: Рауан, 2013.
3. Математика сабағында инновациялық технологияларды қолдану. Қазақстандық педагогикалық журнал, 2015.

ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТҮЗЕТУ КАБИНЕТІНДЕГІ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІ ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ТИІМДІ ТӘСІЛДЕРІ

Жұман Салтанат Төлеуқызы
Түркістан облысының білім басқармасының «Ордабасы ауданының «Психологиялық-педагогикалық түзету кабтнеті» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің басшысы

Аннотация

Статья посвящена исследованию эффективных подходов к организации инклюзивного образования в психолого-педагогических коррекционных кабинетах. Инклюзивное образование — это совокупность педагогических подходов, обеспечивающих воспитание и обучение детей с различными уровнями развития и возможностями в одном образовательном пространстве. Психолого-педагогические коррекционные кабинеты являются важной частью системы инклюзивного образования, где с учетом индивидуальных возможностей и потребностей детей с особыми образовательными потребностями создаются условия для эффективного обучения каждого ученика.

Abstract

This article is dedicated to exploring effective approaches to organizing inclusive education in psychological and pedagogical correctional classrooms. Inclusive education is a set of pedagogical approaches that ensure the upbringing and education of children with different levels of development and abilities in a single educational environment. Psychological and pedagogical correctional classrooms are an essential part of the inclusive education system, where, taking into account the individual capabilities and needs of children with special educational needs, conditions are created to ensure effective learning for each student.

Бүгінгі таңда инклюзивті білім беру әлемдік білім беру жүйесінің маңызды бөлігіне айналды. Қазақстанда да инклюзивті білім беру үдерісі белсенді дамып келеді, және психологиялық-педагогикалық түзету кабинеттерінің рөлі осы жүйенің құрылымында айтарлықтай маңызды. Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды оқыту – бұл бірегей және қиын міндет, ол мектептің барлық педагогикалық және психологиялық ресурстарын тиімді пайдалануды талап етеді. Инклюзивті білім беру балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, олардың білім алу мүмкіндіктерін кеңейтіп, тұлғалық және әлеуметтік дамуын қамтамасыз етеді.

Инклюзивті білім беру кабинеттерінің басты мақсаты — арнайы көмекке мұқтаж балалардың жеке мүмкіндіктерін дамытатын жағдайларды қамтамасыз ету. Бұл мақсатқа жету үшін оқу ортасын өзгерту, оқыту әдістерін түрлендіру, психологиялық және педагогикалық түзету жұмыстарын тиімді ұйымдастыру қажет. Психологиялық-педагогикалық түзету кабинеттері бұл үдерісті іске асыратын маңызды құрылымдық бөлімшелер болып табылады. Осыған байланысты мақалада инклюзивті білім беруді психологиялық-педагогикалық түзету кабинеттерінде ұйымдастырудың тиімді тәсілдері мен әдістері қарастырылмақ.

1. Инклюзивті білім берудің теориялық негіздері

Инклюзивті білім беру – әртүрлі даму деңгейі мен мүмкіндіктері бар балалардың білім алуын қолдаудың басты қағидаты. Бұл білім беру жүйесі балаларды олардың жеке қажеттіліктеріне сәйкес дамытуға бағытталған және барлығы үшін тең мүмкіндіктерді қамтамасыз етеді. Инклюзивті білім беру тек оқу үрдісінде ғана емес, сонымен бірге балалардың әлеуметтік және эмоционалдық дамуына да оң әсер етеді.

Инклюзивті білім беру педагогикасы білім беру қызметін ұйымдастырудың жаңа тәсілдерін ұсынады. Осы білім беру моделінің негізінде балалардың физикалық, әлеуметтік, интеллектуалдық және эмоционалдық ерекшеліктерін ескеретін оқыту әдістері мен тәсілдері жатады. Бұл әдістер оқу материалдарының қарапайымдылығынан бастап, баланың танымдық процестерін дамытуға бағытталған арнайы жаттығуларға дейін түрлі құралдарды қамтиды.

2. Психологиялық-педагогикалық түзету кабинеттерінің рөлі

Психологиялық-педагогикалық түзету кабинеттері инклюзивті білім беру жүйесінде ерекше маңызды рөл атқарады. Бұл кабинеттерде балалардың психологиялық, әлеуметтік және когнитивтік дамуын түзету жұмыстары жүргізіледі. Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларға арналған түзету жұмыстары оқу процесін жеңілдетіп қана қоймай, олардың жеке тұлғалық дамуындағы қиындықтарды жеңуге көмектеседі.

Түзету кабинеттерінде балаларға арнайы психологиялық және педагогикалық көмек көрсету үшін мұғалімдер, психологтар, дефектологтар және логопедтер жұмыс істейді. Психологиялық-педагогикалық түзету кабинеттерінің басты мақсаты — балалардың дамуында кездесетін қиындықтарды анықтап, оларға жеке түрде көмек көрсету. Бұл кабинеттерде балалардың өзін-өзі бағалауы, әлеуметтік дағдылары мен өзіндік тұлғалық қасиеттері де дамытылады.

3. Инклюзивті білім беруді ұйымдастырудың тиімді тәсілдері

Инклюзивті білім беруді ұйымдастыруда қолданылатын тәсілдер оқу үдерісін барынша тиімді етуге бағытталған. Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларға арналған әдістер мен тәсілдер олардың психологиялық және физиологиялық ерекшеліктеріне сәйкес келуі тиіс. Бұл бөлімде инклюзивті білім беруді ұйымдастыруда қолданылатын негізгі әдістер мен тәсілдер талқыланады.

3.1. Дидактикалық әдістер

Дидактикалық әдістер оқушылардың білім алуын қамтамасыз етуде маңызды рөл атқарады. Олар балалардың оқу материалдарын қабылдауын жеңілдетіп, түрлі қабілеттерді дамытуға бағытталған. Дидактикалық әдістердің түрлері балалардың жеке қажеттіліктеріне сәйкес бейімделеді. Мысалы, көру қабілеті төмен балаларға арналған әдістер визуалды материалдарды қолдануға, ал есту қабілеті төмен балаларға арналған әдістер дыбыстық сигналдарды пайдалану арқылы жүзеге асырылады.

3.2. Психологиялық әдістер

Психологиялық әдістер ерекше білім беру қажеттілігі бар балалардың эмоционалдық және әлеуметтік дамуын қолдауға бағытталған. Бұл әдістер балалардың өз-өзіне деген сенімділігін арттырып, олардың әлеуметтену процесін жеңілдетеді. Психологиялық әдістер баланың өзіндік бағалауын, эмоционалдық тұрақтылығын және әлеуметтік дағдыларын дамытуға көмектеседі.

3.3. Коррекциялық әдістер

Коррекциялық әдістер ерекше балаларды түзету үшін қолданылады. Мұнда балалардың білім алу үдерісіндегі қиындықтарды жеңу үшін арнайы жаттығулар мен әрекеттер таңдалады. Бұл әдістер логопедиялық, дефектологиялық және басқа да түзету шараларын қамтиды. Оқытудың коррекциялық әдістері балалардың танымдық, эмоционалдық және әлеуметтік дамуына бағытталған.

3.4. Инклюзивті орта жасау

Инклюзивті орта ерекше білім беру қажеттілігі бар балалар үшін маңызды фактор болып табылады. Мұғалімдер мен тәрбиешілердің үнемі қолдау көрсетуі және балалардың әлеуметтену процесінде оларға көмек көрсетуі өте маңызды. Инклюзивті орта балалардың бір-бірімен қарым-қатынас жасауын қамтамасыз етеді, оларды топтық жұмысқа тарту, қоғамдағы рөлдерін жақсы түсінуге көмектеседі.

4. Мұғалімдер мен тәрбиешілердің кәсіби құзыреттілігін арттыру

Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды оқытуда мұғалімдер мен тәрбиешілердің кәсіби құзыреттілігі жоғары болуы қажет. Мұғалімдер арнайы әдістерді қолдана отырып, балалардың оқу үдерісіне қатысуын қамтамасыз етуі тиіс. Кәсіби дайындық бағдарламалары мен педагогикалық тренингтер мұғалімдерге балалардың қажеттіліктерін ескере отырып жұмыс жасауға мүмкіндік береді.

Қорытынды

Психологиялық-педагогикалық түзету кабинеттерінде инклюзивті білім беруді ұйымдастыруда қолданылатын тиімді тәсілдер ерекше білім беру қажеттілігі бар балалардың дамуына үлкен әсер етеді. Бұл тәсілдер балалардың білім алуын жеңілдетіп қана қоймай, олардың әлеуметтік, эмоционалдық және танымдық қабілеттерін дамытуға ықпал етеді. Заманауи әдістер мен тәсілдер инклюзивті білім беру жүйесінің тиімділігін арттырады және әрбір баланың даму мүмкіндіктерін қамтамасыз етеді.

Әдебиеттер

1. Васина Л. А. Инклюзивті білім беру: теориясы мен тәжірибесі. Мәскеу: Высшая школа, 2018.
2. Иванова Т. И. Педагогикалық түзету және инклюзивті білім беру. Санкт-Петербург: Питер, 2016.
3. Назарова А. П. Ерекше білім беру қажеттілігі бар балаларды оқыту: әдістемелер мен құралдар. Қазан: КФУ, 2017.

МАТЕМАТИКА ПӘНІНДЕ САНДАР ТЕОРИЯСЫН ОҚЫТУДЫҢ МАҢЫЗЫ

Құдасова Ақмарал Мұсабекқызы
Түркістан облысы, Жетісай ауданы
"№7" Тұран " мектеп-гимназия " коммуналдық мемлекеттік мекемесінің математика пәні мұғалімі

Аннотация

В этой статье рассматривается значение преподавания теории чисел на уроках математики. Теория чисел — одна из важнейших и основополагающих областей математики, так как она изучает числовые системы и их свойства. Преподавание теории чисел способствует развитию логического мышления учащихся, аналитических навыков и повышает их интерес к пониманию математических понятий.

Abstract

This article discusses the importance of teaching number theory in mathematics. Number theory is one of the key and foundational areas of mathematics, as it studies number systems and their properties. Teaching number theory enhances students' logical thinking abilities, analytical skills, and their interest in understanding mathematical concepts.

Математика пәні мектеп оқушыларының білім беру үдерісінде ерекше орын алады, себебі ол тек теориялық білімдерді ғана емес, сонымен қатар логикалық ойлау мен шешім қабылдауды дамытуға бағытталған пән болып табылады. Осы пәннің құрамындағы сандар теориясы математиканың ең көне және маңызды саласы болып табылады. Сандар теориясының негізгі тақырыптары — сандарды жіктеу, бөлгіштер мен үлестер, жай сандар, бөліктер және олардың қасиеттері — оқушылардың математикалық білімінің негізгі бөлігін құрайды.

Сандар теориясын оқытудың маңыздылығы әртүрлі деңгейлерде көрінеді. Біріншіден, сандар теориясы оқушылардың математикалық сауаттылығын арттыруда маңызды рөл атқарады. Екіншіден, сандар теориясын оқыту оқушыларға математикалық объектілердің табиғатын түсінуге мүмкіндік береді. Бұл пән сондай-ақ оларды критикалық ойлауға, мәселелерді шешу жолдарын табуға, дәлелдер мен теоремаларды қалыптастыруға ынталандырады.

Бұл мақалада сандар теориясының маңызы, оның мектепте оқытудың әдіс-тәсілдері және оның оқушылардың математикалық дағдыларына әсері қарастырылады.

1. Сандар теориясының теориялық негіздері

Сандар теориясы — сандар мен олардың қасиеттерін зерттейтін математиканың бір саласы болып табылады. Бұл сала көбінесе жай сандарды, олардың бөлгіштерін, бөлінгіштігін, санның қосындысын және оның математикалық қасиеттерін зерттеуге бағытталған. Сонымен қатар, сандар теориясы әртүрлі математикалық ұғымдарды байланыстыратын негізгі теориялық негіздерді ұсынады.

Сандар теориясының маңызды ұғымдарына жай сандар, құрама сандар, бөлгіштер, бөлгіштілік және бақытты сандар сияқты мәселелер жатады. Мысалы, жай сандар тек бірліктер мен өздері ғана бөлгіштер болып табылатын сандар болса, құрама сандар бірнеше бөлгіштері бар сандар ретінде анықталады. Бұл ұғымдар математикалық негіздерді түсінуге көмектеседі және оқушылардың математикалық ойлауын дамытуға ықпал етеді.

2. Сандар теориясын оқыту әдістері

Сандар теориясын оқыту барысында әртүрлі әдістер мен тәсілдер қолданылады. Оқу үдерісінде басты назар аударылатын аспект — оқушылардың сандар теориясына деген қызығушылығын арттыру және оларды терең түсінуге ынталандыру. Осы мақсатта түрлі оқыту әдістері қолданылады, олар оқушылардың өзара қарым-қатынасын дамытуға, білімді жүйелі түрде меңгеруге көмектеседі.

2.1. Жаттығулар мен тапсырмалар

Сандар теориясының оқытылуында тиімді әдіс — жаттығулар мен есептер шығару болып табылады. Оқушыларды логикалық түрде ойлауға, теоремаларды дәлелдеуге және тапсырмаларды орындауға ынталандыратын жаттығулар маңызды орын алады. Бұл әдіс оқушылардың тек сандар теориясы бойынша білімін ғана емес, математикалық ойлау қабілеттерін де дамытуға мүмкіндік береді.

2.2. Кейс-стадиялар

Кейс-стадия әдісі оқушыларға нақты математикалық жағдайды қарастыруға мүмкіндік береді. Бұл әдіс олардың дағдыларын практикада қолдануға, түрлі мәселелерді шешуге және шығармашылықпен ойлауға ықпал етеді. Сандар теориясындағы кейс-стадиялар оқушылардың өз білімдерін нақты проблемаларға қолдануға мүмкіндік береді.

2.3. Жобалық әдіс

Жобалық әдіс оқушыларды шығармашылықпен жұмыс істеуге ынталандырады. Оқушылар сандар теориясының нақты аспектісіне арналған жобаларды орындау барысында өз

білімі мен дағдыларын дамытады. Бұл әдіс сондай-ақ оқушылардың өз пікірлерін білдіруге, топта жұмыс істеуге және аналитикалық ойлау қабілеттерін арттыруға мүмкіндік береді.

2.4. Интерактивті әдістер

Интерактивті әдістер, мысалы, топтық талқылаулар, пікір алмасулар және пікірсайыстар оқушылардың белсенді қатысуын қамтамасыз етеді. Сандар теориясын оқытуда интерактивті әдістер балалардың сын тұрғысынан ойлау қабілеттерін дамытуға, білімдерін тереңдетуге және топта жұмыс істей білу дағдыларын нығайтуға ықпал етеді.

3. Сандар теориясының оқушылардың дамуына әсері

Сандар теориясын оқытудың маңызды аспектісі — оның оқушылардың жалпы дамуына әсер етуі. Сандар теориясы оқушыларды тек қана математикалық біліммен қамтамасыз етіп қоймай, сонымен қатар олардың логикалық ойлауын, шығармашылық қабілеттерін, есептеу дағдыларын және сын тұрғысынан ойлау қабілеттерін дамытуға көмектеседі.

3.1. Логикалық ойлау қабілеті

Сандар теориясы оқушылардың логикалық ойлауын дамытуда үлкен рөл атқарады. Жай сандар, бөлгіштер мен олардың қасиеттерін зерттеу барысында оқушылар математикалық ойларды дұрыс құра білуге және дәлелдер жасауға үйренеді. Мұндай дағдылар оқушылардың басқа пәндерде де тиімді шешімдер қабылдауына ықпал етеді.

3.2. Танымдық қабілеттерді дамыту

Сандар теориясы оқушылардың танымдық қабілеттерін, яғни абстрактілі ойлау, салыстыру, талдау және зерттеу дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Бұл дағдылар оқу үдерісінің әртүрлі салаларында қолданылуы мүмкін, сонымен қатар өмірде кездесетін практикалық мәселелерді шешуге де көмектеседі.

3.3. Жүйелі ойлау және математикалық сауаттылық

Сандар теориясын оқу арқылы оқушылар өздерінің жүйелі ойлау қабілеттерін арттырады. Олар математикалық ұғымдарды тереңірек түсініп, өз білімдерін әрі қарай дамыту үшін қажетті дағдыларды меңгереді. Математикалық сауаттылық олардың болашақта басқа ғылымдар мен салаларда білімдерін кеңейтуді жеңілдетеді.

Қорытынды

Сандар теориясы математиканың негізін құрайтын маңызды салалардың бірі болып табылады. Оны оқыту оқушылардың математикалық дағдыларын қалыптастыруда, логикалық ойлау қабілеттерін дамытуда, сондай-ақ математикаға деген қызығушылықтарын арттыруда маңызды рөл атқарады. Оқушылар сандар теориясын үйрену арқылы тек қана есептерді шешуге үйренбейді, сонымен қатар оларды сыни тұрғыдан ойлау мен шығармашылық дағдыларын дамытады. Сандар теориясын оқытудың тиімді әдіс-тәсілдерін қолдану арқылы оқушылардың білім сапасын арттыруға мүмкіндік бар.

Әдебиеттер

1. Дейкин В. В. Сандар теориясының негіздері. Мәскеу: Наука, 2009.
2. Кузнецова О. А. Математиканы оқытудың әдіс-тәсілдері. Алматы: Білім, 2015.
3. Федотов И. А. Математика теориясы: сандар және олардың қасиеттері. Санкт-Петербург: Питер, 2011.

МУЛЬТИПЛИКАЦИЯ АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ

Омарбекова Акжаркын Оразбековна
Түркістан облысы, Отырар ауданы “Марал” бөбекжай бақшасының тәрбиешісі

Аннотация

В статье рассматриваются важность и эффективность мультипликации в развитии творческих способностей детей. Искусство анимации оказывает особое влияние на развитие воображения, мышления и художественных навыков у детей. С помощью мультфильмов и анимации дети могут передавать свои идеи четко и наглядно, а также раскрывать свои творческие возможности, используя визуальные образы и звуки.

Abstract

This article discusses the importance and effectiveness of animation in developing children's creative abilities. The art of animation has a significant impact on the development of imagination, thinking, and artistic skills in children. Through cartoons and animation, children can convey their ideas clearly and visually, while also unlocking their creative potential by using visual images and sounds.

Мультимедиа және мультипликация қазіргі заманғы балаларды оқыту мен тәрбиелеу саласында маңызды құралдардың бірі болып табылады. Әсіресе шығармашылық қабілеттерін дамытуда бұл әдіс өте тиімді. Балалар үшін мультипликация - бұл тек көркем өнер емес, сондай-ақ олардың ойын, қарым-қатынас және шығармашылық ойлау дағдыларын дамытуға бағытталған қуатты құрал. Ойындық және шығармашылық әрекеттер арқылы балалар өз идеяларын жүзеге асырып, ой-өрісін кеңейтеді.

Мультфильмдер мен анимация - бұл балалардың табиғи қызығушылығын оятатын, оларды еліктіретін және жан-жақты дамуына ықпал ететін керемет құралдар. Бұл мақалада мультипликацияның балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытудағы маңызы мен оны оқу үдерісіне енгізу жолдары қарастырылады.

1. Мультипликация және шығармашылық қабілеттер

Мультипликацияның балалар шығармашылығына әсері өте үлкен. Бұл өнер түрі баланың көзқарасынан алғанда, барлық шығармашылық процесс бойынша түрлі әдістерді меңгеруге, жаңа идеялар ойлап табуға және оларды жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Мультипликация арқылы балалар әртүрлі эмоцияларды білдіріп, өздерінің жеке бейнелерін, ойындарын, таңғажайып әлемдерін құра алады. Бұл олардың когнитивті қабілеттерін және шығармашылық ойлау дағдыларын дамытады.

2. Мультипликацияны балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуда қолданудың әдіс-тәсілдері

Мультипликация арқылы шығармашылық қабілеттерді дамытуда түрлі әдіс-тәсілдер мен жұмыс түрлері пайдаланылады. Мысалы:

- Анимация және мультфильм жасау: Балалар мультфильмдер мен анимациялық жобаларды жасау барысында сурет салу, бейнелер жасау, оқиғаларды құрастыру және оларды жүзеге асыруды үйренеді. Бұл олардың шығармашылық ойлауын, өз идеяларын көрсету дағдыларын дамытуға көмектеседі.
- Ойындар мен тапсырмалар: Мультфильмдер мен анимацияны шығармашылық ойындар мен тапсырмаларды орындау барысында қолдану балалардың ойлау қабілеттерін дамытады, сондай-ақ олардың әлеуметтік дағдылары мен топтық жұмыс дағдыларын жақсартады.
- Мультимедиялық ресурстарды пайдалану: Мультфильмдер мен анимацияларды оқыту процесіне енгізу балалардың бейнелі ойлауын жақсартады және олардың тақырыпқа қызығушылығын арттырады.

3. Мультипликацияның балалардың жеке тұлғалық дамуына әсері

Мультимедиа және анимация арқылы балалар өздеріне деген сенімділікті арттыра алады. Мультфильмдерде қарастырылатын кейіпкерлер, олардың эмоциялары мен тәжірибелері

балаларға өзін-өзі тануға және өз сезімдерімен жұмыс істеуге көмектеседі. Әртүрлі кейіпкерлерді сипаттай отырып, балалар өздерін әртүрлі рөлдерде көруге мүмкіндік алады және бұл олардың жан-жақты дамуына ықпал етеді.

Мультфильмдер мен анимациялардың тәрбиелік мәні де зор. Олар баланың құндылықтарды түсінуіне, қоғамдағы нормалар мен ережелерді қабылдауына және өзіне және басқа адамдарға деген құрмет сезімін дамытуға ықпал етеді.

4. Мультипликация арқылы балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытудағы практикалық ұсыныстар

Мультипликацияны балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуда қолданудың бірнеше практикалық жолдары бар:

- Мультфильмдер жасау: Балалар өздері мультфильмдер жасай отырып, өз идеяларын нақты түрде жүзеге асыра алады. Олар таңғажайып кейіпкерлер мен оқиғалар құрастырып, оларды бейнелеу арқылы шығармашылық қабілеттерін арттырады.
- Ойындар ұйымдастыру: Мультипликацияны ойын ретінде ұйымдастыру балалардың қызығушылығын арттырады және оларды шығармашылық процесс арқылы өз идеяларын еркін көрсетуге үйретеді.
- Группалық жұмыс: Топтық жұмыс арқылы балалар бірігіп мультфильм жасауға, өз ойларын біріктіруге және шығармашылық қабілеттерін көрсетуге мүмкіндік алады.

5. Мультипликацияның балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытудағы рөлі

Мультипликацияның балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытудағы рөлі ерекше маңызды, себебі анимация мен мультфильмдер тек баланың танымдық қабілеттерін ғана емес, оның қоғамдағы өз орнын табуға, басқа адамдармен дұрыс қарым-қатынас жасауға және әлеуметтік ортада өмір сүруге қажетті дағдыларын да қалыптастырады. Бұл процесс баланың эмоциялық интеллектісін дамытуға, өзара түсіністік пен қарым-қатынас мәдениетін қалыптастыруға ықпал етеді.

1. Топтық жұмыс дағдылары

Мультипликация жасау немесе мультфильмдер мен анимациялық жобаларды топ болып қарастыру балаларға топтық жұмысқа деген оң көзқарас қалыптастыруға көмектеседі. Балалар топ болып жұмыс істей отырып, бірігіп шығармашылық жобалар жасайды, бұл олардың бірге жұмыс істеу, пікір алмасу, мәселені шешу және топ ішінде рөлдерді бөлісу қабілеттерін дамытады. Мысалы, балалар бірлесіп мультфильм құру процесінде идеяларымен бөліседі, әртүрлі тапсырмаларды атқарып, шығармашылық үдеріс барысында өзара көмектеседі.

2. Эмоционалды интеллект және эмпатия

Мультипликация балаларға эмоционалды интеллектінің дамуына ықпал етеді. Мультфильмдерде әртүрлі кейіпкерлердің эмоциялары, оларды түсіну және соған сәйкес әрекет ету, балалардың эмпатия қабілеттерін дамытуға көмектеседі. Мультфильмдерді көру барысында бала кейіпкерлердің сезімдерімен байланысқа түседі, олардың ойлары мен сезімдерін түсіну қабілеті артады. Бұл балаларға басқалардың жағдайына түсіністікпен қарауды үйретеді.

3. Әлеуметтік қатынастарды нығайту

Мультимедиа арқылы балалар әлеуметтік дағдыларды қалыптастыруда маңызды құрал ретінде жұмыс істейді. Мультфильмдер мен анимацияларды талқылау балалардың пікір алмасуын, әртүрлі пікірлерді тыңдау мен қабылдауды жеңілдетеді. Балалар кейіпкерлердің іс-әрекеттерін талқылап, оларды өз өмірлерімен салыстырады, бұл олардың әлеуметтік қарым-қатынастарын нығайтады. Мультфильмдер мен анимациялардың оқыту процесінде қолданылуы, балалардың әлеуметтік дағдыларын қалыптастырудың тиімді тәсілі болып табылады.

Қорытынды

Мультипликация - бұл балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға арналған қуатты құрал. Мультфильмдер мен анимациялық жобаларды жасау барысында балалар ойлау қабілеттерін, бейнелі ойлауды, эмоциялармен жұмыс істеуді және өз идеяларын ұсынуды

үйренеді. Сонымен қатар, бұл әдіс балалардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға және олардың жеке тұлғалық дамуына ықпал етеді. Мультимедиа арқылы шығармашылық қабілеттерді дамыту тек баланың оқуы мен тәрбиесіне ғана емес, сондай-ақ оның жан-жақты дамуына да үлкен әсер етеді.

Әдебиеттер

1.Бейсенова З. С. Балалар психологиясы және шығармашылық қабілеттерді дамыту. Алматы: Мектеп, 2017.

2. Есімова Г. А. Мультипликация және балалар шығармашылығы. Нұр-Сұлтан: Фолиант, 2019.

3. Артюхова Н. С. Мультимедиа құралдарын оқу үдерісінде қолдану. Мәскеу: Издательство "Академия", 2018.

GAME TECHNOLOGIES FOR ENHANCING STUDENTS' SPEAKING ACTIVITY

Bayzhanovna Gaukhar Orinbekova
English teacher at Secondary School No. 88, Shymkent city

Аннотация

В этой статье рассматривается использование игровых технологий для повышения активности учащихся в говорении, с акцентом на изучение языка и коммуникативные навыки. Интеграция цифровых игр и интерактивных платформ в образовательную среду показала многообещающие результаты в вовлечении учащихся, стимулировании сотрудничества и улучшении их устных коммуникативных навыков.

Аннотация

Бұл мақалада оқушылардың сөйлеу әрекетін арттырудағы ойын технологияларын қолдану, тіл үйрену және коммуникативтік дағдыларға назар аударылған. Цифрлық ойындар мен интерактивті платформалардың білім беру ортасына интеграциясы оқушыларды тарту, ынтымақтастықты дамыту және олардың ауызша коммуникациялық дағдыларын жақсартуда үмітті нәтижелер көрсеткен.

In the modern educational landscape, the integration of technology into teaching practices has revolutionized how students engage with learning materials and activities. Language learning, in particular, has greatly benefited from technological advancements, especially in the development of speaking skills. Traditional methods of language instruction, while effective, often fail to engage students in meaningful and interactive ways. One of the most promising methods of improving language acquisition and speaking skills is the use of game technologies.

Game-based learning, which involves the use of digital games and simulations, has gained considerable attention for its ability to make learning more interactive, engaging, and effective. These technologies provide a dynamic environment where students can practice speaking, interact with others, and receive instant feedback in a fun and motivating context. The use of games in the classroom encourages students to step out of their comfort zones, take risks with their language, and use speaking as a tool for learning rather than a passive requirement.

This article aims to investigate how game technologies can be utilized to enhance students' speaking activity in language classrooms, focusing on practical examples and evidence from current research. The role of games in supporting active learning, increasing motivation, and developing communication skills will be explored, providing a comprehensive understanding of their potential impact on language education.

1: The Importance of Speaking Skills in Language Learning

In this chapter, we discuss the essential role of speaking skills in language learning and communication.

1.1 Speaking as a Core Language Skill

- Speaking is one of the four fundamental language skills, alongside reading, writing, and listening. It enables learners to actively participate in conversations, express thoughts, and build social connections.
- Proficiency in speaking is crucial for academic success, professional development, and social integration.
- The challenges faced by language learners in mastering speaking, such as anxiety, lack of confidence, and limited practice opportunities.

1.2 Barriers to Speaking Practice

- Students often lack the confidence or opportunities to speak in a foreign language, especially in traditional classroom settings.
- Fear of making mistakes and receiving negative feedback can hinder verbal communication.
- The need for a communicative environment where students feel encouraged to speak freely without judgment.

2: The Role of Game Technologies in Language Learning

This chapter provides an overview of how game-based learning fits within language instruction.

2.1 What is Game-Based Learning?

- Definition and types of game-based learning: serious games, gamification, and educational video games.
- The mechanics of game-based learning: competition, collaboration, instant feedback, and progression.

2.2 Theoretical Foundations of Game-Based Learning

- Constructivist theories: learners actively construct knowledge through experience and reflection.
- Motivation theories: how game-based learning taps into intrinsic and extrinsic motivation.
- Cognitive load theory: how games provide a balance between challenge and skill to maintain engagement without overwhelming students.

2.3 Types of Games That Support Speaking Skills

- Digital games that focus on interaction and dialogue (e.g., language-learning apps, multiplayer role-playing games).
- Simulation games that mimic real-world scenarios where speaking is required (e.g., ordering food in a restaurant, traveling).
- Quiz games and competitive games that challenge students' speaking abilities in a fun, low-stakes environment.

3: Benefits of Game Technologies in Enhancing Speaking Activity

This chapter explores the advantages of incorporating game technologies into language learning, particularly for speaking skills.

3.1 Increased Engagement and Motivation

- Games inherently motivate students by offering rewards, challenges, and immediate feedback, which encourages continuous improvement.
- The enjoyment factor of games makes students more willing to participate in speaking activities without feeling like they are being evaluated.

3.2 Encouraging Active Participation

- Games require active involvement, which is crucial for developing speaking skills. Unlike traditional methods, where students might listen passively, games require students to use their language skills in real-time.
- Role-playing and problem-solving tasks in games simulate real-life situations where speaking is necessary.

3.3 Collaborative Learning and Social Interaction

- Many educational games encourage collaboration, which naturally leads to speaking opportunities among students.

- Multiplayer games and cooperative tasks help students develop communication and teamwork skills as they work together to achieve common goals.

3.4 Immediate Feedback and Learning from Mistakes

- Instant feedback from game mechanics helps students learn from their mistakes in real-time, improving their speaking abilities faster.
- Many games also provide corrective feedback on pronunciation, grammar, and vocabulary use, which aids in language acquisition.

4: Practical Strategies for Implementing Game Technologies in the Classroom

This chapter offers practical insights on how educators can integrate game-based learning into their teaching methods.

4.1 Choosing the Right Game for Language Learning

- Criteria for selecting appropriate games based on student level, learning objectives, and content.
- Examples of successful language-learning games and platforms, such as Duolingo, Quizlet, and Kahoot!

4.2 Designing Game-Based Activities for Speaking

- Designing tasks and activities that involve speaking, such as role-playing scenarios, debates, and storytelling.
- How to use games to practice specific speaking skills: pronunciation, fluency, and vocabulary usage.

4.3 Balancing Traditional Methods with Game-Based Learning

- How to combine traditional speaking activities (e.g., presentations, dialogues) with game-based exercises to create a balanced learning experience.
- Using games as supplementary tools rather than replacing conventional teaching methods entirely.

5: Case Studies and Research on Game-Based Learning for Speaking

This chapter examines real-life examples and research findings on the effectiveness of game-based learning in enhancing speaking activity.

5.1 Case Studies of Game-Based Learning in Language Classes

- Examples of schools or classrooms where game-based learning has been successfully implemented to improve speaking skills.
- Student feedback and outcomes: how did the use of games influence students' confidence, participation, and fluency in speaking?

5.2 Research Studies on the Impact of Games on Speaking Skills

- A review of academic research and studies that measure the impact of games on speaking proficiency.
- Comparative studies between traditional methods and game-based learning, particularly regarding the development of speaking fluency.

Conclusion

In conclusion, game-based learning technologies present a significant opportunity to enhance students' speaking activity and overall language proficiency. By providing an engaging, motivating, and interactive environment, these technologies encourage active participation and real-time communication practice. While challenges exist, particularly in terms of access and teacher preparedness, the benefits of game-based learning in improving speaking skills are undeniable. With continued advancements in technology and pedagogical approaches, the integration of games into language learning is poised to play an even more significant role in the future.

References

1. Gee J. P. What Video Games Have to Teach Us About Learning and Literacy. Computers in the Schools, 2003.
2. Steinkuehler C., Duncan S. Scientific habits of mind in virtual worlds. Journal of the Learning Sciences, 2008.
3. Anderson C. A., Dill K. E. Video games and aggressive thoughts, feelings, and behavior in the laboratory and in life, 2000.

ТӘРБИЕШІ МЕН АТА-АНА ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ: БАЛА ТӘРБИЕСІНДЕГІ РӨЛІ

Оспанова Акмарал Онласбековна
Шымкент қаласы, МКҚК №55"Самал" бөбекжай- бақшасының тәрбиешісі

Аннотация

В статье рассматривается значение и роль сотрудничества между воспитателем и родителями в воспитании детей. Воспитание ребенка — это социальный процесс, в котором совместные усилия семьи, школы и общества играют важную роль. Общая цель родителей и воспитателя — оказать положительное влияние на физическое, психоэмоциональное и социальное развитие ребенка. Сотрудничество между воспитателем и родителями улучшает процесс социализации детей и помогает развивать их учебные достижения и навыки.

Abstract

This article discusses the importance and role of cooperation between the educator and parents in child upbringing. Child upbringing is a social process in which the joint efforts of the family, school, and society play a crucial role. The common goal of the parents and the educator is to positively influence the child's physical, psycho-emotional, and social development. Cooperation between the educator and parents improves the socialization process of children and helps enhance their learning and skills development.

Баланың тұлғалық қалыптасуы мен әлеуметтік дамуы тек мектеп қабырғасында ғана емес, отбасында да жүзеге асырылады. Сондықтан тәрбиеші мен ата-ана арасында тұрақты және тиімді қарым-қатынас орнату өте маңызды. Бұл өз кезегінде балаға берілетін тәрбие мен білім сапасын арттырады. Бала тәрбиесіне қатысты ата-ананың жауапкершілігі үлкен болса, тәрбиеші мектептегі оқу үдерісінің сапасын арттырумен қатар, педагогикалық қолдау көрсетеді. Осы орайда ата-ана мен тәрбиешінің бірігіп жұмыс істеуі баланың дамуында маңызды өзгерістерге әкеледі.

1. Тәрбиеші мен ата-ана ынтымақтастығының теориялық негіздері

Тәрбиеші мен ата-ана арасындағы ынтымақтастық – бұл екі тараптың бірлесіп әрекет етуі, олардың баланың дамуына қатысты ортақ мақсаттарына жетуі. Бұл ынтымақтастықтың негізінде балаға деген махаббат, сыйластық және сенім тұрады. Баланы тәрбиелеу үдерісінде тәрбиешінің балалармен қарым-қатынас жасауы мен педагогикалық міндеттерді орындауы маңызды болса, ата-ананың өз баласына деген жауапкершілігі мен қамқорлығы да соншалықты маңызды. Тәрбиеші мен ата-ананың бір-бірімен тығыз байланысы мен ынтымақтастығы балаға оң әсер етеді.

2. Ата-ана мен тәрбиеші арасындағы ынтымақтастықтың әдіс-тәсілдері

Тәрбиеші мен ата-ана арасындағы ынтымақтастықтың тиімді болуы үшін түрлі әдіс-тәсілдер қолданылуы керек. Бұл әдістер баланың білім алу процесін жақсартып, оның дамуына ықпал етеді.

2.1. Ашық диалог жүргізу

Тәрбиеші мен ата-ана арасындағы ашық диалог – бұл баланың мәселелерін шешуге, оның дамуындағы қиындықтарды анықтауға мүмкіндік беретін маңызды құрал. Бұл байланыс екіжақты болуы керек: ата-ана мен тәрбиеші өзара пікір алмасып, бір-бірін тыңдайды, баланың жағдайын бірге бағалайды.

2.2. Педагогикалық кеңестер мен тренингтер

Тәрбиешілер мен ата-аналар үшін арнайы ұйымдастырылатын педагогикалық тренингтер мен кеңестер де аса маңызды. Бұл тренингтерде тәрбиеші ата-аналарға балалардың жас ерекшеліктерін, психологиялық және эмоционалдық қажеттіліктерін түсіндіреді. Сонымен қатар, ата-аналар мен тәрбиешілер бала тәрбиесі бойынша ортақ пікірлер мен ұсыныстар алмасып, бір-біріне көмектеседі.

2.3. Бірлескен шаралар өткізу

Ата-ана мен тәрбиешінің ынтымақтастығын күшейту үшін бірлескен іс-шаралар ұйымдастыру тиімді әдіс болып табылады. Мысалы, түрлі ойындар, мерекелік шаралар мен

мәдени іс-шаралар ұйымдастыру арқылы ата-аналар мен балалар арасындағы байланыс жақсарады. Мұндай шаралар балалардың өзара қатынасын, қарым-қатынас дағдыларын және эмоционалдық күйін қалыптастыруға ықпал етеді.

3. Ата-ана мен тәрбиешінің бала дамуына әсері

Ата-ана мен тәрбиеші арасындағы ынтымақтастық баланың дамуында маңызды рөл атқарады. Олар бір-біріне деген сенім мен түсіністікпен қатынас орнатқан жағдайда, бала өзін қауіпсіз әрі еркін сезінеді. Сонымен қатар, бала өзіне қажетті ақпаратты ата-анасынан да, тәрбиешісінен де ала алады, бұл оның дамуына ықпал етеді.

3.1. Әлеуметтік және эмоционалдық даму

Ата-ана мен тәрбиеші арасындағы ынтымақтастық балалардың әлеуметтік және эмоционалдық дамуына оң әсер етеді. Балалар ата-анасы мен тәрбиешісінің бірлесіп әрекет етуі арқылы өз-өзіне сенімді болуды, қоғамда өз орнын табуды, сондай-ақ басқалармен қарым-қатынас жасауды үйренеді.

3.2. Когнитивті және танымдық даму

Тәрбиеші мен ата-ана ынтымақтастығы балалардың когнитивті және танымдық дамуына да ықпал етеді. Ата-ана балаларға үйде оқу мен ойнау барысында қолдау көрсетіп, тәрбиеші мектепте алған білімін кеңейтеді. Әрбір тараптың қосқан үлесі баланың интеллектуалды дамуына пайдалы.

4. Тәрбиеші мен ата-ана ынтымақтастығын ұйымдастырудағы кедергілер

Тәрбиеші мен ата-ана ынтымақтастығын ұйымдастыруда бірқатар қиындықтар мен кедергілер пайда болуы мүмкін. Бұл кедергілер бала тәрбиесінде тиімді қарым-қатынас пен нәтижелі жұмыс жүргізуге кедергі келтіріп, екі тараптың да түсініспеушіліктерге ұшырауына себеп болуы ықтимал. Төменде тәрбиеші мен ата-ана ынтымақтастығының тиімділігін төмендететін негізгі кедергілер қарастырылады:

4.1. Ата-аналардың уақыт тапшылығы

Қазіргі қоғамның қарқынды өмір сүру үрдісі мен жұмыс істеу тәртібі ата-аналардың отбасындағы міндеттеріне ғана емес, сонымен қатар мектеппен байланыс орнатуына да уақыт жетіспеушілігін туғызады. Көптеген ата-аналар балаларын мектепке апарып, оқу бағдарламасы мен тапсырмаларын тексеріп отырумен қатар, өздерінің күнделікті жұмыстары мен басқа да міндеттерін орындауы керек. Бұл жағдай ата-аналардың тәрбиешімен уақытылы әрі тиімді қарым-қатынас жасауына кедергі келтіреді. Әсіресе жұмысбасты ата-аналар, бала тәрбиесіне уақыт бөлу үшін арнайы жоспар құрып, жұмыс пен отбасылық міндеттер арасында тепе-теңдік сақтауға тырысады.

4.2. Ата-аналардың тәрбиелік көзқарастарының әртүрлілігі

Ата-ана мен тәрбиешінің педагогикалық көзқарастары мен тәрбие әдістері әртүрлі болуы мүмкін. Кейбір ата-аналар балаларға еркіндік беру арқылы тәрбие жүргізуді қолдаса, ал басқалары қатаң тәртіп орнатуды жөн көреді. Мұндай жағдайларда ата-ана мен тәрбиеші арасында қарама-қайшылықтар туындап, олар баланың тәрбие жолын анықтауда бір пікірге келе алмайды. Сонымен қатар, кейбір ата-аналар балаларының мінез-құлқын мектепке немесе тәрбиешіге қатысты мәселелерді ғана көреді, бұл олардың мектеппен тығыз байланыс орнатуына тосқауыл болады.

5. Тәрбиеші мен ата-ана ынтымақтастығын нығайту жолдары

Тәрбиеші мен ата-ана ынтымақтастығын нығайту үшін бірқатар шаралар ұйымдастыру қажет. Бірінші кезекте, ата-аналармен тұрақты байланыс орнатып, олардың мәселелерін тыңдап, ортақ шешімдер қабылдау керек. Сондай-ақ, ата-аналарға балалардың дамуы мен тәрбиесі туралы кеңестер мен ақпараттар беру, олардың қажеттіліктерін ескере отырып жұмыс істеу маңызды.

Қорытынды

Тәрбиеші мен ата-ана арасындағы ынтымақтастық баланың жеке тұлғасын қалыптастыруда маңызды рөл атқарады. Бұл ынтымақтастық арқылы баланың эмоционалдық, әлеуметтік және танымдық дамуы нығаяды. Тәрбиеші мен ата-ана бірлесіп жұмыс істегенде,

балаға оң әсер етіп, оның өмір сүру сапасын арттырады. Сондай-ақ, мұндай ынтымақтастық балалардың өз-өзіне сенімді болып, қоғамда дұрыс орнын табуына мүмкіндік береді.

Әдебиеттер

1. Назарова Н. А. Тәрбиеші мен ата-ана ынтымақтастығының психологиялық негіздері. Алматы: Білім, 2017.
2. Артемова И. Н. Ата-аналармен жұмыс жүргізудің әдіс-тәсілдері. Мәскеу: Педагогика, 2018.
3. Иванова О. С. Отбасы мен мектептің бала тәрбиесіндегі рөлі. Санкт-Петербург: РГПУ, 2019.

ӘЛЕУМЕТТІК ОЙЫНДАР МЕН ДРАМАЛЫҚ ӨНЕР АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ

Сейтенова Перизат Сейткамаловна
Шымкент қаласы, №55"Самал" бөбекжай- бақша тәрбиешісі

Аннотация:

В статье рассматривается значение социальных игр и драматического искусства в развитии творческих способностей детей. Социальные игры и драматическое искусство являются методами, играющими важную роль в социальном, эмоциональном и творческом развитии детей. С помощью этих методов дети могут открыто выражать свои чувства, мысли и идеи, а также развивать навыки общения. Кроме того, социальные игры и драматическое искусство способствуют личностному развитию детей, повышению их уверенности в себе и обучению сотрудничеству в группе.

Abstract:

This article discusses the importance of social games and dramatic arts in developing children's creative abilities. Social games and dramatic arts are methods that play a significant role in children's social, emotional, and creative development. Through these methods, children express their feelings, thoughts, and ideas openly, while also developing communication skills. Additionally, social games and dramatic arts contribute to children's personal development, boosting their self-confidence, and teaching them cooperation in group activities.

Шығармашылық қабілеттер баланың тұлғалық дамуының маңызды бөлігі болып табылады. Бала белгілі бір жас кезеңінде түрлі дағдыларды меңгеріп, өз эмоциялары мен ойларын сыртқа шығару қабілетін қалыптастырады. Балаларда шығармашылық қабілеттерді дамыту үшін әртүрлі педагогикалық тәсілдер мен әдістер бар. Бұл мақалада балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуда екі маңызды әдіс — әлеуметтік ойындар мен драмалық өнердің рөлі қарастырылады. Әлеуметтік ойындар мен драмалық өнер тек білім беру процесінің бөлігі ғана емес, балалардың жан-жақты дамуына көмектесетін құралы болып табылады.

1. Әлеуметтік ойындардың балалардың шығармашылық дамуына әсері

1.1 Әлеуметтік ойындардың психологиялық маңызы

Әлеуметтік ойындар — бұл баланың әлеуметтік дағдыларын дамыту үшін маңызды әрекет түрі. Олардың көмегімен бала өз ойын, сезімін білдіруге, басқа балалармен өзара әрекет жасауға, топтық жұмысты ұйымдастыруға үйренеді. Әлеуметтік ойындар арқылы бала ұжымда жұмыс істеуді, өзара түсіністікті қалыптастыруды, келіспеушіліктерді шешуді үйренеді. Сонымен қатар, ойындар балаға өзіндік тұлға ретінде қалыптасуына, өзіне деген сенімділігін арттыруға мүмкіндік береді.

1.2 Әлеуметтік ойындардың түрлері және олардың шығармашылық қабілеттерді дамытудағы рөлі

Әлеуметтік ойындардың бірнеше түрлері бар, олардың әрқайсысы балалардың жеке дағдыларын дамытуды көздейді. Мысалы, рөлдік ойындар, топтық тапсырмалар,

шығармашылық тапсырмалар және т.б. Бұл ойындар баланың сөздік қорын кеңейтіп, логикалық ойлауын, стратегиялық жоспарлау қабілетін жетілдіреді.

1.3 Әлеуметтік ойындар мен драмалық өнерді қолдану әдістері

Әлеуметтік ойындарды тиімді қолдану үшін мұғалім немесе тәрбиеші белгілі бір дағдыларды ескере отырып, балаларға тапсырмалар береді. Бұл тапсырмалар арқылы балалар өздерінің шығармашылық қабілеттерін көрсете алады, басқа балалармен тіл табысып, бірлесе әрекет етуді үйренеді.

2. Драмалық өнер арқылы балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту

2.1 Драмалық өнердің психологиялық негіздері

Драмалық өнер — балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуда маңызды рөл атқаратын әдіс болып табылады. Ол балалардың эмоционалдық дамуына, өз ойлары мен сезімдерін жеткізе білуіне ықпал етеді. Драмалық өнер арқылы балалар кейіпкердің рөлін сомдап, өздерінің ішкі дүниесімен танысады. Бұл әдіс арқылы олар өздерінің ойлау қабілеттерін, коммуникативті дағдыларын дамытады.

2.2 Драмалық өнердің түрлері және олардың балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытудағы маңызы

Драмалық өнердің түрлері әртүрлі. Балаларға арналған пьесалар, рөлдік ойындар, театрландырылған қойылымдар, импровизациялық ойындар — бұлардың барлығы балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуға арналған құралдар болып табылады. Әрбір түрі баланың ішкі әлеуетін аша отырып, оны шығармашылыққа баулиды.

2.3 Драмалық өнердің педагогикалық әдістемесі

Драмалық өнерді балаларға үйрету кезінде түрлі әдістемелер қолданылады. Олардың қатарында қойылымдар жасау, рөлдерді бөлісу, импровизация әдістерін қолдану бар. Мұғалімдер бұл әдістерді дұрыс үйлестіріп, балаларға шығармашылық тапсырмалар мен қызықты міндеттер бере алады.

3. Әлеуметтік ойындар мен драмалық өнердің балаларға әсері

3.1 Ойындар мен драмалық өнердің эмоционалдық дамуға әсері

Әлеуметтік ойындар мен драмалық өнер баланың эмоциялық және әлеуметтік тұрғыдан дамуына үлкен әсер етеді. Олар баланы өзін және басқаларды түсінуге, өз сезімдерін бақылауға үйретеді. Ойындар мен қойылымдар балаларға өмірдегі түрлі жағдайларға дайын болуға көмектеседі.

3.2 Ойындар мен драмалық өнердің тілдік дағдыларды дамытудағы рөлі

Әлеуметтік ойындар мен драмалық өнер балалардың тілдік дағдыларын дамытуға ықпал етеді. Балалар ойын барысында жаңа сөздермен танысып, тілдің әртүрлі тәсілдерін қолдануды үйренеді. Драмалық өнер өз кезегінде сөздік қорды байытумен қатар, сөйлеу қабілетінің жоғарылауына да әсер етеді.

3.3 Топтық жұмыс дағдыларын дамыту

Әлеуметтік ойындар мен драмалық өнер балаларды бірлесіп жұмыс істеуге, топта мақсат қоюға, қиындықтарды жеңуге үйретеді. Бұл әдіс балалардың топтық жұмыс дағдыларын қалыптастырады және әрбір балаға өз орнын табуға мүмкіндік береді.

4. Әлеуметтік ойындар мен драмалық өнердің шығармашылық қабілеттерді дамытудағы тиімділігі

4.1 Тұрақты шығармашылық дамуды қалыптастыру

Әлеуметтік ойындар мен драмалық өнер балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту үшін тиімді құралдар болып табылады. Олардың көмегімен бала жаңа идеяларды қалыптастырып, өзінің ерекше көзқарастарын іске асыруға мүмкіндік алады. Ойын барысында балалар өз шығармашылығын іске асыруға мүмкіндік алады, бұл олардың дамуына оң әсер етеді.

4.2 Тұлғалық және әлеуметтік даму

Әлеуметтік ойындар мен драмалық өнер балаларды бір-бірімен қарым-қатынас жасауға, өздерін өзгелермен салыстыруға, өз пікірін айта білуге үйретеді. Бұл әдістер балалардың тұлғалық дамуын нығайтып, олардың өзара қарым-қатынастарын жақсартады.

Қорытынды

Әлеуметтік ойындар мен драмалық өнер балалардың шығармашылық қабілеттерін дамытуда маңызды құрал болып табылады. Олар баланың ішкі әлемін, эмоцияларын түсінуге және оларды дұрыс көрсетуге көмектеседі. Бұл әдістер балалардың тілдік дағдыларын дамытуға, шығармашылық ойлау қабілетін жетілдіруге, топта жұмыс істеуге үйретеді. Осылайша, әлеуметтік ойындар мен драмалық өнер баланың тұлғалық және әлеуметтік дамуына үлкен әсер етеді.

Әдебиеттер

1. Бенашвили М. Балаларға арналған әлеуметтік ойындар мен драмалық өнер. Алматы: Білім, 2017.
2. Зиннурова Г. Шығармашылық қабілеттерді дамытудағы ойындардың маңызы. Астана: Елордалық баспа, 2018.
3. Тұрғынбаева А. Драмалық өнер арқылы баланың шығармашылық дамуы. Алматы: Мектеп баспасы, 2019.

БАЛАБАҚШАДА ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІ ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Тастемір Гүлжазира Өзбекқызы
Шымкент қаласы, МКҚК N45" "Аққу " бөбекжай- бақшасының тәрбиешісі

Аннотация

В статье рассматриваются особенности организации инклюзивного образования в детском саду. Инклюзивное образование — это подход, направленный на вовлечение всех детей, в том числе детей с особыми потребностями, в процесс обучения. Организация инклюзивного образования на уровне детского сада является важной задачей, так как она способствует адаптации детей к жизни в обществе и развитию их социальных навыков.

Abstract

This article discusses the features of organizing inclusive education in preschool settings. Inclusive education is an approach aimed at involving all children, including those with special needs, in the educational process. Organizing inclusive education at the preschool level is an important task as it helps children adapt to life in society and develop their social skills.

Инклюзивті білім беру — бұл барлық балаларды, оның ішінде мүмкіндігі шектеулі балаларды да, бір ортада оқытуға бағытталған білім беру тәсілі. Бұл жүйе балалардың әлеуметтік, эмоционалдық және танымдық дамуына үлкен әсер етеді. Заманауи білім беру жүйесінде инклюзивті білім беру моделі өте маңызды рөл атқарады, себебі ол әрбір баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оның қажеттіліктеріне сәйкес білім алу мүмкіндігін қамтамасыз етеді. Балабақшадағы инклюзивті білім беру, сондай-ақ мектепке дейінгі білім беру жүйесінің негізгі құрамдас бөлігі ретінде, балаларды қоғамға бейімдеуге, олардың жеке тұлға ретінде қалыптасуына ықпал етеді.

Балабақшада инклюзивті білім беруді ұйымдастыру — бұл тек ерекше қажеттіліктері бар балалар үшін ғана емес, барлық балалар үшін тең мүмкіндіктер жасау. Инклюзивті білім берудің басты мақсаты — балалардың әртүрлілікке бейімделуін қамтамасыз ету, олардың тұлғалық дамуын қолдау, әлеуметтік дағдыларын қалыптастыру. Бұл процесс педагогтардың кәсіби дайындықтарын және инклюзивті білім беру әдістемелерін үнемі жетілдіруді талап етеді.

Бұл мақалада балабақшада инклюзивті білім беруді ұйымдастырудың ерекшеліктері, оның маңыздылығы мен қиындықтары қарастырылған. Сонымен қатар, балабақшадағы инклюзивті

білім берудің негізінде қолданылатын әдіс-тәсілдер, жұмыс түрлері және психологиялық қолдау көрсетудің рөлі талқыланады.

1. Инклюзивті білім берудің теориялық негіздері

1.1 Инклюзивті білім беру түсінігі және мақсаты

Инклюзивті білім беру — бұл барлық балалардың, оның ішінде ерекше қажеттіліктері бар балалардың да толыққанды білім алуына мүмкіндік беретін білім беру жүйесі. Бұл жүйе балаларды бір ортада оқыту арқылы олардың бір-біріне деген толеранттылығын қалыптастырады, әлеуметтік бейімделуіне көмектеседі. Инклюзивті білім беру әр баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, оқу үдерісін ұйымдастыруды көздейді.

Инклюзивті білім берудің негізгі мақсаты — балалардың білім алуын теңдей қамтамасыз ету, оларды қоғамның толыққанды мүшесі етіп тәрбиелеу, тұлғалық және әлеуметтік дамуына жағдай жасау. Бұл тәсіл тек балаларға емес, сондай-ақ мұғалімдер мен ата-аналарға да әртүрлілікке түсіністікпен қарауды үйретеді.

1.2 Инклюзивті білім берудің психологиялық және педагогикалық негіздері

Инклюзивті білім беру жүйесі психологиялық-педагогикалық тұрғыдан да маңызды. Әрбір бала өзінің мүмкіндіктері мен ерекшеліктері бойынша оқуы керек. Педагогтар балалардың эмоционалдық және әлеуметтік дамуын ескере отырып, олардың білім алуына жағдай жасауы тиіс. Мұғалімдер мен психологтардың міндеті — балалардың жеке қажеттіліктеріне сәйкес оқыту мен қолдау көрсету. Бұл үшін педагогтар инклюзивті білім беру әдістемелерін меңгеруі, арнайы психологиялық қолдау көрсету тәсілдерін қолдануы қажет.

2. Балабақшада инклюзивті білім беру әдіс-тәсілдері

2.1 Балабақшадағы инклюзивті білім берудің ұйымдастырылуы

Балабақшада инклюзивті білім беруді ұйымдастыру үшін, ең алдымен, балалардың қажеттіліктерін дұрыс анықтау маңызды. Олардың денсаулығына, интеллектуалдық және әлеуметтік мүмкіндіктеріне сәйкес жеке бағдарламалар мен сабақ жоспары дайындалады. Балабақшадағы инклюзивті білім беру жүйесін іске асыру үшін арнайы құралдар мен әдістер қажет. Мұғалімдер балалардың жеке қажеттіліктеріне қарай сабақтарды жүргізіп, барлық балаларды оқу үдерісіне қатыстыруды қамтамасыз етуі керек.

Балабақшадағы инклюзивті білім беру процессі бірнеше негізгі кезеңдерден тұрады:

- Диагностика және бағалау: Балалардың жеке қажеттіліктерін анықтау, олардың даму деңгейін бағалау.
- Жеке оқу жоспары: Әр баланың жеке қабілеттері мен қажеттіліктерін ескере отырып, оқу жоспары мен бағдарлама құрастыру.
- Оқыту және әлеуметтік даму: Балалардың әлеуметтік дағдыларын дамыту үшін арнайы оқыту әдістері мен қолдау көрсету.

2.2 Инклюзивті білім беруде қолданылатын педагогикалық әдіс-тәсілдер

Инклюзивті білім беру әдістері балаларды оқу үдерісіне белсенді қатыстыруға, олардың жеке мүмкіндіктерін ескере отырып, оқытуға бағытталған. Бұл әдістерге мыналар жатады:

- Жеке бағдарланған оқыту: Әр балаға жеке оқу жоспары жасалып, оның қабілеттеріне сәйкес тапсырмалар беріледі.
- Топтық жұмыс: Барлық балаларды бірлескен іс-әрекетке тарту, олардың арасында ынтымақтастықты қалыптастыру.
- Ақпараттық технологияларды пайдалану: Мүмкіндігі шектеулі балалар үшін арнайы бағдарламалар мен құрылғыларды қолдану.
- Әлеуметтік оқыту: Балаларды қоғамда өз орнын табуға, өз-өзіне сенімді болуға үйрету.

3. Инклюзивті білім беруді жүзеге асырудағы қиындықтар мен шешімдер

3.1 Педагогтардың дайындық деңгейі

Инклюзивті білім беру жүйесін жүзеге асыруда педагогтардың кәсіби дайындығы маңызды рөл атқарады. Инклюзивті білім беру әдістерін меңгеру үшін мұғалімдер арнайы курстар мен тренингтерден өтуі, арнайы әдіс-тәсілдермен танысуы қажет. Педагогтар әр баланың қажеттіліктерін түсініп, оларға қолдау көрсетуді үйренуі тиіс.

3.2 Әдістемелік көмек көрсету
Балабақшалардағы инклюзивті білім беруді жүзеге асыру үшін әдістемелік көмек көрсету маңызды. Әдістемелік орталықтар, білім басқармалары инклюзивті білім беру бағдарламаларын енгізу, мұғалімдерге көмек көрсету, арнайы ресурстармен қамтамасыз ету мәселелерін шешеді.
4. Қазақстандағы инклюзивті білім беру тәжірибесі
Балабақшада инклюзивті білім беруді ұйымдастыру – бұл ерекше қажеттіліктері бар балаларды жалпы білім беру жүйесіне енгізу, олардың қабілеттерін дамыту үшін тең мүмкіндік жасау. Инклюзивті білім беру процесінің тиімділігін арттыру үшін педагогтардың, психологтардың және ата-аналардың бірлескен жұмысы қажет.
Қорытынды
Балабақшада инклюзивті білім беру — балалардың тең құқықтарын қамтамасыз етуге бағытталған маңызды қадам. Бұл процесс педагогтардың, психологтардың, ата-аналардың бірлескен жұмысына негізделген. Инклюзивті білім беру тек ерекше қажеттіліктері бар балаларға ғана емес, барлық балаларға пайдалы. Инклюзивті білім беруді ұйымдастыру балабақшада балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, әр баланың дамуында тең мүмкіндіктер жасауға бағытталған.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасындағы инклюзивті білім беру мәселелері. – Алматы: Мектеп, 2020.
2. Сағидолдина Ш. Ә. Мектепке дейінгі ұйымдардағы инклюзивті білім беру. – Астана: Қазақ университеті, 2019.
3. Орлова Н. И. Инклюзивті білім беруді ұйымдастыру. – Мәскеу: Академия, 2015.

АРНАЙЫ ӘДІСТЕМЕЛЕР АРҚЫЛЫ СӨЙЛЕУ ҚАБІЛЕТІН ДАМЫТУ: ЛОГОПЕД ТӘЖІРИБЕСІ

Ускенбаева Лаззат Кудайбахыткызы
Шымкент қаласы, №55 "Самал "бөбекжай - бақшасы логопеді

Аннотация

В статье рассматривается эффективность специализированных методик для развития речевых способностей и их применение в логопедической практике. Нарушения речи отрицательно сказываются на социальном и психоэмоциональном развитии детей. Основная цель логопедической работы — восстановление речевых способностей, расширение словарного запаса и развитие навыков правильной речи.

Abstract

This article discusses the effectiveness of specialized methods for speech development and their application in speech therapy practice. Speech disorders negatively impact children's social and psycho-emotional development. The main goal of speech therapy work is to restore speech abilities, expand vocabulary, and develop correct speech skills.

Сөйлеу қабілетінің бұзылуы — бұл тек баланың тілінің дамуындағы кешігулер ғана емес, сонымен қатар оның жалпы психоэмоционалдық жағдайына, социуммен қарым-қатынас жасауына да әсер ететін маңызды мәселе. Сөйлеу қабілетінің дамуы бала өмірінің алғашқы кезеңдерінде маңызды рөл атқарады, себебі бұл қабілет тек білім алумен ғана емес, әлеуметтік өзара әрекеттесуді қалыптастыруда да аса қажетті дағды болып табылады. Логопедтік жұмыс тілдік дағдыларды түзетіп, балалардың психоэмоционалдық жағдайын жақсартады. Осыған байланысты арнайы әдістемелерді қолдану арқылы сөйлеу қабілетін дамыту өте маңызды.

Бұл мақалада сөйлеу қабілетін дамытуға арналған логопедтік әдістемелердің теориялық негіздері мен тәжірибелік қолданылуы қарастырылады. Логопедтік жұмыс барысында қолданылатын әдістер мен тәсілдер, сонымен қатар арнайы жаттығулар мен техникалар балалардың сөйлеу дағдыларын жақсартуға мүмкіндік береді.

1. Сөйлеу қабілетінің бұзылуы және логопедтің рөлі

Сөйлеу қабілетінің бұзылуы әртүрлі факторлардан туындауы мүмкін. Бұл көбінесе сөйлеудің кешігуіне, дыбыстардың дұрыс айтылмауына, сөздік қордың тарылуына немесе сөйлеу құрылымының бұзылуына әкеледі. Логопед балалармен арнайы жұмыс жасап, сөйлеу қабілетін қалпына келтіруге арналған арнайы әдістемелерді қолданады. Логопедтің жұмысында негізгі мақсат — баланың сөйлеу дағдыларын түзету, тілдік қорын кеңейту, фонематикалық қабылдауды жақсарту және сөздің грамматикалық құрылымын дұрыстау болып табылады.

2. Логопедтік әдістемелердің теориялық негіздері

Логопедтік әдістемелер — бұл педагогикалық құралдар мен әдістердің кешені, олар баланың сөйлеу қабілетін дамытуға бағытталған. Логопедтің жұмысындағы негізгі әдіс-тәсілдер — бұл ойын, дидактикалық жаттығулар, тілдік жаттығулар және арнайы техникалар. Әрбір әдіс баланың жас ерекшеліктеріне, оның сөйлеу қабілетінің деңгейіне және жеке қажеттіліктеріне негізделеді. Логопедтік жұмыстың теориялық негіздері балалардың сөйлеу дағдыларын дамытуға арналған педагогикалық стратегиялар мен практикалық амалдардың жиынтығы болып табылады.

3. Арнайы әдістемелер арқылы сөйлеу қабілетін дамыту

Сөйлеу қабілетінің дамуына арналған арнайы әдістемелердің түрлері мен олардың тиімділігі әртүрлі логопедтік жұмыстарда қолданылады. Бұл әдістердің ішінде:

- Дифференциалды әдіс: Баланың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, әртүрлі сөйлеу дағдыларын қалыптастыруға бағытталған.
- Ойын арқылы жұмыс: Ойын әдісі балалардың сөйлеу қабілетін дамыту үшін тиімді құрал болып табылады. Бұл әдіс балалардың белсенділігін арттырып, сөйлеу дағдыларын қалыптастыруды жеңілдетеді.
- Дидактикалық ойындар: Сөйлеу қабілетін дамыту үшін арнайы жасалған дидактикалық ойындар баланың сөйлеу дағдыларын қызықты әрі тиімді түрде қалыптастырады.
- Логопедтік жаттығулар: Баланың фонематикалық қабылдауын, артикуляциялық дағдыларын және сөздік қорын дамытуға арналған арнайы жаттығулар.

Әдістемелердің тиімділігі баланың жасына, сөйлеу қабілетінің деңгейіне және жеке қажеттіліктеріне байланысты анықталады.

4. Логопедтің сөйлеу қабілеті төмен балалармен жұмыс жасаудағы тәсілдері

Логопедтің сөйлеу қабілеті төмен балалармен жұмыс жасауда қолданатын әдіс-тәсілдері әртүрлі, әрі олардың тиімділігі баланың жас ерекшеліктеріне, сөйлеу бұзылуының түріне және жеке қажеттіліктеріне байланысты қалыптасады. Бұл тәсілдер сөйлеу дағдыларын дамыту, сөйлеудің бұзылуын түзету, баланың тілдік қоры мен грамматикалық дағдыларын қалыптастыруға бағытталған. Логопедтің жұмысы көбінесе жеке немесе шағын топпен жүргізіледі, бұл баланың жеке ерекшеліктеріне сай әдістемелерді қолдануға мүмкіндік береді.

1. Дифференциалды тәсіл

Дифференциалды тәсіл — бұл әр балаға жеке көзқарас пен тәсілдерді қолдануды қамтиды. Әр баланың сөйлеу қабілетінің бұзылуының деңгейі әртүрлі болуы мүмкін, сондықтан дифференциалды тәсіл әр баланың жеке ерекшеліктерін, оның психоэмоционалдық жағдайын, физикалық және интеллектуалды қабілеттерін ескере отырып, жұмыс жүргізуге бағытталған. Бұл тәсіл баланың тілдік дағдыларын дамыту үшін тиімді болып табылады, өйткені әр бала үшін оның жеке қажеттіліктеріне сай түзету әдістемелері қолданылады. Бұл тәсілді логопед баланың сөздік қорын кеңейту, дұрыс сөйлеу дағдыларын қалыптастыру үшін қолданады.

2. Ойын арқылы жұмыс жүргізу

Ойын — балалар үшін ең тиімді тәсілдердің бірі, себебі ол баланың көңілін көтеріп, белсенділігін арттырады. Логопедтің сөйлеу қабілеті төмен балалармен жұмыс жасағанда ойын

әдісі маңызды рөл атқарады. Ойын барысында баланың сөйлеу дағдылары қалыптасады, фонематикалық қабылдауы мен артикуляциялық қабілеттері дамиды. Ойынның көмегімен баланың тілдік дағдыларын дамыту мақсатында дидактикалық ойындар, сюжетпен ойындар, рөлдік ойындар және тілдік жұмбақтар қолданылады.

Ойын арқылы жұмыс жүргізудің артықшылықтары:

- Баланың назарын шоғырландырады.
- Тілдік дағдыларды шығармашылық жолмен дамытады.
- Баланың психоэмоционалдық жағдайын жақсартады.
- Әлеуметтік дағдыларды дамытуға көмектеседі.

Ойын балалардың тілін дамытуға бағытталған жаттығуларды қызықты әрі тиімді жолмен орындауға мүмкіндік береді.

3. Дидактикалық жаттығулар

Дидактикалық жаттығулар — бұл балалардың тілдік дағдыларын дамыту үшін арнайы әзірленген тапсырмалар. Олар баланың тілдік ойлауын дамытады, сөздік қорын байытады және сөйлеудің грамматикалық құрылымын түзетуге мүмкіндік береді. Логопедтің жұмысында дидактикалық жаттығуларды қолдану — тіл дамыту үшін маңызды құрал болып табылады.

5. Арнайы әдістемелердің нәтижелілігі

Логопедтік әдістемелердің нәтижелілігі әртүрлі факторларға байланысты болады. Баланың жасы, сөйлеу дағдыларының даму деңгейі, оның жеке ерекшеліктері — барлығы да нәтижелерге әсер етеді. Арнайы әдістемелерді қолдану арқылы сөйлеу қабілетінің бұзылуы түзетіледі, фонематикалық қабылдау жақсарады, сөздік қор кеңейеді және сөйлеу дағдылары қалыптасады. Логопедтің әртүрлі әдістерді тиімді қолдануы — бұл баланың сөйлеу қабілетін түзету үшін маңызды фактор болып табылады.

Қорытынды

Логопедтік түзету жұмыстары арқылы балалардың сөйлеу қабілетін дамыту — бұл жүйелі, мақсатты және шығармашылық тәсілді талап ететін күрделі процесс. Сөйлеу қабілетінің бұзылуын түзетуде арнайы әдістемелер мен жаттығулар маңызды рөл атқарады. Логопедтің кәсіби білімдері мен тәжірибесі балалардың сөйлеу дағдыларын қалыптастыруда шешуші фактор болып табылады. Арнайы әдістемелер балалардың жеке ерекшеліктерін ескере отырып, олардың сөйлеу қабілетін дамытуға бағытталған тиімді құралдар болып табылады.

Әдебиеттер

1. Грачёва Л. А. "Логопедическая работа с детьми с нарушениями речи." Москва: Издательство "Просвещение", 2019.
2. Костюкова Т. И. "Коррекционная работа с детьми дошкольного возраста." Санкт-Петербург: Питер, 2018.
3. Филиппов С. В. "Дифференцированное обучение в логопедической практике." Казань: Издательство "Педагогика", 2020.

САЛАУАТТЫ ӨМІР САЛТЫН НАСИХАТТАУ ЖӘНЕ ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУДЫҢ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ОРНЫ

Шинтаев Болат Султанбекович
Шымкент қаласы, №88 жалпы орта білім беретін мектебінің
дене шынықтыру пәні

Аннотация:

В статье анализируются основы здорового образа жизни, значение физического воспитания в формировании подрастающего поколения, роль предмета физическая культура в школах и методы сохранения здоровья. Также рассматриваются психологические, физиологические и социальные

преимущества занятий физической культурой, а также новые методики и программы, применяемые в системе образования в этой области.

Abstract:

The article analyzes the fundamentals of a healthy lifestyle, the importance of physical education in the upbringing of the younger generation, the role of physical education in schools, and methods for preserving health. It also discusses the psychological, physiological, and social benefits of physical activity, as well as new methodologies and programs used in the educational system in this field.

Салауатты өмір салты – бұл денсаулықты сақтау, физикалық және психоэмоционалдық жағдайды жақсарту мақсатында дұрыс тамақтану, тұрақты физикалық белсенділік, зиянды әдеттерден бас тарту сияқты элементтерді қамтитын кешенді ұғым. Бүгінде қоғам денсаулық сақтау мен физикалық дамуды маңызды құндылық ретінде қарастырады. Салауатты өмір салты мен дене шынықтыруды оқыту жүйесіне енгізу арқылы жастарға денсаулықты нығайту және қорғау, салауатты өмірге деген қызығушылықты ояту мақсатында көп жұмыстар атқарылуда. Осы тақырып аясында мектептердегі дене шынықтыру пәні мен оның оқушылардың денсаулығына ықпалы, сондай-ақ салауатты өмір салтын насихаттаудың қазіргі кездегі маңызы қарастырылады.

1. Салауатты өмір салтының негіздері

1.1. Салауатты өмір салтының анықтамасы мен маңызы

Салауатты өмір салты – адамның денсаулығын сақтап, жақсартуға бағытталған әдеттер мен іс-әрекеттер жүйесі. Бұл ұғымға дене белсенділігі, дұрыс тамақтану, зиянды әдеттерден (темекі шегу, алкоголь тұтыну) аулақ болу, жақсы ұйқы, психологиялық тепе-теңдікті сақтау және стрессті басқару сияқты аспектілер кіреді.

1.2. Салауатты өмір салтының құрамдас бөліктері

- Дене белсенділігі мен физикалық жаттығулар
- Дұрыс тамақтану
- Психоэмоционалдық денсаулық
- Зиянды әдеттерден бас тарту
- Жеке гигиена мен тұрмыстық тәртіп

1.3. Салауатты өмір салтының физикалық және психологиялық әсері

Салауатты өмір салтын ұстану адамның жалпы денсаулығын нығайтуға, иммунитетті арттыруға, түрлі аурулардың алдын алуға көмектеседі. Сонымен қатар, бұл психологиялық күйзелістерді жеңуге, стресстен арылуға, рухани тепе-теңдікті сақтауға мүмкіндік береді.

2. Дене шынықтырудың білім беру жүйесіндегі орны

2.1. Дене шынықтыру пәнінің маңызы

Дене шынықтыру – білім беру жүйесінің маңызды бөлігі. Ол оқушылардың физикалық дамуына ықпал етіп, денсаулығын нығайтады. Дене шынықтыру сабағы оқушылардың күш-жігерін арттырып, олардың дене бітімін қалыптастыруға көмектеседі. Сонымен қатар, бұл пән балалардың топта жұмыс істей алуын, өзара қарым-қатынас орнатуды, тәртіпті болуды үйретеді.

2.2. Дене шынықтырудың психологиялық аспектілері

Дене шынықтыру мен спорт психологиялық жағынан да маңызды. Спорттың дамуы балада өзін-өзі бақылау дағдыларын, мақсатқа жету үшін табандылықты және жауапкершілікті қалыптастырады. Әрбір сәтті жетістік оқушының өзін-өзі бағалауын жақсартып, оның психоэмоционалдық жағдайын оңтайландырады.

2.3. Дене шынықтыру сабақтарының әлеуметтік аспектілері

Дене шынықтыру сабақтары балалардың әлеуметтік қатынастарын нығайтады. Топтық ойындар мен жарыстар балаларды ынтымақтастыққа, өзара түсіністікке, достыққа үйретеді. Олар лидерлік дағдыларын қалыптастырып, әріптестік қарым-қатынасты бағалауға үйренеді.

3. Салауатты өмір салтын насихаттаудың қазіргі әдістері

3.1. Салауатты өмір салтын насихаттау бағдарламалары

Қазақстанда мектептер мен балабақшаларда салауатты өмір салтын насихаттау мақсатында түрлі бағдарламалар енгізілуде. Бұл бағдарламалар балаларға денсаулықты сақтау, дұрыс тамақтану, дене белсенділігін арттыру сияқты маңызды аспектілер туралы ақпарат береді.

3.2. Салауатты өмір салтын қалыптастыруға бағытталған оқу-әдістемелік материалдар

Салауатты өмір салтын қалыптастыру мақсатында әртүрлі оқу-әдістемелік құралдар мен ресурстар ұсынылады. Мектептерде, жоғары оқу орындарында дене шынықтыру пәнінің оқулықтары мен оқу бағдарламалары үнемі жаңартылып, балаларға салауатты өмір салтын ұстанудың маңызы түсіндіріліп отырады.

3.3. Салауатты өмір салтын насихаттау және оқушылардың денсаулығын қорғау іс-шаралары

Әр жыл сайын мектептер мен оқу орындарында денсаулық күні, спорттық шаралар, салауатты өмір салтын насихаттауға арналған іс-шаралар өткізіледі. Сонымен қатар, мектеп ішіндегі спорттық алаңдар мен дене шынықтыру кабинетінің дұрыс жұмыс істеуі маңызды.

4. Дене шынықтыру мен салауатты өмір салтын насихаттаудың педагогикалық әдістері

4.1. Интерактивті әдістер мен дене шынықтыру сабағы

Дене шынықтыру сабағында интерактивті әдістерді қолдану балалардың қызығушылығын арттырады. Спорттық ойындар, сайыстар, сауықтыру жаттығулары оқушыларды белсенді түрде қатысуға тартады, олардың мотивациясын жоғарылатады.

4.2. Дене шынықтыру мен салауатты өмір салтын үйлестіру

Дене шынықтыру сабағын өткізу кезінде салауатты өмір салтына қатысты теориялық мәліметтерді де беру керек. Мысалы, дұрыс тамақтану, зиянды әдеттерден бас тарту, денсаулық сақтау шаралары туралы ақпаратты сабақтар барысында интеграциялау.

4.3. Оқушылардың өз денсаулығына жауапкершілігін арттыру

Балаларға денсаулықты сақтау мен нығайтудың маңызын түсіндіру арқылы олардың өз денсаулығына деген жауапкершілігін арттыруға болады. Мектептер мен колледждерде денсаулық сақтау бойынша арнайы бағдарламалар мен курстар өткізіледі.

5. Салауатты өмір салты мен дене шынықтырудың балалар мен жасөспірімдердің психологиялық және әлеуметтік дамуына әсері

5.1. Дене шынықтыру мен психологиялық теңгерімділік

Спорт пен физикалық белсенділік балалардың психологиялық жай-күйіне жағымды әсер етеді. Дене шынықтыру, жаттығулар мен спорттық ойындар балаларды стресс пен күйзелістен арылтады, олардың көңіл-күйін жақсартады.

5.2. Әлеуметтік дағдыларды дамыту

Дене шынықтыру сабақтары мен спорттық ойындар балалардың әлеуметтік дағдыларын қалыптастырады. Олар өзара көмек, түсіністік, сыйластық, топта жұмыс істеу дағдыларын үйренеді.

Қорытынды

Салауатты өмір салтын насихаттау мен дене шынықтырудың білім беру жүйесінде алар орны өте маңызды. Бұл бағытты дамыту үшін қазіргі таңда арнайы әдістемелер мен оқу бағдарламалары енгізіліп, балалардың денсаулығын сақтау және нығайту бойынша тиімді шаралар атқарылуда. Денсаулыққа қатысты дұрыс мінез-құлық дағдыларын қалыптастыруға бағытталған бағдарламалар мен іс-шаралар оқушылардың дене шынықтыру сабақтарына деген қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың жан-жақты дамуына да ықпал етеді.

Әдебиеттер

1. Елешова А. Қ., Жарова М. М. Дене шынықтыру және спортты оқу бағдарламасы. Алматы: Қазақ университеті, 2018.
2. Исаев Б. С. Салауатты өмір салты және оның қазіргі білім беру жүйесіндегі маңызы. Алматы: Рауан, 2019.
3. Әбілқасымова М. Б., Адамжанова Р. Т. Салауатты өмір салтын қалыптастырудағы педагогикалық тәсілдер. Астана: Фолиант, 2020.

ТӘРБИЕШІ – БАЛАБАҚШАДАҒЫ БАСТЫ ТҰЛҒА

Абилова Гүлайым Уркендиевна
Түркістан облысы, Отырар ауданы «Марал» бөбекжай бақшасының тәрбиешісі

Аннотация:

В данной статье рассматривается роль воспитателя в детском саду, его основные обязанности и профессиональные качества. Воспитатель – это ключевая фигура в дошкольном образовании, от которой зависит формирование первых навыков социализации, интеллекта и творческого потенциала ребенка. Подчеркивается важность взаимодействия воспитателя с родителями и необходимость постоянного повышения квалификации педагогов.

Аннотация:

This article examines the role of a preschool teacher, their main responsibilities, and professional qualities. The preschool teacher is a key figure in early childhood education, responsible for shaping a child's initial social skills, intellect, and creativity. The importance of teacher-parent interaction and the need for continuous professional development of educators is highlighted.

Балабақша – баланың алғашқы әлеуметтік ортаға бейімделетін, тұлғалық қасиеттері қалыптасатын маңызды орын. Бұл кезеңде тәрбиешінің рөлі ерекше. Ол тек білім беріп қана қоймай, сонымен қатар баланың мінез-құлқын, ой-өрісін, мәдени дағдыларын қалыптастыруда шешуші рөл атқарады. Қазіргі заманғы білім беру жүйесінде тәрбиеші – тек педагог емес, ол тәрбиеші-психолог, тәрбиеші-ұйымдастырушы, тәрбиеші-дос ретінде көрінеді. Осы мақалада балабақша тәрбиешісінің рөлі, оның негізгі міндеттері және кәсіби шеберлігінің маңызы қарастырылады.

1. Тәрбиешінің рөлі мен маңызы

Тәрбиеші – мектепке дейінгі ұйымдағы басты тұлға, себебі ол баланың қоршаған ортаға деген көзқарасын қалыптастырып, білімге деген алғашқы қызығушылығын оятады. Балабақшада балалардың алғашқы әлеуметтік дағдылары қалыптасады, сондықтан тәрбиеші олардың жан-жақты дамуына жағдай жасауға тиіс. Ол әрбір балаға жеке көзқараспен қарап, олардың ерекшеліктерін ескере отырып, тәрбиелеу және оқыту әдістерін қолдануы қажет. Сондай-ақ тәрбиешінің жылы қарым-қатынасы, мейірімділігі мен түсінігі баланың өзін сенімді сезінуіне және өз мүмкіндіктерін дамытуына көмектеседі.

2. Тәрбиешінің кәсіби біліктілігі

Жоғары кәсіби білікті тәрбиеші – баланың жан-жақты дамуына ықпал ететін негізгі факторлардың бірі. Ол тек баланың физиологиялық және психологиялық дамуын түсініп қана қоймай, сонымен қатар заманауи педагогикалық технологияларды меңгеруі қажет. Тәрбиеші:

- Педагогикалық әдістерді тиімді қолдануы;
- Балалардың жас ерекшеліктеріне сәйкес тәрбие мен оқыту жүргізуі;
- Эмоционалды интеллекті жоғары болуы;
- Балалармен, ата-аналармен және әріптестерімен тиімді қарым-қатынас жасай білуі керек;
- Инклюзивті білім беру негіздерін меңгеруі қажет;
- Тәрбие және оқыту үдерісінде ұлттық құндылықтарды тиімді пайдалана білуі тиіс.

3. Тәрбиешінің негізгі міндеттері

Тәрбиеші жұмысының негізгі бағыттары мыналар:

- Балаларға сапалы білім мен тәрбие беру;
- Олардың денсаулығы мен қауіпсіздігін сақтау;
- Балалардың шығармашылық қабілеттерін дамыту;

- Балабақшадағы оқу-тәрбие үрдісін ұйымдастыру;
- Ата-аналармен тығыз байланыс орнату;
- Эмоционалды және әлеуметтік дағдыларды қалыптастыру;
- Қазақтың ұлттық құндылықтарын дәріптеу және рухани-адамгершілік тәрбиені жүзеге асыру;
- Әлемдік педагогикалық тәжірибелерді меңгеру және өз жұмысында қолдану.

4. Тәрбиеші және баланың жеке дамуы

Әр бала – жеке тұлға, оның өзіндік ерекшеліктері мен қабілеттері бар. Тәрбиеші баланың эмоционалды, интеллектуалды және физикалық дамуына жағдай жасап, оның бойында сенімділік, жауапкершілік, мейірімділік сияқты қасиеттерді қалыптастыруы керек. Сондай-ақ тәрбиеші балаларды ұжымда жұмыс істеуге, өз ойларын еркін жеткізуге үйретуі тиіс. Ерте жастан дұрыс бағыт алған балалар болашақта көшбасшылық қабілеттерін дамытып, өз-өзіне сенімді болады.

5. Балабақшадағы тәрбиеші мен ата-ананың өзара қарым-қатынасы

Баланың толыққанды дамуы үшін тәрбиеші мен ата-ана арасындағы байланыс өте маңызды. Ата-аналармен тиімді қарым-қатынас жасау арқылы тәрбиеші баланың үйдегі және балабақшадағы тәртібі мен даму ерекшеліктерін ескере отырып, біртұтас тәрбие беру жүйесін қалыптастырады. Сонымен қатар, ата-аналарға арналған тренингтер, семинарлар мен кеңестер ұйымдастырып, оларды да бала тәрбиесінде белсенді қатысуға ынталандыру қажет.

6. Қазіргі заманғы тәрбиешіге қойылатын талаптар

Қазіргі таңда тәрбиешіге қойылатын талаптар артып келеді. Ол шығармашыл, ізденімпаз, заманауи технологияларды меңгерген және мәдени құндылықтарды дәріптей білетін маман болуы тиіс. Сонымен қатар, тәрбиешінің тілдік, коммуникативтік, аналитикалық және эмоционалды интеллектісі жоғары деңгейде болуы қажет. Балалардың әртүрлі сұраныстарын қанағаттандыру үшін тәрбиеші үнемі өзін-өзі дамыту мен кәсіби шеберлігін жетілдіруге тиіс. Заманауи тәрбиеші балалардың танымдық белсенділігін арттыру үшін интерактивті әдістер мен ойын технологияларын тиімді қолдануы керек.

Қазіргі заманғы тәрбиеші – тек білім мен тәрбие беруші емес, сонымен қатар бала үшін үлгі, бағыт-бағдар беруші тұлға. Балабақшадағы әрбір тәрбиеші өз жұмысын сүйіспеншілікпен, шығармашылықпен және кәсіби шеберлікпен атқаруы тиіс. Болашақ ұрпақтың сапалы білім алуы мен саналы азамат болып қалыптасуы тәрбиешінің еңбегіне тікелей байланысты. Сондықтан, тәрбиешілердің кәсіби шеберлігін арттыру, олардың еңбегін жоғары бағалау – қоғам алдындағы маңызды міндеттердің бірі.

Әдебиеттер:

1. Ахметов Н. «Мектепке дейінгі педагогика». – Алматы: Білім, 2019.
2. Мұқанова Қ. «Балабақшадағы тәрбие жұмысының негіздері». – Астана: Фолиант, 2020.
3. Оразбаева Ф. «Қазіргі заманғы тәрбиешіге қойылатын талаптар». – Алматы: ҚазҰУ баспасы, 2021.
4. Смирнова Е. «Психология раннего детства». – Москва: Просвещение, 2018.
5. UNESCO. Early Childhood Education: Global Perspectives. – Paris, 2022.
6. Баймұратова Б. «Баланың жан-жақты дамуы және педагогикалық қолдау». – Алматы: Рауан, 2017.
7. ҚР Білім және ғылым министрлігі. «Мектепке дейінгі білім беру стандарттары». – Нұр-Сұлтан, 2021.
8. Назарбаев Н.Ә. «Болашаққа бағдар: рухани жаңғыру». – Астана, 2017.
9. Дүйсенбаева С. «Мектепке дейінгі тәрбие мен оқытудың инновациялық технологиялары». – Алматы, 2020.

ГИПЕРБЕЛСЕНДІЛІК ЖӘНЕ ЗЕЙІННІҢ ЖЕТІСПЕУШІЛІГІ: ДИАГНОСТИКА, СЕБЕПТЕРІ ЖӘНЕ ТҮЗЕТУ ЖОЛДАРЫ

Сарымсакова Бигуль Куанышовна
№23 “Жеңіс” бөбекжай-бақшасы МКҚК
Меңгеруші

Аннотация

Бұл мақалада гипербелсенділік және зейіннің жетіспеушілігі синдромының (ГЗЖС) негізгі белгілері, диагностика әдістері, ықтимал себептері және түзету жолдары қарастырылады. ГЗЖС балалар мен жасөспірімдер арасында кең таралған нейропсихологиялық бұзылыс болып табылады. Оның пайда болу факторлары биологиялық, генетикалық және қоршаған орта әсерлерімен байланысты. Сонымен қатар, мақалада емдеу мен педагогикалық түзету стратегиялары талқыланады. ГЗЖС-тың балалардың оқу үлгеріміне, психоэмоционалдық жағдайына және әлеуметтік ортаға бейімделуіне әсері туралы да сөз қозғалады. Сондай-ақ, ГЗЖС бар балаларды қолдау бойынша халықаралық тәжірибелер мен инновациялық әдістер қарастырылады.

Abstract

This article examines the key symptoms, diagnostic methods, potential causes, and correction strategies for Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD). ADHD is a widespread neuropsychological disorder among children and adolescents. Its occurrence is associated with biological, genetic, and environmental factors. The article also discusses treatment and pedagogical correction strategies. The impact of ADHD on children’s academic performance, psycho-emotional state, and social adaptation is also considered. Additionally, international experiences and innovative approaches to supporting children with ADHD are reviewed.

Қазіргі таңда гипербелсенділік және зейіннің жетіспеушілігі синдромы (ГЗЖС) балалық шақтағы ең жиі кездесетін психикалық бұзылыстардың бірі болып табылады. Бұл синдром баланың оқу үлгеріміне, мінез-құлқына, әлеуметтік ортаға бейімделуіне кері әсерін тигізуі мүмкін. Сондықтан ГЗЖС мәселесін жан-жақты зерттеу, оны ерте диагностикалау және тиімді түзету әдістерін қолдану маңызды болып табылады. Заманауи зерттеулер ГЗЖС-тың даму себептері мен оны жеңудің жаңа тәсілдерін ұсынуда.

1. ГЗЖС-тың клиникалық көріністері

ГЗЖС үш негізгі белгіден тұрады:

- Зейіннің тұрақсыздығы – бала берілген тапсырманы аяқтамай тастап кетеді, бір істен екінші іске тез ауысады, оқу барысында ұсақ-түйек заттарға алаңдайды;
- Гипербелсенділік – артық қозғалыстар, тыныш отыра алмау, сабақ кезінде орындықта тербелу, үнемі қозғалыста болу;
- Импульсивтілік – кезек сақтамау, сұрақ толық қойылмай жауап беру, ойланбастан әрекет ету.

Бұл белгілер жас ерекшеліктеріне қарай әртүрлі дәрежеде көрінуі мүмкін және көбінесе мектеп жасындағы балаларда айқын байқалады. Сондай-ақ, ГЗЖС-тың әртүрлі формалары бар, соның ішінде зейін тапшылығы басым, гиперактивтілік басым және аралас түрлері кездеседі.

2. ГЗЖС-тың себептері

ГЗЖС дамуының бірнеше ықтимал себептері бар:

- Генетикалық факторлар – ата-анасында немесе жақын туыстарында ГЗЖС кездессе, оның балада даму ықтималдығы жоғары;
- Нейробиологиялық факторлар – ми құрылымындағы өзгерістер, дофамин және норадреналин деңгейлерінің бұзылуы;

- Қоршаған орта факторлары – жүктілік кезінде ананың зиянды заттарды қолдануы, стресс, ерте балалық шақтағы токсиндердің әсері;
- Психосоциалды факторлар – отбасындағы тұрақсыздық, эмоционалды стресс, дұрыс педагогикалық көзқарастың болмауы;
- Технологияның әсері – шамадан тыс экран уақыты, интерактивті құрылғылармен шектен тыс әуестену.

3. ГЗЖС диагностикасы

ГЗЖС диагностикасы көпқырлы тәсілді қажет етеді. Негізгі диагностикалық әдістер:

- Клиникалық бақылау және ата-аналармен әңгімелесу;
- Стандартталған психологиялық тесттер (мысалы, Conners шкаласы, ADHD рейтингі);
- Нейропсихологиялық зерттеулер;
- Неврологиялық тексеру және мидың функционалды зерттеулері;
- Педагогикалық бағалау (мұғалімдердің бақылаулары);
- Оқушылардың оқу үлгерімі мен мінез-құлық ерекшеліктерін зерттеу.

4. ГЗЖС түзету және емдеу жолдары

ГЗЖС түзету кешенді әдісті қажет етеді. Ең тиімді тәсілдер:

- Медикаментозды терапия – стимуляторлар (метилфенидат, амфетаминдер) және ноотропты препараттар. Бұл дәрілер зейінді жақсартуға және гиперактивтілікті төмендетуге көмектеседі;
- Психотерапия – когнитивті-мінез-құлықтық терапия, жеке және топтық тренингтер. Бұл әдістер балаларға эмоцияларын бақылауды және өзін-өзі реттеуді үйретеді;
- Педагогикалық түзету – арнайы оқыту бағдарламалары, сыныпта оқу ортасын бейімдеу. Мұғалімдер тапсырмаларды шағын бөліктерге бөлу, қысқа нұсқаулар беру және визуалды қолдауды пайдалану арқылы оқушылардың зейінін арттыра алады;
- Ата-аналарға кеңес беру – ата-аналарды ГЗЖС бар балаларды тәрбиелеудің тиімді стратегияларына үйрету, отбасыішілік қарым-қатынасты жақсарту;
- Диетотерапия және физикалық белсенділік – дұрыс тамақтану және спортпен шұғылдану баланың ми қызметін жақсартуға оң әсер етеді;
- Инклюзивті білім беру әдістері – арнайы түзету бағдарламалары мен қосымша қолдау шараларын енгізу.

ГЗЖС – балалардың дамуына, оқу үлгеріміне және әлеуметтік бейімделуіне айтарлықтай әсер ететін күрделі бұзылыс. Оның диагностикасы мен түзетуі кешенді және көпсалалы тәсілді талап етеді. Дұрыс ұйымдастырылған медициналық, психологиялық және педагогикалық қолдау балаға әлеуметтік ортада сәтті бейімделуге және оның қабілеттерін толық дамытуға көмектеседі. Болашақ зерттеулерде ГЗЖС-тың ересектерге әсері және оның өмір сапасына ұзақ мерзімді ықпалы қарастырылуы мүмкін.

Әдебиеттер

1. Barkley, R. A. (2015). Attention-Deficit Hyperactivity Disorder: A Handbook for Diagnosis and Treatment. Guilford Press.
2. Brown, T. E. (2013). A New Understanding of ADHD in Children and Adults. Routledge.
3. Американская психиатрическая ассоциация (2013). Диагностическое и статистическое руководство по психическим расстройствам (DSM-5).
4. Панкратова, Ю. А. (2020). Психолого-педагогическая коррекция детей с СДВГ. Москва: Педагогика.
5. Тугаринова, Т. В. (2019). Современные методы диагностики и коррекции гиперактивности у детей. Санкт-Петербург: Психология.

6. Taylor, E. (2020). The Neuropsychology of Attention Disorders in Children. Oxford University Press.
7. Kooij, J. J. S. (2019). Adult ADHD: Diagnostic Assessment and Treatment. Springer.
8. Семенова, О. В. (2021). Гиперактивность у детей: современные подходы к диагностике и лечению. Новосибирск: Наука.

СӨЙЛЕУДІ ІСКЕ ҚОСУ

Жайлымысова Гульмира Акжигитовна
ШҚ ББ "Қосалқы мектеп - интернаты" КММ
Дефектолог

Аннотация

Бұл мақалада сөйлеуді іске қосу мәселесі қарастырылады. Сөйлеу – адамның танымдық және коммуникативтік қызметінің негізгі құралы. Сөйлеу дағдыларының дамуы адамның әлеуметтік және кәсіби өмірінде маңызды рөл атқарады. Мақалада сөйлеуді дамыту әдістері, сөйлеу бұзылыстары және оларды түзету жолдары қарастырылады. Сонымен қатар, сөйлеу белсенділігін арттырудың психологиялық және педагогикалық аспектілері талқыланады. Сөйлеу процесін белсендірудің инновациялық әдістері мен техникалары қарастырылып, олардың тиімділігі талданады.

Abstract

This article examines the issue of speech activation. Speech is a key tool in human cognitive and communicative activities. The development of speech skills plays a crucial role in a person's social and professional life. The article discusses methods for developing speech, speech disorders, and ways to correct them. Additionally, the psychological and pedagogical aspects of enhancing speech activity are analyzed. Innovative methods and techniques for speech activation are considered, and their effectiveness is assessed.

Сөйлеу – адамның қарым-қатынас құралы ғана емес, сонымен қатар оның ойлау, танымдық және әлеуметтік бейімделу процесінің негізгі компоненті. Сөйлеудің даму деңгейі жеке тұлғаның әлеуметтік мәртебесі мен табыстылығына әсер етеді. Бүгінгі таңда сөйлеу дағдыларын дамыту және оны іске қосу мәселесі өзекті болып табылады, әсіресе балалар мен жасөспірімдер арасында. Соңғы жылдары сөйлеу дағдыларын дамытудың жаңа әдістері пайда болып, олар оқу үдерісінде белсенді қолданыла бастады.

1. Сөйлеуді іске қосу механизмдері

Сөйлеу – күрделі психофизиологиялық процесс. Ол орталық жүйке жүйесінің, есту, көру және артикуляциялық аппараттың үйлесімді жұмысына негізделген. Сөйлеуді іске қосу механизмдері:

- Нейрофизиологиялық аспектілер: ми құрылымдарының сөйлеуді басқару рөлі (Брока және Вернике аймақтары);
- Психологиялық аспектілер: мотивация, эмоция, когнитивтік процестер;
- Әлеуметтік факторлар: қарым-қатынас ортасы, отбасы, білім беру жүйесі.

Соңғы зерттеулерге сәйкес, нейропластикалық механизмдер сөйлеуді белсендіруде маңызды рөл атқарады. Бұл жүйке жүйесінің жаңа байланыстар түзу және сөйлеу процестерін жақсарту қабілетін білдіреді.

2. Сөйлеу бұзылыстары және оларды түзету жолдары

Сөйлеуді іске қосу проблемалары сөйлеу бұзылыстарынан туындауы мүмкін. Негізгі сөйлеу бұзылыстары:

- Дислалия – артикуляциялық ақаулар;

- Дисфазия – сөйлеуді түсіну немесе оны қалыптастырудағы қиындықтар;
- Алалия – сөйлеудің толық дамымауы;
- Дисграфия және дислексия – жазу мен оқуға байланысты бұзылыстар.

Сөйлеу бұзылыстарын түзету үшін логопедиялық жаттығулар, психолингвистикалық әдістер және арнайы педагогикалық тәсілдер қолданылады. Қазіргі таңда когнитивті-бихевиористік терапия және виртуалды технологияларды пайдалану арқылы сөйлеуді қалпына келтіру әдістері қарқынды дамуда.

3. Сөйлеуді іске қосу әдістері

Сөйлеуді белсендіру әдістері адамның жас ерекшеліктеріне және сөйлеу деңгейіне байланысты таңдалады. Негізгі әдістер:

- Артикуляциялық гимнастика – сөйлеу аппаратын дамыту;
- Мәтінмен жұмыс – оқыту және мазмұндау;
- Диалогтық оқыту – сұхбаттасу арқылы сөйлеу дағдыларын қалыптастыру;
- Драматизация – көріністер қою арқылы сөйлеу белсенділігін арттыру.

Қазіргі уақытта сөйлеуді іске қосуда мультимедиялық технологиялар кеңінен қолданылады. Виртуалды шындық (VR), жасанды интеллект (AI) және арнайы мобильді қосымшалар сөйлеу бұзылыстары бар адамдарға көмектесу үшін тиімді құралдарға айналуда.

4. Психологиялық және педагогикалық аспектілер

Сөйлеуді дамытуда мотивация маңызды рөл атқарады. Балалар мен ересектердің сөйлеу дағдыларын жақсарту үшін олардың қызығушылығын арттыру қажет. Мұнда келесі факторлар ескеріледі:

- Оң эмоциялық орта құру;
- Тұлғааралық қарым-қатынасты дамыту;
- Сөйлеу әрекетіне ынталандыру;
- Ойын технологияларын қолдану;
- Топтық жұмыс және интерактивті әдістер пайдалану.

Сөйлеуді іске қосу – көпқырлы процесс, ол физиологиялық, психологиялық және әлеуметтік аспектілерді қамтиды. Сөйлеуді дамыту әдістерін дұрыс қолдану арқылы адамның қарым-қатынас жасау қабілетін жақсартып, оның әлеуметтік және кәсіби өмірінде табысты болуына ықпал етуге болады. Инновациялық әдістер мен жаңа технологиялардың дамуы сөйлеу белсенділігін арттыруда үлкен маңызға ие.

Әдебиеттер

1. Выготский Л.С. «Мышление и речь» – Москва, 1982.
2. Леонтьев А.Н. «Психолингвистика» – Санкт-Петербург, 1997.
3. Жақыпов С.М. «Танымдық әрекет психологиясы» – Алматы, 2008.
4. Құнанбаева С.С. «Коммуникативтік құзыреттілік» – Алматы, 2010.
5. Тлеужанова С.А. «Сөйлеуді дамыту әдістері» – Астана, 2015.
6. Chomsky N. «Language and Mind» – Cambridge, 2006.
7. Vygotsky L.S. «Thought and Language» – MIT Press, 1986.
8. Piaget J. «The Language and Thought of the Child» – Routledge, 2002.
9. Patel R., Jakobs E. «Speech and Cognitive Development» – Oxford University Press, 2015.
10. Anderson J. «Neuroplasticity and Language Development» – Springer, 2019.

МЕКТЕП-ИНТЕРНАТТАҒЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ МАЗАСЫЗДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІН АНЫҚТАУ

Мұсылман Дана Серікбайқызы
Түркістан облысы, Түркістан каласы "С Ерубаев атындағы №7 мектеп-интернат"ККМ-сі интернат тәрбиешісі

Аннотация

Бұл мақалада мектеп-интернатта оқитын оқушылардың мазасыздану деңгейі мен ерекшеліктері қарастырылады. Балалардың психоэмоционалдық жағдайы олардың оқу үлгеріміне, әлеуметтік бейімделуіне және тұлғалық даму үрдісіне айтарлықтай әсер етеді. Зерттеуде мазасыздықтың негізгі себептері, интернаттық ортадағы факторлардың ықпалы және оны төмендетудің психологиялық-педагогикалық тәсілдері талданады. Сонымен қатар, мектеп-интернаттағы оқушылардың мазасыздану деңгейін төмендетуге бағытталған тиімді стратегиялар ұсынылады.

Abstract

This article examines the anxiety levels and characteristics of students in boarding schools. The psycho-emotional state of children significantly affects their academic performance, social adaptation, and personal development. The study analyzes the main causes of anxiety, the impact of the boarding school environment, and psychological and pedagogical methods to reduce anxiety levels. Additionally, the article proposes effective strategies for reducing anxiety among students in boarding schools.

Мектеп-интернаттағы оқушылардың психологиялық жағдайы олардың әлеуметтік бейімделуі мен оқу жетістіктеріне тікелей әсер етеді. Жаңа ортаға бейімделу, отбасынан алшақ болу, оқыту ерекшеліктері және құрдастарымен қарым-қатынас жасау қиындықтары мазасыздану деңгейінің жоғарылауына ықпал етуі мүмкін. Сондықтан, бұл мәселені зерттеу интернаттық білім беру жүйесін жетілдіруге көмектеседі. Сонымен қатар, мазасызданудың алдын алу және оны тиімді басқару тәсілдерін анықтау маңызды.

1. Мазасыздану феномені және оның психологиялық аспектілері

Мазасыздану – адамның белгісіздікке, қауіпке, немесе әлеуметтік жағдайларға қатысты уайымдауы. Ол физиологиялық, когнитивтік және эмоционалдық деңгейлерде көрініс табады. Зерттеулер көрсеткендей, интернаттық мекемелердегі оқушылар отбасымен бірге тұратын құрдастарына қарағанда жоғары мазасыздану деңгейін сезінеді. Негізгі факторлар:

- Эмоционалдық тұрақсыздық;
- Әлеуметтік оқшаулану;
- Өз-өзіне деген сенімсіздік;
- Қатаң мектеп режимі мен талаптары;
- Психологиялық қолдаудың жеткіліксіздігі.

2. Мектеп-интернаттағы мазасыздану факторлары

Оқушылардың мазасыздану деңгейіне әсер ететін негізгі факторлар мыналар:

- Отбасылық факторлар: ата-анасынан ұзақ уақыт бөлек болу, отбасы қолдауының жетіспеушілігі;
- Педагогикалық факторлар: мұғалімдер мен оқушылар арасындағы қарым-қатынас, оқу жүктемесінің жоғары болуы;
- Құрдастармен қарым-қатынас: буллинг (әлімжеттік) және оқшаулану;
- Жаңа ортаға бейімделу: интернат ережелері мен тәртібіне үйрену қиындықтары;
- Психологиялық қызметтің жеткіліксіздігі: кәсіби көмек алу мүмкіндігінің шектеулігі.

3. Мазасызданууды бағалау және диагностикалау әдістері

Оқушылардың мазасыздану деңгейін бағалау үшін бірнеше психодиагностикалық әдістер қолданылады:

• Спилбергердің мазасыздық шкаласы – тұлғалық және ситуациялық мазасыздануды анықтау;

• Филлипстің мектептік мазасыздық тесті – оқу және әлеуметтік мазасыздық деңгейін өлшеу;

• Жобалық әдістер (суреттер, әңгіме құрастыру, метафоралық карталар) – ішкі эмоциялық күйлерді анықтау;

• Клиникалық сұхбат – психологтың оқушымен жеке сұхбаты негізінде мазасыздану деңгейін бағалау.

4. Мектеп-интернаттағы мазасыздануды төмендету әдістері

Психологиялық-педагогикалық жұмыстар мазасыздануды азайтуға көмектеседі. Тиімді әдістер:

• Тұлғааралық қарым-қатынасты жақсарту – тренингтер, топтық ойындар;

• Психологиялық қолдау көрсету – мектеп психологының жеке және топтық кеңестері;

• Өзін-өзі реттеу дағдыларын дамыту – релаксация, тыныс алу жаттығулары;

• Тұлғаның өзін-өзі бағалау деңгейін арттыру – жетістіктерді марапаттау, мотивациялық бағдарламалар енгізу;

• Креативті оқыту әдістерін қолдану – арт-терапия, театрлық қойылымдар арқылы өзін-өзі білдіру;

• Спорт және дене шынықтыру – мазасыздануды төмендететін физикалық белсенділікке қатысу.

5. Интернаттық мекемелерде мазасызданудың алдын алу стратегиялары

Интернат жағдайында оқушылардың мазасыздануын төмендетуге бағытталған негізгі стратегиялар:

• Психологиялық климатты жақсарту – оқушылардың өздерін қауіпсіз және қолдау тапқан ортада сезінуі;

• Әлеуметтік бейімделу бағдарламалары – жаңа ортаға тез үйренуге көмектесетін арнайы тренингтер;

• Оқушылардың өзара қарым-қатынасын нығайту – ұжымдық іс-шаралар, ортақ жобалар;

• Ата-аналармен байланыс орнату – ата-аналарға арналған тренингтер мен кеңес беру қызметтері.

Мектеп-интернаттағы оқушылардың мазасыздану деңгейін төмендету үшін кешенді психологиялық және педагогикалық шаралар қажет. Оқушылардың әлеуметтік бейімделуі мен психоэмоционалдық тұрақтылығын арттыру – олардың болашақта табысты тұлға болып қалыптасуына оң әсер етеді. Мектеп-интернаттағы оқушылардың психологиялық әл-ауқатын жақсарту үшін жаңа әдістерді қолдану, оқушылармен тұрақты түрде психологиялық жұмыс жүргізу және олардың эмоционалдық қажеттіліктерін ескеру маңызды.

Әдебиеттер

1. Выготский Л.С. «Психология развития ребенка» – Москва, 1991.
2. Спилбергер Ч.Д. «Психология тревожности» – Санкт-Петербург, 2004.
3. Леонтьев А.Н. «Деятельность. Сознание. Личность» – Москва, 1975.
4. Прихожан А.М. «Психология тревожности школьников» – Москва, 2000.
5. Гребенников И.В. «Социальная педагогика» – Москва, 2006.
6. Mandler G. «Mind and Emotion» – Wiley, 1975.
7. Spielberger C.D. «Anxiety and Behavior» – Academic Press, 1966.
8. Bandura A. «Self-Efficacy: The Exercise of Control» – Freeman, 1997.
9. Lazarus R.S. «Stress, Appraisal, and Coping» – Springer, 1984.
10. Piaget J. «The Psychology of Intelligence» – Routledge, 2001.

ЗЕРДЕ ДАМУЫ ТӨМЕН БАЛАЛАРДЫҢ ДАМУ ЖӘНЕ ТӘРБИЕЛЕУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Абуова Нурипа Калаубековна
ШҚ ББ "Қосалқы мектеп - интернаты" КММ
Дефектолог

Аннотация

Бұл мақалада зерде дамуы төмен балалардың даму ерекшеліктері мен оларды тәрбиелеу әдістері қарастырылады. Интеллектуалдық дамуы кешеуілдеген балалардың танымдық қабілеттерін қалыптастыру үшін арнайы педагогикалық тәсілдер қолдану қажеттілігі атап өтіледі. Мақалада олардың әлеуметтік бейімделуі, оқыту әдістері және ата-ана мен педагогтің өзара әрекеттесуінің маңызы талданады.

Abstract

This article examines the developmental characteristics of children with intellectual disabilities and the methods of their upbringing. The necessity of using special pedagogical approaches to foster cognitive abilities in children with developmental delays is emphasized. The article analyzes their social adaptation, teaching methods, and the importance of interaction between parents and educators.

Зерде дамуы төмен балалардың тәрбиесі мен дамуы – педагогика мен психологиядағы өзекті мәселелердің бірі. Мұндай балалардың ойлау, есте сақтау, зейін қою қабілеттері ерекшеленеді және олар ерекше білім беру қажеттіліктерін талап етеді. Сондықтан олардың толыққанды дамуы үшін кешенді әдістер мен түзету бағдарламалары қажет.

1. Зерде дамуы төмен балалардың ерекшеліктері

Мүмкіндігі шектеулі балалардың ішінде психикалық дамуы кешеуілдеген балалардың негізгі айырмашылығы мынада: бұл балалардың сабаққа деген үлгермеушілігі, сондай-ақ дағдылары мен танымдық процестеріндегі өзара ауытқушылықтарымен сипатталады. Арнайы педагогикада, сондай-ақ дефектология ғылымында психикалық дамуы кешеуілдеген балалар тобын зерттеу негізінен XX ғасырдың ортасынан бастап бастау алды. Психикалық дамуында ауытқушылығы бар балалардың танымдық қабілеттерін тексеруге, ең алдымен, олардың эмоциясына назар аударған жөн. Бұл балалардың эмоциясы көбінесе өзгеріске ұшырап отырады. Бұл балалардың қалыпты балалардан ерекшелігі — олардың әлеуметтік ортаға бейімделуімен, мінез- құлықтарымен және іс-әрекеттерімен ерекшеленеді.
Интеллектуалды дамуы төмен балалардың ерекшеліктері:

- Ойлау процесінің баяулығы;
- Есте сақтау қабілетінің төмендігі;
- Зейіннің тұрақсыздығы;
- Әлеуметтік бейімделу дағдыларының әлсіздігі;
- Сөйлеу және моторика дамуының кешеуілдеуі.

2. Оқыту және тәрбиелеу әдістері

Мұндай балаларды оқытуда арнайы түзету бағдарламалары қажет. Тиімді әдістерге:

- Даму деңгейіне сай бейімделген оқу материалдары;
- Тақырыптық ойындар мен практикалық тапсырмалар;
- Мультисенсорлық оқыту әдістері (визуалды, тактильді, аудиалды тәсілдер);
- Психологиялық-педагогикалық қолдау көрсету;
- Мотивация мен өзін-өзі бағалауды дамытуға арналған жаттығулар жатады.

3. Әлеуметтік бейімделу және ата-анамен жұмыс

Зерде дамуы төмен балалардың әлеуметтік дағдыларын қалыптастыру маңызды. Бұл үшін:

- Қарым-қатынас дағдыларын дамыту;
- Қарапайым күнделікті әрекеттерді үйрету;

• Эмоциялық тұрақтылықты қолдау;
• Ата-аналармен тығыз қарым-қатынаста болу қажет.

4. Заманауи педагогикалық технологияларды қолдану

Зердесі бұзылған бала бойындағы дефектіні түзеу үшін тәжірибелі маман үшін бірнеше ай қажет десек, бұл дефектіден арылуға компьютермен жұмыс тез әрі оңай көмектеседі. Компьютердегі қарапайым түрінен күрделісіне дейінгі ойынды үйренуде баланың саусақпен қажет пернелерді баса алуы – ұсақ мотериканы жетілдіруге көмектеседі. Қолдың қозғалысы баланың көзбен бақылап отырған экранында түрлі бейнелердің қозғалуын қамтамасыз етеді. Ойынның мақсатына жетуде дұрыс шешімнің табылуы — баланың тиісті пернені басып, экрандағы бейненің қажетті бағытта жылжуын қамтамасыз етуіне байланысты. Осылайша, арнайы қосымша сабақсыз-ақ, баланың көру-моторлық координациясы дамиды. Егер бала компьютермен жұмыс істеуде қиналатын болса, тиісті пернені басу үшін қандай іс-әрекетті орындау керектігі туралы қосымша мәлімет беретін арнайы ұяшықтар жасап қою қажет. Сонымен қатар экрандағы бейнелердің қимылын тездету немесе баяулату арқылы қозғалыстың бағытын балалардың тез түсінуін жеңілдетуге (немесе керісінше қиындатуға) болады. Баланың қолының жазу-сызуға бейімделуі үшін түрлі кескінді суреттердің, бояудың, сурет салудың үлкен көмегі бар екенін білеміз. Осы мақсатта арнайы дамытуға арналған бояуға арналған компьютерлік бағдарламалар немесе кәдімгі «Paint» графикалық редакторын пайдалануға болады.

Егер тапсырмалар мен ойын түріндегі оқыту бағдарламаларына дұрыс таңдау жүргізілсе, күрделі ауытқушылығы бар балалардың көпшілігі белсенділік танытып, тапсырмаларды орындай алады. Біріншіден, компьютермен жұмыс істеу барысында балада жағымды эмоционалдық көңіл-күй туындайды. Екіншіден, психикалық процестердің түзелуі мен дамуы жүзеге асады. Оқытуға арналған компьютерлік ойындар бала зейінінің шоғырлануына, тұрақталуына, жаңа білімді игеруіне мүмкіндік береді.

Қазіргі таңда арнайы білім беру мекемелерінде қолданылатын заманауи әдістер:

• Когнитивті-бихевиористік әдістер – мінез-құлықты түзету;
• Мнемотехника және визуалды қолдау – есте сақтау қабілетін дамыту;
• Жеке оқу жоспарларын әзірлеу – әр баланың ерекшелігіне сай оқыту;
• Ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану – интерактивті оқыту әдістері.

5. Ата-ана мен педагогтің ынтымақтастығы

Бала дамуының тиімділігі үшін ата-аналар мен педагогтердің тығыз байланысы қажет. Бұл үшін:

• Ата-аналарға арналған кеңестер мен тренингтер ұйымдастыру;
• Білім беру процесіне ата-аналарды тарту;
• Баламен үйде жұмыс істеудің әдістерін үйрету;
• Тәрбие мен оқытуда бірізділік принципін сақтау маңызды.

Зерде дамуы төмен балалардың толыққанды дамуы үшін кешенді түзету және бейімдеу жұмыстары қажет. Балаға қолайлы жағдай жасау, арнайы педагогикалық әдістерді қолдану, ата-анамен тығыз байланыс – олардың әлеуметтік және танымдық дағдыларын дамытудағы негізгі факторлар болып табылады.

Әдебиеттер

1. Выготский Л.С. «Дефектология негіздері» – Алматы, 2005.
2. Леонтьев А.Н. «Психикалық дамудың кезеңдері» – Мәскеу, 1984.
3. Сухомлинский В.А. «Балаларға жүрек жылуы» – Алматы, 2010.
4. Жұмабаева Ә. «Инклюзивті білім беру негіздері» – Астана, 2018.
5. Давыдов В.В. «Даму психологиясы және білім беру» – Мәскеу, 2000.
6. Montessori M. «The Absorbent Mind» – Holt, 1995.

7. Piaget J. «The Psychology of the Child» – Basic Books, 1969.
8. Bandura A. «Social Learning Theory» – Prentice-Hall, 1977.
9. Vygotsky L. «Mind in Society» – Harvard University Press, 1978.
10. Bronfenbrenner U. «The Ecology of Human Development» – Harvard University Press, 1979.

МАЗМҰНЫ

Сугирбаева Гулжан Даулетбековна
АЛҒЫ СӨЗ 3

ӨЗБЕКӘЛІ ЖӘНІБЕКОВ ЕҢБЕКТЕРІНДЕГІ ҰЛТТЫҚ ТӘРБИЕ ЖӘНЕ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР
(педагогика, психология және әдістеме)

Карабекова Азина Жаныбеккызы
ЖОҒАРЫ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ КӨШБАСШЫЛЫҚ ҚАСИЕТТЕРІН ТӘРБИЕЛЕУДЕ БІЛІМ БЕРУ КЕҢІСТІГІНІҢ МӘНІ 4

Тасқара Арайлым Құралқызы, Алдабергенова Айгуль Оналбековна
ОҚУШЫЛАРДЫҢ АҚПАРАТТЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІ: ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕР ЖӘНЕ АЛДЫН АЛУ ШАРАЛАРЫ 7

Мыңбаева А.К.
ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ САПА МЕН ИННОВАЦИЯ ҮНДЕСТІГІ 10

Сатыбалдина Қ.П.
САПАЛЫ БІЛІМ МЕН ТӘРБИЕНІҢ ӨЗАРА БАЙЛАНЫСЫ: ТҰЛҒА ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ НЕГІЗІ 14

Ельжанов Д.Н., Баратова Ақбала Мырзагелдіқызы
ЖАС ҰРПАҚТЫ ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАР АРҚЫЛЫ ТӘРБИЕЛЕУДЕ ПЕДАГОГИКАНЫҢ РОЛІ 18

Куанышбаева Г.Б., Абдукарим Адина Ержанқызы
ОРЫС ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ 21

Абдуллина Гулжан Темиршаровна, Шалапова Ақшолпан Музаппарханқызы
БАСТАУЫШ СЫНЫПТА БІЛІМ БЕРУГЕ АРНАЛҒАН ЦИФРЛЫҚ ПЛАТФОРМАЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ 25

Абдуллина Гулжан Темиршаровна, Ахат Томирис Оспанқызы
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ ӘДІСТЕРІ 28

Г.С Болыс.
БОЛАШАҚ ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГТАРДЫҢ БАСҚАРУ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ 32

Керимбаева К.З., Қалдарбекова Г.Қ., Тулегенова А.Б.
САБАҚТА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ 34

К.Т.Ыбыраимжанов., С.А.Фейзулдаева., Токмырзаева Г.Е.
БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ ЗЕРТТЕУШІЛІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІ АРҚЫЛЫ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ 38

Акилбаева Гулнар Исламовна
СӨЙЛЕУ ТІЛІНІҢ ЖАЛПЫ ДАМЫМАУЫ БАР БАЛАЛАРДЫҢ СӨЗДІК ҚОРЫНЫҢ ДАМУ ДЕҢГЕЙІН АНЫҚТАУ ӘДІСТЕРІ 41

Пошаев Д.Қ., Жұмабек С., Инкарбек Г.
ОҚЫТУДЫҢ КОНСТРУКТОРЛЫҚ-ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ ЖҮЙЕСІ 45

Абдраманова Меруерт Омаровна
МЕКТЕПАЛДЫ ТОПТАРЫНДА БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ 47

Агманова Айсара Рысалиевна
БАЛАЛАРДАҒЫ ҚИЯЛ ЖӘНЕ ШЫНДЫҚТЫ АЖЫРАТУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ 49

Айтубаева Роза Калыбаевна
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА ӘЛЕУМЕТТІК ЖОБАЛАРДЫ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ: ТӘЖІРИБЕ ЖӘНЕ МАҢЫЗЫ 51

Акимбаева Гулнар Абилкайыровна
ЛОГОПЕДТІҢ ЖҰМЫСЫНДАҒЫ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ӘДІСТЕР: ЕРТЕ ДИАГНОСТИКА МЕН ТҮЗЕТУ ЖҰМЫСТАРЫН ҮЙЛЕСТІРУ 54

Алиева Аманкул Налибековна
БАЛАЛАР БАҚШАСЫНДАҒЫ ЗАМАНАУИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР 56

Алимханова Арайлым Талипхановна

БАЛАБАҚШАДА БАЛАЛАРҒА ЭМОЦИОНАЛДЫ ҚОЛДАУ КӨРСЕТУ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ СЕНІМДІЛІГІН АРТТЫРУ 59
Алменбетова Гульнур Абухалиевна
МЕКТЕПАЛДЫ ТОПТАРЫНДА ОЙЫН АРҚЫЛЫ БІЛІМ БЕРУ: ТИІМДІ ӘДІСТЕР МЕН ТӘЖІРИБЕЛЕР 61
Амалбекова Перуза Мухидиновна
БАЛАБАҚШАДА ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРДІ ДАМЫТУ: ӘДІСТЕМЕЛІК ТӘСІЛДЕР 63
Амзеева Кулаш Мусаевна
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ МЕКЕМЕЛЕРДЕ СЫНИ ОЙЛАУДЫ ДАМЫТУҒА АРНАЛҒАН ӘДІС-ТӘСІЛДЕР 66
Асанова Роза Қасқырбайқызы
ЕРКІН ОЙЫННЫҢ БАЛАЛАРДЫҢ ЭМОЦИОНАЛДЫҚ ДАМУЫНА ӘСЕРІ 68
Бердыбаева Гулмира Жайлауовна
БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ 70
Бижанова Айдана Акилбековна
ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ДАМУ: БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ ТӘСІЛДЕРІ 72
Гирик Татьяна Николаевна
РОЛЬ СЮЖЕТНО-РОЛЕВОЙ ИГРЫ В РАЗВИТИИ ДОШКОЛЬНИКОВ 74
Джанисбаева Молдир Бахтияровна
ЛОГОПЕДИЯЛЫҚ ЖҰМЫСТЫҢ МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРҒА ӘСЕРІ: ТІЛ ДАМУЫН ТҮЗЕТУ ЖОЛДАРЫ 77
Джиенбаева Гулдана Сейтжановна
КӨПТІЛДІ БІЛІМ БЕРУ: ӘДІС-ТӘСІЛДЕР МЕН ТӘЖІРИБЕ 79
Джумасаева Алия Атахановна
МЕКТЕПАЛДЫ ТОПТАРЫНДА ҚҰРЫЛЫС МАТЕРИАЛДАРЫМЕН ЖӘНЕ ЛЕГО-МЕН ОЙНАУ АРҚЫЛЫ STEM БІЛІМ БЕРУ 82
Донбаева Гульмира Буркитбаевна
ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАР АРҚЫЛЫ ТІЛ ДАМЫТУ: МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛІН ДАМЫТУДА ҰЛТТЫҚ ОЙЫНДАРДЫҢ РӨЛІ 84
Ералиева Эльмира Жарыкбасовна
МЕКТЕПАЛДЫ ТОПТАРЫНДА ЖОЛДА ЖҮРУ ЕРЕЖЕЛЕРІН ОЙЫН ТҮРІНДЕ ҮЙРЕТУ 86
Ергешбаева Лаура Пазылбековна
СЕНСОРЛЫҚ ТӘРБИЕНІҢ БАЛАНЫҢ КОГНИТИВТІ ДАМУЫНА ӘСЕРІ 88
Ерходжаева Кундузай Бейсенходжаевна
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРДА ТОПТЫҚ ЖҰМЫСТАР АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ 91
Есетова Салтанат Махамбетовна
БАЛАБАҚША МЕҢГЕРУШІСІНІҢ БАЛАЛАРДЫҢ ДЕНСАУЛЫҒЫН САҚТАУ БОЙЫНША ҚЫЗМЕТІ 94
Жунусова Рахат Ильясовна
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ТӘРБИЕ МЕН ОҚЫТУДАҒЫ ОЗЫҚ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ИДЕЯЛАРДЫ ТӘЖІРИБЕДЕ ҚОЛДАНУ ЖОЛДАРЫ 95
Жұмағұлова Анар Пернеханқызы
ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН БАЛАБАҚШАДА ОҚЫТУ ПРОЦЕСІНДЕ ҚОЛДАНУ 98
Г.С Болыс.
БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДАҒЫ БАСҚАРУ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІ 100
Елубаева Р.А., Уразбаев Қ. М.
БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІНІҢ РЕФЛЕКСИВТІ МӘДЕНИЕТІНІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫН ЖӘНЕ ЖЕТІЛДІРУ ЖОЛДАРЫ 102
Елубаева Р.А., Уразбаев Қ. М.
БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМДЕРДІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ИДЕЯЛАРДЫ ІСКЕ АСЫРУҒА ДАЙЫНДЫҒЫ 106
Жылысбаева Ақмарал Темірқызы
БАЛАБАҚШАДА БАЛАЛАРДЫҢ МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚ ДАҒДЫЛАРЫН ТӘРБИЕЛЕУ МЕН ДАМЫТУ 110
Исаева Элънара Нуралиевна

БАЛАБАҚШАДА БАЛАЛАРДЫҢ СЕНСОРЛЫҚ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ ӘДІСТЕРІ 112
Кошкарова Айзада Ерганиевна
БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ОҚУ МОТИВАЦИЯСЫН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ 114
Кулбергенова Газиза Уайсовна
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛДІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ 117
Мадалиева Гүлшат Сейітқызы
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ МОДЕЛІН ЕНГІЗУ 119
Маймакова Лаззат Турганалиевна
БАЛАБАҚШАДАҒЫ ТӘРБИЕЛІК ЖҰМЫСТЫҢ ЗАМАНАУИ ТӘСІЛДЕРІ МЕН ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕРІН ҚОЛДАНУ ТӘЖІРИБЕСІ 122
Маханова Камбиби Дарханбаевна
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАРДА ТӘРБИЕЛЕНУШІЛЕРДІ МОРАЛЬДЫҚ ЖӘНЕ РУХАНИ ТӘРБИЕЛЕУ: ӘДІСТЕРІ МЕН СТРАТЕГИЯЛАРІ 124
Махмутова Дильраба Ирисматовна
ПРЕОДОЛЕНИЕ ДЕТСКИХ СТРАХОВ В ДОШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ 127
Мирзабекова Айгерим Джанпулатовна
ЕРКІН ОЙЫН БАРЫСЫНДА БАЛАЛАРДЫҢ ӨЗАРА ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСЫ 129
Палашова Жамила Кенесбековна
БАЛАБАҚШАДА БАЛАЛАР ҮШІН АШЫҚ АУАДА САБАҚ ӨТКІЗУДІҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ 132
Саражова Сузана Юсупжановна
БАЛАЛАРҒА ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ТАПСЫРМАЛАРДЫ ТИІМДІ БЕРУ ӘДІСТЕРІ 134
Сартаева Жанар Манапбаевна
ЕРКІН ОЙЫН АРҚЫЛЫ ЛИДЕРЛІК ДАҒДЫЛАРДЫ ДАМЫТУ 136
Сейтбекова Айнур Ораловна
БАЛАБАҚШАДА БАЛАЛАРДЫ ТӘРБИЕЛЕУДЕ ДИФФЕРЕНЦИАЛДЫ ТӘСІЛДЕР 139
Сенгирбеков Касымхан Сеилкулович
МЕКТЕПТЕГІ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ АХУАЛ МЕН ОНЫҢ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТӘРТІБІНЕ ӘСЕРІ 141
Samidin Mayra Samidinqyzy
THE IMPORTANCE OF GAME TECHNOLOGIES IN TEACHING ENGLISH TO CHILDREN 143
Таженова Индира Акпановна
ҚИЫН МІНЕЗ-ҚҰЛЫҚТЫ БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУ ӘДІСТЕРІ 146
Ткалич Наталья Владимировна
РАЗВИТИЕ ДЕТСКОЙ ОДАРЁННОСТИ В ДОШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ 148
Тлесбаева Карлыгаш Салыковна
МЕКТЕПАЛДЫ ТОПТАРЫНДА БАЛАЛАРДЫҢ ҚОЛ МОТОРИКАСЫН ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ 150
Толкынбаева Ақбота Касымхановна
БАЛАБАҚШАДА БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ БЕЛСЕНДІЛІГІН АРТТЫРУ ҮШІН ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘДІСТЕР 153
Тулендиева Гулжан Темирхановна
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА ФИЗИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІКТІ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ 155
Тұрысбек Гүлзина Ілесбекқызы
ӘЛЕУМЕТТІК ДАҒДЫЛАРДЫ ДАМЫТУҒА АРНАЛҒАН ОЙЫНДАР 158
Уксинова Аселя Алтынбековна
МЕКТЕПАЛДЫ ДАЯРЛЫҚТА АТА-АНАЛАРДЫҢ РӨЛІ МЕН ҚАТЫСУЫ 160
Усенбаева Кулзира Шарабековна
БАЛАБАҚШАДАҒЫ ТӘРБИЕЛЕУ МЕН ОҚЫТУДА МУЛЬТИМЕДИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ 162
Утегенова Гулайша Куандыковна
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУДІҢ БАЛАЛАРДЫҢ ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫҚ, ЭМОЦИОНАЛДЫҚ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ҚАБІЛЕТТЕРІН ЖЕТІЛДІРУДЕГІ РӨЛІ 164
Ходжаева Гульвира Исмаловна
БАЛАЛАРДЫҢ ЗЕРТТЕУ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУҒА АРНАЛҒАН ЭКСПЕРИМЕНТТІК ЖҰМЫСТАРДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ 167

Шамбаева Айнур Лесбекқызы
БАЛАБАҚШАНЫҢ БАЛАЛАРДЫҢ ДАМУЫ МЕН ТӘРБИЕСІНДЕГІ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ 169
Шәдібек Гүлнар Амангелдіқызы
БАЛАБАҚШАДА ТӘРБИЕШІНІҢ РӨЛІ: БАЛАЛАРДЫҢ ЖЕКЕ ТҰЛҒАСЫН ДАМЫТУДАҒЫ ЕРЕКШЕЛІКТЕР 171
Шонанова Айгерим Усеровна
БАЛАБАҚШАДА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ ДӘРІПТЕУ ЖӘНЕ БАЛАЛАРДЫ ҰЛТТЫҚ МӘДЕНИЕТКЕ БАУЛУ ЖОЛДАРЫ 174
Шораева Балым Турсынбековна
ЕРТЕГІЛЕР МЕН ӘҢГІМЕЛЕРДІ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУ ҮРДІСІН ҚЫЗЫҚТЫ ЕТУ 176
Шуленбаева Мнира Абдигапбаровна
МЕКТЕПАЛДЫ ТОПТАРЫНДА ЖАНУАРЛАР МЕН ӨСІМДІКТЕР ТУРАЛЫ БІЛІМДІ КЕҢЕЙТУ 178
Эгенова Багила Кузербаевна
СӨЙЛЕУ ДАМУЫНЫҢ БҰЗЫЛУЛАРЫ БАР БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУДІҢ ТИІМДІ ӘДІСТЕРІ 180
Алпамысова С.Қ.
ЕСТУ ҚАБІЛЕТІ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 183
Ахметова Г.К.
ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭМОЦИОНАЛДЫҚ ОҚЫТУ (SEL) 186
Абдрасилова Г.Л., Нұрмәділ А.Т.
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ 194
Аллиярова М.А, Ж.З.Торыбаева
ПЕДАГОГ-ПСИХОЛОГТЫҢ БІЛІМ БЕРУ ОРТАСЫНЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУДЕГІ НЕГІЗГІ ҚЫЗМЕТ ТҮРЛЕРІ 198
Abubakirova A.A., Tolepbayeva N.O., Alimkulova A.G.
EFFECTIVE METHOD FOR TEACHING THE 'GENETICS' SECTION TO STUDENTS: ADVANTAGES OF THE GAME-BASED APPROACH 201
Толыбай Айжарқын, Торыбаева Жамиля Заханқызы
МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ОҚУ-ТАНЫМДЫҚ МОТИВАЦИЯСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ 205
Абубакирова А.А., Толепбаева Н.О., Алимкулова Г.Б.
«ГЕНЕТИКА» ПӘНІН БІЛІМ АЛУШЫЛАРҒА ОҚЫТУДЫҢ ТИІМДІ ӘДІСІ- ОЙЫН ӘДІСІНІҢ АРТЫҚШЫЛЫҚТАРЫ 208
Утемуратова Бекзада Серикбаевна, Даркембаева Асия Бектуровна, Муканова Айсулу Бигазиевна
ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ – ЗАМАНАУИ ОҚЫТУДЫҢ ЖАҢА БАҒЫТЫ 211
M.M.Duisenova
THE IMPACT OF VIRTUAL REALITY ON DEVELOPING ORAL SPEAKING SKILLS 215
А.Б. Орынбекова, У.Ж. Кудайбергенова
ЛОГОРИТМИКА АРҚЫЛЫ МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДА ЭМОЦИОНАЛДЫҚ ТҰРАҚТЫЛЫҚТЫ ДАМЫТУ 218
Usmantaev A.Sh., Baimakhanova G.M.
FEATURES OF THE USE OF DIFFERENTIATED TASKS IN TEACHING OXYGEN CONTAINING ORGANIC COMPOUNDS 221
Сапар А. Б., Сапар Ш.Б., Калыбекова С.К.
ФОНЕТИКА - ФОНЕМАТИКАЛЫҚ СӨЙЛЕУ ТІЛІ ДАМЫМАЙ ҚАЛҒАН БАЛАЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУІНІҢ ИНТОНАЦИЯЛЫҚ ЖАҒЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 224
Makhanova Zh.K., Lesbek Aruzhan
EXPLORING LINGUISTIC AND CULTURAL INTERPLAY IN FOREIGN LANGUAGE STUDY AND LITERARY TRANSLATION 228
Саймбетова Ж.Т., Сыдыков М.У.
STEAM (SCIENCE, TECHNOLOGY, ENGINEERING, ART, MATH) БІЛІМ БЕРУ АЯСЫНДА ҰЛТТЫҚ ҚҰНДЫЛЫҚТАРДЫ МЕҢГЕРТУ 230

Саймбетова Ж.Т., Әбілов А.А.
ГРАФИКАЛЫҚ ЖӘНЕ МУЛЬТИМЕДИЯЛЫҚ ҚҰРАЛДАРДЫ ПАЙДАЛАНА ОТЫРЫП, ОҚЫТУ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ 234
Alminova Shakhnoza, Baitasheva Zulfiya, Yuldashbayeva Dinara.
NATIONAL EDUCATION AND PEDAGOGICAL VALUES IN THE WORKS OF OZBEKALI ZHANIBEKOV (PEDAGOGY, PSYCHOLOGY, AND METHODOLOGY) 237
Ж.У. Керимбекова
БАЛАЛАРДЫҢ СЕНСОРЛЫҚ ЖӘНЕ МОТОРЛЫҚ ДАҒДЫЛАРЫН ЖЕТІЛДІРУ 239
Абубакирова Айжан Амирбаевна
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ СЫНИ ОЙЛАУ ДАҒДЫСЫ МЕН ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ 242
Акбалина Лиза Канаткалиевна
КӨЗ КӨРУ ФУНКЦИЯЛАРЫ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАР ҮШІН АРНАЙЫ ДИДАКТИКАЛЫҚ МАТЕРИАЛДАРДЫҢ РӨЛІ 245
Есимова Балжан Онгаровна
БІЛІМ БЕРУДЕ AR ТЕХНОЛОГИЯСЫНЫҢ МҮМКІНДІКТЕРІ 247
Есипова Айгерим Даулетовна
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАҒЫ ЗАТТЫҚ ДАМЫТУШЫ ОРТАНЫ ҚҰРУДА М.МОНТЕССОРИ ӘДІСІНІҢ МАҢЫЗЫ 249
Кадиркулова Нургуль Абуталиповна
РОЛЬ РУССКОГО ЯЗЫКА В ФОРМИРОВАНИИ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ У ШКОЛЬНИКОВ 252
Кудайбергенова Оразкул Ахметовна
АҒЫЛШЫН ТІЛІН ҮЙРЕНУДЕГІ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯНЫҢ РӨЛІ 254
Қозыбекова Ажар Амантаевна
ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ ОҚЫТУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ҚОЛДАНУ 256
Сатенбаева Жаннат Сейсенбаевна
ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМ БЕЛСЕНДІЛІГІН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ ТУРАЛЫ 258
Тогузбаева Роза Аужановна
БАЛАНЫ ЖАН-ЖАҚТЫ ДАМЫТУДА АСЫҚТЫҢ РӨЛІ 261
Ортаева А.С., Әбішева Л.П., Баймахова А.Ш.
ЖАС ҰРПАҚТЫ ТӘРБИЕЛЕУДЕ ЖАҢАШЫЛ ӘДІСТЕРДІ ҚОЛДАНУ 263
Абдраманова Гулмира Мүбәрәккызы
БАСТАУЫШ СЫНЫПТАҒЫ ОҚУ ҮЛГЕРІМІН АРТТЫРУ ҮШІН ТИІМДІ КЕРІ БАЙЛАНЫС ОРНАТУ 267
Байгазиева Амангул Серикбайевна
ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ОҚЫЛЫМ МӘТІНДЕРІ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҚТЫ ҚАЛЫПТАСТЫРУ 269
Батиева Гулмира Камаловна
КӨЗ КӨРУ КЕМІСТІГІ БАР БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ: МҮМКІНДІКТЕР МЕН ҚИЫНДЫҚТАР 271
Алиева Асемкул Айтбековна
СӨЙЛЕУДІҢ ЖАЛПЫ ДАМЫМАУЫ БАР БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ СӨЙЛЕУІНІҢ МАҒЫНАЛЫҚ ҚАБЫЛДАУЫНЫҢ БҰЗЫЛУЫН АНЫҚТАУ ЖӘНЕ ТҮЗЕТУ 273
Орынбекова Бибінұр Абдикадировна
ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІКТЕРІ БАР БАЛАЛАРДЫҢ ДАМУЫ 275
Сабырова Куралай Аскарбековна
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ДАМЫТУ ШАРТТАРЫ 276
Балгабаева Жанар Базарбаевна
БАСТАУЫШ СЫНЫПТАҒЫ ОҚУ ПӘНДЕРІН ӨМІРМЕН БАЙЛАНЫСТЫРУ 278
Башарова Айнур Сабыровна
БАСТАУЫШ СЫНЫПТА БАЛАЛАРДЫҢ ӨЗІН-ӨЗІ БАҒАЛАУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ 281
Калдыбеков Уткирбай Ускенович

КАК РАЗВИТЬ УМЕНИЕ КРИТИЧЕСКИ ОСМЫСЛИВАТЬ ИНФОРМАЦИЮ С ПОМОЩЬЮ РУССКОГО ЯЗЫКА В РАМКАХ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ 283
Құдасова Ақмарал Мұсабекқызы
БАСТАУЫШ СЫНЫПТА БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ 286
Маханбетова Баянсулу Канаевна
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫҚ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ: МЕКТЕП ЖҰМЫСЫНЫҢ НЕГІЗГІ БАҒЫТТАРЫ 288
Сидикова Гулнара Мамадалиевна
БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ЭМОЦИОНАЛДЫ ИНТЕЛЛЕКТІНІ ДАМЫТУ 290
Айтуганова Алия Алимкуловна
ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДА КОММУНИКАТИВТІК ТӘСІЛДЕРДІҢ ҚОЛДАНЫЛУЫ 292
Бегимбетова Раушан Махсутовна
МЕКТЕПТЕГІ ОҚУ-ӘДІСТЕМЕЛІК ҚЫЗМЕТТІҢ НӘТИЖЕЛІЛІГІН АРТТЫРУ ҮШІН ЖАҢА БАҒЫТТАР 294
Бекмурзаева Салтанат Нуржигитовна
ҚАЗАҚ ТІЛІНІҢ ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ 297
Егембердиева Замира Аязбековна
ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІНІҢ МЕКТЕПТЕГІ ОРНЫН ЖӘНЕ ОНЫҢ ТӘРБИЕЛІК МӘНІ 299
Сатыбалдиева Фарида Бекмуратовна
ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕ ДҰРЫС СӨЙЛЕУ МӘДЕНИЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ 301
Тусеева Алма Сейдибатталовна
ҚАЗАҚ ТІЛІ МЕН ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ 303
Sairoya Akhmetova
DEVELOPING STUDENTS' LEXICAL SKILLS IN ENGLISH 305
Джолдасов Талгат Калыбекович
ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ ГРАМОТНОСТЬ: КАК ГРАМОТНО ИСПОЛЬЗОВАТЬ РУССКИЙ ЯЗЫК В РЕАЛЬНОЙ ЖИЗНИ 308
Мамырбекова Айгуль Аманбаевна
БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІНІҢ КӘСІБИ ҰТҚЫРЛЫҒЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ШАРТТАРЫ МЕН МОДЕЛІ 310
Байболова Айгуль Ембековна
БАЛАБАҚШАДА КӨЗ КӨРУ БҰЗЫЛУЛАРЫ БАР БАЛАЛАРДЫҢ ДАМУЫН ҚОЛДАУДЫҢ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ 312
Жунусова Гульмира Есенболатовна
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ҰЙЫМДАҒЫ БАЛАЛАРҒА ЛОГОПЕДИЯЛЫҚ ҚОЛДАУ КӨРСЕТУ 314
Балабекова Индира Керимбековна
ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ АРҚЫЛЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ҰЛТТЫҚ САНАСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ 316
Балымбетова Жанат Сагатовна
ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІНДЕГІ КӨРКЕМ СӨЗДІЛІК ЖӘНЕ ОНЫҢ ОҚУШЫЛАРҒА ЫҚПАЛЫ 318
Назарбекова Жулдызай Амзехановна
АҒЫЛШЫН ТІЛІ ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ СӨЗДІК ҚОРЫН КЕҢЕЙТУ ЖОЛДАРЫ 320
Рысбаева Қарлыгаш Мамырбековна
ҚАЗАҚ ТІЛІНДЕ СӨЙЛЕСУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУДАҒЫ ОЙЫН ӘДІСІНІҢ ТИІМДІЛІГІ 323
Жунусова Рахат Ильясовна
БАЛАБАҚША МЕҢГЕРУШІСІНІҢ КӨШБАСШЫЛЫҚ ҚАСИЕТТЕРІ: КОМАНДА ҚҰРУ ЖӘНЕ МОТИВАЦИЯ 325
Ибрагим Гульнара Жәнібекқызы
БАСТАУЫШ СЫНЫПТАҒЫ ПӘНДЕР АРАСЫНДАҒЫ БАЙЛАНЫС: ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ЖЕТІЛДІРУ 327
Тагаева Акмарал Жаппаркызы
БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ОҚУШЫЛАРДЫ ЖАН-ЖАҚТЫ ДАМЫТУ ҮШІН МҰҒАЛІМНІҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІ 329
Маханова Гульмира Калдыбековна
ОЙЫН АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫСЫН ЖАН-ЖАҚТЫ ДАМЫТУ 331

Нұржігітқызы Аружан
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ МЕКЕМЕ МЕН БАСТАУЫШ АРАСЫНДАҒЫ САБАҚТАСТЫҚ 334
Паттеева Роза Эркиновна
КӨЗ КӨРУ КЕМІСТІГІ БАР БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУДАҒЫ АРНАЙЫ ӘДІСТЕМЕЛЕР МЕН ТӘСІЛДЕР 337
Тургынбаева Гулбану Калмырзакызы
БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМІНІҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ ЖОЛДАРЫ 339
Турсынбекова Бибинур Калдарбековна
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЖАЗУ ДАҒДЫСЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ӘДІСТЕМЕСІ 341
Абдураманова Айнур Мубараковна
БАСТАУЫШ СЫНЫПТА КРИТИКАЛЫҚ ОЙЛАУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ 345
Абжанова Раушан Багдатовна
БАЛАБАҚШАДАҒЫ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТТЕРДІҢ ЖҮЗЕГЕ АСЫРЫЛУЫ: НӘТИЖЕЛЕР МЕН ЖЕТІСТІКТЕР 347
Балқыбаева Гулзада Әбибуллақызы
БАСТАУЫШ СЫНЫПТА ОЙЫН АРҚЫЛЫ ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕЛЕРІ 349
Бейсембаева Акмарал Бакетовна
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ МЕДИАПРОДУКЦИИ ДЛЯ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА 351
Сагимбаева Жанат Жандилдақызы
ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ САБАҒЫНДА СЫНИ ОЙЛАУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ 354
Сакбаева Гулаим Ильясовна
ОЙЫН АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ОЙЛАУ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТА ОТЫРЫП АДАМГЕРШІЛІККЕ ТӘРБИЕЛЕУ 356
Сулейменова Улпан Алимановна
МЕКТЕП ЖАСЫНА ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДА МАЙТАБАНДЫЛЫҚТЫҢ АЛДЫН АЛУ 358
Акылбекова Раушан Усеновна
АРНАЙЫ БІЛІМ БЕРУ МЕКЕМЕЛЕРІНДЕ КӨЗ КӨРУ БҰЗЫЛЫСТАРЫ БАР БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТЕНУ ПРОЦЕСІ 360
Байдишева Анар Максатовна
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН ОЙЫН АРҚЫЛЫ САБАҚҚА ЫНТАЛАНДЫРУ 362
Sariyeva Elmira Sagyndykovna
DEVELOPING CORRECT PRONUNCIATION AND LISTENING SKILLS IN ENGLISH 365
Айтбаева Айгерим Рахманбердиевна
КӨЗ КӨРУ ФУНКЦИЯЛАРЫ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРДЫҢ ОҚУ-ТАНЫМДЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ 367
Калыбекова Гульжанар Туретаевна
ТӘРБИЕШІЛЕРДІҢ КӨЗ КӨРУ БҰЗЫЛУЛАРЫ БАР БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ЖАСАУ ҮШІН КӘСІБИ ДАЯРЛЫҒЫ 369
Байбатыр Шолпан Базарбайкызы
ФУНКЦИОНАЛЬНАЯ ГРАМОТНОСТЬ И ЕЕ СВЯЗЬ С УМЕНИЕМ РАБОТАТЬ С ТЕКСТОМ НА РУССКОМ ЯЗЫКЕ В РАЗНЫХ ФОРМАХ КОММУНИКАЦИИ 371
Бекжигитова Камила Абаевна
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛДІК ДАМУЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА ЛОГОПЕДТІҢ МІНДЕТТЕРІ 374
Босынбекова Айжан Пернебековна
СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ПРЕПОДАВАНИЮ РУССКОГО ЯЗЫКА ДЛЯ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ У СТАРШЕКЛАССНИКОВ 376
Жаксылыкова Галияш Ариновна
РОЛЬ ПИСЬМЕННОЙ РЕЧИ В ФОРМИРОВАНИИ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ: АНАЛИЗ И МЕТОДЫ 378
Отенбаева Лаура Ибадуллаевна
БАЛАБАҚШАДА ТАНЫМДЫҚ ОЙЫНДАРДЫҢ БАЛА ДАМУЫНА ӘСЕРІ 380
Уркимбаева Шолпан Дукенбаевна

БАЛАБАҚШАДА БАЛАЛАРДЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ДАМУЫН БАҚЫЛАУ ЖӘНЕ ТҮЗЕТУ 382
Баймахашова Мөлдір Жайлауқызы
ҚАЗАҚ ӘДЕБИЕТІ САБАҚТАРЫНДА БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ 385
Омирбеков Махсат Омиралиевич
ЖОЛ ҚОЗҒАЛЫСЫНДАҒЫ ЗАҢДАР МЕН ҚҰҚЫҚТЫҚ ЖАУАПКЕРШІЛІКТІҢ ҚОҒАМ ӨМІРІНДЕГІ МАҢЫЗЫ 387
Айен Тұрсынай Пайызханқызы
ИНТЕРАКТИВТІ ӘДІСТЕР АРҚЫЛЫ БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ БІЛІМ САПАСЫН АРТТЫРУ 389
Алтынбекова Нұргүль Ашимхановна
ӘЛЕУМЕТТІК ПЕДАГОГТЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ КЕҢЕС БЕРУ ҚЫЗМЕТІ 392
Джолдасбекова Гульшат Парзуевна
КӨЗ КӨРУ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН ДЕНЕ ТӘРБИЕСІ САБАҒЫНДА АРНАЙЫ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРДІ ҚОЛДАНУ 394
Малтыкбаева Рабига Ержановна
ТИФЛОПЕДАГОГТІҢ КӨРУ ҚАБІЛЕТІ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ЖҮРГІЗУДЕГІ АРНАЙЫ ӘДІСТЕМЕЛЕРІ 396
Садубаева Дина Уызбаевна
ТИФЛОПЕДАГОГТІҢ КӘСІБИ ДАЯРЛЫҒЫ ЖӘНЕ КӨРУ КЕМІСТІГІ БАР БАЛАЛАРМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУДЕГІ МАҢЫЗЫ 398
Жумабекова Жанна Абиловна
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҒЫН АРТТЫРУ ЖОЛДАРЫ 399
Абдалиева Жанар Есенгелдиевна
КӨЗ КӨРУ ФУНКЦИЯЛАРЫ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛ ДАМЫТУЫНДА СЕНСОРЛЫҚ ИНТЕГРАЦИЯНЫҢ МАҢЫЗЫ 401
Алибаева Сауле Жанысовна
КӨЗ КӨРУ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН АРНАЙЫ ОҚУ ҚҰРАЛДАРЫ МЕН ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ 403
Ергешова Айсара Маликовна
КӨЗ КӨРУ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУДА ЛОГОПЕДТІҢ РӨЛІ 405
Рахимова Балжан Бейбитхановна
КӨЗ КӨРУ БҰЗЫЛЫСТАРЫ БАР БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН АРНАЙЫ БАЛАБАҚШАДА ЛОГОПЕДИЯЛЫҚ ӘДІСТЕР МЕН ЖАТТЫҒУЛАР 407
Игембаева Бибигуль Сарсембиевна
КӨЗ КӨРУ БҰЗЫЛҒАН БАЛАЛАРҒА АРНАЛҒАН АРНАЙЫ ОҚУ ҚҰРАЛДАРЫ МЕН ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ТИІМДІЛІГІ 409
Курманбекова Улмекен Шарафитдиновна
БАЛАБАҚШАДАҒЫ БАЛА ТӘРБИЕСІ – ОТБАСЫ МЕН ТӘРБИЕШІНІҢ ҚҰЗЫРЛЫҒЫНДА 411
Сапаргалиева Кулаим Кыдыралиевна
КӨЗ КӨРУ БҰЗЫЛУЛАРЫ БАР БАЛАЛАРДЫҢ БРАЙЛЬ ЖҮЙЕСІН МЕҢГЕРУІНДЕГІ ТИФЛОПЕДАГОГТІҢ РӨЛІ 412
Дөбен Қанзат Рысбекқызы
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ТІЛДІК ДАҒДЫЛАРЫН ЖЕТІЛДІРУ: ЗАМАНАУИ ӘДІС-ТӘСІЛДЕР 414
Изтлеуова Закира Бердибековна
ЕРКІН ОЙЫННЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ПАЙДАСЫ 416
Қырғызбай Айжан Қарсыбайқызы
ӨРТ ҚАУІПСІЗДІГІ ТУРАЛЫ КОЛЛЕДЖ СТУДЕНТТЕРІНЕ ЖҮРГІЗІЛЕТІН БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАЛАРЫНЫҢ ТИІМДІЛІГІ 418
Мыктыбаева Раушан Айнабековна
БАСТАУЫШ СЫНЫПТА БАЛАЛАРДЫҢ ӘЛЕУМЕТТІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ 420
Налтаева Нурбиби Макканбаевна
БАСТАУЫШ СЫНЫПТАРДА ОҚУ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ: ӘДІС-ТӘСІЛДЕР МЕН

ТӘЖІРИБЕ 422

Скакова Халима Таубаевна
БАЛАБАҚШАДА ТОПТЫҚ ОЙЫНДАРДЫҢ МАҢЫЗЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ БАЛАЛАРДЫҢ ДАМУЫНА ӘСЕРІ 425
Тажибаева Айкерим Муратовна
ЕРКІН ОЙЫННЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ПАЙДАСЫ 427
Халметова Гулчехра Эрматовна
ӨЗБЕК ТІЛІН ҮЙРЕТУДЕ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ТАПСЫРМАЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ 429
Байсерикова Лейла Газизбековна
ЕРКІН ОЙЫН АРҚЫЛЫ ЛИДЕРЛІК ДАҒДЫЛАРДЫ ДАМЫТУ 431
Кушекеева Балнур Сейджановна
ЕРКІН ОЙЫННЫҢ КОММУНИКАТИВТІ ДАҒДЫЛАРДЫ ДАМЫТУДАҒЫ МАҢЫЗЫ 433
Қуандықова Әлия Болатқызы
ОЙЫН АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ӨЗІНЕ СЕНІМДІЛІГІН АРТТЫРУ ӘДІСТЕРІ 435
Макульбекова Марина Пернебаевна
ТАНЫМДЫҚ ОЙЫНДАРДЫҢ ТІЛ ДАМЫТУДАҒЫ РӨЛІ 437
Омарова Гульдариха Амзеевна
БАЛАБАҚШАДА ОЙЫН АРҚЫЛЫ ТІЛ ДАМЫТУ ӘДІСТЕРІ 439
Исакова Жанар Алиевна
ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАҚТАРЫНДА ОЙЫН ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ҚОЛДАНУ ӘДІС-ТӘСІЛДЕРІ 441
Сопбекова Гульмира Усипбековна
БАЛАЛАРДЫҢ СӨЙЛЕУ ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУДА ЛОГОПЕДТІҢ РӨЛІ МЕН ӘДІСТЕМЕЛІК ШЕШІМДЕР 443
Стрельцова Марина Владимировна
ЗНАЧЕНИЕ ИГРОВЫХ МЕТОДОВ В КОРРЕКЦИИ НАРУШЕНИЙ РЕЧИ У ДЕТЕЙ ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА 446
Хворова Ирина Владимировна
МЕТОДЫ И ПОДХОДЫ, ИСПОЛЬЗУЕМЫЕ ЛОГОПЕДОМ ПРИ РАБОТЕ С ДЕТЬМИ С НАРУШЕНИЯМИ РЕЧИ 448
Берикбаева Гульмира Асетовна
ӘЛЕУМЕТТІК ОРТА МЕН ОТБАСЫЛЫҚ ТӘРБИЕНІҢ ЛОГОПЕДИЯЛЫҚ ТҮЗЕТУ ЖҰМЫСТАРЫНА ӘСЕРІ 450
Волошина Елена Петровна
ВЗАИМОДЕЙСТВИЕ ЛОГОПЕДА И ВОСПИТАТЕЛЯ: РАЗВИТИЕ РЕЧИ ДЕТЕЙ В ДЕТСКОМ САДУ 452
Жанзахова Дариға Құлмырзақызы
БАЛАБАҚШАДА БАЛАЛАРДЫҢ ТІЛДІК ДАҒДЫЛАРЫН ДАМЫТУ: ЗАМАНАУИ ӘДІСТЕР МЕН ТӘСІЛДЕР 454
Насыбуллина Лилия Шакировна
ЛОГОПЕДИЯЛЫҚ ЖҰМЫСҚА АРНАЛҒАН ИННОВАЦИЯЛЫҚ ҚҰРАЛДАР МЕН ӘДІСТЕР 457
Парменкулова Шынар Копжасаровна
БАЛАБАҚШАДА ҚАЗІРГІ ЗАМАНҒЫ БАЛАЛАРДЫ ОҚЫТУДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІ 459
Тастанова Айгүль Туткабаевна
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ҰЙЫМДАРЫНДА ФИЗИКАЛЫҚ ЖӘНЕ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІКТІ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ 461
Толепбергенова Айша Бекмишевна
БАЛА ТӘРБИЕСІНДЕГІ АТА-АНАЛАР МЕН ТӘРБИЕШІЛЕРДІҢ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ 462
Фомина Лилия Николаевна
МЕТОДЫ РАЗВИТИЯ ЗВУКОВОГО И ЛЕКСИЧЕСКОГО ЗАПАСА В ДЕФЕКТОЛОГИИ 464
Жумадиллаева Карлыгаш Султанбаевна
БАЛАБАҚШАДА БАЛАЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ ҚЫЗЫҒУШЫЛЫҚТАРЫН ДАМЫТУ: ОҚЫТУ МЕН ОЙЫННЫҢ ҮЙЛЕСІМІ 466

Кулахметова Арайлым Рашовна
ЖАСӨСПІРІМДІК ДАҒДАРЫС: АТА-АНАЛАР МЕН МҰҒАЛІМДЕРГЕ АРНАЛҒАН ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ КЕҢЕСТЕР 469
Молдабаева Эльвира Бектемировна
БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫН СЫН ТҰРҒЫСЫНАН ОЙЛАУҒА ҮЙРЕТУ 471
Орманова Айгерим Алихановна
БАЛАБАҚШАДА ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРДІ ДАМЫТУДА ТАНЫМДЫҚ ОЙЫНДАРДЫҢ РӨЛІ 473
Сариева Сарбина Калжигитовна
ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКА ЧТЕНИЯ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ 475
Ахлаева Айнұр Полатқызы
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНДЕ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚТЫ ДАМЫТУ 476
Оралбаева Гулнар Жарқынбекқызы
ШАҒЫН ОРТАЛЫҚ – БАЛА ДАМУЫНЫҢ АЛҒАШҚЫ БАСПАЛДАҒЫ 478
Kerimbekova Elvira Sugirovna
NEW METHODS AND APPROACHES IN ENGLISH LANGUAGE LEARNING 480
Айтбаева Жазира Орынбасаровна
МЕТОДЫ И ПРИЕМЫ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ В ШКОЛЬНОМ ОБУЧЕНИИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА 481
Онгарбекова Алмира Досыбековна
ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ ГРАМОТНОСТИ У УЧАЩИХСЯ С ОГРАНИЧЕННЫМИ ВОЗМОЖНОСТЯМИ ЧЕРЕЗ РУССКИЙ ЯЗЫК 483
Байзакова Жайна Алибековна
ИНТЕРНАТТАҒЫ ТӘРБИЕШІ МЕН ОҚУШЫ АРАСЫНДАҒЫ ӨЗАРА ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 485
Абденбаева Салтанат Нурлановна
МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІНДЕ STEAM ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫН ҚОЛДАНУ 487
Абдихадирова Гулжан Арипхановна
ҚАЗАҚ ХАЛЫҚ ЕРТЕГІЛЕРІН ПАЙДАЛАНУ АРҚЫЛЫ МЕКТЕПАЛДЫ БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҒЫН ДАМЫТУ 489
Айдосова Баян Масбаиевна
БАСТАУЫШ СЫНЫПТА МАТЕМАТИКА ПӘНІНЕН САРАЛАП ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІ 492
Ахметова Молдир Узакбоевна
ЕРЕКШЕ БІЛІМ БЕРУ ҚАЖЕТТІЛІГІ БАР БАЛАЛАРДЫ ОҚЫТУДАҒЫ ЗАМАНАУИ ТҮЗЕТУ ӘДІСТЕРІ 494
Бабаханова Юлдузхан Еркиновна
МАТЕМАТИКА ПӘНІН ОҚЫТУДА ӘДІСНАМАЛЫҚ ЖАҢАШЫЛДЫҚТАР МЕН ӨЗГЕРІСТЕР 496
Жұман Салтанат Төлеуқызы
ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ-ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТҮЗЕТУ КАБИНЕТІНДЕГІ ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІ ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ТИІМДІ ТӘСІЛДЕРІ 498
Құдасова Ақмарал Мұсабекқызы
МАТЕМАТИКА ПӘНІНДЕ САНДАР ТЕОРИЯСЫН ОҚЫТУДЫҢ МАҢЫЗЫ 500
Омарбекова Акжаркын Оразбековна
МУЛЬТИПЛИКАЦИЯ АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ 503
Bayzhanovna Gaukhar Orinbekova
GAME TECHNOLOGIES FOR ENHANCING STUDENTS' SPEAKING ACTIVITY 505
Оспанова Акмарал Онласбековна
ТӘРБИЕШІ МЕН АТА-АНА ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫ: БАЛА ТӘРБИЕСІНДЕГІ РӨЛІ 508
Сейтенова Перизат Сейткамаловна
ӘЛЕУМЕТТІК ОЙЫНДАР МЕН ДРАМАЛЫҚ ӨНЕР АРҚЫЛЫ БАЛАЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТЕРІН ДАМЫТУ 510
Тастемір Гүлжазира Өзбекқызы
БАЛАБАҚШАДА ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДІ ҰЙЫМДАСТЫРУДЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 512
Ускенбаева Лаззат Кудайбахыткызы
АРНАЙЫ ӘДІСТЕМЕЛЕР АРҚЫЛЫ СӨЙЛЕУ ҚАБІЛЕТІН ДАМЫТУ: ЛОГОПЕД ТӘЖІРИБЕСІ 514

Шинтаев Болат Султанбекович
САЛАУАТТЫ ӨМІР САЛТЫН НАСИХАТТАУ ЖӘНЕ ДЕНЕ ШЫНЫҚТЫРУДЫҢ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІНДЕГІ ОРНЫ 516
Абилова Гұлайым Уркендиевна
ТӘРБИЕШІ – БАЛАБАҚШАДАҒЫ БАСТЫ ТҰЛҒА 519
Сарымсакова Бигуль Куанышовна
ГИПЕРБЕЛСЕНДІЛІК ЖӘНЕ ЗЕЙІННІҢ ЖЕТІСПЕУШІЛІГІ: ДИАГНОСТИКА, СЕБЕПТЕРІ ЖӘНЕ ТҮЗЕТУ ЖОЛДАРЫ 521
Жайлымысова Гульмира Акжигитовна
СӨЙЛЕУДІ ІСКЕ ҚОСУ 523
Мұсылман Дана Серікбайқызы
МЕКТЕП-ИНТЕРНАТТАҒЫ ОҚУШЫЛАРДЫҢ МАЗАСЫЗДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІН АНЫҚТАУ 525
Абуова Нурипа Калаубековна
ЗЕРДЕ ДАМУЫ ТӨМЕН БАЛАЛАРДЫҢ ДАМУ ЖӘНЕ ТӘРБИЕЛЕУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ 527